

В. Ульянов (Ленин)

Προλετάριοι όλων των χωρών, ενωθείτε!

ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

ΠΛΗΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗ

8

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ
ΚΑΙ Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΡΞΙΣΤΩΝ

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ИНСТИТУТ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА при ЦК КПСС

В. И. ЛЕНИН

ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

ИЗДАНИЕ ПЯТОЕ

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА · 1972

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ - ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΣΕ

Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΤΟΜΟΣ
8

Σεπτέμβρης 1903 - Ἰούλης 1904

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
Α Θ Η Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

῾Ο ὄγδοος τόμος τῶν ῾Απάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν περιλαβαίνει τά ἔργα πού γράφτηκαν ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1903 ὥς τόν ᾿Ιούλη τοῦ 1904, στήν περίοδο τῆς σκληρῆς πάλης ἀνάμεσα στούς μπολσεβίκους καί στούς μενσεβίκους, πού ἀναπτύχθηκε ὕστερα ἀπό τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Τό χρονικό αὐτό διάστημα ἦταν στήν ἱστορία τῆς Ρωσίας μιά ἐποχή γοργῆς ἀνάπτυξης τῆς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπανάστασης. Μιά ἀπό τίς πιό μεγάλες ἐκδηλώσεις τοῦ προλεταριάτου στίς παραμονές τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης ἦταν ἡ πρωτοφανής σέ ὁρμή καί ἔκταση ἀπεργία τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1903, πού ἀγκάλιασε ὅλη τή Νότια Ρωσία. ῾Η ἀπεργία αὐτή ἔδειξε τήν ἀνάπτυξη τῆς πολιτικῆς συνείδησης τῆς ἐργατικῆς τάξης, τῆς ὀργανωτικότητας καί τῆς συνοχῆς της. Μαζί μέ τήν ἄνοδο τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος παίρνει ὅλο καί ὀξύτερες μορφές ἡ πάλη τῆς ἀγροτιᾶς γιά γῆ. Σέ πολλά κυβερνεῖα ξεσποῦν μαζικές ἐκδηλώσεις τῶν ἀγροτῶν ἐνάντια στούς τσιφλικάδες. Δυναμώνει καί τό φοιτητικό κίνημα· αὐξάνει ἡ δυσαρέσκεια καί ὁ ἀντιπολιτευτικός ἀναβρασμός στά ἄλλα στρώματα τῆς κοινωνίας. ῾Ο πόλεμος ἐνάντια στήν ᾿Ιαπωνία, πού ἄρχισε τό Γενάρη τοῦ 1904, βάθυνε ἀκόμα περισσότερο ὅλες τίς κοινωνικές καί οἰκονομικές ἀντιθέσεις, ὄξυνε ἀκόμα πιό πολύ τήν πάλη ἐνάντια στό ἀπολυταρχικό καθεστώς. ῾Η Ρωσία μπῆκε σέ μιά περίοδο βαθιᾶς ἐπαναστατικῆς κρίσης.

῾Ο Λένιν ἀργότερα, χαρακτηρίζοντας τήν περίοδο αὐτή τῆς ἱστορίας τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Ρωσίας, ἔγραφε: «Παντοῦ γίνεται αἰσθητή ἡ προσέγγιση τῆς μεγάλης θύελλας. Σ' ὅλες τίς τάξεις παρατηρεῖται ἀναβρασμός καί προετοιμασία. Στό ἐξωτερικό ὁ τύπος τῶν πολιτικῶν προσφύγων βάζει θεωρη-

τικά *ὅλα* τά βασικά προβλήματα τῆς ἐπανάστασης. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν τριῶν βασικῶν τάξεων, τῶν τριῶν κυρίων πολιτικῶν ρευμάτων, τοῦ φιλελεύθερου ἀστικοῦ, τοῦ μικροαστικοῦ δημοκρατικοῦ (πού καλύπτεται πίσω ἀπό τίς ταμπέλες τῆς «σοσιαλδημοκρατικῆς» καί τῆς «σοσιαλεπαναστατικῆς» κατεύθυνσης) καί τοῦ προλεταριακοῦ ἐπαναστατικοῦ, μέ τή σκληρότατη πάλη τῶν προγραμματικῶν τους ἀπόψεων καί τῶν ἀπόψεων τακτικῆς, προμηνύουν καί προετοιμάζουν τήν ἐπερχόμενη ἀνοιχτή πάλη τῶν τάξεων» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 31ος, σελ. 10).

Στήν περίοδο αὐτή μπροστά στό κόμμα ὀρθώθηκαν σέ ὅλο τους τό μέγεθος τά προβλήματα τῆς προετοιμασίας τῶν μαζῶν γιά τήν ἐπανάσταση. Τά προβλήματα αὐτά ἀπαιτοῦσαν ἀπό τό κόμμα σταθερή, συγκεντρωτική καθοδήγηση, ἑνότητα θέλησης καί δράσης, πειθαρχία, συνοχή στίς γραμμές του. Ἰδιαίτερη σημασία, στίς συνθῆκες αὐτές, ἀποχτοῦσε ἡ ὑπεράσπιση καί ἡ παραπέρα ἐπεξεργασία τῶν ὀργανωτικῶν ἀρχῶν τοῦ μαρξιστικοῦ κόμματος, τό ξεσκέπασμα ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὀργανωτικοῦ ὀπορτουνισμοῦ.

Ἡ ἐποχή αὐτή στή ζωή τοῦ κόμματος ἦταν μιά περίοδος σκληρῶν δοκιμασιῶν, βαριᾶς ἐσωκομματικῆς κρίσης.

Τό πρῶτο στάδιο τῆς κρίσης ἐμφανίζεται τό φθινόπωρο τοῦ 1903. Οἱ μενσεβίκοι, πού νικήθηκαν στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, ἀποφάσισαν νά πάρουν τή ρεβάνς καί ἀμέσως μόλις τέλειωσε τό συνέδριο ἄρχισαν τήν ἐπίθεση ἐνάντια στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος, βάζοντας σάν σκοπό τους, μέ τό μποϋκοτάζ τῶν κομματικῶν κέντρων καί τήν ἀποδιοργανωτική δουλειά, νά πάρουν στά χέρια τους τήν καθοδήγηση τοῦ κόμματος. Σημεῖο στήριξης τῆς πάλης τους ἐνάντια στό κόμμα οἱ μενσεβίκοι ἔκαναν τό «Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας», ὅπου ἦταν ἰδιαίτερα ἰσχυρές οἱ τάσεις τῶν στενῶν ὁμίλων.

Τό δεύτερο στάδιο τῆς ἐσωκομματικῆς κρίσης ἀρχίζει τό Νοέμβρη τοῦ 1903 μέ τήν ὑφαρπαγή τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τούς μενσεβίκους. Σ' αὐτό τούς βοήθησε ὁ Πλεχάνοφ πού περνάει σέ μενσεβίκικες θέσεις. Μετά τήν ὑφαρπαγή τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου οἱ μενσεβίκοι ἀποχτοῦν τήν πλειοψηφία στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος.

Τό τρίτο στάδιο τῆς κρίσης ἀντιστοιχεῖ στό καλοκαίρι τοῦ 1904, ὅταν οἱ μενσεβίκοι, μέ τή βοήθεια τῶν συμφιλιωτῶν πού βρίσκονταν στήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, κατάφεραν νά καταλάβουν τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Ἔτσι οἱ μενσεβίκοι, ὑπονομεύον-

τας τό κόμμα, κατάχτησαν βαθμιαῖα ὅλα τά κομματικά κέντρα. Οἱ μενσεβίκοι ἄρχισαν λυσσαλέα πάλη καί γιά τήν κατάληψη τῶν τοπικῶν κομματικῶν ἐπιτροπῶν στή Ρωσία. Σέ πολλά μέρη κατάφεραν νά διασπάσουν τίς ἐπιτροπές καί νά πάρουν τήν καθοδήγηση στά χέρια τους. Ὡστόσο στίς περισσότερες τοπικές κομματικές ἐπιτροπές ἀποκρούστηκαν ἀποφασιστικά. Τούς μπολσεβίκους τούς ἀκολουθοῦσαν οἱ κυριότερες βιομηχανικές περιοχές καί τά μεγάλα προλεταριακά κέντρα τῆς χώρας: Πετρούπολη, Μόσχα, Μπακού, Ρίγα, Τούλα, Τβέρ, Αἰκατερινοσλάβ, Νίζνι Νόβγκοροντ, Σαράτοφ, Ὀδησσός, Νικολάγεφ, Λουγκάνσκ, Οὐράλια. Τά βασικά στελέχη τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστατῶν ὑποστήριζαν ἐξολοκλήρου τόν Λένιν. Ὁ Λένιν, παλαίβοντας ἐνάντια στή διασπαστική, ἀποδιοργανωτική δράση τῶν μενσεβίκων, στηριζόταν στίς πλατιές μάζες τῶν κομματικῶν στελεχῶν. Ἡ δραστήρια πάλη τους γιά τήν ἑδραίωση τῶν κομματικῶν ὀργανώσεων ἦταν ἡ καλύτερη ἀπόδειξη τῆς δύναμης τῆς ὁμάδας τῶν μπολσεβίκων.

Ὁ Λένιν ἔβλεπε σάν μοναδική διέξοδο ἀπό τήν ἐσωκομματική κρίση πού εἶχε δημιουργηθεῖ, τήν ἄμεση σύγκληση τοῦ III συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στή σύνοδο τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος, τό Γενάρη (1904), ὁ Λένιν πρότεινε σχέδιο ἀπόφασης γιά σύγκληση συνεδρίου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 153 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 156)). Οἱ μενσεβίκοι ὅμως, πού εἶχαν τήν πλειοψηφία στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος, ἀπόριψαν αὐτή τήν ἀπόφαση. Ἀργότερα, ἡ σύσκεψη τῶν 22 μπολσεβίκων, πού ἔγινε τόν Αὔγουστο τοῦ 1904 στήν Ἑλβετία μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Λένιν, ψήφισε τή γραμμένη ἀπό τόν Λένιν ἔκκληση «Πρός τό κόμμα», πού καλοῦσε τίς κομματικές ὀργανώσεις νά παλαίψουν γιά τήν ἄμεση σύγκληση τοῦ III συνεδρίου τοῦ κόμματος. Ἡ συντριπτική πλειοψηφία τῶν κομματικῶν ἐπιτροπῶν καταδίκασε τίς ἐνέργειες τῶν μενσεβίκων καί δούλεψε δραστήρια γιά τή σύγκληση τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου.

Τεράστιο ρόλο στό ξεσκέπασμα τῶν ἐχθρικῶν πρός τό κόμμα ἐνεργειῶν τῶν μενσεβίκων καί τῆς διαστρέβλωσης ἀπομέρους των τῶν γεγονότων τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης, πού διαδραματίστηκε κατά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τή μετασυνεδριακή περίοδο, ἔπαιξε τό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω (Ἡ κρίση μέσα στό κόμμα μας)», πού βγῆκε τό Μάη τοῦ 1904.

Τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» κατέχει στόν τόμο τήν κεντρική θέση. Τό ἔργο αὐτό ἀποτέλεσε σοβαρό στα-

θμό στήν ἀνάπτυξη τῆς μαρξιστικῆς-λενινιστικῆς θεωρίας, στήν ἀνάπτυξη τῆς διδασκαλίας γιά τό κόμμα τοῦ προλεταριάτου.

Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» γίνεται λεπτομερειακή ἐπεξεργασία τῶν ὀργανωτικῶν ἀρχῶν τοῦ μπολσεβίκικου κόμματος. Ὁ Λένιν δίδασκε ὅτι τό μαρξιστικό κόμμα εἶναι ἕνα κομμάτι τῆς ἐργατικῆς τάξης, τό πρωτοπόρο τμῆμα της, ὅτι τό κόμμα δέν πρέπει νά τό συγχέουμε μέ ὅλη τήν τάξη, ὅτι δημιουργεῖται μέ τήν ἐπιλογή τῶν καλύτερων, τῶν πιό ἀφοσιωμένων στήν ἐπαναστατική ὑπόθεση ἀνθρώπων τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ταυτόχρονα εἶναι ἀνάγκη «τό κόμμα, σάν πρωτοπόρο τμῆμα τῆς τάξης, πρέπει νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν πιό *ὀργανωμένο*...» (σελ. 242 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 247))· τό κόμμα θά μπορέσει νά ἐκπληρώσει τό ρόλο τοῦ πρωτοπόρου τμήματος ἄν θά εἶναι ὀργανωμένο σέ ἕνα ἑνιαῖο, κοινό τμῆμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, σφιχτοδεμένο μέ τήν ἑνότητα θέλησης, μέ τήν ἑνότητα δράσης, μέ τήν ἑνότητα πειθαρχίας. Τό κόμμα εἶναι ἰσχυρό καί συσπειρωμένο μόνο ὅταν οἰκοδομεῖται πάνω στίς ἀρχές τοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Αὐτό σημαίνει: καθοδήγηση τοῦ κόμματος ἀπό ἕνα κέντρο, καθοδήγηση πού πραγματοποιεῖται ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος καί ἀνάμεσα στά συνέδρια ἀπό τήν ΚΕ· σημαίνει αὐστηρή ὑποταγή τῆς μειοψηφίας στήν πλειοψηφία, τῶν κατώτερων ὀργανώσεων στίς ἀνώτερες. «Ἡ ἄρνηση ὑποταγῆς στήν καθοδήγηση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, ἔγραφε ὁ Λένιν, — ἰσοδυναμεῖ μέ ἄρνηση παραμονῆς στό κόμμα, ἰσοδυναμεῖ μέ καταστροφή τοῦ κόμματος...» (σελ. 351 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 360)). Σέ συνθῆκες παράνομης ὕπαρξης τοῦ κόμματος οἱ κομματικές ὀργανώσεις δέν μποροῦσαν νά συγκροτοῦνται πάνω στήν ἀρχή τῆς αἱρετότητας. Ὡστόσο ὁ Λένιν εἶχε τή γνώμη πώς ὅταν τό κόμμα γίνει νόμιμο, ὅλες οἱ ὀργανώσεις του θά συγκροτοῦνται πάνω στήν ἀρχή τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Ὁ Λένιν ὑπογράμμισε ἐπανειλημμένα ὅτι τό κόμμα χρειάζεται σιδερένια πειθαρχία, ἐξίσου ὑποχρεωτική γιά ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος. Ἐξηγοῦσε ὅτι τό κόμμα εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τῆς σύνδεσης τοῦ πρωτοπόρου τμήματος μέ τά ἑκατομμύρια τῶν μαζῶν τῆς ἐργατικῆς τάξης. Τό κόμμα δυναμώνει καί οἱ δεσμοί του μέ τίς μάζες πληθαίνουν ὅταν ὑπάρχει σ' αὐτό ἐσωκομματική δημοκρατία καί αὐτοκριτική. Ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι εἶναι ἀνάγκη μέσα στό κόμμα «νά κάνουν ὅλοι τήν αὐτοκριτική τους καί νά ξεσκεπάζουν ἀμείλιχτα τίς δικές τους ἐλλείψεις...» (σελ. 190 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 194)). Ἔδειξε ὅτι τό μαρξιστικό κόμμα εἶναι ἡ ἀνώτερη μορφή ταξικῆς ὀργάνωσης τοῦ προλεταριάτου, πού ἐξασφαλίζει τήν καθοδήγηση

ὅλων τῶν ἄλλων προλεταριακῶν ὀργανώσεων, κατευθύνει τή δράση τους σ' ἕναν ἑνιαῖο σκοπό — στήν ἀνατροπή τῆς ἐξουσίας τῶν τσιφλικάδων καί τῶν κεφαλαιοκρατῶν καί στήν οἰκοδόμηση τῆς καινούργιας, τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας. Οἱ ἀρχές αὐτές ἀποτέλεσαν καί τή βάση τῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος νέου τύπου — τοῦ κόμματος τῶν μπολσεβίκων.

Στό βιβλίο του ὁ Β. Ι. Λένιν φανέρωσε τήν τεράστια σημασία πού ἔχει τό μαρξιστικό κόμμα στήν πάλη τοῦ προλεταριάτου, ἰδιαίτερα στήν καινούργια ἱστορική ἐποχή. Πρώτη φορά στήν ἱστορία τοῦ μαρξισμοῦ ἔγινε ἐξαντλητική κριτική στόν ὀργανωτικό ὀπορτουνισμό, ἀποκαλύφθηκε ὁ ἐξαιρετικός κίνδυνος ἀπό τήν ὑποτίμηση τῆς σημασίας πού ἔχει ἡ ὀργάνωση γιά τό ἐργατικό κίνημα.

Μέ βάση ἕνα τεράστιο ἐμπράγματο ὑλικό ὁ Λένιν στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» δίνει γιά μιά ἀκόμα φορά τήν εἰκόνα τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, δείχνει μέ ποιόν τρόπο στήν πορεία τῆς συζήτησης τῶν σπουδαιότερων προβλημάτων φανερώνονταν οἱ θέσεις τῶν διαφόρων ἀντιπροσώπων, πῶς σχηματίζονταν οἱ βασικές παρατάξεις, πῶς ξεκαθάριζε ὅλο καί μέ μεγαλύτερη ἀκρίβεια ὁ διαχωρισμός τῶν ἀντιμαχόμενων μερῶν.

Μεγάλο μέρος τοῦ βιβλίου ἀφιερώνεται στήν ἀνάλυση τῆς πάλης ἀνάμεσα στό ἐπαναστατικό καί στό ὀπορτουνιστικό τμῆμα τοῦ συνεδρίου, γύρω ἀπό τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος, τό σχετικό μέ τήν ἰδιότητα τοῦ μέλους τοῦ κόμματος. Ὁ Λένιν στή δική του διατύπωση τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος ξεκινοῦσε ἀπό τό γεγονός ὅτι τό μέλος τοῦ κόμματος εἶναι ἀπαραίτητο νά συμμετέχει προσωπικά σέ μιά κομματική ὀργάνωση. Ὁ Μάρτοφ θεωροῦσε ὅτι γιά τό μέλος τοῦ κόμματος εἶναι ἀρκετή μόνο ἡ κανονική προσωπική συμπαράσταση στό κόμμα. Πίσω ἀπό τή διαφορά τῶν διατυπώσεων τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος βρίσκονταν δυό ἀντίθετες ἀπαντήσεις στό ἐρώτημα τί λογῆς πρέπει νά εἶναι τό κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης καί πῶς πρέπει νά εἶναι συγκροτημένο. Στίς διατυπώσεις αὐτές συγκρούστηκαν ὁ προλεταριακός συγκεντρωτισμός καί ἡ προλεταριακή πειθαρχία, πού ὑπεράσπιζε ὁ Λένιν, καί ὁ μικροαστικός ἀναρχικός ἀτομικισμός πού ὑπεράσπιζε ὁ Μάρτοφ. Οἱ λενινιστές ἦταν ὑπέρ τοῦ μονολιθικοῦ, τοῦ αὐστηρά ὀργανωμένου καί πειθαρχημένου προλεταριακοῦ κόμματος· οἱ μαρτοφικοί ἦταν ὑπέρ ἑνός πλαδαροῦ, ἄμορφου καί ἀνομοιογενοῦς κόμματος. Αὐτό

ἦταν, ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, τό νόημα τῆς πάλης γύρω ἀπό τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος.

Στό βιβλίο του ὁ Λένιν παρακολουθεῖ καί ξεχωρίζει τή σχέση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό βασικό λάθος τοῦ Μάρτοφ ἀναφορικά μέ τή διατύπωση τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ καταστατικοῦ καί στό σύνολο τῶν ὀπορτουνιστικῶν ἀπόψεων τῶν μενσεβίκων πάνω στό ὀργανωτικό ζήτημα.

Μέ βάση τήν ἐπισταμένη μελέτη τῶν γεγονότων τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης στή διάρκεια τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ καί στή μετασυνεδριακή περίοδο ὁ Λένιν καταλήγει στό σπουδαιότατο συμπέρασμα ὅτι οἱ μπολσεβίκοι ἀποτελοῦσαν τήν ἐπαναστατική πτέρυγα τοῦ κόμματος· καί οἱ μενσεβίκοι τήν ὀπορτουνιστική. Ὁ Λένιν σημειώνει τό ἀδιαφιλονίκητο γεγονός ὅτι οἱ μενσεβίκοι ἀποτέλεσαν τά στοιχεῖα ἐκεῖνα τοῦ κόμματος, πού τραβιοῦνταν περισσότερο πρός τόν ὀπορτουνισμό, ἦταν λιγότερο σταθερά ἀπό θεωρητική ἄποψη καί λιγότερο συνεπῆ στίς ἀρχές τους. «Ὁ χωρισμός σέ πλειοψηφία καί μειοψηφία, — γράφει ὁ Λένιν, — εἶναι ἄμεση καί ἀναπόφευχτη συνέχεια τοῦ χωρισμοῦ τῆς σοσιαλδημοκρατίας σέ ἐπαναστατική καί ὀπορτουνιστική, σέ ὀρεινούς καί γιρονδίνους, χωρισμός πού δέν παρουσιάστηκε μόλις χτές καί δέν παρουσιάστηκε μόνο στό ρωσικό ἐργατικό κόμμα, καί ἀσφαλῶς δέ θά ἐξαφανιστεῖ ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη» (σελ. 330 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 339)).

Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» ὁ μενσεβικισμός παρουσιάζεται σάν μιά παραλλαγή τοῦ διεθνοῦς ὀπορτουνισμοῦ. Ὁ Λένιν, κριτικάροντας τίς ἀπόψεις τῶν ρώσων καί τῶν δυτικοευρωπαίων ὀπορτουνιστῶν, ἔδοσε ἕνα λαμπρό ὁρισμό τοῦ ὀπορτουνισμοῦ γενικά, ὁρισμό πού βοηθάει καί σήμερα νά διακρίνει κανείς ἀλάθευτα τό πρόσωπο τοῦ ὀπορτουνιστῆ: «Ὅταν γίνεται λόγος γιά πάλη κατά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ποτέ τό χαρακτηριστικό γνώρισμα ὅλου τοῦ σύγχρονου ὀπορτουνισμοῦ σ' ὅλους τούς τομεῖς: τήν ἀοριστία του, τήν ἀσάφειά του, τό ἀσύλληπτό του. Ὁ ὀπορτουνιστής, ἀπό τήν ἴδια του τή φύση, ἀποφεύγει πάντα νά θέτει ἕνα ζήτημα συγκεκριμένα καί σταράτα, ἀναζητᾶ τή συνισταμένη, στριφογυρίζει σάν φίδι ἀνάμεσα σέ δυό ἀπόψεις πού ἀλληλοαποκλείονται, προσπαθώντας „νά εἶναι σύμφωνος“ καί μέ τίς δυό, τίς διαφωνίες του τίς συνοψίζει σέ μικροτροποποιήσεις, ἀμφιβολίες, ἀθώους καί εὐσεβεῖς πόθους κτλ. κτλ.» (σελ. 392–393 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 403)).

Ὁ Λένιν ἐκπόνησε σταθερούς κανόνες κομματικῆς ζωῆς, πού

έγιναν νόμος γιά όλη τή δράση τοῦ κόμματος. Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» στέκεται λεπτομερειακά σέ τέτοιους σπουδαιότατους κανόνες τῆς κομματικῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι ἡ συνεπής ἐφαρμογή τῶν ὀργανωτικῶν ἀρχῶν τοῦ κόμματος νέου τύπου καί ἡ αὐστηρότατη τήρηση ἀπό ὅλα χωρίς ἐξαίρεση τά κομματικά μέλη τῶν διατάξεων τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος. Ὁ Λένιν ξεσκεπάζει τήν ἀντικομματική στάση τῶν μενσεβίκων πού καταφεύγανε στή διαστρέβλωση καί στήν ἀπροκάλυπτη παραβίαση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος, ἀρνούμενοι νά ὑποταχθοῦν στίς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου, χάρη τῶν συμφερόντων τῆς φράξιάς τους, τῶν στενῶν ὁμίλων τους. Τή στάση αὐτή τῶν μενσεβίκων, πού δέ συμβιβάζεται μέ τήν παραμονή στίς γραμμές τοῦ κόμματος, ὁ Λένιν τήν ὀνόμασε ἀρχοντικό ἀναρχισμό. Ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι οἱ κομματικοί δεσμοί δέν μποροῦν νά στηρίζονται στίς φιλικές σχέσεις ἤ στήν ἀνεξέλεγκτη καί μή αἰτιολογημένη «ἐμπιστοσύνη», ἀλλά πρέπει νά βασίζονται στό καταστατικό τοῦ κόμματος, «πού μόνο ἡ αὐστηρή τήρησή του μᾶς ἐξασφαλίζει ἀπό τόν ἐτσιθελισμό καί τίς ἰδιοτροπίες τῶν στενῶν ὁμίλων, ἀπό τόν σκυλοκαβγά τῶν στενῶν ὁμίλων, πού λέγεται ἐλεύθερο „προτσές" τῆς ἰδεολογικῆς πάλης» (σελ. 381 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 391)).

Ὁ Λένιν, ὅταν ἔγραφε τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω», ἔκανε τεράστια δουλειά μελετώντας τά πρακτικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τά ἄλλα κομματικά ντοκουμέντα ἐκείνης τῆς περιόδου. Σέ τοῦτο τόν τόμο καί στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» παρατίθενται* πολλά ντοκουμέντα τοῦ Λένιν πού φανερώνουν τά ἀρχικά στάδια τῆς ἐργασίας του πάνω στό βιβλίο του αὐτό. Ἀνάμεσα στά ντοκουμέντα αὐτά εἶναι τά: «Προσχέδιο περίληψης τῶν πρακτικῶν τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ», «Χαρακτηρισμός τῶν ἀντιπροσώπων μέ βάση τά πρακτικά», «Παρατάξεις καί τύποι ψηφοφοριῶν στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ» καί μερικά ἄλλα προπαρασκευαστικά ὑλικά γιά τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω».

Τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» συνδέεται στενά ὡς πρός τό περιεχόμενο μέ πολλές ἄλλες ἐργασίες τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού δημοσιεύονται σέ τοῦτο τόν τόμο καί φωτίζουν ζητήματα τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης ἐκείνης τῆς περιόδου. Οἱ ἐργασίες αὐτές συμπληρώνουν ὁρισμένες θέσεις τοῦ βιβλίου τοῦ Λένιν καί δίνουν τή δυνατότητα νά συλλάβει κανείς μέ περισσότερες λεπτομέρειες τήν εἰκόνα τῆς πάλης στό δεύτερο συνέδριο τοῦ κόμματος καί στή μετασυνεδριακή περίοδο.

Στήν «'Αφήγηση γιά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ», πού εἶναι τό πρῶτο ἔργο τοῦ τόμου αὐτοῦ, στήν ἔκθεση σχετικά μέ τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού ἔγινε στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, στό σχέδιο-περίληψη τῆς ἔκθεσης στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, σχετικά μέ τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (ἔχει μπεῖ στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά»), στό γράμμα πρός τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» «Γιατί ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα";» ὁ Λένιν στέκεται στά σπουδαιότερα ἐπεισόδια τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης στό συνέδριο τοῦ κόμματος, προβάλλοντας στήν πρώτη γραμμή τήν ἀνάλυση τῶν διαφόρων πολιτικῶν παρατάξεων. Ὅλη τή δουλειά τοῦ συνεδρίου ὁ Λένιν τή χωρίζει σέ δυό διαφορετικά στάδια: ὥς τά μισά τοῦ συνεδρίου ὅλοι οἱ ἰσκριστές δροῦν ἀπό κοινοῦ, παλαίβοντας ἐνάντια στούς ἀντιισκριστές· διαφορετική εἰκόνα παρουσιάζει τό συνέδριο ἀπό τή μέση κ' ὕστερα, ὅταν οἱ ἰσκριστές χωρίζονται σέ ἐχθρικές ὁμάδες. Ὁ Λένιν δείχνει ὅλο τόν κίνδυνο πού προέρχεται ἀπό τίς θέσεις πού ὑποστήριξαν οἱ μενσεβίκοι στό συνέδριο, καθώς ἐπίσης καί τίς ὀλέθριες συνέπειες τῶν λαθῶν πού διέπραξαν.

Μεγάλο μέρος τῶν ἔργων τοῦ τόμου πιάνουν τά ντοκουμέντα τοῦ Λένιν, πού στρέφονται ἐνάντια στίς διασπαστικές, ἀποδιοργανωτικές ἐνέργειες τῶν μενσεβίκων στή μετασυνεδριακή περίοδο. 'Ανάμεσα στά ντοκουμέντα αὐτά εἶναι τά σχέδια τῶν ἐκκλήσεων, οἱ δηλώσεις, καθώς ἐπίσης καί τά δημοσιευόμενα μέ τή μορφή ἄρθρων ἐπίσημα γράμματα πού εἶχαν σταλεῖ σέ διάφορα ὄργανα τοῦ κόμματος. Ντοκουμέντα μεγάλης σημασίας ἀποτελοῦν οἱ ὁμιλίες τοῦ Λένιν στίς συνεδριάσεις τῶν κομματικῶν ὀργάνων (στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ καί στίς συνόδους τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος).

Στό «Σχέδιο μηνύματος τῆς ΚΕ καί τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ πρός τά μέλη τῆς ἀντιπολίτευσης» καί στήν «'Ανυπόβλητη δήλωση», πού εἶχαν γραφτεῖ πρίν ἀπό τήν κατάληψη τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τούς μενσεβίκους, ὁ Λένιν κάνει αὐστηρή κριτική στά μέλη τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης γιά τίς προσπάθειές τους νά μποϊκοτάρουν τά κεντρικά κομματικά ὄργανα, τούς ὑπενθυμίζει τό κομματικό χρέος τῶν μελῶν τοῦ κόμματος, τάσσεται ἀποφασιστικά ἐνάντια στίς ἀπαράδεχτες, μή κομματικές μεθόδους πάλης, πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἡγέτες τοῦ μενσεβικισμοῦ.

Μέ τό ἱστορικό τῆς ὑφαρπαγῆς τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τούς μενσεβίκους, πού ἀποτελεῖ ὀξύτατη στιγμή τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης, ὁ Λένιν καταπιάνεται λεπτομε-

ρειακά στά ντοκουμέντα: «Δήλωση γιά τήν παραίτησή μου ἀπό μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος καί μέλος τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ», «᾿Αδημοσίευτη δήλωση», στό ἄρθρο «Σχετικά μέ τά περιστατικά τῆς ἀποχώρησης ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα“». Στά ντοκουμέντα αὐτά ὁ Λένιν μιλάει γιά τίς αἰτίες τῆς ἀποχώρησής του ἀπό τή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ καί ἀναλύει τόν παράνομο χαρακτήρα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Πλεχάνοφ πού, παρά τή θέληση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, προσέλαβε στή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» τά παλιά μέλη της. Ἡ «Ἴσκρα», ἀπό τό 52 φύλλο κ᾿ ὕστερα, ἔπαψε νά εἶναι μαχητικό ὄργανο τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ.

Οἱ μενσεβίκοι, ὅταν πῆραν τή σύνταξη τοῦ Κεντρικοῦ ᾿Οργάνου στά χέρια τους, μετέτρεψαν τήν «Ἴσκρα» σέ ὅπλο πάλης ἐνάντια στό κόμμα, σέ βῆμα γιά τήν προπαγάνδα τοῦ ὀπορτουνισμοῦ. Στό «Σημείωμα γιά τή θέση τῆς νέας „Ἴσκρα“», στά σχέδια τῶν ἐκκλήσεων «Πρός τά μέλη τοῦ κόμματος», «Πρός τό κόμμα», στίς ὁμιλίες του στή σύνοδο τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος τό Γενάρη (1904) ὁ Λένιν δείχνει τόν ἀντικομματικό χαρακτήρα τῶν ἐνεργειῶν τῆς νέας «Ἴσκρα» καί ὅλη τή ζημιά καί τήν ἀπαράδεχτη ἀτμόσφαιρα κουτσομπολιοῦ καί μηχανοραφιῶν, πού εἶχαν δημιουργήσει οἱ μενσεβίκοι, κάνοντας πάλη χωρίς ἀρχές γιά τήν κατάληψη τῶν ἡγετικῶν θέσεων τοῦ κόμματος. Ὁ Λένιν καλεῖ τά κομματικά στελέχη νά καταβάλουν κάθε προσπάθεια γιά νά βγεῖ τό κόμμα ἀπό τήν κατάσταση κρίσης πού παρουσιάστηκε μέ τίς ἀποδιοργανωτικές ἐνέργειες τῶν μενσεβίκων.

Μερικά ντοκουμέντα τοῦ Λένιν, πού περιέχει ὁ τόμος αὐτός, δείχνουν τήν πάλη τοῦ Β. Ι. Λένιν ἐνάντια στούς συμφιλιωτές τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού ἤθελαν νά ἐπιτύχουν εἰρήνη στό κόμμα μέ ὁποιαδήποτε θυσία, ἀκόμα καί μέ τήν παράδοση βασικῶν θέσεων στούς μενσεβίκους. Ἡ πάλη ἐνάντια στό συμφιλιωτισμό ὀξύνθηκε ἰδιαίτερα τήν ἄνοιξη μέ καλοκαίρι τοῦ 1904, στίς παραμονές τοῦ περάσματος τῆς Κεντρικῆς ᾿Επιτροπῆς στά χέρια τῶν μενσεβίκων. Οἱ συμφιλιωτές βοήθησαν τούς μενσεβίκους νά καταλάβουν τήν ΚΕ. Στό «Γράμμα πρός τά μέλη τῆς ΚΕ» καί στή «Δήλωση τριῶν μελῶν τῆς ΚΕ» (καί τά δυό ντοκουμέντα ἀνάγονται στό Μάη τοῦ 1904) ὁ Β. Ι. Λένιν ἐπικρίνει τίς χωρίς ἀρχές ἐνέργειες τῶν συμφιλιωτῶν Β. Α. Νοσκόφ, Λ. Μπ. Κράσιν, Λ. Ε. Γκάλπεριν καί ἄλλων πού εἶχαν ταχθεῖ, ὅπως καί οἱ μενσεβίκοι, ἐνάντια στή σύγκληση τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Παλαίβοντας ἐνάντια στό συμφιλιωτισμό,

πού ἐκεῖνο τόν καιρό ἀποτελοῦσε τό βασικό ζήτημα, ὁ Λένιν ἀπαιτοῦσε ἐλευθερία προπαγάνδας ὑπέρ τοῦ συνεδρίου. Ὁ Λένιν προβάλλει τήν ἀπαίτηση αὐτή καί στό σχέδιο ἔκκλησης «Πρός τό κόμμα», πού ἔγραψε ἐκείνη τήν περίοδο.

Τά ἔργα τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού ξεσκεπάζουν τίς ἀντικομματικές ἐνέργειες τῶν μενσεβίκων καί τῶν συμφιλιωτῶν, ἀποτελοῦν ὑπόδειγμα συνεποῦς καί ἀδιάλλαχτης πάλης ἀρχῶν ἐνάντια σέ κάθε ἐκδήλωση τοῦ ὀπορτουνισμοῦ. Οἱ ἐργασίες αὐτές διαπνέονται ἀπό ἀκλόνητη πίστη στή δύναμη τοῦ κόμματος, στή δύναμη καί στήν ὡριμότητα τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐπιτροπῶν του, στή συνοχή τῶν βασικῶν στελεχῶν του, στήν ἀφοσίωση τῶν πλατιῶν κομματικῶν μαζῶν στίς ἐπαναστατικές ἀρχές. Μέσα στή δύσκολη γιά τό κόμμα ἐποχή τῆς ἐσωκομματικῆς κρίσης, μέσα στό φούντωμα τῆς ἀφηνιασμένης ἀποδιοργανωτικῆς δράσης τῶν μενσεβίκων ὁ Λένιν ἔγραφε: «Θά ἦταν ἡ πιό ἐγκληματική λιποψυχία νά ἀμφιβάλλει κανείς ἔστω κι ἕνα λεπτό γιά τόν ἀναπότρεπτο καί πλήρη θρίαμβρο τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας, τῆς προλεταριακῆς ὀργάνωσης καί τῆς κομματικῆς πειθαρχίας» (σελ. 403 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 414)).

Σχετικά μέ τήν ἐπεξεργασία τῶν ὀργανωτικῶν ἀρχῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ, τοῦ προλεταριακοῦ κόμματος, ὁ Λένιν ἀναγκάστηκε νά κάνει σοβαρή πάλη ἐνάντια στίς ὁμοσπονδιακές ἀπόψεις, πού ὑποστήριζαν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Μπούντ. Στόν τόμο αὐτόν δημοσιεύονται δυό ἄρθρα τοῦ Λένιν πού στρέφονται ἐνάντια στίς ὁμοσπονδιακές ἀντιλήψεις τῆς Μπούντ: «Μάξιμουμ ἀναίδειας καί μίνιμουμ λογικῆς» καί «Ἡ θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα». Στά ἄρθρα αὐτά, ὅπως καί στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω», ὁ Λένιν ἀναλύει λεπτομερειακά καί ἐπικρίνει τή βασική θέση τῆς Μπούντ, πού στήν οὐσία της ἔλεγε ὅτι ἡ Μπούντ πρέπει νά ἀποτελεῖ ὁμόσπονδο τμῆμα τοῦ κόμματος. Ὁ Λένιν δείχνει ὅτι ἡ θέση αὐτή εἶναι λαθεμένη κι ἀπαράδεχτη γιά προλεταριακό κόμμα, ὅτι προξενεῖ μεγάλη ζημιά στήν ἑνότητα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Ὁ Λένιν συνδεόταν στενότατα μέ τήν κομματική δουλειά τῶν τοπικῶν ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας. Κανένας δέν ἤξερε καλύτερα ἀπό αὐτόν τήν κατάσταση τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων, τά αἰτήματά τους, τά ἐνδιαφέροντά τους, τίς ἀνυπέρθετες ἀνάγκες τους. Ὁ Λένιν ἀντήλλασσε μέ τούς κομματικούς συντρόφους τήν πλούσια πείρα του, τούς δίδασκε πῶς πρέπει νά ὀργανώνεται ἀπό τό ἐξωτερικό ἡ βοήθεια καί ἡ συνδρομή πρός τό ἐπαναστατικό κίνημα τῆς Ρωσίας. Ἀπό τήν ἄποψη αὐ-

τή μπορεῖ νά ἀποτελέσει παράδειγμα τό «Γράμμα τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ πρός τή διοίκηση τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, πρός τίς ὁμάδες βοήθειας τοῦ κόμματος καί πρός ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό», πού δημοσιεύεται σέ τοῦτο τόν τόμο. Στό γράμμα ὁ Λένιν ἐξηγεῖ λεπτομερειακά πῶς πρέπει νά τακτοποιηθεῖ ἡ ἀποστολή ἐπαναστατικῶν στελεχῶν στή Ρωσία, πῶς νά ὀργανωθεῖ ἡ ἀποστολή στή Ρωσία τῶν χρημάτων πού συγκεντρώνονται στό ἐξωτερικό, πῶς νά μάθουν νά ἐξευρίσκουν συνδέσεις καί νά συγκεντρώνουν πληροφορίες καί ὁδηγίες, πού πρέπει ν' ἀνακοινώνονται ἀμέσως στή Ρωσία γιά νά βοηθοῦνται οἱ σύντροφοι πού δουλεύουν ἐκεῖ, γιά νά προλαβαίνονται τά χτυπήματα κτλ., πῶς νά γίνει ἡ μεταφορά τοῦ τύπου ἀπό τό ἐξωτερικό. Ἄν καί τό γράμμα αὐτό, ὅπως φαίνεται, δέ στάλθηκε, τό περιεχόμενο ὅμως σ' αὐτό σχέδιο ὑποστήριξης τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος στή Ρωσία ἀπό τό ἐξωτερικό ἀποτέλεσε πραγματικά τή βάση τῆς ἐργασίας τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό.

Στόν ὄγδοο τόμο δημοσιεύεται ἕνα νέο ντοκουμέντο τοῦ Λένιν: ἡ προκήρυξη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας», πού ἀναφέρεται στό ρωσο-ιαπωνικό πόλεμο.

Στήν προκήρυξη «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας», πού γράφτηκε μιά βδομάδα μετά τήν ἔναρξη τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων στήν Ἄπω Ἀνατολή, ὁ Λένιν ἀποκάλυψε τό ληστρικό, τόν καταχτητικό χαρακτήρα τοῦ πολέμου, ἔδειξε ὅτι ὁ πόλεμος, πού φέρνει στόν ἐργαζόμενο λαό ἀφάνταστα δεινά, γίνεται πρός τό συμφέρον τοῦ κεφαλαίου, πρός τό συμφέρον τῆς ἀστικῆς τάξης, πού εἶναι ἕτοιμη, κυνηγώντας τά κέρδη, νά πουλήσει καί νά καταστρέψει τήν πατρίδα της. Ἡ προκήρυξη «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας» εἶναι διαποτισμένη ἀπό τό πνεῦμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ· μέ μεγάλη δύναμη ἀντηχοῦν τά τελευταῖα λόγια τῆς προκήρυξης:

«Ζήτω ἡ ἀδελφική συνένωση τῶν προλετάριων ὅλων τῶν χωρῶν, πού παλαίβουν γιά τήν πλήρη ἀπελευθέρωση ἀπό τό ζυγό τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου! Ζήτω ἡ γιαπωνέζικη σοσιαλδημοκρατία πού διαμαρτυρήθηκε ἐνάντια στόν πόλεμο! Κάτω ἡ ληστρική καί ἐπαίσχυντη τσαρική ἀπολυταρχία» (σελ. 174 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 176)).

Σπουδαία θέση στίς ἐργασίες τοῦ τόμου κατέχει τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός». Στόν τόμο αὐτόν δημοσιεύονται ἐπίσης τά προπαρασκευαστικά ὑλικά τῆς ἐργασίας αὐτῆς, πού διευρύνουν κάπως τά πλαίσια τοῦ θέματός της.

Στήν ἐργασία «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός» ὁ Λένιν ἀσχολεῖται λεπτομερειακά μέ τήν ἀνάλυση τοῦ ἄρθρου τοῦ Λ. «Πάνω στό ἀγροτικό ζήτημα» ὅπου διατυπώνονταν οἱ προγραμματικές ἀπόψεις τῶν ρώσων φιλελευθέρων. Ὁ Λένιν ἔδειξε ὅτι τό ἄρθρο τοῦ Λ. ἀποτελεῖ ἕνα στόν ἀνώτατο βαθμό διδαχτικό παράδειγμα προσέγγισης καί συγχώνευσης τῶν ὀπορτουνιστικῶν ἰδεῶν τῆς Εὐρώπης καί τῶν ναροντνικιστικῶν ἰδεῶν τῆς Ρωσίας.

Μεγάλο μέρος τοῦ τόμου πιάνει ἡ ἀνάλυση τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος τοῦ ρωσικοῦ φιλελευθερισμοῦ. Ὁ Λένιν δείχνει ποῦ βρίσκεται ἡ διαφορά ἀρχῶν ἀνάμεσα στά ἀγροτικά προγράμματα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν καί τῶν φιλελευθέρων: τά πρῶτα προσπαθοῦν νά πετύχουν τήν ἐξάλειψη τῶν ὑπολειμμάτων τῆς δουλοπαροικίας· μέ ἐπαναστατικό τρόπο γιά νά εὐρύνουν, νά ἀναπτύξουν καί νά ὀξύνουν τήν ταξική πάλη· τά δεύτερα πῆραν τό δρόμο τοῦ ρεφορμισμοῦ, προσπαθώντας νά συγκαλύψουν καί νά ἀμβλύνουν τήν πάλη τῶν τάξεων.

Ὁ Λένιν μελετοῦσε πάντοτε κατά βάθος τήν ἱστορία τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος καί θεωροῦσε σοβαρότατο, ἀπαραίτητο καθῆκον τήν ἐκλαΐκευση καί τή διάδοση τῆς πείρας τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου. Στήν περίοδο πού ὡρίμαζε στή Ρωσία ἡ λαϊκή ἐπανάσταση, ὁ Λένιν δείχνει ἐξαιρετικά μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἱστορία τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ. Στίς 9 (22) τοῦ Μάρτη 1904 ὁ Λένιν σέ συγκέντρωση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν πού ἔγινε στή Γενεύη μίλησε γιά τήν Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ. Ἄν καί τό ἴδιο τό κείμενο τῆς ὁμιλίας τοῦ Λένιν δέ διασώθηκε, ὡστόσο ὑπάρχουν δυό λεπτομερειακά σχέδια-περιλήψεις τῆς ὁμιλίας αὐτῆς, πού παραθέτονται στόν τόμο αὐτό, στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά».

Τίς περιλήψεις τῆς ὁμιλίας γιά τήν Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ τίς ἔγραψε ὁ Λένιν, ἀφοῦ μελέτησε προσεχτικά τήν μπροσούρα τοῦ Κ. Μάρξ «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στή Γαλλία», καθώς καί μερικά ἄλλα ἔργα σχετικά μέ τήν ἱστορία τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ (Λισσαγκαρέ, Βέιλ). Παράλληλα μέ τήν ἀπαρίθμηση τῶν σπουδαιότερων γεγονότων τοῦ γαλλο-πρωσσικοῦ πολέμου τοῦ 1870–1871 καί τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ, ὁ Λένιν στίς περιλήψεις του στέκεται ἰδιαίτερα στίς πολιτικές μεταρυθμίσεις τῆς Κομμούνας (χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος, κατάργηση τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ, δωρεάν λαϊκή ἐκπαίδευση, ἐξάλειψη τῆς γραφειοκρατίας, αἱρετότητα καί ἀνακλητότητα ὅλων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἰσοτιμία τῶν ξένων, αὐ-

τοδιοίκηση τῶν κοινοτήτων) καί στίς οἰκονομικές μεταρυθμίσεις, πού ἔκανε αὐτή (μεταβίβαση τῶν ἐγκαταλειμμένων ἐργοστασίων στούς ἐργάτες, ἀπαγόρευση τῶν προστίμων, ἀπαγόρευση τῆς νυχτερινῆς ἐργασίας τῶν ἀρτεργατῶν, ἀναστολή τῶν χρεῶν). Ὁ Λένιν ὑπογραμμίζει τό διεθνικό χαρακτήρα τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ, τήν κοσμοϊστορική της σημασία γιά τό ἐργατικό κίνημα ὅλων τῶν χωρῶν καί τονίζει τά λόγια πού παραθέτει ὁ Φ. Ἔνγκελς στήν εἰσαγωγή τοῦ ἔργου «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στή Γαλλία»: «Ἡ σημαία τῆς Κομμούνας εἶναι σημαία τῆς παγκόσμιας δημοκρατίας» (σελ. 487 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 499)).

Τά ἔργα πού περιλαβαίνονται σέ τοῦτο τόν τόμο εἶναι γεμάτα ἀπό ἀνεξάντλητη ἐπαναστατική αἰσιοδοξία καί ἀκλόνητη πεποίθηση στή μεγάλη δύναμη τῆς ἐπερχόμενης ἐπανάστασης. Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1904 στήν προκήρυξη «Πρωτομαγιά» ὁ Λένιν σημείωνε ὅτι τό οἰκοδόμημα τῆς ἀστυνομικῆς ἀπολυταρχίας ἄρχισε κιόλας νά κλονίζεται κάτω ἀπό τά χτυπήματα τοῦ προλεταριάτου καί καλοῦσε τούς ἐργάτες νά ἑτοιμαστοῦν μέ δεκαπλασιασμένη δραστηριότητα γιά τόν ἐπικείμενο ἀγώνα.

Πρός τήν ἐπανάσταση πού ζύγωνε, τό κόμμα τῶν μπολσεβίκων βάδιζε σάν μιά ἰσχυρή, μαχητική συντροφιά. Στή φωτιά τῆς ἐπίμονης πάλης κατά τῶν ὀπορτουνιστῶν οἱ μπολσεβίκοι κατόρθωσαν νά συσπειρώσουν γύρω τους τίς καλύτερες, τίς ὑγιέστερες, τίς πιό ἀφοσιωμένες στήν ὑπόθεση τῆς ἐπανάστασης δυνάμεις τῆς ἐργατικῆς τάξης τῆς Ρωσίας.

* * *

Ὁ ὄγδοος τόμος περιλαβαίνει τέσσερα καινούργια ντοκουμέντα τοῦ Λένιν: τήν προκήρυξη πού ἀναφέρθηκε πιό πάνω «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας», τή δήλωση «Πρός τήν ἐπιτροπή τῶν πραχτικῶν» μέ ἡμερομηνία 23 τοῦ Σεπτέμβρη (6 τοῦ Ὀχτώβρη) 1903, τήν ἔκκληση «Ἀπομέρους τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας» μέ ἡμερομηνία 16 (29) τοῦ Γενάρη 1904 καί τή «Δήλωση γιά τή μεταβίβαση τῶν δικαιοδοσιῶν τῶν ἀντιπροσώπων ἐξωτερικοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ» μέ ἡμερομηνία 15 (28) τοῦ Ἰούλη 1904. Ἐκτός ἀπ᾽ αὐτά δημοσιεύονται σέ τοῦτο τόν τόμο πάνω ἀπό πενήντα ντοκουμέντα καί ὁμιλίες τοῦ Λένιν, πού δέν εἶχαν περιληφθεῖ στίς προηγούμενες ἐκδόσεις τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, ἐνῶ εἶχαν δημοσιευτεῖ παλιότερα στίς Λενινιστικές συλλογές τόμ. VI, VII, X, XI, XV, XXVI καί στά «Πραχτικά τοῦ

2ου ταχτικοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Ἔτσι, τά ὑλικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ συμπληρώνονται μέ 8 ὁμιλίες τῆς συνόδου τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος, πού ἔγινε τό Γενάρη (1904) καί μέ 8 ὁμιλίες τῆς συνόδου τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος, πού ἔγινε τόν Ἰούνη (1904), δηλ. μέ 16 ὁμιλίες. Γιά πρώτη φορά δημοσιεύεται στά Ἅπαντα τοῦ Β. Ι. Λένιν καί ἡ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος μέ ἡμερομηνία 19 τοῦ Ὀχτώβρη (1 τοῦ Νοέμβρη) 1903. Στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» δημοσιεύονται 18 ντοκουμέντα τοῦ Λένιν — σχέδια, περιλήψεις, πρόχειρα σχέδια διαφόρων ἄρθρων καί εἰσηγήσεων, καθώς ἐπίσης καί παρατηρήσεις γιά τίς ὁμιλίες τῶν ἀντιπροσώπων, μέ βάση τά πραχτικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος.

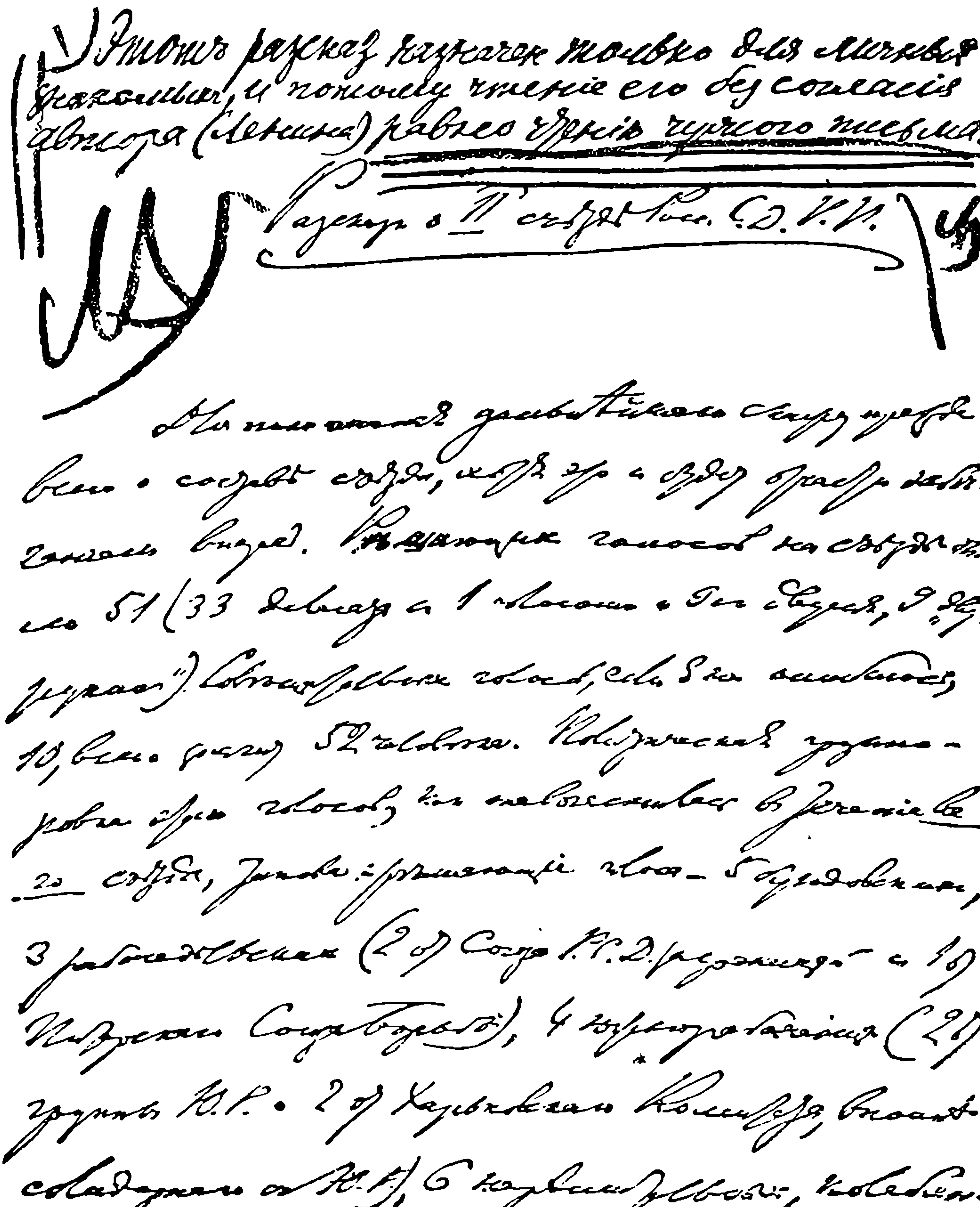
Τό Ἰνστιτοῦτο μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ
τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ

ΑΦΗΓΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ [1]

Γράφτηκε τό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτέμβρη 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1927 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. VI

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο



Этотъ разсказ назначен только для личных знакомых, и поэтому чтение его без согласія автора (Ленина) равносильно чтенію чужого письма.

Разсказ о II съезде Росс. С.Д.Р.П.

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν
«Ἀφήγηση γιά τό II Συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ». — 1903

Σμίκρυνση

Ἡ ἀφήγηση αὐτή προορίζεται μόνο γιά προσωπικά γνωστούς μου καί γι' αὐτό τό διάβασμά της χωρίς τή συγκατάθεση τοῦ συγγραφέα (τοῦ Λένιν) **ἰσοδυναμεῖ μέ διάβασμα ξένης ἐπιστολῆς.**

Γιά νά κατανοηθοῦν ὅσα ἐξιστοροῦνται παρακάτω θά μιλήσω πρῶτ' ἀπ' ὅλα γιά τή σύνθεση τοῦ συνεδρίου, ἄν κι αὐτό θά σημαίνει ὥς ἕνα βαθμό ὅτι προτρέχω. Στό συνέδριο μετρήθηκαν 51 θετικοί ψῆφοι (33 ἀντιπρόσωποι μέ 1 ψῆφο καί 9 μέ δύο, 9 «δίχειροι»)[2]. Οἱ συμβουλευτικοί ψῆφοι, ἄν δέν κάνω λάθος, ἦταν 10, συνεπῶς συνολικά ἔχουμε 52 ἄτομα. Οἱ ψῆφοι αὐτοί, ὅπως διασαφηνίστηκε σ' *ὅλη* τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου, κατανέμονταν στίς παρακάτω πολιτικές παρατάξεις: θετικοί ψῆφοι — 5 τῆς Μπούντ, 3 τῶν ραμποτσεντέλτσι (2 ἀπό τήν Ἕνωση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ[3] καί 1 ἀπό τήν «Ἕνωση ἀγώνα» τῆς Πετρούπολης[4]), 4 γιουζνοραμπότσεντσι (2 ἀπό τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι»[5] καί 2 ἀπό τήν ἐπιτροπή τοῦ Χαρκόβου, ἀπόλυτα ἀλληλέγγυας μέ τή «Γιούζνι ραμπότσι»), 6 ἀναποφάσιστοι, ταλαντευόμενοι («βάλτος», ὅπως τούς ὀνόμαζαν — στ' ἀστεῖα, βέβαια, — **ὅλοι** οἱ ἰσκριστές), ἔπειτα 33 περίπου ἰσκριστές, λίγο-πολύ σταθεροί καί συνεπεῖς στόν ἰσκρισμό τους. Οἱ 33 αὐτοί ἰσκριστές πού, ὄντας ἑνωμένοι, ἔκριναν πάντοτε τήν τύχη κάθε ζητήματος στό συνέδριο, διασπάστηκαν μέ τή σειρά τους σέ 2 ὑποομάδες, διασπάστηκαν ὁριστικά μόνο στό τέλος τοῦ συνεδρίου: ἡ μιά ὑποομάδα, μέ 9 περίπου ψήφους ἰσκριστῶν «πλαδαρῆς γραμμῆς, πιό σωστά, γραμμῆς ζίκ-ζάκ» (ἤ γυναικείας γραμμῆς, ὅπως εὐφυολογοῦσαν, καί ὄχι ἀδικαιολόγητα, μερικοί χωρατατζῆδες), ἦταν ἰσκριστές πού τάσσονταν (ὅπως θά φανεῖ πιό κάτω) ὑπέρ τῆς δικαιοσύνης, ὑπέρ τῆς συνισταμένης etc., καί σχεδόν 24 ψῆφοι ἰσκριστῶν σταθερῆς γραμμῆς πού ὑπεράσπιζαν τό συνεπῆ ἰσκρισμό καί ὡς πρός τήν ταχτική καί ὡς πρός τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος.

Ἐπαναλαβαίνω πώς ἡ τέτοια κατάταξη σέ παρατάξεις διαμορφώθηκε ὁριστικά καί διασαφηνίστηκε ὁλότελα μόνο post factum, στό τέλος τοῦ συνεδρίου (πού εἶχε περίπου 40 συνεδριάσεις!), κι ἐγώ προτρέχω, ὅταν περιγράφω πρῶτα τό χωρισμό σέ παρατάξεις. Ἐπίσης κάνω τή διευκρίνιση πώς ὁ χωρισμός αὐτός σέ παρατάξεις μόνο *κατά προσέγγιση* δίνει τόν ἀριθμό τῶν ψήφων, γιατί σέ διάφορα μικρά ζητήματα (μιά φορά μάλιστα καί σ' ἕνα σοβαρό ζήτημα, ὅπως εἶναι τό ζήτημα τῆς «ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν» πού ἀναφέρω πιό κάτω) οἱ ψῆφοι συχνά διασπάζονταν, μιά μερίδα κρατοῦσε ἀποχή, οἱ παρατάξεις ἀνακατεύονταν κτλ.

Ἡ σύνθεση τοῦ συνεδρίου καθορίστηκε προκαταβολικά ἀπό τήν Ὀργανωτική ἐπιτροπή[6] πού, σύμφωνα μέ τόν κανονισμό τοῦ συνεδρίου, εἶχε τό δικαίωμα νά καλέσει στό συνέδριο, μέ συμβουλευτική ψῆφο, ὅποιον θεωροῦσε ἀπαραίτητο. Στό συνέδριο εὐθύς ἐξαρχῆς ἐκλέχτηκε μιά ἐπιτροπή γιά τόν ἔλεγχο τῶν πληρεξουσίων, στήν ὁποία (ἐπιτροπή) πέρασε καθετί πού εἶχε σχέση μέ τή σύνθεση τοῦ συνεδρίου. (Ἄς σημειωθεῖ σέ παρένθεση ὅτι καί σ' αὐτή τήν ἐπιτροπή μπῆκε ἕνα μέλος τῆς Μπούντ, πού ξεθέωσε ὅλα τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, κρατώντας τα ὥς τίς 3 τά μεσάνυχτα, κι ὡστόσο ἔμεινε μέ τήν «ἰδιαίτερη γνώμη» του *σέ κάθε ζήτημα*.)

Τό συνέδριο ἄρχισε μέσα σέ ἀτμόσφαιρα σύμπνοιας καί φιλικῆς συνεργασίας ὅλων τῶν ἰσκριστῶν, πού ἀνάμεσά τους, φυσικά, ὑπῆρχαν πάντα ἀποχρώσεις γνωμῶν, οἱ ἀποχρώσεις ὅμως αὐτές δέν ἔβγαιναν στήν ἐπιφάνεια σάν πολιτικές διαφωνίες. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἄς σημειωθεῖ προκαταβολικά πώς ἡ διάσπαση τῶν ἰσκριστῶν ἦταν ἕνα ἀπό τά κυριότερα πολιτικά ἀποτελέσματα τοῦ συνεδρίου, καί γι' αὐτό ὅποιος θέλει νά κατατοπιστεῖ πάνω στό ζήτημα, πρέπει νά δόσει ἰδιαίτερη προσοχή σ' ὅλα τά ἐπεισόδια πού ἔχουν, ἔστω καί κάποια μακρινή, σχέση μ' αὐτή τή διάσπαση.

Ἀρκετά σπουδαία πράξη, ἀπό τήν ἀρχή κιόλας τοῦ συνεδρίου, ἦταν ἡ ἐκλογή *γραφείου* ἤ *προεδρείου*. Ὁ Μάρτοφ ἦταν ὑπέρ τῆς ἐκλογῆς 9 προσώπων, πού γιά κάθε συνεδρίαση νά ἐκλέγουν 3 πρόσωπα γιά γραφεῖο, καί σ' αὐτούς τούς 9 περιλάβαινε μάλιστα καί ἕνα μέλος τῆς Μπούντ. Ἐγώ ἤμουν τῆς γνώμης νά ἐκλεγοῦν μόνο τρία πρόσωπα γιά ὅλη τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου, καί μάλιστα τρία πού «νά τηροῦν αὐστηρότητα». Ἐκλέχτηκαν: ὁ Πλεχάνοφ, ἐγώ καί ὁ σύντροφος Τ (γι' αὐτόν θά γίνεται συχνά λόγος παρακάτω — εἶναι ἰσκριστής τῆς στα-

θερῆς γραμμῆς, μέλος τῆς ΟΕ). Ὁ τελευταῖος αὐτός βγῆκε ἐξ-άλλου μέ μικρή πλειοψηφία ἔναντι ἑνός ὀπαδοῦ τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» (ἐπίσης μέλους τῆς ΟΕ). Ἡ διαφωνία ἀνάμεσα σέ μένα καί στόν Μάρτοφ στό ζήτημα τοῦ γραφείου (διαφωνία χαρακτηριστική ἀπό τήν ἄποψη τῶν ὅσων ἐπακολούθησαν) δέν ὁδήγησε ὡστόσο σέ καμιά διάσπαση ἤ σύγκρουση: τό ζήτημα διευθετήθηκε κάπως εἰρηνικά, μόνο του, «οἰκογενειακά», ὅπως διευθετοῦνταν γενικά τά περισσότερα ζητήματα στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» καί στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα»[7].

Κατά τήν ἔναρξη τοῦ συνεδρίου ἔγινε καί ἡ (μυστική καί ἀνεπίσημη, φυσικά) συνεδρίαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν πληρεξουσίων της στό συνέδριο. Καί ἡ συνεδρίαση κατέληξε ἐπίσης σέ εἰρηνικό, «φιλικό» διακανονισμό τοῦ ζητήματος. Σημειώνω αὐτή τή συνεδρίαση ἁπλῶς καί μόνο, γιατί θεωρῶ χαρακτηριστική, πρῶτο, τήν ὁμόθυμη δουλειά τῶν ἰσκριστῶν στήν ἀρχή τοῦ συνεδρίου καί, δεύτερο, τήν ἀπόφασή τους νά καταφεύγουν, σέ περίπτωση διαφωνίας ἤ ἀμφισβήτησης, στή χρησιμοποίηση τοῦ κύρους τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» (σωστότερα, τῶν μελῶν τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» πού παραβρίσκονταν στό συνέδριο)· φυσικά, οἱ ψηφοφορίες σ' αὐτές τίς συνεδριάσεις δέν εἶχαν ὑποχρεωτική ἰσχή, γιατί τόν κανόνα: «οἱ ἐπιταχτικές ἐντολές ἔχουν καταργηθεῖ», ὁ καθένας μπορεῖ καί ἔχει καί τήν ὑποχρέωση νά ψηφίζει στό συνέδριο, σύμφωνα μέ τίς προσωπικές πεποιθήσεις του, ἐλεύθερα, χωρίς νά ὑποτάσσεται σ' ὁποιαδήποτε ὀργάνωση, — αὐτό τόν κανόνα, λέω, τόν παραδέχονταν ὅλοι οἱ ἰσκριστές καί στήν ἔναρξη κάθε σχεδόν συνεδρίασης τῆς «Ἴσκρα» ὁ κανόνας αὐτός ἐξαγγελλόταν μεγαλόφωνα ἀπό τόν προϊστάμενο.

Παρακάτω. Τό πρῶτο ἐπεισόδιο στό συνέδριο, πού ἀποκάλυψε πώς δέν πᾶνε ὅλα καλά ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές καί πού ἀποτέλεσε τήν «ἀρχή τῆς πλοκῆς» τοῦ τελικοῦ δράματος (ἤ τῆς ἱλαροτραγωδίας;), ἦταν τό περιβόητο «*ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ*». Στό ἐπεισόδιο αὐτό πρέπει νά σταθοῦμε λεπτομερειακά. Συνέβηκε τότε ἀκόμα, πού τό συνέδριο ἦταν ἀπασχολημένο μέ τή συγκρότησή του σέ σῶμα, ὅταν ἀκόμα συζητιόταν ὁ κανονισμός τοῦ συνεδρίου (πού μέ τήν εὐκαιρία πρέπει νά ποῦμε πώς ἔφαγε πάρα πολύ χρόνο ἐξαιτίας τῆς κωλυσιεργίας τῶν μπουντιστῶν, πού δέν ἄφηναν εὐκαιρία νά μή φρενάρουν προμελετημένα ἤ ἀπρομελέτητα τή δουλειά τοῦ συνεδρίου, ὅπου μποροῦσαν καί μ' ὅ,τι μποροῦσαν). Ἡ οὐσία τοῦ ἐπεισοδίου μέ τήν ΟΕ ἦταν ὅτι ἡ ΟΕ, ἀπό τό ἕνα μέρος, ἀπόριψε, πρίν ἀκόμα ἀπό τό

συνέδριο, τή διαμαρτυρία τῆς «Μπορμπά» (τῆς ὁμάδας «Μπορμπά»[8]), πού εἶχε τήν ἀξίωση νά τῆς ἐπιτραπεῖ νά πάρει μέρος στό συνέδριο, καί ὑποστήριξε τήν ἀπόριψη αὐτή στήν ἐπιτροπή ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων, ἐνῶ ἀπό τό ἄλλο μέρος, ἡ ἴδια πάλι ΟΕ δήλωσε ξαφνικά *στό συνέδριο* ὅτι προσκαλεῖ τόν Ριαζάνοφ μέ συμβουλευτική ψῆφο. Τό ἐπεισόδιο αὐτό διαδραματίστηκε ὡς ἑξῆς:

Πρίν ἀκόμα ἀπό τήν ἔναρξη τῶν συνεδριάσεων τοῦ συνεδρίου ὁ Μάρτοφ μέ πληροφόρησε ἐμπιστευτικά πώς ἕνα μέλος τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» καί μέλος τῆς ΟΕ (ἄς ὀνομάσουμε τό πρόσωπο αὐτό μέ τό γράμμα Ν) ἔχει ἀποφασίσει νά ἐπιμείνει στήν ΟΕ νά προσκληθεῖ στό συνέδριο μέ συμβουλευτική ψῆφο ἕνα πρόσωπο, πού ὁ ἴδιος ὁ Μάρτοφ δέν μποροῦσε νά τό χαρακτηρίσει διαφορετικά παρά μόνο μέ τόν ὅρο «αὐτόμολος»[9]. (Τό πρόσωπο αὐτό, πραγματικά, ἕνα καιρό ἔκλινε πρός τήν «Ἴσκρα», γιά νά περάσει ἀργότερα, καί μάλιστα σέ μερικές βδομάδες, μέ τό μέρος τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο»[10], παρ' ὅλο πού τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο» ἀπό τότε κιόλας βρισκόταν σέ στάδιο ὁλοκληρωτικῆς κατάπτωσης). Μιλήσαμε γιά τό ζήτημα αὐτό μέ τόν Μάρτοφ, ἀγαναχτισμένοι καί οἱ δυό μας γιά τό γεγονός ὅτι ἕνα μέλος τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» προβαίνει σέ τέτοια ἐνέργεια, ἔχοντας, φυσικά, ἐπίγνωση (γιατί ὁ Μάρτοφ εἶχε προειδοποιήσει τόν σύντροφο Ν) πώς ἡ πράξη του ἀποτελεῖ χαστούκι ἄμεσα ἐναντίον τῆς «Ἴσκρα», καί χωρίς, παρ' ὅλα αὐτά, νά θεωρήσει ἀπαραίτητο νά συμβουλευτεῖ τήν ὀργάνωση. Πραγματικά, ὁ Ν ὑπόβαλε τήν πρότασή του στήν ΟΕ, ἡ πρόταση ὅμως αὐτή ἀπορίφτηκε χάρη στήν ἐπίμονη διαμαρτυρία τοῦ συντρόφου Τ πού περιέγραψε ὅλη τήν ἄστατη πολιτική φυσιογνωμία τοῦ «αὐτόμολου». Εἶναι χαρακτηριστικό τό γεγονός ὅτι, ἀπό τότε ἀκόμα, ὁ Μάρτοφ δέν μποροῦσε πιά, σύμφωνα μέ τά λεγόμενά του, οὔτε νά μιλάει μέ τόν Ν, παρά τίς καλές προσωπικές σχέσεις πού εἶχε μαζί του προηγούμενα: τόσο τόν εἶχε καταπλήξει αὐτή ἡ ἐνέργεια. Ἡ τάση τοῦ Ν νά δημιουργεῖ ἐμπόδια στήν «Ἴσκρα» ἐκδηλώθηκε ἀκόμα καί μέ τήν μομφή πού μέ τήν ὑποστήριξή του ἐπιρίφθηκε στήν «Ἴσκρα» ἀπό τήν ΟΕ, μομφή πού ἀφοροῦσε, ἀλήθεια, μιά πολύ ἀσήμαντη περίπτωση, μά πού παρ' ὅλα αὐτά ἔκανε τόν Μάρτοφ νά ἀγαναχτήσει ἐξαιρετικά. Πληροφορίες ἀπό τή Ρωσία, πού μοῦ τίς μετέδοσε πάλι ὁ Μάρτοφ, ἔδειχναν ἐπιπλέον τήν τάση τοῦ Ν νά διαδίδει φῆμες γιά διχόνοιες ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές τοῦ ἐξωτερικοῦ καί τῆς Ρωσίας. Ὅλα αὐτά προδιέθεταν τούς ἰσκριστές

νά ἔχουν τή μεγαλύτερη δυσπιστία ἀπέναντι στόν Ν, κι ἐδῶ παρουσιάστηκε καί τοῦτο τό γεγονός. Ἡ ΟΕ ἀπέριψε τή διαμαρτυρία τῆς «Μπορμπά», τά μέλη τῆς ΟΕ (Τ καί Ν), πού κλήθηκαν στήν ἐπιτροπή ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων, τάχτηκαν καί τά δυό *(καί ὁ Ν μαζί!!!)* μέ τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο ἐνάντια στήν «Μπορμπά». Παρ' ὅλα αὐτά, στό διάλειμμα μιᾶς πρωινῆς συνεδρίασης τοῦ συνεδρίου, ἡ ΟΕ ἔστησε ἀναπάντεχα σέ μιά «γωνίτσα» τή δική της συνεδρίαση καί στή συνεδρίαση αὐτή ἀποφάσισε νά καλέσει μέ συμβουλευτική ψῆφο τόν Ριαζάνοφ! *Ὁ Ν τάχτηκε ὑ π έ ρ τῆς πρόσκλησης*. Ὁ Τ ἦταν, φυσικά, ἀπόλυτα κατά, καί δήλωσε πώς ἡ ἀπόφαση αὐτή τῆς ΟΕ εἶναι παράνομη, ἐφόσον τό ζήτημα τῆς σύνθεσης τοῦ συνεδρίου εἶχε πιά περάσει στήν ἁρμοδιότητα τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων, πού ἐκλέχτηκε ἀπό τό συνέδριο. Ἐννοεῖται ὅτι τά μέλη τῆς ΟΕ πού ἀνῆκαν στήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι»+ ὁ μπουντιστής+ ὁ Ν πλειοψήφησαν σέ βάρος τοῦ συντρόφου Τ, κι ἔτσι πάρθηκε ἡ ἀπόφαση τῆς ΟΕ.

Ὁ Τ πληροφόρησε γι' αὐτή τήν ἀπόφαση τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα», πού (ὄχι παρουσία ὅλων τῶν μελῶν της, ὡστόσο μέ τή συμμετοχή τοῦ Μάρτοφ καί τῆς Ζασούλιτς), φυσικά, πῆρε ὁμόφωνα τήν ἀπόφαση νά κάνει πάλη ἐνάντια στήν ΟΕ στό συνέδριο, γιατί πολλοί ἰσκριστές εἶχαν πιά ἐκφραστεῖ ἀνοιχτά στό συνέδριο ἐνάντια στήν «Μπορμπά» καί ἔτσι δέν μποροῦσε νά γίνει ὑποχώρηση σ' αὐτό τό ζήτημα.

Ὅταν (στήν ἀπογευματινή συνεδρίαση) ἡ ΟΕ γνωστοποίησε στό συνέδριο τήν ἀπόφασή της, ὁ Τ διατύπωσε κι αὐτός τή διαμαρτυρία του. Τότε ἕνα μέλος τῆς ΟΕ ἀπό τούς γιουζνοραμπότσεντσι ἐπιτέθηκε ἐνάντια στόν Τ καί τόν κατηγόρησε ὅτι παραβιάζει τήν πειθαρχία (!), ἐπειδή ἡ ΟΕ εἶχε ἀποφασίσει νά μή τό ἀποκαλύψει αὐτό στό συνέδριο (sic!*). Ὅπως εἶναι εὐνόητο, ἐμεῖς (ὁ Πλεχάνοφ, ὁ *Μάρτοφ* κι ἐγώ) ἐπιτεθήκαμε τότε μ' ὅλη τή δύναμή μας ἐνάντια στήν ΟΕ, κατηγορώντας τη ὅτι ἐπαναφέρει τίς ἐπιταχτικές ἐντολές, παραβιάζει τά κυριαρχικά δικαιώματα τοῦ συνεδρίου κτλ. Τό συνέδριο πῆρε τό μέρος μας, ἡ ΟΕ ἡττήθηκε καί ψηφίστηκε ἀπόφαση πού ἀφαιροῦσε ἀπό τήν ΟΕ σάν ὄργανο τό δικαίωμα νά ἐπηρεάζει τή σύνθεση τοῦ συνεδρίου.

Αὐτό ἦταν τό «ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ». Πρῶτο, τό ἐπεισόδιο αὐτό ὑπόσκαψε ὁριστικά τήν πολιτική ἐμπιστοσύνη πολλῶν

* — ἔτσι! *Σύντ.*

ἰσκριστῶν πρός τόν Ν (καί ἐνίσχυσε τήν ἐμπιστοσύνη τους πρός τόν Τ), δεύτερο, ὄχι μόνο ἀπέδειξε, ἀλλά καί *κατέδειξε* ὁλοφάνερα πόσο ἀσταθής εἶναι ἀκόμα ἡ ἰσκρική κατεύθυνση καί σέ τέτοιο ἀκόμα κεντρικό, ὑπερ-ισκρικό δῆθεν ὄργανο, ὅπως εἶναι ἡ ΟΕ. Ἔγινε φανερό πώς ἐκτός ἀπό τόν μπουντιστή ὑπῆρχαν ἀκόμα στήν ΟΕ 1) γιουζνοραμπότσεντσι μέ τήν ἰδιαίτερη πολιτική τους· 2) «ἰσκριστές, πού ντρέπονται νά εἶναι ἰσκριστές», καί μόνο *ἐνμέρει* (3) ἰσκριστές, πού δέν ντρέπονται γι᾿ αὐτό. Ὅταν οἱ γιουζνοραμπότσεντσι θέλησαν νά ἐξηγηθοῦν μέ τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» (ἰδιωτικά, βέβαια) σχετικά μέ τό θλιβερό αὐτό ἐπεισόδιο, — *ὁ σύντροφος Ν, καί αὐτό εἶναι πολύ ἀξιοσημείωτο, δέν ἐξέφρασε τότε καμιά ἐπιθυμία νά δόσει ἐξηγήσεις*, — ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ἐξηγήθηκε μαζί τους, κι ἐγώ εἶπα ἀνοιχτά στούς γιουζνοραμπότσεντσι ὅτι τό συνέδριο ἀποκάλυψε ὁριστικά τοῦτο τό μεγάλο πολιτικό γεγονός: τήν ὕπαρξη στό κόμμα πολλῶν ἰσκριστῶν πού ντρέπονται νά εἶναι ἰσκριστές καί πού εἶναι ἱκανοί, ἁπλῶς σέ πεῖσμα τῆς «Ἴσκρα», νά παίξουν ἕνα τέτοιο παιχνίδι, ὅπως ἡ πρόσκληση τοῦ Ριαζάνοφ. Μέ εἶχε τόσο πολύ ἐξεγείρει αὐτό τό παιχνίδι τοῦ Ν, ὕστερα ἀπό τό λόγο του στήν ἐπιτροπή *ἐνάντια* στήν «Μπορμπά», ὥστε εἶπα ἀνοιχτά στό συνέδριο: «οἱ σύντροφοι πού πῆραν μέρος σέ συνέδριο στό ἐξωτερικό, ξέρουν τί θύελλα ἀγανάχτησης προκαλοῦν πάντα στά συνέδρια αὐτά οἱ ἄνθρωποι πού ἄλλα λένε στίς ἐπιτροπές κι ἄλλα στό συνέδριο» *. Οἱ τέτοιοι «ἰσκριστές» πού φοβοῦνταν μή τυχόν καί τούς «κατηγορήσουν» οἱ μπουντιστές ὅτι εἶναι «ἐγκάθετοι τῆς „Ἴσκρα“» καί *γι᾿ αὐτό καί μόνο τό λόγο* ἔπαιζαν τέτοια *πολιτικά παιχνίδια* σέ βάρος τῆς «Ἴσκρα», εἶναι εὐνόητο ὅτι δέν μποροῦσαν νά ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνη.

Ἡ γενική ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης τῶν ἰσκριστῶν πρός τόν Ν μεγάλωσε σέ τεράστιο βαθμό, ὅταν ἡ προσπάθεια τοῦ Μάρτοφ νά ἐξηγηθεῖ μέ τόν Ν κατέληξε στή *δήλωση τοῦ Ν γιά ἀποχώρησή του, τοῦ Ν, ἀπό τήν ὀργάνωση «Ἴσκρα»!!* Ἀπό τή στιγμή αὐτή ἡ «ὑπόθεση» τοῦ Ν περνάει στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα», πού τά μέλη της εἶχαν ἀγαναχτήσει γιά τήν ἀποχώρηση *αὐτή*, καί ἡ ὀργάνωση ἔκανε *4 συνεδριάσεις* πάνω σ᾿ αὐτό τό ζήτημα. Οἱ συνεδριάσεις αὐτές, καί ἰδιαίτερα ἡ τελευταία, ἔχουν ἐξαιρετική σπουδαιότητα, γιατί σ᾿ αὐτές διαμορφώθηκε ὁριστικά ἡ διά-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 264 (ἑλλ. ἐκδ., σελ. 262). *Σύντ.*

σπαση μέσα στούς ἰσκριστές, *κυρίως* στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῆς ΚΕ.

Προτοῦ ὅμως περάσω στήν ἀφήγηση αὐτῶν τῶν (τό ἐπαναλαβαίνω ἀκόμα μιά φορά, ἰδιωτικῶν καί ἀνεπίσημων) συνεδριάσεων τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», θά μιλήσω γιά τίς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου. Οἱ ἐργασίες αὐτές στό χρονικό τοῦτο διάστημα διεξήχθηκαν σέ ἀτμόσφαιρα σύμπνοιας, μέ τήν ἔννοια τῆς ἑνιαίας ἐμφάνισης ὅλων τῶν ἰσκριστῶν, καί στό 1ο θέμα τῆς ἡμερησίας διάταξης (ἡ θέση τῆς Μπούντ[11] μέσα στό κόμμα) καί στό 2ο (τό πρόγραμμα) καί στό 3ο (ἐπικύρωση τοῦ ΚΟ τοῦ κόμματος). Ἡ σύμπνοια τῶν ἰσκριστῶν ἐξασφάλιζε μιά μεγάλη συσπειρωμένη πλειοψηφία στό συνέδριο (συμπαγῆ πλειοψηφία, ὅπως ἐκφράζονταν μέ λύπη οἱ μπουντιστές!), ἐνῶ οἱ «ἀναποφάσιστοι» (ἤ «βάλτος») καί οἱ γιουζνοραμπότσεντσι διακρίθηκαν κι ἐδῶ ἐπανειλημμένα σέ μικροζητήματα γιά τήν πλήρη ἀστάθειά τους. Ἡ κατάταξη σέ πολιτικές παρατάξεις τῶν ὄχι ὁλότελα ἰσκρικῶν στοιχείων τοῦ συνεδρίου διαγραφόταν ὅλο καί πιό καθαρά.

Ἐπανέρχομαι στίς συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα». Στήν πρώτη συνεδρίαση ἀποφασίστηκε νά ζητηθοῦν ἀπό τόν Ν ἐξηγήσεις, ἀφήνοντας τόν ἴδιο τόν Ν νά ὑποδείξει τή σύνθεση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», μπροστά στήν ὁποία θέλει νά δόσει τίς ἐξηγήσεις του αὐτές. Ἐγώ διαμαρτυρήθηκα κατηγορηματικά ἐνάντια σέ μιά τέτοια τοποθέτηση τοῦ ζητήματος καί ζήτησα νά χωριστεῖ τό πολιτικό ζήτημα (τό ζήτημα τῆς δυσπιστίας τῶν ἰσκριστῶν πρός τόν Ν σ' αὐτό τό συνέδριο ἀπό πολιτική ἄποψη) ἀπό τό προσωπικό* ζήτημα (νά ὁριστεῖ ἐπιτροπή γιά νά ἐξετάσει τίς αἰτίες τῆς περίεργης διαγωγῆς τοῦ Ν). Στή 2η συνεδρίαση ἀνακοινώθηκε πώς ὁ Ν θέλει νά δόσει ἐξηγήσεις *χωρίς νά εἶναι παρών ὁ Τ*, ἄν καί ὁ Ν δέ σκοπεύει, λέει, νά πεῖ τίποτα πού νά ἀφορᾶ προσωπικά τόν Τ. Ἐγώ διαμαρτυρήθηκα γιά δεύτερη φορά καί ἀρνήθηκα νά πάρω μέρος σέ τέτοιου εἴδους ἐξηγήσεις, ὅπου κάποιος πού δέν εἶναι μέλος τῆς ὀργάνωσης ἀπομακρύνει, ἔστω καί γιά ἕνα δευτερόλεπτο, ἕνα μέλος τῆς ὀργάνωσης, γιά τό ὁποῖο ὡστόσο δέν πρόκειται νά μιλήσει· τό θεωροῦσα αὐτό ἀνάρμοστο παιχνίδι καί χαστούκι πού ἔδινε ὁ Ν στήν ὀργάνωση: ὁ Ν δέν ἔχει οὔτε τόση ἐμπιστοσύνη στήν ὀργάνωση, ὥστε νά τήν ἀφήσει νά καθορίσει αὐτή τούς ὅρους γιά νά δοθοῦν οἱ ἐξηγήσεις! Στήν 3η συνεδρίαση δόθηκαν οἱ «ἐξηγήσεις» ἀπό τόν Ν, ἐξηγήσεις πού *δέν ἱκανοποίησαν* τούς περισσότερους ἀπ' ὅσους πῆραν μέρος σ' αὐτές. Ἡ 4η συνεδρίαση ἔγινε μέ τή συμμετοχή ὅλων τῶν

ἰσκριστῶν, ἀπό τή συνεδρίαση ὅμως αὐτή *π ρ ο η γ ή θ η κ α ν* μιά σειρά σοβαρά ἐπεισόδια τοῦ συνεδρίου.

Πρῶτο, ἀξίζει νά σημειωθεῖ τό ἐπεισόδιο σχετικά μέ τήν «ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν». Ἐπρόκειτο γιά τήν ψήφιση τοῦ προγράμματος, γιά τή διατύπωση τοῦ αἰτήματος τῆς ἰσότητας καί τῆς ἰσοτιμίας σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τίς γλῶσσες. (Κάθε ἄρθρο τοῦ προγράμματος συζητιόταν καί ψηφιζόταν χωριστά, οἱ μπουντιστές ἔκαναν ἐδῶ μιά **λυσσαλέα** κωλυσιεργία καί σχεδόν τά $^2/_3$ ἀπό τό χρόνο τοῦ συνεδρίου καταναλώθηκαν γιά τό πρόγραμμα!) Οἱ μπουντιστές τά κατάφεραν στό ζήτημα αὐτό νά κλονίσουν τίς γραμμές τῶν ἰσκριστῶν, ὑποβάλλοντας σέ μιά μερίδα τους τή σκέψη ὅτι ἡ «Ἴσκρα» δέ θέλει τήν «ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν», — ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» δέν ἤθελε ἁπλούστατα αὐτή τήν ἀγράμματη, κατά τή γνώμη της, ἀσυνάρτητη καί περιττή διατύπωση. Ἡ πάλη ἦταν λυσσαλέα, τό συνέδριο χωρίστηκε *στά δυό*, σέ *δυό ἴσα μέρη* (μερικοί ἔκαναν ἀποχή): μέ τό μέρος τῆς «Ἴσκρα» (καί τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα») τάχθηκαν περίπου 23 ψῆφοι (ἴσως 23–25, δέ θυμᾶμαι ἀκριβῶς), κι ἄλλοι τόσοι ἐναντίον της. Τό ζήτημα χρειάστηκε ν' ἀναβληθεῖ, νά διαβιβαστεῖ σέ ἐπιτροπή, ἡ ὁποία βρῆκε μιά διατύπωση πού ψηφίστηκε ἀπ' ὅλο τό συνέδριο *ὁ μ ό φ ω ν α*. Τό ἐπεισόδιο μέ τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν ἔχει σημασία, γιατί ἀποκάλυψε γιά πολλοστή φορά τήν ἀστάθεια τοῦ ἰσκρισμοῦ, ἀποκάλυψε ὁριστικά τήν ἀστάθεια καί τῶν ἀναποφάσιστων (πού ἀκριβῶς τότε, ἄν δέν κάνω λάθος, καί ἀκριβῶς οἱ ἰσκριστές τῆς μαρτοφικῆς ἀπόχρωσης τούς ἔδοσαν οἱ *ἴδιοι* τό παρατσούκλι *βάλτος!*) καί τῶν γιουζνοραμπότσεντσι πού ἦταν ὅλοι τους ἐνάντια στήν «Ἴσκρα». Τά πάθη φούντωσαν στό ἔπακρο καί εἰπώθηκαν *ἀναρίθμητα τσουχτερά* λόγια σέ βάρος τῶν γιουζνοραμπότσεντσι ἀπό τούς ἰσκριστές, *ἰδιαίτερα ἀπό τούς μαρτοφικούς*. Ἕνας «ἡγέτης» τῶν μαρτοφικῶν στή διάρκεια ἑνός διαλείμματος παρά λίγο νά δημιουργήσει σκάνδαλο μέ τούς γιουζνοραμπότσεντσι, κι ἐγώ τότε ἔσπευσα νά ξαναρχίσω τή συνεδρίαση (ὕστερα ἀπό ἐπιμονή τοῦ Πλεχάνοφ πού φοβήθηκε μήπως ἀρχίσει καβγάς). Ἔχει σημασία νά σημειωθεῖ πώς ἀνάμεσα καί σ' αὐτούς, τούς πιό σταθερούς, 23 ἰσκριστές, οἱ μαρτοφικοί (δηλ. οἱ ἰσκριστές πού ἀκολούθησαν ἀργότερα τόν Μάρτοφ) ἀποτελοῦσαν *μ ε ι ο ψ η φ ί α*.

Ἕνα ἄλλο ἐπεισόδιο ἦταν ἡ πάλη γιά τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ «καταστατικοῦ τοῦ κόμματος». Βρισκόμασταν κιόλας στό 5ο

θέμα τῆς Tagesordnung *, περί τό τέλος τοῦ συνεδρίου. (Εἶχε ψηφιστεῖ, πάνω στό 1ο θέμα, ἡ ἀπόφαση κατά τῆς ἀρχῆς τῆς ὁμοσπονδίας· πάνω στό 2ο θέμα τό πρόγραμμα· πάνω στό 3ο θέμα ἡ ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ κόμματος **· πάνω στό 4ο θέμα τό συνέδριο εἶχε ἀκούσει ἕνα μέρος ἀπό τίς «εἰσηγήσεις τῶν ἀντιπροσώπων», ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες παραπέμφθηκαν σέ ἐπιτροπή, γιατί διαπιστώθηκε πώς τό συνέδριο δέν ἔχει πιά καιρό (τά χρηματικά μέσα καί ἡ ἀντοχή τῶν ἀνθρώπων εἶχαν ἐξαντληθεῖ).)

Τό 1ο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ δίνει τόν ὁρισμό τῆς ἔννοιας μέλος τοῦ κόμματος. Στό σχέδιό μου ὁ ὁρισμός αὐτός ἔλεγε: «Μέλος τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας θεωρεῖται καθένας πού παραδέχεται τό πρόγραμμά του καί ὑποστηρίζει τό κόμμα τόσο μέ ὑλικά μέσα ὅσο καί μέ τήν προσωπική *συμμετοχή του σέ μιά ἀπό τίς κομματικές ὀργανώσεις*». Ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ Μάρτοφ πρότεινε στή θέση τῶν ὑπογραμμισμένων λέξεων νά ποῦμε: *δουλειά του κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο καί τήν καθοδήγηση μιᾶς ἀπό τίς κομματικές ὀργανώσεις*. Τή δική μου διατύπωση τήν ὑποστήριξε ὁ Πλεχάνοφ καί τή διατύπωση τοῦ Μάρτοφ τά ἄλλα μέλη τῆς σύνταξης (ἀπομέρους τους μίλησε στό συνέδριο ὁ Ἀξελρόντ). Ἐμεῖς ζητούσαμε νά ἀποδείξουμε ὅτι εἶναι ἀνάγκη *νά στενέψει* ἡ ἔννοια μέλος τοῦ κόμματος γιά νά γίνει διαχωρισμός αὐτῶν πού δουλεύουν ἀπό

---

* — τῆς ἡμερησίας διάταξης. *Σύντ.*

** Εἶναι πολύ σπουδαῖο νά ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι στήν Tagesordnung τοῦ συνεδρίου, πού ψηφίστηκε μέ βάση τήν εἰσήγησή μου *στήν ΟΕ* καί *ἐγκρίθηκε ἀπό τό συνέδριο*, ὑπῆρχαν δυό χωριστά θέματα: *τό θέμα 3*. «Δημιουργία ἤ ἐπικύρωση τοῦ ΚΟ τοῦ κόμματος» καί *τό θέμα 24*. «Ἐκλογή κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος». Ὅταν ἕνας ἀπό τούς ραμποτσεντέλτσι ρώτησε (σχετικά μέ τό θέμα 3) τί πρόκειται νά ἐγκρίνουμε, μήπως τόν τίτλο; ἐμεῖς δέν ξέρουμε οὔτε κάν τή σύνταξη!, ὁ *Μάρτοφ* πῆρε τό λόγο καί ἐξήγησε πώς ἐγκρίνεται ἡ *κατεύθυνση* τῆς «Ἴσκρα», ἀνεξάρτητα ἀπό τά πρόσωπα πού τήν ἀπαρτίζουν, πώς μ' αὐτό δέν προδικάζεται καθόλου ἡ σύνθεση τῆς σύνταξης, γιατί ἡ ἐκλογή τῶν κεντρικῶν ὀργάνων πρόκειται νά γίνει σύμφωνα μέ τό θέμα 24, καί κάθε εἴδους ἐπιταχτικές ἐντολές ἔχουν καταργηθεῖ.

Τά λόγια αὐτά τοῦ Μάρτοφ (πάνω στό θέμα 3, *πρίν ἀπό τή διάσπαση τῶν ἰσκριστῶν*) ἔχουν πολύ μεγάλη σημασία.

Ἡ ἐξήγηση πού ἔδοσε ὁ Μάρτοφ ἀνταποκρινόταν πλήρως στόν τρόπο πού *ὅλοι μας* ἀντιλαμβανόμαστε τή σημασία τοῦ θέματος 3 καί τοῦ θέματος 24 τῆς Tagesordnung.

Ὕστερα ἀπό τό 3ο θέμα ὁ Μάρτοφ στούς λόγους του στό συνέδριο χρησιμοποίησε πολλές φορές τήν ἔκφραση: *πρώην* μέλη τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα».

κείνους πού φλυαροῦν, γιά νά ἐξαλειφθεῖ τό ὀργανωτικό χάος, γιά νά ἐξαλειφθεῖ ἡ ἀσχημία καί ὁ παραλογισμός τῆς δυνατότητας νά ὑπάρχουν ὀργανώσεις πού ν' ἀποτελοῦνται ἀπό μέλη τοῦ κόμματος, κι ὅμως νά μήν εἶναι κομματικές ὀργανώσεις κτλ. Ὁ Μάρτοφ ἦταν ὑπέρ τῆς *διεύρυνσης* τοῦ κόμματος καί μιλοῦσε γιά πλατύ ταξικό κίνημα πού ἀπαιτεῖ πλατιά — χαλαρή ὀργάνωση κτλ. Εἶναι ἀξιοπερίεργο ὅτι, γιά νά ὑπερασπίσουν τίς ἀπόψεις τους, ὅλοι σχεδόν οἱ ὀπαδοί τοῦ Μάρτοφ ἐπικαλοῦνταν τό «Τί νά κάνουμε;» *! Ὁ Πλεχάνοφ ξεσηκώθηκε μέ πάθος ἐνάντια στόν Μάρτοφ, τονίζοντας πώς ἡ ἀλά Ζωρές διατύπωση τοῦ τελευταίου ἀνοίγει διάπλατα τίς πόρτες στούς ὀπορτουνιστές πού δέν ποθοῦν παρά αὐτήν ἀκριβῶς τήν κατάσταση: νά εἶναι μέσα στό κόμμα καί ἔξω ἀπό τήν ὀργάνωση. Τό «κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο καί τήν καθοδήγηση» — εἶπα ἐγώ — στήν πραγματικότητα σημαίνει οὔτε λίγο οὔτε πολύ: *χωρίς κανένα ἔλεγχο καί χωρίς καμιά καθοδήγηση* **. Ὁ Μάρτοφ στό σημεῖο αὐτό *νίκησε:* ψηφίστηκε (μέ 28 περίπου ψήφους ὑπέρ καί 23 κατά ἤ κάτι τέτοιο, δέ θυμᾶμαι ἀκριβῶς) ἡ δική του διατύπωση, *χάρη* στήν Μπούντ πού μπῆκε, φυσικά, ἀμέσως στό νόημα καί κατάλαβε σέ ποιό σημεῖο βρίσκεται ἡ χαραμαδίτσα, καί μέ τό σύνολο τῶν *πέντε* ψήφων της ἔκανε νά ψηφιστεῖ «τό χειρότερο» (ἕνας ἀντιπρόσωπος τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» [12] ἔτσι ἀκριβῶς αἰτιολόγησε τήν ψῆφο πού ἔδοσε ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ!). Οἱ ζωηρές συζητήσεις πάνω στό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ καί ἡ ψηφοφορία διευκρίνισαν ἀκόμα μιά φορά τήν πολιτική κατάταξη σέ παρατάξεις μέσα στό συνέδριο κι ἔδειξαν ἐξόφθαλμα ὅτι ἡ Μπούντ + τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο» μποροῦν *νά κρίνουν τήν τύχη* κάθε ἀπόφασης, ὑποστηρίζοντας τή μειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν ἐνάντια στήν πλειοψηφία.

Ὕστερα ἀπό τή διαμάχη καί τήν ψηφοφορία πάνω στό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ ἔγινε ἡ *τελευταία* (4η) συνεδρίαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα». Ἡ διαφωνία ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές πάνω στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῆς ΚΕ φάνηκε πιά ολοκάθαρα καί προκάλεσε τή διάσπαση τῶν γραμμῶν τους: ὁρισμένοι ἦταν ὑπέρ μιᾶς ἰσκρικῆς ΚΕ (λόγω τῆς διάλυσης τῆς ὀργάνωσης τῆς «Ἴσκρα» καί τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» [13] καί λόγω τῆς ἀνάγκης νά ὁλοκληρωθεῖ τό ἔργο τῆς

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος σελ. 1–192 (ἑλλ. ἔκδ., σελ, 1–195). *Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 290 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 288). *Σύντ.*

«Ἴσκρα»), ἄλλοι τάχθηκαν ὑπέρ τῆς ἄποψης νά μποῦν καί γιουζνοραμπότσεντσι καί ὑπέρ τῆς ἐπικράτησης τῶν ἰσκριστῶν πού ὑποστήριζαν τή «γραμμή ζίκ-ζάκ». Μερικοί ἦταν κατηγορηματικά κατά τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ Ν καί ἄλλοι ὑπέρ. Γιά νά γίνει μιά τελευταία προσπάθεια συνεννόησης κλήθηκε αὐτή *ή συνεδρίαση τῶν 16* (μελῶν τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», ὅπου ὑπολογίζονταν, ἐπαναλαβαίνω, καί οἱ συμβουλευτικοί ψῆφοι). Ἡ ψηφοφορία ἔδοσε τά παρακάτω ἀποτελέσματα: κατά τοῦ Ν — 9 ψῆφοι, ὑπέρ — 4, οἱ ὑπόλοιποι ἀπέσχον. Μή θέλοντας ὡστόσο πόλεμο ἐνάντια στή μειοψηφία, ἡ πλειοψηφία πρότεινε ἕνα ψηφοδέλτιο συμφιλίωσης ἀπό 5 πρόσωπα, ἀνάμεσά τους 1 ἀπό τούς γιουζνοραμπότσεντσι (δεχτός γιά τή μειοψηφία) καί ἕνα δυναμικό μέλος τῆς μειοψηφίας, οἱ ὑπόλοιποι ἦταν συνεπεῖς ἰσκριστές (ἀπό τούς ὁποίους — καί αὐτό εἶναι τό σοβαρό — ὁ ἕνας πῆρε μέρος μόνο στό τέλος τοῦ καβγᾶ τοῦ συνεδρίου καί ἦταν οὐσιαστικά ἀμερόληπτος, ἐνῶ οἱ δυό δέν πῆραν καθόλου μέρος στόν καβγά καί ἦταν ἀπολύτως ἀμερόληπτοι στό προσωπικό ζήτημα). Ὑπέρ τοῦ ψηφοδελτίου αὐτοῦ ὑψώθηκαν 10 χέρια (ἀργότερα προστέθηκε ἀκόμα ἕνας καί ἔγιναν 11), κατά — 1 (μόνο ὁ Μάρτοφ!), οἱ ὑπόλοιποι ἀπέσχον! Ἐπομένως τό συμφιλιωτικό ψηφοδέλτιο τορπιλίστηκε *ἀπό τόν Μάρτοφ*. Ὕστερα ἀπ᾽ αὐτό μπῆκαν σέ ψηφοφορία ἄλλα 2 «μαχητικά» ψηφοδέλτια τῆς μιᾶς καί τῆς ἄλλης πλευρᾶς, ὅμως καί τά δυό συγκέντρωσαν μόνο τή μειοψηφία[14].

Ἔτσι λοιπόν στήν τελευταία συνεδρίαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» οἱ μαρτοφικοί *βρέθηκαν σέ μειοψηφία καί στά δυό ζητήματα*, κι ὡστόσο κήρυξαν τόν πόλεμο, ὅταν ἕνα μέλος τῆς πλειοψηφίας (ὁ ἀμερόληπτος ἤ ὁ προϊστάμενος) ὕστερα ἀπό τή συνεδρίαση πῆγε σ᾽ αὐτούς γιά νά κάνει μιά τελευταία ἀπόπειρα συμφιλίωσης.

Οἱ ὑπολογισμοί τῶν μαρτοφικῶν ἦταν σαφεῖς καί *ἀκριβεῖς:* οἱ μπουντιστές καί οἱ ραμποτσεντέλτσι θά ὑποστήριζαν, ἀσφαλῶς, τό ψηφοδέλτιο τῆς *γραμμῆς ζίκ-ζάκ*, γιατί στόν ἕνα μήνα τῶν συνεδριάσεων τοῦ συνεδρίου εἶχαν τόσο πολύ διευκρινιστεῖ ὅλα τά ζητήματα, εἶχαν τόσο καθαρά διαγραφεῖ ὅλα τά πρόσωπα, πού *οὔτε ἕνας* σύνεδρος δέ θά δυσκολευόταν νά διαλέξει: τί εἶναι τό καλύτερο, ἤ ποιό κακό εἶναι τό μικρότερο. Καί φυσικά γιά τήν Μπούντ + τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο» οἱ ἰσκριστές τῆς γραμμῆς ζίκ-ζάκ ἦταν καί θά εἶναι πάντα τό μικρότερο κακό.

Ὕστερα ἀπό τή συνεδρίαση τῶν 16, ὅταν μέσα στούς ἰσκρι-

στές ὁ διαχωρισμός εἶχε γίνει πιά όριστικός καί ὁ πόλεμος ἀνάμεσά τους εἶχε κηρυχθεῖ, ἀρχίζουν οἱ συνεδριάσεις τῶν δυό μερίδων, στίς ὁποῖες διασπάστηκε τό συνέδριο, δηλ. οἱ ἰδιαίτερες, οἱ ἀνεπίσημες συναντήσεις ὅλων τῶν ὁμοϊδεατῶν. Στήν ἀρχή οἱ ἰσκριστές τῆς συνεποῦς γραμμῆς, πού ἔπαιρναν μέρος στίς συνεδριάσεις αὐτές ἦταν 9, (9 ἀπό τούς 16), ἔπειτα 15, τέλος *24*, ὑπολογίζοντας *τούς θετικούς ψήφους καί ὄχι τά πρόσωπα.* Αὐτή ἡ τόσο γρήγορη αὔξηση ἐξηγεῖται ἀπό τό ὅτι εἶχαν ἀρχίσει πιά νά κυκλοφοροῦν τά ψηφοδέλτια (τῆς ΚΕ), καί τά ψηφοδέλτια τῶν μαρτοφικῶν ἀπωθοῦσαν τήν τεράστια πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν ἀμέσως καί ἀμετάκλητα, γιατί ἦταν ψηφοδέλτια πλαδαρά: οἱ ὑποψήφιοι πού ὑποστήριζε ὁ Μάρτοφ, μέ τή στάση τους ἀπόχτησαν στό συνέδριο ἀπόλυτα ἀρνητική φήμη (ὑπεκφυγές, ἀσυνέπεια, ἔλλειψη τάκτ etc.). Πρῶτο αὐτό· καί δεύτερο, τό γεγονός ὅτι στούς ἰσκριστές εἶχε ἐξηγηθεῖ τί συνέβαινε στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» τούς τραβοῦσε, σέ πάρα πολλές περιπτώσεις, μέ τό μέρος τῆς πλειοψηφίας, ἐνῶ ἡ ἀνικανότητα τοῦ Μάρτοφ νά κρατήσει μέ συνέπεια μιά καθορισμένη πολιτική γραμμή εἶχε πιά γίνει φανερή σέ ὅλους. Γι' αὐτό οἱ 24 ψῆφοι ἑνώθηκαν εὔκολα καί γρήγορα γύρω ἀπό τή συνεπῆ ἰσκρική ταχτική, γύρω ἀπό τό ψηφοδέλτιο γιά τήν ΚΕ καί τήν ἐκλογή τριάδας γιά τή σύνταξη (ἀντί τήν ἐπικύρωση τῆς παλιᾶς, ἀνίκανης γιά δουλειά καί πλαδαρῆς ἑξάδας).

Στό μεταξύ τό συνέδριο εἶχε τελειώσει τή συζήτηση τοῦ καταστατικοῦ, ὅπου ὁ Μάρτοφ καί Σία *νίκησαν* ἀκόμα μιά φορά (καί μάλιστα ὄχι μιά φορά, μά πολλές φορές) τήν πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν μέ *τήν εὐγενῆ συνδρομή τῆς Μπούντ + «Ραμπότσεγε Ντιέλο»*, λχ. στό ζήτημα τῆς πρόσληψης γιά τά κεντρικά ὄργανα (τό ζήτημα αὐτό λύθηκε ἀπό τό συνέδριο *σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τοῦ Μάρτοφ*).

Παρ' ὅλο αὐτό τό στραπατσάρισμα τοῦ καταστατικοῦ, τό καταστατικό ψηφίστηκε στό σύνολό του ἀπ' ὅλους τούς ἰσκριστές καί ἀπ' ὅλο τό συνέδριο. Ὕστερα ὅμως ἀπό τό γενικό καταστατικό περάσαμε στό καταστατικό τῆς Μπούντ καί τό συνέδριο ἀπόριψε μέ *συντριπτική* πλειοψηφία τήν πρόταση τῆς Μπούντ (ν' ἀναγνωριστεῖ ἡ Μπούντ *μοναδικός* ἐκπρόσωπος τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου στό κόμμα). Νομίζω πώς μόνο ἡ Μπούντ στό σημεῖο αὐτό τάχθηκε ἐνάντια σ' ὁλόκληρο σχεδόν τό συνέδριο. *Οἱ μπουντιστές ἐγκατέλειψαν τότε τό συνέδριο, δηλώνοντας ὅτι ἀποχωροῦν ἀπό τό κόμμα.* Οἱ μαρτοφικοί ἔχασαν πέντε πιστούς συμμάχους τους! Ἔπειτα ἔφυγαν καί οἱ ραμποτσε-

ντέλτσι, ὅταν σάν *μοναδική* ὀργάνωση τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό ἀναγνωρίστηκε ὁ Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας[15]. Οἱ μαρτοφικοί ἔχασαν ἀκόμα δυό πιστούς συμμάχους τους! Ἔτσι ἔμειναν τό ὅλο στό συνέδριο 44 (51—7) θετικοί ψῆφοι, κι ἀπ' αὐτούς ἡ *πλειοψηφία* ἦταν συνεπεῖς ἰσκριστές (24), ἐνῶ ὁ συνασπισμός τῶν μαρτοφικῶν μαζί μέ τούς γιουζνοραμπότσεντσι καί τό «βάλτο» συγκέντρωνε μόνο 20 ψήφους.

Ἡ γραμμή ζίκ-ζάκ τῶν ἰσκριστῶν ἀναμενόταν ὅτι θά ὑποταχθεῖ, ὅπως ὑποτάσσονταν, χωρίς μιλιά, οἱ ἰσκριστές τῆς σταθερῆς γραμμῆς, τότε πού τούς *χτυποῦσε* καί τούς κατατρόπωνε ὁ Μάρτοφ μέ τό συνασπισμό του μέ τήν Μπούντ. Οἱ μαρτοφικοί ὅμως εἶχαν ἀποθρασυνθεῖ σέ τέτοιο βαθμό πού ἀντί νά ὑποταχθοῦν προτίμησαν τό σκάνδαλο καί τή διάσπαση.

Σκάνδαλο ἦταν τό ὅτι ἀνακινήθηκε τό ζήτημα τῆς ἐπικύρωσης τῆς παλιᾶς σύνταξης, γιατί ἡ δήλωση ἔστω καί ἑνός συντάχτη ἦταν ἀρκετή γιά νά ὑποχρεωθεῖ τό συνέδριο *νά ἐξετάσει* ὁλόκληρο τό ζήτημα τῆς σύνθεσης τοῦ ΚΟ, στό σύνολό του, χωρίς νά περιοριστεῖ στήν ἁπλή ἐπικύρωση. Βῆμα πρός τή διάσπαση ἦταν ἡ *ἄρνηση* συμμετοχῆς στήν ἐκλογή τοῦ ΚΟ καί τῆς ΚΕ.

Πρῶτα γιά τήν ἐκλογή τῆς σύνταξης. Ἡ Tagesordnung, ὅπως ἀναφέραμε παραπάνω, εἶχε σάν 24ο θέμα: *ἐκλογή* τῶν κεντρι*κῶν* ὀργάν*ων* τοῦ κόμματος. Καί στό σχόλιό *μου* πάνω στήν Tagesordnung[16] (τό σχόλιο αὐτό ἦταν γνωστό *σ' ὅλους τούς ἰσκριστές πολύ πρίν ἀπό τό συνέδριο* καί *σ' ὅλους τούς συνέδρους*) ἦταν γραμμένο στό περιθώριο: ἐκλογή *τριῶν προσώπων γιά τό ΚΟ* καί τριῶν γιά τήν ΚΕ. Συνεπῶς δέ χωράει καμιά ἀμφιβολία πώς ἀπό τά σπλάχνα τῆς σύνταξης βγῆκε τό αἴτημα νά ἐκλεγεῖ τριάδα καί *κανένας* ἀπό τή σύνταξη δέ διαμαρτυρήθηκε ἐνάντια σ' αὐτό. Ἐξάλλου ὁ ἴδιος ὁ Μάρτοφ κι ἕνας ἄλλος ἡγέτης τῶν μαρτοφικῶν ὑπεράσπισαν αὐτές τίς «δυό τριάδες» ἀπέναντι σέ *μιά ὁλάκερη σειρά ἀντιπροσώπους* πρίν ἀκόμα ἀπό τό συνέδριο.

Μερικές βδομάδες πρίν ἀρχίσει τό συνέδριο, ἐγώ προσωπικά εἶχα δηλώσει στόν Σταροβέρ καί στόν Μάρτοφ, πώς θά ζητήσω στό συνέδριο τήν *ἐκλογή* συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς· συμφώνησα νά ἐκλεγοῦν 2 τριάδες, ἔχοντας ὑπόψη πώς ἡ τριάδα τῆς σύνταξης *εἴτε* θά προσλάβει ἄλλα 7 (καί ἴσως καί περισσότερα) πρόσωπα, *εἴτε* θά μείνει μόνη (γιά τό τελευταῖο ἐνδεχόμενο ἔκανα εἰδική μνεία). Ὁ Σταροβέρ εἶπε μάλιστα ἀνοιχτά

πώς τριάδα σημαίνει: Πλεχάνοφ + Μάρτοφ + Λένιν, κι ἐγώ *συμφώνησα* μαζί του — τόσο πολύ ἦταν πάντα καί γιά ὅλους ξεκάθαρο ὅτι μόνο τέτοια ἀκριβῶς πρόσωπα μποροῦν νά ἐκλεγοῦν καθοδηγητές. Ἔπρεπε νά ὀργιστεῖ κανείς, νά θιγεῖ καί νά χάσει τά λογικά του, μετά τήν πάλη στό συνέδριο, γιά ν' ἀρχίσει ἐκ τῶν ὑστέρων νά ἐπιτίθεται ἐνάντια στή σκοπιμότητα καί ἱκανότητα δράσης τῆς τριάδας. Ἡ παλιά ἑξάδα ἦταν σέ τέτοιο βαθμό ἀνίκανη γιά δράση, πού δέ συνῆλθε *οὔτε μιά φορά μέσα στά τρία χρόνια* μέ παρόντα ὅλα τά μέλη της — αὐτό εἶναι ἀπίστευτο κι ὅμως εἶναι γεγονός. *Οὔτε ἕνα* ἀπό τά 45 φύλλα τῆς «Ἴσκρα» δέν ἑτοιμάστηκε (μέ τή συνταχτική-τεχνική ἔννοια τῆς λέξης) ἀπό ἄλλον, ἐκτός ἀπό τόν Μάρτοφ ἤ τόν Λένιν. Καί *οὔτε μιά φορά* δέν ἀνακινήθηκε κανένα *σοβαρό* θεωρητικό ζήτημα ἀπό κάποιον ἄλλον, ἐκτός ἀπό τόν Πλεχάνοφ. Ὁ Ἀξελρόντ δέ δούλεψε καθόλου (μηδέν ἄρθρα στό περιοδικό «Ζαριά»[17] καί 3–4 ἄρθρα καί στά 45 φύλλα τῆς «Ἴσκρα»). Ἡ Ζασούλιτς καί ὁ Σταροβέρ περιορίζονταν μόνο σέ συνεργασία καί σέ συμβουλές, χωρίς νά κάνουν *ποτέ* καθαυτό δουλειά μελῶν συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. Ὕστερα ἀπό ἕνα μήνα ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, τό ποιός ἔπρεπε νά ἐκλεγεῖ στήν *πολιτική καθοδήγηση*, στό *κεντρικό όργανο*, ἤτανε φῶς φανάρι γιά τόν κάθε σύνεδρο.

Ἡ μεταβίβαση στό συνέδριο τοῦ ζητήματος τῆς ἐπικύρωσης τῆς παλιᾶς σύνταξης ἦταν *ἀνόητη πρόκληση γιά σκάνδαλο*.

Ἦταν ἀνόητη, γιατί ἦταν ἄσκοπη. Κι ἄν ἀκόμα ἐπικυρωνόταν ἡ ἑξάδα — ἕνα μέλος τῆς σύνταξης (ἐγώ, λχ.) θά ζητοῦσε νά ἐπαναξεταστεῖ ἡ σύνθεση τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς καί νά ἐξεταστοῦν οἱ ἐσωτερικές της σχέσεις, τό συνέδριο ἦταν ὑποχρεωμένο ν' ἀρχίσει τήν ὑπόθεση ἀπό τήν ἀρχή.

Ἦταν πρόκληση γιά σκάνδαλο, γιατί ἡ *μή ἐπικύρωση* δέν μποροῦσε παρά νά ἑρμηνευτεῖ *σάν προσβολή*, ἐνῶ ἡ νέα ἐκλογή δέν περιεῖχε ἀπολύτως τίποτε τό προσβλητικό. Ἐκλέγεται ΚΕ, ἄς ἐκλεγεῖ καί ΚΟ. Δέ γίνεται λόγος γιά ἐπικύρωση τῆς ΟΕ, ἄς μή γίνει λόγος καί γιά ἐπικύρωση τῆς παλιᾶς σύνταξης.

Εἶναι ὅμως εὐνόητο πώς οἱ μαρτοφικοί, *ζητώντας* τήν ἐπικύρωση, *προκάλεσαν* ἔτσι διαμαρτυρία στό συνέδριο, τή διαμαρτυρία τήν ἔνιωσαν σάν *θίξιμο*, προσβολή, *ἀποπομπή*, παραμερισμό... καί ἄρχισε τό σκάρωμα ὅλων τῶν ἀηδιῶν πού τροφοδοτοῦν τώρα τή φαντασία τῶν ἀργόσχολων κουτσομπόληδων!

Ἡ σύνταξη ἀποχώρησε ἀπό τό συνέδριο γιά ὅση ὥρα θά συ-

ζητιόταν τό ζήτημα τῆς ἐκλογῆς ἤ τῆς ἐπικύρωσης. Ὕστερα ἀπό λυσσαλέες, γεμάτες πάθος συζητήσεις *τό συνέδριο ἀποφάσισε: ἡ παλιά σύνταξη δέν ἐπικυρώνεται**.

Μόνο ὕστερα ἀπό τήν ἀπόφαση αὐτή τά *πρώην* μέλη τῆς σύνταξης ξαναμπῆκαν στήν αἴθουσα. Σηκώνεται τότε ὁ Μάρτοφ καί ἐξονόματός *του* καί τῶν συναδέλφων του ἀρνεῖται νά πάρει μέρος στήν ἐκλογή, ξεστομίζοντας κάθε λογῆς τρομερά καί ἀξιοθρήνητα λόγια γιά «κατάσταση πολιορκίας μέσα στό κόμμα» (γιά τούς μή ἐκλεγμένους ὑπουργούς;), γιά «ἔκτακτους νόμους ἐνάντια σέ ὁρισμένα πρόσωπα καί ὁμάδες» (σάν τά πρόσωπα πού στό ὄνομα τῆς «Ἴσκρα» τῆς προσφέρουν τόν Ριαζάνοφ καί πού ἄλλα λένε στήν ἐπιτροπή καί ἄλλα στό συνέδριο;).

Ἐγώ τοῦ ἀπάντησα, τονίζοντας ὅτι *συγχέει σέ ἀφάνταστο βαθμό τίς πολιτικές ἔννοιες*, πράγμα πού τόν ἔκανε νά διαμαρτυρηθεῖ ἐνάντια στή διενέργεια ἐκλογῶν, ἐνάντια στήν ἀναθεώρηση ἀπό τό συνέδριο τῆς σύνθεσης τῶν ὀργάνων πού ἀσκοῦν ὑπεύθυνες λειτουργίες τοῦ κόμματος **.

Τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν ἦταν: Πλεχάνοφ, Μάρτοφ, Λένιν. *Ὁ Μάρτοφ καί πάλι ἀρνεῖται.* Ὁ Κολτσόφ (πού πῆρε 3 ψήφους) ἐπίσης ἀρνεῖται. Τό συνέδριο πῆρε τότε ἀπόφαση πού ἀνέθετε στά δυό μέλη τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ νά προσλάβουν τρίτο, *ὅταν θά βροῦν κατάλληλο πρόσωπο.*

Ὕστερα ἀπ' αὐτό ἐκλέχτηκαν τρία μέλη τῆς ΚΕ *καί μόνο τοῦ ἑνός τό ὄνομα ἀναφέρθηκε στό συνέδριο* ἀπό τόν καταμετρητή τῶν ψηφοδελτίων, ἐκλέχτηκε ἐπίσης (μυστικά, μέ ψηφοδέλτιο) τό πέμπτο μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος[18].

Οἱ μαρτοφικοί καί ὅλος ὁ «βάλτος» πού τούς ἀκολούθησε *δέν πῆραν μέρος στήν ψηφοφορία* καί ὑπόβαλαν σχετικά μ' αὐτό γραφτή δήλωση στό προεδρεῖο.

Αὐτό ἦταν ἕνα ὁλοφάνερο βῆμα πρός τή διάσπαση, πρός τό *τορπίλισμα τοῦ συνεδρίου*, πρός τή μή ἀναγνώριση τοῦ κόμματος. Ὅταν ὅμως ἕνας ἀπό τούς γιουζνοραμπότσεντσι δήλωσε ἀνοιχτά ὅτι *ἀμφιβάλλει* (sic!) γιά τή νομιμότητα τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου, ὁ Μάρτοφ ντράπηκε καί τόν ἀντέκρου-

* Σχετικά μ' αὐτό ἕνας μαρτοφικός ἔβγαλε *τέτοιο* λόγο, πού ὅταν τέλειωσε κάποιος ἀντιπρόσωπος φώναξε στό γραμματέα: στά πραχτικά ἀντί τελεία βάλε ἕνα δάκρυ! Μ' ἐξαιρετική θέρμη ὑπεράσπισαν τήν παλιά σύνταξη οἱ πιό τυπικοί ἄνθρωποι τοῦ «*βάλτου*».

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 305 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 303). *Σύντ.*

σε, *δηλώνοντας δημόσια πώς δέν ἀμφιβάλλει γιά τή νομιμότητα τῶν ἀποφάσεων*.

Δυστυχῶς, τά ἔργα καί οἱ πράξεις τοῦ Μάρτοφ (καί τῶν μαρτοφικῶν) δέν ἀνταποκρίθηκαν σ᾽ αὐτά τά καλά καί νομιμόφρονα λόγια του...

Τό συνέδριο ἀνέθεσε ἔπειτα στήν «ἐπιτροπή πραχτικῶν» τό ζήτημα τῆς δημοσίευσης τῶν πραχτικῶν καί ψήφισε 11 ἀποφάσεις ταχτικῆς:

1) Γιά τίς διαδηλώσεις.
2) » τό συνδικαλιστικό κίνημα.
3) » τή δουλειά μέσα στίς αἱρέσεις.
4) » » » » στή σπουδάζουσα νεολαία.
5) » τή στάση κατά τήν ἀνάκριση.
6) » τούς πληρεξούσιους τῶν ἐργατῶν στά ἐργοστάσια.
7) » τό διεθνές συνέδριο τοῦ 1904 στό Ἄμστερνταμ.
8) » τούς φιλελεύθερους (τοῦ Σταροβέρ).
9) » τούς φιλελεύθερους (τοῦ Πλεχάνοφ).
10) » τούς σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες [19].
11) » τόν κομματικό τύπο.

Ἔπειτα ὁ πρόεδρος κήρυξε τή λήξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου ὕστερα ἀπό σύντομη ὁμιλία πού ὑπενθύμιζε σ᾽ ὅλους ὅτι οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου εἶναι ὑποχρεωτικές.

Ἐξετάζοντας τή διαγωγή τῶν μαρτοφικῶν ὕστερα ἀπό τό συνέδριο, τήν ἄρνησή τους νά συνεργαστοῦν *(συνεργασία πού τούς τή ζήτησε ἐπίσημα ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ*), τήν ἄρνησή* τους νά δουλέψουν γιά τήν ΚΕ, τήν προπαγάνδα τους γιά μποϋκοτάρισμα — τό μόνο πού μπορῶ νά πῶ εἶναι πώς ἔχουμε ἐδῶ μιά ἐξωφρενική, ἀνάξια γιά μέλη τοῦ κόμματος ἀπόπειρα τορπιλισμοῦ τοῦ κόμματος... καί γιά ποιό λόγο; *Μόνο* ἐπειδή εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπό τή σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, γιατί *ἀντικειμενικά μ ό ν ο* πάνω σ᾽ αὐτό τό ζήτημα διαφωνήσαμε, ἐνῶ οἱ ὑποκειμενικές ἐκτιμήσεις (θίξιμο, προσβολή, ἀποπομπή, παραμερισμός, κηλίδωση etc. etc.) *εἶναι καρπός θιγμένης φιλαυτίας καί νοσηρῆς φαντασίας*.

Ἡ νοσηρή αὐτή φαντασία καί ἡ θιγμένη φιλαυτία ὁδηγοῦν κατευθείαν στά πιό ἐπαίσχυντα *κουτσομπολιά*, ὅπου *χωρίς νά ξέρουν καί προτοῦ ἀκόμα δοῦν τή δράση τῶν νέων κεντρικῶν ὀρ-*

---

* Βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 146. *Σύντ.*

γάνων, διαδίδουν φῆμες γιά «ἀνικανότητά τους πρός δρᾶσιν», γιά «σφίξιμο τῶν λουριῶν» ἀπό τόν Ἰβάν Ἰβάνοβιτς, γιά «πυγμή» τοῦ Ἰβάν Νικηφόροβιτς[20] κτλ.

Ἡ προσπάθεια ν' ἀποδειχθεῖ ἡ «ἀνικανότητα πρός δρᾶσιν» τῶν κεντρικῶν ὀργάνων *μέ τό μποϋκοτάρισμά τους* εἶναι μιά πρωτοφανέρωτη καί ἀνήκουστη παραβίαση τοῦ *κομματικοῦ καθήκοντος* καί κανενός εἴδους σοφίσματα δέν μποροῦν ν' ἀποκρύψουν τό γεγονός ὅτι: *μποϋκοτάρισμα ἴσον ἕνα βῆμα πρός τή διάσπαση τοῦ κόμματος.*

Ἡ ρωσική σοσιαλδημοκρατία εἶναι ὑποχρεωμένη νά πραγματοποιήσει τό τελευταῖο δύσκολο πέρασμα ἀπό τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων στήν *κομματικότητα*, ἀπό τό φιλισταϊσμό στήν *ἐπίγνωση τοῦ ἐπαναστατικοῦ καθήκοντος*, ἀπό τό κουτσομπολιό καί τίς πιέσεις τῶν ὁμίλων στήν *πειθαρχία.*

Ὅποιος ἐκτιμάει τήν κομματική δουλειά καί *δράση* πρός ὄφελος τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, αὐτός δέ θά ἐπιτρέψει τέτοια ἄθλια σοφίσματα, ὅπως τό «ἔννομο» καί «νομιμόφρον» μποϋκοτάρισμα τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, αὐτός δέ θά ἐπιτρέψει νά κουτσαίνει ἡ ὑπόθεση καί νά σταματάει ἡ δουλειά, ἐπειδή εἶναι δυσαρεστημένα καμιά δεκαριά πρόσωπα γιά τό λόγο ὅτι δέν ἐκλέχτηκαν, αὐτά καί οἱ φίλοι τους, στά κεντρικά ὄργανα, — αὐτός δέ θά ἐπιτρέψει νά πιέζονται πρόσωπα πού ἀσκοῦν ὑπεύθυνες λειτουργίες τοῦ κόμματος, νά πιέζονται ἰδιωτικά καί κρυφά μέ ἀπειλές ἄρνησης συνεργασίας, μέ μποϋκοτάρισμα, μέ κόψιμο τῶν χρηματικῶν μέσων, μέ κουτσομπολιά καί μέ διάφορα μυθεύματα.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΡΑΧΤΙΚΩΝ

Σύντροφοι! Ἀπαντώντας στήν ἐρώτησή Σας, ἄν εἴμαστε σύμφωνοι νά δημοσιευτοῦν τά ὀνόματά μας στά πραχτικά τοῦ II συνεδρίου, Σᾶς πληροφοροῦμε ὅτι ἐμεῖς, ἀπό τήν πλευρά μας, δέν ἔχουμε καμιά ἀπολύτως ἀντίρηση πάνω σ' αὐτό, δέν μποροῦμε ὅμως νά κρίνουμε ἄν γιά λόγους συνωμοτικούς ἐπιτρέπεται αὐτό γιά τούς συντρόφους μας πού βρίσκονται στή Ρωσία. Ἡ λύση τοῦ ζητήματος τῆς συνωμοτικότητας ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἁρμόδιο κομματικό ὄργανο.

Γενεύη, 4 τοῦ Ὀχτώβρη
1903

Ν. Λένιν
Γ. Πλεχάνοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1927
στή Λενινιστική συλλογή τόμ. VI

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό
χειρόγραφο

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΡΑΧΤΙΚΩΝ

Ἡ ΚΕ παρακαλεῖ τήν ἐπιτροπή δημοσίευσης τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου νά τῆς στείλει ἀμέσως τό πλῆρες κείμενο τῶν παρακάτω ντοκουμέντων πού ψηφίστηκαν στό συνέδριο: 1) τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος· 2) τοῦ καταστατικοῦ ὀργάνωσης τοῦ κόμματος καί 3) *ὅλων* τῶν ἀποφάσεων καί ψηφισμάτων τοῦ συνεδρίου.

Γράφτηκε στίς 23 τοῦ Σεπτέμβρη (6 τοῦ 'Οχτώβρη) 1903

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά, σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΜΑΞΙΜΟΥΜ ΑΝΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΙΝΙΜΟΥΜ ΛΟΓΙΚΗΣ

Στό φύλλο 46 ἀναδημοσιεύσαμε τήν ἀπόφαση τοῦ V συνεδρίου τῆς Μπούντ γιά τή θέση τῆς Μπούντ μέσα στό ΣΔΕΚΡ καί εἴπαμε τή γνώμη μας γιά τήν ἀπόφαση αὐτή *. Ἡ ἐπιτροπή ἐξωτερικοῦ τῆς Μπούντ μᾶς ἀπαντάει πολύ διεξοδικά καί μέ μεγάλη ἀγανάχτηση στό φυλλάδιό της τῆς 9 (22) τοῦ Σεπτέμβρη. Τό οὐσιωδέστερο μέρος αὐτῆς τῆς καταγαναχτισμένης ἀπάντησης εἶναι ἡ παρακάτω πρωτοφανής ἀνακάλυψη: «*Ἐκτός ἀπό τό καταστατικό-μάξιμουμ* (sic! **), *τό πέμπτο συνέδριο τῆς Μπούντ κατάρτισε καί καταστατικό-μίνιμουμ*». Αὐτό τό καταστατικό-μίνιμουμ παρατίθεται ἀτόφιο καί ταυτόχρονα ἐπεξηγεῖται σέ δυό σημειώσεις, ὅτι ἡ «ἀπόριψη τῆς αὐτονομίας» καί ἡ ἀπαίτηση νά ὑπάρχει ἡ συγκατάθεση τῆς ΚΕ τῆς Μπούντ, κάθε φορά πού τά ἄλλα τμήματα πού ἀνήκουν στό κόμμα ἀπευθύνονται στό ἑβραϊκό προλεταριάτο, «*πρέπει νά προβληθοῦν σάν τελεσίγραφο*». Αὐτά ἀποφάσισε τό V συνέδριο τῆς Μπούντ.

Πολύ... ὡραῖα, δέν εἶναι ἔτσι; Τό συνέδριο τῆς Μπούντ κατάρτισε *μονομιᾶς* δυό καταστατικά, καθορίζοντας μονομιᾶς — καί τό μάξιμουμ καί τό μίνιμουμ τῶν ἐπιθυμιῶν ἤ τῶν αἰτημάτων του. Ταυτόχρονα τό καταστατικό-μίνιμουμ τό ἔκρυψαν φρονίμως (ὤ, λίαν φρονίμως!) στήν τσέπη. Δημοσιεύεται (στό φυλλάδιο τῆς 7 (20) τοῦ Αὐγούστου) μόνο τό καταστατικό-μάξιμουμ καί ταυτόχρονα δηλώνεται *δημόσια*, ἀνοιχτά καί ξεκάθαρα, πώς αὐτό τό σχέδιο καταστατικοῦ-μάξιμουμ «πρέπει νά προταθεῖ στό II Συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας, σάν *βάση* γιά συζήτηση (προσέξτε το αὐτό!) τοῦ ζητήματος τῆς θέσης τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα». Οἱ ἀντιπολι-

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 322–325 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 319–322). *Σύντ.*

** — ἔτσι! *Σύντ.*

τευόμενοι ἐπιτίθενται, φυσικά, μέ ἐξαιρετική σφοδρότητα ἐνάντια σ' αὐτό τό μάξιμουμ, ἀκριβῶς γιατί εἶναι τό μάξιμουμ, γιατί εἶναι ἡ «τελευταία λέξη»* τῆς κατεύθυνσης πού καταδικάζουν. Τότε, *ὕστερα ἀπό ἕνα μήνα*, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, χωρίς τήν παραμικρότερη συστολή, βγάζουν ἀπό τήν τσέπη τό «μίνιμουμ» καί προσθέτουν μέ ἀπειλητικό ὕφος: *«τελεσίγραφο»!* Αὐτό δέν εἶναι πιά ἡ «τελευταία λέξη», ἀλλά πραγματικά ἡ *τελευταία τιμή*... Ἀλλά νά εἶναι ἄραγε μόνο ἡ τελευταία, κύριοι; Μήν ἔχετε στήν ἄλλη τσέπη σας ἕνα μίνιμουμ τοῦ μίνιμουμ; Μή βγεῖ κι αὐτό στό φῶς τῆς ἡμέρας ἔτσι δά, πάνω κάτω, σέ κανένα μήνα;

Πολύ φοβόμαστε πώς οἱ μπουντιστές δέν πολυκαταλαβαίνουν ὅλη τήν «ὀμορφιά» αὐτοῦ τοῦ μάξιμουμ καί τοῦ μίνιμουμ. Νά ζητᾶς διπλά καί τρίδιπλα, ὕστερα νά κάνεις σκόντο 75% καί νά δηλώνεις: «τελευταία τιμή» — μά μπορεῖ νά ἐμπορεύεται κανείς διαφορετικά; Καί μήπως ὑπάρχει διαφορά ἀνάμεσα στή συναλλαγή καί στήν πολιτική;

Ὑπάρχει, κύριοι, τολμοῦμε νά σᾶς διαβεβαιώσουμε πώς ὑπάρχει. Πρῶτο, στήν πολιτική μερικά κόμματα ἐφαρμόζουν συστηματικά ὁρισμένες *ἀρχές* καί εἶναι ἄπρεπο νά παζαρεύεις τίς ἀρχές. Δεύτερο, ὅταν ἄνθρωποι πού αὐτοσυγκαταλέγονται σ' ἕνα κόμμα θεωροῦν ὁρισμένα αἰτήματά τους τελεσίγραφο, δηλ. ὅρο γιά τήν ἴδια τήν παραμονή τους στό κόμμα, ἡ πολιτική ἐντιμότητα ἐπιβάλλει τό γεγονός αὐτό νά μή σκεπάζεται, νά μήν ἀποκρύπτεται *«γιά ἕνα διάστημα»* στήν τσέπη, μά, ἀπεναντίας, νά παρουσιάζεται εὐθύς ἐξαρχῆς ἀνοιχτά καί συγκεκριμένα.

Εἶναι πολύς καιρός πού διακηρύχνουμε στούς μπουντιστές αὐτές τίς ἁπλές ἀλήθειες. Ἀπό τό Φλεβάρη ἀκόμα (ἀρ. φύλλου 33) γράφαμε πώς δέν εἶναι ἔξυπνο καί ἀξιοπρεπές νά παίζει κανείς τό κρυφτούλι, πώς ἡ Μπούντ ἐμφανίστηκε χωριστά (μέ δήλωση γιά τήν ΟΕ), γιατί ἤθελε νά παρουσιαστεῖ *σάν πλευρά* πού βάζει *ὅρους*** σ' ὁλόκληρο τό κόμμα. Γιά τή γνώμη μας

* Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἄς ποῦμε ὅτι ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό γιά τήν πολεμική τῆς Μπούντ εἶναι τό γεγονός ὅτι γιά τήν ἔκφραση αὐτή μᾶς ἐπιτέθηκε δριμύτατα ἡ «Ποσλέντνιγε Ἰζβέστιγια»[21]. Γιατί τελευταία λέξη, ἀφοῦ αὐτό (τό αἴτημα γιά ὁμοσπονδία) ἔχει διατυπωθεῖ ἐδῶ καί πάνω ἀπό δυό χρόνια; Ἡ «Ἴσκρα» ὑπολογίζει στήν ἀμνησία τοῦ ἀναγνώστη!... Ἡσυχάστε, ἡσυχάστε, κύριοι: ὁ ἀρθρογράφος ὀνόμασε τελευταία λέξη τό καταστατικό σας μάξιμουμ, ἀκριβῶς γιατί *ἡ λέξη αὐτή* εἰπώθηκε δυό μέρες (περίπου) πρίν ἀπό τό φύλλο 46 τῆς «Ἴσκρα» καί ὄχι πρίν ἀπό δυό χρόνια.

** Βλ. Ἄπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 95–101 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 93–99). *Σύντ.*

αὐτή πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα μᾶς περιέλουσαν τότε μέ ὁλόκληρο χείμαρρο ἀπό βρισιές εἰδικά-μπουντιστικές (μποροῦμε νά ποῦμε ἐξίσου δικαιολογημένα: εἰδικά-ἀγοραῖες), στό μεταξύ ὅμως *τά γεγονότα ἀπόδειξαν τώρα πώς εἴχαμε δίκαιο*. Ἀκριβῶς σάν *πλευρά* παρουσιάζεται ἡ Μπούντ στίς ἀποφάσεις τοῦ V συνεδρίου, βάζοντας σ' ὅλο τό κόμμα κατηγορηματικά τελεσίγραφα! Μιά τέτοια ἀκριβῶς τοποθέτηση τοῦ ζητήματος ἐπιζητούσαμε πάντα ἀπό τούς μπουντιστές, ἀποδείχνοντάς τους πώς αὐτή ἀπορέει ἀναπόφευχτα ἀπό τή θέση πού πῆραν: οἱ μπουντιστές διαμαρτύρονταν ὀργισμένα, κατέφευγαν σέ ὑπεκφυγές καί τεχνάσματα, στό τέλος ὅμως ἀναγκάστηκαν ὡστόσο νά δείξουν τό δικό τους «μίνιμουμ».

Τό πράγμα εἶναι περίεργο, μά ἀκόμα πιό περίεργο εἶναι τό γεγονός ὅτι ἡ Μπούντ ἐξακολουθεῖ νά ὑπεκφεύγει καί τώρα, ἐξακολουθεῖ νά μιλᾶ γιά τήν «ψευτιά» «τῆς παλιᾶς, γνωστῆς σ' ὅλους ἰσκρικῆς ἐπινόησης, πώς ἡ Μπούντ θέλει τάχα ν' ἀποτελέσει μέλος ὁμοσπονδιακῆς ἕνωσης μέ τό κόμμα τῆς Ρωσίας». Αὐτή ἡ ἐπινόηση ἀποτελεῖ, λέει, ψέμα, γιατί τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ πού προτείνει ἡ Μπούντ, μιλάει ἀνοιχτά γιά ἐπιθυμία τῆς Μπούντ νά εἶναι τμῆμα τοῦ κόμματος καί ὄχι ν' ἀπαρτίζει μαζί του ἕνωση.

Πολύ καλά, κύριοι! Καί μήπως δέν ἀναφέρεται στό ἴδιο αὐτό ἄρθρο πώς ἡ Μπούντ εἶναι *ὁμοσπονδιακό* τμῆμα τοῦ κόμματος; δέν ἀναφέρεται σ' ὅλο τό καταστατικό-μάξιμουμ γιά συμβαλλόμενα μέρη; δέ μιλάει τό καταστατικό-μίνιμουμ γιά *τελεσίγραφο* καί γιά τροποποίηση τῶν «βασικῶν ἄρθρων» μόνο μέ ἀμοιβαία συγκατάθεση τῶν μερῶν πού ἀπαρτίζουν τό κόμμα, μέ τήν ὑπόμνηση πώς οὔτε οἱ τοπικές, οὔτε οἱ περιφερειακές ὀργανώσεις θεωροῦνται, ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη, τμήματα τοῦ κόμματος; Λέτε οἱ ἴδιοι ὅτι δέν μπορεῖ νά εἶναι συμβαλλόμενο μέρος οὔτε μιά τοπική, οὔτε μιά περιφερειακή ὀργάνωση, ἀλλά ἀποκλειστικά ἕνα «συσπειρωμένο τμῆμα πού νά ἔχει τόν ἴδιο χαρακτήρα μέ τήν Μπούντ». Ἀναφέρετε οἱ ἴδιοι σάν παράδειγμα ὅτι τέτοιο συσπειρωμένο τμῆμα θά μποροῦσε νά εἶναι «ἡ σοσιαλδημοκρατία τῆς Πολωνίας, τῆς Λιθουανίας, τῆς Λεττονίας», «*ἄν βρίσκονταν στό κόμμα*», ὅπως προσθέτετε φρονίμως. Ἄν ὅμως αὐτές δέ βρίσκονται στό κόμμα; κι ἄν τήν ὁμοσπονδία τῶν ἐθνικῶν ὀργανώσεων, πού ἐσεῖς τή θέλετε, δέν τή θέλει, ἀλλά καί τήν ἀπορίπτει κατηγορηματικά ὅλο τό ὑπόλοιπο κόμμα; Ξέρετε δά πολύ καλά πώς ἔτσι ἀκριβῶς ἔχουν τά πράγματα, οἱ ἴδιοι δηλώνετε ἀνοιχτά πώς δέν προβάλλετε πιά

τήν ἀπαίτηση νά χτιστεῖ ὁλόκληρο τό κόμμα πάνω στή βάση τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἐθνοτήτων. Μπαίνει τό ἐρώτημα, *σέ ποιόν, τότε,* ἀπευθύνετε τό *τελεσίγραφο;* Δέν εἶναι μήπως ὁλοφάνερο πώς τό ἀπευθύνετε σ' ὅλο τό κόμμα, ἐκτός ἀπό τήν Μπούντ; Ἀντί νά ἀποδείξετε τήν ψευτιά τῆς ἰσκρικῆς ἐπινόησης, δέν κάνετε τίποτε ἄλλο παρά νά ἀποκαλύπτετε τό μίνιμουμ λογικῆς πού ὑπάρχει στίς ὑπεκφυγές σας.

Μᾶς συγχωρεῖτε, — ἀντιτείνουν οἱ μπουντιστές, — μά ἐμεῖς διαγράφουμε ἀπό τό καταστατικό μας μίνιμουμ ἀκόμα καί τήν ὁμοσπονδία! Ἡ διαγραφή τῆς «τρομερῆς» αὐτῆς λέξης εἶναι, ἀλήθεια, τό πιό ἐνδιαφέρον ἐπεισόδιο στό περιβόητο πέρασμα ἀπό τό καταστατικό-μάξιμουμ στό καταστατικό-μίνιμουμ. Ἴσως πουθενά νά μήν ἐκδηλώθηκε μέ τόση ἀφέλεια ἤ ἀφροντισιά τῆς Μπούντ ἀναφορικά μέ τίς ἀρχές. Εἶστε δογματικοί, εἶστε ἀδιόρθωτοι δογματικοί, γιά τίποτε στόν κόσμο δέ θέλετε νά παραδεχθεῖτε τήν ὁμοσπονδιακή «ἀρχή ὀργάνωσης». Ἐμεῖς ὅμως δέν εἴμαστε δογματικοί, ἐμεῖς «τοποθετοῦμε τό ζήτημα πάνω σέ καθαρά πραχτική βάση». Δέ σᾶς ἀρέσει μιά κάποια ἀρχή; Παράξενοι ἄνθρωποι! Τότε λοιπόν θά τά βολέψουμε χωρίς ἀρχή, ἐμεῖς «διατυπώνουμε τό ἄρθρο 1 ἔτσι πού νά μή ἀποτελεῖ διακήρυξη μιᾶς ὁρισμένης ὀργανωτικῆς ἀρχῆς». «Τό κέντρο βάρους τοῦ ζητήματος δέ βρίσκεται στή διατύπωση ἀρχῶν, διατύπωση πού μπῆκε σάν εἰσαγωγή στό καταστατικό, ἀλλά στά συγκεκριμένα ἄρθρα του, πού βγῆκαν ἀπό τήν ἐξέταση τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἀπό τή μιά μεριά, καί τοῦ κινήματος στό σύνολό του, ἀπό τήν ἄλλη» (σελ. 1 τοῦ φυλλαδίου τῆς 9 (22) τοῦ Σεπτέμβρη).

Ὁ συλλογισμός αὐτός εἶναι τόσο ὑπέροχος γιά τήν ἀφέλειά του, πού σοῦ ἔρχεται νά καταφιλήσεις τό συντάχτη του. Ὁ μπουντιστής πίστεψε στά σοβαρά πώς οἱ δογματικοί φοβοῦνται μόνο μερικές τρομερές λέξεις, κι ἔβγαλε τό συμπέρασμα πώς ἄν διαγραφοῦν αὐτές οἱ λέξεις, ὁ δογματικός ἀπό τά συγκεκριμένα ἄρθρα δέ θά καταλάβει τίποτε! Καί νά πού ὁ μπουντιστής ἱδρωκοπᾶ, συντάσσει ἕνα καταστατικό-μάξιμουμ, ἐξασφαλίζει (γιά τίς μαῦρες μέρες) ἕνα καταστατικό-μίνιμουμ, ἑτοιμάζει ἕνα τελεσίγραφο ἀριθ. 1, ἕνα τελεσίγραφο ἀριθ. 2... Oleum et operam perdidisti, amice! Φίλε μου, τοῦ κάκου χάνεις τόν καιρό σου καί τόν κόπο σου. Παρά τήν πονηρή (ὤ, καταπληχτικά πονηρή!) ἀφαίρεση τῆς ταμπέλας, ὁ δογματικός διακρίνει τήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή καί στά «συγκεκριμένα ἄρθρα» τοῦ καταστατικοῦ-μίνιμουμ. Ἡ ἀρχή αὐτή διακρίνεται καί στήν ἀπαίτηση

νά μή περιορίζεται ἕνα τμῆμα τοῦ κόμματος μέ κανενός εἴδους περιφερειακά πλαίσια, καί στήν ἀξίωση γιά «ἀποκλειστική» * ἐκπροσώπηση τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου, καί στήν ἀπαίτηση γιά «ἀντιπροσώπευση» στήν ΚΕ τοῦ κόμματος, καί στήν ἀφαίρεση ἀπό τήν ΚΕ τοῦ κόμματος τοῦ δικαιώματος νά ἔρχεται σέ ἐπαφή μέ τά τμήματα τῆς Μπούντ χωρίς τή συγκατάθεση τῆς ΚΕ τῆς Μπούντ, καί στήν ἀπαίτηση ν' ἀναγνωρίζονται τά βασικά ἄρθρα σάν τροποποιήσιμα, μόνο ὕστερα ἀπό τή συγκατάθεση τῶν *τμημάτων* τοῦ κόμματος.

Ὄχι, κύριοι. Τό κέντρο βάρους τοῦ ζητήματος πού ἔχουμε μπροστά μας, δηλ. τῆς θέσης τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα, βρίσκεται ἴσα ἴσα στή διακήρυξη μιᾶς ὁρισμένης ὀργανωτικῆς ἀρχῆς καί κάθε ἄλλο παρά στά συγκεκριμένα ἄρθρα. Τό κέντρο βάρους βρίσκεται στήν *ἐκλογή* τοῦ δρόμου. Νά νομιμοποιηθεῖ ἡ ὑπόσταση τῆς Μπούντ, πού ἔχει διαμορφωθεῖ ἱστορικά, ἤ νά ἀποριφθεῖ καταρχήν καί νά ἀκολουθηθεῖ ἀνοιχτά, ξεκάθαρα, κατηγορηματικά καί τίμια ὁ δρόμος μιᾶς ὁλοένα καί μεγαλύτερης, ὁλοένα καί στενότερης προσέγγισης καί συγχώνευσης μ' ὅλο τό κόμμα; Νά διατηρηθεῖ ἡ ἀπομόνωση *ἤ νά πραγματοποιηθεῖ στροφή πρός τή συγχώνευση*; Αὐτό εἶναι τό δίλημμα.

Ἡ λύση τοῦ διλήμματος αὐτοῦ ἐξαρτιέται ἀπό τήν καλή θέληση τῆς Μπούντ, γιατί «ἀγάπη μέ τό στανιό δέ γίνεται», ὅπως εἴπαμε ἤδη στό φύλλο ἀρ. 33. Ἄν *θέλετε* νά κάνετε στροφή πρός τή συγχώνευση, τότε ἀπορίψτε τήν ὁμοσπονδία καί δεχθεῖτε τήν αὐτονομία. Τότε θά καταλάβετε ὅτι ἡ αὐτονομία ἐγγυᾶται ἕνα τόσο βαθμιαῖο προτσές συγχώνευσης, πού στή διάρκειά του ἡ ἀναδιοργάνωση θά πραγματοποιηθεῖ μέ ἐλάχιστες ριζικές ἀλλαγές καί μάλιστα ἔτσι πού τό ἑβραϊκό ἐργατικό κίνημα νά μή χάσει τίποτε, ἀλλά ὁλοένα νά κερδίζει ἀπ' αὐτή τήν ἀναδιοργάνωση καί ἀπ' αὐτή τή συγχώνευση.

Δέ θέλετε νά κάνετε στροφή πρός τή συγχώνευση, τότε θά εἶστε ὑπέρ τῆς ὁμοσπονδίας (στή μορφή της μάξιμουμ ἤ μίνιμουμ, μέ διακήρυξη ἤ χωρίς διακήρυξη), τότε θά φοβᾶστε τήν

* «Ἡ λέξη αὐτή δέν ἔχει καμιά σημασία», μᾶς βεβαιώνει τώρα ἡ Μπούντ. Περίεργο! Πρός τί νά παρεμβάλλονται καί στό μίνιμουμ καί στό μάξιμουμ λέξεις χωρίς σημασία; Στή ρωσική γλώσσα ἡ λέξη αὐτή ἔχει ἐντελῶς καθορισμένη σημασία. Στήν προκειμένη περίπτωση ἐμπεριέχει ἴσα ἴσα τή «διακήρυξη» καί τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἀρχῆς καί τοῦ ἐθνικισμοῦ. Συνιστοῦμε στούς μπουντιστές πού δέ βλέπουν τή σχέση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στόν ἐθνικισμό καί στήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή, νά σκεφτοῦν αὐτό τό πράγμα.

«ἀρχή τῆς πλειοψηφίας», τότε θά μετατρέψετε τήν ἀξιοθρήνητη ἀπομόνωση τῆς Μπούντ σέ φετίχ καί ἀπ' ἀφορμή τήν ἐξάλειψη τῆς ἀπομόνωσης θ' ἀρχίσετε νά φωνάζετε γιά ἐξόντωση τῆς Μπούντ, τότε θ' ἀρχίσετε ν' ἀναζητᾶτε αἰτιολογικά γιά τήν ἀπομόνωσή σας καί στίς ἀναζητήσεις αὐτές πότε θά πιάνεστε ἀπό τή σιωνιστική ἰδέα [22] τοῦ ἑβραϊκοῦ «*ἔθνους*» καί πότε θά καταφεύγετε στή δημαγωγία καί στά κουτσομπολιά.

Θεωρητικά ἡ ὁμοσπονδιακή ἀρχή δέν μπορεῖ νά θεμελιωθεῖ παρά μόνο μέ ἐθνικιστικές ἰδέες, καί θά μᾶς φαινόταν παράξενο νά προσπαθούσαμε νά ἀποδείξουμε στούς μπουντιστές πώς δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι ἡ διακήρυξη τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἀρχῆς ἔγινε ἀκριβῶς στό IV συνέδριο πού υἱοθέτησε τή διακήρυξη γιά ὕπαρξη ἑβραϊκοῦ ἔθνους.

Πραχτικά ἡ ἰδέα τῆς συγχώνευσης μπορεῖ νά δυσφημιστεῖ μόνο μέ τόν ἐξερεθισμό τῶν μή συνειδητῶν καί ἄτολμων στοιχείων ἐνάντια στό «τερατώδικο», «ἀρακτσεγεφικό» ὀργανωτικό σχέδιο τῆς «Ἴσκρα», πού θέλει «νά ἰσοπεδώσει» τίς ἐπιτροπές καί νά μή τίς ἀφήνει «νά κάνουν οὔτε βῆμα χωρίς διαταγή ἀπ' τά πάνω». Τί φρίκη! Δέν ἀμφιβάλλουμε πώς τώρα ὅλες οἱ ἐπιτροπές θά σπεύσουν νά ἐξεγερθοῦν ἐνάντια στό σφίξιμο τῶν λουριῶν, ἐνάντια στήν ἀρακτσεγεφική πυγμή κτλ... Ἀπό ποῦ ὅμως, κύριοι, πήρατε αὐτές τίς πληροφορίες γι' αὐτό τό ἀπαίσιο ὀργανωτικό σχέδιο; Ἀπό τά ἔντυπα; Γιατί τότε δέν παραθέτετε περικοπές; Ἀπό τίς ἀφηγήσεις πού κάνουν ἀργόσχολες συμπεθέρες τοῦ κόμματος, πού μέ τόν πιό ἀξιόπιστο τρόπο ξέρουν ὅλες, κυριολεχτικά ὅλες, τίς λεπτομέρειες σχετικά μ' αὐτόν τόν ἀρακτσεγεφισμό; Ἡ τελευταία ὑπόθεση εἶναι μάλλον ἡ πιθανότερη, γιατί ἀκόμα καί μέ τό μίνιμουμ λογικῆς δέ θά ἦταν εὔκολο νά βάλει κανείς στό ἴδιο σακί καί τό τόσο ἀπαραίτητο αἴτημα: ἡ ΚΕ «*νά ἔχει τή δυνατότητα* νά ἔρχεται σ' ἐπαφή μέ τόν τελευταῖο ἄνθρωπο τοῦ κόμματος» *, καί τό τόσο φανερά κουτσομπολίστικο σκιάχτρο ὅτι ἡ ΚΕ θά τά «κάνει ὅλα» καί θά τά «ὑποτάσσει ὅλα σέ κανόνες». Ἤ ἀκόμα: τί ἀνοησίες εἶναι αὐτές, ὅτι τάχα «ἀνάμεσα στήν περιφέρεια καί στό κέντρο» θά ὑπάρχουν «Lose Organisationen» **; Ὑποθέτουμε ὅτι οἱ ἀγαθοί μας μπουντιστές ἄκουσαν κάτι, δέν κατάλαβαν ὅμως τί εἶναι. Θά χρειαστεῖ κάποτε, μέ τήν πρώτη εὐκαιρία, νά τούς τό ἐξηγήσουμε λεπτομερειακά.

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 267 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 265). *Σύντ.*

** — πλατιές, ἐλεύθερες ὀργανώσεις. *Σύντ.*

Τό χειρότερο ἀπ' ὅλα ὅμως εἶναι πώς θά χρειαστεῖ νά ἐξεγερθοῦν ὄχι μόνο οἱ τοπικές, ἀλλά καί ἡ Κεντρική 'Επιτροπή. Εἶναι ἀλήθεια πώς αὐτή δέ γεννήθηκε[23] ἀκόμα, οἱ συμπεθέρες ὅμως ξέρουν αὐθεντικότατα ὄχι μόνο τήν ἡμέρα τῆς γέννησής της, μά καί ὅλη τή μοίρα τοῦ νεογέννητου. 'Αποδείχνεται πώς θά εἶναι ΚΕ «*πού θά καθοδηγεῖται ἀπό μιά ὁμάδα δημοσιολόγους*». Πόσο δοκιμασμένη καί φτηνή μέθοδος πάλης, δέν εἶναι ἔτσι; Οἱ μπουντιστές σ' αὐτό δέν εἶναι οὔτε οἱ πρῶτοι καί ἀσφαλῶς οὔτε οἱ τελευταῖοι. Γιά νά κατηγορήσεις αὐτή τήν ΚΕ ἤ τήν ΟΕ ὅτι κάνει κάποιο λάθος πρέπει νά βρεῖς τεκμήρια. Γιά νά κατηγορήσεις ὁρισμένους ἀνθρώπους ὅτι δέ δροῦν σύμφωνα μέ τίς δικές τους πεποιθήσεις, ἀλλά εἶναι *ἑτεροκίνητα*, πρέπει νά ἔχεις τόν ἀνδρισμό νά παρουσιαστεῖς ἀνοιχτά σάν κατήγορος καί ν' ἀναλάβεις μπροστά σ' ὁλόκληρο τό κόμμα τήν εὐθύνη γι' αὐτή τήν κατηγορία! Ὅλα αὐτά στοιχίζουν πολύ ἀκριβά, ἀπό κάθε ἄποψη ἀκριβά, ἐνῶ τά μυθεύματα τῶν κουτσομπόληδων εἶναι φτηνά... Ποιός ξέρει, μπορεῖ καί νά τσιμπήσει. Μιά καί εἶναι τόσο δυσάρεστο ν' ἀποχτήσεις φήμη ἀνθρώπου (ἤ ὀργάνου) πού τόν «κατευθύνουν», πού τόν ὁδηγοῦν ἀπό τό χέρι, πού εἶναι πιόνι, ἀνδρείκελο, ἐγκάθετος τῆς «Ἴσκρα»... Ἡ καημένη μας, ἡ φτωχή μελλοντική ΚΕ! 'Από ποιόν θά ζητήσει προστασία ἐνάντια στό ζυγό τοῦ ἀρακτσεγεφισμοῦ; 'Αλλά νά! Ἴσως ἀπ' αὐτούς τούς «αὐτόβουλους» καί ἔξω ἀπό κάθε «ὑποψία» μπουντιστές;

«Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 49,
1 τοῦ 'Οχτώβρη 1903

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο
τῆς ἐφημερίδας «Ἴσκρα»

ΣΧΕΔΙΟ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΚΟ ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ [24]

Ἡ ΚΕ τοῦ κόμματος καί ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ, ὕστερα ἀπό μιά σειρά ἀνεπιτυχεῖς προσπάθειες νά δοθοῦν ἰδιαίτερες, προσωπικές ἐξηγήσεις, θεωροῦν χρέος τους νά σᾶς ἀπευθύνουν ἐπίσημη ἀνακοίνωση ἐξονόματος τοῦ κόμματος πού ἐκπροσωποῦν. Ἡ ἄρνηση τοῦ σ. Μάρτοφ νά ἀποτελέσει μέλος τῆς σύνταξης καί νά συνεργάζεται στήν «Ἴσκρα», ἡ ἄρνηση συνεργασίας τῶν πρώην μελῶν τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα», ἡ ἐχθρική στάση μερικῶν συντρόφων μέ πραχτική πείρα ἀπέναντι στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματός μας, δημιουργοῦν ἐντελῶς ἀνώμαλες σχέσεις αὐτῆς τῆς λεγόμενης «ἀντιπολίτευσης» πρός ὁλόκληρο τό κόμμα. Ἡ παθητική ἀποφυγή ἀπό τήν κομματική δουλειά, οἱ ἀπόπειρες γιά «μποϋκοτάρισμα» τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος (ἀπόπειρες πού ἐκφράστηκαν λχ. τόσο μέ τή διακοπή τῆς συνεργασίας στήν «Ἴσκρα», ἀρχίζοντας ἀπό τό φύλλο ἀρ. 46, ὅσο καί μέ τήν ἀποχώρηση ἀπό τό τυπογραφεῖο τοῦ σ. Μπλούμενφελντ), ἡ ἐπιμονή τους σέ συζητήσεις μέ μέλος τῆς ΚΕ [25], νά αὐτοκαλοῦνται «ὁμάδα», παρά τό καταστατικό τοῦ κόμματος, οἱ σφοδρές ἐπιθέσεις κατά τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τά κεντρικά ὄργανα καί πού ἡ ἐκλογή τους ἐπικυρώθηκε ἀπό τό συνέρδιο, ἡ ἀξίωση ν' ἀλλάξει ἡ σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, ἀξίωση πού προβάλλεται σάν ὅρος γιά νά σταματήσουν τό μποϋκοτάρισμα — ὅλη αὐτή ἡ διαγωγή δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι ἀνταποκρίνεται στό κομματικό καθῆκον. Ὅλη αὐτή ἡ διαγωγή τους ἐγγίζει τά ὅρια τῆς κατάφωρης παραβίασης τῆς πειθαρχίας καί ἐκμηδενίζει τήν ἀπόφαση πού ψήφισε τό συνέδριο (στό καταστατικό τοῦ κόμματος) ὅτι ἡ κατανομή τῶν δυνάμεων καί τῶν μέσων τοῦ κόμματος ἀνατίθεται στήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Γι' αὐτό ἡ ΚΕ καί ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ ὑπενθυμίζουν σ' ὅλα τά μέλη τῆς λεγόμενης «ἀντιπολίτευσης» τό κομματικό τους καθῆκον. Ἡ δυσαρέσκεια σχετικά μέ τά πρόσωπα πού ἀποτελοῦν

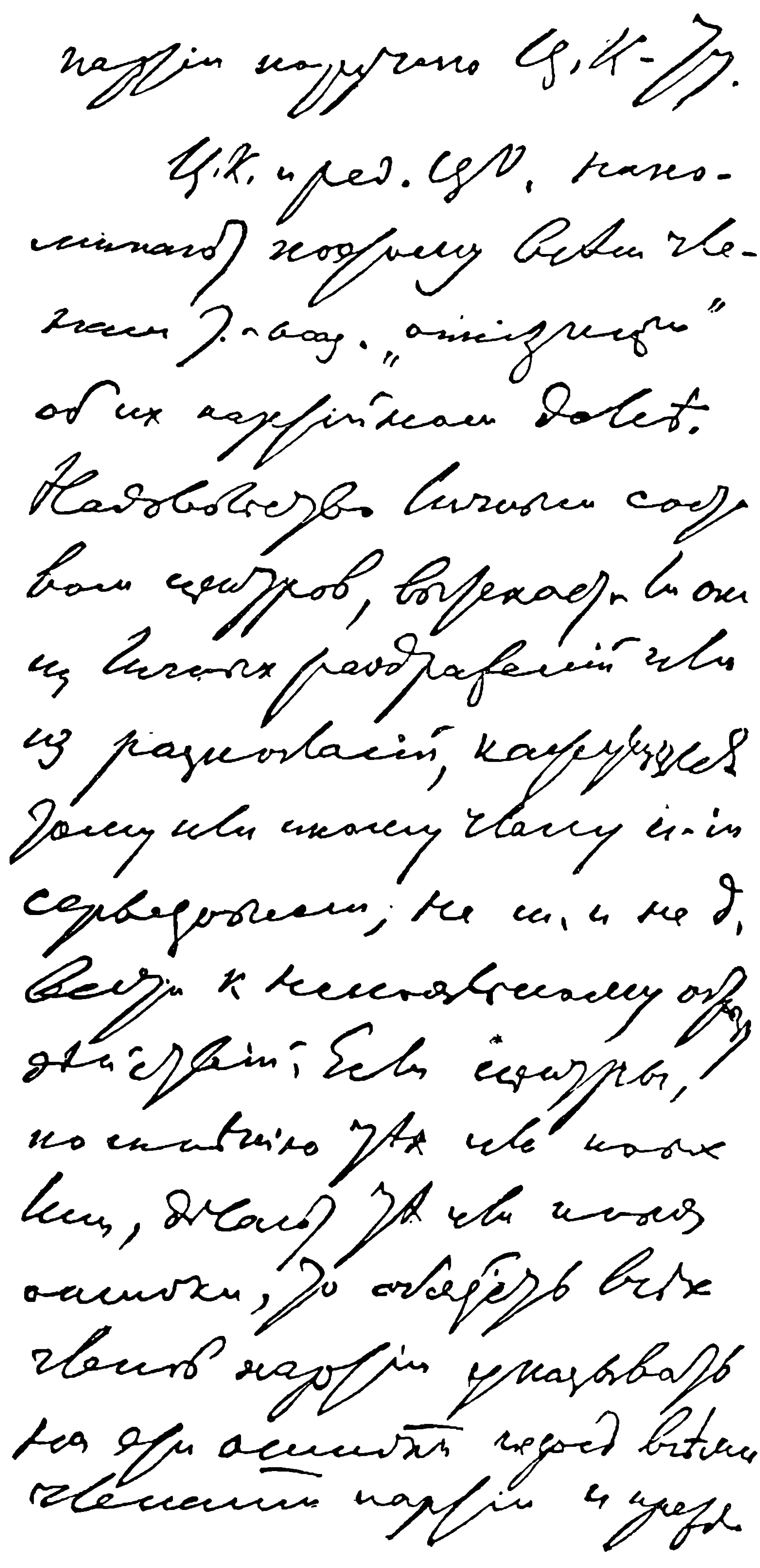
τά κεντρικά ὄργανα, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ἄν ὀφείλεται σέ προσωπικό ἐκνευρισμό ἤ σέ διαφωνίες πού φαίνονται στό τάδε ἤ στό δεῖνα μέλος τοῦ κόμματος σοβαρές, δέν μπορεῖ καί δέν πρέπει νά ὁδηγεῖ σέ παράτυπο τρόπο δράσης. Ἄν τά κεντρικά ὄργανα, κατά τή γνώμη τῶν τάδε ἤ τῶν δεῖνα προσώπων, κάνουν τοῦτα ἤ ἐκεῖνα τά λάθη, ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος ἔχουν τήν ὑποχρέωση νά ὑποδείχνουν τά λάθη αὐτά μπροστά σ' ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος καί προπαντός νά τά ὑποδείχνουν στά ἴδια τά κεντρικά ὄργανα. Ἡ ΚΕ καί ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ εἶναι ἐξίσου ὑποχρεωμένες, ἐνονόματι τοῦ κομματικοῦ καθήκοντος, νά ἐξετάζουν μέ τή μεγαλύτερη ἐπιμέλεια ὅλες τίς ὑποδείξεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἀπό ὁποιονδήποτε κι ἄν προέρχονται. Ὅμως, οὔτε ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ οὔτε ἡ ΚΕ ἔλαβαν ἀπό τή λεγόμενη ἀντιπολίτευση καμιά ἄμεση καί συγκεκριμένη ὑπόδειξη γιά λάθη ἤ καμιά ἔκφραση δυσαρέσκειας καί διαφωνίας γιά ὅ,τιδήποτε· ὁ σ. Μάρτοφ ἀρνεῖται ἀκόμα καί νά πάρει μέρος στή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί στό ἀνώτατο Συμβούλιο τοῦ κόμματος, ἄν καί μόνο ἀπό τή θέση αὐτή θά μποροῦσε ν' ἀποκαλύψει μπροστά στό κόμμα ὅλα τά λάθη πού βλέπει στή δράση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων.

Ἡ ΚΕ καί ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ ἔχουν τήν ἀκράδαντη πεποίθηση ὅτι τό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας δέ θά ἐπιτρέψει σέ κανένα νά ἐπηρεάζει μέ ἄνομες, κρυφές (ἀπέναντι στό κόμμα κρυφές) καί παράτυπες πιέσεις καί μποϊκοταρίσματα τά ὄργανα πού αὐτό δημιούργησε. Ἡ ΚΕ καί ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ δηλώνουν πώς ὅ,τι καί ἄν γίνει, θά παραμείνουν στό πόστο τους, ὡσότου τό κόμμα τίς ἀντικαταστήσει, πώς θά ἐκπληρώσουν τό καθῆκον τους καί θά καταβάλουν κάθε προσπάθεια γιά νά πραγματοποιήσουν ὅλα ὅσα τούς ἔχουν ἀνατεθεῖ. Οἱ ἀπόπειρες γιά «μποϊκοτάρισμα» δέ θά κάνουν οὔτε τό ΚΟ οὔτε τήν ΚΕ νά παρεκκλίνουν, ἔστω καί στό ἐλάχιστο, ἀπό τό δρόμο πού ἀκολουθοῦν, ἐκπληρώνοντας τή θέληση τοῦ συνεδρίου, — οἱ ἀπόπειρες αὐτές θά προξενήσουν μόνο μικροενοχλήσεις καί σοβαρές ζημιές σέ διάφορους τομεῖς τῆς κομματικῆς δουλειᾶς, οἱ ἀπόπειρες αὐτές θά δείξουν μόνο τή μή κατανόηση τοῦ κομματικοῦ καθήκοντος καί τήν παράβασή του ἀπό κείνους πού τυχόν θά τίς συνέχιζαν.

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 26 τοῦ Σεπτέμβρη καί 13 τοῦ Ὀχτώβρη (9 καί 26 τοῦ Ὀχτώβρη) 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1927 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. VI

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο



Σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Σχέδιο μηνύματος τῆς ΚΕ καί τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ πρός τά μέλη τῆς ἀντιπολίτευσης». — 1903

Σμίκρυνση

ΤΟ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ «ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ» [26]

13–18 (26–31) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ 1903

Δημοσιεύτηκε στά τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1903 στό βιβλίο: «Πραχτικά τοῦ 2ου ταχτικοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Γενεύη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῶν «Πραχτικῶν»

1

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΗ

13 (26) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ

1

Δέν ὑπάρχει λόγος νά βάζουμε ἀπό πρίν περιορισμούς στή δουλειά σχετικά μέ τό καταστατικό. Τό καταστατικό θά εἶναι νέο, — συνεπῶς, μποροῦμε ν' ἀφήσουμε: «ἐκπόνηση καταστατικοῦ» [27].

2

Τό χρονικό ὅριο τῆς μιᾶς ὥρας εἶναι λίγο γιά τήν ἔκθεσή μου. Μπορῶ βέβαια νά τήν περικόψω, νομίζω ὅμως πώς αὐτό δέν εἶναι πρός τό συμφέρον τῆς συνέλευσης. Παρακαλῶ τόν πρόεδρο νά ρωτήσει τό συνέδριο γιά νά διαπιστώσει τή γνώμη του. Θά μοῦ αὐξήσει τό χρονικό ὅριο ἤ πρέπει νά συντομεύσω τήν ἔκθεση;

3

Ὁ σύνδεσμος ἔβγαλε δυό ἀντιπροσώπους. Ὁ σ. Μάρτοφ παραιτήθηκε καί τώρα ὁ μόνος νόμιμος ἀντιπρόσωπος εἶμαι ἐγώ. Κι ἀφοῦ γιά τούς ὁμιλητές καταργήθηκαν τά χρονικά ὅρια, δέν καταλαβαίνω τί νόημα ἔχει ἡ πρόταση τοῦ Μάρτοφ [28]. Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλοί ἀπό κείνους πού ἦταν στό συνέδριο καί νομίζω πώς θάχουμε ὄχι μία, ἀλλά πολλές συνεισηγήσεις.

2

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

13 (26) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ

1

Ὁ Λένιν κάνει προκαταρκτικές παρατηρήσεις σχετικά μέ τήν ἔκθεσή του. Προτείνω, πρῶτο, νά τηρηθοῦν τά ψευδώνυμα πού χρησιμοποιήθηκαν στό συνέδριο, γιατί τά ἔχω πολύ συνηθίσει καί θά μοῦ εἶναι εὐκολότερο νά τά χρησιμοποιῶ, παρά νά σκέφτομαι κάθε φορά ἀπό ποιά ὀργάνωση ἦταν ὁ κάθε ἀντιπρόσωπος. Δεύτερο, σκέφτομαι νά μιλήσω καί γιά τίς συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», πού ἔγιναν στά διαλείμματα, ἀνάμεσα στίς συνεδριάσεις τοῦ συνεδρίου, σά νά λέμε γιά τίς ἰδιαίτερες συνεδριάσεις. Νομίζω πώς ἐπιτρέπεται νά τό κάνω αὐτό, πρῶτο, γιατί ὁ Σύνδεσμος ἦταν τό τμῆμα ἐξωτερικοῦ τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», δεύτερο, γιατί τώρα ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» ἔχει διαλυθεῖ, τρίτο, γιατί χωρίς αὐτά τά στοιχεῖα θά μοῦ εἶναι πιό δύσκολο νά διασαφηνίσω τό πραγματικό νόημα τῶν ὅσων συνέβησαν στό συνέδριο τοῦ κόμματος.

2

Ὁ σ. Μάρτοφ εἶναι ἀντίθετος στό νά γίνει συζήτηση γιά τίς ἰδιαίτερες συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», ἐπειδή σ' αὐτές δέν ἔχουν κρατηθεῖ πραχτικά, ὅμως σήμερα δέν ὑπάρχουν ἀκόμα οὔτε πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, κι ἔτσι οὔτε καί σ' αὐτά μπορῶ ν' ἀναφερθῶ. Ὁ σ. Μάρτοφ παρευρίσκεται ἐδῶ· θά μπορέσει νά κάνει διορθώσεις, σέ περίπτωση πού

παρεισφρύσουν όποιεσδήποτε ανακρίβειες. Άν οί ιδιαίτερες συνεδριάσεις τής «Ίσκρα» έχουν σημασία γιά τήν υπόθεση, θά τίς άποκαλύψω καί μπροστά σέ πλατύτερο άκόμα κοινό — ό σ. Μάρτοφ όπωσδήποτε δέ θά τά καταφέρει νά τίς άποκρύψει («πώ πώ!»). Θυμάμαι πολύ καλά σέ ποιόν δέν έπέτρεψα νά παρευρεθεί σ' αυτές τίς συνεδριάσεις καί ποιός έφυγε άπ' αυτές, καί πάνω σ' αυτά θά μιλήσω πλατιά. Φυσικά μπορούν νά γίνουν λάθη, καί δέν μπορώ άπό μνήμης νά άναπαραστήσω όλα όσα έγιναν. Τό σπουδαιότερο είναι ό χωρισμός τών προσώπων σέ πολιτικές παρατάξεις. Φυσικά τό χωρισμό σέ πολιτικές παρατάξεις σέ κάθε ψηφοφορία μπορώ νά τόν άναπαραστήσω μόνο κατά προσέγγιση, όμως στίς γενικές γραμμές του είναι γιά μένα τελείως ξεκάθαρος. Δέν είναι πρός τό συμφέρον τής υπόθεσης νά άποκρύψουμε άπό τό Σύνδεσμο τά όσα άφορούν τήν όργάνωση «Ίσκρα» πού έχει ήδη διαλυθεί, τά όποία έχουν γίνει πιά κτήμα τού κόμματος. Όσο γιά τά ψευδώνυμα πού είναι στά πρακτικά, είναι βέβαια καλύτερα, ώστόσο έγώ δέ διάβασα τά πρακτικά καί γι' αυτό δέν τά ξέρω.

3

Ό σ. Μάρτοφ φοβάται ότι, μιλώντας γιά τίς ιδιαίτερες συνεδριάσεις τής «Ίσκρα», μπορεί κανείς νά περάσει στήν περιοχή τών κουτσομπολιών. Έγώ δέν είχα τήν πρόθεση νά καταπιαστώ μέ τήν περιοχή τών κουτσομπολιών, καί «θά δούμε» ποιός θά κατορθώσει νά κρατηθεί στό ύψος μιάς συζήτησης άρχών καί ποιός θ' άναγκαστεί νά ξεπέσει σ' αυτό τό άξιοθρήνητο έπίπεδο («πώ πώ!»). «Θά δούμε», «θά δούμε»! Νομίζω πώς είμαι τελείως έλεύθερος νά μιλήσω γιά τίς συνεδριάσεις τής σύνταξης καί δέ θά έχω καμιά άντίρρηση νά μιλήσει γι' αυτές καί ό σ. Μάρτοφ, ώστόσο πρέπει νά σημειώσω ότι στή διάρκεια τού συνεδρίου δέν κάναμε ούτε μιά φορά ειδική συνεδρίαση τής σύνταξης.

4

Είναι άλήθεια πώς έγώ ό ίδιος ρώτησα τή συνέλευση καί κανείς δέ μέ διέκοψε. Νομίζω πώς δέν είναι καθόλου άπρεπο νά μιλήσουμε έλεύθερα γιά όλα. Υπάρχει τεράστια διαφορά άνάμεσα στίς ιδιωτικές συζητήσεις καί στίς συνεδριάσεις τής όργάνωσης «Ίσκρα». Έν πάση περιπτώσει άς πεί ή συνέλευση

τή γνώμη της. Όσο καιρό ό Σύνδεσμος δέ θά θεωρεῖ ἀπαραίτητο νά μιλήσω γιά τίς ἰδιαίτερες συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», δέν πρόκειται νά καταπιαστῶ μ' αὐτές.

5

Κύριος σκοπός τῆς ἔκθεσής μου εἶναι ν' ἀποδείξω πώς ὁ σ. Μάρτοφ ἔκανε λάθος, στόν ὑπαινιγμό του ὅμως, σχετικά μέ τόν σ. Πλεχάνοφ, βλέπω κάτι τό τελείως διαφορετικό [29]. Θά θυμίσω μιά φράση πού εἶπα στό συνέδριο τοῦ κόμματος, παίρνοντας ἀφορμή ἀπό κάτι: «τί θύελλα ἀγανάχτησης προκαλοῦν συνήθως μερικοί ἄνθρωποι, πού ἄλλα λένε στήν ἐπιτροπή κι ἄλλα στή συνεδρίαση» *. Τό νά κάνεις ὑπαινιγμούς γιά μιά τέτοια συμπεριφορά — αὐτό πιά σημαίνει πώς δέ συζητᾶς γιά πολιτική συμπεριφορά, ἀλλά περνᾶς σέ προσωπικά. Όσο πάλι γιά τή δήλωση τοῦ Π. Μπ. Ἀξελρόντ ὅτι ὁ Χ. ἔφυγε τελείως ἀκατατόπιστος, μπορῶ νά δηλώσω πώς αὐτό εἶναι ὁλωσδιόλου ἀνακριβές [30]. Ὁ ἴδιος μοῦ ἔστειλε γράμμα ὅπου μέ πληροφοροῦσε πώς κατά τή γνώμη του σ' ὅλη αὐτή τή διαίρεση ὑπάρχουν πολλά προσωπικά στοιχεῖα, ἐνῶ εἶναι λίγα τά ζητήματα ἀρχῶν. Ἀπ' αὐτό συμπεραίνω πώς ἦταν ἤδη κατατοπισμένος. Καί στήν παράκλησή του νά ἐκφράσω τή γνώμη μου σχετικά μέ τό συνέδριο, εἶχα ἐπίσης τήν εὐκαιρία νά τοῦ γράψω ἐπανειλημμένα.

---

* Βλ. Άπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 264 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 262). *Σύντ.*

3

ΕΚΘΕΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

14 (27) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ

Πρίν άρχίσει τήν έκθεσή του ὁ Λένιν στέκει στίς συζητήσεις τῆς προηγούμενης συνεδρίασης, πού ἀφοροῦσαν τό ζήτημα: κατά πόσο μπορεῖ νά γίνει λόγος γιά τίς ἰδιαίτερες συνεδριάσεις τῶν ἰσκριστῶν, πού ἔγιναν στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος. Τή χθεσινή ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τήν ἑρμηνεύει μέ τήν ἔννοια ὅτι οἱ εἰσηγητές δέν πρέπει νά θίγουν γεγονότα πού δέ γράφτηκαν στά πρακτικά, παρά σέ ἐλάχιστο βαθμό καί γι' αὐτό, στήν ἀφήγησή του γιά τίς συνεδριάσεις τῶν μελῶν τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», σκοπεύει νά θίξει μόνο τά ἀποτελέσματα τῆς ψηφοφορίας.

Ὕστερα ἀπ' αὐτή τήν εἰσαγωγή περνάει στήν ἐξιστόρηση τῶν ὅσων συνέβησαν στήν περίοδο πού προηγήθηκε ἄμεσα ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος. Στήν Ὀργανωτική Ἐπιτροπή πού ἀποστολή της ἦταν ἡ προετοιμασία τοῦ συνεδρίου ἐπικρατοῦσαν οἱ ἰσκριστές καί ἡ δράση της ἀκολουθοῦσε ἀκριβῶς ἰσκρική κατεύθυνση. Ὅμως στή διάρκεια κιόλας τῆς προετοιμασίας τοῦ συνεδρίου ἀποκαλύφθηκε πώς στήν ΟΕ δέν ὑπάρχει καθόλου πλήρης ἑνότητα. Πρῶτα ἀπ' ὅλα μέλος της ἦταν ἕνας μπουντιστής πού προσπαθοῦσε νά ἐπωφεληθεῖ ἀπό κάθε ἀφορμή γιά νά παρεμποδίσει τή σύγκληση ἑνός συνεδρίου ἰσκρικῆς κατεύθυνσης· τό μέλος αὐτό τῆς ΟΕ ἀκολουθοῦσε πάντα δική του γραμμή. Ἐπιπλέον ὑπῆρχαν στήν ΟΕ δυό μέλη τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι»· ἄν καί αὐτοί θεωροῦσαν τόν ἑαυτό τους ἰσκριστές καί μάλιστα, — ὕστερα ἀπό μακρόχρονες διαπραγματεύσεις, — εἶχαν δηλώσει ὅτι προσχωροῦν στήν «Ἴσκρα», ὡστόσο δέν μποροῦσε νά τούς θεωρήσει κανείς πέρα γιά πέρα

ἰσκριστές. Τέλος ἀκόμα καί μέσα στούς ἴδιους τούς ἰσκριστές πού ἀνῆκαν στήν ΟΕ, δέν ὑπῆρχε πλήρης ἑνότητα, ἀνάμεσα καί σ᾿ αὐτούς τούς ἴδιους ὑπῆρχαν διαφωνίες. Σημασία ἔχει ἐπίσης ν᾿ ἀναφερθεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς ΟΕ σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν ἐπιταχτικῶν ἐντολῶν. Τό ζήτημα αὐτό γεννήθηκε πολύ πρίν ἀρχίσει τό συνέδριο καί λύθηκε σύμφωνα μέ τό πνεῦμα ὅτι οἱ ἐπιταχτικές ἐντολές πρέπει νά καταργηθοῦν. Μέ τό ἴδιο ἀκριβῶς πνεῦμα καί μέ τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο ἐκφράστηκε πάνω στό ζήτημα αὐτό καί ἡ σύνταξη. Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἴσχυε καί γιά τήν ἴδια τή σύνταξη. Ἀποφασίστηκε ὅτι στό συνέδριο πού ἀποτελεῖ τό ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος, κανένα ἀπό τά μέλη τοῦ κόμματος καθώς καί τῆς σύνταξης δέν πρέπει νά θεωρεῖ τόν ἑαυτό του δεσμευμένο ἀπό ὁποιεσδήποτε ὑποχρεώσεις ἀπέναντι στήν ὀργάνωση πού τόν ἔστειλε ἐκεῖ. Βασισμένος σ᾿ αὐτή τήν ἀπόφαση κατάρτισα τό σχέδιο τῆς Tagesordnung * τοῦ συνεδρίου, παραθέτοντας ἐπεξηγήσεις γιά τό σχέδιο αὐτό πού ἀποφάσισα νά τό ὑποβάλω στό συνέδριο ἐξονόματός μου. Στό σχέδιο αὐτό, στό 23ο θέμα, ἔγινε στό περιθώριο μιά σημείωση γιά ἐκλογή τριῶν προσώπων γιά τή σύνταξη καί τριῶν γιά τήν ΚΕ[31]. Σχετικά μ᾿ αὐτό τό θέμα ὑπάρχει καί ἕνα ἄλλο περιστατικό. Ἐπειδή ἡ σύνταξη ἀπαρτιζόταν ἀπό 6 πρόσωπα, ἀποφασίστηκε ὁμόφωνα, σέ περίπτωση πού στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου χρειαστεῖ νά γίνει σύσκεψη τῆς σύνταξης καί μοιραστοῦν οἱ ψῆφοι στή μέση, νά κληθεῖ στή σύσκεψη μέ θετική ψῆφο ὁ σ. Πάβλοβιτς.

Πολύ πρίν ἀπό τήν ἔναρξη τοῦ συνεδρίου ἄρχισαν νά καταφθάνουν οἱ ἀντιπρόσωποι. Ἡ ΟΕ τούς ἔδοσε τή δυνατότητα νά γνωριστοῦν προκαταβολικά μέ τή σύνταξη. Εἶναι πολύ φυσικό ὅτι οἱ ἰσκριστές ἐπιθυμοῦσαν νά ἐμφανιστοῦν στό συνέδριο ἀλληλέγγυοι μεταξύ τους, ἑνιαῖοι, καί γιά τό σκοπό αὐτό γίνονταν ἰδιαίτερες συζητήσεις μέ τούς ἀντιπροσώπους πού κατέφθαναν καί ὀργανώνονταν συγκεντρώσεις μέ σκοπό νά δημιουργηθεῖ ἑνότητα ἀπόψεων. Στίς συγκεντρώσεις αὐτές οἱ φυσιογνωμίες ὁρισμένων ἀντιπροσώπων διαγράφηκαν μέ ἀρκετή σαφήνεια. Λογουχάρη σέ μιά ἀπ᾿ αὐτές τίς συγκεντρώσεις, ὅταν ἔκανα τή διάλεξη πάνω στό ἐθνικό ζήτημα[32], ἕνας ἀντιπρόσωπος ἀπό περιφέρεια τῆς ἐξορυχτικῆς βιομηχανίας ἐκφράστηκε σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τοῦ ΠΠΣ[33] καί ἔδειξε γενικά ὅτι εἶχε πολύ μεγάλη σύγχυση ἀντιλήψεων.

* — ἡμερησίας διάταξης. *Σύντ.*

Αὐτά εἶναι τά περιστατικά πού προηγήθηκαν τοῦ συνεδρίου. Τώρα θά ἐξηγήσω κατά ποιό τρόπο ἔμεινα ὁ μοναδικός ἀντιπρόσωπος τοῦ Συνδέσμου, ἐνῶ ὁ Σύνδεσμος ἔβγαλε δυό. Διαπιστώθηκε πώς ἀπό τή ρωσική ὀργάνωση «Ἴσκρα» [34], πού ἔπρεπε κι αὐτή νά στείλει δυό ἀντιπροσώπους, δέν ἦρθε οὔτε ἕνας ἀντιπρόσωπος στό συνέδριο. Τότε, πρίν ἀρχίσει τό συνέδριο, σέ σύσκεψη τῶν ἰσκριστῶν ἀποφασίστηκε νά παραιτηθεῖ ἀπό τό πληρεξούσιό του ὁ ἕνας ἀπό τούς δυό ἀντιπροσώπους πού εἶχε ἐκλέξει ὁ Σύνδεσμος καί νά τό μεταβιβάσει στόν ἄλλο ἀντιπρόσωπο καί ὁ ἴδιος νά παρουσιαστεῖ σάν ἀντιπρόσωπος τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», παίρνοντας τά δυό πληρεξούσιά της, ὥστε σέ περίπτωση ἄφιξης ἀπό τή Ρωσία ἐκλεγμένου ἀντιπροσώπου νά τοῦ μεταβιβάσει τό ἕνα ἀπό τά δυό πληρεξούσια τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα». Καί ἐγώ καί ὁ Μάρτοφ θέλαμε φυσικά νάμαστε ἀντιπρόσωποι τῆς «Ἴσκρα», ἐπειδή ὁ ρόλος πού ἔπαιζε ὁ Σύνδεσμος ἦταν ἀσήμαντος. Τή διαφορά αὐτή τή λύσαμε ρίχνοντας κλῆρο.

Τό πρῶτο προκαταρκτικό ζήτημα — ἡ ἐκλογή προεδρείου τοῦ συνεδρίου — προκάλεσε κάποια, ἄν καί ἀσήμαντη, διαφωνία ἀνάμεσα σ᾽ ἐμένα καί στόν Μάρτοφ. Ὁ Μάρτοφ ἐπέμενε νά ἐκλεγοῦν 9 πρόσωπα, ὅπου νά συμπεριληφθεῖ καί ἕνας μπουντιστής. Ἀντίθετα ἐγώ θεωροῦσα ἀπαραίτητο νά ἐκλεγεῖ ἕνα προεδρεῖο τέτοιο πού νά μπορεῖ νά ἀκολουθήσει σταθερή, ἀκλόνητη πολιτική καί στήν ἀνάγκη νά μπορεῖ νά χρησιμοποιήσει ἀκόμα καί τό λεγόμενο «σφίξιμο τῶν λουριῶν». Ἐκλέχτηκαν: ὁ Πλεχάνοφ, ὁ Λένιν καί ὁ Πάβλοβιτς.

Ἐκτός ἀπό τούς πέντε μπουντιστές στό συνέδριο ἦταν δυό ἀντιπρόσωποι τῆς Ἕνωσης τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ καί ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα» τῆς Πετρούπολης, πού ψήφιζε σχεδόν πάντα ὅ,τι ψήφιζαν κι αὐτοί. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοί ἀμέσως ἀπό τήν ἀρχή τρέναραν πολύ τίς συζητήσεις. Καί μόνο γιά τόν κανονισμό τοῦ συνεδρίου καταναλώθηκε ἀπίστευτα πολύς χρόνος. Ἔγιναν ἀτέρμονες συζητήσεις γιά τή θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα, πού ἀπασχόλησαν κάμποσες συνεδριάσεις. Παρόμοιες χρονοτριβές προκαλοῦσε καί ὁ μπουντιστής πού μπῆκε στήν ἐπιτροπή ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων. Κωλυσιεργοῦσε σέ κάθε βῆμα, δέ συμφωνοῦσε σέ κανένα ζήτημα μέ τά ἄλλα μέλη αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, στήν ὁποία ἀνῆκα κι ἐγώ, καί ἔμενε πάντα μέ τήν «ἰδιαίτερη γνώμη του». Σέ παρατήρηση ὅτι ἔτσι τό συνέδριο μπορεῖ νά τραβήξει πολύ, ὁ μπουντιστής ἀπάντησε «καί δέν πάει νά

τραβήξει» καί ἔδειξε ὅτι εἶναι ἕτοιμος νά παίρνει μέρος στή συνεδρίαση τῆς ἐπιτροπῆς ἀπεριόριστο χρόνο. Καί μόνο ἀργά μετά τά μεσάνυχτα κατορθώσαμε νά τερματίσουμε τή δουλειά τοῦ ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων.

Τίς πρῶτες κιόλας μέρες τῶν συνεδριάσεων τοῦ συνεδρίου ἔγινε ἕνα ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ. Σύμφωνα μέ τόν κανονισμό πού κατάρτισε ἡ ἴδια, μέ συμβουλευτική ψῆφο μποροῦσαν νά κληθοῦν στό συνέδριο μόνο «ἐπιφανεῖς παράγοντες τοῦ κόμματος». Ἡ ἐπιτροπή ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων ἀπόριψε τήν αἴτηση τῆς ὁμάδας «Μπορμπά» νά τῆς χορηγηθεῖ πληρεξούσιο. Στήν ἐπιτροπή αὐτή συμμετεῖχαν δυό μέλη τῆς ΟΕ, πού ἀντιτάχτηκαν κατηγορηματικά στό νά ἐπιτραπεῖ ἡ συμμετοχή ἀντιπροσώπων τῆς «Μπορμπά» στό συνέδριο. Ὅταν ὁ εἰσηγητής ἀπομέρους τῆς ἐπιτροπῆς ἀνακοίνωσε στό συνέδριο τήν ἀπόφαση αὐτή, ξέσπασαν πολύωρες συζητήσεις «ὑπέρ» καί «κατά» τῆς συμμετοχῆς καί ἕνας ἰσκριστής ἐξέφρασε τή γνώμη ὅτι σέ καμιά περίπτωση δέν πρέπει νά κληθεῖ στό συνέδριο ἀντιπρόσωπος τῆς «Μπορμπά», γιατί ἡ ὁμάδα αὐτή ἀσχολοῦνταν μόνο μέ ραδιουργίες, προσπαθοῦσε νά τρυπώσει σέ κάθε λογῆς χαραμάδες, ἔσπερνε παντοῦ ζιζάνια κτλ. (Τ ρ ό τ σ κ ι: «Εἶναι περιττό νά ἀποσιωπᾶτε τό ὄνομα τοῦ ὁμιλητῆ — αὐτά τά εἶπα ἐγώ». Π. Ἀ ξ ε λ ρ ό ν τ: «Φαίνεται πώς ὁ εἰσηγητής δέ θεωρεῖ ὅτι αὐτό εἶναι πρός ὄφελός του».) Πραγματικά, ὁ σ. Τρότσκι ἦταν αὐτός πού χαρακτήρισε τόσο αὐστηρά τήν ὁμάδα «Μπορμπά». Πάνω ἀκριβῶς στό ἀποκορύφωμα τῶν συζητήσεων σχετικά μέ τό ζήτημα ἄν θά ἐπιτραπεῖ συμμετοχή ἀντιπροσώπου τῆς ὁμάδας «Μπορμπά» στό συνέδριο, ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς «Γιούζνι ραμπότσι»[35] πού εἶχε ἀργήσει νάρθει καί μόλις ἐκείνη τή στιγμή παρουσιάστηκε στό συνέδριο, ζήτησε ἀπό τούς συνέδρους νά γίνει πεντάλεπτο διάλειμμα γιά νά κατατοπιστεῖ σχετικά μέ ὅλα τά περιστατικά πού ἀφοροῦσαν τό συζητούμενο ζήτημα. Ὅταν ἀποφασίστηκε νά γίνει αὐτό τό διάλειμμα, τά μέλη τῆς ΟΕ ὀργάνωσαν σύσκεψη ἐπιτόπου σέ μιά γωνιά. Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι πρίν ἀκόμα ἀρχίσουν οἱ ἐργασίες τοῦ συνεδρίου ὁρισμένα μέλη τῆς ΟΕ ἦταν δυσαρεστημένα ἀπό τή σύνταξη γιά μερικά ζητήματα. Ἔτσι τό μέλος τῆς Μπούντ στήν ΟΕ ἦταν ἐξαιρετικά ἀγαναχτισμένο, γιατί ἡ σύνταξη, προσφέροντας 500 μάρκα στούς γερμανούς σοσιαλδημοκράτες γιά τίς ἐκλογές, ἔγραψε ὅτι τά στέλνει ἀπομέρους της καί ἀπομέρους τῆς ΟΕ, χωρίς νά πάρει προηγούμενα τή συγκατάθεση τῆς ΟΕ. Ἀπ' αὐτή τήν ἀθώα πράξη, φυσικότατη σέ συν-

θῆκες πού εἶναι ἀδύνατη ἡ γρήγορη ἐπαφή μέ τούς συντρόφους τῆς Ρωσίας, ὁ μπουντιστής ἔβγαζε τό συμπέρασμα ὅτι ἡ σύνταξη πού ἑδρεύει στό ἐξωτερικό χρησιμοποιεῖ τό ὄνομα τῆς ΟΕ, χωρίς νά τή ρωτάει γι' αὐτό. Στήν ΟΕ ὑποβλήθηκε μάλιστα πρόταση νά γίνει παρατήρηση στή σύνταξη, πράγμα πού ἔγινε κιόλας, γιατί μέ τό μέρος τοῦ μπουντιστῆ τάχθηκε ὁ σ. ΝΝ πού ἦταν μέλος τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα». Ὅταν τό εἶπα στόν Μάρτοφ, αὐτός ἀγανάχτησε πολύ καί δήλωσε πώς αὐτό εἶναι «ποταπό». (Μάρτοφ: «Ὄχι, ἐγώ δέ χρησιμοποίησα τή λέξη „ποταπό"».) Δέ θυμᾶμαι ἀκριβῶς τήν ἔκφραση. Ὁ Μάρτοφ πρόσθεσε ἀκόμα πώς «δέ θά ἀφήσει ἔτσι τά πράγματα». Ἀπό τό ἄλλο μέρος ἐγώ προσπάθησα νά τόν πείσω πώς αὐτό δέν εἶναι καί τόσο σοβαρό καί πώς καλύτερα εἶναι νά σωπάσουμε καί νά μή δόσουμε σημασία σ' αὐτό τό ἐπεισόδιο. Ὅταν τελείωσε ἡ σύσκεψη τῆς ΟΕ, πού ἔγινε σέ μιά γωνιά, ὁ σ. Πάβλοβιτς πού ἦταν μέλος τῆς ΟΕ, πληροφόρησε τά ἄλλα μέλη τοῦ γραφείου ὅτι μέ πρόταση τοῦ ἀργοπορημένου ἀντιπροσώπου τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» πού ἦταν ἐπίσης μέλος τῆς ΟΕ, ψηφίσθηκε κατά πλειοψηφία, ἐκτός ἀπ' αὐτόν, τόν Πάβλοβιτς, ἡ ἀπόφαση νά κληθεῖ στό συνέδριο μέ συμβουλευτική ψῆφο ἀντιπρόσωπος τῆς «Μπορμπά» ὁ Ριαζάνοφ. Ὁ σ. Πάβλοβιτς ἀντιτάχτηκε ἔντονα σ' αὐτή τήν ἀπόφαση καί, ἐφόσον δέν ὑπῆρχαν ἐπιταχτικές ἐντολές, θεώρησε πώς ἔχει τό δικαίωμα νά διαμαρτυρηθεῖ στό συνέδριο ἐνάντια σ' αὐτή τήν ἀπόφαση. Ἐμᾶς, τά μέλη τοῦ προεδρείου, καθώς καί τή σύνταξη καί τούς ἄλλους ἰσκριστές ἡ ἀπόφαση αὐτή τῆς ΟΕ μᾶς ἔκανε ν' ἀγαναχτήσουμε πάρα πολύ. Τό μέλος τῆς ΟΕ πού ἀνάφερα ἤδη, ὁ σ. ΝΝ, σέ σύσκεψη τῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων ἐκφραζόταν ὁ ἴδιος ἐνάντια στή συμμετοχή ἀντιπροσώπου τῆς «Μπορμπά» στό συνέδριο· ἀντίθετα τώρα, στή σύσκεψη τῆς ΟΕ, συμφώνησε νά κληθεῖ. Τώρα ὁ ἴδιος ἔμπαζε τόν Ριαζάνοφ στό συνέδριο. Κι ἔτσι βρεθήκαμε σέ παγίδα. Τότε ἀποφασίσαμε νά καταπολεμήσουμε ἐνεργά αὐτή τή σκανδαλώδικη ἀπόφαση τῆς ΟΕ. Σ' αὐτή τήν ἀπόφαση ἀντιτάχθηκαν πολλοί. Ἐγώ σέ ὁμιλία μου σχετικά μ' αὐτό τό ζήτημα εἶπα τά παρακάτω: «τί θύελλα ἀγανάχτησης προκαλοῦν στά εὐρωπαϊκά συνέδρια οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι πού ἄλλα λένε στίς ἐπιτροπές κι ἄλλα στό συνέδριο». Λέγοντας αὐτά ἐννοοῦσα τόν ΝΝ, μέλος τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα». Ὅταν ὁ σ. Πάβλοβιτς ἀνακοίνωσε στό συνέδριο τή διαμαρτυρία του ἐνάντια σ' αὐτή τήν ἀπόφαση τῆς ΟΕ, τό μέλος τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» τό θεώρησε αὐτό παραβίαση

τῆς πειθαρχίας, ἀποδιοργανωτικό τρόπο δουλειᾶς κτλ. καί ζήτησε ἀπό τό συνέδριο νά τιμωρηθεῖ ὅπως ἀξίζει ὁ σ. Πάβλοβιτς γι' αὐτή του τήν ἐνέργεια. Ἐμεῖς ὅμως ἀνατρέψαμε ὅλα αὐτά τά ἐπιχειρήματα. Ἡ πλειοψηφία τῆς ΟΕ ἡττήθηκε. Ψηφίστηκε ἀπόφαση πού λέει ὅτι ἡ ΟΕ σάν ὄργανο δέν ἔχει τό δικαίωμα νά ἐπηρεάζει τή σύνθεση τοῦ συνεδρίου, ἀπό τή στιγμή πού τό συνέδριο ἔβγαλε ἐπιτροπή ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων. Ἡ πρόταση νά κληθεῖ ὁ Ριαζάνοφ ἀπορίφτηκε. Ἀλλά καί ὕστερα ἀπό τό συνέδριο εἶχα τήν εὐκαιρία ν' ἀκούσω μερικούς ἰσκριστές νά διατυπώνουν τήν ἀπορία, γιά ποιό λόγο νά μή γίνει δεχτό στό συνέδριο τό μέλος τῆς «Μπορμπά». (Ν τ έ ι τ ς: «Ἐγώ καί στό συνέδριο τό ἔλεγα αὐτό».) Πολύ σωστά, ἐξάλλου καί πάνω σέ ἄλλα ζητήματα, γιά τά ὁποῖα θά μιλήσω παρακάτω, ὁ σ. Ντέιτς δέν ψήφιζε πάντα ὅ,τι ψήφιζαν ὅλοι οἱ ἰσκριστές, λχ. στό ζήτημα τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν. Τώρα ἀπό ὁρισμένους ἰσκριστές ἐκφράζονται καί τέτοιες ἐξαιρετικά περίεργες ἀπόψεις ὅτι δῆθεν ἡ ΚΕ πρέπει νά ἀντανακλᾶ στή δράση της τίς κάθε λογῆς ταλαντεύσεις καί πρωτόγονες ἀντιλήψεις πού ὑπάρχουν στό κόμμα. Μέ τό ἴδιο πνεῦμα μίλησαν μερικοί ἀσταθεῖς, ταλαντευόμενοι ἰσκριστές καί στό συνέδριο. Ἔτσι διαπιστώνεται ὅτι δέν εἶναι καθόλου σωστή ἡ ἄποψη πώς δῆθεν ὅλοι ὅσοι συγκαταλέγουν τόν ἑαυτό τους στούς ἰσκριστές εἶναι καί στήν πραγματικότητα ἰσκριστές. Ὑπάρχουν ἰσκριστές πού ντρέπονται ἀκόμα καί νά ὀνομάζουν τόν ἑαυτό τους ἰσκριστή — αὐτό εἶναι γεγονός. Ὑπάρχουν ὁρισμένοι ἰσκριστές πού παλαίβουν ἐνάντια στήν «Ἴσκρα», πού τῆς βάζουν διάφορα ἐμπόδια καί παρεμποδίζουν τή δράση της. Ἡ «Ἴσκρα» ἔγινε δημοφιλής, ἔγινε τῆς μόδας νά λέγεσαι ἰσκριστής, αὐτό ὅμως δέν ἐμποδίζει πολλούς νά παραμένουν αὐτό πού ἦταν καί προηγούμενα, προτοῦ ἀναγνωριστεῖ ἡ «Ἴσκρα» ἀπό πολλές ἐπιτροπές. Αὐτοί οἱ ὄχι σίγουροι ἰσκριστές τῆς ἔκαναν μεγάλη ζημιά. Τουλάχιστο νά πάλαιβαν ἐνάντιά της ἀπροκάλυπτα, ἀνοιχτά... Ἀλλά ὄχι, αὐτοί ἐνεργοῦν στά κρυφά, πισώπλατα, ἀπαρατήρητα, μυστικά.

Τό δεύτερο θέμα τῆς Tagesordnung τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος ἦταν ἀφιερωμένο στό πρόγραμμα τοῦ κόμματος. Οἱ ὀπαδοί τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο», οἱ μπουντιστές καί διάφοροι μεμονωμένοι ἀντιπρόσωποι πού στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου τούς δόθηκε τό παρατσούκλι «βάλτος», κωλυσιεργοῦσαν σέ ἀπίστευτο βαθμό. Οἱ συζητήσεις γιά τό πρόγραμμα παρατράβηξαν σέ βαθμό ἀφάνταστο. Ἕνας καί μόνος, ὁ Ἀκίμοφ, πρότεινε δεκά-

δες τροπολογίες. Λογομαχοῦσαν κυριολεχτικά γιά μεμονωμένες λέξεις, γιά τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο σύνδεσμο τῆς γραμματικῆς. Κάποιος μπουντιστής πού ἦταν στήν ἐπιτροπή ἐξέτασης τοῦ σχεδίου προγράμματος, ρώτησε ἐντελῶς δικαιολογημένα: ποιό σχέδιο τελοσπάντων ἐξετάζουμε, αὐτό πού πρότεινε ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ἤ αὐτό πού ὑπέβαλε ὁ Ἀκίμοφ; — τόσο πολλές τροπολογίες ὑποχρεωθήκαμε νά συζητήσουμε. Οἱ τροπολογίες αὐτές ἦταν μηδαμινές καί τό πρόγραμμα ψηφίστηκε χωρίς ἀπολύτως καμιά λίγο-πολύ σοβαρή ἀλλαγή· ὡστόσο οἱ συζητήσεις πάνω στό πρόγραμμα ἀπασχόλησαν περίπου 20 συνεδριάσεις. Νά πόσο μή παραγωγικές ἦταν οἱ ἐργασίες τοῦ συνεδρίου ἐξαιτίας τῆς ἀντίπραξης πού ἔκαναν στό πρόγραμμα τά διάφορα ἀντιισκρικά καί quasi *-ἰσκρικά στοιχεῖα.

Δεύτερο σοβαρό ἐπεισόδιο πού ἔγινε στό συνέδριο ὕστερα ἀπό τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ, ἦταν τό ἐπεισόδιο σχετικά μέ τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν ἤ, ὅπως τό ὀνόμασαν εἰρωνικά στό συνέδριο, «σχετικά μέ τήν ἐλευθερία τῶν γλωσσῶν». (Μάρτοφ: «Ἤ „σχετικά μέ τά γαϊδούρια"». Γέλια.) Ναί καί «σχετικά μέ τά γαϊδούρια». Πρόκειται γιά τοῦτο δῶ. Στό σχέδιο προγράμματος τοῦ κόμματος γίνεται λόγος γιά ἰσοτιμία ὅλων τῶν πολιτῶν, ἀνεξάρτητα ἀπό φύλο, ἐθνικότητα, θρήσκευμα κτλ. Οἱ μπουντιστές δέν ἱκανοποιήθηκαν μ' αὐτό καί ἄρχισαν νά ἀπαιτοῦν νά μπεῖ στό πρόγραμμα τό δικαίωμα κάθε ἐθνικότητας νά μορφώνεται στή γλώσσα της καί νά τή χρησιμοποιεῖ ὅταν ἀποτείνεται στά διάφορα κοινωνικά καί κρατικά ὄργανα. Ἀπαντώντας στήν παρατήρηση ἑνός πολυλογᾶ μπουντιστῆ πού ἀνάφερε σάν παράδειγμα τό κρατικό ἱπποφορβεῖο, ὁ σ. Πλεχάνοφ ἔκανε τήν παρατήρηση ὅτι δέν μπορεῖ νά γίνεται λόγος γιά ἱπποφορβεῖο, γιατί τά ἄλογα δέ μιλᾶνε, ἀλλά «μιλᾶνε μόνο τά γαϊδούρια». Οἱ μπουντιστές προσβλήθηκαν ἀπ' αὐτό, θεωρώντας προφανῶς πώς τό ἀστεῖο εἰπώθηκε γιά λογαριασμό τους.

Ἡ διάσπαση πρωτοεκδηλώθηκε στό ζήτημα τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν. Ἐκτός ἀπό τούς μπουντιστές, τούς ραμποτσεντέλτσι καί τό «βάλτο», ὑπέρ τῆς «ἐλευθερίας τῶν γλωσσῶν» τάχθηκαν καί ὁρισμένοι ἰσκριστές. Ὁ σ. Ντέιτς μέ τόν τρόπο πού ψήφιζε σ' αὐτό τό ζήτημα μᾶς προκαλοῦσε ἔκπληξη, ἀγανάχτηση, ὀργή κτλ.· πότε ψήφιζε λευκό, πότε ψήφιζε ἐναντίον μας Τελικά τό ζήτημα λύθηκε φιλικά καί ὁμόφωνα.

Γενικά ὥς τή μέση τοῦ συνεδρίου ὅλοι οἱ ἰσκριστές ἐνερ-

* — δῆθεν. *Σύντ.*

γοῦσαν ὁμόθυμα. Οἱ μπουντιστές ἔλεγαν πώς ἐναντίον τους ὑπάρχει συνωμοσία. Ἕνας μπουντιστής στό λόγο του χαρακτήρισε τό συνέδριο σάν «συμπαγῆ πλειοψηφία». Ἀπαντώντας σ' αὐτό, ἐξέφρασα τήν εὐχή νά μετατραπεῖ ὅλο τό κόμμα μας σέ συμπαγῆ πλειοψηφία *.

Ἀπό τή μέση τοῦ συνεδρίου κι ἔπειτα, ἡ εἰκόνα του εἶναι τελείως διαφορετική. Ἀπό τή στιγμή αὐτή ἀρχίζει ἡ ἱστορική στροφή τοῦ Μάρτοφ. Οἱ διαφωνίες πού ἐμφανίστηκαν ἀνάμεσά μας δέν ἦταν καθόλου ἀσήμαντες. Ὀφείλονταν στή λαθεμένη ἐκτίμηση τῆς σημερινῆς στιγμῆς ἀπό τόν Μάρτοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ παρέκκλινε ἀπό τή γραμμή πού ἀκολουθοῦσε προηγούμενα.

Ἡ πέμπτη παράγραφος τῆς Tagesordnung ἦταν ἀφιερωμένη στό καταστατικό. Διαφωνίες γύρω ἀπό τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ εἶχαν προκύψει ἀνάμεσα σ' ἐμένα καί στόν Μάρτοφ, ἀκόμα στήν ἐπιτροπή. Ὁ καθένας μας ὑπεράσπιζε διαφορετική διατύπωση. Ἐνῶ ἐγώ πρότεινα νά θεωρεῖται μέλος τοῦ κόμματος ὅποιος ἀποδέχεται τό πρόγραμμα τοῦ κόμματος, παρέχει ὑλική βοήθεια στό κόμμα καί ἀνήκει σέ μιά ὀργάνωση τοῦ κόμματος, ὁ Μάρτοφ θεωροῦσε ὅτι ἀρκεῖ, ἐκτός ἀπό τούς δυό πρώτους ὅρους, ἡ δουλειά κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο μιᾶς ἀπό τίς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος. Ἐγώ ἐπέμενα στή δική μου διατύπωση καί τόνιζα ὅτι δέν μποροῦμε νά δόσουμε ἄλλον ὁρισμό τοῦ μέλους τοῦ κόμματος, χωρίς ὑποχώρηση ἀπό τήν ἀρχή τοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Τό νά θεωρεῖς μέλος τοῦ κόμματος κάποιον πού δέν ἀνήκει σέ καμιά κομματική ὀργάνωση, σημαίνει ὅτι ἀντιτάσσεσαι σέ κάθε ἔλεγχο ἀπομέρους τοῦ κόμματος. Ἐδῶ ὁ Μάρτοφ ἔμπαζε μιά νέα ἀρχή πού ἐρχόταν σέ κατάφωρη ἀντίθεση πρός τίς ἀρχές τῆς «Ἴσκρα». Ἡ διατύπωση τοῦ Μάρτοφ διεύρυνε τά ὅρια τοῦ κόμματος. Ὁ Μάρτοφ ἐπικαλοῦνταν τό ἐπιχείρημα ὅτι τό κόμμα μας πρέπει νά εἶναι κόμμα μαζῶν. Ἄνοιγε διάπλατα τίς πόρτες στούς κάθε λογῆς ὀπορτουνιστές καί διεύρυνε τά ὅρια τοῦ κόμματος ὥς τήν πλήρη ἀοριστία. Στίς δικές μας ὅμως συνθῆκες αὐτό ἀποτελεῖ μεγάλο κίνδυνο, γιατί εἶναι πολύ δύσκολο νά χαραχθεῖ διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στόν ἐπαναστάτη καί στόν φαφλατά· γι' αὐτό ἦταν ἀπαραίτητο νά στενέψουμε τήν ἔννοια τοῦ κόμματος. Τό λάθος τοῦ Μάρτοφ βρισκόταν στό ὅτι ἄνοιγε διάπλατα τίς πόρτες τοῦ κόμ-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 266 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 264). *Σύντ.*

ματος σέ κάθε τυχοδιώχτη, τή στιγμή πού ἔγινε φανερό πώς ἀκόμα καί στό συνέδριο ὁλόκληρο τό ἕνα τρίτο ἀποτελεῖται ἀπό ἀνθρώπους πού δολοπλοκοῦν. Στήν προκειμένη περίπτωση ὁ Μάρτοφ ἔδειξε ὀπορτουνισμό. Ἡ διατύπωσή του δημιουργοῦσε παραφωνία στό καταστατικό: κάθε μέλος τοῦ κόμματος πρέπει νά βρίσκεται κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο μιᾶς ὀργάνωσης, ἔτσι πού ἡ ΚΕ νά ἔχει τή δυνατότητα νά φτάνει ὥς τό τελευταῖο μέλος τοῦ κόμματος. Ἡ δική μου διατύπωση ἀποτελοῦσε κίνητρο γιά ὀργάνωση. Ὁ σ. Μάρτοφ μείωνε τήν ἔννοια τοῦ «μέλους τοῦ κόμματος», ἐνῶ ἡ ἔννοια αὐτή, κατά τή γνώμη μου, πρέπει νά στέκεται ψηλά, πολύ ψηλά. Μέ τό μέρος τοῦ Μάρτοφ πέρασαν τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο», ἡ Μπούντ καί ὁ «βάλτος», καί μέ τή βοήθειά τους ὁ Μάρτοφ τά κατάφερε νά ψηφιστεῖ ἡ πρώτη παράγραφος τοῦ καταστατικοῦ.

Τότε ὁ Μάρτοφ ἄρχισε νά μιλάει γιά «ἐξευτελιστικές φῆμες» πού διαδίδονται σέ βάρος του. Τό γεγονός ὅτι ἀναφέρθηκε μέ ποιόν βρέθηκε σέ συμμαχία ὁ Μάρτοφ, δέν περιέχει καμιά προσβολή. Οἱ ἴδιες ἐπικρίσεις εἰπώθηκαν καί γιά μένα, ὅταν βρέθηκα σέ συμμαχία μέ τή σ. Μπροῦκερ. Καί δέ θίχτηκα καθόλου ὅταν ὁ Μάρτοφ μοῦ ἔστειλε ἕνα σημείωμα πού ἔλεγε: «κοίτα ποιός ψηφίζει ὅ,τι ψηφίζεις ἐσύ». Ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς ἡ συμμαχία μου μέ τήν Μπροῦκερ ἦταν προσωρινή καί τυχαία, ἐνῶ ἡ συμμαχία τοῦ Μάρτοφ μέ τήν Μπούντ ἀποδείχτηκε σταθερή. Ἤμουν κατά τῆς διατύπωσης τοῦ Μάρτοφ, ἐπειδή ἡ διατύπωση αὐτή ἦταν Versumpfung *. Προειδοποίησα γι' αὐτό τό πράγμα τόν Μάρτοφ καί οἱ ἀντίπαλοί μας, μέ τό ν' ἀκολουθοῦν τόν Μάρτοφ σάν ἕνας ἄνθρωπος, ἔδειξαν εὔγλωττα αὐτό τό λάθος. Τό πιό ἐπικίνδυνο ὅμως δέν εἶναι ὅτι ὁ Μάρτοφ ἔπεσε στό βάλτο, ἀλλά τό ὅτι, ἐνῶ ἔπεσε σ' αὐτόν τυχαῖα, δέν προσπάθησε νά βγεῖ ἀπό μέσα, μά βούλιαζε ὅλο καί περισσότερο. Οἱ μπουντιστές ἔνιωσαν ὅτι ἔγιναν κύριοι τῆς κατάστασης καί ἔβαλαν τή σφραγίδα τους στό καταστατικό τοῦ κόμματος.

Ἀπό τή μέση τοῦ συνεδρίου κι ἔπειτα δημιουργήθηκε πάλι συμπαγής πλειοψηφία, μόνο πού τώρα ἀποτελοῦνταν ἀπό τό συνασπισμό τῶν μαρτοφικῶν σύν τό «βάλτο», σύν τή συμπαγῆ μειοψηφία τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» καί τῆς Μπούντ. Καί ἡ συμπαγής αὐτή πλειοψηφία ἦταν ἐνάντια στούς ἰσκριστές. Κάποιος μπουντιστής, βλέποντας τούς διαπληκτισμούς ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές, εἶπε: «Εἶναι εὐχάριστο νά λογομαχεῖς, ὅταν οἱ ἀρ-

* — βάλτωμα. *Σύντ.*

χηγοί διαπληκτίζονται». Μοῦ εἶναι ἀκατανόητο, γιατί ἡ Μπούντ ἐγκατέλειψε τό συνέδριο κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες. Βρέθηκε κύρια τῆς κατάστασης καί θά μποροῦσε νά κάνει πολλά. Τό πιθανότερο εἶναι ὅτι εἶχε ἐπιταχτική ἐντολή.

Μετά τό στραπατσάρισμα τῆς πρώτης παραγράφου τοῦ καταστατικοῦ, ἔπρεπε νά δέσουμε τό σπασμένο δοχεῖο ὅσο τό δυνατόν πιό γερά, μέ διπλό κόμπο. Στίς γραμμές μας ἐκδηλώθηκαν φυσικά φόβοι ὅτι θά μᾶς τή δουλέψουν, θά μᾶς στήσουν πλεχτάνες. Γι' αὐτό ἦταν ἀπαραίτητο νά καθιερωθεῖ ἡ ἀμοιβαία πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα γιά νά ἐξασφαλιστεῖ στό κόμμα ἡ ἑνότητα δράσης αὐτῶν τῶν ὀργάνων. Ἐξαιτίας τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἡ πάλη ξανάρχισε. Ἔπρεπε νά ἐνεργήσουμε ἔτσι ὥστε στό III συνέδριο τοῦ κόμματος νά μή μποροῦν νά ἐπαναληφθοῦν τά ἴδια πού ἔγιναν μέ τήν ΟΕ. Ἔπρεπε νά δημιουργηθεῖ ἕνα συνεπές, τίμιο ἰσκρικό καθοδηγητικό ὄργανο. Στό σημεῖο αὐτό βρεθήκαμε πάλι ἡττημένοι. Τό σημεῖο σχετικά μέ τήν ἀμοιβαία πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα καταψηφίστηκε. Τό λάθος τοῦ Μάρτοφ, πού τόν ὑποστήριζε ὁ «βάλτος», φάνηκε ἀκόμα πιό χτυπητά. Ἀπό τή στιγμή αὐτή ὁ συνασπισμός εἶχε πιά διαμορφωθεῖ πέρα γιά πέρα κι ἐμεῖς, μπροστά στόν κίνδυνο νά ἡττηθοῦμε, ἀναγκαστήκαμε νά γεμίσουμε τά ὅπλα μας μέ διπλά γεμίσματα. Ἡ Μπούντ καί τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο» κάθονταν καί μέ τούς ψήφους τους ἔκριναν τήν τύχη τοῦ συνεδρίου. Ἀπ' αὐτοῦ ξέσπασε ἐπίμονη, σκληρή πάλη.

Ἄς περάσουμε τώρα στίς ἰδιαίτερες συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα». Στίς συνεδριάσεις αὐτές ἀπασχοληθήκαμε κυρίως μέ τό ζήτημα τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦσαν τήν ΚΕ. Στή διάρκεια καί τῶν τεσσάρων συνεδριάσεων τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» ἔγιναν συζητήσεις γύρω ἀπό τόν σ. ΝΝ, πού μιά μερίδα τῶν ἰσκριστῶν ἤθελε νά τοῦ ἐκφράσει ἔλλειψη πολιτικῆς ἐμπιστοσύνης, κάθε ἄλλο ὅμως παρά μέ τήν καθαυτό ἔννοια αὐτῆς τῆς λέξης, γιατί κανένας δέν καταλόγιζε στόν ΝΝ ἀπολύτως τίποτε τό ἀτιμωτικό, ἀλλά μέ τήν εἰδική ἔννοια ὅτι ὁ ΝΝ δέν εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος νά ἀποτελεῖ μέλος μιᾶς ἰσκρικῆς ἡγεσίας· πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα ἔγιναν ἄγριοι καβγάδες. Στήν τελευταία συνεδρίαση τῶν 16 ἐννέα ἄτομα τάχθηκαν κατά τοῦ ΝΝ, 4 ὑπέρ, οἱ ὑπόλοιποι ψήφισαν λευκό. Ἐδῶ κρινόταν τό ζήτημα ποιούς θ' ἀναδείχναμε τώρα ὑποψήφιούς μας γιά τό καθοδηγητικό ὄργανο.

Ὁ Μάρτοφ καί ἐγώ προτείναμε διαφορετικές «τριάδες», δέν μπορούσαμε ὅμως νά συμφωνήσουμε πάνω σ' αὐτές. Μή θέλον-

τας νά διασπάσουμε τούς ψήφους στό συνέδριο, ἀποφασίσαμε νά προτείνουμε συμβιβαστικό ψηφοδέλτιο. Κάναμε κάθε εἴδους ὑποχωρήσεις: ἐγώ δεχόμουν νά μποῦν στό ψηφοδέλτιο δυό μαρτοφικοί. Ἡ μειοψηφία δέν τό δέχτηκε αὐτό. Ἐξάλλου τό μέλος τῆς «Γιούζνι ραμπότσι», ἐνῶ δέν ἤθελε νά μπεῖ στό δικό μας ψηφοδέλτιο, ὡστόσο δεχόταν νά μπεῖ στό ψηφοδέλτιο τῶν μαρτοφικῶν. Ἡ «Γιούζνι ραμπότσι» — ἕνα ξένο στοιχεῖο — ἔκρινε τό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῆς ΚΕ. Ὕστερα ἀπό τή διάσπαση τῶν ἰσκριστῶν ἤμασταν ὑποχρεωμένοι νά συγκεντρώσουμε τούς ὁμοϊδεάτες μας καί ἀρχίσαμε ἔντονη ζύμωση. Ἡ ἀναπάντεχη ἀποχώρηση τῆς Μπούντ ἄλλαξε ἀμέσως ὅλη τήν κατάσταση. Μέ τήν ἀποχώρησή της διαμορφώθηκε πάλι συμπαγής πλειοψηφία καί μειοψηφία. Ἐμεῖς βρεθήκαμε πλειοψηφία κι ἔτσι κατορθώσαμε νά ἐκλέξουμε στήν ΚΕ αὐτούς πού θέλαμε ἐμεῖς.

Αὐτά εἶναι τά περιστατικά πού ὁδήγησαν στή διάσπαση. Ἦταν μεγάλη ἔλλειψη τάκτ ἀπομέρους τοῦ Μάρτοφ νά βάλει στό συνέδριο ζήτημα ἐπικύρωσης ὅλων, καί τῶν ἕξι συνταχτῶν τῆς «Ἴσκρα», ἀφοῦ ἤξερε πώς ἐγώ θά ἐπιμείνω στήν ἐκλογή σύνταξης. Αὐτό σήμαινε νά ἀναγάγεις τό ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῆς σύνταξης σέ ἔκφραση δυσπιστίας πρός ὁρισμένα πρόσωπα τῆς σύνταξης.

Τό Σάββατο, ὥρα 5, τέλειωσαν οἱ ἐκλογές. Περάσαμε στή συζήτηση τῶν σχεδίων ἀποφάσεων. Γιά τή δουλειά αὐτή μᾶς ἔμεναν μόνο λίγες ὧρες. Τά τρεναρίσματα καί οἱ κωλυσιεργίες τοῦ «βάλτου» μᾶς ἀνάγκασαν νά σβήσουμε ἀπό τήν Tagesordnung ἕνα σωρό σοβαρά θέματα· ἔτσι δέ μᾶς ἔμεινε καθόλου καιρός νά συζητήσουμε ὅλα τά ζητήματα ταχτικῆς.

Ἡ στάση τοῦ συνεδρίου ἀπέναντι στά σχέδια ἀποφάσεων ἦταν τόσο ὁμόθυμη, πού ἀποκομίσαμε τήν ἐντύπωση ὅτι εἶχε δημιουργηθεῖ διάθεση συμφιλίωσης· μᾶς φάνηκε πώς τίς διαφωνίες πού πρόκυψαν, ὁ Μάρτοφ δέν τίς ἔκανε ζήτημα κρατικῆς σημασίας. Εἶχε κάνει μάλιστα τήν παρατήρηση, ἀπ' ἀφορμή τήν ἐρώτηση ἑνός τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» γιά τή νομιμότητα τῶν ἐκλογῶν, ὅτι ἡ μειοψηφία ὑποτάσσεται σ' ὅλες τίς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου. Ὅλα τά σχέδια ἀποφάσεων ψηφίστηκαν σέ ἀτμόσφαιρα εἰρηνική καὶ φιλική· πρόκυψαν διαφωνίες μόνο σχετικά μέ τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Σταροβέρ γιά τούς φιλελεύθερους. Τό σχέδιο αὐτό ἀπόφασης πάσχει ἀπό ἀοριστία, καί σ' αὐτό πάλι ἐκδηλώθηκε ὁ ὀπορτουνισμός· ἀντιταχθήκαμε σ' αὐτό καί πετύχαμε νά παρθεῖ καί μιά ἄλλη ἀπόφαση πάνω στό ἴδιο ζήτημα.

Ἡ γενική ἐντύπωση ἀπό τό συνέδριο ἦταν ὅτι κάναμε ἀγώνα ἐνάντια σέ δολοπλοκίες. Μᾶς δημιούργησαν μιά κατάσταση ὅπου ἦταν ἀδύνατο νά ἐργαστοῦμε. Τό συμπέρασμα πού βγαίνει εἶναι: «ὁ θεός νά μᾶς φυλάει ἀπό τέτοιους φίλους», δηλ. ἀπό τούς quasi-ἰσκριστές. Ὁ Μάρτοφ δέν κατάλαβε καθόλου αὐτό τό πράγμα. Τή λαθεμένη του θέση τήν ἀνήγαγε σέ ἀρχή. Ὁ ἰσχυρισμός τοῦ Μάρτοφ γιά «κατάσταση πολιορκίας», πού δημιούργησε τάχα ἡ πλειοψηφία, βρίσκεται σέ κατάφωρη ἀντίφαση πρός τίς πραγματικές ἀνάγκες τοῦ κόμματος. Γιά νά ἔχει μεγαλύτερη ἐπιτυχία ἡ δουλειά ἦταν ἀπαραίτητο ν' ἀπομακρυνθοῦν τά στοιχεῖα πού ἀποτελοῦσαν τροχοπέδη καί νά δημιουργηθεῖ γι' αὐτά μιά κατάσταση ὅπου νά μή μποροῦν νά βλάψουν τό κόμμα· μόνο ἔτσι θά κατορθώσουμε νά ἐξασφαλίσουμε καρποφόρα ἐργασία στό ἑπόμενο συνέδριο. Νά γιατί ἔπρεπε νά ἀποκατασταθεῖ πλήρης ἑνότητα ἀνάμεσα στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος.

Ὥς τή μέση τοῦ συνεδρίου τά πράγματα εἶναι διαμετρικά ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι ἀπό τή μέση κι ἔπειτα. Τά κυριότερα ζητήματα ὅλου τοῦ συνεδρίου συνοψίζονται σέ τέσσερα βασικά σημεῖα, καί συγκεκριμένα: 1) τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ· 2) οἱ συζητήσεις σχετικά μέ τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν· 3) οἱ συζητήσεις πάνω στό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ καί 4) ἡ πάλη γύρω ἀπό τήν ἐκλογή τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος.

Ὥς τή μέση τοῦ συνεδρίου ἐγώ μαζί μέ τόν Μάρτοφ ἤμασταν ἐνάντια στήν ΟΕ, στήν Μπούντ, στήν ὁμάδα «Ραμπότσεγε Ντιέλο» καί στό «βάλτο», ἀπ' τά μισά τοῦ συνεδρίου κι ἔπειτα αὐτός ἔπεσε τυχαῖα στό βάλτο. Ἀπό τό τυχαῖο Versumpfung προκύπτει τώρα, ὕστερ' ἀπό τό συνέδριο, ἕνα πραγματικό πιά Versumpfung. (Χειροκροτήματα.)

4

ΔΗΛΩΣΗ ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΟΦ

15 (28) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ [36]

Διαμαρτύρομαι μέ τόν πιό ἔντονο τρόπο ἐνάντια στό γεγονός ὅτι ὁ Μάρτοφ θέτει ζήτημα, ποιός εἶπε ψέματα ἤ ποιός ραδιούργησε, ἐξιστορώντας τήν ἰδιωτική συζήτηση πού ἔγινε ἀνάμεσα σ' ἐμένα, σ' αὐτόν καί στόν Σταροβέρ, γιατί τό θεωρῶ *ἐλεεινή* μέθοδο πάλης. Διαπιστώνω ὅτι ἡ μέθοδος αὐτή βρίσκεται σέ κατάφωρη ἀντίφαση πρός τίς χθεσινές δηλώσεις τοῦ ἴδιου τοῦ Μάρτοφ γιά αἴσθημα ἀηδίας πού ἐμποδίζει νά τραβήξεις τήν ὑπόθεση ὥς τήν ἀνέφικτη διακρίβωση τῆς ἀλήθειας στήν ἐξιστόρηση ἰδιωτικῶν συζητήσεων! Δηλώνω ὅτι ὁ Μάρτοφ ἐξιστόρησε τήν ἰδιωτική συνομιλία en question* κατά τρόπο *τελείως ἀνακριβῆ*. Δηλώνω ὅτι δέχομαι κάθε εἴδους διαιτησία καί καλῶ μπροστά της τόν Μάρτοφ, ἀφοῦ θέλει νά μέ κατηγορήσει γιά πράξεις ἀσυμβίβαστες μέ τήν κατοχή ὑπεύθυνης θέσης μέσα στό κόμμα. Δηλώνω πώς ἠθικό χρέος τοῦ Μάρτοφ — πού διατυπώνει τώρα ὄχι ἀνοιχτές κατηγορίες, ἀλλά σκοτεινούς ὑπαινιγμούς — εἶναι νά ἔχει τόν ἀνδρισμό νά ὑποστηρίξει τίς κατηγορίες του ἀνοιχτά καί ἐνυπόγραφα μπροστά σ' ὅλο τό κόμμα, καί πώς ἐγώ, σάν μέλος τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ τοῦ κόμματος, προτείνω στόν Μάρτοφ ἀπομέρους ὅλης τῆς σύνταξης *νά ἐκδόσει* ἀμέσως σέ χωριστή μπροσούρα *ὅλες* τίς κατηγορίες του. Ἄν ὁ Μάρτοφ δέ δεχθεῖ τήν πρότασή μου, θ' ἀποδείξει μ' αὐτό πώς στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου δέν ἐπεδίωξε παρά τήν πρόκληση σκανδάλου καί ὄχι τήν ἠθική κάθαρση τοῦ κόμματος.

* — γιά τήν ὁποία πρόκειται. *Σύντ.*

5

ΔΗΛΩΣΗ ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΟΦ

16 (29) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ

Δηλώνω ὅτι — ὕστερα ἀπό τή χθεσινή μετατόπιση τῶν συζητήσεων σέ ἀνάρμοστη βάση, πού ἔγινε μέ τή λεγόμενη συνεισήγηση τοῦ Μάρτοφ — θεωρῶ ἀνώφελο καί ἀδύνατο νά πάρω μέρος σ' ὁποιεσδήποτε συζητήσεις πάνω σ' αὐτό τό θέμα τῆς Tagesordnung καί συνεπῶς παραιτοῦμαι καί ἀπό τόν τελικό λόγο, πολύ περισσότερο πού ὁ σ. Μάρτοφ, ἐφόσον ἔχει τόν ἀνδρισμό νά διατυπώνει σέ βάρος μου συγκεκριμένες κι ἀπροκάλυπτες κατηγορίες, ἔχει καί τήν ὑποχρέωση νά τίς διατυπώσει μπροστά σ' ὅλο τό κόμμα σέ μπροσούρα, γιά τή συγγραφή τῆς ὁποίας τόν προκάλεσα ἐπίσημα χθές.

6

ΟΜΙΛΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

17 (30) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ

1

Θά σταθῶ κυρίως σ᾽ ἕνα σημεῖο, συγκεκριμένα στήν ἰδέα τοῦ εἰσηγητῆ ὅτι ὁ Σύνδεσμος εἶναι αὐτόνομος στήν ἐκπόνηση τοῦ καταστατικοῦ του. Κατά τή γνώμη μου, αὐτό εἶναι ὁλότελα λαθεμένο γιατί ἡ ΚΕ, πού σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 6 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος ἔχει τό δικαίωμα νά ὀργανώνει ἐπιτροπές, εἶναι τό μοναδικό ὄργανο πού μπορεῖ νά ἀσχοληθεῖ μέ τήν ἐκπόνηση καταστατικοῦ γιά τό Σύνδεσμο· γιατί ὀργανώνω σημαίνει προπαντός συντάσσω καταστατικό. Καί ὡσότου ἡ ΚΕ ἐπικυρώσει τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου, αὐτός, ὁ Σύνδεσμος, *δέν ἔχει* καταστατικό. Ἐδῶ ἡ ἔννοια τῆς αὐτονομίας δέν μπορεῖ νάχει καμιά ἐφαρμογή, γιατί ἔρχεται σέ ἀντίθεση πρός τό καταστατικό τοῦ κόμματος. Ὑπογραμμίζω κατηγορηματικά ἀκόμα μιά φορά ὅτι, ὡσότου τό ἐπικυρώσει ἡ ΚΕ, ὁ Σύνδεσμος δέν ἔχει καταστατικό. Ὅσο γιά τήν ἐπισημοποίηση τοῦ Συνδέσμου μέ τήν ἐπικύρωσή του ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος, αὐτή ἔγινε ὄχι γιά τή δράση του, ἀλλά μάλλον ἀποκλειστικά γιατί παρ᾽ ὅλες τίς ἀδυναμίες του παρουσιάζει συνέπεια στίς ἀρχές του.

2

Μέ τήν ἀπόκρουση τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν δέν ἀξίζει ν᾽ ἀσχοληθοῦμε καί πολύ[37]. Τό ἄρθρο 6 δίνει τό δικαίωμα τῆς

συγκρότησης, συνεπῶς καί τῆς ἀνασυγκρότησης[38], καί ὁ ἀνασυγκροτημένος Σύνδεσμος θά παραμείνει στό κάτω κάτω Σύνδεσμος, ἡ μόνη κομματική ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ.

3

Στό ἐρώτημα πού ἔβαλε ὁ σ. Μάρτοφ, ἄν τά ὑπεύθυνα πρόσωπα πρέπει νά ἐγκρίνονται ἀπό τήν ΚΕ, ἀπαντῶ ὅτι δέ βλέπω κανένα κώλυμα στό νά ἐγκρίνονται ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή τά πρόσωπα πού ἐκλέγονται στίς διοικητικές θέσεις.

7

ΟΜΙΛΙΑ ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

17 (30) ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ

...Ὁ Λένιν δηλώνει ἀπομέρους του καί ἀπομέρους τῶν συντρόφων πού ψήφισαν τό ἴδιο μ' αὐτόν ὅτι θεωρεῖ τήν ἀπόριψη τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ σ. Κονιάγκιν καί τήν ἀποδοχή τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ σ. Μάρτοφ κατάφωρη παραβίαση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος[39]. («Μέ ποιό ἀκριβῶς ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ ἔρχεται σέ ἀντίθεση ἡ ψηφοφορία αὐτή;») Ἐγώ ἀρνοῦμαι νά ἀπαντήσω σέ παρόμοιες ἐρωτήσεις γιατί αὐτό ξεκαθαρίστηκε ἐπαρκῶς στήν πορεία τῶν συζητήσεων. («Δεῖξτε μέ ποιά παράγραφο τοῦ καταστατικοῦ ἔρχεται σέ ἀντίθεση ἡ ἀπόφαση πού πήραμε».) Ἡ ἑρμηνεία τοῦ καταστατικοῦ ἀνήκει στήν ἁρμοδιότητα τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος· αὐτά καί θά τό ἑρμηνεύσουν.

ΑΝΥΠΟΒΛΗΤΗ ΔΗΛΩΣΗ [40]

29 τοῦ 'Οχτώβρη 1903.

Σύντροφοι! 'Αποχώρησα χθές (28/X) ἀπό τή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, γιατί ἦταν πολύ ἀηδιαστικό νά παρευρίσκεσαι στήν ἀναμόχλευση βρωμερῶν κουτσομπολιῶν, διαδόσεων, ἰδιωτικῶν συζητήσεων, πού ἀνέλαβε ὁ Μάρτοφ καί τήν πραγματοποίησε μέ ὑστερικές κραυγές, πρός μεγάλη χαρά τῶν κάθε λογῆς σκανδαλοθηρῶν. Λές καί γιά νά κοροϊδέψει τόν ἑαυτό του ὁ ἴδιος πάλι ὁ Μάρτοφ ἔλεγε προχθές μ' εὐγλωττία ὅτι εἶναι ἄπρεπο ν' ἀναφέρεται κανείς σέ ἰδιωτικές συζητήσεις πού δέν μποροῦν νά ἐλεγχθοῦν, πού προκαλοῦν τό ἐρώτημα ποιός ἀπό τούς συνομιλητές *εἶπε ψέματα*. Μιά τέτοια κυριολεχτικά ἀπρέπεια διέπραξε χθές ὁ Μάρτοφ, ἀνακρίνοντάς με μέ τόνο ὑστερικό, γιά νά πῶ *ποιός εἶπε ψέματα*, ἐγώ ἤ αὐτός, κατά τήν ἐξιστόρηση τῆς περιβόητης ἰδιωτικῆς συνομιλίας γιά τήν περιβόητη τριάδα.

Αὐτή ἡ μέθοδος πρόκλησης σκανδάλου μέ τήν τέτοια τοποθέτηση τοῦ ζητήματος: *ποιός εἶπε ψέματα;* ταιριάζει ἤ σέ ψευτοπαλληκαρά πού ζητάει ἀσήμαντη ἀφορμή γιά καβγά, ἤ σέ ἄνθρωπο ἐξημμένο μέχρι ὑστερίας, πού εἶναι ἀνίκανος νά σταθμίσει πόσο παράλογη εἶναι ἡ διαγωγή του. 'Από τήν πλευρά ἑνός πολιτικοῦ ἀνδρός πού τόν κατηγοροῦν γιά συγκεκριμένα πολιτικά λάθη, ἡ χρησιμοποίηση τέτοιας μεθόδου δείχνει ἀλάνθαστα τήν ἔλλειψη ἄλλων μέσων ὑπεράσπισης, τήν ἀξιοθρήνητη μετατόπιση μιᾶς πολιτικῆς διαφωνίας στόν τομέα τῶν μικροκαβγάδων καί τῶν κουτσομπολιῶν.

Προβάλλει τώρα τό ἐρώτημα, ποιά μέσα ὑπεράσπισης μποροῦν γενικά νά χρησιμοποιηθοῦν ἐνάντια σ' αὐτή τή μέθοδο ὅλων τῶν ψευτοπαλληκαράδων καί τῶν σκανδαλοποιῶν νά διατυπώνουν, στηριζόμενοι σέ ἰδιωτικές συζητήσεις, *ἀναπόδειχτες* κατηγορίες; Λέω «ἀναπόδειχτες» κατηγορίες, γιατί οἱ ἰδιωτι-

κές συζητήσεις πού δέν εἶναι γραμμένες στά πραχτικά, ἀποκλείουν, ἀπό τήν ἴδια τους τή φύση, *κάθε* δυνατότητα ἀποδείξεων καί οἱ κατηγορίες πού στηρίζονται σ' αὐτές ὁδηγοῦν στήν ἁπλή ἐπανάληψη σέ ὅλες τίς πτώσεις τῆς λέξης «ψέμα». Στήν τέχνη τῆς τέτοιας ἐπανάληψης ὁ Μάρτοφ ἔφτασε χθές ὥς τήν πραγματική δεξιοτεχνία, κι ἐγώ δέν πρόκειται ν' ἀκολουθήσω τό παράδειγμά του.

Στή χθεσινή δήλωσή μου ὑπόδειξα ἤδη *μιά* μέθοδο ὑπεράσπισης καί ἐπιμένω σ' αὐτήν κατηγορηματικά. Προτείνω στόν ἀντίπαλό μου νά ἐκδόσει ἀμέσως σέ χωριστή μπροσούρα ὅλες τίς κατηγορίες του πού ἐκτόξευσε ἐναντίον μου στό λόγο του, μέ τή μορφή ἀτέλειωτων καί ἀναρίθμητων σκοτεινῶν ὑπαινιγμῶν γιά ψευτιά, ραδιουργίες κτλ. κτλ. *Ἀπαιτῶ* νά μιλήσει ὁ ἀντίπαλός μου ἀκριβῶς μπροστά *σ' ὅλο* τό κόμμα ἐνυπόγραφα, γιατί προσπάθησε νά δημιουργήσει ὑπόνοιες σέ βάρος μου, σάν μέλους τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ τοῦ κόμματος, γιατί μίλησε γιά κάποια πρόσωπα πού δέν μποροῦν νά κατέχουν ὑπεύθυνες θέσεις μέσα στό κόμμα. Ἐγώ ἀναλαβαίνω τήν ὑποχρέωση νά δημοσιεύσω *ὅλες* τίς κατηγορίες πού μοῦ προσάπτει ὁ ἀντίπαλός μου, γιατί ἀκριβῶς ἡ ἀνοιχτή ἀποκάλυψη τῶν μικροκαβγάδων καί τῶν κουτσομπολιῶν θά εἶναι, αὐτό τό ξέρω πολύ καλά, ἡ καλύτερη ὑπεράσπισή μου μπροστά στό κόμμα. Ἐπαναλαβαίνω ὅτι, ἀποφεύγοντας τήν πρόκλησή μου, ὁ ἀντίπαλος θά ἀποδείξει μ' αὐτό πώς οἱ κατηγορίες του ἀποτελοῦνται μόνο ἀπό σκοτεινούς ὑπαινιγμούς πού τούς γεννᾶ εἴτε ἡ συκοφαντική διάθεση ἑνός παλιανθρώπου εἴτε τό ἀκαταλόγιστο ἑνός ὑστερικοῦ πολιτικοῦ πού στραβοπάτησε.

Ἐξάλλου ἔχω καί ἕνα ἄλλο ἔμμεσο μέσο ὑπεράσπισης. Στή χθεσινή μου δήλωση εἶπα ὅτι τήν ἰδιωτική συνομιλία en question* ὁ Μάρτοφ τήν ἐξιστόρησε κατά τρόπο τελείως ἀνακριβῆ. Δέ θά ἐπαναλάβω αὐτή τή συνομιλία· ἐπειδή ἀκριβῶς οἱ *ἀναπόδειχτοι* ἰσχυρισμοί εἶναι καί μάταιοι καί ἄσκοποι. Ἄς ἐμβαθύνει ὅμως ὁ καθένας στό «ντοκουμέντο» πού ἔδοσα χθές στόν Μάρτοφ καί πού τό διάβασε στό συνέδριο. Τό ντοκουμέντο αὐτό εἶναι τό πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου καί τό ἑρμηνευτικό σχόλιό μου πάνω σ' αὐτό εἶναι σχόλιο πού γράφτηκε *ὕστερα* ἀπό τήν «ἰδιωτική» συνομιλία, *στάλθηκε ἀπό μένα στόν Μάρτοφ* καί ἐπιστράφηκε ἀπ' αὐτόν μέ τροποποιήσεις.

Τό ντοκουμέντο αὐτό ἀποτελεῖ τήν *ἀναμφισβήτητη* πεμπτου-

---

* — γιά τήν ὁποία πρόκειται. *Σύντ.*

σία τῆς συνομιλίας μας, καί μοῦ εἶναι ὑπεραρκετό νὰ ἀναλύσω τό ἀκριβές κείμενό του γιά νά δείξω τόν κουτσομπόλικο χαρακτήρα τῶν κατηγοριῶν τοῦ Μάρτοφ. Νά τό πλῆρες κείμενο:

«Θέμα 23 (τῆς Tagesordnung * τοῦ συνεδρίου). *Ἐκλογή ΚΕ καί τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ τοῦ κόμματος*».

Τό σχόλιό μου λέει: «Τό συνέδριο ἐκλέγει *3* πρόσωπα στή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί *3* στήν ΚΕ. Τά ἕξι αὐτά πρόσωπα *μαζί*, μέ πλειοψηφία $^2/_3$, συμπληρώνουν, ἄν αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο, τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί τήν ΚΕ μέ πρόσληψη καί κάνουν τή σχετική ἔκθεση στό συνέδριο. Μετά τήν ἔγκριση τῆς ἔκθεσης αὐτῆς ἀπό τό συνέδριο, ἡ παραπέρα πρόσληψη γίνεται ἀπό τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί τήν Κεντρική Ἐπιτροπή χωριστά»**.

Ὁ Μάρτοφ ἰσχυριζόταν πώς τό σύστημα αὐτό ἔγινε δεχτό *ἀποκλειστικά* γιά τή διεύρυνση τῆς συνταχτικῆς ἐξάδας. Οἱ ἰσχυρισμοί αὐτοί ἀντιφάσκουν *καθαρά* στίς λέξεις: «ἄν εἶναι ἀπαραίτητο». Εἶναι φανερό ὅτι ἀπό τότε ἀκόμα προβλεπόταν τό ἐνδεχόμενο νά μή γίνει τοῦτο ἀπαραίτητο. Παρακάτω, ἄν γιά τήν πρόσληψη χρειαζόταν νά συμφωνήσουν οἱ 4 ἀπό τούς 6, εἶναι ὁλοφάνερο πώς ἡ συμπλήρωση τῆς σύνταξης *δέν μποροῦσε νά γίνει χωρίς τή συγκατάθεση μή-συνταχτῶν*, χωρίς τή συγκατάθεση τουλάχιστον ἑνός μέλους τῆς ΚΕ. Συνεπῶς τή διεύρυνση τῆς σύνταξης τήν ἀφήναμε στήν κρίση ἑνός ἀνθρώπου πού γιά τό ἄτομό του τότε (ἕνα μήνα, ἄν ὄχι καί ἑνάμιση, πρίν ἀπό τό συνέδριο) ἦταν δυνατόν νά διατυπωθοῦν μόνο οἱ πιό ἀόριστες εἰκασίες. Συνεπῶς εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τήν ἐξάδα τῆς σύνταξης, αὐτή καθαυτή, καί ὁ Μάρτοφ τή θεωροῦσε *τότε* ἀνίκανη γιά *παραπέρα αὐτοτελῆ ὕπαρξη*, ἀφοῦ στό ζήτημα τῆς διεύρυνσης τῆς αἱρετῆς τριάδας ἡ ἀποφασιστική ψῆφος δινόταν σέ ἐπίσης αἱρετό *μή-συντάχτη*. Τή μετατροπή τῆς παλιᾶς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα» σέ σύνταξη τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ κόμματος, χωρίς τήν ἐξωτερική, ἐξωσυνταχτική βοήθεια, καί ὁ Μάρτοφ τή θεωροῦσε ἀδύνατη.

Πᾶμε παρακάτω. Ἄν τό ὅλο ζήτημα συνίστατο *ἀποκλειστικά* στό νά διευρυνθεῖ ἡ ἐξάδα, τότε ποιός ὁ λόγος νά μιλᾶμε γιά τριάδα; Τότε θά ἦταν ἀρκετό νά ἀντικαταστήσουμε τήν ὁμόφωνη πρόσληψη μέ πρόσληψη πού θά συγκέντρωνε τήν τάδε ἤ δεῖνα πλειοψηφία. Τότε γενικά θά ἦταν περιττό νά μιλᾶμε γιά σύνταξη, καί θά ἦταν ἀρκετό νά μιλᾶμε γιά πρόσληψη στά κομμα-

* — τῆς ἡμερησίας διάταξης. *Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 399–400 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 395–396). *Σύντ.*

τικά ὄργανα γενικά ἤ στά κεντρικά κομματικά ὄργανα εἰδικότερα. Εἶναι συνεπῶς ὁλοφάνερο πώς δέν ἐπρόκειτο ἀποκλειστικά καί μόνο γιά διεύρυνση. Εἶναι ἐπίσης ὁλοφάνερο ὅτι μιά ἐνδεχόμενη διεύρυνση τήν ἐμπόδιζε *ὄχι* ἕνα μόνο μέλος τῆς παλιᾶς σύνταξης, *μά ἴσως δύο ἤ καί τρία μέλη*, μιά καί γιά *νά διευρυνθεῖ* ἡ ἑξάδα θεωροῦνταν ὠφέλιμο *νά περιοριστεῖ* ἀρχικά σέ τριάδα.

Τέλος. Συγκρίνατε τή «συμπλήρωση», τή διεύρυνση τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων σύμφωνα μέ τό τωρινό καταστατικό τοῦ κόμματος πού ψηφίστηκε στό συνέδριο καί σύμφωνα μέ τό ἀρχικό ἐκεῖνο σχέδιο πού διατυπώσαμε ἐγώ μέ τόν Μάρτοφ στό παραπάνω σχόλιο τοῦ θέματος 23 τῆς ἡμερησίας διάταξης. Σύμφωνα μέ τό ἀρχικό σχέδιο ἀπαιτοῦνταν (γιά τή διεύρυνση *τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ* καί τῆς ΚΕ) νά συμφωνήσουν *οἱ τέσσερις ἐνάντια στούς δυό*, ἐνῶ, σύμφωνα μέ τό τωρινό καταστατικό, ἀπαιτεῖται σέ τελευταία ἀνάλυση νά συμφωνήσουν *οἱ τρεῖς ἐνάντια στούς δυό*, γιατί τώρα τό ζήτημα τῆς πρόσληψης μελῶν στά κεντρικά ὄργανα τό ἀποφασίζει τελικά τό Συμβούλιο καί συνεπῶς ἄν δυό μέλη τῆς σύνταξης σύν ἕνα μέλος τοῦ Συμβουλίου θέλουν τή διεύρυνση τῆς σύνταξης, θά μποροῦν νά κάνουν αὐτή τή διεύρυνση ἐνάντια στή θέληση τοῦ τρίτου.

Συνεπῶς δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει ἡ παραμικρότερη ἀμφιβολία (μέ βάση τήν ἀκριβῆ ἔννοια ἑνός ἀκριβολογημένου ντοκουμέντου) ὅτι ἡ ἀλλαγή στή σύνθεση τῆς σύνταξης εἶχε προϋποτεθεῖ (ἀπό μένα καί τόν Μάρτοφ καί δέν εἶχε διαμφισβητηθεῖ ἀπό κανένα μέλος τῆς σύνταξης) πολύ πρίν ἀπό τό συνέδριο, καί ἡ ἀλλαγή αὐτή θά ἔπρεπε νά γίνει ἀνεξάρτητα ἀπό τή θέληση καί τή συγκατάθεση ἑνός ὁποιουδήποτε, καί ἴσως καί δυό-τριῶν μελῶν τῆς ἑξάδας. Γι᾽ αὐτό μπορεῖ κανείς νά κρίνει τί βαρύτητα ἔχουν τώρα τά ἀξιοθρήνητα λόγια γιά ἀνεπίσημη ἐπιταχτική ἐντολή πού δέσμευε τήν ἑξάδα, τά λόγια γιά ἠθικούς δεσμούς μέσα σ᾽ αὐτήν, γιά τή σημασία τοῦ ἀτράνταχτου συλλογικοῦ ὀργάνου καί οἱ παρόμοιες ὑπεκφυγές, ἀπ᾽ τίς ὁποῖες ἔβριθε ὁ λόγος τοῦ Μάρτοφ. Ὅλες αὐτές οἱ ὑπεκφυγές ἀντιφάσκουν καθαρά πρός τό σαφέστατο κείμενο τοῦ σχολίου πού ζητοῦσε *ἀνανέωση* τῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης, ἀνανέωση μέ ἕναν ἀρκετά πολύπλοκο καί συνεπῶς ἐξονυχιστικά μελετημένο τρόπο.

Ἀπό τό σχόλιο αὐτό προκύπτει κατά τρόπο ἀκόμα πιό ἀναμφισβήτητο ὅτι γιά τήν ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης εἶχε

τεθεῖ σάν ὅρος ἡ *συγκατάθεση* τουλάχιστο δυό συντρόφων ἀπό τή Ρωσία, πού τό συνέδριο θά ἐξέλεγε σάν μέλη τῆς ΚΕ. Ὥστε δέ χωράει ἀμφιβολία ὅτι κι ἐγώ κι ὁ Μάρτοφ *ἐλπίζαμε νά πείσουμε* αὐτά τά μελλοντικά μέλη τῆς ΚΕ γιά τήν ἀνάγκη μιᾶς συγκεκριμένης ἀλλαγῆς στή σύνθεση τῆς σύνταξης. Ἀφήναμε συνεπῶς τό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης νά τό ἀποφασίσουν μέλη τοῦ κεντρικοῦ ὀργάνου, πού δέν ἦταν ἀκόμα ἀκριβῶς γνωστά. Ἑπομένως τραβούσαμε γιά πάλη, *ἐλπίζοντας νά κερδίσουμε αὐτά τά μέλη τοῦ κεντρικοῦ ὀργάνου μέ τό μέρος μας*, κι ἄν τώρα ἡ πλειοψηφία τῶν σημαινόντων ρώσων συντρόφων τάχθηκε στό συνέδριο μέ τό μέρος μου καί ὄχι μέ τό μέρος τοῦ Μάρτοφ (σχετικά μέ τίς διαφωνίες πού δημιουργήθηκαν ἀνάμεσά μας), εἶναι ἐντελῶς ἀπρεπής καί ἀξιοθρήνητη ἡ μέθοδος πάλης πού χρησιμοποιεῖ ὁ Μάρτοφ, δηλαδή ἡ μέθοδος νά θρηνεῖ ὑστερικά τήν ἥττα του καί νά προκαλεῖ κουτσομπολιά καί μικροκαβγάδες πού ἀπό τή φύση τους δέν μποροῦν ν' ἀποδειχθοῦν.

Ν. Λένιν (Β. Ι. Οὐλιάνοφ)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

ΓΕΝΕΥΗ. 1 ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ 1903

Ἀντίγραφο.

Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας.

Τό συμβούλιο τοῦ κόμματος, ἀποτελούμενο ἀπό τούς Βαλεντίνοφ, Ἰλίν, Ρού, Βασίλιεφ πού εἶχε ἐξουσιοδοτηθεῖ νά ἀντιπροσωπεύει καί τό πέμπτο μέλος τοῦ Συμβουλίου, τόν Ἐφίμοφ, συνεδρίασε τήν 1 τοῦ Νοέμβρη 1903 στή Γενεύη, ὕστερα ἀπό πρόσκληση δυό μελῶν τοῦ Συμβουλίου, τοῦ Ἰλίν καί τοῦ Βασίλιεφ, καί ἀποφάσισε: ἐγκρίνει τίς ἐνέργειες τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου [41] καί τοῦ ἀναθέτει τήν ἀναδιοργάνωση τοῦ Συνδέσμου μέ τήν εἴσδοχή νέων μελῶν. Βαλεντίνοφ, Ἰλίν, Βασίλιεφ, γιά τόν Ἐφίμοφ — ὁ Βασίλιεφ, Ρού.

Δημοσιεύτηκε τό 1904 στήν μπροσούρα «Σχόλια πάνω στά πραχτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Γενεύη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο, ἀφοῦ παραβλήθηκε μέ τό κείμενο τῆς μπροσούρας

ΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΜΟΥ ΑΠΟ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΚΟ [42]

Ἐπειδή δέ συμμερίζομαι τή γνώμη τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ, μέλους τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος καί μέλους τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ, ὅτι στήν παροῦσα στιγμή ἡ ὑποχώρηση ἀπέναντι στούς μαρτοφικούς καί ἡ ἐκλογή ἑξάδας μέ πρόσληψη εἶναι ὠφέλιμη γιά τήν ἑνότητα τοῦ κόμματος, παραιτοῦμαι ἀπό μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος καί μέλος τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ.

Ν. Λένιν

1 τοῦ Νοέμβρη 1903
Γενεύη.

P. S. Πάντως δέν ἀρνοῦμαι καθόλου νά ὑποστηρίξω μέ τή δουλειά μου, στό μέτρο τῶν δυνάμεών μου, τά νέα κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος.

Ἐπιδόθηκε στόν Πλεχάνοφ τήν 1. XI. 1903.

Δημοσιεύτηκε τό 1904 στήν μπροσούρα: Λ. Μάρτοφ. «Ἡ πάλη ἐνάντια στήν „κατάσταση πολιορκίας" μέσα στό σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας». Γενεύη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΜΠΟΥΝΤ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ

Μέ τοῦτο τόν τίτλο ἡ Μπούντ δημοσίευσε μετάφραση ἑνός ἄρθρου ἀπό τό φύλλο ἀρ. 34 τῆς «Arbeiterstimme»[43]. Τό ἄρθρο αὐτό, συνημμένο στίς ἀποφάσεις τοῦ V συνεδρίου τῆς Μπούντ, ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος ἐπίσημης ἑρμηνείας τους. Σ' αὐτό γίνεται προσπάθεια νά ἐκτεθοῦν συστηματικά ὅλα τά ἐπιχειρήματα πού νά σέ ὑποχρεώνουν νά καταλήξεις στό συμπέρασμα ὅτι ἡ Μπούντ «πρέπει νά εἶναι ὁμόσπονδο τμῆμα τοῦ κόμματος». Εἶναι ἐνδιαφέρον νά ἐξετάσουμε τά ἐπιχειρήματα αὐτά.

Ὁ ἀρθρογράφος ἀρχίζει ἀπό τό ὅτι τό πιό φλέγον ζήτημα πού ἀντιμετωπίζει ἡ σοσιαλδημοκρατία τῆς Ρωσίας εἶναι τό ζήτημα τῆς ἑνοποίησης. Πάνω σέ ποιά βάση μπορεῖ νά συντελεστεῖ ἡ ἑνοποίηση; Ἡ διακήρυξη τοῦ 1898[44] πῆρε σάν βάση τήν ἀρχή τῆς αὐτονομίας. Ὁ ἀρθρογράφος ἀναλύει αὐτή τήν ἀρχή καί βρίσκει πώς δέν ἀνταποκρίνεται στή λογική, πώς κλείνει μέσα της ἀντιφάσεις. Ἄν λέγοντας ζητήματα πού ἀφοροῦν εἰδικά τό ἑβραϊκό προλεταριάτο ἐννοοῦμε μόνο τά ζητήματα πού ἔχουν σχέση μέ τίς μεθόδους ζύμωσης (σύμφωνα μέ τήν ἰδιαίτερη γλώσσα, τήν ἰδιαίτερη ψυχολογία, τόν ἰδιαίτερο πολιτισμό τῶν ἑβραίων), αὐτό θά εἶναι μιά τεχνική (;) αὐτονομία. Μιά τέτοια αὐτονομία ὅμως σημαίνει ἐκμηδένιση κάθε αὐτοτέλειας, γιατί τέτοια αὐτονομία ἔχει κάθε κομματική ἐπιτροπή καί ἡ ἐξομοίωση τῆς Μπούντ πρός τίς ἐπιτροπές ἀποτελεῖ ἄρνηση τῆς αὐτονομίας. Ἄν πάλι λέγοντας αὐτονομία ἐννοοῦμε τήν αὐτονομία σέ μερικά προγραμματικά ζητήματα, τότε εἶναι παράλογο νά στερηθεῖ ἡ Μπούντ ἀπό κάθε αὐτοτέλεια στά ὑπόλοιπα προγραμματικά ζητήματα· ἡ αὐτοτέλεια στά προγραμματικά ζητήματα προϋποθέτει ἀπαραίτητα τήν ἐκπροσώπηση τῆς Μπούντ σάν τέτοιας στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος, δηλ. προϋποθέτει ὄχι αὐτονομία, ἀλλά ὁμοσπονδία. Τή σταθερή βάση γιά τή θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα πρέπει νά τήν ἀνα-

ζητήσουμε στήν ἱστορία τοῦ ἑβραϊκοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος στή Ρωσία. Ἡ ἱστορία αὐτή μᾶς δείχνει τή συγχώνευση ὅλων τῶν ὀργανώσεων πού δουλεύουν ἀνάμεσα στούς ἑβραίους ἐργάτες, σέ μιά μοναδική ἕνωση — τήν Μπούντ καί τήν ἐπέκταση τῆς δράσης της ἀπό τή Λιθουανία στήν Πολωνία καί ὕστερα στή Νότια Ρωσία. Συνεπῶς ἡ ἱστορία γκρέμισε ὅλους τούς περιφερειακούς φραγμούς καί ἀνέδειξε τήν Μπούντ μοναδικό ἐκπρόσωπο τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου. Νά μιά ἀρχή πού δέν εἶναι καρπός ἀργόσχολου μυαλοῦ (;), μά ἀποτέλεσμα ὅλης τῆς ἱστορίας τοῦ ἑβραϊκοῦ ἐργατικοῦ κινήματος: ἡ Μπούντ εἶναι ὁ μοναδικός ἐκπρόσωπος τῶν συμφερόντων τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου. Καί εἶναι εὐνόητο πώς ἡ ὀργάνωση τοῦ προλεταριάτου μιᾶς ὁλόκληρης ἐθνότητας μπορεῖ νά μπεῖ στό κόμμα μόνο σέ περίπτωση ὁμοσπονδιακῆς συγκρότησής του: τό ἑβραϊκό προλεταριάτο εἶναι ὄχι μονάχα τμῆμα τῆς παγκόσμιας οἰκογένειας τῶν προλεταρίων, ἀλλά καί τμῆμα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, πού κατέχει εἰδική θέση μέσα στούς ἄλλους λαούς. Τέλος ἡ στενή σύνδεση τῶν τμημάτων τοῦ κόμματος βρίσκει τήν ἔκφρασή της ἀκριβῶς στήν ὁμοσπονδία, γιατί τό βασικό γνώρισμα τῆς ὁμοσπονδίας εἶναι ἡ ἄμεση συμμετοχή στίς ὑποθέσεις τοῦ κόμματος, τοῦ κάθε συστατικοῦ του μέρους· ὅλα τά τμήματα τοῦ κόμματος αἰσθάνονται τότε ὅτι εἶναι ἰσότιμα μεταξύ τους. Ἀντίθετα ἡ αὐτονομία προϋποθέτει ἔλλειψη δικαιωμάτων γιά τά τμήματα τοῦ κόμματος, ἀδιαφορία πρός τίς γενικές ὑποθέσεις, ἀμοιβαία δυσπιστία, προστριβές καί συγκρούσεις.

Αὐτή εἶναι ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ ἀρθρογράφου πού τή διατυπώσαμε σχεδόν ἀποκλειστικά μέ τά δικά του λόγια. Συνοψίζεται σέ τρία σημεῖα: σέ σκέψεις γενικοῦ χαρακτήρα γιά τήν ἐσωτερική ἀντιφατικότητα τῆς αὐτονομίας καί τήν ἀκαταλληλότητά της ἀπό τήν ἄποψη τῆς στενῆς σύνδεσης τῶν τμημάτων τοῦ κόμματος· σέ διδάγματα τῆς ἱστορίας, πού ἀνάδειξε τήν Μπούντ μοναδικό ἐκπρόσωπο τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου καί τέλος στόν ἰσχυρισμό ὅτι τό ἑβραϊκό προλεταριάτο εἶναι προλεταριάτο μιᾶς ὁλόκληρης ἐθνότητας πού κατέχει εἰδική θέση. Ἑπομένως ὁ ἀρθρογράφος θέλει νά στηριχθεῖ καί σέ γενικές ὀργανωτικές ἀρχές, καί στά διδάγματα τῆς ἱστορίας, καί στήν ἰδέα τῆς ἐθνότητας. Ὁ ἀρθρογράφος προσπαθεῖ — πρέπει νά τοῦ τό ἀναγνωρίσουμε — νά ἐξετάσει τό πρόβλημα ἀπ' ὅλες τίς πλευρές. Καί ἀκριβῶς γι' αὐτό στήν ἔκθεσή του προβάλλει τόσο ἀνάγλυφα τή θέση πού πῆρε ἡ Μπούντ σ' ἕνα ζήτημα πού μᾶς συγκινεῖ ὅλους.

Στήν περίπτωση τῆς ὁμοσπονδίας, μᾶς λένε, τά τμήματα τοῦ κόμματος εἶναι ἰσότιμα καί συμμετέχουν ἄμεσα στίς κοινές ὑποθέσεις· στήν περίπτωση τῆς αὐτονομίας δέν ἔχουν δικαιώματα καί δέ συμμετέχουν σάν τμήματα τοῦ κόμματος στή γενική κομματική ζωή. Ὁ συλλογισμός αὐτός ἀνήκει ὁλοκληρωτικά στήν περιοχή τῶν χειροπιαστῶν παραλογισμῶν, εἶναι ἴδιος κι ἀπαράλλαχτος μέ τούς συλλογισμούς πού οἱ μαθηματικοί ὀνομάζουν μαθηματικά σοφίσματα καί στούς ὁποίους — μέ αὐστηρά, ἀπό πρώτη ματιά, λογικό τρόπο — ἀποδείχνεται πώς δύο ἐπί δύο κάνουν πέντε, πώς τό μέρος εἶναι μεγαλύτερο ἀπό τό ὅλον κτλ. Ὑπάρχουν συλλογές τέτοιου εἴδους μαθηματικῶν σοφισμάτων, καί στούς μαθητές τῶν σχολείων φέρνουν κάποιο ὄφελος. Αἰσθάνεσαι ὅμως στενοχώρια ὅταν σέ ἀνθρώπους πού ἔχουν τήν ἀξίωση νά εἶναι οἱ μοναδικοί ἐκπρόσωποι τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου, ἀναγκάζεσαι νά ἐξηγεῖς ἕνα τόσο στοιχειώδικο σόφισμα, ὅπως εἶναι ἡ διαφορετική ἔννοια, πού δίνουν στήν ἔκφραση «τμῆμα τοῦ κόμματος», στά δυό σκέλη ἑνός καί τοῦ αὐτοῦ συλλογισμοῦ. Ὅταν μιλᾶνε γιά ὁμοσπονδία, λέγοντας τμῆμα τοῦ κόμματος ἐννοοῦν σύνολο ὀργανώσεων σέ διαφορετικές τοπικές περιοχές· ὅταν μιλᾶνε γιά αὐτονομία, λέγοντας τμῆμα τοῦ κόμματος ἐννοοῦν τήν κάθε χωριστή τοπική ὀργάνωση. Βάλτε δίπλα δίπλα σ' ἕνα συλλογισμό αὐτές τίς δῆθεν ταυτόσημες ἔννοιες καί θά καταλήξετε στό ἀναπόφευχτο συμπέρασμα ὅτι δύο ἐπί δύο κάνουν πέντε. Καί ἄν παρ' ὅλα αὐτά γιά τούς μπουντιστές δέν εἶναι ξεκάθαρη ἡ οὐσία τοῦ σοφίσματός τους, τότε μποροῦν νά ρίξουν μιά ματιά στό δικό τους καταστατικό-μάξιμουμ καί νά δοῦν ἐκεῖ πώς ἴσα ἴσα στήν περίπτωση τῆς ὁμοσπονδίας οἱ τοπικές ὀργανώσεις ἔρχονται σέ ἐπαφή μέ τό κέντρο τοῦ κόμματος ἔμμεσα, ἐνῶ στήν περίπτωση τῆς αὐτονομίας ἄμεσα. Ὄχι, οἱ φεντεραλιστές μας θά ἦταν καλύτερα νά μή μιλᾶνε γιά «στενή σύνδεση»! Ὅταν προσπαθεῖς νά ἀναιρέσεις τή θέση ὅτι ὁμοσπονδία σημαίνει *απομόνωση* καί αὐτονομία θά πεῖ *συγχώνευση* τῶν τμημάτων τοῦ κόμματος, μόνο γέλια μπορεῖς νά προκαλέσεις.

Δέν εἶναι πιό πετυχημένη καί ἡ προσπάθεια νά ἀποδειχτεῖ ὁ «παραλογισμός» τῆς αὐτονομίας, προσπάθεια πού γίνεται μέ τό χωρισμό τῆς αὐτονομίας σέ προγραμματική καί τεχνική. Ἀκόμα κι ὁ ἴδιος ὁ παραπάνω χωρισμός εἶναι ἤδη ἐξαιρετικά παράλογος. Γιά ποιό λόγο τά ζητήματα τά σχετικά μέ τούς εἰδικούς τρόπους ζύμωσης μέσα στούς ἑβραίους ἐργάτες μποροῦν νά ὀνομάζονται τεχνικά ζητήματα; Τί ἔχει νά κάνει ἐδῶ

ἡ τεχνική, ἀφοῦ πρόκειται γιά ἰδιομορφίες γλώσσας, ψυχολογίας καί συνθηκῶν διαβίωσης; Πῶς μπορεῖ νά γίνει λόγος γιά αὐτοτέλεια σέ προγραμματικά ζητήματα σχετικά λχ. μέ τή διεκδίκηση τῶν ἑβραίων ν' ἀποχτήσουν ἰσοτιμία στόν τομέα τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτη; Τό πρόγραμμα τῆς σοσιαλδημοκρατίας προβάλλει μόνο τίς βασικές διεκδικήσεις πού εἶναι κοινές γιά ὅλο τό προλεταριάτο, ἀνεξάρτητα ἀπό ἐπαγγελματικές, τοπικές, ἐθνικές καί φυλετικές διαφορές. Οἱ διαφορές αὐτές συνεπάγονται τό ὅτι ἡ ἴδια διεκδίκηση γιά πλήρη ἰσότητα τῶν πολιτῶν ἀπέναντι στό νόμο προκαλεῖ σ' ἕνα τόπο τή ζύμωση ἐνάντια σέ μιά μορφή ἀνισοτιμίας, σέ ἄλλο τόπο ἤ σέ ἄλλες ὁμάδες τοῦ προλεταριάτου προκαλεῖ ζύμωση ἐνάντια σέ ἄλλη μορφή ἀνισοτιμίας κτλ. Ἕνα καί τό αὐτό προγραμματικό σημεῖο ἐφαρμόζεται κατά διάφορους τρόπους, ἀνάλογα μέ τή διαφορά τῶν συνθηκῶν διαβίωσης, τή διαφορά πολιτισμοῦ, τή διαφορά στό συσχετισμό τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων στίς διάφορες περιοχές τῆς χώρας κτλ. Ἡ ζύμωση γιά μιά καί τήν αὐτή προγραμματική διεκδίκηση διεξάγεται μέ διαφορετικούς τρόπους, σέ διάφορες γλῶσσες, ἀνάλογα μ' ὅλες αὐτές τίς διαφορές. Συνεπῶς αὐτονομία στά ζητήματα πού ἀφοροῦν εἰδικά τό προλεταριάτο ὁρισμένης φυλῆς, ὁρισμένου ἔθνους, ὁρισμένης περιφέρειας σημαίνει ὅτι ὁ καθορισμός τῶν εἰδικῶν διεκδικήσεων πού προβάλλονται στά πλαίσια τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ γενικοῦ προγράμματος, ὁ καθορισμός τῶν μεθόδων ζύμωσης ἐπαφίεται στήν αὐτόβουλη κρίση τῆς ἀντίστοιχης ὀργάνωσης. Τό κόμμα στό σύνολό του, τά κεντρικά του ὄργανα καθορίζουν τίς γενικές βασικές ἀρχές τοῦ προγράμματος καί τῆς ταχτικῆς· ὅμως οἱ διαφορετικοί τρόποι ἐφαρμογῆς αὐτῶν τῶν ἀρχῶν στήν πράξη καί στή ζύμωση καθορίζονται ἀπό τίς ὑπαγόμενες στό κέντρο διάφορες ὀργανώσεις τοῦ κόμματος, ἀνάλογα μέ τίς τοπικές, φυλετικές, ἐθνικές, πολιτιστικές κλπ. διαφορές.

Μπαίνει τό ἐρώτημα: εἶναι μήπως ἀσαφής αὐτή ἡ ἔννοια τῆς αὐτονομίας; Καί δέν ἀποτελεῖ καθαρή σχολαστικότητα ὁ χωρισμός τῆς αὐτονομίας σέ προβλήματα προγραμματικά καί τεχνικά;

Κοιτάξτε πῶς «ἀναλύεται ἀπό λογική ἄποψη» ἡ ἔννοια τῆς αὐτονομίας στήν μπροσούρα πού ἐξετάζουμε. «Ἀπ' ὅλη τή σωρεία τῶν ζητημάτων, μέ τά ὁποῖα ἔχει νά κάνει ἡ σοσιαλδημοκρατία, — λέει ἡ μπροσούρα αὐτή σχετικά μέ τήν ἀρχή τῆς αὐτονομίας, πού μπῆκε σάν βάση τῆς Διακήρυξης τοῦ 1898, — ξεχωρίζονται (sic!! *) ὁρισμένα, τά ὁποῖα θεωροῦνται ὅτι ἀφο-

* — ἔτσι!! *Σύντ.*

ροῦν εἰδικά τό ἑβραϊκό προλεταριάτο... Ὁ αὐτόνομος χαρακτήρας τῆς Μπούντ τελειώνει ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ὁ τομέας τῶν γενικῶν ζητημάτων... Ἀπό δῶ ἀπορέει ἡ διττή θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα: στά εἰδικά ζητήματα παρουσιάζεται σάν Μπούντ ... στά γενικά ζητήματα χάνει τή φυσιογνωμία της καί ἐξομοιώνεται μέ ἁπλή ἐπιτροπή τοῦ κόμματος...» Τό σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα ἀπαιτεῖ τήν πλήρη ἰσότητα ὅλων τῶν πολιτῶν ἀπέναντι στό νόμο. *Γιά τήν ἐκπλήρωση* αὐτοῦ τοῦ προγράμματος ὁ ἑβραῖος ἐργάτης στή Βίλνα προβάλλει μιά εἰδική διεκδίκηση καί ὁ μπασκίρος ἐργάτης στήν Οὐφά μιά ἐντελῶς ἄλλη εἰδική διεκδίκηση. Αὐτό σημαίνει ὅτι «ἀπό τή σωρεία τῶν ζητημάτων» «*ξεχωρίζονται* ὁρισμένα»; Ἄν ἡ γενική διεκδίκηση τῆς ἰσοτιμίας πραγματοποιεῖται μέ τήν προβολή μιᾶς σειρᾶς εἰδικῶν διεκδικήσεων γιά τήν ἐξάλειψη τῶν εἰδικῶν μορφῶν ἀνισοτιμίας, αὐτό σημαίνει μήπως ὅτι τά εἰδικά ζητήματα *ξεχωρίζονται* ἐδῶ ἀπό τά γενικά; Οἱ εἰδικές διεκδικήσεις δέν ξεχωρίζονται ἀπό τίς γενικές, ἀλλά μπαίνουν *γιά τήν ἐκπλήρωση* τῶν γενικῶν διεκδικήσεων τοῦ προγράμματος. Ξεχωρίζεται ἐκεῖνο πού ἀφορᾶ εἰδικά τόν ἑβραῖο τῆς Βίλνας ἀπό κεῖνο πού ἀφορᾶ εἰδικά τόν μπασκίρο τῆς Οὐφά. Ἡ γενίκευση τῶν διεκδικήσεών τους, ἡ ἐκπροσώπηση τῶν *κοινῶν ταξικῶν συμφερόντων* τους (καί ὄχι τῶν εἰδικῶν, ἐπαγγελματικῶν, φυλετικῶν, τοπικῶν, ἐθνικῶν κλπ.) εἶναι ὑπόθεση ὁλοκλήρου τοῦ κόμματος, ὑπόθεση τοῦ κεντρικοῦ ὀργάνου τοῦ κόμματος. Θάλεγε κανείς πώς τό ζήτημα αὐτό εἶναι ἀρκετά σαφές! Οἱ μπουντιστές ὅμως τό μπέρδεψαν, γιατί ἀντί γιά μιά λογική ἀνάλυση μᾶς παρουσίασαν, γιά πολλοστή φορά, πρότυπα παραλογισμῶν. Δέν κατάλαβαν καθόλου τή σχέση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στίς γενικές διεκδικήσεις τῆς σοσιαλδημοκρατίας καί στίς εἰδικές. Φαντάστηκαν πώς «ἀπ' ὅλη τή σωρεία τῶν ζητημάτων, μέ τά ὁποῖα ἔχει νά κάνει ἡ σοσιαλδημοκρατία, ξεχωρίζονται ὁρισμένα», τή στιγμή πού στήν πραγματικότητα *κάθε* ζήτημα πού θίγεται στό πρόγραμμά μας εἶναι ἡ γενίκευση ὁλόκληρης σειρᾶς εἰδικῶν ζητημάτων καί διεκδικήσεων· *κάθε* σημεῖο τοῦ προγράμματος εἶναι κοινό γιά *ὅλο* τό προλεταριάτο καί ταυτόχρονα ὑποδιαιρεῖται σέ εἰδικά ζητήματα, ἀνάλογα μέ τίς διαφορές πού ὑπάρχουν στά ἐπαγγέλματα τῶν προλεταρίων, στίς συνθῆκες διαβίωσής τους, στή γλώσσα κτλ. κτλ. Οἱ μπουντιστές συγχύζονται ἀπό τόν ἀντιφατικό καί διττό χαρακτήρα τῆς θέσης τῆς Μπούντ, πού συνίσταται, βλέπετε, στό ὅτι στά εἰδικά ζητήματα παρουσιάζεται σάν Μπούντ, ἐνῶ στά γενικά χάνει τή φυσιογνωμία

της. Ἄν σκέφτονταν λιγάκι, θά ἔβλεπαν πώς «ὁ διττός αὐτός χαρακτήρας» ὑπάρχει στή θέση *κάθε* σοσιαλδημοκράτη ἐργάτη *χωρίς καμιά ἐξαίρεση*, ὁ ὁποῖος στά εἰδικά ζητήματα παρουσιάζεται σάν ἐκπρόσωπος ἑνός ὁρισμένου ἐπαγγέλματος, σάν μέλος ἑνός ὁρισμένου ἔθνους, σάν κάτοικος ἑνός ὁρισμένου τόπου, ἐνῶ στά γενικά ζητήματα «χάνει τή φυσιογνωμία του» καί ἐξομοιώνεται πρός *κάθε ἄλλον* σοσιαλδημοκράτη. Ἡ αὐτονομία τῆς Μπούντ, σύμφωνα μέ τό καταστατικό τοῦ 1898, εἶναι φαινόμενο τελείως ὁμοειδές μέ τήν αὐτονομία τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Τούλας· μόνο πού στήν πρώτη περίπτωση τά ὅρια αὐτῆς τῆς αὐτονομίας εἶναι κάπως διαφορετικά καί κάπως πιό πλατιά ἀπ' ὅ,τι στή δεύτερη. Καί δέν περιέχει ἀπολύτως τίποτε, ἐκτός ἀπό ἕνα κατάφωρο παραλογισμό, ἡ ἀκόλουθη θέση μέ τήν ὁποία ἡ Μπούντ προσπαθεῖ ν' ἀνασκευάσει τό παραπάνω συμπέρασμα: «Ἐφόσον στήν Μπούντ παρέχεται αὐτοτέλεια σέ ὁρισμένα *προγραμματικά* ζητήματα, τότε γιά ποιό λόγο τή στεροῦν ἀπό *κάθε λογῆς* αὐτοτέλεια στά ὑπόλοιπα προγραμματικά ζητήματα;». Ἡ ἀντιπαράθεση αὐτή τῶν εἰδικῶν ζητημάτων στά γενικά, σάν ἀντιπαράθεση «ὁρισμένων» — πρός τά «*ὑπόλοιπα*» εἶναι ἕνα ἀπαράμιλλο δεῖγμα μπουντιστικῆς «λογικῆς ἀνάλυσης»! Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί δέν μποροῦν νά καταλάβουν μέ κανένα τρόπο πώς αὐτό σημαίνει ἀντιπαράθεση τοῦ διαφορετικοῦ χρώματος, γεύσης καί ἀρώματος ὁρισμένων μήλων στόν *ἀριθμό* τῶν «ὑπόλοιπων» μήλων. Τολμοῦμε, κύριοι, νά σᾶς διαβεβαιώσουμε πώς ὄχι μόνο ὁρισμένα μῆλα, ἀλλά καί κάθε μῆλο χωριστά ἔχει τούτη ἤ τήν ἄλλη εἰδική γεύση, χρῶμα καί ἄρωμα. Ὄχι μόνο σ' «ὁρισμένα», ἀλλά *σ' ὅλα χωρίς ἐξαίρεση* τά προγραμματικά ζητήματα σᾶς παρέχεται, κύριοι, αὐτοτέλεια, ὅμως ἀκριβῶς στό μέτρο πού πρόκειται γιά τήν ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν ζητημάτων στίς εἰδικές ἰδιομορφίες τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου. Mein teuerer Freund, ich rat' Euch drum zuerst Collegium logicum! *

Τό δεύτερο ἐπιχείρημα τῶν μπουντιστῶν συνίσταται στό νά ἐπικαλοῦνται τήν ἱστορία πού ἀνέδειξε δῆθεν τήν Μπούντ μοναδικό ἐκπρόσωπο τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου.

Ἡ θέση αὐτή, πρῶτο, δέν εἶναι σωστή. Ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας τῆς μπροσούρας λέει ὅτι «ἡ δουλειά τῶν ἄλλων ὀργανώσεων (ἐκτός τῆς Μπούντ) πρός τήν κατεύθυνση αὐτή (δηλ. ἡ

---

* —Ἀκριβέ μου φίλε, σᾶς συμβουλεύω, γιά τό λόγο αὐτό, νά μελετήσετε πρῶτα πρῶτα τή λογική![45] *Σύντ.*

δουλειά μέσα στό ἑβραϊκό προλεταριάτο) ἤ δέν ἔδοσε τίποτε ἤ ἔδοσε ἀποτελέσματα ἀνάξια προσοχῆς». Ὥστε γινόταν δουλειά, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, καί ἑπομένως ἡ Μπούντ *δέν ἦταν ὁ μοναδικός* ἐκπρόσωπος τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου· γιά τήν ἐκτίμηση τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς τῆς δουλειᾶς κανένας βέβαια δέ θά βασιστεῖ στήν κρίση τῆς ἴδιας τῆς Μπούντ· τέλος δέν εἶναι ἄγνωστο ὅτι ἡ Μπούντ *ἀντιδροῦσε* στή δουλειά τῶν ἄλλων ὀργανώσεων μέσα στό ἑβραϊκό προλεταριάτο (ἀρκεῖ ν' ἀναφέρουμε τό γνωστό ἐπεισόδιο τῆς πάλης τῆς Μπούντ κατά τῆς κομματικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰκατερινοσλάβ, πού τόλμησε νά βγάλει προκήρυξη πρός τούς ἑβραίους ἐργάτες [46]), — συνεπῶς κι ἄν ἀκόμα τά ἀποτελέσματα ἦταν πραγματικῶς ἀνάξια προσοχῆς, ἕνα μέρος τῆς εὐθύνης γι' αὐτό ἔχει καί ἡ ἴδια ἡ Μπούντ.

Παρακάτω. Τό ποσοστό τῆς ἀλήθειας πού ὑπάρχει στήν ἀναδρομή ἀπομέρους τῆς Μπούντ στήν ἱστορία, κάθε ἄλλο παρά ἀποδείχνει τήν ὀρθότητα τῆς ἐπιχειρηματολογίας της. Τά γεγονότα πού συνέβηκαν πραγματικά καί πού τά εἶχε ὑπόψη της ἡ Μπούντ, δέν εἶναι ὑπέρ τῆς Μπούντ, ἀλλά ἐναντίον της. Τά γεγονότα αὐτά συνίστανται στό ὅτι ἡ Μπούντ, — μέσα στά πέντε χρόνια πού πέρασαν ἀπό τόν καιρό τοῦ πρώτου συνεδρίου, — ὑπῆρχε καί ἀναπτυσσόταν ἐντελῶς αὐτοτελῶς καί ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ὑπόλοιπες ὀργανώσεις τοῦ κόμματος. Γενικά στήν περίοδο αὐτή ἡ ἔμπραχτη σύνδεση ἀνάμεσα σ' ὅλες τίς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος ἦταν ἐξαιρετικά ἀδύνατη, ἡ σύνδεση ὅμως τῆς Μπούντ μέ τά ὑπόλοιπα τμήματα τοῦ κόμματος ὄχι μόνο ἦταν ἀκόμα πολύ πιό χαλαρή ἀπ' ὅ,τι ἡ σύνδεση ἀνάμεσα στίς ἄλλες ὀργανώσεις, ἀλλά καί χαλαρωνόταν ὅλο καί περισσότερο. Τό γεγονός ὅτι ἡ ἴδια ἡ Μπούντ *χαλάρωνε* αὐτή τή σύνδεση, ἀποδείχνεται ἄμεσα ἀπό τήν ἱστορία τῶν κομματικῶν ὀργανώσεών μας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τό 1898 τά μέλη τῆς Μπούντ ἀνῆκαν σέ μιά μοναδική κοινή κομματική ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ· πρός τό 1903 τά μέλη αὐτά ξεχώρισαν καί συγκρότησαν μιά ἐντελῶς αὐτοτελῆ καί ἀνεξάρτητη ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ αὐτοτέλεια καί ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Μπούντ δέν ἐπιδέχονται ἀμφισβήτηση, ἀπαράλλαχτα ὅπως καί τό βαθμιαῖο δυνάμωμά τους.

Τί προκύπτει ὅμως ἀπό τό ἀναμφισβήτητο αὐτό γεγονός; Κατά τούς μπουντιστές προκύπτει ἡ ἀνάγκη νά ὑποκλιθοῦν οἱ ἄλλοι μπροστά σ' αὐτό τό γεγονός, νά ὑποταχθοῦν σ' αὐτό δουλικά, νά τό μετατρέψουν σέ ἀρχή, σέ μοναδική ἀρχή, πού προσφέρει στέρεη βάση στή θέση τῆς Μπούντ, νά νομιμοποιήσουν

αὐτή τήν ἀρχή στό καταστατικό, πού ὀφείλει ν' ἀναγνωρίσει τήν Μπούντ μοναδικό ἐκπρόσωπο τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου μέσα στό κόμμα. Κατά τή γνώμη μας ὅμως, τό συμπέρασμα αὐτό ἀποτελεῖ καθαρότατο ὀπορτουνισμό, «χβοστισμό» τοῦ χειρότερου εἴδους. 'Από τήν πεντάχρονη ἱστορία διασπορᾶς δέν πρέπει νά βγάλουμε τό συμπέρασμα ὅτι χρειάζεται νά νομιμοποιηθεῖ ἡ διασπορά, ἀλλά ἀντίθετα ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά βάλουμε μιά γιά πάντα τέρμα σ' αὐτήν. 'Υπάρχει κανείς πού ἀρνεῖται πώς αὐτό ἦταν πραγματική διασπορά; Αὐτοτελῶς καί ἀνεξάρτητα ἀναπτύσσονταν στήν περίοδο αὐτή *ὅλα* τά τμήματα τοῦ κόμματος, — μά πρέπει μήπως ἀπ' αὐτό νά βγάλουμε κιόλας τήν «ἀρχή» μιᾶς ὁμοσπονδίας πού νά περιλαβαίνει τή Σιβηρία, τόν Καύκασο, τά Οὐράλια, τό Νότο κτλ.;; Οἱ μπουντιστές τό λένε οἱ ἴδιοι ὅτι στήν πραγματικότητα δέν ὑπῆρχε κόμμα μέ τήν ἔννοια ὀργανωμένης ἕνωσης τμημάτων, — πῶς εἶναι λοιπόν δυνατόν ἀπ' αὐτό πού δημιουργήθηκε σέ συνθῆκες ἀνυπαρξίας κόμματος νά βγάζουμε συμπεράσματα σχετικά μέ τήν *ἀποκατάσταση* τῆς ὀργανωτικῆς ἑνότητας; Ὄχι, κύριοι, ἡ προσφυγή σας στήν ἱστορία τῆς διασπορᾶς, πού ἔχει δημιουργήσει τήν ἀπομόνωση, δέν ἀποδείχνει ἀπολύτως τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τόν ἀντικανονικό χαρακτήρα αὐτῆς τῆς κατάστασης ἀπομόνωσης. Τό νά βγάζετε ἀπό μερικά χρόνια κομματικῆς *ἀποδιοργάνωσης* μιά *ὀργανωτική* «ἀρχή» σημαίνει νά ἐνεργεῖτε σάν ἐκείνους τούς ἐκπροσώπους τῆς ἱστορικῆς σχολῆς πού, κατά τή γνωστή σαρκαστική παρατήρηση τοῦ Μάρξ, ἦταν ἕτοιμοι νά ὑπερασπίσουν τό κνοῦτο, μέ τήν αἰτιολογία ὅτι εἶναι κνοῦτο ἱστορικό [47].

Ὥστε λοιπόν οὔτε ἡ «λογική ἀνάλυση» τῆς αὐτονομίας οὔτε ἡ ἀναδρομή στήν ἱστορία μποροῦν καθόλου νά δόσουν ἔστω καί ἴχνος θεμελίωσης «ἀπό ἄποψη ἀρχῶν» τῆς μπουντιστικῆς ἀπομόνωσης. 'Από τό ἄλλο ὅμως μέρος ἔχει ἀναμφισβήτητα θεμελιακό χαρακτήρα τό τρίτο ἐπιχείρημα τῆς Μπούντ, πού συνίσταται στήν προσφυγή στήν ἰδέα τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους. Μόνο πού δυστυχῶς αὐτή ἡ σιωνιστική ἰδέα εἶναι τελείως ψεύτικη καί ἀντιδραστική στήν οὐσία της. «Οἱ ἑβραῖοι ἔπαψαν νά ὑπάρχουν σάν ἔθνος, ἔθνος δέν νοεῖται χωρίς καθορισμένο ἔδαφος» — λέει ἕνας ἀπό τούς πιό ἐπιφανεῖς θεωρητικούς τοῦ μαρξισμοῦ, ὁ Κάρλ Κάουτσκι (βλ. «Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 42 καί τό χωριστό ἀνάτυπο ἀπ' αὐτό τό φύλλο: «Ἡ σφαγή τοῦ Κισινιόφ καί τό ἑβραϊκό ζήτημα», σελ. 3). Καί τελευταῖα ὁ ἴδιος συγγραφέας, ἐξετάζοντας τό ζήτημα τῶν ἐθνοτήτων τῆς Αὐστρίας καί προσπαθώντας νά δόσει ἕναν ἐπιστημονικό ὁρισμό τῆς ἔν-

νοιας τῆς ἐθνότητας, καθορίζει δυό βασικά γνωρίσματα αὐτῆς τῆς ἔννοιας: τή γλώσσα καί τό ἔδαφος («Die Neue Zeit»[48], 1903, τεῦχος 2). Τά ἴδια ἐπιλέξει γράφει κι ἕνας ἑβραῖος τῆς Γαλλίας, ὁ ριζοσπάστης Ἀλφρέντ Νακέ, κάνοντας πολεμική ἐνάντια στούς ἀντισημίτες καί στούς σιωνιστές. «Ἄν ὁ Μπερνάρ Λαζάρ, — λέει γιά τό γνωστό σιωνιστή, — ἐπιθυμεῖ νά θεωρεῖ τόν ἑαυτό του πολίτη ἑνός ἰδιαίτερου ἔθνους, αὐτό εἶναι δική του δουλειά· ἐγώ ὅμως δηλώνω πώς ἄν καί γεννήθηκα ἑβραῖος,... δέν ἀναγνωρίζω τήν ἑβραϊκή ἐθνότητα... ἐγώ δέν ἔχω ἄλλη ἐθνικότητα ἐκτός ἀπό τή γαλλική... Ἀποτελοῦν οἱ ἑβραῖοι ἰδιαίτερο ἔθνος; Ἄν καί στό πολύ μακρινό παρελθόν ἀναμφισβήτητα ἦταν ἔθνος, ὡστόσο στό ἐρώτημα αὐτό ἐγώ ἀπαντῶ μ' ἕνα κατηγορηματικό *ὄχι*. Ἡ ἔννοια ἔθνος προϋποθέτει ὁρισμένους ὅρους πού στήν προκειμένη περίπτωση δέν ὑπάρχουν. Ἕνα ἔθνος πρέπει νά ἔχει ἔδαφος πάνω στό ὁποῖο ν' ἀναπτύσσεται, κι ἔπειτα, τουλάχιστο στήν ἐποχή μας, ἐφόσον ἡ παγκόσμια συνομοσπονδία δέν ἔχει ἀκόμα εὐρύνει αὐτή τή βάση, ἕνα ἔθνος πρέπει νά ἔχει κοινή γλώσσα. Οἱ ἑβραῖοι δέν ἔχουν πιά οὔτε ἐδαφική περιοχή οὔτε κοινή γλώσσα... Πιθανότατα ὁ Μπερνάρ Λαζάρ, ὅπως καί ἐγώ, δέν ἤξερε οὔτε λέξη ἑβραϊκά καί, ἄν ὁ σιωνισμός ἔφτανε στό σκοπό του, δέ θά τοῦ ἦταν εὔκολο νά συνεννοηθεῖ μέ τούς ὁμογενεῖς του (congénères) τῶν ἄλλων ἠπείρων τοῦ κόσμου» («La Petite République», 24 sept. 1903)[49]. «Οἱ ἑβραῖοι τῆς Γερμανίας καί τῆς Γαλλίας δέ μοιάζουν καθόλου μέ τούς ἑβραίους τῆς Πολωνίας καί τῆς Ρωσίας. Τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῶν ἑβραίων δέν ἔχουν τίποτε πού νά φέρνει τή σφραγίδα (empreinte) τῆς ἐθνότητας. Ἄν ἦταν ἐπιτρεπτό νά παραδεχτοῦμε, μαζί μέ τόν Ντρυμόν, ὅτι οἱ ἑβραῖοι ἀποτελοῦν ἔθνος, τό ἔθνος αὐτό θά ἦταν ἕνα τεχνητό ἔθνος. Ὁ σύγχρονος ἑβραῖος εἶναι προϊόν μιᾶς ἀφύσικης ἐπιλογῆς, στήν ὁποία οἱ πρόγονοί του ὑποβάλλονταν ἐπί 18 σχεδόν αἰῶνες». Ἴσως γιά τούς μπουντιστές δέ μένει παρά νά ἐπεξεργαστοῦν τήν ἰδέα τῆς ἰδιαίτερης ἐθνότητας τῶν ἑβραίων τῆς Ρωσίας, πού γλώσσα της εἶναι μιά ἰδιαίτερη διάλεχτος καί ἔδαφός της ὁ τόπος τῆς μόνιμης διαμονῆς.

Ἡ τελείως ἀνυπόστατη ἀπό ἐπιστημονική ἄποψη* ἰδέα γιά

* Ἡ σύγχρονη ἐπιστημονική ἔρευνα ἀπορίπτει ὄχι μόνο τίς ἐθνικές, ἀλλά ἀκόμα καί τίς φυλετικές ἰδιομορφίες τῶν ἑβραίων καί βάζει σέ πρώτη μοίρα τίς ἰδιομορφίες τῆς *ἱστορίας* τῶν ἑβραίων. «Ἡ ἰδιομορφία τῶν ἑβραίων μήπως ἀπορέει ἀπό τόν φυλετικό χαρακτήρα τους;» — ρωτάει ὁ Κ. Κάουτσκι καί ἀπαντάει ὅτι οὔτε ξέρουμε κάν μέ ἀκρίβεια τί εἶναι οὐσιαστικά

ἰδιαίτερο ἑβραϊκό ἔθνος εἶναι ἀντιδραστική ὡς πρός τήν πολιτική της σημασία. Ἀδιάψευστη ἔμπραχτη ἀπόδειξη γι' αὐτό ἀποτελοῦν τά πασίγνωστα γεγονότα τῆς πρόσφατης ἱστορίας καί τῆς σύγχρονης πολιτικῆς πραγματικότητας. Σ' ὁλόκληρη τήν Εὐρώπη ἡ πτώση τοῦ μεσαίωνα καί ἡ ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας προχωροῦσαν χέρι χέρι μέ τήν πολιτική χειραφέτηση τῶν ἑβραίων, μέ τό πέρασμά τους ἀπό τήν ἰδιαίτερη διάλεχτο στή γλώσσα τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἀνάμεσα στόν ὁποῖο ζοῦν καί γενικά μέ τήν ἀναμφισβήτητη πρόοδο τῆς ἀφομοίωσής τους μέ τόν γύρω τους πληθυσμό. Πρέπει ἄραγε νά ἐπιστρέψουμε ξανά στίς θεωρίες τῆς ἰδιομορφίας καί νά κηρύξουμε ὅτι ἀκριβῶς ἡ Ρωσία θά ἀποτελέσει ἐξαίρεση, παρ' ὅλο πού τό ἀπελευθερωτικό κίνημα τῶν ἑβραίων εἶναι πολύ πιό βαθύ καί πολύ πιό πλατύ στή Ρωσία, χάρη στήν ἀφύπνιση τῆς συνείδησης τοῦ ἥρωα μέσα στό ἑβραϊκό προλεταριάτο; Εἶναι δυνατόν νά ἐξηγοῦμε σάν τυχαῖο τό γεγονός ὅτι ἀκριβῶς οἱ ἀντιδραστικές δυνάμεις ὅλης τῆς Εὐρώπης καί ἰδιαίτερα τῆς Ρωσίας ξεσπαθώνουν *ἐνάντια* στήν ἀφομοίωση τῶν ἑβραίων καί προσπαθοῦν νά σταθεροποιήσουν τήν ἀπομόνωσή τους;

Τό ἑβραϊκό ζήτημα *μπαίνει* ἀκριβῶς ἔτσι: ἀφομοίωση ἤ ἀπομόνωση; — καί ἡ ἰδέα τῆς ἑβραϊκῆς «ἐθνότητας» ἔχει καθαρά ἀντιδραστικό χαρακτήρα, ὄχι μόνο κατά τήν προβολή της ἀπό τούς συνεπεῖς ὀπαδούς της (τούς σιωνιστές), ἀλλά καί ἀπό κείνους πού ἐπιχειροῦν νά τή συμβιβάσουν μέ τίς ἰδέες τῆς σοσιαλδημοκρατίας (μπουντιστές). Ἡ ἰδέα τῆς ἑβραϊκῆς ἐθνότητας βρίσκεται σέ ἀντίθεση πρός τά συμφέροντα τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου, δημιουργώντας ἄμεσα καί ἔμμεσα στίς γραμμές του νοοτροπία ἐχθρική πρός τήν ἀφομοίωση, νοοτροπία «γκέττο». «Ὅταν ἡ Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1791 ἐξέδιδε τό διάταγμα τῆς χειραφέτησης τῶν ἑβραίων, — ἔγραφε ὁ Ρενάν, — πολύ λίγο τήν ἀπασχολοῦσε τό ζήτημα τῆς φυλῆς... Ἔργο τοῦ XIX αἰώνα ἦταν ἡ κατάργηση ὅλων τῶν „γκέττο", κι ἐγώ δέ συγχαίρω ἐκείνους πού ἐπιδιώκουν νά τά ἐπαναφέρουν. Ἡ ἑβραϊκή φυλή πρόσφερε στόν κόσμο τεράστιες ὑπηρεσίες. Ὅταν ἀφομοιωθεῖ μέ τά

φυλή. «Δέν ἔχουμε καμιά ἀνάγκη νά προσφεύγουμε στήν ἔννοια τῆς φυλῆς, πού δέ δίνει πραγματική ἀπάντηση, ἀλλά μόνο προκαλεῖ νέα ζητήματα. Φτάνει νά παρακολουθήσουμε τήν ἱστορία τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ γιά νά διευκρινίσουμε τά αἴτια τοῦ χαρακτήρα του». Καί ἕνας τέτοιος γνώστης αὐτῆς τῆς ἱστορίας σάν τόν Ρενάν λέει: «Τά ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τῶν ἑβραίων καί ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους εἶναι μάλλον ἀποτέλεσμα τῆς μακραίωνης ἐπίδρασης τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν (nécessités sociales), παρά φυλετικό διακριτικό γνώρισμα (phénomène de race)».

διάφορα ἔθνη, ὅταν συγχωνευθεῖ ἁρμονικά μέ τίς διάφορες ἐθνικές μονάδες, θά προσφέρει καί στό μέλλον ὑπηρεσίες σάν κι αὐτές πού πρόσφερε στό παρελθόν». Ὁ Κάρλ Κάουτσκι πάλι, ἔχοντας ὑπόψη του εἰδικά τούς ἑβραίους τῆς Ρωσίας, ἐκφράζεται ἀκόμα πιό ἔντονα. Ἡ ἐχθρότητα πρός τά ἀλλογενῆ στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ μπορεῖ νά ἐξαλειφθεῖ «μόνο ὅταν τά ἀλλογενῆ στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ πάψουν νά εἶναι ξένα, ὅταν θά συγχωνευτοῦν μέ ὁλόκληρη τή μάζα τοῦ πληθυσμοῦ. *Αὐτή εἶναι ἡ μόνη δυνατή λύση τοῦ ἑβραϊκοῦ ζητήματος, κι ἐμεῖς πρέπει νά ὑποστηρίζουμε καθετί πού συμβάλλει στήν ἐξάλειψη τῆς ἀπομόνωσης τῶν ἑβραίων*». Καί νά, σ' αὐτή τή μόνη δυνατή λύση ἀντιδρᾶ ἡ Μπούντ καί ἀντί νά ἐξαλείψει, ἀπεναντίας ἐπιτείνει καί κατοχυρώνει τήν ἀπομόνωση τῶν ἑβραίων μέ τή διάδοση τῆς ἰδέας τοῦ ἑβραϊκοῦ «ἔθνους» καί τοῦ σχεδίου ὁμοσπονδίας τῶν ἑβραίων προλεταρίων μέ τούς μή ἑβραίους προλεταρίους. Αὐτό εἶναι τό βασικό λάθος τοῦ «μπουντισμοῦ», λάθος πού πρέπει νά διορθωθεῖ καί θά διορθωθεῖ ἀπό τούς συνεπεῖς ἐκπροσώπους τῆς ἑβραϊκῆς σοσιαλδημοκρατίας. Τό λάθος αὐτό ὁδηγεῖ τούς μπουντιστές σ' ἕνα πράγμα τόσο πρωτοφανές γιά τούς κύκλους τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας, ὅπως ἡ πρόκληση δυσπιστίας τῶν ἑβραίων προλεταρίων πρός τούς μή ἑβραίους προλεταρίους, ἡ καχυποψία ἀπέναντι στούς τελευταίους, ἡ διάδοση ἀναληθειῶν γι' αὐτούς. Νά μιά ἀπόδειξη παρμένη ἀπό τήν ἴδια μπροσούρα: «Ἕνας τέτοιος παραλογισμός (τό νά στερεῖται τῆς ἐκπροσώπησης στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος ἡ ὀργάνωση τοῦ προλεταριάτου μιᾶς ὁλόκληρης ἐθνότητας) μπορεῖ νά κηρύχνεται ἀνοιχτά μόνο (σημειῶστε το αὐτό!) ὡς πρός τό ἑβραϊκό προλεταριάτο, πού ἐξαιτίας τῶν ἰδιόμορφων ἱστορικῶν πεπρωμένων τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους εἶναι ἀκόμα ὑποχρεωμένο νά παλαίβει γιά τήν κατάχτηση ἰσότιμης θέσης (!!) μέσα στήν οἰκογένεια τοῦ παγκόσμιοὺ προλεταριάτου». Συναντήσαμε τελευταῖα ἕνα παρόμοιο ἀκριβῶς ξεσπάθωμα σ' ἕνα σιωνιστικό φυλλάδιο πού οἱ συντάχτες του λυσσομανοῦν ἐνάντια στήν «Ἴσκρα», βλέποντας στήν πάλη της ἐνάντια στήν Μπούντ ἀπροθυμία ν' ἀναγνωριστεῖ ἡ «ἰσοτιμία» τοῦ ἑβραίου μέ τόν μή ἑβραῖο. Καί οἱ μπουντιστές ἐπαναλαβαίνουν τώρα τά σιωνιστικά ξεσπαθώματα! Διαδίδεται μιά καθαρή ἀναλήθεια, γιατί ἐμεῖς «κηρύχναμε» τή «στέρηση ἐκπροσώπησης» ὄχι «μόνο» ὡς πρός τούς ἑβραίους, ἀλλά καί ὡς πρός τούς ἀρμένηδες, τούς γεωργιανούς κλπ., καί ὅσο γιά τούς πολωνούς, τούς καλούσαμε σέ προσέγγιση, συνένωση, συγχώνευση ὁλόκληρου τοῦ προλετα-

ριάτου πού ἀγωνίζεται ἐνάντια στήν τσαρική ἀπολυταρχία. Τό ΠΠΣ (Πολωνικό σοσιαλιστικό κόμμα) δέν ἐκτόξευσε χωρίς λόγο μύδρους ἐναντίον μας! Τό νά ὀνομάζουν τόν ἀγώνα τους ὑπέρ τῆς σιωνιστικῆς *ἰδέας* τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους, ὑπέρ τῆς ὁμοσπονδιακῆς *ἀρχῆς* ὀργάνωσης τοῦ κόμματος «πάλη γιά ἰσότιμη θέση τῶν ἑβραίων *μέσα στήν οἰκογένεια τοῦ παγκόσμιου προλεταριάτου*» — σημαίνει νά ὑποβιβάζουν τήν πάλη ἀπό τήν περιοχή τῶν ἰδεῶν καί τῶν ἀρχῶν στήν περιοχή τῆς καχυποψίας, τοῦ ἐξερεθισμοῦ, τῆς ὑποδαύλισης προκαταλήψεων, πού ἔχουν δημιουργηθεῖ στήν πορεία τῆς ἱστορίας. Σημαίνει νά δείχνουν ὁλοφάνερα ὅτι δέ διαθέτουν πραγματικά ἰδεολογικά ὅπλα ἀρχῶν στήν πάλη πού διεξάγουν.

* * *

Φτάσαμε ἔτσι στό συμπέρασμα πώς οὔτε τά λογικά οὔτε τά ἱστορικά οὔτε τά ἐθνικιστικά ἐπιχειρήματα τῆς Μπούντ ἀντέχουν σέ καμιά κριτική. Ἡ περίοδος τῆς διασπορᾶς, δυναμώνοντας τίς ταλαντεύσεις μέσα στούς ρώσους σοσιαλδημοκράτες καί τήν ἀπομόνωση τῶν διαφόρων ὀργανώσεων, ἐκδηλώθηκε στήν ἴδια κατεύθυνση, καί μάλιστα ἀκόμα πιό ἔντονα, μέσα στούς μπουντιστές. Ἀντί νά κάνουν σύνθημά τους τήν πάλη ἐνάντια σ' αὐτή τήν ἀπομόνωση, πού δημιουργήθηκε στήν πορεία τῆς ἱστορίας (καί ἐνισχύθηκε ἀπό τή διασπορά), τήν ἀνήγαγαν σέ ἀρχή καί κατέφυγαν, γιά τό σκοπό αὐτό, σέ σοφίσματα σχετικά μέ τήν ἐσωτερική ἀντιφατικότητα τῆς αὐτονομίας, στή σιωνιστική ἰδέα τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους. Μόνο ἡ κατηγορηματική καί ἀνοιχτή ἀναγνώριση αὐτοῦ τοῦ λάθους καί ἡ διακήρυξη τῆς ἀνάγκης μιᾶς *στροφῆς πρός τή συγχώνευση* μπορεῖ νά βγάλει τήν Μπούντ ἀπό τό λαθεμένο δρόμο πού πῆρε. Καί εἴμαστε βέβαιοι πώς ἀργά ἤ γρήγορα οἱ καλύτεροι ἐκπρόσωποι τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ἰδεῶν μέσα στό ἑβραϊκό προλεταριάτο θά ἀναγκάσουν τήν Μπούντ νά κάνει στροφή ἀπό τό δρόμο τῆς ἀπομόνωσης πρός τό δρόμο τῆς συγχώνευσης.

«Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 51,
22 τοῦ Ὀχτώβρη 1903

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό
κείμενο τῆς ἐφημερίδας «Ἴσκρα»

ΝΑΡΟΝΤΝΙΚΙΖΟΥΣΑ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΩΜΕΝΟΣ ΝΑΡΟΝΤΝΙΚΙΣΜΟΣ [50]

Ἀπό πολύ καιρό οἱ ρῶσοι μαρξιστές ἐφιστοῦν τήν προσοχή στό προτσές τοῦ ἐκφυλισμοῦ τοῦ παλιοῦ ρωσικοῦ, κλασικοῦ ἐπαναστατικοῦ ναροντνικισμοῦ, πού συντελεῖται ἀδιάκοπα ἀπό τά 1880–1890. Θαμπόσβηνε ἡ πίστη στήν εἰδική συγκρότηση τοῦ ἀγροτικοῦ νοικοκυριοῦ, ἡ πίστη στήν κοινότητα σάν ἔμβρυο καί βάθρο τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ πίστη στή δυνατότητα νά ἀποφευχθεῖ ὁ δρόμος τοῦ καπιταλισμοῦ μέ μιά ἄμεση κοινωνική ἐπανάσταση, γιά τήν ὁποία ὁ λαός εἶναι πιά ἕτοιμος. Πολιτική σημασία διατήρησαν μόνο οἱ διεκδικήσεις κάθε λογῆς μέτρων γιά τό δυνάμωμα τοῦ ἀγροτικοῦ νοικοκυριοῦ καί τῆς «μικρῆς λαϊκῆς παραγωγῆς» γενικά. Στή βάση του αὐτό δέν ἦταν τίποτε ἄλλο παρά ἕνας ἀστικός 'μεταρυθμισμός' ὁ ναροντνικισμός διαλυόταν μέσα στό φιλελευθερισμό· δημιουργοῦνταν μιά φιλελευθερο-ναροντνικιστική κατεύθυνση πού δέν ἤθελε νά δεῖ ἤ δέν μποροῦσε νά δεῖ ὅτι τά σχεδιαζόμενα μέτρα (ὅλες αὐτές οἱ πιστώσεις, οἱ συνεταιρισμοί, τά ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα, ἡ ἐπέκταση τῆς γαιοχτησίας) δέ βγαίνουν ἔξω ἀπό τά πλαίσια τῆς *ὑπάρχουσας* ἀστικῆς κοινωνίας. Οἱ ναροντνικιστικές θεωρίες τῶν κ. κ. Β. Β., Νικολάι —ον καί τῶν πολυάριθμων μιμητῶν τους χρησίμευαν μόνο σάν ἕνα quasi* - ἐπιστημονικό προπέτασμα γι' αὐτό τό δυσάρεστο, ἀλλά ἀναμφισβήτητο γεγονός. Ἡ μαρξιστική κριτική τσάκισε τό προπέτασμα καί ἡ ἐπίδραση τῶν ναροντνικιστικῶν ἰδεῶν στό ρωσικό ἐπαναστατικό περιβάλλον ἄρχισε νά πέφτει μέ καταπληχτική ταχύτητα. Οἱ ἰδέες αὐτές ἔγιναν καί στήν πράξη ἀποκλειστικό κτῆμα τοῦ στρώματος ἐκείνου πού τοῦ ἦταν συγγενικές — τῆς ρωσικῆς φιλελεύθερης «κοινωνίας».

* — δῆθεν. *Σύντ.*

Ὁ δυτικοευρωπαϊκός μπερνσταϊνισμός ἦταν ἕνα νέο ρυάκι, πού ἐνίσχυσε καί ταυτόχρονα τροποποίησε τό ρεῦμα πού ἀναφέραμε. Ἀλήθεια, δέ λένε τοῦ κάκου — «οὐδείς προφήτης δεκτός ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ». Ὁ Μπέρνσταϊν δέν εἶχε τύχη στήν πατρίδα του, σέ ἀντιστάθμισμα ὅμως τίς ἰδέες του «τίς πῆραν στά σοβαρά» καί τίς ἐφάρμοσαν στήν πράξη μερικοί σοσιαλιστές τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ρωσίας, πού ἐξελίχτηκαν γοργά σέ ἐκπροσώπους τοῦ ἀστικοῦ ρεφορμισμοῦ. Γονιμοποιημένη ἀπό τίς ἰδέες αὐτές ἡ φιλελευθερο-ναροντνικιστική κίνησή μας, ἀπόχτησε νέους ὀπαδούς ἀπό τούς ex-*μαρξιστές καί ταυτόχρονα ἀνδρώθηκε ἐσωτερικά, ἀφοῦ ἀπαλλάχτηκε ἀπό ὁρισμένες πρωτόγονες αὐταπάτες καί ἀντιδραστικά προσαρτήματα. Ἡ ὑπηρεσία πού πρόσφερε ὁ μπερνσταϊνισμός δέν εἶναι ὅτι μεταμόρφωσε τό σοσιαλισμό, ἀλλά ὅτι ἔδοσε μορφή στή νέα φάση τοῦ ἀστικοῦ φιλελευθερισμοῦ καί ἀφαίρεσε τή σοσιαλιστική μορφή ἀπό μερικούς quasi-σοσιαλιστές.

Ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον καί διδαχτικό πρότυπο προσέγγισης καί συγχώνευσης τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀπορτουνιστικῶν ἰδεῶν μέ τίς ρωσικές ναροντνικιστικές ἰδέες μᾶς προσφέρει τό ἄρθρο τοῦ κ. Λ. «Πάνω στό ἀγροτικό ζήτημα» στό τεῦχος 9 (33) τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε»[51]. Εἶναι ἕνα πραγματικό προγραμματικό ἄρθρο πού ἐκθέτει εὐσυνείδητα καί τό γενικό Credo** τοῦ ἀρθρογράφου καί τή συστηματική ἐφαρμογή τοῦ Credo αὐτοῦ σ' ἕναν ὁρισμένο κύκλο ζητημάτων. Τό ἄρθρο αὐτό θά ἀφήσει ἐποχή στήν ἱστορία τοῦ ρωσικοῦ φιλελευθερισμοῦ, σημειώνοντας ἕνα σπουδαῖο βῆμα πρός τά μπρός στή διαμόρφωση καί στερέωσή του.

Ὁ ἀρθρογράφος ντύνει τόν ἀστικό φιλελευθερισμό του μέ φορεσιά τῆς τελευταίας μόδας. Ἐπαναλαβαίνοντας σχεδόν κατά λέξη τά λόγια τοῦ Μπέρνσταϊν, προσπαθεῖ μέ διασκεδαστική σοβαρότητα νά πείσει τόν ἀναγνώστη ὅτι «δέν ἐπιτρέπεται μέ κανένα τρόπο νά χωρίζουμε τό φιλελευθερισμό ἀπό τό σοσιαλισμό καί μάλιστα νά ἀντιπαραθέτουμε τόν ἕνα στόν ἄλλον: ὡς πρός τό βασικό τους ἰδανικό εἶναι ταυτόσημοι καί ἀδιάσπαστοι — ὁ σοσιαλισμός δέν ἀπειλεῖ μέ κίνδυνο τό φιλελευθερισμό, ὅπως τό φοβοῦνται πολλοί, ὁ σοσιαλισμός δέν ἔρχεται νά καταστρέψει, ἀλλά νά ἐκπληρώσει τίς ἐντολές τοῦ φιλελευθερισμοῦ». Παλιά δουλειά: ὅ,τι ἐπιθυμεῖ κανείς, αὐτό καί πιστεύει,

* — πρώην. *Σύντ.*
** — σύμβολο πίστης, πρόγραμμα, ἔκθεση κοσμοαντίληψης. *Σύντ.*

καί ὁ κ. Λ. καί τά τσιράκια του θά τόθελαν πάρα πολύ νά μή χωρίζουν οἱ σοσιαλδημοκράτες τόν ἑαυτό τους ἀπό τούς φιλελεύθερους, νά καταλαβαίνουν τό σοσιαλισμό «ὄχι μέ τήν ἔννοια ἕτοιμων δογμάτων καί ἀποστεωμένων θεωριῶν πού ἔχουν τήν ἀξίωση νά προβλέπουν ὅλη τήν πορεία τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης...» (κτλ., τελείως στό πνεῦμα τῆς «Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια»[52])..., ἀλλά «σάν κοινό ἠθικό ἰδανικό...» (πού ἀνάγεται, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀπ' ὅλους τούς φιλισταίους, μαζί καί τούς φιλελεύθερους, στόν τομέα τοῦ ἀπραγματοποίητου στήν ἐπίγεια αὐτή ζωή, στόν τομέα τῆς μέλλουσας ζωῆς καί τῶν «πραγμάτων καθαυτῶν»).

Οἱ φιλελεύθεροι φυσικά θέλουν — μέ συγχωρεῖτε γιά τήν ἀγοραία ἔκφραση! — νά παρουσιάσουν τό ἐμπόρευμα ἀπό τήν καλή του, νά ταυτίσουν τόν πολιτικό φιλελευθερισμό τῆς Ρωσίας μέ τόν κοινωνικοοικονομικό δημοκρατισμό. Ἡ ἰδέα εἶναι πολύ «ἀγαθή», μά ταυτόχρονα πολύ μπερδεμένη καί πολύ ὕπουλη. Εἶναι ἀγαθή γιατί ἐκφράζει τίς ἀγαθές προθέσεις ὁρισμένης μερίδας τῶν φιλελευθέρων νά ὑπερασπίσουν πλατιές κοινωνικές μεταρυθμίσεις. Εἶναι μπερδεμένη γιατί στηρίζεται στήν ἀντιπαράθεση τοῦ δημοκρατικοῦ φιλελευθερισμοῦ στόν ἀστικό (καί πάλι τελείως στό πνεῦμα τῆς «Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια»!)· ὁ ἀρθρογράφος, ὅπως φαίνεται, δέν ἔχει ἰδέα γιά τό ὅτι σέ κάθε κεφαλαιοκρατική κοινωνία δέν μποροῦν παρά νά ὑπάρχουν ὁρισμένα *ἀστικο*δημοκρατικά στοιχεῖα πού εἶναι ὑπέρ τῶν πλατιῶν δημοκρατικῶν καί κοινωνικοοικονομικῶν μεταρυθμίσεων· ὁ ἀρθρογράφος, ὅπως καί ὅλοι οἱ ρῶσοι Μιλλεράν, θέλει νά ἐξισώσει τόν *ἀστικό* μεταρυθμισμό μέ τό σοσιαλισμό, βέβαια ἕνα σοσιαλισμό ὅπως τόν ἐννοεῖ αὐτός καί «ὄχι μέ τήν ἔννοια ἕτοιμων δογμάτων» κτλ. Τέλος ἡ ἰδέα αὐτή εἶναι πολύ ὕπουλη γιατί ὁ ἀρθρογράφος διαβεβαιώνει τόν ἑαυτό του καί τούς ἄλλους ὅτι ἡ συμπάθεια πρός τίς μεταρυθμίσεις — «οἱ φροντίδες γιά τίς ἀνάγκες καί τά συμφέροντα τοῦ λαοῦ, ὁ „ναροντινικισμός“ μέ τή γνήσια καί ὑπέροχη ἠθική σημασία αὐτῆς τῆς λέξης» — ὁρισμένης μερίδας τῶν φιλελευθέρων σέ ὁρισμένη ἱστορική στιγμή εἶναι ἤ μπορεῖ νά εἶναι μόνιμη ἰδιότητα τοῦ φιλελευθερισμοῦ γενικά. Συγκινητική ἁπλοϊκότητα. Καί ποιός δέν ξέρει ὅτι κάθε ἀστική κυβέρνηση πού βρίσκεται ὑπό παραίτηση, κάθε «ἀντιπολίτευση τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητας» φωνασκεῖ πάντοτε — ὅσο βρίσκεται στήν ἀντιπολίτευση — γιά τόν γνήσιο, ὑπέροχο καί ἠθικό «ναροντνικισμό» της; Ἡ ρωσική ἀστική τάξη παριστάνει τή ναροντνικιστική (καί κάποτε

τήν παριστάνει εἰλικρινά) ἀκριβῶς γιατί βρίσκεται στήν ἀντιπολίτευση καί δέν κρατάει ἀκόμα τό τιμόνι τῆς ἐξουσίας. Τό ρωσικό προλεταριάτο θά ἀπαντήσει στά σαγηνευτικά-ὕπουλα λόγια τῶν κ. κ. ὀσβομποζντέντσι: pas si bête, messieurs! Δέν εἶμαι καί τόσο βλάκας, κύριοι, γιά νά τά πιστέψω ὅλα αὐτά!

Ἀπό τίς γενικές σκέψεις σχετικά μέ τήν ταυτότητα τοῦ φιλελευθερισμοῦ καί τοῦ σοσιαλισμοῦ ὁ κ. Λ. περνάει στή γενική θεωρία τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος. Μέσα σέ δέκα ἀράδες ἐξουθενώνει τό μαρξισμό (ξανά καί ξανά στό πνεῦμα τῆς «Ρεβ. Ροσσίγια»), παρουσιάζοντάς τον γιά τό σκοπό αὐτό, ὅπως συνηθίζεται, σέ ἀγοραία-ἁπλουστευμένη μορφή, δηλώνοντας πώς καί στήν πείρα δέν ἀνταποκρίνεται καί ἐπιστημονικά εἶναι ἀναπόδειχτος καί γενικά εἶναι λαθεμένος! Εἶναι ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό ὅτι τό μοναδικό ἐπιχείρημά τους εἶναι ἡ παραπομπή στήν εὐρωπαϊκή *σοσιαλιστική* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ κ. Λ.) φιλολογία, προφανῶς στήν μπερνσταϊνική. Ἡ παραπομπή αὐτή εἶναι πολύ πειστική. Ἄν οἱ σοσιαλιστές τῆς Εὐρώπης *(τῆς Εὐρώπης!)* ἀρχίζουν νά σκέφτονται καί νά κρίνουν ἀστικά, τότε γιατί καί οἱ ρῶσοι ἀστοί νά μή δηλώνουν ὅτι εἶναι καί ναρόντνικοι καί σοσιαλιστές; Ἡ μαρξιστική ἀντίληψη γιά τό ἀγροτικό ζήτημα — προσπαθεῖ νά μᾶς πείσει ὁ κ. Λ. — «ἄν ἦταν ἀναμφισβήτητη καί ἡ μόνη δυνατή, θά ἔθετε ὁλόκληρη τή ζεμστβική (sic!*) Ρωσία σέ φριχτή, τραγική θέση, καταδικάζοντάς την σέ ἀδράνεια, ἐπειδή, ὅπως ἀποδείχτηκε, εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐφαρμογή μιᾶς προοδευτικῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς καί γενικά μιᾶς λογικῆς, σκόπιμης βοήθειας στό ἀγροτικό νοικοκυριό». Τό ἐπιχείρημα, ὅπως βλέπετε, εἶναι ἀκαταμάχητο: *μιά καί* ὁ μαρξισμός ἀποδείχνει ὅτι στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ δέν εἶναι δυνατή μιά κάπως σταθερή ἄνθιση τῶν λίγο-πολύ πλατιῶν στρωμάτων τῆς ἀγροτιᾶς, *γι' αὐτό* βάζει σέ φριχτή, τραγική θέση τή «ζεμστβική» Ρωσία (μήπως πρόκειται γιά παραδρομή καί θέλει νά πεῖ τή «γαιοχτημονική»;), δηλ. τή Ρωσία πού ζεῖ ἀκριβῶς ἀπό τήν καταστροφή καί τήν προλεταριοποίηση τῆς ἀγροτιᾶς. Μάλιστα, μάλιστα, σ' αὐτό βρίσκεται ἴσα ἴσα μιά ἀπό τίς κοσμοϊστορικές ὑπηρεσίες τοῦ μαρξισμοῦ, ὅτι ἔβαλε μιά γιά πάντα σέ φριχτή, σέ κωμικοτραγική θέση τούς θεωρητικούς τῆς ἀστικῆς τάξης πού περιβάλλονται τή στολή τοῦ ναροντνικισμοῦ, τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ δημοκρατισμοῦ κτλ.

Γιά νά ἐξαντλήσουμε ὅλες τίς θεωρητικές ἀσκήσεις τοῦ κ.

* — ἔτσι! *Σύντ.*

Λ. μᾶς μένει ἀκόμα ν' ἀναφέρουμε τό παρακάτω μαργαριτάρι. «Ἐδῶ (δηλ. στήν ἀγροτική οἰκονομία), — μᾶς λένε, — δέν ὑπάρχει καί δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει ἡ αὐτόματη (!) ἐκείνη πρόοδος πού ὥς ἕνα βαθμό εἶναι δυνατή στή βιομηχανία, ἀνάλογα μέ τήν ἀντικειμενική (!) ἀνάπτυξη τῆς τεχνικῆς». Αὐτή τήν απαράμιλλα βαθιά σκέψη τή δανείστηκε ὁλόκληρη ἀπό τούς κ. κ. Καμπλουκόφ, Μπουλγκάκοφ, Ε. Ντάβιντ καί tutti quanti *, πού δικαιολογοῦν στά «ἐπιστημονικά» ἔργα τους τόν καθυστερημένο χαρακτήρα τῶν ἀπόψεών τους μέ τήν καθυστέρηση τῆς γεωργίας ἀπό τεχνική, οἰκονομική καί κοινωνική ἄποψη. Ἡ καθυστέρηση τῆς γεωργίας εἶναι ἀναμφισβήτητη, ἔχει ἀπό καιρό ἀναγνωριστεῖ ἀπό τούς μαρξιστές καί μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ πέρα γιά πέρα, ἐνῶ ἡ «αὐτόματη (ἔστω καί ὥς ἕνα βαθμό) πρόοδος στή βιομηχανία» καί ἡ ἀντικειμενική ἀνάπτυξη τῆς τεχνικῆς εἶναι καθαρή ἀρλούμπα.

Ὡστόσο οἱ ἀναδρομές στήν περιοχή τῆς ἐπιστήμης δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἀρχιτεκτονικό κόσμημα στό ἄρθρο τοῦ κ. Λ. Σάν ἀληθινός ρεαλιστής πολιτικός ὁ κ. Λ., παράλληλα μέ τή μεγαλύτερη σύγχυση στούς γενικούς συλλογισμούς, μᾶς προσφέρει ἕνα ἐξαιρετικά νηφάλιο καί θετικό πράχτικό πρόγραμμα. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι διευκρινίζει μέ μετριοφροσύνη — στή γραφειοκρατική-ρωσική γλώσσα του — πώς ὁ ἴδιος δέν ἔχει κατά νοῦν τήν προδιαγραφήν προγράμματός τινος καί ἀρκεῖται εἰς τήν ἔκθεσιν τῆς θέσεώς του, αὐτό ὅμως δέν εἶναι παρά σεμνοτυφία. Στήν πραγματικότητα στό ἄρθρο τοῦ κ. Λ. ἔχουμε ἕνα ἐξαιρετικά ἐμπεριστατωμένο καί πλῆρες ἀγροτικό πρόγραμμα τῶν ρώσων φιλελευθέρων, πού δέν τοῦ λείπει παρά μόνο ἡ στυλιστική διόρθωση καί ὁ χωρισμός κατ' ἄρθρα. Τό πρόγραμμα διαπνέεται ἀπό συνεπές φιλελεύθερο πνεῦμα: πολιτική ἐλευθερία, δημοκρατική φορολογική μεταρύθμιση, ἐλευθερία μετακίνησης, γεωργο-δημοκρατική ἀγροτική πολιτική πού ἀποβλέπει στόν ἐκδημοκρατισμό τῆς γαιοχτησίας. Γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ αὐτοῦ ζητάει ἐλευθερία ἐξόδου ἀπό τήν κοινότητα, μετατροπή της ἀπό ἀναγκαστική σέ ἐλεύθερη ἕνωση, ὅμοια μέ κάθε οἰκονομικό συνεταιρισμό, δημιουργία δημοκρατικῆς νομοθεσίας γιά τή μίσθωση. Τό «κράτος» πρέπει νά βοηθήσει γιά τό «πέρασμα τῆς γῆς στά χέρια τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν» μέ ὁλόκληρη σειρά μέτρα, ὅπως εἶναι ἡ διεύρυνση τῆς δράσης τῆς ἀγροτικῆς τράπεζας, ἡ μετατροπή τῆς γῆς τῆς αὐτοκρατο-

* — ὅλους τούς ὁμοίους τους. *Σύντ.*

ρικῆς οἰκογένειας σέ κρατική ἰδιοχτησία, «ἡ δημιουργία μικρῶν νοικοκυριῶν ἐργαζομένων, πού νά στηρίζονται σέ ἀτομική ἤ συνεταιρική βάση», τέλος ἡ ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση ἤ ἡ ὑποχρεωτική ἐξαγορά γῆς ἀναγκαίας γιά τούς ἀγρότες. «Φυσικά ἡ ὑποχρεωτική αὐτή ἐξαγορά πρέπει νά μπεῖ στή στέρεη βάση τῆς νομιμότητας καί νά περιβάλλεται κάθε φορά ἀπό σίγουρες ἐγγυήσεις», σέ ὁρισμένες περιπτώσεις ὅμως πρέπει νά ἐφαρμόζεται «σχεδόν (sic!) ἀνεπιφύλαχτα», λχ. γιά τά «ὀτρέζκι» πού δημιουργοῦν ἕνα ὁμοίωμα δουλοπαροικιακῶν σχέσεων. Γιά νά ἐξαλειφθοῦν οἱ μισοδουλοπαροικιακές σχέσεις πρέπει ν' ἀναγνωριστεῖ στό κράτος τό δικαίωμα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτρίωσης καί τῆς ἀναγκαστικῆς ὁροθέτησης τῶν ἀντίστοιχων κομματιῶν γῆς.

Αὐτό εἶναι τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῶν φιλελευθέρων. Ὁ παραλληλισμός ἀνάμεσα σ' αὐτό καί στό σοσιαλδημοκρατικό ἀγροτικό πρόγραμμα ἐπιβάλλεται μόνος του. Ἡ ὁμοιότητα ἐκδηλώνεται στήν ταυτότητα τῆς ἄμεσης ἐπιδίωξής τους καί στήν ὁμοιογένεια τῶν περισσότερων διεκδικήσεών τους. Ἡ διαφορά τους βρίσκεται στά παρακάτω δυό σημεῖα πού ἔχουν κεφαλαιώδικη σημασία. Πρῶτο, οἱ σοσιαλδημοκράτες θέλουν ἡ ἐξάλειψη τῶν ὑπολειμμάτων τῆς δουλοπαροικίας (ἐξάλειψη πού διατυπώνεται ἀνοιχτά σάν σκοπός καί ἀπό τά δυό προγράμματα) νά πραγματοποιηθεῖ μέ ἐπαναστατικό τρόπο καί μέ ἐπαναστατική ἀποφασιστικότητα. Ἐνῶ οἱ φιλελεύθεροι θέλουν νά γίνει μέ μεταρυθμιστικό καί ἀναποφάσιστο τρόπο. Δεύτερο, οἱ σοσιαλδημοκράτες ὑπογραμμίζουν ὅτι τό καθεστώς πού ξεκαθαρίζεται ἀπό τά ὑπολείμματα τῆς δουλοπαροικίας εἶναι ἀστικό καθεστώς, ξεσκεπάζουν ἀπό τώρα καί ἀμέσως ὅλες τίς ἀντιθέσεις του, ἐπιδιώκουν νά πλατύνουν ἐπίσης ἀμέσως καί νά κάνουν πιό συνειδητή τήν ταξική πάλη πού κρύβεται στά σπλάχνα αὐτοῦ τοῦ νέου καθεστῶτος καί πού ἀπό τώρα κιόλας βγαίνει στήν ἐπιφάνεια. Οἱ φιλελεύθεροι ἀγνοοῦν τόν ἀστικό χαρακτήρα τοῦ ξεκαθαρισμένου ἀπό τή δουλοπαροικία καθεστῶτος, συγκαλύπτουν τίς ἀντιθέσεις του, ἐπιδιώκουν νά ἀμβλύνουν τήν ταξική πάλη πού κρύβεται στά σπλάχνα του.

Ἄς σταθοῦμε στίς διαφορές αὐτές.

Ὁ μεταρυθμιστικός καί ἀναποφάσιστος χαρακτήρας τοῦ φιλελεύθερου ἀγροτικοῦ προγράμματος φαίνεται καθαρά, πρίν ἀπ' ὅλα, ἀπό τό ὅτι δέν τραβάει πέρα ἀπό τήν «ὑποχρεωτική ἐξαγορά», πού κι αὐτήν τήν ἀναγνωρίζει μόνο «σχεδόν» χωρίς ἐπιφυλάξεις, ἐνῶ τό σοσιαλδημοκρατικό ἀγροτικό πρόγραμ-

μα ἀπαιτεῖ τήν χωρίς ἀποζημίωση ἀπαλλοτρίωση τῶν ὀτρέζκι ἀπό τούς παλιούς ἰδιοχτῆτες τους καί τήν ἐξαγορά τήν ἀναγνωρίζει μόνο σέ εἰδικές περιπτώσεις, μέ τήν ὑπόμνηση ὅτι ἡ ἐξαγορά θά γίνει σέ βάρος τῆς γαιοχτησίας τῶν εὐγενῶν. Ὅπως εἶναι γνωστό *, οἱ σοσιαλδημοκράτες δέν παραιτοῦνται οὔτε ἀπό τήν ἀπαλλοτρίωση ὅλης τῆς τσιφλικάδικης γῆς, θεωροῦν ἁπλῶς ἀπαράδεχτο καί τυχοδιωχτικό νά συμπεριληφθεῖ στό πρόγραμμα αὐτή ἡ διεκδίκηση πού δέν ἔχει σ' ὅλες τίς περιπτώσεις τή θέση της. Οἱ σοσιαλδημοκράτες καλοῦν εὐθύς ἐξαρχῆς τό προλεταριάτο νά κάνει τό πρῶτο ἐπαναστατικό βῆμα μαζί μέ τήν εὔπορη ἀγροτιά, γιά νά τραβήξει εὐθύς ἀμέσως παραπέρα ἤ μαζί μέ τήν ἀστική τάξη τοῦ χωριοῦ ἐνάντια στήν τάξη τῶν τσιφλικάδων, ἤ ἐνάντια στήν ἀστική τάξη τοῦ χωριοῦ, ἑνωμένη μέ τήν τάξη τῶν τσιφλικάδων. Ἀκόμα κι ἐδῶ στήν πάλη ἐνάντια στίς μισοδουλοπαροικιακές σχέσεις οἱ φιλελεύθεροι φοβοῦνται τήν ταξική πρωτοβουλία καί πάλη. Θέλουν ν' ἀναθέσουν τή μεταρύθμιση στό «κράτος» (ξεχνώντας τόν ταξικό χαρακτήρα τοῦ κράτους) γιά νά τήν πραγματοποιήσει μέ τά ὄργανα αὐτοδιοίκησης καί μέ τίς «εἰδικές» ἐπιτροπές, παραβάλλοντας — καί αὐτό εἶναι τό πιό χαρακτηριστικό πού μπορεῖ νά γίνει — τήν ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση τῶν ὀτρέζκι μέ τήν ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση γῆς γιά τήν κατασκευή σιδηροδρομικῶν γραμμῶν!! Οἱ φιλελεύθεροί μας δέ θά μποροῦσαν νά ἐκφράσουν ἤ, πιό σωστά, *νά μαρτυρήσουν* πιό καθαρά τήν ἐνδόμυχη ἐπιθυμία τους νά περιβάλουν τή νέα μεταρύθμιση μέ τίς ἴδιες ἀκριβῶς «εὐκολίες» γιά τίς ἰθύνουσες τάξεις, πού περιβάλλεται παντοῦ καί πάντα ἡ πούληση τῆς γῆς στούς σιδηροδρόμους. Καί αὐτό γίνεται παράλληλα μέ τίς ἠχηρές φράσεις γιά ἀλλαγή τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῆς ἀριστοκρατίας τῶν κλειστῶν τάξεων μέ μιά ἀγροτο-δημοκρατική πολιτική! Γιά νά πραγματοποιηθεῖ μιά τέτοια ἀλλαγή πρέπει νά γίνει ἔκκληση ὄχι πρός τό «κοινωνικό συμφέρον», ἀλλά πρός τό καταπιεζόμενο στρῶμα — τῶν ἀγροτῶν — ἐνάντια σ' αὐτό πού καταπιέζει — τῶν εὐγενῶν, πρέπει νὰ ξεσηκώνουμε τό πρῶτο ἐνάντια στό δεύτερο, πρέπει νά καλοῦμε τήν ἀγροτιά σέ ἐπαναστατική αὐτενέργεια καί ὄχι τό κράτος σέ μεταρυθμιστική δράση. Παρακάτω. Μιλώντας γιά κατάργηση τῶν μισοδουλοπαροικιακῶν

* Βλέπε τή δήλωση τοῦ Πλεχάνοφ στό τεῦχος 4 τοῦ περιοδικοῦ «Ζαριά» καί τή δική μου στήν ἀπάντηση πρός τόν Ἴξ. (Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 225–226 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 223–224). *Σύντ.*)

σχέσεων, οἱ φιλελεύθεροι ἀποσιωποῦν τό ζήτημα ποιές ἀκριβῶς σχέσεις ξεκαθαρίζουν ἀπό τή δουλοπαροικία. Ὁ κ. Λ. λχ. ἐπαναλαβαίνει τά λογάκια τῶν κ. κ. Νικολάι —ον, Β. Β. καί ἄλλων σχετικά μέ τήν «ἀρχή τῆς ἀναγνώρισης τοῦ δικαιώματος τῶν γεωργῶν πάνω στή γῆ πού καλλιεργοῦν», σχετικά μέ τή «ζωτικότητα» τῆς ἀγροτιᾶς, ἀποσιωπᾶ ὅμως μέ μετριοφροσύνη τήν «ἀρχή» τῆς διεξαγωγῆς τοῦ νοικοκυριοῦ τους κατά ἀστικό τρόπο καί τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς μισθωτῆς ἐργασίας ἀπ' αὐτούς τούς γεμάτους ζωτικότητα ἀγρότες. Γιά τό ὅτι ἡ συνεπής ἐφαρμογή τοῦ δημοκρατισμοῦ στόν ἀγροτικό τομέα σημαίνει ἀναπόφευχτο δυνάμωμα καί στερέωση ἴσα ἴσα τῶν μικροαστικῶν ἐκπροσώπων τῆς ἀγροτιᾶς — γι' αὐτό οἱ ἀστοί δημοκράτες μας δέν ἔχουν καί δέ θέλουν νά ἔχουν τήν παραμικρή ἰδέα. Στήν προλεταριοποίηση τῆς ἀγροτιᾶς ὁ κ. Λ. ἀρνεῖται (ἀκολουθώντας πάλι τούς ναρόντνικους καί στό πνεῦμα τῆς «Ρεβ. Ροσσίγια») νά δεῖ ἕναν «τύπο ἐξέλιξης» καί τήν ἐξηγεῖ μέ τά «ὑπολείμματα τῆς δουλοπαροικίας» καί τή «γενική παθολογική κατάσταση τοῦ χωριοῦ»! Πιθανότατα, ὕστερα ἀπό τήν εἰσαγωγή τοῦ συντάγματος, νά σταματήσει στή χώρα μας ἡ ἀνάπτυξη τῶν πόλεων, ἡ φυγή τῆς ἀγροτικῆς φτωχολογιᾶς ἀπό τήν ὕπαιθρο, τό πέρασμα τῶν τσιφλικάδων ἀπό τό σύστημα τῆς ξεπληρωμῆς μέ δουλειά στό σύστημα τῆς χρησιμοποίησης μισθωτῶν ἐργατῶν γῆς κτλ.! Ὁ κ. Λ., δείχνοντας τήν εὐεργετική ἐπίδραση πού εἶχε ἡ γαλλική ἐπανάσταση πάνω στή γαλλική ἀγροτιά, μιλάει μέ πάθος γιά τήν ἐξαφάνιση τῶν λιμῶν, γιά τήν ἄνοδο τῆς γεωργίας καί τήν πρόοδό της, ὅμως γιά τό ὅτι ἡ πρόοδος αὐτή ἦταν ἀστική πρόοδος, βασισμένη στή διαμόρφωση μιᾶς «σταθερῆς» τάξης μισθωτῶν ἐργατῶν γῆς καί στήν χρόνια ἐξαθλίωση τῶν μαζῶν τῶν *κατώτερων* στρωμάτων τῆς ἀγροτιᾶς, γιά τό ζήτημα αὐτό ὁ ναροντνικίζων ἀστός δέ βγάζει φυσικά τσιμουδιά.

Μέ λίγα λόγια ἡ διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό ἀγροτικό πρόγραμμα τοῦ κ. Λ. καί στό σοσιαλδημοκρατικό ἀγροτικό πρόγραμμα ἀναπαράγει σέ μικρογραφία μέ ὑπέροχη ἀκρίβεια ὅλες τίς γενικές διαφορές πού ὑπάρχουν στό πρόγραμμα-μίνιμουμ τῆς φιλελεύθερης δημοκρατίας καί στό πρόγραμμα-μίνιμουμ τῆς προλεταριακῆς δημοκρατίας. Εἴτε ἐξετάσετε τά προγράμματα αὐτά στή θεωρητική τοποθέτησή τους ἀπό τούς ἀντίστοιχους θεωρητικούς ἤ ἀπό τήν ἄποψη τῆς πραχτικῆς ἐφαρμογῆς τους ἀπό τά ἀντίστοιχα κόμματα καί κατευθύνσεις εἴτε ρίξετε μιά ματιά στήν ἱστορία, λχ. τοῦ 1848, θά δεῖτε ἀκριβῶς τίς δυό αὐτές ριζικές διαφορές ἀνάμεσα στόν τρόπο πού τοπο-

θετοῦν τά ἄμεσα πραχτικά καθήκοντα οἱ φιλελεύθεροι καί στόν τρόπο πού τά τοποθετοῦν οἱ σοσιαλδημοκράτες: ἀπό τό ἕνα μέρος ἡ μεσοβέζικη πάλη τῶν ρεφορμιστῶν ἐνάντια στίς ἐπιβιώσεις τῆς δουλοπαροικίας καί ἡ συγκάλυψη τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων τῆς «σύγχρονης» κοινωνίας, καί ἀπό τό ἄλλο ἡ ἐπαναστατική πάλη ἐνάντια στά ὑπολείμματα τοῦ παλιοῦ καιροῦ μέ σκοπό τήν ἐπέκταση, τήν ἀνάπτυξη καί τήν ὄξυνση τῆς πάλης τῶν τάξεων πάνω στό ἔδαφος τῆς νέας κοινωνίας. Βέβαια αὐτές οἱ ριζικές διαφορές πού προσιδιάζουν στήν ἴδια τή φύση τῆς ἀναπτυσσόμενης κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας, ἐκδηλώνονται μέ πολύ διαφορετικές μορφές στά διάφορα ἐθνικά κράτη καί στίς διάφορες ἐποχές. Ἡ ἀνικανότητά τους νά διακρίνουν πίσω ἀπό τίς νέες καί πρωτότυπες μορφές τήν «παλιά» ἀστική δημοκρατία ἀποτελεῖ τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν συνεπῶν καί μή συνεπῶν θεωρητικῶν της. Στούς μή συνεπεῖς δέν μποροῦμε λχ. νά μή κατατάξουμε τόν ἐκπρόσωπο τοῦ «πελαγωμένου ναροντνικισμοῦ» — τόν κ. Π. Νοβομπράντσεφ (βλ. τά φύλλα 32 καί 33 τῆς «Ρεβ. Ροσσίγια»), πού ἀπ' ἀφορμή τίς ἐπιθέσεις τῆς «Ἴσκρα» ἐνάντια στό περιοδικό «Ὀσβομποζντένιγε» σάν ταξική ἀστική ἔκδοση, παρατηρεῖ εἰρωνικά: «Τήν πέτυχε τήν ἀστική τάξη. Μπράβο της. Τί νά πεῖς; Μᾶς ἀποστόμωσε!». «Ὁ κ. Στροῦβε — μᾶς διδάσκει μέ συγκατάβαση ἡ «Ρεβ. Ροσσίγια» — εἶναι ἐκπρόσωπος τῆς „διανόησης" καί ὄχι τῆς „ἀστικῆς τάξης σάν τάξης" γιατί δέ συνενώνει καί δέν παρασύρει κανενός εἴδους τάξεις ἤ κλειστές τάξεις». Πολύ καλά, κύριοι! Ἄν ὅμως ἐμβαθύνατε λιγάκι στό ζήτημα, θά βλέπατε ὅτι ὁ κ. Στροῦβε εἶναι ἐκπρόσωπος τῆς *ἀστικῆς* διανόησης. Καί τήν ἀστική τάξη σάν τάξη τό ρωσικό προλεταριάτο θά τή δεῖ μπροστά του στό στίβο τῆς ἱστορίας μόνο ὅταν θά ὑπάρχει πολιτική ἐλευθερία, ὅταν ἡ κυβέρνηση θά ἀποτελεῖ σχεδόν ἄμεσα μιά «ἐπιτροπή» τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου στρώματος τῆς ἀστικῆς τάξης. Καί μόνο οἱ «ἀπό παρεξήγηση σοσιαλιστές» μποροῦν νά μή ξέρουν ὅτι χρέος τους εἶναι νά ἀνοίγουν τά μάτια τῆς ἐργατικῆς τάξης τόσο γιά τή δράση τῆς ἀστικῆς τάξης ὅσο καί γιά τή νοοτροπία της, τόσο στήν κατάσταση ὡριμότητάς της ὅσο καί στή νεανική-ὀνειροπόλα ἡλικία της.

Ὅσο γιά τήν ὀνειροπόληση, ἐδῶ πρέπει νά ἀσχοληθοῦμε ἴσα ἴσα μέ τόν κ. Νοβομπράντσεφ. Τό ἄρθρο μας ὅμως ἔχει παρατραβήξει τόσο καί ἡ κοσμοθεωρία καί οἱ ἀγροτο-ιστορικές ἀπόψεις τοῦ κ. Νοβομπράντσεφ περιέχουν τόσα πολλά ἐνδιαφέροντα πράγματα, ἰδιαίτερα σέ σύγκριση μέ τόν κ. Λ., ὥστε εἴ-

μαστε ἀναγκασμένοι νά ἀναβάλουμε γιά ἄλλη φορά τή συζήτηση πάνω σ' αὐτό τό θέμα.

*Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 29 τοῦ 'Οχτώβρη
καί 5 τοῦ Νοέμβρη (11 καί 18 τοῦ Νοέμβρη) 1903*

*Δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Ἴσκρα»
ἀρ. φύλλου 54, 1 τοῦ Δεκέμβρη 1903
Ὑπογραφή: Ν. Λένιν*

*Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο τῆς
ἐφημερίδας «Ἴσκρα»*

ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΚΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

Ἀγαπητέ σύντροφε! Παρακαλῶ νά δημοσιευτεῖ στήν «Ἴσκρα» ἡ παρακάτω δήλωση:

«Ὁ Ν. Λένιν ἀπό τήν 1 τοῦ Νοέμβρη (μέ τό νέο ἡμερολόγιο) 1903 δέν ἀποτελεῖ πιά μέλος τῆς σύνταξης τῆς „Ἴσκρα"».

Μέ σοσιαλδημοκρατικούς χαιρετισμούς

Ν. Λένιν

Γράφτηκε στίς 5 (18) τοῦ Νοέμβρη 1903

Δημοσιεύτηκε τό 1904 στήν μπροσούρα: Λ. Μάρτοφ. «Ἡ πάλη ἐνάντια στήν „κατάσταση πολιορκίας" μέσα στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας». Γενεύη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗ ΔΗΛΩΣΗ [53]

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΣΔΕΚΡ στή συνεδρίασή της στίς 27 τοῦ Νοέμβρη 1903 στή Γενεύη ψήφισε ὁμόφωνα τήν παρακάτω ἀπόφαση.

Ἡ πρόσληψη ἀπό τόν σ. Πλεχάνοφ τῶν μαρτοφικῶν στή σύνταξη ἀποτελεῖ ἀνοιχτό πέρασμα τοῦ Πλεχάνοφ μέ τό μέρος τῆς μειοψηφίας τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, μειοψηφίας πού ὁ ἴδιος ὁ Πλεχάνοφ ἐπανειλημμένα τή χαρακτήρισε δημόσια σάν ἀποκλίνουσα πρός τόν ὀπορτουνισμό καί τόν ἀναρχισμό. Αὐτό θά προβάλει ὁλοκάθαρα ἀπό τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος καί τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου. Τό πέρασμα αὐτό ἀποτελεῖ κατάφωρη παραβίαση τῆς θέλησης τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ καί παρά τή ρητή ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας τῶν ρωσικῶν ἐπιτροπῶν τοῦ κόμματος. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή δέν μπορεῖ νά ἐπιτρέψει μιά τέτοια παραβίαση τῆς θέλησης τοῦ συνεδρίου, πολύ περισσότερο πού ὁ σ. Πλεχάνοφ πού ἐπωφελήθηκε ἀπό τήν παραίτηση τοῦ σ. Λένιν γιά νά κάνει αὐτή τήν ἐνέργεια, διέπραξε μιά κατάφωρη κατάχρηση ἐμπιστοσύνης, γιατί ὁ σ. Λένιν παραιτήθηκε ὑπό ὅρους, γιά τό συμφέρον μιᾶς εἰρηνικῆς συνεννόησης μέσα στό κόμμα. Οἱ μαρτοφικοί ὅμως, ἀφοῦ ἀπέριψαν τό τελεσίγραφο τῆς ΚΕ τῆς 25 τοῦ Νοέμβρη [54], ἀπόκρουσαν τήν εἰρήνη καί κήρυξαν ἔτσι τόν πόλεμο.

Γι' αὐτό ἡ ΚΕ παίρνει ἐπαναστατικά στά χέρια της τό ΚΟ τοῦ κόμματος καί δηλώνει ὅτι θά ἐπιδιώξει μ' ὅλες τίς δυνάμεις της, ὥστε τή μελλοντική τύχη τοῦ κόμματος νά τήν καθορίσει ἡ θέληση τοῦ κόμματος στό σύνολό του καί ὄχι ἡ θέληση τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ καί ἡ προδοσία ἑνός ὁποιουδήποτε προσώπου.

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή

Γράφτηκε στίς 14 (27) τοῦ Νοέμβρη 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ [55]

Σύντροφοι! Ἡ ὁριστική ἑνοποίηση τοῦ κόμματος βάζει τώρα μπροστά μας τό ζωτικό καί ἐπιταχτικό καθῆκον ν' ἀναπτύξουμε πλατιά τή δουλειά τῆς σοσιαλδημοκρατίας στό ἐξωτερικό καί νά συνενώσουμε γερά ὅλα τά στελέχη πού δροῦν στόν τομέα αὐτόν.

Σύμφωνα μέ τό καταστατικό τοῦ κόμματος (ἄρθρο 13), ὅλη ἡ δουλειά τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό χωρίζεται σέ δυό μεγάλους τομεῖς, διαφορετικούς ὡς πρός τόν τύπο τῆς ὀργάνωσής τους. Ἀπό τό ἕνα μέρος τή δουλειά τῆς προπαγάνδας καί τῆς ζύμωσης στό ἐξωτερικό τή διευθύνει ἄμεσα καί τή συγκεντρώνει στά χέρια του ὁ Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ ΚΕ θά πάρει ὅλα τά μέτρα γιά νά βοηθήσει τήν πλήρη συγκέντρωση τῆς δουλειᾶς αὐτῆς στά χέρια τοῦ Συνδέσμου καί νά ἐξασφαλίσει τήν αὐτονομία του σ' αὐτό τό λειτούργημα. Ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ Σύνδεσμος παρέχει βοήθεια στό ρωσικό κίνημα ἀποκλειστικά μέσω τῶν προσώπων καί τῶν ὁμάδων πού διορίζονται εἰδικά ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Ἡ ΚΕ, καλώντας ὅλα τά μέλη τοῦ Συνδέσμου, ὅλες τίς ὁμάδες βοήθειας καί ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό, νά ὑποστηρίξουν μέ ὅλα τά μέσα τό Σύνδεσμο στή δουλειά του τῆς προπαγάνδας καί τῆς ζύμωσης, ἔχει τήν πρόθεση νά κατευθύνει τώρα ὅλες τίς προσπάθειές της στήν ὀργάνωση αὐτῶν τῶν ὁμάδων πού μεσολαβοῦν, μέσω τῶν ὁποίων

θά πρέπει νά γίνεται ἡ ὑποστήριξη τοῦ κινήματος τῆς Ρωσίας.

Τά καθήκοντά της στόν τομέα αὐτόν ἡ ΚΕ τά καταλαβαίνει ὡς ἑξῆς.

Ἡ ὑποστήριξη τοῦ ρωσικοῦ κινήματος ἀπό τό ἐξωτερικό ἐκφράζεται κυρίως 1) μέ τήν ἀποστολή ἐπαναστατικῶν στελεχῶν στή Ρωσία· 2) μέ τήν ἀποστολή στή Ρωσία χρηματικῶν ποσῶν πού συγκεντρώνονται στό ἐξωτερικό· 3) μέ τή συγκέντρωση στό ἐξωτερικό συνδέσεων, πληροφοριῶν καί ὑποδείξεων ὡς πρός τή Ρωσία, πού θά πρέπει ἀμέσως νά διαβιβάζονται στή Ρωσία γιά νά βοηθοῦνται οἱ σύντροφοι πού δροῦν ἐκεῖ, γιά νά προλαβαίνονται χτυπήματα κτλ.· 4) μέ τήν ἀποστολή ἐντύπων στή Ρωσία κτλ.

Χωρίς νά ἔχουμε τήν ἀξίωση νά μᾶς ἀναγνωριστεῖ ὅτι μέ τήν ἀπαρίθμηση αὐτή ἐξαντλοῦμε ὅλες τίς μορφές ἄμεσης ὑποστήριξης ἀπό τό ἐξωτερικό τοῦ κινήματος στή Ρωσία, νομίζουμε ὡστόσο πώς γιά τήν ὥρα εἶναι ἀρκετό νά χαράξουμε τίς κύριες μορφές αὐτῆς τῆς ὑποστήριξης καί νά προσαρμόσουμε στίς μορφές αὐτές τήν ὀργάνωση πού δημιουργεῖται. Ἡ πείρα θά μᾶς δείξει σέ ποιό βαθμό θά χρειαστεῖ στό ἀπώτερο μέλλον νά ἐπιφέρουμε τροποποιήσεις στήν ὀργάνωση αὐτή.

Ἄς ἀρχίσουμε μέ τήν ἀποστολή ἀνθρώπων γιά δουλειά στή Ρωσία. Θά ἦταν ἐννοεῖται εὐχῆς ἔργο ὁ μεγαλύτερος ἀριθμός ἐκείνων πού φεύγουν νά ἔρχεται σέ ἄμεση ἐπαφή μέ τή βασική ἀντιπροσωπεία τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό καί συγκεκριμένα μέ τήν ἀντιπροσωπεία τῆς Γενεύης, παίρνοντας ἀπ᾽ αὐτήν γιάφκες, συνθηματικά, χρήματα καί τίς ἀναγκαῖες ὁδηγίες. Πολλοί ὅμως ἄνθρωποι πού φεύγουν γιά δουλειά στή Ρωσία δέν ἔχουν φυσικά τή δυνατότητα νά περνᾶνε ἀπό τή Γενεύη καί γι᾽ αὐτό ἡ ΚΕ σκοπεύει νά προβεῖ στό διορισμό ὁρισμένων ἀντιπροσώπων της σ᾽ ὅλα τά λίγο-πολύ σπουδαῖα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ: Λονδίνο, Παρίσι, Βρυξέλλες, Βερολίνο, Βιέννη κ. ἄ. Ὁ καθένας πού σκοπεύει νά πάει γιά δουλειά στή Ρωσία καλεῖται νά ἀπευθύνεται στόν τοπικό ἀντιπρόσωπο τῆς ΚΕ καί ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτός θά παίρνει ὅλα τά μέτρα, ὥστε ὅποιος φεύγει νά μπορεῖ νά φτάνει στόν προορισμό του ὅσο τό δυνατόν πιό γρήγορα καί πιό ἀκίνδυνα, ὥστε οἱ πρῶτες ἐνέργειες ἐκείνου πού πηγαίνει στή Ρωσία ν᾽ ἀνταποκρίνονται στό γενικό σχέδιο τῆς ΚΕ ἀναφορικά μέ τήν κατανομή τῶν δυνάμεων καί μέσων κτλ. Ἡ ΚΕ ἐλπίζει πώς ὁ Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ θά δόσει κάθε εἴδους βοήθεια σ᾽ αὐτούς τούς ἀντιπροσώπους τῆς ΚΕ, ἐνημερώνοντας λχ. ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερο μέρος τοῦ κοινοῦ στό ἐξω-

τερικό γιά τό ρόλο αὐτῶν τῶν ἀντιπροσώπων, γιά τούς ὅρους ἐπαφῆς μαζί τους, βοηθώντας στήν ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερη συνωμοτική ὀργάνωση αὐτῶν τῶν ἐπαφῶν κτλ.

Ἐπειδή ἡ ἀποστολή ἀνθρώπων στή Ρωσία ἀπό τά μεγάλα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι ζήτημα πολύ σοβαρό κι ἐπειδή τήν ἀπαιτούμενη γνωριμία μ' αὐτούς πού στέλνονται δέν μπορεῖ νά τήν κάνει ἕνα μόνο πρόσωπο, ἡ ΚΕ, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες, δέ θά διορίζει ἕνα μόνο ἀντιπρόσωπο, ἀλλά ὁμάδα ἀντιπροσώπων, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 13 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος.

Παρακάτω. Ὡς πρός τήν ἀποστολή χρημάτων, στό ζήτημα αὐτό τό καλύτερο θά ἦταν ἡ συλλογή χρημάτων στό ἐξωτερικό νά συγκεντρωθεῖ ἐξολοκλήρου στά χέρια τοῦ Συνδέσμου καί ἡ διοίκηση τοῦ Συνδέσμου νά μεταβιβάζει τά ποσά στήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Μόνο σέ περιπτώσεις ἀπόλυτης ἀνάγκης θά χρειαστεῖ ἴσως, ἀνάλογα μέ τό τί θά δείξει ἡ πείρα, νά μεταβιβάζονται ὁρισμένα ποσά ἀπευθείας ἀπό τά τοπικά τμήματα τοῦ Συνδέσμου στούς τοπικούς ἀντιπροσώπους τῆς ΚΕ, ὅταν λχ. ἔκτακτες περιστάσεις ἀπαιτοῦν ἄμεση βοήθεια γιά ἀπόδραση, γιά ἀποστολή ἑνός ἀνθρώπου, γιά ἀποστολή ἐντύπων κτλ. Ἡ ΚΕ ἐλπίζει πώς ἡ διοίκηση τοῦ Συνδέσμου θά δώσει τίς κατάλληλες ὁδηγίες στά τμήματα καί θά ἐκπονήσει τίς καλύτερες μορφές τήρησης λογαριασμῶν γιά τή συλλογή καί τή διάθεση τῶν χρημάτων.

Ἔπειτα εἶναι βέβαια πασίγνωστο ὅτι πολύ συχνά τά πρόσωπα πού ἔρχονται ἀπό τή Ρωσία στό ἐξωτερικό φέρνουν εἰδήσεις πού θά ἦταν πολύ σπουδαῖες γιά τά στελέχη μας στή Ρωσία, ὅπως εἶναι λχ. οἱ εἰδήσεις γιά τήν ἔκταση πού ἔχουν τά χτυπήματα, γιά τήν ἀνάγκη νά προειδοποιηθοῦν οἱ τάδε καί τάδε σύντροφοι μιᾶς πόλης πού βρίσκεται μακριά ἀπό τόν τόπο τοῦ χτυπήματος, γιά τήν ἀνάγκη νά χρησιμοποιηθοῦν στή Ρωσία ὁρισμένες συνδέσεις, πού δέν πρόλαβε ἤ δέν μπόρεσε νά χρησιμοποιήσει ὁ σύντροφος πού δραπέτευσε ἤ ἀναχώρησε κτλ. Βέβαια στό βαθμό πού θά ἑνοποιεῖται τελικά ὅλη ἡ κομματική δουλειά κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τῆς ΚΕ, ὅλο καί πιό συχνά θά παρουσιάζεται ἡ δυνατότητα νά συγκεντρώνονται ὅλες αὐτές οἱ συνδέσεις καί οἱ ὑποδείξεις μέσα στήν ἴδια τή Ρωσία καί αὐτός εἶναι ὁ μοναδικά κανονικός καί ἐπιθυμητός δρόμος. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητο ὅτι γιά πολύ καιρό ἀκόμα θά ὑπάρχουν περιπτώσεις πού γιά διάφορους λόγους οἱ σύντροφοι πού δραπετεύουν ἤ ἀναχωροῦν νόμιμα ἀπό τή Ρωσία δέ θά ἔχουν προλάβει νά παραδόσουν τίς συνδέσεις μέσα στή Ρωσία καί θά εἶ-

ναι ἀνάγκη νά ἐπωφελούμαστε γιά τό σκοπό αὐτό ἀπό τήν παραμονή τους στό ἐξωτερικό.

Τέλος ἡ ΚΕ θά προσπαθήσει βέβαια νά συγκεντρώσει τή δουλειά τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἔντυπου ὑλικοῦ, ὅσο τό δυνατόν πληρέστερα, στά χέρια μιᾶς εἰδικῆς ὁμάδας μεταφορᾶς, πού ἕνα μέρος τῶν μελῶν της θά βρίσκεται πάντα στό ἐξωτερικό. Γι᾽ αὐτό θά διοριστοῦν εἰδικοί ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ, πού θά διαχειρίζονται τίς ἀποθῆκες τῶν κομματικῶν ἐντύπων στά διάφορα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ, θά κρατᾶνε τίς συνδέσεις μέ τά σύνορα κτλ. Ἀλλά καί μέ τήν καλύτερη δυνατή ὀργάνωση τῆς δουλειᾶς τῆς μεταφορᾶς πάντοτε θά ὑπάρχουν βέβαια στή δουλειά αὐτή κενά, πού θά χρειάζεται νά συμπληρώνονται μέ ἔκτακτες εὐκαιρίες, στέλνοντας (ἴσως) βαλίτσες, χρησιμοποιώντας κάποιες εὐνοϊκές περιπτώσεις ἐμπορικῶν σχέσεων, ἐπικοινωνίας μέ πλοῖα κτλ. Ὅλες οἱ πληροφορίες, οἱ ὑποδείξεις καί τά στοιχεῖα πού ἔχουν σχέση μ᾽ αὐτή τή δουλειά πρέπει ἐπίσης νά στέλνονται στούς ἀντιπροσώπους τῆς ΚΕ, πού θά συγκεντρώνουν ὅλες αὐτές τίς δουλειές καί θά δροῦν σύμφωνα μέ τό γενικό σχέδιο τῆς ΚΕ καί τίς ὁδηγίες της.

Ἡ ΚΕ, γνωστοποιώντας τό σχέδιο δουλειᾶς της στή διοίκηση τοῦ Συνδέσμου, ἐκφράζει τήν πεποίθησή της ὅτι ὁ Σύνδεσμος θά δόσει μέ τή σειρά του κάθε βοήθεια στούς ἀντιπροσώπους τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό καί εἰδικά θά πάρει μέτρα, ὥστε οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοί νά μπορέσουν νά γνωρίσουν πλατιά τίς ὁμάδες βοήθειας, τούς ὁμίλους τῆς νεολαίας κτλ. κτλ.

Γράφτηκε ὄχι νωρίτερα
ἀπό τίς 16 (29) τοῦ Νοέμβρη 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ «ΙΣΚΡΑ» [56]

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΧΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τό ἄρθρο «Τί νά μή κάνουμε» ἀνακινεῖ ὁρισμένα ζητήματα, τόσο σπουδαῖα, τόσο φλέγοντα γι' αὐτήν ἀκριβῶς τή στιγμή τῆς κομματικῆς μας ζωῆς, πού εἶναι δύσκολο ν' ἀντισταθεῖ κανείς στήν ἐπιθυμία ν' ἀπαντήσει ἀμέσως στήν εὐγενική πρόσκληση τῆς σύνταξης ν' ἀνοίξει φιλόξενα τίς στῆλες τοῦ ὀργάνου της, — ἐξαιρετικά δύσκολο γιά ἕνα μόνιμο συνεργάτη τῆς «Ἴσκρα», ἐξαιρετικά δύσκολο ἰδιαίτερα σέ στιγμές πού, ἄν ἀργήσει μιά βδομάδα νά χρησιμοποιήσει τήν ψῆφο του, σημαίνει ἴσως πώς παραιτεῖται ἐντελῶς ἀπό τό νά πάρει μέρος στήν ψηφοφορία. Καί ἐγώ θά ἤθελα νά κάνω χρήση τῆς συμβουλευτικῆς ψήφου μου γιά νά ἀπομακρύνω ὁρισμένες ἐνδεχόμενες, ἴσως μάλιστα καί ἀναπόφευχτες παρεξηγήσεις.

Θέλω πρῶτ' ἀπ' ὅλα νά πῶ ὅτι, κατά τή γνώμη μου, ὁ ἀρθρογράφος ἔχει χίλιες φορές δίκιο ὅταν ἐπιμένει στήν ἀνάγκη νά περιφρουρηθεῖ ἡ ἑνότητα τοῦ κόμματος καί νά ἀποφευχθοῦν νέες διασπάσεις, ἰδιαίτερα ἐξαιτίας διαφωνιῶν πού δέν μποροῦν νά θεωρηθοῦν σημαντικές. Ἡ ἔκκληση γιά εἰρηνοφιλία, πραότητα καί ὑποχωρητικότητα εἶναι πάντοτε ἐξαιρετικά ἀξιέπαινη ὅταν γίνεται ἀπό ἕναν ἡγέτη γενικά καί ἰδιαίτερα στή δοσμένη στιγμή. Τό νά ἀναθεματίζουμε ἤ νά διαγράφουμε ἀπό τό κόμμα ὄχι μόνο τούς πρώην οἰκονομιστές, ἀλλά καί τίς ὁμαδοῦλες τῶν σοσιαλδημοκρατῶν πού πάσχουν ἀπό «κάποια ἀσυνέπεια», θά ἦταν ἀναμφισβήτητα παράλογο, τόσο παράλογο πού καταλαβαίνουμε πέρα γιά πέρα τόν ἐκνευρισμένο τόνο τοῦ ἀρθρογράφου ἀπέναντι στούς, ὅπως τούς φαντάζεται, μονοκόμματους, πεισματάρηδες, ἀνόητους Σομπάκεβιτς πού εἶναι ἱκανοί νά ὑποστηρίζουν τή διαγραφή. Ἐμεῖς πιστεύουμε ἀκόμα κάτι παραπάνω: ὅταν θά ἔχουμε κομματικό πρόγραμμα καί κομματική ὀργάνωση, πρέ-

πει ὄχι μόνο νά ἀνοίγουμε φιλόξενα τίς στῆλες τοῦ κομματικοῦ ὀργάνου γιά ἀνταλλαγή γνωμῶν, ἀλλά καί νά δίνουμε τή δυνατότητα νά ἐκθέτουν συστηματικά τίς διαφωνίες τους, ἔστω καί ἀσήμαντες, οἱ ὁμάδες ἐκεῖνες ἤ, ὅπως ἐκφράζεται ὁ ἀρθρογράφος, οἱ ὁμαδοῦλες πού ἀπό ἀσυνέπεια ὑποστηρίζουν ὁρισμένα ἀναθεωρητικά δόγματα καί πού γιά τόν ἄλφα ἤ βῆτα λόγο ἐπιμένουν στήν ἰδιομορφία καί στήν ἀτομικότητα τῆς ὁμάδας τους. Ἀκριβῶς γιά νά μήν εἴμαστε πολύ μονοκόμματοι καί ἀπότομοι ἀλά Σομπάκεβιτς ἀπέναντι στόν «ἀναρχικό ἀτομικισμό», εἶναι ἀνάγκη, κατά τή γνώμη μας, νά κάνουμε ὅ,τι εἶναι δυνατόν — μέχρι καί ὁρισμένες ὑποχωρήσεις ἀπό τά ὡραῖα σχήματα τοῦ συγκεντρωτισμοῦ καί ἀπό τή χωρίς ὅρους ὑποταγή στήν πειθαρχία — γιά νά δόσουμε στίς ὁμαδοῦλες αὐτές τήν ἐλευθερία νά ἐκφράσουν ἐλεύθερα τή γνώμη τους, γιά νά δόσουμε σ' ὅλο τό κόμμα τή δυνατότητα νά σταθμίσει τό βάθος ἤ τό ἀσήμαντο τῶν διαφωνιῶν, νά καθορίσει ποῦ ἀκριβῶς, σέ τί καί *ἀπομέρους τίνος ἀκριβῶς* ἐκδηλώνεται ἡ *ἀσυνέπεια.*

Εἶναι ἀλήθεια καιρός νά πετάξουμε ἀποφασιστικά τίς παραδόσεις τοῦ σεχταριστικοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων καί νά ρίξουμε — μέσα στό κόμμα πού στηρίζεται στίς *μάζες* — τό ἀποφασιστικό σύνθημα: *περισσότερο φῶς*, ἄς τά ξέρει *ὅλα* τό κόμμα, ἄς τοῦ δοθεῖ *ὅλο, ἀπολύτως ὅλο τό ὑλικό* γιά τήν ἀξιολόγηση τῶν κάθε λογῆς διαφωνιῶν, τῶν ἐπιστροφῶν στόν ἀναθεωρητισμό, τῶν παραβάσεων τῆς πειθαρχίας κτλ. Περισσότερη ἐμπιστοσύνη στήν αὐτοτελῆ κρίση ὅλης τῆς μάζας τῶν κομματικῶν στελεχῶν: αὐτά καί μόνο αὐτά εἶναι ἱκανά νά μετριάσουν τήν ὑπερβολική ἔξαψη τῶν ὁμάδων πού ἔχουν τήν τάση πρός τή διάσπαση, εἶναι ἱκανά μέ τήν ἀργή, ἀπαρατήρητη, ἀλλά καί ἀπό τό ἄλλο μέρος ἐπίμονη ἐπίδραση νά τούς ἐμπνεύσουν τήν «ἐλεύθερη συγκατάθεση» ὡς πρός τήν τήρηση τῆς κομματικῆς πειθαρχίας, εἶναι ἱκανά νά καλμάρουν τό μένος τοῦ ἀναρχικοῦ ἀτομικισμοῦ, εἶναι ἱκανά καί μόνο μέ τό γεγονός τῆς ἀπάθειάς τους νά ντοκουμεντάρουν, νά ἀποδείξουν καί νά δείξουν τή μηδαμινή σημασία τῶν διαφωνιῶν πού τίς μεγαλοποιοῦν τά στοιχεῖα πού κλίνουν πρός τή διάσπαση.

Στό ἐρώτημα: «τί δέν πρέπει νά κάνουμε;» (τί δέν πρέπει νά κάνουμε γενικά καί τί δέν πρέπει νά κάνουμε γιά νά μή προκαλέσουμε διάσπαση) ἐγώ θά ἀπαντοῦσα πρῶτ' ἀπ' ὅλα: νά μή κρύβουμε ἀπό τό κόμμα τίς ἀφορμές τῆς διάσπασης πού ἐμφανίζονται καί μεγαλώνουν, νά μή κρύβουμε τίποτε ἀπό τά περιστατικά καί τά γεγονότα πού ἀποτελοῦν αὐτές τίς ἀφορμές.

Κάτι περισσότερο, νά μή τά κρύβουμε όχι μόνο άπό τό κόμμα, άλλά, όσο είναι δυνατόν, καί άπό τό κοινό πού είναι ξένο πρός αύτά. Λέω «όσο είναι δυνατόν», έχοντας ύπόψη μου ό,τι είναι άπαραίτητο νά κρυφτεί γιά συνωμοτικούς λόγους — στίς διασπάσεις μας όμως τά περιστατικά αύτοῦ τοῦ εἴδους παίζουν τόν πιό άσήμαντο ρόλο. Πλατιά δημοσιότητα — νά τό πιό σωστό καί τό μοναδικά άσφαλές μέσο γιά νά άποφευχθοῦν όσες διασπάσεις μποροῦν ν' άποφευχθοῦν, γιά νά περιοριστεί στό minimum ή ζημιά άπό τίς διασπάσεις έκεῖνες πού έχουν γίνει πιά άναπόφευχτες.

'Αλήθεια, σκεφτεῖτε καλά τίς ύποχρεώσεις πού έπιβάλλει στό κόμμα τό γεγονός ότι έχει πιά νά κάνει μέ *μάζες* καί όχι μέ ομίλους. Γιά νά γίνουμε κόμμα μαζῶν, όχι μόνο στά λόγια, πρέπει νά προσελκύουμε σ' όλες τίς κομματικές ύποθέσεις όλο καί πιό πλατιές μάζες, άνεβάζοντάς τες συνεχῶς άπό τήν πολιτική άδιαφορία στή διαμαρτυρία καί στήν πάλη, άπό τό γενικό πνεῦμα διαμαρτυρίας στή συνειδητή άποδοχή τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν άντιλήψεων, άπό τήν άποδοχή τῶν άντιλήψεων αύτῶν στήν ύποστήριξη τοῦ κινήματος, άπό τήν ύποστήριξη τοῦ κινήματος στήν όργανωμένη συμμετοχή στό κόμμα. Μπορεί νά έπιτευχθεῖ τό άποτέλεσμα αύτό χωρίς νά δοθεῖ ή πιό πλατιά δημοσιότητα στά ζητήματα πού άπό τή λύση τους έξαρτᾶται τούτη ή έκείνη ή έπίδραση πάνω στίς μάζες; Οἱ έργάτες θά πάψουν νά μᾶς καταλαβαίνουν καί θά μᾶς έγκαταλείψουν σάν έπιτελεῖο χωρίς στρατό, σέ περίπτωση διασπάσεων γιά άσήμαντες διαφωνίες — γράφει ό άρθρογράφος καί έχει άπόλυτο δίκιο. Καί γιά νά *μή μποροῦν* οἱ έργάτες νά πάψουν νά μᾶς καταλαβαίνουν, γιά *νά διδαχτοῦμε κάτι κι έμεῖς*, οἱ «καθοδηγητές», άπό τήν πείρα πού αύτοί άπόχτησαν μέσα στήν πάλη καί άπό τό προλεταριακό τους αίσθητήριο — γιά όλα αύτά είναι άνάγκη οἱ όργανωμένοι έργάτες νά μαθαίνουν νά παρακολουθοῦν τίς έμφανιζόμενες άφορμές διάσπασης (τέτοιες άφορμές ύπῆρχαν πάντα καί θά ξαναεμφανίζονται πάντα σέ κάθε μαζικό κόμμα), νά άντιμετωπίζουν συνειδητά αύτές τίς άφορμές, καί τά όσα γίνονται σέ κάποιο Ποσεχόνιε[57] τῆς Ρωσίας ή τοῦ έξωτερικοῦ νά τά κρίνουν άπό τήν άποψη τῶν συμφερόντων όλόκληρου τοῦ κόμματος, τῶν συμφερόντων όλόκληρου τοῦ κινήματος στό σύνολό του.

'Ο άρθρογράφος έχει δέκα φορές δίκιο όταν ύπογραμμίζει πώς στό κεντρικό μας όργανο πολλά θά δοθοῦν, μά καί πολλά θά τοῦ ζητηθοῦν. Έτσι είναι άκριβῶς. Καί άκριβῶς γι' αύτό εί-

ναι ἀνάγκη *ὅλο τό κόμμα νά διαπαιδαγωγεῖ* συστηματικά, βαθμιαῖα καί σταθερά κατάλληλους ἀνθρώπους γιά τό κεντρικό ὄργανο, νά βλέπει μπροστά του, σάν στήν παλάμη του, *ὁλόκληρη τή δράση* κάθε ὑποψήφιου γι' αὐτό τό ὑψηλό πόστο, νά γνωρίζει ἀκόμα καί τίς ἀτομικές ἰδιότητές τους, τίς δυνατές καί τίς ἀδύνατες πλευρές τους, τίς νίκες καί τίς «ἧττες» τους. Ὁ ἀρθρογράφος κάνει ἀξιοσημείωτα λεπτές καί προφανῶς βασισμένες σέ πλούσια πείρα παρατηρήσεις σχετικά μέ ὁρισμένες αἰτίες πού προκάλεσαν τέτοιου εἴδους ἧττες. Καί ἀκριβῶς ἐπειδή οἱ παρατηρήσεις αὐτές εἶναι τόσο λεπτές, πρέπει νά ἐπωφεληθεῖ ἀπ' αὐτές ὅλο τό κόμμα γιά *νά βλέπει πάντα* τήν κάθε, ἔστω καί μερική, «ἧττα» τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου «καθοδηγητῆ» του. Οὔτε ἕνας πολιτικός ἄνδρας δέν πέρασε τή σταδιοδρομία του χωρίς νά ἔχει τούτη ἤ ἐκείνη τήν ἧττα, καί ἄν μιλᾶμε στά σοβαρά γιά ἐπίδραση στίς μάζες, γιά κατάχτηση ἀπομέρους μας τῆς «ἐλεύθερης συγκατάθεσης» τῶν μαζῶν, τότε πρέπει νά τείνουμε μ' ὅλες μας τίς δυνάμεις στό νά μή κρύβονται οἱ ἧττες αὐτές μέσα στή μουχλιασμένη ἀτμόσφαιρα τῶν ὁμίλων καί τῶν μικροομάδων, μά νά ὑποβάλλονται στήν κρίση ὁλονῶν. Αὐτό ἀπό πρώτη ματιά φαίνεται ἐνοχλητικό, κατανάγκην θά φαίνεται κάποτε «προσβλητικό» γιά τόν ἄλφα ἤ βῆτα καθοδηγητή — ὀφείλουμε ὅμως νά ὑπερνικήσουμε αὐτό τό ψεύτικο αἴσθημα στενοχώριας, αὐτό εἶναι τό χρέος μας ἀπέναντι στό κόμμα, ἀπέναντι στήν ἐργατική τάξη. Ἔτσι καί μόνο ἔτσι θά δόσουμε σ' ὅλη τή μάζα τῶν κομματικῶν στελεχῶν μέ κύρος (καί ὄχι σ' ἕναν ὅμιλο ἤ ὁμαδούλα μέ τυχαία σύνθεση) τή δυνατότητα νά μάθει τούς ἡγέτες της καί *νά βάλει τόν καθένα τους στή θέση πού τοῦ ἀξίζει.* Μόνο ἡ πλατιά δημοσιότητα σιάζει ὅλες τίς μονοκόμματες, μονόπλευρες, ἰδιότροπες παρεκκλίσεις, μόνο αὐτή μετατρέπει τούς κάποτε ἀνόητους καί γελοίους «τσακωμούς» τῶν «μικροομάδων» σέ ὠφέλιμο καί ἀπαραίτητο ὑλικό κομματικῆς αὐτοδιαπαιδαγώγησης.

Φῶς, περισσότερο φῶς! Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό μιά τεράστια συναυλία· πρέπει ν' ἀποχτήσουμε πείρα γιά νά κατανείμουμε σωστά τούς ρόλους στή συναυλία αὐτή, γιά νά δόσουμε στόν ἕνα τό παθητικό βιολί, στόν ἄλλον τό ἄγριο κοντραμπάσο καί στόν τρίτο τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου. Ἄς πραγματοποιηθεῖ λοιπόν στήν πράξη ἡ θαυμάσια ἔκκληση τοῦ ἀρθρογράφου πού ζητάει φιλοξενία γιά ὅλες τίς γνῶμες στίς στῆλες τοῦ κομματικοῦ ὀργάνου καί ὅλων τῶν κομματικῶν ἐκδόσεων, ἄς κρίνουν ὅλοι καί ὁ καθένας χωριστά τίς «διαμάχες καί τίς γκρίνιες»

μας γιά κάθε «νότα», παρμένη, κατά τή γνώμη όρισμένων, πολύ στριγγλιάρικα, κατά τή γνώμη ἄλλων, φάλτσα, κατά τή γνώμη τρίτων, «σπασμένη». Καί μόνο ὕστερα ἀπό πολλές τέτοιες ἀνοιχτές συζητήσεις μπορεῖ νά διαμορφωθεῖ ἕνα πραγματικά ἁρμονικό συλλογικό ὄργανο καθοδηγητῶν, μόνο μ' αὐτό τόν ὅρο θά δημιουργηθεῖ γιά τούς ἐργάτες μιά τέτοια κατάσταση ὅπου *νά μή μποροῦν* νά πάψουν νά μᾶς καταλαβαίνουν, μόνο τότε τό «ἐπιτελεῖο» μας θά στηρίζεται πραγματικά στήν *ἐλεύθερη* καί *συνειδητή* θέληση μιᾶς στρατιᾶς πού θ' ἀκολουθεῖ τό ἐπιτελεῖο καί ταυτόχρονα θά κατευθύνει τό ἐπιτελεῖο της!

Λένιν

«Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 53,
25 τοῦ Νοέμβρη 1903

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο
τῆς ἐφημερίδας «Ἴσκρα»

ΓΙΑΤΙ ΑΠΟΧΩΡΗΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ «ΙΣΚΡΑ»; *

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ «ΙΣΚΡΑ» [58]

Τό ζήτημα αὐτό δέν εἶναι καθόλου προσωπικό. Εἶναι ζήτημα πού ἀφορᾶ τίς σχέσεις τῆς πλειοψηφίας μέ τή μειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματός μας καί εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ἀπαντήσω σ' αὐτό ἀμέσως καί ἀνοιχτά, εἶμαι ὑποχρεωμένος ὄχι μόνο γιατί οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς πλειοψηφίας μέ κατακλύζουν μέ ἐρωτήματα, ἀλλά καί γιά τό λόγο ὅτι τό ἄρθρο «Τό συνέδριό μας», πού δημοσιεύτηκε στό φύλλο ἀρ. 53 τῆς «Ἴσκρα», φώτισε *τελείως λαθεμένα* τήν ὄχι πολύ βαθιά, ὅμως πολύ ἀποδιοργανωτική διαίρεση ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές, στήν ὁποία ὁδήγησε τό συνέδριο.

Τό ἄρθρο ἐκθέτει τά πράγματα ἔτσι πού ἀκόμα καί μέ φακό νά ψάξει κανείς δέ θά βρεῖ σ' αὐτό *οὔτε μιά* πραγματικά σοβαρή αἰτία τῆς διαίρεσης, δέ θά μπορέσει νά βρεῖ ἔστω καί ἴχνος ἐξήγησης ἑνός φαινομένου, ὅπως εἶναι ἡ ἀλλαγή στή σύνθεση τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ, δέ θά βρεῖ ἔστω καί κάτι πού νά μοιάζει μέ σοβαρή αἰτία γιά τήν ἀποχώρησή μου ἀπό τό ὄργανο. Διαφωνήσαμε στό ζήτημα τῆς ὀργάνωσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος, — λέει ὁ ἀρθρογράφος, — στό ζήτημα τῆς σχέσης τοῦ ΚΟ μέ τήν ΚΕ, στό ζήτημα τοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς τοῦ συγκεντρωτισμοῦ, στό ζήτημα τῶν ὁρίων καί τοῦ χαρακτήρα τῆς συγκεντροποίησης πού ἦταν δυνατόν καί ὠφέλιμο νά γίνει, στό ζήτημα τῆς βλαβερότητας τῆς γραφειοκρατικῆς τυπολατρείας.

Ἔτσι εἶναι στήν πραγματικότητα; Ἤ μήπως *διαφωνήσαμε* ὡς

* Τό γράμμα αὐτό πρός τή σύνταξη τό εἶχα στείλει στήν «Ἴσκρα» εὐθύς ἀμέσως μετά τήν ἔκδοση τοῦ φύλλου ἀρ. 53. Ἡ σύνταξη ἀρνήθηκε νά τό δημοσιεύσει στό φύλλο ἀρ. 54 κι ἔτσι εἶμαι ὑποχρεωμένος νά τό δημοσιεύσω σέ χωριστό φυλλάδιο.

πρός τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα, ὡς πρός τό ζήτημα ἄν, ἐξαιτίας τῆς δυσαρέσκειας γιά τά πρόσωπα πού ἐκλέχτηκαν στό συνέδριο, ἐπιτρέπεται τό μποϋκοτάρισμα αὐτῶν τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, ἡ ἀποδιοργάνωση τῆς πρακτικῆς δουλειᾶς, ἡ τροποποίηση τῶν ἀποφάσεων τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου γιά τό χατίρι κάποιου *ὁμίλου* σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, σάν τήν πλειοψηφία τοῦ Συνδέσμου;

Τό ξέρετε πολύ καλά, σύντροφοι, πώς ἔτσι ἀκριβῶς ἔγιναν τά πράγματα. Ἡ τεράστια ὅμως πλειοψηφία τῶν πιό ἔγκυρων καί τῶν πιό δραστήριων κομματικῶν στελεχῶν δέν τό ξέρει ἀκόμα καί ἐγώ θά σημειώσω σύντομα τά βασικά γεγονότα, — σύντομα γιατί, κρίνοντας ἀπό τή δήλωσή τοῦ φύλλου ἀρ. 53 τῆς «Ἴσκρα», πολύ γρήγορα θά δημοσιευτοῦν ὅλα τά ὑλικά τά σχετικά μέ τό ἱστορικό τῆς διαφωνίας μας [59].

Στό συνέδριό μας, ὅπως σωστά τονίζουν τόσο ὁ συντάχτης τοῦ ἄρθρου πού μᾶς ἀπασχολεῖ, ὅσο καί ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Μπούντ στήν ἔκθεσή της πού μόλις τώρα κυκλοφόρησε, οἱ «ἰσκριστές» εἶχαν σημαντική πλειοψηφία. Σύμφωνα μέ τούς ὑπολογισμούς μου εἶχαν σχεδόν τά $^3/_5$ τῶν ψήφων καί πρίν ἀκόμα ἀποχωρήσουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Μπούντ καί τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο». Στό πρῶτο μισό τοῦ συνεδρίου οἱ ἰσκριστές αὐτοί βάδιζαν ἑνωμένοι ἐνάντια σ' ὅλους τούς ἀντιισκριστές καί τούς ἀσυνεπεῖς ἰσκριστές. Αὐτό φάνηκε ἐξαιρετικά καθαρά στά δυό ἐπεισόδια πού συνέβησαν στό πρῶτο μισό τοῦ συνεδρίου καί πού ἔχουν σημασία γιά τήν κατανόηση τῆς διαφωνίας μας: στό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ καί στό ἐπεισόδιο σχετικά μέ τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν (ἦταν ἡ μόνη περίπτωση πού ἡ συμπαγής πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν ἐλαττώθηκε ἀπό τά $^3/_5$ στό $^1/_2$). Στό δεύτερο μισό τοῦ συνεδρίου οἱ ἰσκριστές *ἄρχισαν* νά διαφωνοῦν καί στό τέλος τοῦ συνεδρίου νά μήν εἶναι *καθόλου* σύμφωνοι. Οἱ συζητήσεις γιά τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος καί γιά τήν ἐκλογή τῶν κεντρικῶν ὀργάνων δείχνουν καθαρά τό χαρακτήρα αὐτῆς τῆς διαφωνίας: ἡ μειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν (μέ ἐπικεφαλῆς τόν Μάρτοφ) συσπειρώνει γύρω της βαθμιαῖα ὅλο καί μεγαλύτερο ἀριθμό μή ἰσκριστῶν καί ἀναποφάσιστων στοιχείων, ἀντιτασσόμενη στήν πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν (πού ἀνάμεσά τους ἦταν ὁ Πλεχάνοφ καί ἐγώ). Στό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ ὁ χωρισμός αὐτός σέ παρατάξεις δέν εἶχε πάρει ἀκόμα ὁριστική μορφή, ὡστόσο οἱ ψῆφοι τῶν μπουντιστῶν καί δυό ψῆφοι ἀπό τούς τρεῖς τῶν ραμποτσεντέλτσι δίνουν τήν ὑπεροχή στήν ἰσκρική μειοψηφία. Στίς ἐκλογές τῶν

κεντρικῶν ὀργάνων ἡ ἰσκρική πλειοψηφία (λόγω τῆς ἀποχώρησης ἀπό τό συνέδριο πέντε ψήφων τῶν μπουντιστῶν καί δυό τῶν ραμποτσεντέλτσι) γίνεται πλειοψηφία τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου. Καί *μόνο ἐδῶ διαφωνοῦμε*, μέ τήν πραγματική ἔννοια τῆς λέξης.

Ἡ βαθύτερη διαφωνία μας ἦταν πρίν ἀπ' ὅλα στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῆς ΚΕ. Ἀπό τήν ἀρχή ἀκόμα τοῦ συνεδρίου, μετά τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ, οἱ ἰσκριστές συζητοῦν μέ θέρμη τίς ὑποψηφιότητες τῶν διαφόρων μελῶν *(καί μή μελῶν)* τῆς ΟΕ γιά τήν ΚΕ καί στίς ἀνεπίσημες συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», ὕστερα ἀπό πολύωρες κι ἔντονες συζητήσεις, ἀπορίπτουν μέ ψήφους ἐννιά ἐνάντια σέ τέσσερις καί μέ τρεῖς ἀποχές μιά ἀπό τίς ὑποψηφιότητες πού ὑποστήριζε ὁ Μάρτοφ· ψηφίζεται μέ δέκα ψήφους ὑπέρ, δυό κατά καί τέσσερις λευκούς τό ψηφοδέλτιο τῶν πέντε, ὅπου συμπεριλήφθηκε, μέ *πρότασή μου*, ἕνας ἡγέτης τῶν μή ἰσκρικῶν στοιχείων καί ἕνας ἡγέτης τῆς ἰσκρικῆς μειοψηφίας [60]. Ἡ μειοψηφία ὅμως ἐπιμένει νά πάρει τίς τρεῖς ἀπό τίς πέντε, θέσεις καί γι' αὐτό παθαίνει πλήρη ἧττα στό κομματικό συνέδριο. Τό ἴδιο τέλος εἶχε καί ἡ μεγάλη μάχη πού ἄναψε στό συνέδριο γύρω ἀπό τό ζήτημα ἄν θά ἐγκριθεῖ ἡ παλιά ἑξάδα ἤ θά ἐκλεγεῖ νέα τριάδα στή σύνταξη τοῦ ΚΟ*.

Μόνο ἀπό τή στιγμή αὐτή ἡ διαφωνία γίνεται τόσο ὁλοκληρωτική πού σέ κάνει νά σκέφτεσαι γιά διάσπαση· μόνο ἀπό τή στιγμή αὐτή ἀρχίζει ἡ πρωτοφανής ὥς τότε στό συνέδριο ἀποχή τῆς μειοψηφίας ἀπό τήν ψηφοφορία (μειοψηφίας πού μετατρέπεται πιά σέ πραγματική «συμπαγῆ» μειοψηφία). Καί ἡ διαφωνία αὐτή ὀξύνεται ὁλοένα καί περισσότερο ἔπειτα ἀπό τό συνέδριο. Ἡ δυσαρεστημένη μειοψηφία περνάει σέ μποϋκοτάρισμα πού κρατάει ὁλόκληρους μῆνες [61]. Τό ὅτι οἱ κατηγορίες γιά γραφειοκρατική τυπολατρεία, γιά ἀπαίτηση ἀναντίρρητης, μηχανικῆς ὑποταγῆς καί οἱ παρόμοιες ἀνάξιες προσοχῆς κατηγο-

---

* Λόγω τῶν ἀτέλειωτων ἑρμηνειῶν καί λαθεμένων ἐξηγήσεων πού προκάλεσε ἡ περιβόητη αὐτή «τριάδα», σημειώνω ἀμέσως ὅτι ἀκόμα πολύ πρίν ἀπό τό συνέδριο ὅλοι οἱ κάπως κοντινοί σύντροφοι γνώριζαν τό σχόλιό μου στό σχέδιο τῆς Tagesordnung τοῦ συνεδρίου. Στό σχόλιο αὐτό, πού στό συνέδριο κυκλοφόρησε χέρι μέ χέρι, ἀναφέρεται: «Τό συνέδριο ἐκλέγει τρία πρόσωπα γιά τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί τρία γιά τήν ΚΕ. Αὐτά τά ἕξι πρόσωπα *ἀπό κοινοῦ*, μέ πλειοψηφία τῶν $^2/_3$, συμπληρώνουν, ἄν εἶναι ἀνάγκη, τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί τήν ΚΕ μέ πρόσληψη καί ὑποβάλλουν σχετική ἔκθεση στό συνέδριο. Μετά τήν ἐπικύρωση τῆς ἔκθεσης αὐτῆς ἀπό τό συνέδριο ἡ παραπέρα πρόσληψη γίνεται ἀπό τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί ἀπό τήν ΚΕ χωριστά».

ρίες πού ξεπήδησαν πάνω σ' αὐτή τή βάση ἀποτελοῦν ἁπλῶς προσπάθεια νά μετατεθεῖ ἡ εὐθύνη σέ ἄλλους, αὐτό εἶναι αὐτονόητο καί ἀπεικονίζεται ἀρκετά καθαρά ἀκόμα καί ἀπό τήν παρακάτω χαρακτηριστική περίπτωση. Ἡ νέα σύνταξη (δηλ. ὁ Πλεχάνοφ κι ἐγώ) καλεῖ γιά συνεργασία ὅλους τούς παλιούς συντάχτες, τούς καλεῖ βέβαια στήν ἀρχή χωρίς «τυπολατρεία», προφορικά. Παίρνει ἀρνητική ἀπάντηση. Τότε γράφουμε ἕνα «σημείωμα» (γραφειοκράτες!) πρός τούς «ἀγαπητούς συντρόφους» καί τούς παρακαλοῦμε νά συνεργάζονται γενικά καί εἰδικά *νά ἐκθέτουν τίς διαφωνίες τους ἀπό τίς στῆλες τῶν ἐκδόσεων πού διευθύνουμε*. Παίρνουμε τήν «ἐπίσημη» δήλωση ὅτι δέν ἐπιθυμοῦν *καθόλου νά πάρουν μέρος στή δουλειά τῆς «Ἴσκρα»*. Ὁλόκληρους μῆνες κανένας ἀπό τούς μή συντάχτες δέ δουλεύει στήν «Ἴσκρα». Οἱ σχέσεις γίνονται ἀποκλειστικά τυπικές-γραφειοκρατικές, — μέ ποιανοῦ «πρωτοβουλία»;

Ἀρχίζει ἡ δημιουργία παράνομου τύπου, πού πλημμυρίζει τό ἐξωτερικό, στέλνεται στίς ἐπιτροπές καί ἀρχίζει τώρα ἐνμέρει νά ἐπιστρέφει ἀπό τή Ρωσία στό ἐξωτερικό. Ἡ ἔκθεση τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Σιβηρίας, τό γράμμα τοῦ — — ν γιά τά συνθήματα τῆς «ἀντιπολίτευσης», τό «Ἄλλη μιά φορά μειοψηφία» τοῦ Μάρτοφ εἶναι γεμάτα ἀπό διασκεδαστικότατες κατηγορίες ἐνάντια στόν Λένιν γιά «αὐταρχικότητα», γιά δημιουργία ροβεσπιερικοῦ καθεστῶτος ἐκτελέσεων (sic! *), γιά ὀργάνωση πολιτικῆς κηδείας ὁρισμένων παλιῶν συντρόφων (ἡ μή ἐκλογή στά κεντρικά ὄργανα εἶναι κηδεία!) κτλ. Ἡ πορεία τῶν πραγμάτων ὁδηγεῖ τήν ἀντιπολίτευση στό νά ἀναζητεῖ τέτοιες διαφωνίες «ἀρχῶν» σέ ὀργανωτικά ζητήματα, πού δέν ἐπιτρέπουν τήν ἀπό κοινοῦ δουλειά. Περνοῦν γενεές δεκατέσσερις ἰδιαίτερα τό περιβόητο «πέμπτο μέλος» τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος. Σ' ὅλα τά γραφτά πού ἀναφέραμε, τό Συμβούλιο παρουσιάζεται σάν διπλωματικό ἤ ταχυδαχτυλουργικό κόλπο τοῦ Λένιν, ὄργανο κατάπνιξης τῆς ρωσικῆς ΚΕ ἀπό τό ΚΟ τοῦ ἐξωτερικοῦ — ἴδια κι ἀπαράλλαχτα ὅπως παριστάνει τά πράγματα καί ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Μπούντ στήν ἔκθεσή της σχετικά μέ τό συνέδριο. Εἶναι περιττό νά ἀναφέρουμε πώς αὐτή ἡ διαφωνία ἀρχῶν εἶναι τό ἴδιο τιποτένια, ὅπως καί ἡ περιβόητη γραφειοκρατική τυπολατρεία: τό πέμπτο μέλος νά ἐκλέγεται ἀπό τό συνέδριο· συνεπῶς ὅλο τό ζήτημα περιορίζεται στό *πρόσωπο* πού εἶναι ἄξιο τῆς μεγαλύτερης ἐμπιστοσύνης ἀπομέρους τῆς πλειοψηφίας· καί

* — ἔτσι! *Σύντ.*

ἡ θέληση τῆς πλειοψηφίας τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, ὁποιαδήποτε κι ἄν εἶναι ἡ ὀργάνωση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, θά ἐκδηλωθεῖ μέ τήν ἐπιλογή ὁρισμένων προσώπων.

Πόσο πλατιά διαδόθηκε στό ἐξωτερικό ὅλη ἡ φιλολογία τοῦ εἴδους αὐτοῦ φαίνεται ἀπό τό ὅτι ἀκόμα καί ὁ ἀγαθός Πάρβους ἐξεστράτευσε ἐνάντια στήν τάση νά συγκεντρώνονται ὅλα τά νήματα σ᾽ ἕνα μόνο χέρι καί «νά διοικοῦνται» (sic!) οἱ ἐργάτες «μέ διαταγές» ἀπό κάποια Γενεύη («Aus der Weltpolitik»[62], V. Jahrg., ἀρ. φύλλου 48, 30—XI 1903). Θά περάσουν κάνα δυό μῆνες, θά διαβάσει ὁ νέος μας ἀντίπαλος τῆς αὐταρχικότητας τά πρακτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος καί τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου καί θά πεισθεῖ πώς εἶναι εὔκολο νά γελοιοποιηθεῖ κανείς παίρνοντας τοῖς μετρητοῖς κάθε Parteiklatsch *.

᾽Αποκορύφωμα τῶν ἐχθροπραξιῶν τῆς ἀντιπολίτευσης κατά τῶν κεντρικῶν ὀργάνων ἦταν τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου. Οἱ ἀναγνῶστες θά δοῦν ἀπό τά πρακτικά του, ἄν εἶχαν δίκιο ἐκεῖνοι πού τό ὀνόμασαν στίβο γιά τήν ταχτοποίηση τῶν λογαριασμῶν ἀπέναντι στό συνέδριο τοῦ κόμματος, ἄν στίς ἐπιθέσεις τῆς ἀντιπολίτευσης ὑπῆρχε κάτι πού προκαλοῦσε τήν ΚΕ νά πάρει ἐντελῶς ἔκτακτα μέτρα (ὅπως ἐκφράστηκε ἡ ἴδια ἡ ΚΕ ὅταν ἡ ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης δημιούργησε ἐλπίδες γιά ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα)[63]. Οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ δείχνουν τό χαρακτήρα πού ἔχουν οἱ διαφωνίες «ἀρχῶν» στό ζήτημα τοῦ αὐταρχικοῦ γραφειοκρατισμοῦ.

Ὕστερα ἀπό τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς διάσπασης ἔγινε τόσο ἀπειλητική πού ὁ Πλεχάνοφ ἀποφάσισε νά δεχθεῖ μέ πρόσληψη τήν παλιά σύνταξη. Εἶχα προβλέψει πώς ἡ ἀντιπολίτευση δέ θά ἱκανοποιηθεῖ ἀπ᾽ αὐτό καί εἶχα τή γνώμη ὅτι δέν μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ ἡ ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος γιά τό χατίρι τοῦ *ὁμίλου*. Θεωροῦσα ὅμως πώς ἀκόμα περισσότερο δέν ἐπιτρέπεται νά μπῶ ἐμπόδιο στό δρόμο μιᾶς ἐνδεχόμενης εἰρήνευσης μέσα στό κόμμα καί γι᾽ αὐτό ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη μετά τήν ἔκδοση τοῦ φύλλου ἀρ. 51 τῆς «Ἴσκρα», δηλώνοντας συνάμα πώς δέν ἀρνοῦμαι τή συνεργασία μου καί μάλιστα δέν ἐπιμένω νά δημοσιευθεῖ ἡ ἀποχώρησή μου αὐτή, ἄν ἀποκατασταθοῦν καλές εἰρηνικές σχέσεις μέσα στό κόμμα. Ἡ ἀντιπολίτευση ἀξίωσε (ὄχι τήν ἀλλαγή τοῦ ἀνύπαρκτου συστήματος γραφειοκρατίας, τυ-

* — κομματικό κουτσομπολιό. *Σύντ.*

πολατρείας, αὐταρχικότητας, μηχανικότητας κτλ., ἀλλά) τήν ἀποκατάσταση τῆς παλιᾶς σύνταξης, τήν πρόσληψη ἐκπροσώπων τῆς ἀντιπολίτευσης στήν Κεντρική Ἐπιτροπή, δυό θέσεις στό Συμβούλιο καί τήν ἀναγνώριση σάν νόμιμου τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή πρότεινε νά ἐξασφαλιστεῖ ἡ εἰρήνη καί συμφώνησε νά μποῦν μέ πρόσληψη δυό μέλη στήν ΚΕ, νά παραχωρηθεῖ μιά θέση στό Συμβούλιο, νά γίνει βαθμιαία ἀναδιοργάνωση τοῦ Συνδέσμου. Ἡ ἀντιπολίτευση ἀπόριψε κι αὐτούς τούς ὅρους. Ἔγινε ἡ πρόσληψη τῆς σύνταξης, ἐνῶ τό ζήτημα τῆς εἰρήνης ἔμεινε ἀνοιχτό. Ἔτσι εἶχαν τά πράγματα ὅταν πλησίαζε ἡ μέρα νά κυκλοφορήσει τό φύλλο ἀρ. 53 τῆς «Ἴσκρα».

Ὅτι τό κόμμα θέλει εἰρήνη καί θετική δουλειά, γι᾽ αὐτό δέ χωράει καμιά ἀμφιβολία. Μά τέτοια ἄρθρα, ὅπως «Τό συνέδριό μας», ἐμποδίζουν τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης, τήν ἐμποδίζουν γιατί κάνουν ὑπαινιγμούς καί βάζουν ἀποσπάσματα ἀπό ζητήματα, ἀποσπάσματα ἀκατανόητα, πού οὔτε καί μποροῦν νά κατανοηθοῦν χωρίς τήν πλήρη ἐξιστόρηση ὅλων τῶν περιπετειῶν τῆς διαφωνίας, τήν ἐμποδίζουν μέ τό νά ρίχνουν τήν εὐθύνη τοῦ ὁμίλου τοῦ ἐξωτερικοῦ πάνω στό κεντρικό μας ὄργανο πραχτικῆς δράσης, πού εἶναι ἀπασχολημένο μέ τή βαριά καί δύσκολη δουλειά τῆς ἔμπραχτης ἑνοποίησης τοῦ κόμματος, πού καί χωρίς αὐτό συνάντησε κιόλας καί συναντάει πάρα πολλά ἐμπόδια στό δρόμο τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Οἱ ἐπιτροπές τῆς Ρωσίας κάνουν ἀγώνα ἐνάντια στήν ἀποδιοργανωτική δράση καί στό μποϋκοτάρισμα τῆς μειοψηφίας, πού φρενάρει ὅλη τή δουλειά. Ἀποφάσεις μέ τέτοιο πνεῦμα στάλθηκαν ἤδη ἀπό τίς ἐπιτροπές Πετρούπολης, Μόσχας, Νίζνι Νόβγκοροντ, Τβέρ, Ὀδησσοῦ, Τούλας, Ἕνωσης τοῦ Βορρᾶ.

Φτάνουν πιά τά Literatengezänk * τοῦ ἐξωτερικοῦ! Ἄς χρησιμεύσουν τώρα γιά τά στελέχη τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς στή Ρωσία σάν παράδειγμα τοῦ *«τί δέν πρέπει νά κάνουν»*! Ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ τοῦ κόμματος ἄς καλέσει ὅλους νά σταματήσουν κάθε μποϋκοτάρισμα, ἀπό ὁποιαδήποτε πλευρά κι ἄν προέρχεται, καί νά δουλέψουν ὁμόθυμα κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τῆς ΚΕ τοῦ κόμματος!

* * *

Καί ἡ διαφορά ἀποχρώσεων ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές; θά

* — φιλολογικά τσακώματα. *Σύντ.*

ρωτήσει ὁ ἀναγνώστης. Πρῶτο, θά ἀπαντήσουμε σ' αὐτό, ἡ διαφορά βρίσκεται στό ὅτι, κατά τή γνώμη τῆς πλειοψηφίας, εἶναι δυνατόν καί πρέπει νά προωθοῦμε τίς ἀπόψεις μας μέσα στό κόμμα, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Κάθε ὅμιλος, ἀκόμα καί τῶν ραμποτσεντέλτσι, μπαίνοντας στό κόμμα ἔχει τό δικαίωμα νά διεκδικήσει τή δυνατότητα νά ἐκφράζει καί νά προωθεῖ τίς ἀπόψεις του, ἀλλά κανένας ὅμιλος, ἀκόμα καί στρατηγῶν, δέν ἔχει τό δικαίωμα νά ζητάει ἐκπροσώπηση στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος. Δεύτερο, ἡ διαφορά βρίσκεται στό ὅτι, κατά τή γνώμη τῆς πλειοψηφίας, ἡ εὐθύνη γιά τήν τυπολατρεία καί τή γραφειοκρατία πέφτει σ' ἐκείνους πού μέ τό νά ἀποσυρθοῦν ἀπό τή δουλειά ἐπειδή τήν καθοδηγοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα δυσκόλεψαν τή δυνατότητα νά διεξάγεται ἡ δουλειά χωρίς τυπολατρεία. Τρίτο, ἐγώ ξέρω μιά, *καί μόνο μιά*, διαφωνία ἀρχῶν στά ὀργανωτικά ζητήματα, καί συγκεκριμένα τή διαφωνία πού βρῆκε τήν ἔκφρασή της στίς συζητήσεις γιά τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος. Ὅταν θά βγοῦν τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου, θά προσπαθήσουμε νά ἐπανέλθουμε στό ζήτημα αὐτό. Τότε θά δείξουμε πώς τή διατύπωση τοῦ Μάρτοφ τήν ψήφισαν τά μή ἰσκρικά καί τά quasi *-ἰσκρικά στοιχεῖα ὄχι τυχαῖα, ἀλλά γιατί ἀποτελεῖ βῆμα πρός τόν ὀπορτουνισμό, θά δείξουμε πώς ἡ ἐνέργεια αὐτή φαίνεται ἀκόμα πιό ξεκάθαρα στό γράμμα τοῦ — —ν καί στό «Ἄλλη μιά φορά μειοψηφία» **. Τά πραχτικά θά δείξουν πώς εἶναι πραγματικά λαθεμένη ἡ γνώμη τοῦ συντάχτη τοῦ ἄρθρου «Τό συνέδριό μας», ὅτι δῆθεν ἡ διαμάχη «κατά τή συζήτηση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος συγκεντρώθηκε σχεδόν ἀποκλειστικά στό ζήτημα τῆς ὀργάνωσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος». Ἴσα ἴσα τό ἀντίθετο. Ἡ μοναδική διαμάχη πού ἀφοροῦσε πραγματικά ἀρχές καί πού χώρισε κάπως συγκεκριμένα τίς δυό «πλευρές» (δηλ. τήν πλειοψηφία καί τή μειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν), ἦταν ἡ διαμάχη γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος. Ὅσο γιά τίς διαμάχες γιά τή σύνθεση τοῦ Συμβουλίου, γιά τήν πρόσληψη μελῶν στά κεντρικά ὄργανα κτλ., παρέμειναν διαμάχες ἀνάμεσα σέ μονω-

* — δῆθεν. *Σύντ.*

** Τότε θά παρακαλέσουμε ἐπίσης νά μᾶς ἐξηγηθεῖ τί σημαίνουν τά μέρη τοῦ ἄρθρου «Τό συνέδριό μας», πού μιλᾶνε γιά ἀδικαιολόγητη ἔλλειψη προσοχῆς πρός τούς μή ἰσκριστές, γιά ἔλλειψη ἀντιστοιχίας ἀνάμεσα στά αὐστηρά ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ καί στόν πραγματικό συσχετισμό τῶν δυνάμεων μέσα στό κόμμα. Σέ ποιόν ἀναφέρονται αὐτά τά μέρη τοῦ ἄρθρου;

μένους ἀντιπροσώπους, ἀνάμεσα σ' ἐμένα καί στόν Μάρτοφ κλπ., οἱ διαμάχες αὐτές ἀφοροῦσαν συγκριτικά πολύ μερικότερες λεπτομέρειες, δέν προκαλοῦσαν κανένα συγκεκριμένο χωρισμό σέ παρατάξεις τῶν ἰσκριστῶν πού μέ τή ψηφοφορία τους διόρθωναν τόν ὑπερβολικό ζῆλο πότε τοῦ ἑνός καί πότε τοῦ ἄλλου ἀπό μᾶς. Τό νά ἀποδίδουμε στίς διαμάχες αὐτές τήν πηγή τῶν διαφωνιῶν σχετικά μέ τούς τρόπους ἐφαρμογῆς τοῦ συγκεντρωτισμοῦ, σχετικά μέ τά ὅριά του, τό χαρακτήρα του κτλ. — σημαίνει ἁπλούστατα νά ἐξωραΐζουμε τή θέση τῆς μειοψηφίας καί τίς μεθόδους πάλης της γιά τήν ἀλλαγή τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα, πάλης πού διεξῆγε ἡ μειοψηφία καί πού αὐτή καί μόνο ἡ πάλη προκάλεσε ἀνάμεσά μας διαφωνίες μέ τήν κυριολεκτική σημασία τῆς λέξης.

Γράφτηκε ἀνάμεσα 25 καί 29 τοῦ Νοέμβρη
(8 καί 12 τοῦ Δεκέμβρη) 1903

Δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη 1903
σέ χωριστό φυλλάδιο
Ὑπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο τοῦ φυλλαδίου

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ «ΙΣΚΡΑ»

Ἐκεῖνο πού ἰδιαίτερα μέ κάνει ν' ἀγαναχτῶ σχετικά μέ τή θέση πού ἔχει υἱοθετήσει τώρα ἡ «μαρτοφική» «Ἴσκρα» εἶναι *ἡ ἐσωτερική της καλπιά καί ψευτιά*, οἱ ἀπόπειρές της νά παρακάμψει τήν οὐσία τοῦ ζητήματος, οἱ ἀπόπειρές της νά ἐξαπατήσει μέ παρασιωπήσεις τήν κοινή γνώμη τοῦ κόμματος καί τήν ἀπόφαση τοῦ κόμματος, οἱ ἀπόπειρές της *νά διαστρεβλώσει* ἔννοιες καί γεγονότα. Καί μόνο μέ τήν ἄγνοια τοῦ ζητήματος τείνω νά ἐξηγήσω τή χοντροκεφαλιά καί τήν ἀδιαφορία, τήν ἔλλειψη εὐαισθησίας πού δείχνουν ὁρισμένοι σύντροφοι ἀπέναντι σ' αὐτή τήν ψευτιά. Ἐνάντια στήν ἄγνοια πρέπει νά παλαίβουμε μέ τίς ἐξηγήσεις, κι ἐγώ σέ καμιά περίπτωση δέ θά παραιτηθῶ ἀπό τήν πρόθεσή μου νά ἐξηγήσω ὅλο τό ζήτημα μέ τό νί καί μέ τό σίγμα (καί στήν ἀνάγκη *μ' ὅλα* τά ντοκουμέντα) σέ ἰδιαίτερη μπροσούρα, μέ τήν ὁποία καί θά καταπιαστῶ μόλις βγοῦν τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος καί τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου, δηλ. πολύ σύντομα [64].

Ἡ βασική *λαθροχειρία* μέ τήν ὁποία οἱ μαρτοφικοί *ἐξαπατοῦν* τό κόμμα (ἐξαπατώντας ἴσως, καί μάλιστα πολύ πιθανόν, τόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους, λόγω κυρίως τῆς ὑστερίας τους) εἶναι, πρῶτο, ἡ *διαστρέβλωση* τῶν πραγματικῶν πηγῶν καί τῶν αἰτίων τῆς διαφωνίας πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές. Εἶναι, δεύτερο, ἡ *διαστρέβλωση* τῶν ἐννοιῶν τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων καί τῆς ἀποδιοργάνωσης, τοῦ σεχταρισμοῦ καί τῆς κομματικότητας.

Ἡ πρώτη διαστρέβλωση συνίσταται στό ὅτι σάν διαφωνία «ἀρχῶν» προβάλλεται οὐσιαστικά τό *ἀλληλοβρισίδι* πού ανταλλάχτηκε ἀνάμεσα καί στίς δυό πλευρές μετά τό συνέδριο, στή διάρκεια τῆς πάλης ἀνάμεσα στά κεντρικά ὄργανα καί στήν ἀντιπολίτευση. Τό ἀλληλοβρισίδι συνοψιζόταν στό ὅτι ἡ ἀν-

τιπολίτευση ἀποκαλοῦσε τήν πλειοψηφία αὐταρχικούς, τυπολάτρες, γραφειοκράτες etc., ἐνῶ ἡ πλειοψηφία ἀποκαλοῦσε τήν ἀντιπολίτευση *ὑστερικούς καταφερτζῆδες*, παρτίδα σκάρτων ὑπουργῶν ἤ ὑστερικῶν σκανδαλοποιῶν (βλ. τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου). Καί νά πού τώρα ἡ *μ ι ά* πλευρά αὐτῶν τῶν ἀμοιβαίων «φιλοφρονήσεων» προβάλλεται στό ΚΟ σάν διαφωνία *ἀρχῶν*! Αὐτό δέν εἶναι ποταπό;

Στήν πραγματικότητα ἡ αἰτία τῆς διαφωνίας ἦταν ἀκριβῶς *ἡ στροφή τῶν μαρτοφικῶν πρός τό βάλτο*. Ἡ στροφή αὐτή ἐκφράστηκε καθαρά στό συνέδριο σχετικά μέ τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ καί στό χωρισμό σέ παρατάξεις κατά τή διάρκεια τῆς ἐκλογῆς τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. *Αὐτή* ἡ διαφωνία, πού ὥς ἕνα βαθμό εἶναι ἀναμφισβήτητα διαφωνία *ἀρχῶν*, παρακάμπτεται καί ἀποσιωπᾶται.

Ἡ δεύτερη διαστρέβλωση συνίσταται στό ὅτι, *ἀποδιοργανώνοντας* ἐπί *τρεῖς μῆνες* ὁλόκληρο τό κόμμα καί ὅλη τή δουλειά γιά νά προασπίσουν τά συμφέροντα τοῦ *ὁμίλου*, γιά νά τρυπώσουν στά κεντρικά ὄργανα (γιατί κανείς δέν περιόριζε τήν πολεμική στά ζητήματα οὐσίας καί τήν ἐλευθερία ἔκφρασης γνωμῶν· ἀπεναντίας τούς μαρτοφικούς τούς καλοῦσαν καί τούς ζητοῦσαν νά γράφουν), οἱ μαρτοφικοί, ἀφοῦ τρύπωσαν ἀπό τήν πίσω πόρτα στή σύνταξη, ὑποκαθιστοῦν τώρα αὐτό τό πράγμα μέ τή γελοία κατηγορία σέ βάρος τῆς πλειοψηφίας γιά ἀποδιοργανωτική τυπολατρεία, γραφειοκρατία κτλ., *ἀποσιωπώντας* τό μποϋκοτάρισμα πού ἔκαναν, τήν προσπάθειά τους νά τρυπώσουν etc. Αὐτό δέν εἶναι ποταπό; Ἕνα ἀπό τά δυό: εἴτε *νά παραδοθοῦν στή λήθη* ὅλα τά «μικροτσακώματα» καί τότε νά μή γίνεται *καθόλου* λόγος γι' αὐτά, νά μήν ἐπιτραπεῖ νά ὑπάρχει μέσα στό ΚΟ οὔτε *ἀπομεινάρι μικροτσακώματος*, γιατί ἀκριβῶς *ἀπομεινάρι* πρόστυχης προσπάθειας γιά νά τρυπώσουν εἶναι οἱ κραυγές γιά γραφειοκρατία.. Εἴτε νά μπεῖ ζήτημα διαφωνίας — καί τότε πιά *νά βγοῦν* **ὅλα** *στό φανερό*.

Γράφτηκε τό δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκέμβρη 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. X

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ[65]

Ὅμιλος ἤ κόμμα; νά τό πρόβλημα πού ἔβαλε γιά συζήτηση τό Κεντρικό μας Ὄργανο.

Θεωροῦμε ἐξαιρετικά ἐπίκαιρο τό ὅτι μπαίνει τό θέμα αὐτό γιά συζήτηση. Καλοῦμε τή σύνταξη τοῦ ΚΟ μας νά ρίξει πρίν ἀπ' ὅλα μιά ματιά στόν ἴδιο τόν ἑαυτό της. Τί εἶναι αὐτή ἡ σύνταξη; Ὅμιλος ἀπό πρόσωπα πού ὁρισμένα χρόνια ἔκαναν παρέα καί πού τώρα τρύπωσαν στή σύνταξη, χρησιμοποιώντας τό μποϋκοτάρισμα, τήν ἀποδιοργάνωση καί τήν ἀπειλή γιά διάσπαση, ἤ συλλογικό ὄργανο ἀπό πρόσωπα πού ἐκπληροῦν ὑπεύθυνες λειτουργίες τοῦ κόμματός μας;

Μή προσπαθεῖτε νά ξεφύγετε ἀπ' αὐτό τό ἐρώτημα, ἐπικαλούμενοι τό ἐπιχείρημα ὅτι προσληφθήκατε νόμιμα, σύμφωνα μέ τό καταστατικό. Δέ θέτουμε ὑπό ἀμφισβήτηση αὐτή τή νομιμότητα, ὅμως σᾶς καλοῦμε νά μή περιορίζεστε στήν τυπική ἄποψη, ἀλλά ν' ἀπαντήσετε στήν οὐσία τοῦ ἐρωτήματός μας. Θέλουμε μιά ἀπάντηση ὄχι ἁπλῶς νομική, μά πολιτική. Θέλουμε νά πάρουμε τήν ἀπάντηση αὐτή ἀκριβῶς ἀπό σᾶς, κύριοι «συντάχτες» μή ἐκλεγμένοι ἀπό τό συνέδριο καί μή διορισμένοι ἀπό τό κόμμα, καί ὄχι ἀπό τόν σ. Πλεχάνοφ πού πιθανόν νά μήν εἶχε ἄλλη διέξοδο ἀπό τήν πρόσληψή σας γιά νά ἀποφύγει τή διάσπαση.

Ὅμιλος ἤ ὑπεύθυνο κομματικό συλλογικό ὄργανο;

Ἄν ὅμιλος, τότε γιατί αὐτές οἱ ὑποκριτικές καί ψεύτικες φράσεις γιά κάποιο κόμμα; Μήπως στήν πραγματικότητα δέν τινάξατε στόν ἀέρα αὐτό τό κόμμα, κοροϊδεύοντας βδομάδες καί μῆνες τά ὄργανα καί τό καταστατικό του; Μήπως στήν πραγματικότητα δέν τινάξατε στόν ἀέρα τίς ἀποφάσεις τοῦ δευτέρου Συνεδρίου αὐτοῦ τοῦ κόμματος, μήπως δέν ὁδηγήσατε τά πράγματα ὥς τή διάσπαση, δέν ἀρνηθήκατε νά ὑποταχθεῖτε στήν Κεντρική Ἐπιτροπή καί στό Συμβούλιο, μήπως δέ βάζετε τόν

ἑαυτό σας ἐκτός κόμματος ὅταν λέτε ὅτι τά κομματικά συνέδρια δέν εἶναι γιά σᾶς εὐαγγέλιο, δηλ. δέν εἶναι ὑποχρεωτικά; Ποδοπατᾶτε τά ὄργανα καί τούς νόμους τοῦ κόμματος καί ταυτόχρονα παρηγοριέστε ὅτι φέρετε τόν τίτλο τοῦ «Κεντρικοῦ κομματικοῦ Ὀργάνου»!

Ἄν ὅμως εἶστε πρόσωπα πού ἐκπληρώνουν ὑπεύθυνες λειτουργίες τοῦ κόμματος, τότε εὐαρεστηθεῖτε νά ἐξηγήσετε σ' αὐτό τό κόμμα, γιατί καί γιά ποιό λόγο πρόσωπα μή διορισμένα ἀπό τό συνέδριο ἐπιδίωξαν νά πάρουν θέσεις σέ κεντρικό ὄργανο τοῦ κόμματος; Μήπως ἐνονόματι τῆς «συνέχειας» τοῦ παλιοῦ οἰκογενειακοῦ ὁμίλου συνταχτῶν; Καί οἱ ἄνθρωποι πού ψήφισαν στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ἀποφάσεις γι' αὐτή τή φιλισταϊκή «συνέχεια», θέλουν τώρα νά μᾶς ξεγελάσουν μέ κουβέντες γιά κόμμα! Μά ἔχετε ἐσεῖς τό δικαίωμα νά μιλᾶτε τώρα γιά κόμμα;

Ἀποκαλεῖτε τυπολάτρες ἐκείνους πού στηρίζονται στίς ἐπίσημες ἀποφάσεις τοῦ II Συνεδρίου, γιατί σᾶς χρειάζεται νά σκεπάσετε καί νά συγκαλύψετε τό γεγονός ὅτι *καταχραστήκατε τήν ἐμπιστοσύνη* τῶν συντρόφων, πού ὅλοι τους, ὥς τόν τελευταῖο, ἔδοσαν πάρα πολλές φορές ὁ ἕνας στόν ἄλλον τήν ὑπόσχεση νά τηροῦν τίς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου. Δέν ὑποτάσσεστε στίς ἐπίσημες ἀποφάσεις, ὅταν οἱ ἀποφάσεις αὐτές στρέφονται ἐναντίον σας, ταυτόχρονα ὅμως, χωρίς τόν παραμικρότερο ἐνδοιασμό, στηρίζεστε στά τυπικά δικαιώματα τοῦ Συνδέσμου, ὅταν τά δικαιώματα αὐτά σᾶς συμφέρουν, στηρίζεστε στίς ἐπίσημες ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος, τώρα πού τά καταφέρατε νά τρυπώσετε, παρά τή θέληση τοῦ κόμματος, σ' αὐτό τό ἀνώτερο κομματικό ὄργανο.

Ἀποκαλεῖτε γραφειοκράτες ἐκείνους πού κατέχουν κομματικές θέσεις μέ τή θέληση τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος καί ὄχι ἀπό ἰδιοτροπία ἑνός φιλολογικοῦ ὁμίλου τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τό μέσο αὐτό σᾶς εἶναι ἀπαραίτητο γιά νά καλύψετε τό δυσάρεστο γιά σᾶς γεγονός ὅτι μέ τό πνεῦμα τῆς γραφειοκρατίας, μέ τό πνεῦμα τοῦ καριερισμοῦ, μέ τό πνεῦμα τῆς ποστομανίας ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι διαποτισμένοι ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι πού δέν ἦταν καθόλου σέ θέση νά δουλέψουν στό κόμμα, ὄντας ἔξω ἀπό τά κεντρικά κομματικά ὄργανα. Ναί, ἡ διαγωγή σας μᾶς ἔδειξε πραγματικά ἐξόφθαλμα ὅτι τό κόμμα μας πάσχει ἀπό γραφειοκρατία πού βάζει τό πόστο πάνω ἀπό τή δουλειά, πού γιά τήν κατάχτηση τοῦ πόστου δέ διστάζει νά χρησιμοποιήσει τό μποϋκοτάρισμα καί τήν ἀποδιοργάνωση.

Χαρακτηρίζετε χοντροκομμένη-μηχανική μιά ἀπόφαση πού πάρθηκε μέ τήν πλειοψηφία τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου, ὅμως δέ σᾶς φαίνονται χοντροκομμένες, μηχανικές καί σκανδαλώδικες οἱ μέθοδοι πάλης πού χρησιμοποιήθηκαν στίς παροικίες τοῦ ἐξωτερικοῦ καί στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί σᾶς ἔδοσαν τήν ἐπονείδιστη νίκη κατά τῆς κομματικῆς μας συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. Δέ βλέπετε φαρισαϊσμό στίς διαβεβαιώσεις γιά ἀναγνώριση τοῦ κόμματος ἀπό ἀνθρώπους πού ἐπεδίωξαν καί τά κατάφεραν νά διευθύνουν τό Κεντρικό κομματικό Ὄργανο, ὄντας *μειοψηφία* τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος!

Καί αὐτές τίς προσπάθειες νά ἐξωραΐσετε ὑποκριτικά τήν ἀναξιοπρεπῆ, ἀντικομματική διαγωγή σας, αὐτό τό κήρυγμα τῆς ἀναρχίας, αὐτούς τούς χλευασμούς κατά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, αὐτή τήν ὀπορτουνιστική δικαιολόγηση τοῦ φιλισταϊσμοῦ καί τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων τήν ὀνομάζετε νέα ὀργανωτική ἄποψή σας!

Σύντροφοι! Ὅποιος παίρνει στά σοβαρά τήν ἰδιότητά του σάν μέλους τοῦ κόμματος, πρέπει νά ὑψώσει ἀποφασιστικά φωνή διαμαρτυρίας καί νά θέσει τέρμα σ' αὐτή τήν ἀσχημία! Ὅποιος βλέπει μέ σοβαρότητα τήν τρίχρονη δράση τῆς «Ἴσκρα» καί τό κομματικό συνέδριο πού αὐτή προετοίμασε, συνέδριο πού ἐξέφραζε τή θέληση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν πού πραγματικά ἔχουν πεποιθήσεις ἀρχῶν καί πού πραγματικά δουλεύουν, αὐτός δέ θά ἐπιτρέψει στό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων τοῦ ἐξωτερικοῦ νά ποδοπατᾶ ὅ,τι πραγματοποίησε τό συνέδριο αὐτό τοῦ κόμματος.

Ἕνα ἀπό τά δυό.

Εἴτε δέν ἔχουμε κόμμα εἴτε πάνω μας κυριαρχεῖ πανίσχυρος ὁ ὅμιλος τῶν δημοσιολόγων, τῶν συνταχτῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού τόν παραμέρισε τό συνέδριό μας — καί τότε ἄς πάψουν αὐτά τά ὑποκριτικά λόγια γιά τό κόμμα, αὐτοί οἱ πλαστοί τίτλοι τῶν «κομματικῶν» ἐκδόσεων, ὀργάνων καί ὀργανισμῶν. Ἐμεῖς δέν εἴμαστε σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες, ἐμεῖς δέν ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό ἐξωραϊστικά φτιασιδώματα. Τό κόμμα τοῦ προλεταριάτου ἀπαιτεῖ τήν ἀλήθεια. Τό κόμμα τοῦ προλεταριάτου ἀπαιτεῖ τό ἀμείλιχτα-εἰλικρινές ξεσκέπασμα τοῦ ἀπαρχαιωμένου πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων. Ἄς ἔχουμε τό θάρρος νά ὁμολογήσουμε ὅτι δέν ὑπάρχει κόμμα καί ἄς καταπιαστοῦμε ἀπό τήν ἀρχή, ἀπό τήν ἀρχή ἀρχή, μέ τή δουλειά τῆς δημιουργίας καί τῆς ἑδραίωσης ἑνός πραγματικοῦ κόμματος. Δέ θά μᾶς κάνει νά τά χάσουμε ἡ προσωρινή νίκη τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων,

ἐμεῖς πιστεύουμε καί ξέρουμε ὅτι τό συνειδητό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας θά κατορθώσει νά δημιουργήσει ἕνα πραγματικό κόμμα καί ὄχι κόμμα στά λόγια, ἕνα κόμμα μέ πραγματικά κομματικά ὄργανα καί ὄχι μέ πλαστούς τίτλους.

Εἴτε ἔχουμε κόμμα — καί τότε μακριά ἀπό μᾶς ὅλα τά συμφέροντα τῶν στενῶν ὁμίλων, μακριά ἀπό μᾶς οἱ συνεδριάσεις τῶν σκανδαλοποιῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ! Τότε ἄς φύγουν ἀμέσως ἀπό τήν *κομματική* μας σύνταξη τά πρόσωπα πού δέν τά διόρισε στή θέση αὐτή τό συνέδριο τοῦ κόμματος. Τότε ἄς ἀνασυσταθεῖ ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ ἀπό τούς συντρόφους πού ἐξέλεξε τό συνέδριο. Τότε ἄς προωθοῦνται ἀπό τό κομματικό *μας* ὄργανο οἱ ἀπόψεις τῆς κομματικῆς πλειοψηφίας, ἄς ὑπερασπίζει τό κομματικό *μας* ὄργανο τήν κομματική ὀργάνωση καί τά κομματικά ὄργανα καί ὄχι νά τά ποδοπατᾶ στή λάσπη.

Κάτω τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων καί πρῶτ' ἀπ' ὅλα νά φύγει ἀπό τήν κομματική μας σύνταξη!

Κάτω οἱ ἀποδιοργανωτές!

Ζήτω τό κόμμα τοῦ προλεταριάτου πού ξέρει νά τηρεῖ στήν πράξη τίς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, πού ξέρει νά τιμᾶ τήν κομματική πειθαρχία καί ὀργάνωση!

Κάτω οἱ φαρισαϊκοί λόγοι καί οἱ πλαστοί τίτλοι!

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 4 καί 10
(17 καί 23) τοῦ Γενάρη 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. Χ

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

15–17 (28–30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ 1904[66]

Δημοσιεύτηκε (ὄχι ὁλόκληρο) τό 1904 στήν μπροσούρα: Ν. Σάχοφ. «Πάλη γιά τό συνέδριο». Γενεύη

Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁλόκληρο τό 1929 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. Χ

Τά σχέδια ἀποφάσεων δημοσιεύονται σύμφωνα μέ τά χειρόγραφα· οἱ λόγοι — σύμφωνα μέ τό κείμενο τῶν πρακτικῶν τοῦ Συμβουλίου (μέ διορθώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν)

1

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΗ

15 (28) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Ὁ Λένιν ζητάει νά μιλήσει πάνω στήν ἡμερησία διάταξη καί ὅταν τοῦ δόθηκε ὁ λόγος προτείνει νά συζητηθεῖ τό ζήτημα τῶν μέτρων πού θά μποροῦσαν νά συμβάλουν στήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα καί κανονικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ κόμματος πού ἔχουν διαφορετικές γνῶμες.

2

ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ, ΠΟΥ ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΕ ΣΤΙΣ 15 (28) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος, ἔχοντας ὑπόψη τό χαρακτήρα καί τίς μορφές ἐκδήλωσης τῆς διαφωνίας ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ κόμματος, διαφωνίας πού ἔχει σχέση μέ τό δεύτερο ταχτικό συνέδριο, θεωρεῖ ἐπιταχτικά ἀναγκαῖο νά καλέσει δραστήρια ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος νά δουλέψουν ὁμόθυμα κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση καί τῶν δυό κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος: τοῦ ΚΟ καί τῆς ΚΕ.

Ἡ ἱστορική στιγμή πού περνάει ἡ Ρωσία — τεράστια ἔνταση τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀναβρασμοῦ στό ἐσωτερικό τῆς χώρας καί διεθνεῖς περιπλοκές πού μποροῦν νά ὁδηγήσουν σέ πόλεμο, — ἐπιβάλλει ἐξαιρετικά σοβαρά καθήκοντα στό κόμμα τοῦ συνειδητοῦ προλεταριάτου πού παλαίβει στίς πρῶτες γραμμές γιά τήν ἀπελευθέρωση ὅλου τοῦ λαοῦ ἀπό τό ζυγό τῆς ἀπολυταρχίας. Ἡ ἀνάγκη μιᾶς ὁμόθυμης κοινῆς δουλειᾶς κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση καί τῶν δυό κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος, γιά τό δυνάμωμα τῆς ὀργάνωσής μας, γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς συνείδησης καί τῆς συνοχῆς ὅσο τό δυνατόν πιό πλατιῶν μαζῶν τῆς ἐργατικῆς τάξης ποτέ δέν πρόβαλε τόσο ἐπιταχτικά ὅσο τή στιγμή αὐτή.

Τοῦτες ἤ ἐκεῖνες οἱ διαφωνίες πάνω στά πιό διαφορετικά ζητήματα ὑπῆρχαν πάντοτε καί θά παρατηροῦνται ἀναπόφευχτα σ' ἕνα κόμμα πού στηρίζεται σ' ἕνα γιγάντιο λαϊκό κίνημα, κόμμα πού βάζει γιά καθῆκον του νά σταθεῖ ὁ συνειδητός ἐκφραστής τοῦ κινήματος αὐτοῦ, ἀπορίπτοντας ἀποφασιστικά κάθε πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων καί κάθε στενά-σεχταριστική ἀντίληψη. Γιά νά εἶναι ὅμως τά μέλη τοῦ κόμματός μας ἄξιοι ἐκπρόσωποι τοῦ συνειδητοῦ μαχόμενου προλεταριάτου, ἄξια μέλη τοῦ παγκόσμιου ἐργατικοῦ κινήματος, πρέπει νά ἐπιδιώκουν μ' ὅλες τους τίς δυνάμεις, ὥστε καμιά ἐπιμέρους διαφωνία σχετικά μέ

τήν ἑρμηνεία καί τούς τρόπους ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν πού ἔχουν ἀναγνωριστεῖ ἀπό τό πρόγραμμα τοῦ κόμματός μας, νά μήν ἐμποδίζει καί νά μή μπορεῖ νά ἐμποδίζει τήν ὁμόθυμη κοινή δουλειά κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τῶν κεντρικῶν μας ὀργάνων. Ὅσο πιό βαθιά καί πιό πλατιά κατανοοῦμε τό πρόγραμμά μας καί τά καθήκοντα τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, ὅσο πιό πολύ ἐκτιμοῦμε τή σημασία τῆς θετικῆς δουλειᾶς γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς προπαγάνδας, τῆς ζύμωσης καί τῆς ὀργάνωσης, ὅσο πιό πολύ ἀπέχουμε ἀπό τό σεχταρισμό, ἀπό τό ρηχό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων καί τόν καριερισμό, μέ τόσο μεγαλύτερη δραστηριότητα πρέπει νά ἐπιδιώκουμε ὥστε οἱ διαφωνίες ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ κόμματος νά συζητιοῦνται ἤρεμα καί στήν οὐσία τους, ὥστε οἱ διαφωνίες αὐτές νά μή μποροῦν νά ἐμποδίζουν τή δουλειά μας, νά μή μποροῦν νά φέρνουν τήν ἀποδιοργάνωση στή δράση μας, νά μή μποροῦν νά γίνονται τροχοπέδη στήν κανονική λειτουργία τῶν κεντρικῶν μας ὀργάνων.

Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος, σάν ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος, καταδικάζει κατηγορηματικά κάθε ἀποδιοργανωτική προσπάθεια, ἀπό ὁποιαδήποτε πλευρά κι ἄν προέρχεται, κάθε ἀποτράβηγμα ἀπό τή δουλειά, κάθε ἀποφυγή ὑλικῆς ἐνίσχυσης τοῦ κεντρικοῦ ταμείου τοῦ κόμματος, κάθε μποϋκοτάρισμα πού μπορεῖ μόνο νά ὑποβιβάσει τήν καθαρά ἰδεολογική πάλη γνωμῶν, ἀντιλήψεων καί ἀποχρώσεων στό ἐπίπεδο τῶν μεθόδων χοντροκομμένης-μηχανικῆς ἐπίδρασης, στό ἐπίπεδο ἑνός ἀνάξιου ὁμαδικοῦ καβγᾶ. Τό κόμμα ἐξαντλήθηκε ἀπό τούς διαπληκτισμούς πού κρατᾶνε σχεδόν μισό χρόνο τώρα καί ζητάει ἐπιταχτικά εἰρήνη. Καμιά διαφωνία ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ κόμματος, καμιά δυσαρέσκεια ὡς πρός τά πρόσωπα πού ἀποτελοῦν τοῦτο ἤ ἐκεῖνο τό κεντρικό ὄργανο δέν μπορεῖ νά δικαιολογήσει τό μποϋκοτάρισμα καί τίς ἄλλες παρόμοιες μεθόδους πάλης πού δείχνουν ἴσα ἴσα ἔλλειψη ἀρχῶν καί ἰδεολογικοῦ περιεχομένου, πού δείχνουν ὅτι τά συμφέροντα τοῦ κόμματος θυσιάζονται στά συμφέροντα τοῦ ὁμίλου, τά συμφέροντα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στά συμφέροντα τοῦ στενοῦ καριερισμοῦ. Φυσικά στό κόμμα μας ὑπάρχουν, καί σ' ἕνα μεγάλο κόμμα πάντοτε θά ὑπάρχουν, περιπτώσεις πού τοῦτα ἤ ἐκεῖνα τά μέλη εἶναι δυσαρεστημένα ἀπό ὁρισμένη ἀπόχρωση τῆς δράσης τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου κεντρικοῦ ὀργάνου, ἀπό ὁρισμένα γνωρίσματα τοῦ προσανατολισμοῦ του ἤ ἀπό τά πρόσωπα πού τό ἀποτελοῦν κτλ. Τά μέλη αὐτά μποροῦν καί ὀφείλουν νά διευκρινίζουν τίς αἰτίες καί τό χαρακτήρα τῆς δυσαρέσκειάς τους στά πλαίσια μιᾶς συν-

τροφικῆς ἀνταλλαγῆς γνωμῶν καί μιᾶς πολεμικῆς ἀπό τίς στήλες τῶν κομματικῶν ἐκδόσεων· θά ἦταν ὅμως τελείως ἀπαράδεχτο καί ἀνάξιο γιά ἐπαναστάτες νά ἐκδηλώνουν τή δυσαρέσκειά τους μέ τό μποϋκοτάρισμα ἤ μέ τήν ἀποχή ἀπό τήν υποστήριξη μ' ὅλες τους τίς δυνάμεις ὅλης τῆς θετικῆς δουλειᾶς πού τή συνενώνουν καί τήν κατευθύνουν καί τά δυό κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος. Ἡ ὑποστήριξη καί τῶν δυό κεντρικῶν ὀργάνων, ἡ ὁμόθυμη δουλειά κάτω ἀπό τήν ἄμεση καθοδήγησή τους εἶναι τό κοινό καί ἄμεσο κομματικό μας χρέος.

Αὐτές οἱ μή ἰδεολογικές, χοντροκομμένες-μηχανικές μέθοδοι πάλης, πού ἀναφέραμε παραπάνω, πρέπει νά καταδικαστοῦν ἀπόλυτα, γιατί μποροῦν νά καταστρέψουν τελείως ὁλόκληρο τό κόμμα πού ἡ συνοχή του στηρίζεται ὁλοκληρωτικά καί ἀποκλειστικά στήν ἐλεύθερη συγκατάθεση τῶν ἐπαναστατῶν. Καί τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος ὑπενθυμίζει σ' ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος πώς αὐτή ἡ ἐλεύθερη συγκατάθεση ἐκφράστηκε ἤδη μέ ἀπόλυτη ἀκρίβεια στήν κοινή μας ἀπόφαση πού δέν τήν ἀμφισβήτησε κανείς, δηλ. στήν ἀπόφαση νά θεωροῦνται ὑποχρεωτικές γιά ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος ὅλες οἱ ἀποφάσεις τοῦ δεύτερου συνεδρίου καί ὅλες οἱ ἐκλογές πού ἔγιναν σ' αὐτό. Ἀκόμα, ἡ Ὀργανωτική Ἐπιτροπή πού ἀπέσπασε τή γενική εὐγνωμοσύνη γιά τή δράση της σχετικά μέ τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου, διατύπωσε στό ἄρθρο 18 τοῦ κανονισμοῦ τοῦ II συνεδρίου τήν παρακάτω ἀπόφαση πού ἐγκρίθηκε ἀπ' ὅλες τίς ἐπιτροπές τοῦ κόμματος:

«Ὅλες οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου καί ὅλες οἱ ἐκλογές πού ἔγιναν σ' αὐτό ἀποτελοῦν ἀπόφαση τοῦ κόμματος, ὑποχρεωτική γιά ὅλες τίς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος. Δέν μποροῦν νά ἀμφισβητηθοῦν ἀπό κανέναν καί μέ κανένα πρόσχημα καί μποροῦν νά ἀκυρωθοῦν ἤ νά τροποποιηθοῦν μόνο ἀπό τό ἑπόμενο συνέδριο τοῦ κόμματος».

Ἡ ἀπόφαση αὐτή πού ψηφίστηκε ἀπ' ὅλο τό κόμμα πρίν ἀπό τό συνέδριο καί πού ἐπικυρώθηκε ἐπανειλημμένα στό ἴδιο τό συνέδριο, ἰσοδυναμεῖ μέ λόγο τιμῆς πού ἔδοσαν μέ τήν ἐλεύθερη συγκατάθεσή τους ὅλοι οἱ σοσιαλδημοκράτες. Ἄς μή λησμονοῦν λοιπόν αὐτό τό λόγο τιμῆς! Ἄς ἀφήσουν τό γρηγορότερο κατά μέρος ὅλους τούς μικρολογαριασμούς τους, ἄς τοποθετήσουν μιά γιά πάντα τήν ἰδεολογική πάλη μέσα σέ τέτοια πλαίσια, πού νά μήν ὁδηγεῖ σέ παραβάσεις τοῦ καταστατικοῦ, νά μή φρενάρει τήν πραχτική δράση καί τή θετική δουλειά!

3

ΟΜΙΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ

15 (28) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

1

Ἀνακίνησα τό ζήτημα γιά τά μέτρα ἀποκατάστασης μιᾶς εἰρηνικῆς συνεννόησης καί κανονικῶν σχέσεων μέσα στό κόμμα, ἀκριβῶς ἐπειδή οἱ πολυάριθμες παρεξηγήσεις ἀνάμεσα στά κομματικά στελέχη ἔχουν πάρει ἀπειλητικές διαστάσεις. Δέ νομίζω ὅτι μπορεῖ νά γίνεται γόνιμη κομματική δουλειά, ἄν δέν ὑπάρχει κοινή βάση ὅπου νά μποροῦν νά στηρίζονται στή δράση τους τά διάφορα μέλη τοῦ κόμματος, πού λόγω τῶν ἄλφα ἤ τῶν βῆτα περιστατικῶν καταλήγουν σέ ἀμοιβαῖες παρεξηγήσεις. Δέν ἀποτελεῖ μυστικό γιά κανένα πώς οἱ σχέσεις ἀνάμεσα σέ ὁρισμένα μέλη ἤ τμήματα τοῦ κόμματος εἶναι τόσο ἀντικανονικές πού εἶναι δύσκολο νά μιλᾶμε τώρα γιά *ἑνιαῖο* σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα, ἄν δέ θέλουμε νά παίζουμε μέ τίς λέξεις. Μπορῶ βέβαια, ἄν χρειαστεῖ, νά παρουσιάσω λεπτομερεῖς ἀποδείξεις γιά νά ἐπιβεβαιώσω αὐτή τή θέση (ἄς θυμηθοῦμε λχ. τά πολυάριθμα ἐπεισόδια ἀπό τήν ἐπίσημη ἀλληλογραφία ἀνάμεσα στήν ΚΕ καί στό ΚΟ [67]), ὡστόσο, ἐπειδή τό γεγονός πού ὑποστηρίζω εἶναι πασίγνωστο, θά ἦταν ἴσως καλύτερα νά μή καταφύγω τώρα σέ τέτοια ἀκανθώδη παραδείγματα. Ἔτσι λοιπόν πρέπει νά προσπαθήσουμε νά πάρουμε πιό ἀποφασιστικά μέτρα γιά νά παραμερίσουμε τό βασικό κακό. Διαφορετικά δημιουργεῖται τέτοια κατάσταση πραγμάτων πού καί ἡ πιό ἁπλή, ἡ πιό συνηθισμένη ἐνέργεια τοῦ κόμματος θά γίνεται ἀφορμή ἐξαιρετικά ἀνεπιθύμητης ἀνταλλαγῆς γνωμῶν μέ συστηματική ἐπιλογή ἀπό πολύ ἀπότομες ἐκφράσεις κι ἀπό πολύ τσουχτερές... πῶς

νά ἐκφραστῶ ἠπιότερα... φιλοφρονήσεις, ἄς ποῦμε... Ἄν καί μπορεῖ νά νομιστεῖ ὅτι εἶμαι προδιατεθειμένος νά ἐπιβουλευτῶ, ὥς ἕνα βαθμό, τήν «ἐλευθερία τῆς γλώσσας», ἡ οὐσία ὡστόσο εἶναι ὅτι καί στόν τομέα τῆς δράσης δέν πᾶνε ὅλα καλά. Ἐμεῖς, σάν μέλη τοῦ Συμβουλίου, πού βασικός προορισμός μας εἶναι νά συνενώνουμε μέσα στό κόμμα ὅ,τι ἔχει τήν τάση γιά χωρισμό, πρέπει νά προσπαθήσουμε νά παραμερίσουμε τίς προστριβές πού ἐμποδίζουν τήν πορεία τῶν ἐργασιῶν τοῦ κόμματος, καί ὅταν ὑπάρχει καλή θέληση τό πράγμα δέν εἶναι ἀκατόρθωτο. Γι᾽ αὐτό λοιπόν ρωτάω: δέν μποροῦμε ἄραγε νά πάρουμε κάποια μέτρα ἐνάντια σέ μερικές μεθόδους πάλης μέσα στό κόμμα, πού τό ὑποβιβάζουν ὥς τήν κατάσταση μιᾶς ἀποδιοργανωμένης ὁμάδας, πού τό μετατρέπουν σέ ἁπλό πλάσμα φαντασίας; Γιά τό συμφέρον τῆς κοινῆς ὑπόθεσης τό Συμβούλιο θά μποροῦσε ἴσως νά πάρει μιά ἀπόφαση, τῆς ὁποίας ἔχω συντάξει ἕνα προκαταρκτικό σχέδιο καί θά σᾶς τό διαβάσω ἀμέσως. Θεωρῶ πώς ἔχει σπουδαία σημασία ἀπό ἄποψη ἀρχῶν μιά ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου, πού θά ἐπιδιώκει τήν ἐξάλειψη καί τήν καταδίκη τῶν ἀπαράδεχτων μορφῶν πάλης ἀνάμεσα στά διάφορα ἄτομα ἤ ὁμάδες μέσα στούς κόλπους τοῦ κόμματος, πού δέ συμφωνοῦν μεταξύ τους στό ἕνα ἤ στό ἄλλο ζήτημα. Ἐπαναλαβαίνω πώς ἡ σημερινή κατάσταση εἶναι πάρα πολύ ἀνώμαλη καί χρειάζεται νά διορθωθεῖ. (Ἀ ξ ε λ ρ ό ν τ: «Ὅλοι εἴμαστε σύμφωνοι σ᾽ αὐτό τό ζήτημα».) Παρακαλῶ τούς πρακτικογράφους νά σημειώσουν τήν παρατήρηση τοῦ σ. Ἀξελρόντ στά πρακτικά.

Τώρα θά σᾶς διαβάσω τό σχέδιο ἀπόφασης πού προτείνω *.

Αὐτό εἶναι τό σχέδιο πού ὑποβάλλω ἐξονόματος τῆς ΚΕ, ὑπογραμμένο καί ἀπό τούς δυό ἀντιπροσώπους της καί πού θά μποροῦσε νά χρησιμεύσει σάν ἀφορμή ὄχι γιά νά λυθοῦν κάποια ἐπιμέρους ζητήματα σχετικά μέ τήν ἐξάλειψη τούτων ἤ ἐκείνων τῶν διαφωνιῶν ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ κόμματος, ἀλλά γιά νά δημιουργηθεῖ μιά κοινή βάση γιά τούς ρώσους σοσιαλδημοκράτες πού δουλεύουν γιά τό συμφέρον τῆς ἴδιας κοινῆς ὑπόθεσης.

2

Ἀπό τίς ὁμιλίες καί τῶν δυό ἀντιπροσώπων τοῦ ΚΟ πείστηκα μέ ἱκανοποίηση ὅτι ἐπιδοκιμάζουν καταρχήν τήν ἀνάγκη ἀποφασιστικῶν μέτρων γιά τήν ἀποκατάσταση ἔμπραχτης ἑνότη-

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 114–116 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 116–118). *Σύντ.*

τας μέσα στό κόμμα. Αὐτό δημιουργεῖ κιόλας ἀνάμεσά μας μιά κάποια κοινή βάση. Ὅσο γιά τήν πρόταση τοῦ σ. Πλεχάνοφ, θεωρῶ ἀπαραίτητο νά πῶ τά ἑξῆς: ὁ σ. Πλεχάνοφ μοῦ προτείνει νά ξεχωρίσω ἀπό τό σχέδιό μου ἀπόφασης τά πιό οὐσιαστικά πραχτικά μέτρα πού ἀποβλέπουν στήν ἐξάλειψη τοῦ κακοῦ πού διαπιστώθηκε στή ζωή τοῦ κόμματος, καί συνάμα τονίζει πώς ἡ ἀπόφαση αὐτή ἔχει χαρακτήρα ἔκκλησης· ναί, πραγματικά ἡ πρότασή μου ἔχει χαρακτήρα ἔκκλησης καί σ' αὐτόν ἀκριβῶς τό σκοπό ἀποβλέπει. Ἡ ἰδέα αὐτῆς τῆς «ἔκκλησης» εἶναι νά ἐκφραστεῖ τό Συμβούλιο ἐξονόματος καί τῶν δυό κεντρικῶν ὀργάνων ὑπέρ τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν μορφῶν πάλης πού εἶναι παραδεχτές μέσα στό κόμμα ἀπό τίς μορφές πού εἶναι ἀπαράδεχτες. Ξέρω ὅτι γενικά ἡ πάλη αὐτή καθαυτή εἶναι ἀναπόφευχτη, ὡστόσο ὅμως ὑπάρχει πάλη καί πάλη. Ὑπάρχουν μέθοδοι πάλης τελείως ἀντικανονικές καί ἀπαράδεχτες μέσα σ' ἕνα λίγο-πολύ βιώσιμο κόμμα. Καί ὁ σ. Μάρτοφ εἶχε δίκιο ὅταν ἔλεγε ὅτι ἐκτός ἀπό τήν πάλη ἰδεῶν ὑπῆρχε ἀκόμα κι ἐκεῖνο πού αὐτός τό ἀποκάλεσε «ὀργανωτικές περιπλοκές».

Ἐμεῖς ὅμως πού συγκεντρωθήκαμε ἐδῶ ὄχι γιά πάλη, ἀλλά γιά νά ἐξαλείψουμε τίς ἀνώμαλες συνθῆκες στή ζωή τοῦ κόμματος, μποροῦμε καί πρέπει νά ἐπιδροῦμε πάνω στούς ἄλλους συντρόφους μας μέ ἔγκυρες ὑποδείξεις γιά τά ὅρια τῆς πάλης πού ἐπιτρέπονται μέσα στό κόμμα. Ἐγώ ὅμως δέν ξέρω ἄλλα μέσα ἐπίδρασης ἐκτός ἀπό τήν ἔκκληση. Τό ξεχώρισμα πραχτικῶν προτάσεων δέ θά εἶχε κανένα νόημα ἐδῶ. Ὅσο γιά τή δήλωση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ΚΟ ὅτι ἐγώ, διαπιστώνοντας μιά ἀνώμαλη κατάσταση στή ζωή τοῦ κόμματος, δέ θίγω τά αἴτια αὐτῆς τῆς ἀνωμαλίας, ὀφείλω νά πῶ ὅτι τή θέση αὐτή δέν τή διάλεξα τυχαῖα, ἀλλά τελείως συνειδητά, ἀπό φόβο μήν τυχόν θίγοντας σήμερα ἔστω καί στό ἐλάχιστο αὐτό τό ἤδη πολύ μπερδεμένο κουβάρι, ὄχι μόνο δέν τό ξεμπλέξουμε, ἀλλά καί τό μπλέξουμε ἀκόμα περισσότερο. Δέν ἐπιτρέπεται στό κάτω κάτω νά ξεχνᾶμε ὅτι σχετικά μέ τό κουβάρι αὐτό ἐμεῖς εἴμαστε δυό ἐξίσου ἐνδιαφερόμενες καί μέ πάρα πολύ ὑποκειμενικές διαθέσεις πλευρές, ἔτσι πού ἄν πρόκειται κάποιοι νά ἐπιχειρήσουν νά τό ξεμπλέξουν, αὐτοί ἐν πάση περιπτώσει δέ θάπρεπε νάμαστε ἐμεῖς, ἀλλά ἐκεῖνοι πού εἶναι τελείως ἀμέτοχοι στό μπέρδεμά του. Μιά τέτοια ὅμως ἀπόπειρα ἀπομέρους μας θά ὁδηγοῦσε στό ξεσκάλισμα κάθε λογῆς ντοκουμέντων, πράγμα πού, μέ τή σημερινή σύνθεση τοῦ Συμβουλίου, θά εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά... ξαναρπαχτοῦμε ἄλλη μιά φορά.

Ἄς πάρουμε σάν ἀφετηρία τῶν συλλογισμῶν μας ἐκεῖνο πού ὑπάρχει, γιατί τήν πραγματικότητα δέν μποροῦμε νά τή σβήσουμε, καί εἶμαι πέρα γιά πέρα ἕτοιμος νά συμφωνήσω μέ τόν σ. Μάρτοφ, ὅτι δέν μποροῦμε νά ἐξαλείψουμε ὅλες τίς διαφωνίες καί τίς συγκρούσεις μέ μιά κάποια ψυχοσωτήρια λέξη. Αὐτό εἶναι σωστό, ὅμως ποιός εἶναι ὁ κριτής πού θά κρίνει τίς τέτοιου εἴδους ἀξιοθρήνητες πλευρές τῆς κομματικῆς μας ζωῆς; Νομίζω πώς ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ ρόλος αὐτός δέν μπορεῖ νά ἀνήκει σ' ἐμᾶς τούς ἴδιους, ἀλλά σ' ἕνα μεγάλο ἀριθμό ἀνθρώπων — στούς ἀφοσιωμένους στήν ὑπόθεσή μας ἐπαναστάτες-στελέχη τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς, πού δέν πῆραν μέρος στόν καβγά. Παρακάμπτοντας προσεχτικά τό ζήτημα σχετικά μέ τίς αἰτίες πού γέννησαν τίς διχόνοιες, θά μοῦ ἐπιτρέψετε ὡστόσο νά διευκρινίσω τή σκέψη μου μ' ἕνα παράδειγμα ἀπό τό πρόσφατο παρελθόν μας. Ἡ πάλη κρατάει ἤδη 5 μῆνες. Νομίζω πώς στό χρονικό αὐτό διάστημα εἴχαμε κιόλας περίπου 50 μεσολαβητές πού προσπάθησαν νά βάλουν τέρμα στίς κομματικές διχόνοιες, ὅμως ἐγώ ξέρω μόνο ἕναν, πού ἡ δράση του πρός τήν κατεύθυνση αὐτή ἔδοσε, ἄν καί πολύ μέτρια, ὅμως σχετικῶς εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Ἐννοῶ τόν σ. Τραβίνσκι, γιά τόν ὁποῖο πρέπει νά σημειωθεῖ πώς εἶναι ἕνας ἄνθρωπος βουτηγμένος, πού λέει ὁ λόγος, ὥς τ' ἀφτιά στή θετική πραχτική ἐπαναστατική δουλειά, ἔτσι πού ἡ προσοχή του ἦταν συγκεντρωμένη σχεδόν ὁλοκληρωτικά στή δουλειά αὐτή, καί πώς δέν πῆρε μέρος στή διαμάχη. Μόνο μ' αὐτά τά εὐχάριστα περιστατικά ἴσως μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ τό γεγονός ὅτι οἱ συμφιλιωτικές προσπάθειές του ἔδοσαν κάποια ἀποτελέσματα. Νομίζω πώς μέ τή συμμετοχή τέτοιων ἀνθρώπων στήν ἀνάλυση τῶν αἰτίων τῆς κομματικῆς κακοδαιμονίας θά μποροῦσε νά ξεμπλέξει τό κουβάρι πού μπροστά του στεκόμαστε τώρα σέ ἀμηχανία. Οἱ ἴδιοι ὅμως πρέπει νά ἀποφεύγουμε νά κάνουμε ἀνάλυση αὐτῶν ἤ ἐκείνων τῶν αἰτίων τῆς διαμάχης, γιατί αὐτό, παρά τή θέλησή μας, θά μποροῦσε νά μᾶς κάνει νά προξενήσουμε (κατά τήν ἔκφραση τοῦ σ. Μάρτοφ) ὁ ἕνας στόν ἄλλον νέες ἐπιπρόσθετες πληγές, κοντά στίς πολυάριθμες παλιές, πού ἡ ἐπούλωσή τους ἀργεῖ ἀκόμα πολύ. Νά γιατί εἶμαι ἐνάντια στήν ἀνάλυση τῶν αἰτίων καί ὑπέρ τῆς ἀναζήτησης μέσων πού θά μποροῦσαν τουλάχιστον νά περιορίσουν τίς μεθόδους πάλης μέσα σέ λίγο-πολύ παραδεχτά πλαίσια. Ἕνα ἀπό τά δυό: ἄν μπορεῖ νά γίνει κάτι πρός τήν κατεύθυνση αὐτή, πρέπει νά προσπαθήσουμε νά γίνει, κι ἄν ὄχι, ἄν εἶναι ἀδύνατο νά ἀσκηθεῖ ἐπίδραση πάνω στίς ἀντιμαχόμενες

πλευρές μέ τήν ἔγκυρη πειθώ, μᾶς μένει τότε μόνο ἕνα πράγμα — νά ἀπευθυνθοῦμε σέ τρίτα πρόσωπα πού βρίσκονται ἔξω ἀπό τό πεδίο τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καί πού πραγματοποιοῦν τά θετικά πραχτικά καθήκοντά τους, πρόσωπα γιά τά ὁποῖα μίλησα ἤδη. Ἀμφιβάλλω ἄν θά μπορούσαμε νά πείσουμε οἱ ἴδιοι τόν ἑαυτό μας ὅτι ἡ μιά ἤ ἡ ἄλλη πλευρά ἔχει δίκαιο. Νομίζω πώς αὐτό εἶναι ἀδύνατο.

3

Δέν πολυκαταλαβαίνω τήν πρόταση τοῦ σ. Πλεχάνοφ. Ἡ πρόταση αὐτή λέει ὅτι πρέπει νά παρθοῦν κάποια πραχτικά μέτρα· μά στό σχέδιό μου ὑπάρχει ἤδη μιά ὑπόδειξη σχετικά μέ τή δυνατότητα νά παρθοῦν τέτοια πραχτικά μέτρα. Πρέπει μόνο νά εἰπωθεῖ, — καί νά εἰπωθεῖ μέ κύρος, — ὅτι ἐπιτρέπεται μιά κανονική πάλη, μιά ἰδεολογική πάλη, ἡ πάλη πού διεξάγεται μέσα σέ ὁρισμένα πλαίσια, δέν ἐπιτρέπονται ὅμως: τό μποϋκοτάρισμα, ἡ ἄρνηση δουλειᾶς κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τῆς ΚΕ, ἡ ἄρνηση χρηματικῆς ἐνίσχυσης τοῦ κεντρικοῦ ταμείου τοῦ κόμματος κτλ. Μερικοί λένε πώς μέ τά λόγια δέ θά πείσουμε κανέναν. Οὔτε κι ἐγώ τολμῶ νά ὑποστηρίξω πώς αὐτό θά ἦταν ἀρκετό γιά νά δημιουργηθοῦν καλές σχέσεις ἀνάμεσα στίς δυό μερίδες τοῦ κόμματος, γιατί ἡ ἀρρώστια πού πρέπει νά θεραπεύσουμε, εἶναι πραγματικά παλιά. γιατί, ὅπως λέει ὁ σ. Μάρτοφ, ἀνάμεσα στίς δυό μερίδες τοῦ κόμματος ὀρθώθηκε πραγματικά ἕνα πολύ γερό τεῖχος. Ἴσως ἐμεῖς πού δημιουργήσαμε αὐτό τό τεῖχος νά μή κατορθώσουμε νά τό σπάσουμε, ὅμως δέν εἶναι καθόλου ἀδύνατο ἐμεῖς, πού προξενήσαμε τίς πιό μεγάλες πληγές ὁ ἕνας στόν ἄλλον, ἐμεῖς, σάν μέλη τοῦ Συμβουλίου, νά συγκρατήσουμε μέ μιά ἔγκυρη ἔκκλησή μας τούς συντρόφους ἀπό ἀνάρμοστες μορφές πάλης. Ὅσο γιά τό γκρέμισμα τοῦ τείχους, ὁ χρόνος, κατά τή γνώμη μου, θά παίξει τέτοιο ρόλο πού ὅλα τά ἄλλα θά χάσουν τή σημασία τους. Καί ὅσο γιά τό γεγονός ὅτι ὁρισμένα σημεῖα τῆς ἔκκλησης μπορεῖ ἡ καθεμιά ἀπό τίς δυό πλευρές νά τά ἑρμηνεύσει κατά τό δικό της τρόπο, ἔχω τή γνώμη πώς ὅ,τι καί νά ποῦμε ἐμεῖς, ἴσως τά πάντα νά ἑρμηνευτοῦν ἀπό τήν κάθε πλευρά μέ τό δικό της τρόπο. (Ἀ ξ ε λ ρ ό ν τ: «Γι' αὐτό δέν πρέπει μόνο νά λέμε, ἀλλά καί νά κάνουμε».) Ἔπειτα, γιατί ὁ σ. Ἀξελρόντ νομίζει πώς ἡ πρότασή μου μπορεῖ νά ἀποτελέσει μόνο μιά νέα πηγή πάλης — αὐτό δέν τό καταλαβαίνω. Ἐπαναλαβαίνω πώς ἐμεῖς δέ θά μπορέσουμε νά σπάσουμε

τό τεῖχος πού ὑψώθηκε ἀνάμεσα στίς δυό μερίδες τοῦ κόμματος, γιατί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καταβάλαμε πολλές προσπάθειες γιά νά τό δημιουργήσουμε, θά μποροῦσαν ὅμως νά τό γκρεμίσουν οἱ σύντροφοί μας ἐκεῖνοι πού, ἀπασχολημένοι μέ τήν πραχτική δουλειά, στέκουν παράμερα ἀπό τίς διαμάχες μας. Ὁ σ. Μάρτοφ, ὅπως εὐχαρίστως πείσθηκα γι' αὐτό σήμερα, εἶναι καταρχήν σύμφωνος μ' αὐτή τή θέση — ὅτι στό ζήτημα τῆς διαμάχης μας εἶναι δυνατόν νά παίξουν ὠφέλιμο ρόλο οἱ σύντροφοί μας πού ἔμειναν ξένοι πρός τή διαμάχη αὐτή. Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό, νομίζω πώς καί μόνο τό γεγονός τῆς συμφωνίας ἀνάμεσα στούς ἐκπροσώπους τῶν κεντρικῶν ὀργάνων σχετικά μέ τό πῶς ἐπιτρέπεται καί πῶς δέν ἐπιτρέπεται νά γίνεται ἡ πάλη — καί μόνο τό γεγονός αὐτό θά μποροῦσε νά ἀνοίξει τό πρῶτο ρῆγμα στό τεῖχος πού χωρίζει τίς δυό πλευρές καί ὕστερα ἀπό αὐτό θά μποροῦσε νά ὑποχωρήσει ἡ ἀνώμαλη κατάσταση πού ὑπάρχει στή ζωή τοῦ κόμματός μας.

4

Ἡ πρόταση τοῦ σ. Πλεχάνοφ [68] μοῦ προκάλεσε ἕνα αἴσθημα πολύ ἀνάμιχτο. Ὁ σ. Πλεχάνοφ, μιλώντας γιά τίς αἰτίες τῆς πάλης, δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρά νά καταλήξει μ' αὐτό τόν τρόπο ἀκριβῶς στίς πληγές ἐκεῖνες πού ὁ σ. Μάρτοφ διαπίστωσε ὅτι προξενούσαμε ὁ ἕνας στόν ἄλλον. Στό σχέδιό μου ἀπόφασης κάνω τήν προσπάθεια νά διαχωρίσω ἐκεῖνο πού ἐπιτρέπεται ἀπό ἐκεῖνο πού δέν ἐπιτρέπεται στήν πάλη μας, ἀπό ὁποιαδήποτε πλευρά κι ἄν προέρχονται οἱ ἐπιθέσεις. Ἄν ἀρχίζαμε νά μιλᾶμε γιά τό πότε, ἀπό ποιόν καί τί προέκυψε, θά βάζαμε ἔτσι τήν ἀρχή τοῦ τέλους, δηλ. τοῦ τέλους τῆς συζήτησής μας. Νά κρίνουμε οἱ ἴδιοι τόν ἑαυτό μας — αὐτό ἁπλούστατα εἶναι ψυχολογικά, ἠθικά τελείως ἀδύνατο. Ἄν ἀρχίσουμε πάλι νά ἐξετάζουμε ἐδῶ τίς αἰτίες τῶν ὀξυμένων σχέσεων ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ κόμματος, θά μπορέσουμε ἄραγε νά ὑψωθοῦμε μόνοι μας πάνω ἀπό τό ἐπίπεδο τῶν μικροκαβγάδων; (Ἀ ξ ε λ ρ ό ν τ: «Θά μπορέσουμε!».) Ἐγώ δέ συμμερίζομαι τήν αἰσιοδοξία τοῦ σ. Ἀξελρόντ. Ὁ σ. Πλεχάνοφ, ἀναλύοντας τά αἴτια πού προκάλεσαν τή διάσπαση τοῦ κόμματος, ἔδοσε δική του ἑρμηνεία στά γεγονότα κι ἐγώ δέ συμφωνῶ μ' αὐτήν. Κι ἄν ἀρχίσουμε τίς συζητήσεις, θά χρειαστεῖ νά βγάλουμε τά πραχτικά καί νά τά συμβουλευτοῦμε. Ἔτσι λχ. ὁ σ. Πλεχάνοφ λέει ὅτι στό ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τό συνέδριο χωρί-

στηκε σέ δυό σχεδόν ἴσα μέρη, πώς ἕνας σύνεδρος, μέ τό πέρασμά του ἀπό τήν πλειοψηφία στή μειοψηφία, ἔκανε ὥστε τά δυό μέρη τοῦ συνεδρίου νά εἶναι ἀριθμητικά ἴσα, πώς ἔτσι ἡ ΚΕ ἐκπροσωπεῖ μόνο ἕνα μέρος τοῦ κόμματος κτλ. Δέν ἐπιτρέπεται ὅμως νά σκεφτόμαστε ἔτσι· πραγματικά δέν μποροῦμε νά λέμε πώς ὑπάρχει τάχα μόνο μιά μερίδα τοῦ κόμματος, πού ἐξέλεξε τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Πολλοί ἴσως θά ψήφιζαν τώρα σέ ὁρισμένα ζητήματα διαφορετικά ἀπ᾿ ὅ,τι ψήφισαν στό συνέδριο. Ἴσως κι ἐγώ ὁ ἴδιος σέ πολλά ζητήματα θά ψήφιζα διαφορετικά. Αὐτό ὅμως δέ σημαίνει ὅτι οἱ ἐνδεχόμενες στόν τομέα αὐτόν ἀλλαγές καί οἱ ἐνδεχόμενοι νέοι συνδυασμοί ἀναιροῦν κατά κάποιον τρόπο τά ἀποτελέσματα τῶν προηγούμενων ψηφοφοριῶν. Καί ἐφόσον πρόκειται γιά πάλη, θά ὑπάρχει πάντα ὁ χωρισμός τοῦ συνόλου σέ μέρη. Ναί, *τώρα*, καί ὄχι στό συνέδριο, ἡ ΚΕ ἐκπροσωπεῖ μιά μερίδα, ξέρω ὅμως καλά ὅτι, κατά τή γνώμη τῶν συντρόφων, καί τό ΚΟ μέ τήν ἴδια ἔννοια ἐκπροσωπεῖ μόνο μιά μερίδα. Μόνο ἀπό μιά ἄποψη θά μποροῦσα νά παραδεχθῶ σάν σωστή τή διατύπωση τοῦ σ. Πλεχάνοφ, καί συγκεκριμένα ἀπό τήν ἄποψη τῆς διάσπασης πού ὑπάρχει πραγματικά. Μποροῦμε νά μιλᾶμε γιά «ἀνώμαλη» σύνθεση τούτου ἤ ἐκείνου τοῦ κεντρικοῦ ὀργάνου ὄχι γιατί φταίει σέ κάτι τό συνέδριο, ἀλλά μονάχα γιατί ὅταν ὑπάρχουν τά τάδε καί τάδε περιστατικά οἱ ἄνθρωποι δέ θέλουν νά δουλέψουν ἀπό κοινοῦ ὁ ἕνας μέ τόν ἄλλον... Ἔτσι λοιπόν μόλις θίξαμε τίς αἰτίες τῆς ἀνωμαλίας, καταλήξαμε ξανά στήν ἀνάγκη νά ξετυλίξουμε ἕνα κουβάρι πού ὄχι μόνο δέ θά μπορέσουμε νά τό ξεμπλέξουμε, μά θά τό μπερδέψουμε ἀκόμα περισσότερο. Ὅτι πολλοί εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπό τή σύνθεση τῆς ΚΕ, αὐτό εἶναι σωστό· εἶναι ὅμως ἐξίσου σωστό καί τό ὅτι ὑπάρχουν πολλά πρόσωπα δυσαρεστημένα ἀπό τή σημερινή σύνθεση τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου. Στό ἐρώτημα τοῦ σ. Μάρτοφ, ἄν ἐπιτρέπεται ἡ «καταστροφή» τῶν ὀργανώσεων πού ὑπάρχουν, θά ἀπαντοῦσα: «Ναί, ἡ ἀναδιοργάνωση τῶν ὀργανώσεων ἐπιτρέπεται πέρα γιά πέρα!». Καί στό ἐρώτημα, ἄν ἐπιτρέπεται ἕνα ἁρμόδιο κομματικό ὄργανο νά ἀπομακρύνει τό ἄλφα ἤ τό βῆτα πρόσωπο ἀπό τό ἕνα ἤ τό ἄλλο εἶδος ἐπαναστατικῆς δουλειᾶς — ἀπαντῶ: «Ναί, ἐπιτρέπεται!». Ἄν ὅμως βάλουμε τό ἐρώτημα, γιατί καί πῶς προέκυψε αὐτή ἤ ἐκείνη ἡ «ἐπιβουλή» ἐνάντια στήν ἀκεραιότητα καί στό ἀπαραβίαστο κάποιας ὀργάνωσης, γιατί στόν τάδε δέν ἐπιτράπηκε νά πάρει μέρος στόν τάδε τομέα κομματικῆς δουλειᾶς κτλ. — μ᾿ αὐτό θ᾿ ἁπλώσουμε ξανά τό χέρι σ᾿ ἐκεῖνο κεῖ τό

κουβάρι πού δέν εἴμαστε σέ θέση νά τό ξεμπλέξουμε. Ἔτσι καί στό ζήτημα, ἄν ἐπιτρέπεται ἤ δέν ἐπιτρέπεται ἡ «καταστροφή» τῶν ὀργανώσεων, καταλήγουμε ξανά σέ διαφωνίες. Ὅλα αὐτά ἀποδείχνουν ὅτι μιά συζήτηση γιά τά αἴτια τῶν διαφωνιῶν μας θά ἦταν ἀπώλεια χρόνου τελείως ἀνώφελη καί μάλιστα ἐπιζήμια. Ἐπανέρχομαι στό ζήτημα τῆς ἀναλογικῆς ἐκπροσώπησης. Γιά τό ζήτημα αὐτό θά μπορούσαμε νά μιλήσουμε μόνο ξεκινώντας ἀπό τήν ἀναγνώριση τῆς διάσπασης πού ἤδη ὑπάρχει. Εἴμαστε ἐδῶ ἐκπρόσωποι δυό ἀντιμαχόμενων πλευρῶν... (Πλεχάνοφ: «Συγκεντρωθήκαμε ἐδῶ σάν μέλη τοῦ Συμβουλίου καί ὄχι σάν ἀντιμαχόμενες πλευρές».) Ἡ παρατήρηση τοῦ σ. Πλεχάνοφ βρίσκεται σέ ἀντίφαση μέ τό ἴδιο τό σχέδιό του ἀπόφασης, τό ὁποῖο μιλάει γιά διχόνοια πού ὑπάρχει μέσα στό κόμμα, διχόνοια πού διέσπασε τό κόμμα σέ δυό ἴσα μέρη, καί μάλιστα τό ἕνα ἀπ᾿ αὐτά, ὅπως ἀναφέρει τό σχέδιο ἀπόφασης, δέν ἐκπροσωπεῖται διόλου σ᾿ ἕνα τέτοιο κεντρικό ὄργανο ὅπως ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή. Ἐπίσημα βέβαια δέν εἴμαστε ἐκπρόσωποι δυό ἀντιμαχόμενων πλευρῶν, ἐφόσον ὅμως ἡ ἐκπροσώπηση αὐτή ἀπορέει ἀπό τήν πορεία τῶν συζητήσεών μας, εἶχα τό λογικό δικαίωμα νά μιλήσω γι᾿ αὐτήν. (Πλεχάνοφ: «Χρησιμοποιήσατε τήν ἔκφραση ὅτι συγκεντρωθήκαμε ἐδῶ σάν ἐκπρόσωποι δυό ἀντιμαχόμενων πλευρῶν καί πάνω σ᾿ αὐτό ἀκριβῶς ἔκανα τήν παρατήρησή μου».) Δέν τό ἀρνιέμαι, μπορεῖ καί νά μήν ἐκφράστηκα μέ ἀπόλυτη ἀκρίβεια... (Πλεχάνοφ: «Ἐκφραστήκατε λαθεμένα».) Μπορεῖ καί νά ἐκφράστηκα λαθεμένα, δέν πρόκειται νά τό ἀμφισβητήσω. Ἐγώ ἁπλῶς ὑποστηρίζω πώς τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ μεταφέρει τή συζήτηση στή βάση τῆς ἔμπραχτης ἀναγνώρισης τῆς διάσπασης. Διασπαστήκαμε, ἐγώ διαπιστώνω αὐτό τό γεγονός. Ἄν δέν ἦταν ἔτσι, τότε τό σχέδιο ἀπόφασης θά ἦταν αὐθαίρετο. Ἡ πλειοψηφία τοῦ κόμματος εἶναι δυσαρεστημένη καί ἀπό τή σύνθεση τοῦ ΚΟ, στήν ὁποία οἱ 4 ἀπό τούς 5 ἀνήκουν στή μειοψηφία. Ἡ ΚΕ θά μποροῦσε νά προβάλει τήν ἴδια ἀξίωση γιά ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τοῦ ΚΟ σάν αὐτή πού προβάλλεται τώρα πρός τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Στήν οὐσία του τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ ἰσοδυναμεῖ μέ διατύπωση ὅρων μόνο ἀπό τή μιά πλευρά... (Πλεχάνοφ: «Ἐγώ δέν ἀνήκω οὔτε στήν πλειοψηφία οὔτε στή μειοψηφία».) Ὁ σ. Πλεχάνοφ μᾶς εἶπε ὅτι δέν ἀνήκει οὔτε στήν πλειοψηφία οὔτε στή μειοψηφία, ἀλλ᾿ ἐκτός ἀπό τόν σ. Πλεχάνοφ κανένας ἄλλος ἀπό τό Συμβούλιο δέ θά τό ἰσχυριστεῖ αὐτό. Κρίνοντας ἀπό τυπική ἄποψη, ἀπό τήν

ἄποψη τοῦ καταστατικοῦ, τό σχέδιο ἀπόφασης πού πρότεινε ὁ σ. Πλεχάνοφ εἶναι αὐθαίρετο. Ἐπαναλαβαίνω ὅμως ὅτι στήν οὐσία τό σχέδιο αὐτό ἀπόφασης μπορεῖ νά κατανοηθεῖ στό μέτρο πού ξεκινάει ἀπό τό γεγονός ὅτι ὑπάρχει διάσπαση. Ἀπό τή στιγμή ὅμως πού ἡ μιά πλευρά διατυπώνει τούς «ὅρους» της, καί ἡ ἄλλη πλευρά ἔχει ἐπίσης τό δικαίωμα νά διατυπώσει κι αὐτή τούς δικούς της «ὅρους». Ἐμεῖς δέ στεκόμαστε πάνω ἀπό τίς «δυό πλευρές», μά εἴμαστε ἀκριβῶς αὐτές οἱ «δυό πλευρές». Γι᾽αὐτό, ἐφόσον θά πάρουμε σάν βάση τήν ἀναγνώριση τῆς διάσπασης τοῦ κόμματος, πού ἀποτελεῖ πιά γεγονός, ὀφείλουμε νά ἀναγνωρίσουμε πώς γιά νά λυθοῦν οἱ διαμάχες καί οἱ «παρεξηγήσεις» μας ὑπάρχει μόνο ἕνα ριζικό μέσο — νά ἀπευθυνθοῦμε σέ τρίτα πρόσωπα. Ὅπως εἶπα καί προηγούμενα, στό κόμμα ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἀπασχολημένοι μέ τή θετική δουλειά, πού δέν πῆραν μέρος στήν πάλη τῆς «πλειοψηφίας» καί τῆς «μειοψηφίας». Μόνο σ᾽ αὐτούς μποροῦμε νά ἀπευθυνθοῦμε.

5

Δέ συμφωνῶ οὔτε μέ τόν Μάρτοφ οὔτε μέ τόν Πλεχάνοφ. Αὐτοί ὑποστηρίζουν πώς οὔτε κάν μπορεῖ νά γίνει λόγος ὅτι ἕνα τέτοιο σχέδιο ἀπόφασης εἶναι αὐθαίρετο καί φέρνουν δυό ἐπιχειρήματα. 1) Ἡ οὐσία τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ Μάρτοφ βρίσκεται στήν ὑπόδειξη ὅτι τό Συμβούλιο εἶναι ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος. Ἡ ἁρμοδιότητα ὅμως τοῦ Συμβουλίου περιορίζεται ἀπό εἰδικές διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ, πράγμα γιά τό ὁποῖο πολύ φρόντισε κάποτε κι ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ. 2) Τό δεύτερο ἐπιχείρημα εἶναι ὅτι μέ τό προτεινόμενο σχέδιο ἀπόφασης τό Συμβούλιο ἐκφράζει μόνο τή δική του γνώμη καί εὐχή. Τό Συμβούλιο μπορεῖ φυσικά νά ἐκθέσει τή γνώμη του καί νά ἐκφράσει τίς εὐχές του, χωρίς ὅμως νά ἐπιβουλεύεται τοῦτο ἤ ἐκεῖνο. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Βέβαια! Βέβαια!».) Τό Συμβούλιο μπορεῖ ἁπλῶς νά προτείνει νά γίνει πρόσληψη στήν ΚΕ, τότε ὅμως ἡ ΚΕ θά ἀπαιτήση νά ἀλλάξει ἡ σύνθεση τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου. Ὑπό ὁρισμένους ὅρους εἶμαι ἕτοιμος νά συμφωνήσω μέ τήν ἀναλογική ἐκπροσώπηση. Ρωτῶ ὅμως, ὑπάρχει στό ΚΟ ἀναλογική ἐκπροσώπηση; Ἡ σύνθεση τοῦ ΚΟ εἶναι ἡ ἑξῆς: 1 πρός 4, μάλιστα κι αὐτός ὁ ἕνας δέν ἀνήκει οὔτε στήν πλειοψηφία οὔτε στή μειοψηφία. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή εἶχε προτείνει κάποτε 2 πρός 9·[69] αὐτό ἔγινε στήν περίοδο τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ χάους, στίς παραμονές τῆς διάσπασης. Κάθε διαφωνία

εἶναι, μέ μιά ὁρισμένη ἔννοια, διάσπαση, ὅταν ὅμως οἱ δυό πλευρές δέ θέλουν νά δουλέψουν μαζί, τότε αὐτό εἶναι ἔμπραχτη διάσπαση. Μόνο ἀπό τήν ἄποψη τῆς διάσπασης θά μπορούσαμε νά παραδεχτοῦμε πώς ἔχει νόημα τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ. Θά μπορούσαμε νά τό θεωρήσουμε σάν τό ultima ratio *, ὅμως στήν περίπτωση αὐτή θά μποροῦσαν καί οἱ δυό πλευρές νά ἔχουν τό ἴδιο δικαίωμα γιά ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Πιστεύω ἀκράδαντα πώς καί ἡ ΚΕ δέν εἶναι εὐχαριστημένη ἀπό τή σύνθεση τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου. Μόλις θίξουμε τό ζήτημα τοῦ περασμένου συνεδρίου, θά ἐπέλθει σύγκρουση καί δέ θά καταλήξουμε σέ κανένα ἀποτέλεσμα. Ἔτσι λχ. ὁ Πλεχάνοφ λέει πώς τό συνέδριο δέν ἐξέλεξε τρίτο μέλος γιά τή σύνταξη, ἐπειδή δέν ὑπῆρχε τάχα ἕνας τέτοιος τρίτος. Ἐγώ ὑποστηρίζω ὅτι τό συνέδριο δέν ἐξέλεξε τρίτο μέλος, ἐπειδή εἶχε τήν πεποίθηση πώς ὁ σ. Μάρτοφ θά μπεῖ στή σύνταξη. Τό ἴδιο μποροῦμε νά ποῦμε καί γιά τή σύνθεση τοῦ Συμβουλίου. Πολλοί στό συνέδριο νόμιζαν πώς ὁ σ. Μάρτοφ θά μπεῖ στό Συμβούλιο σάν μέλος τῆς σύνταξης. Ἡ πλειοψηφία μπορεῖ νά πεῖ, καί θά πεῖ, ὅτι ἀφοῦ πρόκειται γιά ἀναλογική ἐκπροσώπηση, τό ΚΟ πρέπει νά συμπληρωθεῖ μέ ἔξι ἀκόμα μέλη ἀπό τή λεγόμενη πλειοψηφία. Οἱ συλλογισμοί ὅμως αὐτοῦ τοῦ εἴδους δέ θά μᾶς φέρουν κοντά στό ποθητό τέρμα καί γι᾽ αὐτό νομίζω πώς τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ εἶναι χειρότερο ἀπό τό δικό μου. Τό σχέδιό μου ἀπόφασης σχετικά μέ τό «τί ἐπιτρέπεται καί τί δέν ἐπιτρέπεται» θά εἶχε τή σημασία ὅτι ἐμεῖς, σάν ἐκπρόσωποι τῶν ἀντιμαχόμενων πλευρῶν, θά προτείναμε στούς ὑπόλοιπους συντρόφους νά μή βγαίνουν ἔξω ἀπό τά πλαίσια τῶν ἐπιτρεπόμενων μορφῶν πάλης.

Ἐμεῖς δέν πρέπει νά στεκόμαστε μόνο στή νομική ἄποψη, γιατί στήν οὐσία ἡ ἀναγνώριση ἀπ᾽ ὅλους μας ὅτι οἱ σχέσεις μέσα στό κόμμα εἶναι ἀνώμαλες ἰσοδυναμεῖ μέ τήν ἀναγνώριση τοῦ γεγονότος ὅτι εἴμαστε δυό ἀντιμαχόμενες πλευρές, τό Κεντρικό Ὄργανο καί ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ἐδῶ δέν εἶναι συνεδρίαση τῆς σύνταξης, ἀλλά συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου».) Ναί, αὐτό δέν τό ξεχνῶ. Ἀπό νομική ἄποψη δέν μποροῦμε νά μιλᾶμε γιά ἀναλογική ἐκπροσώπηση στά κεντρικά ὄργανα. Ἀλλά οὔτε καί ἀπό πολιτική ἄποψη εἶναι σκόπιμο νά ἐνεργοῦμε μ᾽ αὐτή τήν ἰδέα γιατί θά χρειαστεῖ νά πάρουμε ὑπόψη τήν ἐπιθυμία τῆς μιᾶς μόνο πλευρᾶς, χωρίς νά ἀκουστεῖ ἡ

* — τελευταῖο μέσο. *Σύντ.*

ἐπιθυμία τῆς ἄλλης. Ἀνάμεσά μας δέν ὑπάρχει τό τρίτο ἐκεῖνο πρόσωπο πού θά μποροῦσε νά λύσει τή διαφορά μας. Μόνο ὅμως ἡ γνώμη αὐτοῦ τοῦ τρίτου προσώπου θά μποροῦσε νά ἔχει σημασία καί πολιτική καί ἠθική. Ἡ διάσπαση στήν πραγματικότητα ὑπάρχει καί βρισκόμαστε στίς παραμονές ἐπίσημης διάσπασης, ἄν ἡ μειοψηφία, ἀδιαφορώντας γιά τά μέσα πού χρησιμοποιεῖ, ἐξακολουθήσει νά ἐπιδιώκει τή μετατροπή της σέ πλειοψηφία.

4

ΟΜΙΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ

16 (29) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

1

Θεωρῶ ἀπαραίτητο ν' ἀπαντήσω κυρίως στίς διεξοδικές ἀντιρήσεις πού μοῦ πρόβαλε ὁ σ. Μάρτοφ· ὅμως γιά νά μήν ἀφήσω ἀναπάντητες καί τίς ἀντιρήσεις τοῦ σ. Πλεχάνοφ, πρῶτα θά ἀσχοληθῶ σύντομα μ' αὐτές. Μοῦ φάνηκε πώς καταρχήν ὁ σ. Πλεχάνοφ εἶναι ὑπέρ τῆς ἀναλογικῆς ἐκπροσώπησης... (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ὄχι!».) Ἴσως νά μή τόν κατάλαβα, ὅμως ἔτσι μοῦ φάνηκε. Σ' ἐμᾶς, στήν κομματική ὀργάνωση, δέν ἔχει υἱοθετηθεῖ ἡ ἀρχή τῆς ἀναλογικῆς ἐκπροσώπησης καί μοναδικό κριτήριο γιά τό νόμιμο τῆς σύνθεσης τοῦ ἄλφα ἤ βῆτα ὀργάνου, πού τά μέλη του ἐκλέχτηκαν στό συνέδριο, εἶναι ἡ ξεκάθαρα ἐκφρασμένη θέληση τῆς πλειοψηφίας τοῦ συνεδρίου. Ἐδῶ ὅμως λένε ὅτι οἱ νόμιμες ἐκλογές πού ἔγιναν στό συνέδριο δημιούργησαν μιά τέτοια «νόμιμη» κατάσταση πραγμάτων πού εἶναι χειρότερη ἀπό παράνομη. Αὐτό εἶναι ἀλήθεια, ὅμως γιατί; Ἐπειδή ἡ πλειοψηφία ἦταν ἀσήμαντη ἤ ἐπειδή ἡ μειοψηφία ἔχει δημιουργήσει ἔμπραχτη διάσπαση; Ὅταν λένε πώς ἡ ΚΕ ἐκλέχτηκε μόνο μέ 24 ψήφους, δηλ. μέ μιά ἀσήμαντη ὑπεροχή τῆς πλειοψηφίας, καί ὅτι σ' αὐτό ἀκριβῶς τό γεγονός βρίσκεται τάχα ἡ αἰτία ὅλων τῶν μετέπειτα δυσάρεστων περιπλοκῶν μέσα στή ζωή τοῦ κόμματος, ἐγώ ὑποστηρίζω πώς αὐτό δέν εἶναι σωστό. Ὅσο γιά τήν παρατήρηση τοῦ σ. Πλεχάνοφ ὅτι «σκέφτομαι σάν τυπολάτρης», πράγμα πού τάχα δέ μοῦ ἐπιτρέπει νά δῶ τήν οὐσία τῶν πραγμάτων, εἶναι ἀλήθεια πώς δέν πολυκαταλαβαίνω τί ἀκριβῶς σημαίνει αὐτό. Μήπως ἡ «οὐσία τῶν πραγμάτων» βρίσκεται στό συνέδριο; Στήν περίπτωση αὐτή εἶμα-

στε ὅλοι τυπολάτρες γιατί, μεταφερόμενοι νοερά στό συνέδριο πρέπει νά ἔχουμε σάν ἀφετηρία τίς τυπικές ἀποφάσεις του. Ἂν ὅμως ἡ «οὐσία τῶν πραγμάτων» βρίσκεται ἔξω ἀπό τό συνέδριο, τότε ποῦ βρίσκεται ἀκριβῶς; Ἀλήθεια, συνέβη ἔτσι πού ἡ κατάσταση μέσα στό κόμμα νά εἶναι χειρότερη ἀπό παράνομη (αὐτά εἶναι λόγια πολύ σοβαρά), ὅλο τό ζήτημα ὅμως βρίσκεται ἴσα ἴσα στό γιατί ἔγινε αὐτό; φταίει γι' αὐτό τό συνέδριο ἤ τά γεγονότα πού ἐπακολούθησαν ὕστερα ἀπό τό συνέδριο; Δυστυχῶς ὁ σ. Πλεχάνοφ δέν τοποθετεῖ ἔτσι τό ζήτημα.

Περνῶ τώρα στά λεγόμενα τοῦ σ. Μάρτοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ ἰσχυρίζεται πώς ἀπό τήν πλευρά τῆς μειοψηφίας δέν ὑπάρχει καί δέν ὑπῆρξε ἀπροθυμία γιά συνεργασία. Αὐτό εἶναι ἀνακριβές. Ἐπί τρεῖς μῆνες — Σεπτέμβρη, Ὀχτώβρη καί Νοέμβρη — πολλοί ἐκπρόσωποι τῆς μειοψηφίας ἀπόδειξαν ἔμπραχτα πώς δέ θέλουν νά συνεργαστοῦν. Σέ παρόμοιες περιπτώσεις γιά τήν πλευρά πού μποϋκοτάρεται δέ μένει παρά μόνο ἕνα μέσο — νά καταφύγει σέ συνεννόηση, σέ συμφωνία μέ τήν «προσβλημένη» ἀντιπολίτευση πού ἀποφεύγει τή δουλειά καί ὁδηγεῖ τό κόμμα σέ διάσπαση, γιατί καί μόνο τό γεγονός τῆς αὐτοαπομάκρυνσης ἀπό κάθε συνεργασία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό διάσπαση. Ὅταν ὁρισμένοι ἄνθρωποι δηλώνουν κατηγορηματικά ὅτι νά ἐμεῖς δέ θέλουμε νά δουλέψουμε μαζί σας καί ἀποδείχνουν ἔτσι στήν πράξη ὅτι ἡ «ἑνιαία ὀργάνωση» εἶναι ἁπλό πλάσμα φαντασίας, ὅτι αὐτή οὐσιαστικά ἔχει συντριβεῖ, τότε μέ τόν τρόπο αὐτό προβάλλουν ἕνα ἐπιχείρημα, ἄν ὄχι πειστικό, ὅμως ἀληθινά *συντριπτικό*... Περνῶ στή δεύτερη ἀντίρηση τοῦ σ. Μάρτοφ — σχετικά μέ τήν ἀποχώρηση ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ σ. Ρού. Τό ζήτημα αὐτό χωρίζεται σέ δυό χωριστά ζητήματα. Πρῶτο, ἦταν ἄραγε νόμιμος ὁ διορισμός τοῦ Ρού σάν μέλους τοῦ Συμβουλίου ἀπομέρους τῆς σύνταξης, παρ' ὅλο πού ὁ Ρού δέν ἦταν μέλος τῆς σύνταξης; Νομίζω πώς ἦταν νόμιμος. (Μ ά ρ τ ο φ: «Ἀσφαλῶς νόμιμος!».) Παρακαλῶ νά καταχωρηθεῖ στά πραχτικά ἡ παρατήρηση τοῦ Μάρτοφ. Δεύτερο, μποροῦν νά ἀντικαταστaίνονται τά μέλη τοῦ Συμβουλίου, ὅταν τό θελήσουν τά ὄργανα πού τά ἔχουν στείλει; Αὐτό εἶναι ἕνα πολύπλοκο ζήτημα πού μπορεῖ νά ἑρμηνευτεῖ καί ἔτσι καί ἀλλιῶς. Ἐν πάση περιπτώσει τονίζω ὅτι ὁ Πλεχάνοφ πού ἀπό τήν 1 τοῦ Νοέμβρη εἶχε μείνει σάν τό μόνο μέλος τῆς σύνταξης, *δέν ἀντικατάστησε* τόν Ρού ἀπό τή θέση τοῦ μέλους τοῦ Συμβουλίου ὥς τίς 26 τοῦ Νοέμβρη πού προσλήφθηκαν ὁ Μάρτοφ καί Σία. Ὁ Ρού ἀποχώρησε μόνος του, ὑποχώρησε γιά νά μήν ἀνακινήσει ζήτημα γύρω

ἀπό τό ἄτομό του. (Πλεχάνοφ: «Μοῦ φαίνεται πώς σήμερα οἱ συζητήσεις σχετικά μέ τόν σ. Ρού δέν ἔχουν θέση. Τό ζήτημα αὐτό δέ βρίσκεται στήν ἡμερησία διάταξή μας καί δέν καταλαβαίνω γιατί νά χάνουμε πολύτιμο χρόνο σέ συζητήσεις γιά τό ζήτημα αὐτό πού στήν προκειμένη περίπτωση δέ μᾶς ἐνδιαφέρει».) Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά σημειώσω πώς στήν προηγούμενη συνεδρίαση ὁ σ. Μάρτοφ ζήτησε νά καταχωρηθεῖ στά πραχτικά ἡ διευκρίνιση πού ἔκανε σχετικά μέ τό ζήτημα αὐτό, διευκρίνιση πού δέ μέ βρίσκει διόλου σύμφωνο, καί ἄν δέν ἐπιτραπεῖ στήν ἄλλη πλευρά νά ἐκφράσει τή γνώμη της πάνω στό ἴδιο ζήτημα, τότε αὐτό θά φωτιστεῖ ἐδῶ, στό Συμβούλιο, λαθεμένα, μονόπλευρα. (Πλεχάνοφ: «Κάνω τήν παρατήρηση πώς τό ζήτημα αὐτό δέ βρίσκεται στήν ἡμερησία διάταξη καί δέν ἔχει ἄμεση σχέση μέ τό βασικό ἀντικείμενο τῆς σύσκεψής μας».)

Ὁ *Λένιν* διαμαρτύρεται ἐνάντια σ' αὐτή τή διατύπωση καί προσφεύγει στό Συμβούλιο, ζητώντας νά ἀποφασίσει αὐτό σχετικά μέ τό δικαίωμα πού ἔχει (ὁ Λένιν), ἐφόσον διαφωνεῖ μέ τόν Μάρτοφ, νά ἐκθέσει τή δική του ἄποψη σχετικά μέ τό γεγονός αὐτό πού τόσο διαφορετικά ἑρμηνεύεται ἐδῶ. (Ὁ Πλεχάνοφ ξανατονίζει ὅτι στήν προκειμένη περίπτωση οἱ συζητήσεις σχετικά μέ τό ζήτημα τοῦ Ρού δέν ἔχουν θέση.)

Ὁ *Λένιν* ἐπιμένει στό δικαίωμά του ν' ἀπευθύνεται στό Συμβούλιο καί νά ζητάει ἀπ' αὐτό τήν ἄδεια νά μιλήσει πάνω σ' ἕνα ζήτημα πού ἀνακινήθηκε ἤδη στό Συμβούλιο καί προκάλεσε συζητήσεις. (Μάρτοφ: «Ἐπειδή ὁ σ. Λένιν ἔθιξε ἕνα πολύ σοβαρό ζήτημα σχετικά μέ τό δικαίωμα τῶν συλλογικῶν ὀργάνων πού ἀντιπροσωπεύονται στό συμβούλιο, νά ἀνακαλοῦν τούς ἀντιπροσώπους τους, δηλώνω πώς θά ὑποβάλω εἰδική πρόταση γιά νά λυθεῖ μιά γιά πάντα αὐτό τό ζήτημα. Ἴσως ἡ δήλωση αὐτή νά ἱκανοποιήσει τόν Λένιν καί νά τόν παρακινήσει ν' ἀποσύρει τό ζήτημα τοῦ Ρού ἀπό τίς σημερινές συζητήσεις».)

Ὁ σ. Μάρτοφ ὄχι μόνο δέν ἀναιρεῖ, ἀλλά ἐπιβεβαιώνει τή βασιμότητα τῆς πρόθεσής μου νά διευκρινίσω ἀμέσως καί ὅπως πρέπει τό ζήτημα τῆς ἀποχώρησης τοῦ σ. Ρού ἀπό τό Συμβούλιο. Διαπιστώνω πώς οἱ διευκρινίσεις μου πάνω στό ζήτημα αὐτό ἦταν ἁπλῶς ἀπάντηση στίς σχετικές παρατηρήσεις τοῦ σ. Μάρτοφ. (Ὁ Πλεχάνοφ θέτει ὑπόψη τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Λένιν ὅτι τό ζήτημα τοῦ Ρού δέν μπορεῖ νά συζητηθεῖ τώρα, γιατί δέν ἀνήκει στόν κύκλο τῶν ζητημάτων, στά ὁποῖα πρέπει νά συγκεντρωθεῖ ἡ προσοχή τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου στήν τωρινή σύνοδο τοῦ Συμβουλίου.) Διαμαρτύρομαι κατά τῆς πα-

ρατήρησης τοῦ σ. Πλεχάνοφ ὅτι ἐδῶ δέν ἔχει τή θέση της ἡ συζήτηση σχετικά μέ τό ζήτημα τοῦ σ. Ρού πού εἶχε τήν ἄποψη ὅτι δέν μποροῦν νά ἀντικατασταίνονται τά μέλη τοῦ Συμβουλίου καί συνεπῶς ἡ ἀποχώρηση τοῦ Ρού ἀπό τό Συμβούλιο πρέπει νά θεωρηθεῖ σάν παραχώρηση ἀπομέρους του στήν ἀντιπολίτευση γιά τό συμφέρον μιᾶς καλῆς συνεννόησης μέσα στό κόμμα. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ἀφοῦ τό Συμβούλιο δέν ἔχει ἀντίρηση γιά τήν ἀνταλλαγή γνωμῶν πάνω στό ζήτημα τοῦ σ. Ρού, προτείνω στόν Λένιν νά συνεχίσει τήν ὁμιλία του γι' αὐτό».) Ἐγώ τελείωσα. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ἄν τελειώσατε, τότε προτείνω στό Συμβούλιο νά περάσουμε στή συζήτηση τῶν σχεδίων ἀπόφασης πού προτάθηκαν χθές ἀπό τόν σ. Λένιν κι ἐμένα».)

Συμφωνῶ μέ τόν σ. Μάρτοφ ὅτι οἱ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου δέ θά εἶχαν νομική, ἀλλά ἠθική σημασία. Ὁ σ. Πλεχάνοφ εἶπε πώς καλά θά ἦταν νά ἔμπαινα στή σύνταξη. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ἐγώ δέν εἶπα τέτοιο πράγμα».) Ἐγώ τουλάχιστον ἀκριβῶς ἔτσι ἔχω γράψει τά λόγια σας: «Τό καλύτερο ἀπ' ὅλα θἆταν νά ἔμπαινε ὁ Λένιν στή σύνταξη καί στήν ΚΕ νά ἔμπαιναν τρεῖς μέ πρόσληψη». (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ναί, εἶπα ὅτι ὑπό ὁρισμένους ὅρους, γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ εἰρήνη μέσα στό κόμμα, μπορεῖ νά γίνει δεχτός ὁ σ. Λένιν στή σύνταξη καί νά μποῦν μέ πρόσληψη ἐκπρόσωποι τῆς μειοψηφίας στήν Κεντρική Ἐπιτροπή».)

Ἀπαντώντας στό ἐρώτημα πού μοῦ ὑποβλήθηκε ἐδῶ, ποιά συγκεκριμένα ἀλλαγή στή σύνθεση τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ θεωρεῖται ἐπιθυμητή, θά μοῦ ἦταν εὔκολο νά ἀναφερθῶ στή γνώμη τῆς «πλειοψηφίας», πού ἐκφράστηκε ὑπέρ τῆς ἄποψης ὅτι εἶναι ἐπιθυμητό ν' ἀποχωρήσουν ἀπό τή σύνταξη οἱ σ. Ἀξελρόντ, Ζασούλιτς καί Σταροβέρ. Ἔπειτα πρέπει νά πῶ ὅτι στίς ἐνέργειες τῆς ΚΕ δέν ὑπῆρξε οὔτε ἕνα γεγονός ἀπομάκρυνσης ὁποιουδήποτε ἀπό τήν κομματική δουλειά. Δέν μπορῶ ἐπίσης νά μή διαμαρτυρηθῶ ἐνάντια στή δήλωση τοῦ σ. Μάρτοφ ὅτι ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ἔγινε ὄργανο πολέμου τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἐνάντια στήν ἄλλη. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ὁρίστηκε σάν ὄργανο ἐκτέλεσης κομματικῶν λειτουργιῶν καί ὄχι σάν ὄργανο «πολέμου τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἐνάντια στήν ἄλλη». Ὁ ἰσχυρισμός αὐτός τοῦ σ. Μάρτοφ ἀντιφάσκει ὁλότελα πρός τά γεγονότα. Κανένας δέν μπορεῖ ν' ἀναφέρει οὔτε ἕνα γεγονός πού νά ἀποδείχνει πώς ἡ ΚΕ ἄρχισε καί ἔκανε «πόλεμο» ἐνάντια στή μειοψηφία. Ἀντίθετα ἡ μειοψηφία, ἀρχίζοντας τό μποϋκοτάρισμα, κήρυξε τόν πόλεμο πού προκάλεσε μιά ἀναπόφευχτη ἀπόκρουση. Ἔπειτα διαμαρτύρομαι καί ἐνάντια στόν ἰσχυρισμό ὅτι τάχα ἡ

δυσπιστία πρός τήν ΚΕ ἐμποδίζει τήν ΚΕ περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἡ δυσπιστία πρός τό ΚΟ ἐμποδίζει τήν εἰρηνική θετική δουλειά. Σχετικά μέ τόν ἰσχυρισμό ὅτι τό κέντρο τῶν διχονοιῶν βρίσκεται ὄχι στό ἐξωτερικό, ἀλλά στή Ρωσία, ὅπως ἐπιμένει ὁ σ. Μάρτοφ, πρέπει νά παρατηρήσω ὅτι τά κομματικά ντοκουμέντα θά ἀποδείξουν τό ἀντίθετο. Ὁ σ. Μάρτοφ, ἀναφερόμενος στό ντοκουμέντο τῆς 25 τοῦ Νοέμβρη, εἶπε ὅτι ἡ ἴδια ἡ ΚΕ ἀναγνώρισε καταρχήν τό μονόπλευρο χαρακτήρα τῆς σύνθεσής της, συμφωνώντας νά δεχθεῖ μέ πρόσληψη δυό μέλη ἀπό τή μειοψηφία. Διαμαρτύρομαι ἐνάντια σέ μιά τέτοια ἑρμηνεία αὐτοῦ τοῦ ντοκουμέντου, γιατί κι ἐγώ ὁ ἴδιος πῆρα μέρος στή σύνταξή του. Ἡ πράξη αὐτή τῆς ΚΕ εἶχε τελείως διαφορετική σημασία. Ἡ ΚΕ ἀποφάσισε νά προσλάβει δυό ἄτομα, ὄχι ἐπειδή εἶχε ἀναγνωρίσει τό μονόπλευρο χαρακτήρα τῆς σύνθεσής της, ἀλλά ἐπειδή εἴχαμε διαπιστώσει πραγματική καί πλήρη διάσπαση τοῦ κόμματος. Ἄν εἴδαμε σωστά ἤ λαθεμένα τήν κατάσταση — αὐτό εἶναι ἄλλο ζήτημα... Σέ μᾶς κατέφθαναν τότε φῆμες ὅτι ἑτοιμάζεται ἡ ἔκδοση νέου ὀργάνου... (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ἄν θά αναφερόμαστε σέ φῆμες, δέ θά καταλήξουμε σέ κανένα ἀποτέλεσμα». Ἀ ξ ε λ ρ ό ν τ: «Ἐγώ πάλι ἄκουσα ὅτι τώρα ἑτοιμάζεται ἡ ἔκδοση ἑνός νέου ὀργάνου...».) Ἀπευθύνομαι στό Συμβούλιο: ἐφόσον τό ἔγγραφο τῆς ΚΕ [70] ἑρμηνεύεται ἀπό τόν σ. Μάρτοφ μέ μιά ὁρισμένη ἔννοια, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά δόσω τή δική μου ἑρμηνεία πάνω στό ἴδιο ζήτημα... Δέν καταλαβαίνω γιατί ἡ παρατήρησή μου προκάλεσε ἐδῶ τέτοια ταραχή. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Δέν πρόκειται γιά ταραχή, ἀλλά γιά τό γεγονός ὅτι εἶναι ἄτοπο νά ἀναφερόμαστε σέ φῆμες».) Μερικοί θά μποροῦσαν νά ποῦν ὅτι τά κίνητρά μου ἦταν ἀβάσιμα. Μπορεῖ! Ἐν πάση περιπτώσει ἐγώ διαβεβαιώνω ὅτι τά κίνητρα αὐτά εἶχαν ἀκριβῶς τό χαρακτήρα πού ἀνέφερα πρό ὀλίγου.

Ἐπανέρχομαι στήν οὐσία τοῦ ζητήματος: ὁ σ. Μάρτοφ ἔχει ὑπόνοιες ὡς πρός τά κίνητρα τῆς ΚΕ πού συμφωνοῦσε νά προσλάβει δύο. Ἐγώ ὅμως βεβαιώνω πώς ἡ ΚΕ ξεκινοῦσε ἀπό τή γνώμη ὅτι ὑπάρχει κιόλας ἔμπραχτη διάσπαση μέσα στό κόμμα καί ὅτι βρισκόμαστε στίς παραμονές ὁλοκληρωτικῆς τυπικῆς διάσπασης μέ τήν ἔννοια χωριστῆς ἔκδοσης ὀργάνου, χωριστῆς ὀργάνωσης τῆς μεταφορᾶς καί χωριστῆς ὀργάνωσης στή Ρωσία. Καί τώρα ἕνα ζήτημα τάξης: ὁ σ. Μάρτοφ ἔκανε μιά παρατήρηση πού ἀφορᾶ τήν οὐσία καί ὄχι τήν ἡμερησία διάταξη. Ἀπευθύνομαι στό Συμβούλιο μέ τό ἐρώτημα: ἦταν σωστή ἡ ἐνέργεια τοῦ προέδρου στήν προκειμένη περίπτωση; [71]

2

Ὁ σ. Μάρτοφ δήλωσε πώς τάχα ἐγώ ἄρχισα εὐθύς ἐξαρχῆς μέ πολεμική, ἀντί ν' ἀρχίσω νά συζητῶ ἤρεμα καί εἰρηνικά τό γενικό πρόβλημα τῆς ἐξεύρεσης μέτρων γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα. Δέ συμφωνῶ μ' αὐτό, γιατί τήν πολεμική δέν τήν *ἄρχισε* κανείς ἄλλος παρά ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ. Στό σχέδιό μου ἀπόφασης δέν ὑπάρχει τίποτε πού νά δείχνει πολεμική. Δέν εἶναι τυχαῖο πού ὁ σ. Ἀξελρόντ ἀποκάλεσε τό σχέδιο αὐτό ἀπόφασης «ποιμαντορική ἐπιστολή». Καί, ὅπως εἶναι γνωστό, στίς ποιμαντορικές ἐπιστολές δέν ὑπάρχει πολεμική. Καί πραγματικά στό σχέδιο αὐτό ἀπόφασης μιλοῦσα μόνο γιά τά πλαίσια, μέσα στά ὁποῖα πρέπει νά διεξάγεται ἡ ἐσωκομματική πάλη, γιά τό ποιές μορφές τῆς πάλης αὐτῆς μποροῦν νά θεωροῦνται παραδεχτές καί ποιές πρέπει νά καθορισθοῦν σάν ἀπαράδεχτες καί ἐπικίνδυνες, ὄχι μόνο γιά τήν κανονική πορεία τῆς κομματικῆς ζωῆς, ἀλλά ἀκόμα καί γιά τήν ἴδια τήν ὕπαρξη τοῦ κόμματος. Συνάμα προσπάθησα μέ ἐπιμέλεια νά ἀποφύγω τήν τοποθέτηση τοῦ ζητήματος κατά τρόπο πού νά μπορεῖ νά μᾶς ὁδηγήσει σέ νέα ἄγονη πολεμική, — φρόντισα στήν πρότασή μου νά μή ξεκινάω ἀπό τήν ἀξιολόγηση τῶν μεθόδων πάλης, πού σημειώθηκαν κιόλας στόν ἑξάμηνο σχεδόν πόλεμο ἀνάμεσα στά δυό τμήματα τοῦ κόμματος. Ἐνῶ ὁ σ. Μάρτοφ δέ θέλησε νά κρατηθεῖ σ' αὐτή τή θέση καί κατέφυγε στήν πολεμική. Ὡστόσο ἐγώ θά εἶμαι πρόθυμος, ἄν ἐπιθυμεῖτε, νά ἐπανέλθω ἀργότερα σ' ἐκεῖνο, μέ τό ὁποῖο ἔχω ἀρχίσει. Τώρα ὅμως θά ἀναφερθῶ στό παρακάτω γεγονός. Ὁ σ. Μάρτοφ ἀνέφερε ὅτι ὁ Τραβίνσκι χαιρέτησε τήν πρόσληψη στή σύνταξη τῶν παλιῶν μελῶν της. Θεωρῶ ἀπαραίτητο νά ὑπογραμμίσω ἐδῶ τό γεγονός ὅτι οἱ ἰδιωτικές συζητήσεις ἤ διαπραγματεύσεις δέν ἔχουν σημασία. Ὅλες οἱ ἐπίσημες διαπραγματεύσεις διεξάγονταν ἀπό τόν Τραβίνσκι γραπτῶς. Ὅσο γιά τίς ἰδιωτικές δηλώσεις του, ὅπως φαίνεται, ὁ σ. Μάρτοφ τίς κατάλαβε λαθεμένα καί, ἄν παραστεῖ ἀνάγκη, μπορῶ νά τό ἀποδείξω *ἄλλη ὥρα*.

Ἔπειτα ὁ σ. Μάρτοφ εἶπε ὅτι στή δράση τῆς ΚΕ ὑπάρχουν πολλές καί διάφορες ἐλλείψεις· μ' αὐτό ὁ σ. Μάρτοφ περνάει πάλι στόν τομέα τῆς πολεμικῆς. Ἴσως καί νά ὑπάρχουν ἐλλείψεις στή δράση τῆς ΚΕ, ἡ κριτική ὅμως αὐτῆς τῆς δράσης ἀπό ἐκπρόσωπο τοῦ ΚΟ δέν εἶναι ἴσα ἴσα τίποτε ἄλλο παρά πολεμική. Ἐγώ λχ. ἀπό τήν πλευρά μου βρίσκω ὅτι ἡ δράση τοῦ

ΚΟ ξεστράτισε ἀπό τόν ἴσιο δρόμο, ὡστόσο ὅμως δέν ἄρχισα ἐδῶ ἀπό τήν κριτική τοῦ προσανατολισμοῦ πού πῆρε ἡ δράση τοῦ ΚΟ, ἀλλά μέ τή δήλωση ὅτι ἀνάμεσα στήν ΚΕ καί στό ΚΟ ὑπάρχει *ἀμοιβαία* δυσαρέσκεια. Διαμαρτύρομαι ἔπειτα ἐνάντια στόν ἰσχυρισμό ὅτι ἡ τυχόν ἀποδοχή τοῦ σχεδίου μου ἀπόφασης ἀπό τό Συμβούλιο θά μετέτρεπε τό Συμβούλιο σέ «ὄργανο πολέμου». Ἡ ἔκκλησή μου μιλάει μόνο γιά τό ποιές μορφές πάλης εἶναι παραδεχτές καί ποιές εἶναι ἀπαράδεχτες... Τί δουλειά ἔχει ἐδῶ τό «ὄργανο πολέμου»; Ὁ σ. Ἀξελρόντ εἶπε πώς ἐγώ «ἄρχισα μέ ἐπαίνους καί τελείωσα μέ κατσάδες» καί μέ κατέκρινε γιατί ἔστρεψα ὅλη τήν προσοχή μου στό ν' ἀποδείξω πώς μέσα στό κόμμα ὑπάρχει διάσπαση. Μά ἐμεῖς ἀπό χθές ἀκόμα ἀρχίσαμε μέ τή διαπίστωση ὅτι ὑπάρχει διάσπαση... Ἔπειτα ὁ σ. Μάρτοφ, γιά νά ὑποστηρίξει πώς τό κέντρο τῶν διχονοιῶν δέ βρίσκεται στό ἐξωτερικό, διάβασε ἀποσπάσματα ἀπό τό γράμμα τοῦ σ. Βασίλιεφ τῆς 12 τοῦ Δεκέμβρη ὅπου ἀναφέρεται ὅτι στή Ρωσία ὑπάρχει πραγματική κόλαση [72]. Σχετικά μέ αὐτό θέλω νά τονίσω ὅτι καί μή ἰσχυρές ὁμάδες μποροῦν «νά δημιουργήσουν κόλαση», γιατί ἴσα ἴσα οἱ μικροί κι ἀσήμαντοι μικροκαβγάδες εἶναι πού δημιουργοῦν πιό συχνά καί πιό εὔκολα ἀπ' ὁ,τιδήποτε ἄλλο τά μεγάλα ἐμπόδια στή δουλειά. Ἔχω ἤδη ἀναφέρει γιά τό γράμμα μου τῆς 13 τοῦ Σεπτέμβρη σέ ἕναν ἀπό τούς πρώην συντάχτες. Τό γράμμα αὐτό θά τό δημοσιεύσω στόν τύπο *. Ὁ σ. Πλεχάνοφ λέει ὅτι ἡ λέξη «βάλτος» εἶναι προσβλητική. Ὑπενθυμίζω πώς τόσο στό γερμανικό σοσιαλιστικό τύπο ὅσο καί στό γερμανικό κόμμα, στά συνέδρια, ὁ ὅρος versumpft ** προκαλεῖ κάποτε γέλια, ποτέ ὅμως δέν προκαλεῖ γογγυσμούς ὅτι εἶναι προσβλητικός. Οὔτε ἐγώ οὔτε ὁ σ. Βασίλιεφ εἴχαμε τήν πρόθεση, χρησιμοποιώντας αὐτή τή λέξη, νά προσβάλουμε κανέναν. Ὅταν γίνεται λόγος γιά δυό πλευρές μέ καθορισμένο προσανατολισμό, τούς ἀναποφάσιστους καί τούς ταλαντευόμενους ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς δυό προσανατολισμούς τούς χαρακτηρίζουν μέ τόν ὅρο «βάλτος», πού στή θέση του θά μποροῦσε ἴσως νά χρησιμοποιηθεῖ ὁ ὅρος «χρυσή μέση ὁδός».

Τό νά χαρακτηρίζει κανείς τήν ΚΕ ἐκκεντρική εἶναι ἴσως πνευματώδικο, μά κι αὐτό ὁδηγεῖ σέ πολεμική. Μέ τό ἴδιο πνεῦμα θά μποροῦσα καί ἐγώ νά ἐκφραστῶ γιά τό Κεντρικό Ὄργανο. Μοῦ λένε ὅτι ἡ «ἔκκλησή» μου εἶναι ἕνα ὁμοιοπαθητικό μέσο

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 337–339 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 346–348). *Σύντ.*
** — βάλτος. *Σύντ.*

θεραπείας ἑνός ἀλλοπαθητικοῦ κακοῦ. Οὔτε κι ἐγώ ἀρνοῦμαι ὅτι τό μέσο πού προτείνω εἶναι ἁπλῶς καταπραϋντικό, δέν μποροῦμε ὅμως νά βροῦμε *ἐδῶ* ἀλλοπαθητικά μέσα. Ἀφοῦ ἀρχίσατε νά μιλᾶτε γιά τήν ἀνάγκη «ἀλλοπαθητικῶν» ριζικῶν μέσων ἐνάντια στό κακό πού ὑπάρχει, τότε τραβῆξτε ὥς τό τέλος. Ὑπάρχει ἕνα τέτοιο μέσο, κι αὐτό τό μοναδικό ριζικό μέσο δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά τό *συνέδριο*. Ἐδῶ καί πέντε μῆνες τώρα μάταια προσπαθοῦμε νά συνεννοηθοῦμε μεταξύ μας («αὐτό δέν εἶναι σωστό!»)... ὄχι εἶναι σωστό καί θά σᾶς τό ἀποδείξω μέ στοιχεῖα... Ἔχουμε ἀρχίσει τίς συνεννοήσεις μας ἀπό τίς 15 τοῦ Σεπτέμβρη καί ὥς σήμερα δέν μπορέσαμε ἀκόμα νά συνεννοηθοῦμε. Δέν εἶναι λοιπόν καλύτερα νά ἀπευθυνθοῦμε στό συλλογικό ὄργανο πού ἀνέφερε χθές καί ὁ σ. Μάρτοφ; Καί τέτοιο συλλογικό ὄργανο μπορεῖ νά εἶναι μόνο τό συνέδριο τῶν στελεχῶν τοῦ κόμματος. Τό συνέδριο τοῦ κόμματος εἶναι ἀκριβῶς τό συλλογικό ἐκεῖνο ὄργανο πού λύνει τό ζήτημα τῆς «μπαγκέτας τοῦ μαέστρου». Παίρνουμε μέρος στό συνέδριο, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, γιά «νά δόσουμε μάχη» καί γιά τήν «μπαγκέτα τοῦ μαέστρου» (ὄχι φυσικά μέ τή χυδαία ἔννοια τῆς λέξης). Ἐκεῖ γίνεται πάλη μέ σημειώματα, μέ ἐπαφές μέ τούς συντρόφους κτλ., καί ἐκεῖ ἡ τέτοια πάλη γιά τή σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων εἶναι παραδεχτή, ἐνῶ ἔξω ἀπό τό συνέδριο ἡ πάλη αὐτή δέ θάπρεπε νά ὑπάρχει στή ζωή τοῦ κόμματος.

Συνεπῶς, ἄν ἡ «ποιμαντορική ἐπιστολή» μου εἶναι καταπραϋντικό, τότε δέν ὑπάρχει ἄλλο πιό ριζικό μέσο ἀπό τό συνέδριο, ἄν δέ θέλετε τό κακό νά τό κάνετε χρόνιο. Ὁ σ. Ἀξελρόντ ανάφερε ὅτι στή Δυτική Εὐρώπη οἱ ἐκπρόσωποι τῶν κεντρικῶν ὀργάνων ὑπολογίζουν τή στάση τῆς ἀντιπολίτευσης ἀπέναντι στήν πολιτική τους, ἀκόμα καί στίς πιό ἀπόμερες γωνιές τοῦ κόμματος καί φροντίζουν μέ διαπραγματεύσεις μέ τήν ἀντιπολίτευση νά ἐξομαλύνουν τίς διαφορές πού προκύπτουν... Ἀκριβῶς τό ἴδιο κάνει καί ἡ δική μας Κεντρική Ἐπιτροπή. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ἔστειλε γι' αὐτό τό σκοπό δυό μέλη της στό ἐξωτερικό [73], ἡ ΚΕ *δεκάδες* φορές προσπάθησε νά συνεννοηθεῖ μέ διαφόρους ἐκπροσώπους τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀποδείχνοντάς τους πώς τά ἐπιχειρήματά τους εἶναι παράλογα, πώς οἱ φόβοι τους εἶναι φανταστικοί κτλ. κτλ. Πρέπει νά σημειώσω πώς αὐτό εἶναι ἀπαράδεχτη ἀπώλεια δυνάμεων, χρημάτων καί χρόνου, καί μέ τήν ἔννοια αὐτή εἴμαστε πραγματικά ὑπεύθυνοι ἀπέναντι στήν ἱστορία.

Περνώντας ξανά στό ζήτημα τῶν πραχτικῶν προτάσεων, ἐπα-

ναλαβαίνω ὅτι ἔχετε μόνο ἕνα ριζικό μέσο γιά νά ἐξαλείψετε αὐτή τήν ἀξιοθρήνητη περίοδο πολεμικῆς — τό συνέδριο. Ἐπιδίωξη τοῦ σχεδίου μου ἀπόφασης ἦταν νά περιορίσει τήν πάλη πού γίνεται μέσα στό κόμμα σέ πιό κανονικά πλαίσια... Λένε ὅτι ἡ ἀγκίδα ὁπωσδήποτε θά μείνει, ὅτι ἡ ἀρρώστια βρίσκεται βαθύτερα... Στήν περίπτωση αὐτή μόνο μέ τή σύγκληση συνεδρίου εἶναι δυνατό νά βγεῖ ὁλόκληρη ἡ ἀγκίδα.

3

Εἶναι γελοῖο νά λέγεται ὅτι εἶναι προσβλητική μιά ἀξίωση πού περιορίζεται στό νά ζητᾶ ἀντικειμενικότητα καί ἀκρίβεια[74]. Εἴδαμε δεκάδες φορές (καί ἰδιαίτερα στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου) σέ πόσες παρεξηγήσεις, ἀκόμα καί σκάνδαλα, ὁδηγεῖ ἡ λαθεμένη ἀναπαράσταση ἰδιωτικῶν συζητήσεων. Θά ἦταν παράξενο νά ἀρνηθοῦμε τό γεγονός αὐτό. Δηλώνω πώς τίς ἰδιωτικές συζητήσεις τοῦ σ. Τραβίνσκι τίς κατάλαβαν λαθεμένα τόσο ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ΚΟ, ὅσο καί, ὥς ἕνα βαθμό, ὁ σ. Πλεχάνοφ. Νά τί μοῦ γράφει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ὁ σ. Τραβίνσκι στό γράμμα του τῆς 18 τοῦ Δεκέμβρη: «Μόλις τώρα πήραμε τήν πληροφορία ὅτι ἡ σύνταξη ἔστειλε στίς ἐπιτροπές ἕνα ἐπίσημο γράμμα τοῦ πιό *χειρότερου* (κάνω ἠπιότερη μιά πιό τσουχτερή ἔκφραση) εἴδους. Σ' αὐτό τό γράμμα ἡ σύνταξη ἐπιτίθεται ἀνοιχτά στήν ΚΕ καί ἀπειλεῖ ὅτι καί τώρα θά μποροῦσε, μέσω τοῦ Συμβουλίου, νά ἐπιβάλει τήν πρόσληψη ὅποιων τῆς ἀρέσουν, δέ θέλει ὅμως ἀκόμα νά προσφύγει σέ παρόμοια μέτρα καί ἀπευθύνεται στίς ἐπιτροπές, ἐφιστώντας τήν προσοχή τους στίς οἰκογενειακότητες καί στήν ἀνικανότητα δράσης τῆς ΚΕ, στόν ἀντικανονικό χαρακτήρα τῆς πρόσληψης τοῦ Λένιν... Ἕνα σωρό ἀσχημίες προσωπικοῦ χαρακτήρα. Μέ μιά λέξη, ἐξοργιστική καί... (παραλείπω πάλι μιά πολύ τσουχτερή ἔκφραση) παραβίαση ὅλων τῶν ὑποσχέσεων πού μοῦ δόθηκαν. Εἶμαι ἀγαναχτισμένος ὥς ἐκεῖ πού δέν παίρνει. Εἶναι δυνατό σ' ὅλα αὐτά νά πῆρε μέρος ὁ Πλεχάνοφ; Ἡ ἐπιτροπή τοῦ Αἰκατερινοσλάβ εἶναι καταγαναχτισμένη ἀπό τό γράμμα αὐτό καί ἔστειλε μιά δριμύτατη ἀπάντηση ... Τώρα ἡ μειοψηφία κόβει ἀλόγιστα τά νήματα πού μᾶς συνδέουν. Τό γράμμα πού στάλθηκε στίς ἐπιτροπές εἶναι, κατά τή γνώμη μου, ἡ τελευταία σταγόνα καί ἀποτελεῖ ἀνοιχτή πρόκληση. Καί ὅσο γιά μένα προσωπικά, βρίσκω πώς ὁ Λένιν ἔχει κάθε δικαίωμα νά δημοσιεύσει τό γράμμα του ἔξω ἀπό τήν „Ἴσκρα". Νομίζω πώς καί οἱ ἄλλοι σύντροφοι δέ θά ἔχουν καμιά ἀντίρηση σ' αὐτό».

Νά τά περιστατικά πού ἀποδείχνουν ὅτι ἔχει σχηματισθεῖ λαθεμένη ἀντίληψη γιά τή γνώμη τοῦ σ. Τραβίνσκι. Ὁ σ. Τραβίνσκι μποροῦσε *νά προϋποθέτει* τήν πρόσληψη, ἐλπίζοντας στήν ἀποκατάσταση μιᾶς καλῆς συνεννόησης μέσα στό κόμμα, ὅμως οἱ ἐλπίδες του δέν δικαιώθηκαν καθόλου.

Ἀποδείχτηκε ὅτι ἡ σύνταξη Μάρτοφ καί συντρόφων ἀντί γιά ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης ἄρχισε τόν πόλεμο ἐνάντια στήν πλειοψηφία. Ἐνῶ ὁ Τραβίνσκι εἶχε τήν ἐλπίδα καί μποροῦσε νά ἐλπίζει ὅτι θά ἀποκατασταθεῖ ἡ εἰρήνη.

Ἀποδείχτηκε ὅτι οἱ ἀπόπειρες τοῦ Πλεχάνοφ νά συγκρατήσει τούς «ἀναρχικούς ἀτομικιστές» δέ στέφθηκαν μέ ἐπιτυχία (παρά τίς προσπάθειές του). Γι' αὐτό οἱ ἐλπίδες πού τρέφαμε κι ἐγώ κι ὁ Τραβίνσκι, οἱ ἐλπίδες ὅτι ὁ Πλεχάνοφ θά κατορθώσει νά συγκρατήσει τή νέα σύνταξη ἀπό τόν πόλεμο ἐνάντια στήν πλειοψηφία, οἱ ἐλπίδες αὐτές δέ δικαιώθηκαν. Αὐτό ἀποδείχνει μόνο πώς δέν πραγματοποιοῦνται ὅλες οἱ ἐλπίδες· κι ἐγώ ὁ ἴδιος ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη, ἐλπίζοντας πώς αὐτό θά συντελέσει στήν εἰρήνη, ἀλλά οὔτε καί οἱ δικές μου ἐλπίδες δικαιώθηκαν. Δέν ἀρνεῖται κανείς τό γεγονός ὅτι ἔγιναν ἰδιωτικές διαπραγματεύσεις, μόνο πού πρέπει νά γίνεται διάκριση ἀνάμεσα στήν ἔκφραση μιᾶς ἐλπίδας, στούς πόθους ὁρισμένων προσώπων καί στίς ἀποφάσεις πού παίρνουν ὁλόκληρα συλλογικά ὄργανα. Δέν ὑπάρχει τίποτε τό προσβλητικό γιά τά μέλη τοῦ Συμβουλίου στήν παρατήρησή μου ὅτι δέν ἁρμόζει ἐδῶ νά βγαίνουν συμπεράσματα ἀπό ἰδιωτικές διαπραγματεύσεις. Ἀποκρούω κατηγορηματικά τόν ἰσχυρισμό ὅτι ὁ σ. Τραβίνσκι ἔδοσε ρητή ὑπόσχεση γιά πρόσληψη στήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ σ. Τραβίνσκι ἔφυγε μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἀποκατάστασης τῆς εἰρήνης καί σάν ἀποτέλεσμα τῆς εἰρήνης αὐτῆς μποροῦσε νά προβλέψει τήν πρόσληψη, ὄχι ὅμως καί νά τήν ὑποσχεθεῖ κατηγορηματικά.

Κατά τῆς ἔκκλησής μου ὁ σ. Μάρτοφ προβάλλει τό ἐπιχείρημα πώς αὐτή περιέχει ἐπιθέσεις ἀπομέρους μόνο τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Τέτοιο πράγμα δέ συμβαίνει. Μπορῶ στό κάτω κάτω νά ὑποβάλω συμπληρωματικό σχέδιο ἀπόφασης καί νά τροποποιήσω τίς ἐκφράσεις πού δέν ἀρέσουν στόν σ. Μάρτοφ, ὁ ἰσχυρισμός του ὅμως ὅτι τό σχέδιό μου ἀπόφασης εἶναι μονόπλευρο ἀποτελεῖ ἁπλούστατα nonsens *. Πρίν λέγανε γιά τό σχέ-

* — παραλογισμό. *Σύντ.*

διό μου απόφασης ότι μοιάζει μέ ποιμαντορική επιστολή, ότι εἶναι γεμάτο κοινοτοπίες κτλ., κανείς ὅμως δέν τοῦ καταλόγιζε τήν τάση νά ἀνοίγει νέες πληγές. Ὁ σ. Μάρτοφ μέ ἐπικρίνει ὅτι ἀποφεύγω νά ἀπαντήσω κατευθείαν στό ἐρώτημα πού ἔβαλε ὁ σ. Πλεχάνοφ, ἄν ἡ ΚΕ θέλει ἤ ὄχι νά προσλάβει ἐκπροσώπους τῆς «μειοψηφίας». Πῶς μποροῦμε νά σᾶς ἀπαντήσουμε στό ἐρώτημα πού βάζετε, ὅταν δέν ξέρουμε πῶς βλέπουν σήμερα τό ζήτημα αὐτό ὅλα τά ὑπόλοιπα ἀπό τά 9 μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Δέν καταλάβατε τόν σ. Μάρτοφ».) Τό νά λέει κανείς ὅτι τό ἀποφεύγω σκόπιμα — εἶναι ἀστεῖο. Οὔτε καί μποροῦσα νά δόσω τήν ἀπάντηση, πού ἐπειδή δέν τήν ἔδοσα μέ κατηγοροῦν ὅτι τήν ἀποφεύγω. Εἶπα συγκεκριμένα ὅτι ἡ δυσαρέσκεια γιά τή σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων εἶναι ἀμοιβαία. Πρέπει στό κάτω κάτω νά ὑπολογίζουμε τή γνώμη καί τῶν ἄλλων συντρόφων. Μοῦ λένε: πρέπει νά συνεννοηθοῦμε, ὅμως πᾶνε κιόλας πέντε μῆνες ἀπό τότε πού προσπαθοῦμε νά συνεννοηθοῦμε. Γι' αὐτό εἶναι καθαρά κωμική ἡ ὑπόθεση πού ἔκανε ὁ σ. Μάρτοφ, ὅτι ἡ ΚΕ, προτείνοντας τή σύγκληση συνεδρίου ὁμολογεῖ ἡ ἴδια τήν ἀνικανότητα καί τήν ἀδυναμία της. Μήπως ἡ ΚΕ δέν ἔχει ἤδη καταβάλει ὅλες τίς δυνατές προσπάθειες γιά νά λύσει μέ οἰκογενειακά μέσα τή σύγκρουση; «Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή θά φανερώσει τήν ἀνικανότητά της»... Ἀνικανότητα γιά ποιό πράγμα; γιά πάλη; γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα; Ὦ, μάλιστα! Καί ἡ πρότασή μου, πού τῆς ἔγινε ἐδῶ δριμύτατη κριτική, τό ἔδειξε αὐτό ξεκάθαρα. Τό σχέδιό σας απόφασης μιλάει, σάν νά λέμε, γιά ἀφαίρεση ἐδάφους ἀπό τόν ἀντίπαλο, ὅμως ἕνα τέτοιο αἴτημα ὁδηγεῖ σέ ἀντιαιτήματα καί μάλιστα ἐγώ θά βάλω τό ἐρώτημα ἔτσι: ἔχει τό δικαίωμα ἡ ΚΕ νά ξαναρχίσει διαπραγματεύσεις πάνω σ' αὐτές τίς ἀρχές; Γιατί, ὅπως εἶναι γνωστό, ὑπάρχουν ἐπιτροπές πού *ἐπέκριναν* τήν ΚΕ γιά παραχωρήσεις πού κάνει στό Σύνδεσμο [75]. Σεῖς θέλετε νά παίρνουμε ὑπόψη τή μειοψηφία, *χωρίς νά παίρνουμε ὑπόψη* τήν πλειοψηφία. Αὐτό εἶναι διασκεδαστικό. Καί τό νά ἀποφεύγει κανείς κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες τό συνέδριο σημαίνει ὅτι φοβᾶται τό συνέδριο. Νά γιατί ἐμεῖς ἀναγνωρίζουμε τήν ἀδυναμία μας, ὄχι ὅμως μέ τήν ἔννοια πού τήν καταλαβαίνει ὁ σ. Μάρτοφ. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή εἶναι πραγματικά ἀνίσχυρη νά ἐξομαλύνει τίς διχόνοιες στό κόμμα, καί γι' αὐτό ἀκριβῶς ἀπευθυνόμαστε στό Συμβούλιο μέ τήν πρόταση νά συγκαλέσει συνέδριο. Ἔπειτα τό καθαρά δικονομικό ζήτημα γιά τό δικαίωμα τοῦ

Συμβουλίου νά συγκαλεῖ συνέδριο — ὁ σ. Μάρτοφ τό ἑρμηνεύει ἀπολύτως λαθεμένα. Τό καταστατικό λέει: «Τό συνέδριο συγκαλεῖται (στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ, τουλάχιστον μιά φορά στά 2 χρόνια) ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος». Συνεπῶς τό Συμβούλιο ἔχει *πάντα τό δικαίωμα* νά συγκαλεῖ συνέδριο. Τό Συμβούλιο εἶναι *ὑποχρεωμένο* νά συγκαλεῖ συνέδριο μόνο σέ μιά καθορισμένη περίπτωση. (Μάρτοφ: «Ἀπό τό καταστατικό προκύπτει ξεκάθαρα ὅτι τό Συμβούλιο εἶναι ὑποχρεωμένο νά συγκαλέσει συνέδριο, ὅταν αὐτό τό ἀπαιτήσει ὁρισμένος ἀριθμός ὀργανώσεων μέ πλήρη δικαιώματα ἤ ὅταν ἔχουν περάσει δυό χρόνια ἀπό τό προηγούμενο συνέδριο. Συνεπῶς πρίν περάσει ἡ δίχρονη προθεσμία ἤ πρίν δηλώσει ὁρισμένος ἀριθμός ὀργανώσεων ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά συγκληθεῖ συνέδριο, τό Συμβούλιο δέν μπορεῖ νά συγκαλέσει συνέδριο». Πλεχάνοφ: «Θεωρῶ πώς τό ζήτημα τῶν ὅρων σύγκλησης τοῦ συνεδρίου δέ μπαίνει τώρα ἐδῶ γιά συζήτηση, γιατί εἶναι ἕνα ζήτημα πού δέν ἔχει σχέση μέ τά καθήκοντα πού μπαίνουν μπροστά μας».)

Ὁ σ. Μάρτοφ εἶναι ἐκεῖνος πού ἀνακίνησε αὐτό τό ζήτημα κι ἐμεῖς δέν ἀποφασίσαμε νά τό βγάλουμε ἀπό τήν ἡμερησία διάταξη. Ὁ Μάρτοφ λέει ὅτι τό Συμβούλιο δέν μπορεῖ νά συγκαλεῖ συνέδριο, ἐγώ ὅμως λέω ὅτι μπορεῖ. Τό συνέδριο συγκαλεῖται ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος, χωρίς νά τό ζητήσει κανείς, ὅποτε νἆναι — καί, εἰ δυνατόν, τό λιγότερο μιά φορά στά δυό χρόνια. Ὁ σ. Μάρτοφ λέει ὅτι ἡ σύγκληση τοῦ συνεδρίου εἶναι ultima ratio. Ναί, καί τώρα αὐτό τό ἐπιβεβαιώνουν οἱ ἄγονες συζητήσεις μας.

Σᾶς ὑπενθυμίζω πώς ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ ἀναγνώρισε καταρχήν ὅτι ἕνα συλλογικό ὄργανο ἀπό πρόσωπα πού δέν ἔχουν πάρει μέρος στίς φιλονικίες μας, μπορεῖ νά παίξει ὠφέλιμο ρόλο στό ἔργο τῆς ἀποκατάστασης τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα. Καί ἐφόσον οἱ δικές μας συμφιλιωτικές προσπάθειες δέν ὁδήγησαν σέ κανένα ἀποτέλεσμα, ἐφόσον εἶναι ζήτημα ἄν καί στά ἔντυπά μας ἀκόμα θά μπορέσουμε νά κρατηθοῦμε στίς ἐπιτρεπόμενες μορφές πολεμικῆς, ὑποστηρίζω πώς μόνο σύντροφοι ἀπέξω μποροῦν νά ποῦν τόν ἀποφασιστικό τους λόγο. Ἐμεῖς, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ΚΕ, δέν ἀναλαβαίνουμε τήν εὐθύνη γιά παραπέρα προσπάθειες ἀποκατάστασης τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα καί δέ βλέπουμε κανένα ἄλλο ἔντιμο μέσο γιά νά μπεῖ τέρμα στίς φιλονικίες μας, παρά μόνο τήν προσφυγή στό συνέδριο. Περνάω στήν παρατήρηση τοῦ σ. Πλεχάνοφ γιά τή λέξη «βάλτος». (Πλεχάνοφ: «Ἐγώ ἀπάντησα στό ἐρώτημα τοῦ σ.

Βασίλιεφ πού χρησιμοποίησε αὐτό τόν ὅρο γιά ὁρισμένη μερίδα τοῦ κόμματος· ἐπαναλαβαίνω πώς σάν προϊστάμενος δέν μπορῶ νά ἐπιτρέψω νά χρησιμοποιοῦνται παρόμοιες ἐκφράσεις στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος».) Μοῦ κάνουν ἐδῶ τήν παρατήρηση ὅτι δέ λέω τίποτα σχετικά μέ τήν ἀντικανονική καί μονόπλευρη σύνθεση τῆς ΚΕ, ἐγώ ὅμως διαπιστώνω τό γεγονός ὅτι μέσα στό κόμμα ὑπάρχουν δυό πλευρές πού παλαίβουν μέ ἀπαράδεχτα μέσα. Περάσαμε σέ ἔδαφος τέτοιο πού δέν μπορεῖ νά γίνει καμιά θετική δουλειά.

4

Πρίν περάσω στήν οὐσία τοῦ ζητήματος θά σημειώσω ἐν παρόδω ὅτι ἡ λέξη Sumpf * δέν προσβάλλει ποτέ κανέναν.

Ἔπειτα ὅσον ἀφορᾶ τίς διαπραγματεύσεις μέ τόν Τραβίνσκι. Ἀπό τά λόγια μου ἔβγαλαν ἐδῶ τό συμπέρασμα πώς ἐγώ ἀρνοῦμαι τάχα τό γεγονός τῶν διαπραγματεύσεων μέ τόν Τραβίνσκι. Τέτοιο πράγμα δέ συμβαίνει. Δέν ἀρνήθηκα τό γεγονός τῶν διαπραγματεύσεων, ἀλλά διαπίστωσα ἁπλῶς τή διαφορά ἀνάμεσα στή σημασία πού μποροῦν νά ἔχουν οἱ ἰδιωτικές διαπραγματεύσεις καί στή σημασία πού ἔχουν οἱ ἐπίσημες. Διάβασα ἐδῶ τό *γράμμα* τοῦ ἴδιου τοῦ Τραβίνσκι γιά νά ἀποδείξω πώς ἐνῶ ὁ σ. Τραβίνσκι ἔβλεπε πρίν τά πράγματα ὅπως τά βλέπει ὁ σ. Πλεχάνοφ, ἀργότερα ὡστόσο ἄλλαξε γνώμη. Γιά τό λόγο αὐτό θά θεωροῦσα τελείως ἄτοπο νά μπεῖ ζήτημα γιά τό ποιόν θά πιστέψει ἡ Γαλλία. Δέν ὑπάρχει κανείς λόγος νά προσφύγουμε στή «Γαλλία» [76].

Ὁ σ. Πλεχάνοφ ἔκανε τήν παρατήρηση πώς ἡ εἰρηνόφιλη «ἔκκλησή» μου δέν ἐπέδρασε τάχα οὔτε καί σ' ἐμένα τόν ἴδιο. Ἐπαναλαβαίνω πώς στήν «ἔκκλησή» μου ἐκφράζω ἁπλῶς τήν ἐπιθυμία μου νά μή καταφεύγουμε σ' ὁρισμένες μεθόδους πάλης. Ἐγώ κάνω ἔκκληση γιά εἰρήνη. Μοῦ ἀπαντᾶνε μέ *ἐπίθεση* κατά τῆς ΚΕ καί ὕστερα ἐκπλήσσονται πού ἐγώ ἐπιτίθεμαι *τότε* ἐνάντια στό Κεντρικό Ὄργανο. *Μετά* τήν πραγματοποίηση τῆς ἐπίθεσης ἐνάντια στήν ΚΕ κατηγοροῦν ἐμένα γιά ἔλλειψη εἰρηνοφιλίας, γιατί ἀπάντησα στήν ἐπίθεση αὐτή! Φτάνει νά παρακολουθήσουμε ὅλες τίς συζητήσεις πού ἔγιναν ἐδῶ στό Συμβούλιό μας, γιά νά δοῦμε ποιός ἄρχισε τίς προτάσεις εἰρήνης,

---

* — βάλτος. *Σύντ.*

μέ βάση τό status quo * καί ποιός συνέχισε μέ πόλεμο ἐνάντια στήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Μοῦ λένε ὅτι ὁ Λένιν δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο ἀπό τό νά ἐπαναλαβαίνει συνέχεια στήν ἀντιπολίτευση: «ἄκουε καί μή συζητᾶς!»... Δέν εἶναι καί ὁλωσδιόλου ἔτσι. Ὅλη ἡ ἀλληλογραφία μας τοῦ Σεπτέμβρη καί τοῦ Ὀχτώβρη ἀποδείχνει τό ἀντίθετο. Θά σᾶς ὑπενθυμίσω λογουχάρη τό γεγονός ὅτι στίς ἀρχές τοῦ Ὀχτώβρη ἐγώ (μαζί μέ τόν Πλεχάνοφ) ἤμουν ἕτοιμος νά δεχθῶ νά μποῦν μέ πρόσληψη δυό μέλη στή συνταχτική ἐπιτροπή. Ἔπειτα, ὅσον ἀφορᾶ τό τελεσίγραφο στό ὁποῖο πῆρα κι ἐγώ ὁ ἴδιος μέρος, σᾶς παραχωροῦσα τότε δυό θέσεις στήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Ὕστερα ἀπ' αὐτό ἀκολούθησε μιά νέα παραχώρηση ἀπομέρους μου μέ τή μορφή τῆς ἀποχώρησής μου ἀπό τή σύνταξη, ἀποχώρηση μέ τό σκοπό νά μήν ἐμποδιστεῖ ἡ εἰσδοχή ἄλλων. Ἀπό δῶ βγαίνει ὅτι ἐγώ δέν ἔλεγα μόνο: «ἄκουε καί μή συζητᾶς», ἀλλά καί ἔκανα παραχωρήσεις. Περνῶ στήν οὐσία τοῦ ζητήματος. Μοῦ φαίνεται πολύ παράξενη ἡ στάση ἀπέναντι στό σχέδιό μου ἀπόφασης. Ἀλήθεια, μήπως κατηγορεῖ κανέναν ἤ ἔχει χαρακτήρα ἐπίθεσης κατά ὁποιουδήποτε; Στό σχέδιο αὐτό γίνεται λόγος μόνο γιά τό ἄν ἐπιτρέπεται ἤ ὄχι ἡ τάδε πάλη. Τό ὅτι ὑπάρχει πάλη αὐτό εἶναι γεγονός καί ὅλο τό ζήτημα συνοψίζεται μόνο στό νά ξεχωρίσουμε τίς ἐπιτρεπόμενες μορφές αὐτῆς τῆς πάλης ἀπό τίς μή ἐπιτρεπόμενες. Καί γι' αὐτό καί ρωτῶ, εἶναι ἀποδεχτή αὐτή ἡ ἰδέα ἤ ὄχι; Ἑπομένως οἱ ἐκφράσεις «ὅπλο πάλης», «ἐπίθεση ἐνάντια στή μειοψηφία» κτλ. ἀναφορικά μέ τό σχέδιό μου ἀπόφασης, εἶναι τελείως ἄτοπες. Ἴσως ἡ μορφή του νά μήν εἶναι ἐπιτυχημένη — πάνω σ' αὐτό δέ θά εἶχα καμιά σοβαρή ἀντίρηση καί θά ἤμουν ἕτοιμος νά δεχθῶ νά τροποποιηθεῖ ἡ διατύπωσή του, ἡ οὐσία του ὅμως πού συνοψίζεται στήν ἀπαίτηση: οἱ ἀντιμαχόμενες μέσα στό κόμμα πλευρές νά διεξάγουν τήν πάλη αὐτή χωρίς νά βγαίνουν ἔξω ἀπό ὁρισμένα παραδεχτά πλαίσια, αὐτή ἡ οὐσία δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητηθεῖ. Ἡ στάση τοῦ Συμβουλίου ἀπέναντι στό σχέδιό μου ἀπόφασης μοῦ φαίνεται μονόπλευρη, γιατί ἡ μιά ἀπό τίς ἐνδιαφερόμενες πλευρές τό ἀποκρούει, βλέποντας σ' αὐτό κάποιον κίνδυνο γιά τόν εαυτό της. (Π λ ε χ ά ν ο φ: «Ὑπενθυμίζω πώς ἀρκετές φορές ἤδη ἔκανα ἐδῶ τήν παρατήρηση ὅτι μέσα στό Συμβούλιο δέν ὑπάρχουν δυό πλευρές».) Ἐγώ, μπορῶ νά παρατηρήσω ὅτι μιλῶ γιά τίς *δυό πλευρές* πού ὑπάρχουν στήν πραγματικότητα

* — ὑπάρχον καθεστώς. *Σύντ.*

καί ὄχι γιά διαίρεση ἀπό νομική ἄποψη τοῦ Συμβουλίου σέ δυό μέρη. Στό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ, πού γι' αὐτό δέν εἰπώθηκε οὐσιαστικά τίποτα ἐδῶ, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς σύνταξης δέν πρόσθεσαν τίποτα. Ἐνῶ ἐγώ περίμενα διαρκῶς μιά ἀλλαγή τοῦ μονόπλευρου χαρακτήρα αὐτοῦ τοῦ σχεδίου ἀπόφασης.

5

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΗ

16 (29) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

1

Ὁ Λ έ ν ι ν ἐπιμένει νά μπεῖ ἡ ἀπόφασή του πρώτη [77] σέ ψηφοφορία, ἐπικαλούμενος τό γεγονός ὅτι ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νά δίνεται προτεραιότητα ψηφοφορίας στήν ἀπόφαση πού ὑποβλήθηκε νωρίτερα.

2

Ἀπό τήν ἄποψη τῆς τάξης τῆς συνεδρίασης τό δικαίωμα ὑποβολῆς ἰδιαίτερων γνωμῶν ἀναγνωρίζεται πάντοτε. Ὁ σ. Μάρτοφ ἔκανε προσπάθεια νά χωρίσει τό γενικό ἀπό τό μερικό [78]. Εἶμαι ἀπόλυτα σύμφωνος μ' αὐτό, μόνο πού ἐγώ διατυπώνω κάπως διαφορετικά τήν πρότασή του.

6

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ

16 (29) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Λένιν (διαβάζει τό σχέδιό του απόφασης): «Γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα καί κανονικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ κόμματος πού ἔχουν διαφορετικές γνῶμες, εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐξηγήσει τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος ποιές μορφές ἐσωκομματικῆς πάλης εἶναι σωστές καί ἐπιτρέπονται καί ποιές δέν εἶναι σωστές καί δέν ἐπιτρέπονται».

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τά πραχτικά, ἀφοῦ παραβλήθηκαν μέ τό χειρόγραφο

7

ΟΜΙΛΙΑ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΑΠΟΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΚΕ

17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Στήν πραχτική ὅλων τῶν συνεδρίων ἔχει καθιερωθεῖ ὁ κανόνας πώς αὐτοί πού ψηφίζουν ἔχουν τό δικαίωμα νά ὑποβάλλουν τίς ἰδιαίτερες γνῶμες τους. Βέβαια κάθε ἰδιαίτερη γνώμη, ἀπό τήν ἴδια τήν οὐσία της, ἀποτελεῖ κριτική. Τό γεγονός ὅμως αὐτό δέν ἐμπόδισε ὡστόσο τό ΙΙ συνέδριο νά δεχτεῖ τήν ἰδιαίτερη γνώμη τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Μπούντ, γνώμη πού ἀποτελοῦσε τήν πιό αὐστηρή κριτική τῆς ἀπόφασης πού ψήφισε τό συνέδριο. Στήν ἰδιαίτερη γνώμη μας διατυπώνονται οἱ αἰτίες πού ἐξηγοῦν γιατί ἀντιταχθήκαμε στήν πρόταση τοῦ σ. Πλεχάνοφ καί γενικά τή στάση μας ἀπέναντι στήν πρόταση αὐτή. Εἶναι πολύ πιό ἀπαραίτητο νά διαβαστεῖ ἡ ἰδιαίτερη αὐτή γνώμη γιατί στό τέλος της ὑπάρχει αἰτιολογημένη δήλωση ὅτι ἀποσύρουμε τό δικό μας σχέδιο ἀπόφασης.

8

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΚΕ, ΠΟΥ ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΕ ΣΤΙΣ 17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

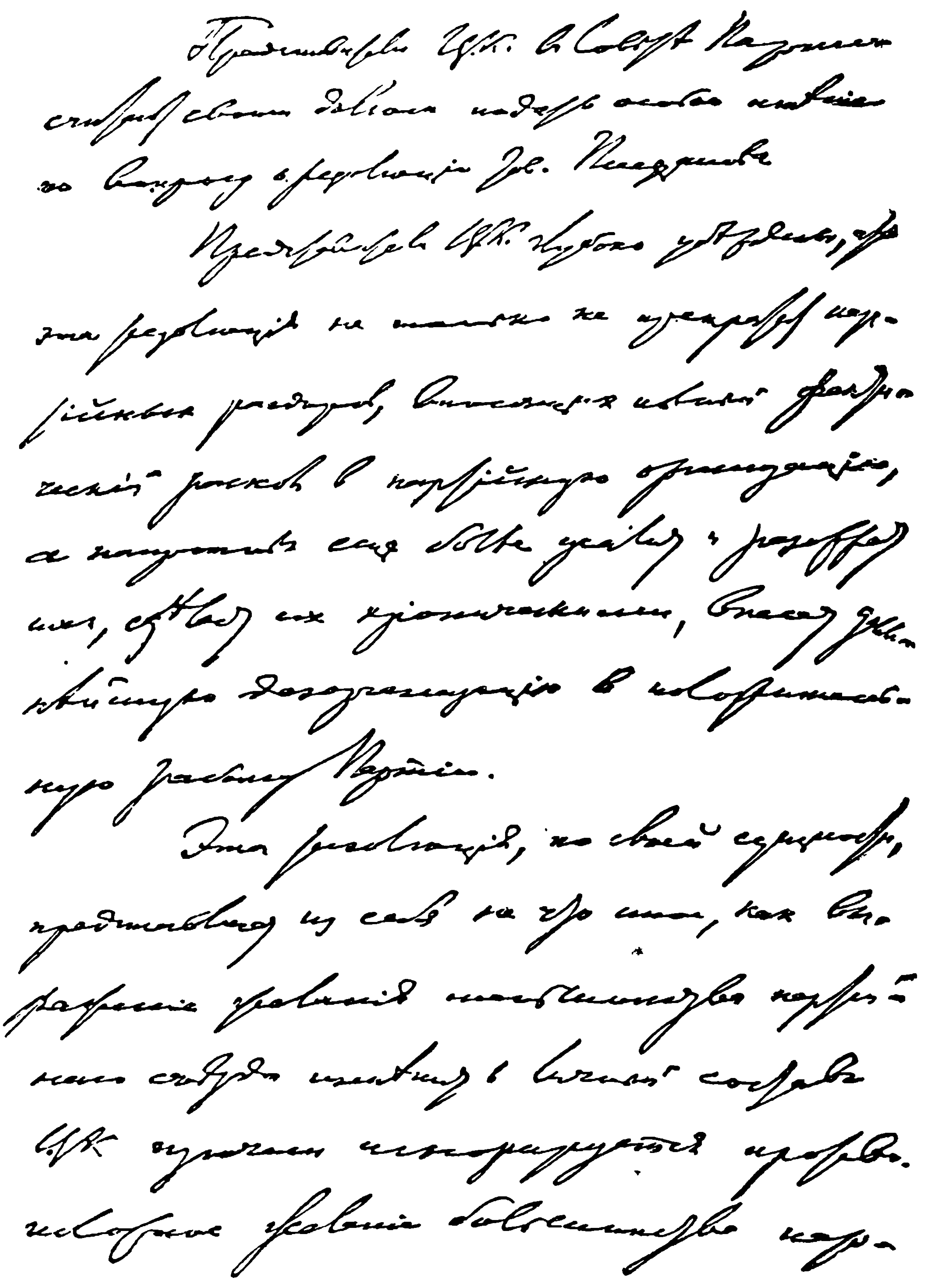
Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ στό συμβούλιο τοῦ κόμματος θεωροῦν χρέος τους νά διατυπώσουν τήν ἰδιαίτερη γνώμη τους, σχετικά μέ τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ ἔχουν τήν ἀκράδαντη πεποίθηση πώς ἡ ἀπόφαση αὐτή ὄχι μόνο δέ θά βάλει τέρμα στίς κομματικές διαμάχες πού ὁδηγοῦν σέ πλήρη ἔμπραχτη διάσπαση τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης, μά ἀπεναντίας θά τίς δυναμώσει καί θά τίς φουντώσει ἀκόμα περισσότερο, θά τίς κάνει χρόνιες, θά ὁδηγήσει στήν παραπέρα ἀποδιοργάνωση τῆς θετικῆς δουλειᾶς τοῦ κόμματος.

Ἡ ἀπόφαση αὐτή στήν οὐσία της δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἔκφραση τῆς ἐπιθυμίας τῆς μειοψηφίας τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου νά ἀλλάξει τή σύνθεση τῆς ΚΕ, ἀγνοώντας τήν ἀντίθετη ἐπιθυμία τῆς πλειοψηφίας τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος.

Ἡ ἀπόφαση αὐτή στήν οὐσία της εἶναι, κατά τήν ἀκράδαντη πεποίθησή μας, συνέχιση μέσα ἀπό τό Συμβούλιο τῆς πολιτικῆς πού ἀκολούθησε ἡ ἀντιπολίτευση ἀπό τό συνέδριο ἀκόμα τοῦ κόμματος, καί ἡ πολιτική αὐτή ἦταν πολιτική μποϋκοταρίσματος, ἀποδιοργάνωσης καί ἀναρχίας, μέ τήν ἐπιδίωξη νά πετύχει τήν ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, νά τό πετύχει αὐτό μέ μεθόδους μή ἀνταποκρινόμενες στούς κανόνες μιᾶς κάπως κανονικῆς κομματικῆς ζωῆς, καταδικασμένες τώρα καί ἀπό τήν κοινή γνώμη τοῦ ἐπαναστατικοῦ περιβάλλοντος μέ τή μορφή ἀποφάσεων πού πῆρε ἡ πλειοψηφία τῶν ἐπιτροπῶν.

Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία νά ἀρχίσει ξανά ἡ ΚΕ διαπραγματεύσεις μέ τήν ἀντιπολίτευση. Οἱ διαπραγματεύσεις κρατᾶνε πάνω ἀπό 5 μῆνες τώρα, φέρνοντας στό κόμμα πλή-



Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν
«Ἰδιαίτερη γνώμη τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ΚΕ», πού ὑποβλήθηκε στή
συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος στίς 17 (30) τοῦ Γενάρη 1904

Σμίκρυνση

ρη ἠθική διάβρωση. Ἡ ΚΕ ἔχει ἤδη δηλώσει πώς εἶπε τήν τελευταία λέξη της, ὅταν συμφώνησε ἀκόμα στίς 25 τοῦ Νοέμβρη 1903 νά προσληφθοῦν δυό, πρός ἀπόδειξη τῆς συντροφικῆς ἐμπιστοσύνης.

Οἱ διαπραγματεύσεις ἔχουν στοιχίσει ὥς τώρα τεράστιες χρηματικές δαπάνες γιά ταξίδια καί ἀκόμα ἀσύγκριτα σοβαρότερη δαπάνη δυνάμεων καί χρόνου ἀπομέρους τῶν ἐπαναστατῶν πού ἀποσποῦνται ἀπό τή δουλειά τους.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ θεωροῦν πώς δέν ἔχουν τό δικαίωμα νά ξαναρχίσουν τώρα τίς ἀτέλειωτες αὐτές διαπραγματεύσεις πού προκαλοῦν νέα δυσαρέσκεια κι ἀπό τίς δυό πλευρές, πού προκαλοῦν νέα θεσιθηρία καί ἐμποδίζουν τρομερά τή θετική δουλειά.

Ἐφιστοῦμε μέ τόν πιό σοβαρό τρόπο τήν προσοχή στό γεγονός ὅτι οἱ διαπραγματεύσεις τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἀποτελοῦν πλήρη διακοπή τῆς κανονικῆς πορείας τῆς ζωῆς τοῦ κόμματος.

Δηλώνουμε πώς ἡ ΚΕ καταλογίζει ὅλη τήν εὐθύνη γιά τίς διακοπές αὐτές στή μειοψηφία.

Δηλώνουμε ἀποφασιστικά καί κατηγορηματικά πώς δέ βλέπουμε ἀπολύτως κανένα ἄλλο μέσο γιά νά βγοῦμε τίμια καί κανονικά ἀπό τίς σημερινές κομματικές διαμάχες, κανένα ἄλλο μέσο γιά νά βάλουμε τέρμα σ' αὐτή τήν ἀπαράδεχτη πάλη ἐξαιτίας τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, ἐκτός ἀπό τήν ἄμεση σύγκληση συνεδρίου τοῦ κόμματος.

Ταυτόχρονα ἔχουμε τή γνώμη πώς μέ τήν ἐπιψήφιση τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ τό δικό μας σχέδιο ἀπόφασης πού ὑποβάλαμε νωρίτερα, οὐσιαστικά ἀπορίπτεται καί γίνεται τελείως ἀνώφελο· γι' αὐτό τό ἀποσύρουμε.

Τά μέλη τοῦ Συμβουλίου

Ν. Λένιν

Φ. Βασίλιεφ

9

ΟΜΙΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΚΕ

17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Διαμαρτύρομαι ἐντονότατα κατά τῆς ἄποψης ὅτι στήν ἰδιαίτερη γνώμη μας ὑπάρχει ἔστω καί μία κατηγορία πού στρέφεται ἐνάντια στό Συμβούλιο. Μιά τέτοια ἑρμηνεία εἶναι ἀπόλυτα λαθεμένη καί ἡ ἐνέργεια τοῦ σ. Μάρτοφ ἀποτελεῖ ἐπιβουλή ἐνάντια στήν ἐλευθερία τῆς γνώμης μας· ἔτσι τό δικό του σχέδιο ἀπόφασης εἶναι παράνομο [79].

10

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΗ

17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ θά ἤθελαν νά ὑποβάλουν γιά συζήτηση καί μερικά ἄλλα μικροζητήματα, ἐγώ ὅμως παρακαλῶ νά προηγηθεῖ στή σειρά προτεραιότητας τό ζήτημα τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου.

11

ΟΜΙΛΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΓΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΙΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

1

Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου δέν ἔχουμε νά προσθέσουμε πολλά. Τήν τρομερά δύσκολη κατάσταση τοῦ κόμματος τήν ἀπεικονίζει καί ἡ πορεία τῶν συζητήσεων στό Συμβούλιο. Ἔχει τονιστεῖ ἐπανειλημμένα ὅτι στό συνέδριο σχηματίστηκαν δυό σχεδόν ἴσα μέρη, ἔτσι πού μέ τήν ἀποχώρηση ἑνός ἀπό τήν «πλειοψηφία» προέκυψε πλήρης ἰσοψηφία. Ἐγώ δέ βλέπω μέ ποιόν τρόπο θά μποροῦσε ἡ ἰσοψηφία αὐτή νά ὁδηγήσει σέ εἰρήνη, χωρίς συνέδριο τοῦ κόμμαματος. Κανένας δέν ἀμφιβάλλει ὅτι οἱ διχόνοιες ὁδηγοῦν σέ ἔκδηλες ἀνωμαλίες. Πρέπει νά θεωρεῖται ἀναμφισβήτητο γεγονός ὅτι φιλοπόλεμη διάθεση ὑπάρχει καί *ἀπό τίς δυό πλευρές*. Ἔχοντας ὑπόψη ὅλα αὐτά τά δεδομένα δέν εἶναι δυνατόν νά φανταστοῦμε καμιά ἄλλη ἔντιμη καί σωστή διέξοδο, παρά μόνο τή σύγκληση συνεδρίου. Ὁ σ. Μάρτοφ ἀνέφερε τίς τεχνικές, οἰκονομικές κ. ἄ. δυσκολίες γιά τήν πραγματοποίηση τῆς πρότασής μου σχετικά μέ τή σύγκληση συνεδρίου, ὅμως ἡ σημερινή κατάσταση πραγμάτων εἶναι πολύ χειρότερη ἀπ᾽ ὅλες αὐτές τίς δυσκολίες.

2

Δέν μπορῶ νά συμφωνήσω μέ τόν Μάροτφ· ὁ Μάρτοφ δέν παρουσίασε σωστά τά καθήκοντα τοῦ συνεδρίου. Ὑποστηρίζει ὅτι οἱ διαφωνίες δέν εἶναι ἀκόμα ξεκαθαρισμένες γιά ὅλους τούς συντρόφους, ὅτι ἡ σύγκληση συνεδρίου θά ἀνέκοπτε τό προτσές τοῦ διαχωρισμοῦ καί τοῦ φωτίσματος ἀπό τόν τύπο τῆς όργανωτικῆς σύγκρουσης. Νομίζω πώς ἴσα ἴσα γιά νά διευκρινιστοῦν ἐλεύθερα οἱ διαφωνίες *ἀρχῶν* πρέπει νά ξεπεραστεῖ ἡ κρίση, πρέπει νά ξεκαθαριστεῖ ἡ ἀτμόσφαιρα ἀπό τούς μικροκαβγάδες

καί γιά νά γίνει αὐτό εἶναι ἀνάγκη νά συγκληθεῖ τό συνέδριο. Τό III συνέδριο χρειάζεται ὄχι γιά νά σταματήσει ἡ πάλη, ἀλλά γιά νά μπεῖ σέ κανονικά πλαίσια. Εἶναι παράξενο καί νά λέμε ἀκόμα ὅτι τό συνέδριο θά σταματήσει τάχα τήν πάλη ἀρχῶν. Θά ὑπενθυμίσω τά λόγια πού εἶπε στό II συνέδριο ὁ προεδρεύων, πού τό νόημά τους εἶναι ὅτι ἀκόμα καί τό πρόγραμμά μας ὑπόκειται σέ παραπέρα ἀνάπτυξη καί διευκρίνιση[80]· ἀλλ' ἀκριβῶς γιά νά εἶναι ἡ πάλη γνωμῶν στά ζητήματα ἀρχῶν ἀποτελεσματική καί γόνιμη χρειάζονται τέτοιοι ἀκριβῶς ὅροι, πού σήμερα δέν ὑπάρχουν. Διαμαρτύρομαι ἐνάντια στούς ἱστορικούς παραλληλισμούς πού ἔγιναν ἐδῶ, καθώς καί στό ὅτι ἐπικαλέστηκαν τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο». Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή σημερινή κατάσταση πραγμάτων καί σ' ἐκείνη πού ὑπῆρχε πρίν ἀπό τρία χρόνια βρίσκεται στό ὅτι τότε δέν ὑπῆρχε ἀκόμα ἑνιαῖο κόμμα, ἐνῶ τώρα ὑπάρχει. Ἴσα ἴσα ἀπό τήν ἄποψη ἐκείνων πού λένε ἐδῶ ὅτι τό μισό κόμμα ἔχει ἀποσπαστεῖ, ἴσα ἴσα ἀπό τήν ἄποψή τους δέν ἐπιτρέπονται διαμαρτυρίες ἐνάντια στή σύγκληση ἑνός συνεδρίου πού σκοπός του θά εἶναι ἡ ἐξάλειψη τῆς ἀνωμαλίας, τήν ὁποία τώρα δέν εἴμαστε σέ θέση νά ἐξαλείψουμε μέ τίς δικές μας δυνάμεις. Μόνο τότε θά εἶναι δυνατή μιά θετική δουλειά, θά εἶναι δυνατό νά διευκρινιστοῦν οἱ διαφωνίες ἀρχῶν, ὅταν τό III συνέδριο θά ἐξαλείψει αὐτή τήν ἀνωμαλία καί θά βάλει τήν πάλη γνωμῶν σέ ὁρισμένα πλαίσια.

3

Ὁ σ. Πλεχάνοφ διατύπωσε καθαρά ἕνα «ἰσχυρό», ἀλλά λαθεμένο ἐπιχείρημα. Ἄν τό III συνέδριο ὁδηγοῦσε σέ διάσπαση, αὐτό θά σήμαινε ὅτι δέν ὑπάρχει διάθεση γιά ὑποταγή στήν πλειοψηφία, δέν ὑπάρχει διάθεση γιά συνεργασία, δηλ. ὅτι στήν πραγματικότητα δέν ἔχουμε κόμμα. Ὅλοι ἀναγνώρισαν ὅτι οἱ προσπάθειες τοῦ σ. Τραβίνσκι νά ἐξομαλύνει τή σύγκρουση δέν ἔμειναν χωρίς ἀποτέλεσμα καί τέτοιοι σύντροφοι σάν τόν Τραβίνσκι ὑπάρχουν πολλοί καί στό συνέδριο θά εἶναι ἀκριβῶς μιά εὐκαιρία συνάντησης καί συζητήσεων ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς συντρόφους. Ἡ ἄγρια πάλη, ἡ ἀποφασιστική πάλη, ἔστω καί γεμάτη ὑπερβολές, δέν ἀποτελεῖ ἀκόμα διάσπαση. Ἄν ὑπάρχει πραγματική διάθεση συνεργασίας, τότε πρέπει νά ὑπάρχει καί ἡ διάθεση γιά ὑποταγή στή θέληση τῆς πλειοψηφίας, δηλ. στό συνέδριο.

12

ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΛΗΣΗ ΤΟΥ III ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Τό συμβούλιο τοῦ κόμματος, πεπεισμένο ὅτι τά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος δέν εἶναι σέ θέση νά βάλουν τέρμα στίς τελείως ἀντικανονικές καί ἀποδιοργανωτικές σχέσεις μέσα στό κόμμα, πού δημιουργήθηκαν ὕστερα ἀπό τό II συνέδριο καί πού διαρκοῦν πάνω ἀπό πέντε μῆνες, ἀποφασίζει νά συγκαλέσει τό III συνέδριο τοῦ κόμματος.

13

ΟΜΙΛΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

1

Θ' ἀρχίσω ἀπό τό τέλος. Ὁ σ. Μάρτοφ κατάλαβε καί παρουσίασε λαθεμένα τά γράμματα τῆς ΚΕ[81], ἰδιαίτερα τά σημεῖα πού ἀφοροῦν τά χρήματα. Δέν πρόσεξε ὅτι τά γράμματα αὐτά ἀποτελοῦν συνέχεια τῆς συζήτησης πού ἔκανε αὐτός, ὁ Μάρτοφ, μέ τόν Τραβίνσκι. Ὁ ἴδιος ὁ Μάρτοφ ἔγραψε γιά τό περιεχόμενο αὐτῆς τῆς συζήτησης, χρησιμοποιώντας τίς παρακάτω ἐκφράσεις: «Στόν σ. Τραβίνσκι, ὅπως καί σέ σᾶς προσωπικά, ἔχω ἀναφέρει γιά τίς 5–6 χιλιάδες, σάν τό ἐλάχιστο πιθανό ποσό πού μπορεῖ νά συγκεντρωθεῖ *σ' ἕνα χρόνο* γιά τό κόμμα ἀπό τίς δυό ἐκεῖνες πηγές πού μποροῦν νά χρησιμοποιήσουν τά μέλη τῆς σύνταξης». Δηλώνω ὅτι ὁ Τραβίνσκι μᾶς ἀνακοίνωσε πώς τό ποσό αὐτό θά καταβληθεῖ ἐφάπαξ καί ὄχι μέσα σ' ἕνα χρόνο, συνεπῶς ἐδῶ ὑπάρχει κάποια παρανόηση. Τό ζήτημα εἶναι ὅτι ἐμεῖς ὑπολογίζαμε σ' αὐτές τίς 5 χιλιάδες καί σύμφωνα μ' αὐτό κατανείμαμε τά χρηματικά μέσα ἀνάμεσα στό ταμεῖο τῆς Ρωσίας καί στό ταμεῖο τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ὁ σ. Μάρτοφ ἔλεγε πώς καί οἱ δυό πηγές χρημάτων (μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἀναφέρω ὅτι τό πόσο λαθεμένα (πάνω στό θυμό της) ἐκθέτει τό ζήτημα ἡ σύνταξη φαίνεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἐνῶ στά γράμματα πρός τὴν ΚΕ ὁ Μάρτοφ χρησιμοποιοῦσε, καί μάλιστα σέ εἰσαγωγικά, τίς λέξεις «χρηματοσακοῦλες», μεμφόταν ἐμᾶς γι' αὐτή τήν ἔκφραση. Στήν πραγματικότητα ὅμως ἡ ἔκφραση αὐτή δέν ἀνήκει σ' ἐμᾶς, ἀλλά στόν Μάρτοφ) —

ὁ σ. Μάρτοφ λοιπόν ἔλεγε πώς καί οἱ δυό πηγές χρημάτων μᾶς εἶναι γνωστές. Ναί, εἶναι γνωστές, ἐδῶ ὅμως γίνεται λόγος ὄχι γιά τό ἄν εἶναι γνωστές, ἀλλά γιά τό ἄν εἶναι προσιτές. Ξέρω πώς ἡ μιά πηγή θά μποροῦσε νά δόσει τό *χρόνο* μέχρι 10 χιλιάδες, ἡ ἄλλη μέχρι 40, αὐτό ὅμως δέ βοηθάει σέ τίποτε γιατί καί οἱ δυό μοῦ εἶναι *ἀπρόσιτες*. Ἡ μετατροπή τῶν πηγῶν αὐτῶν ἀπό προσιτές σέ *ἀπρόσιτες* ἐκφράζει ἀκριβῶς τή διακοπή τοῦ ἐφοδιασμοῦ μέ χρηματικά μέσα, πράγμα πού ἀποτελεῖ ἀπόλυτα ἀπαράδεχτη μέθοδο κομματικῆς πάλης.

Ἐκτός ἀπ' αὐτό, ἀκριβῶς τώρα τελευταῖα εἴχαμε χτυπήματα πού ἔθιξαν πρόσωπα πού ἐπρόκειτο νά πάρουν χρήματα στή Ρωσία. Ἐδῶ δέν ὑπάρχουν χρήματα καί ἀπό τή Ρωσία δέ θά κατορθώσουμε νά λάβουμε γρήγορα, ἡ δέ ἀποστολή εἰδικῶν ἐντεταλμένων θά στοιχίσει ἀρκετές ἑκατοντάδες ρούβλια. Βέβαια χρήματα ὁπωσδήποτε θά λάβουμε ἄν δέν συμβοῦν καί ἄλλα ἀτυχήματα, δέ θά τά λάβουμε ὅμως γρήγορα καί κατά πᾶσα πιθανότητα ὄχι σέ ἐντελῶς ἀρκετή ποσότητα.

Δέν εἶναι καθόλου σωστό πώς τό γράμμα τῆς ΚΕ περιεῖχε ἀπειλές. Δέν περιεῖχε καμιά ἀπειλή γιατί ἡ ΚΕ φρόντιζε συνεχῶς γιά τήν ἔκδοση τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου. Γιά τίς γιάφκες θ' ἀπαντήσει ὁ σ. Βασίλιεφ. Σύμφωνα μέ πληροφορίες μας, ἡ σύνταξη στέλνει δικούς της ἀντιπροσώπους σέ διάφορα μέρη τῆς Ρωσίας. Αὐτό προϋποθέτει ὅτι τό ΚΟ ἔχει δικό του ἰδιαίτερο ταμεῖο, πράγμα πού σημαίνει ἔμπραχτη διάσπαση τοῦ κόμματος. Αὐτό εἶναι ἀντίθετο πρός τό καταστατικό πού ἀπαιτεῖ πλήρη ἐνημέρωση τῆς ΚΕ καί *ὁλοκληρωτική* συγκέντρωση στά χέρια της ὅλου τοῦ *ταμείου* καί ὅλης τῆς ὀργάνωσης τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς. Τό Κεντρικό Ὄργανο παραβιάζει κατάφωρα αὐτό τό καταστατικό, δημιουργώντας δικό του κέντρο ταξιδιῶν καί ἀντιπροσώπων, δικό του κέντρο πραχτικῆς καθοδήγησης τῆς δουλειᾶς καί ἀνάμιξης στά ζητήματα τῶν ἐπιτροπῶν. Αὐτή ἡ δημιουργία ἀντιπροσώπων, πού ἀντιτίθεται πρός τό καταστατικό τοῦ κόμματος, προκαλεῖ ἄμεση ἀποδιοργάνωση τῆς δουλειᾶς. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή δέν μπορεῖ νά ἔχει τήν εὐθύνη, καί δέν ἔχει τήν εὐθύνη, γιά τήν ὁμαλή διεξαγωγή τῆς δουλειᾶς ἀπό τή στιγμή πού τήν ἀταξία τήν προκαλεῖ συστηματικά τό ἴδιο τό Κεντρικό Ὄργανο. Ὁρίστε γράμματα ἀπό τήν Ὀδησσό καί τό Μπακού, πού ἀπεικονίζουν, ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, τήν κατάσταση πραγμάτων. Σέ γράμμα ἀπό τήν Ὀδησσό τῆς 24 τοῦ Δεκέμβρη γράφουν: «Χθές ἦταν σ' ἐμᾶς ὁ Ζαγκόρσκι πού δήλωσε πώς τόν ἔστειλε ἡ σύνταξη σάν πληρεξούσιό της μέ τήν ἐντολή νά πλη-

ροφορήσει τίς ἐπιτροπές γιά τά τελευταῖα γεγονότα, γιά τίς διαπραγματεύσεις, γιά τήν ἀληθινή κατάσταση πραγμάτων στή σύνταξη, νά διαβιβάσει σ' αὐτές τήν παράκληση τῆς σύνταξης γιά ἀποστολή ὕλης, γιά συνεργασία, γιά παραγγελίες ἔκδοσης προκηρύξεων ἤ ἀποστολῆς θεμάτων γιά γενικές προκηρύξεις, καθώς καί γιά μπροσοῦρες πού γιά τήν ἔκδοσή τους ἔχει συγκροτηθεῖ ὁμάδα. Ἐπανέλαβε ὅλα τά παλιά ζητήματα καί κατέβαλε ἔντονες προσπάθειες νά ἀποδείξει πόσο δίκαιη, εὐγενική καί „νομιμόφρονη" ἦταν ἡ μειοψηφία. Ἡ ἐπιτροπή τόν ἄκουσε, τοῦ ἔβαλε μερικά ἐρωτήματα καί τόν ρώτησε, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἄν ἐν γνώσει καί τῆς ΚΕ ἀνέλαβε τήν ἀποστολή αὐτή· αὐτός ἀντί νά δόσει σύντομη καί κατηγορηματική ἀπάντηση: ναί ἤ ὄχι, ἄρχισε νά δικαιολογεῖται καί ν' ἀποδείχνει πώς ἡ σύνταξη ἔχει κάθε δικαίωμα ν' ἀπευθύνεται στίς ἐπιτροπές καί ἐν ἀγνοία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐπέμενε νά συζητηθοῦν ἀμέσως, ἐκεῖ μπροστά του, τά ὅσα ἀναφέρθηκαν καί νά συνταχθεῖ ἀπόφαση· ἡ ἐπιτροπή ἀπάντησε σ' αὐτό ὅτι σημειώνει τά ὅσα ἀναφέρθηκαν, ὅσο ὅμως γιά συζήτηση καί ἀπόφαση ἡ ἐπιτροπή θά τό κάνει αὐτό ὅταν τό θεωρήσει ἀναγκαῖο, καί τώρα περνᾶ στά τρέχοντα ζητήματα»[82]. Καί νά τί ἀναφέρει τό γράμμα ἀπό τό Μπακού τῆς 1 τοῦ Γενάρη: «Στήν ἐπιτροπή τοῦ Μπακού παρουσιάστηκε ὁ Μαρτίν μέ ἔκθεση ἀπομέρους τοῦ ΚΟ καί μέ τήν ἀπροκάλυπτη ἐπιδίωξη νά σπείρει τή δυσπιστία πρός τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Ὅταν στό τέλος ἐνδιαφέρθηκε νά μάθει τή γνώμη τῆς ἐπιτροπῆς, τοῦ ἀπάντησαν: ἔχουμε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Κι ὅταν αὐτός ἔφερε ἀντιρήσεις καί θέλησε νά μάθει γιά τή στάση τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Μπακού ἀπέναντι στό ΚΟ, τότε, χωρίς ὑπεκφυγές, τοῦ ἀπάντησαν: ἀπ' ὅσα ἄκουσαν τώρα δά (ἔκθεση τῆς ἀποστολῆς του) ἡ ἐμπιστοσύνη τους πρός τό ΚΟ „κλονίστηκε"».

Ἐξίσου ἀντικανονικό καί ἀντισυνωμοτικό εἶναι τό ὅτι τό ΚΟ δίνει πληροφορίες γιά τή σύνθεση τῆς ΚΕ ὄχι μόνο στίς ἐπιτροπές, ἀλλά καί σέ ἰδιῶτες (λογουχάρη στόν Ντρουγιάν, πράγμα πού ἡ ΚΕ τό τόνισε σέ γράμμα της πρός τό Κεντρικό Ὄργανο). Ὅσο γιά τίς «ἐμπόλεμες σχέσεις», ἐδῶ εἶναι ἀκριβῶς τό ζήτημα, ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ μπερδεύει δυό ἐντελῶς διαφορετικά πράγματα. Στόν τομέα τῆς θετικῆς δουλειᾶς καί τῆς ἐξεύρεσης μέσων οἱ ἐμπόλεμες σχέσεις (μποϋκοτάρισμα καί λοιπά) εἶναι ἀπόλυτα ἀπαράδεχτες καί δέν ὑπῆρξαν ποτέ ἀπομέρους τῆς ΚΕ. Στόν τομέα τῆς φιλολογίας ὅμως ὁ πόλεμος ἐπιτρέπεται καί κανείς ποτέ δέν περιόρισε τήν πολεμική τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργά-

νου. Θά ὑπενθυμίσω πώς πολύ νωρίτερα μάλιστα ἡ ΚΕ εἶχε δηλώσει ὅτι εἶναι πέρα γιά πέρα πρόθυμη νά ἐκδόσει καί τό γράμμα τοῦ Ντάν γιά τά συνθήματα τῆς ἀντιπολίτευσης καί τήν μπροσούρα τοῦ Μάρτοφ «Ἄλλη μιά φορά μειοψηφία», παρ' ὅλο πού καί τά δυό περιέχουν ἐπιθέσεις ἐνάντια στήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Ὅσο γιά τήν ἔκδοση ἐντύπων ἀπό τό ΚΟ, δέν ὑπῆρξε ἡ παραμικρότερη διακοπή ἀπομέρους τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Δέν ὑπῆρξε οὔτε μιά περίπτωση πού ἡ ΚΕ νά διένειμε τόν τύπο κατά τρόπο ἀντικανονικό ἤ μεροληπτικό ἤ «νά ἀδίκησε» τίς ἐπιτροπές τῆς μειοψηφίας. Ἀπεναντίας ὁ Τραβίνσκι βεβαίωσε ἐδῶ καί ἀπέδειξε ὅτι πρίν ἀπ' ὅλους καί ἁπλόχερα ἐφοδιάζονταν οἱ ἐπιτροπές τῆς μειοψηφίας, καί ὁ σ. Μάρτοφ ὑποχρεώθηκε νά ὁμολογήσει πώς ἡ δράση τῆς ΚΕ στόν τομέα αὐτόν εἶναι ἄψογη. Ὅσο γιά τήν ἄρνηση χορήγησης κομματικοῦ τύπου, τά πράγματα ἔχουν ὡς ἑξῆς. Σέ *κάθε* μέλος τοῦ κόμματος χωρίς ἐξαίρεση (ἄν ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη ἀπό συνωμοτική ἄποψη κτλ.) δίνεται *δωρεάν* τύπος γιά τή μεταφορά του στή Ρωσία καί τήν παράδοσή του στούς διεκπεραιωτές τῆς ΚΕ γιά διανομή. Ὅταν ὅμως βρίσκονται ἄνθρωποι πού ἔχουν τό θράσος νά αὐτοκαλοῦνται μέλη τοῦ κόμματος καί ταυτόχρονα ἀρνοῦνται νά παραδόσουν τόν τύπο στά χέρια τῶν διεκπεραιωτῶν τῆς ΚΕ γιά γενική διανομή, εἶναι εὐνόητο πώς ἡ ΚΕ δέν μπορεῖ (κι οὔτε ἔχει τό δικαίωμα) νά ἔχει δοσοληψίες μέ τέτοιους ἀνθρώπους. Καί ἄν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ἀγοράζουν κατόπιν τόν τύπο γιά τίς διάφορες χειροτεχνικές ἐπιχειρήσεις τους, πού ἀποδιοργανώνουν τή γενική δουλειά, τόσο τό χειρότερο γι' αὐτούς.

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τά πραχτικά,
ἀφοῦ παραβλήθηκαν μέ τό χειρόγραφο

2

Δέν μπορῶ καθόλου νά καταλάβω τί τό αὐθάδικο ὑπάρχει στό πρῶτο καί στό δεύτερο γράμμα τοῦ ὑπεύθυνου τῆς διεκπεραίωσης [83]. Ζητάει πληροφορίες πού ἔχουν σοβαρή σημασία γιά τόν ἀπολογισμό τῆς δουλειᾶς, καί ἡ σύνταξη ἀντί νά δόσει συντροφική ἀπάντηση πάνω στήν οὐσία τῆς αἴτησής του, καταφεύγει σέ καθαρά γραφειοκρατικές ὑπεκφυγές καί τελικά δέν τοῦ ἀπαντάει. Θά ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα μιᾶς πραγματικά αὐθάδικης ἐπιστολῆς ἀπομέρους τοῦ ΚΟ πρός τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. «Ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ ἐφιστᾶ τήν προσοχή τῆς ΚΕ στό γεγονός

ὅτι ἡ παρουσία τριῶν μελῶν τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό, μή δικαιολογούμενη καθόλου ἀπό λόγους πραχτικῆς ἀνάγκης καί ὁδηγώντας στή δημιουργία νέου ὀργανωτικοῦ κέντρου μή προβλεπομένου ἀπό τό καταστατικό τοῦ κόμματος, μπάζει ἀναπόφευχτα στή ζωή τοῦ κόμματος τόν πολιτικαντισμό καί τήν ἀποδιοργάνωση...» Μά αὐτό εἶναι καθαρό *βρισίδι* (πολιτικαντισμός) χωρίς ἴχνος ἀπό γεγονότα καί στοιχεῖα! Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ἀπάντησε σ' αὐτό: «Ἄν ἡ σύνταξη δέν ἐνεργοῦσε εὑρισκόμενη σέ κατάσταση ἔντονου ἐκνευρισμοῦ, θάβλεπε εὔκολα ὅτι οἱ παρατηρήσεις της γιά τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς ΚΕ πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό εἶναι ἐντελῶς ἄτοπες. Σ' αὐτό καί σέ ἄλλα ἀνάρμοστα καμώματα τῆς σύνταξης (σάν τό γελοῖο ἰσχυρισμό γιά κάποια δῆθεν «μυστική» ἐκτύπωση) ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό ἀπαντάει μόνο μέ τήν πρόσκληση νά θυμοῦνται τό κομματικό χρέος καί νά βάλουν τέρμα στίς ἐνέργειες πού ἀπό μιά δημοσιογραφική πολεμική μποροῦν νά δημιουργήσουν ἀφορμές γιά διάσπαση»[84]...

Ὁμολογῶ ὅτι ἐγώ δέν ἔχω ἀκούσει πώς ἀκόμα καί τά ἀστικά ἐκδοτικά δίνουν τάχα στούς συντάχτες *ἑκατοντάδες* ἀντίτυπα. Ἄς δοκιμάσει ὁ σ. Μάρτοφ, ἄν δέν πετάει κουβέντες στόν ἀέρα, νά ρωτήσει τόν Ντίτς ἄν δίνει 400 ἀντίτυπα τῆς «Neue Zeit» στόν Κάουτσκι γιά νά τά διανείμει. Ἤ νά ρωτήσει τόν Ζίνγκερ ἤ τόν Φίσερ ἄν ζητάει ὁ Γκραντνάουερ 200 ἀντίτυπα τῆς «Vorwärts»[85] ἐπίσης γιά νά τά διανείμει μέ δικά του μέσα. Οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες καταλαβαίνουν τή διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στήν ἀναρχία καί στήν ὀργάνωση.

Τό ζήτημα τῶν χρημάτων μπῆκε πρίν ἀπό τό χτύπημα, ἐξάλλου ἐγώ ἁπλῶς ἀνέφερα τήν ἀλλαγή πού προκάλεσε τό χτύπημα στήν τοποθέτηση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος.

Ὁ τρόπος πού ἡ σύνταξη μπερδεύει τήν παραδεχτή πολεμική μέ τό ἀπαράδεχτο μποϋκοτάρισμα, φαίνεται ἐξαιρετικά καθαρά ἀπό τά παρακάτω: στό γράμμα της τῆς 4 τοῦ Γενάρη, ἀπαντώντας μας στό ἐρώτημα πού τῆς θέσαμε γιά τό ζήτημα τῶν χρημάτων, ἡ σύνταξη, μεταξύ τῶν «ὅρων πού δυσκολεύουν τήν προπαγάνδα της ἀνάμεσα στούς γνωστούς της γιά τήν ἐνεργό ὑποστήριξη τοῦ κεντρικοῦ ταμείου», μνημονεύει καί τόν ἑξῆς: «οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ΚΕ καί τά προστατευόμενα ἀπ' αὐτούς πρόσωπα λένε στίς συνεδριάσεις ἀπειλητικές φράσεις γιά τόν μή νόμιμο χαρακτήρα τῆς σημερινῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης (αὐτό τό ἀναφέρει ἐξάλλου καί τό γράμμα τοῦ μέλους τῆς ΚΕ Λένιν...)». Κοιτάξτε τί καταπληχτική διαστρέβλωση πολιτικῶν ἐννοιῶν!

Τό ζήτημα τῆς χορήγησης (ἤ τοῦ σταματήματος) χρηματικῶν πόρων *συνδυάζεται* μέ τό ζήτημα τῆς πολεμικῆς πού γίνεται σέ λόγους καί σέ μπροσοῦρες! Αὐτό δέν εἶναι μπέρδεμα τῆς ἰδεολογικῆς πάλης μέ καριερίστικους ὑπολογισμούς καί μικροκαβγάδες;! Τό ζήτημα τῆς ἐπιδοκιμασίας ἤ ἀποδοκιμασίας τῆς σύνθεσης (καί τῆς δράσης) τῆς σύνταξης ἀπό τά μέλη τοῦ κόμματος *μπερδεύεται* μέ τό ζήτημα τῆς «νομιμότητας!» Αὐτό δέν εἶναι γραφειοκρατική τυπολατρεία;! Καί εἶναι φυσικό ὅτι ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό ἀπάντησε σ' αὐτό: «...Σάν ἐκπρόσωπος τῆς ΚΕ θεωρῶ ἀπαραίτητο νά τονίσω στή σύνταξη ὅτι δέν ὑπάρχει κανένας βάσιμος λόγος νά ἀνακινεῖ ζητήματα *νομιμότητας κτλ.* ἀπ' ἀφορμή τίς ἀντεγκλήσεις στίς διαλέξεις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἤ ἀπ' ἀφορμή μιά δημοσιογραφική πολεμική... Ἐξάλλου, ἄν ἡ σύνταξη βλέπει στήν πολεμική ἐπιθέσεις ἐναντίον της, ἔχει πλήρη καί πληρέστατη δυνατότητα ἀπάντησης. Εἶναι λογικό νά ἐξάπτεται κανείς ἐξαιτίας τούτων ἤ ἐκείνων τῶν τσουχτερῶν (κατά τή γνώμη τῆς σύνταξης) ἐκφράσεων στήν πολεμική, ὅταν τίποτε δέν ἀναφέρεται πουθενά οὔτε γιά μποϋκοτάρισμα οὔτε γιά ὁποιονδήποτε ἄλλο μή νομοταγῆ (κατά τή γνώμη τῆς ΚΕ) τρόπο δράσης...»[86] Πραγματικά εἶναι ὅσο δέν παίρνει περίεργο νά μιλάει κανείς γιά «προστατευόμενους» ἀνθρώπους... Τί σημαίνει αὐτό; Τί γραφειοκρατική γλώσσα εἶναι αὐτή; Τί δουλειά ἔχει ἡ ΚΕ μέ τούς λόγους πού βγάζουν στίς διαλέξεις; Ἐμεῖς δέν ἔχουμε λογοκρισία γιά νά περιορίζουμε τήν ἐλευθερία τῶν λόγων καί τήν ἐλευθερία τῆς πολεμικῆς. Δέν πρέπει ἄραγε νά γίνεται διάκριση ἀνάμεσα σέ μιά *τέτοια* πάλη καί στό μποϋκοτάρισμα;

Τά λεγόμενα τοῦ σ. Μάρτοφ γιά τήν ἐπιτροπή τῆς Ὀδησσοῦ (πού ρώτησε δῆθεν τήν ΚΕ ἄν πρέπει νά στέλνει γράμματα στό ΚΟ) ἐγώ τά θεωρῶ καθαρή φάρσα. Δέν μποροῦμε νά μιλᾶμε σοβαρά γι' αὐτά.

Ἐπαναλαβαίνω πώς δέν ὑπάρχει οὔτε μιά περίπτωση πού ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ν' ἀπομάκρυνε ποτέ τή μειοψηφία ἀπό τή δουλειά. Ὑπογραμμίζω ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ ἀναγνωρίζει πώς δέν ἔχει περιπτώσεις ἀντικανονικῆς, μονόπλευρης ἤ μεροληπτικῆς κατανομῆς τοῦ ἔντυπου ὑλικοῦ.

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τά πραχτικά,
ἀφοῦ παραβλήθηκαν μέ τό χειρόγραφο

3

Ὁ σ. Μάρτοφ σχημάτισε τή γνώμη πώς ἀπό τήν πλευρά μας ὑπάρχει ἀπειλή γιά ἀνατροπή. Αὐτό εἶναι γελοῖο. (Μάρτοφ: «καί τό τελεσίγραφο;») Τό «τελεσίγραφο» τῆς ΚΕ ἦταν ἀπάντηση στό τελεσίγραφο τοῦ Σταροβέρ[87]. Τό τελεσίγραφο εἶναι ἡ τελευταία μας λέξη σχετικά μέ τούς ἀποδεχτούς γιά μᾶς ὅρους καλῆς συνεννόησης. Αὐτό εἶναι ὅλο. Μόνο μιά νοσηρή φαντασία μποροῦσε νά διακρίνει τάση γιά ἀνατροπή στήν ἀπάντησή μας πρός τή μειοψηφία, μειοψηφία πού ἀναμφισβήτητα ἔφερε τό κόμμα μας ὥς τή διάσπαση. Ἡ πλειοψηφία ὅμως δέν ἔχει λόγους νά σκέφτεται γιά ἀνατροπή. Ὅσο γιά τή διανομή τῆς «Ἴσκρα», ὅλα της τά φύλλα διανέμονταν ὅσο τό δυνατόν κανονικά, καί ἄν κάποια ἐπιτροπή θεώρησε πώς τήν «ξέχασαν» στό ζήτημα αὐτό, θά ἔπρεπε ἁπλῶς νά τό γνωστοποιήσει συντροφικά στήν ΚΕ. Ὥς τώρα τέτοιες εἰδοποιήσεις δέν ἔχουμε. Ὅσο γιά τό γράμμα τῆς σύνταξης πρός τίς ἐπιτροπές, δέν ἀποτελεῖ συντροφική, ἀλλά πολεμική ἐνέργεια.

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ἔχει τή γνώμη πώς ἡ δουλειά τῆς διανομῆς τοῦ ἔντυπου ὑλικοῦ πρέπει νά περνάει μόνο ἀπό ἕνα χέρι καί πώς ἕνα δεύτερο κέντρο διανομῆς εἶναι ἄχρηστο καί ἐπιβλαβές. Καί τώρα λίγα λόγια σχετικά μέ τόν διεκπεραιωτή. Ἐπαναλαβαίνω πώς ὁ διεκπεραιωτής βρέθηκε κατηγορούμενος μόνο καί μόνο ἐπειδή θέλησε νά ἐκπληρώσει εὐσυνείδητα τό καθῆκον του καί ζήτησε ἀπό τή σύνταξη συγκεκριμένες διευκρινίσεις. Ἡ ἀπαίτηση τῆς σύνταξης πού ἐπακολούθησε — «καμιά συζήτηση!», «νά σταλοῦν 100 ἤ 200 ἀντίτυπα» κτλ. ἔχει ὅλα τά γνωρίσματα γραφειοκρατικῆς στάσης ἀπέναντι στή δουλειά μέ τήν πιό καθαρή μορφή της.

Γιά τίς διευθύνσεις θά πῶ μόνο τοῦτο δῶ: στή σύνταξη παραδόθηκαν ὅλα ὅσα τῆς ἀνήκουν. Ξεχωρίστηκε μόνο ἡ προσωπική ἀλληλογραφία καί ἡ ἀλληλογραφία πού ἀφορᾶ τά ὀργανωτικά ζητήματα καί τά ὑπόλοιπα παραδόθηκαν στή σύνταξη. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, ὑπενθυμίζω πώς στό Λονδίνο ἀκόμα ἡ ΟΕ εἶχε πάρει ἐπίσημα στά χέρια της ὅλη τήν ἀλληλογραφία τή σχετική μέ τά ὀργανωτικά ζητήματα.

Νά μιλᾶμε γιά νέο κεντρικό ὄργανο, ἐπειδή ὁρισμένα μέλη τῆς ΚΕ μένουν στό ἐξωτερικό, εἶναι καθαρή ἐπιζήτηση ἀφορμῆς γιά καβγά καί γραφειοκρατική ἀνάμιξη σ' ἕνα τομέα πού ὑπάγεται ἀποκλειστικά στή δικαιοδοσία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τά πρακτικά, ἀφοῦ παραβλήθηκαν μέ τό χειρόγραφο

4

Ὁ σ. Μάρτοφ ἑρμηνεύει τό καταστατικό ἐντελῶς λαθεμένα. Ἡ ἐνημέρωση τοῦ ΚΟ πρέπει νά εἶναι πλήρης καί ὁλόπλευρη — αὐτό ἀπαιτεῖ καί τό καταστατικό καί τό συμφέρον τῆς δουλειᾶς. Ἡ ἀποστολή ὅμως πληρεξουσίων γιά ὀργανωτικούς σκοπούς — ὅπως λχ. ἡ ἀποστολή τοῦ Ζ στήν ἐπιτροπή τῆς Ὀδησσοῦ ἐν ἀγνοία τῆς ΚΕ — παραβιάζει κατάφωρα τή φυσιολογική κατανομή τῶν ἁρμοδιοτήτων ἀνάμεσα στά δυό κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος. Ἡ ἀποστολή αὐτή δέν ὑπαγορεύεται καθόλου οὔτε καί ἀπό τά συμφέροντα τῆς ἐνημέρωσης καί φέρνει μόνο τήν ἀνοιχτή ἀποδιοργάνωση, παραβιάζοντας ἐντελῶς τήν ἑνότητα δράσης. Ἕνα τέτοιο μέτρο δέν κάνει τίποτε ἄλλο παρά νά δυναμώνει τό χάος στίς κομματικές ὑποθέσεις καί στήν πράξη σημαίνει ἀνοιχτή διάσπαση τοῦ κόμματος σέ δυό μέρη, ἀντί νά χωρίζει τά δυό κεντρικά ὄργανα σύμφωνα μέ τίς ἁρμοδιότητές τους.

14

ΣΧΕΔΙΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ, ΠΟΥ ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ 17 (30) ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

1

Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος παρακαλεῖ τή σύνταξη τοῦ ΚΟ νά πάρει ὅσο τό δυνατόν πιό γρήγορα ὅλα τά μέτρα πού ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτήν, γιά νά μπορέσει ἡ ΚΕ νά εἰσπράξει στό πιό κοντινό μέλλον τίς 5–6 χιλιάδες ρούβλια, πού ἀποτέλεσαν ἀντικείμενο ἀλληλογραφίας ἀνάμεσα στό ΚΟ καί στήν ΚΕ καί πού τά ζητάει ἐπιταχτικά αὐτή τή στιγμή τό κεντρικό ταμεῖο τοῦ κόμματος, λόγω τῶν ἐξαιρετικά ἔκτακτων περιστάσεων πού δημιουργήθηκαν ἀπό τά τελευταῖα χτυπήματα στή Ρωσία.

2

Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος θεωρεῖ λάθος τήν ἀποστολή ἀπό τή σύνταξη τοῦ ΚΟ, χωρίς τή συγκατάθεση καί ἐν ἀγνοία τῆς ΚΕ, πληρεξουσίων τῆς σύνταξης στίς ἐπιτροπές, γιατί παρόμοιες ἀποστολές φέρνουν ἀποδιοργάνωση στό κόμμα καί παραβιάζουν τελείως τήν καθορισμένη ἀπό τό ΙΙ συνέδριο κατανομή τῶν ἁρμοδιοτήτων ἀνάμεσα καί στά δυό κεντρικά ὄργανα.

3

Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος θεωρεῖ λάθος τήν ἀνακοίνωση ἀπομέρους τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ, χωρίς τή συγκατάθεση τῆς ΚΕ, πληροφοριῶν στίς ἐπιτροπές σχετικά μέ τή σύνθεση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

4

Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος θεωρεῖ ὅτι δέν ἦταν σωστό νά ἀνακοινώσουν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ στό γραμματέα τοῦ ΚΟ τή γνώμη τοῦ σ. Βασίλιεφ γι' αὐτόν, γιατί ἡ γνώμη αὐτή εἰπώθηκε μόνο στά μέλη τοῦ Συμβουλίου καί ἀποτελεῖ συστατικό μέρος τῶν συσκέψεων μέσα στό ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος.

ΑΠΟΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ [88]

Χαιρετίζοντας ολόψυχα τήν υπέροχη πρωτοβουλία τῆς «Ὁμάδας πρωτοβουλίας» γιά τή δημιουργία «Βιβλιοθήκης καί ἀρχείου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας», παρακαλοῦμε ἐπίμονα ὅλους τούς συντρόφους καί ὅλους ὅσοι συμπαθοῦν τήν ἀπό πολλοῦ ὥριμη αὐτή ὑπόθεση νά δόσουν κάθε δυνατή βοήθεια στούς συντρόφους μας πού ἀνέλαβαν νά ὀργανώσουν ἕνα τόσο δύσκολο καί σπουδαῖο ἔργο.

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΣΔΕΚΡ

29 τοῦ Γενάρη 1904

Δημοσιεύτηκε τό Γενάρη τοῦ 1904 (μαζί μέ τήν ἔκκληση τῆς «Ὁμάδας πρωτοβουλίας») σέ ξεχωριστή προκήρυξη «Πρός ὅλους»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῆς προκήρυξης

ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΟΜΜΑ [89]

Σύντροφοι! Ὅτι τό κόμμα μας περνάει βαθιά κρίση εἶναι τώρα γνωστό σ' ὅλους, αὐτό διακηρύχτηκε ἀνοιχτά καί σταράτα καί ἀπό τίς στῆλες τοῦ Κεντρικοῦ μας Ὀργάνου.

Θεωροῦμε χρέος μας νά καλέσουμε ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος νά πάρουν δραστήρια καί συνειδητά μέρος σ' ὅλα τά μέτρα πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά τήν ὅσο τό δυνατόν πιό γρήγορη καί πιό ἀνώδυνη ἔξοδο ἀπό τήν κρίση.

Ὁ σ. Πλεχάνοφ πού στό συνέδριο τοῦ κόμματος καί — πολύ καιρό ὕστερα ἀπ' αὐτό — στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνῆκε στήν πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, παρουσιάζεται τώρα στό φύλλο ἀρ. 57 τῆς «Ἴσκρα» ὑπερασπιστής τῶν ἀξιώσεων τῆς μειοψηφίας, κατηγορώντας τήν ΚΕ γιά «ἐκκεντρικότητα», γιά ἀνένδοτη ἀκαμψία πού ὠφελεῖ μόνο τούς ἐχθρούς, γιά ἀπροθυμία στήν πρόσληψη τῶν ὀπαδῶν τῆς μειοψηφίας. Ἀκριβῶς σ' αὐτή τήν πρόσληψη βλέπει ὁ σ. Πλεχάνοφ, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, «τό μοναδικό μέσο νά βγεῖ τό κόμμα μας ἀπό τήν κατάσταση τῆς βαθιᾶς κρίσης, πού ἀδυνατίζει ἐξαιρετικά τίς θέσεις μας καί δυναμώνει τίς θέσεις τῶν πολυάριθμων ἐχθρῶν καί ἀντιπάλων μας». Δέν πρέπει νά κοιτᾶμε μόνο τό καταστατικό, — λέει ὁ σ. Πλεχάνοφ, — ἔχοντας πιθανόν ὑπόψη αὐτή τήν κατάσταση τῆς βαθιᾶς κρίσης — ἀλλά καί τήν πραγματική κατάσταση, τό δοσμένο συσχετισμό τῶν δυνάμεων μέσα στό κόμμα. Πρέπει νά ὑψωθοῦμε πάνω ἀπό τήν ἄποψη τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων καί τοῦ δογματισμοῦ, πού βάζει στήν πρώτη σειρά ἐκεῖνο πού διαιρεῖ τούς ἐργάτες κι ὄχι ἐκεῖνο πού τούς ἑνώνει.

Αὐτές οἱ γενικές θέσεις εἶναι χωρίς ἄλλο σωστές καί σέ ὅλους τούς σοσιαλδημοκράτες δέ μένει παρά νά κατατοπιστοῦν μέ ἀκρίβεια πάνω στά γεγονότα, νά σκεφτοῦν σοβαρά γιά τήν κατάσταση, γιά νά ἐφαρμόσουν σωστά τίς γενικές αὐτές θέσεις.

Ναί, πρέπει μέ κάθε θυσία, καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια, χωρίς νά φοβόμαστε τή μακρόχρονη καί ἐπίμονη δουλειά, νά

γιατρέψουμε τό κόμμα μας ἀπό τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων, ἀπό τίς διαφωνίες καί τίς διαιρέσεις γιά ἀσήμαντες ἀφορμές, ἀπό τίς ἄπρεπες καί ἀνάρμοστες διχόνοιες γιά τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου! Προσέξτε τά γεγονότα πού διαδραματίστηκαν στό κόμμα μας ὕστερα ἀπό τό ΙΙ συνέδριό του. Νά ἔχετε τόν ἀνδρισμό νά ἀποκαλύψετε τίς πληγές μας, ὥστε χωρίς ὑποκρισία, χωρίς ἐπίσημη καλπιά νά κάνετε τή διάγνωσή τους καί νά τίς γιατρέψετε μέ μιά σωστή θεραπεία.

Τά πραχτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου τοῦ κόμματος ἔχουν δημοσιευτεῖ τώρα στό σύνολό τους· γιά τά μέλη τοῦ κόμματος δημοσιεύτηκαν ἐπίσης καί τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ κομματικός τύπος ἔχει ἤδη ἀποκαλύψει ἀρκετές ἐκδηλώσεις καί ἀρκετά συμπτώματα τῆς κρίσης μας, καί παρ᾽ ὅλο πού ἔχουμε νά κάνουμε πολλά ἀκόμα στόν τομέα αὐτόν, ὡστόσο ἀπό τώρα κιόλας μποροῦμε καί πρέπει νά βγάλουμε μερικά συμπεράσματα.

Τό δεύτερο συνέδριο ἔληξε μέ σκληρή πάλη γιά τή σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων μας. Μέ 24 ψήφους ὑπέρ καί 20 κατά ἐκλέχτηκαν ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ ἀπό τρία μέλη (τόν Πλεχάνοφ, τόν Μάρτοφ καί τόν Λένιν) καί ἡ ΚΕ ἐπίσης ἀπό τρεῖς συντρόφους. Ὁ Μάρτοφ δέ δέχτηκε τήν ἐκλογή καί μαζί μ᾽ ὅλη τή μειοψηφία ἀρνήθηκε νά πάρει μέρος στίς ἐκλογές τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀπό τό συνέδριο ἀκόμα ἄρχισε μιά σκληρή πάλη τῆς μειοψηφίας ἐνάντια στά κεντρικά ὄργανα, πραγματική πάλη γιά τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου, πραγματική πάλη τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων ἐνάντια στό κομματικό πνεῦμα, πάλη γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς, γιά τήν πρόσληψη στήν ΚΕ ἀντίστοιχου (σύμφωνα μέ τίς ἀπόψεις τῆς μειοψηφίας) ἀριθμοῦ μελῶν. Ἡ πάλη αὐτή διεξαγόταν ἐπί μῆνες, συνοδευόμενη ἀπό ὁλοκληρωτική ἄρνηση τῆς μειοψηφίας νά πάρει μέρος στή δουλειά, κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, ἀπό τό μποϋκοτάρισμα καί μιά προπαγάνδα καθαρά ἀναρχική, πού δείγματά της τά μέλη τοῦ κόμματος θά βροῦν ἄφθονα στά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου. Ἡ πάλη αὐτή συγκεντρώθηκε κυρίως στό ἐξωτερικό, σέ ἔδαφος πιό ἀπομακρυσμένο ἀπό τή θετική δουλειά καί ἀπό τή συμμετοχή τῶν συνειδητῶν ἐκπροσώπων τοῦ προλεταριάτου. Ἡ πάλη αὐτή ἀφαίρεσε ἀπό τά κεντρικά ὄργανα πού δημιούργησε τό ΙΙ συνέδριο ἀμέτρητες δυνάμεις, οἱ ὁποῖες καταναλώθηκαν σέ ταξίδια, συναντήσεις, διαπραγματεύσεις, πού ἀπόβλεπαν στό νά ἐξαλείψουν τίς ἀναρίθμητες μικροδυσαρέσκειες, προστριβές καί μι-

κροκαβγάδες. Ὅτι οἱ ἀξιώσεις τῆς ἀντιπολίτευσης δέν ἔπαιρναν ὑπόψη κανένα συσχετισμό δυνάμεων οὔτε στό ΙΙ συνέδριο οὔτε μέσα στό κόμμα γενικά, φαίνεται λχ. ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ (Πλεχάνοφ καί Λένιν) συμφώνησε ἀκόμα καί γιά τήν πρόσληψη δυό μελῶν, δηλ. γιά ἴση ἐκπροσώπηση τῆς πλειοψηφίας καί τῆς μειοψηφίας τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος. Ἡ ἀντιπολίτευση εἶχε ἀξιώσεις γιά τεράστια πλειοψηφία μέσα στή σύνταξη (τέσσερις ἔναντι δύο). Κάτω ἀπό τήν ἀπειλή τῆς ἀναπόφευχτης καί ἄμεσης διάσπασης καί τά δυό κεντρικά ὄργανα ἔκαναν ἐπιτέλους μιά σειρά παραχωρήσεις πού ἀφοροῦσαν ἀξιώσεις σχετικές μέ τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου: ἔγινε πρόσληψη μελῶν γιά τή σύνταξη, παραιτήθηκε ἀπό τή σύνταξη καί ἀπό τό Συμβούλιο ὁ Λένιν, ἀποχώρησε ἀπό τό Συμβούλιο ἕνα μέλος τῆς πλειοψηφίας[90], ἀφέθηκε χωρίς ἀναδιοργάνωση ὁ Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ πού στό συνέδριό του κουρέλιασε καθετί πού εἶχε καθιερώσει τό συνέδριο τοῦ κόμματος, προσφέρθηκαν στήν ἀντιπολίτευση δυό θέσεις στήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Ἡ ἀντιπολίτευση ἀπέριψε αὐτόν τόν τελευταῖο ὅρο. Ἔχει, ὅπως φαίνεται, ἀξιώσεις γιά μεγαλύτερο ἀριθμό θέσεων καί ὄχι γιά πρόσωπα πού θά ἐκλέξει ἡ ΚΕ, ἀλλά γιά κείνους πού θά ὑποδείξει ἡ ἴδια. Κανένας συσχετισμός δυνάμεων, κανένα συμφέρον τῆς ὑπόθεσης δέν μποροῦν νά δικαιολογήσουν τέτοιες ἀξιώσεις: μονάχα ἡ ἀπειλή τῆς διάσπασης, μονάχα τά χοντροκομμένα μηχανικά μέσα πίεσης, ὅπως τό μποϊκοτάρισμα καί ἡ κατακράτηση χρηματικῶν μέσων, στηρίζουν αὐτά τά τελεσίγραφα.

Τό κόμμα ἔχει ἀποδιοργανωθεῖ καί διαβρωθεῖ ἠθικά στόν ἀνώτατο βαθμό μ' αὐτή τήν πάλη γιά θέσεις, πού ἀποσπᾶ δυνάμεις ἀπό τή θετική δουλειά. Ἡ ἠθική διάβρωση τοῦ κόμματος δέν εἶναι μικρότερη, κ' ἴσως εἶναι μεγαλύτερη, χάρη στό γεγονός ὅτι οἱ λεγόμενες διαφωνίες ἀρχῶν τῆς μειοψηφίας καλύπτουν τήν πάλη αὐτή μέ ἕναν ψεύτικο μανδύα.

Ὅλοι μαζί ἔχουν συμφωνήσει — καί τό δήλωσαν ἐπανειλημμένα κατά τρόπο κατηγορηματικό — νά ἀναγνωρίσουν σάν ἀπόλυτα ὑποχρεωτικές γι' αὐτούς ὅλες τίς ἀποφάσεις τοῦ ΙΙ συνεδρίου καί κάθε ἐκλογή πού ἔγινε στό συνέδριο. Τώρα ἡ μειοψηφία κουρέλιασε στήν πράξη ὅλο τό καταστατικό καί κάθε ἐκλογή, τώρα εἶναι «τυπολάτρες» ὅσοι ὑπερασπίζουν τίς ἀποφάσεις πού πάρθηκαν ἀπό κοινοῦ,— ὀνομάζεται «γραφειοκράτης» ὁ καθένας πού πῆρε τήν πληρεξουσιότητά του ἀπό τό συνέδριο, — κατηγορεῖται γιά χοντροκομμένα-μηχανική καί γραφειοκρατική ἄποψη ἐκεῖνος πού στηρίζεται στήν πλειοψηφία, πλειοψηφία

πού (κατά τήν κοινή συμφωνία μας) ἐξέφρασε τό συσχετισμό τῶν δυνάμεων μέσα στό κόμμα. Κατηγορεῖται ὅτι μετατρέπει τά μέλη τοῦ κόμματος σέ βιδίτσες καί ροδίτσες κτλ. κτλ. ἐκεῖνος πού, ἔχοντας κληθεῖ στό συνέδριο ἀπ' ὅλους τούς συντρόφους νά ἐκλέξει τά ὑπεύθυνα πρόσωπα, μετέθεσε ὁρισμένα μέλη τῆς σύνταξης στή θέση συνεργατῶν καί μερικά μέλη τῆς ΟΕ στή θέση ἁπλῶν στελεχῶν. Ἡ λαθεμένη καί ἀσταθής θέση πού πῆρε ἡ μειοψηφία ἀκόμα στό συνέδριο τοῦ κόμματος, ὁδήγησε ἀναπόφευχτα σ' αὐτή τή νόθα κατάσταση, πού ἐμεῖς δέν τήν ἀποδίδουμε καθόλου στήν ὑποκειμενική θέληση ὁποιουδήποτε.

Δέν εἶναι ἄραγε καιρός νά βάλουμε τέρμα σ' αὐτό τό χάος; Ἄς τό σκεφτεῖ αὐτό ὁ καθένας πού πονάει γιά τήν τύχη τοῦ κόμματός μας.

Δέν εἶναι ἄραγε καιρός νά βάλουμε ἀποφασιστικά τέρμα σ' αὐτή τήν πάλη γιά τά κεντρικά ὄργανα, σ' αὐτούς τούς καριερίστικους ὑπολογισμούς πού ἐπιδροῦν τόσο ἀποσυνθετικά σ' ὅλη μας τή δουλειά; Εἶναι σωστό, ὕστερα ἀπό μῆνες καί μῆνες διαπραγματεύσεων, νά ἀρχίσουν ξανά καί ξανά νέες διαπραγματεύσεις μέ τήν ἀντιπολίτευση, νά ἀνακινηθεῖ ξανά καί ξανά ζήτημα μονομέρειας ἤ ἐκκεντρικότητας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς; Ἡ ἀνακίνηση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος, ὕστερα ἀπό τό γεγονός ὅτι μέ τήν πρόσληψη σύνταξης ἡ εἰρήνη φαινόταν πιά ἐξασφαλισμένη, θέτει ἀναπόφευχτα ἀκόμα μιά φορά ἐπί τάπητος τό ζήτημα τῆς μονομέρειας καί τῆς ἐκκεντρικότητας, μά ἀκόμα καί τῆς ἀντικομματικότητας τοῦ Κεντρικοῦ μας Ὀργάνου. Ὥς πότε θά συνεχίζουμε τήν ἀνάρμοστη αὐτή λογομαχία γύρω ἀπό τή σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων; Καί πῶς μποροῦμε νά λύσουμε ἐμεῖς τό ζήτημα γιά τό ἄν εἶναι δίκαιες οἱ ἀξιώσεις τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης πλευρᾶς; Ποιό εἶναι τό κριτήριο γι' αὐτό τό δίκαιο; Γιατί πρέπει νά θεωροῦνται ἀνένδοτοι οἱ «σταθεροί» πού ἔχουν ὑποχωρήσει σέ πολλά, πάρα πολλά ἀπό ὅσα εἶχαν ἀποφασιστεῖ στό συνέδριο, καί ὄχι οἱ «ἤπιοι» πού ἀποδείχτηκαν στήν πράξη ἀφάνταστα σταθεροί στήν τάση τους γιά διάσπαση καί στήν ἄμεση προετοιμασία τῆς διάσπασης;

Οἱ σύντροφοι ἄς σκεφτοῦν πῶς νά βγοῦμε ἀπ' αὐτή τήν ἀνώμαλη κατάσταση. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ἔλπιζε πώς ἡ ἀλλαγή τῆς καθοδήγησης στό ΚΟ θά ὁδηγήσει σέ εἰρήνη. Ὅταν οἱ ἀντιμαχόμενες πλευρές εἶχαν προχωρήσει πιά πολύ μακριά, ὅταν ἡ πάλη γιά τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου ὁδήγησε στά πρόθυρα τῆς διάσπασης, δέν ἀπόμενε παρά μιά μόνο ἐλπίδα: ἡ δυνατότητα νά βάλουμε μεταξύ μας ἔστω καί κάποια διαχωριστικά ὅρια,

ὥστε νά μήν ἐμποδίζουμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον, ὥστε, δουλεύοντας σ' ἕνα καί τό ἴδιο κόμμα νά ἐξασθενίζουμε βαθμιαῖα κάθε προστριβή, ὥστε νά μή θίγουμε ἤ νά θίγουμε σπανιότερα τά «ἀκανθώδη» προβλήματα. Θάλεγε κανείς πώς ὁ χωρισμός τῶν κεντρικῶν ὀργάνων ἐξασφάλιζε ἔστω καί ἐνμέρει τό σταμάτημα τῆς κρίσης: ἡ μειοψηφία εἶχε τό δικό της ΚΟ καί μποροῦσε νά συνασπίζεται ἐλεύθερα γύρω ἀπ' αὐτό, νά προβάλλει ἐλεύθερα τίς ἀπόψεις της, νά κάνει ἐλεύθερα τήν κομματική δουλειά της, χωρίς νά αἰσθάνεται «ξένη» μέσα στό κόμμα. Τό νά ἔχει καί ἡ πλειοψηφία ἕνα κεντρικό ὄργανο (ἤ τό νά ὑπερέχει ἡ πλειοψηφία στήν ΚΕ) αὐτό θά ἔδινε τουλάχιστο κάποια ἱκανοποίηση καί στήν πλειοψηφία. Ἡ πάλη γιά τά κεντρικά ὄργανα θά μποροῦσε νά σταματήσει καί νά προσανατολιστεῖ πρός τήν καθαρά ἀπό ἄποψη ἀρχῶν διευκρίνιση τῶν ἀσυμφωνιῶν καί τῶν ἀποχρώσεων.

Ἡ ἀνακίνηση ἀπό τήν «Ἴσκρα» τοῦ ζητήματος τῆς πρόσληψης στήν ΚΕ γκρεμίζει αὐτή τήν ἐλπίδα. Ἐμεῖς δέ θεωροῦμε πιά δυνατό νά ξαναρχίσουμε παζαρέματα γιά θέσεις, παζαρέματα πού μᾶς προκαλοῦν ἀηδία. Θά προτιμούσαμε μάλιστα, ἄν δέν ὑπάρχει ἄλλη διέξοδος, νά παραδόσουμε *ὅλες* τίς μπαγκέτες τοῦ μαέστρου στή μειοψηφία, σέ περίπτωση πού αὐτή εἶναι ὁλωσδιόλου πιά ἀνίκανη νά δουλέψει στό κόμμα διαφορετικά, παρά μόνο στά ἀνώτερα πόστα. Ἡ ἀπόφασή μας νά προβοῦμε σέ μιά τέτοια ἐνέργεια δυναμώνει ἀνάλογα μέ τό βαθμό πού παρατείνεται ἡ νέα, ἀποκρουστική ἀρρώστια τοῦ κινήματός μας, ἀνάλογα μέ τό βαθμό πού τά μικροτσακώματα αὐτά — τόσο πιό ἀνυπόφορα ὅσο μικρότερα εἶναι — γίνονται χρόνια.

Θά θέλαμε ὅμως πρῶτα νά μάθουμε, ὅσο τό δυνατόν πιό συγκεκριμένα, τή γνώμη τοῦ κόμματος, θά θέλαμε νά πάρουμε ὑπόψη καί τήν κοινή γνώμη τοῦ ἐπαναστατικοῦ περιβάλλοντος, ἰδιαίτερα τῆς Ρωσίας. Καλοῦμε τούς συντρόφους νά ἐξετάσουν καί νά μελετήσουν ἐπισταμένως τά στοιχεῖα τά σχετικά μέ τήν «κρίση» μας, νά ἐκτιμήσουν ἀπ' ὅλες τίς πλευρές τήν τωρινή κατάσταση μέσα στό κόμμα καί νά διατυπώσουν τή γνώμη τους πάνω σ' ὅλα τά ζητήματα πού ἔχουν ἀνακινηθεῖ.

Γράφτηκε τό Γενάρη, ὄχι νωρίτερα ἀπό τίς 18 (31), τοῦ 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. Χ

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ[91]

Ὁ πόλεμος ἄρχισε. Οἱ γιαπωνέζοι κατόρθωσαν κιόλας νά προκαλέσουν στά ρωσικά στρατεύματα μιά σειρά ἧττες καί τώρα ἡ τσαρική κυβέρνηση ἐντείνει ὅλες τίς δυνάμεις της ὥστε νά ἐκδικηθεῖ γιά τίς ἧττες αὐτές. Ἐπιστρατεύονται ἡ μιά ὕστερα ἀπό τήν ἄλλη οἱ στρατιωτικές περιοχές, δεκάδες χιλιάδες φαντάροι στέλνονται ἐσπευσμένα στήν Ἄπω Ἀνατολή, στό ἐξωτερικό καταβάλλονται ἀπεγνωσμένες προσπάθειες γιά νά συναφθεῖ καινούργιο δάνειο, στούς ἐργολάβους ὑπόσχονται ἔκτακτες ἀμοιβές ἀπό χιλιάδες ρούβλια γιά κάθε μέρα ἐπιτάχυνσης τῶν ἐργασιῶν πού εἶναι ἀπαραίτητες στίς στρατιωτικές ὑπηρεσίες. Ὅλες οἱ δυνάμεις τοῦ λαοῦ ἐντείνονται στό ἔπακρο γιατί ὁ ἀγώνας πού ἄρχισε δέν εἶναι παῖξε γέλασε· εἶναι ἀγώνας ἐνάντια σ' ἕνα λαό 50 ἑκατομμυρίων, θαυμάσια ἐξοπλισμένο, θαυμάσια προπαρασκευασμένο γιά πόλεμο, σ' ἕνα λαό πού, ὅπως νομίζει, παλαίβει γιά τίς ἐπιταχτικά ἀναγκαῖες συνθῆκες τῆς ἐλεύθερης ἐθνικῆς ἀνάπτυξής του. Θά εἶναι ἀγώνας μιᾶς δεσποτικῆς καί καθυστερημένης κυβέρνησης ἐνάντια σ' ἕνα λαό πολιτικά ἐλεύθερο, πού σημειώνει γοργή πολιτιστική πρόοδο. Ὁ πόλεμος τοῦ 1877–1878 ἐνάντια στήν ἀδύναμη Τουρκία, πού τόσο ἀκριβά στοίχισε στό ρωσικό λαό, ἦταν ἕνα τίποτε μπροστά στόν πόλεμο πού ἄρχισε τώρα.

Γιά ποιό σκοπό ὁ ρῶσος ἐργάτης καί ὁ ρῶσος ἀγρότης κάνει ἕναν ἀγώνα ζωῆς ἤ θανάτου ἐνάντια στούς γιαπωνέζους; Γιά τή Μαντζουρία καί τήν Κορέα, γιά τά καινούργια αὐτά ἐδάφη πού τά ἅρπαξε ἡ ρωσική κυβέρνηση, γιά τήν «Κιτρινορωσία». Ἡ ρωσική κυβέρνηση ὑποσχέθηκε σ' ὅλες τίς ἄλλες Δυνάμεις νά σεβαστεῖ τό ἀπαραβίαστο τῆς Κίνας, ὑποσχέθηκε νά ἐπιστρέψει τή Μαντζουρία στήν Κίνα ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 8 τοῦ Ὀχτώβρη 1903 καί δέν ἐκπλήρωσε τήν ὑπόσχεση αὐτή. Ἡ τσαρική

Россійская Соціальдемократическая Рабочая Партія.

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!

Къ русскому пролетаріату.

Война началась. Японцы успѣли уже нанести русскимъ войскамъ рядъ пораженій, и теперь царское правительство напрягаетъ всѣ силы, чтобы отмстить за эти пораженія. Мобилизуются одинъ за другимъ военные округа, десятки тысячъ солдатъ спѣшно отправляются на Дальній Востокъ, заграницей дѣлаются отчаянныя усилія заключить новый заемъ, подрядчикамъ обѣщаютъ премію по нѣскольку тысячъ рублей въ день за ускореніе работъ, необходимыхъ для военнаго вѣдомства. Всѣ силы народа подвергаются величайшему напряженію, ибо борьба начата нешуточная, борьба съ 50-ти милліоннымъ народомъ, который превосходно вооруженъ, превосходно подготовленъ къ войнѣ, который борется за настоятельно необходимыя, въ его глазахъ, условія свободнаго національнаго развитія. Это будетъ борьба деспотическаго и отсталаго правительства съ политически свободнымъ и культурно быстро прогрессирующимъ народомъ. Война съ хилой Турціей въ 1877-78 годахъ, обошедшаяся такъ дорого русскому народу, была ничтожна по сравненію съ начатой теперь войной.

Изъ-за чего же борется теперь не на жизнь, а на смерть, русскій рабочій и крестьянинъ съ японцами? Изъ-за Манджуріи и Кореи, изъ-за этой новой земли, захваченной русскимъ правительствомъ, изъ-за „Желтороссіи". Русское правительство обѣщало всѣмъ другимъ державамъ сохранять неприкосновенность Китая, обѣщало отдать Манджурію Китаю не позже 8 октября 1903 г. и не исполнило этого обѣщанія. Царское правительство настолько уже зарвалось въ своей политикѣ военныхъ приключеній и грабежа сосѣднихъ странъ, что идти назадъ оно уже оказалось не въ силахъ. Въ „Желтороссіи" настроены крѣпости и гавани, проведена желѣзная дорога, собраны десятки тысячъ войска.

Но какая же польза русскому народу отъ этихъ новыхъ земель, пріобрѣтеніе которыхъ стоило столько крови и жертвъ и будетъ стоить еще гораздо больше? Русскому рабочему и крестьянину война сулитъ новыя бѣдствія, потерю бездны человѣческихъ жизней, разореніе массы семей, новыя тягости и налоги. Русскому военному начальству и царскому правительству война кажется обѣщающей военную славу. Русскому купцу и промышленнику-милліонеру война кажется необходимой, чтобы отстоять новые рынки для сбыта товаровъ, новыя гавани въ свободномъ незамерзающемъ морѣ для развитія русской торговли. Голодающему мужику и безработному рабочему у себя дома не продать много товаровъ, надо искать сбыта въ чужихъ земляхъ! Богатства русской буржуазіи созданы обнищаніемъ и разореніемъ русскихъ рабочихъ, — и вотъ, чтобы увеличить еще болѣе эти богатства, рабочіе должны теперь своею кровью добиваться того, чтобы русская буржуазія могла безпрепятственно покорять и кабалить работника китайскаго и корейскаго.

Интересы алчной буржуазіи, интересы капитала, готоваго продать и разорить свою родину въ погонѣ за прибылью, — вотъ что вызвало эту преступную войну, несущую неисчислимыя бѣдствія рабочему народу. Политика деспотическаго правительства, которая попираетъ всѣ человѣческія права и держитъ въ рабствѣ свой народъ, — вотъ что привело къ этой азартной игрѣ кровью и достояніемъ русскихъ гражданъ. И въ отвѣтъ на бѣшеные военные клики, въ отвѣтъ на „патріотическія" манифестаціи холоповъ денежнаго мѣшка и лакеевъ полицейской нагайки сознательный соціальдемократическій пролетаріатъ долженъ выступить съ удесятеренной энергіей съ требованіемъ: „Долой самодержавіе!" „Пусть будетъ созвано народное учредительное собраніе".

Царское правительство зарвалось до такой степени въ своей азартной игрѣ военныхъ приключеній, что поставило на карту слишкомъ, слишкомъ многое. Даже въ случаѣ удачи, война съ Японіей грозитъ полнымъ истощеніемъ народныхъ силъ — при совершенной ничтожности результатовъ побѣды, ибо другія державы также не позволятъ Россіи воспользоваться плодами побѣды, какъ не позволили онѣ этого Японіи въ 1895 году. А въ случаѣ пораженія, война приведетъ прежде всего къ паденію всей правительственной системы, основанной на темнотѣ и безправіи народа, на угнетеніи и насиліи.

Кто сѣетъ вѣтеръ, тотъ пожнетъ бурю!

Да здравствуетъ братское единеніе пролетаріевъ всѣхъ странъ, борющихся за полное освобожденіе отъ ярма международнаго капитала! Да здравствуетъ японская соціальдемократія, протестовавшая противъ войны! Долой разбойническое и позорное царское самодержавіе!

Центральный Комитетъ
Россійской Соціальдемократической Рабочей Партіи.

Ἡ προκήρυξη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας», πού γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν. — 1904

Σμίκρυνση

κυβέρνηση τό παραξήλωσε σέ τέτοιο βαθμό στήν πολιτική τῶν πολεμικῶν τυχοδιωχτισμῶν καί τῆς καταλήστευσης τῶν γειτονικῶν χωρῶν, πού δέν μποροῦσε πιά νά ὑποχωρήσει. Στήν «Κιτρινορωσία» ἔγιναν φρούρια καί λιμάνια, κατασκευάστηκε σιδηροδρομική γραμμή, συγκεντρώθηκε στρατός ἀπό δεκάδες χιλιάδες ἄνδρες.

Τί ὄφελος ὅμως ἔχει ὁ ρωσικός λαός ἀπό τά καινούργια αὐτά ἐδάφη πού στοίχισαν τόσο αἷμα καί τόσες θυσίες καί θά στοιχίσουν ἀκόμα περισσότερες; Ὁ πόλεμος ἐπιφυλάσσει στό ρῶσο ἐργάτη καί στό ρῶσο ἀγρότη καινούργιες συμφορές, ἄπειρες θυσίες σέ ἀνθρώπινες ζωές, καταστροφή ἀμέτρητων οἰκογενειῶν, καινούργια βάρη καί καινούργιους φόρους. Ἡ ρωσική στρατιωτική ἡγεσία καί ἡ ρωσική κυβέρνηση νομίζουν πώς ὁ πόλεμος τούς ὑπόσχεται πολεμικές δόξες. Στό ρῶσο ἔμπορο καί στόν ἑκατομμυριοῦχο-βιομήχανο ὁ πόλεμος φαίνεται ἀπαραίτητος γιά νά ὑπερασπίσει καινούργιες ἀγορές γιά τήν πούληση ἐμπορευμάτων, καινούργια λιμάνια στήν ἀδέσμευτη ἀπό τούς πάγους θάλασσα γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ ρωσικοῦ ἐμπορίου. Δέν μπορεῖς νά πουλήσεις πολλά ἐμπορεύματα στόν πεινασμένο μουζίκο καί στόν ἄνεργο ἐργάτη τοῦ τόπου σου, πρέπει νά βρεθοῦν ἀγορές σέ ξένα ἐδάφη! Τά πλούτη τῆς ρωσικῆς ἀστικῆς τάξης δημιουργήθηκαν μέ τήν ἐξαθλίωση καί τήν καταστροφή τῶν ρώσων ἐργατῶν, καί νά, γιά ν' αὐξήσουν ἀκόμα περισσότερο τά πλούτη αὐτά, οἱ ἐργάτες πρέπει τώρα μέ τό αἷμα τους νά βοηθοῦν τή ρωσική ἀστική τάξη νά κατακτᾶ καί νά ὑποδουλώνει ἀνεμπόδιστα τόν κινέζο καί τόν κορεάτη ἐργαζόμενο.

Τά συμφέροντα τῆς ἀχόρταγης ἀστικῆς τάξης, τά συμφέροντα τοῦ κεφαλαίου πού, κυνηγώντας τά κέρδη, εἶναι πρόθυμο νά πουλήσει καί νά καταστρέψει τήν πατρίδα του, — νά τί προκάλεσε τόν ἐγκληματικό αὐτόν πόλεμο πού θά φέρει ἀμέτρητες συμφορές στόν ἐργαζόμενο λαό. Ἡ πολιτική τῆς δεσποτικῆς κυβέρνησης πού καταπατᾶ κάθε ἀνθρώπινο δικαίωμα καί κρατάει στή σκλαβιά τό δικό της λαό, — νά ἡ αἰτία πού παίζεται κορώνα γράμματα τό αἷμα καί ἡ περιουσία τῶν ρώσων πολιτῶν. Καί τό συνειδητό σοσιαλδημοκρατικό προλεταριάτο, ἀπαντώντας στίς λυσσασμένες πολεμικές κραυγές, ἀπαντώντας στίς «πατριωτικές» διαδηλώσεις τῶν σκλάβων τῆς χρηματοσακούλας καί τῶν λακέδων τοῦ ἀστυνομικοῦ βούρδουλα, πρέπει μέ δεκαπλασιασμένη δύναμη νά προβάλει τήν ἀπαίτηση: «Κάτω ἡ ἀπολυταρχία!», «Σύγκληση συνταχτικῆς ἐθνοσυνέλευσης!».

Ἡ τσαρική κυβέρνηση τό παραξήλωσε σέ τέτοιο βαθμό στό

τυχερό παιχνίδι τῶν πολεμικῶν τυχοδιωχτισμῶν της πού διακυβεύει πολλά, πάρα πολλά. Ἀκόμα καί σέ περίπτωση ἐπιτυχίας ὁ πόλεμος κατά τῆς Ἰαπωνίας ἀπειλεῖ τίς λαϊκές δυνάμεις μέ πλήρη ἐξάντληση, ἐνῶ τά ἀποτελέσματα τῆς νίκης θά εἶναι τελείως μηδαμινά, μιά καί οἱ ἄλλες Δυνάμεις δέ θά ἐπιτρέψουν στή Ρωσία νά ἐκμεταλλευτεῖ τούς καρπούς τῆς νίκης, ὅπως δέν τό ἐπέτρεψαν καί στήν Ἰαπωνία τό 1895[92]. Ἀντίθετα, σέ περίπτωση ἥττας, ὁ πόλεμος θά ὁδηγήσει κατά πρῶτο λόγο στήν πτώση ὅλου τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος πού στηρίζεται στήν ἀμορφωσιά καί στήν ἔλλειψη δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ, στήν καταπίεση καί στή βία.

Ὅποιος σπέρνει ἀνέμους, θερίζει θύελλες!

Ζήτω ἡ ἀδελφική συνένωση τῶν προλετάριων ὅλων τῶν χωρῶν, πού παλαίβουν γιά τήν πλήρη ἀπελευθέρωση ἀπό τό ζυγό τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου! Ζήτω ἡ γιαπωνέζικη σοσιαλδημοκρατία πού διαμαρτυρήθηκε ἐνάντια στόν πόλεμο! Κάτω ἡ ληστρική καί ἐπαίσχυντη τσαρική ἀπολυταρχία!

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος τῆς Ρωσίας

Γράφτηκε στίς 3 (16) τοῦ Φλεβάρη 1904

Δημοσιεύτηκε τό Φλεβάρη τοῦ 1904 σέ χωριστή προκήρυξη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῆς προκήρυξης

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ «ΙΣΚΡΑ»[93]

Γενεύη, 20 τοῦ Φλεβάρη 1904

Ἀγαπητοί σύντροφοι!

Ἐπειδή στήν μπροσούρα σας ἀναφέρεστε στά περιστατικά πού προκάλεσαν τήν ἀποχώρησή μου ἀπό τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα», σᾶς παρακαλῶ νά δημοσιεύσετε στό παράρτημα τῆς μπροσούρας σας τήν ἀπάντησή μου στό γράμμα πού ἔστειλε ὁ σ. Πλεχάνοφ στόν σ. Μάρτοφ στίς 29 τοῦ Γενάρη 1904, γράμμα πού δημοσιεύτηκε στήν μπροσούρα τοῦ Μάρτοφ γιά τήν πάλη ἐνάντια στήν «κατάσταση πολιορκίας».

Ὁ σ. Πλεχάνοφ βρίσκει *ἀνακριβῆ* τήν ἔκθεση τοῦ ζητήματος ἀπομέρους μου στό γράμμα μου πρός τή σύνταξη*. Ὡστόσο δέν ἔκανε καί δέν μποροῦσε νά κάνει *οὔτε μιά οὐσιαστική* διόρθωση. Συμπλήρωσε ἁπλῶς τήν ἔκθεσή μου μέ μιά *ἀνακριβῆ* ἐξιστόρηση τῶν ἰδιωτικῶν συνομιλιῶν πού διεξήχθηκαν ἀνάμεσα σ' ἐμένα καί σ' αὐτόν.

Γενικά ἔχω τή γνώμη πώς τό νά ἐπικαλεῖται κανείς ἰδιωτικές συνομιλίες ἀποτελεῖ ἀσφαλές γνώρισμα ἔλλειψης σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων. Ὑποστηρίζω καί τώρα τή γνώμη πού ὑποστήριζε τελευταῖα καί ὁ σ. Πλεχάνοφ ἀπ' ἀφορμή τό γεγονός ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ ἐπικαλέσθηκε ἰδιωτικές συνομιλίες (Πραχτικά τοῦ Συνδέσμου, σελ. 134), συγκεκριμένα τή γνώμη ὅτι εἶναι μικρή ἡ πιθανότητα «νά μεταδοθοῦν μέ ἀκρίβεια» παρόμοιες συνομιλίες καί ὅτι ἡ «πολεμική» ἐξαιτίας τους «*δέ θά ὁδηγήσει σέ κανένα ἀποτέλεσμα*».

Ἐφόσον ὁ σ. Πλεχάνοφ ἀνέφερε κιόλας τίς ἰδιωτικές συνο-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 98–104 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 98–105). *Σύντ.*

μιλίες μας, θεωρῶ πώς ἔχω τό δικαίωμα νά τίς διευκρινίσω καί νά τίς συμπληρώσω, πολύ περισσότερο πού στίς συνομιλίες αὐτές παραβρέθηκαν καί τρίτα πρόσωπα.

Ἡ πρώτη συνομιλία ὅπου ὁ σ. Πλεχάνοφ μίλησε γιά τήν απόφασή του* νά παραιτηθεῖ σέ περίπτωση κατηγορηματικῆς ἄρνησής μου νά συγκατατεθῶ στήν πρόσληψη, ἔγινε τό βράδυ τῆς μέρας πού τέλειωσε τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί τήν ἄλλη μέρα τό πρωί, παρουσία δυό μελῶν τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος. Ἡ συζήτηση περιστράφηκε γύρω ἀπό τό ζήτημα τῶν παραχωρήσεων στήν ἀντιπολίτευση. Ὁ Πλεχάνοφ ἐπέμενε στήν ἀνάγκη παραχωρήσεων, θεωρώντας ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ ἀντιπολίτευση δέ θά ὑποταχθεῖ σέ καμιά ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος καί ὅτι ἡ πλήρης διάσπαση τοῦ κόμματος μπορεῖ νά ἐπέλθει ἀμέσως. Ἐγώ ἐπέμενα ὅτι ὕστερα ἀπ' ὅσα ἔγιναν στό Σύνδεσμο, ὕστερα ἀπό τά μέτρα πού προτάθηκαν ἀπό τόν ἀντιπρόσωπο τῆς ΚΕ καί ψηφίστηκαν στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου (ὁ σ. Πλεχάνοφ πῆρε μέρος στή συζήτηση γιά τό καθένα ἀπό αὐτά τά μέτρα καί τά ἐπιδοκίμασε πέρα γιά πέρα) — εἶναι ἀδύνατο νά κάνουμε παραχωρήσεις στόν ἀναρχικό ἀτομικισμό καί ὅτι ἡ ἐμφάνιση μιᾶς ἰδιαίτερης φιλολογικῆς ὁμάδας (πού ἐγώ ἐπανειλημμένα στίς συνομιλίες μου μέ τόν Πλεχάνοφ, παρά τήν ἀντίθετη γνώμη του, τή θεωροῦσα πέρα γιά πέρα ἀνεκτή) δέ σημαίνει ἴσως ἀκόμα ὁπωσδήποτε διάσπαση. Ὅταν ἡ συζήτηση κατέληξε στό συμπέρασμα ὅτι ὁ ἕνας ἀπό μᾶς πρέπει νά παραιτηθεῖ, εἶπα ἀμέσως πώς θά φύγω ἐγώ, μή θέλοντας νά ἐμποδίσω τόν Πλεχάνοφ στίς προσπάθειές του νά ἐξομαλύνει τή σύγκρουση, στίς προσπάθειές του νά ἀποφύγει ἐκεῖνο πού θεωροῦσε διάσπαση.

Ὁ σ. Πλεχάνοφ εἶναι τώρα τόσο εὐγενικός ἀπέναντί μου, ὥστε δέν μπορεῖ νά βρεῖ γιά τήν ἐνέργειά μου αὐτή ἄλλα κίνητρα, ἐκτός ἀπό τήν πιό ἄνανδρη ἱκανότητα νά ξεγλιστρῶ μέ κόλπα. Γιά νά παρουσιάσει μέ τά πιό ζωηρά χρώματα αὐτή τήν ἰδιότητά μου ὁ σ. Πλεχάνοφ μοῦ ἀποδίδει τά λόγια: «Ὁ καθένας θά

* Στήν ἐπιθυμία του νά ἀκριβολογήσει ὁ σ. Πλεχάνοφ ἔδειξε κάπως ὑπέρμετρο ζῆλο, ὅταν ἔκανε τήν παρατήρηση ὅτι: ὁ Πλεχάνοφ δέν εἶχε τό δικαίωμα *νά ἀποφασίσει* τήν πρόσληψη, γιατί σύμφωνα μέ τό καταστατικό ἡ πρόσληψη ἀπαιτεῖ ὁμοφωνία. Αὐτό δέν εἶναι διόρθωση, μά ἀναζήτηση ἀφορμῆς γιά καβγά, γιατί τό καταστατικό ἀπαγορεύει — ὅταν δέν ὑπάρχει ὁμοφωνία — ορισμένες ὀργανωτικές *ἐνέργειες*, ὄχι ὅμως καί *ἀποφάσεις* πού πολύ συχνά παίρνονται ἀπό πολλούς μόνο γιά τά μάτια καί δέν ἐφαρμόζονται στήν πράξη.

πεῖ: εἶναι ὁλοφάνερο πώς ὁ Λένιν δέν ἔχει δίκιο, ἀφοῦ ἀκόμα καί ὁ Πλεχάνοφ διαφώνησε μαζί του».

Δέ χωράει συζήτηση πώς παράγινε πιά μέ τά χρώματα! Παράγινε τόσο πολύ πού πρόκυψε ἕνας ὁλοφάνερος παραλογισμός, πού δέν τόν ἔχει προσέξει καί ὁ ἴδιος ὁ σ. Πλεχάνοφ. Ἄν ἤμουν βέβαιος πώς ὁ «καθένας» θά βρεῖ ὅτι τό δίκιο εἶναι μέ τό μέρος τοῦ Πλεχάνοφ (ὅπως σκέφτεται μέ μετριοφροσύνη ὁ Πλεχάνοφ γιά τόν ἑαυτό του) καί ἄν θεωροῦσα ἀπαραίτητο νά παίρνω ὑπόψη τή γνώμη αὐτοῦ τοῦ καθενός, εἶναι ὁλοφάνερο πώς δέ θά ἀποφάσιζα ποτέ νά διαφωνήσω μέ τόν Πλεχάνοφ, ὅτι θά τόν ἀκολουθοῦσα καί στήν περίπτωση αὐτή. Στήν ἐπιθυμία του νά παρουσιάσει τή συμπεριφορά μου ὅσο παίρνει πιό ἄσχημη, σάν συμπεριφορά πού πηγάζει ἀπό τά χειρότερα κίνητρα, ὁ σ. Πλεχάνοφ μοῦ ἀπέδοσε ἕνα κίνητρο πού δέν ἔχει *κανένα νόημα*. Τόσο πολύ δῆθεν φοβήθηκα νά διαφωνήσω μέ τόν Πλεχάνοφ σ' ἕνα ὁποιοδήποτε ζήτημα πού διαφώνησα μαζί του. Δέν μᾶς τά εἶπε καί τόσο καλά ὁ σ. Πλεχάνοφ.

Στήν πραγματικότητα ἡ ἰδέα μου ἦταν ἡ ἑξῆς: καλύτερα νά ἀποχωρήσω ἐγώ, γιατί διαφορετικά ἡ ἀτομική μου γνώμη θά ἀποτελέσει ἐμπόδιο στίς *προσπάθειες* τοῦ Πλεχάνοφ νά κλείσει εἰρήνη. Δέ θέλω νά μπῶ ἐμπόδιο σ' αὐτές τίς προσπάθειες· ἴσως νά συμφωνήσουμε καί στούς ὅρους εἰρήνης, δέ θεωρῶ ὅμως δυνατόν νά ἔχω εὐθύνες γιά μιά σύνταξη πού τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ἐπιβάλλει *μέ τέτοιον τρόπο* τούς ὑποψήφιους.

Ὕστερα ἀπό μερικές μέρες πραγματικά ἐπισκέφθηκα μαζί μέ ἕνα μέλος τοῦ Συμβουλίου τόν Πλεχάνοφ καί ἡ ὁμιλία μας πῆρε τοῦτο τό δρόμο:

— Ξέρετε, ὑπάρχουν κάποτε τόσο δύστροπες σύζυγοι, — εἶπε ὁ Πλεχάνοφ, — πού μπροστά τους πρέπει νά ὑποχωρεῖς γιά νά ἀποφύγεις σκηνές ὑστερίας καί μεγάλα σκάνδαλα μπροστά στόν κόσμο.

— Ἴσως, — ἀπάντησα ἐγώ, — πρέπει ὅμως νά ὑποχωρεῖς ἔτσι πού νά διατηρεῖς τή δύναμη νά μήν ἐπιτρέψεις νά δημιουργηθεῖ ἀκόμα μεγαλύτερο «σκάνδαλο».

— Ναί, ὅμως τό νά ἀποχωρήσεις, σημαίνει ὅτι ὑποχωρεῖς σ' ὅλα, — ἀπάντησε ὁ Πλεχάνοφ.

— Ὄχι πάντα — τόν ἀντέκρουσα ἐγώ καί ἐπικαλέστηκα τό παράδειγμα τοῦ Τσάμπερλαιν. Ἡ σκέψη μου ἦταν ἀκριβῶς ἐκείνη πού ἐξέφρασα καί ἀπό τόν τύπο: ἄν ὁ Πλεχάνοφ κατορθώσει νά ἐπιτύχει εἰρήνη ἀποδεχτή καί γιά τήν πλειοψηφία, μέσα ἀπό

τίς γραμμές τῆς ὁποίας πάλαιψε τόσο καιρό καί τόσο δραστήρια ὁ Πλεχάνοφ, τότε κι ἐγώ δέ θ' ἀρχίσω τόν πόλεμο· ἄν δέν τά καταφέρει, διατηρῶ τήν ἐλευθερία δράσης γιά νά ξεσκεπάσω τή «δύστροπη σύζυγο», ἄν δέν τήν ἡσυχάσει καί δέν τήν ἠρεμήσει κι *αὐτός ἀκόμα* ὁ Πλεχάνοφ.

Στήν ἴδια συζήτηση ἀνακοίνωσα στόν Πλεχάνοφ (πού δέν ἤξερε ἀκόμα τούς ὅρους τῆς ἀντιπολίτευσης) τήν «ἀπόφασή» μου νά μπῶ στήν ΚΕ (ἐγώ μποροῦσα νά τό «ἀποφασίσω», ὅμως τή συγκατάθεση ἔπρεπε φυσικά νά τή δόσουν ὅλα τά μέλη τῆς ΚΕ). Ὁ Πλεχάνοφ δέχτηκε μέ ἀπόλυτη συμπάθεια αὐτό τό σχέδιο, σάν τελευταία ἀπόπειρα συνεννόησης μέ τή «δύστροπη σύζυγο» ἔστω καί πάνω σ' ὁποιαδήποτε βάση. Ὅταν στό γράμμα μου τῆς 6 τοῦ Νοέμβρη 1903 πρός τόν Πλεχάνοφ ἐξέφρασα τή γνώμη ὅτι αὐτός ἴσως παραδόσει ἁπλούστατα τή σύνταξη στούς μαρτοφικούς*, ὁ Πλεχάνοφ μοῦ ἀπάντησε (στίς 8 τοῦ Νοέμβρη) «...Φαίνεται πώς δέν καταλάβατε καλά τίς προθέσεις μου. Χθές τίς ἐξήγησα ἀκόμα μιά φορά στόν σ. Βασίλιεφ» (μέλος τῆς ΚΕ πού ἤτανε στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου). Στόν ἴδιο πάλι τόν σ. Βασίλιεφ ὁ Πλεχάνοφ ἔγραψε στίς 10 τοῦ Νοέμβρη πάνω στό ζήτημα τῆς ἐπιτάχυνσης ἤ τῆς καθυστέρησης τῆς ἔκδοσης τοῦ φύλλου ἀρ. 52 τῆς «Ἴσκρα» μέ τήν ἀνακοίνωση γιά τό συνέδριο: «...Τό νά δημοσιεύσουμε ἀνακοίνωση γιά τό συνέδριο σημαίνει: 1) ἤ νά δημοσιεύσουμε ὅτι ὁ Μάρτοφ καί οἱ ἄλλοι δέ συνεργάζονται στήν „Ἴσκρα" ἤ 2) ν' ἀρνηθοῦμε στόν Μάρτοφ νά δημοσιεύσει αὐτή τήν πληροφορία, καί τότε αὐτός θά τή δημοσιεύσει σέ χωριστό φυλλάδιο. Καί στίς δυό περιπτώσεις αὐτό τό πράγμα κάνει γνωστή στό κοινό τή διάσπαση, *καί αὐτό ἀκριβῶς πρέπει τώρα νά ἀποφύγουμε*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου. *Ν. Λ.*). Στίς 17 τοῦ Νοέμβρη ὁ Πλεχάνοφ γράφει στόν ἴδιο σύντροφο: ...«Τί θά λέγατε Ἐσεῖς γιά μιά ἄμεση πρόσληψη τοῦ Μάρτοφ καί τῶν ἄλλων; Ἀρχίζω νά σκέφτομαι πώς αὐτό θά ἦταν ἕνα μέσο γιά νά ταχτοποιηθοῦν τά πράγματα μέ τίς μικρότερες δυνατές δυσκολίες. *Χωρίς Ἐσᾶς ἐγώ δέ θέλω νά ἐνεργήσω*»... (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Πλεχάνοφ).

Ἀπό τά ἀποσπάσματα αὐτά φαίνεται καθαρά πώς ὁ Πλεχάνοφ προσπαθεῖ νά ἐνεργεῖ ἀλληλέγγυα μέ τήν πλειοψηφία, θέλοντας νά κάνει τήν πρόσληψη τῆς σύνταξης μόνο γιά τήν εἰρήνη καί ὑπό τόν ὅρο νά γίνει εἰρήνη καί διόλου γιά πόλεμο ἐνάντια στήν πλειοψηφία. Ἄν συνέβηκε τό ἀντίθετο, αὐτό ἔδει-

* Βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 160. *Σύντ.*

ξε ἁπλῶς ὅτι τό κάρο τοῦ ἀναρχικοῦ ἀτομικισμοῦ παραπῆρε φόρα στήν ταχτική τοῦ μποϋκοταρίσματος καί τῆς ἀποδιοργάνωσης· τά πιό δυνατά φρένα δέν ἔπιασαν. Αὐτό φυσικά εἶναι πολύ λυπηρό καί ὁ Πλεχάνοφ πού θέλησε εἰλικρινά τήν εἰρήνη, βρέθηκε σέ δυσάρεστη θέση· ὅμως δέ στέκει νά ρίχνει τήν εὐθύνη γι' αὐτό μόνο σ' ἐμένα.

Ὅσο γιά τά λόγια τοῦ Πλεχάνοφ ὅτι σέ ἀντάλλαγμα κατάλληλου «ἰσοδύναμου» ἐγώ πρόσφερα τή σιωπή μου, καθώς καί γιά τήν περήφανη δήλωσή του: «Δέ θεώρησα ἀπαραίτητο νά ἐξαγοράσω τή σιωπή του», αὐτή ἡ πολεμική κωμική μόνο ἐντύπωση προκαλεῖ, ὅταν τήν παραβάλουμε μέ τά λόγια του στό γράμμα τῆς δέκα τοῦ Νοέμβρη πού παρέθεσα πιό πάνω. Ἴσα ἴσα ὁ Πλεχάνοφ ἦταν ἐκεῖνος πού ἔδινε τεράστια σημασία στή σιωπή, στό νά μή πληροφορηθεῖ τό κοινό τή διάσπαση*. Τί μπορεῖ νά εἶναι πιό φυσικό, ὅταν τοῦ ἀνακοινώνω ὅτι εἶμαι σύμφωνος καί σ' αὐτό τό ζήτημα, ὑπό τόν ὅρο ὅτι θά γίνει εἰρήνη; Οἱ κουβέντες γιά προσφορά «ἔναντι ἰσοδύναμου» καί γιά «ἐξαγορά» σέ ἀναγκάζουν μόνο νά ἀναμένεις ὅτι τήν ἐρχόμενη φορά ὁ Πλεχάνοφ θά ἀνακοινώσει στό κοινό πώς ὁ Λένιν κατασκευάζει πλαστά χαρτονομίσματα γιά τέτοιου εἴδους ἐξαγορές. Ἐξάλλου τέτοια πράγματα ἔχουν ξαναγίνει στίς διαμάχες τῶν πολιτικῶν προσφύγων καί ἡ κατάλληλη ἀτμόσφαιρα ὑπάρχει.

Τό γράμμα τοῦ σ. Πλεχάνοφ σέ κάνει ἄθελά σου νά σκέφτεσαι: μήπως εἶναι ἀναγκασμένος τώρα *νά ἐξαγοράσει* τό δικαίωμα νά βρίσκεται στή μειοψηφία; Ἡ ταχτική τῆς μειοψηφίας στό λεγόμενο κομματικό μας ὄργανο ἔχει πιά ἀποκρυσταλλωθεῖ. Πρέπει νά γίνει προσπάθεια νά ἀποκρυβοῦν τά ἐπίμαχα ζητήματα καί γεγονότα πού ἔχουν πραγματικά ὁδηγήσει στή διαφωνία μεταξύ μας. Πρέπει νά γίνει προσπάθεια νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ὁ Μαρτίνοφ ἦταν πολύ πιό κοντά στήν «Ἴσκρα» ἀπ' ὅ,τι ὁ Λένιν, — πῶς ἀκριβῶς, σέ τί ἀκριβῶς καί πόσο ἀκριβῶς, αὐτό θά τό ἐξονυχίζει γιά πολύ καιρό ἀκόμα ἡ πελαγωμένη σύνταξη τῆς νέας «Ἴσκρα». Τά προσωπικά στήν πολεμική πρέπει νά καταδικάζονται μέ φαρισαϊκό τρόπο καί στήν πράξη ὅλη ἡ πάλη νά

* A propos (μέ τήν εὐκαιρία αὐτή. *Σύντ.*). Ἴσα ἴσα ὁ Πλεχάνοφ ἦταν ἐκεῖνος πού ἐπέμεινε ἐξαιρετικά ἔντονα νά μή δημοσιευτοῦν τά πραχτικά τοῦ Συνδέσμου καί τό *τέλος* τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, τό τέλος ἐκεῖνο ὅπου ὁ Πλεχάνοφ δηλώνει ὅτι ἀναλαβαίνει ὁλόκληρη τήν ἠθική εὐθύνη γιά τήν ἄμεση ψηφοφορία ἐνάντια στήν παλιά λεγόμενη σύνταξη, τό τέλος ἐκεῖνο ὅπου ἐκφράζει τήν ἐλπίδα ὅτι τό κόμμα δέ φτώχηνε ἀπό φιλολογικές δυνάμεις — δήλωση πού ἕνας ἐκπρόσωπος τῆς μειοψηφίας τήν ἀποκάλεσε πομπώδικη φράση μέ ψευτοκλασικό ὕφος.

ἀνάγεται σέ ἐκστρατεία ἐνάντια στά πρόσωπα, ἀποδίδοντας στόν «ἐχθρό», χωρίς κανένα δισταγμό, ἀκόμα καί τά πιό ἀσυνταίριαστα ὀλέθρια ἐλαττώματα, ἀπό τήν πιό ἐξωφρενική ἀκαμψία ὥς τήν πιό ἄνανδρη ἱκανότητα νά ξεγλιστρᾶ μέ κόλπα. Φτάνει νά λέγονται λόγια ὅσο τό δυνατόν πιό τσουχτερά. Καί οἱ καινούργιοι σύμμαχοί μας, οἱ σ. Πλεχάνοφ καί Μάρτοφ, εἶναι τόσο μαστόροι σέ τσουχτερά λόγια, πού σέ λίγο δέ θά ὑστεροῦν σέ τίποτε ἀπό τούς περιβόητους μπουντιστές μέ τήν περιβόητη «ποταπότητά» τους. Οἱ σύμμαχοι μέ βομβαρδίζουν μέ τόσο ζῆλο ἀπό τά θωρηκτά τους πού διερωτῶμαι: μήπως πρόκειται γιά συνωμοσία τῶν δυό τρίτων τῆς τρομερῆς τριάδας; Μήπως πρέπει νά παραστήσω κι ἐγώ τόν προσβλημένο; Νά βάλω κι ἐγώ τίς φωνές γιά «κατάσταση πολιορκίας»; Αὐτό εἶναι κάποτε τόσο βολικό καί τόσο ἐπωφελές...

Ἄλλωστε γιά νά γίνει πραγματικός ὀπαδός τῆς μειοψηφίας ὁ σ. Πλεχάνοφ θά χρειαστεῖ ἴσως νά κάνει ἀκόμα δυό μικρά βήματα: πρῶτο νά ἀναγνωρίσει πώς ἡ διατύπωση τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ καταστατικοῦ, πού ὑποστήριξαν στό συνέδριο οἱ σ. Μάρτοφ καί Ἀξελρόντ (καί πού τήν ἀποσιωποῦν τώρα μέ τόση ἐπιμέλεια) ἀποτελεῖ ὄχι ἕνα βῆμα πρός τόν ὀπορτουνισμό, ὄχι συνθηκολόγηση μπροστά στόν ἀστικό ἀτομικισμό, ἀλλά τό σπέρμα νέων, πραγματικά σοσιαλδημοκρατικῶν, ἀκιμοφικῶν-μαρτοφικῶν καί μαρτινοφικῶν-ἀξελροντικῶν ὀργανωτικῶν ἀντιλήψεων. Δεύτερο, νά ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ πάλη μετά τό συνέδριο ἐνάντια στή μειοψηφία δέν ἦταν πάλη ἐνάντια σέ ὁρισμένες κατάφωρες παραβάσεις τῆς κομματικῆς πειθαρχίας, ἐνάντια σέ ὁρισμένες μεθόδους ζύμωσης, πού μόνο ἀγανάχτηση προκαλοῦν, δέν ἦταν πάλη ἐνάντια στόν ἀναρχισμό καί στήν ἀναρχική φρασεολογία (βλ. σελ. 17, 96, 97, 98, 101, 102, 104 καί πολλές ἄλλες τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου), ἀλλά πάλη ἐνάντια στήν «κατάσταση πολιορκίας», ἐνάντια στή γραφειοκρατία, στήν τυπολατρεία κτλ.

Μ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τά ἐπίμαχα ζητήματα θά χρειαστεῖ νά ἀσχοληθῶ λεπτομερειακά στήν μπροσούρα πού ἑτοιμάζω τώρα γιά ἔκδοση[94]. Γιά τήν ὥρα... γιά τήν ὥρα θά παρακολουθήσουμε ἀπό κοντά τήν πινακοθήκη τῶν γκογκολικῶν τύπων, πού ἄνοιξε τό καθοδηγητικό μας ὄργανο, ἔχοντας σάν κανόνα του νά βάζει στούς ἀναγνῶστες αἰνίγματα. Ποιός μοιάζει μέ τόν μονοκόμματο Σομπάκεβιτς πού πατάει ὅλονῶν τό φιλότιμο, ἅ ναί, τούς κάλους ἤθελα νά πῶ; Ποιός μοιάζει μέ τόν καταφερτζῆ Τσίτσικοφ πού ἀγοράζει μαζί μέ τίς νεκρές ψυχές καί τή σιωπή;

Ποιός μοιάζει μέ τόν Νοζντριόφ καί τόν Χλεστάκοφ; μέ τόν Μανίλοφ καί τόν Σκβόζνικ-Ντμουχανόβσκι;[95] Ἐνδιαφέροντα καί διδαχτικά αἰνίγματα... «Πολεμική ἀρχῶν»...

Ν. Λένιν

Δημοσιεύτηκε τό 1904 στήν μπροσούρα «Σχόλιο γιά τά πραχτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Γενεύη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῆς μπροσούρας, ἀφοῦ παραβλήθηκε μέ τό χειρόγραφο

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ [96]

Σύντροφοι ἐργάτες! Πλησιάζει ἡ Πρωτομαγιά. Τή μέρα αὐτή οἱ ἐργάτες ὅλων τῶν χωρῶν γιορτάζουν τό ξύπνημά τους σέ μιά συνειδητή ζωή, γιορτάζουν τήν ἕνωσή τους στόν ἀγώνα ἐνάντια σέ κάθε βία καί καταπίεση ἀνθρώπου ἀπό ἄνθρωπο, στόν ἀγώνα γιά τήν ἀπαλλαγή τῶν ἑκατομμυρίων ἐργαζομένων ἀπό τήν πείνα, τήν ἐξαθλίωση καί τήν ταπείνωση. Δυό κόσμοι στέκουν ἀντιμέτωποι στή μεγαλειώδικη αὐτή πάλη: ὁ κόσμος τοῦ κεφαλαίου καί ὁ κόσμος τῆς ἐργασίας, ὁ κόσμος τῆς ἐκμετάλλευσης καί τῆς σκλαβιᾶς καί ὁ κόσμος τῆς ἀδελφοσύνης καί τῆς λευτεριᾶς.

Ἀπό τό ἕνα μέρος μιά χούφτα πλούσια παράσιτα. Ἅρπαξαν στά χέρια τους τίς φάμπρικες καί τά ἐργοστάσια, τά ἐργαλεῖα καί τίς μηχανές. Μετέτρεψαν σέ ἀτομική ἰδιοχτησία τους ἑκατομμύρια ντεσιατίνες γῆ καί βουνά ἀπό χρήματα. Ἀνάγκασαν τήν κυβέρνηση καί τό στρατό νά τούς ὑπηρετοῦν, νά εἶναι πιστοί φρουροί τοῦ πλούτου πού συσσώρευσαν.

Ἀπό τό ἄλλο μέρος τά ἑκατομμύρια οἱ ἀπόκληροι. Εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ζητᾶνε ἀπό τούς πλούσιους τήν ἄδεια νά δουλεύουν γι' αὐτούς. Δημιουργοῦν μέ τή δουλειά τους ὅλα τά πλούτη, ἐνῶ οἱ ἴδιοι στεροῦνται σ' ὅλη τους τή ζωή κι αὐτό τό ψωμί, ζητᾶνε, σάν ἐλεημοσύνη, δουλειά, τσακίζονται καί ρέβουν ἀπό τήν ξεθεωτική ἐργασία, λιμοκτονοῦν στίς φτωχοκαλύβες τῶν χωριῶν, στά ὑπόγεια καί στίς σοφίτες τῶν μεγαλουπόλεων.

Καί νά πού αὐτοί οἱ ἀπόκληροι καί ἐργαζόμενοι κήρυξαν τόν πόλεμο στούς πλούσιους καί στούς ἐκμεταλλευτές. Οἱ ἐργάτες ὅλων τῶν χωρῶν ἀγωνίζονται γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργασίας ἀπό τή μισθωτή σκλαβιά, ἀπό τήν ἐξαθλίωση καί τήν ἀνέχεια. Παλαίβουν γιά μιά τέτοια ὀργάνωση τῆς κοινωνίας ὅπου τά δημιουργημένα μέ τήν κοινή δουλειά πλούτη θά τ' ἀπολαβαί-

νουν ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι καί ὄχι μιά χούφτα πλούσιοι. Ἐπιδιώκουν ὥστε ἡ γῆ, οἱ φάμπρικες, τά ἐργοστάσια, οἱ μηχανές νά γίνουν κοινή ἰδιοχτησία ὅλων τῶν δουλευτῶν. Θέλουν νά μήν ὑπάρχουν πλούσιοι καί φτωχοί, θέλουν οἱ καρποί τῆς δουλειᾶς νά ἀνήκουν σ' ἐκείνους πού δουλεύουν, θέλουν ὅλες οἱ κατακτήσεις τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ὅλες οἱ βελτιώσεις στή δουλειά νά καλυτερεύουν τή ζωή ἐκείνων πού δουλεύουν καί ὄχι νά χρησιμεύουν σάν μέσο καταπίεσης τοῦ δουλευτῆ.

Ὁ μεγαλειώδικος ἀγώνας τῆς ἐργασίας ἐνάντια στό κεφάλαιο στοίχισε μεγάλες θυσίες στούς ἐργάτες ὅλων τῶν χωρῶν. Πολύ αἷμα ἔχυσαν οἱ ἐργάτες, ὑπερασπίζοντας τό δικαίωμά τους γιά μιά καλύτερη ζωή καί γιά μιά πραγματική λευτεριά. Ἀναρίθμητες εἶναι οἱ διώξεις, στίς ὁποῖες ὑποβάλλονται ἀπ' τίς κυβερνήσεις οἱ ἀγωνιστές τῆς ἐργατικῆς ὑπόθεσης. Ὅμως παρ' ὅλους τούς διωγμούς, ἡ συμμαχία τῶν ἐργατῶν ὅλου τοῦ κόσμου ἀναπτύσσεται καί δυναμώνει. Οἱ ἐργάτες ἑνώνονται ὅλο καί πιό στενά σέ σοσιαλιστικά κόμματα, ὁ ἀριθμός τῶν ὀπαδῶν τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἀνεβαίνει σέ ἑκατομμύρια· βῆμα πρός βῆμα προχωροῦν σταθερά πρός τήν πλήρη νίκη ἐνάντια στήν τάξη τῶν κεφαλαιοκρατῶν-ἐκμεταλλευτῶν.

Ἀφυπνίστηκε καί τό ρωσικό προλεταριάτο γιά μιά νέα ζωή. Προσχώρησε κι αὐτό στή μεγαλειώδικη αὐτή πάλη. Πέρασε ὁ καιρός πού ὁ ἐργάτης μας ξεθεωνόταν πειθήνια στή δουλειά, χωρίς νά βλέπει διέξοδο ἀπ' τή ζωή τοῦ ὑποζυγίου, χωρίς νά βλέπει φῶς στή ζωή τοῦ κάτεργου ὅποὺ ζοῦσε. Ὁ σοσιαλισμός ἔδειξε αὐτή τή διέξοδο καί μυριάδες ἀγωνιστές τρέξανε πρός τήν κόκκινη σημαία, σάν σέ ὁδηγητικό ἀστέρι. Οἱ ἀπεργίες ἔδειξαν στούς ἐργάτες τή δύναμη τῆς ἕνωσης, τούς δίδαξαν νά προβάλλουν ἀντίσταση, τούς ἔδειξαν τί κοσμοχαλασμός εἶναι γιά τό κεφάλαιο ὁ ὀργανωμένος ἐργάτης. Οἱ ἐργάτες εἶδαν μέ τά ἴδια τους τά μάτια ὅτι ἀπό τή δουλειά τους ζοῦν καί πλουτίζουν οἱ κεφαλαιοκράτες καί ἡ κυβέρνηση. Οἱ ἐργάτες τράβηξαν στόν κοινό ἀγώνα, πρός τή λευτεριά καί τό σοσιαλισμό. Οἱ ἐργάτες κατάλαβαν πόσο μοχθηρή καί σκοτεινή δύναμη εἶναι ἡ τσαρική ἀπολυταρχία. Οἱ ἐργάτες ἔχουν ἀνάγκη ἀπό ἐλεύθερο πεδίο γιά τόν ἀγώνα τους, καί ἡ τσαρική κυβέρνηση τούς δένει χειροπόδαρα. Οἱ ἐργάτες ἔχουν ἀνάγκη ἀπό ἐλεύθερες συνελεύσεις, ἀπό ἐλεύθερα συνδικάτα, ἐλεύθερα βιβλία καί ἐφημερίδες, καί ἡ τσαρική κυβέρνηση πνίγει μέ τή φυλακή, τό βούρδουλα καί τήν ξιφολόγχη κάθε πόθο γιά λευτεριά. Ἡ κραυγή: «Κάτω ἡ ἀπολυταρχία!» ἀντήχησε σ' ὅλη τή Ρωσία. Ὅλο καί πιό συχνά

ἐπαναλαβαινόταν ἡ κραυγή αὐτή στούς δρόμους, στίς πολυπληθεῖς ἐργατικές συγκεντρώσεις. Τό καλοκαίρι τοῦ περασμένου χρόνου ξεσηκώθηκαν δεκάδες χιλιάδες ἐργάτες σ' ὅλη τή νότια Ρωσία, ξεσηκώθηκαν στόν ἀγώνα γιά μιά καλύτερη ζωή, γιά τό λυτρωμό τους ἀπό τήν ἀστυνομική καταπίεση. Ἡ ἀστική τάξη καί ἡ κυβέρνηση ἔνιωσαν ρίγος στή θέα τῆς τρομερῆς ἐργατικῆς στρατιᾶς πού μέ μιά κρούση της σταμάτησε ὅλη τή βιομηχανία τεράστιων πόλεων. Δεκάδες ἀγωνιστές τῆς ἐργατικῆς ὑπόθεσης ἔπεσαν ἀπό τίς σφαῖρες τοῦ τσαρικοῦ στρατοῦ πού στάλθηκε ἐνάντια στόν ἐσωτερικό ἐχθρό.

Μά ὁ ἐσωτερικός αὐτός ἐχθρός δέν μπορεῖ νά νικηθεῖ ἀπό καμιά δύναμη, γιατί ἀπό τή δουλειά του καί μόνο διατηροῦνται οἱ ἰθύνουσες τάξεις καί ἡ κυβέρνηση. Δέν ὑπάρχει στόν κόσμο δύναμη ἱκανή νά λυγίσει τά ἑκατομμύρια τῶν ἐργατῶν πού γίνονται ὁλοένα καί πιό συνειδητοί, ὁλοένα καί πιό ἑνωμένοι καί ὀργανωμένοι. Κάθε ἥττα τῶν ἐργατῶν ξεσηκώνει νέες φάλαγγες ἀγωνιστῶν, ἀναγκάζει ἀκόμα πιό πλατιές μάζες ν' ἀφυπνιστοῦν γιά μιά νέα ζωή καί νά ἑτοιμάζονται γιά νέο ἀγώνα.

Καί ἡ Ρωσία ζεῖ τώρα τέτοια γεγονότα πού τό ξύπνημα αὐτό τῶν ἐργατικῶν μαζῶν ἀναπόφευχτα θά γίνεται ἀκόμα πιό γοργά καί σέ ἀκόμα πιό πλατιά κλίμακα, ὅπου κι ἐμεῖς πρέπει νά ἐντείνουμε ὅλες μας τίς δυνάμεις γιά τή συσπείρωση τῶν γραμμῶν τοῦ προλεταριάτου, γιά τήν προετοιμασία του γιά ἀκόμα πιό ἀποφασιστικούς ἀγῶνες. Ὁ πόλεμος κάνει καί τά πιό καθυστερημένα στρώματα τοῦ προλεταριάτου νά ἐνδιαφέρονται γιά τίς πολιτικές ὑποθέσεις καί τά πολιτικά ζητήματα. Ὁ πόλεμος ξεσκεπάζει ὅλο καί πιό καθαρά, ὅλο καί πιό χειροπιαστά ὅλη τή σαπίλα τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος, ὅλη τήν ἐγκληματικότητα τῆς ἀστυνομικῆς καί αὐλικῆς σπείρας πού κυβερνᾶ τή Ρωσία. Ἐνῶ ὁ λαός μας ἐξαθλιώνεται καί πεθαίνει στό σπίτι του ἀπό τήν πείνα, τόν τράβηξαν σ' ἕνα καταστροφικό καί παράλογο πόλεμο γιά ξένα νέα ἐδάφη πού κατοικοῦνται ἀπό ξένο πληθυσμό καί βρίσκονται χιλιάδες βέρστια μακριά. Ἐνῶ ὁ λαός μας ὑποφέρει ἀπό τήν πολιτική σκλαβιά, τόν σέρνουν σ' ἕνα πόλεμο γιά τήν ὑποδούλωση ἄλλων λαῶν. Ἐνῶ ὁ λαός μας ἀπαιτεῖ ἀλλαγή τοῦ ἐσωτερικοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος, ἀποσποῦν τήν προσοχή του μέ τόν κρότο τῶν κανονιῶν στήν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου. Μά ἡ τσαρική κυβέρνηση ἀποχαλινώθηκε στό τυχοδιωχτικό της παιχνίδι, στήν ἐγκληματική διασπάθιση τῆς λαϊκῆς περιουσίας καί τῶν νεαρῶν δυνάμεων πού χάνονται στίς ἀκτές τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Κάθε πόλεμος

ἀπαιτεῖ ἔνταση τῶν λαϊκῶν δυνάμεων, ὁ δύσκολος ὅμως πόλεμος μέ τήν πολιτισμένη καί ἐλεύθερη Ἰαπωνία ἀπαιτεῖ ἀπό τή Ρωσία γιγάντια ἔνταση. Καί ἡ ἔνταση αὐτή συνέπεσε σέ μιά στιγμή πού τό οἰκοδόμημα τοῦ ἀστυνομικοῦ δεσποτισμοῦ ἄρχισε κιόλας νά τρίζει κάτω ἀπό τά χτυπήματα τοῦ ἀφυπνιζόμενου προλεταριάτου. Ὁ πόλεμος ξεσκεπάζει ὅλες τίς ἀδύνατες πλευρές τῆς κυβέρνησης, ὁ πόλεμος ἀποσπᾶ τίς ἀπατηλές ταμπέλες, ὁ πόλεμος ἀποκαλύπτει τήν ἐσωτερική σαπίλα, ὁ πόλεμος φτάνει τόν παραλογισμό τῆς τσαρικῆς ἀπολυταρχίας ὥς τό σημεῖο πού χτυπάει στά μάτια ὁλονῶν, ὁ πόλεμος δείχνει σ' ὅλους τό ψυχομαχητό τῆς παλιᾶς Ρωσίας, τῆς Ρωσίας τῆς ἀνομίας, τῆς καθυστέρησης καί τῆς κακομοιριᾶς, τῆς Ρωσίας πού παραμένει σέ φεουδαρχική ἐξάρτηση ἀπό τήν ἀστυνομική κυβέρνηση.

Ἡ παλιά Ρωσία πεθαίνει. Στή θέση της ἔρχεται μιά ἐλεύθερη Ρωσία. Οἱ σκοτεινές δυνάμεις πού φρουροῦσαν τήν τσαρική ἀπολυταρχία χάνονται. Ἀλλά μόνο τό συνειδητό, μόνο τό ὀργανωμένο προλεταριάτο εἶναι σέ θέση νά δόσει τό θανάσιμο χτύπημα σ' αὐτές τίς σκοτεινές δυνάμεις. Μόνο τό συνειδητό καί ὀργανωμένο προλεταριάτο εἶναι σέ θέση νά καταχτήσει γιά τό λαό μιά ἀληθινή καί ὄχι ψεύτικη λευτεριά. Μόνο τό συνειδητό καί ὀργανωμένο προλεταριάτο εἶναι σέ θέση ν' ἀποκρούσει κάθε ἀπόπειρα ἐξαπάτησης τοῦ λαοῦ, περικοπῆς τῶν δικαιωμάτων του, μετατροπῆς του σέ ἁπλό ὄργανο στά χέρια τῆς ἀστικῆς τάξης.

Σύντροφοι-ἐργάτες! Ἄς ἑτοιμαζόμαστε, μέ δεκαπλασιασμένη δραστηριότητα, γιά τόν ἐπικείμενο ἀποφασιστικό ἀγώνα! Ἄς ἑνώνονται πιό σφιχτά οἱ γραμμές τῶν σοσιαλδημοκρατῶν — προλετάριων! Ἄς ἁπλώνει ὅλο καί πιό πλατιά τό κήρυγμά τους! Ἄς ἀνεβαίνει πιό θαρραλέα ἡ ζύμωση γιά τίς ἐργατικές διεκδικήσεις! Ὁ γιορτασμός τῆς Πρωτομαγιᾶς ἄς φέρει κοντά μας χιλιάδες νέους ἀγωνιστές καί ἄς διπλασιάσει τίς δυνάμεις μας στό μεγάλο ἀγώνα γιά τή λευτεριά ὅλου τοῦ λαοῦ, γιά τήν ἀπολύτρωση ὅλων τῶν ἐργαζομένων ἀπό τό ζυγό τοῦ κεφαλαίου!

Ζήτω τό 8ωρο!

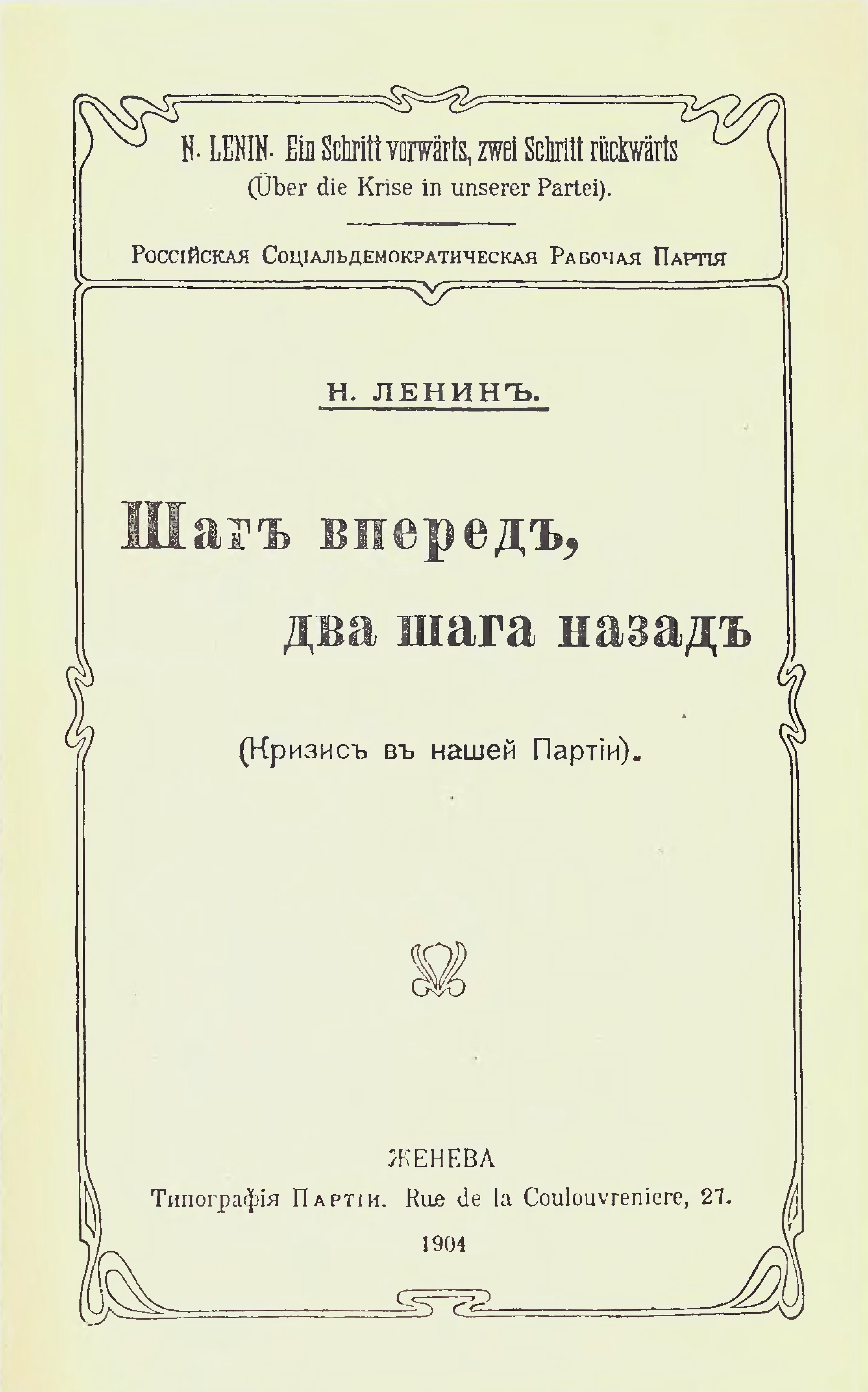
Ζήτω ἡ διεθνής ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία!

Κάτω ἡ ἐγκληματική καί ληστρική τσαρική ἀπολυταρχία!

Γράφτηκε στίς 2 (15) τοῦ Ἀπρίλη 1904

Δημοσιεύτηκε μέ ἀλλαγές τόν Ἀπρίλη τοῦ 1904 σέ χωριστή προκήρυξη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο



N. LENIN. Ein Schritt vorwärts, zwei Schritt rückwärts
(Über die Krise in unserer Partei).

Россійская Соціальдемократическая Рабочая Партія

Н. ЛЕНИНЪ.

Шагъ впередъ,
два шага назадъ

(Кризисъ въ нашей Партіи).

ЖЕНЕВА
Типографія Партіи. Rue de la Coulouvreniere, 27.
1904

Τό ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ι. Λένιν
«Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω». — 1904

Σμίκρυνση

ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΜΠΡΟΣ, ΔΥΟ ΒΗΜΑΤΑ ΠΙΣΩ

(Η ΚΡΙΣΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ ΜΑΣ) [97]

Γράφτηκε τό Φλεβάρη–Μάη τοῦ 1904

Δημοσιεύτηκε σέ χωριστό βιβλίο στή Γενεύη τό Μάη τοῦ 1904

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τοῦ βιβλίου, ἀφοῦ παραβλήθηκε μέ τό χειρόγραφο καί μέ τό κείμενο τῆς συλλογῆς: Βλ. Ἰλίν. «Μέσα σέ 12 χρόνια», 1907

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὅταν γίνεται μιά μακρόχρονη, πεισματική, ξαναμμένη πάλη, ὕστερα ἀπό ὁρισμένο χρονικό διάστημα ἀρχίζουν συνήθως νά διαγράφονται τά κεντρικά, τά βασικά ἐπίμαχα σημεῖα πού ἀπό τή λύση τους ἐξαρτιέται ἡ ὁριστική ἔκβαση τῆς καμπάνιας καί πού σέ σύγκριση μ' αὐτά περνοῦν ὅλο καί περισσότερο σέ δεύτερη μοίρα ὅλα τά κάθε λογῆς μικρά καί ἀσήμαντα ἐπεισόδια τῆς πάλης.

Ἔτσι ἔχουν τά πράγματα καί στήν ἐσωκομματική μας πάλη πού ἐδῶ καί μισό κιόλας χρόνο ἔχει συγκεντρώσει τήν προσοχή ὅλων τῶν μελῶν τοῦ κόμματος. Κι ἀκριβῶς ἐπειδή κατά τή σκιαγράφηση ὅλης τῆς πάλης πού ἐγώ παρουσιάζω στόν ἀναγνώστη, ἤμουν ὑποχρεωμένος νά θίξω πολλά μικροζητήματα μέ μηδαμινό ἐνδιαφέρον καί πολλούς μικροκαβγάδες πού στήν οὐσία δέν ἔχουν κανένα ἐνδιαφέρον, ἀκριβῶς γι' αὐτό θά ἤθελα εὐθύς ἐξαρχῆς νά στρέψω τήν προσοχή τοῦ ἀναγνώστη σέ δυό πράγματι κεντρικά, θεμελιώδη σημεῖα πού παρουσιάζουν τεράστιο ἐνδιαφέρον, ἔχουν ἀναμφισβήτητη ἱστορική σημασία καί εἶναι τά πιό φλέγοντα πολιτικά ζητήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα τό κόμμα μας.

Τό πρῶτο ἀπ' αὐτά εἶναι τό ζήτημα τῆς πολιτικῆς σημασίας τοῦ χωρισμοῦ τοῦ κόμματός μας σέ «πλειοψηφία» καί «μειοψηφία», χωρισμοῦ πού δημιουργήθηκε στό δεύτερο συνέδριο τοῦ κόμματος κι ἄφησε πολύ πίσω ὅλους τούς προηγούμενους χωρισμούς τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν.

Τό δεύτερο ζήτημα εἶναι τό ζήτημα τῆς σημασίας, ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, τῆς θέσης τῆς νέας «Ἴσκρα» στά ὀργανωτικά ζητήματα, ἐπειδή ἡ θέση αὐτή εἶναι πραγματικά θέση ἀρχῶν.

Τό πρῶτο ζήτημα βάζει τό ἐρώτημα: ἀπό ποῦ ξεκίνησε ἡ κομματική μας πάλη, ποιά ἡ προέλευσή της, οἱ αἰτίες της, ὁ βασι-

κός πολιτικός χαρακτήρας της. Τό δεύτερο ζήτημα εἶναι τό ἐρώτημα: ποιά εἶναι τά τελικά ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς πάλης, ἡ ἔκβασή της, ὁ ἰσολογισμός ἀρχῶν πού προκύπτει, ἀφοῦ προστεθοῦν ὅλα ὅσα ἀφοροῦν τόν τομέα τῶν ἀρχῶν καί ἀφαιρεθοῦν ὅλα ὅσα ἀφοροῦν τόν τομέα τῶν μικροκαβγάδων. Τήν ἀπάντηση στό πρῶτο ἐρώτημα τή δίνει ἡ ἀνάλυση τῆς πάλης πού ἔγινε στό συνέδριο τοῦ κόμματος, τήν ἀπάντηση στό δεύτερο τή δίνει ἡ ἀνάλυση τοῦ νέου περιεχομένου ἀρχῶν τῆς νέας «Ἴσκρα». Καί ἡ μιά καί ἡ ἄλλη ἀνάλυση, πού ἀποτελοῦν τά ἐννιά δέκατα τοῦ περιεχομένου τῆς μπροσούρας μου, ὁδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι ἡ «πλειοψηφία» εἶναι ἡ ἐπαναστατική καί ἡ «μειοψηφία» εἶναι ἡ ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματός μας. Οἱ διαφωνίες πού χωρίζουν αὐτή τή στιγμή τίς δυό αὐτές πτέρυγες, ἀνάγονται κυρίως ὄχι σέ ζητήματα προγράμματος ἤ ταχτικῆς, ἀλλά μόνο σέ ὀργανωτικά ζητήματα· τό νέο σύστημα ἀντιλήψεων πού προβάλλει ἀπό τίς στῆλες τῆς νέας «Ἴσκρα» τόσο σαφέστερα ὅσο περισσότερο προσπαθεῖ νά βαθύνει τή θέση της κι ὅσο περισσότερο ἡ θέση αὐτή ξεκαθαρίζεται ἀπό τούς μικροκαβγάδες γιά τήν πρόσληψη, εἶναι ὁ ὀπορτουνισμός στά ὀργανωτικά ζητήματα.

Βασική ἔλλειψη τῆς φιλολογίας πού ὑπάρχει σχετικά μέ τήν κρίση τοῦ κόμματός μας — ὅσον ἀφορᾶ τή μελέτη καί τό φώτισμα τῶν γεγονότων — εἶναι ὅτι λείπει σχεδόν ὁλότελα ἡ ἀνάλυση τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος· ἐνῶ ὅσον ἀφορᾶ τή διευκρίνιση τῶν θεμελιακῶν ἀρχῶν τοῦ ὀργανωτικοῦ ζητήματος, εἶναι ὅτι λείπει ἡ ἀνάλυση τῆς σχέσης πού ἀναμφισβήτητα ὑπάρχει ἀνάμεσα στό βασικό λάθος τῶν συντρόφων Μάρτοφ καί Ἀξελρόντ στή διατύπωσή τους τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ καταστατικοῦ ὅπως καί στήν ὑπεράσπισή τους τῆς διατύπωσης αὐτῆς, ἀπό τό ἕνα μέρος, καί στό «ὅλο σύστημα» (ὅσο μπορεῖ νά μιλάει κανείς ἐδῶ γιά σύστημα) τῶν σημερινῶν ἀπόψεων τῆς «Ἴσκρα» σχετικά μέ τό ὀργανωτικό ζήτημα. Προφανῶς ἡ σημερινή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» οὔτε κάν ἀντιλαμβάνεται τή σχέση αὐτή, παρ᾽ ὅλο πού ἡ σημασία τῆς διαμάχης γύρω ἀπό τό πρῶτο ἄρθρο ἔχει κιόλας τονιστεῖ πάρα πολλές φορές στή φιλολογία τῆς «πλειοψηφίας». Στήν οὐσία ὁ σύντροφος Ἀξελρόντ καί ὁ σύντροφος Μάρτοφ δέν κάνουν σήμερα τίποτε ἄλλο παρά νά βαθαίνουν, νά ἀναπτύσσουν καί νά διευρύνουν τό ἀρχικό τους λάθος σχετικά μέ τό πρῶτο ἄρθρο. Στήν οὐσία ἀκόμα ἀπό τίς συζητήσεις πάνω στό πρῶτο ἄρθρο ἄρχισε νά διαγράφεται ἡ ὅλη θέση τῶν ὀπορτουνιστῶν στό ὀργανωτικό ζήτημα: καί ἡ

ὑπεράσπιση ἀπομέρους τους μιᾶς πλαδαρῆς, ὄχι γερά συσπειρωμένης κομματικῆς ὀργάνωσης, καί ἡ ἐχθρότητά τους πρός τήν ἰδέα («γραφειοκρατική» ἰδέα) τῆς οἰκοδόμησης τοῦ κόμματος ἀπό τά πάνω πρός τά κάτω, ξεκινώντας ἀπό τό κομματικό συνέδριο κι ἀπό τά ὄργανα πού αὐτό δημιούργησε, καί ἡ τάση τους νά πᾶνε ἀπό τά κάτω πρός τά πάνω, πράγμα πού θά ἐπέτρεπε στόν κάθε καθηγητή, στό κάθε γυμνασιόπαιδο καί στόν «κάθε ἀπεργό» νά συγκαταλέγει τόν ἑαυτό του στά μέλη τοῦ κόμματος, καί ἡ ἐχθρότητά τους πρός τήν «τυπολατρεία» πού ἀπαιτεῖ ἀπό κάθε μέλος τοῦ κόμματος νά ἀνήκει σέ μιά ὀργάνωση ἀναγνωρισμένη ἀπό τό κόμμα, καί ἡ κλίση τους πρός τήν ψυχολογία τοῦ ἀστοῦ διανοούμενου πού εἶναι πρόθυμος «νά ἀναγνωρίσει» μόνο «πλατωνικά τίς ὀργανωτικές σχέσεις», καί ἡ ροπή τους πρός τήν ὀπορτουνιστική βαθύνοια καί τίς ἀναρχικές φράσεις, καί ἡ τάση τους πρός τήν αὐτονομία ἐνάντια στό συγκεντρωτισμό, μέ μιά λέξη τό καθετί πού τώρα ἀνθοβολεῖ καί λουλουδίζει στή νέα «Ἴσκρα», συντελώντας ὅλο καί περισσότερο στήν πλήρη καί χειροπιαστή διευκρίνιση τοῦ ἀρχικοῦ λάθους.

Ὅσο γιά τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, ἡ ἀληθινά ἀδικαιολόγητη ἀμέλεια γιά τή διερεύνησή τους μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ συζητήσεις μας ἔχουν δηλητηριαστεῖ μέ μικροκαβγάδες, κι ἀκόμα ἴσως ἀπό τό γεγονός ὅτι τά πραχτικά αὐτά περιέχουν πάρα πολλές καί πάρα πολύ πικρές ἀλήθειες. Τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος παρουσιάζουν μιά μοναδική στό εἶδος της εἰκόνα τῆς ἀληθινῆς κατάστασης πραγμάτων μέσα στό κόμμα μας, εἰκόνα ἀναντικατάστατη ὡς πρός τήν ἀκρίβεια, τήν πληρότητα, τήν καθολικότητα, τόν πλοῦτο καί τήν αὐθεντικότητά της, εἰκόνα τῶν ἀπόψεων, τῶν διαθέσεων καί τῶν σχεδίων, καμωμένη ἀπό τούς ἴδιους τούς ἀνθρώπους πού παίρνουν μέρος στό κίνημα, εἰκόνα τῶν πολιτικῶν ἀποχρώσεων πού ὑπάρχουν μέσα στό κόμμα, πού δείχνει τή σχετική τους δύναμη, τίς ἀμοιβαῖες σχέσεις καί τήν πάλη αὐτῶν τῶν ἀποχρώσεων. Ἀκριβῶς τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, καί μόνο αὐτά, μᾶς δείχνουν ὥς ποιό σημεῖο κατορθώσαμε πραγματικά νά σαρώσουμε ὅλα τά ὑπολείμματα τῶν παλιῶν δεσμῶν πού δέν εἶναι παρά δεσμοί τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων καί νά τά ἀντικαταστήσουμε μέ ἕνα μοναδικό μεγάλο κομματικό δεσμό. Κάθε μέλος τοῦ κόμματος, ἄν θέλει νά συμμετέχει συνειδητά στίς ὑποθέσεις τοῦ κόμματός του, ἔχει τήν ὑποχρέωση νά μελετᾶ ἐπισταμένως τό συνέ-

δριο τοῦ κόμματός μας. Λέω νά μελετᾶ ἐπισταμένως, ἐπειδή μιά ἁπλή ἀνάγνωση τῆς σωρείας τοῦ ἀκατέργαστου ὑλικοῦ πού περιέχουν τά πρακτικά, δέν ἀρκεῖ γιά νά μᾶς δόσει μιά εἰκόνα τοῦ συνεδρίου. Μόνο μέ ἐπισταμένη καί αὐτοτελῆ μελέτη μπορεῖ νά πετύχει κανείς (καί πρέπει νά προσπαθεῖ νά πετύχει), ὥστε οἱ σύντομες περιλήψεις τῶν ὁμιλιῶν, τά ξερά ἀποσπάσματα ἀπό τίς συζητήσεις καί οἱ μικροσυγκρούσεις πάνω σέ μικρά (φαινομενικά μικρά) ζητήματα, νά συγχωνευτοῦν σέ κάτι τό ὁλοκληρωμένο, ὥστε μπροστά στά μέλη τοῦ κόμματος νά ὀρθωθεῖ ζωντανή ἡ μορφή τοῦ κάθε ἐξέχοντος ὁμιλητῆ καί νά διευκρινιστεῖ μέ σαφήνεια ὅλη ἡ πολιτική φυσιογνωμία τῆς κάθε ὁμάδας τῶν ἀντιπροσώπων στό κομματικό συνέδριο. Ἄν ὁ ὑποφαινόμενος κατορθώσει νά δόσει ἔστω καί κάποια ὤθηση γιά μιά πλατιά καί αὐτοτελῆ μελέτη τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, θά θεωρεῖ ὅτι ἡ δουλειά του δέν πῆγε χαμένη.

Ἀκόμα δυό λόγια γιά τούς ἀντιπάλους τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Αὐτοί χαιρεκακοῦν καί μορφάζουν, βλέποντας τίς διαφωνίες μας· θά προσπαθήσουν φυσικά νά ἀποσπάσουν ὁρισμένα μεμονωμένα μέρη τῆς μπροσούρας μου πού πραγματεύεται τίς ἀδυναμίες καί τίς ἐλλείψεις τοῦ κόμματός μας, καί νά τά χρησιμοποιήσουν γιά τούς δικούς τους σκοπούς. Οἱ ρῶσοι σοσιαλδημοκράτες εἶναι κιόλας ἀρκετά ἀτσαλωμένοι στίς μάχες γιά νά μή συγχύζονται ἀπ' αὐτά τά ψιλοτσιμπήματα καί νά συνεχίζουν, παρά τά τσιμπήματα, νά κάνουν τήν αὐτοκριτική τους καί νά ξεσκεπάζουν ἀμείλιχτα τίς δικές τους ἐλλείψεις, πού ἀναπότρεπτα ὁπωσδήποτε θά ξεπεραστοῦν μέ τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ὅσο γι' αὐτούς τούς κυρίους, τούς ἀντιπάλους μας, ἄς δοκιμάσουν νά μᾶς παρουσιάσουν μιά εἰκόνα τῆς ἀληθινῆς κατάστασης πραγμάτων στά «κόμματά» τους, πού νά πλησιάζει, ἔστω καί ἀπό μακριά, τήν εἰκόνα πού δίνουν τά πρακτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου μας!

Ν. Λένιν

Μάης 1904

α) ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Ὑπάρχει ἕνα ἀπόφθεγμα: ὁ καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά καταριέται τούς κριτές του ἐπί ἕνα 24ωρο. Τό κομματικό μας συνέδριο, ὅπως καί κάθε συνέδριο κάθε κόμματος, ἦταν ἐπίσης ὁ κριτής ὁρισμένων προσώπων πού διεκδικοῦσαν θέση καθοδηγητῶν, ἀλλά χρεοκόπησαν. Τώρα οἱ ἐκπρόσωποι αὐτοί τῆς «μειοψηφίας» μέ συγκινητική ἀφέλεια «καταριοῦνται τούς κριτές τους» καί προσπαθοῦν μέ κάθε τρόπο νά διασύρουν τό συνέδριο, νά μειώσουν τή σημασία του καί τό κύρος του. Ἡ τάση αὐτή βρῆκε ἴσως τήν πιό ἀνάγλυφη ἔκφρασή της στό ἄρθρο τοῦ Πράκτικ πού στό φύλλο ἀρ. 57 τῆς «Ἴσκρα» ἀγαναχτεῖ μέ τήν ἰδέα τῆς κυριαρχικῆς «θεϊκότητας» τοῦ συνεδρίου. Αὐτό εἶναι ἕνα γνώρισμα τόσο χαρακτηριστικό τῆς νέας «Ἴσκρα», πού δέν μπορεῖς νά τό προσπεράσεις σιωπηρά. Ἡ σύνταξη, ἀποτελούμενη στήν πλειοψηφία της ἀπό πρόσωπα *πού τά ἀπέριψε* τό συνέδριο, ἐξακολουθεῖ ἀπό τό ἕνα μέρος νά αὐτονομάζεται «κομματική» σύνταξη, ἐνῶ ἀπό τό ἄλλο δέχεται μέ ἀνοιχτές ἀγκάλες πρόσωπα πού ἰσχυρίζονται πώς τό συνέδριο δέν εἶναι θεότητα. Δέν εἶναι νόστιμο; Ναί, κύριοι, τό συνέδριο δέν εἶναι βέβαια θεότητα, τί πρέπει ὅμως νά σκέφτεται κανείς γιά ἀνθρώπους πού ἀρχίζουν «νά διαπομπεύουν» τό συνέδριο *ὕστερα ἀπό τό γεγονός* ὅτι ἡττήθηκαν σ' αὐτό;

Θυμηθεῖτε πράγματι τά σπουδαιότερα γεγονότα ἀπό τό ἱστορικό τῆς προετοιμασίας τοῦ συνεδρίου.

Ἡ «Ἴσκρα» εὐθύς ἐξαρχῆς, στήν ἀγγελία της τοῦ 1900*, πού εἶχε προηγηθεῖ ἀπό τήν ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας, δήλωνε ὅτι πρίν ἑνωθοῦμε, πρέπει νά διαχωριστοῦμε. Ἡ «Ἴσκρα» προσπάθησε νά μετατρέψει τή συνδιάσκεψη τοῦ 1902 [98] σέ ἰδιωτική

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 354–360 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 359–365). *Σύντ.*

σύσκεψη καί όχι σέ κομματικό συνέδριο *. Ἡ «Ἴσκρα» ἐνήργησε μέ ἐξαιρετική περίσκεψη τό καλοκαίρι καί τό φθινόπωρο τοῦ 1902, ἀνανεώνοντας τήν Ὀργανωτική ἐπιτροπή πού εἶχε ἐκλεγεῖ σ᾽ αὐτή τή συνδιάσκεψη. Τέλος τό ἔργο τοῦ διαχωρισμοῦ τέλειωσε, τέλειωσε ὅπως τό ἀναγνωρίσαμε ὅλοι μας. Ἡ Ὀργανωτική ἐπιτροπή συγκροτήθηκε σέ σῶμα στά τέλη τοῦ 1902. Ἡ «Ἴσκρα» χαιρετίζει τή στερέωση τῆς ΟΕ καί δηλώνει — σέ ἄρθρο τῆς *σύνταξης* τοῦ φύλλου ἀρ. 32 — ὅτι ἡ σύγκληση συνεδρίου τοῦ κόμματος εἶναι ἡ *πιό ἐπιταχτική* καί ἀνυπέρθετη ἀνάγκη **. Συνεπῶς ἐμᾶς λιγότερο ἀπό κάθε ἄλλον μποροῦν νά μᾶς μεμφθοῦν ὅτι βιαστήκαμε μέ τή σύγκληση τοῦ δεύτερου συνεδρίου. Ἐμεῖς ἐνεργήσαμε ἀκριβῶς σύμφωνα μέ τόν κανόνα: ἐφτά φορές μέτρα, μία φορά κόβε· εἴχαμε κάθε ἠθικό δικαίωμα νά πιστεύουμε ὅτι, ἀφοῦ κόπηκε τό ὕφασμα, οἱ σύντροφοι δέ θάρχιζαν τίς κλάψες καί τά ξαναμετρήματα.

Ἡ Ὀργανωτική ἐπιτροπή κατάρτισε ἕναν ἐξαιρετικά ἐμπεριστατωμένο (τυπικό καί γραφειοκρατικό — θάλεγαν ἐκεῖνοι πού σκεπάζουν τώρα μέ τίς λέξεις αὐτές τήν πολιτική τους ἀστάθεια) κανονισμό τοῦ δεύτερου συνεδρίου, τόν πέρασε ἀπ᾽ ὅλες τίς ἐπιτροπές καί τέλος τόν ἐπικύρωσε, καθιερώνοντας ἀνάμεσα στ᾽ ἄλλα στό ἄρθρο 18: «Ὅλες οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου καί κάθε ἐκλογή πού πραγματοποιεῖται ἀπ᾽ αὐτό, ἀποτελοῦν ἀπόφαση τοῦ κόμματος, ὑποχρεωτική γιά ὅλες τίς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος. Ἐνάντια στό κύρος τους δέν μπορεῖ νά προβληθεῖ ἀπό κανέναν καί μέ κανένα πρόσχημα καμιά ἀμφισβήτηση, καί οἱ ἀποφάσεις αὐτές μποροῦν νά ἀκυρωθοῦν ἤ νά τροποποιηθοῦν μόνο ἀπό τό ἑπόμενο συνέδριο τοῦ κόμματος»***. Ἀλήθεια, πόσο ἀθῶες εἶναι αὐτές καθαυτές οἱ παραπάνω λέξεις πού ψηφίστηκαν στόν καιρό τους σιωπηρά σάν κάτι τό αὐτονόητο καί πόσο παράξενα ἠχοῦν σήμερα σάν καταδίκη πού ἀπαγγέλλεται ἐνάντια στή «μειοψηφία»! Γιά ποιό σκοπό διατυπώθηκε αὐτό τό ἄρθρο; Μόνο γιά τούς τύπους; Βέβαια ὄχι. Ἡ ἀπόφαση αὐτή φαινόταν ἀπαραίτητη καί ἦταν πραγματικά ἀπαραίτητη γιατί τό κόμμα ἀποτελοῦνταν ἀπό μιά σειρά σκόρπιες καί αὐτοτελεῖς ὁμάδες πού μποροῦσες νά περιμένεις πώς δέν θ᾽ ἀναγνωρίσουν τό συνέδριο. Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἦταν ἡ ἔκφραση ἀκριβῶς τῆς *καλῆς θέλησης* ὅλων τῶν ἐπαναστατῶν

* Βλ. τά πραχτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου, σελ. 20.

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 91–93 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 89–91). *Σύντ.*

*** Βλ. τά πραχτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου, σελ. 22–23 καί 380.

(πού γι' αὐτήν μιλᾶνε τώρα τόσο συχνά καί τόσο ἄτοπα, χαρακτηρίζοντας κατ' εὐφημισμόν μέ τόν ὅρο «καλό» ἐκεῖνο, πού περισσότερο τοῦ ἀξίζει τό ἐπίθετο ἰδιότροπο). Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἰσοδυναμοῦσε μέ ἀμοιβαῖο *λόγο τιμῆς*, πού ἔδιναν ὅλοι οἱ ρῶσοι σοσιαλδημοκράτες καί ἀποτελοῦσε ἐγγύηση ὅτι δέ θά πᾶνε χαμένοι οἱ τεράστιοι κόποι, κίνδυνοι, ἔξοδα, πού συνδέονταν μέ τό συνέδριο, ὅτι τό συνέδριο δέ θά μετατραπεῖ σέ κωμωδία. Χαρακτήριζε προκαταβολικά κάθε ἄρνηση ἀναγνώρισης τῶν ἀποφάσεων καί τῶν *ἐκλογῶν* τοῦ συνεδρίου σάν *παράβαση ἐμπιστοσύνης*.

Ποιόν λοιπόν κοροϊδεύει ἡ νέα «Ἴσκρα», ὅταν κάνει τή νέα ἀνακάλυψη πώς τό συνέδριο δέν εἶναι θεότητα καί οἱ ἀποφάσεις του δέν εἶναι ὅσιες καί ἱερές; Περιέχει ἄραγε ἡ ἀνακάλυψή της «νέες ὀργανωτικές ἀπόψεις» ἤ μόνο νέες προσπάθειες νά ἐξαφανίσει τά παλιά ἴχνη;

β) Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΤΑΞΕΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Συνεπῶς τό συνέδριο συγκλήθηκε ὕστερα ἀπό τήν πιό ἐμπεριστατωμένη προετοιμασία καί πάνω στίς ἀρχές τῆς πιό πλέριας ἀντιπροσώπευσης. Ἡ γενική ἀναγνώριση ὅτι ἡ σύνθεση τοῦ συνεδρίου ἦταν κανονική καί οἱ ἀποφάσεις του *ἀπόλυτα* ὑποχρεωτικές διατυπώθηκε καί στή δήλωση πού ἔκανε ὁ πρόεδρος (σελ. 54 τῶν πρακτικῶν) μετά τή συγκρότηση τοῦ συνεδρίου σέ σῶμα.

Ποιός ἦταν ὁ κύριος σκοπός τοῦ συνεδρίου; Νά δημιουργήσει ἕνα *πραγματικό* κόμμα, στηριγμένο στίς προγραμματικές καί ὀργανωτικές ἀρχές πού εἶχε προβάλει καί ἐπεξεργαστεῖ ἡ «Ἴσκρα». Τό ὅτι τό συνέδριο ἔπρεπε νά ἐργαστεῖ πρός αὐτήν ἀκριβῶς τήν κατεύθυνση τό εἶχε προκαθορίσει ἡ τρίχρονη δράση τῆς «Ἴσκρα» καί ἡ ἀναγνώρισή της ἀπό τήν πλειοψηφία τῶν ἐπιτροπῶν. Τό πρόγραμμα καί ἡ κατεύθυνση τῆς «Ἴσκρα» ἔπρεπε νά γίνουν τό πρόγραμμα καί ἡ κατεύθυνση τοῦ κόμματος, τά ὀργανωτικά σχέδια τῆς «Ἴσκρα» ἔπρεπε νά κατοχυρωθοῦν στό ὀργανωτικό καταστατικό τοῦ κόμματος. Εἶναι ὅμως αὐτονόητο ὅτι ἕνα τέτοιο ἀποτέλεσμα δέν μποροῦσε νά ἐπιτευχθεῖ χωρίς πάλη: ἡ πλήρης ἀντιπροσωπευτικότητα τοῦ συνεδρίου ἐξασφάλισε τήν παρουσία σ' αὐτό καί ὀργανώσεων πού διεξήγαγαν ἀποφασιστική πάλη ἐνάντια στήν «Ἴσκρα» (Μπούντ καί «Ραμπότσεγε Ντιέλο») καί ἄλλων πού, ἐνῶ στά λόγια ἀναγνώριζαν τήν «Ἴσκρα» σάν καθοδηγητικό ὄργανο, στήν πρά-

ξη ἐπιδίωκαν τά δικά τους ἰδιαίτερα σχέδια καί διακρίνονταν γιά τήν ἀστάθειά τους στά ζητήματα ἀρχῶν (ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» καί οἱ ἀντιπρόσωποι μερικῶν ἐπιτροπῶν πού ἐπρόσκειντο σ' αὐτήν). Κάτω ἀπό τέτοιες συνθῆκες τό συνέδριο δέν μποροῦσε νά μή μετατραπεῖ σέ *στίβο πάλης γιά τή νίκη τῆς κατεύθυνσης τῆς «Ἴσκρα»*. Ὅτι τό συνέδριο ἔγινε πραγματικά τέτοιος στίβος πάλης, γι' αὐτό θά πεισθεῖ ἀμέσως ὅποιος διαβάσει κάπως προσεχτικά τά πραχτικά του. Τό καθῆκον μας τώρα εἶναι νά παρακολουθήσουμε λεπτομερειακά τίς κυριότερες παρατάξεις πού ἐμφανίστηκαν στά διάφορα ζητήματα μέσα στό συνέδριο, καί νά ἀναπαραστήσουμε, μέ βάση τά ἀκριβῆ στοιχεῖα τῶν πραχτικῶν, τήν πολιτική φυσιογνωμία τῆς καθεμιᾶς ἀπό τίς βασικές ὁμάδες τοῦ συνεδρίου. Τί ἦταν ἀκριβῶς αὐτές οἱ ὁμάδες, αὐτές οἱ κατευθύνσεις κι αὐτές οἱ ἀποχρώσεις πού στό συνέδριο καί μέ τήν καθοδήγηση τῆς «Ἴσκρα» ἐπρόκειτο νά συγχωνευθοῦν σ' ἕνα ἑνιαῖο κόμμα; — νά τί πρέπει νά δείξουμε μέ τήν ἀνάλυση τῶν συζητήσεων καί τῶν ψηφοφοριῶν. Ἡ διευκρίνιση αὐτοῦ τοῦ σημείου ἔχει κεφαλαιώδη σημασία τόσο γιά τή μελέτη τοῦ τί εἶναι στήν πράξη οἱ σοσιαλδημοκράτες μας ὅσο καί γιά τήν κατανόηση τῶν αἰτίων τῆς διαφωνίας. Νά γιατί στό λόγο μου στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί στό γράμμα μου πρός τή σύνταξη τῆς νέας «Ἴσκρα» εἶχα ἀκριβῶς προβάλει στήν πρώτη σειρά τήν ἀνάλυση τῶν διαφόρων παρατάξεων *. Οἱ ἀντίπαλοί μου ἀπό τίς γραμμές τῶν ἀντιπροσώπων τῆς «μειοψηφίας» (καί ὁ Μάρτοφ ἐπικεφαλῆς τους) δέν κατάλαβαν καθόλου τήν οὐσία τοῦ ζητήματος. Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου περιορίστηκαν σέ ἐπιμέρους τροπολογίες,— προσπαθώντας «νά ἀποσείσουν» τήν κατηγορία πού τούς εἶχαν προσάψει γιά στροφή πρός τόν ὀπορτουνισμό, — χωρίς κάν νά ἐπιχειρήσουν νά ἀντιτάξουν στήν εἰκόνα πού παρουσίασα, μιά *ὁποιαδήποτε ἄλλη* εἰκόνα τῶν παρατάξεων στό συνέδριο. Τώρα ὁ Μάρτοφ προσπαθεῖ στήν «Ἴσκρα» (φύλλο ἀρ. 56) νά παρουσιάσει κάθε ἀπόπειρα γιά ἀκριβῆ διαχωρισμό τῶν διαφόρων πολιτικῶν ὁμάδων στό συνέδριο σάν ἁπλό «πολιτικαντισμό τῶν στενῶν ὁμίλων». Ὡραῖα τά εἶπες, σ. Μάρτοφ! Ὅμως τά ὡραῖα λόγια τῆς νέας «Ἴσκρα» ἔχουν μιά πρωτότυπη ἰδιότητα: ἀρκεῖ νά ἀναπαραστήσουμε μέ ἀκρίβεια ὅλες τίς περιπέτειες τῶν διαφωνιῶν, ἀρχίζοντας ἀπό τό συνέδριο, καί ὅλα αὐτά τά ὡραῖα

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 41–52, 98–104 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 41–52, 98–105). *Σύντ.*

λόγια στρέφονται *ὁλοκληρωτικά καί κατά πρῶτο λόγο* ἐνάντια στήν τωρινή σύνταξη. Γιά ρίξτε μιά ματιά στόν ἑαυτό σας, κ. κ. λεγόμενοι κομματικοί συντάχτες πού ἀνακινεῖτε ζήτημα πολιτικαντισμοῦ τῶν στενῶν ὁμίλων!

Γιά τόν Μάρτοφ εἶναι τώρα σέ τέτοιο βαθμό δυσάρεστα τά γεγονότα τῆς πάλης μας στό συνέδριο, πού προσπαθεῖ νά τά συγκαλύψει ὁλότελα. «Ἰσκριστής — λέει — εἶναι ἐκεῖνος πού στό συνέδριο τοῦ κόμματος καί πρίν ἀπ' αὐτό ἔδειχνε τήν πλήρη ἀλληλεγγύη του πρός τήν „Ἴσκρα“, ὑπεράσπιζε τό πρόγραμμά της καί τίς ὀργανωτικές της ἀπόψεις καί ὑποστήριζε τήν ὀργανωτική της πολιτική. Στό συνέδριο ὑπῆρχαν πάνω ἀπό σαράντα τέτοιοι ἰσκριστές — τόσοι ψῆφοι δόθηκαν ὑπέρ τοῦ προγράμματος τῆς „Ἴσκρα“ καί ὑπέρ τῆς ἀπόφασης γιά τήν ἀναγνώριση τῆς „Ἴσκρα“ σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ κόμματος». Ἀνοῖξτε τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου καί θά δεῖτε ὅτι τό πρόγραμμα ψηφίστηκε ἀπ' *ὅλους* (σελ. 233), ἐκτός ἀπό τόν Ἀκίμοφ πού ἔδοσε λευκή ψῆφο. Μέ τόν τρόπο αὐτόν ὁ σ. Μάρτοφ θέλει νά μᾶς πείσει ὅτι καί οἱ μπουντιστές, καί ἡ Μπροῦκερ, καί ὁ Μαρτίνοφ *ἀπέδειξαν* τήν «πλήρη ἀλληλεγγύη» τους πρός τήν «Ἴσκρα» καί *ὑπεράσπιζαν* τίς ὀργανωτικές της ἀπόψεις! Αὐτό εἶναι γελοῖο. Τό γεγονός ὅτι *ὕστερα* ἀπό τό συνέδριο *ὅλοι* οἱ σύνεδροι ἔγιναν ἰσότιμα μέλη τοῦ κόμματος (καί πάλι ὄχι ὅλοι γιατί οἱ μπουντιστές ἀποχώρησαν) συγχέεται ἐδῶ μέ τό γεγονός τοῦ χωρισμοῦ σέ παρατάξεις, πού προκαλοῦσε τήν πάλη *στή διάρκεια* τοῦ συνεδρίου. Ἀντί νά μελετηθεῖ *ἀπό ποιά στοιχεῖα* διαμορφώθηκαν ὕστερα ἀπό τό συνέδριο ἡ «πλειοψηφία» καί ἡ «μειοψηφία», γίνεται ὑποκατάσταση τῆς μελέτης μέ τήν ἐπίσημη φράση: ἀναγνώρισαν τό πρόγραμμα!

Πάρτε τήν ψηφοφορία γιά τήν ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου. Θά δεῖτε ὅτι ἀκριβῶς ὁ Μαρτίνοφ, στόν ὁποῖο ὁ σ. Μάρτοφ μέ θάρρος ἄξιο καλύτερης χρήσης ἀποδίδει τώρα τήν ὑπεράσπιση τῶν ὀργανωτικῶν ἀπόψεων καί τῆς ὀργανωτικῆς πολιτικῆς τῆς «Ἴσκρα», ἦταν ἐκεῖνος πού ἐπέμενε νά χωριστεῖ ἡ ἀπόφαση σέ δυό μέρη: ἁπλή ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν ΚΟ καί ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν της. Ὅταν μπῆκε σέ ψηφοφορία τό πρῶτο μέρος τῆς ἀπόφασης (ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς «Ἴσκρα» καί ἔκφραση *ἀλληλεγγύης* πρός αὐτήν) *μόνο 35 ψῆφοι* δόθηκαν ὑπέρ, δυό κατά (Ἀκίμοφ καὶ Μπροῦκερ) καί ἕντεκα ἦταν λευκοί (Μαρτίνοφ, πέντε μπουντιστές καί πέντε ψῆφοι τῆς σύνταξης: δυό δικοί μου, δυό τοῦ Μάρτοφ καί ἕνας τοῦ Πλεχάνοφ). Ἑπομένως ἡ ὁμάδα τῶν

ἀντιισκριστῶν (πέντε μπουντιστές καί τρεῖς ραμποτσεντέλτσι) ἀποκαλύπτεται ὁλοκάθαρα καί σ' αὐτή τήν περίπτωση, σ' αὐτό τό πιό εὐνοϊκό γιά τίς τωρινές ἀπόψεις τοῦ Μάρτοφ παράδειγμα πού τό διάλεξε ὁ ἴδιος. Πάρτε τήν ψηφοφορία γιά τό δεύτερο μέρος τῆς ἀπόφασης — ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου χωρίς καμιά αἰτιολογική ἔκθεση καί χωρίς ἔκφραση ἀλληλεγγύης πρός αὐτήν (σελίδα 147 τῶν πραχτικῶν): *ὑπέρ* δόθηκαν 44 ψῆφοι πού ὁ τωρινός Μάρτοφ τούς ἀποδίδει στούς ἰσκριστές. Ὁ συνολικός ἀριθμός τῶν ψήφων ἦταν 51· ἀφαιρώντας τούς πέντε ψήφους τῶν συνταχτῶν πού ἀπέσχον, ἔχουμε 46· δυό ψήφισαν *κατά* (ὁ Ἀκίμοφ καί ἡ Μπροῦκερ)· συνεπῶς μέσα στούς ὑπόλοιπους 44 συμπεριλαβαίνεται καί *ὅλη ἡ πεντάδα τῶν μπουντιστῶν*. Καί συνεπῶς οἱ μπουντιστές στό συνέδριο «ἔδειξαν πλήρη ἀλληλεγγύη μέ τήν „Ἴσκρα"» — ἔτσι γράφεται ἡ ἐπίσημη ἱστορία ἀπό τήν ἐπίσημη «Ἴσκρα»! Προτρέχοντας θά ἐξηγήσουμε στόν ἀναγνώστη τίς πραγματικές αἰτίες αὐτῆς τῆς ἐπίσημης ἀλήθειας: ἡ σημερινή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» θά μποροῦσε νά εἶναι καί θά ἦταν πραγματική κομματική σύνταξη (καί ὄχι quasi *-κομματική, ὅπως εἶναι τώρα), *ἄν δέν εἶχαν φύγει ἀπό τό συνέδριο οἱ μπουντιστές καί οἱ ραμποτσεντέλτσι·* νά γιατί χρειάστηκε νά ἀνακηρυχτοῦν «ἰσκριστές» αὐτοί οἱ πιστότατοι φρουροί τῆς σημερινῆς λεγόμενης κομματικῆς σύνταξης. Ὅμως σχετικά μ' αὐτό θά μιλήσουμε διεξοδικά παρακάτω.

Τό ἑπόμενο ἐρώτημα εἶναι: ἄν τό συνέδριο ἦταν μιά πάλη ἀνάμεσα στά ἰσκρικά καί στά ἀντιισκρικά στοιχεῖα, δέν ὑπῆρχαν ἄραγε ἐνδιάμεσα, ἀσταθῆ στοιχεῖα, πού ταλαντεύονταν ἀνάμεσα στά πρῶτα καί στά δεύτερα; Ὁ καθένας πού ξέρει κάπως τό κόμμα μας καί τή συνηθισμένη φυσιογνωμία ὅλων τῶν συνεδρίων θά εἶχε a priori ** τήν τάση νά ἀπαντήσει στό ἐρώτημα αὐτό καταφατικά. Ὁ σ. Μάρτοφ δέν ἔχει τώρα καθόλου τή διάθεση νά θυμηθεῖ αὐτά τά ἀσταθῆ στοιχεῖα κι ἔτσι παρουσιάζει τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» καί τούς ἀντιπροσώπους πού ἔκλιναν πρός αὐτήν τυπικούς ἰσκριστές καί τίς διαφωνίες μας μαζί τους τιποτένιες καί ἀσήμαντες. Εὐτυχῶς ἔχουμε τώρα μπροστά μας τό πλῆρες κείμενο τῶν πραχτικῶν καί μποροῦμε νά λύσουμε αὐτό τό ζήτημα — ζήτημα πού ἀφορᾶ βέβαια τή διακρίβωση συγκεκριμένου γεγονότος — μέ βάση τά ντοκου-

* — δῆθεν. *Σύντ.*
** — ἐκ τῶν προτέρων. *Σύντ.*

μενταρισμένα στοιχεῖα. Αὐτά πού εἴπαμε πιό πάνω σχετικά μέ τό γενικό χωρισμό σέ παρατάξεις κατά τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου δέν ἔχουν βέβαια τήν ἀξίωση ὅτι δίνουν ἀπάντηση σ' αὐτό τό ἐρώτημα, ἀλλά ἁπλῶς ὅτι τό τοποθετοῦν σωστά.

Χωρίς τήν ἀνάλυση τῶν πολιτικῶν παρατάξεων, χωρίς τήν εἰκόνα τοῦ συνεδρίου σάν πάλης ὁρισμένων ἀποχρώσεων, δέν μποροῦν νά κατανοηθοῦν καθόλου οἱ διαφωνίες μας. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Μάρτοφ νά συγκαλύψει τή διαφορά τῶν ἀποχρώσεων, συγκαταλέγοντας ἀκόμα καί τούς μπουντιστές στούς ἰσκριστές, ἀποτελεῖ ἁπλῶς ὑπεκφυγή. Ἤδη a priori, μέ βάση τήν προσυνεδριακή ἱστορία τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας, διαγράφονται (γιά παραπέρα ἐπαλήθευση καί ἐξονυχιστική μελέτη) τρεῖς βασικές ὁμάδες: οἱ ἰσκριστές, οἱ ἀντιισκριστές καί τά ἀσταθῆ, ταλαντευόμενα, ἄστατα στοιχεῖα.

γ) ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ. — ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ὁ καλύτερος τρόπος γιά τήν ἀνάλυση τῶν συζητήσεων καί τῶν ψηφοφοριῶν πού ἔγιναν στό συνέδριο εἶναι ν' ἀκολουθήσουμε τή σειρά τῶν συνεδριάσεων τοῦ συνεδρίου, γιά νά σημειώσουμε διαδοχικά τίς πολιτικές ἀποχρώσεις πού διαγράφονταν ὅλο καί πιό καθαρά. Μόνο ὅταν θά εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαῖο θ' ἀπομακρυνόμαστε ἀπό τή χρονολογική σειρά γιά νά ἐξετάσουμε ταυτόχρονα τά ζητήματα πού συνδέονται στενά μεταξύ τους ἤ ὁμοιογενεῖς παρατάξεις. Γιά νά εἴμαστε ἀμερόληπτοι θά προσπαθήσουμε νά ἀναφέρουμε *ὅλες* τίς κυριότερες ψηφοφορίες, παραλείποντας φυσικά τίς ἀπέραντες ψηφοφορίες πάνω σέ μικροζητήματα, γιά τά ὁποῖα τό συνέδριό μας κατανάλωσε πάρα πολύ χρόνο (ἐνμέρει ἀπό τήν ἀπειρία μας καί τήν ἀδεξιότητά μας νά κατανείμουμε τό ὑλικό ἀνάμεσα στίς συνεδριάσεις τῶν ἐπιτροπῶν καί τῶν ὁλομελειῶν κι ἐνμέρει ἀπό παρελκύσεις πού ἔφταναν τά ὅρια τῆς κωλυσιεργίας).

Τό πρῶτο ζήτημα, τό ὁποῖο προκάλεσε συζητήσεις πού ἄρχισαν νά φανερώνουν διαφορές ἀποχρώσεων ἦταν τό ζήτημα ἄν ἔπρεπε νά μπεῖ (στήν «ἡμερησία διάταξη» τοῦ συνεδρίου) σάν πρῶτο θέμα: «Ἡ θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα» (πραχτικά, σελ. 29–33). Σύμφωνα μέ τήν ἄποψη τῆς «Ἴσκρα», πού τήν ὑποστήριξαν ὁ Πλεχάνοφ, ὁ Μάρτοφ, ὁ Τρότσκι κι ἐγώ, δέν μποροῦσε νά ὑπάρχει ἀμφιβολία πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα. Ἡ ἀποχώρηση τῆς Μπούντ ἀπό τό κόμμα ἔδειξε ὁλοκάθαρα τήν ὀρθό-

τητα τῶν ἀπόψεών μας: ἄν ἡ Μπούντ δέν ἤθελε νά τραβήξει μαζί μας καί νά ἀναγνωρίσει τίς ὀργανωτικές ἀρχές πού μαζί μέ τήν «Ἴσκρα» τίς συμμεριζόταν ἡ πλειοψηφία τοῦ κόμματος, θά ἦταν ἀνώφελο καί παράλογο «νά προσποιούμαστε» ὅτι πᾶμε μαζί καί νά τραβᾶμε τίς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου σέ μάκρος (ὅπως τίς τραβοῦσαν οἱ μπουντιστές). Τό ζήτημα εἶχε πιά διασαφηνιστεῖ στόν τύπο πέρα γιά πέρα καί γιά κάθε κάπως σκεπτόμενο μέλος τοῦ κόμματος ἦταν ὁλοφάνερο ὅτι τό μόνο πού ἔμενε ἦταν νά τεθεῖ ἀνοιχτά τό ζήτημα καί νά γίνει καθαρά καί τίμια ἡ ἐκλογή: αὐτονομία (πᾶμε μαζί) ἤ ὁμοσπονδία (χωρίζουμε).

Οἱ μπουντιστές πού χρησιμοποιοῦσαν σέ ὅλη τους τήν πολιτική ὑπεκφυγές, θέλησαν κι ἐδῶ νά ξεφύγουν, παρελκύοντας τό ζήτημα. Ὁ σ. Ἀκίμοφ προσχωρεῖ σ' αὐτούς καί παρουσιάζει ἀμέσως ἐξονόματος, ὅπως φαίνεται, ὅλων τῶν ὀπαδῶν τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» τίς ὀργανωτικές διαφωνίες μέ τήν «Ἴσκρα» (πρακτικά, σελ. 31). Μέ τό μέρος τῆς Μπούντ καί τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» τάσσεται ὁ σ. Μάχοφ (δυό ψῆφοι τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Νικολάγεφ πού λίγο πρίν εἶχε ἐκφράσει τήν ἀλληλεγγύη της πρός τήν «Ἴσκρα»!). Γιά τόν σ. Μάχοφ τό ζήτημα εἶναι τελείως ἀσαφές καί θεωρεῖ «νευραλγικό σημεῖο» καί τό «ζήτημα τῆς δημοκρατικῆς συγκρότησης ἤ ἀντίθετα (σημειῶστε το αὐτό!) τοῦ συγκεντρωτισμοῦ» — ἴδια καί ἀπαράλλαχτα ὅπως ἡ πλειοψηφία τῆς τωρινῆς μας «κομματικῆς» σύνταξης, πού στό συνέδριο δέν εἶχε ἀκόμα ἀντιληφθεῖ αὐτό τό «νευραλγικό σημεῖο»!

Ἔτσι λοιπόν στούς ἰσκριστές ἀντιτάσσονται ἡ Μπούντ, τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο» καί ὁ σ. Μάχοφ· εἶχαν ὅλοι μαζί ἀκριβῶς τούς δέκα ψήφους πού δόθηκαν ἐναντίον μας (σελ. 33). *Ὑπέρ* δόθηκαν *30 ψῆφοι* — ὅπως θά δοῦμε παρακάτω, γύρω ἀπ' αὐτόν τόν ἀριθμό κυμαίνονται συχνά οἱ ψῆφοι πού συγκεντρώνουν οἱ ἰσκριστές. Ἕντεκα, ὅπως ἀποδείχνεται, τήρησαν ἀποχή, — χωρίς νά πάρουν, ὅπως φαίνεται, τό μέρος οὔτε τοῦ ἑνός οὔτε τοῦ ἄλλου ἀπό τά ἀντιμαχόμενα «κόμματα». Εἶναι ἀξιοσημείωτο πώς στήν ψηφοφορία πάνω στό ἄρθρο 2 τοῦ καταστατικοῦ τῆς Μπούντ (ἡ ἀπόριψη αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου 2 ἦταν ἐκείνη πού προκάλεσε τήν ἀποχώρηση τῆς Μπούντ ἀπό τό κόμμα), αὐτοί πού ψήφισαν ὑπέρ τοῦ ἄρθρου 2 κι ἐκεῖνοι πού τήρησαν ἀποχή ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν πάλι δέκα (πρακτικά, σελ. 289) καί ἦταν ἴσα ἴσα οἱ τρεῖς «ραμποτσεντέλτσι» (Μπροῦκερ, Μαρτίνοφ καί Ἀκίμοφ) καί ὁ σ. Μάχοφ πού τήρησαν ἀποχή. Εἶναι ὁλοφάνερο πώς ἡ ψηφοφορία γιά τή *σειρά* πού ἔπρεπε νά πάρει στήν ἡμε-

ρησία διάταξη τό ζήτημα τῆς Μπούντ ἔδοσε ἕναν *ὄχι τυχαῖο* χωρισμό σέ παρατάξεις. Εἶναι ὁλοφάνερο πώς ὅλοι αὐτοί οἱ σύντροφοι διαφωνοῦσαν μέ τήν «Ἴσκρα» ὄχι μόνο ὡς πρός τό τεχνικό ζήτημα τῆς σειρᾶς τῶν θεμάτων, ἀλλά *καί ὡς πρός τήν οὐσία*. Στήν περίπτωση τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» ἡ διαφωνία αὐτή πάνω στήν οὐσία εἶναι ὁλοφάνερη στόν καθένα, ἐνῶ ὁ σ. Μάχοφ στήν ὁμιλία του σχετικά μέ τήν ἀποχώρηση τῆς Μπούντ ἔδοσε ἕνα ἀμίμητο χαρακτηρισμό τῆς στάσης του (σελ. 289–290 τῶν πραχτικῶν). Ἀξίζει νά σταθοῦμε στήν ὁμιλία αὐτή. Ὁ σ. Μάχοφ λέει πώς ὕστερα ἀπό τήν ἀπόφαση πού ἀπέριψε τήν ὁμοσπονδία, «γιά μένα τό ζήτημα τῆς θέσης τῆς Μπούντ μέσα στό ΣΔΕΚΡ ἀπό ζήτημα ἀρχῆς ἔγινε ζήτημα ἔμπραχτης πολιτικῆς ἀπέναντι σέ μιά ἱστορικά διαμορφωμένη ἐθνική ὀργάνωση· ἐδῶ — συνεχίζει ὁ ὁμιλητής — δέν μποροῦσα νά μή πάρω ὑπόψη ὅλες τίς συνέπειες πού ἦταν δυνατόν νά προκύψουν ἀπό τήν ψηφοφορία μας καί γι' αὐτό θά ψήφιζα ὑπέρ τοῦ δεύτερου ἄρθρου στό σύνολό του». Ὁ σ. Μάχοφ ἀφομοίωσε θαυμάσια τό πνεῦμα τῆς «ἔμπραχτης πολιτικῆς»: ἀπό ἄποψη ἀρχῶν ἔχει *ἤδη* ἀπορίψει τήν ὁμοσπονδία καί *γι' αὐτό* στήν πράξη *θά ψήφιζε* ὑπέρ τοῦ ἄρθρου τοῦ καταστατικοῦ πού πραγματοποιεῖ αὐτή τήν ὁμοσπονδία! Καί αὐτός ὁ «πραχτικός» σύντροφος ἐξηγεῖ τή βαθιά θεμελιωμένη σέ ἀρχές θέση του μέ τά παρακάτω λόγια: «Ὅμως (τό περίφημο «ὅμως» τοῦ Στσεντρίν!) μιά καί ἡ ψῆφος μου, ὅπως κι ἄν τήν χρησιμοποιοῦσα, θά εἶχε ἁπλῶς χαρακτήρα ἀρχῶν (!!) καί δέ θά μποροῦσε νά ἔχει πραχτικό χαρακτήρα, ἐπειδή ὅλοι οἱ ἄλλοι σύνεδροι ψήφισαν σχεδόν ὁμόφωνα, προτίμησα νά ἀπόσχω ἀπό τήν ψηφοφορία γιά νά κάνω πιό χτυπητή ἀπό ἄποψη ἀρχῶν»... (ὁ θεός νά μᾶς φυλάει ἀπό τέτοιο πνεῦμα ἀρχῶν!)... «τή διαφορά τῆς θέσης μου στή δοσμένη περίπτωση ἀπό τή θέση πού ὑποστήριζαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Μπούντ, πού ψήφισαν ὑπέρ τοῦ ἄρθρου. Ἀπεναντίας θά ψήφιζα ὑπέρ τοῦ ἄρθρου, ἄν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Μπούντ ψήφιζαν λευκό, ὅπως ἐπέμεναν στήν ἀρχή». Ἄς καταλάβει ὅποιος μπορεῖ! Ἄνθρωπος μέ ἀρχές ἀποφεύγει νά πεῖ μεγαλόφωνα «ναί», γιατί αὐτό πραχτικά εἶναι ἀνώφελο ὅταν ὅλοι λένε: ὄχι.

Μετά τήν ψηφοφορία πάνω στό ζήτημα τῆς σειρᾶς πού ἔπρεπε νά πάρει τό θέμα τῆς Μπούντ, στό συνέδριο βγῆκε στήν ἐπιφάνεια τό ζήτημα τῆς ὁμάδας «Μπορμπά», πού κι αὐτό ὁδήγησε σ' ἕναν ἐξαιρετικά ἐνδιαφέροντα χωρισμό σέ παρατάξεις καί συνδέθηκε στενά μέ τό πιό «νευραλγικό» ζήτημα τοῦ συνεδρίου, τό ζήτημα σχετικά μέ τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τά

κεντρικά ὄργανα. Ἡ ἐπιτροπή πού ὁρίστηκε γιά τόν καθορισμό τῆς σύνθεσης τοῦ συνεδρίου ἐκφράζει τή γνώμη νά μή κληθεῖ στό συνέδριο ἡ ὁμάδα «Μπορμπά», γνώμη πού εἶναι σύμφωνη μέ τήν ἀπόφαση τῆς Ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, πού εἶχε ψηφιστεῖ *δυό φορές* (βλ. σελ. 383 καί 375 τῶν πρακτικῶν) καί μέ τήν ἔκθεση τῶν *ἀντιπροσώπων τῆς Ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς στήν ἐπιτροπή* σύνθεσης τοῦ συνεδρίου (σελ. 35).

Ὁ σύντροφος Γεγκόροφ, *μέλος τῆς ΟΕ*, δηλώνει ὅτι «τό ζήτημα τῆς „Μπορμπά" (σημειῶστε το αὐτό: τῆς „Μπορμπά" καί ὄχι τοῦ τάδε ἤ τοῦ δεῖνα μέλους τῆς ὁμάδας αὐτῆς) εἶναι καινούργιο γι' αὐτόν» καί ζητάει νά γίνει διάλειμμα. Πῶς ἕνα ζήτημα πού πάνω σ' αὐτό ἡ Ὀργανωτική ἐπιτροπή εἶχε πάρει δυό φορές ἀπόφαση, μποροῦσε νά εἶναι καινούργιο γιά ἕνα μέλος τῆς ΟΕ παραμένει μυστήριο. Κατά τό διάλειμμα ἔγινε συνεδρίαση τῆς ΟΕ (βλ. σελ. 40 τῶν πρακτικῶν) ὅπου πῆραν μέρος τά μέλη πού ἔτυχε νά βρίσκονται στό συνέδριο (μερικά μέλη τῆς Ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, παλιά μέλη τῆς ὀργάνωσης τῆς «Ἴσκρα», ἔλειπαν ἀπό τό συνέδριο) *. Ἀρχίζουν οἱ συζητήσεις γιά τήν «Μπορμπά». Οἱ ραμποτσεντέλτσι τάσσονται ὑπέρ (Μαρτίνοφ, Ἀκίμοφ καί Μπροῦκερ, σελ. 36–38). Οἱ ἰσκριστές (Πάβλοβιτς, Σορόκιν, Λάνγκε, Τρότσκι, Μάρτοφ κ. ἄ.) τάσσονται κατά. Τό συνέδριο χωρίζεται ξανά στίς ἤδη γνωστές μας παρατάξεις. Ἀρχίζει πεισματική πάλη γύρω ἀπό τήν «Μπορμπά» καί ὁ σύντροφος Μάρτοφ βγάζει ἕναν ἐξαιρετικά ἐμπεριστατωμένο (σελ. 38) καί «μαχητικό» λόγο ὅπου τονίζει πολύ δικαιολογημένα τήν «ἀνισότητα τῆς ἀντιπροσώπευσης» τῶν ὁμάδων τῆς Ρωσίας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ καί λέει ὅτι μάλλον δέ θά ἦταν «καλό» νά δοθεῖ ἕνα ὁποιοδήποτε «προνόμιο» σέ ὁμάδα τοῦ ἐξωτερικοῦ (χρυσά λόγια, ἐξαιρετικά διδαχτικά σήμερα, στό φῶς τῶν γεγονότων πού διαδραματίστηκαν μετά τό συνέδριο!) καί ὅτι δέν πρέπει νά ἐνθαρρύνουμε «τό ὀργανωτικό χάος μέσα στό κόμμα, χάος πού τό χαρακτήριζε ἕνα κομμάτιασμα πού δέν τό προκαλοῦν κανενός εἴδους λόγοι ἀρχῶν» (πέτυχε στό σταυρό... — τή «μειοψηφία» τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματός μας!). Ἐκτός ἀπό τούς ὀπαδούς τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» *κανένας* δέν πῆρε θέση ἀνοιχτά καί αἰτιολογημένα ὑπέρ τῆς «Μπορμπά» ὥς τή στιγμή πού ἔκλεισε ὁ κατάλογος τῶν ὁμιλητῶν (σελ. 40): πρέπει νά εἴμαστε δίκαιοι ἀπέναντι στόν σύντροφο Ἀκίμοφ καί στούς φίλους του

* Γιά τή συνεδρίαση αὐτή βλέπε τό «γράμμα» τοῦ Πάβλοβιτς, μέλους τῆς ΟΕ πού εἶχε ἐκλεγεῖ *ὁμόφωνα* πρίν ἀπό τό συνέδριο ἕβδομο μέλος τῆς σύνταξης καί ἔμπιστό της πρόσωπο (πρακτικά τοῦ Συνδέσμου, σελ. 44).

καί νά ποῦμε ὅτι αὐτοί τουλάχιστον δέν τά στριφογύριζαν καί δέν κρύβονταν, ἀλλά ἀκολουθοῦσαν ἀνοιχτά τή γραμμή τους, ἔλεγαν ἀνοιχτά ὅ,τι ἤθελαν νά ποῦν.

Ὕστερα ἀπό τό κλείσιμο τοῦ καταλόγου τῶν ὁμιλητῶν, ὅταν δέν ἐπιτρεπόταν πιά νά μιλήσει κανείς *πάνω στήν οὐσία* τοῦ ζητήματος, ὁ σύντροφος Γεγκόροφ «ἀπαιτεῖ ἐπίμονα νά διαβαστεῖ ἡ ἀπόφαση πού μόλις εἶχε παρθεῖ ἀπό τήν ΟΕ». Δέν εἶναι παράξενο πού οἱ σύνεδροι ἀγαναχτοῦν γι' αὐτή του τήν ἐνέργεια καί ὁ σ. Πλεχάνοφ σάν πρόεδρος ἐκφράζει τήν «ἀπορία του, πῶς ὁ σ. Γεγκόροφ μπορεῖ νά ἐπιμένει στήν ἀπαίτησή του». Εἶναι φανερό πώς μόνο τό ἕνα ἀπό τά δυό μποροῦσε νά γίνει: ἤ νά πεῖς τή γνώμη σου ἀνοιχτά καί συγκεκριμένα πάνω στήν οὐσία τοῦ ζητήματος μπροστά σ' ὅλο τό συνέδριο ἤ νά μή πάρεις καθόλου θέση. Ν' ἀφήνεις ὅμως νά κλείσει πρῶτα ὁ κατάλογος τῶν ὁμιλητῶν καί ὕστερα, μέ τό πρόσχημα τοῦ «τελικοῦ λόγου», νά παρουσιάζεις στό συνέδριο μιά *καινούργια* ἀπόφαση τῆς ΟΕ — ἀκριβῶς πάνω στό ἴδιο ζήτημα πού μόλις συζητήθηκε — αὐτό ἰσοδυναμεῖ μέ πισώπλατο χτύπημα!

Ἡ συνεδρίαση ἐπαναλαβαίνεται τό ἀπόγευμα καί τό γραφεῖο πού ἐξακολουθεῖ νά ἀπορεῖ, ἀποφασίζει ν' ἀφήσει τούς «τύπους» καί νά καταφύγει σ' ἕνα ἔσχατο μέσο πού χρησιμοποιεῖται στά συνέδρια μόνο σέ ἐξαιρετικές περιπτώσεις: στή «συντροφική ἐξήγηση». Ὁ Ποπόφ, ἀντιπρόσωπος τῆς ΟΕ, ἀνακοινώνει τήν ἀπόφαση τῆς ΟΕ, πού ψηφίστηκε ἀπ' ὅλα τά μέλη της, ἐκτός ἀπό ἕνα, τόν Πάβλοβιτς (σελ. 43), καί πού πρότεινε στό συνέδριο νά καλέσει τόν Ριαζάνοφ.

Ὁ Πάβλοβιτς δηλώνει ὅτι ἀρνήθηκε καί ἀρνεῖται τήν ἐγκυρότητα τῆς συνεδρίασης τῆς ΟΕ καί ὅτι ἡ νέα ἀπόφαση τῆς ΟΕ «*ἀντιφάσκει πρός τήν προηγούμενη ἀπόφασή της*». Ἡ δήλωση αὐτή προκαλεῖ θύελλα. Ὁ σ. Γεγκόροφ, ἐπίσης μέλος τῆς ΟΕ καί μέλος τῆς «Γιούζνι ραμπότσι», ἀποφεύγει ν' ἀπαντήσει πάνω στήν οὐσία τοῦ ζητήματος καί προσπαθεῖ νά μεταφέρει τό κέντρο βάρους στό ζήτημα τῆς πειθαρχίας. Ἰσχυρίζεται πώς ὁ σύντροφος Πάβλοβιτς ἔχει δῆθεν παραβιάσει τήν κομματική πειθαρχία (!), γιατί ἡ ΟΕ, ἀφοῦ ἄκουσε τή διαμαρτυρία τοῦ Πάβλοβιτς, ἀποφάσισε «νά μή ἀνακοινωθεῖ στό συνέδριο ἡ ἰδιαίτερη γνώμη τοῦ Πάβλοβιτς». Οἱ συζητήσεις μετατοπίζονται στό ζήτημα τῆς κομματικῆς πειθαρχίας καί ὁ Πλεχάνοφ, μέσα σέ παταγώδη χειροκροτήματα τοῦ συνεδρίου, ἐξηγεῖ κατά τρόπο διδαχτικό στόν σ. Γεγκόροφ ὅτι «*ἐμεῖς δέν ἔχουμε ἐπιταχτικές ἐντολές*» (σελ. 42, παράβαλε καί τή σελ. 379, κανονισμός τοῦ

συνεδρίου, § 7: «Ἡ πληρεξουσιότητα τῶν ἀντιπροσώπων δέν πρέπει νά περιορίζεται ἀπό ἐπιταχτικές ἐντολές. Οἱ ἀντιπρόσωποι στήν ἄσκηση τῆς πληρεξουσιότητάς τους εἶναι τελείως ἐλεύθεροι κι ἀνεξάρτητοι»). «Τό συνέδριο εἶναι τό ἀνώτατο κομματικό ὄργανο», καί συνεπῶς παραβιάζει τήν κομματική πειθαρχία καί τόν κανονισμό τοῦ συνεδρίου ἀκριβῶς ἐκεῖνος πού μέ ὁποιονδήποτε τρόπο δυσκολεύει ὁποιονδήποτε ἀντιπρόσωπο ν' ἀπευθυνθεῖ *ἀπευθείας* στό συνέδριο *γιά ὅλα*, χωρίς καμιά ἐξαίρεση καί ἀφαίρεση, τά ζητήματα τῆς κομματικῆς ζωῆς. Ἔτσι τό ἐπίμαχο ζήτημα καταλήγει στό δίλημμα: πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων ἤ κομματικότητα; Περιορισμός τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ συνεδρίου ἐνονόματι φανταστικῶν δικαιωμάτων ἤ καταστατικῶν διαφόρων ὁμάδων καί ὁμίλων, εἴτε *πλέρια*, ὄχι μόνο στά λόγια μά καί στήν πράξη, διάλυση *ὅλων* τῶν κατώτερων ὀργάνων καί τῶν παλιῶν μικροομάδων μπροστά στό συνέδριο, ὥσπου νά δημιουργηθοῦν γνήσια-κομματικά, ὑπεύθυνα ὄργανα. Ὁ ἀναγνώστης βλέπει κιόλας ἀπ' αὐτό τί τεράστια σημασία εἶχε ἀπό ἄποψη ἀρχῶν αὐτή ἡ διαμάχη, ἀπό τήν ἀρχή ἀκόμα τοῦ συνεδρίου (τρίτη συνεδρίαση), ἑνός συνεδρίου πού ἔβαζε γιά σκοπό του τήν ἔμπραχτη ἀνασυγκρότηση τοῦ κόμματος. Γύρω ἀπό τή διαμάχη αὐτή συγκεντρώθηκε, σά νά λέμε, ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στούς παλιούς ὁμίλους καί μικροομάδες (σάν τή «Γιούζνι ραμπότσι») καί στό ἀναγεννώμενο κόμμα. Καί οἱ ἀντιισκρικές ὁμάδες αὐτοξεσκεπάζονται ἀμέσως: καί ὁ μπουντιστής Ἄμπραμσον, καί ὁ σ. Μαρτίνοφ, φλογερός σύμμαχος τῆς σημερινῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα», καί ὁ γνωστός μας σ. Μάχοφ — ὅλοι τους τάσσονται ὑπέρ τοῦ Γεγκόροφ καί τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» καί κατά τοῦ Πάβλοβιτς. Ὁ σύντροφος Μαρτίνοφ πού συναγωνίζεται τώρα πότε τόν Μάρτοφ καί πότε τόν Ἀξελρόντ σέ ἐπίδειξη ὀργανωτικοῦ «δημοκρατισμοῦ», θυμήθηκε ἀκόμα καί τό... στρατό ὅπου μπορεῖ νά προσφύγει κανείς σέ ἀνώτερο ὄργανο, ἀλλά μόνο ἱεραρχικῶς!! Τό ἀληθινό νόημα αὐτῆς τῆς «συμπαγοῦς» ἀντιισκρικῆς ἀντιπολίτευσης ἦταν ὁλοφάνερο γιά τόν καθένα πού παραβρέθηκε στό συνέδριο ἤ πού παρακολούθησε προσεχτικά τήν ἐσωκομματική ἱστορία μας πρίν ἀπό τό συνέδριο. Σκοπός τῆς ἀντιπολίτευσης (σκοπός πού ἴσως καί νά μή τόν συναισθάνονταν πάντοτε ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποί της καί κάποτε νά τόν ἐπεδίωκαν ἀπό κεκτημένη ταχύτητα) ἦταν νά περιφρουρήσει τήν ἀνεξαρτησία, τήν αὐτοτέλεια καί τά στενά συμφέροντα τῶν μικροομάδων ἀπό τήν ἀπορόφησή τους ἀπό τό πλατύ κόμμα πού στηριζόταν στίς ἀρχές τῆς «Ἴσκρα».

᾿Απ᾿ αὐτήν ἀκριβῶς τή σκοπιά ἀντίκρυσε τό ζήτημα καί ὁ σ. Μάρτοφ πού τότε δέν εἶχε προκάνει ἀκόμα νά ἑνωθεῖ μέ τόν Μαρτίνοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ ξεσπαθώνει ἀποφασιστικά, καί σ᾿ αὐτό τό ξεσπάθωμα ἔχει δίκιο, ἐνάντια σ᾿ ἐκείνους πού «ἡ ἀντίληψή τους γιά τήν κομματική πειθαρχία δέν προχωρεῖ πέρα ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἐπαναστάτη πρός τήν ὁμάδα *κατώτερης* κατηγορίας ὅπου ἀνήκει». «Κανένας *ἀναγκαστικός* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Μάρτοφ) χωρισμός σέ παρατάξεις δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀνεκτός μέσα σ᾿ ἕνα ἑνιαῖο κόμμα», — ἐξηγεῖ ὁ Μάρτοφ στούς ὀπαδούς τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων, χωρίς νά προμαντεύει πόσο μαστιγώνει μέ τά λόγια αὐτά τήν ἴδια τήν πολιτική του στάση στό τέλος τοῦ συνεδρίου καί ὕστερα ἀπό τό συνέδριο... Ὁ ἀναγκαστικός χωρισμός σέ παρατάξεις δέν εἶναι ἀνεκτός στήν περίπτωση τῆς ΟΕ, εἶναι ὅμως ἐντελῶς ἀνεκτός στήν περίπτωση τῆς σύνταξης. Ὁ Μάρτοφ καταδικάζει τόν ἀναγκαστικό χωρισμό ὅταν τόν βλέπει μέσα ἀπό τό κεντρικό ὄργανο, τόν ὑπερασπίζει ὅμως ἀπό τή στιγμή πού δυσαρεστήθηκε ἀπό τή σύνθεση τοῦ κεντρικοῦ ὀργάνου...

Εἶναι ἐνδιαφέρον νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ στήν ὁμιλία του ὑπογράμμισε ἰδιαίτερα ὄχι μόνο τό «τεράστιο λάθος» τοῦ σ. Γεγκόροφ, ἀλλά καί τήν πολιτική ἀστάθεια πού ἔδειξε ἡ ΟΕ. «᾿Εξονόματος τῆς ΟΕ — ἔλεγε ὁ Μάρτοφ μέ δικαιολογημένη ἀγανάχτηση — ὑποβλήθηκε μιά πρόταση *διαμετρικά ἀντίθετη* μέ τήν ἔκθεση τῆς ἐπιτροπῆς σύνθεσης τοῦ συνεδρίου (πού βασίζεται, προσθέτουμε ἐμεῖς, στήν ἔκθεση τῶν μελῶν τῆς ΟΕ: σελ. 43, λόγια τοῦ Κολτσόφ) καί μέ *τίς προηγούμενες προτάσεις τῆς ΟΕ*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου). Ὅπως βλέπετε, ὁ Μάρτοφ καταλάβαινε καθαρά *τότε*, πρίν κάνει τή «στροφή», πώς ἡ ἀντικατάσταση τῆς «Μπορμπά» ἀπό τόν Ριαζάνοφ δέν ἐξαλείφει καθόλου τήν ἀπόλυτη ἀντιφατικότητα καί τήν ἀστάθεια τῶν ἐνεργειῶν τῆς ΟΕ (τά μέλη τοῦ κόμματος μποροῦν νά μάθουν ἀπό τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου, σελ. 57, πῶς ἔβλεπε ὁ Μάρτοφ τό ζήτημα ὕστερα ἀπό τή στροφή του). Ὁ Μάρτοφ τότε δέν περιορίστηκε σέ μιά ἀνάλυση τοῦ ζητήματος τῆς πειθαρχίας· ρώτησε ἀνοιχτά καί τήν ΟΕ: «τί τό καινούργιο συνέβη πού νά κάνει ἀναγκαία τήν *ἀλλαγή*;» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου). Πραγματικά, ὅταν ἡ ΟΕ ὑπέβαλε τήν πρότασή της, δέν εἶχε κάν τό ἀπαιτούμενο θάρρος νά ὑπερασπίσει τή γνώμη της ἀνοιχτά, ὅπως τήν ὑπεράσπιζαν ὁ ᾿Ακίμοφ καί οἱ ἄλλοι. Ὁ Μάρτοφ τό διαψεύδει αὐτό (πραχτικά τοῦ Συνδέσμου, σελ. 56), ὅποιος ὅμως διαβάσει τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου θά

δεῖ ὅτι ὁ Μάρτοφ κάνει λάθος. Ὁ Ποπόφ, ὑποβάλλοντας τήν πρόταση ἀπομέρους τῆς ΟΕ, δέν ἀνέφερε *οὔτε λέξη* γιά τά αἴτια (σελ. 41 τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος). Ὁ Γεγκόροφ ἀνάγει τό θέμα σέ ζήτημα πειθαρχίας καί τό μόνο πού εἶπε ὡς πρός τήν οὐσία τοῦ ζητήματος εἶναι: «μπορεῖ στήν ΟΕ νά παρουσιάστηκαν νέοι λόγοι»... (ὅμως ἄν παρουσιάστηκαν καί ποιοί ἦταν οἱ νέοι αὐτοί λόγοι εἶναι ἄγνωστο)... «μποροῦσε νά ξεχάσει νά συμπεριλάβει κάποιον κτλ.». (Αὐτό τό «κτλ.» εἶναι τό μοναδικό καταφύγιο τοῦ ὁμιλητῆ, γιατί ἡ ΟΕ δέν μποροῦσε *νά ξεχάσει* τό ζήτημα τῆς «Μπορμπά» πού τό συζήτησε δυό φορές πρίν ἀπό τό συνέδριο καί μιά φορά στήν ἐπιτροπή). «Ἡ ΟΕ πῆρε αὐτή τήν ἀπόφαση ὄχι γιατί ἄλλαξε τή στάση της ἀπέναντι στήν ὁμάδα „Μπορμπά", ἀλλά γιατί θέλει νά παραμερίσει τά ἐπιπρόσθετα ἐμπόδια ἀπό τό δρόμο τῆς μελλοντικῆς κεντρικῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος στά πρῶτα βήματα τῆς δράσης της». Αὐτή δέν εἶναι αἰτιολόγηση, ἀλλά ἀποφυγή αἰτιολόγησης. Κάθε εἰλικρινής σοσιαλδημοκράτης (κι ἐμεῖς δέν ἔχουμε τήν παραμικρότερη ἀμφιβολία γιά τήν εἰλικρίνεια ὁποιουδήποτε συνέδρου) φροντίζει νά παραμερίσει ὅ,τι *θεωρεῖ* ἐμπόδιο, νά τό παραμερίσει μέ τίς *μεθόδους πού παραδέχεται* σκόπιμες. Αἰτιολογῶ σημαίνει ἐξηγῶ καί ἐκθέτω μέ ἀκρίβεια τήν ἄποψή μου πάνω στά ζητήματα καί ὄχι ξεμπλέκω μέ κοινοτοπίες. Καί τούς *ἦταν ἀδύνατο* νά αἰτιολογήσουν τήν ἀπόφαση αὐτή, χωρίς «νά ἀλλάξουν τή στάση τους ἀπέναντι στήν „Μπορμπά"», ἐπειδή καί οἱ προηγούμενες ἀντίθετες ἀποφάσεις τῆς ΟΕ φρόντιζαν ἐπίσης νά παραμερίσουν τά ἐμπόδια, θεωροῦσαν ὅμως «ἐμπόδιο» ἀκριβῶς τό ἀντίθετο τοῦ σημερινοῦ. Ὁ σ. Μάρτοφ ἐπιτέθηκε δριμύτατα καί ἀπολύτως βάσιμα ἐνάντια σ' αὐτό τό ἐπιχείρημα, ἀποκαλώντας το «*μηδαμινό*» καί ἐμπνευσμένο ἀπό τήν ἐπιθυμία τοῦ «*ξεγλιστρήματος*» καί συμβούλεψε τήν ΟΕ «*νά μή φοβᾶται τί θά πεῖ ὁ κόσμος*». Μέ τά λόγια αὐτά ὁ σ. Μάρτοφ χαρακτήρισε ὑπέροχα τήν οὐσία καί τό νόημα τῆς πολιτικῆς ἐκείνης ἀπόχρωσης πού ἔπαιξε τεράστιο ρόλο στό συνέδριο καί πού τή διακρίνει ἀκριβῶς ἡ ἔλλειψη αὐτοτέλειας, ἡ μηδαμινότητα, ἡ ἔλλειψη δικῆς της γραμμῆς, ὁ φόβος γιά τό τί θά πεῖ ὁ κόσμος, ἡ αἰώνια ταλάντευση ἀνάμεσα στίς δυό ξεκαθαρισμένες πλευρές, ὁ φόβος νά ἐκθέσει ἀνοιχτά τό credo* της — μέ μιά λέξη ὅλα τά χαρακτηριστικά τοῦ «βάλτου»**.

* — σύμβολο πίστης, πρόγραμμα, ἔκθεση κοσμοθεωρίας. *Σύντ.*

** Ὑπάρχουν σήμερα στό κόμμα μας ἄνθρωποι πού ὅταν ἀκοῦνε τή λέξη αὐτή καταλαμβάνονται ἀπό φρίκη καί βάζουν τίς φωνές γιά μή συντροφικές

Συνέπεια αὐτῆς τῆς ἔλλειψης σταθεροῦ πολιτικοῦ χαρακτήρα ἀπό τήν ἀσταθῆ ὁμάδα ἦταν ἀνάμεσα στ' ἄλλα τό γεγονός ὅτι *κανένας*, ἐκτός ἀπό τόν μπουντιστή Γιούντιν (σελ. 53), δέν ὑπέβαλε ὥς τό τέλος τοῦ συνεδρίου σχέδιο ἀπόφασης γιά πρόσκληση ἑνός μέλους τῆς ὁμάδας «Μπορμπά». Ὑπέρ τῆς πρότασης τοῦ Γιούντιν ψήφισαν πέντε, κατά τά φαινόμενα ὅλοι μπουντιστές: τά ταλαντευόμενα στοιχεῖα ἄλλαξαν ξανά θέση! Οἱ ψηφοφορίες πάνω στά σχέδια ἀποφάσεων πού πρότειναν ὁ Κολτσόφ καί ὁ Γιούντιν σχετικά μέ τό ζήτημα αὐτό, ἔδειξαν κατά προσέγγιση τόν ἀριθμό τῶν ψήφων τῆς μεσαίας ὁμάδας: ὁ ἰσκριστής πῆρε 32 ψήφους (σελ. 47)· ὁ μπουντιστής πῆρε 16, δηλ., ἐκτός ἀπό τούς 8 ψήφους τῶν ἀντιισκριστῶν, τούς δυό ψήφους τοῦ σ. Μάχοφ (σελ. 46), τούς τέσσερις ψήφους τῶν μελῶν τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» καί ἄλλους δυό ψήφους. Θά δείξουμε ἀμέσως ὅτι ἡ κατανομή αὐτή τῶν ψήφων δέν μπορεῖ καθόλου νά θεωρηθεῖ τυχαία, ὅμως πρωτύτερα θά σημειώσουμε σύντομα τή *σημερινή* γνώμη τοῦ Μάρτοφ σχετικά μ' αὐτό τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ. Ὁ Μάρτοφ ὑποστήριζε στό Σύνδεσμο ὅτι «ὁ Πάβλοβιτς καί οἱ ἄλλοι συδαύλιζαν τά πάθη». Ἀρκεῖ νά συμβουλευτεῖ κανείς τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου γιά νά δεῖ πώς οἱ πιό ἐμπεριστατωμένοι, καφτεροί καί δριμεῖς λόγοι ἐνάντια στήν «Μπορμπά» καί στήν ΟΕ ἐκφωνήθηκαν ἀπ' τόν ἴδιο τόν Μάρτοφ. Ἐπιχειρώντας νά ρίξει τό «φταίξιμο» στόν Πάβλοβιτς, δείχνει μόνο τή δική του ἀστάθεια: πρίν ἀπό τό συνέδριο ἴσα ἴσα τόν Πάβλοβιτς εἶχε ἐκλέξει σάν ἕβδομο μέλος τῆς σύνταξης· στό συνέδριο εἶχε προσχωρήσει πέρα γιά πέρα στόν Πάβλοβιτς (σελ. 44) ἐνάντια στόν Γεγκόροφ· ἀργότερα ὅμως, ὅταν νικήθηκε ἀπό τόν Πάβλοβιτς, ἄρχισε νά τόν κατηγορεῖ ὅτι «συδαυλίζει τά πάθη». Αὐτό εἶναι ἁπλούστατα γελοῖο.

Στήν «Ἴσκρα» (ἀρ. φύλλου 56) ὁ Μάρτοφ εἰρωνεύεται τό ὅτι δίνεται μεγάλη σημασία στό ζήτημα τῆς πρόσκλησης τοῦ ἄλφα ἤ τοῦ βῆτα. Ἡ εἰρωνία αὐτή στρέφεται καί πάλι ἐναντίον του,

μεθόδους πολεμικῆς. Παράξενη διαστροφή τοῦ αἰσθητηρίου κάτω ἀπό τήν ἐπήρεια τῆς τυπικῆς ἐπισημότητας. . . πού δέν ἔχει τή θέση της ἐδῶ! Εἶναι ζήτημα ἄν ὑπάρχει ἔστω καί ἕνα πολιτικό κόμμα πού νά γνώρισε τήν ἐσωτερική πάλη καί νά μή χρησιμοποίησε αὐτό τόν ὅρο, μέ τόν ὁποῖο χαρακτηρίζονται πάντοτε τά ἀσταθῆ στοιχεῖα πού ταλαντεύονται ἀνάμεσα στούς ἀντιμαχόμενους. Ἀκόμα καί οἱ γερμανοί πού ξέρουν νά κρατοῦν τήν ἐσωτερική πάλη μέσα σέ ὑπέροχα συγκρατημένα πλαίσια, δέν προσβάλλονται ὅταν ἀκοῦν τή λέξη «versumpft» (—«βαλτώδης». *Σύντ.*), δέν καταλαμβάνονται ἀπό φρίκη καί δέ δείχνουν τή γελοία ἐπίσημη pruderie (—ὑποκριτική ντροπαλότητα, φαρισαϊσμό. *Σύντ.*).

γιατί τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ ἦταν ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού ἀποτέλεσε τήν ἀφετηρία γιά τή διαμάχη πάνω σ' ἕνα τόσο «σπουδαῖο» ζήτημα, ὅπως ἡ πρόσκληση τοῦ ἄλφα ἤ τοῦ βῆτα στήν ΚΕ καί στό ΚΟ. Δέν εἶναι καλό αὐτό — νά χρησιμοποιοῦνται δυό μέτρα καί δυό σταθμά, ἀνάλογα μέ τό ἄν τό ζήτημα ἀφορᾶ τή *δική σου* «ὁμάδα κατώτερης κατηγορίας» (σέ σχέση μέ τό κόμμα) ἤ κάποια *ἄλλη*. Αὐτό εἶναι ἀκριβῶς φιλισταϊσμός καί πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων καί ὄχι κομματική ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος. Αὐτό τό ἀποδείχνει ἐπαρκῶς μιά ἁπλή ἀντιπαραβολή τοῦ λόγου τοῦ Μάρτοφ στό Σύνδεσμο (σελ. 57) μέ τό λόγο του στό συνέδριο (σελ. 44). «Δέν μπορῶ νά καταλάβω — εἶπε ὁ Μάρτοφ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, στό λόγο του στό Σύνδεσμο — πῶς ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού τά καταφέρνουν ν' αὐτοκαλοῦνται πάση θυσία ἰσκριστές καί ταυτόχρονα ντρέπονται νά εἶναι ἰσκριστές». Παράξενη ἀνικανότητα κατανόησης τῆς διαφορᾶς πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό «νά αὐτοκαλεῖσαι» καί «νά εἶσαι», ἀνάμεσα στά λόγια καί στά ἔργα. Ὁ ἴδιος ὁ Μάρτοφ στό συνέδριο *αὐτοκαλοῦνταν* ἀντίπαλος τοῦ ἀναγκαστικοῦ χωρισμοῦ σέ παρατάξεις, μετά τό συνέδριο ὅμως ἀποδείχθηκε ὅτι *ἦταν* ὀπαδός του...

δ) ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ «ΓΙΟΥΖΝΙ ΡΑΜΠΟΤΣΙ»

Ἡ κατανομή τῶν ἀντιπροσώπων στό ζήτημα τῆς ΟΕ θά μποροῦσε ἴσως νά φανεῖ τυχαία. Τέτοια γνώμη ὅμως θά ἦταν λαθεμένη καί γιά νά τήν ἐξαλείψουμε θ' ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τή χρονολογική σειρά καί θά ἐξετάσουμε ἀμέσως ἕνα ἐπεισόδιο πού ἔγινε στό τέλος τοῦ συνεδρίου, μά πού συνδέεται στενότατα μέ τό προηγούμενο. Τό ἐπεισόδιο αὐτό εἶναι ἡ διάλυση τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι». Οἱ ἰσκρικές ὀργανωτικές τάσεις γιά πλήρη συσπείρωση τῶν κομματικῶν δυνάμεων καί ἐξάλειψη τοῦ χάους πού κομμάτιαζε τίς δυνάμεις, ἦρθαν σέ σύγκρουση μέ τά συμφέροντα *μιᾶς* ὁμάδας πού εἶχε κάνει ὠφέλιμη δουλειά ὅταν δέν ὑπῆρχε πραγματικό κόμμα καί πού μέ τή συγκεντρωτική ὀργάνωση τῆς δουλειᾶς ἔγινε περιττή. Ἐνονόματι τῶν συμφερόντων τοῦ στενοῦ ὁμίλου ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» μποροῦσε, μέ ὄχι λιγότερα δικαιώματα ἀπό τήν παλιά σύνταξη τῆς «Ἴσκρα», νά προβάλει τήν ἀξίωση τῆς διατήρησης τῆς «συνέχειας» καί τοῦ ἀπαραβιάστου της. Ἐνονόματι τῶν συμφερόντων τοῦ κόμματος ἡ ὁμάδα αὐτή ἔπρεπε νά δεχθεῖ νά περάσουν οἱ δυνάμεις της στίς «ἀντίστοιχες κομματικές ὀργανώσεις» (σελ. 313, τέ-

λος τῆς ἀπόφασης πού ψήφισε τό συνέδριο). Ἀπό τήν ἄποψη τῶν συμφερόντων τοῦ ὁμίλου καί τοῦ «φιλισταϊσμοῦ» δέν μποροῦσε νά μή φαίνεται «λεπτεπίλεπτο» (ἔκφραση τοῦ σ. Ροῦσοφ καί τοῦ σ. Ντέιτς) τό ζήτημα τῆς διάλυσης μιᾶς χρήσιμης ὁμάδας πού, ὅπως καί ἡ παλιά σύνταξη τῆς «Ἴσκρα», δέν τό ἤθελε αὐτό. Ἀπό τήν ἄποψη τῶν συμφερόντων τοῦ κόμματος ἦταν ἀπαραίτητη ἡ διάλυση, τό «χώνεμα» (ἔκφραση τοῦ Γκοῦσεφ) μέσα στό κόμμα. Ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» δήλωσε ἀνοιχτά πώς «δέ βρίσκει ἀναγκαῖο» νά δηλώσει ὅτι θεωρεῖ τόν ἑαυτό της διαλυμένο καί ἀπαιτεῖ ἀπό «τό συνέδριο νά διατυπώσει κατηγορηματικά τή γνώμη του» καί μάλιστα «ἀμέσως: ναί εἴτε ὄχι». Ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» διεκδικοῦσε ἀνοιχτά τό δικαίωμα γιά τήν ἴδια ἀκριβῶς «συνέχεια», πού ἄρχισε νά διεκδικεῖ ἡ παλιά σύνταξη τῆς «Ἴσκρα»... ὕστερα ἀπό τή διάλυσή της! «Παρ' ὅλο πού ὅλοι μας, παρμένοι χωριστά σάν ἄτομα, ἀποτελοῦμε ἕνα ἑνιαῖο κόμμα, — εἶπε ὁ σύντροφος Γεγκόροφ, — ὡστόσο τό κόμμα ἀποτελεῖται πάντως ἀπό μιά ὁλόκληρη σειρά ὀργανώσεις πού πρέπει νά ὑπολογίζονται *σάν ἱστορικές ἀξίες* ...Ἄν μιά τέτοια ὀργάνωση *δέν εἶναι ἐπιζήμια γιά τό κόμμα, δέν ὑπάρχει λόγος νά τή διαλύσουμε*».

Ἔτσι ἕνα σοβαρό ζήτημα *ἀρχῶν* τέθηκε ἐντελῶς συγκεκριμένα καί ὅλοι οἱ ἰσκριστές — ὅσο τά συμφέροντα τοῦ δικοῦ τους πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων δέν εἶχαν ἀκόμα βγεῖ στήν ἐπιφάνεια — τάχθηκαν ἀποφασιστικά ἐνάντια στά ἀσταθῆ στοιχεῖα (οἱ μπουντιστές καί δυό ραμποτσεντέλτσι δέν ἦταν πιά τότε στό συνέδριο· δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αὐτοί θά τάσσονταν ὁλόψυχα ὑπέρ τῆς ἀνάγκης «νά ὑπολογίζονται οἱ ἱστορικές ἀξίες»). Ἡ ψηφοφορία ἔδοσε *31 ψήφους ὑπέρ*, πέντε κατά καί πέντε λευκούς (οἱ τέσσερις ψῆφοι τῶν μελῶν τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» κι ἀκόμα μιά, πιθανότατα τοῦ Μπελόφ, ἄν κρίνει κανείς ἀπό τίς προηγούμενες δηλώσεις του, σελ. 308). Ἔτσι διαγράφεται ἀπολύτως συγκεκριμένα μιά ὁμάδα ἀπό *δέκα ψήφους*, πού παίρνει καθαρά ἀρνητική θέση ἀπέναντι στό συνεπές ὀργανωτικό σχέδιο τῆς «Ἴσκρα» καί ὑπερασπίζει τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων ἐνάντια στήν κομματικότητα. Στίς συζητήσεις οἱ ἰσκριστές βάζουν τό ζήτημα αὐτό ἀκριβῶς ἀπό ἄποψη ἀρχῶν (βλ. τό λόγο τοῦ Λάνγκε, σελ. 315), ἀντιτάσσονται στό χειροτεχνισμό καί στή διασπορά, ἀρνοῦνται νά πάρουν ὑπόψη τους τίς «συμπάθειες» τῶν διαφόρων ὀργανώσεων καί δηλώνουν ἀπροκάλυπτα πώς «ἄν οἱ σύντροφοι τῆς ὁμάδας „Γιούζνι ραμπότσι" ἀκολουθοῦσαν νωρίτερα, πρίν ἀπό ἕνα-δυό χρόνια, μιά

ἄποψη πιό σταθερή ὡς πρός τίς ἀρχές, τό ἔργο τῆς ἑνοποίησης τοῦ κόμματος καί ὁ θρίαμβος τῶν ἀρχῶν τοῦ προγράμματος πού καθιερώσαμε ἐδῶ, θά εἶχαν ἐπιτευχθεῖ νωρίτερα». Στό ἴδιο πνεῦμα μιλοῦν καί ὁ Ὀρλόφ, καί ὁ Γκοῦσεφ, καί ὁ Λιάντοφ, καί ὁ Μουραβιόφ, καί ὁ Ροῦσοφ, καί ὁ Πάβλοβιτς, καί ὁ Γκλέμποφ, καί ὁ Γκόριν. Οἱ ἰσκριστές τῆς «μειοψηφίας» ὄχι μόνο δέν ξεσηκώνονται ἐνάντια στίς συγκεκριμένες αὐτές παρατηρήσεις πού ἔγιναν ἐπανειλημμένα στό συνέδριο, ὅτι ἡ πολιτική καί ἡ «γραμμή» τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι», τοῦ Μάχοφ καί τῶν ἄλλων δέ στηρίζεται ἀρκετά σέ ἀρχές, ὄχι μόνο δέν ἐκφράζουν μιά ὁποιαδήποτε ἐπιφύλαξη πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα, μά ἀντίθετα, μέσω τοῦ Ντέιτς, προσχωροῦν ἀποφασιστικά στίς παρατηρήσεις αὐτές, καταδικάζουν τό «χάος» καί χαιρετίζουν τήν «ἀνοιχτή τοποθέτηση τοῦ ζητήματος» (σελ. 315) ἀπό τόν ἴδιο τόν σ. Ροῦσοφ πού *στήν ἴδια συνεδρίαση* εἶχε — τί φρίκη! — τό θράσος «νά βάλει ἀνοιχτά» καί τό ζήτημα τῆς παλιᾶς σύνταξης πάνω σέ καθαρά κομματική βάση (σελ. 325).

Τό ζήτημα τῆς διάλυσης τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» προκάλεσε σ' αὐτή φοβερή ἀγανάχτηση πού τά ἴχνη της ὑπάρχουν καί στά πραχτικά (δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι τά πραχτικά δίνουν ἁπλῶς μιά ἀμυδρή εἰκόνα τῶν συζητήσεων, γιατί δέν περιέχουν ὁλόκληρους τούς λόγους, μά πολύ συνοπτικές περιλήψεις καί ἀποσπάσματα). Ὁ σ. Γεγκόροφ ἀποκάλεσε μάλιστα «ψευτιά» καί τήν ἁπλή μνεία τοῦ ὀνόματος τῆς ὁμάδας «Ραμπότσαγια μίσλ» [99] δίπλα στήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι»,— χαρακτηριστικό δεῖγμα γιά τή στάση πού κυριαρχοῦσε στό συνέδριο ἀπέναντι στό συνεπῆ οἰκονομισμό. Μάλιστα πολύ ἀργότερα, στήν 37η συνεδρίαση, ὁ Γεγκόροφ μιλάει γιά τή διάλυση τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» μέ ἐξαιρετικά μεγάλο ἐκνευρισμό (σελ. 356) καί ζητάει νά σημειωθεῖ στά πραχτικά ὅτι κατά τήν ἐξέταση τοῦ ζητήματος τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» τά μέλη αὐτῆς τῆς ὁμάδας δέ ρωτήθηκαν οὔτε σχετικά μέ τά οἰκονομικά μέσα γιά τίς ἐκδόσεις οὔτε σχετικά μέ τόν ἔλεγχο τοῦ ΚΟ καί τῆς ΚΕ. Στή διάρκεια τῶν συζητήσεων γιά τή «Γιούζνι ραμπότσι» ὁ σ. Ποπόφ κάνει ὑπαινιγμούς γιά τή συμπαγῆ πλειοψηφία, λέγοντας πώς ἔχει τάχα προδικάσει τήν τύχη αὐτῆς τῆς ὁμάδας. «Τώρα, — λέει (σελ. 316), — *ὕστερα ἀπό τούς λόγους τῶν σ.σ. Γκοῦσεφ καί Ὀρλόφ, ὅλα εἶναι ξεκάθαρα*». Τό νόημα αὐτῆς τῆς φράσης εἶναι ἀναμφισβήτητο: τώρα πού οἱ ἰσκριστές εἶπαν τή γνώμη τους καί πρότειναν σχέδιο ἀπόφασης, ὅλα εἶναι ξεκάθαρα, δηλ. εἶναι ξεκάθαρο ὅτι ἡ ὁμάδα «Γιούζνι

ραμπότσι» θά διαλυθεῖ παρά τή θέλησή της. Ἐδῶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» κάνει ὁ ἴδιος διαχωρισμό ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές (καί μάλιστα τέτοιους σάν τόν Γκοῦσεφ καί τόν Ὀρλόφ) καί στούς ὀπαδούς του, σάν ἐκπροσώπους διαφορετικῶν «γραμμῶν» ὀργανωτικῆς πολιτικῆς. Καί ὅταν ἡ σημερινή «Ἴσκρα» παρουσιάζει τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» (πιθανότατα καί τόν Μάχοφ;) σάν «τυπικούς ἰσκριστές», δέν κάνει τίποτε ἄλλο παρά νά δείχνει ὁλοφάνερα ὅτι ξέχασε τά πιό μεγάλα (ἀπό τήν ἄποψη αὐτῆς τῆς ὁμάδας) γεγονότα τοῦ συνεδρίου καί ὅτι ἐπιθυμία τῆς νέας σύνταξης εἶναι νά ἐξαφανίσει τά ἴχνη πού δείχνουν ἀπό ποιά στοιχεῖα δημιουργήθηκε ἡ λεγόμενη «μειοψηφία».

Δυστυχῶς τό ζήτημα ἑνός ἐκλαϊκευτικοῦ ὀργάνου δέν ἀνακινήθηκε στό συνέδριο. Ὅλοι οἱ ἰσκριστές συζητοῦσαν μέ ἐξαιρετική ζωηρότητα αὐτό τό ζήτημα καί πρίν ἀπό τό συνέδριο καί στό συνέδριο ἔξω ἀπό τίς συνεδριάσεις, καταλήγοντας στήν ὁμόφωνη γνώμη ὅτι εἶναι ἐξαιρετικά παράλογο στή σημερινή στιγμή τῆς ζωῆς τοῦ κόμματος ν᾿ ἀναληφθεῖ ἡ ἔκδοση τέτοιου ὀργάνου ἤ νά μετατραπεῖ σέ τέτοιο ἕνα ἀπό τά ὄργανα πού ὑπάρχουν. Οἱ ἀντιισκριστές στό συνέδριο μίλησαν μέ ἀντίθετο πνεῦμα, καθώς καί ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» στήν ἔκθεσή της, καί τό γεγονός ὅτι δέν προτάθηκε ἀντίστοιχο σχέδιο ἀπόφασης ὑπογραμμένο ἀπό δέκα ἄτομα μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ μόνο στήν τύχη ἤ σέ ἀπροθυμία νά ἀνακινηθεῖ ἕνα ζήτημα «χωρίς ἐλπίδα ἐπιτυχίας».

ε) ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

Ἄς ἐπανέλθουμε στή χρονολογική σειρά τῶν συνεδριάσεων τοῦ συνεδρίου.

Τώρα ἔχουμε πεισθεῖ πώς πρίν ἀκόμα περάσουμε στή συζήτηση ἐπί τῆς οὐσίας τῶν θεμάτων ἀποκαλύφθηκε καθαρά ὅτι στό συνέδριο ὑπάρχει ὄχι μόνο μιά τελείως καθορισμένη ὁμάδα ἀπό ἀντιισκριστές (8 ψῆφοι), ἀλλά καί μιά ὁμάδα ἀπό ἐνδιάμεσα, ἀσταθῆ στοιχεῖα, ἕτοιμα νά ὑποστηρίξουν αὐτή τήν ὀχτάδα καί νά αὐξήσουν τούς ψήφους της σέ 16–18 περίπου.

Τό ζήτημα τῆς θέσης τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα, ὕστερα ἀπό μιά ἐξονυχιστική, ὑπερβολικά ἐξονυχιστική συζήτηση στό συνέδριο, κατέληξε στή διατύπωση μιᾶς θέσης ἀρχῶν, ἐνῶ ἡ πρακτική λύση του ἀναβλήθηκε ὥς τή συζήτηση τῶν ὀργανωτικῶν σχέσεων. Ἐπειδή πρίν ἀπό τό συνέδριο στόν τύπο μας

εἶχε διατεθεῖ ἀρκετά πολύς χῶρος γιά τή διευκρίνιση τῶν σχετικῶν μ' αὐτό θεμάτων, ἡ συζήτηση στό συνέδριο ἔδοσε σχετικῶς λίγα καινούργια στοιχεῖα. Δέν μποροῦμε ὅμως νά μή σημειώσουμε ὅτι οἱ ὀπαδοί τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» (ὁ Μαρτίνοφ, ὁ 'Ακίμοφ καί ἡ Μπροῦκερ), ἐνῶ συμφώνησαν μέ τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Μάρτοφ, διατύπωσαν τήν ἐπιφύλαξη ὅτι τό θεωροῦν ἀνεπαρκές καί δέ συμφωνοῦν μέ τά συμπεράσματα πού προκύπτουν ἀπ' αὐτό (σελ. 69, 73, 83, 86).

Ὕστερα ἀπό τή συζήτηση γιά τή θέση τῆς Μπούντ τό συνέδριο πέρασε στό πρόγραμμα. Οἱ συζητήσεις περιστράφηκαν κυρίως γύρω ἀπό ἐπιμέρους τροπολογίες πού παρουσιάζουν μικρό ἐνδιαφέρον. Σέ ζητήματα ἀρχῶν ἡ ἀντιπολίτευση τῶν ἀντιισκριστῶν ἐκδηλώθηκε μόνο μέ τήν ἐκστρατεία τοῦ συντρόφου Μαρτίνοφ ἐνάντια στήν περιβόητη τοποθέτηση τοῦ ζητήματος γιά τό αὐθόρμητο καί τό συνειδητό. Ὑπέρ τοῦ Μαρτίνοφ τάχθηκαν φυσικά ἐξολοκλήρου οἱ μπουντιστές καί οἱ ραμποτσεντέλτσι. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἀναφέρω πώς τό ἀβάσιμο τῶν ἀντιρήσεών του τό ἀπόδειξαν καί ὁ Μάρτοφ μέ τόν Πλεχάνοφ. Πρέπει νά σημειωθεῖ ἐδῶ σάν κάτι τό ἀξιοπερίεργο ὅτι σήμερα ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» (ὅπως φαίνεται, ὕστερα ἀπό ὥριμη σκέψη) πέρασε μέ τό μέρος τοῦ Μαρτίνοφ καί λέει τά αντίθετα ἀπό κεῖνα πού ἔλεγε στό συνέδριο![100] Αὐτό, ὅπως φαίνεται, ἀνταποκρίνεται στήν περίφημη ἀρχή τῆς «συνέχειας»... Μᾶς μένει μόνο νά περιμένουμε πότε ἡ σύνταξη θά ξεκαθαρίσει ὁλότελα τό ζήτημα γιά τόν ἑαυτό της καί θά μᾶς ἐξηγήσει ὥς ποιό ἀκριβῶς σημεῖο συμφώνησε μέ τόν Μαρτίνοφ, σέ τί ἀκριβῶς καί ἀπό πότε ἀκριβῶς. Στό μεταξύ περιμένοντας βάζουμε ἁπλῶς τοῦτο τό ἐρώτημα: εἴδατε πουθενά *κομματικό* ὄργανο πού ἡ σύνταξή του νά λέει ὕστερα ἀπό τό συνέδριο ἀκριβῶς τά ἀντίθετα ἀπό κεῖνα πού ἔλεγε στό συνέδριο;

Προσπερνώντας τίς συζητήσεις σχετικά μέ τήν ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν Κεντρικοῦ 'Οργάνου (αὐτό τό ζήτημα τό θίξαμε ἤδη πιό πάνω) καί τήν ἔναρξη τῶν συζητήσεων γιά τό καταστατικό (πού εἶναι βολικότερο νά τίς ἐξετάσουμε μαζί μέ τήν ὅλη συζήτηση γιά τό καταστατικό), ἄς περάσουμε στίς ἀποχρώσεις ἀρχῶν πού φανερώθηκαν κατά τή συζήτηση τοῦ προγράμματος. Θά σημειώσουμε πρῶτα πρῶτα μιά ἐξαιρετικά χαρακτηριστική λεπτομέρεια: τίς συζητήσεις πάνω στό ζήτημα τῆς ἀναλογικῆς ἐκπροσώπησης. Ὁ σ. Γεγκόροφ ἀπό τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» ὑποστήριξε ὅτι αὐτό τό σημεῖο πρέπει νά περιληφθεῖ στό πρόγραμμα καί ἡ συνηγορία του ἦταν τέτοια πού

προκάλεσε τή δικαιολογημένη παρατήρηση τοῦ Ποσάντοβσκι (ἰσκριστῆ τῆς μειοψηφίας) γιά «σοβαρή διαφωνία». «Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία, — εἶπε ὁ σ. Ποσάντοβσκι, — πώς δέ συμφωνᾶμε στό παρακάτω βασικό ζήτημα: *πρέπει ἄραγε νά ὑποτάξουμε τή μελλοντική πολιτική μας στίς τάδε ἤ στίς δεῖνα βασικές δημοκρατικές ἀρχές, ἀναγνωρίζοντας πώς ἔχουν ἀπόλυτη ἀξία* ἤ πρέπει ὅλες οἱ δημοκρατικές ἀρχές νά ὑποταχθοῦν ἀποκλειστικά στά συμφέροντα τοῦ κόμματός μας; Ἐγώ τάσσομαι κατηγορηματικά ὑπέρ τῆς τελευταίας ἄποψης». Ὁ Πλεχάνοφ «τάσσεται πέρα γιά πέρα» μέ τήν ἄποψη τοῦ Ποσάντοβσκι καί ξεσπαθώνει μέ ἀκόμα πιό συγκεκριμένες καί πιό κατηγορηματικές ἐκφράσεις ἐνάντια στήν «ἀπόλυτη ἀξία τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν» καί ἐνάντια στήν ἄποψη νά ἐξετάζονται οἱ ἀρχές αὐτές «ἀφηρημένα». «Σάν ὑπόθεση δέν ἀποκλείεται ἡ περίπτωση, — λέει ὁ Πλεχάνοφ, — πού ἐμεῖς, οἱ σοσιαλδημοκράτες, θά ἀντιτασσόμασταν στό καθολικό ἐκλογικό δικαίωμα. Κάποτε ἡ ἀστική τάξη τῶν ἰταλικῶν δημοκρατιῶν στεροῦσε τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τους πρόσωπα πού ἦταν εὐγενεῖς. Τό ἐπαναστατικό προλεταριάτο θά μποροῦσε νά περιορίσει τά πολιτικά δικαιώματα τῶν ἀνώτερων τάξεων, ἀπαράλλαχτα ὅπως καί οἱ ἀνώτερες τάξεις περιόριζαν κάποτε τά δικά του πολιτικά δικαιώματα». Ὁ λόγος τοῦ Πλεχάνοφ ἔγινε δεχτός μέ χειροκροτήματα καί *ἀποδοκιμασίες*, καί ὅταν ὁ Πλεχάνοφ διαμαρτυρήθηκε γιά τή Zwischenruf* «δέν πρέπει νά ἀποδοκιμάζετε» καί παρακάλεσε τούς συντρόφους νά μή διστάζουν νά λένε τή γνώμη τους, τότε σηκώνεται ὁ σ. Γεγκόροφ καί λέει: «μιά καί τέτοιοι λόγοι προκαλοῦν χειροκροτήματα, ἐγώ εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ἀποδοκιμάσω». Μαζί μέ τόν σ. Γκόλντμπλατ (ἀντιπρόσωπο τῆς Μπούντ) ὁ σ. Γεγκόροφ τάσσεται ἐνάντια στίς ἀπόψεις τοῦ Ποσάντοβσκι καί τοῦ Πλεχάνοφ. Δυστυχῶς οἱ συζητήσεις ἔκλεισαν καί τό ζήτημα πού ἔβγαλαν στήν ἐπιφάνεια οἱ συζητήσεις αὐτές ἐξαφανίστηκε ἀμέσως ἀπ' τή σκηνή. Μάταια ὅμως προσπαθεῖ τώρα ὁ σ. Μάρτοφ νά μειώσει ἤ ἀκόμα καί νά ἀρνηθεῖ ὁλότελα τή σημασία του, λέγοντας στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου: «Τά λόγια αὐτά (τοῦ Πλεχάνοφ) προκάλεσαν ἀγανάχτηση σ' ἕνα μέρος τῶν ἀντιπροσώπων· αὐτό μποροῦσε εὔκολα νά ἀποφευχθεῖ, ἄν ὁ σ. Πλεχάνοφ πρόσθετε ὅτι βέβαια δέν εἶναι δυνατό νά φανταστεῖ κανείς μιά τόσο τραγική κατάσταση πραγμάτων, ὅ-

* — παρατήρηση πού γίνεται ἀπό τήν αἴθουσα, ἐνῶ ἀγορεύει ἕνας ὁμιλητής. *Σύντ.*

που τό προλεταριάτο, γιά νά στερεώσει τή νίκη του, θά ἦταν ἀναγκασμένο νά καταπατήσει πολιτικά δικαιώματα ὅπως ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου... (Π λ ε χ ά ν ο φ: «merci»)» (σελ. 58 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου). Ἡ ἑρμηνεία αὐτή ἀντιφάσκει *ἀπόλυτα* στήν ὁλότελα κατηγορηματική δήλωση τοῦ σ. Ποσάντοβσκι *στό συνέδριο* γιά «σοβαρή διαφωνία» καί διάσταση γνωμῶν σ' ἕνα «βασικό ζήτημα». Πάνω σ' αὐτό τό βασικό ζήτημα ὅλοι οἱ ἰσκριστές τάχθηκαν στό συνέδριο *ἐνάντια* στούς ἐκπροσώπους τῆς ἀντιισκρικῆς «δεξιᾶς» (Γκόλντμπλατ) καί τοῦ συνεδριακοῦ «κέντρου» (Γεγκόροφ). Αὐτό εἶναι γεγονός καί μπορεῖ νά ἐγγυηθεῖ κανείς θαρρετά πώς ἄν τύχαινε στό «κέντρο» (ἐλπίζω ὅτι ἡ λέξη αὐτή θά ξενίσει λιγότερο τούς «ἐπίσημους» ὀπαδούς τῆς ἠπιότητας ἀπ' ὅ,τι ὁποιαδήποτε ἄλλη...), ἄν τύχαινε στό «κέντρο» (μέσω τοῦ σ. Γεγκόροφ ἤ τοῦ Μάχοφ) νά ἐκφράσει «*ἀβίαστα*» τή γνώμη του σχετικά μ' αὐτό ἤ μέ ἀνάλογα ζητήματα, θά φανερωνόταν ἀμέσως μιά σοβαρή διαφωνία.

Ἡ διαφωνία αὐτή φάνηκε ἀκόμα πιό ἀνάγλυφα στό ζήτημα τῆς «ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν» (σελ. 171 κ. ἑ. τῶν πραχτικῶν). Πάνω σ' αὐτό τό σημεῖο δέ μιλᾶνε τόσο εὔγλωττα οἱ συζητήσεις ὅσο οἱ ψηφοφορίες: καταμετρώντας τες βρίσκουμε ἕναν ἀπίστευτο ἀριθμό — *δεκαέξι!* Καί γιατί; Γιά τό ἄν εἶναι ἀρκετό νά διατυπωθεῖ στό πρόγραμμα ἡ ἰσοτιμία ὅλων τῶν πολιτῶν, ἀνεξάρτητα ἀπό φύλο κτλ. *καί γλώσσα* ἤ εἶναι ἀπαραίτητο νά εἰπωθεῖ: «ἐλευθερία τῆς γλώσσας» ἤ «ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν». Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὁ σ. Μάρτοφ χαρακτήρισε ἀρκετά σωστά αὐτό τό ἐπεισόδιο, ὅταν εἶπε ὅτι «μιά ἀσήμαντη διένεξη γιά τή διατύπωση μιᾶς παραγράφου τοῦ προγράμματος ἔγινε ζήτημα ἀρχῶν, γιατί τό μισό συνέδριο ἦταν ἕτοιμο νά ἀνατρέψει τήν ἐπιτροπή προγράμματος». Ἔτσι ἀκριβῶς *. Ἡ ἄμεση ἀφορμή γιά

* Ὁ Μάρτοφ προσθέτει: «Στήν περίπτωση αὐτή μᾶς ἔκανε μεγάλη ζημιά τό εὐφυολόγημα τοῦ Πλεχάνοφ σχετικά μέ τά γαϊδούρια» (ὅταν συζητιόταν τό ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τῆς γλώσσας, ἕνας μπουντιστής, μοῦ φαίνεται, ἀνέφερε μεταξύ τῶν ἱδρυμάτων καί τό ἵδρυμα τοῦ ἱπποφορβείου, καί ἐδῶ ἐπάνω ὁ Πλεχάνοφ ἄφησε νά τοῦ ξεφύγουν τά ἑξῆς: «τά ἄλογα δέ μιλᾶνε, τά γαϊδούρια ὅμως κάποτε κουβεντιάζουν»). Σ' αὐτό τό ἀστεῖο δέ βλέπω φυσικά καμιά ἰδιαίτερη ἠπιότητα, ὑποχωρητικότητα, ἐπιφυλακτικότητα ἤ εὐλυγισία. Μοῦ φαίνεται ὡστόσο περίεργο ὅτι ὁ Μάρτοφ πού ἀναγνώρισε *τήν ἀπό ἄποψη ἀρχῶν σημασία* τῆς συζήτησης, δέν ἔκανε καμιά προσπάθεια νά ἀναλύσει σέ τί ἔγκειται ἐδῶ ἡ σχέση μέ τίς θεμελιακές ἀρχές καί τί ἀποχρώσεις γνωμῶν ἔχουν ἐκδηλωθεῖ ἐδῶ, ἀλλά περιορίστηκε στό νά ἀναφέρει τή «ζημιά» πού προκαλοῦν τά εὐφυολογήματα. Αὐτή πιά εἶναι πραγματικά γραφειοκρατική καί τυπολατρική ἄποψη! Τά τσουχτερά εὐφυολογήματα, εἶναι ἀλήθεια, ἔφεραν «μεγάλη ζημιά στό συνέδριο», καί

τή σύγκρουση ἦταν ἀσήμαντη κι ὡστόσο ἡ σύγκρουση πῆρε πραγματικά χαρακτήρα *ἀρχῶν*, καί γι' αὐτό καί τρομερά ὀξεῖες μορφές, ὥς τό σημεῖο νά γίνουν ἀπόπειρες γιά «*ἀνατροπή*» τῆς ἐπιτροπῆς προγράμματος, ὥς τό σημεῖο νά διατυπωθοῦν ὑπόνοιες γιά πρόθεση «*ἐξαπάτησης τοῦ συνεδρίου*» (ὅπως ὑποψιάστηκε ὁ Γεγκόροφ τόν Μάρτοφ!), ὥς τό σημεῖο νά ἀνταλλαγοῦν προσωπικές ἀντεγκλήσεις ἀπό τίς πιό... ὑβριστικές (σελ. 178). Ἀκόμα κι ὁ σ. Ποπόφ «ἐξέφρασε τή λύπη του, γιατί ἀπό ψιλοπράγματα δημιουργήθηκε μιά *τέτοια ἀτμόσφαιρα*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου, σελ. 182), ὅπως αὐτή πού ἐπικράτησε στή διάρκεια τριῶν συνεδριάσεων (16, 17 καί 18).

Ὅλες αὐτές οἱ ἐκδηλώσεις δείχνουν πολύ συγκεκριμένα καί κατηγορηματικά τό σοβαρότατο γεγονός ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν «ὑπονοιῶν» καί τῶν ὀξύτατων μορφῶν πάλης («ἀνατροπή»), — πού γιά τή δημιουργία της κατηγορήθηκε ἀργότερα στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ἡ πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν! — στήν πραγματικότητα εἶχε δημιουργηθεῖ *πολύ πρίν ἀπό τή διάσπασή μας σέ πλειοψηφία καί μειοψηφία*. Ἐπαναλαβαίνω ὅτι τό γεγονός αὐτό ἔχει τεράστια σημασία, ὅτι εἶναι γεγονός θεμελιακό, πού ἡ μή κατανόησή του κάνει πολλούς, πάρα πολλούς, νά καταλήγουν στίς πιό ἐπιπόλαιες γνῶμες ὅτι ὁ χαρακτήρας τῆς πλειοψηφίας πού σχηματίστηκε στό τέλος τοῦ συνεδρίου εἶναι ἐπίπλαστος. Ἀπό τή σημερινή ἄποψη τοῦ σ. Μάρτοφ πού ὑποστηρίζει ὅτι στό συνέδριο τά $^9/_{10}$ ἦταν ἰσκριστές, εἶναι τελείως ἀνεξήγητο καί παράλογο τό γεγονός ὅτι ἀπό «ψιλοπράγματα», ἀπό μιά «ἀσήμαντη» ἀφορμή μπόρεσε νά προκύψει μιά σύγκρουση πού πῆρε «χαρακτήρα ἀρχῶν» καί πού παρά λίγο νά ὁδηγήσει ὥς τήν ἀνατροπή τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνεδρίου. Θά ἦταν γελοῖο νά προσπαθεῖ κανείς νά ξεφύγει ἀπό τό *γεγονός* αὐτό μέ παράπονα καί κλάψες γιά εὐφυολογήματα «πού ἔβλαψαν». Ἡ σύγκρουση δέν μποροῦσε νά πάρει σημασία *ἀρχῶν* ἀπό ὁσοδήποτε τσουχτερά εὐφυολογήματα, τέτοια σημασία μποροῦσε νά πάρει ἀποκλειστικά ἀπό τό χαρακτήρα τῶν πολιτικῶν παρατάξεων πού ὑπῆρχαν στό συνέδριο. Τή σύγκρουση δέν τήν προκάλεσαν οὔτε τά χοντρά τά λόγια οὔτε τά εὐφυολογήματα, —

ὄχι μόνο τά εὐφυολογήματα πού εἰπώθηκαν σέ βάρος τῶν μπουντιστῶν, ἀλλά καί σέ βάρος ἐκείνων πού οἱ μπουντιστές κάπου κάπου ὑποστήριζαν καί μάλιστα ἔσωζαν ἀπό τήν ἧττα. Ὡστόσο ἀπό τή στιγμή πού θ' ἀναγνωρίσεις τήν ἀπό ἄποψη ἀρχῶν σημασία τοῦ ἐπεισοδίου δέν μπορεῖς νά ξεγλιστρᾶς μέ τή φράση ὅτι «δέν ἐπιτρέπονται» (σελ. 58 τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνδέσμου) ὁρισμένα εὐφυολογήματα.

ὅλα αὐτά ἦταν ἁπλῶς *σύμπτωμα* τοῦ γεγονότος ὅτι μέσα στόν ἴδιο τό χωρισμό τοῦ συνεδρίου σέ πολιτικές παρατάξεις ὑπῆρχε «ἀντίφαση», ὑπῆρχαν ὅλα τά σπέρματα γιά σύγκρουση, ὑπῆρχε ἐσωτερική ἀνομοιογένεια πού ξεσποῦσε μέ ἔμφυτη δύναμη σέ κάθε, *ἀκόμα καί στήν πιό ἀσήμαντη, ἀφορμή*.

Ἀντίθετα, ἀπό τήν ἄποψη πού βλέπω ἐγώ τό συνέδριο καί πού θεωρῶ χρέος μου νά τήν ὑπερασπίσω σάν ὁρισμένη πολιτική ἀντίληψη γιά τά συμβάντα, νά τήν ὑπερασπίσω ἔστω κι ἄν ἀκόμα ἡ ἀντίληψη αὐτή φανεῖ προσβλητική σ' ὁποιονδήποτε, — ἀπό τήν ἄποψη αὐτή εἶναι πέρα γιά πέρα εὐεξήγητη καί αναπόφευχτη ἡ ἐξαιρετικά ὀξεία σύγκρουση *ἀρχῶν*, πού πρόκυψε ἀπό «ἀσήμαντη» ἀφορμή. Μιά καί στό συνέδριό μας γινόταν *ὅλο τόν καιρό* πάλη ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές καί στούς ἀντιισκριστές, μιά καί ἀνάμεσά τους παρεμβάλλονταν ἀσταθῆ στοιχεῖα καί μιά καί τά στοιχεῖα αὐτά ἀποτελοῦσαν μαζί μέ τούς ἀντιισκριστές τό $^{1}/_{3}$ τῶν ψήφων ($8+10=18$ ἀπό τούς 51, σύμφωνα μέ τούς δικούς μου, κατά προσέγγιση ἐννοεῖται, ὑπολογισμούς), — εἶναι ὁλότελα κατανοητό καί φυσικό ὅτι *κάθε αποσκίρτηση ἀπό τούς ἰσκριστές καί μιᾶς μικρῆς ἔστω μειοψηφίας τους*, δημιουργοῦσε τή δυνατότητα νίκης τῆς ἀντιισκρικῆς κατεύθυνσης καὶ γι' αὐτό προκαλοῦσε «λυσσαλέα» πάλη. Αὐτό δέν ἦταν ἀποτέλεσμα ἄτοπων ἀντεγκλήσεων κι ἐπιθέσεων, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τοῦ συνδυασμοῦ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων. Τήν πολιτική σύγκρουση δέν τήν δημιουργοῦσαν οἱ ἀντεγκλήσεις, ἀλλά ἡ ὕπαρξη πολιτικῆς σύγκρουσης μέσα στόν ἴδιο τό χωρισμό τοῦ συνεδρίου σέ παρατάξεις δημιουργοῦσε τίς ἀντεγκλήσεις καί τίς ἐπιθέσεις. Σ' αὐτή τήν ἀντιπαράθεση βρίσκεται ἡ βασική μας διαφωνία ἀρχῶν μέ τόν Μάρτοφ, στό ζήτημα τῆς ἐκτίμησης τῆς πολιτικῆς σημασίας τοῦ συνεδρίου καί τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ συνεδρίου.

Σ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου τρεῖς ἦταν οἱ κυριότερες περιπτώσεις πού ἕνας ἀσήμαντος ἀριθμός ἰσκριστές ἀποσκίρτησαν ἀπό τήν πλειοψηφία τους, — ἡ ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν, τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ καί οἱ ἐκλογές, — καί στίς τρεῖς αὐτές περιπτώσεις ἔγινε ἄγρια πάλη πού τελικά ὁδήγησε στήν τωρινή σοβαρή κρίση μέσα στό κόμμα. Γιά νά καταλάβουμε τό πολιτικό νόημα αὐτῆς τῆς κρίσης κι αὐτῆς τῆς πάλης δέν πρέπει νά περιοριζόμαστε σέ φράσεις γιά ἀπαράδεχτα εὐφυολογήματα, ἀλλά νά ἐξετάζουμε τήν πολιτική κατάταξη τῶν ἀποχρώσεων πού συγκρούστηκαν στό συνέδριο. Καί γι' αὐτό, τό ἐπεισόδιο μέ τήν «ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν» παρουσιάζει διπλό

ἐνδιαφέρον ἀπό τήν ἄποψη τῆς διευκρίνισης τῶν αἰτιῶν τῆς διαφωνίας, γιατί στό ζήτημα αὐτό ὁ Μάρτοφ ἦταν ἀκόμα (ἦταν ἀκόμα!) ἰσκριστής καί πάλαιβε ἴσως περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον ἐνάντια στούς ἀντιισκριστές καί στό «κέντρο».

Ὁ πόλεμος ἄρχισε μέ μιά λογομαχία ἀνάμεσα στόν σ. Μάρτοφ καί στόν ἡγέτη τῶν μπουντιστῶν σ. Λίμπερ (σελ. 171–172). Ὁ Μάρτοφ ἀπόδειξε πώς ἡ διεκδίκηση γιά «ἰσοτιμία τῶν πολιτῶν» ἦταν ἀρκετή. Ἡ «ἐλευθερία γλώσσας» ἀπορίπτεται, ἀμέσως ὅμως προτείνεται ἡ «ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν» καί μαζί μέ τόν Λίμπερ προβάλλει στή μάχη ὁ σ. Γεγκόροφ. Ὁ Μάρτοφ δηλώνει ὅτι εἶναι *φετιχισμός* «νά ἐπιμένουν οἱ ὁμιλητές στήν ἰσοτιμία τῶν ἐθνοτήτων καί νά μετατοπίζουν τό ζήτημα τῆς ἀνισοτιμίας στόν τομέα τῆς γλώσσας. Ἐνῶ τό ζήτημα πρέπει ἴσα ἴσα νά ἐξετάζεται ἀπό τήν ἀντίθετη πλευρά: ὑπάρχει ἀνισοτιμία τῶν ἐθνοτήτων πού ἐκφράζεται, ἀνάμεσα στά ἄλλα, καί στό γεγονός ὅτι ἄνθρωποι πού ἀνήκουν σ' ἕνα ὁρισμένο ἔθνος ἔχουν στερηθεῖ τό δικαίωμα νά χρησιμοποιοῦν τή μητρική τους γλώσσα» (σελ. 172). Ὁ Μάρτοφ εἶχε τότε ἀπόλυτα δίκιο. Πραγματικά ἦταν ἕνα εἶδος φετιχισμοῦ ἡ τελείως ἀβάσιμη ἀπόπειρα τοῦ Λίμπερ καί τοῦ Γεγκόροφ νά ὑπερασπίσουν τήν ὀρθότητα τῆς διατύπωσής τους καί νά βροῦν στή δική μας μιά ἀπροθυμία ἤ ἀνικανότητα νά προβάλουμε τήν ἀρχή τῆς ἰσοτιμίας τῶν ἐθνοτήτων. Στήν πραγματικότητα, σάν «φετιχιστές», ὑπεράσπιζαν ἀκριβῶς μιά λέξη καί ὄχι τήν ἀρχή, ἐνεργοῦσαν ὄχι ἀπό φόβο μήπως κάνουν ἕνα κάποιο λάθος ἀρχῆς, ἀλλά ἀπό φόβο γιά τό τί θά πεῖ ὁ κόσμος. Αὐτήν ἀκριβῶς τήν ψυχολογία ἀστάθειας (καί τί θά γίνει ἄν οἱ «ἄλλοι» μᾶς κατηγορήσουν γι' αὐτό;) — πού τήν σημειώσαμε στό ἐπεισόδιο μέ τήν Ὀργανωτική Ἐπιτροπή, — ἐκδήλωσε ἐδῶ ἐντελῶς ξεκάθαρα καί ὅλο μας τό «κέντρο». Ἕνας ἄλλος ἐκπρόσωπός του, ἀντιπρόσωπος τῆς ἐξορυχτικῆς βιομηχανίας, ὁ Λβόφ πού συνδέεται στενά μέ τή «Γιούζνι ραμπότσι», «θεωρεῖ πολύ σοβαρό τό ζήτημα τῆς καταπίεσης τῶν γλωσσῶν πού ἀνακίνησαν οἱ ἀκρινές περιοχές. Ἔχει σημασία νά συμπεριλάβουμε στό πρόγραμμά μας ἕνα ἄρθρο γιά τή γλώσσα κι ἔτσι νά ἐξοστρακίσουμε κάθε προϋπόθεση τάσεων ἐκρωσισμοῦ, γιά τίς ὁποῖες μπορεῖ νά ὑποψιαστοῦν τούς σοσιαλδημοκράτες». Νά μιά ἀξιοσημείωτη αἰτιολόγηση τῆς «σοβαρότητας» τοῦ ζητήματος. Τό ζήτημα εἶναι πολύ σοβαρό, *ἐπειδή* πρέπει νά ἀποφευχθοῦν ἐνδεχόμενες ὑπόνοιες ἀπομέρους τῶν ἀκρινῶν περιοχῶν! Ὁ ὁμιλητής δέ λέει ἀπολύτως τίποτε πάνω στήν οὐσία τοῦ ζητήματος, δέν ἀπαντάει στίς κατηγορίες γιά

φετιχισμό, ἀλλά τίς ἐπιβεβαιώνει ὁλότελα, δείχνοντας πώς δέν ἔχει καθόλου δικά του ἐπιχειρήματα καί προσπαθώντας νά ξεγλιστρήσει μέ τή δικαιολογία: τί θά ποῦν οἱ ἀκρινές περιοχές. Ὅλα ὅσα *θά μποροῦσαν* νά ποῦν *δέν εἶναι σωστά*, — τοῦ λένε. Αὐτός ὅμως ἀντί νά ἐξετάσει ἄν εἶναι σωστά ἤ ὄχι, ἀπαντάει: «μπορεῖ νά ὑποψιαστοῦν».

Μιά *τέτοια* τοποθέτηση τοῦ ζητήματος, ὅταν συνοδεύεται ἀπό τήν ἀξίωση πώς τό ζήτημα εἶναι σοβαρό καί σπουδαῖο, ἀποχτᾶ πραγματικά χαρακτήρα ἀρχῶν, κάθε ἄλλο ὅμως παρά ἐκεῖνον πού θέλουν νά διακρίνουν σ' αὐτόν οἱ διάφοροι Λίμπερ, Γεγκόροφ, Λβόφ. Ζήτημα ἀρχῆς γίνεται τό ἐρώτημα: πρέπει ἄραγε νά δόσουμε στίς ὀργανώσεις καί στά μέλη τοῦ κόμματος τή δυνατότητα νά προσαρμόζουν τίς γενικές καί βασικές θέσεις τοῦ προγράμματος στίς συγκεκριμένες συνθῆκες καί νά τίς αναπτύσσουν πρός τήν κατεύθυνση μιᾶς τέτοιας ἐφαρμογῆς ἤ πρέπει, ἀπό μόνο τό φόβο ὑπονοιῶν, νά παραγεμίζουμε τό πρόγραμμα μέ μικρολεπτομέρειες, μέ ἐπιμέρους ὑποδείξεις, μέ ἐπαναλήψεις, μέ καζουϊστική; Ζήτημα ἀρχῆς γίνεται τό πῶς μποροῦν οἱ σοσιαλδημοκράτες νά διαβλέπουν («νά ὑποπτεύονται») στήν πάλη ἐνάντια στήν καζουϊστική ἀπόπειρες περιορισμοῦ τῶν στοιχειωδῶν δημοκρατικῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν; Μά πότε ἐπιτέλους θά ξεμάθουμε νά ὑποκλινόμαστε μπροστά στή φετιχιστική λατρεία τῶν περιστάσεων; — αὐτή ἡ σκέψη μᾶς περνοῦσε ἀπ' τό μυαλό ὅταν παρακολουθούσαμε τήν πάλη ἀπό ἀφορμή τίς «γλῶσσες».

Στήν πάλη αὐτή ὁ χωρισμός τῶν ἀντιπροσώπων σέ παρατάξεις εἶναι ἐξαιρετικά καθαρός, χάρη στίς ἄφθονες ὀνομαστικές ψηφοφορίες πού ἔφτασαν τίς τρεῖς. Ἐνάντια στόν ἰσκρικό πυρήνα ὀρθώνονται διαρκῶς ὅλοι οἱ ἀντιισκριστές (8 ψῆφοι) καί, μέ ἐλάχιστες ταλαντεύσεις, ὅλο τό κέντρο (Μάχοφ, Λβόφ, Γεγκόροφ, Ποπόφ, Μεντβέντιεφ, Ἰβάνοφ, Τσαριόφ, Μπελόφ, — μόνο οἱ δυό τελευταῖοι ταλαντεύονταν στήν ἀρχή, ψηφίζοντας πότε λευκό καί πότε ὅ,τι ψηφίζαμε κι ἐμεῖς, καί μόνο στήν τρίτη ψηφοφορία πῆραν ὁριστική θέση). Ἀπό τούς ἰσκριστές ἀποσκιρτᾶ μιά μερίδα — κυρίως καυκάσιοι (τρεῖς μέ ἕξι ψήφους) — καί χάρη σ' αὐτό τό γεγονός ἡ κατεύθυνση τοῦ «φετιχισμοῦ» ἀποχτᾶ τελικά τήν ὑπεροχή. Στήν τρίτη ψηφοφορία, ὅταν οἱ ὀπαδοί καί τῶν δυό τάσεων εἶχαν διευκρινίσει περισσότερο τή θέση τους, ἀπό τήν ἰσκρική πλειοψηφία ἀποσκίρτησαν καί πέρασαν στήν ἀντίθετη πλευρά τρεῖς καυκάσιοι μέ ἕξι ψήφους· ἀπό τήν ἰσκρική μειοψηφία ἀποσκίρτησαν δύο μέ δυό ψήφους,

— ὁ Ποσάντοβσκι καί ὁ Κόστιτς· στίς δυό πρῶτες ψηφοφορίες περνοῦσαν στήν ἀντίθετη πλευρά ἤ ψήφιζαν λευκό: ὁ Λένσκι, ὁ Στεπάνοφ καί ὁ Γκόρσκι ἀπό τήν πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν, ὁ Ντέιτς ἀπό τή μειοψηφία. *Ἡ ἀποσκίρτηση ὀχτώ ἰσκρικῶν ψήφων (ἀπό τό συνολικό ἀριθμό τῶν 33) ἔδοσε τήν ὑπεροχή στό συνασπισμό τῶν ἀντιισκριστῶν καί τῶν ἀσταθῶν στοιχείων. Ἀκριβῶς αὐτό εἶναι τό βασικό γεγονός* σχετικά μέ τό χωρισμό τοῦ συνεδρίου σέ παρατάξεις, πού ἐπαναλήφθηκε (μέ τήν ἀπόσπαση καί *ἄλλων* μόνο ἰσκριστῶν) καί στήν ψηφοφορία πάνω στό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ καί στίς ἐκλογές. Δέν εἶναι παράξενο ὅτι τώρα αὐτοί πού ἡττήθηκαν στίς ἐκλογές κλείνουν μέ ἐπιμέλεια τά μάτια μπροστά στίς *πολιτικές αἰτίες* αὐτῆς τῆς ἧττας, μπροστά στίς *ἀφετηρίες* τῆς πάλης τῶν ἀποχρώσεων, πού ἀποκάλυπτε ὅλο καί πιό πολύ καί ξεσκέπαζε ὅλο καί πιό ἀμείλιχτα μπροστά στό κόμμα τά ἄστατα καί χωρίς πολιτική σταθερότητα στοιχεῖα. Τό ἐπεισόδιο μέ τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν μᾶς δείχνει τήν πάλη αὐτή ἀκόμα πιό ἀνάγλυφα, γιατί τότε ὁ σ. Μάρτοφ δέν εἶχε προλάβει ἀκόμα ν' ἀποσπάσει τά ἐγκώμια καί τίς ἐπιδοκιμασίες τοῦ Ἀκίμοφ καί τοῦ Μάχοφ.

στ) ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ἡ ἀστάθεια ἀρχῶν τῶν ἀντιισκριστῶν καί τοῦ «κέντρου» ἐκδηλώθηκε ἀνάγλυφα καί στίς συζητήσεις πάνω στό ἀγροτικό πρόγραμμα, πού ἀπασχόλησαν ἀρκετά τό συνέδριο (βλ. σελ. 190–226 τῶν πραχτικῶν) καί ἔθεσαν πολλά ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντα ζητήματα. Ὅπως κι ἔπρεπε νά τό περιμένει κανείς, τήν ἐκστρατεία ἐνάντια στό πρόγραμμα τήν ξεσήκωσε ὁ σ. Μαρτίνοφ (ὕστερα ἀπό μικροπαρατηρήσεις τῶν σ. σ. Λίμπερ καί Γεγκόροφ). Ὁ σ. Μαρτίνοφ προβάλλει τό παλιό ἐπιχείρημα ὅτι, διορθώνοντας «ἀκριβῶς αὐτή τήν ἱστορική ἀδικία», δῆθεν «καθαγιάζουμε» ἔμμεσα «ἄλλες ἱστορικές ἀδικίες» κτλ. Μέ τό μέρος του τάσσεται καί ὁ σ. Γεγκόροφ, πού γι' αὐτόν μάλιστα «δέν εἶναι ξεκάθαρη ἡ σημασία αὐτοῦ τοῦ προγράμματος. Εἶναι τάχα ἕνα πρόγραμμα γιά μᾶς, δηλ. τό πρόγραμμα καθορίζει τίς διεκδικήσεις μας, ἤ θέλουμε νά τό κάνουμε δημοφιλές» (!;!;). Ὁ σ. Λίμπερ «θάθελε νά κάνει τίς ἴδιες παρατηρήσεις πού ἔκανε καί ὁ σ. Γεγκόροφ». Ὁ σ. Μάχοφ μιλάει μέ τή συνηθισμένη του ἔμφαση καί δηλώνει ὅτι «ἡ πλειοψηφία (;) τῶν ὁμιλητῶν δέν καταλαβαίνει καθόλου τί παριστάνει τό πρόγραμμα πού προτείνεται καί τί σκοπούς ἐπιδιώκει». Τό προτεινόμενο

πρόγραμμα τάχα μου «δύσκολα μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σοσιαλδημοκρατικό ἀγροτικό πρόγραμμα»˙ ...«μυρίζει κάπως παιχνίδι διόρθωσης τῶν ἱστορικῶν ἀδικιῶν» καί ἔχει «ἀπόχρωση δημαγωγίας καί τυχοδιωχτισμοῦ». Θεωρητική ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς βαθυστόχαστης σκέψης εἶναι ἡ μέχρι διαστρέβλωσης ἐξόγκωση καί ἁπλούστευση, πού τόσο συνηθίζει ὁ χυδαῖος μαρξισμός: οἱ ἰσκριστές θέλουν τάχα «νά μεταχειρίζονται τούς ἀγρότες σάν κάτι τό ὁμοιογενές˙ κι ἐπειδή ἡ ἀγροτιά ἀπό καιρό (;) πιά εἶναι χωρισμένη σέ τάξεις, ἡ προβολή ἑνός ἑνιαίου προγράμματος ἀναπόφευχτα μετατρέπει ὁλόκληρο τό πρόγραμμα σέ δημαγωγικό καί κατά τήν ἐφαρμογή του θά καταλήξει σέ τυχοδιωχτισμό» (202). Ὁ σ. Μάχοφ «ἀφήνει νά τοῦ ξεφύγει» ἐδῶ ἡ πραγματική αἰτία τῆς ἀρνητικῆς στάσης πού κρατοῦν ἀπέναντι στό ἀγροτικό μας πρόγραμμα πολλοί σοσιαλδημοκράτες πού εἶναι ἕτοιμοι «νά ἀναγνωρίσουν» τήν «Ἴσκρα» (ὅπως τήν ἀναγνώρισε καί ὁ ἴδιος ὁ Μάχοφ), μά πού δέν μπόρεσαν καθόλου νά συλλάβουν τήν κατεύθυνσή της, τή θέση της στά ζητήματα τῆς θεωρίας καί τῆς ταχτικῆς. Ὁ ἐκχυδαϊσμός τοῦ μαρξισμοῦ, κατά τήν ἐφαρμογή του σ' ἕνα τόσο πολύπλοκο καί πολύπλευρο φαινόμενο ὅπως ἡ σημερινή συγκρότηση τῆς ρωσικῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνος πού προκαλοῦσε καί προκαλεῖ τή μή κατανόηση αὐτοῦ τοῦ προγράμματος, καί ὄχι ἡ διαφωνία σέ ἐπιμέρους σημεῖα. Καί πάνω σ' αὐτή τή χυδαία μαρξιστική ἄποψη τά ταίριαξαν πολύ γρήγορα οἱ ἡγέτες τῶν ἀντιισκρικῶν στοιχείων (Λίμπερ καί Μαρτίνοφ) καί τοῦ «κέντρου» — Γεγκόροφ καί Μάχοφ. Ὁ σ. Γεγκόροφ διατύπωσε ἀπροκάλυπτα καί ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» καί τῶν ὁμάδων καί ὁμίλων πού ἔκλιναν πρός αὐτή, συγκεκριμένα: τήν ἀνικανότητά τους νά καταλάβουν τή σημασία τοῦ ἀγροτικοῦ κινήματος, τήν ἀνικανότητά τους νά καταλάβουν ὅτι ὄχι ἡ ὑπερτίμηση, ἀλλά, ἀντίθετα, μάλλον ἡ ὑποτίμηση αὐτῆς τῆς σημασίας (καί ἡ ἀνεπάρκεια δυνάμεων γιά τήν ἀξιοποίηση τοῦ κινήματος) ἀποτελοῦσε τήν ἀδύνατη πλευρά τῶν σοσιαλδημοκρατῶν μας, τόν καιρό τῶν πρώτων περίφημων ἀγροτικῶν ἐξεγέρσεων. «Δέ συμμερίζομαι καθόλου τόν ἐνθουσιασμό τῆς σύνταξης γιά τό ἀγροτικό κίνημα, — εἶπε ὁ σ. Γεγκόροφ, — ἐνθουσιασμό πού κατέλαβε πολλούς σοσιαλδημοκράτες ὕστερα ἀπό τίς ἀγροτικές ταραχές». Μόνο πού ὁ σύντροφος Γεγκόροφ δέν ἔκανε δυστυχῶς τόν κόπο νά ἐνημερώσει μέ κάποια ἀκρίβεια τό συνέδριο σέ τί ἐκδηλώθηκε αὐτός ὁ ἐνθουσιασμός τῆς *σύνταξης*, δέν ἔκανε τόν κόπο νά ἀναφέρει συγκεκριμένα τό ὑλι-

κό πού δημοσίευσε ή «Ἴσκρα». Ξέχασε ἐπιπλέον ὅτι *ὅλα* τά βασικά σημεῖα τοῦ ἀγροτικοῦ μας προγράμματος εἶχαν ἤδη ἀναπτυχθεῖ ἀπό τήν «Ἴσκρα» στό τρίτο κιόλας φύλλο της *, δηλ. *πολύ πρίν* ἀπό τίς ἀγροτικές ταραχές. Δέ θάκανε κακό σέ ὅσους «ἀναγνωρίζουν» τήν «Ἴσκρα» ὄχι μόνο στά λόγια νά δείξουν κάπως μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον γιά τίς ἀρχές της στά ζητήματα τῆς θεωρίας καί τῆς ταχτικῆς!

«Ὄχι, δέν μποροῦμε νά κάνουμε πολλά πράγματα μέσα στήν ἀγροτιά!» — ἀναφωνεῖ ὁ σ. Γεγκόροφ καί ἐξηγεῖ παραπέρα ὅτι αὐτή ἡ ἀναφώνηση δέν ἔχει τήν ἔννοια διαμαρτυρίας ἐνάντια στόν ἄλφα ἤ βῆτα ἐπιμέρους «ἐνθουσιασμό», ἀλλά τήν ἔννοια τῆς ἄρνησης ὁλόκληρης τῆς θέσης μας: «Κι αὐτό σημαίνει ὅτι τό σύνθημά μας δέν ἐπιτρέπεται νά συναγωνίζεται ἕνα τυχοδιωχτικό σύνθημα». Πολύ χαρακτηριστική διατύπωση μιᾶς χωρίς ἀρχές ἀντιμετώπισης τοῦ ζητήματος, ἀντιμετώπισης πού ἀνάγει τό καθετί σέ «συναγωνισμό» ἀνάμεσα στά συνθήματα τῶν διαφόρων κομμάτων! Καί αὐτά λέγονται ὕστερα ἀπό τή δήλωση τοῦ ὁμιλητῆ ὅτι «εἶναι ἱκανοποιημένος» ἀπό τίς θεωρητικές ἐξηγήσεις πού τόνιζαν ὅτι ἐμεῖς ἐπιδιώκουμε μιά σταθερή ἐπιτυχία στή ζύμωση, μένοντας ἀτάραχοι μπροστά στίς προσωρινές ἀποτυχίες, καί ὅτι ἡ σταθερή ἐπιτυχία (παρά τίς θορυβώδικες κραυγές τῶν... στιγμιαίων «συναγωνιστῶν») δέν εἶναι κατορθωτή χωρίς σταθερή θεωρητική βάση τοῦ προγράμματος (σελ. 196). Πόση σύγχυση ἀποκαλύπτεται μ' αὐτή τή διαβεβαίωση «ἱκανοποίησης», πού τήν ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ ἐπανάληψη τῶν χυδαίων θέσεων, τῶν κληρονομημένων ἀπό τόν παλιό οἰκονομισμό, γιά τόν ὁποῖο «ὁ συναγωνισμός τῶν συνθημάτων» ἔλυνε ὅλα τά ζητήματα ὄχι μόνο τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος, μά καί ὅλου τοῦ προγράμματος καί ὅλης τῆς ταχτικῆς στόν τομέα τῆς οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς πάλης. «Δέν μπορεῖτε νά ἀναγκάσετε τόν ἐργάτη γῆς, — ἔλεγε ὁ σ. Γεγκόροφ, — νά παλαίψει πλάι πλάι μέ τόν πλουσιοχωρικό γιά τά ὀτρέζκι πού κατά ἕνα μεγάλο μέρος βρίσκονται ἤδη στά χέρια αὐτοῦ τοῦ πλουσιοχωρικοῦ».

Καί πάλι ἡ ἴδια ἁπλούστευση πού συγγενεύει ἀναμφισβήτητα μέ τόν ὀπορτουνιστικό οἰκονομισμό μας, ὁ ὁποῖος ἐπέμενε ὅτι εἶναι ἀδύνατο «νά ἀναγκάσουμε» τόν προλετάριο νά παλαίψει γιά κάτι πού κατά ἕνα μεγάλο μέρος βρίσκεται ἤδη στά χέ-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 429–437 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 436–444). *Σύντ.*

ρια τῆς ἀστικῆς τάξης καί πού κατά ἕνα ἀκόμα μεγαλύτερο μέρος θά περάσει στά χέρια της στό μέλλον. Καί πάλι ὁ ἴδιος ἐκχυδαϊσμός πού ξεχνᾶ τίς ρωσικές ἰδιομορφίες τῶν γενικῶν κεφαλαιοκρατικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στόν ἐργάτη γῆς καί στόν πλουσιοχωρικό. Τά «ὀτρέζκι» πιέζουν σήμερα, πιέζουν στήν πράξη *καί* τόν ἐργάτη γῆς πού δέ χρειάζεται νά τόν «ἀναγκάσει» κανείς νά παλαίψει γιά τήν ἀπαλλαγή του ἀπό τήν ὑποδούλωση. Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι «νά ἀναγκάζουμε» μερικούς διανοούμενους — νά τούς ἀναγκάζουμε νά δοῦν πιό πλατιά τά καθήκοντά τους, νά τούς ἀναγκάζουμε νά παρατήσουν τά χιλιοτριμμένα στερεότυπα ὅταν ἐξετάζονται συγκεκριμένα ζητήματα, νά τούς ἀναγκάζουμε νά παίρνουν ὑπόψη τους τήν ἱστορική συγκυρία πού περιπλέκει καί τροποποιεῖ τούς σκοπούς μας. Μόνο ἡ προκατάληψη ὅτι ὁ μουζίκος εἶναι κουτός, — προκατάληψη πού, σύμφωνα μέ τή σωστή παρατήρηση τοῦ σ. Μάρτοφ (σελ. 202), διαφαίνεται στούς λόγους τοῦ Μάχοφ καί τῶν ἄλλων ἀντιπάλων τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος, — μόνο ἡ προκατάληψη αὐτή ἐξηγεῖ γιατί οἱ ἀντίπαλοι αὐτοί ξεχνᾶνε τίς πραγματικές συνθῆκες διαβίωσης τοῦ δικοῦ μας ἐργάτη γῆς.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ «κέντρου» μας, ἀφοῦ ἁπλούστευσαν τό ζήτημα ὥς τή σκέτη ἀντιπαράθεση: ἐργάτης καί κεφαλαιοκράτης, προσπάθησαν, κατά τά συνηθισμένα, νά φορτώσουν τή στενοκεφαλιά τους στό μουζίκο. «Ἀκριβῶς ἐπειδή, — ἔλεγε ὁ σ. Μάχοφ, — θεωρῶ τό μουζίκο ἔξυπνο στά ὅρια τῆς στενῆς ταξικῆς ἄποψής του, ὑποθέτω ὅτι θά ταχθεῖ ὑπέρ τοῦ μικροαστικοῦ ἰδανικοῦ: ἅρπαγμα καί μοιρασιά». Ἐδῶ εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι συγχέονται δυό πράγματα: ὁ χαρακτηρισμός τῆς ταξικῆς ἄποψης τοῦ μουζίκου σάν μικροαστοῦ *καί τό στένεμα* αὐτῆς τῆς ἄποψης, ἡ ἀναγωγή *της* σέ «στενά ὅρια». Καί σ' αὐτή ἀκριβῶς τήν ἀναγωγή βρίσκεται τό λάθος τῶν διαφόρων Γεγκόροφ καί Μάχοφ (ἀκριβῶς ὅπως τό λάθος τῶν διαφόρων Μαρτίνοφ καί Ἀκίμοφ βρισκόταν στήν ἀναγωγή τῆς ἄποψης τοῦ προλετάριου σέ «στενά ὅρια»). Καί ὅμως, καί ἡ λογική καί ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκουν ὅτι ἡ μικροαστική ταξική ἄποψη μπορεῖ νά εἶναι περισσότερο ἤ λιγότερο στενή, περισσότερο ἤ λιγότερο προοδευτική, ἀκριβῶς ἐξαιτίας τοῦ διττοῦ χαρακτήρα τῆς θέσης τοῦ μικροαστοῦ. Καί τό καθῆκον μας μέ κανένα τρόπο δέν μπορεῖ νά εἶναι νά σταυρώνουμε τά χέρια, ἐπειδή εἶναι στενοκέφαλος («κουτός») ὁ μουζίκος ἤ ἐπειδή κυριαρχεῖται ἀπό «προκαταλήψεις», ἀλλά, ἀντίθετα, νά δουλεύουμε ἀκούραστα γιά νά πλατύνουμε τήν ἄποψή του, νά βοηθᾶ-

με τό λογικό του νά θριαμβεύει πάνω στήν προκατάληψή του. Ἡ χυδαία-«μαρξιστική» ἄποψη γιά τό ρωσικό ἀγροτικό ζήτημα βρῆκε τό ἀποκορύφωμά της στό τέλος τοῦ λόγου τοῦ σ. Μάχοφ, ὅπου ὁ πιστός αὐτός συνήγορος τῆς παλιᾶς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα» ἐξέθεσε τίς ἀρχές του. Δέν εἶναι καθόλου τυχαῖο ὅτι τά λόγια αὐτά ἔγιναν δεχτά μέ χειροκροτήματα... εἰρωνικά βέβαια. «Δέν ξέρω βέβαια τί νά ὀνομάσω ἀτύχημα», — λέει ὁ σ. Μάχοφ, ἀγαναχτισμένος ἀπό τήν παρατήρηση τοῦ Πλεχάνοφ ὅτι δέ μᾶς τρομάζει καθόλου τό κίνημα γιά γενικό ἀναδασμό τῆς γῆς καί ὅτι δέν εἴμαστε ἐμεῖς ἐκεῖνοι πού θά ἐπιχειρούσαμε νά ἐμποδίσουμε αὐτό τό προοδευτικό (ἀστικό-προοδευτικό) κίνημα. — «Ὅμως ἡ ἐπανάσταση αὐτή, ἄν μπορεῖ κανείς νά τήν ὀνομάσει ἔτσι, δέ θά εἶναι ἐπαναστατική. Πιό σωστό θάταν νά πῶ πώς αὐτό δέ θάναι πιά ἐπανάσταση, ἀλλά ἀντίδραση (γέλια), ἐπανάσταση πού θά μοιάζει μέ ἀνταρσία... Μιά τέτοια ἐπανάσταση θά μᾶς ρίξει πίσω καί θά χρειαστεῖ ὁρισμένο χρονικό διάστημα γιά νά ξαναγυρίσουμε στή θέση πού βρισκόμαστε σήμερα. Ἐμεῖς σήμερα ἔχουμε πολύ περισσότερα ἀπ' ὅσα εἶχαν τόν καιρό τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασης (εἰρωνικά χειροκροτήματα), ἔχουμε τό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (γέλια)»... Ἔτσι εἶναι· ἕνα σοσιαλδημοκρατικό κόμμα πού θά σκεφτόταν ἀλά Μάχοφ ἤ θάχε κεντρικά ὄργανα στηριζόμενα στούς Μάχοφ, πραγματικά θάξιζε μόνο γιά γέλια...

Ἔτσι βλέπουμε ὅτι καί σέ ζητήματα καθαρῶς ἀρχῶν, πού ἀνακίνησε τό ἀγροτικό πρόγραμμα, ἐκδηλώθηκε ἀμέσως ὁ γνωστός μας χωρισμός σέ παρατάξεις. Οἱ ἀντιισκριστές (8 ψῆφοι) ἐκστρατεύουν ἐνονόματι τοῦ χυδαίου μαρξισμοῦ καί πίσω τους σέρνονται οἱ ἀρχηγοί τοῦ «κέντρου», οἱ διάφοροι Γεγκόροφ καί Μάχοφ πού μπερδεύονται καί ξεστρατίζουν διαρκῶς πρός τήν ἴδια στενή ἄποψη. Γι' αὐτό εἶναι φυσικότατο ὅτι ἡ ψηφοφορία πάνω σέ ὁρισμένα ἄρθρα τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος συγκεντρώνει 30 καί 35 ψήφους ὑπέρ (σελ. 225 καί 226), δηλ. τόν ἴδιο περίπου ἀριθμό πού εἴχαμε δεῖ καί στή διαμάχη γιά τή σειρά πού ἔπρεπε νά πάρει τό ζήτημα τῆς Μπούντ στήν ἡμερησία διάταξη, καί στό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ, καί στό ζήτημα τοῦ κλεισίματος τῆς «Γιούζνι Ραμπότσι». Ἀρκεῖ νά ἀνακινηθεῖ ἕνα ζήτημα πού βγαίνει κάπως ἔξω ἀπό τά πλαίσια ἑνός συνηθισμένου καί καθιερωμένου πιά καλουπιοῦ, ζήτημα πού ἀπαιτεῖ κάποια αὐτοτέλεια κατά τήν ἐφαρμογή τῆς θεωρίας τοῦ Μάρξ στίς ἰδιόμορφες καί νέες (νέες γιά τούς γερμανούς) κοινωνικο-

οικονομικές σχέσεις, κι άμέσως άποδείχνεται πώς οί ίσκριστές πού είναι ίκανοί νά σταθοῦν στό ὕψος τοῦ καθήκοντος, άποτελοῦν μόνο τά $^3/_5$ τῶν ψήφων, καί άμέσως ὅλο τό «κέντρο» κάνει στροφή πρός τούς Λίμπερ καί τούς Μαρτίνοφ. Κι ὡστόσο ὁ σ. Μάρτοφ προσπαθεῖ άκόμα νά συγκαλύψει τό ὁλοφάνερο αὐτό γεγονός, άποσιωπᾶ μέ φόβο τίς ψηφοφορίες ὅπου άποκαλύφθηκαν καθαρά άποχρώσεις γνωμῶν!

Ἀπό τίς συζητήσεις πάνω στό άγροτικό πρόγραμμα φαίνεται ὁλοκάθαρα πώς οί ίσκριστές εἶχαν νά παλαίψουν ένάντια στά δυό καί πάνω πέμπτα τοῦ συνεδρίου. Στό σημεῖο αὐτό οί άντιπρόσωποι τοῦ Καυκάσου πῆραν σωστότατη θέση, πού πιθανόν ὀφείλεται κατὰ σημαντικό βαθμό στό γεγονός ὅτι ή ἄμεση γνωριμιά τους μέ τίς τοπικές μορφές τῶν πολυάριθμων ὑπολειμμάτων τῆς δουλοπαροικίας τούς προφύλαξε άπό τίς άφηρημένες-μαθητικές σκέτες άντιπαραθέσεις πού ίκανοποιοῦσαν τούς Μάχοφ. Ἐνάντια στόν Μαρτίνοφ καί στόν Λίμπερ, στόν Μάχοφ καί στόν Γεγκόροφ ξεσπάθωσαν καί ὁ Πλεχάνοφ, καί ὁ Γκοῦσεφ (πού βεβαίωνε πώς «μιά τόσο άπαισιόδοξη ἄποψη γιά τή δουλειά μας στό χωριό»... σάν τήν ἄποψη τοῦ σ. Γεγκόροφ... «τοῦ ἔτυχε νά συναντήσει συχνά ἀνάμεσα στούς συντρόφους πού δροῦνε στή Ρωσία»), καί ὁ Κοστρόφ, καί ὁ Κάρσκι, καί ὁ Τρότσκι. Ὁ τελευταῖος τονίζει σωστά ὅτι οί «καλοπροαίρετες συμβουλές» τῶν κριτικῶν τοῦ άγροτικοῦ προγράμματος «μυρίζουν πάρα πολύ *φιλισταϊσμό*». Πρέπει μόνο νά σημειωθεῖ, σέ σχέση μέ τή μελέτη τῶν πολιτικῶν παρατάξεων στό συνέδριο, ὅτι μᾶλλον δέν εἶναι σωστό πού στό σημεῖο αὐτό τῆς ὁμιλίας του (σελίδα 208) τοποθετεῖ τόν σύντροφο Λάνγκε δίπλα στόν Γεγκόροφ καί στόν Μάχοφ. Ὅποιος διαβάσει προσεχτικά τά πραχτικά θά δεῖ πώς ὁ Λάνγκε καί ὁ Γκόριν παίρνουν τελείως διαφορετική θέση άπό τή θέση τοῦ Γεγκόροφ καί τοῦ Μάχοφ. Τοῦ Λάνγκε καί τοῦ Γκόριν δέν τούς άρέσει ή διατύπωση τοῦ ἄρθρου γιά τά ὀτρέζκι· αὐτοί καταλαβαίνουν πολύ καλά τήν ίδέα τοῦ άγροτικοῦ μας προγράμματος, άλλά προσπαθοῦν νά τήν πραγματοποιήσουν *διαφορετικά*, δουλεύοντας θετικά γιά τήν ἐξεύρεση πιό ἄμεμπτης άπό τήν ἄποψή τους διατύπωσης καί ὑποβάλλοντας σχέδια άποφάσεων γιά νά πείσουν τούς συντάχτες τοῦ προγράμματος ἤ γιά νά ταχθοῦν μέ τό μέρος τους ἐνάντια σ' ὅλους τούς μή ίσκριστές. Εἶναι άρκετό λχ. νά συγκρίνει κανείς τίς προτάσεις τοῦ Μάχοφ γιά άπόριψη ὅλου τοῦ άγροτικοῦ προγράμματος (σελ. 212, ὑπέρ *ἐννιά*, κατά 38) καί τῶν χωριστῶν ἄρθρων του (σελ. 216 κ. ἄ.) μέ τή θέση τοῦ Λάνγκε πού *ὑποβάλλει* τή δική

του αὐτοτελῆ διατύπωση τοῦ ἄρθρου γιά τά ὀτρέζκι (σελ. 225), γιά νά πεισθεῖ γιά τή ριζική διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσά τους*.

Ὁ σ. Τρότσκι, μιλώντας παραπέρα γιά τά ἐπιχειρήματα πού μυρίζουν «φιλισταϊσμό», τόνισε ὅτι «στήν ἐπερχόμενη ἐπαναστατική περίοδο πρέπει νά συνδεθοῦμε μέ τήν ἀγροτιά»... «Μπροστά σ' αὐτό τό καθῆκον ὁ σκεπτικισμός καί ἡ πολιτική „ὀξυδέρκεια" τοῦ Μάχοφ καί τοῦ Γεγκόροφ εἶναι πιό βλαβερά ἀπό κάθε μυωπία». Ὁ σ. Κόστιτς, ἄλλος ἰσκριστής τῆς μειοψηφίας, τόνισε πολύ εὔστοχα «τήν ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης» πού ἔδειξε ὁ Μάχοφ «πρός τόν ἑαυτό του, πρός τή σταθερότητα τῶν ἀρχῶν του», — χαρακτηρισμός πού πέτυχε τό «κέντρο» μας στό σταυρό. «Σέ ἀπαισιοδοξία ὁ σ. Μάχοφ ταίριαξε μέ τόν σ. Γεγκόροφ, παρ' ὅλο πού ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν ἀποχρώσεις γνωμῶν, — συνέχισε ὁ σ. Κόστιτς. — Ξεχνᾶ ὅτι σήμερα οἱ σοσιαλδημοκράτες δουλεύουν ἤδη μέσα στήν ἀγροτιά, ὅτι καθοδηγοῦν κιόλας, ὅσο τούς εἶναι κατορθωτό, τό κίνημά της. Καί μέ τήν ἀπαισιοδοξία τους αὐτή στενεύουν τό πλάτος τῆς δουλειᾶς μας» (σελ. 210).

Γιά νά τελειώνουμε μέ τό ζήτημα τῶν συζητήσεων τοῦ συνεδρίου γύρω ἀπ' τό πρόγραμμα ἀξίζει ν' ἀναφέρουμε καί τίς σύντομες συζητήσεις σχετικά μέ τήν ὑποστήριξη τῶν ἀντιπολιτευτικῶν ρευμάτων. Τό πρόγραμμά μας λέει ξεκάθαρα ὅτι τό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα ὑποστηρίζει «κάθε *ἀντιπολιτευτικό* καί ἐπαναστατικό κίνημα *πού στρέφεται ἐνάντια στό ὑπάρχον κοινωνικό καί πολιτικό καθεστώς τῆς Ρωσίας*»[101]. Θάλεγε κανείς ὅτι ἡ τελευταία αὐτή διευκρίνιση δείχνει μέ ἀρκετή ἀκρίβεια *ποιά ἀκριβῶς* ἀντιπολιτευτικά ρεύματα ὑποστηρίζουμε ἐμεῖς. Ὡστόσο ἡ διαφορά τῶν ἀποχρώσεων πού ἀπό καιρό ἔχουν διαμορφωθεῖ μέσα στό κόμμα μας, ἐκδηλώθηκε μεμιᾶς *κι ἐδῶ*, ὅσο δύσκολο κι ἄν εἶναι νά ὑποθέσει κανείς ὅτι ἦταν ἀκόμα δυνατόν νά προκύψουν «ἀπορίες καί παρανοήσεις» σ' ἕνα ζήτημα πού τόχουμε κάνει λιανά τόσο πολύ! Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι δέν ἦταν ζήτημα παρανοήσεων, ἀλλά *ἀποχρώσεων*. Ὁ Μάχοφ, ὁ Λίμπερ καί ὁ Μαρτίνοφ βάρεσαν ἀμέσως συναγερμό, βρέθηκαν ὅμως καί πάλι σέ τέτοια «συμπαγῆ» μειοψηφία πού ὁ σ. Μάρτοφ θά ἦταν ἴσως ὑποχρεωμένος νά τό ἀποδόσει κι αὐτό σέ σκευωρίες, μηχανοραφίες, διπλωματία καί σέ ἄλλα χαριτωμένα πράγματα (βλ. τήν ὁμιλία του στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου) ὅπου καταφεύγουν ἄνθρωποι ἀνίκανοι νά ἐμβαθύνουν στίς

* Πρβλ. τήν ὁμιλία τοῦ Γκόριν, σελ. 213.

πολιτικές αἰτίες τοῦ σχηματισμοῦ «συμπαγῶν» ὁμάδων καί τῆς μειοψηφίας καί τῆς πλειοψηφίας.

Ὁ Μάχοφ ἀρχίζει πάλι μέ μιά ἐκχυδαϊσμένη ἁπλούστευση τοῦ μαρξισμοῦ. «Στή χώρα μας — δηλώνει — ἡ μοναδική ἐπαναστατική τάξη εἶναι τό προλεταριάτο, κι ἀπό τή σωστή αὐτή θέση βγάζει ἀμέσως ἕνα λαθεμένο συμπέρασμα: — οἱ ὑπόλοιπες τάξεις εἶναι ἔτσι κι ἔτσι τῆς προσκολήσεως (ὅ λ ο ι γ ε λ ο ῦ ν)... Ναί, τῆς προσκολλήσεως, καί θέλουν μόνο νά ὠφεληθοῦν. Εἶμαι ἐνάντια στήν ὑποστήριξή τους ἀπομέρους μας» (σελ. 226). Ἡ ἀπαράμιλλη αὐτή διατύπωση πού ἔδοσε στή θέση του ὁ σ. Μάχοφ, προκάλεσε ἀμηχανία σέ πολλούς (ἀπό τούς ὀπαδούς του), στήν οὐσία ὅμως συμφώνησαν μαζί του καί ὁ Λίμπερ καί ὁ Μαρτίνοφ, προτείνοντας νά διαγραφεῖ ἡ λέξη «ἀντιπολιτευτικό» ἤ νά περιοριστεῖ μέ τήν προσθήκη τῆς λέξης «δημοκρατικό-ἀντιπολιτευτικό». Ἐνάντια σ' αὐτή τήν τροπολογία τοῦ Μαρτίνοφ ξεσηκώθηκε μέ τό δίκιο του ὁ Πλεχάνοφ. «Ἐμεῖς — εἶπε — πρέπει νά κριτικάρουμε τούς φιλελεύθερους, νά ξεσκεπάζουμε τό μεσοβέζικο χαρακτήρα τους. Αὐτό εἶναι σωστό... Ξεσκεπάζοντας ὅμως τό στενό καί περιορισμένο χαρακτήρα ὅλων τῶν ἄλλων κινημάτων, ἐκτός ἀπό τό σοσιαλδημοκρατικό, ἔχουμε τήν ὑποχρέωση νά ἐξηγοῦμε στό προλεταριάτο ὅτι, σέ σύγκριση μέ τήν ἀπολυταρχία, ἀκόμα καί ἕνα σύνταγμα πού δέ χορηγεῖ τό καθολικό ἐκλογικό δικαίωμα, ἀποτελεῖ βῆμα πρός τά μπρός καί πώς γι' αὐτό τό προλεταριάτο δέν πρέπει νά προτιμᾶ τό ὑπάρχον καθεστώς ἀπό ἕνα τέτοιο σύνταγμα». Οἱ σύντροφοι Μαρτίνοφ, Λίμπερ καί Μάχοφ δέ συμφωνοῦν μ' αὐτό καί ὑποστηρίζουν τήν ἄποψή τους πού δέχεται τήν ἐπίθεση τοῦ Ἀξελρόντ, τοῦ Σταροβέρ, τοῦ Τρότσκι καί γιά ἄλλη μιά φορά τοῦ Πλεχάνοφ. Ὁ σ. Μάχοφ τά κατάφερε ἀκόμα μιά φορά νά ἀνατρέψει τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του. Στήν ἀρχή εἶπε ὅτι οἱ ὑπόλοιπες τάξεις (ἐκτός ἀπό τό προλεταριάτο) εἶναι «ἔτσι κι ἔτσι» καί ὅτι αὐτός εἶναι «ἐνάντια στήν ὑποστήριξή τους ἀπομέρους μας». Ὕστερα ἔγινε πιό ἐπιεικής καί παραδέχτηκε πώς «ἡ ἀστική τάξη, ὄντας στήν οὐσία ἀντιδραστική, εἶναι συχνά ἐπαναστατική, λχ. ὅταν πρόκειται γιά ἀγώνα ἐνάντια στή φεουδαρχία καί στά ὑπολείμματά της». «Ὑπάρχουν ὅμως ὁμάδες — συνέχισε, πέφτοντας ἀπό τό κακό στό χειρότερο, — πού εἶναι πάντα (;) ἀντιδραστικές, — καί τέτοιοι εἶναι οἱ βιοτέχνες». Ὁρίστε τί μαργαριτάρια, ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, ἔφτασαν νά λένε οἱ ἡγέτες τοῦ «κέντρου» μας, αὐτοί οἱ ἴδιοι πού ἀργότερα ὑπεράσπιζαν μέ ἀφρούς στό στόμα τήν παλιά σύνταξη! Ἀκόμα καί στή Δυτική Εὐρώπη

ὅπου ἡ συντεχνιακή ὀργάνωση ἦταν τόσο γερή, ἴσα ἴσα οἱ βιοτέχνες ἔδειξαν, ὅπως καί οἱ ἄλλοι μικροαστοί τῶν πόλεων, ἰδιαίτερη ἐπαναστατικότητα στήν ἐποχή τῆς πτώσης τῆς ἀπολυταρχίας. Καί εἶναι ἰδιαίτερα παράλογο ἴσα ἴσα γιά ἕνα ρῶσο σοσιαλδημοκράτη νά ἐπαναλαβαίνει, χωρίς νά τό καλοσκεφτεῖ, τά ὅσα λένε οἱ σύντροφοι τῆς Δύσης γιά τούς σημερινούς βιοτέχνες, σ' ἐποχή πού ἀπέχει ἕνα ἤ μισό αἰώνα ἀπό τήν πτώση τῆς ἀπολυταρχίας. Ὅποιος λέει πώς στόν τομέα τῶν πολιτικῶν ζητημάτων οἱ βιοτέχνες τῆς Ρωσίας, σέ σύγκριση μέ τήν ἀστική τάξη, εἶναι ἀντιδραστικοί, ἐπαναλαβαίνει μηχανικά μιά στερεότυπη φράση πού τήν ἔχει παπαγαλίσει ἀπέξω.

Δυστυχῶς στά πραχτικά δέ διαφυλάχτηκαν κανενός εἴδους στοιχεῖα, σχετικά μέ τόν ἀριθμό τῶν ψήφων πού συγκέντρωσαν οἱ ἀποριφθεῖσες τροπολογίες τοῦ Μαρτίνοφ, τοῦ Μάχοφ καί τοῦ Λίμπερ στό ζήτημα αὐτό. Τό μόνο πού μποροῦμε νά ποῦμε εἶναι ὅτι οἱ ἡγέτες τῶν ἀντιισκρικῶν στοιχείων καί ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ «κέντρου»* ἑνώθηκαν καί ἐδῶ στή γνωστή μας παράταξη ἐνάντια στούς ἰσκριστές. Ἀνακεφαλαιώνοντας *ὅλες* τίς συζητήσεις γιά τό *πρόγραμμα*, δέν μποροῦμε παρά νά βγάλουμε τό συμπέρασμα ὅτι δέν ἔγινε οὔτε *μιά* κάπως ζωηρή συζήτηση γενικοῦ ἐνδιαφέροντος πού νά μήν ἀποκάλυψε διαφορά ἀποχρώσεων, διαφορά τήν ὁποία τώρα ἀποσιωπᾶ ἐσκεμμένα ὁ σύντροφος Μάρτοφ καί ἡ νέα σύνταξη τῆς «Ἴσκρα».

ζ) ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ σ. ΜΑΡΤΟΦ

Ἀπό τό πρόγραμμα τό συνέδριο πέρασε στό καταστατικό τοῦ κόμματος (προσπερνοῦμε τό ζήτημα τοῦ ΚΟ πού τό θίξαμε ἤδη παραπάνω, καί τίς ἐκθέσεις τῶν ἀντιπροσώπων πού οἱ περισ-

* Ἕνας ἄλλος ἡγέτης τῆς ἴδιας ὁμάδας, τοῦ «κέντρου», ὁ σ. Γεγκόροφ, εἶπε σ' ἕνα ἄλλο σημεῖο τή γνώμη του γιά τό ζήτημα τῆς ὑποστήριξης τῶν ἀντιπολιτευτικῶν ρευμάτων, παίρνοντας ἀφορμή ἀπό τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Ἀξελρόντ γιά τούς σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες (σελ. 359). Ὁ σ. Γεγκόροφ εἶδε μιά «ἀντίφαση» ἀνάμεσα στό αἴτημα τοῦ προγράμματος *νά ὑποστηρίζεται* κάθε ἀντιπολιτευτικό κι ἐπαναστατικό κίνημα καί στήν *ἀρνητική* στάση ἀπέναντι στούς σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες καί στούς φιλελεύθερους. Ὁ σ. Γεγκόροφ, ἄν καί ἀντίκρυσε τό ζήτημα ἀπό κάπως διαφορετική σκοπιά καί μέ ἄλλη μορφή, ἔδειξε τήν ἴδια στενή κατανόηση τοῦ μαρξισμοῦ καί τήν ἴδια ἀσταθῆ-μισοεχθρική στάση ἀπέναντι στή θέση (πού τήν εἶχε «παραδεχτεῖ») τῆς «Ἴσκρα», πού ἔδειξαν καί οἱ σύντροφοι Μάχοφ, Λίμπερ καί Μαρτίνοφ.

σότεροί τους δέν ἦταν δυστυχῶς σέ θέση νά τίς παρουσιάσουν μέ ἱκανοποιητική μορφή). Δέν εἶναι ἀνάγκη νά ποῦμε ὅτι τό ζήτημα τοῦ καταστατικοῦ εἶχε γιά ὅλους μας τεράστια σημασία. Γιατί, ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ «Ἴσκρα» ἐμφανίστηκε ἀπό τήν πρώτη στιγμή ὄχι μόνο σάν δημοσιογραφικό ὄργανο, ἀλλά καί σάν *ὀργανωτικός* πυρήνας. Σ' ἕνα ἄρθρο τῆς σύνταξης τοῦ τέταρτου φύλλου της («Ἀπό ποῦ ν' ἀρχίσουμε;») ἡ «Ἴσκρα» εἶχε παρουσιάσει ὁλόκληρο ὀργανωτικό σχέδιο * καί ἐπί *τρία* ὁλόκληρα *χρόνια* ἐφάρμοζε τό σχέδιο αὐτό συστηματικά καί σταθερά. Ὅταν τό δεύτερο συνέδριο τοῦ κόμματος ἀναγνώρισε τήν «Ἴσκρα» σάν Κεντρικό Ὄργανο, ἀπό τά τρία σημεῖα πού αἰτιολογοῦσαν τή σχετική ἀπόφαση (σελ. 147), τά δυό ἦταν ἀφιερωμένα *ἀκριβῶς σ' αὐτό τό ὀργανωτικό σχέδιο καί σ' αὐτές τίς ὀργανωτικές ἰδέες τῆς «Ἴσκρα»:* στό ρόλο της στό ἔργο τῆς καθοδήγησης τῆς *πραχτικῆς* δουλειᾶς τοῦ κόμματος καί στόν καθοδηγητικό της ρόλο στή δουλειά τῆς ἑνοποίησης. Γι' αὐτό εἶναι φυσικότατο ὅτι ἡ δουλειά τῆς «Ἴσκρα» καί τό ὅλο ἔργο τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης, τό ὅλο ἔργο τῆς *ἔμπραχτης* ἀνασυγκρότησης τοῦ κόμματος *δέν μποροῦσε* νά θεωρεῖται ἀποπερατωμένο, ἄν δέν ἀναγνωρίζονταν ἀπ' ὅλο τό κόμμα καί δέν κατοχυρώνονταν καί ἐπίσημα ὁρισμένες ὀργανωτικές ἰδέες. Τό καθῆκον αὐτό ἔπρεπε νά τό ἐκπληρώσει τό καταστατικό τῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος.

Οἱ βασικές ἰδέες πού ἡ «Ἴσκρα» ἐπιδίωκε νά τοποθετήσει στή βάση τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης, συνοψίζονταν οὐσιαστικά στίς παρακάτω δύο: πρῶτο, ἡ ἰδέα τοῦ συγκεντρωτισμοῦ πού καθόριζε ἀπό ἄποψη ἀρχῶν τόν τρόπο τῆς ἐπίλυσης ὅλων τῶν ἐπιμέρους καί λεπτομερειακῶν ὀργανωτικῶν ζητημάτων· δεύτερο, ὁ ἰδιαίτερος ρόλος ἑνός ἰδεολογικοῦ καθοδηγητικοῦ ὀργάνου, τῆς ἐφημερίδας, ἰδέα πού ἔπαιρνε ὑπόψη της τίς προσωρινές καί τίς εἰδικές ἀνάγκες ἀκριβῶς τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος πού βρισκόταν μέσα σέ συνθή-

---

* Στήν ὁμιλία του σχετικά μέ τήν ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου, ὁ σ. Ποπόφ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, εἶπε: «Θυμᾶμαι τό ἄρθρο στό φύλλο ἀρ. 3 ἤ 4 τῆς „Ἴσκρα" — „Ἀπό ποῦ ν' ἀρχίσουμε;". Πολλοί ἀπό τούς συντρόφους πού δουλεύουν στή Ρωσία ἔβρισκαν ὅτι τοῦ λείπει τό τάκτ· σ' ἄλλους τό σχέδιο αὐτό φαινόταν φανταστικό, ἐνῶ ἡ πλειοψηφία (; πιθανόν ἡ πλειοψηφία τῶν προσώπων πού περιστοίχιζαν τόν σ. Ποπόφ) τό ἀπέδιδε ἀποκλειστικά στή φιλοδοξία» (σελ. 140). Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἀπό καιρό πιά ἔχω συνηθίσει στό ν' ἀποδίδονται οἱ πολιτικές μου ἀπόψεις σέ φιλοδοξία, ἑρμηνεία πού τήν ξαναζέσταναν τώρα ὁ σ. Ἀξελρόντ καί ὁ σ. Μάρτοφ.

κες πολιτικῆς δουλείας, καί μέ τήν προϋπόθεση ὅτι θά δημιουργοῦνταν στό ἐξωτερικό μιά *ἀρχική* ἐπιχειρησιακή βάση γιά τήν ἐπαναστατική ἐπίθεση. Ἡ πρώτη ἰδέα, σάν μοναδικά σωστή ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, ἔπρεπε νά διαποτίζει ὅλο τό καταστατικό· ἡ δεύτερη, ὄντας μιά εἰδική ἰδέα πού τήν ἐπέβαλλαν προσωρινές συνθῆκες τόπου καί τρόπου δράσης, ἔπαιρνε — στήν πρόταση δημιουργίας *δυό κέντρων, ἑνός ΚΟ καί μιᾶς ΚΕ* — τή μορφή *φαινομενικῆς* ἀπομάκρυνσης ἀπό τό συγκεντρωτισμό. Καί οἱ δυό αὐτές βασικές ἰδέες τῆς ἰσκρικῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος ἀναπτύχθηκαν ἀπό μένα καί στό ἄρθρο τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα» (φύλλο ἀρ. 4) «Ἀπό πού ν' ἀρχίσουμε;»* καί στό «Τί νά κάνουμε;» ** καί τέλος ἐξηγήθηκαν λεπτομερειακά, μέ μορφή σχεδόν καταστατικοῦ, στό «Γράμμα σέ σύντροφο»***. Στήν οὐσία δέν ἔμενε παρά ἡ συνταχτική δουλειά γιά νά διατυπωθοῦν τά ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ πού ἔπρεπε νά ἐνσαρκώσει αὐτές ἀκριβῶς τίς ἰδέες, ἄν ἡ ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» δέν ἐπρόκειτο νά μείνει στά χαρτιά, νά ἀποτελέσει ἁπλῶς μιά συμβατική φράση. Στόν πρόλογο τοῦ «Γράμματος σέ σύντροφο» πού ἀναδημοσίευσα, ἔχω ἤδη τονίσει ὅτι εἶναι ἀρκετή μιά ἁπλή ἀντιπαραβολή τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος μ' αὐτή τήν μπροσούρα γιά νά διαπιστωθεῖ ἡ πλήρης ταυτότητα τῶν ὀργανωτικῶν ἰδεῶν τοῦ καταστατικοῦ καί τῆς μπροσούρας****.

Ἀναφορικά μέ τή συνταχτική δουλειά γιά τή διατύπωση τῶν ἰσκρικῶν ὀργανωτικῶν ἰδεῶν στό καταστατικό, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά θίξω ἕνα ἐπεισόδιο πού ἀνακίνησε ὁ σ. Μάρτοφ. «... Μιά ἀναδρομή στά γεγονότα θά σᾶς δείξει, — ἔλεγε ὁ Μάρτοφ στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου (σελ. 58),— πόσο ἀναπάντεχο ἦταν γιά τόν Λένιν τό πέσιμό μου στόν ὀπορτουνισμό πάνω σ' αὐτό (δηλ. στό πρῶτο) τό ἄρθρο. Ἑνάμιση–δυό μῆνες πρίν ἀπό τό συνέδριο ἔδειξα στόν Λένιν τό δικό μου σχέδιο καταστατικοῦ ὅπου τό ἄρθρο 1 διατυπωνόταν ἀκριβῶς ὅπως τό πρότεινα στό συνέδριο. Ὁ Λένιν ἀντιτάχθηκε στό σχέδιό μου, ὑποστηρίζοντας ὅτι εἶναι πολύ λεπτομερειακό, καί μοῦ εἶπε ὅτι τοῦ ἀρέσει μόνο ἡ ἰδέα τοῦ ἄρθρου 1 — ὁ ὁρισμός τοῦ μέλους τοῦ κόμμα-

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 5ος, σελ. 1–13 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση). *Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 1–192 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 1–195). *Σύντ.*

*** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 7–25 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 7–24). *Σύντ.*

**** Στόν ἴδιο, σελ. 6 (ἴδια σελίδα καί στήν ἑλλ. ἔκδοση). *Σύντ.*

τος, πού θά τήν συμπεριλάβαινε στό δικό του σχέδιο καταστατικοῦ μέ τροποποιήσεις, ἐπειδή βρίσκει τή διατύπωσή μου ἀποτυχημένη. Συνεπῶς ὁ Λένιν γνώριζε ἀπό καιρό τή διατύπωσή μου καί ἤξερε τίς ἀπόψεις μου πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα. Βλέπετε λοιπόν ὅτι πῆγα στό συνέδριο μέ ἀνοιχτά χαρτιά, χωρίς νά κρύβω τίς ἀπόψεις μου. Προειδοποίησα ὅτι θά πάλαιβα ἐνάντια στήν ἀμοιβαία πρόσληψη καί ἐνάντια στήν ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας γιά τήν πρόσληψη στήν Κεντρική Ἐπιτροπή καί στό Κεντρικό Ὄργανο κτλ».

Σχετικά μέ τήν προειδοποίηση ὅτι θά πάλαιβε ἐνάντια στήν ἀμοιβαία πρόσληψη, θά δοῦμε στό ἀντίστοιχο σημεῖο πῶς εἶχαν τά πράγματα. Τώρα θά σταθοῦμε σ' αὐτά τά «ἀνοιχτά χαρτιά» τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Μάρτοφ. Ἀφηγούμενος στό συνέδριο ἀπό μνήμης τό ἐπεισόδιο σχετικά μέ τό ἀποτυχημένο του σχέδιο (πού στό συνέδριο ὁ Μάρτοφ τό ἀπέσυρε ὁ ἴδιος σάν ἀποτυχημένο καί ὕστερα ἀπό τό συνέδριο τό ἔβγαλε ξανά, μέ τή συνέπεια πού τόν διακρίνει, στό φῶς τῆς ἡμέρας), ὁ Μάρτοφ, ὅπως συνήθως, ξέχασε πολλά σημεῖα καί γι' αὐτό ξαναμπέρδεψε τά πράγματα. Θάλεγε κανείς πώς τά ὅσα ἔγιναν ἦταν ἀρκετά γιά νά μᾶς κάνουν προσεχτικούς, ὥστε νά μήν ἐπικαλούμαστε ἰδιωτικές συνομιλίες καί νά μή στηριζόμαστε στή μνήμη μας (ἄθελά τους οἱ ἄνθρωποι θυμοῦνται μόνο ἐκεῖνο πού τούς συμφέρει!), — ὡστόσο ὁ σ. Μάρτοφ, μή ἔχοντας ἄλλο ὑλικό, χρησιμοποιεῖ ὑλικό κακῆς ποιότητας. Τώρα ἀκόμα καί ὁ σ. Πλεχάνοφ ἀρχίζει νά τόν μιμεῖται — ὅπως φαίνεται, τό κακό παράδειγμα εἶναι κολλητικό.

Ἡ «ἰδέα» τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ σχεδίου Μάρτοφ δέν μποροῦσε νά μ' «ἀρέσει», γιατί τό σχέδιό του δέν περιεῖχε *καμιά ἰδέα* πού νά ἐμφανίστηκε στό συνέδριο. Τόν γέλασε ἡ μνήμη του. Εἶχα τήν τύχη νά βρῶ μέσα στά χαρτιά μου τό σχέδιο τοῦ Μάρτοφ, ὅπου «*τό πρῶτο ἄρθρο διατυπώνεται ἀκριβῶς ὄ χ ι ἔτσι ὅπως τό εἶχε προτείνει στό συνέδριο*»*!* Αὐτό θά πεῖ: «ἀνοιχτά χαρτιά»!

Ἄρθρο 1 στό σχέδιο τοῦ Μάρτοφ: «Θεωρεῖται ὅτι ἀνήκει στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας καθένας πού, παραδεχόμενος τό πρόγραμμά του, δουλεύει δραστήρια γιά τήν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν του κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο καί τήν καθοδήγηση τῶν ὀργάνων (sic! *) τοῦ κόμματος».

Ἄρθρο 1 στό δικό μου σχέδιο: «Μέλος τοῦ κόμματος θεωρεῖ-

---

* — ἔτσι! *Σύντ.*

ται καθένας πού παραδέχεται τό πρόγραμμά του καί ὑποστηρίζει τό κόμμα τόσο μέ ὑλικά μέσα ὅσο καί μέ τήν προσωπική συμμετοχή του σέ μιά ἀπό τίς κομματικές ὀργανώσεις».

Ἄρθρο 1 στή διατύπωση πού πρότεινε ὁ Μάρτοφ στό συνέδριο καί πού ψηφίστηκε ἀπό τό συνέδριο: «Μέλος τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας θεωρεῖται καθένας πού παραδέχεται τό πρόγραμμά του, ὑποστηρίζει τό κόμμα ὑλικά καί παρέχει σ' αὐτό ταχτική προσωπική βοήθεια κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση μιᾶς ἀπό τίς ὀργανώσεις του».

Ἀπό τήν ἀντιπαραβολή αὐτή φαίνεται ξεκάθαρα πώς τό σχέδιο τοῦ Μάρτοφ δέν περιέχει καμιά ἀπολύτως *ἰδέα*, ἀλλά μόνο *κούφιες φράσεις*. Τό ὅτι τά μέλη τοῦ κόμματος πρέπει νά δουλεύουν κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο καί τήν καθοδήγηση τῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος εἶναι αὐτονόητο, *αὐτό δέν μπορεῖ νάναι διαφορετικά*, σχετικά μ' αὐτό μιλᾶνε μόνο ἐκεῖνοι πού τούς ἀρέσει νά μιλᾶνε γιά νά μή λένε τίποτε, ἐκεῖνοι πού τούς ἀρέσει νά παραγεμίζουν τά «καταστατικά» μέ χείμαρρο ἀπό κούφιες λέξεις καί γραφειοκρατικούς (δηλ. ἄχρηστους γιά τήν ὑπόθεση καί δῆθεν χρήσιμους γιά ἐπίδειξη) τύπους. Ἡ *ἰδέα* τοῦ πρώτου ἄρθρου πρωτοεμφανίστηκε μόνο ὅταν μπῆκε τό ἐρώτημα: μποροῦν ἄραγε *τά ὄργανα τοῦ κόμματος* νά ἀσκοῦν *στήν πράξη* τήν καθοδήγηση τῶν μελῶν τοῦ κόμματος, *πού δέν ἀνήκουν* σέ καμιά ἀπό *τίς κομματικές ὀργανώσεις*. Δέν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος αὐτῆς τῆς ἰδέας στό σχέδιο τοῦ σ. Μάρτοφ. Συνεπῶς *ἐγώ δέν μποροῦσα νά γνωρίζω* τίς ἀπόψεις τοῦ σ. Μάρτοφ «σχετικά μέ τό ζήτημα αὐτό», γιατί τό σχέδιο τοῦ σ. Μάρτοφ *δέν περιέχει καμιά ἀπολύτως ἄποψη* σχετικά μέ *τό ζήτημα αὐτό*. Ἡ ἀναδρομή στά γεγονότα πού ἐπικαλέστηκε ὁ σ. Μάρτοφ, ἀποδείχτηκε πώς δέν εἶναι παρά μιά *σύγχυση* ἀπομέρους του.

Ἀντίθετα, ἴσα ἴσα γιά τόν σ. Μάρτοφ πρέπει νά εἰπωθεῖ ὅτι αὐτός, γνωρίζοντας τό σχέδιό μου, «ἤξερε τίς ἀπόψεις μου σχετικά μέ τό ζήτημα αὐτό» καί δέν τίς ἔθεσε ὑπό ἀμφισβήτηση, δέν προσπάθησε νά τίς ἀναιρέσει οὔτε στή συνταχτική ἐπιτροπή, παρ' ὅλο πού τό σχέδιό μου τό εἶχα δείξει σ' ὅλους 2–3 βδομάδες πρίν ἀπό τό συνέδριο, οὔτε μπροστά στούς ἀντιπροσώπους, πού δέν τούς ἐγνωστοποιεῖτο παρά *μόνο* τό σχέδιό μου. Καί δέν εἶναι μόνο αὐτό. Ἀκόμα καί *στό συνέδριο*, ὅταν ὑπέβαλα τό σχέδιό μου καταστατικοῦ * καί τό ὑπεράσπιζα *πρίν*

* Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἀναφέρω ὅτι ἡ ἐπιτροπή τῶν πραχτικῶν δημοσίευσε στό παράρτημα XI τό σχέδιο καταστατικοῦ, «*πού ὑπέβαλε στό συνέδριο ὁ Λένιν*» (σελ. 393). Καί ἐδῶ ἐπίσης ἡ ἐπιτροπή τῶν πραχτικῶν τά

ἀκόμα βγεῖ ἡ ἐπιτροπή καταστατικοῦ, ὁ σ. Μάρτοφ δήλωσε ἀνοιχτά: «προσχωρῶ στά συμπεράσματα τοῦ σ. Λένιν. *Μόνο σέ δυό ζητήματα διαφωνῶ μαζί του*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου) — στό ζήτημα τοῦ τρόπου συγκρότησης τοῦ Συμβουλίου καί στό ζήτημα τῆς ὁμόφωνης πρόσληψης (σελ. 157). *Γιά ἀσυμφωνία του* μέ τό ἄρθρο 1 *δέν ἀναφέρεται ἀκόμα οὔτε λέξη* σ' αὐτή τή δήλωσή του.

Στήν μπροσούρα του γιά τήν κατάσταση πολιορκίας ὁ σ. Μάρτοφ θεώρησε ἀναγκαῖο νά θυμίσει ἀκόμα μιά φορά, καί πολύ διεξοδικά, τό καταστατικό του. Ἰσχυρίζεται σ' αὐτή ὅτι τό καταστατικό του, πού καί τώρα ἀκόμα (Φλεβάρης 1904 — ἄγνωστο τί μπορεῖ νά γίνει σέ τρεῖς μῆνες) εἶναι ἕτοιμος νά τό ὑπογράψει, ἐκτός ἀπό μερικά δευτερεύοντα σημεῖα του, «ἐξέφραζε ἀρκετά καθαρά τήν ἀντίθεσή του πρός τήν ὑπερτροφία τοῦ συγκεντρωτισμοῦ» (σελ. IV). Ὁ σ. Μάρτοφ ἐξηγεῖ *τώρα* τούς λόγους γιά τή μή ὑποβολή τοῦ σχεδίου αὐτοῦ στό συνέδριο, πρῶτο, μέ τό ὅτι «ἡ ἰσκρική διαπαιδαγώγηση τοῦ ἐνέπνευσε περιφρονητική στάση πρός τά καταστατικά» (ὅταν τοῦ ἀρέσει τοῦ σ. Μάρτοφ, ἡ λέξη ἰσκρικός δέ σημαίνει γι' αὐτόν στενό πνεῦμα τῶν ὁμίλων, ἀλλά τήν πιό συνεπῆ κατεύθυνση! Κρίμα πού ἡ ἰσκρική διαπαιδαγώγηση μέσα στά τρία χρόνια δέν μπόρεσε νά ἐμπνεύσει στόν σ. Μάρτοφ μιά περιφρονητική στάση ἀπέναντι στήν ἀναρχική φρασεολογία, μέ τήν ὁποία ἡ διανοουμενίστικη ἀστάθεια εἶναι ἱκανή νά δικαιολογεῖ τίς παραβάσεις τοῦ καταστατικοῦ πού ψηφίστηκε ἀπό κοινοῦ). Δεύτερο, γιατί, βλέπετε, αὐτός, ὁ σ. Μάρτοφ, ἀπέφευγε «νά δημιουργήσει μιά ὁποιαδήποτε παραφωνία στήν ταχτική ἑνός τόσο βασικοῦ ὀργανωτικοῦ πυρήνα, ὅπως ἦταν ἡ „Ἴσκρα»"». Τί θαυμάσια συνάρτηση τοῦ ἑνός μέ τό ἄλλο! Σ' ἕνα ζήτημα *ἀρχῶν* πού ἀφορᾶ τήν ὀπορτουνιστική διατύπωση τοῦ ἄρθρου 1 ἤ τήν ὑπερτροφία τοῦ συγ-

---

μπέρδεψε λιγάκι. Μπέρδεψε τό *ἀρχικό μου* σχέδιο (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 256–258 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 254–256). *Σύντ.*) πού εἶχα δείξει σ' ὅλους τούς ἀντιπροσώπους (καί σέ πάρα πολλούς πρίν ἀπό τό συνέδριο), μέ τό σχέδιο *πού ὑπέβαλα στό συνέδριο* καί *δημοσίευσε τό πρῶτο γιά δεύτερο*. Δέν ἔχω φυσικά καμιά ἀντίρηση γιά τή δημοσίευση τῶν σχεδίων μου, *ἔστω καί σ' ὅλα τά στάδια τῆς προετοιμασίας τους*, δέ χρειάζεται ὅμως νά δημιουργεῖται σύγχυση. Καί δημιουργήθηκε σύγχυση· γιατί ὁ Ποπόφ καί ὁ Μάρτοφ (σελ. 154 καί 157) ὑποβάλλουν σέ κριτική τίς διατυπώσεις τοῦ σχεδίου μου πού πραγματικά ὑποβλήθηκε στό συνέδριο, διατυπώσεις *πού δέν ὑπάρχουν στό σχέδιο* πού δημοσίευσε ἡ ἐπιτροπή τῶν πραχτικῶν (πρβλ. σελ. 394, §§ 7 καί 11). Ἄν κανείς ἀντιμετώπιζε πιό προσεχτικά τό ζήτημα, ἦταν εὔκολο νά δεῖ τό λάθος μέ μιά ἁπλή σύγκριση τῶν σελίδων πού ἀνέφερα.

κεντρωτισμοῦ, ὁ σ. Μάρτοφ φοβόταν τόσο πολύ τήν παραφωνία (φοβερή μόνο ἀπό τήν πιό στενή ἄποψη τοῦ πνεύματος τῶν ὁμίλων) πού δέν ἐμφάνισε τίς διαφωνίες του ἀκόμα καί σ' ἕνα πυρήνα σάν τή σύνταξη! *Στό πραχτικό* ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων ὁ σ. Μάρτοφ, γιά νά ἀνατρέψει τήν ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» (αὐτοῦ τοῦ πραγματικοῦ *βασικοῦ ὀργανωτικοῦ πυρήνα*), προσέφευγε στή βοήθεια τῆς Μπούντ καί τῶν ραμποτσεντέλτσι. Τήν «παραφωνία» στίς φράσεις του πού μπάζουν λαθραῖα τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων στήν ὑπεράσπιση μιᾶς quasi-σύνταξης γιά τήν ἄρνηση τοῦ «πνεύματος τοῦ κύκλου» στήν ἐκτίμηση τοῦ ζητήματος ἀπό τούς πιό ἁρμόδιους, τήν παραφωνία αὐτή ὁ σ. Μάρτοφ δέν τήν παρατηρεῖ. Θά ἀναφέρουμε γιά τιμωρία του *ὁλόκληρο* τό σχέδιό του καταστατικοῦ, σημειώνοντας ἀπ' τήν πλευρά μας τίς *ἀπόψεις* καί τήν *ὑπερτροφία* πού φανερώνει *:

«Σχέδιο καταστατικοῦ τοῦ κόμματος. — I. Ἰδιότητα τοῦ μέλους τοῦ κόμματος. — 1) Θεωρεῖται ὅτι ἀνήκει στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας καθένας πού, παραδεχόμενος τό πρόγραμμά του, δουλεύει δραστήρια γιά τήν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν του κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο καί τήν καθοδήγηση τῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος. — 2) Ἡ διαγραφή ἑνός μέλους ἀπό τό κόμμα γιά ἐνέργειες ἀσυμβίβαστες μέ τά συμφέροντα τοῦ κόμματος ἀποφασίζεται ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. [Ἡ ἀπόφαση διαγραφῆς μέ τά αἰτιολογικά της φυλάγεται στά ἀρχεῖα τοῦ κόμματος καί ἀνακοινώνεται, ὅταν ζητηθεῖ, σέ κάθε κομματική ἐπιτροπή. Ἡ ἀπόφαση τῆς ΚΕ γιά διαγραφή ἐφεσιβάλλεται στό συνέδριο σέ περίπτωση πού τό ζητήσουν δυό ἤ περισσότερες ἐπιτροπές]»... Σέ ἀγκύλες θά σημειώνω τά *ὁλοφάνερα* ἀσήμαντα μέρη τοῦ σχεδίου τοῦ Μάρτοφ, πού δέν περιέχουν ὄχι μόνο καμιά «ἰδέα», ἀλλά καί κανένα συγκεκριμένο ὅρο ἤ ἀπαίτηση, — σάν τήν ἀπαράμιλλη παρατήρηση στό «καταστατικό», *γιά τό ποῦ ἀκριβῶς* πρέπει νά φυλάγεται μιά ἀπόφαση ἤ τήν παρατήρηση ὅτι οἱ ἀποφάσεις τῆς ΚΕ γιά διαγραφή (καί ὄχι ὅλες γενικά οἱ ἀποφάσεις της;) ἐφεσιβάλλονται στό συνέδριο. Αὐτό εἶναι πραγματικά ὑπερτροφία φράσης ἤ πραγματική γραφειοκρατική τυπολατρεία πού ἐπινοεῖ ἄρθρα καί παραγράφους περιττές, ἀναμφισβήτητα ἀνώφελες ἤ γραφειοκρατικές. «...II. Τοπικές ἐπιτροπές. — 3) Στήν τοπική δουλειά τό κόμμα ἐκπροσωπεῖται ἀπό κομματικές ἐπιτροπές...» (αὐτό εἶναι καί νέο καί ἔξυπνο!) «...4) [Ἀναγνωρισμένες κομματικές ἐπιτροπές θεωροῦνται οἱ ἐπιτροπές πού ὑπάρχουν τή στιγμή τοῦ δεύτερου συνεδρίου καί πού ἀντιπροσωπεύονται στό συνέδριο]. —5) Νέες κομματικές ἐπιτροπές, πέρα ἀπό κεῖνες πού ἀναφέρονται στό ἄρθρο 4, ὁρίζονται ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή [πού ἤ ἀναγνωρίζει γιά ἐπιτροπή τήν ὑπάρχουσα ἐπιτροπή μιᾶς δοσμένης τοπικῆς ὀργάνωσης ἤ

* Σημειώνω ὅτι δυστυχῶς δέν μπόρεσα νά βρῶ τήν πρώτη παραλλαγή τοῦ σχεδίου τοῦ Μάρτοφ, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό 48 περίπου ἄρθρα καί ἔπασχε ἀπό ἀκόμα μεγαλύτερη «ὑπερτροφία» ὁλότελα ἄσκοπης τυπολατρείας.

συγκροτεῖ τοπική ἐπιτροπή μέ τόν ἀνασχηματισμό τῆς τελευταίας]. — 6) Οἱ ἐπιτροπές συμπληρώνουν τή σύνθεσή τους μέ πρόσληψη. — 7) Ἡ ΚΕ ἔχει τό δικαίωμα νά συμπληρώνει μιά τοπική ἐπιτροπή μέ ἀριθμό συντρόφων (γνωστῶν σ' αὐτήν), πού νά μή ξεπερνάει τό $^1/_3$ ὅλης τῆς δοσμένης σύνθεσης...» Τέλειο δεῖγμα γραφειοκρατίας: γιατί νά μή ξεπερνάει τό $^1/_3$; Τί χρειάζεται αὐτό; τί νόημα ἔχει αὐτός ὁ περιορισμός πού δέν περιορίζει τίποτε, ἀφοῦ ἡ *συμπλήρωση* μπορεῖ νά ἐπαναληφθεῖ πολλές φορές; «...8) [Σέ περίπτωση διάλυσης ἤ σύλληψης μιᾶς τοπικῆς ἐπιτροπῆς» (δηλ. ἄν δέν πιαστεῖ ὅλη;) «μέ τίς διώξεις, ἡ ΚΕ τήν ἀνασυγκροτεῖ»]... (χωρίς νά λογαριάζει πιά τό ἄρθρο 7; Δέ διακρίνει ὁ σ. Μάρτοφ κάποια ὁμοιότητα ἀνάμεσα στό ἄρθρο 8 καί στούς νόμους εὐταξίας τῆς Ρωσίας πού ὁρίζουν τίς καθημερινές νά δουλεύεις καί τίς γιορτές νά ἀναπαύεσαι;) «...9) [Τό ταχτικό συνέδριο τοῦ κόμματος μπορεῖ νά ἀναθέσει στήν ΚΕ τό καθῆκον νά ἀνασχηματίσει ὁποιαδήποτε τοπική ἐπιτροπή, ἄν ἡ δράση τῆς τελευταίας θεωρεῖται ἀσυμβίβαστη μέ τά συμφέροντα τοῦ κόμματος. Στήν τελευταία περίπτωση ἡ ὑπάρχουσα ἐπιτροπή θεωρεῖται διαλυμένη καί οἱ σύντροφοι πού βρίσκονται στήν περιοχή δράσης της ἀπαλλαγμένοι ἀπό τήν ὑποχρέωση νά ὑποτάσσονται * σ' αὐτήν»]... Ὁ κανόνας πού περιέχεται σ' αὐτό τό ἄρθρο ἔχει τόσο μεγάλη ὠφελιμότητα ὅση καί τό ἄρθρο πού μέχρι σήμερα περιέχεται στούς ρωσικούς νόμους καί λέει: ἡ μέθη ἀπαγορεύεται σ' ὅλους χωρίς ἐξαίρεση. «...10) [Οἱ τοπικές κομματικές ἐπιτροπές καθοδηγοῦν ὅλη τήν τοπική προπαγάνδα, τή ζύμωση καί τήν ὀργανωτική δουλειά τοῦ κόμματος καί βοηθοῦν ἀνάλογα μέ τίς δυνάμεις τους τήν ΚΕ καί τό ΚΟ τοῦ κόμματος στήν ἐκπλήρωση τῶν γενικῶν κομματικῶν καθηκόντων τους.»]... Οὔφ! Τί χρειάζεται αὐτό, γιά ὄνομα τοῦ θεοῦ;... 11) [«Οἱ ἐσωτερικοί κανονισμοί μιᾶς τοπικῆς ὀργάνωσης, οἱ ἀμοιβαῖες σχέσεις ἀνάμεσα στήν ἐπιτροπή καί στίς ὁμάδες πού ὑποτάσσονται σ' αὐτήν» (ἀκοῦτε, ἀκοῦτε, σ. Ἀξελρόντ;) «καί τά ὅρια τῆς ἁρμοδιότητας καί τῆς αὐτονομίας» (καί μήπως τά ὅρια τῆς ἁρμοδιότητας δέν εἶναι τό ἴδιο μέ τά ὅρια τῆς αὐτονομίας;) «αὐτῶν τῶν ὁμάδων καθορίζονται ἀπό τήν ἴδια τήν ἐπιτροπή καί ἀνακοινώνονται πρός γνῶσιν στήν ΚΕ καί στή σύνταξη τοῦ ΚΟ»]... (Παράλειψη: δέν ἀναφέρεται ποῦ φυλάγονται αὐτές οἱ ἀνακοινώσεις)... «12) [Ὅλες οἱ ὁμάδες καί κάθε μέλος τοῦ κόμματος πού ὑποτάσσονται στίς ἐπιτροπές, ἔχουν τό δικαίωμα νά ζητήσουν ὅπως οἱ γνῶμες ἤ ἡ ἐπιθυμία τους σ' ὁποιοδήποτε ζήτημα ἀνακοινώνονται στήν ΚΕ τοῦ κόμματος καί στά Κεντρικά Ὄργανά του]. —13) Ἡ τοπική κομματική ἐπιτροπή ἔχει τήν ὑποχρέωση νά δίνει ἀπό τίς εἰσπράξεις της στό ταμεῖο τῆς ΚΕ τό μερίδιο πού τῆς ἀναλογεῖ, σύμφωνα μέ τήν κατανομή πού κάνει ἡ ΚΕ. — III. Ὀργανώσεις γιά σκοπούς ζύμωσης σέ ἄλλες (ἐκτός ἀπό τή ρωσική) γλῶσσες. — 14) [Γιά τή ζύμωση σέ μιά ἀπό τίς μή ρωσικές γλῶσσες καί γιά τήν ὀργάνωση τῶν ἐργατῶν πού ἀνάμεσά τους διεξάγεται μιά τέτοια ζύμωση, μποροῦν νά σχηματίζονται ἰδιαίτερες ὀργανώσεις στίς περιοχές ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη νά εἰδικευτεῖ ἡ ζύμωση αὐτή καί νά δημιουργηθεῖ μιά τέτοια ὀργάνωση.] — 15) Τό ζήτημα κατά πόσο ὑπάρχει μιά τέτοια ἀνάγκη ἀποφασίζεται ἀπό τήν ΚΕ τοῦ κόμματος, καί σέ ἐπίμαχες περιπτώσεις ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος»... Ἄν πάρουμε ὑπόψη τίς παραπέρα διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ, τό πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου εἶναι περιττό, ἐνῶ τό δεύτερο, τό σχετικό

* Ἐφιστοῦμε τήν προσοχή τοῦ σ. Ἀξελρόντ πάνω σ' αὐτή τή φράση. Μά αὐτό εἶναι τρομερό! Νά ποῦ βρίσκονται οἱ ρίζες τοῦ «γιακωβινισμοῦ», πού φτάνει ἀκόμα... ἀκόμα καί ὥς τήν ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης...

μέ τίς ἐπίμαχες περιπτώσεις, εἶναι ἁπλούστατα γελοῖο... «16) [Οἱ τοπικές ὀργανώσεις πού ἀναφέρει τό ἄρθρο 14, εἶναι αὐτόνομες στίς εἰδικές ὑποθέσεις τους, ὅμως δροῦν κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς καί ὑποτάσσονται σ' αὐτήν, καί οἱ μορφές αὐτοῦ τοῦ ἐλέγχου καί οἱ κανόνες τῶν ὀργανωτικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στή δοσμένη ἐπιτροπή καί στή δοσμένη εἰδική ὀργάνωση καθορίζονται ἀπό τήν τοπική ἐπιτροπή»... (Ἐπιτέλους· δόξα τῷ θεῷ! Εἶναι τώρα φανερό πώς δέν ὑπῆρχε λόγος ν' ἀραδιαστεῖ ὅλος αὐτός ὁ σωρός τῶν κούφιων λέξεων)... «Σχετικά μέ τά γενικά ζητήματα τοῦ κόμματος τέτοιες ὀργανώσεις δροῦν σάν τμῆμα τῆς ὀργάνωσης τῆς ἐπιτροπῆς.] — 17) [Οἱ τοπικές ὀργανώσεις πού ἀναφέρονται στό ἄρθρο 14, μποροῦν νά σχηματίσουν αὐτόνομη ἕνωση γιά νά πραγματοποιοῦν μέ ἐπιτυχία τούς εἰδικούς σκοπούς τους. Μιά τέτοια ἕνωση μπορεῖ νά ἔχει τά δικά της εἰδικά δημοσιογραφικά καί διοικητικά ὄργανα· καί τά πρῶτα καί τά δεύτερα βρίσκονται κάτω ἀπό τόν ἄμεσο ἔλεγχο τῆς ΚΕ τοῦ κόμματος. Τό καταστατικό μιᾶς τέτοιας ἕνωσης καταρτίζεται ἀπό τήν ἴδια, ἐπικυρώνεται ὅμως ἀπό τήν ΚΕ τοῦ κόμματος.] — 18) [Στή σύνθεση τῆς αὐτόνομης ἕνωσης πού ἀναφέρει τό ἄρθρο 17 μποροῦν νά ἀνήκουν καί οἱ τοπικές κομματικές ἐπιτροπές, ἄν γιά λόγους τοπικῶν συνθηκῶν ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή ζύμωση στή δοσμένη γλώσσα. *Σημείωση*. Ἡ ἐπιτροπή αὐτή, ἀποτελώντας μέρος τῆς αὐτόνομης ἕνωσης, δέν παύει νά εἶναι ἐπιτροπή τοῦ κόμματος»]... (ὅλο τό ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ εἶναι ἐξαιρετικά ὠφέλιμο καί ὑπερβολικά ἔξυπνο καί ἡ σημείωση ἀκόμα περισσότερο)... «19) [Οἱ τοπικές ὀργανώσεις πού ἀνήκουν σέ μιά αὐτόνομη ἕνωση, στίς σχέσεις τους μέ τά κεντρικά της ὄργανα ἐλέγχονται ἀπό τίς τοπικές ἐπιτροπές.] — 20) [Τά κεντρικά δημοσιογραφικά καί διοικητικά ὄργανα τῶν αὐτόνομων ἑνώσεων ἔχουν μέ τήν ΚΕ τοῦ κόμματος τίς ἴδιες σχέσεις πού ἔχουν καί οἱ τοπικές κομματικές ἐπιτροπές.] — IV. Κεντρική Ἐπιτροπή καί δημοσιογραφικά ὄργανα τοῦ κόμματος. — 21) [Τό κόμμα στό σύνολό του ἐκπροσωπεῖται ἀπό τήν ΚΕ καί τά δημοσιογραφικά ὄργανα — πολιτικό καί ἐπιστημονικό.] — 22) Στήν ΚΕ ἀνήκει ἡ γενική καθοδήγηση ὅλης τῆς πρακτικῆς δράσης τοῦ κόμματος· ἡ φροντίδα γιά τή σωστή χρησιμοποίηση καί κατανομή ὅλων τῶν δυνάμεών του· ὁ ἔλεγχος τῆς δράσης ὅλων τῶν τμημάτων τοῦ κόμματος· ὁ ἐφοδιασμός τῶν τοπικῶν ὀργανώσεων μέ ἔντυπα· ἡ ὀργάνωση τοῦ τεχνικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ κόμματος· ἡ σύγκληση τῶν συνεδρίων τοῦ κόμματος. — 23) Στά δημοσιογραφικά ὄργανα τοῦ κόμματος ἀνήκει ἡ ἰδεολογική καθοδήγηση τῆς κομματικῆς ζωῆς· ἡ προπαγάνδα τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος καί ἡ ἐπιστημονική καί δημοσιογραφική ἐπεξεργασία τῆς κοσμοθεωρίας τῆς σοσιαλδημοκρατίας. — 24) Ὅλες οἱ τοπικές κομματικές ἐπιτροπές καί οἱ αὐτόνομες ἑνώσεις συνδέονται ἄμεσα τόσο μέ τήν ΚΕ τοῦ κόμματος ὅσο καί μέ τή σύνταξη τῶν κομματικῶν ὀργάνων καί τίς ἐνημερώνουν περιοδικά γιά τήν πορεία τοῦ κινήματος καί τῆς ὀργανωτικῆς δουλειᾶς κατά περιοχές. — 25) Ἡ σύνταξη τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος ὁρίζεται ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος καί λειτουργεῖ ὥς τό ἑπόμενο συνέδριο. — 26) [Ἡ σύνταξη εἶναι αὐτόνομη στίς ἐσωτερικές της ὑποθέσεις] καί μπορεῖ στό διάστημα μεταξὺ δυό συνεδρίων νά συμπληρώνει καί νά ἀλλάζει τή σύνθεσή της, πράγμα πού ἀνακοινώνεται κάθε φορά στήν ΚΕ. — 27) Ὅλες οἱ δηλώσεις πού προέρχονται ἀπό τήν ΚΕ ἤ ἔχουν τήν ἐπικύρωσή της, δημοσιεύονται, ὅταν τό ζητήσει ἡ ΚΕ, στό κομματικό ὄργανο. — 28) Ἡ ΚΕ, σέ συμφωνία μέ τή σύνταξη τῶν κομματικῶν ὀργάνων, σχηματίζει εἰδικές δημοσιογραφικές ὁμάδες γιά τό ἄλφα ἤ βῆτα εἶδος τῆς δημοσιογραφικῆς δουλειᾶς. — 29) Ἡ ΚΕ ὁρίζεται στό συνέδριο

τοῦ κόμματος καί λειτουργεῖ ὥς τό ἑπόμενο συνέδριο. Ἡ ΚΕ συμπληρώνει τή σύνθεσή της μέ πρόσληψη σέ ἀπεριόριστο ἀριθμό καί τήν ἐνέργειά της αὐτή τήν κάνει γνωστή κάθε φορά στή σύνταξη τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος. — V. Ὀργάνωση τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό. — 30) Ἡ ὀργάνωση τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό διευθύνει τήν προπαγάνδα ἀνάμεσα στούς ρώσους πού διαμένουν στό ἐξωτερικό καί ὀργανώνει τά σοσιαλιστικά στοιχεῖα πού βρίσκονται ἀνάμεσά τους. Ἐπικεφαλῆς της βρίσκεται μιά αἱρετή διοίκηση. — 31) Οἱ αὐτόνομες ἑνώσεις πού ἀνήκουν στό κόμμα μποροῦν νά ἔχουν δικά τους παραρτήματα στό ἐξωτερικό γιά νά βοηθοῦν τίς ἑνώσεις στήν ἐκπλήρωση τῶν εἰδικῶν καθηκόντων τους. Τά παραρτήματα αὐτά θά ἀποτελοῦν αὐτόνομες ὁμάδες καί θά ἀνήκουν στή γενική ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ. — VI. Συνέδρια τοῦ κόμματος. — 32) Ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος εἶναι τό συνέδριό του. — 33) [Τό συνέδριο τοῦ κόμματος καθορίζει τό πρόγραμμά του, τό καταστατικό καί τίς καθοδηγητικές ἀρχές τῆς δράσης του· ἐλέγχει τή δουλειά ὅλων τῶν κομματικῶν ὀργάνων καί ἐξετάζει τίς διαφορές πού προκύπτουν ἀνάμεσά τους.] — 34) Τό δικαίωμα ἀντιπροσώπευσης στό συνέδριο ἀνήκει: α) σ' ὅλες τίς τοπικές κομματικές ἐπιτροπές· β) στά κεντρικά διοικητικά ὄργανα ὅλων τῶν αὐτόνομων ἑνώσεων πού ἀνήκουν στό κόμμα· γ) στήν ΚΕ τοῦ κόμματος καί στή σύνταξη τῶν κεντρικῶν ὀργάνων του· δ) στήν κομματική ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ. — 35) Ἡ μεταβίβαση τῶν πληρεξουσίων ἐπιτρέπεται, ὅμως μέ τόν ὅρο ὅτι κανένας ἀντιπρόσωπος δέ θά ἔχει πάνω ἀπό τρία ἔγκυρα πληρεξούσια. Ἕνα πληρεξούσιο μπορεῖ νά μοιραστεῖ ἀνάμεσα σέ δυό ἀντιπροσώπους. Ἐπιταχτικές ἐντολές δέν ἐπιτρέπονται. — 36) Στήν ΚΕ παραχωρεῖται τό δικαίωμα νά καλεῖ στό συνέδριο μέ συμβουλευτική ψῆφο συντρόφους πού ἡ παρουσία τους μπορεῖ νά εἶναι ὠφέλιμη. — 37) Στά ζητήματα τροποποίησης τοῦ προγράμματος ἤ τοῦ καταστατικοῦ ἀπαιτεῖται ἡ πλειοψηφία τῶν $^2/_3$ τῶν ψήφων· τά ἄλλα ζητήματα ἀποφασίζονται μέ ἁπλή πλειοψηφία. — 38) Τό συνέδριο θεωρεῖται ἔγκυρο, ἄν σ' αὐτό ἀντιπροσωπεύονται πάνω ἀπό τίς μισές κομματικές ἐπιτροπές πού ὑπάρχουν τή στιγμή τῆς ἔναρξης τοῦ συνεδρίου. — 39) Συνέδριο συγκαλεῖται — ἐφόσον εἶναι δυνατόν — μιά φορά στά δυό χρόνια. [Ἄν γιά λόγους ἀνεξάρτητους ἀπό τή θέληση τῆς ΚΕ τό συνέδριο δέν μπορεῖ νά κληθεῖ μέσα σ' αὐτή τήν προθεσμία, ἡ ΚΕ τό ἀναβάλλει μέ δική της εὐθύνη».]

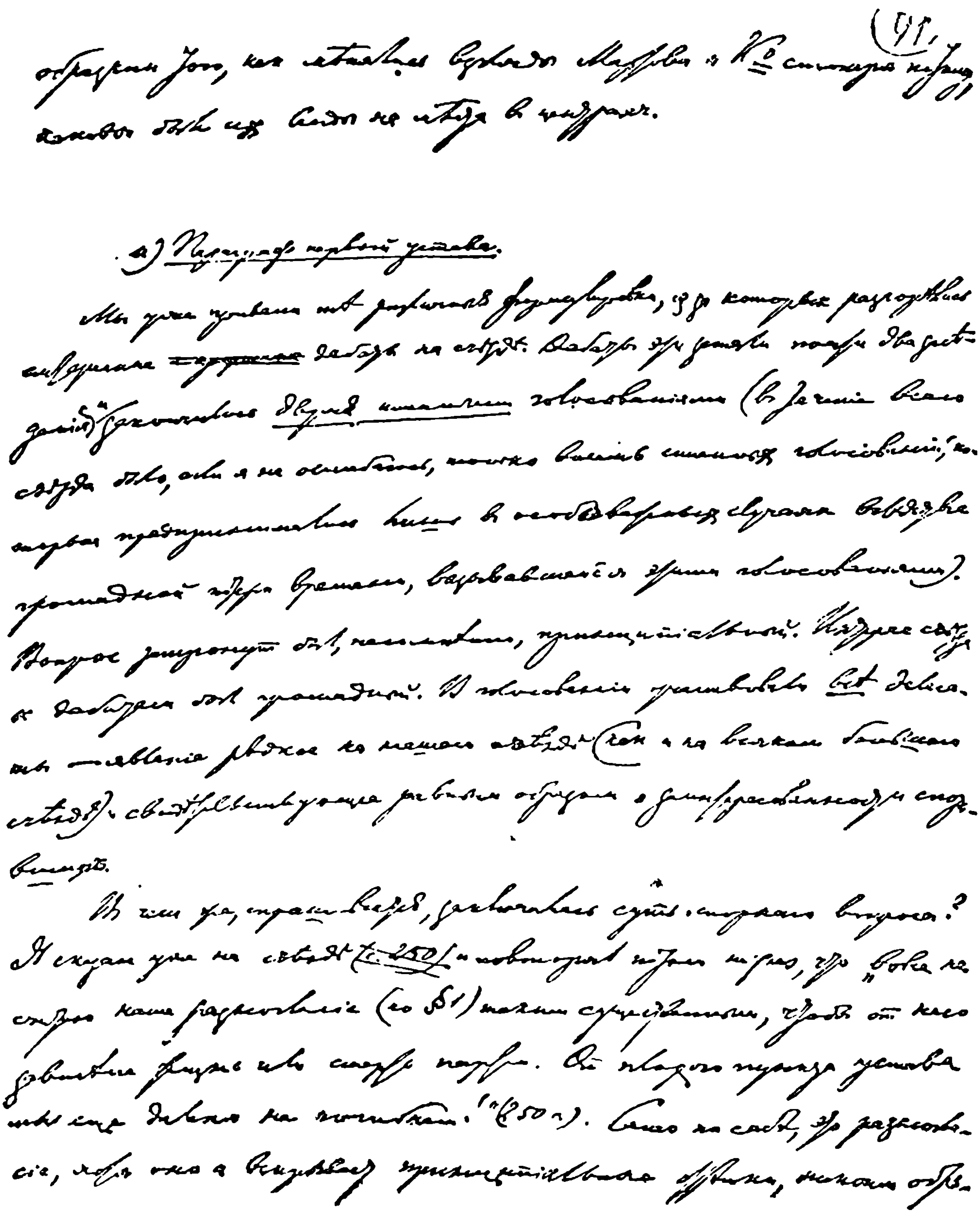
Ὁ ἀναγνώστης πού κατ' ἐξαίρεση θἄχε τήν ὑπομονή νά διαβάσει ὥς τό τέλος αὐτό τό λεγόμενο καταστατικό, ἀσφαλῶς δέ θά μᾶς ζητήσει εἰδική ἀνάλυση τῶν παρακάτω συμπερασμάτων. Πρῶτο συμπέρασμα: τό καταστατικό πάσχει ἀπό σχεδόν ἀθεράπευτη ὑδρωπικία. Δεύτερο συμπέρασμα: εἶναι ἀδύνατο νά ἀνακαλύψεις στό καταστατικό αὐτό ἰδιαίτερη ἀπόχρωση ὀργανωτικῶν ἀπόψεων πού νά δείχνει ἀρνητική στάση ἀπέναντι στήν ὑπερτροφία τοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Τρίτο συμπέρασμα: ὁ σ. Μάρτοφ ἐνήργησε μέ ἐξαιρετική σύνεση, ὅταν ἀπέκρυψε ἀπό τά μάτια τοῦ κόσμου (καί ὅταν ἀπέφυγε νά συζητηθοῦν στό συνέδριο) πάνω ἀπό τά $^{38}/_{39}$ τοῦ καταστατικοῦ του. Κάπως πρωτότυπο εἶναι μόνο τό ὅτι, ἀναφορικά μ' αὐτή τήν ἀπόκρυψη, γίνεται λόγος γιά ἀνοιχτά χαρτιά.

η) Η *ΠΡΙΝ* ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΩΝ ΙΣΚΡΙΣΤΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΣΜΟ

Πρίν περάσουμε στό ζήτημα τῆς διατύπωσης τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ καταστατικοῦ, ζήτημα πραγματικά ἐνδιαφέρον, πού ἀποκαλύπτει ἀναμφισβήτητα ὅτι οἱ ἀπόψεις ἔχουν διαφορές ἀποχρώσεων, ἄς σταθοῦμε ἀκόμα λίγο στή σύντομη γενική συζήτηση γιά τό καταστατικό πού ἀπασχόλησε τή 14η καί ἕνα μέρος τῆς 15ης συνεδρίασης τοῦ συνεδρίου. Ἡ συζήτηση αὐτή ἔχει μιά ὁρισμένη σημασία, γιατί *προηγήθηκε* ἀπό τήν πλήρη ρήξη μέσα στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Ἀντίθετα οἱ μετέπειτα συζητήσεις γιά τό καταστατικό γενικά καί τίς προσλήψεις ἰδιαίτερα ἔγιναν *ὕστερα* ἀπό τή ρήξη μας στήν ὀργάνωση τῆς «Ἴσκρα». Εἶναι φυσικό ὅτι *πρίν* ἀπό τή ρήξη μπορούσαμε νά ἐκφράζουμε τίς ἀπόψεις μας πιό ἀμερόληπτα, μέ τήν ἔννοια ὅτι οἱ ἀπόψεις αὐτές ἦταν πιό ἀνεπηρέαστες ἀπό τό ζήτημα σχετικά μέ τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τήν ΚΕ, ζήτημα πού μᾶς συντάραξε ὅλους. Ὁ σ. Μάρτοφ, ὅπως ἔχω σημειώσει κιόλας παραπάνω, *προσχώρησε* (σελ. 157) στίς ὀργανωτικές μου ἀπόψεις, διατυπώνοντας ἐπιφυλάξεις μόνο σέ δυό *ἐπιμέρους σημεῖα*. Ἀντίθετα, καί οἱ ἀντιισκριστές καί τό «κέντρο» ξεσήκωσαν ἀμέσως ἐκστρατεία ἐνάντια καί στίς δυό *βασικές* ἰδέες τοῦ ὅλου ὀργανωτικοῦ σχεδίου τῆς «Ἴσκρα» (καί συνεπῶς τοῦ ὅλου καταστατικοῦ): καί ἐνάντια στό συγκεντρωτισμό, καί ἐνάντια «στά δυό κεντρικά ὄργανα». Ὁ σ. Λίμπερ ὀνόμασε τό καταστατικό μου «ὀργανωμένη δυσπιστία» καί διέκρινε *ἀποκεντρωτισμό* στήν πρόταση γιά δυό κεντρικά ὄργανα (ὅπως καί οἱ σ. Ποπόφ καί Γεγκόροφ). Ὁ σ. Ἀκίμοφ διατύπωσε τήν ἐπιθυμία νά καθοριστεῖ στίς τοπικές ἐπιτροπές πιό πλατιά σφαίρα ἁρμοδιότητας καί εἰδικότερα νά δοθεῖ στίς ἴδιες τό «δικαίωμα ἀλλαγῆς τῆς σύνθεσής τους». «Εἶναι ἀπαραίτητο νά τούς δοθεῖ μεγαλύτερη ἐλευθερία δράσης... Οἱ τοπικές ἐπιτροπές πρέπει νά ἐκλέγονται ἀπό τά δραστήρια στελέχη τῆς περιοχῆς τους, ὅπως ἡ ΚΕ ἐκλέγεται ἀπό τούς ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν δραστήριων ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας. Ἄν ὅμως δέν μπορεῖ νά ἐπιτραπεῖ οὔτε κι αὐτό, τότε ἄς περιοριστεῖ ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν πού διορίζει ἡ ΚΕ στίς τοπικές ἐπιτροπές...» (158). Ὅπως βλέπετε, ὁ σ. Ἀκίμοφ ὑποβάλλει συμβουλευτικά ἕνα ἐπιχείρημα ἐνάντια στήν «ὑπερτροφία τοῦ συγκεντρωτισμοῦ», μά ὁ σ. Μάρτοφ μένει κουφός ἀπέναντι σ' αὐτά τά αὐθεντικά ἐπιχειρήματα ὅσο καιρό ἡ ἥττα στό ζή-

τημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων δέν τόν σπρώχνει ν' ἀκολουθήσει τόν 'Ακίμοφ. Μένει κουφός ἀκόμα καί τότε, ὅταν ὁ σ. 'Ακίμοφ τοῦ ὑποβάλλει *τήν «ἰδέα» τοῦ δικοῦ του καταστατικοῦ* (τοῦ Μάρτοφ. *Σ. τ. Μ.*) (ἄρθρο 7 — περιορισμός τῶν δικαιωμάτων τῆς ΚΕ νά μπάζει μέλη στίς ἐπιτροπές)! Τότε ὁ σ. Μάρτοφ δέν ἤθελε ἀκόμα τήν «παραφωνία» μαζί μας καί γι' αὐτό ἀνεχόταν τήν παραφωνία καί μέ τόν σ. 'Ακίμοφ καί μέ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του... Τότε οἱ μόνοι πού ξεσπάθωναν κατά τοῦ «τερατώδικου συγκεντρωτισμοῦ» ἦταν αὐτοί πού ὁλοφάνερα *δέν τούς σύμφερνε* ὁ συγκεντρωτισμός τῆς «Ἴσκρα»: ξεσπάθωναν οἱ 'Ακίμοφ, Λίμπερ καί Γκόλντμπλατ, *ἀκολουθούμενοι* προσεχτικά, μέ περίσκεψη (ἔτσι πού νά μπορεῖ πάντα νά γίνει ὑπαναχώρηση) ἀπό τόν Γεγκόροφ (βλ. σελ. 156 καί 276) κλπ. Τότε ἀκόμα γιά τήν τεράστια πλειοψηφία τοῦ κόμματος ἦταν ὁλοφάνερο πώς ἴσα ἴσα τά πολύ στενά συμφέροντα, τά συμφέροντα τῶν στενῶν ὁμίλων τῆς Μπούντ, τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» κλπ. εἶναι ἐκεῖνα πού προκαλοῦν τή διαμαρτυρία ἐνάντια στό συγκεντρωτισμό. 'Εξάλλου καί τώρα ἀκόμα γιά τήν πλειοψηφία τοῦ κόμματος εἶναι ξεκάθαρο πώς ἴσα ἴσα τά συμφέροντα τοῦ στενοῦ ὁμίλου τῆς παλιᾶς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα» προκαλοῦν τή διαμαρτυρία της ἐνάντια στό συγκεντρωτισμό...

Πάρτε λχ. τό λόγο τοῦ σ. Γκόλντμπλατ (160–161) πού ξεσπαθώνοντας κατά τοῦ δικοῦ μου «τερατώδικου» συγκεντρωτισμοῦ, ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ συγκεντρωτισμός μου αὐτός ὁδηγεῖ στήν «ἐκμηδένιση» τῶν κατώτερων ὀργανώσεων, «ὅτι τόν διέπει πέρα γιά πέρα ἡ τάση νά παραχωρήσει στό κέντρο ἀπεριόριστη ἐξουσία, τό δικαίωμα ἀπεριόριστου παρεμβατισμοῦ σέ ὅλα», ὅτι παραχωρεῖ στίς ὀργανώσεις «μόνο ἕνα δικαίωμα — νά ὑποτάσσονται ἀγόγγυστα στίς διαταγές ἀπό τά πάνω» κτλ. «Τό κέντρο πού προβλέπεται ἀπό τό σχέδιο θά βρεθεῖ στό κενό, δέ θά ἔχει γύρω του καμιά περιφέρεια, ἀλλά μόνο κάποια ἄμορφη μάζα ὅπου θά κινοῦνται τά ἐκτελεστικά του ὄργανα». Μά αὐτή εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἴδια κι ἀπαράλλαχτη *κάλπικη λογοκοπία* πού μᾶς σερβίρουν οἱ Μάρτοφ καί οἱ 'Αξελρόντ, μετά τήν ἥττα τους στό συνέδριο. Γέλασε ὁ κόσμος μέ τά καμώματα τῆς Μπούντ πού, ἐνῶ καταπολεμοῦσε τό συγκεντρωτισμό *μας*, ἔδινε *στό δικό της* κεντρικό ὄργανο ἀπεριόριστα δικαιώματα, διατυπωμένα *μέ ἀκόμα πιό συγκεκριμένο τρόπο* (ὅπως λχ. τήν εἰσδοχή καί τή διαγραφή μελῶν, ἀκόμα καί τόν ἀποκλεισμό ἀντιπροσώπων ἀπό τά συνέδρια). Θά γελάσει, σάν διευκρινιστοῦν τά πράγματα, καί μέ τούς ὀδυρμούς τῆς *μειοψηφίας* πού φωνάζει ἐνάντια



Ἡ 71η σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν
«Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω». — 1904

Σμίκρυνση

στό συγκεντρωτισμό καί ἐνάντια στό καταστατικό ὅταν βρίσκεται σέ μειοψηφία, κι ἐπικαλεῖται ἀμέσως τό καταστατικό τώρα πού τά κατάφερε νά γίνει πλειοψηφία.

Στό ζήτημα τῶν δυό κεντρικῶν ὀργάνων ἐκδηλώθηκε ἐπίσης καθαρά ὁ χωρισμός τοῦ συνεδρίου σέ παρατάξεις: ἐνάντια *σ' ὅλους* τούς ἰσκριστές τάσσονται καί ὁ Λίμπερ, καί ὁ 'Ακίμοφ (πού ἄρχισε πρῶτος τό ἀγαπητό τώρα ἀξελροντικό-μαρτοφικό τροπάρι ὅτι στό Συμβούλιο τό ΚΟ ἔχει ὑπεροχή ἀπέναντι στήν ΚΕ), καί ὁ Ποπόφ, καί ὁ Γεγκόροφ. Τό σχέδιο γιά δυό κεντρικά ὄργανα πρόκυπτε αὐτόματα ἀπό τίς ὀργανωτικές ἰδέες πού ἀνάπτυσσε πάντα ἡ *παλιά* «Ἴσκρα» (καί πού *στά λόγια* εἶχαν ἐπιδοκιμαστεῖ ἀπό τούς διαφόρους Ποπόφ καί Γεγκόροφ!) Ἡ πολιτική τῆς *παλιᾶς* «Ἴσκρα» ἦταν ριζικά ἀντίθετη μέ τά σχέδια τῆς «Γιούζνι ραμπότσι», τά σχέδια γιά τή δημιουργία ἑνός παράλληλου λαϊκοῦ ὀργάνου καί τή μετατροπή του σέ πραγματικά κυρίαρχο ὄργανο. Νά ποῦ βρίσκεται ἡ ρίζα τῆς τόσο παράξενης ἀπό πρώτη ματιά ἀντίφασης ὅτι ὅλοι οἱ ἀντιισκριστές καί ὅλος ὁ βάλτος θέλουν ἕνα κεντρικό ὄργανο, δηλ. *μεγαλύτερο τάχα συγκεντρωτισμό*. Φυσικά ὑπῆρχαν (κυρίως ἀνάμεσα στό βάλτο) ἀντιπρόσωποι πού ζήτημα εἶναι ἄν καταλάβαιναν ξεκάθαρα ποῦ ὁδηγοῦσαν καί ποῦ ἔμελλε νά ὁδηγήσουν στήν πορεία τῶν γεγονότων τά ὀργανωτικά σχέδια τῆς «Γιούζνι ραμπότσι», τούς ἔσπρωχνε ὅμως πρός τούς ἀντιισκριστές ὁ ἴδιος ὁ ἀναποφάσιστος χαρακτήρας τους καί ἡ ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης στόν ἑαυτό τους.

'Από τούς λόγους τῶν ἰσκριστῶν στή διάρκεια *αὐτῶν* τῶν συζητήσεων πάνω στό καταστατικό (πού προηγήθηκαν ἀπό τή διάσπαση τῶν ἰσκριστῶν) οἱ πιό ἀξιοσημείωτοι εἶναι οἱ λόγοι τῶν σ. σ. Μάρτοφ (ἡ «προσχώρησή» του στίς ὀργανωτικές μου ἰδέες) καί Τρότσκι. Ὁ τελευταῖος ἀπάντησε στούς σ. σ. 'Ακίμοφ καί Λίμπερ ἔτσι πού κάθε λέξη τῆς ἀπάντησής του ξεσκεπάζει ὅλη τήν ψευτιά τῆς μετασυνεδριακῆς στάσης καί τῶν μετασυνεδριακῶν θεωριῶν τῆς «μειοψηφίας». «Ὁ σ. 'Ακίμοφ εἶπε πώς τό καταστατικό δέν καθορίζει μέ ἀρκετή ἀκρίβεια τή σφαίρα ἁρμοδιότητας τῆς ΚΕ. 'Εγώ δέν μπορῶ νά συμφωνήσω μ' αὐτό. 'Αντίθετα ὁ ἀριθμός αὐτός εἶναι ἀκριβής καί σημαίνει: ἐφόσον τό κόμμα ἀποτελεῖ ἑνιαῖο σύνολο, πρέπει νά τοῦ ἐξασφαλίσουμε τόν ἔλεγχο πάνω στίς τοπικές ἐπιτροπές. Ὁ σ. Λίμπερ, χρησιμοποιώντας τήν ἔκφρασή μου, εἶπε ὅτι τό καταστατικό εἶναι „ὀργανωμένη δυσπιστία“. Αὐτό εἶναι σωστό. Τήν ἔκφραση ὅμως αὐτή τήν εἶχα χρησιμοποιήσει γιά τό καταστατι-

κό πού πρότειναν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς „Μπούντ“ καί πού ἀποτελοῦσε ὀργανωμένη δυσπιστία ἑνός τμήματος τοῦ κόμματος ἀπέναντι σ᾽ ὅλο τό κόμμα. Ἐνῶ τό δικό μας καταστατικό» (τότε, δηλ. πρίν ἀπό τήν ἧττα στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, τό καταστατικό αὐτό ἦταν «δικό μας»!), «ἀποτελεῖ ὀργανωμένη δυσπιστία τοῦ κόμματος πρός ὅλα τά τμήματά του, δηλ. ἔλεγχο πάνω σ᾽ ὅλες τίς τοπικές, περιφερειακές, ἐθνικές κι ἄλλες ὀργανώσεις» (158). Ναί, *ἐδῶ* γίνεται ἕνας σωστός χαρακτηρισμός τοῦ καταστατικοῦ *μας* καί θά συνιστούσαμε νά θυμοῦνται πιό συχνά τό χαρακτηρισμό αὐτό οἱ ἄνθρωποι πού ἰσχυρίζονται τώρα, μέ ἥσυχη τή συνείδηση, ὅτι αὐτή ἡ ὕπουλη πλειοψηφία ἐπινόησε καί εἰσήγαγε τήν «ὀργανωμένη δυσπιστία» ἤ τήν «κατάσταση πολιορκίας» πού εἶναι τό ἴδιο πράγμα. Εἶναι ἀρκετό νά ἀντιπαραβάλουμε τήν ὁμιλία πού παραθέσαμε μέ τούς λόγους πού ἐκφωνήθηκαν στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, γιά νά ἔχουμε ἕνα πρότυπο πολιτικῆς ἀστάθειας, πρότυπο πού δείχνει πῶς ἄλλαζαν οἱ ἀπόψεις τοῦ Μάρτοφ καί Σίας, ἀνάλογα μέ τό ἄν γινόταν λόγος γιά δικό τους ἤ γιά ἕνα ξένο συλλογικό ὄργανο κατώτερης κατηγορίας.

θ) ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ

Ἔχουμε ἤδη ἀναφέρει τίς διάφορες διατυπώσεις, γύρω ἀπ᾽ τίς ὁποῖες ἄναψαν ἐνδιαφέρουσες συζητήσεις στό συνέδριο. Οἱ συζητήσεις αὐτές ἀπασχόλησαν σχεδόν δυό συνεδριάσεις καί τέλειωσαν *μέ δυό ὀνομαστικές* ψηφοφορίες (σ᾽ ὅλη τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου, ἄν δέν κάνω λάθος, ἔγιναν μόνο ὀχτώ ὀνομαστικές ψηφοφορίες· τέτοιες ψηφοφορίες γίνονταν μόνο σέ ἐξαιρετικά σοβαρές περιπτώσεις, γιατί προκαλοῦσαν τεράστια ἀπώλεια χρόνου). Τό ὑπό συζήτηση ζήτημα ἦταν ἀναμφισβήτητα ζήτημα ἀρχῆς. Τό ἐνδιαφέρον τοῦ συνεδρίου γιά τίς συζητήσεις ἦταν τεράστιο. Στίς ψηφοφορίες πῆραν μέρος *ὅλοι* οἱ ἀντιπρόσωποι — φαινόμενο σπάνιο γιά τό συνέδριό μας (ὅπως καί γιά κάθε μεγάλο συνέδριο), πού μαρτυρεῖ ἐπίσης καί τό ἐνδιαφέρον τῶν ἀντιμαχομένων στή συζήτηση.

Προκύπτει τό ἐρώτημα: ποιά ἦταν λοιπόν ἡ οὐσία τοῦ ἐπίμαχου ζητήματος; Ἔχω πεῖ κιόλας στό συνέδριο καί τό ἐπανέλαβα ἀρκετές φορές ἀργότερα ὅτι «δέ θεωρῶ καθόλου τόσο οὐσιαστική τή διαφωνία μας (πάνω στό ἄρθρο 1) ὥστε ἀπ᾽ αὐτήν νά ἐξαρτιέται ἡ ζωή ἤ ὁ θάνατος τοῦ κόμματος. Ἀπό ἕνα

κακό ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ κάθε ἄλλο παρά θά χαθοῦμε!» (250)*. Αὐτή καθαυτή ἡ διαφωνία, ἄν καί φανερώνει ἀποχρώσεις ἀρχῶν, δέν μποροῦσε μέ κανένα τρόπο νά προκαλέσει τή διάσταση ἐκείνη (στήν πραγματικότητα, γιά νά μιλήσουμε χωρίς συμβατικότητες, τή διάσπαση ἐκείνη) πού δημιουργήθηκε μετά τό συνέδριο. Ὅμως κάθε *μικρή* διαφωνία μπορεῖ νά γίνει *μεγάλη*, ἄν ἐπιμένει κανείς σ' αὐτήν, ἄν τήν προωθεῖ στήν πρώτη γραμμή, ἄν *βαλθεῖ* νά ψάχνει ὅλες τίς ρίζες κι ὅλα τά παρακλάδια της. Κάθε *μικρή* διαφωνία μπορεῖ ν' ἀποχτήσει *τεράστια* σημασία, ἄν ἀποτελέσει ἀφετηρία *στροφῆς* πρός ὁρισμένες λαθεμένες ἀντιλήψεις κι ἄν οἱ λαθεμένες αὐτές ἀντιλήψεις συνδυαστοῦν, ἐξαιτίας νέων καί πρόσθετων διαφωνιῶν, μέ *ἀναρχικές* ἐνέργειες πού ὁδηγοῦν τό κόμμα ὥς τή διάσπαση.

Ἔτσι ἀκριβῶς εἶχε τό ζήτημα καί στήν προκειμένη περίπτωση. Μιά σχετικά μικρή διαφωνία γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1 ἀπόχτησε τώρα τεράστια σημασία, γιατί ἀκριβῶς αὐτή ἡ διαφωνία ἀποτέλεσε σημεῖο στροφῆς πρός τήν ὁπορτουνιστική βαθύτητα σκέψης καί τήν ἀναρχική λογοκοπία τῆς μειοψηφίας (ἰδιαίτερα στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί ἔπειτα καί στίς σελίδες τῆς νέας «Ἴσκρα»). Αὐτή ἀκριβῶς ἡ διαφωνία *ἀποτέλεσε τήν ἀρχή* τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἰσκρικῆς μειοψηφίας μέ τούς ἀντιισκριστές καί τό βάλτο, συνασπισμοῦ πού πῆρε τελικά ὁριστική μορφή κατά τίς ἐκλογές καί πού χωρίς τήν κατανόησή του *δέν μποροῦμε νά καταλάβουμε* τήν κύρια καί ριζική διάσταση στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Τό μικρό λάθος τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Ἀξελρόντ σχετικά μέ τό πρῶτο ἄρθρο ἀποτελοῦσε μιά μικρή ρωγμή στό δοχεῖο μας (ὅπως ἐκφράστηκα στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου). Θά μποροῦσε νά δεθεῖ τό δοχεῖο πιό γερά, μέ *σταυροθηλιά* (καί ὄχι μέ νεκροθηλιά, ὅπως νόμισε ὅτι ἄκουσε ὁ Μάρτοφ πού στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου βρισκόταν σέ κατάσταση πού προσέγγιζε τά ὅρια τῆς ὑστερίας). Θά μποροῦσαν ἐπίσης νά κατευθυνθοῦν *ὅλες* οἱ προσπάθειες στό νά μεγαλώσει ἡ ρωγμή, νά σπάσει τό δοχεῖο. Κι αὐτό ἀκριβῶς ἔγινε χάρη στό μποϋκοτάρισμα καί στά παρόμοια ἀναρχικά μέτρα τῶν ἔνθερμων μαρτοφικῶν. Ἡ διαφωνία πάνω στό πρῶτο ἄρθρο δέν ἔπαιξε καί μικρό ρόλο στό ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, καί ἡ ἧττα τοῦ Μάρτοφ στό ζήτημα αὐτό τόν ὁδήγησε σέ «πάλη ἀρχῶν» μέ

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 287 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 285). *Σύντ.*

χοντροκομμένα μηχανιστικά, ἀκόμα καί σκανδαλώδικα μέσα (ὁμιλίες του στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας).

Τώρα, ἔπειτα ἀπ' ὅλα αὐτά τά συμβάντα, τό ζήτημα τοῦ πρώτου ἄρθρου πῆρε ἔτσι *τεράστια σημασία* καί πρέπει νά καταλάβουμε καθαρά καί τό χαρακτήρα τῶν παρατάξεων τοῦ συνεδρίου κατά τήν ψηφοφορία αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου καί, — πράγμα πού εἶναι ἀσύγκριτα σπουδαιότερο, — τόν πραγματικό χαρακτήρα τῶν *ἀποχρώσεων ἀντιλήψεων* πού διαγράφηκαν ἤ εἶχαν ἀρχίσει νά διαγράφονται σχετικά μέ τό πρῶτο ἄρθρο. *Τώρα*, ὕστερα ἀπό τά γνωστά στούς ἀναγνῶστες συμβάντα, τό ζήτημα ἔχει πιά *τεθεῖ* ἔτσι: ἀντικαθρεφτίστηκε ἄραγε στή διατύπωση τοῦ Μάρτοφ, πού τήν ὑπεράσπισε ὁ Ἀξελρόντ, ἡ ἀστάθεια, ἡ ταλάντευση καί ἡ πολιτική ἀσάφειά του (ἤ τους), ὅπως ἐκφράστηκα στό συνέδριο τοῦ κόμματος (333), ἡ παρέκκλισή του (ἤ τους) πρός τόν ζωρεσισμό καί τόν ἀναρχισμό, ὅπως φρονοῦσε ὁ Πλεχάνοφ στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου (102 κ. ἄ. τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνδέσμου); Ἤ στή δική μου διατύπωση, πού τήν ὑπεράσπισε ὁ Πλεχάνοφ, ἀντικαθρεφτίστηκε ἡ λαθεμένη, γραφειοκρατική, τυπολατρική, πομπαντούρικη, μή σοσιαλδημοκρατική ἀντίληψη γιά τό συγκεντρωτισμό; *Ὀπορτουνισμός καί ἀναρχισμός ἤ γραφειοκρατία καί τυπολατρεία*; — ἔτσι *ἔχει τεθεῖ* τό ζήτημα *τώρα* πού ἡ μικρή διαφωνία ἔγινε μεγάλη. Καί ὅταν ἐξετάζουμε *στήν οὐσία τους* τά ἐπιχειρήματα πού προβλήθηκαν ὑπέρ καί κατά τῆς διατύπωσής μου, πρέπει *νά ἔχουμε ὑπόψη μας αὐτήν* ἀκριβῶς τήν τοποθέτηση τοῦ ζητήματος, — πού τήν ἐπέβαλαν σ' ὅλους μας τά γεγονότα καί πού — θά ἔλεγα, ἄν αὐτό δέν ἀντηχοῦσε τόσο πομπώδικα — μᾶς ἐπιφύλαξε ἡ ἱστορία.

Ἄς ἀρχίσουμε τήν ἐξέταση αὐτῶν τῶν ἐπιχειρημάτων ἀπό τήν ἀνάλυση τῶν συζητήσεων πού ἔγιναν στό συνέδριο. Ὁ πρῶτος λόγος, ὁ λόγος τοῦ σ. Γεγκόροφ, ἔχει ἐνδιαφέρον μόνο γιατί ἡ στάση του (non liquet, ἀκόμα δέν τό ἔχω διευκρινίσει, δέν ξέρω ἀκόμα ποῦ βρίσκεται ἡ ἀλήθεια) χαρακτηρίζει πολύ καλά τή στάση πολλῶν ἀντιπροσώπων πού δέν τούς ἦταν εὔκολο νά κατατοπιστοῦν σ' ἕνα πραγματικά καινούργιο, ἀρκετά πολύπλοκο καί λεπτομερειακό ζήτημα. Ὁ ἑπόμενος λόγος, ὁ λόγος τοῦ σ. Ἀξελρόντ, βάζει ἀμέσως τό ζήτημα ἀπό ἄποψη ἀρχῶν. Αὐτός ἦταν ὁ πρῶτος λόγος πού ἔβγαλε ὁ σ. Ἀξελρόντ στό συνέδριο γιά ζητήματα ἀρχῶν ἤ — τό πιό σωστό — γενικά ὁ πρῶτος λόγος του στό συνέδριο καί εἶναι δύσκολο νά ὑπο-

στηριχθεῖ ὅτι ἦταν πολύ πετυχημένη ἡ πρώτη του ἐμφάνιση μέ τόν περιβόητο «καθηγητή». «Νομίζω, — εἶπε ὁ σ. Ἀξελρόντ, — ὅτι πρέπει νά κάνουμε διάκριση ἀνάμεσα στίς ἔννοιες κόμμα καί ὀργάνωση. Οἱ δυό αὐτές ἔννοιες συγχέονται ἐδῶ. Καί ἡ σύγχυση αὐτή εἶναι ἐπικίνδυνη». Αὐτό εἶναι τό πρῶτο ἐπιχείρημα ἐνάντια στή διατύπωσή μου. Ἄς τό ἐξετάσουμε ἀπό πιό κοντά. Ὅταν λέω ὅτι τό κόμμα πρέπει νά εἶναι *ἄθροισμα* (καί ὄχι ἁπλό ἀριθμητικό ἄθροισμα, ἀλλά σύμπλεγμα) *ὀργανώσεων* *, σημαίνει μήπως αὐτό ὅτι «συγχέω» τίς ἔννοιες κόμμα καί ὀργάνωση; Ἀσφαλῶς ὄχι. Ἐκφράζω μ' αὐτό ὁλοκάθαρα καί μέ ἀκρίβεια τήν ἐπιθυμία μου, τήν ἀπαίτησή μου ὅτι τό κόμμα, σάν πρωτοπόρο τμῆμα τῆς τάξης, πρέπει νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν πιό *ὀργανωμένο*, ὅτι πρέπει νά δέχεται στίς γραμμές του μόνο στοιχεῖα πού *παραδέχονται ἔστω κι ἕνα ἐλάχιστο ὅριο ὀργάνωσης*. Ἀπεναντίας ὁ ἀντίπαλός μου *ἀνακατεύει* μέσα στό κόμμα τά ὀργανωμένα μέ τά ἀνοργάνωτα στοιχεῖα, τά ἐπιδεχτικά καθοδήγησης μέ τά ἀνεπίδεχτα καθοδήγησης, τά πρωτοπόρα μέ τά ἀδιόρθωτα-καθυστερημένα, γιατί τά διορθώσιμα-καθυστερημένα μποροῦν νά ἀνήκουν στήν ὀργάνωση. Ἔ λοιπόν, *ἡ σύγχυση αὐτή* εἶναι πραγματικά *ἐπικίνδυνη*. Ὁ σ. Ἀξελρόντ ἐπικαλεῖται παραπέρα «τίς αὐστηρά συνωμοτικές καί συγκεντρωτικές ὀργανώσεις τοῦ παρελθόντος» (τή «Ζεμλιά ἰ βόλια»[102] καί τή «Ναρόντναγια βόλια»[103]): γύρω ἀπ' αὐτές, λέει, «συγκεντρώνονταν ἕνα σωρό πρόσωπα πού δέν ἀνῆκαν στήν ὀργάνωση, μά πού τή βοηθοῦσαν μέ τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο καί θεωροῦνταν μέλη τοῦ κόμματος... Αὐτή ἡ ἀρχή πρέπει νά ἐφαρμοστεῖ

---

* Ἡ λέξη «ὀργάνωση» χρησιμοποιεῖται συνήθως μέ δυό ἔννοιες, μέ τήν πλατιά καί μέ τή στενή ἔννοια. Μέ τή στενή της ἔννοια σημαίνει ἕνα χωριστό πυρήνα μιᾶς ἔστω καί στό ἐλάχιστο διαμορφωμένης ἀνθρώπινης κοινότητας. Μέ τήν πλατιά της ἔννοια σημαίνει ἄθροισμα τέτοιων πυρήνων, ἑνωμένων σ' ἕνα σύνολο. Λογουχάρη ὁ στόλος, ὁ στρατός, τό κράτος ἀποτελοῦν ταυτόχρονα καί ἄθροισμα ὀργανώσεων (μέ τή στενή ἔννοια τῆς λέξης) καί ποικιλίες τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσης (μέ τήν πλατιά ἔννοια τῆς λέξης). Ἡ διεύθυνση παιδείας εἶναι ὀργάνωση (μέ τήν πλατιά ἔννοια τῆς λέξης) καί ἀποτελεῖται ἀπό μιά σειρά ὀργανώσεις (μέ τή στενή ἔννοια τῆς λέξης). Κατά τόν ἴδιο τρόπο καί τό κόμμα εἶναι ὀργάνωση, *πρέπει νά εἶναι* ὀργάνωση (μέ τήν πλατιά ἔννοια τῆς λέξης)· ταυτόχρονα τό κόμμα πρέπει ν' ἀποτελεῖται ἀπό ὁλόκληρη σειρά διαφόρων ὀργανώσεων (μέ τή στενή ἔννοια τῆς λέξης). Γι' αὐτό ὁ σ. Ἀξελρόντ, ὅταν λέει ὅτι χρειάζεται νά γίνεται διάκριση ἀνάμεσα στίς ἔννοιες κόμμα καί ὀργάνωση, πρῶτο, δέν πῆρε ὑπόψη του αὐτή τή διαφορά ἀνάμεσα στήν πλατιά καί στή στενή ἔννοια τῆς λέξης ὀργάνωση, καί δεύτερο, δέν παρατήρησε ὅτι ὁ ἴδιος *ἔβαλε ἀνάκατα* στό ἴδιο σακί τά ὀργανωμένα καί τά ἀνοργάνωτα στοιχεῖα.

ἀκόμα πιό αὐστηρά στή σοσιαλδημοκρατική ὀργάνωση». Ἐδῶ ἀκριβῶς φτάσαμε σ' ἕναν ἀπό τούς *κόμπους* τοῦ ζητήματος: εἶναι ἄραγε «αὐτή ἡ ἀρχή» πραγματικά σοσιαλδημοκρατική, — ἡ ἀρχή πού ἐπιτρέπει νά αὐτονομάζονται μέλη τοῦ κόμματος ἐκεῖνοι πού δέν ἀνήκουν σέ καμιά ἀπό τίς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος καί πού μόνο «τό βοηθοῦν κατά τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο»; Καί ὁ Πλεχάνοφ ἔδοσε τή μόνη δυνατή ἀπάντηση σ' αὐτό τό ἐρώτημα ὅταν εἶπε: «ὁ Ἀξελρόντ δέν εἶχε δίκιο πού ἐπικαλέστηκε τήν περίοδο τοῦ 1870–1880. Τότε ὑπῆρχε ἕνα καλά ὀργανωμένο καί θαυμάσια πειθαρχημένο κέντρο· γύρω του ὑπῆρχαν ὀργανώσεις διαφόρων κατηγοριῶν, δημιουργημένες ἀπό τό ἴδιο τό κέντρο· καί ὅ,τι ἔμενε ἔξω ἀπ' αὐτές τίς ὀργανώσεις ἦταν χάος, ἀναρχία. Τά συστατικά στοιχεῖα αὐτοῦ τοῦ χάους αὐτοκαλοῦνταν μέλη τοῦ κόμματος, ἀπ' αὐτό ὅμως ἡ ὑπόθεση δέν κέρδιζε μά ἔχανε. Ἐμεῖς δέν πρέπει νά μιμούμαστε τήν ἀναρχία τοῦ 1870–1880, μά νά τήν ἀποφεύγουμε». Ἔτσι «ἡ ἀρχή αὐτή» πού ὁ σύντροφος Ἀξελρόντ ἤθελε νά μᾶς τήν παραστήσει γιά σοσιαλδημοκρατική, εἶναι στήν πραγματικότητα *ἀρχή ἀναρχική*. Γιά νά τό ἀνατρέψει κανείς αὐτό πρέπει νά ἀποδείξει ὅτι ἔλεγχος, καθοδήγηση καί πειθαρχία *μποροῦν νά ὑπάρξουν* ἔξω ἀπό μιά ὀργάνωση, πρέπει ν' ἀποδείξει τήν *ἀνάγκη* ν' ἀπονέμεται ὁ τίτλος τοῦ μέλους τοῦ κόμματος στά «στοιχεῖα τοῦ χάους». Οἱ ὑπερασπιστές τῆς διατύπωσης τοῦ σ. Μάρτοφ δέν ἀπέδειξαν καί δέν μποροῦσαν ν' ἀποδείξουν *οὔτε τό ἕνα οὔτε τό ἄλλο*. Ὁ σ. Ἀξελρόντ πῆρε γιά παράδειγμα «ἕνα καθηγητή πού θεωρεῖ τόν ἑαυτό του σοσιαλδημοκράτη καί πού τό δηλώνει ἀπροκάλυπτα». Γιά νά ὁλοκληρώσει τή σκέψη πού περιέχεται σ' αὐτό τό παράδειγμα, ὁ σ. Ἀξελρόντ θά ἔπρεπε νά μᾶς πεῖ σέ συνέχεια, ἄν οἱ ἴδιοι οἱ ὀργανωμένοι σοσιαλδημοκράτες ἀναγνωρίζουν αὐτόν τόν καθηγητή γιά σοσιαλδημοκράτη ἤ ὄχι; Μιά πού δέν ἔβαλε αὐτό τό δεύτερο ἐρώτημα, ὁ σ. Ἀξελρόντ ἄφησε τήν ἐπιχειρηματολογία του στή μέση. Καί πραγματικά ἕνα ἀπό τά δυό. Εἴτε οἱ ὀργανωμένοι σοσιαλδημοκράτες θεωροῦν τόν καθηγητή πού μᾶς ἐνδιαφέρει σοσιαλδημοκράτη, — καί τότε γιατί νά μή τόν συμπεριλάβουν σέ μιά ἀπό τίς σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις; Μόνο τότε οἱ «δηλώσεις» τοῦ καθηγητῆ θ' ἀνταποκρίνονταν στίς πράξεις του καί δέ θά ἦταν κούφιες φράσεις (ὅπως εἶναι πολύ συχνά οἱ δηλώσεις τῶν καθηγητῶν). Εἴτε οἱ ὀργανωμένοι σοσιαλδημοκράτες *δέ* θεωροῦν τόν καθηγητή σοσιαλδημοκράτη — καί τότε θά ἦταν ἀνόητο, παράλογο καί *ἐπιζήμιο* νά τοῦ δίνουμε τό δικαίωμα νά φέ-

ρει τόν τιμητικό καί ὑπεύθυνο τίτλο τοῦ μέλους τοῦ κόμματος. Συνεπῶς τό ζήτημα συνοψίζεται στή συνεπῆ ἐφαρμογή τῆς ἀρχῆς τῆς ὀργάνωσης ἤ στήν καθιέρωση τοῦ χάους καί τῆς ἀναρχίας. Χτίζουμε κόμμα, — ξεκινώντας ἀπό τόν ἤδη σχηματισμένο καί συσπειρωμένο πυρήνα *σοσιαλδημοκρατῶν*, πού ἔχει δημιουργήσει λχ. τό κομματικό συνέδριο καί πού πρέπει ν' ἁπλώνει καί νά πολλαπλασιάζει τίς κάθε λογῆς κομματικές ὀργανώσεις, — ἤ ἀρκούμαστε στήν καθησυχαστική *φράση* ὅτι ὅλοι ὅσοι βοηθοῦν εἶναι μέλη τοῦ κόμματος; «Ἄν δεχτοῦμε τή διατύπωση τοῦ Λένιν, — συνέχισε ὁ σ. Ἀξελρόντ, — θά πετάξουμε ἔξω μιά μερίδα ἀνθρώπους πού, ἄν καί δέν μποροῦν νά γίνουν δεχτοί ἄμεσα στήν ὀργάνωση, εἶναι ὡστόσο μέλη τοῦ κόμματος». Ἐδῶ εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τή σύγχυση ἐννοιῶν, γιά τήν ὁποία ἤθελε νά μέ κατηγορήσει ὁ σ. Ἀξελρόντ, τήν ἔχει ὁ ἴδιος: παίρνει σάν δεδομένο ὅτι ὅλοι ὅσοι βοηθοῦν *εἶναι* μέλη τοῦ κόμματος, ἐνῶ γι' αὐτό ἀκριβῶς γίνεται ὅλη ἡ συζήτηση, καί οἱ ἀντίπαλοί μας πρέπει ἀκόμα *ν' ἀποδείξουν* τήν ἀνάγκη καί τήν ὠφελιμότητα μιᾶς τέτοιας ἑρμηνείας. Ποιό εἶναι τό περιεχόμενο αὐτῆς τῆς τρομερῆς ἀπό πρώτη ματιά φράσης: νά τούς πετάξουμε ἔξω; Ὅταν μέλη τοῦ κόμματος θεωροῦνται μόνο τά μέλη τῶν ὀργανώσεων πού ἔχουν ἀναγνωριστεῖ σάν κομματικές, τότε οἱ ἄνθρωποι πού δέν μποροῦν νά ἀνήκουν «ἄμεσα» σέ μιά κομματική ὀργάνωση, μποροῦν ἀναμφισβήτητα νά δουλεύουν σέ μιά ὀργάνωση πού δέν εἶναι κομματική, πρόσκειται ὅμως στό κόμμα. Συνεπῶς δέν μπορεῖ κάν νά γίνεται λόγος γιά πέταγμα ὁποιουδήποτε ἔξω, μέ τήν ἔννοια τῆς ἀπομάκρυνσής του ἀπό τή δουλειά, ἀπό τή συμμετοχή του στό κίνημα. Ἀπεναντίας ὅσο πιό γερές θά εἶναι οἱ κομματικές μας ὀργανώσεις πού θά περιλαβαίνουν τούς *πραγματικούς* σοσιαλδημοκράτες, ὅσο λιγότερη θά εἶναι ἡ ταλάντευση καί ἡ ἀστάθεια *μέσα* στό κόμμα τόσο πιό πλατιά, πιό πολύπλευρη, πιό πλούσια καί πιό γόνιμη θά εἶναι ἡ ἐπιροή τοῦ κόμματος πάνω στά στοιχεῖα τῶν ἐργατικῶν *μαζῶν* πού τό περιστοιχίζουν καί πού καθοδηγοῦνται ἀπ' αὐτό. Στό κάτω κάτω δέ χωράει ἀμφιβολία ὅτι δέν ἐπιτρέπεται νά συγχέει κανείς τό κόμμα, σάν πρωτοπόρο τμῆμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, μ' ὅλη τήν τάξη. Καί ὅμως ὁ σ. Ἀξελρόντ πέφτει ἀκριβῶς σ' αὐτή τή σύγχυση (χαρακτηριστική γιά τόν ὀπορτουνιστικό οἰκονομισμό μας γενικά), ὅταν λέει: «Δημιουργοῦμε φυσικά προπάντων μιά ὀργάνωση ἀπό τά πιό δραστήρια στοιχεῖα τοῦ κόμματος, μιά ὀργάνωση ἐπαναστατῶν· ὀφείλουμε ὅμως νά φροντίσουμε, μιά καί εἴμαστε τό

κόμμα μιᾶς τάξης, νά μήν ἀφήσουμε ἔξω ἀπό τό κόμμα ἀνθρώπους πού συνειδητά, ἄν καί ἴσως ὄχι πολύ δραστήρια, πρόσκεινται σ' αὐτό τό κόμμα». Πρῶτο, στά δραστήρια στοιχεῖα τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος θά συμπεριληφθοῦν ὄχι μόνο ὀργανώσεις τῶν ἐπαναστατῶν, μά καί *μιά ὁλόκληρη σειρά* ἀπό ἐργατικές ὀργανώσεις πού ἀναγνωρίστηκαν σάν κομματικές. Δεύτερο, πῶς καί μέ ποιά λογική θά μποροῦσε ἀπό τό γεγονός ὅτι εἴμαστε τό κόμμα μιᾶς τάξης νά βγεῖ τό συμπέρασμα ὅτι δέ χρειάζεται νά γίνεται διάκριση ἀνάμεσα σέ ὅσους *ἀνήκουν* στό κόμμα καί σέ ὅσους *πρόσκεινται* στό κόμμα; Ἴσα ἴσα τό ἀντίθετο: ἀκριβῶς ἐπειδή ὑπάρχουν διαφορές ὡς πρός τό βαθμό συνειδητότητας καί τό βαθμό δραστηριότητας, εἶναι ἀνάγκη νά γίνεται διάκριση ὡς πρός τό βαθμό πού συνδέεται κανείς μέ τό κόμμα. Εἴμαστε τό κόμμα μιᾶς τάξης καί γι' αὐτό *σχεδόν ὅλη ἡ τάξη* (καί σέ καιρό πολέμου, σέ καιρό ἐμφύλιου πολέμου, ἀπόλυτα ὅλη ἡ τάξη) πρέπει νά δρᾶ κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ κόμματός μας, πρέπει νά σμίγει ὅσο μπορεῖ πιό σφιχτά μέ τό κόμμα μας: θά ἦταν ὅμως μανιλοφισμός καί «χβοστισμός» ἄν νομίζαμε ὅτι μέσα στόν καπιταλισμό σχεδόν ὅλη ἡ τάξη ἤ ὅλη ἡ τάξη εἶναι ποτέ σέ θέση ν' ἀνυψωθεῖ ὥς τή συνειδητότητα καί τή δραστηριότητα τοῦ πρωτοπόρου της τμήματος, τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματός της. Ὥς τώρα κανένας λογικός σοσιαλδημοκράτης δέν ἀμφέβαλλε ὅτι στόν καπιταλισμό ἀκόμα καί ἡ συνδικαλιστική ὀργάνωση (ἡ πιό πρωτόγονη, ἡ πιό προσιτή στό βαθμό συνείδησης τῶν μή ἀναπτυγμένων στρωμάτων) δέν εἶναι σέ θέση νά περιλάβει σχεδόν ὅλη ἤ ὅλη τήν ἐργατική τάξη. Τό νά ξεχνᾶμε τή διαφορά ἀνάμεσα στό πρωτοπόρο τμῆμα καί σ' ὅλες τίς μάζες πού ἕλκονται πρός αὐτό, τό νά ξεχνᾶμε τή διαρκῆ ὑποχρέωση τοῦ πρωτοπόρου τμήματος *νά ἀνεβάζει* ὅλο καί πλατύτερα στρώματα ὥς τό πρωτοποριακό αὐτό ἐπίπεδο — θά σήμαινε ἁπλῶς ὅτι ξεγελᾶμε τόν ἑαυτό μας, ὅτι κλείνουμε τά μάτια μπροστά στό τεράστιο μέγεθος τῶν καθηκόντων μας, ὅτι στενεύουμε αὐτά τά καθήκοντα. Μιά τέτοια ἀκριβῶς περίπτωση — νά κλείνουμε τά μάτια καί νά ξεχνᾶμε — εἶναι ὅταν σβήνουμε τή διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού πρόσκεινται στό κόμμα καί σ' ἐκείνους πού ἀνήκουν στό κόμμα, ἀνάμεσα στούς συνειδητούς καί δραστήριους καί σ' ἐκείνους πού βοηθᾶνε.

Τό νά ἐπικαλεῖται κανείς τό γεγονός ὅτι εἴμαστε τό κόμμα μιᾶς τάξης, *γιά νά δικαιολογήσει* τήν ὀργανωτική πλαδαρότητα, *γιά νά δικαιολογήσει* τό μπέρδεμα τῆς ὀργάνωσης μέ τήν απο-

διοργάνωση — σημαίνει ὅτι ἐπαναλαβαίνει τό λάθος τοῦ Ναντέζντιν πού μπέρδευε «τό φιλοσοφικό καί τό κοινωνικοϊστορικό ζήτημα γιά τό βάθος πού ἔχουν οἱ „ρίζες" τοῦ κινήματος μέ τό τεχνικοοργανωτικό ζήτημα» («Τί νά κάνουμε;», σελ. 91) *. Αὐτήν ἀκριβῶς τή σύγχυση, πού τήν ἄρχισε μέ καλό χερικό ὁ σ. Ἀξελρόντ, τήν ἐπανέλαβαν ὕστερα δεκάδες φορές οἱ ὁμιλητές πού ὑπεράσπισαν τή διατύπωση τοῦ σ. Μάρτοφ. «Ὅσο πλατύτερα διαδοθεῖ ὁ τίτλος τοῦ μέλους τοῦ κόμματος τόσο τό καλύτερο», λέει ὁ Μάρτοφ, χωρίς ὡστόσο νά ἐξηγεῖ ποιό θά εἶναι τό ὄφελος ἀπό τήν πλατιά διάδοση ἑνός *τίτλου* πού δέν ἀνταποκρίνεται στό περιεχόμενο. Μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ κανείς ὅτι ὁ ἔλεγχος πάνω σέ μέλη τοῦ κόμματος πού δέν ἀνήκουν σέ ὀργάνωση, εἶναι πλάσμα φαντασίας; Ἡ πλατιά διάδοση ἑνός πλάσματος φαντασίας εἶναι βλαβερή κι ὄχι ὠφέλιμη. «Δέν μποροῦμε παρά νά χαιρόμαστε ἄν κάθε ἀπεργός, κάθε διαδηλωτής πού ἀναλαβαίνει τήν εὐθύνη τῶν πράξεών του θά μποροῦσε νά αὐτοανακηρύσσεται μέλος τοῦ κόμματος» (σελ. 239). Ἔτσι λοιπόν; *Κάθε ἀπεργός* πρέπει νά ἔχει τό δικαίωμα *νά αὐτοανακηρύσσεται μέλος τοῦ κόμματος*; Ὁ σ. Μάρτοφ μ' αὐτή τή θέση ἐξωθεῖ μονομιᾶς τό λάθος του ὥς τόν παραλογισμό, *ὑποβιβάζοντας* τό σοσιαλδημοκρατισμό ὥς τόν ἀπεργισμό ** καί ἐπαναλαβαίνοντας ἔτσι τά ἀτυχήματα τῶν κάθε λογῆς Ἀκίμοφ. Δέν μποροῦμε παρά νά χαιρόμαστε ἄν ἡ σοσιαλδημοκρατία κατορθώσει νά καθοδηγεῖ κάθε ἀπεργία, γιατί ἄμεση καί ἀπόλυτη ὑποχρέωση τῆς σοσιαλδημοκρατίας εἶναι νά καθοδηγεῖ κάθε ἐκδήλωση τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου, καί ἡ ἀπεργία εἶναι μιά ἀπό τίς πιό βαθιές καί τίς πιό ἰσχυρές ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς πάλης. Θά ἤμασταν ὅμως ἄνθρωποι τῆς οὐρᾶς ἄν τήν ἀρχική αὐτή μορφή πάλης, πού ipso facto *** δέν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπό τρεϊντ-γιουνιονιστική μορφή, τήν *ταυτίζαμε* μέ τήν ὁλόπλευρη καί συνειδητή σοσιαλδημοκρατική πάλη. *Θά νομιμοποιούσαμε* ὁπορτουνιστικά μιά *πασίδηλη καλπιά*, ἄν δίναμε τό δικαίωμα στόν κάθε ἀπεργό «νά αὐτοανακηρύσσεται μέλος τοῦ κόμματος», γιατί μιά τέτοια «ἀνακήρυξη» *στίς περισσότερες περιπτώσεις* θά ἦταν ἀνακήρυξη *ψεύτικη*. Θά βαυκαλιζόμασταν μέ μανιλοφικά ὄνειρα ἄν ἐπι-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 120–121 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 121–122). *Σύντ.*

** — τήν τάση νά λύνονται ὅλα τά ζητήματα μέ τήν ἀπεργία, χωρίς πολιτική πάλη. *Σημ. Μετ.*

*** — ἀπό τό ἴδιο τό γεγονός, στήν οὐσία. *Σύντ.*

χειρούσαμε νά πείσουμε τόν έαυτό μας καί τούς ἄλλους ὅτι *ὁ κάθε ἀπεργός* μπορεῖ *νά εἶναι* σοσιαλδημοκράτης καί μέλος τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, μέσα σέ τούτη τήν ἀπέραντη διασπορά, καταπίεση καί ἀποβλάκωση, πού στόν καπιταλισμό θά βαραίνουν ἀναπόφευχτα πάνω σέ πάρα πολύ πλατιά στρώματα «ἀνεκπαίδευτων», ἀνειδίκευτων ἐργατῶν. Αὐτό ἀκριβῶς τό παράδειγμα τοῦ «*ἀπεργοῦ*» δείχνει πολύ καθαρά τή διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στήν *ἐπαναστατική ἐπιδίωξη* νά καθοδηγεῖται σοσιαλδημοκρατικά κάθε ἀπεργία καί στήν *ὀπορτουνιστική λογοκοπία* πού ἀνακηρύσσει μέλος τοῦ κόμματος *κάθε* ἀπεργό. Εἴμαστε τό κόμμα μιᾶς τάξης, ἐφόσον *στήν πράξη* καθοδηγοῦμε σοσιαλδημοκρατικά σχεδόν ὅλη ἤ ἀκόμα καί ὅλη τήν τάξη τοῦ προλεταριάτου. Ἀπ' αὐτό ὅμως μόνο οἱ Ἀκίμοφ μποροῦν νά βγάζουν τό συμπέρασμα ὅτι *στά λόγια* πρέπει νά ταυτίζουμε τό κόμμα μέ τήν τάξη.

«Δέ φοβᾶμαι τή συνωμοτική ὀργάνωση», εἶπε στόν ἴδιο λόγο ὁ σ. Μάρτοφ, ἀλλά πρόσθεσε «γιά μένα μιά συνωμοτική ὀργάνωση ἔχει νόημα μόνο στό βαθμό πού τήν περιβάλλει ἕνα πλατύ σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα» (σελ. 239). Γιά νά εἶναι ἀκριβής θά ἔπρεπε νά πεῖ: στό βαθμό πού περιβάλλεται ἀπό ἕνα πλατύ σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό *κίνημα*. Ἀλλά καί μ' αὐτή τή μορφή ἡ θέση τοῦ σ. Μάρτοφ θά ἦταν ὄχι μόνο ἀδιαφιλονίκητη, ἀλλά μιά ἀληθινή κοινοτοπία. Σταματῶ σ' αὐτό τό σημεῖο μόνο καί μόνο γιατί ἀπό τήν κοινοτοπία τοῦ σ. Μάρτοφ οἱ ἑπόμενοι ὁμιλητές ἔβγαλαν τό πολύ *διαδομένο καί πολύ ἀγοραῖο* ἐπιχείρημα ὅτι τάχα ὁ Λένιν θέλει «νά περιορίσει τό σύνολο τῶν μελῶν τοῦ κόμματος στό σύνολο τῶν συνωμοτῶν». Τό συμπέρασμα αὐτό πού μόνο μειδιάματα μπορεῖ νά προκαλέσει, τό ἔβγαλε καί ὁ σ. Ποσάντοβσκι καί ὁ σ. Ποπόφ, καί ὅταν τό ἅρπαξαν ὁ Μαρτίνοφ καί ὁ Ἀκίμοφ διαγράφηκε ὁλοκάθαρα ὁ ἀληθινός του χαρακτήρας, ἀκριβῶς ὁ χαρακτήρας τῆς ὀπορτουνιστικῆς λογοκοπίας. Σήμερα αὐτό τό ἴδιο ἐπιχείρημα τό ἀναπτύσσει στή νέα «Ἴσκρα» ὁ σ. Ἀξελρόντ γιά νά κάνει γνωστές στό ἀναγνωστικό κοινό τίς καινούργιες ὀργανωτικές ἀπόψεις τῆς νέας σύνταξης. Ἀπό τό συνέδριο ἀκόμα, στήν πρώτη κιόλας συνεδρίαση ὅπου συζητήθηκε τό ζήτημα τοῦ ἄρθρου 1, εἶχα προσέξει ὅτι οἱ ἀντίπαλοί μας θέλουν νά χρησιμοποιήσουν αὐτό τό φτηνό ὅπλο καί γι' αὐτό προειδοποίησα στό λόγο μου (σελ. 240) ὅτι: «Δέν πρέπει νά νομίζουμε πώς οἱ κομματικές ὀργανώσεις πρέπει ν' ἀποτελοῦνται μόνο ἀπό ἐπαγγελματίες ἐπαναστάτες. Μᾶς χρειάζονται οἱ πιό ποικιλόμορφες

ὀργανώσεις, ὀργανώσεις κάθε εἴδους, βαθμοῦ καί ἀπόχρωσης, ἀρχίζοντας ἀπό τίς ἐξαιρετικά στενές καί συνωμοτικές καί καταλήγοντας στίς πολύ πλατιές, ἐλεύθερες, lose Organisationen»*. Αὐτή εἶναι μιά τόσο ἐξόφθαλμη καί αὐτονόητη ἀλήθεια, πού θεώρησα περιττό νά σταθῶ σ' αὐτήν. Σήμερα ὅμως πού μᾶς τράβηξαν πίσω ἀπό πάρα πολλές ἀπόψεις, βρισκόμαστε στήν ἀνάγκη «νά ἐπαναλαβαίνουμε παλιά πασίγνωστα πράγματα» καί σ' αὐτό τό ζήτημα. Γιά νά τό κάνω αὐτό θά παραθέσω κάμποσα ἀποσπάσματα ἀπό τό «Τί νά κάνουμε;» καί ἀπό τό «Γράμμα σέ σύντροφο»:

...«Γιά ἕναν ὅμως ὅμιλο κορυφαίων, ὅπως εἶναι ὁ 'Αλεξέγεφ καί ὁ Μίσκιν, ὁ Χαλτούριν καί ὁ Ζελιάμποφ, εἶναι προσιτά τά πολιτικά καθήκοντα μέ τήν πιό πραγματική, μέ τήν πιό πραχτική ἔννοια αὐτῆς τῆς λέξης, εἶναι προσιτά ἐπειδή ἀκριβῶς καί ἐφόσον τό φλογερό τους κήρυγμα βρίσκει ἀπήχηση μέσα στή μάζα πού ξυπνᾶ αὐθόρμητα, ἐφόσον τήν κοχλάζουσα ἐνεργητικότητά τους τήν ἀγκαλιάζει καί τήν ὑποστηρίζει ἡ ἐνεργητικότητα τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης»**. Γιά νά εἴμαστε σοσιαλδημοκρατικό *κόμμα*, πρέπει νά πετύχουμε τήν *ὑποστήριξη* ἴσα ἴσα τῆς *τάξης*. Δέν εἶναι τό κόμμα πού πρέπει νά περιβάλλει τή συνωμοτική ὀργάνωση, ὅπως νόμιζε ὁ σ. Μάρτοφ, ἀλλά ἡ ἐπαναστατική τάξη, τό προλεταριάτο πρέπει νά περιβάλλει τό κόμμα πού περιλαβαίνει συνωμοτικές καί μή συνωμοτικές ὀργανώσεις.

...«Οἱ ὀργανώσεις τῶν ἐργατῶν γιά τήν οἰκονομική πάλη πρέπει νά εἶναι συνδικαλιστικές ὀργανώσεις. Κάθε σοσιαλδημοκράτης ἐργάτης πρέπει στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ νά βοηθάει καί νά δουλεύει δραστήρια μέσα στίς ὀργανώσεις αὐτές... Δέ μᾶς συμφέρει ὅμως καθόλου νά ἀπαιτοῦμε νά εἶναι μέλη τῶν „σωματείων" μόνο σοσιαλδημοκράτες: αὐτό θά περιόριζε τήν ἔκταση τῆς ἐπιροῆς μας πάνω στίς μάζες. Ἄς συμμετέχει στό σωματεῖο του ὁ κάθε ἐργάτης πού καταλαβαίνει τήν ἀνάγκη νά ἑνωθεῖ γιά νά παλαίψει ἐνάντια στούς ἐργοδότες καί στήν κυβέρνηση. Αὐτός ὁ ἴδιος ὁ σκοπός τῶν σωματείων δέ θά μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ, ἄν οἱ ὀργανώσεις αὐτές δέν ἕνωναν ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν ἔστω καί μόνο αὐτό τό στοιχειώδικο βαθμό ἀντίληψης, ἄν αὐτά τά σωματεῖα δέν ἦταν πολύ *πλατιές* ὀργανώσεις. Κι ὅσο

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 287 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 285). *Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 106 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 108). *Σύντ.*

πιό πλατιές εἶναι οἱ ὀργανώσεις αὐτές τόσο πιό πλατιά θά εἶναι καί ἡ ἐπιροή μας πάνω σ' αὐτές, ἐπιροή πού ἀσκεῖται ὄχι μόνο μέ τήν „αὐθόρμητη" ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομικῆς πάλης, ἀλλά καί μέ τήν ἄμεση, τή συνειδητή ἐπίδραση τῶν σοσιαλιστῶν μελῶν τοῦ σωματείου πάνω στούς συντρόφους τους» (σελ. 86)*. Ἐδῶ εἶναι εὐκαιρία νά πῶ ὅτι τό παράδειγμα τῶν συνδικάτων εἶναι ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό γιά τήν ἐκτίμηση τοῦ ἐπίμαχου ζητήματος σχετικά μέ τό ἄρθρο 1. Τό ὅτι οἱ ὀργανώσεις αὐτές *πρέπει* νά δουλεύουν «κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο καί τήν καθοδήγηση» τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων, — σ' αὐτό δέν μποροῦν νά ὑπάρχουν δυό γνῶμες μέσα στούς σοσιαλδημοκράτες. Νά δίνεται ὅμως *γιά τό λόγο αὐτό* τό δικαίωμα σ' ὅλα τά μέλη τῶν τέτοιων ὀργανώσεων «νά αὐτοανακηρύσσονται» μέλη τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος θά ἦταν ὁλοφάνερη ἀνοησία καί θά ἀπειλοῦσε νά προκαλέσει διπλή ζημιά: ἀπό τή μιά *νά στενέψει* τίς διαστάσεις τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος καί νά ἐξασθενίσει τήν ἀλληλεγγύη τῶν ἐργατῶν πάνω σ' αὐτή τή βάση. Καί ἀπό τήν ἄλλη αὐτό θά ἄνοιγε τίς πόρτες τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στήν πλαδαρότητα καί στήν ἀστάθεια. Ἡ γερμανική σοσιαλδημοκρατία εἶχε τήν εὐκαιρία νά λύσει ἕνα παρόμοιο ζήτημα μέ συγκεκριμένη τοποθέτηση, ὅταν βγῆκε στήν ἐπιφάνεια τό περιβόητο ἐπεισόδιο μέ τούς χτίστες τοῦ Ἀμβούργου πού δούλευαν ἀποκοπή[104]. Ἡ σοσιαλδημοκρατία δέ δίστασε οὔτε λεπτό νά ἀναγνωρίσει ὅτι, ἀπό τήν ἄποψη τοῦ σοσιαλδημοκράτη, τό σπάσιμο τῆς ἀπεργίας εἶναι πράξη ἀνέντιμη, δηλ. νά ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ καθοδήγηση τῶν ἀπεργιῶν, ἡ ὑποστήριξή τους εἶναι *δική της* ζωτική ὑπόθεση, ταυτόχρονα ὅμως ἀπέριψε τό ἴδιο ἀποφασιστικά τήν ἀξίωση νά ταυτιστοῦν τά συμφέροντα τοῦ κόμματος μέ τά συμφέροντα τῶν σωματείων, *νά καταλογιστεῖ στό κόμμα ἡ εὐθύνη* γιά ὁρισμένες ἐνέργειες ὁρισμένων σωματείων. Τό κόμμα πρέπει νά φροντίζει καί θά φροντίσει νά διαποτίσει μέ τό πνεῦμα του τά σωματεῖα καί νά τά θέσει κάτω ἀπό τήν ἐπιροή του, ὅμως ἴσα ἴσα γιά τό συμφέρον αὐτῆς τῆς ἐπιροῆς πρέπει νά κάνει διάκριση ἀνάμεσα στά ὁλότελα σοσιαλδημοκρατικά στοιχεῖα (πού ἀνήκουν στό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα) καί στά μή ὁλότελα συνειδητά καί μή ὁλότελα πολιτικῶς δραστήρια στοιχεῖα αὐτῶν τῶν σωματείων καί ὄχι νά μπερδεύει τά πρῶτα μέ τά δεύτερα, ὅπως θέλει ὁ σ. Ἀξελρόντ.

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 114 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 115). *Σύντ.*

...«Ἡ συγκέντρωση τῶν πιό συνωμοτικῶν λειτουργιῶν στά χέρια μιᾶς ὀργάνωσης ἐπαναστατῶν δέ θά ἐξασθενίσει, μά θά μεγαλώσει τήν ἔκταση καί θά πλουτίσει τό περιεχόμενο τῆς δράσης ἑνός μεγάλου ἀριθμοῦ ἀπό ἄλλες ὀργανώσεις πού προορίζονται γιά τό πλατύ κοινό καί πού γι' αὐτό εἶναι ὅσο τό δυνατόν λιγότερο διαμορφωμένες καί ὅσο τό δυνατόν λιγότερο συνωμοτικές. Σ' αὐτές ἀνήκουν καί οἱ ἐργατικές συνδικαλιστικές ὀργανώσεις καί οἱ ἐργατικοί ὅμιλοι αὐτομόρφωσης καί διαβάσματος τοῦ παράνομου τύπου, οἱ σοσιαλιστικοί, καθώς καί οἱ δημοκρατικοί ὅμιλοι *σ' ὅλα* τά ἄλλα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ κτλ. κτλ. Τέτοιοι ὅμιλοι, συνδικαλιστικές ἑνώσεις καί ὀργανώσεις χρειάζονται παντοῦ, σέ *ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερο* ἀριθμό μέ τίς πιό ποικίλες λειτουργίες. Θάταν ὅμως παράλογο καί ἐπιζήμιο νά τούς *συγχέουμε* μέ τήν ὀργάνωση *ἐπαναστατῶν*, νά ἐξαλείφουμε τά ὅρια ἀνάμεσά τους»... (σελ. 96)*. Ἀπό τήν ἀναδρομή αὐτή φαίνεται πόσο ἐκτός τόπου καί χρόνου ἦταν αὐτά πού μοῦ ἔλεγε ὁ σ. Μάρτοφ, ὅτι οἱ πλατιές ἐργατικές ὀργανώσεις πρέπει *νά περιβάλλουν* τήν ὀργάνωση τῶν ἐπαναστατῶν. Αὐτό τό εἶχα ἤδη τονίσει στό «Τί νά κάνουμε;» καί στό «Γράμμα σέ σύντροφο» ἀνέπτυξα πιό συγκεκριμένα αὐτή τήν ἰδέα. Οἱ ἐργοστασιακοί ὅμιλοι, ἔγραφα ἐκεῖ, «ἔχουν ξεχωριστή σημασία γιά μᾶς: ἡ κύρια δύναμη τοῦ κινήματος βρίσκεται στήν ὀργάνωση τῶν ἐργατῶν στά *μεγάλα* ἐργοστάσια, γιατί τά μεγάλα ἐργοστάσια (καί οἱ φάμπρικες) περιλαβαίνουν τό τμῆμα τῆς ἐργατικῆς τάξης ὅλης, πού ὑπερέχει ὄχι μόνο ἀριθμητικά, ἀλλά ὑπερέχει ἀκόμα πιό πολύ ἀπό ἄποψη ἐπιροῆς, ἀνάπτυξης, μαχητικῆς ἱκανότητας. Τό κάθε ἐργοστάσιο πρέπει νά εἶναι φρούριό μας... Ἡ ἐργοστασιακή ὑποεπιτροπή πρέπει νά φροντίζει ν' ἀγκαλιάσει ὅλο τό ἐργοστάσιο, ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερη μερίδα ἐργατῶν μέ ἕνα δίχτυ ἀπό διαφόρους ὁμίλους (εἴτε ἀντιπροσώπους)... Ὅλες οἱ ὁμάδες, οἱ κύκλοι, οἱ ὑποεπιτροπές κτλ. πρέπει νά θεωροῦνται ὄργανα ἤ παραρτήματα τῆς ἐπιτροπῆς. Μερικά ἀπ' αὐτά θά δηλώσουν ἀνοιχτά ὅτι θέλουν νά μποῦν στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας καί, *μέ τόν ὅρο τῆς ἔγκρισης* ἀπομέρους τῆς ἐπιτροπῆς θά μποῦν στό κόμμα, θ' ἀναλάβουν (μέ ἐντολή τῆς ἐπιτροπῆς ἤ σέ συμφωνία μαζί της) ὁρισμένες δουλειές, θ' ἀναλάβουν τήν ὑποχρέωση νά ὑπακούουν στίς ἐντολές τῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος, *θ' ἀποχτήσουν τά δικαιώματα πού ἔχουν ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος*, θά θεωροῦνται

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 126 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 128). *Σύντ.*

ἄμεσοι ὑποψήφιοι γιά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς κτλ. Ἄλλα *δέ θά μποῦν* στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας καί θά θεωροῦνται ὅμιλοι πού ὀργανώθηκαν ἀπό μέλη τοῦ κόμματος ἤ ὅμιλοι πού συνδέονται μέ τή μιά ἤ τήν ἄλλη ὁμάδα τοῦ κόμματος κτλ.» (σελ. 17–18) *. Ἀπό τίς λέξεις πού ὑπογράμμισα φαίνεται ἐξαιρετικά καθαρά πώς ἡ *ἰδέα* τῆς διατύπωσής μου τοῦ ἄρθρου 1 ἔχει κιόλας ἐκφραστεῖ πλέρια στό «Γράμμα σέ σύντροφο». Οἱ ὅροι γιά τήν εἰσδοχή στό κόμμα ἀναφέρονται ἐδῶ ρητά, δηλ.: 1) ἕνας ὁρισμένος βαθμός ὀργάνωσης καί 2) ἐπικύρωση ἀπό τήν ἐπιτροπή τοῦ κόμματος. Μιά σελίδα παρακάτω ἀναφέρω μέ παραδείγματα ποιές ὁμάδες καὶ ὀργανώσεις πρέπει (ἤ δέν πρέπει) νά γίνονται δεχτές στό κόμμα καί γιά ποιούς λόγους: «Ἡ ὁμάδα τῶν διανομέων πρέπει νά ἀνήκει στό ΣΔΕΚΡ καί νά γνωρίζει ἕναν ὁρισμένο ἀριθμό ἀπό τά μέλη του καί ἀπό τά στελέχη του. Ἡ ὁμάδα πού μελετάει τίς ἐπαγγελματικές συνθῆκες ἐργασίας καί ἐπεξεργάζεται τίς μορφές τῶν ἐπαγγελματικῶν διεκδικήσεων, δέν εἶναι ὑποχρεωτικό νά ἀνήκει στό ΣΔΕΚΡ. Ἡ ὁμάδα τῶν φοιτητῶν, τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν ὑπαλλήλων πού ἀσχολοῦνται μέ τήν αὐτομόρφωση *μέ τή συμμετοχή* ἑνός-δυό μελῶν τοῦ κόμματος, κάποτε δέν πρέπει νά ξέρει καθόλου ὅτι αὐτά τά μέλη ἀνήκουν στό κόμμα κτλ.» (σελ. 18–19)**.

Ὁρίστε καί ἄλλο ὑλικό γιά τό ζήτημα τῶν «ἀνοιχτῶν χαρτιῶν»! Ἐνῶ ἡ διατύπωση τοῦ σχεδίου τοῦ σ. Μάρτοφ δέ θίγει διόλου τό ζήτημα τῶν σχέσεων κόμματος καί ὀργάνωσης, ἐγώ τόνιζα, σχεδόν ἕνα χρόνο πρίν ἀπό τό συνέδριο, ὅτι ὁρισμένες ὀργανώσεις πρέπει νά μποῦν στό κόμμα καί ἄλλες ὄχι. Στό «Γράμμα σέ σύντροφο» προβάλλει ξεκάθαρα πιά ἡ ἰδέα πού ὑπεράσπιζα στό συνέδριο. Τό ζήτημα θά μποροῦσε νά παρουσιαστεῖ παραστατικά μέ τόν παρακάτω τρόπο. Ἀνάλογα μέ τό βαθμό ὀργάνωσης γενικά καί τό βαθμό συνωμοτικότητας τῆς ὀργάνωσης εἰδικότερα μποροῦμε νά διακρίνουμε τίς παρακάτων περίπου κατηγορίες: 1) ὀργανώσεις ἐπαναστατῶν· 2) ὀργανώσεις ἐργατῶν ὅσο τό δυνατόν πιό πλατιές καί ποικιλόμορφες (περιορίζομαι μόνο στήν ἐργατική τάξη, μέ τήν προϋπόθεση πώς εἶναι αὐτονόητο ὅτι ὁρισμένα στοιχεῖα ἀπό τίς ἄλλες τάξεις θά συμπεριληφθοῦν ἐπίσης σ' αὐτές τίς ὀργανώσεις, κάτω ἀπό ὁρισμένους ὅρους). Αὐτές οἱ δυό κατηγορίες ἀποτελοῦν τό

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 15, 18–19 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 15, 17–18). *Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 19 (ἴδια σελ. καὶ στήν ἑλλ. ἔκδοση). *Σύντ.*

κόμμα. Παρακάτω, 3) ὀργανώσεις ἐργατῶν πού πρόσκεινται στό κόμμα· 4) ὀργανώσεις ἐργατῶν πού δέν πρόσκεινται στό κόμμα, μά πού στήν πραγματικότητα ὑπόκεινται στόν ἔλεγχο καί στήν καθοδήγησή του· 5) τά ἀνοργάνωτα στοιχεῖα τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού ἐνμέρει ὑπόκεινται ἐπίσης στήν καθοδήγηση τῆς σοσιαλδημοκρατίας, τουλάχιστον σέ περιπτώσεις μεγάλων ἐκδηλώσεων τῆς ταξικῆς πάλης. Ἔτσι περίπου παρουσιάζονται τά πράγματα ἀπό τήν ἄποψή μου. Ἀντίθετα, ἀπό τήν ἄποψη τοῦ σ. Μάρτοφ τά ὅρια τοῦ κόμματος μένουν τελείως ἀκαθόριστα, ἀφοῦ ὁ «κάθε ἀπεργός» μπορεῖ «νά αὐτοανακηρύσσεται μέλος τοῦ κόμματος». Ποιό τό ὄφελος ἀπ' αὐτή τήν πλαδαρότητα; Πλατιά διάδοση ἑνός «τίτλου». Ἡ ζημιά της εἶναι ὅτι μπάζει τήν *ἀποδιοργανωτική* ἰδέα τῆς σύγχυσης ἀνάμεσα στήν τάξη καί στό κόμμα.

Γιά νά κάνουμε πιό σαφεῖς τίς γενικές θέσεις πού παρουσιάσαμε, ἄς ρίξουμε ἀκόμα μιά γρήγορη ματιά στίς παραπέρα συζητήσεις τοῦ συνεδρίου πάνω στό ἄρθρο 1: Ἡ σ. Μπροῦκερ τάσσεται (πρός ἱκανοποίηση τοῦ σ. Μάρτοφ) μέ τή διατύπωσή μου, ἡ συμμαχία *της* ὅμως μαζί μου, σέ διάκριση ἀπό τή συμμαχία τοῦ σ. Ἀκίμοφ μέ τόν Μάρτοφ, ἀποδείχνεται ὅτι στηρίζεται σέ παρεξήγηση. Ἡ σ. Μπροῦκερ «δέ συμφωνεῖ μέ ὅλο τό καταστατικό καί μέ ὅλο τό πνεῦμα του» (σελ. 239) καί ὑπερασπίζει τή διατύπωσή μου, *σάν βάση τοῦ δημοκρατισμοῦ* πού ἐπιθυμοῦν οἱ ὀπαδοί τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο». Ἡ σ. Μπροῦκερ δέν ἀνυψώθηκε ἀκόμα ὥς τήν ἄποψη ὅτι στόν πολιτικό ἀγώνα ἀναγκάζεται κανείς κάποτε νά διαλέγει τό *μικρότερο κακό*. Ἡ σ. Μπροῦκερ δέν πρόσεξε ὅτι εἶναι ἀνώφελο νά ὑπερασπίζεις τό δημοκρατισμό σ' ἕνα συνέδριο σάν τό δικό μας. Ὁ σ. Ἀκίμοφ φάνηκε πιό διορατικός. Ἔβαλε ἐντελῶς σωστά τό ζήτημα ὅταν παραδέχτηκε ὅτι «οἱ σ. σ. Μάρτοφ καί Λένιν συζητοῦν γιά τό ποιά (διατύπωση) πετυχαίνει καλύτερα τόν κοινό σκοπό τους» (σελ. 252). «Ἐγώ καί ἡ Μπροῦκερ, — συνεχίζει ὁ σ. Ἀκίμοφ, — θέλουμε νά διαλέξουμε τή διατύπωση ἐκείνη *πού πετυχαίνει λιγότερο τό σκοπό*. Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή διαλέγω τή διατύπωση τοῦ Μάρτοφ». Καί ὁ σ. Ἀκίμοφ ἐξήγησε μέ εἰλικρίνεια ὅτι «τόν ἴδιο τό σκοπό τους» (τοῦ Πλεχάνοφ, τοῦ Μάρτοφ καί τό δικό μου, δηλ. τή δημιουργία μιᾶς καθοδηγητικῆς ὀργάνωσης ἐπαναστατῶν) τόν θεωρεῖ «ἀπραγματοποίητο καί ἐπιζήμιο»· ὑπερασπίζει, ὅπως καί ὁ σ. Μαρτίνοφ *, τήν ἰδέα τῶν οἱ-

* Ἄλλωστε ὁ σ. Μαρτίνοφ θέλει νά ξεχωρίζει ἀπό τόν σ. Ἀκίμοφ, θέλει

κονομιστῶν ὅτι δέ χρειάζεται «ὀργάνωση ἐπαναστατῶν». Ἔχει «τήν ἀκράδαντη πεποίθηση ὅτι, παρ' ὅλ' αὐτά, ἡ ζωή θά εἰσορμήσει στήν κομματική μας ὀργάνωση, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ἄν θά τῆς φράξετε τό δρόμο μέ τή διατύπωση τοῦ Μάρτοφ ἤ μέ τή διατύπωση τοῦ Λένιν». Δέ θάξιζε τόν κόπο νά σταθοῦμε σ' αὐτή τή «χβοστική» ἀντίληψη γιά τή «ζωή», ἄν δέν τή συναντούσαμε καί στόν σ. Μάρτοφ. Ὁ δεύτερος λόγος τοῦ σ. Μάρτοφ (σελ. 245) ἔχει γενικά τόσο ἐνδιαφέρον πού ἀξίζει νά τόν ἐξετάσουμε διεξοδικά.

Τό πρῶτο ἐπιχείρημα τοῦ σ. Μάρτοφ: ὁ ἔλεγχος τῶν κομματικῶν ὀργανώσεων πάνω στά μέλη τοῦ κόμματος πού δέν ἀνήκουν σέ ὀργάνωση, «μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ ἐφόσον ἡ ἐπιτροπή πού ἀναθέτει σέ κάποιον ἕνα ὁρισμένο λειτούργημα, ἔχει τή δυνατότητα νά παρακολουθεῖ τήν ἐκπλήρωσή του» (σελ. 245). Ἡ θέση αὐτή εἶναι ἐξαιρετικά χαρακτηριστική, γιατί «προδίνει», ἄν μποροῦμε νά ἐκφραστοῦμε ἔτσι, *σέ ποιόν* χρειάζεται καί ποιόν θά ἐξυπηρετεῖ *στήν πράξη* ἡ διατύπωση τοῦ Μάρτοφ: τούς μεμονωμένους διανοούμενους ἤ τίς ἐργατικές ὁμάδες καί τίς ἐργατικές μάζες; Τό ζήτημα εἶναι ὅτι μπορεῖ νά δοθοῦν δυό ἑρμηνεῖες στή διατύπωση τοῦ Μάρτοφ: 1) μέλος τοῦ κόμματος ἔχει τό δικαίωμα *«νά αὐτοανακηρύσσεται»* (εἶναι τά λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ σ. Μάρτοφ) καθένας πού προσφέρει σ' αὐτό ταχτική προσωπική βοήθεια, κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση μιᾶς ἀπό τίς ὀργανώσεις του· 2) κάθε ὀργάνωση τοῦ κόμματος *ἔχει τό δικαίωμα νά θεωρεῖ* μέλος τοῦ κόμματος τόν καθένα πού τῆς προσφέρει ταχτική προσωπική βοήθεια κάτω ἀπό τήν καθοδήγησή της. Μονάχα ἡ πρώτη ἑρμηνεία δίνει πραγματικά τή δυνατότητα στόν «κάθε ἀπεργό» νά ὀνομάσει τόν ἑαυτό του μέλος τοῦ κόμματος καί γιά τοῦτο *μόνο αὐτή* κατάχτησε ἀμέσως τίς καρδιές τῶν διαφόρων Λίμπερ, Ἀκίμοφ καί Μαρτίνοφ. Ἡ ἑρμηνεία ὅμως αὐτή, ὅπως εἶναι φανερό, δέν εἶναι παρά μιά ἁπλή φράση, γιατί στήν ἑρμηνεία αὐτή θά χωροῦσε ὁλόκληρη ἡ ἐργα-

---

ν' ἀποδείξει ὅτι συνωμοτικός δέ σημαίνει τάχα μυστικός, ὅτι πίσω ἀπό τή διαφορά αὐτῶν τῶν λέξεων κρύβεται διαφορά ἐννοιῶν. Ποιά εἶναι αὐτή ἡ διαφορά δέ μᾶς τήν ἐξήγησαν οὔτε ὁ σ. Μαρτίνοφ οὔτε ὁ σ. Ἀξελρόντ πού ἀκολουθεῖ τώρα τά χνάρια του. Ὁ σ. Μαρτίνοφ «καμώνεται» πώς τάχα ἐγώ λχ. στό «Τί νά κάνουμε;» δέν ἐκφράστηκα κατηγορηματικά (ὅπως καί στά «Καθήκοντα» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 433–470 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 421–455). *Σύντ.*)) ἐνάντια «*στό στένεμα* τῆς πολιτικῆς πάλης ὥς τή συνωμοσία». Ὁ σ. Μαρτίνοφ θέλει ν' ἀναγκάσει τούς ἀκροατές *νά ξεχάσουν* ὅτι αὐτοί πού καταπολεμοῦσα *δέν ἔβλεπαν* τήν ἀνάγκη μιᾶς *ὀργάνωσης ἐπαναστατῶν*, ὅπως δέν τή βλέπει τώρα καί ὁ σ. Ἀκίμοφ.

τική τάξη καί θά ἔσβηνε ἡ διαφορά ἀνάμεσα στό κόμμα καί στήν τάξη· μόνο «συμβολικά» μπορεῖ κανείς νά μιλάει γιά ἔλεγχο καί καθοδήγηση πού γίνεται σέ «κάθε ἀπεργό». Νά γιατί ὁ σ. Μάρτοφ στό δεύτερο λόγο του γλίστρησε ἀμέσως στή δεύτερη ἑρμηνεία (ἄν καί, ἅς τό ποῦμε σέ παρένθεση, ἡ ἑρμηνεία αὐτή *εἶχε ἀπορριφθεῖ κατηγορηματικά ἀπό τό συνέδριο*, πού καταψήφισε τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Κόστιτς[105], σελ. 255): ἡ ἐπιτροπή θά ἀναθέτει λειτουργήματα καί θά παρακολουθεῖ τήν ἐκπλήρωσή τους. Φυσικά τέτοιες εἰδικές ἐντολές ποτέ δέ θ' ἀφοροῦν τή *μάζα* τῶν ἐργατῶν, τίς *χιλιάδες* προλετάριους (γιά τούς ὁποίους μιλᾶνε ὁ σ. Ἀξελρόντ καί ὁ σ. Μαρτίνοφ) — αὐτές θά δίνονται συχνά σ' ἐκείνους ἀκριβῶς τούς *καθηγητές* πού ἀνέφερε ὁ σ. Ἀξελρόντ, σ' ἐκεῖνα τά *γυμνασιόπαιδα*, γιά τά ὁποῖα νοιάζονταν ὁ σ. Λίμπερ καί ὁ σ. Ποπόφ (σελ. 241), σ' ἐκείνη τήν *ἐπαναστατική νεολαία* πού ἐπικαλέστηκε ὁ σ. Ἀξελρόντ στό δεύτερο λόγο του (σελ. 242). Μέ δυό λόγια ἡ διατύπωση τοῦ σ. Μάρτοφ εἴτε θά μείνει νεκρό γράμμα, κενή φράση, εἴτε θά ὠφελήσει κυρίως καί σχεδόν ἀποκλειστικά «*τούς διανοούμενους πού εἶναι πέρα γιά πέρα διαποτισμένοι ἀπό τόν ἀστικό ἀτομικισμό*» καί δέ θέλουν νά μποῦν σέ ὀργάνωση. *Στά λόγια* ἡ διατύπωση τοῦ Μάρτοφ ὑπερασπίζει τά συμφέροντα τῶν πλατιῶν στρωμάτων τοῦ προλεταριάτου· *στήν πράξη* ἡ διατύπωση αὐτή θά ἐξυπηρετήσει τά συμφέροντα τῆς *ἀστικῆς διανόησης* πού σκιάζεται τήν προλεταριακή πειθαρχία καί ὀργάνωση. Κανένας δέ θά τολμήσει ν' ἀρνηθεῖ ὅτι ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει γενικά τή *διανόηση, σάν ἰδιαίτερο στρῶμα* τῶν σύγχρονων κεφαλαιοκρατικῶν κοινωνιῶν, εἶναι *ἴσα ἴσα ὁ ἀτομικισμός* καί ἡ ἀνικανότητα γιά πειθαρχία καί ὀργάνωση (πρβλ. λχ. τά γνωστά ἄρθρα τοῦ Κάουτσκι γιά τή διανόηση)· σ' αὐτό, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, συνίσταται καί ἡ μειονεχτική διαφορά αὐτοῦ τοῦ κοινωνικοῦ στρώματος ἀπό τό προλεταριάτο· σ' αὐτό βρίσκεται ἕνας ἀπό τούς λόγους τῆς διανοουμενίστικης πλαδαρότητας καί ἀστάθειας πού τόσο συχνά τή νιώθει τό προλεταριάτο· καί ἡ ἰδιότητα αὐτή τῆς διανόησης συνδέεται ἀδιάρηχτα μέ τό συνηθισμένο τρόπο ζωῆς της, μέ τόν τρόπο πού βγάζει τό ψωμί της, πού συγγενεύει πολύ, πάρα πολύ, μέ τούς *ὅρους ζωῆς τῶν μικροαστῶν* (δουλειά κατ' ἄτομο ἤ κατά πολύ μικρές ὁμάδες κτλ.). Τέλος δέν εἶναι τυχαῖο καί τό γεγονός ὅτι ἴσα ἴσα οἱ ὑπερασπιστές τῆς διατύπωσης τοῦ σ. Μάρτοφ ὑποχρεώθηκαν νά προβάλουν τά παραδείγματα τῶν καθηγητῶν καί τῶν γυμνασιόπαιδων! Δέν εἶναι οἱ ὑπέρμαχοι τῆς πλατιᾶς προλεταριακῆς πάλης, πού

στίς συζητήσεις γιά τό ἄρθρο 1 τάχθηκαν ἐνάντια στούς ὑπέρμαχους τῆς ριζοσπαστικά συνωμοτικῆς ὀργάνωσης, ὅπως νόμιζαν οἱ σ. σ. Μαρτίνοφ καί Ἀξελρόντ, ἀλλά οἱ ὀπαδοί τοῦ *ἀστικο-διανοουμενίστικου ἀτομικισμοῦ* ἦρθαν σέ σύγκρουση μέ τούς ὀπαδούς τῆς *προλεταριακῆς ὀργάνωσης καί πειθαρχίας*.

Ὁ σ. Ποπόφ εἶπε: «Παντοῦ, στήν Πετρούπολη, ὅπως καί στό Νικολάγεφ ἤ στήν Ὀδησσό, ὑπάρχουν, σύμφωνα μέ τίς μαρτυρίες τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν τῶν πόλεων, δεκάδες ἐργάτες πού μοιράζουν τύπο, κάνουν προφορική ζύμωση καί πού δέν μποροῦν νά εἶναι μέλη τῆς ὀργάνωσης. Μποροῦν νά θεωροῦνται ὅτι ἀνήκουν στήν ὀργάνωση, δέν μποροῦν ὅμως νά θεωροῦνται μέλη» (σελ. 241). Γιατί δέν μποροῦν νά εἶναι μέλη τῆς ὀργάνωσης; αὐτό ἔμεινε μυστικό τοῦ σ. Ποπόφ. Παρέθεσα ἤδη πιό πάνω ἀπόσπασμα ἀπό τό «Γράμμα σέ σύντροφο», πού δείχνει ὅτι ἴσα ἴσα εἶναι καί δυνατό καί ἀπαραίτητο νά γίνουν δεχτοί στίς ὀργανώσεις ὅλοι αὐτοί οἱ ἐργάτες (κατά ἑκατοντάδες καί ὄχι κατά δεκάδες) καί ὅτι πολλές, πάρα πολλές ἀπ' αὐτές τίς ὀργανώσεις μποροῦν καί πρέπει νά γίνουν κομματικές ὀργανώσεις.

Τό δεύτερο ἐπιχείρημα τοῦ σ. Μάρτοφ: «Γιά τόν Λένιν δέν ὑπάρχουν στό κόμμα ἄλλες ὀργανώσεις, ἐκτός ἀπό τίς κομματικές ὀργανώσεις»... Αὐτό εἶναι ἀπόλυτα σωστό!... «Ἐγώ ἀπεναντίας νομίζω ὅτι πρέπει νά ὑπάρχουν τέτοιες ὀργανώσεις. Ἡ ζωή δημιουργεῖ καί γεννάει ὀργανώσεις πιό γρήγορα ἀπ' ὅ,τι θά προλαβαίνουμε ἐμεῖς νά τίς ἐντάσσουμε στήν ἱεραρχία τῆς μαχητικῆς μας ὀργάνωσης τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστατῶν»... Ὁ ἰσχυρισμός αὐτός δέν εἶναι σωστός ἀπό δυό ἀπόψεις: 1) ἡ «ζωή» γεννάει πολύ λιγότερες ἱκανές γιά δράση ὀργανώσεις ἐπαναστατῶν ἀπ' ὅσες μᾶς χρειάζονται, ἀπ' ὅσες ἀπαιτεῖ τό ἐργατικό κίνημα· 2) τό κόμμα μας πρέπει νά εἶναι μιά ἱεραρχία ὄχι μόνο ὀργανώσεων ἐπαναστατῶν, μά καί πλήθους ἐργατικῶν ὀργανώσεων... «Ὁ Λένιν νομίζει ὅτι ἡ ΚΕ θά ἐπικυρώσει σάν ὀργανώσεις τοῦ κόμματος μόνο ἐκεῖνες πού θά εἶναι πέρα γιά πέρα σίγουρες ἀπό ἄποψη ἀρχῶν. Μά ἡ σ. Μπροῦκερ καταλαβαίνει καλά ὅτι ἡ ζωή (sic!) θά ἐπιβληθεῖ καί ὅτι ἡ ΚΕ, γιά νά μήν ἀφήσει ἔξω ἀπό τό κόμμα ἕνα σωρό ὀργανώσεις, θά ὑποχρεωθεῖ νά τίς ἀναγνωρίσει, παρά τόν μή ἐντελῶς σίγουρο χαρακτήρα τους· γι' αὐτό καί ἡ σ. Μπροῦκερ τάσσεται μέ τό μέρος τοῦ Λένιν»... Νά μιά ἀληθινά χβοστική πιά ἀντίληψη γιά τή «ζωή»! Φυσικά, ἄν ἡ ΚΕ ἀποτελοῦνταν *ὑποχρεωτικά* ἀπό ἀνθρώπους πού δέν ἔχουν γιά ὁδηγό τή δική τους γνώμη, μά τό τί θά ποῦν οἱ ἄλλοι (βλ. τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ), τότε ἡ «ζωή»

θά «ἐπιβαλλόταν» μέ τήν ἔννοια ὅτι θά ἐπικρατοῦσαν τά πιό καθυστερημένα στοιχεῖα τοῦ κόμματος (*ὅπως συνέβηκε τώρα πού ἀπό τά καθυστερημένα στοιχεῖα 'συγκροτήθηκε μιά κομματική «μειοψηφία»*). Δέν μποροῦμε ὅμως νά ἀναφέρουμε οὔτε μιά *λογική* αἰτία πού θ' ἀνάγκαζε μιά *γνωστική* ΚΕ νά μπάσει στό κόμμα στοιχεῖα, «στά ὁποῖα δέν μπορεῖ νά στηριχθεῖ» κανείς μέ σιγουριά. Μ' αὐτή ἀκριβῶς τήν προσφυγή στή «ζωή», πού «γεννάει» μή σίγουρα στοιχεῖα, ὁ σ. Μάρτοφ δείχνει ὁλοκάθαρα τόν ὁπορτουνιστικό χαρακτήρα τοῦ ὀργανωτικοῦ του σχεδίου!... «Ἐγώ ὅμως, — συνεχίζει, — νομίζω πώς ἄν μιά τέτοια ὀργάνωση (ὄχι ἐντελῶς σίγουρη) εἶναι ἕτοιμη ν' ἀποδεχτεῖ τό πρόγραμμα καί τόν ἔλεγχο τοῦ κόμματος, τότε μποροῦμε νά τήν ἐντάξουμε στό κόμμα χωρίς μ' αὐτό νά τήν κάνουμε κομματική ὀργάνωση. Θά θεωροῦσα μεγάλο θρίαμβο τοῦ κόμματός μας, ἄν λχ. κάποια ἕνωση „ἀνεξάρτητων" δήλωνε ὅτι ἀποδέχεται τήν ἄποψη τῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τό πρόγραμμά της καί ἐντάσσεται στό κόμμα, πράγμα πού ὡστόσο δέ σημαίνει ὅτι μπάζουμε τήν ἕνωση στήν κομματική ὀργάνωση»... Νά σέ τί σύγχυση ὁδηγεῖ ἡ διατύπωση τοῦ Μάρτοφ: ἐξωκομματικές ὀργανώσεις πού ἀνήκουν στό κόμμα! Γιά φανταστεῖτε μονάχα τό σχῆμα *του*: κόμμα = 1) ὀργανώσεις ἐπαναστατῶν + 2) ὀργανώσεις ἐργατῶν ἀναγνωρισμένες σάν κομματικές, + 3) ὀργανώσεις ἐργατῶν μή ἀναγνωρισμένες σάν κομματικές (ἀποτελούμενες κυρίως ἀπό «ἀνεξάρτητους»), + 4) μεμονωμένα ἄτομα πού ἐκπληρώνουν διάφορα λειτουργήματα, καθηγητές, γυμνασιόπαιδα κτλ. + 5) «κάθε ἀπεργός». Πλάι σ' αὐτό τό θαυμάσιο σχέδιο μπορεῖς νά τοποθετήσεις μόνο τά λόγια τοῦ σ. Λίμπερ: «Καθῆκον μας δέν εἶναι μόνο νά ὀργανώσουμε μιά ὀργάνωση (!!), ἐμεῖς μποροῦμε καί πρέπει νά ὀργανώσουμε ἕνα κόμμα» (σελ. 241). Ναί, ἀσφαλῶς μποροῦμε καί πρέπει νά τό κάνουμε, μά γιά νά γίνει αὐτό χρειάζεται ὄχι νά λέμε λόγια δίχως νόημα γιά «ὀργάνωση ὀργανώσεων», ἀλλά *ν' ἀπαιτήσουμε ρητά* ἀπό τά μέλη τοῦ κόμματος νά δουλεύουν ἔμπραχτα γιά τήν ὀργάνωση. Νά μιλᾶς γιά «ὀργάνωση κόμματος» καί νά ὑπερασπίζεις τή συγκάλυψη, μέ τή λέξη κόμμα, κάθε ἀνοργανωσιᾶς καί χάους — σημαίνει νά λές κούφια λόγια.

«Ἡ διατύπωσή μας, — λέει ὁ σ. Μάρτοφ, — ἐκφράζει τήν τάση νά ὑπάρχουν μιά σειρά ὀργανώσεις ἀνάμεσα στήν ὀργάνωση ἐπαναστατῶν καί στή μάζα». Μά ἴσα ἴσα, ὄχι. Κι ἀκριβῶς αὐτή τήν πραγματικά ὑποχρεωτική τάση εἶναι πού *δέν ἐκφράζει* ἡ δατύπωση τοῦ Μάρτοφ, γιατί *δέν ἀποτελεῖ κίνητρο νά*

ὀργανωθεῖ κανείς, δέν περιλαβαίνει τήν ἀπαίτηση νά ὀργανωθεῖ κανείς καί δέν ξεχωρίζει τόν ὀργανωμένο ἀπό τόν ἀνοργάνωτο. Ἁπλῶς καί μόνο δίνει *ἕνα τίτλο* * καί παίρνοντας ἀφορμή ἀπ᾽ αὐτό δέν μποροῦμε νά μή θυμηθοῦμε τά λόγια τοῦ σ. Ἀξελρόντ: «Μέ κανενός εἴδους διατάγματα δέν μποροῦμε ν᾽ ἀπαγορεύσουμε σ᾽ αὐτούς (τούς ὁμίλους τῆς ἐπαναστατικῆς νεολαίας κλπ.) καί σέ μεμονωμένα πρόσωπα νά ἀποκαλοῦν τόν ἑαυτό τους σοσιαλδημοκράτη» (ἱερή ἀλήθεια!) «ἀκόμα καί νά θεωροῦν τόν ἑαυτό τους τμῆμα τοῦ κόμματος»... σ᾽ αὐτό ὅμως ἔχει *πέρα γιά πέρα λάθος!* Δέν μπορεῖ καί *δέν ὑπάρχει λόγος* ν᾽ ἀπαγορεύσεις σέ κανέναν νά αὐτοκαλεῖται σοσιαλδημοκράτης, γιατί ἡ λέξη αὐτή ἐκφράζει *ἄμεσα* μόνο ἕνα σύστημα πεποιθήσεων καί ὄχι ὁρισμένες ὀργανωτικές σχέσεις. Μπορεῖ ὅμως καί πρέπει νά ἀπαγορευθεῖ σέ μεμονωμένους ὁμίλους καί σέ μεμονωμένα πρόσωπα «νά θεωροῦν τόν ἑαυτό τους τμῆμα

---

* Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὁ σ. Μάρτοφ ἔφερε ἀκόμα ἕνα ἐπιχείρημα ὑπέρ τῆς διατύπωσής του, ἕνα ἐπιχείρημα πού ἀξίζει νά γελάσουμε μ᾽ αὐτό. «Θά μπορούσαμε νά κάνουμε τήν παρατήρηση, — λέει ὁ σ. Μάρτοφ, — ὅτι ἡ διατύπωση τοῦ Λένιν, παρμένη στήν κυριολεξία της, ἀποκλείει ἀπό τό κόμμα τούς *ἐκπροσώπους τῆς ΚΕ*, γιατί δέν ἀποτελοῦν ὀργάνωση» (σελ. 59). Τό ἐπιχείρημα αὐτό ἔγινε δεχτό μέ *γέλια* καί στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, ὅπως σημειώνεται στά πραχτικά. Ὁ σ. Μάρτοφ ἔχει τή γνώμη ὅτι ἡ «δυσκολία» πού ἀνέφερε, μπορεῖ νά ξεπεραστεῖ μόνο μέ τό πέρασμα τῶν ἐκπροσώπων τῆς ΚΕ στήν «ὀργάνωση τῆς ΚΕ». Μά δέν πρόκειται γι᾽ αὐτό. Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ, μέ τό παράδειγμά του, ἔδειξε χειροπιαστά *πώς δέν καταλαβαίνει καθόλου τήν ἰδέα τοῦ ἄρθρου 1*, ἔδειξε ἕνα καθαρά σχολαστικό πρότυπο κριτικῆς, πραγματικά ἀξιογέλαστο. *Τυπικά* θά ἦταν ἀρκετό νά σχηματιστεῖ μιά «ὀργάνωση ἐκπροσώπων τῆς ΚΕ», νά συνταχθεῖ μιά *ἀπόφαση* γιά τήν εἰσδοχή της στό κόμμα καί ἡ «δυσκολία» πού ἔκανε τόν σ. Μάρτοφ νά πονοκεφαλιάσει τόσο πολύ θά ἐξαφανιζόταν ἀμέσως. Ἐνῶ ἡ *ἰδέα* τοῦ ἄρθρου 1 τῆς διατύπωσής μου βρίσκεται στήν *προτροπή*: «ὀργανωθεῖτε!», στήν *ἐξασφάλιση πραγματικοῦ* ἐλέγχου καί καθοδήγησης. Ἀπό τήν ἄποψη τῆς *οὐσίας τοῦ ζητήματος* εἶναι γελοῖο καί νά θέτει κανείς ζήτημα ἄν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ΚΕ θά μποῦν στό κόμμα, γιατί ὁ *πραγματικός* ἔλεγχός τους εἶναι ὁλότελα καί ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένος *καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι αὐτοί διορίστηκαν σάν ἐκπρόσωποι*, καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι παραμένουν ἐκπρόσωποι. Συνεπῶς ἐδῶ οὔτε μπορεῖ κάν νά γίνει λόγος γιά ἀνακάτωμα τοῦ ὀργανωμένου μέ τόν ἀνοργάνωτο (ἡ ρίζα τοῦ λάθους στή διατύπωση τοῦ σ. Μάρτοφ). Ἡ διατύπωση τοῦ σ. Μάρτοφ δέν εἶναι καλή, γιατί ἐπιτρέπει στόν καθένα, στόν κάθε ὁπορτουνιστή, στόν κάθε φαφλατά, στόν κάθε «καθηγητή» καί στό κάθε «γυμνασιόπαιδο» *νά αὐτοανακηρύσσεται* μέλος τοῦ κόμματος. Αὐτή τήν *ἀχίλλεια πτέρνα* τῆς διατύπωσής του μάταια προσπαθεῖ ὁ σ. Μάρτοφ *νά τήν κρύψει μέ τήν πολυλογία*, χρησιμοποιώντας τέτοιου εἴδους παραδείγματα, ἐνῶ οὔτε μπορεῖ κάν νά γίνει λόγος γιά αὐτοκατάταξη, γιά αὐτοανακήρυξη σέ μέλος τοῦ κόμματος.

τοῦ κόμματος», ὅταν οἱ ὅμιλοι αὐτοί καί τά πρόσωπα αὐτά ζημιώνουν τήν ὑπόθεση τοῦ κόμματος, τό διαφθείρουν ἤ τό αποδιοργανώνουν. Θά ἦταν γελοῖο νά μιλάει κανείς γιά τό *κόμμα* σάν σύνολο, σάν πολιτικό μέγεθος, ἄν τό κόμμα δέν μποροῦσε «ν' ἀπαγορεύσει μέ διάταγμα» σ' ἕναν ὅμιλο «νά θεωρεῖ τόν ἑαυτό του τμῆμα» τοῦ συνόλου! Γιά ποιό λόγο τότε νά καθορίζουμε τή διαδικασία καί τούς ὅρους διαγραφῆς ἀπό τό κόμμα; Ὁ σ. Ἀξελρόντ τράβηξε ὁλοφάνερα ὥς τόν παραλογισμό τό βασικό λάθος τοῦ σ. Μάρτοφ· ἀνήγαγε μάλιστα αὐτό τό λάθος σέ *ὀπορτουνιστική θεωρία* ὅταν πρόσθεσε: «στή διατύπωση τοῦ Λένιν τό ἄρθρο 1 βρίσκεται σέ ἄμεση ἀντίφαση ἀρχῶν μέ τήν ἴδια τήν οὐσία (!!), μέ τά καθήκοντα τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τοῦ προλεταριάτου» (σελ. 243). Αὐτό, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, σημαίνει ὅτι: μέ τό νά ἔχει κανείς μεγαλύτερες ἀπαιτήσεις ἀπό τό κόμμα παρά ἀπό τήν τάξη ἔρχεται σέ ἀντίφαση ἀρχῶν μέ τήν ἴδια τήν οὐσία τῶν καθηκόντων τοῦ προλεταριάτου. Δέν εἶναι καθόλου παράξενο πού ὁ Ἀκίμοφ ὑπεράσπισε ὁλόψυχα αὐτή τή *θεωρία.*

Ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νά σημειώσουμε ὅτι ὁ σ. Ἀξελρόντ, *πού σήμερα* θέλει νά μετατρέψει αὐτή τή λαθεμένη διατύπωση — πού τείνει ἔκδηλα πρός τόν ὀπορτουνισμό — σέ πυρήνα *νέων* ἀπόψεων, στό συνέδριο ἀντίθετα εἶχε δηλώσει ὅτι εἶναι ἕτοιμος νά «παζαρέψει», λέγοντας: «Βλέπω ὅμως ὅτι παραβιάζω μιά ἀνοιχτή πόρτα»... (αὐτό ἐγώ τό βλέπω καί στή νέα «Ἴσκρα»)... «γιατί ὁ σ. Λένιν, μέ τούς περιφερειακούς του ὁμίλους πού θεωροῦνται τμήματα τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης, πάει νά ἱκανοποιήσει τό αἴτημά μου»... (καί ὄχι μόνο μέ τούς περιφερειακούς ὁμίλους, μά καί μέ τίς κάθε λογῆς ἐργατικές ἑνώσεις: πρβλ. σελ. 242 τῶν πραχτικῶν, ἀπό τό λόγο τοῦ σ. Στράχοφ καί τίς περικοπές ἀπό τό «Τί νά κάνουμε;» καί ἀπό τό «Γράμμα σέ σύντροφο», πού τίς παραθέσαμε παραπάνω)... «Ὑπολείπονται ἀκόμα τά μεμονωμένα πρόσωπα, μά κι ἐδῶ θά μπορούσαμε ἐπίσης νά παζαρέψουμε». Ἀπάντησα στόν σ. Ἀξελρόντ ὅτι γενικά δέν εἶμαι ἐνάντια στά παζαρέματα * καί πρέπει νά ἐξηγήσω τώρα τί ἐννοοῦσα μ' αὐτό. Ἀκριβῶς, σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τά μεμονωμένα πρόσωπα, ὅλους αὐτούς τούς καθηγητές, τά γυμνασιόπαιδα κτλ., εἶναι πού λιγότερο ἀπ' ὅ,τι σ' ὁποιουσδήποτε ἄλλους θά δεχόμουν νά κάνω ὑποχωρήσεις· ἄν ὅμως γεννιοῦν-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 287 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 285). *Σύντ.*

ταν ἀμφιβολίες σχετικά μέ τίς ἐργατικές ὀργανώσεις, τότε θά δεχόμουν (παρ' ὅλο πού ἀπέδειξα παραπάνω ὅτι οἱ ἀμφιβολίες αὐτές εἶναι τελείως ἀβάσιμες) νά προσθέσω στή διατύπωσή μου τοῦ ἄρθρου 1 μιά σημείωση σάν καί τούτη: «Οἱ ἐργατικές ὀργανώσεις πού ἀποδέχονται τό πρόγραμμα καί τό καταστατικό τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας, πρέπει σέ ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερο ἀριθμό νά περιληφθοῦν στίς κομματικές ὀργανώσεις». Φυσικά μιά τέτοια εὐχή, ἄν θέλουμε ν' ἀκριβολογήσουμε, δέν ἔχει τή θέση της σ' ἕνα καταστατικό πού πρέπει νά περιορίζεται σέ νομικούς ὁρισμούς, ἀλλά σέ ἐπεξηγηματικά σχόλια, σέ μπροσοῦρες (κι ἔδειξα κιόλας ὅτι στίς μπροσοῦρες μου ἔχω δόσει τέτοιες ἐπεξηγήσεις πολύ πρίν ἀπό τό καταστατικό)· ἀλλά μιά τέτοια παρατήρηση δέ θά περιεῖχε τουλάχιστον οὔτε ἴχνος ἀπό *λαθεμένες* σκέψεις πού μποροῦν νά ὁδηγήσουν σέ ἀποδιοργάνωση, οὔτε ἴχνος ἀπό τούς *ὀπορτουνιστικούς* συλλογισμούς * καί τίς *«ἀναρχικές ἀν-*

* Ἀνάμεσα στούς συλλογισμούς αὐτοῦ τοῦ εἴδους πού βγαίνουν ἀναπόφευχτα στήν ἐπιφάνεια ὅταν γίνεται προσπάθεια νά αἰτιολογηθεῖ ἡ διατύπωση τοῦ Μάρτοφ, ἀνήκει ἰδιαίτερα ἡ φράση τοῦ σ. Τρότσκι (σελ. 248 καί 346) ὅτι «ὁ ὀπορτουνισμός δημιουργεῖται ἀπό πιό σύνθετες (ἤ: καθορίζεται ἀπό βαθύτερες) αἰτίες ἀπ' ὅ,τι τό ἕνα ἤ τό ἄλλο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ. Τόν προκαλεῖ τό σχετικό ἐπίπεδο ἀνάπτυξης τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας καί τοῦ προλεταριάτου»... Ἡ οὐσία τοῦ ζητήματος δέ βρίσκεται στό ὅτι τά ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ μποροῦν νά δημιουργήσουν ὀπορτουνισμό, ἀλλά στό νά σφυρηλατηθεῖ μέ τή βοήθειά τους ἕνα λίγο-πολύ κοφτερό ὅπλο ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό. Ὅσο βαθύτερες εἶναι οἱ αἰτίες του τόσο πιό κοφτερό πρέπει νά εἶναι αὐτό τό ὅπλο. Γι' αὐτό *τό νά δικαιολογεῖς* μιά διατύπωση πού ἀνοίγει τίς πόρτες στόν ὀπορτουνισμό, μέ τή δικαιολογία ὅτι ὁ ὀπορτουνισμός ἔχει «βαθιές αἰτίες», εἶναι γνησιότατος χβοστισμός. Ὅταν ὁ σ. Τρότσκι ἦταν ἀντίθετος πρός τόν σ. Λίμπερ, καταλάβαινε ὅτι τό καταστατικό εἶναι ἡ «ὀργανωμένη δυσπιστία» τοῦ συνόλου ἀπέναντι στό μέρος, τοῦ πρωτοπόρου τμήματος ἀπέναντι στό καθυστερημένο τμῆμα· ὅταν ὅμως ὁ σ. Τρότσκι βρέθηκε στό πλευρό τοῦ σ. Λίμπερ, τό ξέχασε αὐτό καί μάλιστα ἄρχισε νά δικαιολογεῖ τήν *ἀδυναμία* καί τήν ἀστάθεια τῆς *ἀπομέρους μας* ὀργάνωσης αὐτῆς τῆς δυσπιστίας (τῆς δυσπιστίας πρός τόν ὀπορτουνισμό), μιλώντας γιά «σύνθετες αἰτίες», γιά «τό ἐπίπεδο ἀνάπτυξης τοῦ προλεταριάτου» κτλ. Νά ἕνα ἄλλο ἐπιχείρημα τοῦ σ. Τρότσκι: «εἶναι πολύ εὐκολότερο γιά τή διανοούμενη νεολαία πού εἶναι ὀργανωμένη μέ τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο, *νά αὐτοεγγραφεῖ* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου) στούς καταλόγους τοῦ κόμματος». Ἔτσι εἶναι ἀκριβῶς. Γι' αὐτό ἀπό διανοουμενίστικη ἀοριστία πάσχει ἡ διατύπωση ἐκείνη πού δίνει τό δικαίωμα ἀκόμα καί σέ ἀνοργάνωτα στοιχεῖα *νά αὐτοανακηρύσσονται* μέλη τοῦ κόμματος, καί ὄχι ἡ δική μου πού *ἀποκλείει* τό δικαίωμα τῆς «*αὐτοεγγραφῆς*» στούς καταλόγους. Ὁ σ. Τρότσκι λέει πώς ἄν ἡ ΚΕ «δέν ἀναγνωρίζει» μιά ὀργάνωση ὀπορτουνιστῶν, αὐτό ὀφείλεται μόνο στό χαρακτήρα ὁρισμένων προσώπων, καί ὅτι ἀπό τή στιγμή πού αὐτά τά πρόσωπα θά εἶναι γνωστά,

τιλήψεις» πού ἀναμφισβήτητα βρίσκονται στή διατύπωση τοῦ σ. Μάρτοφ.

Ἡ τελευταία ἔκφραση πού παρέθεσα σέ εἰσαγωγικά, ἀνήκει στόν σ. Πάβλοβιτς πού πολύ δικαιολογημένα χαρακτήρισε *ἀναρχισμό* τό νά θεωροῦνται μέλη τοῦ κόμματος ἄνθρωποι «*ἀνεύθυνοι* καί αὐτο*συγκαταριθμούμενοι* στό κόμμα». «Μιλώντας σέ ἁπλή γλώσσα», — ἔλεγε ὁ σ. Πάβλοβιτς, ἐνῶ διευκρίνιζε στόν σ. Λίμπερ τή διατύπωσή μου — αὐτό σημαίνει: «μιά καί θέλεις νά εἶσαι μέλος τοῦ κόμματος, ὀφείλεις νά παραδεχτεῖς ὄχι μόνο πλατωνικά καί τίς ὀργανωτικές σχέσεις». Ὅσο ἁπλή κι ἄν εἶναι αὐτή ἡ «γλώσσα», ἀποδείχτηκε ὡστόσο πώς δέν εἶναι περιττή (ὅπως ἔδειξαν τά γεγονότα μετά τό συνέδριο) ὄχι μόνο γιά τούς διάφορους ἀμφίβολους καθηγητές καί τά γυμνασιόπαιδα, ἀλλά καί γιά τά πιό αὐθεντικά μέλη τοῦ κόμματος, γιά τούς ἀνθρώπους τῆς ἡγεσίας... Ἐξίσου δικαιολογημένα τόνισε ὁ σ. Πάβλοβιτς τήν ἀντίφαση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στή διατύπωση τοῦ σ. Μάρτοφ καί στήν ἀδιαφιλονίκητη ἐκείνη θέση τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ πού τήν παρέθεσε τόσο ἀποτυχημένα ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ. «Τό κόμμα μας εἶναι ὁ συνειδητός ἐκφραστής ἑνός ἀσύνειδου προτσές». Ἔτσι εἶναι ἀκριβῶς. Καί γι' αὐτό ἀκριβῶς δέν εἶναι σωστό νά θέλουμε «κάθε

σάν πολιτικά πρόσωπα, δέ θά εἶναι ἐπικίνδυνα καί μπορεῖ νά τ' ἀπομακρύνει κανείς καί μ' ἕνα γενικό κομματικό μποϋκοτάρισμα. Αὐτό εἶναι σωστό μόνο γιά τίς περιπτώσεις πού κάποιον πρέπει *ν' ἀπομακρύνουν ἀπό τό κόμμα* (ἀλλά καί τότε σωστό μόνο κατά τό μισό, γιατί ἕνα ὀργανωμένο κόμμα *ἀπομακρύνει* τά μέλη του μέ ἀπόφαση κατόπιν ψηφοφορίας καί ὄχι μέ μποϋκοτάρισμα). Αὐτό δέν εἶναι καθόλου σωστό γιά πολύ πιό συχνές περιπτώσεις, ὅταν εἶναι παράλογο *ν' ἀπομακρύνεις* καί ὅταν ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι *νά ἐλέγχεις*. Ἡ ΚΕ, μέ τό σκοπό νά κάνει ἔλεγχο, μπορεῖ, κάτω ἀπό ὁρισμένους ὅρους, νά δεχτεῖ *ἐπίτηδες* στό κόμμα μιά ὀργάνωση ὄχι ἐντελῶς σίγουρη, μά ἱκανή γιά δουλειά· μπορεῖ νά τό κάνει αὐτό γιά νά τή δοκιμάσει, γιά νά προσπαθήσει *νά τήν κατευθύνει στό δρόμο τῆς ἀλήθειας*, γιά νά παραλύσει μέ τήν καθοδήγησή της τίς ἐπιμέρους παρεκκλίσεις αὐτῆς τῆς ὀργάνωσης κτλ. Μιά τέτοια εἰσδοχή δέν εἶναι ἐπικίνδυνη, *ὅταν* δέν ἐπιτρέπεται γενικά ἡ «*αὐτοεγγραφή*» στούς καταλόγους τοῦ κόμματος. Μιά τέτοια εἰσδοχή συχνά θά εἶναι ὠφέλιμη γιά νά ἐκφράζονται (καί νά ἐξετάζονται) ἀνοιχτά καί *ὑπεύθυνα*, κάτω ἀπό ἔλεγχο, οἱ λαθεμένες ἀπόψεις καί ἡ λαθεμένη τακτική. «Ἄν ὅμως οἱ νομικοί ὁρισμοί πρέπει ν' ἀνταποκρίνονται στίς πραγματικές σχέσεις, τότε ἡ διατύπωση τοῦ σ. Λένιν πρέπει ν' ἀποριφθεῖ» — λέει ὁ σ. Τρότσκι καί μιλάει πάλι σάν ὀπορτουνιστής. Οἱ πραγματικές σχέσεις δέν εἶναι νεκρό πράγμα, μά ζοῦν καί ἀναπτύσσονται. Οἱ νομικοί ὁρισμοί μποροῦν ν' ἀνταποκρίνονται στήν προοδευτική ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν σχέσεων, μποροῦν ὅμως (ἄν αὐτοί οἱ ὁρισμοί εἶναι κακοί) «ν' ἀνταποκρίνονται» ἐπίσης καί στήν πισοδρόμηση ἤ στή στασιμότητα. Ἡ τελευταία αὐτή περίπτωση εἶναι ἀκριβῶς ἡ «περίπτωση» τοῦ σ. Μάρτοφ.

ἀπεργός» νά ἔχει τό δικαίωμα νά αὐτονομάζεται μέλος τοῦ κόμματος, γιατί ἄν «κάθε ἀπεργία» δέν ἦταν ἁπλῶς μιά αὐθόρμητη ἔκφραση ἑνός ἰσχυροῦ ταξικοῦ ἔνστιχτου καί τῆς ταξικῆς πάλης πού ὁδηγεῖ ἀναπόφευχτα στήν κοινωνική ἐπανάσταση, ἀλλά ἡ *συνειδητή ἔκφραση* αὐτῆς τῆς πορείας, τότε... τότε ἡ γενική ἀπεργία δέ θά ἦταν ἀναρχική φράση, τότε τό κόμμα μας *θά κάλυπτε* ἀμέσως καί μονομιᾶς ὁλόκληρη τήν ἐργατική τάξη καί συνεπῶς θά ξεμπέρδευε ἀμέσως μέ *ὅλη τήν ἀστική κοινωνία.* Τό κόμμα γιά νά εἶναι *στήν πράξη* ὁ συνειδητός ἐκφραστής, πρέπει νά εἶναι ἱκανό νά δημιουργήσει ὀργανωτικές σχέσεις τέτοιες πού *νά ἐξασφαλίζουν ἕνα ὁρισμένο ἐπίπεδο* συνειδητότητας καί νά ἀνεβάζουν συστηματικά αὐτό τό ἐπίπεδο. «Ἄν πρόκειται νά πάρουμε τό δρόμο τοῦ Μάρτοφ, — εἶπε ὁ σ. Πάβλοβιτς, — τότε πρέπει πρίν ἀπ' ὅλα νά σβήσουμε τό ἄρθρο γιά τήν ἀποδοχή τοῦ *προγράμματος*, γιατί γιά νά δεχτεῖς ἕνα πρόγραμμα πρέπει νά τό ἀφομοιώσεις καί νά τό καταλάβεις... Ἡ ἀποδοχή τοῦ προγράμματος προϋποθέτει ἕνα ἀρκετά ὑψηλό ἐπίπεδο πολιτικῆς συνείδησης». Δέ θά ἐπιτρέψουμε ποτέ *νά περιοριστεῖ* τεχνητά μέ ὁποιαδήποτε αἰτήματα (ἀφομοίωσης, κατανόησης κτλ.) ἡ *ὑποστήριξη* τῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἡ *συμμετοχή* στήν πάλη πού αὐτή καθοδηγεῖ, γιατί ἡ ἴδια αὐτή *συμμετοχή*, μέ τό γεγονός καί μόνο τῆς ἐκδήλωσής της, *ἀνεβάζει* καί τή συνειδητότητα καί τά ὀργανωτικά ἔνστιχτα. Ἀλλά μιά κι *ἑνωθήκαμε σέ κόμμα* γιά νά κάνουμε μιά συστηματική δουλειά, ὀφείλουμε νά φροντίσουμε νά τῆς ἐξασφαλίσουμε τή συστηματικότητα αὐτή.

Τό ὅτι ἡ προειδοποίηση τοῦ σ. Πάβλοβιτς γιά τό πρόγραμμα δέν ἦταν περιττή, φάνηκε *εὐθύς ἀμέσως*, στή διάρκεια τῆς *ἴδιας αὐτῆς* συνεδρίασης. Οἱ σ. Ἀκίμοφ καί Λίμπερ, χάρη στούς ὁποίους πέρασε ἡ διατύπωση τοῦ σ. Μάρτοφ*, ἔδειξαν *εὐθύς ἀμέσως* τό ἀληθινό τους πρόσωπο, διατυπώνοντας τήν ἀπαίτηση (σελ. 254–255) ὅτι (γιά νά εἶναι κανείς «μέλος» τοῦ κόμ-

* Ἡ διατύπωση αὐτή πῆρε 28 ψήφους ὑπέρ καί 22 κατά. Ἀπό τούς ὀχτώ ἀντιισκριστές οἱ ἑφτά ψήφισαν τόν Μάρτοφ καί ὁ ἕνας ἐμένα. Χωρίς τήν βοήθεια τῶν ὁπορτουνιστῶν ὁ σ. Μάρτοφ δέ θά κατόρθωνε νά περάσει τήν ὁπορτουνιστική διατύπωσή του. (Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὁ σ. Μάρτοφ προσπάθησε, χωρίς καμιά ἐπιτυχία, νά διαψεύσει αὐτό τό ἀναμφισβήτητο γεγονός, ἀναφέροντας, γιά λόγους πού ἀγνοῶ, μόνο τούς ψήφους τῶν μπουντιστῶν καί ξεχνώντας τόν Ἀκίμοφ καί τούς φίλους του ἤ, πιό σωστά, τούς θυμόταν *μόνο* ὅταν αὐτό μποροῦσε νά χρησιμοποιηθεῖ σάν μαρτυρία ἐναντίον μου: ὁμοφωνία τῆς σ. Μπροῦκερ μαζί μου.)

ματος) πρέπει καί τό πρόγραμμα νά τό παραδέχεται μόνο πλατωνικά, μόνο τίς «βασικές» του «θέσεις». «Ἡ πρόταση τοῦ σ. Ἀκίμοφ εἶναι ἀπόλυτα λογική, ἀπό τήν ἄποψη τοῦ σ. Μάρτοφ» — παρατήρησε ὁ σ. Πάβλοβιτς. Δυστυχῶς τά πραχτικά δέ μᾶς δείχνουν *πόσους* ψήφους συγκέντρωσε αὐτή ἡ πρόταση τοῦ σ. Ἀκίμοφ — κατά πᾶσαν πιθανότητα ὄχι λιγότερους ἀπό ἑφτά (πέντε μπουντιστῶν, τοῦ Ἀκίμοφ καί τῆς Μπροῦκερ). Κι ἀκριβῶς ἡ ἀποχώρηση τῶν *ἑφτά* ἀντιπροσώπων ἀπό τό συνέδριο ἦταν ἐκείνη πού μετέτρεψε τή «συμπαγῆ πλειοψηφία» (τῶν ἀντιισκριστῶν, τοῦ «κέντρου» καί τῶν μαρτοφικῶν), πού εἶχε ἀρχίσει νά διαμορφώνεται στή συζήτηση γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ σέ συμπαγῆ μειοψηφία! Ἡ ἀποχώρηση τῶν *ἑφτά* ἀντιπροσώπων ἦταν ἀκριβῶς ἐκείνη πού ὁδήγησε στήν ἥττα τῆς πρότασης γιά ἐπικύρωση τῆς παλιᾶς σύνταξης, στήν τάχα κατάφωρη αὐτή παραβίαση τῆς «συνέχειας» στή διεύθυνση τῆς «Ἴσκρα»! Ἡ πρωτότυπη λοιπόν *ἑφτάδα* ἦταν ἡ μοναδική σωτηρία καί ἐγγύηση τῆς ἰσκρικῆς «συνέχειας»: τήν ἑφτάδα αὐτή τήν ἀποτελοῦσαν οἱ μπουντιστές, ὁ Ἀκίμοφ καί ἡ Μπροῦκερ, δηλ. ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πού ψήφισαν ἐνάντια στά *αἰτιολογικά* γιά τήν ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου, ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πού ὁ ὀπορτουνισμός τους διαπιστώθηκε δεκάδες φορές ἀπό τό συνέδριο καί εἰδικότερα ἀπό τόν Μάρτοφ καί τόν Πλεχάνοφ στό ζήτημα τῆς *χαλάρωσης* τοῦ ἄρθρου 1 σχετικά μέ τό πρόγραμμα. Ἡ «συνέχεια» τῆς «Ἴσκρα», περιφρουρούμενη ἀπό ἀντιισκριστές! — ἐδῶ φτάνουμε στήν *ἀρχή τῆς πλοκῆς* τῆς μετασυνεδριακῆς ἱλαροτραγωδίας.

* * *

Ὁ χωρισμός τῶν ψήφων σέ παρατάξεις πάνω στό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ ἀποκάλυψε ἕνα φαινόμενο πανομοιότυπο μ' ἐκεῖνο πού εἶχε παρουσιαστεῖ στό ἐπεισόδιο τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν: ἡ ἀποσκίρτηση ἀπό τήν ἰσκρική πλειοψηφία τοῦ ἑνός τετάρτου της (περίπου) δίνει τή δυνατότητα τῆς νίκης στούς ἀντιισκριστές πού τούς ἀκολουθεῖ τό «κέντρο». Ὑπάρχουν κι ἐδῶ φυσικά ὁρισμένοι ψῆφοι πού διαταράσσουν τήν πλήρη συμμετρία τῆς εἰκόνας, — σέ μιά τόσο μεγάλη συγκέντρωση, ὅπως τό συνέδριό μας, εἶναι ἀναπόφευχτο νά ὑπάρχουν καί μερικοί «ἄγριοι» πού περνοῦσαν τυχαῖα πότε σέ τούτη καί

πότε στήν άλλη πλευρά, ιδιαίτερα σ' ένα τέτοιο ζήτημα, όπως τό πρώτο άρθρο όπου ό άληθινός χαρακτήρας τής διαφωνίας μόλις άρχιζε νά διαγράφεται καί πολλοί κυριολεχτικά *δέν προλάβαιναν νά προσανατολιστούν* (έπειδή τό ζήτημα δέν είχε δουλευτεί προηγούμενα στόν τύπο). Άπό τούς ίσκριστές τής πλειοψηφίας έφυγαν πέντε ψήφοι (ό Ρούσοφ καί ό Κάρσκι μέ δυό ψήφους ό καθένας τους καί ό Λένσκι μέ ένα ψήφο)· άπό τό άλλο μέρος, προσχώρησαν σ' αύτούς ένας άντιισκριστής (ή Μπρούκερ) καί τρεῖς άπό τό κέντρο (ό Μεντβέντιεφ, ό Γεγκόροφ καί ό Τσαριόφ)· τό άποτέλεσμα ήταν νά έχουμε συνολικά 23 ψήφους (24 — 5 + 4), ένα ψήφο λιγότερο άπ' ό,τι στόν τελικό χωρισμό σέ παρατάξεις στίς έκλογές. *Οί άντιισκριστές ήταν έκεῖνοι πού έδοσαν τήν πλειοψηφία στόν Μάρτοφ*· άπ' αύτούς οί 7 ψήφισαν τόν Μάρτοφ καί ένας έμένα (άπό τό «κέντρο» έπίσης έφτά τόν Μάρτοφ καί τρεῖς έμένα). Ό συνασπισμός τής μειοψηφίας τών ίσκριστών μέ τούς άντιισκριστές καί τό «κέντρο», πού σχημάτισε τή συμπαγή μειοψηφία στό τέλος τού συνεδρίου καί μετά τό συνέδριο, *άρχισε νά διαμορφώνεται*. Τό πολιτικό λάθος τού Μάρτοφ καί τού Άξελρόντ πού μέ τή διατύπωση τού πρώτου άρθρου καί ιδιαίτερα κατά τήν ύπεράσπιση τής διατύπωσης έκαναν ένα *άναμφισβήτητο βήμα πρός τόν όπορτουνισμό καί τόν άναρχικό άτομικισμό*, άποκαλύφθηκε άμέσως καί πολύ άνάγλυφα χάρη στόν έλεύθερο καί άνοιχτό στίβο τού συνεδρίου, άποκαλύφθηκε στό γεγονός ότι τά λιγότερο σταθερά καί τά λιγότερο συνεπή άπό άποψη άρχών στοιχεῖα κινητοποίησαν άμέσως όλες τους τίς δυνάμεις γιά νά πλατύνουν τό ρήγμα, τό χάσμα πού φανερώθηκε στίς άπόψεις τής έπαναστατικής σοσιαλδημοκρατίας. Τό γεγονός ότι στό συνέδριο βρέθηκαν νά δουλεύουν μαζί άνθρωποι πού στόν όργανωτικό τομέα έπιδίωκαν άνοιχτά *διαφορετικούς σκοπούς* (βλ. τήν όμιλία τού Άκίμοφ), έσπρωξε άμέσως έκείνους πού άπό *άποψη άρχών* ήταν άντίπαλοι τού όργανωτικού μας σχεδίου καί τού καταστατικού μας, νά ύποστηρίξουν τό λάθος τών σ. σ. Μάρτοφ καί Άξελρόντ. Οί ίσκριστές πού καί στό ζήτημα αύτό έμειναν πιστοί στίς άπόψεις τής έπαναστατικής σοσιαλδημοκρατίας, βρέθηκαν *μειοψηφία*. Αύτό εἶναι γεγονός *τεράστιας σημασίας*, γιατί χωρίς τή διευκρίνισή του δέν μπορούμε νά καταλάβουμε καθόλου ούτε τήν πάλη γιά τά έπιμέρους σημεῖα τού καταστατικού ούτε τήν πάλη γιά τά πρόσωπα πού θ' άποτελούσαν τό Κεντρικό Όργανο καί τήν Κεντρική Έπιτροπή.

ι) ΑΘΩΑ ΘΥΜΑΤΑ ΜΙΑΣ ΑΔΙΚΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΓΙΑ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟ

Πρίν περάσουμε στίς παραπέρα συζητήσεις γιά τό καταστατικό, εἶναι ἀπαραίτητο, γιά νά διευκρινιστεῖ ἡ διαφωνία μας στό ζήτημα τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα, νά θίξουμε τίς *ἰδιαίτερες* συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», πού ἔγιναν στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου. Ἡ τελευταία καί ἡ πιό σημαντική ἀπό τίς τέσσερις αὐτές συνεδριάσεις ἔγινε *ἀκριβῶς μετά* τήν ψηφοφορία πάνω στό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ καί ἔτσι ἡ διάσπαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», πού ἔγινε στή συνεδρίαση αὐτή, ἀποτέλεσε καί χρονικά καί λογικά τόν πρωταρχικό ὅρο τῆς μετέπειτα πάλης.

Οἱ ἰδιαίτερες συνεδριάσεις τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» * ἄρχισαν λίγο ὕστερα ἀπό τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ, πού ἔδοσε τήν ἀφορμή νά συζητηθεῖ τό ζήτημα τῶν πιθανῶν ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι, ἐπειδή εἶχαν καταργηθεῖ οἱ ἐπιταχτικές ἐντολές, οἱ συνεδριάσεις αὐτές εἶχαν ἀποκλειστικά συμβουλευτικό χαρακτήρα πού δέ δέσμευε κανέναν, ὡστόσο ἡ σημασία τους ἦταν τεράστια. Οἱ ἐκλογές γιά τήν ΚΕ παρουσίαζαν σημαντικές δυσκολίες γιά τούς ἀντιπροσώπους πού δέν ἤξεραν οὔτε τά συνωμοτικά ψευδώνυμα οὔτε τήν ἐσωτερική δουλειά τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», — ὀργάνωσης πού δημιούργησε τήν ἔμπραχτη ἑνότητα τοῦ κόμματος καί πραγματοποίησε τήν καθοδήγηση ἐκείνη τῆς πραχτικῆς δράσης τοῦ κινήματος πού ἀποτέλεσε ἕναν ἀπό τούς λόγους τῆς ἐπίσημης ἀναγνώρισης τῆς «Ἴσκρα». Ἔχουμε κιόλας δεῖ πώς ὅταν οἱ ἰσκριστές ἦταν ἑνωμένοι, εἶχαν ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη μιά μεγάλη, μέχρι τά $^3/_5$, πλειοψηφία στό συνέδριο καί αὐτό τό καταλάβαιναν θαυμάσια ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι. Καί ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού περίμεναν ὅλοι οἱ ἰσκριστές ἦταν: νά προτείνει ἡ *ὀργάνωση «Ἴσκρα»* τά συγκεκριμένα πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τήν ΚΕ. Οὔτε ἕνα μέλος τῆς ὀργάνωσης αὐτῆς δέν ἔφερε καμιά ἀντίρηση στό νά συζητηθεῖ προκαταρκτικά σ' αὐτή τήν ὀργάνωση ἡ σύνθεση τῆς ΚΕ. Οὔτε ἕνας δέν ἔκανε

* Γιά νά ἀποφύγω διαμάχες πού δέν μποροῦσαν νά ἐπιλυθοῦν, προσπάθησα ἀκόμα ἀπό τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου νά χαράξω κατά τό δυνατόν τά στενά πλαίσια τῆς ἔκθεσης τῶν ὅσων ἔγιναν στίς ἰδιαίτερες συνεδριάσεις. Τά βασικά γεγονότα ἔχουν ἐκτεθεῖ καί στό «Γράμμα» μου «πρός τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα“» (σελ. 4). Ὁ σ. Μάρτοφ στήν «Ἀπάντησή» του δέν ἔφερε καμιά ἀντίρηση σ' αὐτό.

νύξη γιά ἐπικύρωση ὅλων τῶν προσώπων τῆς ΟΕ, δηλ. γιά τή μετατροπή τῆς ΟΕ σέ ΚΕ, δέν ἔκανε νύξη *ἀκόμα καί γιά σύσκεψη* μέ ὅλα τά μέλη τῆς ΟΕ, σύσκεψη σχετικά μέ τούς ὑποψήφιους γιά τήν ΚΕ. Τό περιστατικό αὐτό εἶναι ἐπίσης ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό καί εἶναι πάρα πολύ σπουδαῖο νά τόχουμε ὑπόψη μας, γιατί *τώρα, ἐκ τῶν ὑστέρων*, οἱ μαρτοφικοί ὑπερασπίζουν μέ ζῆλο τήν ΟΕ, ἀποδείχνοντας μ' αὐτό μόνο γιά ἑκατοστή καί χιλιοστή φορά τήν πολιτική τους ἀστάθεια*. Ὅσο ἡ διάσπαση ἐξαιτίας τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων δέν εἶχε ἀκόμα ἑνώσει τόν Μάρτοφ μέ τόν Ἀκίμοφ, — γιά ὅλους τούς ἀντιπροσώπους στό συνέδριο ἦταν καθαρό καί κάθε ἀμερόληπτος ἄνθρωπος μπορεῖ εὔκολα νά πεισθεῖ γι' αὐτό ἀπό τά πραχτικὰ τοῦ συνεδρίου καί ἀπ' ὅλη τήν ἱστορία τῆς «Ἴσκρα»: ὅτι ἡ ΟΕ ἦταν *κυρίως* ἐπιτροπή γιά τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου, ἐπιτροπή πού συγκροτήθηκε σκόπιμα ἀπό ἀντιπροσώπους διαφόρων ἀποχρώσεων μέχρι καί τῆς μπουντικῆς, ἐνῶ τήν πραγματική δουλειά γιά τή *δημιουργία* τῆς ὀργανωτικῆς ἑνότητας τοῦ κόμματος τή σήκωσε ὁλοκληρωτικά στίς πλάτες της ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» (πρέπει νά ἔχουμε ἐπίσης ὑπόψη ὅτι ἀπό τό συνέδριο ἔλειψαν ἐντελῶς τυχαῖα *κάμποσα* ἰσκρικά μέλη τῆς ΟΕ τόσο ἐξαιτίας τῶν συλλήψεων ὅσο καί γιά ἄλλους λόγους, «ἀνεξάρτητους ἀπό τή θέλησή τους»). Τά μέλη τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» πού παραβρέθηκαν στό συνέδριο, ἀναφέρθηκαν ἤδη στήν μπροσούρα τοῦ σ. Πάβλοβιτς (βλ. τό «Γράμμα» του «σχετικά μέ τό ΙΙ Συνέδριο», σελ. 13)[106].

Τό τελικό ἀποτέλεσμα τῶν ζωηρῶν συζητήσεων στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» ἦταν οἱ δυό ἀποφάσεις πού ἔχω ἤδη ἀναφέρει στό «Γράμμα πρός τή σύνταξη». Πρώτη ἀπόφαση: «ἀπορίπτεται μέ ἐννιά ψήφους ὑπέρ, τέσσερις κατά καί τρεῖς ἀποχές ἡ μιά ἀπό τίς ὑποστηριζόμενες ἀπό τόν Μάρτοφ ὑποψηφιότητες». Θάλεγε κανείς πώς τί τό ἁπλούστερο καί τό φυσικότερο ἀπό τό γεγονός ὅτι, μέ τήν κοινή συγκατάθεση καί τῶν δεκαέξι μελῶν τῆς ὀργάνωσης τῆς «Ἴσκρα», πού παραβρέθηκαν στό συνέδριο, συζητιέται τό ζήτημα γιά τίς ἐνδεχόμενες ὑποψηφιότητες καί

* Γιά καλοσκεφτεῖτε μόνο αὐτή τήν «εἰκόνα ἠθῶν»: *ἕνας ἀντιπρόσωπος* τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» συσκέπτεται στό *συνέδριο μόνο* μ' αὐτή καί *δέν κάνει νύξη* οὔτε κάν γιά σύσκεψη μέ τήν ΟΕ. Ὕστερα ὅμως ἀπό τήν ἧττα του καί στήν ὀργάνωση αὐτή καί στό συνέδριο ἀρχίζει *νά λυπᾶται* γιά τή μή ἐπικύρωση τῆς ΟΕ, νά τήν ἐξυμνεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων καί νά ἀγνοεῖ μεγαλοπρεπῶς τήν ὀργάνωση πού τοῦ ἔδοσε τήν ἐντολή! Μπορεῖ νά ἐγγυηθεῖ κανείς πώς δέ θά βρεθεῖ ἀνάλογο γεγονός στήν ἱστορία κανενός πραγματικά σοσιαλδημοκρατικοῦ καί πραγματικά ἐργατικοῦ κόμματος.

ἀπορίπτεται ἀπό τήν πλειοψηφία μιά ἀπό τίς ὑποψηφιότητες πού ὑποστήριζε ὁ σ. Μάρτοφ (συγκεκριμένα ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ σ. Στέιν, ὅπως, μή μπορώντας νά κρατηθεῖ, τό φλυάρησε ἤδη τώρα καί ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ, «Κατάσταση πολιορκίας», σελ. 69); Ἀφοῦ ἕνας ἀπό τούς λόγους πού συγκεντρωθήκαμε στό συνέδριο τοῦ κόμματος ἦταν ἀκριβῶς νά συζητήσουμε καί νά λύσουμε, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, καί τό ζήτημα: σέ ποιόν θά ἐγχειρίσουμε τήν «μπαγκέτα τοῦ μαέστρου» — καί ἦταν κομματικό καθῆκον ὅλων μας, νά δόσουμε τή μεγαλύτερη προσοχή σ' αὐτό τό θέμα τῆς ἡμερησίας διάταξης, νά λύσουμε τό ζήτημα αὐτό, παίρνοντας σάν βάση τά *συμφέροντα τῆς ὑπόθεσης* καί ὄχι τίς «φιλισταϊκές λεπτότητες», ὅπως πολύ σωστά ἐκφράστηκε ἀργότερα ὁ σ. Ροῦσοφ. Φυσικά κατά τή συζήτηση τῶν ὑποψηφιοτήτων *στό συνέδριο* δέν μπορούσαμε νά μή θίξουμε καί ὁρισμένα ἀτομικά προσόντα, δέν μπορούσαμε νά μήν ἐκφράσουμε τήν ἐπιδοκιμασία ἤ τήν ἀποδοκιμασία μας *, ἰδιαίτερα σέ μιά ἀνεπίσημη καί στενή συνεδρίαση. *Ἀκόμα ἀπό τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου εἶχα ἐπιστήσει τήν προσοχή* ὅτι εἶναι παράλογο νά θεωρεῖται σάν κάτι τό «ἐξευτελιστικό» (σελ. 49 τῶν πραχτ. τοῦ Συνδέσμου) ἡ ἀπόριψη μιᾶς ὑποψηφιότητας, νά προκαλοῦνται «σκηνές» καί νά δημιουργεῖται ἀτμόσφαιρα ὑστερίας γιά κάτι πού ἀποτελεῖ ἄμεση κομματική ὑποχρέωση: νά ἐκλέγονται συνειδητά καί προσεχτικά τά πρόσωπα πού θά ἐκπληρώνουν ὑπεύθυνες λειτουργίες τοῦ κόμματος. Κι ὡστόσο αὐτό ἀκριβῶς ἦταν πού ἔβαλε φωτιά στή μειοψηφία* μας· ἄρχισαν νά φωνάζουν *μετά τό συνέδριο* γιά «καταράκωση τῆς ὑπόληψης» (σελ. 70 τῶν πραχτ. τοῦ Συνδέσμου) καί νά βεβαιώνουν *ἀπό τόν τύπο*

* Ὁ σ. Μάρτοφ διατύπωσε πικρά παράπονα στό Σύνδεσμο γιά τό ἀπότομο ὕφος τῆς ἀποδοκιμασίας μου, χωρίς νά ἀντιλαμβάνεται ὅτι τά παράπονά του μετατρέπονται σέ συμπεράσματα ἐναντίον του. Ὁ Λένιν συμπεριφερόταν, — γιά νά χρησιμοποιήσω τήν ἔκφρασή του, — μανιασμένα (σελ. 63 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου). Σωστά. Βρόντηξε τήν πόρτα. Μάλιστα. Ἡ διαγωγή του προκάλεσε τήν ἀγανάχτηση (στή δεύτερη ἤ στήν τρίτη συνεδρίαση τῆς ὀργ. «Ἴσκρα») τῶν μελῶν πού παρέμειναν στή συνεδρίαση. Ἀλήθεια. — Τί βγαίνει ὅμως ἀπ' αὐτό; Μονάχα ὅτι τά ἐπιχειρήματά μου πάνω στήν οὐσία τῶν ἐπίμαχων ζητημάτων ἦταν πειστικά καί ἐπιβεβαιώνονταν ἀπό τήν πορεία τοῦ συνεδρίου. Καί πραγματικά, ἄν στό κάτω κάτω βρέθηκαν ὡστόσο μέ τό μέρος μου τά ἐννιά ἀπό τά δεκαέξι μέλη τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», εἶναι φανερό πώς αὐτό ἔγινε *παρά* καί *ἐνάντια* σ' αὐτόν τό βλαβερότατο ἀπότομο τρόπο. Συνεπῶς, ἄν δέν ἦταν αὐτός ὁ «ἀπότομος τρόπος», ἴσως νά ἔπαιρναν τό μέρος μου ἀκόμα περισσότεροι ἀπό ἐννιά. Συνεπῶς τά ἐπιχειρήματα καί τά γεγονότα ἦταν τόσο πιό πειστικά ὅσο πιό μεγάλη ἦταν ἡ «ἀγανάχτηση» πού ἔπρεπε νά ὑπερνικήσουν.

τό πλατύ κοινό, ὅτι ὁ σ. Στέιν ἦταν ὁ «κυριότερος παράγοντας» τῆς πρώην ΟΕ καί ὅτι τόν κατηγοροῦσαν ἀβάσιμα «γιά κάποια καταχθόνια σχέδια». («Κατάσταση πολιορκίας», σελ. 69). Ἔ λοιπόν, δέν εἶναι αὐτά ὑστερισμοί, ὅταν ἀπ' ἀφορμή τήν ἔγκριση ἤ τήν ἀπόριψη τῶν ὑποψηφίων φωνάζουν γιά «καταράκωση τῆς ὑπόληψης»; Δέν εἶναι μικροκαβγάς, ὅταν ὁρισμένοι ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἡττήθηκαν καί στήν ἰδιαίτερη συνεδρίαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» καί στήν ἐπίσημη, τήν ἀνώτατη κομματική συνεδρίαση, στό συνέδριο, ἀρχίζουν κατόπιν τά παράπονα στούς δρόμους καί συστήνουν στό ἐντιμότατο κοινό τούς ὑποψηφίους πού ἀπορίφθηκαν, σάν τούς «κυριότερους παράγοντες»; — ὅταν ὁρισμένοι ἄνθρωποι ἐπιβάλλουν κατόπιν στό κόμμα τούς ὑποψηφίους τους μέ τή διάσπαση καί τήν ἀπαίτηση τῆς *πρόσληψης;* Σ' ἐμᾶς ἔχουν τόσο μπερδευτεῖ, μέσα στή μουχλιασμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ πολιτικές ἔννοιες, πού ὁ σ. Μάρτοφ δέν μπορεῖ πιά νά διακρίνει τό κομματικό χρέος ἀπό τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων καί τοῦ συμπεθεριοῦ! Φαίνεται πώς εἶναι γραφειοκρατία καί τυπολατρεία τό νά θεωρεῖ κανείς πώς τό ζήτημα τῶν ὑποψηφίων ἁρμόζει νά συζητιέται καί νά λύνεται *μόνο* στά συνέδρια ὅπου συγκεντρώνονται οἱ ἀντιπρόσωποι γιά νά συζητήσουν, πρίν ἀπ' ὅλα, τά σπουδαῖα ζητήματα ἀρχῶν, ὅπου συνέρχονται οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ κινήματος πού μποροῦν ν' ἀντιμετωπίσουν ἀμερόληπτα τό ζήτημα τῶν προσώπων, ἐκπρόσωποι πού ἔχουν τήν ἱκανότητα (καί τήν ὑποχρέωση) *νά ἀπαιτήσουν* καί νά συγκεντρώσουν ὅλες τίς πληροφορίες σχετικά μέ τούς ὑποψηφίους γιά νά δόσουν τή θετική ψῆφο τους, ὅπου εἶναι φυσικό καί ἀπαραίτητο νά διατεθεῖ ὁρισμένη θέση στίς συζητήσεις γιά τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου. Στή θέση τῆς γραφειοκρατικῆς καί τυπολατρικῆς αὐτῆς ἄποψης σ' ἐμᾶς εἰσήχθησαν τώρα ἄλλα ἤθη: μετά τά συνέδρια θά μιλᾶμε δεξιά καί ἀριστερά γιά πολιτική κηδεία τοῦ Ἰβάν Ἰβάνιτς, γιά καταράκωση τῆς ὑπόληψης τοῦ Ἰβάν Νικηφόροβιτς· τούς ὑποψηφίους θά τούς συστήνουν οἱ διάφοροι φιλόλογοι στίς μπροσοῦρες τους καί χτυπώντας τά στήθια τους θά ἰσχυρίζονται φαρισαϊκά ὅτι δέν εἶναι ὅμιλος, μά κόμμα... Τό ἀναγνωστικό κοινό, ἐκεῖνο πού τοῦ ἀρέσουν τά σκάνδαλα, θά ρουφάει μέ τόση δίψα αὐτά τά ἐντυπωσιακά νέα, ὅτι νά ὁ τάδε ἦταν ὁ κυριότερος παράγοντας τῆς ΟΕ, ὅπως βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Μάρτοφ *. Τό ἀναγνωστικό αὐτό κοινό εἶναι

* Κι ἐγώ προσπάθησα νά περάσω στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» καί δέν μπόρεσα νά περάσω, ὅπως καί ὁ Μάρτοφ, ἕναν ὑποψήφιο γιά τήν ΚΕ, κι ἐγώ

πολύ πιό ἱκανό νά συζητήσει καί νά λύσει τό ζήτημα ἀπ' ὅ,τι τά τυπολατρικά ὄργανα, σάν τά συνέδρια μέ τίς χοντροκομμένα-μηχανικές ἀποφάσεις τους πού παίρνονται κατά πλειοψηφία... Ναί, ναί! Πολλή κόπρο τοῦ Αὐγείου [107] ἀπό μικροκαβγάδες τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔχουν ἀκόμα νά καθαρίσουν τά πραγματικά μας κομματικά στελέχη!

Δεύτερη ἀπόφαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα»: «ψηφίζεται μέ δέκα ψήφους ὑπέρ, δύο κατά καί τέσσερις λευκούς τό ψηφοδέλτιο τῶν πέντε (γιά τήν ΚΕ), ὅπου συμπεριλήφθηκε μέ πρότασή μου ἕνας ἡγέτης τῶν μή ἰσκρικῶν στοιχείων καί ἕνας ἡγέτης τῆς ἰσκρικῆς μειοψηφίας *. Ἡ ἀπόφαση αὐτή εἶναι ἐξαιρετικά σπουδαία, γιατί ἀποδείχνει ξεκάθαρα καί ἀδιάψευστα ὅλη τήν ψευτιά τῶν μυθευμάτων πού σκαρώθηκαν ἀργότερα μέσα σέ ἀτμόσφαιρα μικροκαβγάδων, πώς τάχα ἐμεῖς θέλαμε νά πετάξουμε ἀπό τό κόμμα τούς μή ἰσκριστές ἤ νά τούς παραμερίσουμε, πώς οἱ ὑποψήφιοι τῆς πλειοψηφίας ψηφίζονταν μόνο ἀπό τούς μισούς συνέδρους καί πώς ἀπό αὐτούς τούς μισούς παίρνονταν οἱ ὑποψήφιοι κτλ. Ὅλα αὐτά εἶναι καθαρό ψέμα. Ἡ ψηφοφορία πού ἀνέφερα δείχνει ὅτι ἐμεῖς δέν παραμερίζαμε τούς μή ἰσκριστές ὄχι μόνο ἀπό τό κόμμα, μά οὔτε καί ἀπό τήν ΚΕ, καί δίναμε στούς ἀντιπάλους μας μιά πολύ σημαντική *μειοψηφία*. Ἡ οὐσία τοῦ ζητήματος ἦταν πώς αὐτοί *ἤθελαν νά ἔχουν τήν πλειοψηφία* καί, ὅταν δέν πραγματοποιήθηκε αὐτή ἡ μετριόφρονη ἐπιθυμία τους, δημιούργησαν *σκάνδαλο* καί ἀρνήθηκαν ἐντελῶς νά συμμετάσχουν στά κεντρικά ὄργανα. Τό ὅτι τό ζήτημα, παρά τούς ἀντίθετους ἰσχυρισμούς τοῦ σ. Μάρτοφ μέσα στό Σύνδεσμο, εἶχε ἀκριβῶς ἔτσι, φαίνεται ἀπό τό παρακάτω *γράμμα* πού ἔστειλε σ' ἐμᾶς, στήν πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν (καί πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου, ὕστερα ἀπό τήν ἀποχώρηση τῶν εφτά), ἡ μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» λίγο ὕστερα ἀπό τήν ψήφιση τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ καταστατικοῦ στό συνέδριο (πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ συνεδρίαση τῆς ὀργάνω-

---

θά μποροῦσα νά μιλάω γιά τή θαυμάσια φήμη του πρίν ἀπό τό συνέδριο καί στίς ἀρχές τοῦ συνεδρίου, φήμη πού ἀποδείχνεται μέ ἐξαιρετικά γεγονότα. Ὅμως αὐτό οὔτε κάν μοῦ περνάει ἀπό τό μυαλό. Ὁ σύντροφος αὐτός *σέβεται ἀρκετά τόν ἑαυτό του γιά νά μήν ἐπιτρέπει* σέ κανέναν νά προτείνει μέσω τοῦ τύπου τήν ὑποψηφιότητά του ὕστερα ἀπό τό συνέδριο ἤ νά παραπονιέται γιά πολιτική κηδεία, γιά καταράκωση τῆς ὑπόληψής του κτλ.

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 100 (ἴδια σελίδα καί στήν ἑλλ. ἔκδοση). *Σύντ.*

σης «Ἴσκρα» πού ἀνέφερα, ἦταν ἡ *τελευταία*: ὕστερα ἀπ' αὐτή τή συνεδρίαση ἡ ὀργάνωση *στήν πραγματικότητα* διαλύθηκε καί ἡ κάθε πλευρά προσπαθοῦσε νά πείσει τούς ὑπόλοιπους ἀντιπροσώπους τοῦ συνεδρίου γιά τό δίκιο της).

Νά τό κείμενο τοῦ γράμματος:

«Ἀφοῦ ἀκούσαμε τίς ἐξηγήσεις τῶν ἀντιπροσώπων Σορόκιν καί Σάμπλινας σχετικά μέ τήν ἐπιθυμία τῆς πλειοψηφίας τῆς σύνταξης καί τῆς ὁμάδας „Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς" νά πάρει μέρος στή συνεδρίαση (τῆς τάδε ἡμερομηνίας*) καί ἀφοῦ διαπιστώσαμε μέ τή βοήθεια τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν ὅτι στήν προηγούμενη συνέδρίαση διαβάστηκε ἕνα ψηφοδέλτιο ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ, πού τάχα προερχόταν ἀπό μᾶς καί πού χρησιμοποιήθηκε γιά νά δοθεῖ λαθεμένος χαρακτηρισμός τῆς ὅλης *πολιτικῆς* μας θέσης, καί ἔχοντας ὑπόψη ὅτι, πρῶτο, τό ψηφοδέλτιο αὐτό μᾶς ἀποδόθηκε χωρίς καμιά προσπάθεια νά ἐξακριβωθεῖ ἡ προέλευσή του· δεύτερο, ὅτι τό περιστατικό αὐτό ἔχει ἀναμφισβήτητη σχέση μέ τήν κατηγορία τῆς πλειοψηφίας τῆς σύνταξης τῆς „Ἴσκρα" καί τῆς ὁμάδας „Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς" γιά ὀπορτουνισμό, κατηγορία πού διαδίδεται ἀνοιχτά· καί, τρίτο, ὅτι ἡ σύνδεση ἀνάμεσα σ' αὐτή τήν κατηγορία καί στήν ὕπαρξη ἐντελῶς συγκεκριμένου σχεδίου γιά *τήν ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης τῆς „Ἴσκρα"* μᾶς εἶναι ὁλότελα ξεκάθαρη, — θεωροῦμε πώς οἱ ἐξηγήσεις πού μᾶς δόθηκαν σχετικά μέ τά αἴτια τοῦ ἀποκλεισμοῦ μας ἀπό τή συνεδρίαση δέν εἶναι ἱκανοποιητικές καί πώς ἡ ἀπροθυμία νά μᾶς ἐπιτραπεῖ ἡ παρουσία στή συνέλευση ἀποτελεῖ ἀπόδειξη τῆς ἀπροθυμίας νά μᾶς δοθεῖ ἡ δυνατότητα νά ἀναιρέσουμε τίς παραπάνω πλαστές κατηγορίες.

Σχετικά μέ τό ζήτημα μιᾶς ἐνδεχόμενης συμφωνίας ἀνάμεσά μας γιά κοινό κατάλογο ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ, δηλώνουμε πώς τό μόνο ψηφοδέλτιο πού μποροῦμε νά δεχτοῦμε, σάν βάση γιά συμφωνία, εἶναι τό παρακάτω: Ποπόφ, Τρότσκι, Γκλέμποφ. Συνάμα ὑπογραμμίζουμε τό χαρακτήρα αὐτοῦ τοῦ ψηφοδελτίου σάν ψηφοδελτίου *συμβιβασμοῦ*, μιά καί ἡ ἐγγραφή στό ψηφοδέλτιο αὐτό τοῦ σ. Γκλέμποφ ἔχει μόνο σημασία ὑποχώρησης ἀπέναντι στίς ἐπιθυμίες τῆς πλειοψηφίας, ἐπειδή τώρα πού ὁ ρόλος τοῦ σ. Γκλέμποφ στό συνέδριο ἔχει διευκρινιστεῖ γιά μᾶς, *δέ θεωροῦμε πώς ὁ σ. Γκλέμποφ* ἀνταποκρίνεται στίς ἀπαιτήσεις πού πρέπει νά ἔχει κανείς ἀπό ἕναν ὑποψήφιο γιά τήν ΚΕ.

---

* Σύμφωνα μέ τούς ὑπολογισμούς μου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. 481 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 493). *Σύντ.*), ἡ ἡμερομηνία πού ἀναφέρεται στό γράμμα συμπίπτει μέ τήν Τρίτη. Ἡ συνεδρίαση ἔγινε τήν Τρίτη τό βράδυ, δηλ. *ὕστερα* ἀπό τήν 28η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου. Αὐτό τό χρονολογικό στοιχεῖο εἶναι πολύ σπουδαῖο. *Ἀποτελεῖ ντοκουμενταρισμένη ἀναίρεση* τῆς γνώμης τοῦ σ. Μάρτοφ ὅτι διαφωνήσαμε στό ζήτημα τῆς ὀργάνωσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων καί ὄχι στό ζήτημα τῶν προσώπων πού θά τά ἀποτελοῦσαν. *Ἀποτελεῖ ντοκουμενταρισμένη ἀπόδειξη* τῆς ὀρθότητας τῆς ἔκθεσής μου στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί στό «Γράμμα πρός τή σύνταξη». *Ὕστερα ἀπό τήν 28η* συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου οἱ σ. σ. Μάρτοφ καί Σταροβέρ ἄρχισαν νά μιλᾶνε ἐπίμονα ὅτι κατηγορήθηκαν ἄδικα γιά ὀπορτουνισμό, *δέ λένε ὅμως λέξη* γιά τή διαφωνία πάνω στή σύνθεση τοῦ Συμβουλίου ἤ στήν πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα (γι' αὐτά λογομαχήσαμε στήν 25, 26 καί 27 συνεδρίαση).

Συνάμα ὑπογραμμίζουμε τό γεγονός ὅτι, ἐρχόμενοι σέ διαπραγματεύσεις σχετικά μέ τίς ὑποψηφιότητες γιά τήν ΚΕ, δέ συσχετίζουμε καθόλου αὐτό τό πράγμα μέ τό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ, ἐπειδή δέ συμφωνοῦμε νά ἔρθουμε σέ κανενός εἴδους διαπραγματεύσεις πάνω στό ζήτημα αὐτό (στή σύνθεση τῆς σύνταξης).

Γιά τούς συντρόφους Μάρτοφ καί Σταροβέρ»

Τό γράμμα αὐτό πού ἀναπαριστᾶ πιστά τίς διαθέσεις τῶν ἀντιμαχόμενων πλευρῶν καί τήν κατάσταση τῆς διαμάχης, μᾶς μπάζει ἀμέσως στήν «καρδιά» τῆς ἀρχόμενης διάσπασης καί δείχνει τίς πραγματικές αἰτίες της. Ἡ μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», ἐνῶ ἀρνεῖται νά συμφωνήσει μέ τήν πλειοψηφία καί προτιμᾶ τήν ἐλεύθερη ζύμωση στό συνέδριο (ἔχοντας φυσικά πλῆρες δικαίωμα γι᾽ αὐτό), ἐπιδιώκει, παρ᾽ ὅλα αὐτά, νά τῆς ἐπιτρέψουν οἱ «ἀντιπρόσωποι» τῆς πλειοψηφίας νά παραβρεθεῖ στήν ἰδιαίτερη συνεδρίασή τους! Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ διασκεδαστική αὐτή ἀπαίτηση συνάντησε στή συνεδρίασή μας (τό γράμμα διαβάστηκε φυσικά στή συνεδρίαση) μόνο μειδιάματα καί ἀνασήκωμα τῶν ὤμων, ἐνῶ οἱ κραυγές πού ἔφταναν πιά στά ὅρια τῆς ὑστερίας, σχετικά μέ «ψεύτικες κατηγορίες γιά ὀπορτουνισμό», προκάλεσαν πραγματικά τά γέλια. Ἄς ἐξετάσουμε ὅμως πρῶτα, σημεῖο πρός σημεῖο, τά πικρὰ παράπονα τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Σταροβέρ.

Ἡ πατρότητα τοῦ ψηφοδελτίου κακῶς ἀποδόθηκε σ᾽ αὐτούς· λαθεμένος ὁ χαρακτηρισμός τῆς πολιτικῆς θέσης τους. — Ἀλλά, ὅπως ὁμολόγησε κι ὁ ἴδιος ὁ Μάρτοφ (σελ. 64 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου), ἐγώ ποτέ δέ σκέφτηκα νά ἀμφισβητήσω τήν ἀλήθεια τῶν λεγομένων του, ὅτι δέν εἶναι αὐτός ὁ συντάχτης τοῦ ψηφοδελτίου. Γενικά τό ζήτημα ποιός εἶναι ὁ συντάχτης τοῦ ψηφοδελτίου δέν ἔχει νά κάνει τίποτα ἐδῶ. Εἴτε τό ψηφοδέλτιο αὐτό συντάχθηκε ἀπό τούς ἰσκριστές εἴτε ἀπό ὁποιονδήποτε ἐκπρόσωπο τοῦ «κέντρου» κλπ., αὐτό δέν ἔχει ἀπολύτως καμιά σημασία. Σημασία ἔχει τό γεγονός ὅτι τό ψηφοδέλτιο πού ἀποτελοῦνταν πέρα ὥς πέρα ἀπό μέλη τῆς σημερινῆς μειοψηφίας, κυκλοφοροῦσε στό συνέδριο, ἔστω καί σάν ἁπλή εἰκασία ἤ ὑπόθεση. Τέλος τό *σπουδαιότερο* εἶναι ὅτι στό συνέδριο ὁ σ. Μάρτοφ *ἀναγκάστηκε* νά παλαίψει μέ χέρια καί μέ πόδια γιά νά ξεφορτωθεῖ *ἕνα τέτοιο* ψηφοδέλτιο, ψηφοδέλτιο πού τώρα *θά ἦταν ὑποχρεωμένος* νά τό δεχτεῖ μέ ἐνθουσιασμό. Τίποτε δέν μπορεῖ νά παραστήσει πιό ἀνάγλυφα τήν ἀστάθειά του στήν ἐκτίμηση ἀνθρώπων καί ἀποχρώσεων ὅσο τό ἅλμα αὐτό, μέσα σέ δυό μῆνες, ἀπό τίς κλάψες γιά «ἀτιμωτική φήμη», στήν ἐπιβο-

λή μέσα στό κόμμα σάν κεντρικῶν ὀργάνων τῶν ἴδιων αὐτῶν ὑποψηφίων τοῦ ἀτιμωτικοῦ δῆθεν ψηφοδελτίου! *

Τό ψηφοδέλτιο αὐτό, — ἔλεγε ὁ σ. Μάρτοφ στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, — «ἀπό πολιτική ἄποψη σήμαινε συνασπισμό ἀνάμεσα σ᾿ ἐμᾶς καί στή „Γιούζνι ραμπότσι“ ἀπό τό ἕνα μέρος, καί στήν Μπούντ ἀπό τό ἄλλο, συνασπισμό μέ τήν ἔννοια μιᾶς *ἄμεσης συμφωνίας*» (σελ. 64). Αὐτό δέν εἶναι σωστό, γιατί, πρῶτο, ἡ Μπούντ δέ θά δεχόταν ποτέ νά κάνει «συμφωνία» γιά ἕνα ψηφοδέλτιο πού δέν περιλάβαινε κανέναν μπουντιστή· καί, δεύτερο, δέν ὑπῆρχε *καί οὔτε μποροῦσε νά ὑπάρχει ζήτημα* ἄμεσης συμφωνίας (πού στόν Μάρτοφ φαινόταν ἀτιμωτική) ὄχι μόνο μέ τήν Μπούντ, μά οὔτε καί μέ τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι». Δέν ἐπρόκειτο γιά συμφωνία, ἀλλά γιά συνασπισμό, δέν ἐπρόκειτο γιά κλείσιμο συμφωνίας ἀπό τόν σ. Μάρτοφ, ἀλλά γιά τήν *ὑποχρεωτική ὑποστήριξη πού θά τοῦ παρεῖχαν ἀναπόφευχτα* ἀκριβῶς τά ἀντιισκρικά καί ἀσταθῆ ἐκεῖνα στοιχεῖα πού ἐνάντιά τους εἶχε παλαίψει στή διάρκεια τοῦ πρώτου μέρους τοῦ συνεδρίου καί πού ἁρπάχτηκαν ἀπό τό λάθος του στό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ. Τό γράμμα πού παρέθεσα ἀποδείχνει μέ τόν πιό ἀδιαφιλονίκητο τρόπο ὅτι ἡ *ρίζα* τῆς «προσβολῆς» βρισκόταν ἀκριβῶς στήν *ἀνοιχτή, καί ἐπιπλέον ψεύτικη, κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό*. Οἱ «κατηγορίες» αὐτές, πού ἐξαιτίας τους ἄναψε ὁ καβγάς καί πού τίς παρακάμπτει *τώρα* μέ τόση ἐπιμέλεια ὁ σ. Μάρτοφ, παρά τήν ὑπόμνησή μου στό «Γράμμα πρός τή σύνταξη», ἦταν δυό εἰδῶν: πρῶτο, στή διάρκεια τῶν συζητήσεων σχετικά μέ τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ ὁ Πλεχάνοφ εἶπε ἀνοιχτά ὅτι τό ζήτημα τοῦ ἄρθρου 1 εἶναι ζήτημα «ἀπομάκρυνσης» ἀπό μᾶς «κάθε λογῆς ἐκπροσώπων τοῦ ὀπορτουνισμοῦ» καί ὅτι τό σχέδιό μου, σάν προπύργιο ἐνάντια στήν εἰσβολή τους στό κόμμα, «ἔπρεπε καί μόνο γι᾿ αὐτό τό λόγο νά ψηφιστεῖ ἀπ᾿ ὅλους τούς ἀντιπάλους τοῦ ὀπορτουνισμοῦ» (σελ. 246 τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου). Αὐτά τά δραστικά λόγια, παρά τό γεγονός ὅτι ἐγώ τά μετρίασα κάπως (σελ. 250)**, προκάλεσαν ζωηρή ἐντύπωση πού ἐκδηλώθηκε ξεκάθαρα στίς ὁμιλίες τῶν σ. σ. Ροῦσοφ (σελ. 247), Τρότσκι (σελ. 248) καί ᾿Ακίμοφ (σελ. 253). Στούς

* Οἱ παραπάνω γραμμές εἶχαν πιά στοιχειοθετηθεῖ ὅταν πήραμε τήν εἴδηση γιά τό ἐπεισόδιο τοῦ σ. Γκοῦσεφ μέ τόν σ. Ντέιτς. Θά ἐξετάσουμε τό ἐπεισόδιο αὐτό χωριστά σέ *παράρτημα* (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 405–414 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 416–425). *Σύντ.*)

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 288 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 286). *Σύντ.*

«διαδρόμους» τῆς «βουλῆς» μας ἡ θέση τοῦ Πλεχάνοφ σχολιαζόταν ζωηρά καί παρουσιαζόταν μέ χίλιες δυό παραλλαγές στίς ἀτελεύτητες λογομαχίες πάνω στό ἄρθρο 1. Καί νά, ἀντί νά ἀμυνθοῦν πάνω στήν οὐσία τοῦ ζητήματος, οἱ ἀγαπητοί μας σύντροφοι θίχτηκαν κατά τρόπο καταγέλαστο ὥς τό σημεῖο νά διατυπώνουν γραφτά παράπονα ἐνάντια στήν «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό»!

Ἐδῶ φάνηκε ἔκδηλα ἡ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων πού διαπνέονται ἀπό τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων καί τῆς καταπληχτικῆς ἀνωριμότητας ὡς πρός τά κομματικά ζητήματα, ἀνωριμότητας πού εἶναι ἀνίκανη νά ἀντέξει στόν καθαρό ἀέρα τῶν ἀνοιχτῶν συζητήσεων μπροστά σ' ὅλους. Εἶναι ἡ τόσο γνωστή στό ρῶσο νοοτροπία πού ἐκφράζεται μέ τό πολύ παλιό ἀπόφθεγμα: ἤ φίλοι φίλοι ἤ ἀπό δυό χωριά! Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ἔχουν τόσο συνηθίσει στό γυάλινο κώδωνα τῆς στενῆς καί ζεστῆς παρεούλας, πού μόλις ἔγινε συζήτηση σ' ἐλεύθερο καί ἀνοιχτό στίβο γιά τή δική τους εὐθύνη τούς ἦρθε λιγοθυμιά. Νά κατηγοροῦνται γιά ὀπορτουνισμό! καί ποιός; Ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς», καί μάλιστα ἡ πλειοψηφία της,—μπορεῖτε νά φανταστεῖτε αὐτό τό φριχτό πράγμα! Ἤ διάσπαση τοῦ κόμματος γι' αὐτή τήν ἀνεξίτηλη προσβολή ἤ κουκούλωμα αὐτῆς τῆς «οἰκογενειακῆς στενοχώριας», ἀποκαθιστώντας τή «συνέχεια» τοῦ γυάλινου κώδωνα — τό δίλημμα αὐτό διαγράφεται πιά ἀρκετά συγκεκριμένα στό γράμμα πού ἀναλύουμε. Ἡ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων τοῦ διανοουμενίστικου ἀτομικισμοῦ καί τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων συγκρούστηκε μέ τήν ἀπαίτηση τῆς ἀνοιχτῆς ἐμφάνισης μπροστά στό κόμμα. Γιά φανταστεῖτε πώς μποροῦσε νά παρουσιαστεῖ στό γερμανικό κόμμα ἕνας τέτοιος παραλογισμός, ἕνας τέτοιος μικροκάβγάς, σάν τό παράπονο γιά «*ψεύτικη* κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό»!. Ἐκεῖ ἡ προλεταριακή ὀργάνωση καί πειθαρχία τούς ξέμαθαν ἀπό πολύ καιρό αὐτή τή διανοουμενίστικη κακομοιριά. Ὅλοι, χωρίς ἐξαίρεση, τρέφουν τό μεγαλύτερο σεβασμό λχ. πρός τόν Λῆμπκνεχτ, ὡστόσο πόσο θά περιγελοῦσαν ἐκεῖ τυχόν *παράπονα* ὅτι (μαζί μέ τόν Μπέμπελ) τόν «κατηγόρησαν ἀνοιχτά γιά ὀπορτουνισμό» στό συνέδριο τοῦ 1895[108], ὅταν, στό ἀγροτικό ζήτημα, βρέθηκε στήν ἄσχημη παρέα τοῦ πασίγνωστου ὀπορτουνιστῆ Φόλμαρ καί τῶν φίλων του. Τό ὄνομα τοῦ Λῆμπκνεχτ συνδέεται ἀδιάρηχτα μέ τήν ἱστορία τοῦ γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ὄχι βέβαια γιατί ὁ Λῆμπκνεχτ ἔτυχε νά πέσει σέ ὀπορτουνισμό σ' ἕνα τέτοιο σχετικά μικρό καί ἐπιμέρους ζήτημα, ἀλλά παρά τό γεγονός

αὐτό. Κατά τόν ἴδιο τρόπο, παρ' ὅλους τούς ἐκνευρισμούς πού προκαλεῖ ἡ πάλη, τό ὄνομα λχ. τοῦ σ. Ἀξελρόντ ἐμπνέει καί θά ἐμπνέει πάντα σεβασμό σέ κάθε ρῶσο σοσιαλδημοκράτη· ὄχι βέβαια ἐπειδή ὁ σ. Ἀξελρόντ ἔτυχε νά ὑπερασπίσει μιά ὀπορτουνιστική ψευτοϊδέα στό δεύτερο συνέδριο τοῦ κόμματός μας καί νά ξεθάψει τίς παλιές ἀναρχικές σαχλαμάρες στό δεύτερο συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, ἀλλὰ παρά τό γεγονός αὐτό. Μόνο τό πιό σκουριασμένο πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων μέ τή λογική τοῦ: ἤ φίλοι φίλοι ἤ ἀπό δυό χωριά μποροῦσε νά ξεσηκώσει τέτοια ὑστερία, μικροκαβγά καί κομματική διάσπαση ἐξαιτίας τῆς «ψεύτικης κατηγορίας γιά ὀπορτουνισμό ἐνάντια στήν πλειοψηφία τῆς ὁμάδας „Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς“».

Ὁ ἄλλος λόγος τῆς τρομερῆς αὐτῆς κατηγορίας συνδέεται κατά τόν πιό ἀδιάρηχτο τρόπο μέ τόν προηγούμενο (μάταια ὁ σ. Μάρτοφ στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ἐπιχείρησε (σελ. 63) νά παρακάμψει καί νά συγκαλύψει *μιά* πλευρά αὐτοῦ τοῦ ἐπεισοδίου). Ὁ λόγος αὐτός ἀφορᾶ συγκεκριμένα τό *συνασπισμό* ἐκεῖνο τῶν ἀντιισκρικῶν καί ἀσταθῶν στοιχείων μέ τόν σ. Μάρτοφ, πού ἄρχισε *νά διαγράφεται* μέ τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι οὔτε ὑπῆρχε οὔτε μποροῦσε νά ὑπάρχει συμφωνία, ἄμεση εἴτε ἔμμεση, ἀνάμεσα στόν σ. Μάρτοφ καί στούς ἀντιισκριστές καί κανένας δέν τόν ὑποψιάστηκε γιά ἕνα τέτοιο πράγμα: αὐτό τοῦ φάνηκε μόνο ἀπό τό φόβο του. Τό λάθος του ὅμως ἀπό *πολιτική ἄποψη* ἀποκαλύφθηκε στό ὅτι ἄνθρωποι πού ἀναμφισβήτητα ἔκλιναν πρός τόν ὀπορτουνισμό, ἄρχισαν νά σχηματίζουν γύρω του μιά ὅλο καί πιό γερή καί «συμπαγῆ» πλειοψηφία (πού ἔγινε τώρα μειοψηφία *μόνο* χάρη στήν «τυχαία» ἀποχώρηση τῶν ἑφτά ἀντιπροσώπων). Τό «συνασπισμό» αὐτό φυσικά τόν τονίζαμε ἐπίσης *ἀνοιχτά* εὐθύς ἀμέσως μετά τό ἄρθρο 1 καί στό συνέδριο (βλ. τήν παρατήρηση τοῦ σ. Πάβλοβιτς, σελ. 255 τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου πού σημειώσαμε ἤδη πιό πάνω) καί στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» (αὐτό τό τόνιζε ἰδιαίτερα, ὅπως θυμᾶμαι, ὁ Πλεχάνοφ). Εἶναι κυριολεχτικά ἡ ἴδια παρατήρηση καί ἡ ἴδια εἰρωνεία[1] πού δέχτηκαν ὁ Μπέμπελ καί ὁ Λῆμπκνεχτ τό 1895 ἀπό τήν Τσέτκιν, ὅταν τούς εἶπε: «Es tut mir in der Seele weh, dass ich dich in der Gesellschaft seh'» (μοῦ πονάει ἡ ψυχή, ὅταν βλέπω ἐσένα — δηλ. τόν Μπέμπελ — σέ τέτοια παρέα — δηλ. μέ τόν Φόλμαρ καί Σία)[109]. Εἶναι περίεργο στ' ἀλήθεια πού ὁ Μπέμπελ καί ὁ Λῆμπκνεχτ δέν ἔστειλαν τότε στόν Κάουτσκι καί στήν Τσέτκιν ἕνα ὑστερικό μήνυμα γιά ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό...

Όσο γιά τόν κατάλογο τῶν ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ, τό γράμμα αὐτό δείχνει πώς ὁ σ. Μάρτοφ ἔκανε λάθος ὅταν ἰσχυριζόταν στό Σύνδεσμο ὅτι ἡ ἄρνηση γιά συνεννόηση μαζί μας δέν ἦταν ἀκόμα ὁριστική, — ἕνα ἀκόμα παράδειγμα γιά τό πόσο εἶναι παράλογο στήν πολιτική πάλη νά προσπαθεῖ κανείς νά ἀναπαριστᾶ ἀπό μνήμης τίς *συζητήσεις*, ἀντί νά συμβουλεύεται τά ντοκουμέντα. Στήν πραγματικότητα ἡ «μειοψηφία» ἦταν τόσο μετριόφρονη, πού παρουσίασε στήν «πλειοψηφία» τελεσίγραφο: νά παρθοῦν δυό ἀπό τή «μειοψηφία» καί ἕνας (ὑπό μορφή συμβιβασμοῦ καί οὐσιαστικά *μόνο* σάν παραχώρηση!) ἀπό τήν «πλειοψηφία». Αὐτό εἶναι τερατώδικο, ἀλλά γεγονός. Καί τό γεγονός αὐτό δείχνει ὁλοφάνερα πόσο ἀνόητα εἶναι τά σημερινά μυθεύματα ὅτι τάχα ἡ «πλειοψηφία» ψήφιζε μέ τούς μισούς ψήφους τοῦ συνεδρίου μόνο τούς ἐκπροσώπους τοῦ μισοῦ συνεδρίου. *Ἴσα ἴσα τό ἀντίθετο:* οἱ μαρτοφικοί μᾶς πρότειναν τόν ἕναν ἀπό τούς τρεῖς μόνο σάν παραχώρηση, θέλοντας ἑπομένως, σέ περίπτωση πού δέ θά συμφωνούσαμε μ' αὐτή τήν πρωτότυπη «παραχώρηση», νά ψηφίσουν *ὅλους* τούς δικούς τους ὑποψηφίους! Ἐμεῖς στήν ἰδιαίτερη συνεδρίασή μας γελάσαμε μέ τή μετριοφροσύνη τῶν μαρτοφικῶν καί καταρτίσαμε δικό μας ψηφοδέλτιο: Γκλέμποφ—Τραβίνσκι (πού ἐκλέχτηκε ἔπειτα στήν ΚΕ) — *Ποπόφ*. Τόν τελευταῖο τόν ἀντικαταστήσαμε (πάλι σέ ἰδιαίτερη συνεδρίαση τῶν 24) μέ τόν σ. Βασίλιεφ (πού ἐκλέχτηκε ἔπειτα στήν ΚΕ) *μόνο καί μόνο* ἐπειδή ὁ σ. Ποπόφ ἀρνήθηκε νά μπεῖ στό ψηφοδέλτιό μας, ἀρνήθηκε πρῶτα σέ ἰδιωτική συνομιλία καί ἔπειτα ἀνοιχτά καί στό συνέδριο (σελ. 338).

Νά πῶς ἔγιναν τά πράγματα.

Ἡ μετριόφρονη «μειοψηφία» εἶχε τή μετριόφρονη ἐπιθυμία νά εἶναι πλειοψηφία. Ὅταν ἡ μετριόφρονη αὐτή ἐπιθυμία δέν ἱκανοποιήθηκε, ἡ «μειοψηφία» ἔκρινε καλό ν' ἀρνηθεῖ κάθε συμμετοχή καί ν' ἀρχίσει τά σκάνδαλα. Κ' ὕστερα βρίσκονται ἄνθρωποι πού σοῦ μιλᾶνε μέ μεγαλόπρεπη συγκαταβατικότητα γιά «ἀδιαλλαξία» τῆς «πλειοψηφίας»!

Ἡ «μειοψηφία», τραβώντας γιά τή μάχη τῆς ἐλεύθερης ζύμωσης στό συνέδριο, ἔστελνε διασκεδαστικά τελεσίγραφα στήν «πλειοψηφία», καί ὅταν *οἱ ἥρωές μας* ἡττήθηκαν, *ἔβαλαν τά κλάματα κι ἄρχισαν νά φωνάζουν γιά κατάσταση πολιορκίας.* Voilà tout *.

---

* — Αὐτό εἶναι ὅλο. *Σύντ.*

Τήν τρομερή κατηγορία ὅτι σκοπεύαμε ν' ἀλλάξουμε τή σύνθεση τῆς σύνταξης τή δεχτήκαμε (στήν ἰδιαίτερη συνεδρίαση τῶν 24) πάλι μέ μειδιάματα: ἀπό τή πρώτη στιγμή τοῦ συνεδρίου καί πρίν ἀκόμα ἀπό τό συνέδριο ὅλοι ξέρανε θαυμάσια πώς ὑπῆρχε σχέδιο γιά *ἀνανέωση* τῆς σύνταξης μέ τήν ἐκλογή μιᾶς ἀρχικῆς τριάδας (θά μιλήσω γι' αὐτό πιό λεπτομερειακά, ὅταν θά γίνει λόγος γιά τήν ἐκλογή τῆς σύνταξης στό συνέδριο). Τό ὅτι ἡ «μειοψηφία» φοβήθηκε αὐτό τό σχέδιο, *ὅταν* εἶδε πώς ὁ συνασπισμός τῆς «μειοψηφίας» μέ τούς ἀντιισκριστές ἦταν μιά θαυμάσια ἐπιβεβαίωση τῆς ὀρθότητας τοῦ σχεδίου — αὐτό δέν μᾶς ἔκανε ἔκπληξη, ἦταν ἐντελῶς φυσικό. Ἐμεῖς βέβαια δέν μπορούσαμε νά πάρουμε στά σοβαρά τήν πρόταση νά μετατραποῦμε, μέ τή θέλησή μας καί πρίν ἀπό τήν πάλη στό συνέδριο, σέ μειοψηφία, δέν μπορούσαμε νά πάρουμε στά σοβαρά ὅλο τό γράμμα πού οἱ συντάχτες του ἔφτασαν σέ τέτοιο ἀπίστευτο βαθμό νευρικότητας, πού ἄρχισαν νά μιλᾶνε γιά «ψεύτικες κατηγορίες γιά ὀπορτουνισμό». Εἴχαμε τή σταθερή ἐλπίδα ὅτι τό κομματικό καθῆκον θά ὑπερνικήσει πολύ γρήγορα τή φυσική τους ἐπιθυμία «νά ξεσπάσουν κάπου».

ια) ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Τά παραπέρα ἐδάφια τοῦ καταστατικοῦ προκάλεσαν πολύ περισσότερες διαμάχες γύρω ἀπό ἐπιμέρους ζητήματα, παρά τά γύρω ἀπό ὀργανωτικές ἀρχές. Ἡ 24η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου ἀφιερώθηκε ὁλόκληρη στό ζήτημα τῆς ἀντιπροσώπευσης στά κομματικά συνέδρια· ἡ ἀποφασιστική καί συγκεκριμένη πάλη ἐνάντια στά κοινά γιά ὅλους τούς ἰσκριστές σχέδια διεξήχθηκε καί πάλι μόνο ἀπό τούς μπουντιστές (Γκόλντμπλατ καί Λίμπερ, σελ. 258–259) καί ἀπό τόν σ. Ἀκίμοφ πού μέ ἀξιέπαινη εἰλικρίνεια παραδέχτηκε τό ρόλο του στό συνέδριο: «Κάθε φορά πού μιλάω ἔχω πλήρη ἐπίγνωση ὅτι δέ θά ἐπηρεάσω μέ τά ἐπιχειρήματά μου τούς συντρόφους, ἀλλ' ἀπεναντίας θά βλάψω τό σημεῖο πού ὑποστηρίζω» (σελ. 261). Αὐτή ἡ εὔστοχη παρατήρηση εἶχε ἰδιαίτερα τή θέση της εὐθύς ἀμέσως μετά τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ· μόνο πού δέ χρησιμοποιήθηκε ἐδῶ ἐντελῶς σωστά ἡ ἔκφραση «ἀπεναντίας», γιατί ὁ σ. Ἀκίμοφ ἤξερε ὄχι μόνο νά βλάπτει ὁρισμένα σημεῖα, ἀλλά ταυτόχρονα μέ τόν τρόπο αὐτό καί «νά ἐπηρεάζει τούς συντρόφους»... πού ἀνῆκαν στούς πολύ ἀσυνεπεῖς ἰσκριστές καί ἦταν ἐπιρεπεῖς πρός τήν ὀπορτουνιστική λογοκοπία.

Γενικά τό ἄρθρο 3 τοῦ καταστατικοῦ πού καθορίζει τούς ὅρους ἀντιπροσώπευσης στό συνέδριο, ψηφίστηκε κατά πλειοψηφία, ἐνῶ 7 — προφανῶς ἀντιισκριστές — ψήφισαν λευκό (σελ. 263).

Ἡ συζήτηση γιά τή σύνθεση τοῦ Συμβουλίου πού ἀπασχόλησε τό μεγαλύτερο μέρος τῆς 25ης συνεδρίασης τοῦ συνεδρίου, ἀποκάλυψε ἕνα ἐξαιρετικά μεγάλο κατακομμάτιασμα παρατάξεων γύρω ἀπό πολύ μεγάλο ἀριθμό διαφόρων σχεδίων. Ὁ Ἄμπραμσον καί ὁ Τσαριόφ ἀπορίπτουν τελείως τήν ἰδέα συγκρότησης Συμβουλίου. Ὁ Πάνιν ἐπιμένει νά κάνει τό Συμβούλιο ἀποκλειστικά διαιτητικό δικαστήριο καί γι᾽ αὐτό μέ πλήρη συνέπεια προτείνει νά ἀποριφθεῖ ὁ ὁρισμός ὅτι τό Συμβούλιο εἶναι ἀνώτατο ὄργανο πού μπορεῖ νά συγκληθεῖ ἀπό δυό ὁποιαδήποτε μέλη τοῦ Συμβουλίου *. Ὁ Χέρτς καί ὁ Ροῦσοφ ὑποστηρίζουν διάφορους τρόπους συγκρότησης τοῦ Συμβουλίου ἐπιπλέον τῶν *τριῶν* τρόπων πού πρότειναν τά *πέντε* μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καταστατικοῦ.

Τά ἐπίμαχα ζητήματα ἀνάγονταν πρίν ἀπ᾽ ὅλα στόν καθορισμό τῶν καθηκόντων τοῦ Συμβουλίου: διαιτητικό δικαστήριο ἤ ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος; Ὅπως ἔχω ἤδη σημειώσει, ὁ σ. Πάνιν ὑποστήριζε μέ συνέπεια τό πρῶτο. Ἦταν ὅμως ὁ μόνος. Ὁ σ. Μάρτοφ ἀντιτάχθηκε σ᾽ αὐτό κατηγορηματικά: «Προτείνω νά ἀποριφθεῖ ἡ πρόταση γιά διαγραφή τῶν λέξεων: „τό Συμβούλιο εἶναι ἀνώτατο ὄργανο". Ἡ διατύπωσή μας» (δηλ. ἡ διατύπωση γιά τά καθήκοντα τοῦ Συμβουλίου, στήν ὁποία μείναμε σύμφωνοι στήν ἐπιτροπή καταστατικοῦ) «ἀφήνει σκόπιμα τή δυνατότητα ἀνάπτυξης τοῦ Συμβουλίου σέ ἀνώτατο κομματικό ὄργανο. Γιά μᾶς τό Συμβούλιο δέν εἶναι μόνο συμφιλιωτικό ὄργανο». Ὡστόσο ἡ σύνθεση τοῦ Συμβουλίου, σύμφωνα μέ τό σχέδιο τοῦ σ. Μάρτοφ, εἶχε ὁλοκληρωτικά καί ἀποκλειστικά χαρακτήρα «συμφιλιωτικοῦ ὀργάνου» ἤ διαιτητικοῦ δικαστηρίου: δυό μέλη ἀπό κάθε κεντρικό ὄργανο καί ἕνα πέμπτο πού προσκαλεῖται ἀπ᾽ αὐτούς τούς τέσσερις. Ὄχι μόνο αὐτή ἡ σύνθεση τοῦ Συμβουλίου, ἀλλά καί ἐκείνη πού ψήφισε τό

* Ὅπως φαίνεται, ὁ σ. Σταροβέρ ἔκλινε ἐπίσης πρός τίς ἀπόψεις τοῦ σ. Πάνιν, μέ μόνη τή διαφορά ὅτι ὁ τελευταῖος ἤξερε τί ζητάει καί μέ πλήρη συνέπεια πρότεινε σχέδια ἀποφάσεων πού μετέτρεπαν τό Συμβούλιο σέ καθαρά διαιτητικό, συμφιλιωτικό ὄργανο, ἐνῶ ὁ σ. Σταροβέρ δέν ἤξερε τί ζητάει, λέγοντας πώς τό Συμβούλιο, σύμφωνα μέ τό σχέδιο ἀπόφασης, συνέρχεται «μόνο ὅταν τό θελήσουν οἱ δυό πλευρές» (σελ. 266). Αὐτό εἶναι ἀπόλυτα λαθεμένο.

συνέδριο μέ πρόταση τῶν σ. Ροῦσοφ καί Χέρτς (τό πέμπτο μέλος νά ὁρίζεται ἀπό τό συνέδριο), ἀνταποκρίνεται ἀποκλειστικά σέ σκοπούς συμφιλίωσης ἤ μεσολάβησης. Ἀνάμεσα σέ μιά τέτοια σύνθεση τοῦ Συμβουλίου καί στόν προορισμό του νά γίνει ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος ὑπάρχει ἀνειρήνευτη ἀντίθεση. Ἡ σύνθεση τοῦ ἀνώτατου ὀργάνου τοῦ κόμματος πρέπει νά εἶναι μόνιμη καί νά μήν ἐξαρτᾶται ἀπό τυχαῖες (κάποτε λόγω συλλήψεων) ἀλλαγές τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Τό ἀνώτατο ὄργανο πρέπει νά συνδέεται ἄμεσα μέ τό συνέδριο τοῦ κόμματος καί νά παίρνει τίς πληρεξουσιότητές του ἀπ' αὐτό καί ὄχι ἀπό τά δυό ἄλλα ὄργανα τοῦ κόμματος πού ὑπάγονται στό συνέδριο. Τό ἀνώτατο ὄργανο πρέπει νά ἀποτελεῖται ἀπό πρόσωπα γνωστά στό συνέδριο τοῦ κόμματος. Τέλος τό *ἀνώτατο* ὄργανο δέν μπορεῖ νά εἶναι *ὀργανωμένο* ἔτσι πού *ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξή του* νά ἐξαρτᾶται ἀπό τυχαῖα περιστατικά: δέ συμφωνᾶνε τά δυό συλλογικά ὄργανα στήν ἐκλογή τοῦ πέμπτου μέλους, καί τό κόμμα μένει χωρίς ἀνώτατο ὄργανο! Οἱ ἀντιρήσεις πού διατυπώθηκαν ἐνάντια στό ἐπιχείρημα αὐτό ἦταν: 1) ἄν ὁ ἕνας ἀπό τούς πέντε ψηφίσει λευκό καί οἱ ὑπόλοιποι τέσσερις χωριστοῦν σέ δυό ἡ κατάσταση μπορεῖ πάλι νά φτάσει σέ ἀδιέξοδο (Γεγκόροφ). Ἡ ἀντίρηση αὐτή εἶναι ἀβάσιμη, γιατί τό ἀνέφικτο *τῆς λήψης μιᾶς ἀπόφασης* εἶναι κάποτε ἀναπόφευχτο γιά *κάθε* συλλογικό ὄργανο, αὐτό ὅμως εἶναι τελείως διαφορετικό ἀπό τό ἀνέφικτο τοῦ *σχηματισμοῦ* ἑνός συλλογικοῦ ὀργάνου. Δεύτερη ἀντίρηση: «ἄν ἕνα ὄργανο, σάν τό Συμβούλιο, δέν κατορθώσει νά ἐκλέξει τό πέμπτο μέλος, αὐτό σημαίνει ὅτι τό ὄργανο γενικά εἶναι ἀνίκανο γιά δράση» (Ζασούλιτς). Ἐδῶ ὅμως δέν πρόκειται γιά ἀνικανότητα δράσης, ἀλλά γιά ἀνυπαρξία *ἀνώτατου* ὀργάνου: χωρίς πέμπτο μέλος *δέ θά ὑπάρχει* κανένα Συμβούλιο, δέ θά ὑπάρχει *κανένα* «*ὄργανο*» καί γιά ἱκανότητα δράσης δέ θά μποροῦσε κάν νά γίνεται λόγος. Τέλος τό κακό θά ἦταν ἀκόμα διορθώσιμο ἄν μποροῦσαν νά ὑπάρξουν περιπτώσεις, κατά τίς ὁποῖες δέ συγκροτεῖται κάποιο συλλογικό ὄργανο τοῦ κόμματος, ὑποταγμένο σ' ἕνα ἄλλο ἀνώτερο ὄργανο, γιατί τότε τό ἀνώτερο αὐτό συλλογικό ὄργανο θά μποροῦσε πάντα, σέ ἔκτακτες περιπτώσεις, νά συμπληρώσει κατά τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο τό κενό. Πάνω ὅμως ἀπό τό Συμβούλιο *δέν ὑπάρχει* κανένα συλλογικό ὄργανο, ἐκτός ἀπό τό συνέδριο, καί γι' αὐτό τό ν' ἀφήσουμε στό καταστατικό τή *δυνατότητα* τοῦ νά μή μπορεῖ *κάν νά συγκροτηθεῖ* τό Συμβούλιο — αὐτό εἶναι καθαρός παραλογισμός.

Καί οἱ δυό σύντομες ὁμιλίες μου στό συνέδριο πάνω στό ζήτημα αὐτό ἦταν ἀφιερωμένες στήν ἀνάλυση (σελ. 267 καί 269) * *μόνο τῶν δυό αὐτῶν* λαθεμένων ἀντιρήσεων, μέ τίς ὁποῖες ὑποστήριζαν τό σχέδιο Μάρτοφ καί αὐτός ὁ ἴδιος καί οἱ ἄλλοι σύντροφοι. Ὅσο γιά τό ζήτημα ἄν θά ὑπερέχει στό Συμβούλιο τό ΚΟ ἤ ἡ ΚΕ, αὐτό *οὔτε κάν τό ἔθιξα*. Τό ζήτημα αὐτό τό ἔθιξε *γιά πρώτη φορά*, μέ τήν ἔννοια τῆς ἐπισήμανσης τοῦ κινδύνου νά ὑπερισχύσει τό ΚΟ, ὁ *σ. Ἀκίμοφ* ἀπό τήν 14η ἀκόμα συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου (σελ. 157), καί ἄν οἱ σ. Μάρτοφ, Ἀξελρόντ καί ἄλλοι σκάρωσαν *μετά τό συνέδριο* τό ἀνόητο καί δημαγωγικό παραμύθι ὅτι ἡ «πλειοψηφία» θέλει νά μετατρέψει τήν ΚΕ σέ ὄργανο τῆς σύνταξης, μ' αὐτό δέν ἔκαναν *τίποτε ἄλλο* παρά ν' ἀκολουθήσουν τά βήματα τοῦ Ἀκίμοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ, θίγοντας τό ζήτημα αὐτό στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του, ἀπέφυγε μέ μετριοφροσύνη νά ἀναφέρει τόν πραγματικό πρωτεργάτη του!

Ὅποιος θελήσει νά γνωρίσει τήν *ὅλη* τοποθέτηση τοῦ ζητήματος στό συνέδριο τοῦ κόμματος σχετικά μέ τήν ἐπικράτηση τοῦ ΚΟ πάνω στήν ΚΕ, καί ὄχι νά περιοριστεῖ σέ μεμονωμένες ἀποσπασμένες ἀπό τή σύνδεσή τους περικοπές, θά δεῖ εὔκολα πόσο ὁ σ. Μάρτοφ διαστρέβλωσε τό ζήτημα. Ἤδη στή 14η συνεδρίαση ὁ *σ. Ποπόφ*, καί *ὄχι κανένας ἄλλος*, ἀρχίζει τήν πολεμική *ἐνάντια στίς ἀπόψεις τοῦ σ. Ἀκίμοφ* πού ἤθελε «στήν κορυφή τοῦ κόμματος νά ὑπερασπίσει „τόν πιό αὐστηρό συγκεντρωτισμό“ *γιά νά ἀδυνατίσει τήν ἐπιροή τοῦ ΚΟ*» (σελ. 154, ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου), «πράγμα πού ἀποτελεῖ οὐσιαστικά καί ὅλο τό νόημα αὐτοῦ τοῦ συστήματος (τοῦ Ἀκίμοφ)». «Ἐγώ ὄχι μόνο δέν ὑποστηρίζω ἕνα τέτοιο συγκεντρωτισμό, — προσθέτει ὁ σ. Ποπόφ, — μά εἶμαι ἕτοιμος νά τόν πολεμήσω μέ κάθε τρόπο, γιατί ἀποτελεῖ *σημαία τοῦ ὀπορτουνισμοῦ*». Νά ποῦ βρίσκεται ἡ *ρίζα* τοῦ περιβόητου ζητήματος τῆς ἐπικράτησης τοῦ ΚΟ πάνω στήν ΚΕ, καί δέν εἶναι ἐκπληκτικό πού ὁ σ. Μάρτοφ *ἀναγκάζεται* τώρα νά ἀποσιωπήσει τήν ἀληθινή προέλευση τοῦ ζητήματος. *Ἀκόμα* καί ὁ σ. Ποπόφ δέν μποροῦσε παρά νά δεῖ τόν *ὀπορτουνιστικό* χαρακτήρα τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ Ἀκίμοφ γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ ΚΟ**, καί γιά νά

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 292. (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 290). *Σύντ.*

** Οὔτε ὁ σ. Ποπόφ οὔτε ὁ σ. Μάρτοφ δίσταζαν νά ὀνομάζουν ὀπορτουνιστή τόν σ. Ἀκίμοφ· ἄρχισαν νά θίγονται καί ν' ἀγαναχτοῦν μόνο ὅταν ἡ ὀνομασία αὐτή χρησιμοποιήθηκε *γι' αὐτούς τούς ἴδιους* καί χρησιμοποιή-

διαχωρίσει καλά τόν ἑαυτό του ἀπό τόν σ. Ἀκίμοφ ὁ σύντροφος Ποπόφ δήλωσε *κατηγορηματικά*: «ἄς εἶναι στό κεντρικό αὐτό ὄργανο (στό Συμβούλιο) τρία μέλη ἀπό τή σύνταξη καί δυό ἀπό τήν ΚΕ. *Αὐτό εἶναι δευτερεῦον ζήτημα* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου), τό σπουδαῖο εἶναι ἡ καθοδήγηση, ἡ ἀνώτατη καθοδήγηση τοῦ κόμματος, νά προέρχεται μόνο ἀπό μιά πηγή» (σελ. 155). Ὁ σ. Ἀκίμοφ διατυπώνει τήν παρακάτω ἀντίρηση: «σύμφωνα μέ τό σχέδιο ἀπόφασης, ἡ ἐπικράτηση τοῦ ΚΟ στό Συμβούλιο εἶναι ἐξασφαλισμένη καί μόνο μέ τό γεγονός ὅτι ἡ σύνθεση τῆς σύνταξης εἶναι μόνιμη, ἐνῶ τῆς ΚΕ εἶναι μεταβλητή» (σελ. 157) — ἐπιχείρημα πού ἀφορᾶ μόνο τή «μονιμότητα» τῆς καθοδήγησης σέ ζητήματα *ἀρχῶν* (φαινόμενο κανονικό καί ἐπιθυμητό) καί δέν ἀφορᾶ καθόλου τήν «ἐπικράτηση» μέ τήν ἔννοια τῆς ἀνάμιξης ἤ τῆς ἐπιβουλῆς κατά τῆς αὐτοτέλειας. Καί ὁ σ. Ποπόφ πού τότε δέν ἀνῆκε ἀκόμα στή «μειοψηφία», ἡ ὁποία σκεπάζει τή δυσαρέσκειά της γιά τή σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων μέ τό κουτσομπολιό ὅτι ἡ ΚΕ δέν ἔχει αὐτοτέλεια, ἀπαντάει στόν σύντροφο Ἀκίμοφ ἐντελῶς λογικά: «Προτείνω νά θεωρηθεῖ (τό Συμβούλιο) καθοδηγητικό κεντρικό ὄργανο τοῦ κόμματος καί ἔτσι *δέν εἶναι διόλου σπουδαῖο τό ζήτημα ἄν θά ὑπάρχει στό Συμβούλιο μεγαλύτερος ἀριθμός ἀντιπροσώπων ἀπό τό ΚΟ ἤ ἀπό τήν ΚΕ*» (σελ. 157–158. Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου).

Στήν 25η συνεδρίαση, ὅταν ξανάρχισε ἡ συζήτηση γιά τή σύνθεση τοῦ Συμβουλίου, ὁ σ. Πάβλοβιτς, συνεχίζοντας τήν παλιά συζήτηση, τάχθηκε ὑπέρ τῆς ἐπικράτησης τοῦ ΚΟ πάνω στήν ΚΕ «λόγω τῆς σταθερότητας τοῦ ΚΟ» (264). Εἶχε ὑπόψη του ἀκριβῶς τή σταθερότητα σέ ζητήματα *ἀρχῶν*, ὅπως τό κατάλαβε καί ὁ σ. Μάρτοφ, πού μιλώντας ἀμέσως μετά τόν σ. Πάβλοβιτς ἔκρινε ἀνώφελο «νά παγιωθεῖ ἡ ὑπεροχή τοῦ ἑνός ὀργάνου πάνω στό ἄλλο» καί τόνισε ὅτι εἶναι δυνατόν ἕνα ἀπό τά μέλη τῆς ΚΕ νά παραμένει στό ἐξωτερικό: «μ' αὐτό θά διατηρη-

---

θηκε δικαιολογημένα ἀπ' ἀφορμή τήν «ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν» ἤ τό ἄρθρο 1. Ὁ σ. Ἀκίμοφ, πού τά χνάρια του τ' ἀκολούθησε ὁ σ. Μάρτοφ, ἤξερε ὡστόσο νά φέρεται στό συνέδριο τοῦ κόμματος μέ μεγαλύτερη ἀξιοπρέπεια καί ἀνδρισμό ἀπ' ὅ,τι ὁ σ. Μάρτοφ καί Σία στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου. «Μέ ἀποκαλοῦν ἐδῶ ὀπορτουνιστή, — ἔλεγε ὁ σ. Ἀκίμοφ στό συνέδριο τοῦ κόμματος· ἐγώ προσωπικά θεωρῶ αὐτή τή λέξη ὑβριστική, προσβλητική καί νομίζω πώς δέν εἶμαι καθόλου ἄξιος αὐτῆς τῆς λέξης· ὡστόσο δέ διαμαρτύρομαι» (σελ. 296). Μήπως οἱ σ. σ. Μάρτοφ καί Σταροβέρ πρότειναν στόν σ. Ἀκίμοφ νά ὑπογράψει τή διαμαρτυρία τους ἐνάντια στήν ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό καί ὁ σ. Ἀκίμοφ ἀρνήθηκε;

θεῖ ὥς ἕνα βαθμό ἡ σταθερότητα τῆς ΚΕ στά ζητήματα ἀρχῶν» (264). Ἐδῶ δέν ὑπάρχει ἀκόμα οὔτε ἴχνος δημαγωγικῆς *σύγχυσης* τοῦ ζητήματος τῆς σταθερότητας *ἀρχῶν* καί τῆς περιφρούρησής της μέ τήν περιφρούρηση τῆς αὐτοτέλειας καί τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ΚΕ. *Στό συνέδριο* ἡ σύγχυση αὐτή *πού μετά τό συνέδριο* ἔγινε σχεδόν τό κυριότερο ἀτού τοῦ σ. Μάρτοφ, χρησιμοποιήθηκε ἐπίμονα *μόνο ἀπό τόν σ. Ἀκίμοφ* πού *ἀπό τότε ἀκόμα* μιλοῦσε γιά «ἀρακτσεγεφικό πνεῦμα τοῦ καταστατικοῦ» (268) καί ἔλεγε πώς *«ἄν στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος βρεθοῦν τρία μέλη τοῦ ΚΟ, τότε ἡ ΚΕ θά μετατραπεῖ σέ ἁπλό ἐκτελεστή τῆς θέλησης τῆς σύνταξης* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου). Τρία πρόσωπα πού ζοῦν στό ἐξωτερικό, θά ἀποχτοῦσαν τό δικαίωμα νά διαχειρίζονται ἀπεριόριστα (!!) τή δουλειά ὁλόκληρου (!!) τοῦ κόμματος. Τά πρόσωπα αὐτά θά ἦταν ἐξασφαλισμένα ἀπό ἄποψη ἀσφάλειας καί γι' αὐτό ἡ ἐξουσία τους θά ἦταν ἰσόβια» (268). Ἀκριβῶς τοῦτες ἐδῶ τίς ἐντελῶς ἀνόητες καί δημαγωγικές φράσεις πού ἐμφανίζουν *τήν ἰδεολογική καθοδήγηση σάν δῆθεν ἀνάμιξη στή δουλειά ὁλόκληρου τοῦ κόμματος* (καί πού μετά τό συνέδριο πρόσφεραν ἕνα φτηνούτσικο σύνθημα στόν σ. Ἀξελρόντ μέ τούς λόγους του γιά «θεοκρατία»[110]), — ἀκριβῶς *τοῦτες ἐδῶ τίς φράσεις* ἀντέκρουσε καί πάλι ὁ σύντροφος Πάβλοβιτς, τονίζοντας ὅτι εἶναι «ὑπέρ τῆς σταθερότητας καί τῆς καθαρότητας τῶν ἀρχῶν ἐκείνων πού ἐκπροσωπεῖ ἡ „Ἴσκρα". Δίνοντας τήν ὑπεροχή στή σύνταξη τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου, ἑδραιώνω ἔτσι τίς ἀρχές αὐτές»* (268).

Νά πῶς ἔχει στήν πραγματικότητα τό ζήτημα τῆς περιβόητης ἐπικράτησης τοῦ ΚΟ πάνω στήν ΚΕ. Αὐτή ἡ περίφημη «διαφωνία ἀρχῶν» τῶν σ. σ. Ἀξελρόντ καί Μάρτοφ δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά *ἐπανάληψη τῶν ὀπορτουνιστικῶν καί δημαγωγικῶν φράσεων τοῦ συντρόφου Ἀκίμοφ*, φράσεων πού τόν ἀληθινό χαρακτήρα τους τόν ἔβλεπε ξεκάθαρα ἀκόμα καί ὁ σύντροφος Ποπόφ, τόν ἔβλεπε τότε πού δέν εἶχε ἀκόμα ἡττηθεῖ στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων!

* * *

Συμπεράσματα ἀπό τό ζήτημα τῆς σύνθεσης τοῦ Συμβουλίου: παρά τίς ἀπόπειρες τοῦ σ. Μάρτοφ νά ἀποδείξει στήν «Κατάσταση πολιορκίας» ὅτι ἡ ἔκθεσή μου στό «Γράμμα πρός τή σύνταξη» εἶναι ἀντιφατική καί λαθεμένη, τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου δείχνουν ξεκάθαρα ὅτι τό ζήτημα αὐτό, *σέ σύγκριση*

μέ τό ἄρθρο 1, στήν πραγματικότητα δέν εἶναι παρά *λεπτομέρεια* καί ὅτι ἡ δήλωση πού ἔγινε στό ἄρθρο «Τό συνέδριό μας» (ἀρ. φύλλου 53 τῆς «Ἴσκρα») πώς δῆθεν συζητούσαμε «σχεδόν ἀποκλειστικά» γιά τό ζήτημα τῆς ὀργάνωσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος, ἀποτελεῖ *πλήρη διαστρέβλωση*. Ἡ διαστρέβλωση αὐτή εἶναι ἀκόμα πιό κατάφωρη, ἐπειδή ὁ συντάχτης τοῦ ἄρθρου *παρέκαμψε ὁλότελα τή διαμάχη γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1*. Παρακάτω· τό ὅτι στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τοῦ Συμβουλίου δέν ὑπῆρχε συγκεκριμένος χωρισμός τῶν ἰσκριστῶν σέ παρατάξεις τό ἐπιβεβαιώνουν κι αὐτό τά πραχτικά: δέν ὑπάρχουν ὀνομαστικές ψηφοφορίες, ὁ Μάρτοφ διαφωνεῖ μέ τόν Πάνιν, ἐγώ συμφωνῶ μέ τόν Ποπόφ, ὁ Γεγκόροφ καί ὁ Γκοῦσεφ ἀκολουθοῦν δική τους χωριστή γραμμή κ.ο.κ. Τέλος ὁ τελευταῖος ἰσχυρισμός μου (στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας) ὅτι ὁ συνασπισμός τῶν μαρτοφικῶν μέ τούς ἀντιισκριστές δυνάμωνε, *ἐπιβεβαιώνεται ἐπίσης* ἀπό τή φανερή πιά τώρα σέ ὅλους στροφή τῶν συντρόφων Μάρτοφ καί Ἀξελρόντ πρός τόν σ. Ἀκίμοφ καί στό ζήτημα αὐτό.

ιβ) ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ. ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ. ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΟΥ «ΡΑΜΠΟΤΣΕΓΕ ΝΤΙΕΛΟ»

Ἀπό τίς παραπέρα συζητήσεις γιά τό καταστατικό (26η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου) ἀξίζει νά σημειωθεῖ μόνο τό ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐξουσίας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, πού ἐξηγεῖ τό χαρακτήρα τῶν *τωρινῶν* ἐπιθέσεων τῶν μαρτοφικῶν ἐνάντια στόν ὑπερσυγκεντρωτισμό. Οἱ σ. σ. Γεγκόροφ καί Ποπόφ προσπαθοῦσαν νά περιορίσουν τό συγκεντρωτισμό μέ κάπως μεγαλύτερη πεποίθηση στήν ὀρθότητα τῶν ἀπόψεών τους, χωρίς νά παίρνουν ὑπόψη τή δική τους ὑποψηφιότητα ἤ ἐκεῖνες πού ὑποστήριζαν. Ὅταν τό ζήτημα βρισκόταν ἀκόμα στήν ἐπιτροπή καταστατικοῦ, αὐτοί εἶχαν προτείνει νά περιοριστεῖ τό δικαίωμα τῆς ΚΕ νά διαλύει τοπικές ἐπιτροπές καί νά ἐπιτρέπεται μόνον ὕστερα ἀπό ἔγκριση τοῦ Συμβουλίου καί μόνο σέ εἰδικά ἀπαριθμούμενες περιπτώσεις (σελ. 272, σημείωση 1). Τρία μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καταστατικοῦ (ὁ Γκλέμποφ, ὁ Μάρτοφ κι ἐγώ) ἀντιταχθήκαμε σ' αὐτό, καί στό συνέδριο ὁ σ. Μάρτοφ ὑπεράσπισε τή γνώμη μας (σελ. 273), ἀντιτείνοντας στόν Γεγκόροφ καί στόν Ποπόφ πώς «ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ΚΕ προτοῦ

ἀποφασίσει νά κάνει ἕνα τόσο σοβαρό βῆμα, ὅπως ἡ διάλυση μιᾶς ὀργάνωσης, θά τό ἐξετάσει». Ὅπως βλέπετε, *τότε* ὁ σ. Μάρτοφ ἔμενε ἀκόμα κουφός στίς *κάθε λογῆς* ἀπόπειρες κατά τοῦ συγκεντρωτισμοῦ καί τό συνέδριο ἀπέριψε τήν πρόταση τοῦ Γεγκόροφ καί τοῦ Ποπόφ — δυστυχῶς τά πραχτικά δέν μᾶς δείχνουν μέ πόσους ψήφους.

Στό συνέδριο τοῦ κόμματος ὁ σ. Μάρτοφ ἦταν ἐπίσης «ἐνάντια στήν ἀντικατάσταση τῆς λέξης ὀργανώνει (ἡ ΚΕ ὀργανώνει τίς ἐπιτροπές κτλ., στό ἄρθρο 6 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος) μέ τή λέξη ἐπικυρώνει. Πρέπει νά τῆς δόσουμε τό δικαίωμα καί νά ὀργανώνει», ἔλεγε *τότε* ὁ σ. Μάρτοφ πού δέν εἶχε ἀκόμα συλλάβει τή θαυμάσια ἰδέα πού ἀνακάλυψε μόλις στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, ὅτι ἡ ἔννοια «ὀργανώνω» δέν περιέχει τήν ἔννοια ἐπικυρώνω.

Ἐκτός ἀπό τά δυό αὐτά σημεῖα, ζήτημα εἶναι ἄν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον οἱ ὑπόλοιπες, ἐντελῶς ἀσήμαντες συζητήσεις γιά ἐπιμέρους ζητήματα τῶν ἄρθρων 5–11 τοῦ καταστατικοῦ (σελ. 273–276 τῶν πραχτικῶν). Ἀκολουθεῖ τό ἄρθρο 12 πού ἀναφέρεται στό ζήτημα τῆς πρόσληψης σ' ὅλα τά κομματικά συλλογικά ὄργανα γενικά καί εἰδικότερα στά κεντρικά ὄργανα. Ἡ ἐπιτροπή προτείνει νά αὐξηθεῖ ἡ ἀπαραίτητη γιά τήν πρόσληψη καθορισμένη πλειοψηφία ἀπό τά $^2/_3$ στά $^4/_5$. Ὁ εἰσηγητής (Γκλέμποφ) προτείνει ἡ πρόσληψη στήν ΚΕ νά γίνεται μέ *ὁμοφωνία*. Ὁ σ. Γεγκόροφ, θεωρῶντας ἀνεπιθύμητες τίς *τραχύτητες*, εἶναι ὑπέρ τῆς ἁπλῆς πλειοψηφίας,* ὅταν δέν ὑπάρχει αἰτιολογημένο veto. Ὁ σ. Ποπόφ δέ συμφωνεῖ οὔτε μέ τήν ἐπιτροπή οὔτε μέ τόν σ. Γεγκόροφ καί ζητάει εἴτε ἁπλή πλειοψηφία (χωρίς τό δικαίωμα τοῦ veto) εἴτε ὁμοφωνία. Ὁ σ. Μάρτοφ δέ συμφωνεῖ οὔτε μέ τήν ἐπιτροπή οὔτε μέ τόν Γκλέμποφ οὔτε μέ τόν Γεγκόροφ οὔτε μέ τόν Ποπόφ καί τάσσεται ἐνάντια στήν ὁμοφωνία, ἐνάντια στά $^4/_5$ (ὑπέρ τῶν $^2/_3$), *ἐνάντια στήν «ἀμοιβαία πρόσληψη», δηλ. ἐνάντια στό δικαίωμα τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ νά ἀμφισβητήσει μέ ἔνσταση τήν πρόσληψη στήν ΚΕ καί ἀντίθετα* («ἐνάντια στό δικαίωμα τοῦ ἀμοιβαίου ἐλέγχου πάνω στήν πρόσληψη»).

Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἔχουμε ἕνα χωρισμό σέ παρατάξεις σωστό μωσαϊκό καί οἱ διαφωνίες κατακομματιάζονται ἔτσι πού κάθε ἀντιπρόσωπος νά εἶναι «ὁμόφωνος» σχεδόν μόνο μέ τίς δικές του ἀπόψεις!

Ὁ σ. Μάρτοφ λέει: «Ἀναγνωρίζω ὅτι ψυχολογικά εἶναι ἀδύνατο νά δουλεύει κανείς μέ πρόσωπα πού ἀντιπαθεῖ. Γιά μᾶς

ὅμως ἔχει ἐπίσης σημασία τό νά εἶναι ἡ ὀργάνωσή μας βιώσιμη καί ἱκανή γιά δουλειά... Τό δικαίωμα τῆς ΚΕ καί τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ νά ἀσκοῦν ἀμοιβαῖο ἔλεγχο σέ περίπτωση πρόσληψης δέ χρειάζεται. Ἀντιτάσσομαι σ᾽ αὐτό, ὄχι γιατί νομίζω πώς ἡ μία εἶναι ἀναρμόδια στόν τομέα τῆς ἄλλης. Ὄχι! Ἡ σύνταξη τοῦ ΚΟ θά μποροῦσε λχ. νά δόσει στήν ΚΕ μιά καλή συμβουλή, ἄν πρέπει λχ. ὁ κύριος Ναντέζντιν νά μπεῖ στήν ΚΕ. Ἀντιτάσσομαι, γιατί δέ θέλω νά δημιουργήσω κωλυσιεργίες πού θά ἐκνευρίζουν καί τά δυό μέρη».

Ἐγώ προβάλλω στόν Μάρτοφ τήν ἀντίρηση: «Ἐδῶ ὑπάρχουν δυό ζητήματα. Πρῶτο, γιά τό ποσοστό τῆς εἰδικευμένης πλειοψηφίας, εἶμαι καί ἐγώ ἐνάντια στήν πρόταση νά μειωθεῖ ἀπό τά $^4/_5$ στά $^2/_3$. Τό νά εἰσαχθεῖ ἡ ἀρχή τῆς αἰτιολογημένης διαμαρτυρίας εἶναι ἀπρονοησία καί τάσσομαι ἐνάντια στήν πρόταση. Ἀσύγκριτα σοβαρότερο εἶναι τό δεύτερο ζήτημα — σχετικά μέ τό δικαίωμα τοῦ ἀμοιβαίου ἐλέγχου τῆς ΚΕ καί τοῦ ΚΟ στήν πρόσληψη. Ἡ ἀμοιβαία συμφωνία τῶν δυό κέντρων ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο ὅρο τῆς ἁρμονίας. Ἐδῶ πρόκειται γιά τή διάσπαση τῶν δυό κέντρων. Ὅποιος δέ θέλει τή διάσπαση, εἶναι ὑποχρεωμένος νά φροντίζει νά ὑπάρχει ἁρμονία. Εἶναι γνωστό ἀπό τή ζωή τοῦ κόμματος ὅτι ὑπῆρξαν ἄνθρωποι πού προκαλοῦσαν διάσπαση. Τό ζήτημα αὐτό εἶναι ζήτημα ἀρχῆς, ζήτημα σοβαρό, ἀπ᾽ αὐτό μπορεῖ νά ἐξαρτηθεῖ ὁλόκληρη ἡ μελλοντική τύχη τοῦ κόμματος» (276–277) *. Αὐτό εἶναι τό πλῆρες κείμενο τῆς περίληψης τῆς ὁμιλίας μου, ὅπως ἀναγράφηκε στά πραχτικά τοῦ συνεδρίου, στήν ὁποία ὁ σ. Μάρτοφ ἀποδίδει ἐξαιρετικά σοβαρή σημασία. Δυστυχῶς, ἐνῶ τῆς ἀποδίδει σοβαρή σημασία, δέν ἔκανε τόν κόπο νά τή συνδέσει μέ ὅλες τίς συζητήσεις καί μέ τήν ὅλη πολιτική κατάσταση πού ὑπῆρχε στό συνέδριο, ὅταν ἐκφωνήθηκε ἡ ὁμιλία αὐτή.

Προβάλλει πρίν ἀπ᾽ ὅλα τό ἐρώτημα: γιατί στό ἀρχικό μου σχέδιο (βλ. σελίδα 394, ἄρθρο 11) ** περιοριζόμουν στά $^2/_3$ καί δέ ζητοῦσα ἀμοιβαῖο ἔλεγχο γιά τήν πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα; Ὁ σ. Τρότσκι πού μίλησε ὕστερα ἀπό μένα (σελ. 277), ἔβαλε ἀμέσως αὐτό τό ζήτημα.

Τήν ἀπάντηση στό ζήτημα αὐτό τή δίνει ἡ ὁμιλία μου στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί τό γράμμα τοῦ σ. Πάβλοβιτς σχετικά μέ τό ΙΙ Συνέδριο. Τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ «ἔσπασε

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 293 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 291). *Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 257 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 255). *Σύντ.*

τό δοχεῖο» κι ἔπρεπε νά τό δέσουμε μέ «διπλό κόμπο» — ἔλεγα στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου. Αὐτό σήμαινε πρῶτο, ὅτι σ' ἕνα καθαρά θεωρητικό ζήτημα ὁ Μάρτοφ ἀποδείχτηκε ὀπορτουνιστής καί τό λάθος του *τό ὑπεράσπισαν* ὁ Λίμπερ καί ὁ 'Ακίμοφ. Αὐτό σήμαινε δεύτερο, ὅτι ὁ συνασπισμός τῶν μαρτοφικῶν (δηλ. μιᾶς ἀσήμαντης μειοψηφίας τῶν ἰσκριστῶν) μέ τούς ἀντιισκριστές τούς ἔδινε τήν *πλειοψηφία στό συνέδριο* κατά τήν ἐκλογή τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα. Κι ἐγώ στό σημεῖο αὐτό μιλοῦσα ἴσα ἴσα γιά *τά πρόσωπα πού θά ἀποτελοῦσαν* τά κεντρικά ὄργανα, ὑπογραμμίζοντας τήν ἀνάγκη νά ὑπάρχει ἁρμονία καί *ἐφιστώντας τήν προσοχή ἐνάντια στούς «ἀνθρώπους πού προκαλοῦσαν διασπάσεις»*. 'Η προειδοποίηση αὐτή ἔπαιρνε πραγματικά σπουδαία σημασία ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, γιατί ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» (πού ἀναμφισβήτητα εἶναι ἡ πιό ἁρμόδια στά ζητήματα τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα, γιατί στήν πράξη γνωρίζει ἀπό πιό κοντά ὅλες τίς ὑποθέσεις καί ὅλους τούς ὑποψηφίους), ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» στό ζήτημα αὐτό εἶχε ἤδη δόσει τή συμβουλευτική γνώμη της, παίρνοντας τή γνωστή σ' ἐμᾶς ἀπόφαση σχετικά μέ τίς ὑποψηφιότητες πού προκαλοῦσαν τούς φόβους της. Καί ἀπό ἄποψη ἠθική καί ἀπό ἄποψη οὐσίας (δηλ. ἀπό τήν ἄποψη τῆς ἁρμοδιότητας ν' ἀποφασίζει), ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» ἔπρεπε νά ἔχει τόν ἀποφασιστικό λόγο σ' αὐτό τό λεπτό ζήτημα. *Τυπικά* ὅμως ὁ σ. Μάρτοφ εἶχε φυσικά ὅλο τό δικαίωμα νά προσφύγει στούς Λίμπερ καί 'Ακίμοφ, *ἐνάντια* στήν πλειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα». Καί στή λαμπρή ὁμιλία του πάνω στό ἄρθρο 1 ὁ σ. 'Ακίμοφ εἶχε πεῖ ἐξαιρετικά καθαρά καί ἔξυπνα πώς ὅταν βλέπει νά ὑπάρχει διαφωνία ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές γιά τούς τρόπους ἐπίτευξης τοῦ κοινοῦ σκοποῦ τους, τοῦ σκοποῦ τῆς «Ἴσκρα», *ψηφίζει* συνειδητά καί σκόπιμα *ὑπέρ τοῦ χειρότερου τρόπου*, γιατί οἱ δικοί του σκοποί, τοῦ 'Ακίμοφ, εἶναι διαμετρικά ἀντίθετοι πρός τούς σκοπούς τῶν ἰσκριστῶν. Συνεπῶς δέν μποροῦσε νά ὑπάρχει *καμιά ἀμφιβολία* ὅτι, ἀκόμα καί ἀνεξάρτητα ἀπό τή θέληση καί τίς προθέσεις τοῦ σ. Μάρτοφ, *ἡ χειρότερη ἀκριβῶς σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων* θά εἶχε τήν ὑποστήριξη τῶν διαφόρων Λίμπερ καί τῶν διαφόρων 'Ακίμοφ. Αὐτοί *μποροῦν νά ψηφίσουν*, αὐτοί κατανάγκην θά ψηφίσουν (κρίνοντας ὄχι ἀπό τά λόγια τους, ἀλλά ἀπό τά ἔργα τους, ἀπό τήν ψῆφο τους σχετικά μέ τό ἄρθρο 1) ἀκριβῶς τό ψηφοδέλτιο ἐκεῖνο πού θά ὑπόσχεται τήν παρουσία «ἀνθρώπων πού ἔφερναν τή διάσπαση», θά ψηφίσουν ἴσα ἴσα *γιά νά*

«προκαλέσουν διάσπαση». Εἶναι μήπως περίεργο πού μπροστά σέ μιά τέτοια κατάσταση πραγμάτων ἐγώ μίλησα γιά ἕνα σπουδαῖο ζήτημα ἀρχῶν (γιά τήν ἁρμονία τῶν δυό κεντρικῶν ὀργάνων), ἀπό τό ὁποῖο μπορεῖ νά ἐξαρτηθεῖ ὅλη ἡ μελλοντική τύχη τοῦ κόμματος;

Οὔτε ἕνας σοσιαλδημοκράτης πού γνωρίζει κάπως τίς ἰσκρικές ἰδέες, τά ἰσκρικά σχέδια καί τήν ἱστορία τοῦ κινήματος, πού συμμερίζεται κάπως εἰλικρινά αὐτές τίς ἰδέες, δέν μποροῦσε νά ἀμφιβάλλει οὔτε στιγμή πώς ἡ ἐπίλυση ἀπό τούς Λίμπερ καί τούς 'Ακίμοφ τῆς διαμάχης μέσα στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα», σχετικά μέ τή σύνθεση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, τυπικά ἦταν κανονική, ἀλλά ἐξασφάλιζε τά *χειρότερα* δυνατά ἀποτελέσματα. Κι ἐνάντια σ' αὐτά τά χειρότερα δυνατά ἀποτελέσματα ἔπρεπε ὁπωσδήποτε *νά παλαίψουμε*.

Μπαίνει τό ἐρώτημα: πῶς νά παλαίψουμε; Φυσικά δέν παλαίψαμε μέ ὑστερισμούς καί σκάνδαλα, ἀλλά μέ μέσα *ἐντελῶς ἔντιμα καί ἐντελῶς νόμιμα:* νιώθοντας ὅτι εἴμαστε μειοψηφία (ὅπως καί στό ἄρθρο 1), *ἀρχίσαμε νά κάνουμε ἐνέργειες στό συνέδριο γιά τήν περιφρούρηση τῶν δικαιωμάτων τῆς μειοψηφίας*. Καί τή μεγάλη αὐστηρότητα, ὅσον ἀφορᾶ τήν καθορισμένη πλειοψηφία γιά τήν εἰσδοχή μελῶν ($^4/_5$ ἀντί $^2/_3$), καί τήν ὁμοφωνία γιά τήν πρόσληψη, καί τόν ἀμοιβαῖο ἔλεγχο κατά τήν πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα, — ὅλα αὐτά ἀρχίσαμε νά τά ὑποστηρίζουμε *ὅταν μείναμε μειοψηφία στό ζήτημα τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα*. Τό γεγονός αὐτό τό ἀγνοοῦν συνεχῶς ὅλοι ἐκεῖνοι πού τούς ἀρέσει — ἀφοῦ τά κουβεντιάσουν μ' ἕνα-δυό φίλους — νά κόβουν καί νά ράβουν γιά τό συνέδριο ὅ,τι φτάσουν, χωρίς νά μελετοῦν σοβαρά *ὅλα* τά πρακτικά καί ὅλες τίς «μαρτυρίες» τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων. Ὁ καθένας ὅμως πού θά θελήσει νά μελετήσει εὐσυνείδητα αὐτά τά πρακτικά καί αὐτές τίς μαρτυρίες, θά καταλήξει ἀναπόφευχτα στό γεγονός πού ἀνέφερα παραπάνω: ὅτι ἡ *ρίζα* τῆς διαμάχης *στή δοσμένη στιγμή τοῦ συνεδρίου* βρισκόταν ἀκριβῶς στό ζήτημα *τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα* καί ὅτι ἐπιδιώκαμε πιό αὐστηρούς ὅρους ἐλέγχου, ἀκριβῶς ἐπειδή ἤμασταν μειοψηφία καί θέλαμε νά δέσουμε «μέ διπλό κόμπο τό δοχεῖο» πού ἔσπασε ὁ Μάρτοφ πρός μεγάλη ἀγαλλίαση καί μέ τήν ἐνθουσιώδη συμμετοχή τῶν Λίμπερ καί τῶν 'Ακίμοφ.

«Ἄν δέν εἶχε ἔτσι τό ζήτημα, — γράφει σχετικά μ' αὐτό τό σημεῖο τοῦ συνεδρίου ὁ σ. Πάβλοβιτς, — τότε δέ μένει παρά νά

ὑποθέσουμε ὅτι, προβάλλοντας τόν ὅρο τῆς ὁμοφωνίας στίς περιπτώσεις πρόσληψης, φροντίζαμε γιά τούς ἀντιπάλους μας, γιατί ἡ ὁμοφωνία ὄχι μόνο δέ χρειάζεται, ἀλλά εἶναι καί ἀσύμφορη γιά μιά μερίδα πού ὑπερισχύει σέ κάποιο ὄργανο» (σελ. 14 τοῦ «Γράμματος σχετικά μέ τό ΙΙ Συνέδριο»). Σήμερα ὅμως συχνά, πάρα πολύ συχνά, ξεχνοῦν τή χρονολογική σειρά τῶν γεγονότων, ξεχνοῦν ὅτι *γιά μιά ὁλόκληρη περίοδο τοῦ συνεδρίου* ἡ σημερινή μειοψηφία ἦταν πλειοψηφία (χάρη στή συμμετοχή τῶν Λίμπερ καί τῶν Ἀκίμοφ) καί ὅτι ἴσα ἴσα σ' αὐτή τήν περίοδο ἀναφέρεται ἡ διαμάχη γιά τήν πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα, διαμάχη πού τό ὑπόβαθρό της ἦταν ἡ διαφωνία μέσα στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» γύρω ἀπό τά πρόσωπα πού θά ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα. Ὅποιος ξεκαθαρίσει στό μυαλό του αὐτό τό γεγονός, αὐτός θά καταλάβει καί τό πάθος πού χαρακτήριζε τίς συζητήσεις μας, δέ θά τοῦ φανεῖ περίεργη καί ἡ *φαινομενική* ἀντίφαση ὅτι κάτι μικροδιαφωνίες πάνω σέ λεπτομέρειες προκαλοῦν πραγματικά σοβαρά ζητήματα ἀρχῶν.

Ὁ σ. Ντέιτς πού μίλησε στήν ἴδια συνεδρίαση (σελ. 277), εἶχε σέ σημαντικό βαθμό δίκιο ὅταν δήλωνε: «Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ πρόταση αὐτή ἔχει ὑπόψη τή δοσμένη στιγμή». Πραγματικά μόνο ὅταν καταλάβουμε αὐτή τή *δοσμένη στιγμή* σ' ὅλη τή συνθετότητά της, μποροῦμε νά καταλάβουμε τήν πραγματική σημασία τῆς διαμάχης. Καί εἶναι σπουδαιότατο νά ἔχουμε ὑπόψη μας πώς ὅταν *ἐμεῖς* ἤμασταν μειοψηφία, ὑπερασπίζαμε τά δικαιώματα τῆς μειοψηφίας *μέ μεθόδους τέτοιες*, πού τίς θεωρεῖ νόμιμες καί παραδεχτές ὁ κάθε εὐρωπαῖος σοσιαλδημοκράτης: συγκεκριμένα ζητήσαμε ἀπό τό συνέδριο πιό αὐστηρό ἔλεγχο σχετικά μέ τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα. Σέ ἐξίσου σημαντικό βαθμό εἶχε δίκιο καί ὁ σ. Γεγκόροφ ὅταν ἔλεγε στό συνέδριο, σέ ἄλλη ὅμως συνεδρίαση: «Μοῦ κάνει κατάπληξη πού ἀκούω ξανά στίς συζητήσεις νά ἐπικαλοῦνται τίς ἀρχές»... (Αὐτά λέγονται ἀπ' ἀφορμή τίς ἐκλογές τῆς ΚΕ στήν 31η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, δηλ., ἄν δέν κάνω λάθος, τήν Πέμπτη τό πρωί, ἐνῶ ἡ 26η συνεδρίαση, γιά τήν ὁποία τώρα γίνεται λόγος, ἔγινε τή Δευτέρα τό βράδυ)... «Μοῦ φαίνεται πώς γιά ὅλους εἶναι ξεκάθαρο πώς τίς τελευταῖες μέρες ὅλες οἱ συζητήσεις περιστρέφονταν ὄχι γύρω ἀπό κάποια σύμφωνη μέ ἀρχές τοποθέτηση τοῦ ζητήματος, μά ἀποκλειστικά γύρω ἀπό τό πῶς θά ἐξασφαλιστεῖ ἤ θά ἐμποδιστεῖ ἡ εἴσοδος τοῦ ἄλφα ἤ τοῦ βῆτα προσώπου στά κεντρικά ὄργανα. Ἄς ὁμολογήσουμε ὅτι οἱ ἀρχές ἀπό καιρό

ἔχουν χαθεῖ σ' αὐτό τό συνέδριο κι ἄς ὀνομάσουμε τά πράγματα μέ τό πραγματικό τους ὄνομα. (Ὅλοι γελοῦν. Μουραβιόφ: «Παρακαλῶ νά καταχωρηθεῖ στά πραχτικά ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ χαμογελοῦσε».)» (Σελ. 337). Δέν εἶναι παράξενο πού καί ὁ σ. Μάρτοφ κι ὅλοι ἐμεῖς γελούσαμε δυνατά γιά τά παράπονα τοῦ σ. Γεγκόροφ, πού εἶναι πραγματικά γελοῖα. Ναί, «*τίς τελευταῖες μέρες*» πολλά, πάρα πολλά πράγματα *περιστρέφονταν* γύρω ἀπό τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα. Αὐτό εἶναι ἀλήθεια. Αὐτό στό συνέδριο ἦταν πραγματικά *ὁλοφάνερο γιά ὅλους* (καί μόνο *τώρα* ἡ μειοψηφία προσπαθεῖ *νά συσκοτίσει* αὐτό τό ὁλοφάνερο γεγονός). Τέλος εἶναι ἀλήθεια καί τό ὅτι πρέπει νά ὀνομάζουμε τά πράγματα μέ τό ἀληθινό τους ὄνομα. Ὅμως, γιά ὄνομα τοῦ θεοῦ, τί σχέση ἔχει *μ' ὅλα αὐτά* ἡ «σύγχυση ἀρχῶν»;; Ἐξάλλου ἐμεῖς γι' αὐτό ἀκριβῶς συνήλθαμε σέ συνέδριο, *γιά νά* μιλήσουμε (βλ. σελ. 10, ἡμερησία διάταξη τοῦ συνεδρίου) *τίς πρῶτες μέρες* γιά τό πρόγραμμα, τήν ταχτική, τό καταστατικό καί νά δόσουμε λύση στά ἀντίστοιχα ζητήματα καί *τίς τελευταῖες μέρες* (θέματα 18–19 τῆς ἡμερησίας διάταξης) νά μιλήσουμε γιά τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν τά κεντρικά ὄργανα καί νά δόσουμε λύση *σ' αὐτά* τά ζητήματα. Ὅταν χρησιμοποιεῖ κανείς τίς *τελευταῖες μέρες* τῶν συνεδρίων γιά τήν πάλη γύρω ἀπό τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου, αὐτό εἶναι φυσιολογικό καί πέρα γιά πέρα νόμιμο φαινόμενο. (Ὅταν ὅμως γιά τήν μπαγκέτα τοῦ μαέστρου τσακώνεται κανείς *ὕστερα ἀπό τά συνέδρια*, τότε, ναί, αὐτό εἶναι μικροκαβγάς.) Ὅταν *στό συνέδριο* ὑφίσταται κανείς ἧττα στό ζήτημα τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελέσουν τά κεντρικά ὄργανα (ὅπως ὁ σύντροφος Γεγκόροφ), τό νά μιλάει *ὕστερα ἀπ' αὐτό* γιά «σύγχυση ἀρχῶν» εἶναι *ἁπλούστατα γελοῖο.* Γι' αὐτό εἶναι εὐνόητο ὅτι ὅλοι γέλασαν σέ βάρος τοῦ σ. Γεγκόροφ. Εἶναι εὐνόητο ἐπίσης γιά ποιό λόγο ὁ σ. Μουραβιόφ ζήτησε νά καταχωρηθεῖ στά πραχτικά ἡ συμμετοχή στά γέλια αὐτά τοῦ σ. Μάρτοφ: *ὁ σ. Μάρτοφ, κοροϊδεύοντας τόν σ. Γεγκόροφ, κορόιδευε τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του...*

Δέ θάναι ἴσως περιττό, σάν συμπλήρωμα στήν εἰρωνεία τοῦ σ. Μουραβιόφ, νά ἀναφέρουμε τό ἀκόλουθο γεγονός. *Ὕστερα ἀπό τό συνέδριο* ὁ σ. Μάρτοφ, ὅπως εἶναι γνωστό, βεβαίωνε δεξιά καί ἀριστερά ὅτι τόν κύριο ρόλο στή διαφωνία μας ἔπαιξε ἀκριβῶς τό ζήτημα τῆς πρόσληψης στά κεντρικά ὄργανα, ὅτι «ἡ πλειοψηφία τῆς παλιᾶς σύνταξης» ἀντιτασσόταν κατηγορηματικά στόν ἀμοιβαῖο ἔλεγχο τῆς πρόσληψης στά κεντρικά ὄργανα. *Πρίν ἀπό τό συνέδριο* ὁ σ. Μάρτοφ, συμφωνώντας

μέ τό σχέδιό μου νά ἐκλεγοῦν δυό τριάδες καί νά γίνει ἀμοιβαία πρόσληψη μέ βάση τά $^2/_3$, *μοῦ ἔγραφε γιά τό ζήτημα αὐτό:* «*Ἀποδεχόμενοι μιά τέτοια μορφή ἀμοιβαίας πρόσληψης*, πρέπει νά ὑπογραμμίσουμε ὅτι ὕστερα ἀπό τό συνέδριο ἡ συμπλήρωση τοῦ κάθε συλλογικοῦ ὀργάνου θά γίνεται πάνω σέ κάπως διαφορετικές ἀρχές (*ἐγώ θά συνιστοῦσα νά γίνεται ἔτσι:* κάθε συλλογικό ὄργανο προσλαμβάνει νέα μέλη, ἀνακοινώνοντας τήν πρόθεσή του στό ἄλλο συλλογικό ὄργανο: *τό τελευταῖο ἔχει τό δικαίωμα νά προβάλει ἀντίρηση, καί τότε τή διαφωνία τή λύνει τό Συμβούλιο.* Γιά νά μή προκύψουν γραφειοκρατικές κωλυσιεργίες, ἡ διαδικασία αὐτή ἐφαρμόζεται *σέ ὑποψηφίους πού ἔχουν καθοριστεῖ ἀπό πρίν, τουλάχιστον γιά τήν ΚΕ,* ἀπό τούς ὁποίους μπορεῖ πιά νά γίνεται πιό γρήγορα ἡ συμπλήρωση). Γιά νά τονιστεῖ ὅτι ἡ παραπέρα πρόσληψη θά γίνεται σύμφωνα μέ τή διαδικασία πού θά προβλέπεται ἀπό τό καταστατικό τοῦ κόμματος, πρέπει στό ἄρθρο 22 * νά προστεθεῖ: „...πού καί ἐπικυρώνει τίς ἀποφάσεις πού πάρθηκαν“» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου).

Τά σχόλια περιττεύουν.

Ἀφοῦ ἐξηγήσαμε τή σημασία τῆς κατάστασης πού ὑπῆρχε ὅταν γινόταν ἡ συζήτηση σχετικά μέ τήν πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα, πρέπει νά σταθοῦμε λίγο στίς σχετικές μέ τό ζήτημα αὐτό *ψηφοφορίες*, — δέ χρειάζεται νά σταθοῦμε στίς *συζητήσεις*, γιατί ὕστερα ἀπό τίς ὁμιλίες πού ἀνέφερα τοῦ σ. Μάρτοφ καί τή δική μου ἀκολούθησαν μόνο σύντομες ἀνταπαντήσεις, στίς ὁποῖες πῆρε μέρος ἀσήμαντος ἀριθμός ἀντιπροσώπων (βλέπε σελ. 277–280 τῶν πραχτικῶν). Σχετικά μέ τίς ψηφοφορίες, ὁ σ. Μάρτοφ ἰσχυρίστηκε στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὅτι στήν ἔκθεσή μου ἔκανα μιά «τεράστια διαστρέβλωση» (σελ. 60 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου), «ὅταν ἀναπαράστησα τήν πάλη γύρω ἀπό τό καταστατικό»... (ὁ σ. Μάρτοφ εἶπε ἄθελά του μιά μεγάλη ἀλήθεια: ὕστερα ἀπό τό ἄρθρο 1 ζωηρές συζητήσεις ἔγιναν ἀκριβῶς *γύρω* ἀπό τό καταστατικό)... «σάν πάλη τῆς

* Πρόκειται γιά τό ἀρχικό μου σχέδιο τῆς Tagesordnung τοῦ συνεδρίου καί τά σχετικά μέ τό σχέδιο σχόλιά μου πού εἶναι γνωστά σ' ὅλους τούς ἀντιπροσώπους. Τό ἄρθρο 22 τοῦ σχεδίου αὐτοῦ μιλοῦσε ἴσα ἴσα γιά τήν ἐκλογή δυό τριάδων γιά τό ΚΟ καί τήν ΚΕ, γιά τήν «ἀμοιβαία πρόσληψη» πού θά ἐνεργοῦσε ἡ ἑξάδα αὐτή μέ πλειοψηφία $^2/_3$, γιά τήν ἐπικύρωση αὐτῆς τῆς ἀμοιβαίας πρόσληψης ἀπό τό συνέδριο καί γιά τήν παραπέρα αὐτοτελῆ πρόσληψη στό ΚΟ καί στήν ΚΕ.

„Ἴσκρα“ ἐνάντια στούς μαρτοφικούς πού συνασπίστηκαν μέ τήν Μπούντ».

Ἄς ἐξετάσουμε αὐτό τό ἐνδιαφέρον ζήτημα τῆς «τεράστιας διαστρέβλωσης». Ὁ σ. Μάρτοφ συνδέει τίς ψηφοφορίες γιά τό ζήτημα τῆς σύνθεσης τοῦ Συμβουλίου μέ τίς ψηφοφορίες γιά τό ζήτημα τῆς πρόσληψης καί ἀναφέρει *ὀχτώ* ψηφοφορίες: 1) ἐκλογή γιά τό Συμβούλιο δυό μελῶν ἀπό τό ΚΟ καί δυό ἀπό τήν ΚΕ — ὑπέρ 27 (Μ), κατά 16 (Λ), λευκοί 7 *. (Ἄς σημειώσουμε σέ παρένθεση ὅτι τά πραχτικά, σελ. 270, ἀναφέρουν 8 λευκούς, αὐτό ὅμως εἶναι μιά ἀσήμαντη λεπτομέρεια.) — 2) Ἐκλογή τοῦ πέμπτου μέλους τοῦ Συμβουλίου ἀπό τό συνέδριο: — ὑπέρ 23 (Λ), κατά 18 (Μ), λευκοί 7. — 3) Ἀντικατάσταση ἀπό τό ἴδιο τό Συμβούλιο τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου πού ἀποχώρησαν — κατά 23 (Μ), ὑπέρ 16 (Λ), λευκοί 12. — 4) Ὁμοφωνία στήν ΚΕ — ὑπέρ 25 (Λ), κατά 19 (Μ), λευκοί 7. — 5) Προβολή *μιᾶς μόνο* αἰτιολογημένης διαμαρτυρίας γιά τή μή ἀποδοχή ἑνός μέλους — ὑπέρ 21 (Λ), κατά 19 (Μ), λευκοί 11. — 6) Ὁμοφωνία κατά τήν πρόσληψη στό ΚΟ — ὑπέρ 23 (Λ), κατά 21 (Μ), λευκοί 7. — 7) Δυνατότητα νά μπεῖ σέ ψηφοφορία τό δικαίωμα τοῦ Συμβουλίου νά ἀκυρώνει ἀποφάσεις τοῦ ΚΟ καί τῆς ΚΕ γιά τή μή ἀποδοχή ἑνός νέου μέλους — ὑπέρ 25 (Μ), κατά 19 (Λ), λευκοί 7. — 8) Ἡ ἴδια ἡ πρόταση γι' αὐτό τό ζήτημα — ὑπέρ 24 (Μ), κατά 23 (Λ), λευκοί 4. «*Ἐδῶ προφανῶς*, — συμπεραίνει ὁ σ. Μάρτοφ (σελ. 61 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου), — *ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς Μπούντ ψήφισε ὑπέρ τῆς πρότασης, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ψήφισαν λευκό*». (Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου.)

Μπαίνει τό ἐρώτημα, γιατί ὁ σ. Μάρτοφ θεωρεῖ *προφανές* ὅτι ὁ μπουντιστής ψήφισε *αὐτόν, τόν Μάρτοφ*, ἀφοῦ δέν ὑπάρχουν ὀνομαστικές ψηφοφορίες;

Ἐπειδή παίρνει ὑπόψη *τόν ἀριθμό τῶν ψηφοφόρων*, καί, ὅταν ὁ ἀριθμός αὐτος δείχνει ὅτι ἡ Μπούντ *πῆρε μέρος* στήν ψηφοφορία, δέν ἀμφιβάλλει ὅτι *ἡ συμμετοχή αὐτή* ἦταν πρός ὄφελός του.

Ποῦ εἶναι λοιπόν ἡ «τεράστια διαστρέβλωση» ἀπομέρους μου;

Ὅλοι οἱ ψῆφοι ἦταν 51 καί χωρίς τούς μπουντιστές 46, χωρίς τούς ραμποτσεντέλτσι 43. Στίς *εφτά* ψηφοφορίες ἀπό τίς ὀχτώ πού ἀνέφερε ὁ σ. Μάρτοφ, πῆραν μέρος 43, 41, 39, 44, 40, 44 καί 44 ἀντιπρόσωποι, στή *μιά* πῆραν μέρος 47 ἀντιπρόσωποι

---

* Τά γράμματα Μ καί Λ σέ παρένθεση δείχνουν μέ ποιά πλευρά βρισκόμασταν ἐγώ (Λ) καί ὁ Μάρτοφ (Μ).

(πιό σωστά ψῆφοι), κι ἐδῶ ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ ὁμολογεῖ ὅτι τόν ὑποστήριξε ὁ μπουντιστής. Ἔτσι ἀποδείχνεται ὅτι ἡ εἰκόνα πού παρουσίασε ὁ Μάρτοφ (καί δέν τήν παρουσίασε ὁλοκληρωμένη, ὅπως θά δοῦμε ἀμέσως) *ἁπλῶς ἐπιβεβαιώνει καί ἐνισχύει τή δική μου ἀναπαράσταση τῆς πάλης!* Ἀποδείχνεται πώς σέ πάρα πολλές περιπτώσεις ὁ ἀριθμός ἐκείνων πού ψήφισαν λευκό ἦταν *ἐξαιρετικά μεγάλος:* αὐτό φανερώνει ἴσα ἴσα ὅτι τό συνέδριο στό σύνολό του ἔδειξε *συγκριτικά* μικρό ἐνδιαφέρον γιά ὁρισμένες *λεπτομέρειες* καί ὅτι δέν ὑπῆρξε ἕνας ἐντελῶς καθορισμένος χωρισμός τῶν ἰσκριστῶν σέ παρατάξεις πάνω στά ζητήματα αὐτά. Τά λόγια τοῦ Μάρτοφ ὅτι οἱ μπουντιστές «μέ τήν ἀποχή τους βοηθοῦν ὁλοφάνερα τόν Λένιν» (σελ. 62 τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνδέσμου) *μιλᾶνε ἴσα ἴσα ἐνάντια στόν Μάρτοφ:* συνεπῶς *μόνο* ὅταν ἔλειπαν οἱ μπουντιστές ἤ ψήφιζαν λευκό, μποροῦσα μερικές φορές νά ὑπολογίζω σέ νίκη. Κάθε φορά ὅμως πού οἱ μπουντιστές *θεωροῦν* ὅτι *ἀξίζει* νά ἀναμιχθοῦν στήν πάλη, ὑποστηρίζουν τόν σ. Μάρτοφ, καί τέτοια ἀνάμιξη *δέν* ἔγινε *μόνο* στήν παραπάνω περίπτωση τῆς συμμετοχῆς τῶν 47 ἀντιπροσώπων. Ὅποιος θελήσει νά συμβουλευτεῖ τά πρακτικά τοῦ συνεδρίου, θά διαπιστώσει μιά *πολύ περίεργη ἔλλειψη πληρότητας* στήν εἰκόνα τοῦ σ. Μάρτοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ *ἁπλούστατα παρέλειψε ὁλόκληρες τρεῖς ἄλλες περιπτώσεις*, στίς ὁποῖες ἡ Μπούντ *πῆρε μέρος* στίς ψηφοφορίες καί *φυσικά σ' ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις* ὁ σ. Μάρτοφ βγῆκε νικητής. Νά οἱ περιπτώσεις αὐτές: 1) Ψηφίζεται ἡ τροπολογία τοῦ σ. Φομίν, πού ἐλαττώνει τήν καθορισμένη πλειοψηφία ἀπό $^4/_5$ σέ $^2/_3$. Ὑπέρ 27, κατά 21 (σελ. 278), δηλ. πῆραν μέρος στήν ψηφοφορία 48 ψῆφοι. 2) Ψηφίστηκε ἡ πρόταση τοῦ σ. Μάρτοφ γιά ἀπόριψη τῆς ἀμοιβαίας πρόσληψης. Ὑπέρ 26, κατά 24 (σελ. 279), δηλ. πῆραν μέρος στήν ψηφοφορία 50 ψῆφοι. Τέλος 3) ἀπορίφτηκε ἡ πρότασή μου νά ἐπιτρέπεται ἡ πρόσληψη στό ΚΟ καί στήν ΚΕ μόνο μέ τή συγκατάθεση ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου (σελ. 280). Κατά 27, ὑπέρ 22 (ἔγινε μάλιστα ὀνομαστική ψηφοφορία πού δυστυχῶς δέν καταχωρήθηκε στά πρακτικά), δηλ. ψήφισαν 49.

Ἀνακεφαλαίωση: στά ζητήματα τῆς πρόσληψης στά κεντρικά ὄργανα οἱ μπουντιστές πῆραν μέρος *μόνο σέ τέσσερις ψηφοφορίες* (*τρεῖς* πού ἀνέφερα τώρα ἐγώ, μέ 48, 50 καί 49 ψηφοφόρους, καί *μιά* πού ἀνέφερε ὁ σ. Μάρτοφ, μέ 47 ψηφοφόρους). *Σ' ὅλες αὐτές τίς ψηφοφορίες* βγῆκε νικητής ὁ σ. Μάρτοφ. *Ἡ ἔκθεσή μου ἀποδείχνεται σωστή σ' ὅλα τά σημεῖα,* καί ἐκεῖ πού

ἀναφέρω γιά συνασπισμό μέ τήν Μπούντ, καί ἐκεῖ πού διαπιστώνω τό σχετικά λεπτομερειακό χαρακτήρα τῶν ζητημάτων (πλῆθος περιπτώσεων μέ μεγάλο ἀριθμό λευκῶν ψήφων), καί ἐκεῖ πού λέω ὅτι δέν ὑπῆρχε ἕνας ἀποκρυσταλλωμένος χωρισμός τῶν ἰσκριστῶν σέ παρατάξεις (δέν ὑπάρχουν ὀνομαστικές ψηφοφορίες· πολύ λίγοι πῆραν μέρος στίς συζητήσεις).
Ἡ ἀπόπειρα τοῦ σ. Μάρτοφ νά βρεῖ στήν ἔκθεσή μου ἀντίφαση ἀποδείχνεται ἀπόπειρα μέ ἄχρηστα μέσα, γιατί ὁ σ. Μάρτοφ ἀπέσπασε ὁρισμένες λέξεις, χωρίς νά κάνει τόν κόπο νά ἀναπαραστήσει τήν εἰκόνα στό σύνολό της.

Τό τελευταῖο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ πού εἶναι ἀφιερωμένο στήν ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ, προκάλεσε ξανά συζητήσεις καί ψηφοφορίες, ἐξαιρετικά χαρακτηριστικές ἀπό τήν ἄποψη τοῦ χωρισμοῦ σέ παρατάξεις στό συνέδριο. Ἐπρόκειτο γιά τήν ἀναγνώριση ἤ ὄχι τοῦ Συνδέσμου σάν κομματικῆς ὀργάνωσης τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ σ. Ἀκίμοφ φυσικά ἐξεγέρθηκε ἀμέσως, ὑπενθυμίζοντας στό συνέδριο τήν Ἕνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού τήν εἶχε ἐπικυρώσει τό πρῶτο συνέδριο, καί τονίζοντας ὅτι τό ζήτημα αὐτό ἔχει σημασία ἀρχῆς. «Πρίν ἀπ' ὅλα θέλω νά διευκρινίσω, — δήλωσε, — ὅτι δέν ἀποδίδω ἰδιαίτερη πραχτική σημασία στή μιά ἤ στήν ἄλλη λύση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Ἡ ἰδεολογική πάλη πού γινόταν ὥς τώρα μέσα στό κόμμα μας, δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι δέν τέλειωσε, ἀλλά θά συνεχιστεῖ σέ ἄλλα ἐπίπεδα καί μέ διαφορετικό χωρισμό τῶν δυνάμεων σέ παρατάξεις... Τό ἄρθρο 13 τοῦ καταστατικοῦ ἀντικαθρεφτίζει ἀκόμα μιά φορά, καί μάλιστα πολύ ζωηρά, τήν τάση νά μετατραπεῖ τό συνέδριό μας ἀπό κομματικό σέ φραξιονιστικό. Ἀντί νά ὑποχρεωθοῦν ὅλοι οἱ σοσιαλδημοκράτες τῆς Ρωσίας νά ὑποταχθοῦν στίς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος ἐνονόματι τῆς κομματικῆς ἑνότητας, ἑνώνοντας ὅλες τίς κομματικές ὀργανώσεις, προτείνεται στό συνέδριο νά διαλυθεῖ ἡ ὀργάνωση τῆς μειοψηφίας, νά ὑποχρεωθεῖ ἡ μειοψηφία νά ἐξαφανιστεῖ» (281). Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἡ ἀρχή τῆς «συνέχειας», πού ἔγινε τόσο προσφιλής στόν σ. Μάρτοφ μετά τήν ἥττα του στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, δέν ἦταν λιγότερο προσφιλής στόν σ. Ἀκίμοφ. Στό συνέδριο ὅμως, αὐτοί πού χρησιμοποιοῦν διαφορετικά μέτρα γιά τόν ἑαυτό τους καί διαφορετικά γιά τούς ἄλλους, ἐξεγέρθηκαν μέ πάθος ἐνάντια στόν σ. Ἀκίμοφ. Παρ' ὅλο πού τό πρόγραμμα ἐπιψηφίστηκε,

ἡ «Ἴσκρα» ἀναγνωρίστηκε καί τό καταστατικό ψηφίστηκε σχεδόν ὁλόκληρο, στό προσκήνιο προβάλλει ἐκείνη ἀκριβῶς ἡ «ἀρχή» πού χώριζε τό Σύνδεσμο ἀπό τήν Ἕνωση «ἀπό ἄποψη ἀρχῶν». «Ἂν ὁ σ. Ἀκίμοφ θέλει νά τοποθετήσει τό ζήτημα σέ βάση ἀρχῶν, — ἀναφωνεῖ ὁ σ. Μάρτοφ, — ἐμεῖς δέν ἔχουμε καμιά ἀντίρηση, ἰδιαίτερα μιά καί ὁ σ. Ἀκίμοφ μίλησε γιά ἐνδεχόμενους συνδυασμούς στήν πάλη ἐνάντια σέ δυό ρεύματα. Πρέπει *νά ἐπικυρώσουμε τή νίκη τῆς μιᾶς κατεύθυνσης* ὄχι μέ τήν ἔννοια (σημειῶστε ὅτι αὐτά λέγονται στήν *27η* συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου!) ὅτι ὑποκλινόμαστε ἀκόμα μιά φορά μπροστά στήν „Ἴσκρα", ἀλλά μέ τήν ἔννοια ὅτι *ἀποχαιρετοῦμε ὁριστικά ὅλους τούς ἐνδεχόμενους συνδυασμούς, γιά τούς ὁποίους ἄρχισε νά μιλάει ὁ σ. Ἀκίμοφ*» (282. Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου).

Νά ἡ εἰκόνα: *ἀφοῦ* τέλειωσαν στό συνέδριο ὅλες οἱ συζητήσεις γιά τό πρόγραμμα, ὁ σ. Μάρτοφ ἐξακολούθησε ἀκόμα *νά ἀποχαιρετᾶ ὁριστικά* ὅλους τούς ἐνδεχόμενους συνδυασμούς... ὅσο δέν εἶχε ἀκόμα ὑποστεῖ τήν ἥττα στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων! Στό συνέδριο ὁ σ. Μάρτοφ «ἀποχαιρετᾶ ὁριστικά» ἀκριβῶς ἐκεῖνον τόν *ἐνδεχόμενο* «συνδυασμό» πού πραγματοποιεῖ λίαν αἰσίως τήν *ἑπομένη τοῦ συνεδρίου*. Ὁ σ. Ἀκίμοφ ὅμως φάνηκε *ἀπό τότε κιόλας* πολύ πιό διορατικός ἀπό τόν σ. Μάρτοφ· ὁ σ. Ἀκίμοφ ἀναφέρθηκε στήν πεντάχρονη δουλειά τῆς «παλιᾶς κομματικῆς ὀργάνωσης πού μέ τή θέληση τοῦ πρώτου συνεδρίου ἔφερε τήν ὀνομασία ἐπιτροπή», καί τελείωσε μ' ἕνα πολύ φαρμακερό, *μοιραῖο* κέντρισμα: «Ὅσο γιά τή γνώμη τοῦ σ. Μάρτοφ ὅτι οἱ ἐλπίδες μου γιά ἐμφάνιση ἄλλου ρεύματος μέσα στό κόμμα μας εἶναι μάταιες, πρέπει νά πῶ ὅτι *ἀκόμα καί ὁ ἴδιος μοῦ ἐμπνέει ἐλπίδες*» (σελ. 283. Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου).

Ναί, πρέπει νά ὁμολογήσουμε πώς ὁ σ. Μάρτοφ δικαίωσε περίλαμπρα τίς ἐλπίδες τοῦ σ. Ἀκίμοφ!

Ὁ σ. Μάρτοφ ἀκολούθησε τόν σ. Ἀκίμοφ ὅταν πείστηκε ὅτι αὐτός εἶχε δίκιο, ἔπειτα ἀπό τήν παραβίαση τῆς «συνέχειας» ἑνός παλιοῦ κομματικοῦ ὀργάνου πού θεωροῦνταν ὅτι λειτουργοῦσε τρία χρόνια. Δέν κόστισε λοιπόν ἀκριβά στόν σ. Ἀκίμοφ ἡ νίκη του.

Ὡστόσο στό συνέδριο τάχθηκαν ὑπέρ τοῦ Ἀκίμοφ — καί τάχθηκαν μέ συνέπεια — μόνο οἱ σ. σ. Μαρτίνοφ, Μπροῦκερ καί οἱ μπουντιστές (8 ψῆφοι). Ὁ σ. Γεγκόροφ σάν πραγματικός ἀρχηγός τοῦ «κέντρου» ἀκολουθεῖ τή χρυσή μέση ὁδό: συμφωνεῖ, βλέπετε, μέ τούς ἰσκριστές, τούς «συμπαθεῖ» (σελ. 282) καί *ἀπο-*

δείχνει τή συμπάθειά του αὐτή μέ τήν *πρόταση* (σελ. 283) νά παρακαμφθεῖ ἐντελῶς τό ζήτημα ἀρχῶν πού ἀνακινήθηκε, *νά ἀποσιωπηθεῖ* καί τό ζήτημα τοῦ Συνδέσμου καί τό ζήτημα τῆς Ἕνωσης. Ἡ πρόταση ἀπορίπτεται μέ 27 ψήφους ὑπέρ καί 15 κατά. Προφανῶς, ἐκτός ἀπό τούς ἀντιισκριστές (8), σχεδόν ὅλο τό «κέντρο» (10) ψηφίζει μαζί μέ τόν σ. Γεγκόροφ (τό σύνολο αὐτῶν πού ψήφισαν ἦταν 42, συνεπῶς ἕνας σημαντικός ἀριθμός ψήφισε λευκό ἤ *ἔλειπε*, ὅπως συνέβαινε συχνά στίς ψηφοφορίες πού δέν εἶχαν ἐνδιαφέρον ἤ πού γιά τό ἀποτέλεσμά τους *δέν* ὑπῆρχε *ἀμφιβολία*). *Μόλις ἀρχίσει νά γίνεται λόγος* γιά ἐφαρμογή *στήν πράξη τῶν ἰσκρικῶν ἀρχῶν*, ἀποδείχνεται ἀμέσως πώς ἡ «συμπάθεια» τοῦ «κέντρου» ὑπάρχει μόνο *στά λόγια* καί μᾶς ἀκολουθοῦν ὄχι περισσότεροι ἀπό τριάντα ἤ τριάντα καί κάτι ψῆφοι. Οἱ συζητήσεις καί οἱ ψηφοφορίες πού ἔγιναν πάνω στήν πρόταση τοῦ Ροῦσοφ (ν᾽ ἀναγνωριστεῖ ὁ Σύνδεσμος *γιά μοναδική* ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ) τό δείχνουν αὐτό ἀκόμα πιό παραστατικά. Οἱ ἀντιισκριστές καί ὁ «βάλτος» παίρνουν πιά ἀνοιχτά θέση *ἀρχῶν*, καί τή θέση αὐτή τήν ὑποστηρίζουν οἱ σ. σ. Λίμπερ καί Γεγκόροφ πού δηλώνουν πώς ἡ πρόταση τοῦ σ. Ροῦσοφ δέν ἐπιτρέπεται νά μπεῖ σέ ψηφοφορία, ὅτι εἶναι παράνομη: «Ἡ πρόταση αὐτή συντρίβει ὅλες τίς ἄλλες ὀργανώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ» (Γεγκόροφ). Καί ὁ ὁμιλητής, μή θέλοντας νά πάρει μέρος στή «συντριβή τῶν ὀργανώσεων», ὄχι μόνο ἀρνεῖται νά ψηφίσει, ἀλλά καί ἐγκαταλείπει τήν αἴθουσα. Πρέπει ὡστόσο νά ποῦμε καί τοῦ ἡγέτη τοῦ «κέντρου» τό δίκιο: ἔδειξε πώς πιστεύει δέκα φορές περισσότερο (στίς λαθεμένες ἀρχές του) καί πώς ἔχει περισσότερο πολιτικό ἀνδρισμό ἀπ᾽ ὅ,τι ὁ σ. Μάρτοφ καί Σία· ὑπεράσπιζε τή «συντριβόμενη» ὀργάνωση *ὄχι μόνο τότε ὅταν ἐπρόκειτο γιά τό δικό του ὅμιλο* πού εἶχε νικηθεῖ σέ ἀνοιχτή πάλη.

Μέ 27 ψήφους ὑπέρ καί 15 κατά ἀποφασίζεται ὅτι ἐπιτρέπεται νά μπεῖ σέ ψηφοφορία ἡ πρόταση τοῦ σ. Ροῦσοφ καί ἔπειτα ψηφίζεται μέ 25 ὑπέρ καί 17 κατά. Ἄν σ᾽ αὐτούς τούς 17 προσθέσουμε τόν σ. Γεγκόροφ πού ἀπουσίαζε, ἔχουμε *τό πλῆρες σύνολο (18) τῶν ἀντιισκριστῶν καί τοῦ «κέντρου»*.

Ὁλόκληρο τό ἄρθρο 13 τοῦ καταστατικοῦ γιά τήν ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ ψηφίζεται μόνο *μέ 31 ψήφους* ὑπέρ, 12 κατά καί ἔξι λευκούς. Τόν ἀριθμό αὐτόν, 31, πού μᾶς δείχνει κατά προσέγγιση τόν ἀριθμό τῶν ἰσκριστῶν στό συνέδριο, δηλ. τῶν ἀνθρώπων πού ὑπεράσπιζαν μέ συνέπεια καί πού ἐφάρμοζαν *στήν πράξη* τίς ἀπόψεις τῆς «Ἴσκρα», τόν συναντᾶμε ἤδη τουλά-

χιστον γιά *ἕκτη φορά* στήν ἀνάλυση τῶν ψηφοφοριῶν τοῦ συνεδρίου (σειρά προτεραιότητας τοῦ ζητήματος τῆς Μπούντ στήν ἡμερησία διάταξη, ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ, διάλυση τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» καί δυό ψηφοφορίες γιά τό ἀγροτικό πρόγραμμα). Ὡστόσο ὁ σ. Μάρτοφ θέλει νά μᾶς βεβαιώσει στά σοβαρά ὅτι δέν ὑπάρχει καμιά αἰτιολογία γιά νά γίνεται διαχωρισμός μιᾶς τόσο «στενῆς» ὁμάδας ἰσκριστῶν!

Δέν μποροῦμε ἐπίσης νά μή σημειώσουμε ὅτι ἡ ἀποδοχή τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ καταστατικοῦ προκάλεσε ἐξαιρετικά χαρακτηριστικές συζητήσεις ἀπ' ἀφορμή τή δήλωση τῶν σ. σ. Ἀκίμοφ καί Μαρτίνοφ ὅτι «ἀρνοῦνται νά πάρουν μέρος στήν ψηφοφορία» (σελ. 288). Τό γραφεῖο τοῦ συνεδρίου συζήτησε αὐτή τή δήλωση καί ἀποφάνθηκε — ἐντελῶς δικαιολογημένα — ὅτι ἀκόμα καί τό ἄμεσο κλείσιμο τῆς Ἕνωσης δέ θάδινε στούς ἀντιπροσώπους τῆς Ἕνωσης κανένα δικαίωμα ν' ἀρνηθοῦν νά πάρουν μέρος στίς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου. Ἡ ἄρνηση συμμετοχῆς στίς ψηφοφορίες εἶναι πράγμα ἀπόλυτα ἀντικανονικό καί ἀπαράδεχτο, αὐτή εἶναι ἡ ἄποψη πού ὑποστήριζε μαζί μέ τό γραφεῖο ὁλόκληρο τό συνέδριο, μαζί καί οἱ ἰσκριστές ἐκεῖνοι τῆς μειοψηφίας, πού στήν 28η συνεδρίαση *καταδίκαζαν μέ θέρμη αὐτό πού ἔκαναν οἱ ἴδιοι στήν 31η!* Ὅταν ὁ σ. Μαρτίνοφ ἄρχισε νά ὑπερασπίζει τή δήλωσή του (σελ. 291), ξεσηκώθηκαν ἐνάντιά του καί ὁ Πάβλοβιτς, καί ὁ Τρότσκι, καί ὁ Κάρσκι, καί ὁ Μάρτοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ εἶχε ἀπόλυτα ξεκαθαρισμένη ἐπίγνωση τῶν ὑποχρεώσεων τῆς δυσαρεστημένης μειοψηφίας (ὥς τή στιγμή πού ἔμεινε ὁ ἴδιος μειοψηφία!) καί ρητόρευε σχετικά μ' αὐτές μ' ἐξαιρετικά διδαχτικό τόνο. «Ἤ εἶστε σύνεδροι, — ἀναφωνοῦσε ἀπευθυνόμενος στούς σ. σ. Ἀκίμοφ καί Μαρτίνοφ, — καί τότε *ὀφείλετε* νά συμμετέχετε σ' *ὅλες* τίς ἐργασίες του» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου· τότε ἀκόμα ὁ σ. Μάρτοφ δέν ἔβλεπε τυπολατρεία καί γραφειοκρατία στήν ὑποταγή τῆς μειοψηφίας στήν πλειοψηφία!) «ἤ δέν εἶστε σύνεδροι καί τότε δέν μπορεῖτε νά παραμένετε στή συνεδρίαση... Μέ τή δήλωσή τους οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἕνωσης μέ ἀναγκάζουν νά βάλω δυό ἐρωτήματα: ἄν εἶναι μέλη τοῦ κόμματος καί ἄν εἶναι σύνεδροι» (σελ. 292).

Ὁ σ. Μάρτοφ διδάσκει στόν σ. Ἀκίμοφ τίς ὑποχρεώσεις τοῦ μέλους τοῦ κόμματος! Ὁ σ. Ἀκίμοφ ὅμως δέν εἶπε τοῦ κάκου ὅτι στηρίζει κάποιες ἐλπίδες στόν σ. Μάρτοφ... Ὡστόσο οἱ ἐλπίδες αὐτές ἦταν μοιραῖο νά πραγματοποιηθοῦν μόνο *ὕστερα* ἀπό τήν ἥττα τοῦ Μάρτοφ στίς ἐκλογές. Ὅταν δέν ἐπρόκει-

το γιά τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του, ἀλλά γιά ἄλλους, ὁ σ. Μάρτοφ ἔμενε κουφός ἀκόμα καί στήν τρομερή λέξη «ἔκτακτος νόμος», πού *τήν πρωτολάνσαρε* (ἄν δέν κάνω λάθος) *ὁ σ. Μαρτίνοφ*. «Οἱ ἐξηγήσεις πού μᾶς δόθηκαν, — ἀπαντάει ὁ σ. Μαρτίνοφ σ' ἐκείνους πού προσπαθοῦσαν νά τόν πείσουν νά ἀνακαλέσει τή δήλωσή του, — δέν ξεκαθάρισαν ἄν ἡ ἀπόφαση ἦταν ἀπόφαση ἀρχῶν ἤ ἕνα *ἔκτακτο μέτρο* ἐνάντια στήν Ἕνωση. Στήν περίπτωση αὐτή θεωροῦμε πώς ἔχουν προσβάλει τήν Ἕνωση. Στόν σύντροφο Γεγκόροφ, ὅπως καί σ' ἐμᾶς, δημιουργήθηκε ἡ ἐντύπωση πώς αὐτό εἶναι *ἔκτακτος νόμος* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου) ἐνάντια στήν Ἕνωση, καί γι' αὐτό ὁ σ. Γεγκόροφ ἐγκατέλειψε καί τήν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων» (295). Τόσο ὁ σ. Μάρτοφ ὅσο καί ὁ σ. Τρότσκι ἐξεγείρονται ἔντονα, μαζί μέ τόν Πλεχάνοφ, ἐνάντια στήν ἀνόητη, *πραγματικά ἀνόητη*, ἰδέα νά θεωρεῖται *προσβολή* μιά ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου, καί ὁ σ. Τρότσκι, ὑπερασπίζοντας τήν ἀπόφαση πού πῆρε μέ πρότασή του τό συνέδριο (ὅτι οἱ σ. σ. Ἀκίμοφ καί Μαρτίνοφ μποροῦν νά θεωροῦν τούς ἑαυτούς τους ἐντελῶς ἱκανοποιημένους), βεβαιώνει πώς ἡ ἀπόφαση εἶναι ἀπόφαση ἀρχῶν καί δέν ἔχει φιλισταϊκό χαρακτήρα, καί *δέ μᾶς ἐνδιαφέρει ἄν κάποιος προσβλήθηκε ἀπ' αὐτή*» (σελ. 296). Ἀποδείχτηκε ὅμως πολύ σύντομα ὅτι τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων καί ὁ φιλισταϊσμός στό κόμμα μας εἶναι ἀκόμα πάρα πολύ ἰσχυρά, καί τά περήφανα λόγια πού ἔχω ὑπογραμμίσει ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι κούφια ἠχηρή φράση.

Οἱ σ. σ. Ἀκίμοφ καί Μαρτίνοφ ἀρνήθηκαν ν' ἀποσύρουν τή δήλωσή τους καί ἐγκατέλειψαν τό συνέδριο κάτω ἀπό τίς γενικές ἀναφωνήσεις τῶν ἀντιπροσώπων: «ἐντελῶς ἀδικαιολόγητα!».

ιγ) ΕΚΛΟΓΕΣ. ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Ὕστερα ἀπό τήν ἀποδοχή τοῦ καταστατικοῦ, τό συνέδριο πῆρε ἀπόφαση γιά τίς περιφερειακές ὀργανώσεις, μιά σειρά ἀποφάσεις γιά διάφορες κομματικές ὀργανώσεις καί, ἔπειτα ἀπό τίς ἐξαιρετικά διδαχτικές συζητήσεις σχετικά μέ τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» πού ἔχω ἀναλύσει παραπάνω, πέρασε στό ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος.

Ξέρουμε ἤδη ὅτι ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα», ἀπό τήν ὁποία ὅλο τό συνέδριο περίμενε μιά αὐθεντική πρόταση ὑποψηφίων, διασπάστηκε στό ζήτημα αὐτό, γιατί ἡ *μειοψηφία* τῆς ὀργάνωσης θέλησε νά δοκιμάσει στήν ἀνοιχτή καί ἐλεύθερη πάλη τοῦ

συνεδρίου, μήπως κατόρθωνε νά καταχτήσει τήν *πλειοψηφία*. Ξέρουμε ἐπίσης ὅτι πολύ πρίν ἀπό τό συνέδριο καί στό συνέδριο ἦταν γνωστό σ' ὅλους τούς ἀντιπροσώπους ὅτι σχεδιαζόταν ἡ *ἀνανέωση* τῆς σύνταξης μέ τήν ἐκλογή δυό τριάδων, μιᾶς γιά τό ΚΟ καί μιᾶς γιά τήν ΚΕ. Ἄς σταθοῦμε πιό λεπτομερειακά σ' αὐτό τό σχέδιο γιά νά διευκρινίσουμε τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στό συνέδριο.

Ὁρίστε τό ἀκριβές κείμενο τοῦ σχολίου μου σχετικά μέ τό σχέδιο ἀπόφασης γιά τήν Tagesordnung τοῦ συνεδρίου, σχολίου ὅπου εἶχα διατυπώσει τό σχέδιο * αὐτό ἀνανέωσης: «Τό συνέδριο ἐκλέγει τρία πρόσωπα γιά τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί τρία γιά τήν ΚΕ. Αὐτά τά ἕξι πρόσωπα *ἀπό κοινοῦ*, μέ πλειοψηφία τῶν $^2/_3$, συμπληρώνουν, ἄν εἶναι ἀνάγκη, τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί τήν ΚΕ μέ πρόσληψη καί ὑποβάλλουν σχετική ἔκθεση στό συνέδριο. Μετά τήν ἐπικύρωση τῆς ἔκθεσης αὐτῆς ἀπό τό συνέδριο, ἡ παραπέρα πρόσληψη γίνεται ἀπό τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί ἀπό τήν ΚΕ χωριστά».

Τό κείμενο αὐτό κάνει τό σχέδιο σαφές, ἀπόλυτα συγκεκριμένο καί χωρίς διφορούμενα: τό σχέδιο σημαίνει *ἀνανέωση* τῆς σύνταξης *μέ συμμετοχή* στή λήψη τῆς ἀπόφασης γιά τήν πρόσληψη τῶν πιό σημαντικῶν καθοδηγητῶν τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς. Καί τά δυό προαναφερόμενα γνωρίσματα τοῦ σχεδίου αὐτοῦ προβάλλουν καθαρά γιά τόν καθένα πού θά κάνει τόν κόπο νά διαβάσει κάπως προσεχτικά τό κείμενο πού παρέθεσα. Σήμερα ὅμως ἀναγκάζεται κανείς νά σταθεῖ στήν ἐξήγηση ἀκόμα καί τῶν πιό στοιχειώδικων πραγμάτων. Τό σχέδιο σημαίνει ἀκριβῶς *ἀνανέωση* τῆς σύνταξης, δέ σημαίνει οὔτε ὑποχρεωτική διεύρυνση οὔτε ὑποχρεωτική ἐλάττωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν της, ἀλλά ἀνανέωσή της καί μόνο, ἀφοῦ τό ζήτημα τῆς πιθανῆς διεύρυνσης ἤ ἐλάττωσης μένει *ἀνοιχτό:* πρόσληψη προβλέπεται μόνο στήν περίπτωση πού *εἶναι ἀπαραίτητη*. Ἀνάμεσα στίς ἀπόψεις πού διατυπώθηκαν ἀπό διαφόρους καί πού ἀφοροῦσαν αὐτή τήν ἀνανέωση, ὑπῆρχαν καί σχέδια μιᾶς ἐνδεχόμενης ἐλάττωσης ἤ καί αὔξησης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς σύνταξης ὥς τούς ἑφτά (προσωπικά θεωροῦσα πάντοτε τήν ἑφτάδα ἀσύγκριτα πιό σκόπιμη ἀπό τήν ἑξάδα) καί μάλιστα αὔξησης τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῦ ὥς τούς ἕνδεκα (αὐτό τό θεωροῦσα δυνατό σέ περίπτωση εἰρηνικῆς ἕνωσης μέ ὅλες τίς σοσιαλδημοκρα-

* Βλ. τό «Γράμμα» μου «πρός τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα"» σελ. 5, καί τά πραχτικά τοῦ Συνδέσμου, σελ. 53.

τικές όργανώσεις γενικά, ίδιαίτερα μέ τήν Μπούντ καί τήν πολωνική σοσιαλδημοκρατία). Τό πιό βασικό ὅμως πού συνήθως τό ξεχνᾶνε οἱ ἄνθρωποι πού μιλᾶνε γιά «τριάδα», εἶναι *ἡ ἀξίωση ὅπως στήν ἐπίλυση τοῦ ζητήματος τῆς παραπέρα πρόσληψης στό ΚΟ συμμετέχουν μέλη τῆς ΚΕ.* Οὔτε ἕνας σύντροφος ἀπ' ὅλα τά μέλη τῆς «μειοψηφίας» τῆς ὀργάνωσης καί τοῦ συνεδρίου, πού ἤξεραν αὐτό τό σχέδιο καί τό ἐπιδοκίμαζαν (εἴτε μέ μιά ειδική διατύπωση τῆς συγκατάθεσής τους εἴτε σιωπηρά), δέν ἔκανε τόν κόπο νά ἐξηγήσει τή σημασία τῆς ἀξίωσης αὐτῆς. Πρῶτο, γιά ποιό λόγο σάν ἀφετηρία γιά τήν ἀνανέωση τῆς σύνταξης πάρθηκε ἡ τριάδα καί μόνο ἡ τριάδα; Εἶναι ὁλοφάνερο πώς αὐτό θά ἦταν *ἐντελῶς παράλογο*, ἄν *ὁ μόνος* ἤ τουλάχιστον ὁ κύριος λόγος ἦταν ἡ *διεύρυνση* τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου, ἄν τό ὄργανο αὐτό θεωροῦνταν πραγματικά «ἁρμονικό». Θά ἦταν παράξενο, ἄν γιά τή διεύρυνση ἑνός «ἁρμονικοῦ» ὀργάνου *ξεκινοῦσε* κανείς ὄχι ἀπό ὁλόκληρο τό ὄργανο αὐτό, ἀλλά μόνο ἀπό ἕνα *μέρος του*. Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι δέ θεωροῦνταν *ὅλα* τά μέλη τοῦ ὀργάνου τελείως κατάλληλα γιά νά ἐξετάσουν καί *ν' ἀποφασίσουν* τό ζήτημα τῆς ἀνανέωσης τῆς σύνθεσής του, τῆς μετατροπῆς τοῦ παλιοῦ στενοῦ ὁμίλου τῆς σύνταξης σέ *κομματικό ὄργανο*. Εἶναι ὁλοφάνερο πώς ἀκόμα κι ἐκεῖνοι πού προσωπικά ἤθελαν νά γίνει ἡ ἀνανέωση μέ τή μορφή τῆς διεύρυνσης, παραδέχονταν πώς ἡ παλιά σύνθεση δέν ἦταν ἁρμονική καί δέν ἀνταποκρινόταν στό ἰδανικό ἑνός κομματικοῦ ὀργάνου, γιατί διαφορετικά δέ θά ὑπῆρχε λόγος γιά νά διευρυνθεῖ ἡ ἑξάδα, νά ἐλαττωθεῖ *πρῶτα* σέ *τριάδα*. Ἐπαναλαβαίνω: αὐτό εἶναι αὐτονόητο, καί μόνο τό γεγονός ὅτι τό ζήτημα μπλέχτηκε προσωρινά μέ «προσωπικά» ζητήματα μποροῦσε νά σέ κάνει νά τό ξεχάσεις.

Δεύτερο, ἀπό τό κείμενο πού παρατίθεται παραπάνω, εἶναι φανερό πώς γιά τή διεύρυνση τῆς τριάδας δέν θά ἦταν ἀρκετή οὔτε καί *ἡ συγκατάθεση καί τῶν τριῶν μελῶν τοῦ ΚΟ*. Κι αὐτό ἐπίσης δέν παίρνεται ποτέ ὑπόψη. Γιά τήν πρόσληψη χρειάζονται τά $^2/_3$ τῆς *ἑξάδας*, δηλ. *τέσσερις* ψῆφοι· συνεπῶς θά ἀρκοῦσε τά τρία ἐκλεγμένα μέλη τῆς ΚΕ νά χρησιμοποιήσουν ἁπλῶς τό «veto», καί *δέ θά ἦταν δυνατή καμιά διεύρυνση τῆς τριάδας*. Ἀντίθετα, κι ἄν ἀκόμα δυό ἀπό τά τρία μέλη τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ ἦταν ἐνάντια στήν παραπέρα πρόσληψη, — ἡ πρόσληψη θά μποροῦσε ὡστόσο νά πραγματοποιηθεῖ, ἄν γι' αὐτή συμφωνοῦσαν καί τά τρία μέλη τῆς ΚΕ. Εἶναι λοιπόν ὁλοφάνερο ὅτι, μέ τή μετατροπή τοῦ παλιοῦ στενοῦ ὁμίλου σέ κομματικό ὄρ-

γανο, ἡ πρόθεση ἦταν νά δοθεῖ ἡ *καθοριστική* ψῆφος στούς ἐκλεγμένους ἀπό τό συνέδριο καθοδηγητές τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς. Ποιούς περίπου συντρόφους προορίζαμε γι' αὐτό τό σκοπό φαίνεται ἀπό τό ὅτι ἡ σύνταξη πρίν ἀπό τό συνέδριο ἐξέλεξε ὁμόφωνα σάν ἕβδομο μέλος της τόν σ. Πάβλοβιτς, σέ περίπτωση πού στό συνέδριο θά χρειαζόταν νά μιλήσει ἐξονόματος τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου· ἐκτός ἀπό τόν σύντροφο Πάβλοβιτς, στή θέση τοῦ ἕβδομου εἶχε προταθεῖ ἕνα παλιό μέλος τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» καί μέλος τῆς ΟΕ *πού ἀργότερα ἐκλέχτηκε μέλος τῆς ΚΕ*[111].

Ἔτσι ἦταν ὁλοφάνερο πώς τό σχέδιο ἐκλογῆς τῶν δυό τριάδων ἀπέβλεπε: 1) στήν ἀνανέωση τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς, 2) στήν ἀπαλλαγή της ἀπό ὁρισμένα γνωρίσματα τοῦ παλιοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων, πού δέν ἔχει θέση σ' ἕνα κομματικό ὄργανο (ἄν δέν ὑπῆρχε τίποτε ἀπό τό ὁποῖο θά ἔπρεπε νά ἀπαλλαγοῦμε, τότε δέ θά ὑπῆρχε λόγος καί νά ἐπινοοῦμε τήν ἰδέα τῆς ἀρχικῆς τριάδας!), τέλος 3) στήν ἀπαλλαγή τῆς φιλολογικῆς ὁμάδας ἀπό τά «θεοκρατικά» γνωρίσματα (ἀπαλλαγή μέ τό τράβηγμα διακεκριμένων στελεχῶν τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς *στήν ἐπίλυση* τοῦ ζητήματος τῆς διεύρυνσης τῆς τριάδας). Τό σχέδιο αὐτό πού ἦταν γνωστό σέ ὅλους τούς συντάχτες, βασιζόταν, ὅπως ἦταν φανερό, στήν *τρίχρονη πείρα* τῆς δουλειᾶς καί ἀνταποκρινόταν στίς ἐφαρμοζόμενες ἀπό μᾶς μέ *ἀπόλυτη* συνέπεια ἀρχές τῆς ἐπαναστατικῆς ὀργάνωσης: τόν καιρό τῆς *διασπορᾶς*, ὅταν ἐμφανίστηκε ἡ «Ἴσκρα», ὁρισμένες ὁμάδες συχνά σχηματίζονταν τυχαῖα καί αὐθόρμητα κι ἔπασχαν ἀναπόφευχτα ἀπό ὁρισμένες βλαβερές ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων. Ἡ δημιουργία κόμματος προϋπέθετε τήν ἐξάλειψη τῶν γνωρισμάτων αὐτῶν κι ἀπαιτοῦσε τήν ἐξάλειψή τους· ἡ συμμετοχή διακεκριμένων στελεχῶν τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς στό ἔργο τῆς ἐξάλειψης αὐτῆς ἦταν *ἀπαραίτητη*, ἐπειδή ὁρισμένα μέλη τῆς σύνταξης ἦταν *πάντοτε* ἐπιφορτισμένα μέ ὀργανωτικές δουλειές, κι ἔπρεπε στό σύστημα τῶν κομματικῶν ὀργάνων νά συμπεριληφθεῖ ὄχι ἁπλῶς μιά ὁμάδα δημοσιολόγων, ἀλλά ὁμάδα πολιτικῶν καθοδηγητῶν. Τό ὅτι ἐμπιστευθήκαμε τό συνέδριο νά ἐκλέξει αὐτό τήν ἀρχική τριάδα, ἦταν ἐπίσης κάτι τό φυσικό ἀπό τήν ἄποψη τῆς πολιτικῆς πού ἀκολουθοῦσε πάντοτε ἡ «Ἴσκρα»: ἑτοιμάσαμε τό συνέδριο μέ τή μεγαλύτερη *προσοχή*, ἀφοῦ προηγούμενα περιμείναμε νά διευκρινιστοῦν *πέρα γιά πέρα* τά ἐπίμαχα ζητήματα ἀρχῶν πού ἀφοροῦν τό πρόγραμμα, τήν ταχτική καί τήν ὀργάνωση· *δέν ἀμφιβάλλαμε* ὅτι τό συνέ-

δριο θά εἶναι *ἰσκρικό* μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ τεράστια πλειοψηφία στά βασικά αὐτά ζητήματα θά εἶναι ὁμόθυμη (αὐτό τό μαρτυροῦσαν ἐνμέρει καί οἱ ἀποφάσεις σχετικά μέ τήν ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» σάν καθοδηγητικοῦ ὀργάνου)· γι' αὐτό *ἤμασταν ὑποχρεωμένοι* ν' ἀφήσουμε στούς συντρόφους πού εἶχαν σηκώσει στίς πλάτες τους ὅλη τή δουλειά γιά τή διάδοση τῶν ἰδεῶν τῆς «Ἴσκρα» καί τήν προετοιμασία τῆς μετατροπῆς της σέ κόμμα, — ν' ἀφήσουμε *σ' αὐτούς τούς ἴδιους* νά λύσουν τό ζήτημα ποιοί εἶναι οἱ πιό κατάλληλοι ὑποψήφιοι γιά τό νέο κομματικό ὄργανο. *Μόνο* μέ τό γεγονός ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἐκλογῆς «δυό τριάδων» ἦταν κάτι τό φυσικό, *μόνο* μέ τό γεγονός ὅτι ἡ ἰδέα αὐτή ἦταν *ἀπόλυτα συνταιριασμένη* μέ ὅλη τήν ὥς τότε πολιτική τῆς «Ἴσκρα» καί μέ ὅλα ὅσα ἤξεραν γιά τήν «Ἴσκρα» τά πρόσωπα πού βρίσκονταν κάπως κοντά στήν ὑπόθεση, μόνο μέ τό γεγονός αὐτό *μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ* ἡ γενική ἐπιδοκιμασία τῆς ἰδέας αὐτῆς καί ἡ μή προβολή ὁποιασδήποτε ἄλλης πού νά τήν ἀνταγωνίζεται.

Γι' αὐτό καί πρότεινε ὁ σ. Ροῦσοφ στό συνέδριο νά ἐκλεγοῦν, κατά πρῶτο λόγο, *δυό τριάδες*. Οἱ ὀπαδοί τοῦ Μάρτοφ πού μᾶς *γνωστοποιοῦσε γραφτά ὅτι τό σχέδιο αὐτό συνδέεται μέ τήν ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό, οὔτε κάν σκέφτηκαν* ὡστόσο νά μετατοπίσουν τή συζήτηση ἀπό τό θέμα τῆς ἑξάδας καί τῆς τριάδας στό ζήτημα ἄν ἦταν σωστή ἤ ὄχι ἡ κατηγορία αὐτή. *Οὔτε ἕνας ἀπ' αὐτούς* δέν ἔκανε νύξη γι' αὐτό τό πράγμα! *Οὔτε ἕνας ἀπ' αὐτούς δέν τόλμησε νά πεῖ λέξη* γιά τή διαφορά ἀρχῶν στίς ἀποχρώσεις πού συνδέονταν μέ τήν ἑξάδα καί τήν τριάδα. Προτίμησαν μιά πιό συνηθισμένη καί φτηνή μέθοδο, — νά κάνουν ἔκκληση στή *συμπόνια*, νά μιλᾶνε γιά *ἐνδεχόμενη προσβολή*, νά προσποιοῦνται ὅτι *τό ζήτημα τῆς σύνταξης ἔχει πιά λυθεῖ* μέ τήν ὀνομασία τῆς «Ἴσκρα» σέ Κεντρικό Ὄργανο. Αὐτό τό τελευταῖο ἐπιχείρημα πού ὁ σ. Κολτσόφ ἀντέταξε στόν σ. Ροῦσοφ, ἀποτελεῖ *καθαρή ἀπάτη*. Στήν ἡμερησία διάταξη τοῦ συνεδρίου μπῆκαν — φυσικά ὄχι τυχαῖα — δυό εἰδικά θέματα (βλ. σελ. 10 τῶν πραχτικῶν): θέμα 4 — «ΚΟ τοῦ κόμματος» καί θέμα 18 — «Ἐκλογή ΚΕ καί σύνταξης τοῦ ΚΟ». Πρῶτο αὐτό. Δεύτερο, ὅταν ὁριζόταν τό ΚΟ, *ὅλοι* οἱ ἀντιπρόσωποι δήλωσαν κατηγορηματικά ὅτι μ' αὐτό *δέν* ἐπικυρώνεται ἡ συνταχτική ἐπιτροπή, ἀλλά μόνο ἡ κατεύθυνση *, δέν ἀκούστηκε *καμιά διαμαρτυρία* ἐνάντια στίς δηλώσεις αὐτές.

* Βλ. σελ. 140 τῶν πραχτικῶν, τήν ὁμιλία τοῦ *Ἀκίμοφ:* ...«μοῦ λένε ὅτι γιά τίς ἐκλογές στό ΚΟ θά μιλήσουμε στό τέλος», τό λόγο τοῦ *Μουραβιόφ*

Συνεπῶς ἡ δήλωση ὅτι τό συνέδριο, ἐπικυρώνοντας ἕνα συγκεκριμένο ὄργανο, μ' αὐτή του τήν πράξη ἔχει ἤδη ἐπικυρώσει οὐσιαστικά καί τή σύνταξη, — δήλωση πού ἐπαναλήφθηκε πολλές φορές ἀπό τούς ὀπαδούς τῆς μειοψηφίας (ἀπό τόν Κολτσόφ, σελ. 321, ἀπό τόν Ποσάντοβσκι, στήν ἴδια, ἀπό τόν Ποπόφ, σελ. 322 καί ἀπό πολλούς ἄλλους), — ἦταν *ἀπό τά ἴδια τά πράγματα ἐντελῶς λαθεμένη*. Ἦταν ἕνας ὁλοφάνερος γιά ὅλους *ἑλιγμός* πού ἀπέβλεπε στήν κάλυψη τῆς *ὑποχώρησης* ἀπό τή θέση πού εἶχε παρθεῖ ὅταν *ὅλοι* οἱ ἀντιπρόσωποι μποροῦσαν ἀκόμα νά κρατοῦν μιά στάση *πραγματικά ἀμερόληπτη* στό ζήτημα τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Ἡ ὑποχώρηση δέν μποροῦσε νά δικαιολογηθεῖ οὔτε ἀπό λόγους ἀρχῶν (γιατί ἦταν πάρα πολύ *ἀσύμφορο* γιά τή μειοψηφία νά ἀνακινήσει *στό συνέδριο* ζήτημα «ψεύτικης κατηγορίας γιά ὀπορτουνισμό», γι' αὐτό *καί δέν ἔβγαλε τσιμουδιά* πάνω σ' αὐτό) οὔτε μέ στοιχεῖα *στηριζόμενα σέ γεγονότα* σχετικά μέ τήν πραγματική ἱκανότητα γιά δουλειά τῆς ἑξάδας ἤ τῆς τριάδας (γιατί καί ἡ ἁπλή ἐπαφή μέ τά στοιχεῖα αὐτά θά ἔδινε ἕνα σωρό ἐπιχειρήματα σέ βάρος τῆς μειοψηφίας). Ἀναγκάστηκαν νά καταφύγουν σέ *φράσεις* γιά «συμμετρικό σύνολο», γιά «ἁρμονικό συλλογικό ὄργανο», γιά «συμμετρικό καί κρυσταλλικά-ἑνιαῖο σύνολο» κτλ. Δέν εἶναι περίεργο πού στά ἐπιχειρήματα αὐτά δόθηκε ἀμέσως τό πραγματικό τους ὄνομα: «*ἀξιοθρήνητα λόγια*» (σελ. 328). Τό ἴδιο τό σχέδιο γιά τήν ἐκλογή τριάδας ἔδειχνε ἤδη καθαρά τήν ἔλλειψη «ἁρμονικότητας», ἐνῶ οἱ ἐντυπώσεις πού ἀποκόμισαν οἱ ἀντιπρόσωποι κατά τή συνεργασία τους πού βάσταξε πάνω ἀπό μήνα, τούς ἔδοσαν, ὅπως εἶναι φανερό, ἕνα σωρό ὑλικό γιά νά μποροῦν νά κρίνουν καί *μόνοι τους*. Ὅταν ὁ σ. Πο-

ἐνάντια στόν Ἀκίμοφ, «πού παίρνει πολύ κατάκαρδα τό ζήτημα τῆς μελλοντικῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ» (σελ. 141), τήν ὁμιλία τοῦ *Πάβλοβιτς* ὅτι, ὁρίζοντας τό ὄργανο, ἀποχτήσαμε ἕνα «συγκεκριμένο ὑλικό πού πάνω του μποροῦμε νά διεξάγουμε τίς ἐπιχειρήσεις, γιά τίς ὁποῖες τόσο φροντίζει ὁ σ. Ἀκίμοφ», καί ὅτι ὡς πρός τήν «ὑποταγή» τῆς «Ἴσκρα» στίς «ἀποφάσεις τοῦ κόμματος», δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει οὔτε ἴχνος ἀμφιβολίας (σελ. 142)· τήν ὁμιλία τοῦ *Τρότσκι:* «ἐφόσον δέν ἐπικυρώνουμε τή σύνταξη, τότε τί ἐπικυρώνουμε μέ τήν „Ἴσκρα“;... Ὄχι τόν τίτλο, μά τήν κατεύθυνση... ὄχι τόν τίτλο, μά τή σημαία» (σελ. 142)· τήν ὁμιλία τοῦ *Μαρτίνοφ:*... «Ὑποθέτω, ὅπως καί πολλοί ἄλλοι σύντροφοι, ὅτι συζητώντας τό ζήτημα τῆς ἀναγνώρισης τῆς „Ἴσκρα“, — δηλ. τῆς ἐφημερίδας μέ τή γνωστή κατεύθυνση, — σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου μας, δέν πρέπει τώρα νά θίγουμε τόν τρόπο τῆς ἐκλογῆς ἤ τῆς ἐπικύρωσης τῆς σύνταξής της· πάνω σ' αὐτό θά μιλήσουμε ἀργότερα, στό ἀντίστοιχο θέμα τῆς ἡμερησίας διάταξης»... (σελ. 143).

σάντοβσκι ἔκανε ὑπαινιγμό (ἀπρόσεχτα καί ἀπερίσκεπτα ἀπό τήν ἄποψή του: βλ. σελ. 321 καί 325 γιά τή «συμβατική» χρησιμοποίηση ἀπομέρους του τῆς λέξης «τραχύτητες») γι' αὐτό τό ὑλικό, τότε ὁ σ. Μουραβιόφ δήλωσε ἀνοιχτά: «Ἔχω τή γνώμη ὅτι ἡ πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου αὐτή τή στιγμή βλέπει ἐντελῶς ξεκάθαρα ὅτι τέτοιες* τραχύτητες ὑπάρχουν ἀναμφισβήτητα» (321). Ἡ μειοψηφία θέλησε νά καταλάβει τή λέξη «τραχύτητες» (πού λάνσαρε ὁ Ποσάντοβσκι καί ὄχι ὁ Μουραβιόφ) σάν κάτι τό ἀποκλειστικά προσωπικό καί δέν τόλμησε νά σηκώσει τό γάντι πού πέταξε ὁ σ. Μουραβιόφ, δέν τόλμησε νά προβάλει *οὔτε ἕνα* ἐπιχείρημα *πάνω στήν οὐσία τοῦ ζητήματος* γιά νά ὑπερασπίσει τήν ἑξάδα. Πρόκυψε μιά κωμικότατη γιά τή στειρότητά της διαμάχη: ἡ πλειοψηφία δηλώνει (μέ τό στόμα τοῦ σ. Μουραβιόφ) ὅτι *βλέπει ἐντελῶς ξεκάθαρα* τήν πραγματική σημασία τῆς ἑξάδας καί τῆς τριάδας, ἐνῶ ἡ μειοψηφία κάνει ἐπίμονα τόν κουφό καί ἰσχυρίζεται ὅτι «*δέν ἔχουμε τή δυνατότητα* νά ξεδιαλύνουμε αὐτό τό ζήτημα». Ἡ πλειοψηφία ὄχι μόνο θεωρεῖ δυνατό νά τό ξεδιαλύνει, ἀλλά τό ἔχει κιόλας «ξεδιαλύνει» καί λέει ὅτι τά ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἐξέτασης εἶναι *ἐντελῶς ξεκάθαρα* γι' αὐτήν, ἐνῶ ἡ μειοψηφία, κατά τά φαινόμενα, *φοβᾶται τήν ἐξέταση* καί γιά νά καλυφθεῖ καταφεύγει μόνο σέ «ἀξιοθρήνητα λόγια». Ἡ πλειοψηφία συνιστᾶ «νά ἔχουμε ὑπόψη ὅτι τό ΚΟ μας δέν εἶναι μόνο φιλολογική ὁμάδα», ἡ πλειοψηφία «θέλει ἐπικεφαλῆς τοῦ ΚΟ νά βρίσκονται *πρόσωπα ἐντελῶς καθορισμένα, γνωστά στό συνέδριο, πρόσωπα πού ν' ἀνταποκρίνονται στίς ἀπαιτήσεις*, γιά τίς ὁποῖες μίλησα» (δηλ. ὄχι μόνο στίς φιλολογικές ἀπαιτήσεις, σελ. 327, ὁμιλία τοῦ σ. Λάνγκε). Ἡ μειοψηφία δέν τολμᾶ καί πάλι νά σηκώσει τό γάντι καί δέ λέει λέξη ποιοί εἶναι, κατά τή γνώμη της, οἱ κατάλληλοι γιά ἕνα ὄργανο ὄχι μόνο φιλολογικό, ποιά εἶναι τά «αὐστηρῶς καθορισμένα καί γνωστά στό συνέδριο» πρόσωπα. Ἡ μειοψηφία κρύβεται, ὅπως καί προηγούμενα, πίσω ἀπό τήν περιβόητη «ἁρμονικότητα». Κάτι περισσότερο. Ἡ μειοψηφία χρησιμοποιεῖ ἐπιπλέον κι ἐπιχειρήματα

* Ποιές «τραχύτητες» ἀκριβῶς εἶχε ὑπόψη του ὁ σ. Ποσάντοβσκι, αὐτό δέν μπορέσαμε νά τό μάθουμε στό συνέδριο. Στήν ἴδια συνεδρίαση ὁ σ. Μουραβιόφ (σελ. 322) ἀμφισβήτησε τήν ὀρθότητα ἀπόδοσης τῆς σκέψης του καί κατά τή διάρκεια τῆς ἐπικύρωσης τῶν πραχτικῶν δήλωσε ἀνοιχτά ὅτι «μιλοῦσε γιά τίς τραχύτητες οἱ ὁποῖες παρουσιάστηκαν στίς συζητήσεις τοῦ συνεδρίου πάνω σέ διάφορα ζητήματα, τραχύτητες μέ χαρακτήρα ἀρχῶν πού ἡ ὕπαρξή τους τώρα εἶναι δυστυχῶς γεγονός πού κανείς δέ θά τό ἀρνηθεῖ» (σελ. 353).

ἀπολύτως λαθεμένα ἀπό ἄποψη ἀρχῶν καί πού γι' αὐτό προκαλοῦν δικαιολογημένα ἔντονη ἀντίδραση. «Τό συνέδριο, βλέπετε, δέν ἔχει οὔτε ἠθικό οὔτε πολιτικό δικαίωμα ν' ἀναδιοργανώσει τή σύνταξη» (Τρότσκι, σελ. 326), «αὐτό εἶναι πολύ λεπτό (sic!) ζήτημα» (ὁ ἴδιος), «*τί στάση πρέπει νά κρατήσουν τά μέλη τῆς σύνταξης πού δέν ἐκλέχτηκαν, ἀπέναντι στό γεγονός ὅτι τό συνέδριο δέν ἐπιθυμεῖ τήν παραπέρα παραμονή τους στή συνταχτική ἐπιτροπή;*» (Τσαριόφ, σελ. 324) *.

Τά ἐπιχειρήματα αὐτά μετατόπιζαν πιά ὁλότελα τό ζήτημα στό ἔδαφος *τῆς συμπόνιας καί τῆς προσβολῆς* καί ἀποτελοῦσαν ἀνοιχτή ὁμολογία τῆς χρεοκοπίας στόν τομέα τῶν πραγματικά θεμελιακῶν, τῶν πραγματικά πολιτικῶν ἐπιχειρημάτων. Καί ἡ πλειοψηφία χαρακτήρισε ἀμέσως τήν τοποθέτηση αὐτή τοῦ ζητήματος μέ τό *ἀληθινό* της ὄνομα: *φιλισταϊσμός* (σ. Ροῦσοφ). «'Από στόμα ἐπαναστατῶν, — εἶπε πολύ σωστά ὁ σ. Ροῦσοφ, — λέγονται τόσο παράξενα λόγια πού βρίσκονται σέ ὀξύτατη παραφωνία μέ τήν ἔννοια τῆς κομματικῆς δουλειᾶς, τῆς κομματικῆς ἠθικῆς. Τό βασικό ἐπιχείρημα στό ὁποῖο στηρίχθηκαν οἱ ἀντίπαλοι τῆς ἐκλογῆς τριάδων, συνοψίζεται σέ μιά *καθαρά φιλισταϊκή ἄποψη γιά τά κομματικά ζητήματα*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι παντοῦ δική μου)... «'Ακολουθώντας αὐτή τή μή κομματική, ἀλλά *φιλισταϊκή* ἄποψη, θά βρισκόμαστε σέ κάθε ἐκλογή μπροστά στό ἐρώτημα: μήπως προσβληθεῖ ὁ Πετρόφ πού δέν ἐκλέξανε αὐτόν, ἀλλά τόν 'Ιβανόφ, μήπως προσβληθεῖ τό τάδε μέλος τῆς ΟΕ πού δέν ἐκλέξανε αὐτό γιά τήν ΚΕ, ἀλλά ἕνα ἄλλο; Καί ποῦ θά μᾶς βγάλει, σύντροφοι, αὐτό; Ἄν συγκεντρωθήκαμε ἐδῶ γιά νά δημιουργήσουμε ἕνα κόμμα καί *ὄχι γιά νά ἀνταλλάξουμε εὐχάριστους λόγους, ὄχι γιά νά ἐπιδείξουμε μικροαστικές ἁβρότητες*, τότε δέν μποροῦμε καθόλου νά συμφωνήσουμε μέ τήν ἄποψη αὐτή. Πρόκειται *νά ἐκλέξουμε ὑπεύθυνα πρόσωπα*, καί στήν ὑπόθεση αὐτή δέν μπορεῖ νά μπαίνει ζήτημα ἔλλειψης ἐμπιστοσύνης σ' αὐτόν ἤ σ' ἐκεῖνον πού δέν ἐκλέχτηκε, ἀλλά *μόνο ἄν αὐτό εἶναι πρός ὄφελος τῆς δουλειᾶς καί ἄν τό πρόσωπο πού ἐκλέχτηκε εἶναι κατάλληλο γιά τή θέση πού προορίζεται*» (σελ. 325).

Θά συνιστούσαμε σέ ὅσους θέλουν νά σχηματίσουν δική τους γνώμη γιά τίς αἰτίες τῆς διάσπασης τοῦ κόμματος καί νά φτά-

* Σύγκρ. τό λόγο τοῦ σ. Ποσάντοβσκι: ...«'Εκλέγοντας ἀπό τά ἕξι πρόσωπα τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τά τρία, παραδέχεστε ἔτσι ὅτι οἱ ἄλλοι τρεῖς εἶναι ἄχρηστοι, περιττοί. Δέν ἔχετε ὅμως οὔτε τό δικαίωμα, οὔτε βάσιμους λόγους γιά νά κάνετε ἕνα τέτοιο πράγμα».

σουν τίς *ρίζες* της στό συνέδριο, *νά διαβάσουν καί νά ξαναδιαβάσουν* τήν ὁμιλία τοῦ σ. Ροῦσοφ, πού ἡ μειοψηφία ὄχι μόνο δέν ἀνέτρεψε τά ἐπιχειρήματά του, ἀλλά οὔτε κάν τά ἀμφισβήτησε. Μά οὔτε καί μπορεῖ νά ἀμφισβητήσει κανείς τόσο στοιχειώδικες, ἁπλές ἀλήθειες πού ξεχάστηκαν μόνο λόγω τοῦ «*ἐκνευρισμοῦ*», ὅπως πολύ σωστά τό ἐξήγησε ὁ σ. Ροῦσοφ. Κι αὐτή εἶναι ἡ πραγματικά λιγότερο δυσάρεστη γιά τή μειοψηφία ἐξήγηση τοῦ πῶς μπόρεσε νά ἐγκαταλείψει τήν κομματική ἄποψη καί νά πέσει στήν ἄποψη τοῦ φιλισταϊσμοῦ καί τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων *.

* Ὁ σ. Μάρτοφ στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του κράτησε καί στό ζήτημα αὐτό τήν ἴδια στάση πού κράτησε καί στά ἄλλα ζητήματα πού εἶχε θίξει. Δέν ἔκανε τόν κόπο νά δόσει μιά ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τῆς συζήτησης. Παρέκαμψε μέ πολλή μετριοφροσύνη τό μόνο πραγματικό ζήτημα *ἀρχῶν* πού βγῆκε στήν ἐπιφάνεια κατά τή συζήτηση αὐτή: μικροαστικές ἁβρότητες ἤ ἐκλογή ὑπεύθυνων προσώπων; Κομματική ἄποψη ἤ τό χόλιασμα τῶν διαφόρων Ἰβάν Ἰβάνιτς; Ὁ σ. Μάρτοφ περιορίστηκε καί ἐδῶ στό νά παρουσιάσει ξεκομμένα καί ἀσύνδετα κομμάτια τοῦ ἐπεισοδίου, προσθέτοντας κάθε λογῆς βρισιές ἐναντίον μου. Μά αὐτά δέν εἶναι ἀρκετά, σ. Μάρτοφ!

Ὁ σ. Μάρτοφ *μοῦ* γίνεται τσιμπούρι ἰδιαίτερα μέ τό ἐρώτημα: *γιατί* στό συνέδριο δέν προτάθηκαν γιά ἐκλογή οἱ σ. σ. Ἀξελρόντ, Ζασούλιτς καί Σταροβέρ. Ἡ φιλισταϊκή ἄποψη πού ἀκολουθεῖ, τόν ἐμποδίζει νά δεῖ ὅτι εἶναι *ἄπρεπες* οἱ τέτοιες ἐρωτήσεις (γιατί δέ ρωτάει τόν συνάδελφό του τῆς σύνταξης, τόν σ. Πλεχάνοφ;). Βλέπει μιά ἀντίφαση στό ὅτι θεωρῶ τή στάση τῆς μειοψηφίας στό συνέδριο πάνω στό ζήτημα τῆς ἑξάδας στάση «χωρίς τάκτ», ἐνῶ ταυτόχρονα ζητῶ κομματική δημοσιότητα. Ἐδῶ δέν ὑπάρχει ἀντίφαση, πράγμα πού θά μποροῦσε νά τό δεῖ εὔκολα καί ὁ ἴδιος ὁ Μάρτοφ, ἄν ἔκανε τόν κόπο νά ἐξιστορήσει μέ συνοχή *ὅλες* τίς περιπέτειες τοῦ ζητήματος καί ὄχι κομμάτια του. Ἔλλειψη τάκτ ἦταν ἡ τοποθέτηση τοῦ ζητήματος σέ φιλισταϊκή βάση καί ἡ προσφυγή στή συμπόνια καί στό χόλιασμα· τά συμφέροντα τῆς κομματικῆς δημοσιότητας θά ἀπαιτοῦσαν ἐκτίμηση *ἐπί τῆς οὐσίας* τῶν πλεονεχτημάτων τῆς ἑξάδας ἔναντι στήν τριάδα, ἐκτίμηση τῶν ὑποψηφίων γιά τίς ὑπεύθυνες θέσεις, ἐκτίμηση τῶν ἀποχρώσεων: *ἡ μειοψηφία δέν ἔκανε κάν νύξη γιά ὅλα αὐτά στό συνέδριο.*

Ἄν ὁ σ. Μάρτοφ μελετοῦσε προσεχτικά τά πραχτικά, θά ἔβλεπε στίς ὁμιλίες τῶν ἀντιπροσώπων *ἀρκετά* ἐπιχειρήματα ἐνάντια στήν ἑξάδα. Νά μιά ἐπιλογή ἀπό τίς ὁμιλίες αὐτές: πρῶτο, φαίνεται ξεκάθαρα ὅτι στήν παλιά ἑξάδα ὑπῆρχαν ὁρισμένες τραχύτητες ἀπό τήν ἄποψη τῶν ἀποχρώσεων ὅσον ἀφορᾶ τίς ἀρχές· δεύτερο, εἶναι ἐπιθυμητό νά ἁπλοποιηθεῖ ἀπό τεχνική ἄποψη ἡ δουλειά τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς· τρίτο, τό συμφέρον τῆς ὑπόθεσης εἶναι ἀνώτερο ἀπό τίς μικροαστικές ἁβρότητες· μόνο μέ τίς ἐκλογές μπορεῖ νά ἐξασφαλιστεῖ ὥστε τά πρόσωπα πού θά ἐκλεγοῦν νά εἶναι κατάλληλα γιά τίς ὑπεύθυνες θέσεις· τέταρτο, δέν ἐπιτρέπεται νά περιορίζεται τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοῦ συνεδρίου· πέμπτο, στό κόμμα χρειάζεται τώρα ὄχι μόνο μιά ὁμάδα λογίων μέσα στό ΚΟ, χρειάζονται ὄχι μόνο λόγιοι στό ΚΟ, ἀλλά καί διοικητικά πρόσωπα· ἕκτο, στό ΚΟ πρέπει νά βρίσκονται πρόσωπα ἐντελῶς καθορισμένα, γνωστά στό *συνέδριο*· ἕβδομο, μιά

Ἡ μειοψηφία ὅμως ἦταν τόσο ἀνίκανη νά βρεῖ λογικά καί σοβαρά ἐπιχειρήματα ἐνάντια στίς ἐκλογές, ὥστε ὄχι μόνο ἔφερε στίς κομματικές ὑποθέσεις τό φιλισταϊσμό, ἀλλά κι ἔφτασε ὥς τό σημεῖο νά χρησιμοποιεῖ *μεθόδους* καθαρά *σκανδαλώδικες*. Πραγματικά πῶς νά μή χαρακτηρίσουμε ἔτσι τή μέθοδο τοῦ σ. Ποπόφ πού συμβούλεψε τόν σ. Μουραβιόφ «νά μήν ἀναλαβαίνει λεπτές *ἀποστολές*» (σελ. 322); Τί ἄλλο σημαίνει αὐτό, ἄν ὄχι «νά τρυπώνει κανείς στήν ψυχή τ' ἀλλουνοῦ», ὅπως σωστά ἐκφράστηκε ὁ σ. Σορόκιν (σελ. 328); Τί ἄλλο σημαίνει αὐτό, ἄν ὄχι σπεκουλάρισμα σέ «προσωπικά ζητήματα», ὅταν δέν ὑπάρχουν *πολιτικά* ἐπιχειρήματα; Εἶχε ἤ δέν εἶχε δίκιο ὁ σ. Σορόκιν, ὅταν εἶπε ὅτι «πάντα διαμαρτυρόμασταν ἐνάντια σέ παρόμοιες μεθόδους»; «*Ἐπιτρέπεται μιά τέτοια διαγωγή ἀπό τόν σ. Ντέιτς* πού προσπαθοῦσε ἐπιδειχτικά νά στήσει στόν πάσσαλο τῆς ἀτίμωσης τούς συντρόφους πού δέ συμφωνοῦσαν μαζί του;»* (σελ. 328).

Ἄς ἀνακεφαλαιώσουμε τίς συζητήσεις πάνω στό ζήτημα τῆς σύνταξης. Ἡ μειοψηφία δέν ἀναίρεσε (οὔτε προσπάθησε νά ἀναιρέσει) τίς πολυάριθμες διαβεβαιώσεις τῆς πλειοψηφίας ὅτι τό σχέδιο σχετικά μέ τήν τριάδα ἦταν γνωστό στούς *ἀντιπροσώπους* ἀπό τήν ἀρχή ἀρχή τοῦ συνεδρίου καί *πρίν ἀπό τό συνέδριο*, καί ὅτι συνεπῶς τό σχέδιο αὐτό στηριζόταν *σέ ἀντι-*

συνταχτική ἐπιτροπή ἀπό ἔξι εἶναι συχνά ἀνίκανη γιά δουλειά καί ἡ δουλειά της πραγματοποιήθηκε *ὄχι χάρη* στό ἀντικανονικό καταστατικό, ἀλλά *παρά* τό γεγονός αὐτό· ὄγδοο, ἡ καθοδήγηση μιᾶς ἐφημερίδας εἶναι ὑπόθεση κομματική (καί ὄχι ὑπόθεση ἑνός στενοῦ ὁμίλου) κτλ. —Ἄν ὁ σ. Μάρτοφ ἐνδιαφέρεται τόσο νά μάθει τούς λόγους πού δέν ἐκλέχτηκαν αὐτά τά πρόσωπα, ἄς δοκιμάσει *νά ἐμβαθύνει* σ' ὅλους αὐτούς τούς συλλογισμούς καί νά ἀναιρέσει *ἔστω καί ἕναν* ἀπ' αὐτούς.

* Ἔτσι κατάλαβε τά λόγια τοῦ σ. Ντέιτς (σύγκρ. σελ. 324 — «ἔντονος διάλογος μέ τόν Ὀρλόφ») ὁ σ. Σορόκιν *στήν ἴδια συνεδρίαση*. Ὁ σ. Ντέιτς ἐξηγεῖ (σελ. 351) ὅτι «δέν εἶπε τίποτε τό παρόμοιο», παραδέχεται ὅμως *ἀμέσως* μόνος του ὅτι εἶπε κάτι τό *πολύ, πάρα πολύ* «παρόμοιο». «Δέν εἶπα: ποιός θά τολμήσει, — ἐξηγεῖ ὁ σ. Ντέιτς, — ἀλλά εἶπα: εἶμαι περίεργος νά δῶ ποιοί εἶναι αὐτοί πού θά τολμήσουν (sic! ὁ σ. Ντέιτς πέφτει ἀπό τό κακό στό χειρότερο!) νά ὑποστηρίξουν μιά τέτοια ἐγκληματική (sic!) πρόταση, ὅπως εἶναι ἡ ἐκλογή τριῶν» (σελ. 351). Ὁ σ. Ντέιτς δέν ἀναίρεσε, *μά ἐπαλήθευσε* τά λόγια τοῦ σ. Σορόκιν. Ὁ σ. Ντέιτς ἐπαλήθευσε τήν ἐπίκριση τοῦ σ. Σορόκιν ὅτι «ὅλες οἱ ἔννοιες ἔχουν μπερδευτεῖ ἐδῶ» (στά ἐπιχειρήματα τῆς μειοψηφίας ὑπέρ τῆς ἑξάδας). Ὁ σ. Ντέιτς ἐπαλήθευσε ὅτι εἶχε τή θέση της ἡ ὑπόμνηση πού ἔκανε ὁ σ. Σορόκιν σχετικά μέ τή *στοιχειώδικη* ἀλήθεια ὅτι «εἴμαστε μέλη τοῦ κόμματος καί πρέπει νά ἐνεργοῦμε μέ ἀποκλειστικό ὁδηγό τίς πολιτικές ἀντιλήψεις». Τό νά φωνάζει κανείς γιά *ἐγκληματικότητα* τῶν ἐκλογῶν — σημαίνει νά ξεπέφτει ὄχι μόνο σέ φιλισταϊσμό, ἀλλά καί σέ πράξεις ὁλότελα *σκανδαλώδικες!*

λήψεις καί στοιχεῖα ἀνεξάρτητα ἀπό τά ἐπεισόδια καί τίς συζητήσεις στό συνέδριο. Ἡ μειοψηφία ὑπερασπίζοντας τήν ἑξάδα, πῆρε *θέση καταρχήν λαθεμένη καί ἀπαράδεχτη*, θέση βασισμένη σέ *φιλισταϊκές* ἀντιλήψεις. Ἡ μειοψηφία ἔδειξε ὅτι ξέχασε τελείως τήν *κομματική* ἄποψη γιά τήν ἐκλογή τῶν *ὑπεύθυνων προσώπων* καί οὔτε κάν προσπάθησε *νά ἐκτιμήσει* τόν κάθε ὑποψήφιο γιά ὑπεύθυνη θέση καί νά δεῖ ἄν εἶναι κατάλληλος ἤ ἀκατάλληλος γιά τίς ἁρμοδιότητες τῆς δοσμένης ὑπεύθυνης θέσης. Ἡ μειοψηφία *ἀπέφυγε* νά συζητήσει τήν οὐσία τοῦ ζητήματος, ἐπικαλούμενη τήν περιβόητη ἁρμονικότητα, «χύνοντας δάκρυα» καί «ἀφήνοντας νά κυριευθεῖ ἀπό πάθος» (σελ. 327, ὁμιλία τοῦ Λάνγκε), λές καί «ἐπρόκειτο κάποιον νά σκοτώσουν». Κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση κάποιου «*ἐκνευρισμοῦ*», ἡ μειοψηφία ἔφτασε κι ὥς τό σημεῖο «*νά τρυπώνει στήν ψυχή τ' ἀλλουνοῦ*», ὥς τό σημεῖο νά βγάζει ξεφωνητά γιά «ἐγκληματικότητα» τῆς ἐκλογῆς καί ἄλλες παρόμοιες *ἀπαράδεχτες* μεθόδους (σελ. 325).

Πάλη ἀνάμεσα στό *φιλισταϊσμό* καί στήν *κομματικότητα*, ἀνάμεσα στά «*προσωπικά*» τοῦ χειρότερου εἴδους καί στίς *πολιτικές ἀντιλήψεις*, ἀνάμεσα στούς *ἀξιοθρήνητους λόγους* καί στίς στοιχειώδικες ἔννοιες τοῦ *ἐπαναστατικοῦ καθήκοντος* — νά τί ἦταν ἡ πάλη γιά τήν ἑξάδα καί τήν τριάδα στήν τριακοστή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου μας.

Καί στήν 31η συνεδρίαση, ὅταν τό συνέδριο μέ 19 ψήφους ὑπέρ, 17 κατά καί τρεῖς λευκούς *ἀπέριψε* τήν πρόταση γιά ἐπικύρωση τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς στό σύνολό της (βλ. σελ. 330 καί τά *παροράματα*) καί τά *πρώην μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς* ἐπέστρεψαν στήν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων, ὁ σ. Μάρτοφ στή «δήλωσή του ἐξονόματος τῆς πλειοψηφίας τῆς πρώην σύνταξης» (σελ. 330–331) ἔδειξε σέ ἀκόμα μεγαλύτερο βαθμό τήν ἴδια ταλάντευση καί ἀστάθεια ὥς πρός τήν πολιτική θέση καί τίς *πολιτικές ἔννοιες*. Ἄς ἐξετάσουμε πιό λεπτομερειακά τό κάθε σημεῖο τῆς συλλογικῆς *δήλωσης* καί τῆς ἀπάντησής μου (σελ. 332–333) σ' αὐτήν.

«Ἀπό δῶ καί μπρός, — λέει ὁ σ. Μάρτοφ ὕστερα ἀπό τή μή ἐπικύρωση τῆς παλιᾶς σύνταξης, — ἡ παλιά „Ἴσκρα" δέν ὑπάρχει καί θά ἤμασταν πιό συνεπεῖς ἄν ἀλλάζαμε τόν τίτλο της. Ἐν πάση περιπτώσει στή νέα ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου βλέπουμε οὐσιαστική μείωση τῆς ψήφου ἐμπιστοσύνης πού δόθηκε στήν „Ἴσκρα" σέ μιά ἀπό τίς πρῶτες συνεδριάσεις τοῦ συνεδρίου».

Ὁ σ. Μάρτοφ μέ τούς συναδέλφους του ἀνακινεῖ ἕνα πραγματικά ἐνδιαφέρον καί διδαχτικό ἀπό πολλές ἀπόψεις ζήτημα, τό ζήτημα τῆς *πολιτικῆς συνέπειας*. Ἐγώ ἔχω ἤδη ἀπαντήσει σ' αὐτό, ἀναφερόμενος σέ ὅσα εἰπώθηκαν ἀπ' *ὅλους* κατά τήν ἐπικύρωση τῆς «Ἴσκρα» (σελ. 349 τῶν πραχτικῶν, σύγκρ. πιό πάνω, σελ. 82) *. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἔχουμε μπροστά μας μιά ἀπό τίς πιό τρανές περιπτώσεις πολιτικῆς ἀσυνέπειας· ἀπό ποιά πλευρά ὅμως, ἀπό τήν πλευρά τῆς πλειοψηφίας τοῦ συνεδρίου ἤ ἀπό τήν πλευρά τῆς πλειοψηφίας τῆς παλιᾶς σύνταξης; αὐτό ἄς ἀφήσουμε νά τό κρίνει ὁ ἀναγνώστης. Θ' ἀφήσουμε ἐπίσης στήν κρίση τοῦ ἀναγνώστη καί ἄλλα δυό ζητήματα πού ἔβαλαν σέ πολύ κατάλληλη στιγμή ὁ σ. Μάρτοφ καί οἱ συνάδελφοί του: 1) ἀποτελεῖ *φιλισταϊκή* ἤ *κομματική* ἄποψη ἡ ἐπιθυμία νά θεωρεῖται «μείωση τῆς ψήφου ἐμπιστοσύνης πού δόθηκε στήν „Ἴσκρα"» ἡ ἀπόφαση τοῦ *συνεδρίου νά ἐκλέξει ὑπεύθυνα πρόσωπα γιά τή σύνταξη τοῦ ΚΟ;* 2) ἀπό πότε πραγματικά *ἔπαυσε νά ὑπάρχει ἡ παλιά «Ἴσκρα»:* ἀπό τό φύλλο 46, ὅταν ἀρχίσαμε νά τή διευθύνουμε οἱ δυό μας, ὁ Πλεχάνοφ κι ἐγώ, ἤ ἀπό τό φύλλο 53, ὅταν ἄρχισε νά τή διευθύνει ἡ πλειοψηφία τῆς παλιᾶς σύνταξης; Ἄν τό πρῶτο ζήτημα εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον *ζήτημα ἀρχῆς*, τό δεύτερο εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον *ζήτημα γεγονότος*.

«Ἐπειδή τώρα ἔχει ἀποφασιστεῖ, — συνέχισε ὁ σ. Μάρτοφ, — νά ἐκλέξουμε συνταχτική ἐπιτροπή ἀπό τρία πρόσωπα, εἶμαι ὑποχρεωμένος ἐξονόματός μου καί ἐξονόματος τῶν τριῶν ἄλλων συντρόφων νά δηλώσω ὅτι κανένας μας δέ θά πάρει μέρος σέ μιά τέτοια καινούργια συνταχτική ἐπιτροπή. Προσωπικά προσθέτω πώς, ἄν εἶναι ἀλήθεια ὅτι μερικοί σύντροφοι ἤθελαν νά συμπεριλάβουν τό ὄνομά μου στόν κατάλογο τῶν ὑποψηφίων γι' αὐτή τήν „τριάδα", αὐτό πρέπει νά τό θεωρήσω σάν προσβολή πού δέν ἔκανα τίποτα γιά νά τήν ἀξίζω (sic!). Τό λέω αὐτό, ἔχοντας ὑπόψη τά περιστατικά, κατά τά ὁποῖα ἀποφασίστηκε ἡ ἀλλαγή τῆς σύνταξης. Ἡ ἀπόφαση αὐτή πάρθηκε ἐξαιτίας δέν ξέρω ποιῶν „προστριβῶν" **, ἐξαιτίας τῆς ἀνικανότητας γιά

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 296–297 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 304). *Σύντ.*

** Ὁ σ. Μάρτοφ ἐννοεῖ προφανῶς τήν ἔκφραση «τραχύτητες» τοῦ σ. Ποσάντοβσκι. Ἐπαναλαβαίνω πώς ὁ σ. Ποσάντοβσκι ποτέ δέν ἐξήγησε στό συνέδριο τί ἐννοοῦσε *αὐτός*, ἐνῶ ὁ σ. Μουραβιόφ πού χρησιμοποίησε τήν ἴδια ἔκφραση, ἐξήγησε ὅτι ἐννοοῦσε τραχύτητες *ἀρχῶν πού ἐκδηλώθηκαν στίς συζητήσεις τοῦ συνεδρίου*. Οἱ ἀναγνῶστες θά θυμοῦνται ὅτι ἡ *μοναδική* περίπτωση πού ἔγιναν πράγματι συζητήσεις *ἀρχῶν*, στίς ὁποῖες πῆραν μέρος τέσσερα μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς (ὁ Πλεχάνοφ, ὁ Μάρ-

δουλειά τῆς πρώην σύνταξης· ἐπιπλέον τό συνέδριο ἔλυσε τό ζήτημα αὐτό μέ μιά ὁρισμένη ἔννοια, χωρίς νά ρωτήσει τή σύνταξη γιά τίς προστριβές αὐτές καί χωρίς νά ὁρίσει ἔστω καί μιά ἐπιτροπή πού νά εἰσηγηθεῖ τό ζήτημα τῆς ἀνικανότητάς της γιά δουλειά»... (Εἶναι περίεργο ὅτι κανενός ἀπό τή μειοψηφία δέν τούκοψε νά προτείνει στό συνέδριο «νά ρωτηθεῖ ἡ σύνταξη» ἤ νά ὁριστεῖ ἐπιτροπή! Μήπως αὐτό ἔγινε, ἐπειδή μετά τή διάσπαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» καί τήν ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς ὁποῖες ἔγραψαν οἱ σ. Μάρτοφ καί Σταροβέρ, τό πράγμα αὐτό ἦταν ἀνώφελο;)... «Κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες εἶμαι ὑποχρεωμένος νά θεωρήσω κηλίδα γιά τήν πολιτική μου ὑπόληψη τήν ἀντίληψη μερικῶν συντρόφων ὅτι θά συγκατατεθῶ νά δουλέψω στή σύνταξη πού θά ἀνασχηματιστεῖ κατ' αὐτό τόν τρόπο»...*

Παρέθεσα σκόπιμα ὁλόκληρο τό συλλογισμό αὐτό, γιά νά δόσω στόν ἀναγνώστη ἕνα παράδειγμα καί τήν ἀρχή ἐκείνου πού ἄνθισε τόσο πλούσια *μετά τό συνέδριο* καί πού δέν μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ διαφορετικά παρά *μικροκαβγάς*. Ἔχω χρησιμοποιή-

---

τοφ, ὁ Ἀξελρόντ καί ἐγώ), ἀφοροῦσε τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ καί ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ καί ὁ Σταροβέρ διατύπωσαν *γραφτά* παράπονα γιά «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό», σάν ἕνα ἀπό τά ἐπιχειρήματα ὑπέρ τῆς «ἀλλαγῆς» τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. *Στό γράμμα αὐτό* ὁ σ. Μάρτοφ εἶχε δεῖ μιά *καθαρή* σύνδεση ἀνάμεσα στόν «ὀπορτουνισμό» καί στό σχέδιο ἀλλαγῆς τῆς σύνταξης, *στό συνέδριο* ὅμως περιορίστηκε νά κάνει ἀόριστους ὑπαινιγούς γιά «*δέν ξέρω ποιές προστριβές*». Ἡ «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό» εἶχε πιά ξεχαστεῖ!

* Ὁ σ. Μάρτοφ πρόσθεσε ἀκόμα: «Ἕνα τέτοιο ρόλο θά δεχτεῖ ἴσως νά παίξει ὁ Ριαζάνοφ, ὄχι ὅμως ὁ Μάρτοφ πού, νομίζω, τόν γνωρίζετε ἀπό τή δουλειά του». Ἐπειδή ἡ ἔκφραση αὐτή ἀποτελοῦσε *προσωπική* ἐπίθεση κατά τοῦ Ριαζάνοφ, ὁ σ. Μάρτοφ τήν ἀνακάλεσε. Ὁ Ριαζάνοφ ὅμως φιγουράριζε στό συνέδριο σάν προσηγορικό ὄνομα ὄχι γι' αὐτές ἤ ἐκεῖνες τίς προσωπικές του ἰδιότητες (πού θᾶταν ἄτοπο νά τίς ἀναφέρουμε), ἀλλά γιά τήν *πολιτική φυσιογνωμία* τῆς ὁμάδας «Μπορμπά», γιά τά *πολιτικά λάθη* της. Ὁ σ. Μάρτοφ κάνει πολύ καλά πού ἀνακαλεῖ τίς ὑποτιθέμενες ἤ πραγματικές προσωπικές προσβολές, αὐτό ὅμως δέν πρέπει νά μᾶς κάνει νά ξεχνᾶμε τά *πολιτικά λάθη* πού πρέπει νά ἀποτελέσουν *μάθημα γιά τό κόμμα*. Ἡ ὁμάδα «Μπορμπά» κατηγορήθηκε στό συνέδριό μας ὅτι μπάζει τό «ὀργανωτικό χάος» καί τό «κατακομμάτιασμα πού δέν τό προκαλοῦν κανενός εἴδους λόγοι ἀρχῶν» (σελ. 38, ὁμιλία τοῦ σ. Μάρτοφ). Μιά *τέτοια* πολιτική στάση εἶναι ἀναντίρρητα ἄξια ἐπίκρισης ὄχι μόνο ὅταν τή διαπιστώνουμε σέ μιά μικρή ὁμάδα πρίν ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος, σέ περίοδο *γενικοῦ* χάους, ἀλλά καί ὅταν τή διαπιστώνουμε *ὕστερα* ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος, σέ περίοδο ἐξάλειψης τοῦ χάους, ὅταν τή διαπιστώνουμε λχ. στήν «πλειοψηφία τῆς σύνταξης τῆς „Ἴσκρα" καί στήν πλειοψηφία τῆς ὁμάδας „Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς"».

σει ἤδη αὐτή τήν ἔκφραση στό ἄρθρο μου «Γράμμα πρός τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα“» καί, παρά τό γεγονός ὅτι ἡ σύνταξη δυσαρεστήθηκε, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά τήν ἐπαναλάβω, γιατί ἡ ὀρθότητά της δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητηθεῖ. Εἶναι λαθεμένη ἡ ἀντίληψη ὅτι ὁ μικροκαβγάς προϋποθέτει «ταπεινά ἐλατήρια» (ὅπως ἔβγαλε τό συμπέρασμα ἡ σύνταξη τῆς νέας «Ἴσκρα»): κάθε ἐπαναστάτης πού γνωρίζει κάπως τίς παροικίες τῶν ἐξορίστων καί τῶν πολιτικῶν προσφύγων μας, θά βρέθηκε ἀσφαλῶς μπροστά σέ δεκάδες περιπτώσεις μικροκαβγάδων, ὅπου διατυπώνονταν καί ἀναμασοῦνταν οἱ πιό παράλογες κατηγορίες, ὑποψίες, αὐτοκατηγορίες, «προσωπικά» κτλ. ἀπ᾽ ἀφορμή τόν «ἐκνευρισμό» καί τίς ἀντικανονικές, πνιγερές συνθῆκες ζωῆς. Κανένας λογικός ἄνθρωπος δέ θ᾽ ἀρχίσει νά ἀναζητεῖ ὁπωσδήποτε ταπεινά *ἐλατήρια* σ᾽ αὐτούς τούς μικροκαβγάδες, *ὅσο ταπεινές κι ἄν εἶναι οἱ ἐκδηλώσεις τους*. Μόνο στόν «ἐκνευρισμό» μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ τό μπερδεμένο αὐτό κουβάρι ἀπό ἀνοησίες, προσωπικά, φανταστικές φρικαλεότητες, τρυπώματα στήν ψυχή τ᾽ ἀλλουνοῦ, ἐπινοημένες προσβολές καί κηλιδώσεις, ὅπως εἶναι ἡ παράγραφος πού ἀντέγραψα ἀπό τήν ὁμιλία τοῦ σ. Μάρτοφ. Οἱ πνιγερές συνθῆκες τῆς ζωῆς μας προκαλοῦν ἑκατοντάδες τέτοιους μικροκαβγάδες, κι ἕνα πολιτικό κόμμα θά ἦταν ἀνάξιο σεβασμοῦ, ἄν δέν εἶχε τό θάρρος νά ὀνομάσει τήν ἀρρώστια του μέ τό πραγματικό της ὄνομα, νά κάνει μιά ἀμείλιχτη διάγνωση καί νά ἀναζητήσει τά μέσα θεραπείας.

Ὅσο ἀπό τό κουβάρι αὐτό μποροῦμε νά ξεχωρίσουμε κάτι πού νά ἀφορᾶ ἀρχές, ἄλλο τόσο πρέπει νά καταλήξουμε *ἀναπόφευχτα* στό συμπέρασμα πώς «δέν ὑπάρχει τίποτε τό κοινό ἀνάμεσα στίς ἐκλογές καί στήν κηλίδωση τῆς πολιτικῆς ὑπόληψης», πώς «τό νά ἀρνεῖσαι στό συνέδριο τό δικαίωμα νά διενεργεῖ νέες ἐκλογές, νά κάνει ὁποιαδήποτε ἀλλαγή ὑπεύθυνων προσώπων, νά κάνει ἀνασυγκρότηση τῶν ἐπιτροπῶν πού ἐξουσιοδοτοῦνται ἀπ᾽ αὐτό» σημαίνει πώς φέρνεις *σύγχυση* στό ζήτημα καί πώς «οἱ ἀντιλήψεις τοῦ σ. Μάρτοφ ὅτι ἐπιτρέπεται νά γίνει ἐκλογή ἑνός μέρους τῆς παλιᾶς σύνταξης δείχνουν *πολύ μεγάλη σύγχυση πολιτικῶν ἰδεῶν*» (ὅπως ἐκφράστηκα στό συνέδριο, σελ. 332) *.

Παραλείπω τήν «προσωπική» παρατήρηση τοῦ σ. Μάρτοφ γιά τήν πατρότητα τῆς ἰδέας σχετικά μέ τήν ἐκλογή τριάδας καί

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 305 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 303). *Σύντ.*

περνάω στόν τρόπο πού χαρακτηρίζει «ἀπό πολιτική ἄποψη» τή σημασία τῆς μή ἐπικύρωσης τῆς παλιᾶς σύνταξης: ...«Αὐτό πού ἔγινε τώρα εἶναι ἡ τελευταία πράξη τῆς πάλης πού διαδραματίστηκε στή διάρκεια τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ συνεδρίου»... (Σωστά! κι αὐτό τό δεύτερο μέρος ἀρχίζει ἀπό τή στιγμή πού ὁ Μάρτοφ στό ζήτημα τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ καταστατικοῦ βρέθηκε σφιχταγκαλιασμένος μέ τόν σ. Ἀκίμοφ.)... «Δέν ἀποτελεῖ μυστικό γιά κανέναν ὅτι ἡ μεταρύθμιση αὐτή δέν ἀφορᾶ τήν „ἱκανότητα γιά δουλειά", ἀλλά τήν πάλη γιά τήν ἐπιροή πάνω στήν ΚΕ»... (Πρῶτο, δέν εἶναι μυστικό γιά κανέναν πώς αὐτή ἀφοροῦσε *καί* τήν ἱκανότητα γιά δουλειά *καί* τή διαφωνία γιά τή *σύνθεση* τῆς ΚΕ, γιατί τό σχέδιο «μεταρύθμισης» εἶχε προταθεῖ τότε πού ἀκόμα *δέν μποροῦσε κάν νά γίνει λόγος* γιά δεύτερη διαφωνία, τότε πού μαζί μέ τόν σ. Μάρτοφ ἐκλέγαμε γιά ἕβδομο μέλος τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τόν σ. Πάβλοβιτς! Δεύτερο, ἔχουμε ἤδη ἀποδείξει *μέ ντοκουμενταρισμένα* στοιχεῖα ὅτι ἐπρόκειτο γιά *τά πρόσωπα πού θ' ἀποτελοῦσαν* τήν ΚΕ, ὅτι τό ζήτημα κατέληξε à la fin des fins * σέ διαφορά ψηφοδελτίων: Γκλέμποφ—Τραβίνσκι—Ποπόφ καί Γκλέμποφ—Τρότσκι—Ποπόφ.)... «Ἡ πλειοψηφία τῆς σύνταξης ἔδειξε πώς δέν ἐπιθυμεῖ τή μετατροπή τῆς ΚΕ σέ ὄργανο τῆς σύνταξης»... (Ἀρχίζει τό τροπάρι τοῦ Ἀκίμοφ: τό ζήτημα τῆς ἐπιροῆς, γιά τήν ὁποία παλαίβει παντοῦ καί πάντα κάθε πλειοψηφία σέ κάθε κομματικό συνέδριο, γιά *νά κατοχυρώσει* τήν ἐπιροή αὐτή μέ τήν *πλειοψηφία* στά κεντρικά ὄργανα, μεταφέρεται ἐδῶ στόν τομέα τῶν *ὀπορτουνιστικῶν κουτσομπολιῶν* γιά «ὄργανο» τῆς *σύνταξης*, γιά «ἁπλό *ἐξάρτημα*» τῆς σύνταξης, ὅπως εἶπε καί πάλι ὁ σ. Μάρτοφ λίγο ἀργότερα, σελ. 334.)... «Νά γιατί χρειάστηκε νά ἐλαττωθεῖ ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς (!!). Γι' αὐτό κι ἐγώ δέν μπορῶ νά μπῶ σέ τέτοια συνταχτική ἐπιτροπή»... (Γιά κοιτάξτε προσεχτικότερα τοῦτο τό «γι' αὐτό»: πῶς *θά μποροῦσε* ἡ σύνταξη νά μετατρέψει τήν ΚΕ σέ ἐξάρτημά της ἤ σέ ὄργανό της; *μόνο* ἔτσι καί *μόνο* στήν περίπτωση πού θά εἶχε τρεῖς ψήφους στό Συμβούλιο καί θά *ἔκανε κατάχρηση* αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς; δέν εἶναι ὁλοφάνερο αὐτό; Καί δέν εἶναι ἐπίσης ὁλοφάνερο πώς ὁ σ. Μάρτοφ, σάν τρίτο ἐκλεγμένο μέλος, θά μποροῦσε πάντα νά ἐμποδίσει κάθε εἴδους κατάχρηση καί νά ἐκμηδενίσει *μέ μόνη τή δική του ψῆφο* κάθε ὑπεροχή τῆς σύνταξης μέσα στό Συμβούλιο; Συνεπῶς ἡ ὑπόθεση καταλήγει στό

* — σέ τελευταία ἀνάλυση. *Σύντ.*

ζήτημα τῶν προσώπων τῆς ΚΕ καί γίνεται ἀμέσως φανερό πώς οἱ ἰσχυρισμοί γιά ὄργανα καί ἐξαρτήματα ἀποτελοῦν *κουτσομπολιό*.)... «Μαζί μέ τήν πλειοψηφία τῆς παλιᾶς σύνταξης νόμιζα πώς τό συνέδριο θά ἔβαζε τέρμα στήν „κατάσταση πολιορκίας" μέσα στό κόμμα καί θά ἔβαζε τήν κανονική τάξη. Στήν πραγματικότητα ἡ κατάσταση πολιορκίας μέ τούς ἔκτακτους νόμους ἐνάντια σέ ὁρισμένες ὁμάδες συνεχίζεται καί μάλιστα ὀξύνθηκε. Μόνο ὅταν ἡ σύνταξη θά ἔχει ὅλη τήν παλιά σύνθεσή της μποροῦμε νά ἐγγυηθοῦμε ὅτι τά δικαιώματα πού παραχωρεῖ τό καταστατικό στή σύνταξη, δέ θά βλάψουν τό κόμμα»...

Αὐτό εἶναι ὁλόκληρο τό μέρος ἐκεῖνο τῆς ὁμιλίας τοῦ σ. Μάρτοφ, ὅπου *αὐτός ἔριξε γιά πρώτη φορά τό περιβόητο σύνθημα τῆς «κατάστασης πολιορκίας»*. Καί τώρα ρίξτε μιά ματιά στήν ἀπάντησή μου:

...«Διορθώνοντας τή δήλωση τοῦ Μάρτοφ σχετικά μέ τόν ἀνεπίσημο χαρακτήρα τοῦ σχεδίου τῶν δυό τριάδων, ὡστόσο δέ σκέφτομαι καθόλου νά ἀμφισβητήσω μ' αὐτό τόν ἰσχυρισμό τοῦ ἴδιου τοῦ Μάρτοφ γιά τήν „πολιτική σημασία" τῆς ἐνέργειάς μας νά μήν ἐγκρίνουμε τήν παλιά σύνταξη. Ἀντίθετα, ἀπόλυτα καί ἀνεπιφύλαχτα εἶμαι σύμφωνος μέ τόν σ. Μάρτοφ ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτή ἔχει μεγάλη πολιτική σημασία — ὄχι ὅμως αὐτήν πού τῆς ἀποδίδει ὁ Μάρτοφ. Ὁ Μάρτοφ εἶπε πώς αὐτή εἶναι μιά πράξη πάλης γιά ἐξάσκηση ἐπιροῆς πάνω στήν ΚΕ στή Ρωσία. Ἐγώ θά προχωρήσω πιό πέρα ἀπό τόν Μάρτοφ. Πάλη γιά ἐπιροή ἦταν ὅλη ἡ μέχρι σήμερα δράση τῆς „Ἴσκρα", σάν μιᾶς ἰδιαίτερης ὁμάδας, τώρα ὅμως πρόκειται γιά κάτι περισσότερο, πρόκειται γιά ὀργανωτική κατοχύρωση τῆς ἐπιροῆς καί ὄχι μόνο γιά πάλη ἐπιροῆς. Πόσο βαθύ εἶναι στό σημεῖο αὐτό τό χάσμα πού μᾶς χωρίζει πολιτικά ἀπό τόν σ. Μάρτοφ, φαίνεται ἀπό τό ὅτι μοῦ καταλογίζει σάν ἁμάρτημα τήν ἐπιθυμία αὐτή νά ἀσκοῦμε ἐπιροή πάνω στήν ΚΕ, ἐνῶ ἐγώ θεωρῶ ὑπηρεσία μου τό γεγονός ὅτι ἐπιδίωκα καί ἐπιδιώκω νά κατοχυρώσω τήν ἐπιροή αὐτή ὀργανωτικά. Ἀποδείχνεται μάλιστα πώς μιλᾶμε διαφορετικές γλῶσσες! Τί νόημα θά εἶχε ὅλη μας ἡ δουλειά, ὅλες μας οἱ προσπάθειες, ἄν εἶχαν σάν ἐπιστέγασμά τους τήν ἴδια τήν παλιά πάλη γιά ἐπιροή κι ὄχι τήν πλήρη κατάχτηση καί ἑδραίωση τῆς ἐπιροῆς. Ναί, ὁ σ. Μάρτοφ ἔχει ἀπόλυτα δίκιο: ἡ ἐνέργεια πού ἔγινε ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα μεγάλη πολιτική πράξη πού μαρτυρεῖ τήν ἐκλογή μιᾶς ἀπό τίς κατευθύνσεις πού διαγράφηκαν τώρα γιά τήν παραπέρα δουλειά τοῦ κόμματός μας. *Καί δέ μέ τρομάζουν καθόλου τά φοβερά λό-*

για γιά „κατάσταση πολιορκίας στό κόμμα“, γιά „έκτακτους νόμους ενάντια σέ ορισμένα πρόσωπα καί ομάδες“ κτλ. 'Απέναντι στά ασταθή καί ταλαντευόμενα στοιχεία όχι μόνο μπορούμε, άλλά καί είμαστε υποχρεωμένοι νά δημιουργούμε „κατάσταση πολιορκίας“ κι ολόκληρο τό καταστατικό τού κόμματός μας, όλος ο συγκεντρωτισμός πού άπό σήμερα είναι εγκριμένος άπό τό συνέδριο, δέν είναι τίποτε άλλο παρά „κατάσταση πολιορκίας“ γιά τίς τόσο πολυάριθμες πηγές πολιτικής σύγχυσης. 'Ακριβώς ενάντια στή σύγχυση χρειάζονται ειδικοί, ακόμα καί έκτακτοι νόμοι, καί τό βήμα πού έκανε τό συνέδριο χάραξε σωστά τήν πολιτική κατεύθυνση, δημιουργώντας γερή βάση γιά τέτοιους νόμους καί τέτοια μέτρα» *.

Στήν περίληψη αυτή τής ομιλίας μου στό συνέδριο υπογράμμισα *τή φράση πού ό σ. Μάρτοφ προτίμησε νά παραλείψει στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του* (σελ. 16). Δέν είναι παράξενο πού ή φράση αυτή δέν τού άρεσε καί πού δέ θέλησε νά καταλάβει τό ολοφάνερο νόημά της.

Τί σημαίνει ή έκφραση: «φοβερά λόγια», σ. Μάρτοφ;

Σημαίνει *ειρωνεία*, ειρωνεία απέναντι σ' εκείνους πού δίνουν μεγάλες ονομασίες σέ μικροπράγματα, πού μπερδεύουν ένα απλό ζήτημα, χρησιμοποιώντας επιτηδευμένες κενολογίες.

Τό μικρό καί απλό γεγονός, τό *μόνο πού* μπορούσε νά δόσει κι έδοσε αφορμή γιά «εκνευρισμό» τού σ. Μάρτοφ, ήταν *αποκλειστικά ή ήττα πού έπαθε στό συνέδριο* ό σ. Μάρτοφ στό ζήτημα *τών προσώπων πού αποτέλεσαν τά κεντρικά όργανα*. 'Η πολιτική σημασία τού απλού αυτού γεγονότος ήταν ότι ή πλειοψηφία τού κομματικού συνεδρίου μετά τή νίκη της κατοχύρωνε τήν επιρροή της μέ τό μπάσιμο τής πλειοψηφίας καί στήν κομματική ηγεσία, μέ τή δημιουργία μιάς οργανωτικής βάσης γιά τήν πάλη — μέ τή βοήθεια τού καταστατικού — ενάντια σ' εκείνο πού ή πλειοψηφία αυτή τό θεωρούσε ταλάντευση, αστάθεια καί σύγχυση **. Τό νά μιλάει κανείς άπ' αφορμή αυτή

* Βλ. Άπαντα, 5η ρωσ. έκδ., τόμ. 7ος, σελ. 307–308 (ελλ. έκδ., σελ. 305–306). *Σύντ.*

** Σέ τί εκδηλώθηκε στό συνέδριο ή αστάθεια, ή ταλάντευση καί ή σύγχυση τής ισκρικής μειοψηφίας; Πρώτο, στίς οπορτουνιστικές φράσεις γιά τό άρθρο 1 τού καταστατικού· δεύτερο, στό συνασπισμό μέ τούς σ. 'Ακίμοφ καί Λίμπερ πού αναπτύχθηκε γοργά άπό τά μέσα τού συνεδρίου κ' ύστερα· τρίτο, στήν ικανότητά της νά μειώνει τό ζήτημα τής εκλογής υπεύθυνων προσώπων γιά τό ΚΟ ώς τό φιλισταϊσμό, ώς τά αξιοθρήνητα λόγια καί μάλιστα ώς τό τρύπωμα στήν ψυχή τ' αλλουνού. Μετά τό συνέδριο όλα αυτά τά αξιαγάπητα προτερήματα μετατράπηκαν άπό μπουμπούκια σέ λουλουδάκια καί καρπούς.

τήν «πάλη γιά ἐπιροή», μέ κάποια φρίκη στά μάτια, καί νά παραπονιέται γιά «κατάσταση πολιορκίας» δέ θά ἦταν τίποτε ἄλλο παρά *ἐπιτηδευμένη κενολογία*, φοβερά λόγια.

Δέ συμφωνεῖ σ' αὐτό ὁ σ. Μάρτοφ; τότε δέ δοκιμάζει νά μᾶς δείξει ὅτι ὑπῆρξε κάποτε στόν κόσμο ἕνα κομματικό συνέδριο, ὅτι γενικά μπορεῖ νά νοηθεῖ κομματικό συνέδριο, στό ὁποῖο ἡ πλειοψηφία νά μή δοκιμάσει νά κατοχυρώσει τήν ἐπιροή πού κατάχτησε: 1) μέ τό μπάσιμο τῆς πλειοψηφίας στά κεντρικά ὄργανα, 2) μέ τή διαβίβαση τῆς ἐξουσίας στά χέρια της γιά νά παραλύσει τήν ταλάντευση, τήν ἀστάθεια καί τή σύγχυση;

Πρίν ἀπό τίς ἐκλογές τό συνέδριό μας εἶχε νά λύσει τοῦτο τό ζήτημα: ποῦ ἔπρεπε νά δόσει τό *ἕνα τρίτο* τῶν ψήφων τοῦ ΚΟ καί τῆς ΚΕ; στήν κομματική πλειοψηφία ἤ στήν κομματική μειοψηφία; Ἡ ἑξάδα καί τό ψηφοδέλτιο τοῦ σ. Μάρτοφ σήμαινε ὅτι τό ἕνα τρίτο θά δοθεῖ σ' ἐμᾶς καί τά δυό τρίτα στούς ὀπαδούς του. Ἡ τριάδα γιά τό ΚΟ καί τό ψηφοδέλτιό μας σήμαινε ὅτι τά δυό τρίτα θά δοθοῦν σ' ἐμᾶς καί τό ἕνα τρίτο στούς ὀπαδούς τοῦ σ. Μάρτοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ ἀρνήθηκε νά ἔρθει σέ συνεννόηση μαζί μας ἤ νά ὑποχωρήσει καί μᾶς ἔστειλε *γραφτή* πρόκληση γιά μάχη μπροστά στό συνέδριο· ὅταν ἡττήθηκε μπροστά στό συνέδριο, τόν πῆραν τά κλάματα κι ἄρχισε τά παράπονα γιά «κατάσταση πολιορκίας»! Ἔ λοιπόν, ὅλα αὐτά δέν εἶναι μικροκαβγάς; Δέν εἶναι νέα ἐκδήλωση διανοουμενίστικης κακομοιριᾶς;

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή δέν μποροῦμε νά μή θυμηθοῦμε τό θαυμάσιο κοινωνικό καί ψυχολογικό χαρακτηρισμό αὐτῆς τῆς τελευταίας ἰδιότητας πού ἔδοσε πρίν λίγο καιρό ὁ Κ. Κάουτσκι. Στίς μέρες μας τά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα τῶν διαφόρων χωρῶν ὑποφέρουν συχνά ἀπό παρόμοιες ἀρρώστιες καί εἶναι πολύ, πάρα πολύ χρήσιμο γιά μᾶς νά μάθουμε ἀπό τούς πιό ἔμπειρους συντρόφους νά κάνουμε σωστή διάγνωση καί σωστή θεραπεία. Γι' αὐτό ὁ χαρακτηρισμός πού ἔδοσε ὁ Κ. Κάουτσκι σέ ὁρισμένους διανοούμενους, δέ θά εἶναι παρά μόνο φαινομενική ἀπομάκρυνση ἀπό τό θέμα μας.

...«Σήμερα μᾶς ἐνδιαφέρει καί πάλι ζωτικά τό ζήτημα *τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στούς διανοούμενους* * *καί στό προλεταριάτο*. Οἱ συνάδελφοί μου»

* Χρησιμοποιῶ τίς λέξεις διανοούμενος, διανόηση, γιά νά ἀποδόσω τίς γερμανικές λέξεις Literat, Literatentum πού συμπεριλαβαίνουν ὄχι μόνο τούς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ἀλλά ὅλους τούς μορφωμένους ἀνθρώπους,

(ὁ Κάουτσκι εἶναι κι ὁ ἴδιος διανοούμενος, λόγιος καί συντάχτης) «συχνά θ' ἀγαναχτοῦν πού ἀναγνωρίζω αὐτό τόν ἀνταγωνισμό. Ὁ ἀνταγωνισμός ὅμως αὐτός ὑπάρχει πράγματι καί θά ἦταν τελείως ἄσκοπη ταχτική (κι ἐδῶ ὅπως καί σ' ἄλλες περιπτώσεις) νά προσπαθεῖ κανείς ν' ἀπαλλαγεῖ, ἀρνούμενος τό γεγονός αὐτό. Ὁ ἀνταγωνισμός αὐτός εἶναι ἀνταγωνισμός κοινωνικός, ἐκδηλώνεται σέ τάξεις καί ὄχι σέ χωριστά ἄτομα. Ἕνας μεμονωμένος διανοούμενος, ὅπως καί ἕνας μεμονωμένος κεφαλαιοκράτης, μπορεῖ νά προσχωρήσει πέρα γιά πέρα στήν ταξική πάλη τοῦ προλεταριάτου. Ὅταν συμβαίνει αὐτό, ὁ διανοούμενος ἀλλάζει καί τό χαρακτήρα του. Παρακάτω θά μιλήσουμε κυρίως ὄχι γιά τούς διανοούμενους *αὐτοῦ τοῦ τύπου*, πού ὥς σήμερα ἀποτελοῦν ἐξαίρεση μέσα στήν τάξη τους. Παρακάτω ὅταν δέ θά ὑπάρχει εἰδική ἐπεξήγηση; *λέγοντας διανοούμενο, θά ἐννοῶ μόνο τό συνηθισμένο διανοούμενο πού στέκει στή βάση τῆς ἀστικῆς κοινωνίας* καί ἀποτελεῖ χαρακτηριστικό ἐκπρόσωπο τῆς *τάξης* τῆς διανόησης. Ἡ *τάξη* αὐτή βρίσκεται σέ ὁρισμένο *ἀνταγωνισμό* μέ τό προλεταριάτο.

Ὁ ἀνταγωνισμός αὐτός διαφέρει ἀπό τόν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στήν ἐργασία καί στό κεφάλαιο. Ὁ διανοούμενος δέν εἶναι κεφαλαιοκράτης. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τό ἐπίπεδο ζωῆς του εἶναι ἀστικό καί εἶναι ὑποχρεωμένος νά τό διατηρεῖ χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα, ὅσο καιρό δέ μετατρέπεται σέ ἀλήτη. Ταυτόχρονα ὅμως εἶναι ἀναγκασμένος νά πουλάει τό προϊόν τῆς ἐργασίας του, πολλές φορές καί τήν ἐργατική του δύναμη· συχνά ἀποτελεῖ ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης τοῦ κεφαλαιοκράτη καί ὑφίσταται ὁρισμένες κοινωνικές ταπεινώσεις. Συνεπῶς ὁ διανοούμενος δέ βρίσκεται σέ κανέναν οἰκονομικό ἀνταγωνισμό μέ τό προλεταριάτο. Τό ἐπίπεδο ὅμως τῆς ζωῆς του, οἱ συνθῆκες τῆς δουλειᾶς του δέν εἶναι προλεταριακές, κι ἀπό δῶ ἀπορέει ἕνας ὁρισμένος ἀνταγωνισμός στίς διαθέσεις καί στίς σκέψεις του.

Ὁ προλετάριος δέν εἶναι τίποτε ὅσο παραμένει μεμονωμένο ἄτομο. Ὅλη του τή δύναμη, ὅλη του τήν ἱκανότητα γιά πρόοδο, ὅλες τίς ἐλπίδες καί τίς προσδοκίες του τίς ἀντλεῖ ἀπό τήν *ὀργάνωση*, ἀπό τήν προγραμματισμένη, ἀπό κοινοῦ δράση μέ τούς συντρόφους του. Αἰσθάνεται τόν ἑαυτό του μεγάλο καί ἰσχυρό ὅταν ἀποτελεῖ μέρος ἑνός μεγάλου καί ἰσχυροῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ ὀργανισμός εἶναι γι' αὐτόν τό πᾶν, ἐνῶ τό μεμονωμένο ἄτομο, συγκριτικά μέ τόν ὀργανισμό, σημαίνει πολύ λίγο. Ὁ προλετάριος διεξάγει τήν πάλη του μέ τεράστια αὐτοθυσία, σάν ἕνα κομματάκι τῆς ἀνώνυμης μάζας, χωρίς βλέψεις γιά ἀτομικό συμφέρον ἤ προσωπική δόξα, ἐκπληρώνει τό καθῆκον του σ' ὁποιαδήποτε θέση κι ἄν τόν βάλουν, τηρεῖ ἐθελοντική πειθαρχία πού διαποτίζει ὅλα του τά αἰσθήματα, ὅλους τούς λογισμούς του.

Ἐντελῶς διαφορετική εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ διανοούμενου. Αὐτός παλαίβει μέ ἐπιχειρήματα καί ὄχι μέ τήν ἄλφα ἤ τή βῆτα χρησιμοποίηση τῆς δύναμης. Τά ὅπλα του εἶναι οἱ ἀτομικές του γνώσεις, ἡ προσωπική του ἱκανότητα καί οἱ ἀτομικές του πεποιθήσεις. Ὁ διανοούμενος μπορεῖ νά ἀποχτήσει μιά κάποια κοινωνική σπουδαιότητα μόνο χάρη στά ἀτομικά του προσόντα. Γι' αὐτό ἡ πλήρης ἐλευθερία ἐκδήλωσης τῆς προσωπικότητάς του, τοῦ φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τόν πρῶτο ὅρο γιά μιά ἐπιτυχῆ δράση του. Ὁ διανοούμενος δύσκολα ὑποτάσσεται σ' ἕνα ὁρισμένο σύνολο, δεχόμε-

---

τούς ἐκπροσώπους τῶν ἐλεύθερων ἐπαγγελμάτων γενικά, τούς ἐκπροσώπους τῆς πνευματικῆς ἐργασίας (brain worker, ὅπως λένε οἱ ἄγγλοι) σέ ἀντιδιαστολή ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῆς σωματικῆς ἐργασίας.

νος τό ρόλο τοῦ ὑπηρεσιακοῦ κομματιοῦ αὐτοῦ τοῦ συνόλου, ὑποτάσσεται μόνο κατανάγκην καί ὄχι προαιρετικά. Ἀναγνωρίζει τήν ἀνάγκη τῆς πειθαρχίας μόνο γιά τίς μάζες καί ὄχι γιά τίς διαλεχτές ψυχές. Τόν ἑαυτό του φυσικά τόν συγκαταλέγει στίς διαλεχτές ψυχές...

...Ἡ φιλοσοφία τοῦ Νίτσε, μέ τή λατρεία της τοῦ ὑπερανθρώπου, γιά τόν ὁποῖο τό πᾶν εἶναι νά ἐξασφαλίσει τήν πλήρη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του, γιά τόν ὁποῖο κάθε ὑποταγή τοῦ ἀτόμου του σ' ὁποιονδήποτε μεγάλο κοινωνικό σκοπό φαίνεται χυδαία καί ἀξιοκαταφρόνητη, ἡ φιλοσοφία αὐτή εἶναι ἡ πραγματική κοσμοαντίληψη τοῦ διανοούμενου πού τόν κάνει τελείως ἀκατάλληλο γιά συμμετοχή στήν ταξική πάλη τοῦ προλεταριάτου.

Δίπλα στόν Νίτσε ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τῆς κοσμοαντίληψης τῆς διανόησης, κοσμοαντίληψης πού ἀνταποκρίνεται στίς διαθέσεις της, εἶναι ὁ Ἴψεν. Ὁ δικός του δόκτορας Στόκμαν (στό δράμα «Ἐχθρός τοῦ λαοῦ») δέν εἶναι σοσιαλιστής, ὅπως νόμισαν πολλοί, μά ὁ τύπος τοῦ διανοούμενου πού ἀναπόφευχτα θάρθει σέ σύγκρουση μέ τό προλεταριακό κίνημα καί γενικά μέ κάθε λαϊκό κίνημα, μόλις ἐπιχειρήσει νά δράσει μέσα σ' αὐτό. Αὐτό ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι βάση τοῦ προλεταριακοῦ, ὅπως καί κάθε δημοκρατικοῦ *, κινήματος εἶναι ὁ σεβασμός πρός τήν πλειοψηφία τῶν συντρόφων. Ὁ τυπικός διανοούμενος à la Στόκμαν βλέπει στή „συμπαγῆ πλειοψηφία" ἕνα τέρας πού πρέπει νά ἀνατραπεῖ.

...Ἰδανικό ὑπόδειγμα διανοούμενου, ὁλοκληρωτικά διαποτισμένου ἀπό τήν προλεταριακή ψυχοσύνθεση πού, ἐνῶ ἦταν λαμπρός συγγραφέας, εἶχε ἀποβάλει τά εἰδικά γνωρίσματα τῆς διανοουμενίστικης ψυχολογίας, πού βάδιζε στή γραμμή χωρίς μεμψιμοιρίες, δούλευε σ' ὁποιαδήποτε θέση τόν ὅριζαν, ὑπέτασσε ὁλοκληρωτικά τόν ἑαυτό του στή μεγάλη μας ὑπόθεση καί περιφρονοῦσε τά μυξοκλάματα (weichliches Gewinsel) γιά τήν καταπίεση τῆς προσωπικότητάς του, μυξοκλάματα πού τά ἀκοῦμε συχνά ἀπό τούς διανοούμενους πού διαπαιδαγωγήθηκαν στό πνεῦμα τοῦ Ἴψεν καί τοῦ Νίτσε, ὅταν τούς τύχει νά εἶναι μειοψηφία, — ἰδανικό ὑπόδειγμα ἑνός διανοούμενου, ἀπό κείνους πού χρειάζεται τό σοσιαλιστικό κίνημα, ἦταν ὁ Λῆμπκνεχτ. Μποροῦμε ν' ἀναφέρουμε ἐπίσης καί τόν Μάρξ πού ποτέ δέν τρύπωνε στήν πρώτη θέση καί πού ἡ κομματική πειθαρχία του μέσα στή Διεθνῆ ὅπου ἐπανειλημμένα βρέθηκε σέ μειοψηφία, ἦταν ὑποδειγματική» **.

Ἀκριβῶς τέτοια μυξοκλάματα — καί τίποτε περισσότερο ἀπό μυξοκλάματα — διανοούμενου πού ἔμεινε μειοψηφία, ἦταν ἡ ἄρνηση τοῦ Μάρτοφ καί τῶν συναδέλφων του νά δεχτοῦν ὑπεύθυνες θέσεις μόνο καί μόνο ἐπειδή δέν ἐπικυρώθηκε ὁ παλιός στενός ὅμιλος, ὅπως μυξοκλάματα ἦταν καί τά παράπονα γιά κα-

* Ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό γιά τή σύγχυση πού ἔφεραν σ' ὅλα τά ὀργανωτικά ζητήματα οἱ μαρτοφικοί μας, εἶναι ὅτι ἐνῶ στράφηκαν πρός τόν Ἀκίμοφ καί πρός ἕναν *ἄτοπο* δημοκρατισμό, εἶναι ταυτόχρονα *ἐξοργισμένοι γιά τή δημοκρατική ἐκλογή τῆς σύνταξης*, ἐκλογή πού ἔγινε στό *συνέδριο* καί προβλέφθηκε ἀπ' ὅλους ἀπό τά πρίν! Αὐτές εἶναι λοιπόν οἱ *ἀρχές* σας, κύριοι;

** *Karl Kautsky*: «Franz Mehring», «Neue Zeit», XXII, I, S. 99–101, 1903, No 4 (*Κάρλ Κάουτσκι*: «Φράντς Μέρινγκ», «Νέοι Καιροί», XXII, I, σελ. 99–101, 1903, τεῦχος 4. *Σύντ.*).

τάσταση πολιορκίας καί έκτακτους νόμους «ἐνάντια σ' ὁρισμένες ὁμάδες», οἱ ὁποῖες δέν ἦταν καθόλου πολύτιμες στόν Μάρτοφ, ὅταν διαλύονταν ἡ «Γιούζνι ραμπότσι» καί τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο», μά πού τοῦ ἔγιναν πολύτιμες μέ τή διάλυση τῆς *δικῆς του* ὁμάδας.

Ἀκριβῶς τέτοια μυξοκλάματα διανοουμένων πού ἔμειναν μειοψηφία, ἦταν ὅλα αὐτά τά ἀτελεύτητα παράπονα, οἱ ἐπικρίσεις, τά ὑπονοούμενα, οἱ ἐπιπλήξεις, τά κουτσομπολιά καί οἱ διαδόσεις γιά τή «συμπαγῆ πλειοψηφία», πού τά πρωτάρχισε ὁ Μάρτοφ καί πού ξεχύθηκαν ποτάμι στό συνέδριο τοῦ κόμματός μας * (καί ἀκόμα περισσότερο ὕστερα ἀπ' αὐτό).

Παραπονιόταν πικρά ἡ μειοψηφία γιατί ἡ συμπαγής πλειοψηφία εἶχε τίς ἰδιαίτερές της συνελεύσεις: πραγματικά ἡ μειοψηφία ἔπρεπε κάτι νά κάνει γιά νά συγκαλύψει τό δυσάρεστο γι' αὐτή γεγονός ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι πού καλοῦσε στίς ἰδιαίτερές της συνελεύσεις, ἀρνοῦνταν νά πάρουν μέρος σ' αὐτές, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού πρόθυμα θά ἔπαιρναν μέρος (οἱ Γεγκόροφ, οἱ Μάχοφ, οἱ Μπροῦκερ) δέν ἦταν δυνατόν νά κληθοῦν ἀπό τή μειοψηφία ὕστερα ἀπό ὅλη τήν πάλη πού ἔγινε στό συνέδριο ἀνάμεσα στούς μέν καί στούς δέ.

Παραπονιόταν πικρά γιά «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό»: πραγματικά ἔπρεπε κάτι νά κάνουν γιά νά συγκαλύψουν τό δυσάρεστο γεγονός ὅτι *ἀκριβῶς οἱ ὀπορτουνιστές* πού στίς περισσότερες περιπτώσεις ἀκολουθοῦσαν τούς ἀντιισκριστές, καί ἐνμέρει καί οἱ ἴδιοι αὐτοί οἱ ἀντιισκριστές ἀποτέλεσαν τή συμπαγῆ μειοψηφία καί γαντζώθηκαν καί μέ τά δυό τους χέρια ἀπό τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων μέσα στά ὄργανα, ἀπό τόν ὀπορτουνισμό στούς συλλογισμούς, ἀπό τό φιλισταϊσμό στήν κομματική δουλειά καί ἀπό τή διανοουμενίστικη ἀστάθεια καί σύγχυση.

Θά δείξουμε σέ ἑπόμενη παράγραφο πῶς ἐξηγεῖται τό ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον *πολιτικό γεγονός* ὅτι πρός τό τέλος τοῦ συνεδρίου σχηματίστηκε μιά «συμπαγής πλειοψηφία» καί γιατί, παρ' ὅλες τίς προκλήσεις, ἡ μειοψηφία *παρακάμπτει* μέ τόση ἐπιμέλεια τίς *αἰτίες* καί τό *ἱστορικό* τοῦ σχηματισμοῦ της. Πρῶτα ὅμως ἄς τελειώσουμε μέ τήν ἀνάλυση τῶν συζητήσεων στό συνέδριο.

Στή διάρκεια τῶν ἐκλογῶν γιά τήν ΚΕ ὁ σ. Μάρτοφ ὑπέβαλε ἕνα ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό σχέδιο ἀπόφασης (σελ. 336),

* Βλ. σελ. 337, 338, 340, 352 καί ἄλλες τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου.

πού τά τρία βασικά γνωρίσματά του τά ὀνόμασα κάποτε «μάτ σέ τρεῖς κινήσεις». Νά αὐτά τά γνωρίσματα: 1) μπαίνουν σέ ψηφοφορία οἱ *κατάλογοι* τῶν ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ καί ὄχι χωριστά οἱ ὑποψήφιοι· 2) μετά τήν κοινοποίηση τῶν καταλόγων μεσολαβοῦν δυό συνεδριάσεις (προφανῶς γιά συζήτηση)· 3) σέ περίπτωση πού δέν ὑπάρχει ἀπόλυτη πλειοψηφία, ἡ δεύτερη ψηφοφορία θεωρεῖται τελική. Τό σχέδιο αὐτό ἀπόφασης ἀποτελεῖ στρατήγημα θαυμάσια μελετημένο (πρέπει νά εἴμαστε δίκαιοι ἀπέναντι στόν ἀντίπαλο!), μέ τό ὁποῖο δέ συμφωνεῖ ὁ σ. Γεγκόροφ (σελ. 337), ἀλλά πού θά ἐξασφάλιζε *στά σίγουρα* πλήρη νίκη στόν Μάρτοφ, *ἄν ἡ εφτάδα τῶν μπουντιστῶν καί τῶν ραμποτσεντέλτσι δέν ἐγκατέλειπε τό συνέδριο.* Τό στρατήγημα αὐτό ἐξηγεῖται ἀκριβῶς μέ τό ὅτι ἡ ἰσκρική μειοψηφία *δέν εἶχε καί δέν μποροῦσε νά ἔχει* «ἄμεση συμφωνία» (τέτοια πού εἶχε ἡ ἰσκρική πλειοψηφία) ὄχι μόνο μέ τήν Μπούντ καί τήν Μπροῦκερ, *ἀλλά οὔτε καί μέ τούς διαφόρους σ. σ. Γεγκόροφ καί Μάχοφ.*

Θυμηθεῖτε πώς ὁ σ. Μάρτοφ κλαιγόταν στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὅτι τάχα ἡ «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό» προϋπέθετε ἄμεση συμφωνία του μέ τήν Μπούντ. Ἐπαναλαβαίνω πώς αὐτό τοῦ φάνηκε τοῦ σ. Μάρτοφ ἀπό τό φόβο του, καί *ἡ ἴδια ἡ ἄρνηση τοῦ σ. Γεγκόροφ νά συμφωνήσει νά μποῦν σέ ψηφοφορία οἱ κατάλογοι* (ὁ σ. Γεγκόροφ «δέν εἶχε χάσει ἀκόμα τίς ἀρχές του», ὅπως φαίνεται, τίς ἀρχές ἐκεῖνες πού τόν ὑποχρέωναν νά συγχωνευτεῖ μέ τόν Γκόλντμπλατ στήν ἐκτίμηση τῆς ἀπόλυτης σημασίας τῶν δημοκρατικῶν ἐγγυήσεων) δείχνει *ὁλοφάνερα* τό τεράστιας σημασίας γεγονός ὅτι *δέν μποροῦσε κάν νά γίνει λόγος γιά «ἄμεση συμφωνία» ἀκόμα καί μέ τόν Γεγκόροφ.* Μποροῦσε ὅμως νά ὑπάρχει καί ὑπῆρχε ἕνας *συνασπισμός* καί μέ τόν Γεγκόροφ καί μέ τήν Μπροῦκερ, συνασπισμός μέ τήν ἔννοια ὅτι οἱ μαρτοφικοί εἶχαν *ἐξασφαλισμένη* τήν ὑποστήριξή τους κάθε φορά πού οἱ μαρτοφικοί ἔρχονταν σέ σοβαρή προστριβή μαζί μας καί ὅταν ὁ Ἀκίμοφ καί οἱ φίλοι του εἶχαν νά διαλέξουν τό *μικρότερο κακό.* Δέν ὑπῆρχε καί δέν ὑπάρχει ἡ παραμικρότερη ἀμφιβολία πώς *οἱ σ. σ. Ἀκίμοφ καί Λίμπερ θά ψήφιζαν, δίχως ἄλλο, καί τήν ἑξάδα γιά τό ΚΟ καί τό μαρτοφικό ψηφοδέλτιο γιά τήν ΚΕ, σάν τό μικρότερο κακό,* σάν κάτι πού *ἀνταποκρίνεται λιγότερο στούς σκοπούς τῆς «Ἴσκρα»* (βλ. τήν ὁμιλία τοῦ Ἀκίμοφ πάνω στό ἄρθρο 1 καί τίς «ἐλπίδες» πού στήριζε στόν Μάρτοφ). Ἡ πρόταση νά μπαίνουν σέ ψηφοφορία τά ψηφοδέλτια, νά μεσολαβοῦν δυό συνεδριά-

σεις καί νά γίνεται έπαναληπτική ψηφοφορία άπέβλεπε άκριβῶς στό νά ἐπιτευχθεῖ τό ἀποτέλεσμα αὐτό μέ μηχανική σχεδόν ἀκρίβεια, χωρίς καμιά ἄμεση συμφωνία.

Ἐφόσον ὅμως ἡ συμπαγής πλειοψηφία μας παρέμενε συμπαγής πλειοψηφία, ἡ κυκλωτική κίνηση τοῦ σ. Μάρτοφ ἦταν ἁπλῶς κωλυσιεργία κι ἐμεῖς ἤμασταν ὑποχρεωμένοι νά τήν ἀπορίψουμε. Ἡ μειοψηφία διατύπωσε γραπτά (σέ δήλωση, σελ. 341) τά παράπονά της γι' αὐτό τό πράγμα καί, *ἀκολουθώντας τό παράδειγμα τοῦ Μαρτίνοφ καί τοῦ Ἀκίμοφ, ἀρνήθηκε νά πάρει μέρος στήν ψηφοφορία* καί στήν ἐκλογή τῆς ΚΕ «ἐξαιτίας τῶν συνθηκῶν κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ἔγιναν». Ὕστερα ἀπό τό συνέδριο παρόμοια παράπονα γιά ἀνώμαλες συνθῆκες τῶν ἐκλογῶν (βλ. «Κατάσταση πολιορκίας», σελ. 31) διαδίδονταν δεξιά καί ἀριστερά μπροστά σέ ἑκατοντάδες κομματικές συμπεθέρες. Ἀλλά τί ἦταν στήν περίπτωση αὐτή τό *ἀνώμαλο*; Ἡ μυστική ψηφοφορία πού εἶχε προβλεφθεῖ ἐκ τῶν προτέρων ἀπό τόν κανονισμό τοῦ συνεδρίου (§ 6, σελ. 11 τῶν πραχτικῶν) καί ὅπου θά ἦταν γελοῖο νά βλέπει κανείς «ὑποκρισία» ἤ «ἀδικία»; Ὁ σχηματισμός μιᾶς συμπαγοῦς πλειοψηφίας, αὐτοῦ τοῦ «τέρατος» γιά τούς πλαδαρούς διανοούμενους; Ἤ ἡ *ἀνώμαλη* ἐπιθυμία αὐτῶν τῶν ἀξιότιμων διανοουμένων *νά παραβαίνουν τό λόγο* πού ἔδοσαν μπροστά στό συνέδριο ὅτι θ' ἀναγνωρίσουν κάθε ἐκλογή τοῦ συνεδρίου (σελ. 380, ἄρθρο 18 τοῦ κανονισμοῦ τοῦ συνεδρίου);

Ὁ σύντροφος Ποπόφ ἔκανε ἕνα *λεπτό* ὑπαινιγμό γι' αὐτή τήν ἐπιθυμία, ὅταν μίλησε στό συνέδριο τή μέρα τῶν ἐκλογῶν καί ἔβαλε ἕνα ἄμεσο ἐρώτημα: «Εἶναι βέβαιο τό προεδρεῖο ὅτι ἡ ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου εἶναι ἔγκυρη καί νόμιμη, ἀφοῦ οἱ μισοί σύνεδροι ἀρνήθηκαν νά ψηφίσουν;» * Φυσικά τό προεδρεῖο ἀπάντησε ὅτι εἶναι βέβαιο καί ὑπενθύμισε τό ἐπεισόδιο μέ τούς συντρόφους Ἀκίμοφ καί Μαρτίνοφ. Ὁ σ. Μάρτοφ τάχθηκε μέ τήν ἄποψη τοῦ προεδρείου καί δήλωσε ἀνοιχτά ὅτι ὁ σ. Ποπόφ κάνει λάθος καί ὅτι *«οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου εἶναι νόμιμες»* (σελ. 343). Τώρα ἄς κρίνει μόνος του ὁ ἀναγνώστης γι' αὐτή — τήν ἐξαιρετικά ὁμαλή, πρέπει νά ὑποθέτει κανείς — πολιτική συνέπεια, πού ἀποκαλύπτεται, ὅταν συγκρίνουμε *αὐτή τή δήλωσή του μπροστά στό κόμμα* μέ τή μετασυνε-

* Σελ. 342. Πρόκειται γιά τήν ἐκλογή πέμπτου μέλους γιά τό Συμβούλιο. Συγκεντρώθηκαν 24 ψηφοδέλτια (σύνολο 44 ψῆφοι) ἀπό τά ὁποῖα τά δυό ἦταν λευκά.

δριακή στάση του καί μέ τή φράση τῆς «Κατάστασης πολιορκίας» του γιά «*ἐξέγερση τοῦ μισοῦ κόμματος πού εἶχε ἀρχίσει ἀκόμα ἀπό τό συνέδριο*» (σελ. 20). Οἱ ἐλπίδες πού στήριζε ὁ σ. Ἀκίμοφ στόν σ. Μάρτοφ, νίκησαν τίς ἐφήμερες ἀγαθές προθέσεις τοῦ ἴδιου τοῦ Μάρτοφ.

«*Νενίκηκας*», σύντροφε Ἀκίμοφ!

* * *

Μερικές μικρές ἐπιφανειακά, μά στήν οὐσία πολύ σπουδαῖες χαρακτηριστικές λεπτομέρειες τοῦ *τέλους* τοῦ συνεδρίου, τοῦ τέλους πού *ἀκολούθησε* τίς ἐκλογές, μποροῦν νά χρησιμεύσουν γιά νά δείξουν πόσο «τρομερή λέξη» ἦταν ἡ περιβόητη φράση γιά «κατάσταση πολιορκίας», πού τώρα τῆς δόθηκε γιά πάντα μιά κωμικοτραγική ἔννοια. Τώρα ὁ σ. Μάρτοφ ξεσηκώνει θόρυβο γύρω ἀπ' αὐτή τήν κωμικοτραγική «κατάσταση πολιορκίας» καί προσπαθεῖ στά σοβαρά νά πείσει καί τόν ἑαυτό του καί τούς ἀναγνῶστες ὅτι αὐτός ὁ ἐπινοημένος ἀπό τόν ἴδιο μπαμπούλας σήμαινε κάποιο ἀντικανονικό κυνήγημα, δίωξη, κατατρεγμό τῆς «μειοψηφίας» ἀπό τήν «πλειοψηφία». Θά δείξουμε ἀμέσως πῶς εἶχε τό ζήτημα *ὕστερα* ἀπό τό συνέδριο. Ἀλλά πάρτε ἀκόμα καί τό τέλος τοῦ συνεδρίου καί θά δεῖτε ὅτι *ὕστερα ἀπό τίς ἐκλογές* ἡ «συμπαγής πλειοψηφία» ὄχι μόνο δέν καταδιώκει τούς δυστυχισμένους μαρτοφικούς πού ὑποτίθεται ὅτι κατατρέχονται, ταπεινώνονται καί ὁδηγοῦνται στήν κρεμάλα, μά ἀπεναντίας τούς *προτείνει ἡ ἴδια* (μέσω τοῦ Λιάντοφ) *δυό θέσεις ἀπό τίς τρεῖς* στήν ἐπιτροπή τῶν πρακτικῶν (σελ. 354). Πάρτε τίς ἀποφάσεις γιά τά ζητήματα ταχτικῆς καί ἄλλα ζητήματα (σελ. 355 καί ἑπόμενες) καί θά δεῖτε ὅτι οἱ συζητήσεις διεξήχθηκαν ἐπί τῆς οὐσίας καί μέ καθαρά πραχτικό πνεῦμα, θά διαπιστώσετε ὅτι ἀνάμεσα στίς ὑπογραφές τῶν συντρόφων πού ὑπέβαλαν σχέδια ἀποφάσεων, συχνά ὑπάρχουν καί ἐκπρόσωποι τῆς τερατώδικης συμπαγοῦς «πλειοψηφίας» καί ὀπαδοί τῆς «ταπεινωμένης καί προσβλημένης» «μειοψηφίας» (σελ. 355, 357, 363, 365, 367 τῶν πραχτικῶν). Ἐσεῖς τί λέτε; Μοιάζει αὐτό μέ «ἀπομάκρυνση ἀπό τή δουλειά» καί μέ κάθε λογῆς ἄλλο «κατατρεγμό»;

Ἡ μόνη ἐνδιαφέρουσα, δυστυχῶς ὅμως πάρα πολύ σύντομη συζήτηση ἐπί τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος, προκλήθηκε ἀπό τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Σταροβέρ γιά τούς φιλελεύθερους. Τό σχέδιο αὐτό ἀπόφασης, ὅπως μποροῦμε νά κρίνουμε ἀπό τίς

ὑπογραφές του (σελ. 357 καί 358), ψηφίστηκε ἀπό τό συνέδριο ἐπειδή τρεῖς ὀπαδοί τῆς «πλειοψηφίας» (Μπράουν, Ὀρλόφ καί Ὀσίποφ) ψήφισαν ταυτόχρονα καί *ὑπέρ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ἀπόφασης* καί ὑπέρ τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ, μή βλέποντας τήν ἀσυμβίβαστη ἀντίφαση ἀνάμεσα στά δυό. Ἀπό πρώτη ματιά δέν ὑπάρχει ἀσυμβίβαστη ἀντίφαση ἀνάμεσά τους, γιατί τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ καθορίζει μιά γενική ἀρχή, ἐκφράζει μιά καθορισμένη στάση ἀρχῶν καί ταχτικῆς ἀπέναντι *στό φιλελευθερισμό τῶν ἀστῶν τῆς Ρωσίας*, ἐνῶ τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Σταροβέρ ἐπιχειρεῖ νά καθορίσει *τούς συγκεκριμένους ὅρους, κάτω ἀπό τούς ὁποίους ἐπιτρέπονται «προσωρινές συμφωνίες»* μέ τά «φιλελεύθερα ἤ φιλελευθερο-δημοκρατικά ρεύματα». Τά θέματα τῶν δυό ἀποφάσεων εἶναι διαφορετικά, τό σχέδιο ὅμως ἀπόφασης τοῦ Σταροβέρ πάσχει ἀκριβῶς ἀπό *πολιτική ἀοριστία* καί γι' αὐτό εἶναι ρηχό καί στενό. *Δέν καθορίζει τό ταξικό περιεχόμενο τοῦ ρωσικοῦ φιλελευθερισμοῦ*, δέν καταδεικνύει τά *συγκεκριμένα* πολιτικά ρεύματα πού τόν ἐκφράζουν, δέν ἐξηγεῖ στό προλεταριάτο τά *βασικά* του καθήκοντα προπαγάνδας καί ζύμωσης ἀναφορικά μέ τά συγκεκριμένα αὐτά ρεύματα, μπερδεύει (ἐξαιτίας τῆς ἀοριστίας του) τόσο διαφορετικά πράγματα, ὅπως τό φοιτητικό κίνημα καί τήν «Ὀσβομποζντένιγε», καθορίζει πολύ στενά καί καζουιστικά *τρεῖς* συγκεκριμένους ὅρους, κάτω ἀπό τούς ὁποίους ἐπιτρέπονται «προσωρινές συμφωνίες». Ἡ πολιτική ἀοριστία καί σ' αὐτή τήν περίπτωση, ὅπως καί σέ πολλές ἄλλες, ὁδηγεῖ σέ καζουιστική. Ἡ ἔλλειψη μιᾶς γενικῆς ἀρχῆς καί ἡ προσπάθεια ἀπαρίθμησης τῶν «ὅρων» ὁδηγεῖ σέ μικρόλογη καί, μιλώντας αὐστηρά, *λαθεμένη* ὑπόδειξη αὐτῶν τῶν ὅρων. Ἐξετάστε πραγματικά τούς τρεῖς αὐτούς ὅρους τοῦ Σταροβέρ: 1) «τά φιλελεύθερα ἤ φιλελευθερο-δημοκρατικά ρεύματα» ὀφείλουν «νά διακηρύξουν καθαρά καί ἀπερίφραστα ὅτι στόν ἀγώνα τους ἐνάντια στήν ἀπολυταρχική κυβέρνηση τάσσονται ἀποφασιστικά στό πλευρό τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Σέ τί διαφέρουν τά φιλελεύθερα ἀπό τά φιλελευθερο-δημοκρατικά ρεύματα; Τό σχέδιο ἀπόφασης δέ μᾶς δίνει στοιχεῖα γιά ν' ἀπαντήσουμε σ' αὐτό τό ἐρώτημα. Μήπως στό ὅτι τά φιλελεύθερα ρεύματα ἐκφράζουν τή θέση τῶν λιγότερο προοδευτικῶν πολιτικά στρωμάτων τῆς ἀστικῆς τάξης, ἐνῶ τά φιλελευθερο-δημοκρατικά ἐκφράζουν τή θέση πιό προοδευτικῶν στρωμάτων τῆς ἀστικῆς καί τῆς μικροαστικῆς τάξης; Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε μπορεῖ ὁ σ. Σταροβέρ νά νομίζει ὅτι τά λιγότερο προοδευτικά (ὡστόσο ὅμως προοδευ-

τικά, γιατί ἀλλιῶς δέ θά μποροῦσε νά γίνει λόγος γιά φιλελευθερισμό) στρώματα τῆς ἀστικῆς τάξης «θά ταχθοῦν ἀποφασιστικά στό πλευρό τῆς σοσιαλδημοκρατίας»;; Αὐτό εἶναι παραλογισμός. Κι ἄν ἀκόμα οἱ ἐκπρόσωποι αὐτοῦ τοῦ ρεύματος «*τό διακήρυχναν αὐτό καθαρά καί ἀπερίφραστα*» (ὑπόθεση τελείως ἀπαράδεχτη), ἐμεῖς, τό κόμμα τοῦ προλεταριάτου, *θά ἤμασταν ὑποχρεωμένοι νά μή πιστέψουμε* στίς διακηρύξεις τους. Νά εἶσαι φιλελεύθερος καί νά τάσσεσαι ἀποφασιστικά στό πλευρό τῆς σοσιαλδημοκρατίας εἶναι δυό πράγματα πού ἀλληλοαποκλείονται.

Παρακάτω. Ἄς δεχτοῦμε τήν ἀκόλουθη περίπτωση: «τά φιλελεύθερα ἤ τά φιλελευθερο-δημοκρατικά ρεύματα» διακηρύχνουν καθαρά καί ἀπερίφραστα ὅτι στόν ἀγώνα τους ἐνάντια στήν ἀπολυταρχία τάσσονται ἀποφασιστικά στό πλευρό *τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν*. Ἡ ὑπόθεση αὐτή εἶναι πολύ λιγότερο ἀπίθανη (ἐπειδή ἡ κατεύθυνση τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν στήν οὐσία της εἶναι ἀστικοδημοκρατική) ἀπό τήν ὑπόθεση τοῦ σ. Σταροβέρ. Ἀπό τό νόημα τοῦ δικοῦ του σχεδίου ἀπόφασης, — λόγω τῆς ἀοριστίας καί τῆς καζουιστικότητάς της, — προκύπτει ὅτι *σέ μιά περίπτωση, σάν κι αὐτή, προσωρινές συμφωνίες* μέ τέτοιους φιλελεύθερους *εἶναι ἀπαράδεχτες*. Ἐξάλλου τό συμπέρασμα αὐτό πού βγαίνει ἀναπόφευχτα ἀπό τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Σταροβέρ, ὁδηγεῖ σέ *καθαρά λαθεμένη* θέση. Προσωρινές συμφωνίες ἐπιτρέπονται καί μέ τούς σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες (βλ. τήν ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου γι᾽ αὐτούς), *καί συνεπῶς* καί μέ τούς φιλελεύθερους πού τυχόν θά τάσσονταν στό πλευρό τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν.

Δεύτερος ὅρος: ἄν αὐτά τά ρεύματα «δέ διατυπώσουν στά προγράμματά τους διεκδικήσεις πού νά ἔρχονται σέ ἀντίθεση μέ τά συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῆς δημοκρατίας γενικά ἤ πού νά συσκοτίζουν τή συνείδησή τους». Κι ἐδῶ ἔχουμε τό ἴδιο λάθος: δέν ὑπῆρξαν καί οὔτε μποροῦν νά ὑπάρξουν φιλελευθερο-δημοκρατικά ρεύματα πού νά μή διατυπώνουν στά προγράμματά τους διεκδικήσεις πού ἔρχονται σέ ἀντίθεση μέ τά συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καί συσκοτίζουν τή συνείδησή της (τοῦ προλεταριάτου). Ἀκόμα καί ἕνα ἀπό τά πιό δημοκρατικά τμήματα τοῦ φιλελευθερο-δημοκρατικοῦ ρεύματος τῆς χώρας μας, οἱ σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες, διατυπώνουν στό πρόγραμμά τους, — τό γεμάτο συγχύσεις, ὅπως ὅλα τά φιλελεύθερα προγράμματα, — διεκδικήσεις πού ἔρχονται σέ διαμετρική ἀντίθεση μέ τά συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καί

συσκοτίζουν τή συνείδησή της. Τό συμπέρασμα πού πρέπει νά βγάζουμε άπό τό γεγονός αυτό, είναι ότι υπάρχει *ανάγκη* «νά ξεσκεπάζουμε τή στενότητα καί τήν ανεπάρκεια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος τῆς ἀστικῆς τάξης» καί ὄχι ὅτι εἶναι ἀπαράδεχτες οἱ προσωρινές συμφωνίες.

Τέλος καί ὁ τρίτος «ὅρος» τοῦ σ. Σταροβέρ, μέ τή γενική μορφή πού διατυπώνεται (οἱ φιλελεύθεροι-δημοκράτες νά κάνουν σύνθημα τοῦ ἀγώνα τους τό καθολικό, ἴσο, μυστικό καί ἄμεσο ἐκλογικό δικαίωμα), *εἶναι λαθεμένος: δέ θά ἦταν λογικό* νά διακηρύσσεται ὅτι εἶναι ἀπόλυτα ἀπαράδεχτο νά συνάπτονται προσωρινές καί ἐπιμέρους συμφωνίες μέ φιλελευθερο-δημοκρατικά ρεύματα πού προβάλλουν γιά σύνθημά τους ἕνα τιμοκρατικό σύνταγμα, ἕνα «κουτσοσύνταγμα» γενικά. Στήν πραγματικότητα στήν κατηγορία αὐτή θά ταίριαζε τό «ρεῦμα» τῶν κ. κ. τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε», θά ἦταν ὅμως πολιτική μυωπία, ἀσυμβίβαστη πρός τίς ἀρχές τοῦ μαρξισμοῦ, νά δεσμεύεται κανείς μόνος του, ἀπαγορεύοντας ἀπό τά πρίν «προσωρινές συμφωνίες», ἔστω καί μέ τούς πιό ἄτολμους φιλελεύθερους.

Συνοψίζουμε: τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Σταροβέρ, πού τό ἔχουν συνυπογράψει καί οἱ σ. σ. Μάρτοφ καί Ἀξελρόντ, *εἶναι λαθεμένο*, καί τό τρίτο Συνέδριο θά ἐνεργήσει λογικά ἄν τό ἀκυρώσει. Τό σχέδιο αὐτό πάσχει ἀπό *πολιτική ἀοριστία* στή θεωρητική του θέση καί στή θέση ταχτικῆς, πάσχει ἐπίσης ἀπό καζουιστική στούς πραχτικούς «ὅρους» πού βάζει. *Μπερδεύει δυό ζητήματα*: 1) τό ξεσκέπασμα τῶν «ἀντεπαναστατικῶν καί ἀντιπρολεταριακῶν» γνωρισμάτων *κάθε* φιλελευθερο-δημοκρατικοῦ ρεύματος καί τήν ὑποχρέωση τῆς *πάλης* ἐνάντια σ' αὐτά τά γνωρίσματα καί 2) τούς *ὅρους* γιά προσωρινές καί ἐπιμέρους *συμφωνίες* μέ ὁποιοδήποτε ἀπ' αὐτά τά ρεύματα. Ἡ ἀπόφαση αὐτή δέ δίνει ἐκεῖνο πού χρειάζεται (τήν ἀνάλυση τοῦ ταξικοῦ περιεχομένου τοῦ φιλελευθερισμοῦ), ἀλλά δίνει ἐκεῖνο πού δέ χρειάζεται (μιά συνταγή «ὅρων»). Εἶναι γενικά ἀνόητο, μέσα σ' ἕνα κομματικό συνέδριο, νά καταρτίζει κανείς τούς συγκεκριμένους «ὅρους» τῶν προσωρινῶν συμφωνιῶν, τή στιγμή πού δέν ὑπάρχει κάν κάποιος συγκεκριμένος συμβαλλόμενος, δηλ. τό πρόσωπο πού θά πάρει μέρος σέ τέτοιες ἐνδεχόμενες συμφωνίες· μά κι ἄν ἀκόμα ὑπῆρχε αὐτό τό «πρόσωπο», θά ἦταν ἑκατό φορές πιό λογικό νά ἀνατεθεῖ στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος νά καθορίσουν τούς «ὅρους» μιᾶς προσωρινῆς συμφωνίας, ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε τό συνέδριο σχετικά μέ τό «ρεῦμα» τῶν κ. κ. σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν (βλ. τήν τροπολογία τοῦ Πλεχάνοφ

στό τέλος τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ σ. Ἀξελρόντ, σελ. 362 καί 15 τῶν πραχτικῶν).

Ὅσο γιά τίς ἀντιρήσεις τῆς «μειοψηφίας» κατά τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ, τό μοναδικό ἐπιχείρημα τοῦ σ. Μάρτοφ εἶναι ὅτι τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ «τελειώνει μέ ἕνα ἀξιοθρήνητο συμπέρασμα, ὅτι πρέπει νά ξεσκεπαστεῖ κάποιος δημοσιολόγος. Δέν ἰσοδυναμεῖ αὐτό μέ τό νά σκοτώνεις „μύγες μέ τό τσεκούρι“;» (σελ. 358). Τό ἐπιχείρημα αὐτό, ὅπου ἡ ἔλλειψη σκέψης συγκαλύπτεται μέ τήν τσουχτερή φράση — «ἀξιοθρήνητο συμπέρασμα», — προσφέρει ἕνα καινούργιο δεῖγμα ἐπιτηδευμένης φράσης. Πρῶτο, τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ μιλάει γιά «ξεσκέπασμα μπροστά στό προλεταριάτο τῆς στενότητας καί τῆς ἀνεπάρκειας τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος τῆς ἀστικῆς τάξης παντοῦ ὅπου κι ἄν ἐκδηλωθεῖ ἡ στενότητα καί ἡ ἀνεπάρκεια αὐτή». Γι' αὐτό εἶναι καθαρότατη ἀνοησία ὁ ἰσχυρισμός τοῦ σ. Μάρτοφ (στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, σελ. 88 τῶν πραχτικῶν) ὅτι «ὅλη ἡ προσοχή πρέπει νά στραφεῖ μόνο στόν Στροῦβε, μόνο σ' ἕνα φιλελεύθερο». Δεύτερο, τό νά συγκρίνουμε τόν κύριο Στροῦβε μέ «μύγα», ὅταν γίνεται λόγος γιά δυνατότητα προσωρινῶν συμφωνιῶν μέ τούς ρώσους φιλελεύθερους, σημαίνει νά θυσιάζουμε στή δηκτικότητα μιά στοιχειώδη κατάδηλη πολιτική ἀλήθεια. Ὄχι, ὁ κ. Στροῦβε δέν εἶναι μύγα, μά πολιτική ὀντότητα, καί εἶναι ὀντότητα ὄχι γιατί ὁ ἴδιος προσωπικά εἶναι πολύ μεγάλη φυσιογνωμία. Τό ρόλο πολιτικῆς ὀντότητας τοῦ τόν δίνει ἡ θέση τοῦ σάν μοναδικοῦ ἐκπροσώπου τοῦ ρωσικοῦ φιλελευθερισμοῦ, ἔστω καί ὥς ἕνα βαθμό ἱκανοῦ γιά δράση καί ὀργανωμένου φιλελευθερισμοῦ, μέσα σ' ἕνα παράνομο κόσμο. Γι' αὐτό τό νά μιλᾶς γιά τούς ρώσους φιλελεύθερους καί γιά τή στάση τοῦ κόμματός μας ἀπέναντί τους καί νά μή παίρνεις ὑπόψη σου ἴσα ἴσα τόν κ. Στροῦβε, ἴσα ἴσα τό «Ὀσβομποζντένιγε», εἶναι σάν νά μιλᾶς χωρίς νά λές τίποτε. Ἤ μήπως ὁ σ. Μάρτοφ θά δοκιμάσει νά μᾶς ἀναφέρει *ἔστω καί ἕνα μοναδικό* «φιλελεύθερο ἤ φιλελεύθερο-δημοκρατικό ρεῦμα» στή Ρωσία, πού νά μπορεῖ σήμερα νά συγκριθεῖ, ἔστω καί ἀπό μακριά, μέ τό ρεῦμα τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε»; Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά δοῦμε μιά τέτοια ἀπόπειρα! *

* Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὁ σ. Μάρτοφ ἀνέφερε ἀκόμα τοῦτο δῶ τό ἐπιχείρημα ἐνάντια στό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ: «Ἡ βασική ἀντίρηση σ' αὐτό τό σχέδιο, τό βασικό μειονέκτημα αὐτοῦ τοῦ σχεδίου ἀπόφασης εἶναι ὅτι ἀγνοεῖ τελείως πώς στήν πάλη μας ἐνάντια στήν ἀπολυταρχία ἔχουμε ὑποχρέωση νά μήν ἀποφεύγουμε τή συμμαχία μέ

«Τό ὄνομα τοῦ Στροῦβε δέ λέει τίποτε στούς ἐργάτες», — ἔλεγε ὁ σ. Κοστρόφ, ὑποστηρίζοντας τόν σ. Μάρτοφ. Τό ἐπιχείρημα αὐτό — καί μή πρός κακοφανισμό σας σ. Κοστρόφ καί σ. Μάρτοφ — θυμίζει Ἀκίμοφ. Εἶναι σάν τό ἐπιχείρημα τοῦ προλεταριάτου σέ πτώση γενική[112].

Σέ ποιούς ἐργάτες «δέ λέει τίποτε τό ὄνομα τοῦ Στροῦβε» (καί τό ὄνομα τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε» πού ἀναφέρεται στό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ πλάι στό ὄνομα τοῦ κ. Στροῦβε); Σ' ἐκείνους πού ξέρουν ἐλάχιστα ἤ πού δέν ξέρουν καθόλου τά «φιλελεύθερα καί τά φιλελευθερο-δημοκρατικά ρεύματα» στή Ρωσία. Προβάλλει τό ἐρώτημα, ποιά πρέπει νά εἶναι ἡ στάση τοῦ κομματικοῦ μας συνεδρίου ἀπέναντι στούς ἐργάτες αὐτούς: νά ἀναθέσει στά μέλη τοῦ κόμματος νά κάνουν γνωστό στούς ἐργάτες αὐτούς τό μοναδικό συγκεκριμένο φιλελεύθερο ρεῦμα στή Ρωσία; ἤ *ν' ἀποσιωπήσει* ἕνα ὄνομα πού δέν εἶναι πολύ γνωστό στούς ἐργάτες, ἀκριβῶς ἐπειδή οἱ ἐργάτες δέν ξέρουν πολλά πράγματα ἀπό πολιτική; Ἄν ὁ σ. Κοστρόφ, ἀφοῦ ἔκανε τό πρῶτο βῆμα πρός τόν σ. Ἀκίμοφ, δέ θέλει νά κάνει καί τό δεύτερο, ἀσφαλῶς θ' ἀπαντήσει σ' αὐτό τό ἐρώτημα στό πνεῦμα τῆς πρώτης περίπτωσης. Καί ἀφοῦ ἀπαντήσει μέ τό πνεῦμα αὐτό, θά δεῖ πόσο ἀβάσιμο ἦταν τό ἐπιχείρημά του. *Ἐν πάσῃ περιπτώσει* τά λόγια: «Στροῦβε» καί «Ὀσβομποζντένιγε» τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ *μποροῦν νά δόσουν* στούς ἐργάτες πολύ περισσότερα ἀπ' ὅ,τι τά λόγια: «τό φιλελεύθερο καί τό φιλελευθερο-δημοκρατικό ρεῦμα» τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ Σταροβέρ.

τά φιλελευθερο-δημοκρατικά στοιχεῖα. Ὁ σ. Λένιν μιά παρόμοια τάση θά τήν ὀνόμαζε μαρτινοφική. Ἡ τάση αὐτή ἐκδηλώνεται κιόλας στή νέα „Ἴσκρα“» (σελ. 88).

Αὐτή ἡ περικοπή εἶναι μιά σπάνια γιά τόν πλοῦτο της συλλογή «μαργαριταριῶν». 1) Τά λόγια γιά *συμμαχία* μέ τούς φιλελεύθερους ἀποτελοῦν καθαρό μπέρδεμα. Κανένας δέ μίλησε γιά συμμαχία, σ. Μάρτοφ, ἀλλά μόνο γιά προσωρινές ἤ ἐπιμέρους συμφωνίες. Αὐτό εἶναι ἐντελῶς διαφορετικό πράγμα. 2) Ἄν ὁ Πλεχάνοφ στό δικό του σχέδιο ἀπόφασης ἀγνοεῖ μιά ἀπίθανη «συμμαχία» καί μιλάει μόνο γενικά γιά «ὑποστήριξη», αὐτό δέν εἶναι μειονέκτημα, ἀλλά προτέρημα τοῦ σχεδίου του ἀπόφασης. 3) Δέν κάνει ὁ σ. Μάρτοφ τόν κόπο νά μᾶς ἐξηγήσει τί εἶναι ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει γενικά τίς «μαρτινοφικές τάσεις»; Δέ μᾶς λέει τί σχέση ἔχουν αὐτές οἱ τάσεις μέ τόν ὀπορτουνισμό; Δέ διερευνᾶ τί σχέση ἔχουν οἱ τάσεις αὐτές μέ τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ; 4) Φλέγομαι ἀπό τήν ἀνυπομονησία νά μάθω ἀπό τόν σ. Μάρτοφ σέ τί ἐκδηλώθηκαν οἱ «μαρτινοφικές τάσεις» στή «νέα» «Ἴσκρα»; Σᾶς παρακαλῶ, σ. Μάρτοφ, γλυτῶστε με τό γρηγορότερο ἀπό τό μαρτύριο τῆς ἀναμονῆς!

Ὁ ρῶσος ἐργάτης δέν ἔχει σήμερα ἄλλη δυνατότητα γιά νά γνωρίσει στήν πράξη τίς κάπως ἀπροκάλυπτες πολιτικές τάσεις τοῦ φιλελευθερισμοῦ τῆς χώρας μας, παρά μόνο ἀπό τό «Ὀσβομποζντένιγε». Τά νόμιμα φιλελεύθερα ἔντυπα εἶναι ἀκατάλληλα γι' αὐτό τό σκοπό, γιατί εἶναι γεμάτα θολούρα. Κι ἐμεῖς πρέπει μέ ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερο ζῆλο (καί μπροστά σέ ὅσο τό δυνατόν πιό πλατιές μάζες ἐργατῶν) νά κατευθύνουμε τό ὅπλο τῆς κριτικῆς μας ἐνάντια στούς ὀπαδούς τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε», ὥστε τή στιγμή τῆς ἐπικείμενης ἐπανάστασης τό ρωσικό προλεταριάτο νά μπορέσει, μέ μιά πραγματική κριτική τῶν ὅπλων, νά παραλύσει τίς ἀναπόφευχτες ἀπόπειρες τῶν κ. κ. τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε» νά κουτσουρέψουν τό δημοκρατικό χαρακτήρα τῆς ἐπανάστασης.

Ἐκτός ἀπό τήν «ἀπορία» τοῦ σ. Γεγκόροφ, πού ἀνέφερα παραπάνω σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς «ὑποστήριξής» μας πρός τό ἀντιπολιτευτικό καί τό ἐπαναστατικό κίνημα, οἱ συζητήσεις πάνω στά σχέδια ἀπόφασης δέν ἔδοσαν ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα, ἄλλωστε οὔτε κι ἔγιναν σχεδόν συζητήσεις.

Τό συνέδριο τελείωσε μέ μιά σύντομη ὑπόμνηση τοῦ προεδρεύοντος ὅτι οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου εἶναι ὑποχρεωτικές γιά τά μέλη τοῦ κόμματος.

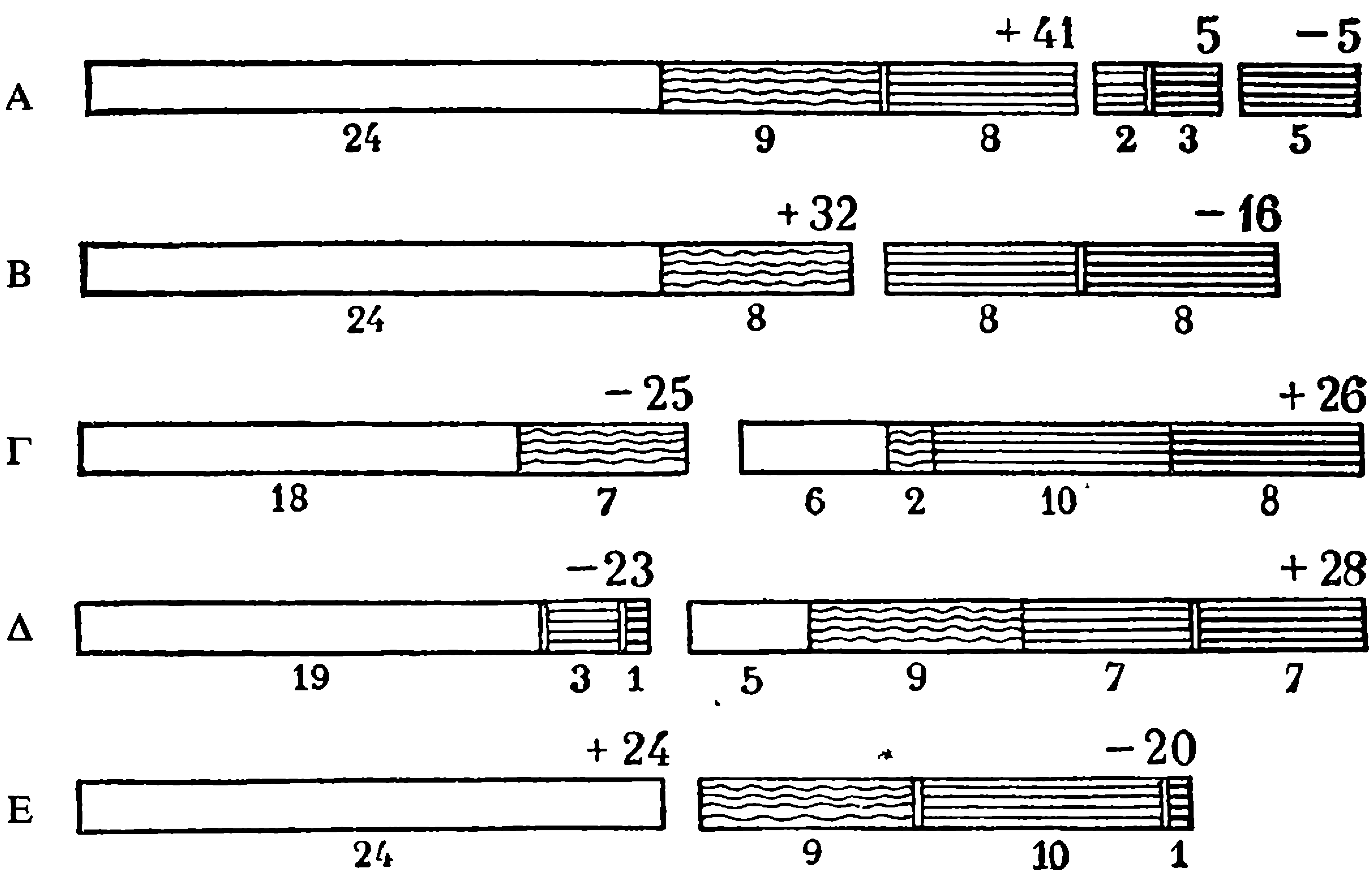
ιδ) ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ. ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΠΤΕΡΥΓΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Ἀφοῦ τελειώσαμε μέ τήν ἀνάλυση τῶν συζητήσεων καί τῶν ψηφοφοριῶν στό συνέδριο, πρέπει τώρα νά συνοψίσουμε τά ἀποτελέσματα, ὥστε μέ βάση τό *ὅλο* ὑλικό τοῦ συνεδρίου ν' ἀπαντήσουμε στό ἐρώτημα: ἀπό ποιά στοιχεῖα, ὁμάδες καί ἀποχρώσεις διαμορφώθηκαν τελικά ἡ πλειοψηφία καί ἡ μειοψηφία πού εἴδαμε στίς ἐκλογές καί πού ἔμελλαν γιά ὁρισμένο χρονικό διάστημα ν' ἀποτελέσουν τό βασικό χωρισμό μέσα στό κόμμα μας; Εἶναι ἀπαραίτητο νά συνοψίσουμε τά ἀποτελέσματα ἀπ' ὅλο τό ὑλικό πού ἔχει σχέση μέ τίς ἀποχρώσεις γνωμῶν σέ ζητήματα ἀρχῶν, θεωρίας καί ταχτικῆς, πού τόσο πλούσια ἀντιπροσωπεύονται στά πραχτικά τοῦ συνεδρίου. Χωρίς γενική «ἀνα-

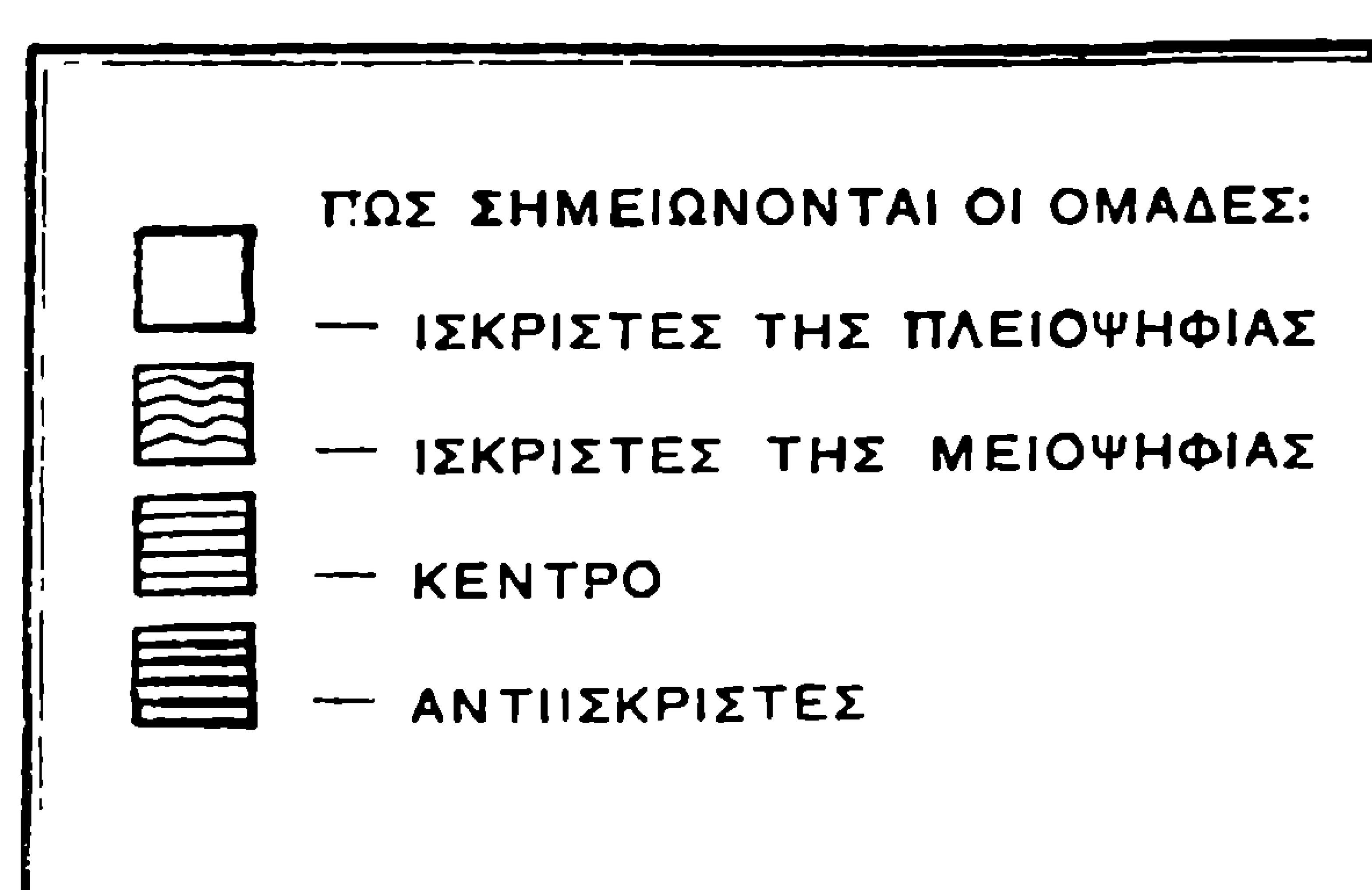
κεφαλαίωση», χωρίς μιά γενική εἰκόνα ὅλου τοῦ συνεδρίου καί ὅλων τῶν κυριότερων παρατάξεων στίς ψηφοφορίες, τό ὑλικό αὐτό μένει πολύ κομματιασμένο, πολύ σκόρπιο, ἔτσι πού ἀπό πρώτη ματιά μερικές παρατάξεις νά φαίνονται τυχαῖες, ἰδιαίτερα σέ ὅποιον δέν κάνει τόν κόπο *νά μελετήσει* μόνος του καί ὁλόπλευρα τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου (καί πόσοι ἀναγνῶστες ἔκαναν αὐτόν τόν κόπο;).

Στούς ἀπολογισμούς τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου συναντᾶμε συχνά τή χαρακτηριστική λέξη division — χωρισμός. Ἡ βουλή «χωρίστηκε» στήν τάδε πλειοψηφία καί μειοψηφία, λένε ὅταν ψηφίζεται ἕνα ὁρισμένο ζήτημα. Ὁ «χωρισμός» τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς μας βουλῆς πάνω στά διάφορα ζητήματα πού συζητήθηκαν στό συνέδριο, μᾶς δίνει μιά *μοναδική στό εἶδος της καί ἀναντικατάστατη, ἀπό ἄποψη πληρότητας καί ἀκρίβειας*, εἰκόνα τῆς ἐσωτερικῆς πάλης μέσα στό κόμμα, εἰκόνα τῶν ἀποχρώσεων καί ὁμάδων της. Γιά νά κάνω τήν εἰκόνα αὐτή παραστατική, γιά νάχω μιά πραγματική *εἰκόνα* κι ὄχι ἕνα σωρό ἀπό ἀσύνδετα, σκόρπια, ἀπομονωμένα γεγονότα καί μικρογεγονότα, γιά νά βάλω τέρμα στίς ἀτέλειωτες καί χωρίς νόημα λογομαχίες γύρω ἀπό ὁρισμένες ψηφοφορίες (ποιός ποιόν ψήφισε καί ποιός ποιόν ὑποστήριξε;) ἀποφάσισα νά δοκιμάσω νά παραστήσω μέ μορφή *διαγράμματος ὅλους τούς βασικούς* τύπους τῶν «χωρισμῶν» στό συνέδριό μας. Αὐτό ἴσως νά φανεῖ παράξενο σέ πάρα πολλούς, ὅμως ἀμφιβάλλω ἄν μπορεῖ νά βρεθεῖ ἄλλος τρόπος ἔκθεσης πού νά γενικεύει πραγματικά καί νά συνοψίζει τά ἀποτελέσματα, μέ ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερη πληρότητα καί ἀκρίβεια. Ἄν ὁ ἄλφα ἤ ὁ βῆτα ἀντιπρόσωπος ψήφισε ὑπέρ ἤ κατά μιᾶς ὁρισμένης πρότασης, αὐτό μπορεῖ νά διαπιστωθεῖ μέ ἀπόλυτη ἀκρίβεια ἀπό τίς ὀνομαστικές ψηφοφορίες, ὅσο γιά μερικές σπουδαῖες, μή ὀνομαστικές ψηφοφορίες, αὐτό μπορεῖ νά καθοριστεῖ ἀπό τά πραχτικά μέ πολύ μεγάλο βαθμό πιθανότητας καί μέ ἱκανοποιητικό βαθμό προσέγγισης πρός τήν ἀλήθεια. Συνάμα ἄν πάρουμε ὑπόψη μας *ὅλες* τίς ὀνομαστικές ψηφοφορίες καί ὅλες τίς μή ὀνομαστικές, ὅπου θίχτηκαν κάπως σπουδαῖα ζητήματα (κρίνοντας λχ. ἀπό τή διεξοδικότητα καί τό πάθος τῶν συζητήσεων), θά ἔχουμε μιά εἰκόνα τῆς ἐσωκομματικῆς μας πάλης πού μέ τό ὑλικό πού διαθέτουμε θά τή διακρίνει ἡ πιό ἐφικτή ἀντικειμενικότητα. Καί ἀντί μιά φωτογραφική ἀπεικόνιση, δηλ. ἀπεικόνιση κάθε ψηφοφορίας χωριστά, θά προσπαθήσουμε νά δόσουμε μιά εἰκόνα, δηλ. νά παρουσιάσουμε ὅλους τούς βασικούς *τύπους* ψηφοφοριῶν, παραλείποντας τίς

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ



Οἱ ἀριθμοί μέ + καί μέ — σημαίνουν τό συνολικό ἀριθμό τῶν ψήφων πού δόθηκαν σέ ὁρισμένα ζητήματα *ὑπέρ* ἤ *κατά*. Οἱ ἀριθμοί πού βρίσκονται ἀπό κάτω σημαίνουν τό σύνολο τῶν ψήφων τῆς καθεμιᾶς ἀπό τίς τέσσερις ὁμάδες. Ὁ χαρακτήρας τῆς ψηφοφορίας πού περιλαβαίνεται στούς τύπους Α — Ε ἀναφέρεται στό κείμενο.



σχετικά ὄχι σπουδαῖες ἐξαιρέσεις καί παραλλαγές πού μόνο θά μπέρδευαν τά πράγματα καί τίποτε ἄλλο. Ἐν πάση περιπτώσει ὁ καθένας θά μπορέσει, μέ βάση τά πραχτικά, νά ἐλέγξει κάθε λεπτομέρεια τῆς εἰκόνας μας, νά τή συμπληρώσει μέ ὁποιαδήποτε χωριστή ψηφοφορία, μέ δυό λόγια νά τήν κριτικάρει ὄχι μόνο μέ συλλογισμούς, ἀμφιβολίες καί ὑποδείξεις πού νά ἀφοροῦν μεμονωμένες περιπτώσεις, ἀλλά καί συνθέτοντας μιά *διαφορετική εἰκόνα* μέ βάση τό ἴδιο ὑλικό.

Σημειώνοντας στό διάγραμμα κάθε ἀντιπρόσωπο πού πῆρε μέρος στήν ψηφοφορία, θά παραστήσουμε μέ διαφορετικές σκιαγραμμές τίς τέσσερις βασικές ὁμάδες πού ἔχουμε παρακολουθήσει λεπτομερειακά σ' ὅλη τήν πορεία τῶν συζητήσεων στό συνέδριο, δηλ.: 1) τούς ἰσκριστές τῆς πλειοψηφίας, 2) τούς ἰσκριστές τῆς μειοψηφίας, 3) τό «κέντρο» καί 4) τούς ἀντιισκριστές. Τή διαφορά πού ὑπάρχει στίς ἀποχρώσεις ἀρχῶν ἀνάμεσα σ' αὐτές τίς ὁμάδες τήν εἴδαμε *σ' ἕνα σωρό παραδείγματα*, κι ἄν ὑπάρχει κάποιος πού δέν τοῦ ἀρέσουν οἱ *ὀνομασίες* τῶν ὁμάδων, ὀνομασίες πού θυμίζουν πάρα πολύ στούς φίλους τῶν ζίκ-ζάκ τήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» καί τήν κατεύθυνση τῆς «Ἴσκρα», θά τούς ποῦμε ὅτι ἡ οὐσία δέ βρίσκεται στίς ὀνομασίες. Τώρα πού τίς ἀποχρώσεις τίς ἔχουμε παρακολουθήσει *σ' ὅλες* τίς συζητήσεις τοῦ συνεδρίου, εἶναι εὔκολο ν' ἀντικαταστήσουμε τά καθιερωμένα πιά καί συνηθισμένα κομματικά παρατσούκλια (πού χτυποῦν ἄσχημα στ' ἀφτί μερικῶν) μέ τό χαρακτηρισμό *τῆς οὐσίας τῶν ἀποχρώσεων πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στίς ὁμάδες*. Μιά τέτοια ἀντικατάσταση θά μᾶς ἔδινε τίς παρακάτω ὀνομασίες γιά τίς τέσσερις αὐτές ὁμάδες: 1) συνεπεῖς ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες· 2) μικροοπορτουνιστές· 3) μεσαῖοι ὀπορτουνιστές καί 4) μεγαλοοπορτουνιστές (μεγάλοι γιά τά δικά μας τά ρωσικά μέτρα). Ἄς ἐλπίσουμε πώς οἱ ὀνομασίες αὐτές θά σοκάρουν λιγότερο αὐτούς πού ἐδῶ καί κάμποσο καιρό βεβαιώνουν τόν ἑαυτό τους καί τούς ἄλλους ὅτι «ἰσκριστής» εἶναι τάχα μιά ὀνομασία πού σημαίνει ἁπλῶς «στενό ὅμιλο» καί ὄχι *κατεύθυνση*.

Ἄς περάσουμε σέ μιά λεπτομερειακή ἔκθεση τῶν τύπων ψηφοφοριῶν πού «ἀποτυπώνονται» στό συνημμένο διάγραμμα (βλ. τό διάγραμμα: «Γενική εἰκόνα τῆς πάλης στό συνέδριο»).

Ὁ πρῶτος τύπος ψηφοφοριῶν (Α) περιλαβαίνει τίς περιπτώσεις ὅπου τό «κέντρο» τάχθηκε μέ τούς ἰσκριστές ἐνάντια στούς ἀντιισκριστές ἤ ἐνάντια σέ μιά μερίδα τους. Σ' αὐτές ἀνήκει ἡ ψηφοφορία πάνω στό πρόγραμμα στό σύνολό του (μόνο ὁ σ. Ἀκίμοφ ψήφισε λευκό, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ψήφισαν ὑπέρ), ἡ ψη-

φοφορία πάνω στήν ἀπόφαση πού καταδικάζει ἀπό ἄποψη ἀρχῶν τήν ὁμοσπονδία (ὅλοι ψήφισαν ὑπέρ, ἐκτός ἀπό τούς πέντε μπουντιστές), ἡ ψηφοφορία πάνω στό ἄρθρο 2 τοῦ καταστατικοῦ τῆς Μπούντ (ἐναντίον μας ψήφισαν οἱ πέντε μπουντιστές, ψήφισαν λευκό πέντε: ὁ Μαρτίνοφ, ὁ Ἀκίμοφ, ἡ Μπροῦκερ καί ὁ Μάχοφ μέ δυό ψήφους, οἱ ὑπόλοιποι ἦταν μαζί μας)· *ἀκριβῶς τήν ψηφοφορία αὐτή παριστάνει τό διάγραμμα Α.* Παρακάτω, τοῦ ἴδιου τύπου ἦταν καί οἱ *τρεῖς* ψηφοφορίες πάνω στό ζήτημα τῆς ἐπικύρωσης τῆς «Ἴσκρα» σάν Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ κόμματος· ἡ συνταχτική ἐπιτροπή (πέντε ψῆφοι) ἀπέσχε ἀπό τήν ψηφοφορία, καί στίς τρεῖς ψηφοφορίες δυό ἦταν κατά (ὁ Ἀκίμοφ καί ἡ Μπροῦκερ), κι ἐκτός ἀπ' αὐτό, ὅταν ψηφίστηκαν τά *αἰτιολογικά* τῆς ἐπικύρωσης τῆς «Ἴσκρα», ψήφισαν λευκό οἱ πέντε μπουντιστές καί ὁ σ. Μαρτίνοφ *.

Ὁ τύπος ψηφοφοριῶν πού ἐξετάζουμε, δίνει ἀπάντηση στό ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον καί σημαντικό ἐρώτημα: πότε τό «κέντρο» τοῦ συνεδρίου τασσόταν μέ τό μέρος τῶν ἰσκριστῶν; Εἴτε ὅταν καί *οἱ ἀντιισκριστές ἦταν μαζί μας*, ἔξω ἀπό λίγες ἐξαιρέσεις (ψήφιση τοῦ προγράμματος, ἐπικύρωση τῆς «Ἴσκρα» ἀνεξάρτητα ἀπό τά αἰτιολογικά) εἴτε ὅταν ἐπρόκειτο γιά *δηλώσεις* πού δέ σέ ὑποχρεώνουν ἀκόμα νά πάρεις ἄμεσα μιά συγκεκριμένη πολιτική θέση (ἡ ἀναγνώριση τῆς ὀργανωτικῆς δουλειᾶς τῆς «Ἴσκρα» δέ σέ ὑποχρεώνει ἀκόμα νά ἐφαρμόζεις στήν πράξη τήν ὀργανωτική της πολιτική ἀπέναντι στίς ξεχωριστές ὁμάδες· ἡ ἀπόριψη τῆς ἀρχῆς τῆς ὁμοσπονδίας δέ σέ ἐμποδίζει ἀκόμα νά ἀπόσχεις ἀπό τό νά ψηφίσεις πάνω σ' ἕνα συγκεκριμένο σχέδιο ὁμοσπονδίας, ὅπως εἴδαμε στήν περίπτωση τοῦ σ. Μάχοφ). Εἴδαμε κιόλας πιό πάνω, ὅταν μιλούσαμε γιά τή σημασία τῶν παρατάξεων στό συνέδριο γενικά, πόσο λαθεμένα παρουσιάζεται τό ζήτημα αὐτό στήν ἐπίσημη ἔκθεση τῆς ἐπίσημης «Ἴσκρα», πού (μέ τό στόμα τοῦ σ. Μάρτοφ) *σβήνει καί συγκαλύπτει* τή διαφορά ἀνάμεσα στούς ἰσκριστές καί στό «κέντρο», ἀνάμεσα στούς συνεπεῖς ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες καί στούς ὀπορτουνιστές, ἐπικαλούμενη τίς *περιπτώσεις ἐκεῖνες*

* Γιατί γιά τήν ἀναπαράσταση στό διάγραμμα πήραμε τήν ψηφοφορία πάνω στό ἄρθρο 2 τοῦ καταστατικοῦ τῆς Μπούντ; Ἐπειδή οἱ ψηφοφορίες γιά τήν ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» εἶναι λιγότερο πλήρεις, ἐνῶ ἡ ψηφοφορία γιά τό πρόγραμμα καί τήν ὁμοσπονδία ἀφορᾶ πολιτικές ἀποφάσεις λιγότερο συγκεκριμένου χαρακτήρα. Γενικά μέ τό νά παίρνουμε τήν ἄλφα ἤ τή βῆτα ψηφοφορία τοῦ *ἴδιου τύπου* τά βασικά χαρακτηριστικά τῆς εἰκόνας δέν ἀλλάζουν, ὅπως εὔκολα μπορεῖ νά πειστεῖ κανείς, κάνοντας τίς ἀντίστοιχες ἀλλαγές.

ὅπου μέ τό μέρος μας τάχθηκαν καί οἱ ἀντιισκριστές! Ἀκόμα καί οἱ πιό «δεξιοί» γερμανοί καί γάλλοι ὀπορτουνιστές τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν κομμάτων δέν καταψηφίζουν τέτοια σημεῖα, ὅπως εἶναι *ἡ ἀποδοχή τοῦ προγράμματος στό σύνολό του*.

Ὁ δεύτερος τύπος ψηφοφοριῶν (Β) περιλαβαίνει τίς περιπτώσεις ὅπου οἱ ἰσκριστές, συνεπεῖς καί ἀσυνεπεῖς, τάχθηκαν ἐνάντια σ' ὅλους τούς ἀντιισκριστές καί σ' ὅλο τό «κέντρο». Οἱ περιπτώσεις αὐτές ἀφοροῦν κυρίως τά ζητήματα τά σχετικά μέ τήν ἐφαρμογή συγκεκριμένων καί καθορισμένων σχεδίων τῆς ἰσκρικῆς πολιτικῆς, τά σχετικά μέ τήν ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα» *στήν πράξη καί ὄχι μόνο στά λόγια*. Στίς περιπτώσεις αὐτές ἀνήκουν τό *ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ* *, τό ζήτημα ἄν ἡ θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα ἔπρεπε ν' ἀποτελέσει τό πρῶτο θέμα τῆς ἡμερησίας διάταξης, ἡ διάλυση τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι», οἱ δυό ψηφοφορίες πάνω στό ἀγροτικό πρόγραμμα, καί τέλος, ἕκτο, ἡ ψηφοφορία *ἐνάντια* στήν Ἕνωση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ («Ραμπότσεγε Ντιέλο»), δηλ. ἡ ἀναγνώριση τοῦ Συνδέσμου σάν τῆς μοναδικῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό. Τό παλιό, προκομματικό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων, τά συμφέροντα τῶν ὀπορτουνιστικῶν ὀργανώσεων ἤ μικροομάδων, ἡ στενή ἀντίληψη γιά τό μαρξισμό πάλαιβαν ἐδῶ ἐνάντια στή συνεπῆ πολιτική ἀρχῶν τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας· οἱ ἰσκριστές τῆς μειοψηφίας ἦταν ἀκόμα μαζί μας σέ μιά ὁλόκληρη σειρά περιπτώσεις, σέ μιά ὁλόκληρη σειρά ἐξαιρετικά σημαντικές ψηφοφορίες (σημαντικές ἀπό τήν ἄποψη τῆς ΟΕ, τῆς «Γιούζνι Ραμπότσι», τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο»),... ὅσο τό πράγμα δέν ἔθιγε *τό δικό τους* πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων, τή δική τους ἀσυνέπεια. Οἱ «χωρισμοί» τοῦ τύπου πού ἐξετάζουμε, δείχνουν χειροπιαστά ὅτι σέ μιά

* Ἀκριβῶς τήν ψηφοφορία αὐτή παριστάνει τό διάγραμμα Β: οἱ ἰσκριστές πῆραν 32 ψήφους, τό σχέδιο ἀπόφασης τῶν μπουντιστῶν 16. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἀνάμεσα στίς ψηφοφορίες τοῦ τύπου αὐτοῦ δέν ὑπάρχει *οὔτε μιά ὀνομαστική* ψηφοφορία. Τό πῶς μοιράστηκαν οἱ ἀντιπρόσωποι μᾶς τό δείχνουν, μέ πολύ μεγάλη ὅμως πιθανότητα, μόνο δυό εἰδῶν δεδομένα· 1) στίς συζητήσεις οἱ ὁμιλητές καί τῶν δυό ὁμάδων τῶν ἰσκριστῶν ἐκφράζονταν ὑπέρ, οἱ ὁμιλητές τῶν ἀντιισκριστῶν καί τοῦ κέντρου κατά, 2) ὁ ἀριθμός τῶν ψήφων «*ὑπέρ*» ἦταν πάντα πολύ κοντά στόν ἀριθμό 33. Δέν πρέπει ἐπίσης νά ξεχνᾶμε ὅτι, ἀναλύοντας τίς συζητήσεις τοῦ συνεδρίου, σημειώσαμε, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ψηφοφορίες, *ὁλόκληρη σειρά* περιπτώσεις πού τό «κέντρο» τάχθηκε μέ τούς ἀντιισκριστές (μέ τούς ὀπορτουνιστές) ἐναντίον μας. Στίς περιπτώσεις αὐτές ἀνήκουν τά ζητήματα τῆς ἀπόλυτης ἀξίας τῶν δημοκρατικῶν διεκδικήσεων, τῆς ὑποστήριξης τῶν ἀντιπολιτευτικῶν στοιχείων, τοῦ περιορισμοῦ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ κτλ.

σειρά ζητήματα πού άφοροΰν τήν πρακτική έφαρμογή τών άρχών μας, *τό κέντρο τάχθηκε μέ τούς άντιισκριστές*, βρέθηκε πολύ πιό κοντά σ' αύτούς παρά σ' έμάς, έκλινε *στήν πράξη* πολύ περισσότερο πρός τήν *όπορτουνιστική* παρά πρός τήν *έπαναστατική* πτέρυγα τής σοσιαλδημοκρατίας. Οί *κατ' όνομα* «ίσκριστές» πού ντρέπονταν *νά είναι* ίσκριστές, έδειχναν τήν πραγματική τους φύση, ένώ ή άναπόφευχτη πάλη πού προκαλούσε όχι καί λίγο έκνευρισμό, έκρυβε άπό τούς λιγότερο σκεφτόμενους καί περισσότερο έντυπωσιαζόμενους τή σημασία τών άποχρώσεων άρχών πού βγήκαν στήν έπιφάνεια μέσα σ' αύτή τήν πάλη. Τώρα όμως πού κόπασε κάπως ό πυρετός τής πάλης καί τά πρακτικά έμειναν τό άντικειμενικό άπόσταγμα μιάς σειράς πυρετώδικων συγκρούσεων, τώρα μόνο όσοι κλείνουν τά μάτια τους μπορούν νά μή βλέπουν ότι δέν ήταν τυχαία, καί δέν μπορούσε νά είναι τυχαία, ή συμμαχία τών Μάχοφ καί τών Γεγκόροφ μέ τούς 'Ακίμοφ καί τούς Λίμπερ. 'Εξάλλου στόν Μάρτοφ καί στόν 'Αξελρόντ δέν άπομένει καί τίποτε άλλο άπό τό ν' άποφεύγουν τήν όλόπλευρη καί άκριβολογημένη άνάλυση τών πρακτικών ή νά προσπαθούν *ν' άλλάξουν* έκ τών ύστέρων τή στάση τους στό συνέδριο, έκφράζοντας μέ κάθε τρόπο τή *λύπη* τους. Λές καί μέ τήν έκφραση λύπης μπορεί νά έξαλειφθούν οί διαφορές απόψεων καί οί διαφορές πολιτικής! Λές καί ή τωρινή συμμαχία τών Μάρτοφ καί 'Αξελρόντ μέ τούς 'Ακίμοφ, Μπρούκερ καί Μαρτίνοφ μπορεί νά άναγκάσει τό κόμμα μας, πού άνασυγκροτήθηκε στό δεύτερο συνέδριο, νά ξεχάσει τήν πάλη πού έκαναν οί ίσκριστές ένάντια στούς άντιισκριστές στή διάρκεια όλόκληρου σχεδόν τού συνεδρίου!

Τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τού τρίτου τύπου ψηφοφοριών στό συνέδριο, πού περιλαβαίνει τά τρία τελευταία άπό τά πέντε μέρη τού διαγράμματος (δηλ. τό Γ, Δ καί Ε), είναι ότι *μιά μικρή μερίδα ίσκριστών άποσπάται καί περνάει στούς άντιισκριστές*, πού γι' αύτό καί νικούν (όσο καιρό μένουν στό συνέδριο). Γιά νά παρακολουθήσουμε μέ πλήρη άκρίβεια τήν έξέλιξη αύτού τού περιβόητου *συνασπισμού* τής ίσκρικής μειοψηφίας μέ τούς άντιισκριστές, πού καί μόνη ή ύπόμνησή του έκανε τόν Μάρτοφ στή διάρκεια τού συνεδρίου νά στέλνει ύστερικά μηνύματα, θά παραθέσουμε έδώ καί τούς τρεϊς βασικούς τύπους τών *όνομαστικών* ψηφοφοριών αύτού τού είδους. Τό *Γ* είναι ή ψηφοφορία πάνω στό ζήτημα τής ίσοτιμίας τών γλωσσών (πήραμε τήν τελευταία άπό τίς τρεϊς όνομαστικές ψηφοφορίες πάνω σ' αύτό τό θέμα γιατί είναι ή πληρέστερη). Όλοι οί άντιισκριστές καί

ὅλο τό κέντρο ὀρθώνονται σάν τεῖχος ἐναντίον μας, ἐνῶ ἀπό τούς ἰσκριστές ἀποσπάστηκε μιά μερίδα τῆς πλειοψηφίας καί μιά μερίδα τῆς μειοψηφίας. *Δέ φαίνεται ἀκόμα καθαρά ποιοί ἰσκριστές εἶναι ἱκανοί νά σχηματίσουν ἕναν ὁριστικό καί σταθερό συνασπισμό μέ τήν ὀπορτουνιστική «δεξιά» πτέρυγα τοῦ συνεδρίου.* Παρακάτω· ἡ ψηφοφορία τύπου *Δ* πάνω στό πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ (ἀπό τίς δυό ψηφοφορίες πήραμε τήν πιό συγκεκριμένη, δηλ. ἐκείνη ὅπου δέ σημειώθηκε ἀποχή). *Ὁ συνασπισμός διαγράφεται πιό ἀνάγλυφα καί παίρνει πιό σταθερή μορφή *: ὅλοι* οἱ ἰσκριστές τῆς μειοψηφίας βρίσκονται κιόλας μέ τό μέρος τοῦ Ἀκίμοφ καί τοῦ Λίμπερ· ἀπό τούς ἰσκριστές τῆς πλειοψηφίας βρίσκεται μέ τό μέρος τους μόνο ἕνας πολύ μικρός ἀριθμός καί ὁ ἀριθμός αὐτός ἰσοφαρίζει τούς τρεῖς τοῦ «κέντρου» καί τόν ἕναν ἀντιισκριστή πού πέρασαν μέ τό μέρος μας. Μιά ἁπλή ματιά στό διάγραμμα ἀρκεῖ γιά νά μᾶς πείσει ποιά στοιχεῖα περνοῦσαν τυχαῖα καί προσωρινά πότε μέ τή μιά πλευρά καί πότε μέ τήν ἄλλη καί ποιά *τραβοῦσαν μέ ἀσυγκράτητη δύναμη γιά ἕνα σταθερό συνασπισμό μέ τούς Ἀκίμοφ.* Ἡ τελευταία ψηφοφορία (Ε — ἐκλογή τοῦ ΚΟ, τῆς ΚΕ καί τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος) *πού παριστάνει τόν ὁριστικό ἀκριβῶς χωρισμό σέ πλειοψηφία καί μειοψηφία*, δείχνει ξεκάθαρα τήν πλέρια συγχώνευση τῆς ἰσκρικῆς μειοψηφίας μέ *ὅλο* τό «κέντρο» καί μέ τά *ὑπολείμματα* τῶν ἀντιισκριστῶν. Ἀπό τούς ὀχτώ ἀντιισκριστές εἶχε παραμείνει τότε στό συνέδριο *μόνο* ἡ σ. Μπροῦκερ (ὁ σ. Ἀκίμοφ τῆς εἶχε ἤδη ἐξηγήσει τό λάθος της καί ἡ σ. Μπροῦκερ πῆρε στίς γραμμές τῶν *μαρτοφικῶν* τή θέση πού τῆς ἀνῆκε δικαιωματικά). Ἡ ἀποχώρηση τῆς ἑφτάδας *τῶν πιό «δεξιῶν» ὀπορτουνιστῶν* ἔκρινε τήν τύχη τῶν ἐκλογῶν σέ βάρος τοῦ Μάρτοφ**.

---

* *Κρίνοντας ἀπ' ὅλα τά στοιχεῖα*, βγάζουμε τό συμπέρασμα ὅτι *τέσσερις* ἄλλες *ψηφοφορίες γιά τό καταστατικό* ἦταν τοῦ ἴδιου τύπου, σελ. 278—27 ὑπέρ τοῦ Φομίν ἔναντι 21 δικῶν μας· σελ. 279—26 ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ ἔναντι 24 δικῶν μας· σελ. 280—27 ἐνάντια σ' ἐμένα, 22 ὑπέρ· καί στήν ἴδια σελ. — ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ 24 ἔναντι 23 δικῶν μας. Αὐτές εἶναι οἱ ψηφοφορίες πάνω στά ζητήματα τῆς πρόσληψης στά κεντρικά ὄργανα πού ἀνέφερα ἤδη νωρίτερα. Δέν ὑπάρχουν ὀνομαστικές ψηφοφορίες (ὑπῆρχε μιά, ὅμως χάθηκε). Οἱ μπουντιστές (ὅλοι ἤ μέρος τους), ὅπως φαίνεται, *σώζουν* τόν Μάρτοφ. Οἱ λαθεμένοι ἰσχυρισμοί τοῦ Μάρτοφ (στό Σύνδεσμο) σχετικά μέ τίς ψηφοφορίες αὐτοῦ τοῦ τύπου ἔχουν διορθωθεῖ πιό πάνω.

** Οἱ ἑφτά ὀπορτουνιστές πού ἀποχώρησαν ἀπό τό 2ο συνέδριο, εἶναι οἱ πέντε μπουντιστές (ἡ Μπούντ ἔφυγε ἀπό τό κόμμα ὅταν τό δεύτερο συνέδριο ἀπέριψε τήν ἀρχή τῆς ὁμοσπονδίας) καί δυό «ραμποτσεντέλτσι», ὁ σ. Μαρτίνοφ καί ὁ σ. Ἀκίμοφ. Οἱ τελευταῖοι ἀποχώρησαν ἀπό τό συνέ-

Καί τώρα ἄς συνοψίσουμε τά ἀποτελέσματα τοῦ συνεδρίου, στηριζόμενοι στά ἀντικειμενικά στοιχεῖα τῶν ψηφοφοριῶν τοῦ *κάθε τύπου*.

Εἰπώθηκαν πολλά γιά τόν «*συμπτωματικό*» χαρακτήρα τῆς πλειοψηφίας τοῦ συνεδρίου μας. Τό ἐπιχείρημα αὐτό ἦταν ἡ μόνη αὐτοπαρηγόρια τῶν σ. Μάρτοφ στήν μπροσούρα του «Ἀκόμα μιά φορά μειοψηφία». Τό διάγραμμα δείχνει καθαρά ὅτι ἡ πλειοψηφία μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ συμπτωματική, ἀλλά *μέ μιά μόνο ἔννοια* καί μόνο μέ μιά, δηλ. μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ ἀποχώρηση τῆς ἑφτάδας τῶν πιό ὀπορτουνιστικῶν στοιχείων τῆς «δεξιᾶς» ἔγινε δῆθεν *συμπτωματικά*. Μόνο στό βαθμό πού ἦταν συμπτωματική αὐτή ἡ ἀποχώρηση, *στόν ἴδιο βαθμό* (καί ὄχι περισσότερο) ἦταν συμπτωματική καί ἡ πλειοψηφία μας. Μιά ἁπλή ματιά στό διάγραμμα θά μᾶς δείξει καλύτερα ἀπ' ὅ,τι οἱ σχοινοτενεῖς συλλογισμοί, μέ ποιανοῦ τό μέρος θά πήγαινε, *θά ἔπρεπε κατανάγκην νά πάει*, αὐτή ἡ ἑφτάδα *. Προβάλλει ὅμως τό ἐρώτημα: ὥς ποιό βαθμό μπορεῖ νά θεωρεῖται πραγματικά συμπτωματική ἡ ἀποχώρηση αὐτῆς τῆς ἑφτάδας; Νά ἕνα ἐρώτημα πού δέν τούς ἀρέσει νά τό βάζουν στόν ἑαυτό τους ἐκεῖνοι πού τόσο πρόθυμα μιλᾶνε γιά «συμπτωματικό» χαρακτήρα τῆς πλειοψηφίας. Τό ἐρώτημα αὐτό τούς εἶναι δυσάρεστο. Εἶναι ἄραγε συμπτωματικό τό ὅτι ἀποχώρησαν οἱ πιό φανατικοί ἐκπρόσωποι τῆς *δεξιᾶς* καί ὄχι τῆς *ἀριστερῆς* πτέρυγας τοῦ κόμματός μας; Εἶναι ἄραγε συμπτωματικό τό ὅτι ἀποχώρησαν οἱ *ὀπορτουνιστές* καί ὄχι οἱ συνεπεῖς *ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες;* Δέν ὑπάρχει ἄραγε κάποια σχέση ἀνάμεσα στή «συμπτωματική» αὐτή ἀποχώρηση καί στήν πάλη ἐνάντια στήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα, πάλη πού διεξαγόταν σ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου καί πού προβάλλει τόσο χειροπιαστά στό διάγραμμά μας;

Ἀρκεῖ νά βάλει κανείς αὐτά τά δυσάρεστα γιά τή μειοψηφία ἐρωτήματα γιά νά καταλάβει τί *κρύβεται πίσω* ἀπό τίς φλυαρίες γιά συμπτωματικό χαρακτήρα τῆς πλειοψηφίας. Κρύβεται τό ἀναμφισβήτητο καί ἀδιαφιλονίκητο γεγονός ὅτι *τή μειοψηφία τήν ἀποτέλεσαν τά μέλη τοῦ κόμματός μας πού εἶχαν τή μεγα-*

δριο, ὅταν ὁ ἰσκρικός Σύνδεσμος ἀναγνωρίστηκε σάν ἡ *μοναδική* ὀργάνωση τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό, δηλ. ὅταν διαλύθηκε ἡ ραμποτσεντελική «Ἕνωση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν» στό ἐξωτερικό. (Ὑποσημείωση τοῦ συγγραφέα στήν ἔκδοση τοῦ 1907. *Σύντ.*)

* Θά δοῦμε παρακάτω ὅτι *ὕστερα* ἀπό τό συνέδριο καί ὁ σ. Ἀκίμοφ καί ἡ Ἐπιτροπή Βορόνεζ πού ἦταν ἡ πιό *συγγενική* πρός τόν σ. Ἀκίμοφ, ἐκφράσανε ἀνοιχτά τή συμπάθειά τους πρός τή «*μειοψηφία*».

λύτερη ροπή πρός τόν όπορτουνισμό. Τή μειοψηφία τήν άποτέλεσαν τά *λιγότερο σταθερά* στή θεωρία, τά *λιγότερο συνεπή στίς άρχές* στοιχεΐα τοΰ κόμματος. Ή μειοψηφία άπαρτίστηκε άκριβώς άπό τή *δεξιά πτέρυγα* τοΰ κόμματος. Ό χωρισμός σέ πλειοψηφία καί μειοψηφία εΐναι άμεση καί άναπόφευχτη συνέχεια τοΰ χωρισμοΰ τής σοσιαλδημοκρατίας σέ έπαναστατική καί όπορτουνιστική, σέ όρεινούς καί γιρονδίνους[113], χωρισμός πού δέν παρουσιάστηκε μόλις χτές καί δέν παρουσιάστηκε μόνο στό ρωσικό έργατικό κόμμα, καί άσφαλώς δέ θά έξαφανιστεΐ άπό τή μιά μέρα στήν άλλη.

Τό γεγονός αύτό έχει κεφαλαιώδη σημασία γιά τή διευκρίνιση τών αίτίων καί τών περιπετειών τών διαφωνιών. Όποιος προσπαθεΐ *νά παρακάμψει* τό γεγονός αύτό, άρνούμενος ή προσπαθώντας νά συγκαλύψει τήν πάλη στό συνέδριο καί τίς άποχρώσεις άρχών πού έκδηλώθηκαν στήν πάλη αύτή, δίνει στόν έαυτό του πιστοποιητικό όλοκληρωτικής πνευματικής καί πολιτικής φτώχειας. Γιά *νά άναιρέσει* όμως τό γεγονός αύτό πρέπει, *πρώτο*, νά άποδείξει ότι ή γενική είκόνα τών ψηφοφοριών καί τών «χωρισμών» στό κομματικό μας συνέδριο δέν εΐναι αύτή πού παρουσιάζω έγώ· πρέπει, *δεύτερο*, νά άποδείξει ότι *έπί τής ούσίας* όλων τών ζητημάτων πού έξαιτίας τους «χωριζόταν» τό συνέδριο, *άδικο εΐχαν* έκεΐνοι οί πιό συνεπεΐς έπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες πού στή Ρωσία εΐχαν πάρει τό όνομα ίσκριστές *. Γιά δοκιμάστε νά τό άποδείξετε αύτό, κύριοι!

Τό γεγονός ότι τή μειοψηφία τήν άποτέλεσαν τά πιό όπορτουνιστικά, τά πιό άσταθή καί τά λιγότερο συνεπή στοιχεΐα τοΰ κόμματος, δίνει, άνάμεσα στ' άλλα, άπάντηση σέ πολλές άπορίες καί άντιρήσεις πού άπευθύνονται στήν πλειοψηφία άπό

---

* Μιά παρατήρηση γιά τόν σ. Μάρτοφ. Άν ό σ. Μάρτοφ έχει ξεχάσει τώρα ότι *ίσκριστής* σημαίνει *όπαδός κατεύθυνσης* καί όχι *μέλος στενοΰ όμίλου*, θά τόν συμβουλεύαμε νά διαβάσει στά πραχτικά τοΰ συνεδρίου τήν έξήγηση πού έδοσε γιά τό ζήτημα αύτό ό σ. Τρότσκι στόν σ. Άκίμοφ. Στό συνέδριο ύπήρχαν τρεΐς ίσκρικοί *όμιλοι* (άναφορικά μέ τό κόμμα): ή όμάδα «Άπελευθέρωση τής δουλειάς», ή σύνταξη τής «Ίσκρα» καί ή όργάνωση «Ίσκρα». Οί δυό άπό τούς τρεΐς αύτούς όμίλους ήταν τόσο λογικοί πού αύτοδιαλύθηκαν· ό τρίτος δέν έδειξε άρκετή κομματικότητα γιά νά κάνει τό ϊδιο πράγμα καί τόν διέλυσε τό συνέδριο. Ό πιό πλατύς ίσκρικός όμιλος, ή όργάνωση «Ίσκρα» (πού περιλαβαίνει καί τή σύνταξη καί τήν όμάδα «Άπελευθέρωση τής δουλειάς»), άριθμοΰσε στό συνέδριο όλο όλο 16 άτομα, άπό τά όποΐα *μόνο έντεκα* εΐχαν θετική ψήφο. Στό συνέδριο ύπήρχαν, κατά τούς ύπολογισμούς μου, *27 άτομα μέ 33 ψήφους* ίσκρικής μέν *κατεύθυνσης*, τά όποΐα όμως δέν άνήκαν σέ κανένα ίσκρικό «όμιλο». Συνεπώς άπό τούς ίσκριστές *λιγότεροι άπό τούς μισούς* άνήκαν σέ ίσκρικούς *όμίλους*.

ἐκείνους πού δέν εἶναι καλά κατατοπισμένοι ἤ πού δέν ἔχουν καλοσκεφτεῖ τό ζήτημα αὐτό. Δέν εἶναι μικροπρέπεια, μᾶς λένε, νά ἀποδίδει κανείς τίς *διαφωνίες* αὐτές σέ ἕνα μικρό λάθος τοῦ σ. Μάρτοφ καί τοῦ σ. Ἀξελρόντ; Μάλιστα, κύριοι, τό λάθος τοῦ σ. Μάρτοφ δέν ἦταν μεγάλο (κι ἐγώ τό τόνισα ἤδη στό συνέδριο μέσα στόν πυρετό τῆς πάλης), αὐτό ὅμως τό μικρό λάθος *μποροῦσε* νά προκαλέσει *(καί προκάλεσε)* μεγάλη ζημιά, γιατί τόν σ. Μάρτοφ τόν προσεταιρίστηκαν ἀντιπρόσωποι πού ἔκαναν *ὁλόκληρη σειρά ἀπό λάθη* καί πού σέ πάρα πολλά ζητήματα ἔδειξαν τάση πρός τόν ὀπορτουνισμό καί ἀσυνέπεια ἀρχῶν. Τό ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ καί ὁ σ. Ἀξελρόντ ἔδειξαν ἀστάθεια ἦταν ἕνα ἀτομικό καί ἀσήμαντο γεγονός· δέν ἦταν ὅμως ἀτομικό, ἀλλά *κομματικό* καί *κάθε ἄλλο παρά ἀσήμαντο* τό γεγονός ὅτι σχηματίστηκε μιά πολύ, πάρα πολύ σημαντική μειοψηφία ἀπ' ὅ-*λα* τά λιγότερο σταθερά στοιχεῖα, *ἀπ' ὅλους ἐκείνους* πού εἴτε δέν ἀναγνώριζαν καθόλου τήν κατεύθυνση τῆς «Ἴσκρα» καί καταπολεμοῦσαν ἀνοιχτά τήν κατεύθυνση αὐτή, εἴτε τήν ἀναγνώριζαν στά λόγια, ἐνῶ στήν πράξη τάσσονταν τίς περισσότερες φορές μέ τούς ἀντιισκριστές.

Δέν εἶναι ἄραγε γελοῖο *νά ἀποδίδει* κανείς τή διαφωνία στήν κυριαρχία τοῦ ἀρτηριοσκληρωμένου πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων καί τοῦ ἐπαναστατικοῦ φιλισταϊσμοῦ μέσα στό μικρό ὅμιλο τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα»; Ὄχι, δέν εἶναι γελοῖο, γιατί *αὐτό τό ἀτομικό* πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων *σηκώθηκαν* νά τό ὑποστηρίξουν *μέσα στό κόμμα μας ὅλοι ἐκεῖνοι* πού σ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου πάλαιβαν *γιά κάθε λογῆς πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων*, ὅλοι ἐκεῖνοι *πού γενικά ἦταν ἀνίκανοι νά ὑψωθοῦν* πάνω ἀπό τόν ἐπαναστατικό φιλισταϊσμό, ὅλοι ἐκεῖνοι πού ἐπικαλοῦνταν τόν «ἱστορικό» χαρακτήρα τοῦ κακοῦ πού λέγεται φιλισταϊσμός καί πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων, γιά νά δικαιολογήσουν καί νά διατηρήσουν αὐτό τό κακό. Θά μποροῦσε ἴσως ἀκόμα νά θεωρηθεῖ συμπτωματικό τό γεγονός ὅτι στό μικρό ὅμιλο τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα» τά συμφέροντα τοῦ στενοῦ ὁμίλου ὑπερίσχυσαν ἀπέναντι στήν κομματικότητα. Δέν ἦταν ὅμως συμπτωματικό τό ὅτι γιά τήν ὑποστήριξη αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων ὀρθώθηκαν ἀποφασιστικά οἱ διάφοροι σ. σ. Ἀκίμοφ καὶ Μπροῦκερ, πού δέν τούς ἦταν λιγότερο (ἄν ὄχι περισσότερο) προσφιλής ἡ «ἱστορική συνέχεια» τῆς περίφημης ἐπιτροπῆς Βορόνεζ καί τῆς διαβόητης «Ἐργατικῆς Ὀργάνωσης»[114] Πετρούπολης, ὀρθώθηκαν οἱ διάφοροι σ. σ. Γεγκόροφ πού θρηνοῦσαν τό «φόνο» τοῦ «Ρα-

μπότσεγε Ντιέλο» τόσο πικρά (ἄν ὄχι περισσότερο πικρά) ὅσο καί τό «φόνο» τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς, ὀρθώθηκαν οἱ διάφοροι Μάχοφ κλπ. κλπ. Πές μου μέ ποιόν πᾶς, νά σοῦ πῶ ποιός εἶσαι, λέει ἡ σοφία τῆς ζωῆς. Πές μου ποιός εἶναι ὁ πολιτικός σου σύμμαχος, ποιός σέ ψηφίζει, νά σοῦ πῶ ποιά εἶναι *ἡ πολιτική σου φυσιογνωμία.*

Τό μικρό λάθος τοῦ σ. Μάρτοφ καί τοῦ σ. Ἀξελρόντ ἦταν καί μποροῦσε νά μείνει *μικρό*, ὅσο τό λάθος αὐτό δέν εἶχε γίνει ἡ ἀφετηρία μιᾶς *σταθερῆς συμμαχίας* ἀνάμεσα σ' αὐτούς καί σ' ὅλη τήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματός μας, ὅσο τό λάθος αὐτό καί ἐξαιτίας τῆς συμμαχίας αὐτῆς δέν εἶχε ὁδηγήσει στήν *ἀναβίωση* τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, στήν *ἀντεκδίκηση* ἀπομέρους ὅλων ἐκείνων πού τούς εἶχε πολεμήσει ἡ «Ἴσκρα» καί πού *τώρα* ἦταν ἕτοιμοι μέ τή μεγαλύτερη χαρά *νά ξεσπάσουν* πάνω στούς συνεπεῖς ὀπαδούς τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Τά μετασυνεδριακά γεγονότα ὁδήγησαν ἀκριβῶς ἐκεῖ, στό νά βλέπουμε στή νέα «Ἴσκρα» τήν ἀναβίωση τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, τήν ἀντεκδίκηση τῶν διαφόρων Ἀκίμοφ καί Μπροῦκερ (βλ. τό φυλλάδιο τῆς Ἐπιτροπῆς Βορόνεζ *), τούς ἐνθουσιασμούς τῶν διαφόρων Μαρτίνοφ πού τούς προσφέρθηκε ἐπιτέλους (ἐπιτέλους!) ἡ δυνατότητα νά δόσουν ἀπό τίς στῆλες τῆς μισητῆς «Ἴσκρα» μιά κλωτσιά στό μισητό «ἐχθρό» γιά ὅλες τίς κάθε λογῆς προηγούμενες προσβολές. Αὐτό μᾶς δείχνει ἐξαιρετικά παραστατικά ὥς ποιό βαθμό ἦταν ἀπαραίτητη «ἡ ἀνασύσταση τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς „Ἴσκρα"» (ἀπό τό τελεσίγραφο τοῦ σ. Σταροβέρ τῆς 3 τοῦ Νοέμβρη 1903) γιά τή διαφύλαξη τῆς ἰσκρικῆς «συνέχειας»...

Τό γεγονός ὅτι τό συνέδριο (καί τό κόμμα) χωρίστηκε σέ ἀριστερή καί δεξιά, σέ ἐπαναστατική καί ὀπορτουνιστική πτέρυγα, ὄχι μόνο δέν ἦταν αὐτό καθαυτό κάτι τό τρομερό καί κάτι τό κρίσιμο, ἀλλά οὔτε κάν ἦταν κάτι τό ἀντικανονικό. Ἀντίθετα ὅλη ἡ τελευταία δεκαετία στήν ἱστορία τῆς ρωσικῆς (καί ὄχι μόνο τῆς ρωσικῆς) σοσιαλδημοκρατίας ὁδηγοῦσε ἀναπόφευχτα καί ἀναπότρεπτα σ' ἕνα τέτοιο χωρισμό. Τό γεγονός ὅτι τόν χωρισμό τόν προκάλεσε μιά σειρά ἀπό πολύ *μικρά* λάθη τῆς δεξιᾶς πτέρυγας, ἀπό πολύ ἀσήμαντες (σχετικά) διαφωνίες, τό γεγονός αὐτό (πού ξενίζει τόν ἐπιπόλαιο παρατηρητή καί τό φιλισταϊκό μυαλό) σήμαινε *ἕνα μεγάλο βῆμα πρός τά μπρός γιά ὅλο τό κόμμα μας στό σύνολό του.* Παλαιότερα διαφωνούσαμε

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 396-398 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 407-409. *Σύντ.*

πάνω σέ μεγάλα ζητήματα πού μποροῦσαν κάποτε νά δικαιολογήσουν ἀκόμα καί διάσπαση, τώρα πάνω σ' ὅλα τά μεγάλα καί σπουδαῖα ζητήματα εἴμαστε πιά σύμφωνοι, τώρα μᾶς χωρίζουν μόνο *ἀποχρώσεις* πού γι' αὐτές μποροῦμε *καί πρέπει* νά συζητοῦμε, μά θά ἦταν παράλογο καί παιδιάστικο νά χωρίσουμε (ὅπως ἀπολύτως δικαιολογημένα τό εἶπε ὁ σύντροφος Πλεχάνοφ στό ἐνδιαφέρον ἄρθρο του: «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε» καί στό ὁποῖο θά ἐπανέλθουμε ἀργότερα). *Τώρα* πού *τό ἀναρχικό φέρσιμο* τῆς μειοψηφίας *ὕστερα ἀπό τό συνέδριο* ὁδήγησε τό κόμμα σχεδόν στή διάσπαση, συχνά μπορεῖς ν' ἀκούσεις κάτι σοφούς νά λένε: ἄξιζε γενικά τόν κόπο νά παλαίβουμε στό συνέδριο γιά τέτοια μικροπράγματα, ὅπως τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ, ἡ διάλυση τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» ἤ τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο», τό ἄρθρο 1, ἡ διάλυση τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς κτλ; Ὅποιος σκέφτεται ἔτσι *, αὐτός δέν κάνει ἄλλο παρά νά μπάζει τήν ἄποψη τῶν στενῶν ὁμίλων στίς κομματικές ὑποθέσεις: ἡ πάλη τῶν *ἀποχρώσεων* μέσα στό κόμμα εἶναι *ἀναπόφευχτη καί ἀναγκαία* ὅσο δέν ὁδηγεῖ στήν ἀναρχία καί στή διάσπαση, ὅσο διεξάγεται *στά πλαίσια* πού ἔχουν ἐγκριθεῖ ἀπ' ὅλους μαζί τούς συντρόφους καί τά μέλη τοῦ κόμματος. *Καί ἡ πάλη μας στό συνέδριο* ἐνάντια στή δεξιά πτέρυγα τοῦ κόμματος, ἐνάντια στόν Ἀκίμοφ καί στόν Ἀξελρόντ, ἐνάντια στόν Μαρτίνοφ καί στόν Μάρτοφ *δέ βγῆκε καθόλου ἔξω ἀπ' αὐτά τά πλαίσια.* Ἀρκεῖ νά θυμηθοῦμε δυό γεγονότα πού τό ἀποδείχνουν κατά τόν πιό ἀδιοφιλονίκητο τρόπο: 1) ὅταν οἱ σ. σ. Μαρτίνοφ καί Ἀκίμοφ ἦταν ἕτοιμοι ν' ἀποχωρήσουν ἀπό τό συνέδριο, *ὅλοι μας προθυμοποιηθήκαμε* ν' ἀποκλείσουμε μέ κάθε τρόπο τήν ἰδέα τῆς «προσβολῆς», *ψηφίσαμε ὅλοι* (μέ 32 ψήφους) τήν πρόταση τοῦ σ. Τρότσκι πού καλοῦσε τούς συντρόφους αὐτούς νά θεωρήσουν ἱκανοποιητικές τίς ἐξηγήσεις πού δόθηκαν καί ν' ἀποσύ-

* Δέν μπορῶ νά μή θυμηθῶ σχετικά μ' αὐτό μιά συζήτηση πού εἶχα στό συνέδριο μέ κάποιον ἀντιπρόσωπο τοῦ «κέντρου». «Τί βαριά ἀτμόσφαιρα κυριαρχεῖ στό συνέδριό μας!» — μοῦ παραπονέθηκε. — «Αὐτή ἡ ἀδυσώπητη πάλη, αὐτή ἡ ζύμωση τοῦ ἑνός ἐνάντια στόν ἄλλο, αὐτή ἡ ὀξυμένη πολεμική, αὐτή ἡ μή συντροφική στάση!...» «Τί ὡραῖο πράγμα εἶναι τό συνέδριό μας!» — ἀπάντησα ἐγώ. — «Ἀνοιχτή, ἐλεύθερη πάλη. Διατυπώθηκαν οἱ γνῶμες. Διαγράφηκαν οἱ ἀποχρώσεις. Διαμορφώθηκαν οἱ ὁμάδες. Σηκώθηκαν τά χέρια. Πάρθηκε ἡ ἀπόφαση. Περάσαμε ἕνα στάδιο. Ἐμπρός! — αὐτό μάλιστα, τό καταλαβαίνω. Αὐτό θά πεῖ ζωή. Δέν εἶναι οἱ ἀτέλειωτες βαρετές διανοουμενίστικες λογομαχίες πού τερματίζονται ὄχι γιατί οἱ ἄνθρωποι ἔλυσαν ἕνα ζήτημα, ἀλλά ἁπλῶς γιατί κουράστηκαν νά μιλᾶνε...».

Ὁ σύντροφος τοῦ «κέντρου» μέ κοιτοῦσε μέ μάτια γεμάτα ἀπορία, σηκώνοντας τούς ὤμους. Μιλούσαμε δυό διαφορετικές γλῶσσες.

ρουν τή δήλωσή τους· 2) ὅταν τό ζήτημα ἔφτασε στήν ἐκλογή τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, προσφέραμε στή μειοψηφία (ἤ στήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα) τοῦ συνεδρίου τή δυνατότητα νά ἔχει μιά *μειοψηφία καί στά δυό κεντρικά ὄργανα*: τόν Μάρτοφ στό ΚΟ καί τόν Ποπόφ στήν ΚΕ. *Δέν μπορούσαμε* ἀπό κομματική ἄποψη νά ἐνεργήσουμε διαφορετικά, μιά καί εἴχαμε ἀποφασίσει, πρίν ἀκόμα ἀπό τό συνέδριο, νά ἐκλεγοῦν δυό τριάδες. *Ἄν ἡ διαφορά τῶν ἀποχρώσεων πού ἀποκαλύφθηκαν στό συνέδριο δέν ἦταν μεγάλη, δέν ἦταν δά μεγάλα* καί τά *πρακτικά* συμπεράσματα πού βγάλαμε ἀπό τήν πάλη τῶν ἀποχρώσεων αὐτῶν: τά συμπεράσματα αὐτά συνοψίζονταν *ἀποκλειστικά* στό ὅτι τά *δυό τρίτα* καί στίς δυό τριάδες ἔπρεπε νά δοθοῦν στήν *πλειοψηφία* τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου.

Μόνο ἡ *ἄρνηση* τῆς μειοψηφίας τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου νά εἶναι *μειοψηφία στά κεντρικά ὄργανα* ὁδήγησε πρῶτα σέ «μυξοκλάματα» διανοουμένων πού ἡττήθηκαν, κι ἔπειτα στήν *ἀναρχική λογοκοπία* καί σέ ἀναρχικές ἐνέργειες.

Κλείνοντας, ἄς ρίξουμε ἀκόμα μιά ματιά στό διάγραμμα ἀπό τήν ἄποψη τῆς σύνθεσης τῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Εἶναι ἐντελῶς φυσικό ὅτι στίς ἐκλογές, *ἐκτός* ἀπό τό ζήτημα τῶν ἀποχρώσεων, οἱ ἀντιπρόσωποι ἀντιμετώπισαν καί τό ζήτημα τῆς *καταλληλότητας*, τῆς ἱκανότητας γιά δουλειά κτλ. τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου *προσώπου*. Τώρα τῆς μειοψηφίας τῆς ἀρέσει πολύ νά συγχέει τά δυό αὐτά ζητήματα. Τό ὅτι πρόκειται γιά διαφορετικά ζητήματα εἶναι αὐτονόητο καί φαίνεται ἀκόμα καί ἀπό τό ἁπλό γεγονός ὅτι ἡ ἐκλογή τῆς *ἀρχικῆς* τριάδας γιά τό ΚΟ εἶχε σχεδιαστεῖ *πρίν* ἀκόμα *ἀπό τό συνέδριο*, ὅταν κανένας δέν μποροῦσε νά προβλέψει τή συμμαχία τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Ἀξελρόντ μέ τόν Μαρτίνοφ καί τόν Ἀκίμοφ. Σέ διαφορετικά ζητήματα πρέπει νά δίνεται καί διαφορετική ἀπάντηση: ἡ ἀπάντηση στό ζήτημα τῶν ἀποχρώσεων πρέπει νά ἀναζητηθεῖ στά *πρακτικά τοῦ συνεδρίου*, στήν *ἀνοιχτή* συζήτηση καί ψηφοφορία πάνω σ' ὅλα χωρίς ἐξαίρεση τά θέματα. Ὡς πρός τό ζήτημα τῆς καταλληλότητας τῶν *προσώπων*, εἶχε ἀποφασιστεῖ ἀπ' ὅλους στό συνέδριο νά λυθεῖ μέ *μυστική ψηφοφορία*. Γιατί *ὁλόκληρο τό συνέδριο* πῆρε *ὁμόφωνα* μιά τέτοια ἀπόφαση; — αὐτό εἶναι τόσο στοιχειῶδες πού θάταν παράξενο νά μᾶς ἀπασχολήσει. Ἡ μειοψηφία ὅμως ἄρχισε νά ξεχνᾶ (ὕστερα ἀπό τήν ἥττα της στίς ἐκλογές) ἀκόμα καί στοιχειώδικα πράγματα. Γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς ἀκούσαμε χείμαρρους ἀπό λόγους φλογερούς, γεμάτους πάθος καί ἔξαψη, πού

ἔφταναν σχεδόν ὥς τό ἀκαταλόγιστο. Δέν ἀκούσαμε ὅμως *ἀπολύτως τίποτε* γιά τίς ἀποχρώσεις πού ἐμφανίστηκαν *στό συνέδριο* καί συνδέονταν μέ τήν πάλη γιά τήν ἑξάδα καί τήν τριάδα. Ἀκοῦμε δεξιά κι ἀριστερά μυθεύματα καί σχόλια γιά ἀνικανότητα δουλειᾶς, γιά ἀκαταλληλότητα, γιά κακόβουλες προθέσεις κτλ. τῶν προσώπων πού ἐκλέχτηκαν στήν ΚΕ, δέν ἀκοῦμε ὅμως *ἀπολύτως τίποτε* γιά τίς ἀποχρώσεις ἐκεῖνες πού ἐμφανίστηκαν *στό συνέδριο* καί πάλαιβαν ποιά νά ὑπερισχύσει στήν ΚΕ. Μοῦ φαίνεται πώς *ἔξω ἀπό τό συνέδριο* εἶναι ἄπρεπο καί ἀνάρμοστο νά γίνονται κουβέντες καί σχόλια γιά τά προσόντα καί τή δράση τῶν διαφόρων προσώπων (γιατί ἡ δράση αὐτή ἀποτελεῖ στά 99 τοῖς 100 μυστικό τῆς ὀργάνωσης, πού μπορεῖ νά ἀποκαλυφθεῖ μόνο σέ ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος). Τό νά διεξάγει κανείς τήν πάλη *ἔξω ἀπό τό συνέδριο χρησιμοποιώντας τέτοια μυθεύματα* σημαίνει κατά τή γνώμη μου ὅτι κάνει *κουτσομπολιό*. Καί ἡ μόνη ἀπάντηση πού θά μποροῦσα νά δόσω στό κοινό σχετικά μέ τίς κουβέντες αὐτές, θά ἦταν νά ἀναφερθῶ στήν πάλη πού ἔγινε στό συνέδριο: λέτε ὅτι ἡ ΚΕ ἐκλέχτηκε μέ μικρή πλειοψηφία. Αὐτό εἶναι σωστό. Ἡ μικρή ὅμως αὐτή πλειοψηφία ἀποτελέστηκε ἀπ' ὅλους ἐκείνους, πού μέ τόν πιό συνεπῆ τρόπο, ὄχι στά λόγια μά στήν πράξη, πάλαιψαν γιά τήν ἐφαρμογή τῶν ἰσκρικῶν σχεδίων. Γι' αὐτό, τό *ἠθικό* κύρος τῆς πλειοψηφίας αὐτῆς δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι ἀσύγκριτα ἀνώτερο ἀπό τό *τυπικό* κύρος της — ἀνώτερο γιά ὅλους ἐκείνους πού ἐκτιμοῦν περισσότερο τή συνέχεια τῆς *κατεύθυνσης* τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τή συνέχεια τοῦ ἄλφα ἤ τοῦ βῆτα *ὁμίλου* τῆς «Ἴσκρα». Ποιός *θά ἦταν ὁ πιό ἁρμόδιος νά κρίνει* ἄν τοῦτα ἤ ἐκεῖνα τά πρόσωπα εἶναι κατάλληλα γιά τήν ἐφαρμογή τῆς πολιτικῆς τῆς «Ἴσκρα»; ἐκεῖνοι πού ἐφάρμοζαν τήν πολιτική αὐτή στό συνέδριο ἤ ἐκεῖνοι πού σέ πάρα πολλές περιπτώσεις πάλαιβαν ἐνάντια σ' αὐτή τήν πολιτική καί ὑπεράσπιζαν κάθε καθυστέρηση, κάθε σαβούρα, κάθε πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων;

ιε) ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ. ΔΥΟ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΛΗΣ

Ἡ ἀνάλυση τῶν συζητήσεων καί τῶν ψηφοφοριῶν τοῦ συνεδρίου, μέ τήν ὁποία τελειώσαμε, ἐξηγεῖ οὐσιαστικά in nuce (ἐμβρυακά) *ὅλα ὅσα συνέβηκαν μετά τό συνέδριο*, καί μποροῦμε νάμαστε σύντομοι, σημειώνοντας τά παραπέρα στάδια τῆς κρίσης μέσα στό κόμμα μας.

Ἡ ἄρνηση τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Ποπόφ νά πάρουν μέρος στίς

ἐκλογές δημιούργησε ἀμέσως μιά ἀτμόσφαιρα *μικροκαβγᾶ* στήν κομματική πάλη ἀνάμεσα στίς διάφορες κομματικές ἀποχρώσεις. Ὁ σ. Γκλέμποφ, θεωρώντας ἀπίθανο ὅτι οἱ μή ἐκλεγμένοι συντάχτες ἀποφάσισαν στά σοβαρά *νά στραφοῦν* πρός τόν Ἀκίμοφ καί τόν Μαρτίνοφ καί ἀποδίδοντας ὅλα αὐτά προπάντων σέ ἐκνευρισμό, πρότεινε σ' ἐμένα καί στόν Πλεχάνοφ τήν ἑπομένη κιόλας τοῦ συνεδρίου νά βάλουμε τέρμα στό ζήτημα κατά τρόπο εἰρηνικό καί «νά προσλάβουμε» καί τούς τέσσερις ὑπό τόν ὅρο ὅτι θά ἐξασφαλιστεῖ ἡ ἀντιπροσώπευση τῆς σύνταξης στό Συμβούλιο (δηλ. ἀπό τούς δυό ἀντιπροσώπους ὁ ἕνας θά ἀνήκει ἀπαραίτητα στήν *κομματική* πλειοψηφία). Ὁ ὅρος αὐτός φάνηκε σ' ἐμένα καί στόν Πλεχάνοφ λογικός, γιατί ἡ ἀποδοχή του σήμαινε *σιωπηρή ἀναγνώριση τοῦ λάθους τους στό συνέδριο*, ἐπιθυμία τους γιά εἰρήνη καί ὄχι γιά πόλεμο, ἐπιθυμία τους νά εἶναι πιό κοντά στόν Πλεχάνοφ καί σ' ἐμένα παρά στόν Ἀκίμοφ μέ τόν Μαρτίνοφ, στόν Γεγκόροφ μέ τόν Μάχοφ. Ἔτσι ἡ ὑποχώρηση ἀναφορικά μέ τήν «πρόσληψη» ἔπαιρνε *προσωπικό* χαρακτήρα καί δέν ἄξιζε ν' ἀρνηθοῦμε νά κάνουμε μιά προσωπική ὑποχώρηση πού θά ἐξάλειφε τόν ἐκνευρισμό καί θά ἀποκαθιστοῦσε τήν εἰρήνη. Γι' αὐτό ἐγώ καί ὁ Πλεχάνοφ συμφωνήσαμε μέ τόν ὅρο αὐτό. Ἡ πλειοψηφία τῆς σύνταξης τόν ἀπέριψε. *Ὁ Γκλέμποφ ἀναχώρησε.* Ἀρχίσαμε νά περιμένουμε τά ἐπακόλουθα: θά παραμείνει ὁ Μάρτοφ στή νομιμόφρονη θέση πού πῆρε (*ἐνάντια* στόν ἐκπρόσωπο τοῦ κέντρου, τόν σ. Ποπόφ) στό συνέδριο ἤ θά ἐπικρατήσουν τά ἀσταθῆ καί ἐπιρεπῆ πρός τή διάσπαση στοιχεῖα πού ἀκολούθησε;

Βρισκόμασταν μπροστά στό δίλημμα: θά θελήσει ἄραγε ὁ σ. Μάρτοφ νά θεωρήσει τό «συνασπισμό» του στό συνέδριο ἕνα μεμονωμένο πολιτικό γεγονός (ὅπως λχ. ἦταν μεμονωμένη περίπτωση ὁ συνασπισμός τοῦ Μπέμπελ μέ τόν Φόλμαρ τό 1895, — *si licet parva componere magnis* *) ἤ θά θελήσει *νά σταθεροποιήσει* τό συνασπισμό αὐτό, θά καταβάλει κάθε προσπάθεια γιά ν' ἀποδείξει ὅτι *ἐγώ καί ὁ Πλεχάνοφ* κάναμε λάθος στό συνέδριο καί θά γίνει ὁ πραγματικός ἀρχηγός τῆς ὀπορτουνιστικῆς πτέρυγας τοῦ κόμματός μας; Μ' ἄλλα λόγια τό δίλημμα αὐτό ἔμπαινε ἔτσι: μικροκαβγάς ἤ πολιτική κομματική πάλη; Ἀπό τούς τρεῖς μας πού τήν ἑπομένη τοῦ συνεδρίου ἤμασταν τά μόνα παρόντα μέλη τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, ὁ Γκλέμποφ ἔκλινε περισσότερο πρός τήν πρώτη περίπτωση τοῦ διλήμματος καί

* — ἄν ἐπιτρέπεται νά συγκρίνουμε τό μικρό μέ τό μεγάλο. *Σύντ.*

φρόντιζε περισσότερο νά μονοιάσει τά παιδιά πού εἶχαν μαλώσει. Πρός τή δεύτερη περίπτωση ἔκλινε περισσότερο ὁ σ. Πλεχάνοφ πού ἦταν κυριολεχτικά ἀπλησίαστος. Αὐτή τή φορά ἐγώ παρίστανα τό «κέντρο» ἤ τό «βάλτο» καί προσπάθησα νά χρησιμοποιήσω τήν πειθώ. Τό νά προσπαθήσω σήμερα νά ξαναφέρω στό μυαλό μου τά ὅσα εἶπα γιά νά τούς πείσω θά ἦταν μάταιη προσπάθεια πού δέ θά ὁδηγοῦσε παρά μόνο σέ σύγχυση, καί ἐγώ δέ θ' ἀκολουθήσω τό κακό παράδειγμα τοῦ σ. Μάρτοφ καί τοῦ σ. Πλεχάνοφ. Ὡστόσο θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ παραθέσω ὁρισμένα ἀποσπάσματα ἀπό ἕνα γράμμα πού ἀπηύθυνα σ' ἕναν ἰσκριστή τῆς «μειοψηφίας»:

...«Ἡ ἄρνηση τοῦ Μάρτοφ νά μπεῖ στή συνταχτική ἐπιτροπή, ἡ ἄρνηση τοῦ ἴδιου καί τῶν ἄλλων δημοσιολόγων τοῦ κόμματος νά συνεργαστοῦν στό ΚΟ, ἡ ἄρνηση μιᾶς σειρᾶς προσώπων νά δουλέψουν γιά τήν ΚΕ, ἡ προπαγάνδα τῆς ἰδέας τοῦ μποϋκοταρίσματος ἤ τῆς παθητικῆς ἀντίστασης, ὅλα αὐτά θά ὁδηγήσουν ἀναπόφευχτα, ἀκόμα καί παρά τή θέληση τοῦ Μάρτοφ καί τῶν φίλων του, θά ὁδηγήσουν στή διάσπαση τοῦ κόμματος. Ἀκόμα κι ἄν ὁ Μάρτοφ παραμείνει στή νομιμόφρονη θέση (πού πῆρε τόσο ἀποφασιστικά στό συνέδριο), οἱ ἄλλοι δέ θά μπορέσουν νά κάνουν τό ἴδιο καί τό ἀποτέλεσμα πού ἀνέφερα θά εἶναι ἀναπόφευχτο...

Καί ἀναρωτιέμαι: γιά ποιό λόγο ἀλήθεια θά χωρίσουμε;... Ξαναφέρνω στό μυαλό μου ὅλα τά γεγονότα καί τίς ἐντυπώσεις τοῦ συνεδρίου, καταλαβαίνω ὅτι συχνά συμπεριφέρθηκα καί ἐνήργησα μέ τρομερή νευρικότητα, σάν „μανιασμένος", εἶμαι ἕτοιμος νά ἀναγνωρίσω πρόθυμα μπροστά σ' ὁποιονδήποτε τό φταίξιμό μου αὐτό, ἄν πρέπει νά ὀνομαστεῖ φταίξιμο ἕνα πράγμα πού ἦταν φυσική συνέπεια τῆς ἀτμόσφαιρας τοῦ συνεδρίου, τῶν ἀντιδράσεων, τῶν ἀντεγκλήσεων, τῆς πάλης etc. Βλέποντας ὅμως τώρα, χωρίς καμιά ἔξαψη, τά ἀποτελέσματα πού ἐπιτεύχθηκαν, τά ὅσα πραγματοποιήθηκαν μέ τή μανιασμένη πάλη, πρέπει νά πῶ ὅτι δέ βρίσκω στά ἀποτελέσματα αὐτά τίποτε, μά ἀπολύτως τίποτε τό ἐπιζήμιο γιά τό κόμμα καί ἀπολύτως τίποτε τό προσβλητικό ἤ τό ὑβριστικό γιά τή μειοψηφία.

Φυσικά δέν μποροῦσε νά μή τούς κακοφανεῖ καί μόνο τό γεγονός ὅτι βρέθηκαν μειοψηφία, διαμαρτύρομαι ὅμως κατηγορηματικά ἐνάντια στή σκέψη ὅτι ἐμεῖς „κηλιδώναμε" ὁποιονδήποτε, ὅτι *θέλαμε* νά προσβάλουμε ἤ νά ταπεινώσουμε ὁποιονδήποτε. Κάθε ἄλλο. Καί δέν πρέπει νά ἐπιτρέπουμε ὥστε ἡ πολιτική διαφωνία νά ὁδηγεῖ στό νά ἑρμηνεύονται τά γεγονότα μέ

τήν πρόσαψη κατηγοριῶν στήν ἄλλη πλευρά γιά ἀνειλικρίνεια, ἀπατεωνία, δολοπλοκία καί ἄλλα ὡραῖα πράγματα πού ἀκούει κανείς ὅλο καί πιό συχνά μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐπικείμενης διάσπασης. Δέν πρέπει νά τό ἐπιτρέψουμε, γιατί αὐτό εἶναι τουλάχιστο nec plus ultra * παράλογο.

Διαφώνησα πολιτικά (καί ὀργανωτικά) μέ τόν Μάρτοφ, ὅπως εἶχα ὥς τώρα διαφωνήσει μαζί του δεκάδες φορές. Ἀφοῦ νικήθηκα στό ζήτημα τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ καταστατικοῦ, δέν μποροῦσα παρά νά ἐπιδιώξω μ' ὅλη μου τή δύναμη νά πάρω τή ρεβάνς σέ ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει σ' ἐμένα (καί στό συνέδριο). Δέν μποροῦσα νά μήν ἐπιδιώξω, ἀπό τό ἕνα μέρος νά ἔχουμε μιά καθαυτό ἰσκρική ΚΕ καί ἀπό τό ἄλλο μιά τριμελῆ συνταχτική ἐπιτροπή... Θεωρῶ πώς ἡ τριάδα αὐτή εἶναι ἡ *μόνη* ἱκανή νά ἀποτελέσει ὑπεύθυνο ὄργανο καί ὄχι ὁμάδα στηριγμένη σέ οἰκογενειακότητες καί σέ ἀναμελιά, τό μόνο πραγματικό κεντρικό ὄργανο πού τό κάθε μέλος του θά ὑπέβαλλε καί θά ὑπεράσπιζε πάντοτε τήν κομματική του ἄποψη καί τίποτε περισσότερο, irrespective** ἀπό καθετί τό προσωπικό, ἀπό κάθε σκέψη προσβολῆς, ἀποχώρησης κτλ.

Ἡ τριάδα αὐτή, ὕστερα ἀπό τά γεγονότα τοῦ συνεδρίου, νομιμοποιοῦσε ἀναμφισβήτητα μιά πολιτική καί ὀργανωτική γραμμή, πού ἀπό μιά ἄποψη στρεφόταν ἐνάντια στόν Μάρτοφ. Γι' αὐτό δέν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία. Αὐτό ὅμως εἶναι λόγος γιά διάσπαση; Ἀξίζει γι' αὐτό τό πράγμα νά φτάσουμε σέ ρήξη μέσα στό κόμμα;; Καί μήπως στό ζήτημα τῶν διαδηλώσεων ὁ Μάρτοφ καί ὁ Πλεχάνοφ δέν ἦταν ἐναντίον μου; Καί μήπως στό ζήτημα τοῦ προγράμματος ἐγώ καί ὁ Μάρτοφ δέν ἤμασταν ἐνάντια στόν Πλεχάνοφ; Μήπως κάθε τριάδα δέν ἔχει πάντοτε στραμμένη τή μιά πλευρά της ἐνάντια σέ κάθε μέλος της; Ἄν ἡ πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν καί στήν ὀργάνωση „Ἴσκρα“ καί στό συνέδριο βρῆκε λαθεμένη, ἀπό ὀργανωτική καί πολιτική ἄποψη, τήν εἰδική αὐτή ἀπόχρωση τῆς γραμμῆς τοῦ Μάρτοφ, δέ θάταν μήπως πραγματικά παράλογη ἡ προσπάθεια ν' ἀποδοθεῖ αὐτό σέ κάποια „μηχανοραφία“ „παρακίνηση“ κτλ.; Δέ θάταν μήπως παράλογο νά θέλει κανείς νά παρακάμψει τό γεγονός αὐτό, *βρίζοντας* τήν πλειοψηφία καί ἀποκαλώντας τη „ἀλητεία“;

Ἐπαναλαβαίνω: ὅπως ἡ πλειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν τοῦ συνεδρίου ἔτσι κι ἐγώ ἔχω τήν ἀκράδαντη πεποίθηση ὅτι ὁ Μάρτοφ

* — στόν ἀνώτατο βαθμό. *Σύντ.*
** — ἀνεξάρτητα.

ἀκολούθησε λαθεμένη γραμμή καί ὅτι ἔπρεπε νά τόν διορθώσουμε. Τό νά θίγεται γι' αὐτή τή διόρθωση, νά τή θεωρεῖ προσβολή etc. εἶναι παράλογο. Δέν ἔχουμε „κηλιδώσει" καί δέν „κηλιδώνουμε" κανέναν καί δέν ἀπομακρύνουμε κανέναν *ἀπό τή δουλειά*. Τό νά προκαλεῖ ὅμως κανείς διάσπαση, ἐπειδή κάποιος παραμερίστηκε *ἀπό ἕνα κεντρικό ὄργανο*, εἶναι γιά μένα ἀκατανόητη παραφροσύνη» *.

Θεώρησα ἀπαραίτητο νά παρουσιάσω αὐτές τίς γραφτές δηλώσεις μου τώρα, ἐπειδή δείχνουν *ἐπακριβῶς* τήν ἐπιδίωξη τῆς πλειοψηφίας νά χαράξει *ἀμέσως* μιά συγκεκριμένη διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στίς ἐνδεχόμενες (καί ἀναπόφευχτες σέ συνθῆκες ὀξυμένης πάλης) προσωπικές προσβολές καί στόν προσωπικό ἐκνευρισμό, λόγω τῆς ὀξύτητας καί τῆς «μανίας» τῶν ἐπιθέσεων κτλ. ἀπό τό ἕνα μέρος, καί σ' ἕνα ὁρισμένο πολιτικό λάθος, σέ μιά ὁρισμένη πολιτική γραμμή (συνασπισμός μέ τή δεξιά πτέρυγα) ἀπό τό ἄλλο.

Οἱ δηλώσεις αὐτές ἀποδείχνουν ὅτι ἡ *παθητική ἀντίσταση* τῆς μειοψηφίας *ἄρχισε ἀμέσως μετά τό συνέδριο* καί προκάλεσε ἀμέσως ἀπομέρους μας τήν προειδοποίηση ὅτι αὐτό ἀποτελεῖ *βῆμα πρός τή διάσπαση τοῦ κόμματος*· — ὅτι αὐτό ἀντιφάσκει ἄμεσα στίς *νομιμόφρονες δηλώσεις πού ἔγιναν στό συνέδριο*· — ὅτι αὐτό θά εἶναι μιά διάσπαση ἀποκλειστικά καί μόνο *ἐπειδή κάποιος παραμερίστηκε ἀπό τά κεντρικά ὄργανα* (δηλαδή δέν ἐκλέχτηκε), γιατί κανείς ποτέ δέ σκέφτηκε νά παραμερίσει *ἀπό τή δουλειά* κανένα ἀπό τά μέλη τοῦ κόμματος· — ὅτι ἡ πολιτική διαφωνία μας (πού εἶναι ἀναπόφευχτη ἐφόσον δέν ξεκαθαρίστηκε καί δέ λύθηκε ἀκόμα τό ζήτημα ἄν ὁ Μάρτοφ ἤ ἐμεῖς λαθέψαμε στή γραμμή μας στό συνέδριο) ἀρχίζει *νά ἐκφυλίζεται ὅλο καί περισσότερο σέ μικροκαβγά* μέ βρισιές, ὑποψίες κτλ. κτλ.

Οἱ προειδοποιήσεις δέ βοήθησαν σέ τίποτε. Ἡ διαγωγή τῆς μειοψηφίας ἔδειχνε ὅτι ἀνάμεσά της ὑπερισχύουν τά στοιχεῖα πού εἶναι λιγότερο σταθερά καί *λιγότερο ἐκτιμοῦν τό κόμμα*. Αὐτό μᾶς ἀνάγκασε ἐμένα καί τόν Πλεχάνοφ νά ἀνακαλέσουμε

* Τό γράμμα αὐτό τό ἔχω γράψει ἀπ' τό *Σεπτέμβρη* (μέ τό νέο ἡμ.). (Βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 137–139. *Σύντ.*) Ἔχω παραλείψει ἀπ' αὐτό τά σημεῖα πού νομίζω ὅτι δέν ἔχουν σχέση μέ τό ζήτημα. Ἄν ὁ παραλήπτης τοῦ γράμματος θεωρεῖ σπουδαῖα ἴσα ἴσα τά σημεῖα πού παραλείφθηκαν, μπορεῖ εὔκολα νά συμπληρώσει τά κενά. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή δίνω μιά γιά πάντα σ' ὅλους τούς ἀντιπάλους μου τή δυνατότητα νά δημοσιεύσουν κάθε ἰδιωτικό μου γράμμα, ἄν τό κρίνουν ὠφέλιμο γιά τήν ὑπόθεση.

τή συγκατάθεσή μας στήν πρόταση τοῦ Γκλέμποφ: πραγματικά, ἐφόσον ἡ μειοψηφία ἔδειχνε μέ τά *ἔργα* της τήν πολιτική της ἀστάθεια ὄχι μόνο σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τίς ἀρχές, ἀλλά καί σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τή *στοιχειώδικη κομματική νομιμοφροσύνη*, τί ἀξία μποροῦσαν νά ἔχουν τά *λόγια* γιά τήν περιβόητη «συνέχεια»; Κανένας δέ γελοιοποίησε τόσο ἔξυπνα ὅσο ὁ Πλεχάνοφ τήν ἐντελῶς παράλογη ἀξίωση «νά μπεῖ μέ πρόσληψη» στήν κομματική συνταχτική ἐπιτροπή μιά πλειοψηφία ἀπό ἀνθρώπους πού δηλώνουν ἀνοιχτά ὅτι ἔχουν νέες καί αὐξανόμενες διαφωνίες! Καί ποῦ ξανακούστηκε μιά κομματική πλειοψηφία στά κεντρικά ὄργανα νά μετατρέπει ἡ ἴδια τόν ἑαυτό της σέ μειοψηφία, *πρίν ξεκαθαριστοῦν* στόν τύπο, μπροστά στό κόμμα, οἱ *νέες* διαφωνίες; Ἄς ἐκτεθοῦν πρῶτα οἱ διαφωνίες, ἄς ἐξετάσει τό κόμμα τό βάθος καί τή σημασία τους, ἄς διορθώσει μόνο του τό κόμμα τό λάθος πού ἔκανε στό δεύτερο συνέδριο, ἄν ἀποδειχθεῖ ὅτι ἔπεσε σέ τοῦτο ἤ σ᾽ ἐκεῖνο τό λάθος! Καί μόνο τό γεγονός τῆς διατύπωσης μιᾶς τέτοιας ἀξίωσης *ἐνονόματι* ἄγνωστων ἀκόμα διαφωνιῶν ἔδειχνε τήν πλήρη ἀστάθεια αὐτῶν πού τήν πρόβαλαν, τήν πλήρη κατάπνιξη τῶν πολιτικῶν διαφωνιῶν ἀπό τό μικροκαβγά, τήν πλήρη ἔλλειψη σεβασμοῦ καί πρός ὅλο τό κόμμα καί πρός τίς ἴδιες τίς πεποιθήσεις τους. Ποτέ δέν ὑπῆρξαν καί οὔτε θά ὑπάρξουν ποτέ στόν κόσμο ἄνθρωποι μέ *πεποιθήσεις ἀρχῶν*, πού νά ἀρνοῦνται *νά πείσουν* τούς ἄλλους πρίν ἀποχτήσουν *(μέ ἀνεπίσημο τρόπο)* πλειοψηφία στό ὄργανο πού θέλουν νά κερδίσουν μέ τό μέρος τους.

Τέλος στίς 4 τοῦ Ὀχτώβρη ὁ σ. Πλεχάνοφ ἀνακοινώνει ὅτι θά κάνει τήν *τελευταία* ἀπόπειρα γιά νά βάλει τέρμα σ᾽ αὐτό τόν παραλογισμό. Γίνεται συνέλευση καί τῶν ἕξι μελῶν τῆς παλιᾶς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπί παρουσία τοῦ νέου μέλους τῆς ΚΕ *. Τρεῖς ὁλόκληρες ὧρες προσπαθοῦσε ὁ σ. Πλεχάνοφ νά δείξει πόσο παράλογη εἶναι ἡ ἀξίωση «νά προσληφθοῦν» τέσσερις ἀπό τήν «μειοψηφία» ἔναντι δυό τῆς «πλειοψηφίας». Προτείνει *νά προσληφθοῦν δυό*, ὥστε ἀπό τή μιά μεριά νά ἀπομακρύνει κάθε φόβο ὅτι ἐμεῖς θέλουμε «νά κατατρέξουμε», νά καταπιέσουμε, νά πολιορκήσουμε, νά κρεμάσουμε καί νά θάψουμε ὁποιονδήποτε, καί ἀπό τήν ἄλλη νά περιφρουρήσει τά δικαιώματα καί τή θέση τῆς κομματικῆς «πλειοψηφίας». *Ἀπορίπτεται ἐπίσης καί ἡ πρόσληψη τῶν δυό.*

---

* Τό μέλος αὐτό τῆς ΚΕ [115] ἐκτός αὐτοῦ ὀργάνωνε εἰδικά καί πολλές ἀτομικές καί ὁμαδικές συζητήσεις μέ τή μειοψηφία, ἀνασκευάζοντας τά ἀνόητα μυθεύματα καί κάνοντας ἔκκληση πρός τό κομματικό τους καθῆκον.

Στίς 6 τοῦ Ὀχτώβρη μαζί μέ τόν Πλεχάνοφ γράφουμε ἕνα ἐπίσημο γράμμα πρός ὅλα τά παλιά μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα» καί στό συνεργάτη, τόν σ. Τρότσκι, μέ τό παρακάτω περιεχόμενο:

«Ἀγαπητοί σύντροφοι! Ἡ συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ θεωρεῖ χρέος της νά ἐκφράσει ἐπίσημα τή λύπη της γιά τό ἀποτράβηγμά Σας ἀπό τή δουλειά στήν „Ἴσκρα" καί στό περιοδικό „Ζαριά". Παρά τίς ἐπανειλημμένες προσκλήσεις γιά συνεργασία πού Σᾶς ἀπευθύναμε καί ἀμέσως μετά τό δεύτερο συνέδριο τοῦ κόμματος καί πού τίς ἐπαναλάβαμε πολλές φορές ὕστερα ἀπ' αὐτό, δέν πήραμε καμιά φιλολογική ἐργασία ἀπό Σᾶς. Ἡ συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ δηλώνει ὅτι θεωρεῖ πώς τό ἀποτράβηγμά Σας ἀπό τή συνεργασία δέν προκλήθηκε καθόλου ἀπομέρους της. Κανένας προσωπικός ἐκνευρισμός δέν πρέπει φυσικά νά σταθεῖ ἐμπόδιο στή δουλειά τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ κόμματος. Σέ περίπτωση πού ἡ ἀπομάκρυνσή Σας προκλήθηκε ἀπό τήν ἄλφα ἤ τή βῆτα διαφωνία στίς ἀπόψεις μας, θά θεωρούσαμε ἐξαιρετικά ὠφέλιμο γιά τό συμφέρον τοῦ κόμματος νά μᾶς ἐκθέσετε διεξοδικά τίς διαφωνίες αὐτές. Κάτι περισσότερο. Θά θεωρούσαμε ἐξαιρετικά ἐπιθυμητό νά ξεκαθαριστεῖ ὁ χαρακτήρας καί τό βάθος τῶν διαφωνιῶν αὐτῶν ὅσο τό δυνατόν πιό γρήγορα μπροστά σ' ὅλο τό κόμμα ἀπό τίς στῆλες τῶν ἐκδόσεων πού διευθύνουμε» *.

Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, γιά μᾶς παρέμενε ἀκόμα ἐντελῶς ἀξεκαθάριστο ἄν στίς ἐνέργειες τῆς «μειοψηφίας» κυριαρχεῖ ὁ προσωπικός ἐκνευρισμός ἤ ἡ ἐπιθυμία νά δοθεῖ στό ὄργανο (καί στό κόμμα) *νέος προσανατολισμός*, κι ἄν ναί, ποιός συγκεκριμένα. Νομίζω πώς καί τώρα ἄν βάζαμε 70 ἑρμηνευτές νά διευκρινίσουν τό ζήτημα αὐτό μέ τή βοήθεια ὁποιασδήποτε φιλολογίας καί μαρτυρικῶν καταθέσεων, κι αὐτοί δέ θά μποροῦσαν ποτέ νά ξεμπερδέψουν αὐτό τό κουβάρι. Ζήτημα εἶναι ἄν μπορεῖς ποτέ νά ξεμπερδέψεις ἕνα μικροκαβγά: πρέπει ἤ νά τόν κόψεις μέ τό τσεκούρι ἤ νά τόν ἀφήσεις στήν μπάντα **.

* Στό γράμμα πρός τόν σ. Μάρτοφ εἶχε προστεθεῖ ἀκόμα κι ἕνα σημεῖο σχετικό μέ μιά μπροσούρα, καθώς καί ἡ παρακάτω φράση: «Τέλος γιά τό συμφέρον τῆς ὑπόθεσης Σᾶς γνωρίζουμε ἀκόμα μιά φορά ὅτι καί τώρα εἴμαστε πρόθυμοι νά Σᾶς προσλάβουμε σάν μέλος τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ γιά νά Σᾶς δόσουμε πλήρη τή δυνατότητα νά διακηρύξετε καί νά ὑπερασπίσετε ἐπίσημα ὅλες τίς ἀπόψεις Σας στό ἀνώτατο κομματικό ὄργανο». (Βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 146). *Σύντ.*

** Ὁ σ. Πλεχάνοφ θά πρόσθετε ἴσως ἐδῶ: ἤ νά ἱκανοποιήσουμε *ὅλες χωρίς ἐξαίρεση τίς ἀξιώσεις* αὐτῶν πού πρωτοστάτησαν στό μικροκαβγά. Θά δοῦμε γιατί αὐτό ἦταν ἀδύνατο νά γίνει.

Στό γράμμα τῆς 6 τοῦ Ὀχτώβρη ὁ Ἀξελρόντ, ἡ Ζασούλιτς, ὁ Σταροβέρ, ὁ Τρότσκι καί ὁ Κολτσόφ μᾶς ἀπάντησαν μέ δυό σειρές: οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι δέ συμμετέχουμε καθόλου στή δουλειά τῆς «Ἴσκρα», ἀπό τότε πού πέρασε στά χέρια τῆς νέας συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ σ. Μάρτοφ ἦταν πιό ὁμιλητικός καί μᾶς τίμησε μέ τούτη τήν ἀπάντηση:

«Πρός τή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἀγαπητοί σύντροφοι! Ἀπαντώντας στό γράμμα Σας τῆς 6 τοῦ Ὀχτώβρη, δηλώνω τά ἑξῆς: Νομίζω πώς δέν ἔχουμε πιά νά δόσουμε καμιά ἐξήγηση γιά συνεργασία μαζί σας, στό ἴδιο ὄργανο, ὕστερα ἀπό τή σύσκεψη πού ἔγινε στίς 4 τοῦ Ὀχτώβρη ἐπί παρουσία ἑνός μέλους τῆς ΚΕ καί ὅπου Σεῖς ἀρνηθήκατε νά ἀπαντήσετε στό ἐρώτημα σχετικά μέ τίς αἰτίες πού Σᾶς ἔκαναν νά ἀνακαλέσετε τήν πρότασή Σας νά μποῦν στή συνταχτική ἐπιτροπή ὁ Ἀξελρόντ, ἡ Ζασούλιτς, ὁ Σταροβέρ κι ἐγώ, ὑπό τόν ὅρο ὅτι ἐμεῖς θά ἀναλαβαίναμε τήν ὑποχρέωση νά ἐκλέξουμε „ἀντιπρόσωπό" μας στό Συμβούλιο τόν σ. Λένιν. Ὕστερα ἀπό τό γεγονός ὅτι στή σύσκεψη αὐτή ἀποφύγατε ἐπανειλημμένα νά διατυπώσετε τίς δηλώσεις πού οἱ ἴδιοι κάνατε μπροστά σέ μάρτυρες, δέ θεωρῶ ἀπαραίτητο σέ γράμμα πού ἀπευθύνω σέ Σᾶς, νά ἐξηγήσω τούς λόγους τῆς ἄρνησής μου νά δουλέψω στήν „Ἴσκρα" κάτω ἀπό τίς σημερινές συνθῆκες. Ἄν χρειαστεῖ, θά ἐξηγήσω λεπτομερειακά τούς λόγους αὐτούς μπροστά σ' ὅλο τό κόμμα πού θά μάθει ἀπό τά πραχτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου γιατί ἀπέριψα τήν πρόταση πού ἐπαναλαβαίνετε τώρα, νά δεχτῶ μιά θέση στή συνταχτική ἐπιτροπή καί στό Συμβούλιο...*

Λ. Μάρτοφ»

Τό γράμμα αὐτό, μαζί μέ τά προηγούμενα ντοκουμέντα, δίνει μιά ἀδιάψευστη ἐξήγηση στά ζητήματα τοῦ μποϋκοταρίσματος, τῆς ἀποδιοργάνωσης, τῆς ἀναρχίας καί τῆς προετοιμασίας τῆς διάσπασης, τά ὁποῖα μέ τόση ἐπιμέλεια παρακάμπτει ὁ σ. Μάρτοφ στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του (χρησιμοποιώντας θαυμαστικά καί ἀποσιωπητικά), — ἐξηγεῖ τό ζήτημα τῆς χρησιμοποίησης ἔννομων καί ἄνομων μέσων πάλης.

Στόν σ. Μάρτοφ καί στούς ἄλλους *προτείνουν* νά ἐκθέσουν τίς διαφωνίες τους, τούς *παρακαλοῦν* νά ποῦν ἀνοιχτά περί τίνος πρόκειται καί ποιές εἶναι οἱ προθέσεις τους, *προσπαθοῦν νά τούς πείσουν* ν' ἀφήσουν καταμέρος τίς ἰδιοτροπίες καί νά αναλύσουν ἤρεμα τό λάθος τους σχετικά μέ τό ἄρθρο 1 (λάθος πού συνδέεται ἀδιάρηχτα μέ τό λάθος τῆς στροφῆς τους πρός τά δεξιά) — καί ὁ σ. Μάρτοφ καί Σία *ἀρνοῦνται νά μιλήσουν* καί φωνάζουν: μᾶς πολιορκοῦν, μᾶς κατατρέχουν! Ἡ εἰρωνεία γιά τίς «τρομερές λέξεις» δέν ψύχρανε τήν ἔξαψη τῶν κωμικῶν αὐτῶν κραυγῶν.

* Παραλείπω τήν ἀπάντηση σχετικά μέ τήν μπροσούρα τοῦ Μάρτοφ, πού τότε ἀνατυπωνόταν.

Μά πῶς εἶναι δυνατόν *νά πολιορκεῖς* ἕναν ἄνθρωπο πού *ἀρνεῖται νά δουλέψει μαζί σου;* — ρωτήσαμε τόν σ. Μάρτοφ. Πῶς εἶναι δυνατόν νά προσβάλλεις, νά «κατατρέχεις» καί νά καταπιέζεις μιά μειοψηφία πού *ἀρνεῖται νά εἶναι μειοψηφία;* Ἐξάλλου τό γεγονός ὅτι ἀποτελεῖς μειοψηφία, αὐτό κατανάγκην καί ὁπωσδήποτε συνεπάγεται γιά σένα καί ὁρισμένα μειονεχτήματα. Τά μειονεχτήματα αὐτά εἶναι ὅτι εἴτε θ' ἀναγκαστεῖς νά μπεῖς σ' ἕνα ὄργανο πού σέ ὁρισμένα ζητήματα θά ἐπιβάλλει τίς ἀπόψεις του χρησιμοποιώντας τήν ἀρχή τῆς πλειοψηφίας, ἤ θ' ἀναγκαστεῖς νά μείνεις ἔξω ἀπό τό ὄργανο, νά ἐπιτίθεσαι ἐναντίον του καί συνεπῶς νά ὑφίστασαι καί τά πυρά τῶν καλά ὀχυρωμένων πυροβολαρχιῶν.

Μήπως ὁ σ. Μάρτοφ μέ τίς κραυγές του γιά «κατάσταση πολιορκίας» ἤθελε νά πεῖ ὅτι αὐτούς πού ἔμειναν μειοψηφία τούς καταπολεμοῦν ἤ τούς διευθύνουν κατά τρόπο ἄδικο καί ἄνομο; *Μόνο* ἕνας τέτοιος ἰσχυρισμός θά εἶχε (στά μάτια τοῦ Μάρτοφ) ἔστω καί ἴχνος λογικῆς, γιατί, ἐπαναλαβαίνω, ἡ παραμονή στή μειοψηφία κατανάγκην καί ὁπωσδήποτε συνεπάγεται ὁρισμένα μειονεχτήματα. Τό κωμικό ὅμως τῆς ὑπόθεσης εἶναι ὅτι μέ τόν σ. Μάρτοφ δέν ὑπῆρχε *κανένας τρόπος νά παλαίψουμε* ὅσο ἀρνιόταν νά μιλήσει! Τή μειοψηφία δέν ὑπῆρχε *κανένας τρόπος νά τή διευθύνουμε* ὅσο ἀρνιόταν νά παραμείνει μειοψηφία!

Ὁ σ. Μάρτοφ δέν ἀνέφερε *καμιά περίπτωση* πού ν' ἀποδείχνει ὑπέρβαση ἐξουσίας ἤ κατάχρηση ἐξουσίας ἀπομέρους τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ, ὅσο ἐγώ καί ὁ Πλεχάνοφ ἤμασταν στή συνταχτική ἐπιτροπή. *Καμιά περίπτωση* ἀπομέρους τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς δέν ἀνέφεραν οὔτε καί οἱ πραχτικοί τῆς μειοψηφίας. Ὅσο κι ἄν τά στρίβει σήμερα ὁ σ. Μάρτοφ στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του, ἕνα γεγονός παραμένει ἐντελῶς ἀδιάψευστο: ὅτι *οἱ κραυγές γιά κατάσταση πολιορκίας δέν ἦταν τίποτε ἄλλο παρά «μυξοκλάματα»*.

Τήν πλήρη ἔλλειψη *λογικῶν* ἐπιχειρημάτων ἀπομέρους τοῦ σ. Μάρτοφ καί Σίας ἐνάντια στή συνταχτική ἐπιτροπή πού ὅρισε τό συνέδριο, τή δείχνουν καλύτερα ἀπ' ὅλα τά ἴδια τους τά λόγια: «δέν εἴμαστε δουλοπάροικοι!» («Κατάσταση πολιορκίας», σελ. 34). Ἐδῶ προβάλλει ἐξαιρετικά καθαρά ἡ νοοτροπία τοῦ ἀστοῦ διανοούμενου πού τοποθετεῖ τόν ἑαυτό του στίς «διαλεχτές ψυχές» πού στέκουν πιό ψηλά ἀπό τήν ὀργάνωση τῶν μαζῶν καί τήν πειθαρχία τῶν μαζῶν. *Ὅταν ἐξηγεῖς* τήν ἄρνησή σου νά δουλέψεις στό κόμμα μέ τή φράση «δέν εἴμαστε δουλοπάροικοι» — σημαίνει *νά αὐτοξεσκεπάζεσαι πέρα γιά πέρα*, νά

ὁμολογεῖς πώς δέν ἔχεις κανένα ἐπιχείρημα, ὅτι σοῦ λείπει ἐντελῶς ἡ ἱκανότητα νά παρουσιάσεις ἐπιχειρήματα, ὅτι δέν ἔχεις δικαιολογημένους λόγους δυσαρέσκειας. Ὁ Πλεχάνοφ κι ἐγώ δηλώνουμε ὅτι ἡ ἄρνησή τους δέ δικαιολογεῖται ἀπό ὁποιαδήποτε ἐνέργειά μας, ζητᾶμε νά ἐκθέσουν τίς διαφωνίες τους καί παίρνουμε τήν ἀπάντηση: «δέν εἴμαστε δουλοπάροικοι» (μέ τήν προσθήκη: στά παζαρέματα γιά πρόσληψη δέν καταλήξαμε ἀκόμα σέ συμφωνία).

Ὁ ἀτομικισμός τοῦ διανοούμενου πού εἶχε ἤδη ἐκδηλωθεῖ στή διαμάχη γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1, ἀποκαλύπτοντας τή ροπή του πρός τά ὀπορτουνιστικά ἐπιχειρήματα καί τήν ἀναρχική λογοκοπία, θεωρεῖ *δουλοπαροικία κάθε* προλεταριακή ὀργάνωση καί πειθαρχία. Τό ἀναγνωστικό κοινό θά μάθει σέ λίγο ὅτι σ' αὐτά τά «μέλη τοῦ κόμματος» καί τά «ὑπεύθυνα πρόσωπα» τοῦ κόμματος καί τό νέο *συνέδριο τοῦ κόμματος* τούς φαίνεται φεουδαρχικός θεσμός, τρομερός καί ἀνυπόφορος γιά τίς «διαλεχτές ψυχές»... Ὁ «θεσμός» αὐτός εἶναι πράγματι κάτι τό τρομερό γιά κείνους πού τούς ἀρέσει νά χρησιμοποιοῦν τόν τίτλο τοῦ μέλους τοῦ κόμματος, νιώθουν ὅμως πώς ὁ τίτλος τους αὐτός δέ βρίσκεται σέ *ἀντιστοιχία* μέ τά συμφέροντα τοῦ κόμματος καί τή θέληση τοῦ κόμματος.

Οἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπιτροπῶν, πού ἀπαρίθμησα στό γράμμα μου πρός τή σύνταξη τῆς νέας «Ἴσκρα» καί πού δημοσιεύτηκαν ἀπό τόν σ. Μάρτοφ στήν «Κατάσταση πολιορκίας», ἀποδείχνουν μέ γεγονότα πώς ἡ διαγωγή τῆς μειοψηφίας ἦταν μιά συνεχής *ἀνυπακοή* στίς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου καί *ἀποδιοργάνωση* τῆς θετικῆς πραχτικῆς δουλειᾶς. Ἀποτελούμενη ἀπό ὀπορτουνιστές καί ἀνθρώπους πού μισοῦν τήν «Ἴσκρα», ἡ μειοψηφία *κατακομμάτιαζε τό κόμμα*, στραπατσάριζε καί ἀποδιοργάνωνε τή δουλειά, θέλοντας μ' αὐτό νά ἐκδικηθεῖ γιά τήν ἥττα της στό συνέδριο, νιώθοντας ὅτι *μέ ἔντιμα καί ἔννομα* μέσα (μέ τήν ἐξήγηση τῆς περίπτωσής της στόν τύπο ἤ στό συνέδριο) δέ θά μποροῦσε *ποτέ* νά ἀνασκευάσει τήν κατηγορία πού τῆς ἀπέδοσαν στό δεύτερο συνέδριο γιά ὀπορτουνισμό καί διανοουμενίστικη ἀστάθεια. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, νιώθοντας τήν ἀδυναμία τους *νά πείσουν* τό κόμμα, κατέφυγαν στή μέθοδο τῆς *ἀποδιοργάνωσης* τοῦ κόμματος καί τῆς *παρεμπόδισης κάθε δουλειᾶς*. Τούς ἐπέκριναν ὅτι (κάνοντάς τα μούσκεμα στό συνέδριο) προκάλεσαν ρωγμή στό δοχεῖο μας· ἡ ἀπάντησή τους στήν ἐπίκριση αὐτή ἦταν ἡ προσπάθειά τους *μέ κάθε μέσο νά σπάσουν τελείως* τό ραγισμένο δοχεῖο.

Μέχρι τέτοιου σημείου μπερδεύτηκαν οἱ ἔννοιες, ὥστε τό μποϋκοτάρισμα καί ἡ ἄρνηση δουλειᾶς νά ἀνακηρύχνονται «*ἔντιμο* * μέσο» πάλης. Τώρα ὁ σ. Μάρτοφ τά στρίβει κι ἀπό δῶ κι ἀπό κεῖ γύρω ἀπ' αὐτό τό λεπτό θέμα. Ὁ σ. Μάρτοφ εἶναι τόσο «συνεπής στίς ἀρχές» του, ὥστε ὑπερασπίζει τό μποϋκοτάρισμα... ὅταν ἐφαρμόζεται ἀπό τή μειοψηφία, ἀλλά τό καταδικάζει ὅταν αὐτό ἀπειλεῖ τόν ἴδιο τόν Μάρτοφ πού ἔτυχε νά βρεθεῖ στήν πλειοψηφία!

Νομίζω πώς δέ χρειάζεται νά ἐξεταστεῖ τό ζήτημα, ἄν αὐτό εἶναι μικροκαβγάς ἤ «διαφωνία ἀρχῶν» ἀπό τήν ἄποψη τῶν ἔντιμων μέσων πάλης μέσα σ' ἕνα σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα.

Στά κεντρικά ὄργανα, ὕστερα ἀπό τίς ἀποτυχημένες προσπάθειές τους (4 καί 6 τοῦ Ὀχτώβρη) νά ἀποσπάσουν ἐξηγήσεις ἀπό τούς συντρόφους πού εἶχαν ἀρχίσει τήν ἱστορία γύρω ἀπό τήν «πρόσληψη», δέν ἔμενε τίποτε ἄλλο παρά νά περιμένουν νά δοῦν ποιά θάναι στήν πράξη ἡ νομιμοφροσύνη τῆς πάλης πού εἶχαν ὑποσχεθεῖ στά λόγια. Στίς 10 τοῦ Ὀχτώβρη ἡ ΚΕ ἀπευθύνει ἐγκύκλιο πρός τό Σύνδεσμο (βλ. πραχτ. τοῦ Συνδέσμου, σελ. 3–5), ὅπου δήλωνε ὅτι ἐπεξεργάζεται ἕνα καταστατικό καί καλοῦσε τά μέλη τοῦ Συνδέσμου νά τή συνδράμουν. Ἡ διοίκηση τοῦ Συνδέσμου εἶχε τότε ἀπορίψει (μέ δυό ψήφους ἐνάντια σέ ἕναν, βλ. σελ. 20 στό ἴδιο) τήν πρόταση γιά σύγκληση συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου. Οἱ ἀπαντήσεις τῶν ὀπαδῶν τῆς μειοψηφίας στήν ἐγκύκλιο αὐτή ἔδειξαν ἀμέσως ὅτι ἡ περιβόητη ὑπόσχεση γιά νομιμοφροσύνη καί ἀναγνώριση τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου δέν ἦταν παρά λόγια, ὅτι στήν πραγματικότητα ἡ μειοψηφία εἶχε ἀποφασίσει κατηγορηματικά *νά μήν ὑποταχθεῖ* στά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος καί στίς προσκλήσεις τους γιά συνεργασία νά ἀπαντᾶ μέ *ὑπεκφυγές* γεμάτες σοφιστεῖες καί *ἀναρχικές* φράσεις. Στό περιβόητο ἀνοιχτό γράμμα τοῦ Ντέιτς, μέλους τῆς διοίκησης (σελ. 10), ἀπαντήσαμε μαζί μέ τόν Πλεχάνοφ καί ἄλλους ὀπαδούς τῆς πλειοψηφίας μέ κατηγορηματική ἔκφραση «διαμαρτυρίας ἐνάντια στίς κατάφωρες παραβιάσεις τῆς κομματικῆς πειθαρχίας, μέ τίς ὁποῖες ἕνα ὑπεύθυνο πρόσωπο τοῦ Συνδέσμου ἐπιτρέπει στόν ἑαυτό του νά γίνεται ἐμπόδιο στήν ὀργανωτική δράση ἑνός κομματικοῦ

---

* Ἀπόφαση τῶν ἐργατῶν τῆς ἐξορυχτικῆς βιομηχανίας («Κατάσταση πολιορκίας», σελ. 38).

ὀργάνου καί καλεῖ καί ἄλλους συντρόφους νά παραβιάζουν μέ τόν ἴδιο τρόπο τήν πειθαρχία καί τό καταστατικό. Φράσεις σάν κι αὐτές: „νομίζω πώς δέν ἔχω τό δικαίωμα νά πάρω μέρος σέ μιά τέτοια δουλειά μέ πρόσκληση τῆς ΚΕ" ἤ „σύντροφοι! δέν πρέπει σέ καμιά περίπτωση νά τήν ἀφήσουμε (τήν ΚΕ) νά καταρτίσει νέο καταστατικό γιά τό Σύνδεσμο" κλπ. ἀνήκουν σέ τέτοιου εἴδους μεθόδους ζύμωσης, πού μόνο ἀγανάχτηση μποροῦν νά προκαλέσουν σέ κάθε ἄνθρωπο πού καταλαβαίνει ἔστω καί λίγο τή σημασία τῶν ἐννοιῶν: κόμμα, ὀργάνωση, κομματική πειθαρχία. Ἡ ἀγανάχτηση πού προκαλοῦν οἱ τέτοιου εἴδους μέθοδοι γίνεται ἀκόμα μεγαλύτερη ἐπειδή χρησιμοποιοῦνται ἀπέναντι σ' ἕνα κομματικό ὄργανο πού μόλις ἔχει δημιουργηθεῖ καί συνεπῶς ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητη ἀπόπειρα ὑπόσκαψης τῆς ἐμπιστοσύνης πρός αὐτό τῶν μελῶν τοῦ κόμματος, καί ἐπιπλέον κυκλοφοροῦν κάτω ἀπό τή φίρμα ἑνός μέλους τῆς διοίκησης τοῦ Συνδέσμου καί πίσω ἀπό τήν πλάτη τῆς ΚΕ» (σελ. 17).

Κάτω ἀπό τέτοιες συνθῆκες τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου δέν μποροῦσε παρά νά εἶναι ἕνα σκάνδαλο καί τίποτε παραπάνω.

Ὁ σ. Μάρτοφ συνέχισε εὐθύς ἐξαρχῆς τήν ταχτική πού ἀκολουθοῦσε στό συνέδριο, δηλ. «τό τρύπωμα στήν ψυχή τ' ἀλλουνοῦ», αὐτή τή φορά τοῦ σ. Πλεχάνοφ, μέ τή διαστρέβλωση τῶν ἰδιωτικῶν συζητήσεων. Ὁ σ. Πλεχάνοφ διαμαρτύρεται καί ὁ σ. Μάρτοφ ἀναγκάζεται νά ἀνακαλεῖ (σελ. 39 καί 134 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου) τίς ἐπιπόλαιες ἤ παρατραβηγμένες ἐξαιτίας τοῦ ἐκνευρισμοῦ ἐπικρίσεις του.

Ἔρχεται ἡ σειρά τῆς ἔκθεσης. Ἤμουν ἀντιπρόσωπος τοῦ Συνδέσμου στό συνέδριο τοῦ κόμματος. Μιά ἁπλή ἐξέταση τῆς περίληψης τῆς ἔκθεσής μου (σελ. 43 καί ἑπόμ.) * θά δείξει στόν ἀναγνώστη ὅτι ἔδοσα μιά πρόχειρη σκιαγραφία τῆς ἴδιας ἀκριβῶς ἀνάλυσης τῶν ψηφοφοριῶν στό συνέδριο, πού σέ πιό δουλεμένη μορφή ἀποτελεῖ τό περιεχόμενο τούτης τῆς μπροσούρας. Ἡ ὅλη οὐσία τῆς ἔκθεσής μου βρισκόταν ἀκριβῶς στήν ἀπόδειξη ὅτι ὁ Μάρτοφ καί Σία, λόγω τῶν λαθῶν πού ἔκαναν, βρέθηκαν στήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματός μας. Παρ' ὅλο πού ἡ ἔκθεση ἔγινε μπροστά σ' ἕνα ἀκροατήριο, ἀποτελούμενο στήν πλειοψηφία του ἀπό τούς πιό ὀργισμένους ἀντιπάλους μας, δέν μπόρεσαν νά ἀνακαλύψουν στήν ἔκθεση ἀπολύτως τίποτε πού νά ξεφεύγει ἀπό τίς νόμιμες μεθόδους κομματικῆς πάλης καί πολεμικῆς.

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 41–52 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση). *Σύντ.*

᾿Αντίθετα ἡ ἔκθεση τοῦ Μάρτοφ, ἐκτός ἀπό μικρές καί ἐπιμέρους «διορθώσεις» τῆς δικῆς μου ἔκθεσης (πιό πάνω ἔχουμε δείξει ὅτι οἱ διορθώσεις αὐτές δέν εἶναι σωστές), δέν ἦταν παρά... προϊόν ἄρρωστων νεύρων.

Δέν εἶναι παράξενο πού ἡ πλειοψηφία ἀρνήθηκε νά διεξαγάγει πάλη μέσα σέ τέτοια ἀτμόσφαιρα. Ὁ σ. Πλεχάνοφ διαμαρτυρήθηκε ἐνάντια στή «*σκηνή*» (σελ. 68) — ἦταν ἀλήθεια μιά πραγματική «σκηνή»! — καί ἐγκατέλειψε τό συνέδριο, μή θέλοντας νά ἐκθέσει τίς ἀντιρήσεις πού εἶχε ἤδη ἑτοιμάσει πάνω στήν οὐσία τῆς ἔκθεσης. Ἔφυγαν ἀπό τό συνέδριο καί ὅλοι σχεδόν οἱ ὑπόλοιποι ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας, ἀφοῦ ὑπέβαλαν γραφτή διαμαρτυρία ἐνάντια στήν «ἀνάρμοστη διαγωγή» τοῦ σ. Μάρτοφ (σελ. 75 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου).

Οἱ μέθοδοι πάλης τῆς μειοψηφίας παρουσιάστηκαν μπροστά σέ ὅλους μέ ὅλη τή σαφήνειά τους. Κατηγορήσαμε τή μειοψηφία ὅτι ἔκανε πολιτικό λάθος στό συνέδριο, ὅτι στράφηκε πρός τόν ὀπορτουνισμό καί συνασπίστηκε μέ τούς μπουντιστές, τούς ᾿Ακίμοφ, τούς Μπροῦκερ, τούς Γεγκόροφ καί τούς Μάχοφ. Ἡ μειοψηφία νικήθηκε στό συνέδριο καί «ἐκπόνησε» τώρα *δυό* μεθόδους πάλης πού περιλαβαίνουν ὅλη τήν ἀπέραντη ποικιλία τῶν διαφόρων ἐξορμήσεων, ἐφόδων, ἐπιθέσεων κτλ.

Πρώτη μέθοδος — ἀποδιοργάνωση ὅλης τῆς κομματικῆς δουλειᾶς, χαντάκωμα τῆς ὑπόθεσης, προσπάθεια γιά φρενάρισμα τῶν πάντων «χωρίς ἐξήγηση τῶν αἰτιῶν».

Δεύτερη μέθοδος — δημιουργία «σκηνῶν» κτλ. κτλ. *

Αὐτή ἡ «δεύτερη μέθοδος πάλης» ἐκδηλώνεται καί στίς περιβόητες ἀποφάσεις «ἀρχῶν» τοῦ Συνδέσμου, πού στή συζήτησή τους ἡ «πλειοψηφία» φυσικά δέν πῆρε μέρος. Ἄς δοῦμε προσεχτικά τίς ἀποφάσεις αὐτές πού ὁ σ. Μάρτοφ τίς ἀναδημοσίευσε τώρα στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του.

Ἡ πρώτη ἀπόφαση πού τήν ὑπογράφουν οἱ σύντροφοι Τρότσκι, Φομίν, Ντέιτς καί ἄλλοι, περιέχει δυό θέσεις πού στρέφονται κατά τῆς «πλειοψηφίας» τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος: 1) «Ὁ Σύνδεσμος ἐκφράζει τή βαθιά λύπη του, γιατί, χάρη στίς

* Ἔχω ἤδη τονίσει ὅτι δέ θάταν λογικό νά ἀποδίδονται σέ ταπεινά ἐλατήρια ἀκόμα καί οἱ πιό ταπεινές μορφές ἐκδήλωσης αὐτῶν τῶν μικροκαβγάδων, τῶν τόσο συνηθισμένων στήν ἀτμόσφαιρα τῆς προσφυγιᾶς καί τῆς ἐξορίας. Εἶναι μιά ἰδιόμορφη ἀρρώστια πού κάτω ἀπό ορισμένες ἀνώμαλες συνθῆκες ζωῆς, μέ ὁρισμένο σπάσιμο τῶν νεύρων κτλ. ξαπλώνει σάν ἐπιδημία. *᾿Αναγκάστηκα* νά ἀποκαταστήσω ἐδῶ τόν πραγματικό χαρακτήρα τοῦ συστήματος αὐτοῦ πάλης, ἐπειδή ὁ σ. Μάρτοφ *τό ἐπανέλαβε ὁλόκληρο στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του.*

τάσεις πού ἐκδηλώθηκαν στό συνέδριο καί πού στήν οὐσία εἶναι διαμετρικά ἀντίθετες πρός τήν προηγούμενη πολιτική τῆς „Ἴσκρα“, δέ δόθηκε κατά τήν κατάρτιση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος ἡ πρέπουσα προσοχή στή δημιουργία ἐπαρκῶν ἐγγυήσεων γιά τήν περιφρούρηση τῆς ἀνεξαρτησίας καί τοῦ κύρους τῆς ΚΕ» (σελ. 83 τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνδέσμου).

Ὅπως εἴδαμε ἤδη, αὐτή ἡ θέση «ἀρχῶν» συνοψίζεται στήν *ἀκιμοφική* λογοκοπία, πού τόν *ὀπορτουνιστικό* της χαρακτήρα τόν ξεσκέπασε στό συνέδριο τοῦ κόμματος *ἀκόμα καί* ὁ σ. Ποπόφ! Στήν οὐσία ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἡ «πλειοψηφία» δέ σκέφτεται νά περιφρουρήσει τήν ἀνεξαρτησία καί τό κύρος τῆς ΚΕ ἦταν πάντα ἕνα *κουτσομπολιό* καί τίποτε παραπάνω. Ἀρκεῖ νά ἀναφέρουμε ὅτι τότε πού ὁ Πλεχάνοφ κι ἐγώ ἤμασταν στή συνταχτική ἐπιτροπή *δέν εἴχαμε στό Συμβούλιο* ὑπεροχή τοῦ ΚΟ πάνω στήν ΚΕ, ἐνῶ, ὅταν μπῆκαν στή συνταχτική ἐπιτροπή οἱ μαρτοφικοί, *δημιουργήθηκε* στό Συμβούλιο ὑπεροχή τοῦ ΚΟ πάνω στήν ΚΕ! Ὅταν ἤμασταν ἐμεῖς στή συνταχτική ἐπιτροπή, στό Συμβούλιο *ἐπικρατοῦσαν τά στελέχη τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς στή Ρωσία* πάνω στούς φιλόλογους τοῦ ἐξωτερικοῦ· μέ τούς μαρτοφικούς ἔγινε τό ἀντίθετο. Ὅταν ἤμασταν ἐμεῖς στή συνταχτική ἐπιτροπή, τό Συμβούλιο δέν ἀποπειράθηκε *οὔτε μιά φορά* νά ἀναμιχθεῖ ἔστω καί σέ ἕνα *πραχτικό* ζήτημα, ἐνῶ ἀπό τόν καιρό πού ἔγινε ἡ ὁμόφωνη πρόσληψη *ἄρχισε ἡ τέτοια ἀνάμιξη*, ὅπως σέ λίγο θά μάθει λεπτομερειακά τό ἀναγνωστικό κοινό.

Ἡ ἑπόμενη θέση τῆς ὑπό ἐξέταση ἀπόφασης: «...κατά τήν ἵδρυση τῶν ἐπίσημων κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος, τό συνέδριο ἀγνόησε τήν ἀνάγκη τῆς συνέχειας μέ τά κεντρικά ὄργανα πού εἶχαν διαμορφωθεῖ ἔμπραχτα...»

Ἡ θέση αὐτή ἀνάγεται ὁλοκληρωτικά στό ζήτημα τῶν *προσώπων* πού ἀποτέλεσαν τά κεντρικά ὄργανα. Ἡ «μειοψηφία» προτιμοῦσε νά παρακάμπτει τό γεγονός ὅτι στό συνέδριο τά παλιά κεντρικά ὄργανα ἀπέδειξαν πώς εἶναι ἀκατάλληλα κι ἔκαναν μιά σειρά λάθη. Τό πιό κωμικό ὅμως εἶναι ὅτι ἐπικαλέστηκαν τή «συνέχεια» σχετικά μέ τήν Ὀργανωτική ἐπιτροπή. Ὅπως εἴδαμε, στό συνέδριο οὔτε ἕνας δέν ἔκανε νύξη γιά ἐπικύρωση ὅλων τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦσαν τήν ΟΕ. Στό συνέδριο ὁ Μάρτοφ φώναζε μάλιστα παράφορα ὅτι ἕνα ψηφοδέλτιο μέ τρία μέλη τῆς ΟΕ τόν ἐξευτελίζει. Στό συνέδριο τό *τελευταῖο* ψηφοδέλτιο πού πρότεινε ἡ «μειοψηφία» περιλάβαινε μόνο *ἕνα* μέλος τῆς ΟΕ (*Ποπόφ*, Γκλέμποφ ἤ Φομίν καί Τρό-

τσκι), ἐνῶ στό ψηφοδέλτιο πού ἐπέβαλε ἡ «πλειοψηφία», ἀπό τούς τρεῖς ὑποψήφιους (*Τραβίνσκι, Βασίλιεφ* καί Γκλέμποφ) οἱ *δυό* ἦταν μέλη τῆς ΟΕ. Καί ρωτᾶμε, ἡ προσφυγή αὐτή στή «συνέχεια» μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ «διαφωνία ἀρχῶν»;

Ἄς περάσουμε σέ μιά ἄλλη ἀπόφαση πού τήν ὑπέγραψαν τέσσερα μέλη τῆς παλιᾶς σύνταξης μέ τόν σύντροφο Ἀξελρόντ ἐπικεφαλῆς. Ἐδῶ βρίσκουμε ὅλες τίς κυριότερες κατηγορίες κατά τῆς «πλειοψηφίας», πού ἀργότερα ἐπαναλήφθηκαν πολλές φορές στόν τύπο. Εἶναι πιό βολικό τίς κατηγορίες αὐτές νά τίς ἐξετάσουμε ἀκριβῶς ὅπως διατυπώνονται ἀπό τά μέλη τοῦ στενοῦ ὁμίλου τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. Οἱ κατηγορίες στρέφονται ἐνάντια στό «ἀπολυταρχικό γραφειοκρατικό σύστημα διεύθυνσης τοῦ κόμματος», ἐνάντια στό «γραφειοκρατικό συγκεντρωτισμό» πού, σέ ἀντιδιαστολή ἀπό τόν «ἀληθινά σοσιαλδημοκρατικό συγκεντρωτισμό», καθορίζεται μέ τόν παρακάτω τρόπο: ὁ γραφειοκρατικός συγκεντρωτισμός «δέ βάζει στήν πρώτη σειρά τήν ἐσωτερική ἑνοποίηση, ἀλλά τήν ἐξωτερική, τήν τυπική ἑνότητα πού πραγματοποιεῖται καί περιφρουρεῖται μέ καθαρά μηχανιστικά μέσα, μέ τή συστηματική κατάπνιξη τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καί τῆς κοινωνικῆς αὐτόβουλης δράσης»· γι᾽ αὐτό τό λόγο «ἀπό τήν ἴδια του τήν οὐσία εἶναι ἀνίκανος νά ἑνοποιήσει ὀργανικά τά συστατικά στοιχεῖα τῆς κοινωνίας».

Γιά ποιά «κοινωνία» μιλᾶνε ἐδῶ ὁ σ. Ἀξελρόντ καί Σία, αὐτό μόνο ἕνας Ἀλλάχ τό ξέρει. Ὅπως φαίνεται, ἀκόμα καί ὁ ἴδιος ὁ σ. Ἀξελρόντ δέν ἤξερε καλά καλά ἄν γράφει ἕνα ὑπόμνημα τῶν ζέμστβο γιά τίς ἐπιθυμητές μεταρυθμίσεις στή διοίκηση ἤ ἐκφράζει τά παράπονα τῆς «μειοψηφίας». Τί *μπορεῖ νά σημαίνει* «ἀπολυταρχία» μέσα στό κόμμα, γιά τήν ὁποία φωνασκοῦν οἱ δυσαρεστημένοι «συντάχτες»; Ἀπολυταρχία σημαίνει ἀνώτατη, μή ἐλεγχόμενη, ἀνεύθυνη καί μή αἱρετή ἐξουσία ἑνός μόνου προσώπου. Ἀπό τά γραφόμενα τῆς «μειοψηφίας» ξέρουμε πολύ καλά πώς ὅταν μιλᾶνε γιά ἀπολυταρχικό δυνάστη ἐννοοῦν *ἐμένα* καί κανέναν ἄλλον. Ὅταν γραφόταν καί ψηφιζόταν ἡ ἀπόφαση πού ἐξετάζουμε, ἐγώ βρισκόμουν στό ΚΟ μαζί μέ τόν Πλεχάνοφ. Συνεπῶς ὁ σ. Ἀξελρόντ καί Σία ἐκφράζουν τήν πεποίθησή τους ὅτι καί ὁ Πλεχάνοφ καί ὅλα τά μέλη τῆς ΚΕ «διηύθυναν τό κόμμα» ὄχι σύμφωνα μέ τίς ἀπόψεις τους γιά τό καλό τῆς ὑπόθεσης, ἀλλά σύμφωνα μέ τή *θέληση* τοῦ ἀπολυταρχικοῦ δυνάστη Λένιν. Ἡ κατηγορία γιά ἀπολυταρχική διεύθυνση ὁδηγεῖ ἀναγκαστικά καί ἀναπόφευχτα στήν παραδοχή

ὅτι ὅλα τά ὑπόλοιπα μέλη τῆς διεύθυνσης, ἐκτός ἀπό τόν ἀπολυταρχικό δυνάστη, εἶναι ἁπλά ὄργανα σέ χέρια ἄλλων, πιόνια, ἐκτελεστές ξένης θέλησης. Καί ρωτᾶμε ἀκόμα μιά φορά: εἶναι πράγματι αὐτό τό πράγμα «διαφωνία ἀρχῶν» τοῦ ἐντιμότατου σ. Ἀξελρόντ;

Παρακάτω. Γιά ποιά ἐξωτερική, τυπική ἑνότητα μιλοῦν ἐδῶ τά «κομματικά μέλη» μας πού μόλις γύρισαν ἀπό ἕνα συνέδριο τοῦ κόμματος, τίς ἀποφάσεις τοῦ ὁποίου ἀναγνώρισαν πανηγυρικά νόμιμες; Ἐκτός ἀπό τό κομματικό συνέδριο, μήπως ξέρουν κανέναν ἄλλο τρόπο πραγματοποίησης τῆς ἑνότητας μέσα σέ ἕνα κόμμα ὀργανωμένο πάνω σέ κάπως σταθερές ἀρχές; Ἄν ξέρουν, γιατί δέν ἔχουν τό θάρρος νά ποῦν ἀνοιχτά ὅτι δέ θεωροῦν πιά τό δεύτερο συνέδριο νόμιμο; Γιατί δέ δοκιμάζουν νά μᾶς ἐκθέσουν τίς νέες τους σκέψεις καί τούς νέους τρόπους ἐπίτευξης τῆς ἑνότητας μέσα σέ ἕνα δῆθεν κόμμα πού εἶναι δῆθεν ὀργανωμένο;

Παρακάτω. Γιά ποιά «κατάπνιξη τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας» μιλᾶνε οἱ διανοούμενοι-ἀτομικιστές μας, πού τό ΚΟ τοῦ κόμματός μας λίγο πρίν ἀπ' αὐτό τούς *ἐξόρκιζε* νά ἐκθέσουν τίς διαφωνίες τους καί πού *ἀντί νά τό κάνουν αὐτό* ἄρχισαν τά παζαρέματα γιά «πρόσληψή» τους; Γενικά πῶς μπορούσαμε ὁ Πλεχάνοφ κι ἐγώ ἤ ἡ ΚΕ νά πνίξουμε τήν πρωτοβουλία καί τήν αὐτόβουλη δράση ἀνθρώπων πού ἀρνοῦνταν *κάθε* «δράση» μαζί μας! Πῶς μπορεῖ «νά πνίξει» κανείς ὁποιονδήποτε μέσα σ' ἕνα ὄργανο ἤ σ' ἕνα σῶμα, στό ὁποῖο ὁ πνιγόμενος *ἔχει ἀρνηθεῖ νά πάρει μέρος;* Πῶς μποροῦν οἱ μή ἐκλεγμένοι συντάχτες νά ἔχουν παράπονα γιά τό «σύστημα διεύθυνσης», ὅταν δέν εἶχαν δεχθεῖ *«νά τούς διευθύνουν ἄλλοι»; Δέν μπορούσαμε* νά εἴχαμε κάνει *ὁποιοδήποτε* λάθος στήν καθοδήγηση τῶν συντρόφων μας γιά τόν ἁπλούστατο λόγο ὅτι οἱ σύντροφοι αὐτοί οὔτε κάν δούλεψαν κάτω ἀπό τήν καθοδήγησή μας.

Εἶναι ξεκάθαρο, μοῦ φαίνεται, ὅτι οἱ κραυγές γιά τόν περιβόητο γραφειοκρατισμό εἶναι ἁπλή συγκάλυψη τῆς δυσαρέσκειας ὡς πρός τά πρόσωπα πού ἀποτελοῦν τά κεντρικά ὄργανα, φύλλο συκῆς γιά νά συγκαλύψει τήν παραβίαση τῆς ὑπόσχεσης πού δόθηκε πανηγυρικά στό συνέδριο. Εἶσαι γραφειοκράτης, γιατί σέ ἐξέλεξε τό συνέδριο ὄχι σύμφωνα μέ τή θέλησή μου, ἀλλά ἐναντίον της· εἶσαι τυπολάτρης, γιατί στηρίζεσαι στίς ἐπίσημες ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου καί ὄχι στή συγκατάθεσή μου· ἐνεργεῖς χοντροκομμένα-μηχανιστικά, γιατί ἐπικαλεῖσαι τή «μηχανιστική» πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος καί δέν

παίρνεις ὑπόψη τή θέλησή μου νά προσληφθῶ· εἶσαι ἀπολυταρχικός, δυνάστης, γιατί δέ θέλεις νά δόσεις τήν ἐξουσία στά χέρια τῆς παλιᾶς, ζεστῆς παρεούλας, πού τόσο πιό ἐνεργητικά ὑπερασπίζει τή «συνέχειά» της τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων, ὅσο πιό δυσάρεστη τῆς εἶναι ἡ κατηγορηματική ἀποδοκιμασία ἀπό τό συνέδριο αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων.

Οἱ κραυγές αὐτές γιά γραφειοκρατισμό δέν εἶχαν καί δέν ἔχουν κανένα *πραγματικό* περιεχόμενο, ἐκτός ἀπό κεῖνο πού ἀναφέραμε *. Καί μιά τέτοια ἀκριβῶς μέθοδος πάλης ἀποδείχνει γιά πολλοστή φορά τή διανοουμενίστικη ἀστάθεια τῆς μειοψηφίας. Ἡ μειοψηφία ἤθελε νά πείσει τό κόμμα ὅτι ἡ ἐκλογή τῶν κεντρικῶν ὀργάνων ἦταν ἀποτυχημένη. Πῶς ὅμως; Κάνοντας κριτική στήν «Ἴσκρα» ἐκείνη πού καθοδηγούσαμε ἐγώ κι ὁ Πλεχάνοφ; Ὄχι, αὐτό δέν εἶχαν τή δύναμη νά τό κάνουν. Ἤθελαν νά πείσουν τό κόμμα μέ τήν ἄρνηση μιᾶς μερίδας του νά δουλέψει κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τῶν μισητῶν κεντρικῶν ὀργάνων. Κανένα ὅμως κεντρικό ὄργανο, κανενός κόμματος στόν κόσμο δέν μπορεῖ ν' ἀποδείξει τήν ἱκανότητά του νά καθοδηγήσει αὐτούς πού δέ θέλουν νά ὑποταχθοῦν στήν καθοδήγησή του. Ἡ ἄρνηση ὑποταγῆς στήν καθοδήγηση τῶν κεντρικῶν ὀργάνων ἰσοδυναμεῖ μέ ἄρνηση παραμονῆς στό κόμμα, ἰσοδυναμεῖ μέ καταστροφή τοῦ κόμματος, δέν εἶναι μέσο πειθοῦς, ἀλλά μέσο *συντριβῆς*. Κι ἀκριβῶς αὐτή ἡ ὑποκατάσταση τῆς πειθοῦς μέ τή συντριβή δείχνει ἔλλειψη συνέπειας στίς ἀρχές, ἔλλειψη πίστης στίς ἰδέες τους.

Μιλᾶνε γιά γραφειοκρατία. Τή γραφειοκρατία μποροῦμε νά τή μεταφράσουμε στή ρωσική γλώσσα μέ τή λέξη: ποστομανία. Γραφειοκρατία σημαίνει νά ὑποτάσσονται τά συμφέροντα τῆς *ὑπόθεσης* στά συμφέροντα τῆς *καριέρας*, νά δίνεται μεγάλη προσοχή στίς *θεσοῦλες* καί ν' ἀγνοεῖται ἡ δουλειά, νά γίνεται καβγάς γιά *πρόσληψη* ἀντί πάλη γιά *ἰδέες*. Μιά τέτοια γραφειοκρατία εἶναι πραγματικά ἀπόλυτα ἀνεπιθύμητη καί βλαβερή γιά τό κόμμα καί χωρίς νά ἀνησυχῶ ἀφήνω τόν ἀναγνώστη νά κρίνει ποιά ἀπό τίς δυό ἀντιμαχόμενες τώρα μερίδες τοῦ κόμματός μας φταίει γιά μιά τέτοια γραφειοκρατία... Μιλᾶνε γιά χοντροκομμένα-μηχανιστικές μεθόδους ἑνοποίησης. Φυσικά οἱ χοντροκομμένα-μηχανιστικές μέθοδοι βλάφτουν, ἀφήνω ὅμως καί

* Ἀρκεῖ νά ἀναφέρουμε ὅτι ὁ σ. Πλεχάνοφ στά μάτια τῆς μειοψηφίας ἔπαψε νά εἶναι ὀπαδός τοῦ «γραφειοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ» ἀπό τότε πού πραγματοποίησε τήν ἀγαθοεργό πρόσληψη.

πάλι τόν ἀναγνώστη νά κρίνει ἄν μπορεῖ κανείς νά φανταστεῖ πιό χοντροκομμένη καί πιό μηχανιστική μέθοδο πάλης μιᾶς νέας κατεύθυνσης ἐνάντια σέ παλιά, ἀπό τό νά δοθοῦν σ' ἕνα κομματικό ὄργανο θέσεις σέ πρόσωπα, πρίν πεισθεῖ τό κόμμα γιά τήν ὀρθότητα τῶν νέων ἀντιλήψεων καί πρίν ἐκτεθοῦν στό κόμμα οἱ ἀντιλήψεις αὐτές;

Μήπως ὅμως οἱ ἀγαπημένες στή μειοψηφία λεξοῦλες τῆς ἴδιας τῆς μειοψηφίας ἔχουν καί κάποια σημασία ἀρχῶν, ἐκφράζουν κάποιον ἰδιαίτερο κύκλο ἰδεῶν, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἀσήμαντη καί μερικότερη ἀφορμή πού στή δοσμένη περίπτωση ἀποτέλεσε ἀναμφισβήτητα τήν ἀφετηρία τῆς «στροφῆς»; Μήπως ἄν κάναμε ἀφαίρεση τοῦ καβγᾶ ἐξαιτίας τῆς «πρόσληψης», θά διαπιστώναμε ὅτι οἱ λεξοῦλες αὐτές ἀποτελοῦν παρ' ὅλα αὐτά ἀντανάκλαση ἑνός διαφορετικοῦ συστήματος ἀντιλήψεων;

Ἄς ἐξετάσουμε τό ζήτημα ἀπό τήν πλευρά αὐτή. Θά χρειαστεῖ πρῶτ' ἀπ' ὅλα νά σημειώσουμε ὅτι ὁ πρῶτος πού ἔκανε τήν ἀπόπειρα μιᾶς τέτοιας ἐξέτασης ἦταν ὁ σ. Πλεχάνοφ, ὅταν ὑπέδειξε στό Σύνδεσμο τή στροφή τῆς μειοψηφίας πρός τόν *ἀναρχισμό* καί τόν *ὀπορτουνισμό*, καί πώς ἀκριβῶς ὁ σ. Μάρτοφ (πού τώρα θεωρεῖ πολύ προσβλητικό τό ὅτι δέ θέλουν ὅλοι νά ἀναγνωρίσουν τή θέση του σάν θέση ἀρχῶν *) προτίμησε *νά παρακάμψει ἐντελῶς* τό ἐπεισόδιο αὐτό στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του.

Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ἀνακινήθηκε τό γενικότερο ζήτημα, ἄν τό καταστατικό πού καταρτίζει γιά τόν ἑαυτό του ὁ Σύνδεσμος ἤ μιά ἐπιτροπή, εἶναι ἔγκυρο χωρίς τήν ἐπικύρωση τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ ἀπό τήν ΚΕ ἤ ἀκόμα καί παρά τήν ἀντίθετη γνώμη τῆς ΚΕ. Θάλεγε κανείς πώς τό ζήτημα εἶναι ἡλίου

* Δέν ὑπάρχει τίποτε τό κωμικότερο ἀπό τό *παράπονο* τῆς νέας «Ἴσκρα» ὅτι ὁ Λένιν δέ θέλει τάχα νά δεῖ τίς διαφωνίες ἀρχῶν ἤ τίς ἀρνεῖται. Μέ ὅσο μεγαλύτερη συνέπεια ἀρχῶν ἀντιμετωπίζετε τυχόν τήν ὑπόθεση τόσο γρηγορότερα θά ἐξετάζατε τίς ἐπανειλημμένες ὑποδείξεις μου γιά στροφή σας πρός τόν ὀπορτουνισμό. Ὅσο μεγαλύτερη συνέπεια ἀρχῶν θά εἶχε ἡ θέση σας τόσο λιγότερο θά μπορούσατε νά ὑποβιβάζετε τήν ἰδεολογική πάλη ὥς τήν ποστομανία. Μέ τόν ἑαυτό σας λοιπόν νά τά βάζετε, ἀφοῦ σεῖς οἱ ἴδιοι κάνατε τό πᾶν γιά νά μή σᾶς θεωροῦν ἀνθρώπους μέ ἀρχές. Ὁ σ. Μάρτοφ λχ. μιλώντας στήν «Κατάσταση πολιορκίας» γιά τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, ἀποσιωπᾶ τή διαμάχη μέ τόν Πλεχάνοφ γιά τόν ἀναρχισμό, ἀπεναντίας ὅμως λέει πώς ὁ Λένιν ἀποτελεῖ ὑπερκέντρο, ὅτι ἀρκεῖ ἕνα νεῦμα τοῦ Λένιν γιά νά ἐκδόσει τό κεντρικό ὄργανο τίς ἐντολές του, ὅτι ἡ ΚΕ μπῆκε στό Σύνδεσμο καβάλα σ' ἄσπρο ἄλογο κτλ. Δέν ἔχω καμιά ἀμφιβολία ὅτι ἴσα ἴσα μέ τήν ἐκλογή αὐτή τοῦ θέματος ὁ σ. Μάρτοφ ἀπέδειξε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος μέ μεγάλη συνέπεια στίς ἰδέες του καί στίς ἀρχές του.

φαεινότερο: τό καταστατικό ἀποτελεῖ τήν ἐπίσημη ἔκφραση τοῦ ὅτι εἴμαστε ὀργανωμένοι καί τό δικαίωμα τῆς ὀργάνωσης ἐπιτροπῶν ἔχει παραχωρηθεῖ κατηγορηματικά, ἀπό τό ἕκτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματός μας, στήν ΚΕ· τό καταστατικό καθορίζει τά ὅρια τῆς αὐτονομίας μιᾶς ἐπιτροπῆς καί τήν ἀποφασιστική γνώμη στόν καθορισμό τῶν ὁρίων αὐτῶν τήν ἔχει τό κεντρικό καί ὄχι ἕνα τοπικό ὄργανο τοῦ κόμματος. *Αὐτό εἶναι στοιχειώδικο*, καί θάταν πέρα γιά πέρα παιδιάστικο νά ὑποστηρίζει κανείς μέ ὕφος βαθυστόχαστο ὅτι ἡ «ὀργάνωση» δέν προϋποθέτει πάντα τήν «ἐπικύρωση τοῦ καταστατικοῦ» (λές καί ὁ ἴδιος ὁ Σύνδεσμος δέν ἐξέφρασε μόνος του τήν ἐπιθυμία νά ὀργανωθεῖ ἀκριβῶς πάνω στή βάση τοῦ ἐπίσημου καταστατικοῦ). Ἀλλά ὁ σ. Μάρτοφ ξέχασε (ἄς ἐλπίσουμε προσωρινά) ἀκόμα καί τό ἀλφάβητο τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Κατά τή γνώμη του ἡ ἀπαίτηση νά ἐπικυρώνεται τό καταστατικό ἐκφράζει ἁπλῶς τό γεγονός ὅτι «ὁ προηγούμενος ἐπαναστατικός ἰσκρικός συγκεντρωτισμός ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπό ἕνα γραφειοκρατικό συγκεντρωτισμό» (σελ. 95 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου), καί ταυτόχρονα ὁ σ. Μάρτοφ στήν ὁμιλία του αὐτή δηλώνει ὅτι ἀκριβῶς ἐδῶ βλέπει τή «θεμελιακή πλευρά» τοῦ ζητήματος (σελ. 96), θεμελιακή πλευρά πού ὁ σ. Μάρτοφ προτίμησε νά τήν παρακάμψει στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του!

Ὁ σ. Πλεχάνοφ ἀπαντᾶ ἀμέσως στόν Μάρτοφ, παρακαλώντας τον νά ἀποφεύγει τέτοιες ἐκφράσεις, ὅπως γραφειοκρατία, ἐτσιθελισμός κτλ. πού «θίγουν τήν ἀξιοπρέπεια τοῦ συνεδρίου» (σελ. 96). Ἀκολουθεῖ ἀνταλλαγή παρατηρήσεων μέ τόν σ. Μάρτοφ πού θεωρεῖ τίς ἐκφράσεις αὐτές σάν «χαρακτηρισμό, ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, μιᾶς ὁρισμένης κατεύθυνσης». Ὁ σ. Πλεχάνοφ, ὅπως καί ὅλοι οἱ ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας, ἔπαιρνε *τότε* τίς ἐκφράσεις αὐτές μέ τή συγκεκριμένη σημασία τους, γιατί καταλάβαινε καθαρά ὅτι δέν ἀναφέρονται σέ ζητήματα ἀρχῶν, ἀλλά ἀποκλειστικά σέ ζητήματα «πρόσληψης», ἄν μποροῦμε νά ἐκφραστοῦμε ἔτσι. Ὡστόσο ὑποχωρεῖ στίς ἐπίμονες ἀπαιτήσεις τῶν Μάρτοφ καί τῶν Ντέιτς (σελ. 96–97) καί περνάει στήν *ἀπό θέσεως ἀρχῶν* ἐξέταση αὐτῶν τῶν δῆθεν ἀπόψεων ἀρχῶν. «Ἄν ἦταν ἔτσι, — λέει ὁ Πλεχάνοφ (δηλ. ἄν οἱ ἐπιτροπές ἦταν αὐτόνομες στή δημιουργία τῆς ὀργάνωσής τους, στήν κατάρτιση τοῦ καταστατικοῦ τους), — τότε θάταν αὐτόνομες ἀπέναντι στό σύνολο, ἀπέναντι στό κόμμα. Αὐτή δέν εἶναι πιά μπουντιστική, μά καθαρῶς ἀναρχική ἄποψη. Καί πραγματικά οἱ ἀναρχικοί σκέφτονται ἔτσι: τά δικαιώματα τῶν ἀτόμων εἶναι ἀπεριόριστα· μπο-

ροῦν νά ἔρθουν σέ σύγκρουση· τό κάθε ἄτομο καθορίζει μόνο του τά ὅρια τῶν δικαιωμάτων του. Τά ὅρια τῆς αὐτονομίας δέν πρέπει νά καθορίζονται ἀπό τήν ἴδια τήν ὁμάδα, ἀλλά ἀπό τό σύνολο ἐκεῖνο πού ἡ ὁμάδα ἀποτελεῖ μέρος του. Χειροπιαστό παράδειγμα παραβίασης αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἀποτελεῖ ἡ Μπούντ. Συνεπῶς τά ὅρια τῆς αὐτονομίας τά καθορίζει ἤ τό συνέδριο ἤ τό ἀνώτατο ὄργανο πού δημιούργησε τό συνέδριο. Ἡ ἐξουσία τοῦ κεντρικοῦ ὀργάνου πρέπει νά βασίζεται στό ἠθικό καί πνευματικό κύρος. Μ' αὐτό εἶμαι φυσικά σύμφωνος. Κάθε ἐκπρόσωπος ὀργάνωσης πρέπει νά φροντίσει, ὥστε τό ὄργανο νά ἔχει ἠθικό κύρος. Ἀπ' αὐτό ὅμως δέν ἕπεται ὅτι, ἐφόσον χρειάζεται κύρος, δέ χρειάζεται ἐξουσία... Τό νά ἀντιπαραθέτει κανείς στό κύρος τῶν ἰδεῶν τό κύρος τῆς ἐξουσίας — εἶναι ἀναρχική φράση πού δέν πρέπει νά ἔχει θέση ἐδῶ» (98). Οἱ θέσεις αὐτές εἶναι ὅσο δέν παίρνει στοιχειώδικες, εἶναι πραγματικά ἀξιώματα πού θάταν μάλιστα περίεργο νά μποῦν σέ ψηφοφορία (σελ. 102) καί πού ἀμφισβητήθηκαν μόνο ἐπειδή «σήμερα οἱ ἔννοιες ἔχουν μπερδευτεῖ» (στήν ἴδια). Ὁ διανοουμενίστικος ὅμως ἀτομικισμός ὁδήγησε ἀναπόφευχτα τή μειοψηφία ὥς τό σημεῖο νά θέλει νά τορπιλίσει τό συνέδριο καί ν' ἀρνηθεῖ νά ὑποταχθεῖ στήν πλειοψηφία· καί ἡ ἐπιθυμία αὐτή δέν μποροῦσε νά δικαιολογηθεῖ διαφορετικά παρά μέ τήν *ἀναρχική λογοκοπία*. Εἶναι ἐξαιρετικά διασκεδαστικό ὅτι ἡ μειοψηφία δέν μπόρεσε νά ἀντιτάξει στόν Πλεχάνοφ τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τό *παράπονο* πώς αὐτός χρησιμοποίησε ἐξαιρετικά τσουχτερές ἐκφράσεις, ὅπως ὀπορτουνισμός, ἀναρχισμός κτλ. Ὁ Πλεχάνοφ δικαιολογημένα κορόιδεψε τά παράπονα αὐτά, ρωτώντας γιατί «δέν ἐπιτρέπεται νά χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις ζωρεσισμός καί ἀναρχισμός καί ἐπιτρέπεται νά χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις lèse-majesté (ἔγκλημα καθοσιώσεως) καί ἐτσιθελισμός»; Στό ἐρώτημα αὐτό δέ δόθηκε καμιά ἀπάντηση. Αὐτή ἡ πρωτότυπη qui pro quo * συμβαίνει πάντα μέ τούς σ. σ. Μάρτοφ, Ἀξελρόντ καί Σία: οἱ νέες λεξοῦλες τους ἔχουν ξεκάθαρη τή σφραγίδα τοῦ «θυμοῦ»· ἄν τούς τό πεῖς θίγονται — εἴμαστε, σοῦ λένε, ἄνθρωποι μέ ἀρχές· ἐφόσον ὅμως *γιά λόγους ἀρχῆς* ἀρνεῖστε ὅτι τό μέρος πρέπει νά ὑποτάσσεται στό σύνολο, θά πεῖ ὅτι εἶστε ἀναρχικοί, τούς λές ἐσύ. Αὐτοί θίγονται καί πάλι γιά τήν τσουχτερή ἔκφραση! Μ' ἄλλα λόγια: θέλουν νά δόσουν μάχη μέ τόν Πλεχάνοφ, μέ τόν ὅρο ὅμως νά μή τούς ἐπιτίθεται στά σοβαρά!

* — παρεξήγηση. *Σύντ.*

Πόσες φορές ὁ σ. Μάρτοφ καί οἱ διάφοροι ἄλλοι «μενσεβίκοι» δέν ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ τήν ὄχι λιγότερο παιδιάστικη προσπάθεια νά μέ ξεσκεπάσουν γιά τήν παρακάτω «ἀντίφασή» μου. Παίρνουν ἀπό τό «Τί νά κάνουμε;» ἤ ἀπό τό «Γράμμα σέ σύντροφο» ἕνα ἀπόσπασμα ὅπου γίνεται λόγος γιά ἰδεολογική ἐπίδραση, πάλη γιά ἐπιροή κτλ. καί ἀντιπαραθέτουν στό ἀπόσπασμα αὐτό τή «γραφειοκρατική» ἐπίδραση μέσω τοῦ καταστατικοῦ, τήν «ἀπολυταρχική» τάση νά βασίζεται κανείς στήν ἐξουσία κτλ. Ἀφελεῖς ἄνθρωποι! Ἔχουν ἤδη ξεχάσει ὅτι *προηγούμενα* τό κόμμα μας δέν ἦταν ἕνα ἐπίσημα ὀργανωμένο σύνολο, ἀλλά ἄθροισμα μεμονωμένων ὁμάδων, καί πώς γι' αὐτό δέν μπορούσαν νά ὑπάρχουν ἀνάμεσα στίς ὁμάδες αὐτές ἄλλες σχέσεις, ἐκτός ἀπό τήν ἰδεολογική ἐπίδραση. *Τώρα* γίναμε ὀργανωμένο κόμμα, κι αὐτό ἀκριβῶς σημαίνει δημιουργία ἐξουσίας, μετατροπή τοῦ κύρους τῶν ἰδεῶν σέ κύρος τῆς ἐξουσίας, ὑποταγή τῶν κατώτερων κομματικῶν ὀργάνων στά ἀνώτερα. Εἶναι ἀλήθεια πώς αἰσθάνεσαι κάποια στενοχώρια ὅταν ἀναγκάζεσαι νά κάνεις λιανά σέ παλιούς συντρόφους σου τόσο στοιχειώδικα πράγματα, ἰδιαίτερα ὅταν νιώθεις ὅτι τό ζήτημα συνοψίζεται ἁπλούστατα στήν ἀπροθυμία τῆς μειοψηφίας νά ὑποταχθεῖ στήν πλειοψηφία, στό ζήτημα τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν! Ἀπό *ἄποψη ἀρχῶν* ὅμως, ὅλες αὐτές οἱ ἀτέλειωτες ἀποκαλύψεις σέ βάρος μου γιά ἀντίφαση καταλήγουν *ὅλες τους* στήν ἀναρχική λογοκοπία. Ἡ νέα «Ἴσκρα» ἐννοεῖ νά ἐπωφελεῖται ἀπό τόν τίτλο καί τά δικαιώματα τοῦ κομματικοῦ ὀργάνου, δέ θέλει ὅμως νά ὑποταχθεῖ στήν πλειοψηφία τοῦ κόμματος.

Ἄν οἱ φράσεις γιά γραφειοκρατία περιέχουν κάποια ἀρχή, ἄν δέν ἀποτελοῦν ἀναρχική ἄρνηση τῆς ὑποχρέωσης νά ὑποτάσσεται τό μέρος στό σύνολο, τότε ἔχουμε μπροστά μας τήν *ἀρχή τοῦ ὀπορτουνισμοῦ* πού ἐπιδιώκει νά μειώσει τήν εὐθύνη ὁρισμένων διανοουμένων ἀπέναντι στό κόμμα τοῦ προλεταριάτου, νά ἐξασθενίσει τήν ἐπιροή τῶν κεντρικῶν ὀργάνων, νά δυναμώσει τήν αὐτονομία τῶν λιγότερο συνεπῶν κομματικῶν στοιχείων, νά ἀναγάγει τίς ὀργανωτικές σχέσεις σέ καθαρά πλατωνική ἀναγνώρισή τους στά λόγια. Αὐτό τό εἴδαμε στό συνέδριο τοῦ κόμματος ὅπου οἱ διάφοροι Ἀκίμοφ καί Λίμπερ ἔβγαζαν τούς ἴδιους κι ἀπαράλλαχτους λόγους γιά «τερατώδικο» συγκεντρωτισμό, ὅπως καί οἱ λόγοι πού ξεχύνονταν στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ἀπό τό στόμα τοῦ Μάρτοφ καί Σίας. Τό ὅτι ὁ ὀπορτουνισμός ὄχι τυχαῖα, ἀλλά ἀπό τήν ἴδια του τή φύση, κι ὄχι μόνο στή Ρωσία, ἀλλά σ' ὅλο τόν κόσμο ὁδηγεῖ στίς ὀργανω-

τικές «ἀπόψεις» τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Ἀξελρόντ, αὐτό θά τό δοῦμε παρακάτω, ὅταν θ' ἀναλύσουμε τό ἄρθρο τοῦ σ. Ἀξελρόντ πού δημοσιεύτηκε στή νέα «Ἴσκρα».

ιστ) ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΔΥΣΑΡΕΣΤΑ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ

Ἡ ἀπόριψη ἀπό τό Σύνδεσμο τῆς ἀπόφασης σχετικά μέ τήν ἀνάγκη τῆς ἐπικύρωσης τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου ἀπό τήν ΚΕ (σελ. 105 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου) ἦταν, ὅπως τό σημείωσε ἀμέσως ὅλη ἡ πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, «*κατάφωρη παραβίαση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος*». Ἡ παραβίαση αὐτή, ἄν τήν ἐξετάσουμε σάν πράξη ἀνθρώπων μέ ἀρχές, ἦταν καθαρότατος ἀναρχισμός, στίς συνθῆκες ὅμως τῆς μετασυνεδριακῆς πάλης δημιουργοῦσε ἀναπόφευχτα τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ μειοψηφία τοῦ κόμματος προσπαθοῦσε «νά κανονίσει τούς λογαριασμούς της» μέ τήν πλειοψηφία τοῦ κόμματος (σελ. 112 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου), εἶχε τήν ἔννοια ὅτι ἡ μειοψηφία ἀρνιόταν νά ὑποταχθεῖ στό κόμμα καί νά παραμείνει σ' αὐτό. Ἡ ἄρνηση τοῦ Συνδέσμου νά ψηφίσει ἀπόφαση πάνω στή δήλωση τῆς ΚΕ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά τροποποιηθεῖ τό καταστατικό (σελ. 124–125) εἶχε τήν ἀναπόφευχτη συνέπεια νά ἀναγνωριστεῖ *παράνομη* μιά συνέλευση πού ἤθελε *νά λέγεται* συνέλευση κομματικῆς ὀργάνωσης, μά ταυτόχρονα δέν ἤθελε νά ὑποταχθεῖ στό κεντρικό ὄργανο τοῦ κόμματος. Καί γι' αὐτό οἱ ὀπαδοί τῆς κομματικῆς πλειοψηφίας ἐγκατέλειψαν ἀμέσως αὐτή τήν quasi-κομματική συνέλευση γιά νά μή συμμετέχουν σέ μιά ἀνάξια κωμωδία.

Ἔτσι ὁ διανοουμενίστικος ἀτομικισμός μέ τήν πλατωνική του ἀναγνώριση τῶν ὀργανωτικῶν σχέσεων, πού ἀποκαλύφθηκε στίς ταλαντεύσεις τῆς σκέψης πάνω στό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ, κατέληξε στήν πράξη στή λογική του συνέπεια, — πού τήν εἶχα ἤδη προείπει ἀπό τό Σεπτέμβρη, δηλ. πρίν ἀπό $1^1/_2$ μήνα, — στήν *καταστροφή* τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης. Καί τή στιγμή ἐκείνη, τό βράδυ τῆς ἴδιας μέρας πού τέλειωσε τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, ὁ σ. Πλεχάνοφ δήλωσε στούς συναδέλφους του καί τῶν δυό κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος ὅτι δέν μπορεῖ «νά πυροβολεῖ ἐνάντια στούς δικούς του», ὅτι «καλύτερα νά φυτέψει μιά σφαίρα στό κούτελό του παρά διάσπαση», καί ὅτι γιά ν' ἀποφευχθεῖ μεγαλύτερο κακό εἶναι ἀνάγκη νά γίνουν οἱ μεγαλύτερες προσωπικές ὑποχωρήσεις, γιά τίς ὁποῖες οὐσιαστικά

(ἀσύγκριτα περισσότερο, παρά γιά τίς ἀρχές πού διαφάνηκαν στή λαθεμένη θέση πάνω στό ἄρθρο 1) γίνεται αὐτή ἡ ἐξοντωτική πάλη. Γιά νά χαρακτηρίσω μέ μεγαλύτερη ἀκρίβεια τή στροφή αὐτή τοῦ σ. Πλεχάνοφ πού ἔχει πάρει ὁρισμένη γενική κομματική σημασία, θεωρῶ σκοπιμότερο νά μή στηριχθῶ στίς ἰδιωτικές συζητήσεις καί στά ἀτομικά γράμματα (αὐτό τό τελευταῖο καταφύγιο σέ περίπτωση ἔσχατης ἀνάγκης), ἀλλά στήν ἔκθεση τοῦ ζητήματος πού ἔκανε ὁ ἴδιος ὁ Πλεχάνοφ μπροστά σ' ὅλο τό κόμμα, στό ἄρθρο του «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε» στό φύλλο ἀρ. 52 τῆς «Ἴσκρα», πού γράφτηκε ἀμέσως μετά τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, ὕστερα ἀπό τήν ἀποχώρησή μου ἀπό τή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ (1 τοῦ Νοέμβρη 1903) καί πρίν ἀπό τήν πρόσληψη τῶν μαρτοφικῶν (26 τοῦ Νοέμβρη 1903).

Ἡ βασική ἰδέα τοῦ ἄρθρου «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε» εἶναι ὅτι στήν πολιτική δέν πρέπει νά εἴμαστε μονοκόμματοι, ὀξεῖς καί μή ὑποχωρητικοί ἐκεῖ πού δέν πρέπει, ὅτι κάποτε, γιά ν' ἀποφύγουμε τή διάσπαση, πρέπει νά κάνουμε ὑποχωρήσεις καί ἀπέναντι στούς ἀναθεωρητές (ἐκείνους πού μᾶς προσεγγίζουν ἤ ἐκείνους πού δέν εἶναι συνεπεῖς) καί ἀπέναντι στούς ἀναρχικούς ἀτομικιστές. Εἶναι ἐντελῶς φυσικό ὅτι αὐτές οἱ ἀφηρημένες γενικές θέσεις προκάλεσαν τή γενική ἀπορία τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἴσκρα». Δέν μπορεῖ νά μή γελάσει κανείς ὅταν διαβάζει τίς μεγαλόστομες καί ὑπερήφανες δηλώσεις τοῦ σ. Πλεχάνοφ (στά ἑπόμενα ἄρθρα), ὅτι δέν τόν κατάλαβαν ἐπειδή οἱ ἰδέες του εἶναι κάτι τό καινούργιο, ἐπειδή δέν ἔχουν γνώση τῆς διαλεχτικῆς. Πραγματικά, ὅταν γράφτηκε τό ἄρθρο «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε», μποροῦσαν νά τό καταλάβουν μόνο καμιά δεκαριά ἄτομα τῶν δυό προαστίων τῆς Γενεύης, πού ἡ ὀνομασία τους ἀρχίζει ἀπό τό ἴδιο γράμμα[116]. Τό ἀτύχημα γιά τόν σ. Πλεχάνοφ ἦταν ὅτι κυκλοφόρησε μέσα σέ καμιά δεκαριά χιλιάδες ἀναγνῶστες ἕνα σωρό ὑπαινιγμούς, ἐπικρίσεις, ἀλγεβρικά σημεῖα καί αἰνίγματα πού ἀπευθύνονταν μόνο στούς δέκα ἐκείνους πού εἶχαν πάρει μέρος σ' ὅλες τίς περιπέτειες τῆς μετασυνεδριακῆς πάλης ἐνάντια στή μειοψηφία. Τό ἀτύχημα αὐτό τό ἔπαθε ὁ σ. Πλεχάνοφ, γιατί παραβίασε μιά βασική θέση τῆς διαλεχτικῆς, στήν ὁποία τόσο ἀποτυχημένα ἀναφέρθηκε, τή θέση πού λέει ὅτι: δέν ὑπάρχει ἀφηρημένη ἀλήθεια, ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντοτε συγκεκριμένη. Γι' αὐτό καί ἦταν ἄτοπο νά περιβάλει μέ ἀφηρημένη μορφή τήν πολύ συγκεκριμένη ἰδέα τῶν ὑποχωρήσεων ἀπέναντι στούς μαρτοφικούς ὕστερα ἀπό τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου.

Ἡ ὑποχωρητικότητα πού ὁ σ. Πλεχάνοφ τήν πρόβαλε σάν καινούργια μαχητική λεξούλα, εἶναι δικαιολογημένη καί ἀναγκαία σέ δυό περιπτώσεις: ἤ ὅταν αὐτός πού κάνει ὑποχωρήσεις ἔχει πειστεῖ ὅτι ἐκεῖνοι πού ἐπιδιώκουν τίς ὑποχωρήσεις ἔχουν δίκιο (οἱ τίμιοι πολιτικοί σέ τέτοιες περιπτώσεις ἀναγνωρίζουν ντόμπρα καί ἀνοιχτά τό λάθος τους) ἤ ὅταν οἱ ὑποχωρήσεις σέ μιά παράλογη καί βλαβερή γιά τήν ὑπόθεση ἀξίωση γίνονται γιά νά ἀποφευχθεῖ μεγαλύτερο κακό. Ἀπό τό ἄρθρο πού ἐξετάζουμε φαίνεται καθαρά ὅτι ὁ ἀρθρογράφος ἔχει ὑπόψη του τή δεύτερη περίπτωση: ὁ ἀρθρογράφος μιλάει ἀνοιχτά γιά ὑποχωρήσεις ἀπέναντι στούς ἀναθεωρητές καί στούς ἀναρχικούς ἀτομικιστές (δηλ. στούς ὀπαδούς τοῦ Μάρτοφ, ὅπως ἤδη ξέρουν ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος ἀπό τά πραχτικά τοῦ Συνδέσμου), ὑποχωρήσεις πού, ὅπως λέει, εἶναι ὑποχρεωτικές γιά νά ἀποφευχθεῖ ἡ διάσπαση. Ὅπως βλέπετε, ἡ δῆθεν νέα ἰδέα τοῦ σ. Πλεχάνοφ συνοψίζεται ὁλόκληρη στήν ὄχι καί πολύ νέα λαϊκή σοφία: τά μικρά δυσάρεστα δέν πρέπει νά ἐμποδίζουν μιά μεγάλη εὐχαρίστηση, μιά μικρή ὀπορτουνιστική ἀνοησία καί μιά ὄχι μεγάλη ἀναρχική φράση εἶναι προτιμότερες ἀπό μιά μεγάλη διάσπαση τοῦ κόμματος. Ὁ σ. Πλεχάνοφ ἔβλεπε ξεκάθαρα, ὅταν ἔγραφε τό ἄρθρο αὐτό, ὅτι ἡ μειοψηφία ἀποτελεῖ τήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματός μας καί παλαίβει μέ ἀναρχικά μέσα. Ὁ σ. Πλεχάνοφ ἐμφανίστηκε μ' ἕνα σχέδιο — νά παλαίψουμε ἐνάντια στή μειοψηφία αὐτή κάνοντας προσωπικές ὑποχωρήσεις, ἔτσι ὅπως (καί πάλι si licet parva componere magnis) πάλαιβε ἡ γερμανική σοσιαλδημοκρατία ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν. Ὁ Μπέμπελ δήλωνε δημόσια στά συνέδρια τοῦ κόμματός του ὅτι δέ γνωρίζει ἄλλο ἄνθρωπο πού νά ὑποκύπτει στήν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος περισσότερο ἀπό τόν σύντροφο Μπέρνσταϊν (ὄχι κύριο Μπέρνσταϊν, ὅπως συνήθιζε νά ἐκφράζεται παλαιότερα ὁ σύντροφος Πλεχάνοφ, ἀλλά σύντροφο Μπέρνσταϊν): θά τόν τραβήξουμε στό περιβάλλον μας, θά τόν κάνουμε βουλευτή τοῦ ράιχσταγ, θά παλαίψουμε ἐνάντια στόν ἀναθεωρητισμό, χωρίς νά χρησιμοποιοῦμε ἄτοπες βαριές ἐκφράσεις (à la Σομπάκεβιτς-Parvus) ἐνάντια στόν ἀναθεωρητή, τόν ἀναθεωρητή αὐτόν «θά τόν σφάξουμε μέ τό βαμβάκι» (kill with kindness), ὅπως τό χαρακτήρισε αὐτό, θυμᾶμαι, ὁ σ. Μ. Μπέρ (M. Beer) σέ μιά συνέλευση τῶν ἄγγλων σοσιαλδημοκρατῶν, ὑπερασπίζοντας τή γερμανική ὑποχωρητικότητα, εἰρηνοφιλία, ἠπιότητα, εὐλυγισία καί σύνεση ἀπέναντι στίς ἐπιθέσεις τοῦ ἄγγλου Σομπάκεβιτς-Χάιντμαν. Ἔτσι ἀκριβῶς καί ὁ σ. Πλε-

χάνοφ θέλησε «νά σφάξει μέ τό βαμβάκι» τόν μικρό ἀναρχισμό καί τόν μικρό ὀπορτουνισμό τῶν σ. σ. Ἀξελρόντ καί Μάρτοφ. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, παράλληλα μέ τούς ἐντελῶς ξεκάθαρους ὑπαινιγμούς γιά τούς «ἀναρχικούς ἀτομικιστές», ὁ σ. Πλεχάνοφ σκόπιμα ἐκφράστηκε ἀκαθόριστα γιά τούς ἀναθεωρητές, ἐκφράστηκε ἔτσι σάν νά εἶχε ὑπόψη του τούς ραμποτσεντέλτσι πού κάνουν στροφή ἀπό τόν ὀπορτουνισμό πρός τήν ὀρθοδοξία, καί ὄχι τόν Ἀξελρόντ μέ τόν Μάρτοφ πού ἄρχισαν νά κάνουν στροφή *ἀπό τήν ὀρθοδοξία πρός τόν ἀναθεωρητισμό*, αὐτό ὅμως ἦταν μιά ἀθώα πολεμική πονηριά *, αὐτό ἦταν ἕνα ἀδύνατο ὀχυρωματικό ἔργο πού δέν εἶναι σέ θέση ν' ἀντέξει στά πυρά πυροβολικοῦ τῆς κομματικῆς δημοσιότητας.

Ἔτσι ὅποιος γνωρίσει τή συγκεκριμένη κατάσταση τῆς πολιτικῆς στιγμῆς πού περιγράφουμε, ὅποιος ἐμβαθύνει στήν ψυχολογία τοῦ σ. Πλεχάνοφ, αὐτός θά καταλάβει ὅτι ἐγώ δέν μποροῦσα τότε νά ἐνεργήσω διαφορετικά ἀπ' ὅ,τι ἐνήργησα. Τά λέω αὐτά γιά κείνους τούς ὀπαδούς τῆς πλειοψηφίας, πού μέ ἐπέκριναν γιά τήν παράδοση τῆς σύνταξης. Ὅταν ὁ σ. Πλεχάνοφ μετά τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ἔκανε στροφή καί ἀπό ὀπαδός τῆς πλειοψηφίας ἔγινε ὀπαδός τοῦ συμφιλιωτισμοῦ μέ κάθε θυσία, ἤμουν ὑποχρεωμένος νά ἑρμηνεύσω τή στροφή αὐτή μέ τήν καλύτερή της ἔννοια. Μήπως ὁ σ. Πλεχάνοφ ἤθελε νά δόσει στό ἄρθρο του ἕνα πρόγραμμα καλοπροαίρετης καί ἔντιμης εἰρήνης; Κάθε τέτοιο πρόγραμμα συνοψίζεται στήν εἰλικρινῆ ἀναγνώριση τῶν λαθῶν καί ἀπό τίς δυό πλευρές. Ποιό εἶναι τό

* Μετά τό συνέδριο τοῦ κόμματος δέν ἔγινε κάν λόγος γιά ὑποχωρήσεις ἀπέναντι στούς σ. σ. Μαρτίνοφ, Ἀκίμοφ καί Μπροῦκερ. Δέν ἔχω ἀκούσει νά ζητᾶνε κι αὐτοί «πρόσληψη». Ἀμφιβάλλω μάλιστα ἄν ὁ σ. Σταροβέρ ἤ ὁ σ. Μάρτοφ συμβουλεύτηκαν τή σ. Μπροῦκερ, ὅταν μᾶς ἔστελναν τά ἔγγραφα καί τά «τελεσίγραφά» τους ἐξονόματος τοῦ «μισοῦ κόμματος»... Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὁ σ. Μάρτοφ, μέ βαθιά ἀγανάχτηση ἑνός ἀκλόνητου πολιτικοῦ ἀγωνιστῆ, ἀπέριπτε τήν ἴδια τήν ἰδέα τῆς «ἕνωσης μέ τόν Ριαζάνοφ ἤ τόν Μαρτίνοφ», τήν ἰδέα ὅτι εἶναι δυνατή μιά «συμφωνία» μαζί τους ἤ ἔστω καί ἡ ἀπό κοινοῦ (μέ τήν ἰδιότητα τοῦ μέλους τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς) «ὑπηρεσία στό κόμμα» (σελ. 53 τῶν πραχτικῶν τοῦ Συνδέσμου). Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὁ σ. Μάρτοφ καταδίκαζε αὐστηρά τίς «μαρτινοφικές τάσεις» (σελ. 88), ὅταν ὅμως ἡ σ. Ὀρτοντόξ ἔκανε ἕνα λεπτό ὑπαινιγμό ὅτι ἴσως ὁ Ἀξελρόντ μέ τόν Μάρτοφ «ἀναγνωρίσουν καί στούς σ. σ. Ἀκίμοφ, Μαρτίνοφ καί στούς ἄλλους τό δικαίωμα νά μαζευτοῦν, νά συντάξουν ἕνα καταστατικό γιά τόν ἑαυτό τους καί νά ἐνεργοῦν σύμφωνα μ' αὐτό, ὅπως τούς ἀρέσει» (σελ. 99), οἱ μαρτοφικοί ἄρχισαν νά τό ἀρνοῦνται, ὅπως ὁ Πέτρος ἀπαρνήθηκε τόν Χριστό (σελ. 100: «Οἱ φόβοι τῆς σ. Ὀρτοντόξ» «σχετικά μέ τούς Ἀκίμοφ, τούς Μαρτίνοφ κλπ.» «εἶναι ἀβάσιμοι»).

λάθος τῆς πλειοψηφίας κατά τόν σ. Πλεχάνοφ; — Μιά ἄτοπη, ἄξια ἑνός Σομπάκεβιτς, τραχύτητα ἀπέναντι στούς ἀναθεωρητές. Εἶναι ἄγνωστο τί εἶχε ἐδῶ ὑπόψη του ὁ σ. Πλεχάνοφ: τό δικό του ἀστεῖο σχετικά μέ τούς γαϊδάρους ἤ τήν ἐξαιρετικά ἀσύνετη, μπροστά στόν Ἀξελρόντ, ὑπόμνηση γιά ἀναρχισμό καί ὀπορτουνισμό· ὁ σ. Πλεχάνοφ προτίμησε νά ἐκφραστεῖ «ἀφηρημένα», κάνοντας ὑπαινιγμό γιά κάποιον τρίτο. Φυσικά αὐτό εἶναι ζήτημα γούστου. Ἐγώ ὅμως, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀναγνώρισα τή δική μου τραχύτητα ἀνοιχτά καί στό γράμμα πρός τόν ἰσκριστή, καί στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου· πῶς μποροῦσα νά μήν ἀναγνωρίσω ὅτι ἡ πλειοψηφία ἔκανε ἕνα τέτοιο «λάθος»; Ὅσο γιά τή μειοψηφία, ὁ σ. Πλεχάνοφ τόνιζε καθαρά τό λάθος της: ἀναθεωρητισμός (σύγκρ. τίς παρατηρήσεις του γιά ὀπορτουνισμό στό συνέδριο τοῦ κόμματος καί γιά ζωρεσισμό στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου) καί ἀναρχισμός πού ὁδήγησε σέ διάσπαση. Μποροῦσα ἐγώ νά γίνομαι ἐμπόδιο σέ μιά προσπάθεια πού ἐπιδίωκε μέ προσωπικές ὑποχωρήσεις καί γενικά μέ κάθε λογῆς «Kindness» (ἁβρότητα, ἠπιότητα κτλ.) τήν ἀναγνώριση τῶν λαθῶν αὐτῶν καί τήν ἐξουδετέρωση τῆς ζημιᾶς πού προκαλοῦσαν; Μποροῦσα νά ἐμποδίζω μιά τέτοια προσπάθεια, ὅταν ὁ σ. Πλεχάνοφ στό ἄρθρο του «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε» προσπαθοῦσε ἀπροκάλυπτα νά μᾶς πείσει «*νά φειδώμεθα τῶν ἀντιπάλων*» ἀπό τίς γραμμές τῶν ἀναθεωρητῶν πού εἶναι ἀναθεωρητές «μόνο ἐπειδή ἔχουν κάποια* ἀσυνέπεια»; Κι ἄν δέν πίστευα στήν προσπάθεια αὐτή, μποροῦσα νά ἐνεργήσω διαφορετικά ἀπό τό νά κάνω μιά προσωπική ὑποχώρηση σχετικά μέ τό ΚΟ καί νά περάσω στήν ΚΕ γιά νά ὑπερασπίσω τή θέση τῆς πλειοψηφίας; * Δέν μποροῦσα ν' ἀρνηθῶ ἀπόλυτα τή

* Ὁ σ. Μάρτοφ ἐκφράστηκε πολύ εὔστοχα πάνω σ' αὐτό, ὅταν εἶπε ὅτι μεταφέρθηκα avec armes et bagages (μέ τά ὅπλα καί τίς ἀποσκευές μου. *Σύντ.*). Τοῦ σ. Μάρτοφ τοῦ ἀρέσει νά κάνει συγκρίσεις χρησιμοποιώντας στρατιωτική ὁρολογία: ἐκστρατεία κατά τοῦ Συνδέσμου, σύρραξη, ἀνίατα τραύματα κτλ. κτλ. Ὁμολογῶ ὅτι κι ἐγώ ἔχω μεγάλη ἀδυναμία στίς συγκρίσεις αὐτές, ἰδιαίτερα τώρα πού μέ τέτοιο συναρπαστικό ἐνδιαφέρον παρακολουθεῖ κανείς τά νέα ἀπό τόν Εἰρηνικό ὠκεανό. Ἄν ὅμως, σ. Μάρτοφ, πρόκειται νά μιλήσουμε σέ στρατιωτική γλώσσα, τότε νά πῶς ἔγιναν τά πράγματα: Ἐμεῖς στό συνέδριο τοῦ κόμματος εἴχαμε καταλάβει δυό φρούρια. Ἐσεῖς στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου κάνατε ἐπίθεση ἐνάντια στά φρούρια αὐτά. Μέ τήν πρώτη σύντομη ἀνταλλαγή πυρῶν, ὁ συνάδελφός μου διοικητής τοῦ ἑνός φρουρίου ἀνοίγει τίς πόρτες στόν ἐχθρό. Ἐγώ φυσικά συγκεντρώνω τό λίγο πυροβολικό μου καί πηγαίνω στό ἄλλο σχεδόν ἀνοχύρωτο φρούριο — γιά «νά καλυφθῶ» ἀπό ἕναν ἐχθρό μέ συντριπτική ἀριθμητική ὑπεροχή. Προτείνω μάλιστα εἰρήνη: πῶς νά πολεμήσω ἐνάντια

δυνατότητα τέτοιων προσπαθειῶν καί νά ἀναλάβω μόνος μου τήν εὐθύνη γιά τήν ἐπαπειλούμενη διάσπαση, γιατί καί ὁ ἴδιος εἶχα τήν τάση, στό γράμμα μου τῆς 6 τοῦ 'Οχτώβρη, ν' ἀποδόσω τόν καβγά σέ «προσωπικό ἐκνευρισμό». Θεωροῦσα ὅμως καί θεωρῶ πολιτικό μου χρέος νά ὑπερασπίσω τή θέση τῆς πλειοψηφίας. Ἦταν δύσκολο καί ριψοκίνδυνο νά βασιστεῖς στό ζήτημα αὐτό στόν σ. Πλεχάνοφ, γιατί ὅλα ἔδειχναν ὅτι ὁ σ. Πλεχάνοφ τή φράση του: «ἕνας καθοδηγητής τοῦ προλεταριάτου δέν ἔχει τό δικαίωμα νά ἐνδίδει στίς πολεμόχαρες τάσεις του, ὅταν εἶναι ἀντίθετες πρός τόν πολιτικό ὑπολογισμό», ἦταν ἕτοιμος νά τήν ἑρμηνεύσει διαλεχτικά μέ τήν ἔννοια ὅτι, ἄν εἶναι ἀπαραίτητο νά πυροβολήσεις, τότε συμφέρει περισσότερο (παίρνοντας ὑπόψη τήν κατάσταση τοῦ καιροῦ πού ἐπικρατοῦσε τό Νοέμβρη στή Γενεύη) νά πυροβολήσεις κατά τῆς πλειοψηφίας... Ἦταν ἀπαραίτητο νά ὑπερασπίσουμε τή θέση τῆς πλειοψηφίας, ἐπειδή ὁ σ. Πλεχάνοφ, — κακοποιώντας τή διαλεχτική πού ἀπαιτεῖ συγκεκριμένη καί ὁλόπλευρη ἐξέταση, — ὅταν ἔθιξε τό ζήτημα τῆς καλῆς (;) θέλησης τοῦ ἐπαναστάτη, παρέκαμψε μέ μετριοφροσύνη τό ζήτημα τῆς *ἐμπιστοσύνης πρός τόν ἐπαναστάτη*, τό ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης πρός ἕνα «καθοδηγητή τοῦ προλεταριάτου» πού καθοδηγοῦσε μιά ὁρισμένη πτέρυγα τοῦ κόμματος. Μιλώντας γιά ἀναρχικό ἀτομικισμό καί συμβουλεύοντάς μας νά κλείνουμε «ἀπό καιρό σέ καιρό» τά μάτια μπροστά στήν παραβίαση τῆς πειθαρχίας, νά κάνουμε «κάπου κάπου» ὑποχωρήσεις ἀπέναντι στή διανοουμενίστικη ἀνυπακοή πού «ἔχει τίς ρίζες της σ' ἕνα συναίσθημα ἐντελῶς ἄσχετο μέ τήν ἀφοσίωση στήν ἐπαναστατική ἰδέα», ὁ σ. Πλεχάνοφ ξεχνοῦσε, κατά τά φαινόμενα, ὅτι πρέπει νά παίρνουμε ἐπίσης ὑπόψη καί τήν καλή θέληση τῆς πλειοψηφίας τοῦ κόμματος καί ὅτι πρέπει ν' ἀφεθεῖ *ἀκριβῶς στά στελέχη τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς* τό καθῆκον νά καθορίζουν τήν *ἔκταση* τῶν ὑποχωρήσεων ἀπέναντι στούς ἀναρχικούς ἀτομικιστές. Ὅσο εὔκολη εἶναι ἡ δημοσιολογική πάλη ἐνάντια στίς παιδιάστικες ἀναρχικές ἀνοησίες τόσο δύσκολη εἶναι ἡ πραχτική δουλειά μ' ἕναν ἀναρχικό ἀτομικιστή μέσα στήν ἴδια τήν ὀργάνωση. Ἕνας λόγιος πού θ' ἀναλάβαινε νά καθορίσει τήν ἔκταση τῶν ὑποχωρήσεων πού θά μποροῦ-

σέ δυό δυνάμεις; Οἱ νέοι ὅμως σύμμαχοι, στήν πρότασή μου γιά εἰρήνη, ἀπαντοῦν μέ τό βομβαρδισμό τοῦ «τελευταίου» μου φρουρίου. 'Ανταποδίδω τά πυρά. Τότε ὁ πρώην συνάδελφός μου — ὁ διοικητής — μέ μεγαλόπρεπη ἀγανάχτηση ἀναφωνεῖ: γιά κοιτάξτε, καλοί μου ἄνθρωποι, πόση ἔλλειψη εἰρηνοφιλίας ἔχει αὐτός ὁ Τσάμπερλεν!

σαν νά γίνουν στήν πράξη άπέναντι στόν άναρχισμό, θά έδειχνε μ' αύτό μόνο τήν ύπερβολική, πραγματικά δογματική, φιλολογική άλαζονεία του. Ὁ σ. Πλεχάνοφ παρατηροῦσε μεγαλόπρεπα (γιά νά προσδόσει σπουδαιότητα, ὅπως ἐκφράστηκε ὁ Μπαζάροφ[117]) ὅτι, σέ περίπτωση νέας διάσπασης, οἱ ἐργάτες θά πάψουν νά μᾶς καταλαβαίνουν, ταυτόχρονα ὅμως ὁ ἴδιος ἐγκαινίαζε στή νέα «Ἴσκρα» μιά ἀτελεύτητη σειρά ἄρθρων, πού ἡ πραγματική, ἡ συγκεκριμένη σημασία τους παρέμενε ἀναπόφευχτα ἀκατανόητη ὄχι μόνο γιά τούς ἐργάτες, ἀλλά καί γενικά γιά ὅλο τόν κόσμο. Δέν εἶναι παράξενο ὅτι ἕνα μέλος τῆς ΚΕ[118], ἀφοῦ διάβασε σέ τυπογραφικό δοκίμιο τό ἄρθρο «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε», προειδοποίησε τόν σ. Πλεχάνοφ ὅτι τό σχέδιό του γιά κάποιον περιορισμό ὁρισμένου δημοσιεύματος (τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος καί τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου) τορπιλίζεται ἀκριβῶς ἀπό τό ἄρθρο αὐτό πού ὑποδαυλίζει τήν περιέργεια, ὑποβάλλει στήν κρίση τοῦ δρόμου * κάτι τό ἐντυπωσιακό καί συνάμα ἐντελῶς ἀόριστο, προκαλώντας ἀναπόφευχτα ἐρωτήματα γεμάτα ἀπορία: «τί συνέβηκε;» Δέν εἶναι παράξενο ὅτι ἀκριβῶς τό ἄρθρο αὐτό τοῦ σ. Πλεχάνοφ προκάλεσε, ἐξαιτίας τοῦ ἀφηρημένου χαρακτήρα τῶν συλλογισμῶν του καί τῆς ἀσάφειας τῶν ὑπαινιγμῶν του, ἀγαλλίαση στίς γραμμές τῶν ἐχθρῶν τῆς σοσιαλδημοκρατίας: καί τούς κορδακισμούς ἀπό τίς στῆλες τῆς «Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια» καί τά ἐνθουσιώδη ἐγκώμια ἀπό μέρους τῶν συνεπῶν αναθεωρητῶν τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε». Ἡ πηγή ὅλων αὐτῶν τῶν διασκεδαστικῶν καί τῶν θλιβερῶν παρεξηγήσεων, ἀπ' ὅπου κατόπιν ὁ σ. Πλεχάνοφ[120] προσπαθοῦσε νά ξεμπλέξει τόσο διασκεδαστικά καί θλιβερά, βρισκόταν ἴσα ἴσα στήν παράβαση τῆς βασικῆς θέσης τῆς διαλεκτικῆς: τά συγκεκριμένα ζητήματα πρέπει νά ἐξετάζονται σέ ὅλη τή συγκεκριμενικότητά τους. Εἰ-

---

* Λογομαχούσαμε μέ ὀξύτητα καί πάθος σέ κάποιον κλειστό χῶρο. Ξάφνου ἕνας ἀπό μᾶς πετάγεται ἀπάνω, ἀνοίγει τό παράθυρο πού βλέπει στό δρόμο κι ἀρχίζει νά φωνάζει ἐνάντια στούς Σομπάκεβιτς, στούς ἀναρχικούς ἀτομικιστές, στούς ἀναθεωρητές κλπ. Ὅπως εἶναι φυσικό, στό δρόμο συγκεντρώθηκε πλῆθος ἀπό περίεργους χασομέρηδες καί οἱ ἐχθροί μας ἄρχισαν νά χαιρεκακοῦν. Τότε καί ἄλλοι ἀπ' αὐτούς πού λογομαχοῦσαν, πλησιάζουν στό παράθυρο κι ἐκφράζουν τήν ἐπιθυμία ν' ἀφηγηθοῦν ὅλη τήν ὑπόθεση ἀπό τήν ἀρχή, κατανοητά καί χωρίς ὑπαινιγμούς γιά πράγματα, γιά τά ὁποῖα κανείς δέν ἔχει ἰδέα. Τότε τό παράθυρο σφαλνᾶ: δέν ἀξίζει, λέει, νά μιλᾶμε γιά *μικροκαβγάδες* («Ἴσκρα» ἀρ. φύλ. 53, σελ. 8, στήλη 2, σειρά 24 ἀπό τά κάτω). Ναί. σ. Πλεχάνοφ[119], δέν ἄξιζε *ν' ἀρχίσει στήν «Ἴσκρα»* συζήτηση γιά «μικροκαβγάδες», — αὐτή εἶναι ἡ ἀλήθεια!

δικότερα οἱ ἐνθουσιασμοί τοῦ κ. Στροῦβε ἦταν κάτι τό ἐντελῶς φυσικό: αὐτόν δέν τόν ἐνδιέφεραν οἱ «καλοί» σκοποί (kill with kindness) πού ἐπιδίωκε (ἀλλά μποροῦσε καί νά μή πετύχει) ὁ σ. Πλεχάνοφ· ὁ κ. Στροῦβε χαιρέτισε καί δέν μποροῦσε παρά νά χαιρετίσει *τή στροφή πρός τήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματός μας*, πού ἄρχισε στή νέα «Ἴσκρα», ὅπως τό βλέπουν τώρα ὅλοι. Δέν εἶναι μόνο οἱ ρῶσοι ἀστοί δημοκράτες πού χαιρετίζουν κάθε στροφή πρός τόν ὀπορτουνισμό ἔστω καί τήν πιό μικρή καί προσωρινή μέσα σ' ὅλα τά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Στήν κρίση πού ἐκφέρει ἕνας ἔξυπνος ἐχθρός σπανιότατα συναντᾶμε ἀτόφια τήν παρανόηση: πέσμου ποιός σέ παινεύει γιά νά σοῦ πῶ ποῦ λάθεψες. Τοῦ κάκου ὁ σ. Πλεχάνοφ ὑπολογίζει στόν ἀπρόσεχτο ἀναγνώστη καί σκέφτεται νά παρουσιάσει τά πράγματα ἔτσι, ὅτι δηλ. ἡ πλειοψηφία εἶχε ξεσηκωθεῖ ἀναμφισβήτητα ἐνάντια στίς προσωπικές παραχωρήσεις στό ζήτημα τῆς πρόσληψης καί ὄχι ἐνάντια στό πέρασμα ἀπό τήν ἀριστερή πτέρυγα τοῦ κόμματος στή δεξιά. Ἡ οὐσία δέ βρίσκεται καθόλου στό γεγονός ὅτι ὁ σ. Πλεχάνοφ, γιά νά ἀποφύγει τή διάσπαση, ἔκανε προσωπικές παραχωρήσεις (αὐτό εἶναι πολύ ἀξιέπαινο), ἀλλά στό ὅτι, ἀναγνωρίζοντας πέρα γιά πέρα τήν ἀνάγκη *νά καταπολεμήσει* τούς ἀσυνεπεῖς ἀναθεωρητές καί τούς ἀναρχικούς ἀτομικιστές, προτίμησε νά καταπολεμήσει τήν πλειοψηφία, μέ τήν ὁποία διαφώνησε *ὡς πρός τήν ἔκταση* τῶν παραχωρήσεων στόν ἀναρχισμό, πού ἦταν δυνατόν νά γίνουν στήν πράξη. Ἡ οὐσία δέ βρίσκεται καθόλου στό ὅτι ὁ σ. Πλεχάνοχ ἄλλαξε τά πρόσωπα πού ἀποτελοῦσαν τή σύνταξη, ἀλλά στό ὅτι πρόδοσε τή θέση του στή διαμάχη μέ τόν ἀναθεωρητισμό καί τόν ἀναρχισμό κι ἔπαψε νά ὑπερασπίζει τή θέση αὐτή στό ΚΟ τοῦ κόμματος.

Ὅσο γιά τήν ΚΕ πού ἐνεργοῦσε *τότε* σάν ὁ μόνος ὀργανωμένος ἐκπρόσωπος τῆς πλειοψηφίας, ὁ σ. Πλεχάνοφ διαφώνησε τότε μαζί της (μέ τήν ΚΕ) *ἀποκλειστικά ὅσον ἀφορᾶ τήν ἔκταση τῶν παραχωρήσεων στόν ἀναρχισμό πού ἦταν δυνατόν νά γίνουν στήν πράξη*. Πέρασε σχεδόν ἕνας μήνας ἀπό τήν 1 τοῦ Νοέμβρη, ἀπό τότε πού μέ τήν ἀποχώρησή μου ἄφησα ἐλεύθερο τό πεδίο στήν πολιτική τοῦ kill with kindness. Ὁ σ. Πλεχάνοφ εἶχε ὅλη τήν δυνατότητα νά ἐξακριβώσει μέ κάθε εἴδους ἐπαφές, ἄν ἡ πολιτική αὐτή ἦταν ἡ κατάλληλη. Ὁ σ. Πλεχάνοφ κυκλοφόρησε στό διάστημα αὐτό τό ἄρθρο «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε», πού ἦταν — *καί παραμένει* — τό μοναδικό, σάν νά λέμε, εἰσιτήριο εἰσόδου τῶν μαρτοφικῶν στή σύνταξη. Τά συνθήματα: ἀναθεω-

ρητισμός (πού πρέπει νά τόν καταπολεμᾶμε, δείχνοντας εὐσπλαχνία ἀπέναντι στόν ἀντίπαλο) καί ἀναρχικός ἀτομικισμός (πού πρέπει νά τόν καλοπιάνουμε, σφάζοντάς τον μέ τό βαμβάκι) εἶναι τυπωμένα πάνω στό εἰσιτήριο αὐτό μέ ἐπιβλητική ὑπογράμμιση. Ὁρίστε, κύριοι, περάστε, θά σᾶς σφάζω μέ τό βαμβάκι, — νά τί λέει ὁ σ. Πλεχάνοφ μ' αὐτή τήν πρόσκληση-εἰσιτήριο στούς νέους συναδέλφους του τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. Εἶναι φυσικό ὅτι στήν ΚΕ δέν ἔμενε τίποτε ἄλλο, παρά νά πεῖ τήν τελευταία της λέξη (κι αὐτό ἀκριβῶς σημαίνει τελεσίγραφο: τελευταία λέξη γιά μιά μπορετή εἰρήνη) σχετικά μέ τήν ἔκταση τῶν πραχτικῶν παραχωρήσεων ἀπέναντι στόν ἀναρχικό ἀτομικισμό καί πού, κατά τή γνώμη της, ἐπιτρεπόταν νά γίνουν. Ἤ θέλετε εἰρήνη, — καί τότε ὁρίστε, σᾶς δίνουμε ὁρισμένο ἀριθμό θέσεων πού ἀποδείχνουν τήν ἠπιότητα, τήν εἰρηνοφιλία, τήν ὑποχωρητικότητά μας etc. (περισσότερες δέν μποροῦμε νά δόσουμε, ἄν θέλουμε νά ἐξασφαλίσουμε τήν εἰρήνη μέσα στό κόμμα, εἰρήνη ὄχι μέ τήν ἔννοια ὅτι θά λείψουν οἱ διαμάχες, ἀλλά μέ τήν ἔννοια ὅτι δέ θά καταστραφεῖ τό κόμμα ἀπό τόν ἀναρχικό ἀτομικισμό), πάρτε τίς θεσοῦλες αὐτές καί ξαναγυρίστε σιγά σιγά ἀπό τόν Ἀκίμοφ πρός τόν Πλεχάνοφ. Ἤ θέλετε νά ὑπερασπίσετε καί νά ἀναπτύξετε τήν ἄποψή σας, νά στραφεῖτε ὁριστικά (ἔστω καί στόν τομέα τῶν ὀργανωτικῶν μόνο ζητημάτων) πρός τόν Ἀκίμοφ, νά πείσετε τό κόμμα ὅτι ἔχετε ἐσεῖς δίκιο καί ὄχι ὁ Πλεχάνοφ καί τότε πάρτε τή φιλολογική ὁμάδα, πάρτε τό πληρεξούσιο γιά τό συνέδριο καί ἀρχίστε μέ ἔντιμη πάλη, μέ ἀνοιχτή πολεμική, νά καταχτᾶτε τήν πλειοψηφία. Αὐτό τό δίλημμα πού τέθηκε ξεκάθαρα μπροστά στούς μαρτοφικούς μέ τό τελεσίγραφο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 25 τοῦ Νοέμβρη 1903 (βλ. «Κατάσταση πολιορκίας» καί «Σχόλιο πάνω στά πραχτικά τοῦ Συνδέσμου» *), βρίσκεται σέ πλήρη ἀντιστοι-

* Ἐννοεῖται πώς δέ θά καταπιαστῶ μέ τό ξέμπλεγμα τοῦ κουβαριοῦ πού ἔμπλεξε ὁ Μάρτοφ στήν «Κατάσταση πολιορκίας» γύρω ἀπό αὐτό τό τελεσίγραφο τῆς ΚΕ, ἐπικαλούμενος ἰδιωτικές συζητήσεις etc. Αὐτή εἶναι «ἡ δεύτερη μέθοδος πάλης», ὅπως τή χαρακτήρισα στήν προηγούμενη §, μέθοδος πού μόνο ἕνας εἰδικός νευροπαθολόγος θά μποροῦσε νά τήν ἐξετάσει μέ ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Ἀρκεῖ νά ἀναφέρω ὅτι ἐκεῖ ὁ σ. Μάρτοφ ἐπιμένει γιά κάποια συμφωνία πού ἔγινε μέ τήν ΚΕ νά μή δημοσιευτοῦν οἱ διαπραγματεύσεις, συμφωνία πού, παρ' ὅλες τίς ἀναζητήσεις, δέ βρέθηκε ὥς τώρα. Ὁ σ. Τραβίνσκι πού ἔκανε τίς διαπραγματεύσεις ἐξονόματος τῆς ΚΕ, μοῦ ἀνακοίνωσε γραφτά ὅτι νομίζει πώς ἔχω τό δικαίωμα νά δημοσιεύσω ἔξω ἀπό τήν «Ἴσκρα» τό γράμμα μου πρός τή σύνταξη.

Μιά μόνο φράση τοῦ σ. Μάρτοφ μοῦ ἄρεσε ἰδιαίτερα. Εἶναι ἡ φράση: «βοναπαρτισμός τοῦ χειρίστου εἴδους». Βρίσκω πώς ὁ σ. Μάρτοφ παρου-

χία μέ τό γράμμα τῆς 6 τοῦ Ὀχτώβρη 1903 πού ἔστειλα μαζί μέ τόν Πλεχάνοφ στά πρώην μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς: ἤ εἶναι προσωπικός ἐκνευρισμός (καί τότε ἐπιτρέπεται, *στό κάτω κάτω τῆς γραφῆς*, καί ἡ «πρόσληψη») ἤ εἶναι διαφωνία ἀρχῶν (καί τότε πρέπει *πρῶτα* νά πείσετε τό κόμμα καί ἔπειτα νά μιλᾶτε γιά ἀλλαγή τῶν προσώπων πού βρίσκονται στά κεντρικά ὄργανα). Ἡ ΚΕ μποροῦσε ν' ἀφήσει στούς ἴδιους τούς μαρτοφικούς νά λύσουν τό λεπτό αὐτό δίλημμα, πολύ περισσότερο πού *ἀκριβῶς ἐκεῖνο τόν καιρό* ὁ σ. Μάρτοφ ἔγραφε στήν profession de foi* του («Ἀκόμα μιά φορά μειοψηφία») τά παρακάτω:

«*Τή μόνη τιμή πού διεκδικεῖ ἡ μειοψηφία* εἶναι νά δόσει τό πρῶτο στήν ἱστορία τοῦ κόμματός μας παράδειγμα ὅτι εἶναι δυνατόν „νά νικηθεῖς" *καί νά μήν ἐπιδιώξεις νά ἱδρύσεις νέο κόμμα*. Ἡ θέση αὐτή τῆς μειοψηφίας ἀπορέει ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις της πάνω στήν ὀργανωτική ἀνάπτυξη τοῦ κόμματος, ἀπορέει ἀπό τή συναίσθηση τῶν ἰσχυρῶν δεσμῶν της μέ τήν προηγούμενη κομματική δουλειά. Ἡ μειοψηφία δέν πιστεύει στή μυστικιστική δύναμη „χάρτινων ἐπαναστάσεων" καί βλέπει στό *βαθύ καί ζωτικό ὑπόβαθρο* τῶν ἐπιδιώξεών της τήν ἐγγύηση ὅτι μέ τήν *καθαρά ἰδεολογική προπαγάνδα μέσα στό κόμμα θά πετύχει τό θρίαμβο τῶν ὀργανωτικῶν ἀρχῶν της*». (Ἡ ὑπογράμμιση δική μου.)

Τί θαυμάσια καί περήφανα λόγια! Καί πόσο πικραθήκαμε ὅταν πεισθήκαμε ἀπό τήν πείρα πώς ἦταν *μόνο λόγια*... Νά μέ συμπαθᾶτε, σύντροφε Μάρτοφ, ἀλλά τώρα *διεκδικῶ ἐγώ ἐξονόματος τῆς πλειοψηφίας* τήν «τιμή» αὐτή, πού *ἐσεῖς δέ φανήκατε ἄξιός της*. Ἡ τιμή αὐτή θἆναι πραγματικά μεγάλη, καί ἀξίζει νά πολεμήσουμε γι' αὐτή, γιατί οἱ παραδόσεις τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν δμίλων μᾶς ἄφησαν γιά κληρονομιά ἐξαιρετικά εὔ-

---

σίασε τήν ἔκφραση αὐτή πολύ ἐπίκαιρα. Ἄς δοῦμε μέ ψυχραιμία τί σημαίνει αὐτή ἡ ἔννοια. Κατά τή γνώμη μου, σημαίνει κατάχτηση τῆς ἐξουσίας μέ τρόπο *τυπικά* νόμιμο, *οὐσιαστικά* ὅμως παρά τή θέληση τοῦ λαοῦ (ἤ τοῦ κόμματος). Δέν εἶναι ἔτσι, σύντροφε Μάρτοφ; Κι ἄν εἶναι ἔτσι, ἀφήνω, χωρίς νά ἀνησυχῶ, νά κρίνει τό κοινό ποιός ἐφάρμοσε αὐτό τόν «βοναπαρτισμό τοῦ χειρίστου εἴδους», ὁ Λένιν καί ὁ Ἴγκρεκ πού μποροῦσαν νά χρησιμοποιήσουν τό *τυπικό* δικαίωμά τους νά μήν ἀφήσουν τούς μαρτοφικούς, — στηριζόμενοι συνάμα καί στή θέληση τοῦ II συνεδρίου, — καί *δέ χρησιμοποίησαν* αὐτό τό δικαίωμα; ἤ ἐκεῖνοι πού *τυπικά σωστά* κατέλαβαν τή σύνταξη («ὁμόφωνη πρόσληψη»), ξέροντας ὅτι αὐτό *στήν οὐσία δέν ἀνταποκρίνεται στή θέληση τοῦ II συνεδρίου* καί φοβούμενοι τήν ἐπαλήθευση τῆς θέλησης αὐτῆς ἀπομέρους τοῦ III συνεδρίου;

* — σύμβολο πίστης, πρόγραμμα, ἔκθεση κοσμοαντίληψης. *Σύντ.*

κολες διασπάσεις καί ἐξαιρετικό ζῆλο στήν ἐφαρμογή τοῦ κανόνα: ἤ φίλοι φίλοι ἤ ἀπό δυό χωριά.

Ἡ μεγάλη εὐχαρίστηση (νά ἔχεις ἑνιαῖο κόμμα) ἔπρεπε νά ὑπερνικήσει καί ὑπερνίκησε τά μικρά δυσάρεστα (ὅπως τούς μικροκαβγάδες ἐξαιτίας τῆς πρόσληψης). Ἐγώ ἀποχώρησα ἀπό τό ΚΟ, ὁ σύντροφος Ἴγκρεκ (πού εἶχε σταλεῖ ἀπό μένα καί τόν Πλεχάνοφ ἀντιπρόσωπος τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος) ἀποχώρησε ἀπό τό Συμβούλιο. Οἱ μαρτοφικοί στήν τελευταία προσφορά τῆς ΚΕ γιά εἰρήνη ἀπάντησαν μ' ἕνα γράμμα (βλ. τίς ἐκδόσεις ἀπ' ὅπου παρέθεσα ἀποσπάσματα) πού ἰσοδυναμοῦσε μέ κήρυξη πολέμου. Τότε, καί μόνο τότε, γράφω τό γράμμα πρός τή σύνταξη (ἀρ. φύλλου 53 τῆς «Ἴσκρα») σχετικά μέ τή δημοσιότητα *. Ἄν, μαθές, θέλετε νά μιλήσουμε γιά ἀναθεωρητισμό, νά συζητήσουμε γιά ἀσυνέπεια καί γιά ἀναρχικό ἀτομικισμό, γιά ἧττα τῶν διαφόρων ἡγετῶν, τότε, κύριοι, ἄς τά ποῦμε ὅλα ὅσα συνέβηκαν, χωρίς νά κρύψουμε τίποτε, — νά τό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ γράμματος σχετικά μέ τή δημοσιότητα. Ἡ συνταχτική ἐπιτροπή ἀπαντᾶ σ' αὐτό μ' ἕνα ὀργισμένο βρισίδι καί μέ μιά ὑπέροχη νουθεσία: σοῦ ἀπαγορεύω νά ἀνακινεῖς «*μικροζητήματα καί μικροκαβγάδες τῆς ζωῆς τῶν στενῶν ὁμίλων*» (ἀρ. φύλλου 53 τῆς «Ἴσκρα»). Ἄ, ὥστε ἔτσι, σκέφτηκα μέσα μου: «μικροζητήματα καί μικροκαβγάδες τῆς ζωῆς τῶν στενῶν ὁμίλων»... es ist mir recht, κύριοι, εἶμαι σύμφωνος. Αὐτό ὅμως σημαίνει πώς τή φασαρία σχετικά μέ τήν «πρόσληψη» τήν κατατάσσετε ἀπευθείας στούς *μικροκαβγάδες τῶν στενῶν ὁμίλων*. Αὐτό εἶναι σωστό. Ἀλλά τί παραφωνία εἶναι αὐτή ὅταν ἡ ἴδια (δῆθεν ἡ ἴδια) συνταχτική ἐπιτροπή, στό κύριο ἄρθρο τοῦ ἴδιου φύλλου 53, ἀρχίζει συζητήσεις γιά γραφειοκρατία, τυπολατρεία κτλ.** Ἐσένα σοῦ ἀπαγορεύω νά ἀνακινεῖς τό ζήτημα τῆς πάλης γιά τήν πρόσληψη στό ΚΟ, γιατί αὐτό εἶναι μικροκαβγάς. Ἐμεῖς ὅμως θ' ἀνακινήσουμε τό ζήτημα τῆς πρόσληψης στήν ΚΕ καί δέ θά τό ποῦμε μικρο-

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 93–97 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση). *Σύντ.*

** Ὅπως ἀποδείχτηκε ἀργότερα, ἡ «παραφωνία» αὐτή ἐξηγεῖται πολύ ἁπλά — ἦταν παραφωνία μέσα στή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ. Γιά τούς «μικροκαβγάδες» ἔγραφε ὁ Πλεχάνοφ (βλ. τήν ὁμολογία του στή «Θλιβερή παρεξήγηση» ἀρ. φύλλου 57), ἐνῶ τό κύριο ἄρθρο «Τό συνέδριό μας» τόγραψε ὁ Μάρτοφ («Κατάσταση πολιορκίας», σελ. 84). Ὁ ἕνας τό μακρύ του κι ὁ ἄλλος τό κοντό του.

καβγά, ἀλλά διαφωνία ἀρχῶν στό ζήτημα τῆς «τυπολατρείας». — Ἔ ὄχι, ἀγαπητοί σύντροφοι, εἶπα μέσα μου, ἐπιτρέψατέ μου νά μή σᾶς τό ἐπιτρέψω αὐτό. Σεῖς θέλετε νά βομβαρδίσετε τό φρούριό μου κι ἀπό μένα ἔχετε τήν ἀξίωση νά σᾶς παραδόσω τό πυροβολικό μου. Τί ἀστεῖοι πού εἶστε! Ἔτσι γράφω καί δημοσιεύω ἔξω ἀπό τήν «Ἴσκρα» τό «Γράμμα πρός τή σύνταξη» («Γιατί ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα"·»)*, ἐξιστορῶ σ' αὐτό σύντομα πῶς συνέβηκαν τά πράγματα καί ζητάω νά μάθω γιά πολλοστή φορά ἄν εἶναι δυνατή μιά εἰρήνη στή βάση τούτης δῶ τῆς κατανομῆς: ἐσεῖς παίρνετε τό Κεντρικό Ὄργανο, ἐμεῖς τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Καμιά πλευρά δέ θά αἰσθάνεται «ξένη» μέσα στό κόμμα της καί θά συζητήσουμε σχετικά μέ τή στροφή πρός τόν ὀπορτουνισμό, θά συζητήσουμε πρῶτα στά ἔντυπα καί ἀργότερα μπορεῖ καί στό τρίτο συνέδριο τοῦ κόμματος.

Σέ ἀπάντηση στήν ὑπόμνηση γιά εἰρήνη ἀρχίζουν τά πυρά ἀπ' ὅλα τά ἐχθρικά πυροβολεῖα, ἀκόμα καί ἀπό τό Συμβούλιο. Τά βλήματα πέφτανε βροχή. Ἀπολυταρχικός δυνάστης, Σβάιτσερ, γραφειοκράτης, τυπολάτρης, ὑπερκέντρο, μονόπλευρος, μονοκόμματος, πεισματάρης, στενοκέφαλος, καχύποπτος, ἀκοινώνητος... Πολύ καλά, φίλοι μου! Τελειώσατε; Δέν ἔχετε ἄλλο ἐφεδρικό ὑλικό; Σκάρτα εἶναι τά βλήματά σας...

Καί τώρα ἔχω ἐγώ τό λόγο. Ἄς κοιτάξουμε τό *περιεχόμενο* τῶν νέων ὀργανωτικῶν ἀπόψεων τῆς νέας «Ἴσκρα» καί τή σχέση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτές τίς ἀπόψεις καί στό χωρισμό τοῦ κόμματός μας σέ «πλειοψηφία» καί «μειοψηφία», χωρισμό πού τόν ἀληθινό χαρακτήρα του τόν ἔχουμε δείξει μέ τήν ἀνάλυση τῶν συζητήσεων καί τῶν ψηφοφοριῶν τοῦ δεύτερου συνεδρίου.

ιζ) Η ΝΕΑ «ΙΣΚΡΑ». Ο ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Σάν βάση γιά τήν ἀνάλυση τῶν ἀρχῶν τῆς νέας «Ἴσκρα» πρέπει ἀναμφισβήτητα νά πάρουμε τίς δυό ἐπιφυλλίδες τοῦ σ. Ἀξελρόντ **. Τή συγκεκριμένη σημασία μιᾶς ὁλόκληρης σειρᾶς ἀπό προσφιλεῖς του λεξοῦλες τή δείξαμε κιόλας λεπτομερειακά

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 98–104 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 98–105). *Σύντ.*

** Οἱ ἐπιφυλλίδες αὐτές δημοσιεύτηκαν στή συλλογή «Ἡ „Ἴσκρα" μέσα σέ δυό χρόνια», μέρος ΙΙ, σελ. 122 καί ἑπόμ. (Πετρούπολη 1906). (Ὑποσημείωση τοῦ συγγραφέα στήν ἔκδοση τοῦ 1907. *Σύντ.*)

πιό πάνω. Τώρα πρέπει νά προσπαθήσουμε ν' ἀποσπάσουμε τή σκέψη μας ἀπό τή συγκεκριμένη αὐτή σημασία καί νά ἐμβαθύνουμε στήν πορεία τῆς σκέψης πού ἀνάγκασε τή «μειοψηφία» (γιά τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο μικρό καί ἀσήμαντο λόγο) νά καταλήξει ἀκριβῶς σ' αὐτά καί ὄχι σέ ὁποιαδήποτε ἄλλα συνθήματα, νά ἐξετάσουμε τήν ἀπό ἄποψη ἀρχῶν σημασία τῶν συνθημάτων αὐτῶν, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν προέλευσή τους, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ζήτημα τῆς «πρόσληψης». Σήμερα ζοῦμε κάτω ἀπό τό ἔμβλημα τῶν παραχωρήσεων: ἄς κάνουμε λοιπόν μιά παραχώρηση στόν σ. 'Αξελρόντ κι «ἄς πάρουμε στά σοβαρά» τή «θεωρία» του.

Ἡ βασική θέση τοῦ σ. 'Αξελρόντ (φύλλο 57 τῆς «Ἴσκρα») εἶναι ὅτι «τό κίνημά μας εὐθύς ἐξαρχῆς ἔκρυβε μέσα του δυό ἀντίθετες τάσεις πού ὁ ἀμοιβαῖος ἀνταγωνισμός τους δέν μποροῦσε νά μήν ἀναπτύσσεται καί νά μήν ἔχει τήν ἀντανάκλασή του πάνω στό κίνημά μας, παράλληλα μέ τή δική του ἀνάπτυξη». Συγκεκριμένα: «καταρχήν ὁ προλεταριακός σκοπός τοῦ κινήματος (στή Ρωσία) εἶναι ὁ ἴδιος μέ τό σκοπό τῆς δυτικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Στή χώρα μας ὅμως ἡ ἐπίδραση πάνω στίς ἐργατικές μάζες προέρχεται «ἀπό ἕνα κοινωνικό στοιχεῖο ξένο πρός αὐτές» — ἀπό τή ριζοσπαστική διανόηση. Ὁ σ. 'Αξελρόντ διαπιστώνει λοιπόν ὅτι μέσα στό κόμμα μας ὑπάρχει ἀνταγωνισμός ἀνάμεσα στήν προλεταριακή τάση καί στή ριζοσπαστική-διανοουμενίστικη τάση.

Σ' αὐτό τό πράγμα ὁ σ. 'Αξελρόντ ἔχει ἀπόλυτα δίκιο. Δέ χωράει ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀνταγωνισμός αὐτός ὑπάρχει (καί ὄχι μόνο μέσα στό ρωσικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα). Κάτι παραπάνω. Εἶναι πασίγνωστο ὅτι αὐτός ἴσα ἴσα ὁ ἀνταγωνισμός ἐξηγεῖ σέ σημαντικό βαθμό τό χωρισμό τῆς σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας σέ ἐπαναστατική (γνωστή καί σάν ὀρθόδοξη) καί σέ ὁπορτουνιστική (ἀναθεωρητική, μινιστεριαλική, ρεφορμιστική), χωρισμό πού ἐκδηλώθηκε ἀτόφιος καί στή Ρωσία στά τελευταῖα δέκα χρόνια τοῦ κινήματός μας. Εἶναι ἐπίσης πασίγνωστο ὅτι ἡ ὀρθόδοξη σοσιαλδημοκρατία ἐκφράζει τίς προλεταριακές ἀκριβῶς τάσεις τοῦ κινήματος, ἐνῶ ἡ ὁπορτουνιστική σοσιαλδημοκρατία ἐκφράζει τίς τάσεις τῶν δημοκρατῶν διανοουμένων.

Ὡστόσο ὁ σ. 'Αξελρόντ, μόλις βρεθεῖ πρόσωπο μέ πρόσωπο μέ τό πασίγνωστο αὐτό γεγονός, ἀρχίζει νά τραβιέται δειλά πρός τά πίσω. Δέν κάνει τήν *παραμικρή ἀπόπειρα* νά ἀναλύσει πῶς ἐκδηλώθηκε ὁ χωρισμός αὐτός στήν ἱστορία τῆς ρωσικῆς σο-

σιαλδημοκρατίας γενικά καί στό συνέδριο τοῦ κόμματός μας εἰδικότερα,—παρ' ὅλο πού ὁ σ. Ἀξελρόντ γράφει ἀκριβῶς ἀπ' ἀφορμή τό συνέδριο! Ὅπως ὅλη ἡ σύνταξη τῆς νέας «Ἴσκρα», ἔτσι καί ὁ σ. Ἀξελρόντ δείχνει *θανάσιμο φόβο* μπροστά στά πραχτικά αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου. Αὐτό δέν πρέπει νά μᾶς φαίνεται παράξενο, ὕστερα ἀπ' ὅσα εἰπώθηκαν παραπάνω, ὡστόσο γιά ἕναν «θεωρητικό» πού ἰσχυρίζεται ὅτι ἐρευνᾶ τίς διάφορες τάσεις τοῦ κινήματός μας, τό πράγμα αὐτό ἀποτελεῖ πρωτότυπη περίπτωση *ἀληθοφοβίας*. Ὁ σ. Ἀξελρόντ, ἀφοῦ παραμέρισε, λόγω αὐτῆς του τῆς ἰδιότητας, τά πιό καινούργια καί τά πιό ἀκριβῆ στοιχεῖα πού ἀφοροῦν τίς τάσεις τοῦ κινήματός μας, ζητάει σωτηρία στή σφαίρα τῶν εὐχάριστων ὀνειροπολήσεων. «Μήπως δέν ἔχει δόσει ὁ νόμιμος μαρξισμός ἤ ὁ μισομαρξισμός ἕνα φιλολογικό ἀρχηγό στούς φιλελευθέρους μας; — γράφει ὁ σ. Ἀξελρόντ. — Γιατί ἡ παιχνιδιάρα ἡ ἱστορία νά μή δόσει στήν ἐπαναστατική ἀστική δημοκρατία ἕναν ἀρχηγό ἀπό τή σχολή τοῦ ὀρθόδοξου, ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ;» Τό μόνο πού μποροῦμε νά ποῦμε, ἀναφορικά μέ τήν τόσο εὐχάριστη γιά τόν σ. Ἀξελρόντ ὀνειροπόληση, εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία μπορεῖ νά σκαρώνει κάποτε παιχνίδια, αὐτό ὅμως δέ δικαιολογεῖ τά *παιχνιδίσματα τῆς σκέψης* αὐτῶν πού καταπιάνονται μέ τήν ἀνάλυση τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Ὅταν μέσα ἀπό τόν ἡγέτη τοῦ μισομαρξισμοῦ πρόβαλε ὁ φιλελεύθερος, ἐκεῖνοι πού ἤθελαν *(καί ἤξεραν)* νά παρακολουθήσουν τίς «τάσεις» του δέν ἐπικαλοῦνταν τά πιθανά παιχνίδια τῆς ἱστορίας, ἀλλά τίς δεκάδες καί ἑκατοντάδες δείγματα τῆς ψυχολογίας καί τῆς λογικῆς τοῦ ἡγέτη αὐτοῦ, ἐπικαλοῦνταν τά ἰδιαίτερα ἐκεῖνα γνωρίσματα τῆς φιλολογικῆς του φυσιογνωμίας, πού πρόδιναν ἀντανάκλαση τοῦ μαρξισμοῦ στήν ἀστική φιλολογία[121]. Κι ἄν ὁ σ. Ἀξελρόντ πού καταπιάστηκε νά ἀναλύσει τίς «γενικές ἐπαναστατικές καί προλεταριακές τάσεις τοῦ κινήματός μας» δέ στάθηκε ἱκανός νά παρουσιάσει *τίποτε, μά ἀπολύτως τίποτε* γιά νά ἀποδείξει καί νά καταδείξει ὅτι οἱ τάδε καί τάδε ἐκπρόσωποι τῆς μισητῆς γι' αὐτόν ὀρθόδοξης πτέρυγας τοῦ κόμματος ἔχουν τίς τάδε γνωστές τάσεις, δέν κατάφερε μ' αὐτό τίποτε ἄλλο παρά νά δόσει *ἐπίσημα στόν ἑαυτό του πιστοποιητικό ἀπορίας*. Ὅπως φαίνεται, οἱ δουλειές τοῦ σ. Ἀξελρόντ δέν πᾶνε καθόλου καλά, ἀφοῦ δέν τοῦ μένει τίποτε ἄλλο παρά νά ἐπικαλεῖται ἐνδεχόμενα παιχνίδια τῆς ἱστορίας!

Ἕνα ἄλλο ἐπιχείρημα τοῦ σ. Ἀξελρόντ — τό σχετικό μέ τούς «γιακωβίνους» — εἶναι ἀκόμα πιό διδαχτικό. Ὁ σ. Ἀξελρόντ

δέν άγνοεῖ πιθανόν ὅτι ὁ χωρισμός τῆς σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας σέ ἐπαναστατική καί ὀπορτουνιστική ἔχει δόσει ἀπό καιρό, καί ὄχι μόνο στή Ρωσία, ἀφορμή γιά «ἱστορικούς παραλληλισμούς μέ τήν ἐποχή τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπανάστασης». Ὁ σ. Ἀξελρόντ δέν ἀγνοεῖ πιθανόν ὅτι *οἱ γιρονδίνοι τῆς σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας* καταφεύγουν παντοῦ καί πάντοτε στούς ὅρους «γιακωβινισμός», «μπλανκισμός» κτλ. γιά νά χαρακτηρίσουν τούς ἀντιπάλους τους. Ἄς μή μιμηθοῦμε λοιπόν τόν σ. Ἀξελρόντ στήν ἀληθοφοβία του καί ἄς δοῦμε τά πρακτικά τοῦ συνεδρίου μας: δέν ὑπάρχει ἄραγε σ' αὐτά τά πρακτικά ὑλικό γιά νά ἀναλύσουμε καί νά ἐπαληθεύσουμε τίς τάσεις πού ἐξετάζουμε καί τούς παραλληλισμούς πού ἀναλύουμε;

Πρῶτο παράδειγμα. Ἡ διαμάχη γύρω ἀπό τό πρόγραμμα στό συνέδριο τοῦ κόμματος. Ὁ σ. Ἀκίμοφ («ἀπόλυτα σύμφωνος» μέ τόν σ. Μαρτίνοφ) δηλώνει: «ἡ παράγραφος γιά τήν κατάχτηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας (γιά τή διχτατορία τοῦ προλεταριάτου) ἔχει διατυπωθεῖ, σέ σύγκριση μ' ὅλα τά ἄλλα σοσιαλδημοκρατικά προγράμματα, κατά τρόπο πού μπορεῖ νά ἑρμηνευτεῖ, καί ἔχει πραγματικά ἑρμηνευτεῖ ἀπό τόν Πλεχάνοφ, μέ τήν ἔννοια ὅτι ὁ ρόλος τῆς καθοδηγητικῆς ὀργάνωσης θά ἀπωθήσει σέ δεύτερη μοίρα τήν τάξη πού καθοδηγεῖ καί θά ἀπομονώσει τήν πρώτη ἀπό τή δεύτερη. Συνεπῶς ἡ διατύπωση τῶν πολιτικῶν μας καθηκόντων εἶναι ἴδια κι ἀπαράλλαχτη μέ τή διατύπωση τῆς „Ναρόντναγια βόλια"» (σελ. 124 τῶν πραχτικῶν). Ὁ σ. Πλεχάνοφ καί ἄλλοι ἰσκριστές ἀντικρούουν τόν σ. Ἀκίμοφ καί τόν κατηγοροῦν γιά ὀπορτουνισμό. Δέ βρίσκει ὁ σ. Ἀξελρόντ ὅτι ἡ διαμάχη αὐτή μᾶς δείχνει (στήν πράξη καί ὄχι στά φανταστικά παιχνίδια τῆς ἱστορίας) τόν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στούς *σύγχρονους γιακωβίνους* καί στούς σύγχρονους *γιρονδίνους* μέσα στή σοσιαλδημοκρατία; Μήπως ὁ σ. Ἀξελρόντ μίλησε γιά γιακωβίνους, ἀκριβῶς ἐπειδή βρέθηκε (ἐξαιτίας τῶν λαθῶν πού ἔκανε) στήν παρέα τῶν *γιρονδίνων* τῆς σοσιαλδημοκρατίας;

Δεύτερο παράδειγμα. Ὁ σ. Ποσάντοβσκι ἀνακινεῖ τό ζήτημα τῆς «σοβαρῆς διαφωνίας» πάνω στό «βασικό ζήτημα» τῆς «ἀπόλυτης ἀξίας τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν» (σελ. 169). Μαζί μέ τόν Πλεχάνοφ ἀρνεῖται τήν ἀπόλυτη ἀξία τους. Οἱ ἡγέτες τοῦ «κέντρου» ἤ τοῦ βάλτου (Γεγκόροφ) καί τῶν ἀντιισκριστῶν (Γκόλντμπλατ) ἀντιτίθενται ἀποφασιστικά στήν ἄποψη αὐτή καί κατηγοροῦν τόν Πλεχάνοφ ὅτι «μιμεῖται τήν ἀστική ταχτική» (σελ. 170) — *αὐτή εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἰδέα τοῦ σ. Ἀξελρόντ γιά τούς δε-*

σμούς πού υπάρχουν μεταξύ ορθοδοξίας καί αστικής τάσης, μέ μόνη τή διαφορά ὅτι στήν περίπτωση τοῦ Ἀξελρόντ ἡ ἰδέα αὐτή κρέμεται ξεκάρφωτη στόν ἀέρα, ἐνῶ στήν περίπτωση τοῦ Γκόλντμπλατ συνδέεται μέ ὁρισμένες συζητήσεις. Ρωτᾶμε ἀκόμα μιά φορά: δέ βρίσκει ὁ σ. Ἀξελρόντ ὅτι καί ἡ διαμάχη αὐτή μᾶς δείχνει *ἐξόφθαλμα*, στό κομματικό μας συνέδριο, τόν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στούς γιακωβίνους καί στούς γιρονδίνους τῆς σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας; Μήπως γι' αὐτό φωνάζει ὁ σ. Ἀξελρόντ ἐνάντια στούς γιακωβίνους, ἐπειδή βρέθηκε στήν παρέα τῶν γιρονδίνων;

Τρίτο παράδειγμα. Οἱ διαμάχες γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ. Ποιός ὑπερασπίζει τίς «*προλεταριακές τάσεις μέσα στό κίνημά μας*»; Ποιός τονίζει ὅτι ὁ ἐργάτης δέ φοβᾶται τήν ὀργάνωση, ὅτι ὁ προλετάριος δέ συμπαθεῖ τήν ἀναρχία, ὅτι ἐκτιμᾶ τήν προτροπή: «ὀργανωθεῖτε!»; Ποιός μᾶς κάνει προσεχτικούς ἀπέναντι στήν ἀστική διανόηση πού εἶναι πέρα γιά πέρα διαποτισμένη ἀπό ὀπορτουνισμό; *Οἱ γιακωβίνοι τῆς σοσιαλδημοκρατίας*. Καί ποιός προσπαθεῖ νά μπάσει λαθραῖα στό κόμμα τή ριζοσπαστική διανόηση; Ποιός νοιάζεται γιά τούς καθηγητές, τά γυμνασιόπαιδα, γιά τά μεμονωμένα ἄτομα, γιά τή ριζοσπαστική νεολαία; *Ὁ γιρονδίνος Ἀξελρόντ μαζί μέ τόν γιρονδίνο Λίμπερ*.

Πολύ ἀδέξια ὑπερασπίζει τόν ἑαυτό του ὁ σ. Ἀξελρόντ ἀπό τήν «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό», πού κυκλοφοροῦσε ἀπροκάλυπτα στό κομματικό μας συνέδριο ἐνάντια στήν πλειοψηφία τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς»! Ὁ τρόπος πού ὑπερασπίζει τόν ἑαυτό του — ἐπαναλαβαίνοντας τό χιλιοειπωμένο μπερνσταϊνικό τροπάρι γιά γιακωβινισμό, μπλανκισμό καί τά λοιπά — ἐπιβεβαιώνει ἁπλῶς τήν κατηγορία! Φωνάζει γιά ἀπειλή ἀπομέρους τῆς ριζοσπαστικῆς διανόησης γιά νά καλύψει μέ τό θόρυβο τούς λόγους του στό κομματικό συνέδριο, πού ἀποπνέουν ἔγνοια γι' αὐτή τή διανόηση.

Τά «τρομερά αὐτά λόγια» — γιακωβινισμός κτλ. — δέν ἐκφράζουν ἀπολύτως τίποτε ἄλλο ἀπό *ὀπορτουνισμό*. Γιακωβίνος συνδεμένος ἀδιάρρηχτα μέ τήν *ὀργάνωση* τοῦ προλεταριάτου, ἑνός προλεταριάτου *πού ἔχει ἀποχτήσει συνείδηση* τῶν ταξικῶν του συμφερόντων, αὐτό εἶναι ἀκριβῶς ὁ *ἐπαναστάτης σοσιαλδημοκράτης*. Γιρονδίνος πού νοσταλγεῖ καθηγητές καί γυμνασιόπαιδα, πού φοβᾶται τή διχτατορία τοῦ προλεταριάτου καί ἀναστενάζει γιά τήν ἀπόλυτη ἀξία τῶν δημοκρατικῶν διεκδικήσεων, αὐτό εἶναι ἀκριβῶς ὁ *ὀπορτουνιστής*. Μόνο οἱ ὀπορτου-

νιστές μποροῦν νά βλέπουν τόν κίνδυνο στίς συνωμοτικές όργανώσεις σήμερα πού ή ίδέα γιά στένεμα τῆς πολιτικῆς πάλης ὥς τή συνωμοσία ἔχει ἀποκρουσθεῖ καί ἀνατραπεῖ χιλιάδες φορές ἀπό τά ἔντυπά μας, ἔχει ἀνασκευασθεῖ καί παραμεριστεῖ ἐδῶ καί πολύ καιρό ἀπό τήν πραγματικότητα τῆς ζωῆς, σήμερα πού ἡ κεφαλαιώδης σημασία τῆς μαζικῆς πολιτικῆς ζύμωσης ἔχει διευκρινισθεῖ καί ἀναμασηθεῖ μέχρι ἀηδίας. Ἡ πραγματική βάση τοῦ φόβου ἀπέναντι στό συνωμοτισμό, στόν μπλανκισμό δέν εἶναι ἕνα κάποιο γνώρισμα πού ἐκδηλώθηκε μέσα στό πραχτικό κίνημα (ὅπως ἀπό καιρό προσπαθοῦν τοῦ κάκου ν' ἀποδείξουν ὁ Μπέρνσταϊν καί Σία), μά ἡ γιρονδίνικη δειλία τοῦ ἀστοῦ διανοούμενου, πού ἡ ψυχοσύνθεσή του ξεπετιέται τόσο συχνά μέσα στούς σύγχρονους σοσιαλδημοκράτες. Δέν ὑπάρχει τίποτε πιό κωμικό ἀπό τίς ἔντονες αὐτές προσπάθειες τῆς νέας «Ἴσκρα» νά πεῖ *κάτι καινούργιο* σάν προειδοποίηση (πράγμα πού ἔχει εἰπωθεῖ ἑκατοντάδες φορές στόν καιρό του) κατά τῆς ταχτικῆς τῶν γάλλων ἐπαναστατῶν-συνωμοτῶν τοῦ 1840–1850 καί 1860–1870 (φύλλο ἀρ. 62, κύριο ἄρθρο)[122]. Σέ ἑπόμενο φύλλο τῆς «Ἴσκρα» οἱ γιρονδίνοι τῆς σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας ἴσως νά μᾶς ὑποδείξουν μιά τέτοια ὁμάδα γάλλων συνωμοτῶν τοῦ 1840–1850, γιά τήν ὁποία ἡ σημασία τῆς πολιτικῆς ζύμωσης μέσα στίς ἐργατικές μάζες, ἡ σημασία τῶν ἐργατικῶν ἐφημερίδων, σάν βασικοῦ μέσου ἐπίδρασης τοῦ κόμματος πάνω στήν τάξη, ν' ἀποτελεῖ ἕνα ἀλφάβητο πού ἔχει μελετηθεῖ καί ἀφομοιωθεῖ ἀπό πολύ καιρό.

Ὡστόσο ἡ τάση τῆς νέας «Ἴσκρα» νά ἐπαναλαβαίνει κοινοτοπίες καί νά ἀναμασᾶ στοιχειώδικες ἀλήθειες, κάνοντας ὅτι λέει κάτι τό καινούργιο, δέν εἶναι καθόλου κάτι τό τυχαῖο, ἀλλά ἡ ἀναπόφευχτη συνέπεια τῆς κατάστασης στήν ὁποία περιῆλθαν ὁ Ἀξελρόντ καί ὁ Μάρτοφ πού βρέθηκαν στήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματός μας. Μιά κατάσταση ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις. Εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἐπαναλαβαίνουν ὀπορτουνιστικές φράσεις, εἶναι ὑποχρεωμένοι *νά γυρίζουν πρός τά πίσω* καί νά προσπαθοῦν νά βροῦν στό *μακρινό παρελθόν* μιά κάποια δικαίωση τῆς θέσης τους, πού δέν μπορεῖ νά ὑποστηριχθεῖ ἀπό τήν ἄποψη τῆς συνεδριακῆς πάλης καί τῶν ἀποχρώσεων ἤ διαιρέσεων τοῦ κόμματος πού διαμορφώθηκαν στό συνέδριο. Στίς βαθυστόχαστες παρατηρήσεις τοῦ Ἀκίμοφ σχετικά μέ τόν γιακωβινισμό καί τόν μπλανκισμό, ὁ σ. Ἀξελρόντ προσθέτει τίς κλάψες τοῦ Ἀκίμοφ ὅτι ὄχι μόνο οἱ «οἰκονομιστές», μά καί οἱ «πολιτικοί» ἦταν «μονόπλευροι», ἐνθουσιάζονταν ὑπερ-

βολικά κτλ. κτλ. Διαβάζοντας τούς μεγαλόστομους συλλογισμούς πάνω στό θέμα αὐτό στή νέα «Ἴσκρα» πού ἔχει τήν ξιπασμένη ἀξίωση ὅτι στέκει πάνω ἀπ' ὅλες αὐτές τίς μονομέρειες καί τούς ἐνθουσιασμούς, ἀναρωτιέσαι μέ ἀπορία: τίνος τήν προσωπογραφία ζωγραφίζουν; ποῦ ἀκοῦν παρόμοιες συζητήσεις;[123] Μά ποιός δέν ξέρει ὅτι ὁ χωρισμός τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν σέ οἰκονομιστές καί πολιτικούς ἔχει ἀπό καιρό πιά φάει τά ψωμιά του; Ξεφυλλίστε τήν «Ἴσκρα» τῶν τελευταίων ἑνός–δυό χρόνων πρίν ἀπό τό συνέδριο τοῦ κόμματος καί θά δεῖτε ὅτι ἡ πάλη ἐνάντια στόν «οἰκονομισμό» καλμάρει καί σταματάει πιά τελείως ἀπό τό 1902, θά δεῖτε λχ. ὅτι τόν Ἰούλη τοῦ 1903 (φύλ. ἀρ. 43) γιά τήν «ἐποχή τοῦ οἰκονομισμοῦ» μιλᾶνε σάν γιά ἐποχή «ὁριστικά ξεπερασμένη», ὁ οἰκονομισμός θεωρεῖται «ὁριστικὰ θαμμένος» καί ἡ ἀπασχόληση τῶν πολιτικῶν μέ τόν οἰκονομισμό ἕνας ὁλοφάνερος ἀταβισμός. Γιατί τότε ἡ συνταχτική ἐπιτροπή τῆς νέας «Ἴσκρα» ξαναγυρίζει σ' αὐτόν τόν ὁριστικὰ θαμμένο χωρισμό; Μήπως στό συνέδριο παλαίβαμε μέ τούς Ἀκίμοφ γιά τά λάθη πού ἔκαναν πρίν ἀπό δυό χρόνια στό «Ραμπότσεγε Ντιέλο»; Ἄν τό κάναμε αὐτό θά ἤμασταν ἠλίθιοι μέ πατέντα. Ὁ καθένας ὅμως ξέρει ὅτι δέν τό κάναμε αὐτό, ὅτι στό συνέδριο δέν πολεμήσαμε τούς Ἀκίμοφ γιά τά παλιά τους ὁριστικῶς θαμμένα λάθη τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο», μά γιά τά *καινούργια λάθη* πού ἔκαναν στούς συλλογισμούς τους καί κατά τίς ψηφοφορίες τους στό συνέδριο. Ἀπό τίς θέσεις τους στό συνέδριο καί ὄχι ἀπό τίς θέσεις τους στό «Ραμπότσεγε Ντιέλο» κρίναμε ποιά λάθη ἔχουν πραγματικά ξεπεραστεῖ καί ποιά ζοῦν ἀκόμα καί κάνουν ἀπαραίτητη τή διαμάχη. Τόν καιρό τοῦ συνεδρίου δέν ὑπῆρχε πιά ὁ παλιός χωρισμός σέ οἰκονομιστές καί πολιτικούς, ἐξακολουθοῦσαν ὅμως νά ὑπάρχουν ἀκόμα πολυποίκιλες ὀπορτουνιστικές τάσεις πού ἐκδηλώθηκαν στίς συζητήσεις καί στίς ψηφοφορίες πάνω σέ μιά σειρά ζητήματα καί ὁδήγησαν τελικά στό νέο χωρισμό τοῦ κόμματος σέ «πλειοψηφία» καί «μειοψηφία». Ὅλη ἡ οὐσία τοῦ ζητήματος βρίσκεται στό ὅτι ἡ νέα συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» ἐπιδιώκει, γιά εὐνόητους λόγους, νά συγκαλύψει τή σύνδεση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό νέο αὐτό χωρισμό καί στό *σύγχρονο* ὀπορτουνισμό μέσα στό κόμμά μας, καί γι' αὐτό εἶναι ἀναγκασμένη νά βαδίζει πρός τά πίσω, ἀπό τό νέο χωρισμό στόν παλιό. Ἡ ἀνικανότητά της νά ἐξηγήσει τήν πολιτική προέλευση τοῦ καινούργιου χωρισμοῦ (ἤ ἡ ἐπιθυμία της, ἐνονόματι τῆς ὑποχωρη-

τικότητας, νά ρίξει πέπλο * σ' αὐτή τήν προέλευση) τήν ἀναγκάζει νά ἀναμασᾶ τόν ἀπό καιρό ξεπερασμένο παλιό χωρισμό. Εἶναι πασίγνωστο ὅτι στή βάση τοῦ νέου χωρισμοῦ βρίσκεται ἡ διαφωνία πάνω στά *ὀργανωτικά* ζητήματα, πού ἄρχισε μέ τή διαμάχη γύρω ἀπό τίς ὀργανωτικές ἀρχές (ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ) καί τέλειωσε μέ «δράση» ἀντάξια γιά ἀναρχικούς. Στή βάση τοῦ παλιοῦ χωρισμοῦ σέ οἰκονομιστές καί πολιτικούς βρισκόταν κυρίως ἡ διαφωνία πάνω στά ζητήματα *ταχτικῆς*.

Ἡ νέα «Ἴσκρα» τήν ὑποχώρηση αὐτή ἀπό τά πιό πολύπλοκα, πραγματικά ἐπίκαιρα καί φλέγοντα ζητήματα τῆς κομματικῆς ζωῆς πρός ζητήματα πού ἀπό καιρό πιά ἔχουν λυθεῖ καί τώρα ξεθάβονται τεχνητά, προσπαθεῖ νά τή δικαιολογήσει μέ μιά διασκεδαστική βαθύνοια πού δέν μποροῦμε νά τήν ὀνομάσουμε ἀλλιῶς παρά χβοστισμό. Ὕστερα ἀπό τήν καλή ἀρχή πού ἔκανε ὁ σ. Ἀξελρόντ, ἀπ' ὅλα τά γραφόμενα τῆς νέας «Ἴσκρα» περνάει σάν κόκκινο νῆμα ἡ βαθιά «σκέψη» ὅτι τό περιεχόμενο εἶναι σπουδαιότερο ἀπό τή μορφή, τό πρόγραμμα καί ἡ ταχτική σπουδαιότερα ἀπό τήν ὀργάνωση, ὅτι «ἡ ζωτικότητα τῆς ὀργάνωσης εἶναι εὐθέως ἀνάλογη πρός τόν ὄγκο καί τή σημασία τοῦ περιεχόμενου ἐκείνου πού ἡ ὀργάνωση θά φέρει στό κίνημα», ὅτι ὁ συγκεντρωτισμός δέν εἶναι «κάτι τό ἀφ' ἑαυτοῦ οὐσιῶδες καί αὐτοτελές», δέν εἶναι «πανσωτήριο φυλαχτό» κτλ. κτλ. Βαθιές, μεγάλες ἀλήθειες! Τό πρόγραμμα εἶναι πραγματικά σπουδαιότερο ἀπό τήν ταχτική καί ἡ ταχτική σπουδαιότερη ἀπό τήν ὀργάνωση. Τό ἀλφάβητο εἶναι σπουδαιότερο ἀπό τό ἐτυμολογικό καί τό ἐτυμολογικό σπουδαιότερο ἀπό τό συνταχτικό. Τί νά ποῦμε ὅμως γιά ἀνθρώπους πού, ἀφοῦ κόπηκαν στίς ἐξετάσεις τοῦ συνταχτικοῦ, κάνουν τό σπουδαῖο καί κοκορεύονται πού ἔμει-

* Βλ. τό ἄρθρο τοῦ Πλεχάνοφ γιά τόν «οἰκονομισμό» στό φύλ. ἀρ. 53 τῆς «Ἴσκρα». Στόν ὑπότιτλο τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ παρεισέφρησε, ὅπως φαίνεται, ἕνα μικρό τυπογραφικό λάθος. Ἀντί: «φωναχτές σκέψεις ἀπ' ἀφορμή τό δεύτερο συνέδριο τοῦ κόμματος», εἶναι δλοφάνερο ὅτι πρέπει νά διαβαστεῖ: «ἀπ' ἀφορμή τό συνέδριο τοῦ *συνδέσμου*» ἤ ἴσως «ἀπ' ἀφορμή τήν *πρόσληψη*». Ὅσο, κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθῆκες, εἶναι ἀνεκτή ἡ ὑποχωρητικότητα ἀπέναντι σέ προσωπικές ἀξιώσεις, ἄλλο τόσο εἶναι ἀπαράδεχτη (ἀπό κομματική καί ὄχι ἀπό μικροαστική ἄποψη) ἡ σύγχυση στά ζητήματα πού συγκινοῦν τό κόμμα, ἡ ὑποκατάσταση τοῦ νέου λάθους τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Ἀξελρόντ, — πού ἄρχισαν νά κάνουν στροφή ἀπό τήν ὀρθοδοξία πρός τόν ὀπορτουνισμό, — μέ τό παλιό λάθος (πού κανένας ἄλλος ἐκτός ἀπό τήν «Ἴσκρα» δέν τό ἀναφέρει πιά τώρα) τῶν Μαρτίνοφ καί τῶν Ἀκίμοφ πού σέ πολλά ζητήματα τοῦ προγράμματος καί τῆς ταχτικῆς εἶναι ἴσως τώρα ἕτοιμοι νά κάνουν στροφή ἀπό τόν ὀπορτουνισμό πρός τήν ὀρθοδοξία.

ναν γιά δεύτερο χρόνο στήν ἴδια τάξη; Ὁ σ. Ἀξελρόντ σχετικά μέ τίς ὀργανωτικές ἀρχές σκεφτόταν σάν ὀπορτουνιστής (ἄρθρο 1) καί δροῦσε μέσα στήν ὀργάνωση σάν ἀναρχικός (συνέδριο τοῦ Συνδέσμου), — καί τώρα βαθαίνει τή σοσιαλδημοκρατία: ὅσα δέ φτάνει ἡ ἀλεπού τά κάνει κρεμαστάρια! Πραγματικά τί εἶναι ὀργάνωση; Δέν εἶναι δά τίποτε περισσότερο ἀπό μορφή. Τί εἶναι συγκεντρωτισμός; Δέν εἶναι δά καί φυλαχτό. Τί εἶναι συνταχτικό; Ἀναμφισβήτητα κάτι λιγότερο σπουδαῖο ἀπό τό ἐτυμολογικό, εἶναι ἁπλῶς μορφή συναρμολόγησης τῶν στοιχείων τοῦ ἐτυμολογικοῦ... «Δέ συμφωνεῖ μαζί μας ὁ σ. Ἀλεξάντροφ, — ρωτάει θριαμβευτικά ἡ νέα σύνταξη τῆς «Ἴσκρα»,— ἄν ποῦμε ὅτι τό συνέδριο μέ τήν κατάρτιση ἑνός προγράμματος συντέλεσε στή συγκέντρωση τῆς κομματικῆς δουλειᾶς πολύ περισσότερο παρά μέ τήν ψήφιση τοῦ καταστατικοῦ, ὅσο τέλειο κι ἄν μᾶς φαίνεται τό καταστατικό αὐτό;» (φύλλο 56, παράρτημα). Πρέπει νά ἐλπίζουμε ὅτι τό κλασικό αὐτό ἀπόφθεγμα θά ἀποχτήσει φήμη ἱστορική, ὄχι λιγότερο πλατιά οὔτε λιγότερο σταθερή ἀπό τήν περίφημη φράση τοῦ σ. Κριτσέβσκι ὅτι ἡ σοσιαλδημοκρατία, ὅπως καί ἡ ἀνθρωπότητα, βάζει πάντα μπροστά της πραγματοποιήσιμα καθήκοντα. Ἡ βαθιά αὐτή σκέψη τῆς νέας «Ἴσκρα» εἶναι τοῦ ἰδίου ἀκριβῶς φυράματος. Γιατί κορόιδευαν τή φράση τοῦ σ. Κριτσέβσκι; Ἐπειδή μέ μιά κοινοτοπία πού ἤθελε νά τήν παρουσιάσει σάν φιλοσοφία, προσπαθοῦσε νά δικαιολογήσει τό λάθος ὁρισμένης μερίδας σοσιαλδημοκρατῶν στά ζητήματα ταχτικῆς, νά δικαιολογήσει τήν ἀνικανότητά τους νά τοποθετοῦν σωστά τά πολιτικά ζητήματα. Μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο ἡ νέα «Ἴσκρα» προσπαθεῖ νά δικαιολογήσει τό λάθος ὁρισμένης μερίδας σοσιαλδημοκρατῶν στά ὀργανωτικά ζητήματα, νά δικαιολογήσει τή διανοουμενίστικη ἀστάθεια ὁρισμένων συντρόφων, πού τούς ὁδήγησε ὥς τήν ἀναρχική φρασεολογία, — νά τά δικαιολογήσει μέ τήν κοινοτοπία ὅτι τό πρόγραμμα εἶναι σπουδαιότερο ἀπό τό καταστατικό, ὅτι τά προγραμματικά ζητήματα εἶναι σπουδαιότερα ἀπό τά ὀργανωτικά! Τί εἶναι αὐτό, ἄν ὄχι χβοστισμός; Καί τί ἄλλο σημαίνει παρά νά κοκορεύεσαι πού ἔμεινες δυό χρόνια στήν ἴδια τάξη;

Ἡ ἀποδοχή τοῦ προγράμματος συντελεῖ στή συγκεντροποίηση τῆς δουλειᾶς περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἡ ἀποδοχή τοῦ καταστατικοῦ. Πόσο ἡ κοινοτοπία αὐτή, πού τήν παρουσιάζουν σάν φιλοσοφία, μυρίζει πνεῦμα ριζοσπάστη διανοούμενου πού βρίσκεται πολύ πιό κοντά στήν ἀστική παρακμή παρά στό σοσιαλδημοκρατισμό! Γιατί ἡ λέξη συγκεντροποίηση στήν περίφη-

μη αὐτή φράση χρησιμοποιεῖται μέ νόημα ἐντελῶς *συμβολικό*. Ἄν οἱ συντάχτες τῆς φράσης αὐτῆς δέν ξέρουν ἤ δέ θέλουν νά σκεφτοῦν, ἄς θυμηθοῦν τουλάχιστον τό ἁπλό γεγονός ὅτι ἡ ἀποδοχή τοῦ προγράμματος μαζί μέ τούς μπουντιστές ὄχι μόνο δέν ὁδήγησε στή συγκεντροποίηση τῆς κοινῆς δουλειᾶς μας, ἀλλά καί δέ μᾶς προφύλαξε ἀπό τή διάσπαση. Ἡ ἑνότητα στά ζητήματα τοῦ προγράμματος καί τῆς ταχτικῆς εἶναι ἀπαραίτητος, ὄχι ὅμως καί ἐπαρκής ὅρος γιά τήν ἑνότητα τοῦ κόμματος, γιά τή συγκεντροποίηση τῆς κομματικῆς δουλειᾶς (θεέ μου καί κύριε! τί στοιχειώδη πράγματα εἶσαι ἀναγκασμένος νά κάνεις λιανά σήμερα πού ὅλες οἱ ἔννοιες ἔχουν μπερδευτεῖ!). Ἡ συγκεντροποίηση τῆς κομματικῆς δουλειᾶς ἀπαιτεῖ ἐπιπλέον ἑνότητα ὀργάνωσης ἡ ὁποία, γιά ἕνα κόμμα πού ξεπέρασε κάπως τά πλαίσια τοῦ οἰκογενειακοῦ στενοῦ ὁμίλου, εἶναι ἀκατανόητη χωρίς ἐπίσημο καταστατικό, χωρίς τήν ὑποταγή τῆς μειοψηφίας στήν πλειοψηφία, τοῦ μέρους στό σύνολο. Ὅσο δέν εἴχαμε ἑνότητα στά βασικά ζητήματα προγράμματος καί ταχτικῆς, λέγαμε ὀρθά κοφτά ὅτι ζοῦμε σέ ἐποχή διασπορᾶς καί πνεύματος στενῶν ὁμίλων· διακηρύχναμε ὀρθά κοφτά ὅτι πρίν ἑνωθοῦμε πρέπει νά χαράξουμε μεταξύ μας διαχωριστική γραμμή· δέ θίγαμε κάν τό ζήτημα τῶν μορφῶν κοινῆς ὀργάνωσης, ἀλλά συζητούσαμε ἀποκλειστικά γιά τά νέα (τότε ἦταν πραγματικά νέα) προβλήματα, πῶς θά καταπολεμήσουμε τόν ὀπορτουνισμό στά ζητήματα τοῦ προγράμματος καί τῆς ταχτικῆς. Σήμερα ἡ πάλη αὐτή, κατά γενική ὁμολογία, ἔχει πιά ἐξασφαλίσει ἀρκετή ἑνότητα πού διατυπώνεται στό πρόγραμμα τοῦ κόμματος καί στίς κομματικές ἀποφάσεις ταχτικῆς· τώρα πρέπει νά κάνουμε τό ἑπόμενο βῆμα, τό ὁποῖο καί κάναμε ὕστερα ἀπό κοινή συμφωνία: ἐπεξεργαστήκαμε τίς *μορφές* τῆς ἑνιαίας ὀργάνωσης πού συγχώνευε ὅλους τούς στενούς ὁμίλους σ' ἕνα ἑνιαῖο σύνολο. Τώρα μᾶς τράβηξαν πρός τά πίσω καί κατέστρεψαν τίς μισές ἀπό τίς μορφές αὐτές, μᾶς τράβηξαν πρός τήν ἀναρχική συμπεριφορά, πρός τήν ἀναρχική λογοκοπία, πρός τήν παλινόρθωση τοῦ στενοῦ ὁμίλου στή θέση τῆς κομματικῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς καί τώρα δικαιολογοῦν αὐτό τό βῆμα πρός τά πίσω, λέγοντας ὅτι τό ἀλφάβητο συντελεῖ περισσότερο στό νά ἐκφράζεται κανείς γραμματικά σωστά, παρά ἡ γνώση τοῦ συνταχτικοῦ.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ χβοστισμοῦ πού ἄνθιζε πρίν ἀπό τρία χρόνια στά ζητήματα ταχτικῆς, ἀνασταίνεται σήμερα μέ τήν ἐφαρμογή της στά ζητήματα ὀργάνωσης. Πάρτε τόν παρακάτω συλλογισμό τῆς νέας συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. «Ἡ μαχητική σοσιαλ-

δημοκρατική κατεύθυνση μέσα στό κόμμα, — λέει ὁ σ. Ἀλεξάντροφ, — πρέπει νά ἐφαρμόζεται ὄχι μόνο μέ τήν ἰδεολογική πάλη, ἀλλά καί μέ ὁρισμένες μορφές ὀργάνωσης». Καί στό σημεῖο αὐτό ἡ συνταχτική ἐπιτροπή μᾶς κάνει μάθημα: «Δέν εἶναι ἄσχημη αὐτή ἡ παράθεση τῆς ἰδεολογικῆς πάλης μέ τίς μορφές ὀργάνωσης. Ἡ ἰδεολογική πάλη εἶναι προτσές, ἐνῶ οἱ μορφές ὀργάνωσης εἶναι μόνο... μορφές» (μά τό θεό, ἔτσι ἀκριβῶς ἔχει δημοσιευθεῖ στό φύλλο ἀρ. 56, παράρτημα, σελ. 4, στό κάτω μέρος τῆς 1ης στήλης!) «προορισμένες νά περιβάλλουν ἕνα ρευστό, ἀναπτυσσόμενο περιεχόμενο—τήν ἀναπτυσσόμενη πραχτική δουλειά τοῦ κόμματος». Αὐτό πιά εἶναι πέρα γιά πέρα στό πνεῦμα τοῦ ἀνέκδοτου πού λέει ὅτι τό βλῆμα εἶναι βλῆμα καί ἡ βόμβα εἶναι βόμβα. Ἡ ἰδεολογική πάλη εἶναι προτσές, ἐνῶ οἱ μορφές ὀργάνωσης εἶναι μόνο μορφές πού περιβάλλουν τό περιεχόμενο! Τό ζήτημα εἶναι ἄν ἡ ἰδεολογική μας πάλη θά περιβληθεῖ μέ μορφές *ἀνώτερου* τύπου, μέ μορφές κομματικῆς ὀργάνωσης, ὑποχρεωτικῆς γιά ὅλους, ἤ μέ τίς μορφές τῆς παλιᾶς διασπορᾶς καί τοῦ παλιοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων. Μᾶς τράβηξαν πρός τά πίσω ἀπό ὑψηλότερες μορφές σέ πιό πρωτόγονες καί τό δικαιολογοῦν αὐτό, λέγοντας ὅτι ἡ ἰδεολογική πάλη εἶναι προτσές, ἐνῶ οἱ μορφές εἶναι μόνο μορφές. Ἴδια κι ἀπαράλλαχτα ὅπως τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ σύντροφος Κριτσέβσκι μᾶς τραβοῦσε πρός τά πίσω ἀπό τήν ταχτική-σχέδιο πρός τήν ταχτική-προτσές.

Πάρτε τίς πομπώδικες αὐτές φράσεις τῆς νέας «Ἴσκρα» γιά τήν «αὐτοδιαπαιδαγώγηση τοῦ προλεταριάτου», πού στρέφονται ἐνάντια σ᾽ ἐκείνους πού εἶναι τάχα ἱκανοί ἐξαιτίας τῆς μορφῆς νά μή προσέξουν τό περιεχόμενο (φύλ. ἀρ. 58, κύριο ἄρθρο). Μήπως αὐτό δέν εἶναι ὑπ᾽ ἀριθ. 2 ἀκιμοφισμός; Ὁ ὑπ᾽ ἀριθ. 1 ἀκιμοφισμός δικαιολογοῦσε τήν καθυστέρηση μιᾶς μερίδας τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς διανόησης στό θέμα τῆς τοποθέτησης τῶν ζητημάτων ταχτικῆς, ἐπικαλούμενος τό «βαθύτερο» περιεχόμενο τοῦ «προλεταριακοῦ ἀγώνα» καί τήν αὐτοδιαπαιδαγώγηση τοῦ προλεταριάτου. Ὁ ὑπ᾽ ἀριθ. 2 ἀκιμοφισμός δικαιολογεῖ τήν καθυστέρηση μιᾶς μερίδας τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς διανόησης στό θέμα τῆς θεωρίας καί τῆς πραχτικῆς δράσης στά ὀργανωτικά ζητήματα, μέ ἐξίσου βαθυστόχαστους ἰσχυρισμούς ὅτι ἡ ὀργάνωση εἶναι μόνο μορφή καί ὅλη ἡ οὐσία βρίσκεται στήν αὐτοδιαπαιδαγώγηση τοῦ προλεταριάτου. Τό προλεταριάτο δέ φοβᾶται τήν ὀργάνωση καί τήν πειθαρχία, κύριοι, πού τόσο πολύ γνοιάζεστε γιά τόν μικρότερο ἀδελφό! Τό προλετα-

ριάτο δέν πρόκειται νά πολυγνοιαστεῖ ὥστε οἱ κ. κ. καθηγητές καί τά γυμνασιόπαιδα πού δέ θέλουν νά μποῦν σέ ὀργάνωση, νά θεωροῦνται μέλη τοῦ κόμματος ἐπειδή θά δουλέψουν κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο μιᾶς ὀργάνωσης. Τό προλεταριάτο ἀπ' ὅλη τή ζωή του διαπαιδαγωγεῖται στήν ὀργάνωση πολύ ριζικότερα ἀπ' ὅ,τι πολλοί διανοουμενίσκοι. Τό προλεταριάτο ἐκεῖνο πού ἔχει κάπως ἀφομοιώσει τό πρόγραμμά μας καί τήν ταχτική μας, δέ θ' ἀρχίσει νά δικαιολογεῖ τήν ὀργανωτική καθυστέρηση μέ τόν ἰσχυρισμό ὅτι ἡ μορφή εἶναι λιγότερο σπουδαία ἀπό τό περιεχόμενο. Ἡ *αὐτοδιαπαιδαγώγηση* στό πνεῦμα τῆς ὀργάνωσης καί τῆς πειθαρχίας, στό πνεῦμα τῆς ἐχθρότητας καί τῆς περιφρόνησης πρός τήν ἀναρχική λογοκοπία δέ λείπει ἀπό τό προλεταριάτο, μά ἀπό *μερικούς διανοούμενους* τοῦ κόμματός μας. Ὅταν οἱ ὑπ' ἀριθ. 2 Ἀκίμοφ λένε ὅτι τό προλεταριάτο δέν εἶναι ὥριμο γιά ὀργάνωση, τό συκοφαντοῦν ὅπως ἀκριβῶς τό συκοφαντοῦσαν οἱ ὑπ' ἀριθ. 1 Ἀκίμοφ, ὅταν ἔλεγαν ὅτι τό προλεταριάτο δέν εἶναι ὥριμο γιά πολιτική πάλη. Ὁ προλετάριος πού ἔγινε συνειδητός σοσιαλδημοκράτης κι ἔνιωσε τόν ἑαυτό του μέλος τοῦ κόμματος, θ' ἀποκρούσει τό χβοστισμό στά ὀργανωτικά ζητήματα μέ τήν ἴδια περιφρόνηση πού ἀπέκρουσε τό χβοστισμό στά ζητήματα ταχτικῆς.

Πάρτε τέλος τή βαθυστόχαστη σκέψη τοῦ «Πράκτικ» τῆς νέας «Ἴσκρα». «Σωστά ἐννοούμενη ἡ ἰδέα μιᾶς „μαχητικῆς" συγκεντρωτικῆς ὀργάνωσης, — λέει, — ὀργάνωσης πού συνενώνει καί συγκεντρώνει τή *δράση*» (ὑπογράμμιση πού βαθαίνει τό ζήτημα) «τῶν ἐπαναστατῶν, μετατρέπεται φυσιολογικά σέ ζωή μόνο ὅταν *ὑπάρχει* αὐτή ἡ δράση» (καί καινούργιο καί ἔξυπνο)· «ἡ ἴδια ἡ ὀργάνωση σάν μορφή» (ἀκοῦστε, ἀκοῦστε!) «μπορεῖ νά ἀναπτύσσεται μόνο *ταυτόχρονα*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα, ὅπως καί παντοῦ σ' ὅλο αὐτό τό ἀπόσπασμα) «μέ τήν ἄνοδο τῆς ἐπαναστατικῆς δουλειᾶς πού ἀποτελεῖ τό περιεχόμενό της» (φύλλο 57). Αὐτό δέ θυμίζει ξανά καί ξανά τόν ἥρωα τοῦ λαϊκοῦ παραμυθιοῦ πού βλέποντας μιά κηδεία φώναξε: «πέντε-δέκα τήν ἡμέρα κι ἑκατό τήν ἑβδομάδα»; Ἀσφαλῶς στό κόμμα μας δέ θά βρεθεῖ οὔτε ἕνας πραχτικός (χωρίς εἰσαγωγικά) πού νά μή καταλαβαίνει πώς ἴσα ἴσα ἡ μορφή τῆς δράσης μας (δηλ. ἡ ὀργάνωση) ἀπό πολύ καιρό μένει πίσω, ἀπελπιστικά πίσω ἀπό τό περιεχόμενο καί ὅτι μόνο χαζογιάννηδες τοῦ κόμματος θά μποροῦσαν νά φωνάζουν σέ βραδυποροῦντες: πάρτε βῆμα! μή προσπερνᾶτε! Δοκιμάστε νά συγκρίνετε τό κόμμα μας λχ. ἔστω καί μέ τήν Μπούντ. Δέ χωράει ἡ παρα-

μικρή ἀμφιβολία, ὅτι τό *περιεχόμενο* * τῆς δουλειᾶς τοῦ κόμματός μας εἶναι ἀσύγκριτα πιό πλούσιο, πιό ποικιλόπλευρο, πιό πλατύ καί πιό βαθύ ἀπ' ὅ,τι τῆς Μπούντ. Εἶναι πιό μεγάλη ἡ θεωρητική εὐρύτητα, πιό ἀναπτυγμένο τό πρόγραμμα, πιό πλατιά καί πιό βαθιά ἡ ἐπίδραση στίς ἐργατικές μάζες (καί ὄχι μόνο στούς ὀργανωμένους βιοτέχνες), πιό πολύπλευρη ἡ προπαγάνδα καί ἡ ζύμωση, πιό ζωντανός ὁ παλμός τῆς πολιτικῆς δουλειᾶς στούς πρωτοπόρους καί στούς ἁπλούς ἀγωνιστές, πιό μεγαλειώδικα τά *λαϊκά* κινήματα κατά τίς διαδηλώσεις καί τίς γενικές ἀπεργίες, πιό ἐνεργητική ἡ δράση μέσα στά μή προλεταριακά στρώματα. Ἡ «μορφή» ὅμως; Ἡ «μορφή» τῆς δουλειᾶς μας ἔμεινε πίσω σέ σύγκριση μέ τή μορφή τῆς δουλειᾶς τῆς Μπούντ, ἔμεινε ἀπαράδεχτα πίσω, σέ σημεῖο πού κάνει τόν καθένα πού δέν κοιτάει τή δουλειά τοῦ κόμματός του «σκαλίζοντας τή μύτη του», νά στενοχωριέται καί νά κοκκινίζει ἀπό ντροπή. Ἡ καθυστέρηση στήν ὀργάνωση τῆς δουλειᾶς σέ σύγκριση μέ τό περιεχόμενό της εἶναι τό ἀδύνατό μας σημεῖο καί ἦταν τό ἀδύνατο σημεῖο πολύ πρίν ἀπό τό συνέδριο, πολύ πρίν συγκροτηθεῖ ἡ ΟΕ. Τό γεγονός ὅτι ἡ μορφή δέν εἶναι γερή καί ἀναπτυγμένη, δέ μᾶς δίνει τή δυνατότητα νά κάνουμε παραπέρα σοβαρά βήματα στήν ἀνάπτυξη τοῦ περιεχόμενου, προκαλεῖ ἐπαίσχυντη στασιμότητα, ὁδηγεῖ σέ διασπάθιση δυνάμεων, σέ ἀναντιστοιχία λόγων καί ἔργων. Ὅλοι ἔχουμε καταστενοχωρεθεῖ γι' αὐτή τήν ἔλλειψη ἀντιστοιχίας, — μά νά πού παρουσιάζονται οἱ Ἀξελρόντ καί οἱ «Πράκτικ» τῆς νέας «Ἴσκρα» μέ τό βαθυστόχαστο κήρυγμα: ἡ μορφή πρέπει νά ἀναπτύσσεται φυσιολογικά καί μόνο ταυτόχρονα μέ τό περιεχόμενο!

Νά ποῦ ὁδηγεῖ ἕνα μικρό λάθος στό ὀργανωτικό ζήτημα (ἄρθρο 1), ἄν θελήσετε *νά βαθύνετε* ἕνα παραλογισμό καί νά θεμελιώσετε φιλοσοφικά μιά ὀπορτουνιστική φράση. Μέ ἀργό βῆμα, μέ δειλά ζίκ-ζάκ![124] — ἔχουμε ἀκούσει αὐτό τό σκοπό ἀναφορικά μέ τά ζητήματα ταχτικῆς· τόν ἀκοῦμε τώρα ἀναφορικά μέ τά ζητήματα ὀργάνωσης. *Ὁ χβοστισμός στά ὀργανωτικά ζητήματα* εἶναι φυσιολογικός καί ἀναπόφευχτος καρπός

* Ἀφήνω πιά πού τό *περιεχόμενο* τῆς κομματικῆς μας δουλειᾶς χαράχτηκε ἀπό τό συνέδριο (στό πρόγραμμα κτλ.) στό πνεῦμα τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας μόνο *χάρη στήν πάλη* ἐνάντια στούς ἴδιους ἀντιισκριστές καί στόν ἴδιο ἐκεῖνο βάλτο πού οἱ ἐκπρόσωποί του ὑπερτεροῦν ἀριθμητικά μέσα στή «μειοψηφία» μας. Στό ζήτημα τοῦ «περιεχόμενου» εἶναι ἐπίσης ἐνδιαφέρον νά συγκρίνουμε γιά παράδειγμα, ἄς ποῦμε, τά ἕξι φύλλα τῆς παλιᾶς «Ἴσκρα» (ἀρ. φυλλων 46–51) μέ τά δώδεκα φύλλα τῆς νέας «Ἴσκρα» (ἀρ. φύλλων 52–63). Αὐτό ὅμως ἄλλη φορά.

τῆς ψυχοσύνθεσης τοῦ *ἀναρχικοῦ ἀτομικιστῆ*, ὅταν ὁ τελευταῖος αὐτός ἀρχίζει νά ἀνάγει σέ *σύστημα ἀπόψεων*, σέ ἰδιαίτερες *διαφωνίες ἀρχῶν* τίς ἀναρχικές του παρεκκλίσεις (πού στήν ἀρχή ἦταν ἴσως τυχαῖες). Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου εἴδαμε τήν ἀπαρχή αὐτοῦ τοῦ ἀναρχισμοῦ, στή νέα «Ἴσκρα» βλέπουμε τίς προσπάθειες νά τόν ἀνυψώσουν σέ σύστημα ἀπόψεων. Οἱ προσπάθειες αὐτές ἐπιβεβαιώνουν θαυμάσια τή σκέψη πού ἔχει κιόλας διατυπωθεῖ στό συνέδριο τοῦ κόμματος, γιά τή διαφορά ἀνάμεσα στίς ἀπόψεις τοῦ ἀστοῦ διανοούμενου πού προσχωρεῖ στή σοσιαλδημοκρατία, καί τοῦ προλετάριου πού ἀπόχτησε συνείδηση τῶν ταξικῶν του συμφερόντων. Λογουχάρη ὁ ἴδιος ὁ «Πράκτικ» τῆς νέας «Ἴσκρα», πού ἔχουμε γνωρίσει ἤδη τή βαθύνοιά του, μέ κατηγορεῖ ὅτι φαντάζομαι τό κόμμα σάν ἕνα «τεράστιο ἐργοστάσιο» μέ ἐπικεφαλῆς ἕνα διευθυντή μέ τή μορφή τῆς ΚΕ (φύλλο ἀρ. 57, παράρτημα). Ὁ «Πράκτικ» οὔτε κάν ὑποψιάζεται ὅτι ἡ τρομερή λέξη πού χρησιμοποιεῖ προδίνει μεμιᾶς τήν ψυχολογία τοῦ ἀστοῦ διανοούμενου πού δέ γνωρίζει οὔτε τήν πράξη οὔτε τή θεωρία τῆς προλεταριακῆς ὀργάνωσης. Γιατί ἀκριβῶς τό ἐργοστάσιο, πού μερικοί τό βλέπουν μόνο σάν μπαμπούλα, εἶναι ἡ ἀνώτατη μορφή κεφαλαιοκρατικῆς συνεργασίας πού ἔχει συνενώσει καί ἔχει μάθει τήν πειθαρχία στό προλεταριάτο, τοῦ ἔχει διδάξει τήν ὀργάνωση καί τό ἔχει βάλει ἐπικεφαλῆς σέ ὅλα τά ὑπόλοιπα στρώματα τοῦ ἐργαζόμενου καί ὑφιστάμενου τήν ἐκμετάλλευση πληθυσμοῦ. Ἴσα ἴσα ὁ μαρξισμός, σάν ἰδεολογία τοῦ διδαγμένου ἀπό τόν καπιταλισμό προλεταριάτου, δίδαξε καί διδάσκει στούς ἀσταθεῖς διανοούμενους τή διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στήν ἐκμεταλλευτική πλευρά τοῦ ἐργοστασίου (πειθαρχία στηριγμένη στό φόβο τοῦ θανάτου ἀπό τήν πείνα) καί στήν ὀργανωτική του πλευρά (πειθαρχία στηριγμένη στήν ἀπό κοινοῦ ἐργασία πού τήν ἑνοποίησαν οἱ ὅροι μιᾶς πολύ ἀναπτυγμένης τεχνικά παραγωγῆς). Τήν πειθαρχία καί τήν ὀργάνωση, πού τίς δέχεται τόσο δύσκολα ὁ ἀστός διανοούμενος, τίς ἀφομοιώνει πολύ εὔκολα τό προλεταριάτο, ἀκριβῶς χάρη σ' αὐτό τό ἐργοστασιακό «σχολειό». Ὁ θανάσιμος φόβος μπροστά σ' αὐτό τό σχολειό, ἡ πλήρης ἀνικανότητα κατανόησης τῆς ὀργανωτικῆς του σημασίας χαρακτηρίζουν ἀκριβῶς τούς τρόπους σκέψης πού ἀντανακλοῦν τούς μικροαστικούς ὅρους ὕπαρξης καί γεννοῦν τό εἶδος ἐκεῖνο τοῦ ἀναρχισμοῦ, πού οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες τό ἀποκαλοῦν Edelanarchismus, δηλ. ἀναρχισμό τοῦ «εὐγενοῦς» κυρίου, ἀρχοντικό ἀναρχισμό, ὅπως θά τόν ἔλεγα ἐγώ. Ὁ ἀρχοντικός αὐτός ἀναρχισμός προσιδιάζει

ἰδιαίτερα στό ρῶσο μηδενιστή. Ἡ κομματική ὀργάνωση τοῦ φαίνεται τερατώδικη «φάμπρικα», τήν ὑποταγή τοῦ μέρους στό σύνολο καί τῆς μειοψηφίας στήν πλειοψηφία τή θεωρεῖ «δουλεία» (βλ. τίς ἐπιφυλλίδες τοῦ Ἀξελρόντ), ὁ καταμερισμός τῆς ἐργασίας κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση ἑνός κεντρικοῦ ὀργάνου τοῦ προκαλεῖ κωμικοτραγικές κραυγές ἐνάντια στή μετατροπή τῶν ἀνθρώπων σέ «ροδίτσες καί βιδίτσες» (ἡ μετατροπή τῶν μελῶν τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς σέ συνεργάτες θεωρεῖται ἰδιαίτερα φονική μορφή αὐτῆς τῆς μετατροπῆς), ἡ ὑπόμνηση τῶν ὀργανωτικῶν ἄρθρων τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος προκαλεῖ περιφρονητικό μορφασμό καί τήν καταφρονητική (πρός τούς «τυπολάτρες») παρατήρηση ὅτι θά μποροῦσε καί νά ἔλειπε ὁλότελα τό καταστατικό.

Εἶναι ἀπίστευτο καί ὅμως γεγονός: ἀκριβῶς μιά τέτοια παρατήρηση μέ τόνο νουθεσίας μοῦ κάνει ὁ σ. Μάρτοφ στό φύλλο ἀρ. 58 τῆς «Ἴσκρα», ἐπικαλούμενος, γιά νά εἶναι πιό πειστικός, τά ἴδια μου τά λόγια ἀπό τό «Γράμμα σέ σύντροφο». Ἔ λοιπόν, τί εἶναι, ἄν ὄχι «ἀρχοντικός ἀναρχισμός» καί χβοστισμός, ὅταν μέ παραδείγματα παρμένα ἀπό τήν ἐποχή τῆς διασπορᾶς, ἀπό τήν ἐποχή τῶν στενῶν ὁμίλων, γίνεται προσπάθεια *νά δικαιολογηθεῖ* ἡ διαφύλαξη καί ἡ ἐξύμνηση τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων καί τῆς ἀναρχίας, σέ μιά ἐποχή πού ὑπάρχει κόμμα;

Γιατί προηγούμενα δέ μᾶς χρειάζονταν καταστατικά; Ἐπειδή τό κόμμα ἀποτελοῦνταν ἀπό χωριστούς στενούς ὁμίλους πού δέ συνδέονταν μεταξύ τους μέ κανένα ὀργανωτικό δεσμό. Τό πέρασμα ἀπό ὅμιλο σέ ὅμιλο ἀποτελοῦσε ὑπόθεση μόνο τῆς «καλῆς θέλησης» τοῦ κάθε ἀτόμου πού δέν εἶχε μπροστά του καμιά ἐπίσημα διατυπωμένη θέληση τοῦ συνόλου. Τά ἐπίμαχα ζητήματα μέσα στούς ὁμίλους δέ λύνονταν σύμφωνα μέ τό καταστατικό, «*ἀλλά μέ τήν πάλη καί μέ τήν ἀπειλή τῆς ἀποχώρησης*»: ἔτσι ὅπως ἐκφράστηκα στό «Γράμμα σέ σύντροφο» *, στηριζόμενος στήν πείρα μιᾶς σειρᾶς ὁμίλων γενικά καί εἰδικότερα τῆς ἑξάδας τῆς συνταχτικῆς μας ἐπιτροπῆς. Στήν ἐποχή τῶν στενῶν ὁμίλων τέτοιο φαινόμενο ἦταν φυσιολογικό καί ἀναπόφευχτο, ὅμως δέν περνοῦσε ἀπό κανενός τό μυαλό νά τό ἐξυμνεῖ, νά τό θεωρεῖ ἰδεῶδες· ὅλοι παραπονοῦνταν γιά τή διασπορά αὐτή, ὅλους τούς στενοχωροῦσε αὐτό τό πράγμα καί ὅλοι λαχταροῦσαν νά δοῦν τούς σκόρπιους στενούς ὁμίλους συγχωνευμένους σέ μιά συγ-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 24 (ἴδια σελ. καί στήν ἑλλ ἔκδοση). *Σύντ.*

κροτημένη κομματική όργάνωση. Καί τώρα πού πραγματοποιήθηκε αύτή ή συγχώνευση, μᾶς τραβοῦν πρός τά πίσω, μᾶς σερβίρουν — σάν άνώτερες, τάχα μου, όργανωτικές άπόψεις, — μιά άναρχική λογοκοπία! Σέ ὅσους ἔχουν συνηθίσει στήν εὐρύχωρη ρόμπα δωματίου καί στίς παντοῦφλες τοῦ ὀμπλομοφισμοῦ * τοῦ στενοῦ οἰκογενειακοῦ ὁμίλου, τό ἐπίσημο καταστατικό φαίνεται καί στενό, καί στενόχωρο, καί καταθλιπτικό, καί χυδαῖο, καί γραφειοκρατικό, καί δουλοπαροικιακό, καί περιοριστικό γιά τό ἐλεύθερο «προτσές» τῆς ἰδεολογικῆς πάλης. Ὁ ἀρχοντικός ἀναρχισμός δέν καταλαβαίνει ὅτι τό ἐπίσημο καταστατικό χρειάζεται ἀκριβῶς γιά ν' ἀντικατασταθοῦν οἱ στενοί δεσμοί τῶν ὁμίλων ἀπό τόν πλατύ κομματικό δεσμό. Οἱ δεσμοί μέσα στόν ὅμιλο ἤ ἀνάμεσα στούς ὁμίλους δέν ἦταν ἀνάγκη καί δέν ἦταν δυνατόν νά κατοχυρώνονται ἐπίσημα, γιατί στηρίζονταν στή φιλία ἤ σέ ἀστήριχτη καί ὄχι αἰτιολογημένη «ἐμπιστοσύνη». Ὁ κομματικός δεσμός δέν μπορεῖ καί δέν πρέπει νά στηρίζεται οὔτε στό ἕνα οὔτε στό ἄλλο, πρέπει νά βασίζεται ἴσα ἴσα σέ *ἐπίσημο*, «γραφειοκρατικά» (ἀπό τήν ἄποψη τοῦ ἀπειθάρχητου διανοούμενου) διατυπωμένο καταστατικό πού μόνο ἡ αὐστηρή τήρησή του μᾶς ἐξασφαλίζει ἀπό τόν ἐτσιθελισμό καί τίς ἰδιοτροπίες τῶν στενῶν ὁμίλων, ἀπό τόν σκυλοκαβγά τῶν στενῶν ὁμίλων, πού λέγεται ἐλεύθερο «προτσές» τῆς ἰδεολογικῆς πάλης.

Ἡ σύνταξη τῆς νέας «Ἴσκρα» ξεσπαθώνει κατά τοῦ Ἀλεξάντροφ, ὑποδείχνοντάς του μέ τόνο νουθεσίας ὅτι «ἡ ἐμπιστοσύνη εἶναι λεπτό πράγμα, πού εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νά τήν μπάσεις μέ τό στανιό στίς καρδιές καί στά μυαλά» (φύλλο ἀρ. 56, παράρτημα). Ἡ σύνταξη δέν καταλαβαίνει ὅτι ἀκριβῶς ἡ προβολή αὐτή τῆς γενικῆς ἔννοιας ἐμπιστοσύνη, τῆς *χωρίς* αἰτιολογικά ἐμπιστοσύνης, φανερώνει γιά πολλοστή φορά τόν ἀρχοντικό ἀναρχισμό της καί τόν ὀργανωτικό χβοστισμό της. Ὅταν ἤμουν μέλος ἁπλῶς ἑνός στενοῦ ὁμίλου, τῆς συνταχτικῆς ἑξάδας ἤ τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», εἶχα τό δικαίωμα νά ἐπικαλεστῶ γιά δικαιολογία λχ. τῆς ἄρνησής μου νά δουλέψω μέ τόν χ, ἁπλῶς τήν ἀστήριχτη καί μή αἰτιολογημένη δυσπιστία μου. Τώρα ὅμως πού ἔγινα μέλος τοῦ κόμματος, *δέν ἔχω τό δικαίωμα* νά ἐπικαλοῦμαι ἁπλῶς μιά μή στηριζόμενη στούς τύπους δυσπιστία, γιατί αὐτό θά ἄνοιγε διάπλατα τίς πόρτες σέ

* Ὀμπλομοφισμός: ὀκνηρία, ἀβουλία, ἀναποφασιστικότητα, ἀδράνεια, δυσκινησία. Ἀπό τό ὄνομα Ὀμπλόμοφ, κύριου προσώπου τοῦ ὁμώνυμου μυθιστορήματος τοῦ Γκοντσαρόφ. *Σημ. Μετ.*

κάθε λόξα καί ἐτσιθελισμό τοῦ παλιοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων· *εἶμαι ὑποχρεωμένος* νά αἰτιολογήσω τήν «ἐμπιστοσύνη» μου ἤ τήν «ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης» μ' ἕνα τυπικό λόγο, δηλ. νά ἐπικαλεσθῶ τήν ἄλφα ἤ βῆτα ἐπίσημα καθιερωμένη θέση τοῦ προγράμματός μας, τῆς ταχτικῆς μας, τοῦ καταστατικοῦ μας· εἶμαι ὑποχρεωμένος νά μή περιορίζομαι σ' ἕνα ἀνεξέλεγχτο «ἔχω ἐμπιστοσύνη» ἤ «δέν ἔχω ἐμπιστοσύνη», μά νά ἀναγνωρίσω ὅτι οἱ ἀποφάσεις μου καί ὅλες γενικά οἱ ἀποφάσεις κάθε τμήματος τοῦ κόμματος *ὑπόκεινται σέ λογοδοσία* μπροστά σ' ὅλο τό κόμμα· εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀκολουθῶ ἕναν *ἐπίσημα καθορισμένο* δρόμο γιά νά ἐκφράσω τήν «ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης», γιά νά ἐξασφαλίσω τήν ἐφαρμογή τῶν ἀπόψεων καί τῶν ἐπιθυμιῶν πού ἀπορέουν ἀπ' αὐτή τήν ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης. Ἀπό τήν ἀντίληψη πού ἐπικρατοῦσε *στούς στενούς ὁμίλους* γιά ἀνεξέλεγχτη «ἐμπιστοσύνη», ἔχουμε ἀνέβει σέ ὑψηλότερη βαθμίδα: στήν *κομματική* ἄποψη πού ἀπαιτεῖ νά τηροῦνται οἱ ὑπεύθυνοι καί ἐπίσημα καθορισμένοι τρόποι ἔκφρασης καί *ἐλέγχου* τῆς ἐμπιστοσύνης. Ἡ συνταχτική ἐπιτροπή ὅμως μᾶς τραβάει πρός τά πίσω καί τό χβοστισμό της τόν ἀποκαλεῖ νέες ὀργανωτικές ἀπόψεις!

Γιά δέστε πῶς σκέφτεται ἡ λεγόμενη κομματική συνταχτική ἐπιτροπή μας γιά τίς ὁμάδες φιλολόγων πού τυχόν θ' ἀπαιτοῦσαν ν' ἀντιπροσωπευθοῦν στή συνταχτική ἐπιτροπή. «Ἐμεῖς δέ θ' ἀγαναχτήσουμε, δέ θ' ἀρχίσουμε νά φωνάζουμε γιά πειθαρχία», μᾶς διδάσκουν οἱ ἀρχοντικοί αὐτοί ἀναρχικοί πού παντοῦ καί πάντοτε ἔβλεπαν ἀφ' ὑψηλοῦ ἕνα τέτοιο πράγμα σάν τήν παλιοπειθαρχία. Ἐμεῖς, μᾶς λένε, εἴτε «θά συνεννοηθοῦμε» (sic!) μέ τήν ὁμάδα αὐτή, ἄν πρόκειται γιά ἀνθρώπους σοβαρούς, εἴτε θά γελάσουμε μέ τίς ἀπαιτήσεις τους.

Καλέ γιά φαντάσου, τί ἀνώτερη ἐκδήλωση εὐγενείας εἶναι αὐτή ἀπέναντι στήν ἀγοραία τυπολατρεία τῆς «φάμπρικας»! Στήν πραγματικότητα ἔχουμε μπροστά μας μιά ξαναφρεσκαρισμένη λογοκοπία τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων, λογοκοπία πού σερβίρεται στό κόμμα ἀπό μιά συνταχτική ἐπιτροπή πού νιώθει ὅτι δέν εἶναι κομματικό ὄργανο, μά ἀπομεινάρι παλιοῦ στενοῦ ὁμίλου. Ἡ ἐσωτερική καλπιά τῆς θέσης αὐτῆς δηγεῖ ἀναπόφευχτα στήν *ἀναρχική* βαθύνοια πού ἀνάγει σέ *ἀρχή* τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τή διασπορά ἐκείνη πού στά λόγια τή διακηρύχνουν μέ φαρισαϊσμό ὅτι ἀνήκει στό παρελθόν. Δέ χρειάζεται καμιά ἱεραρχία τῶν κατώτερων καί ἀνώτερων κομματικῶν ὀργάνων καί σωμάτων, — ὁ ἀρχοντικός

ἀναρχισμός τήν ἱεραρχία αὐτή τή βλέπει σάν γραφειοκρατική ἐπινόηση ὑπουργείων, γενικῶν διευθύνσεων καί τά λοιπά (βλ. τήν ἐπιφυλλίδα τοῦ Ἀξελρόντ), — δέ χρειάζεται καμιά ὑποταγή τοῦ μέρους στό σύνολο, δέ χρειάζεται κανένας «τυπικά-γραφειοκρατικός» ὁρισμός τῶν *κομματικῶν* τρόπων «συνεννόησης» ἤ διαχωρισμοῦ. Ἡ λογοκοπία γιά «ἀληθινά σοσιαλδημοκρατικούς» τρόπους ὀργάνωσης ἄς καθαγιάζει τούς παλιούς καβγάδες τῶν στενῶν ὁμίλων.

Νά σέ τί μπορεῖ καί πρέπει ὁ προλετάριος πού πέρασε τό σχολειό τῆς «φάμπρικας», νά δόσει ἕνα μάθημα στόν ἀναρχικό ἀτομικισμό. Πάει πολύς καιρός ἀπό τότε πού ὁ συνειδητός ἐργάτης βγῆκε ἀπό τίς φασκιές, ἀπό τότε πού ἀπέφευγε τόν διανοούμενο σάν διανοούμενο. Ὁ συνειδητός ἐργάτης ξέρει νά ἐκτιμᾶ τό πιό πλούσιο ἀπόθεμα γνώσεων καί τόν πλατύτερο πολιτικό ὁρίζοντα πού βρίσκει στούς διανοούμενους σοσιαλδημοκράτες. Ὅσο ὅμως προχωροῦμε στό χτίσιμο ἑνός *ἀληθινοῦ* κόμματος, ὁ συνειδητός ἐργάτης πρέπει νά μάθει νά διακρίνει τήν ψυχοσύνθεση τοῦ μαχητῆ τοῦ προλεταριακοῦ στρατοῦ ἀπό τήν ψυχοσύνθεση τοῦ ἀστοῦ διανοούμενου πού κάνει ἐπίδειξη μέ ἀναρχικές φράσεις, πρέπει νά μάθει *νά ἀπαιτεῖ* νά ἐκπληρώνουν τίς ὑποχρεώσεις τοῦ μέλους τοῦ κόμματος ὄχι μονάχα τά ἁπλά μέλη, μά καί «οἱ ἄνθρωποι πού βρίσκονται ψηλά», πρέπει νά μάθει ν' ἀντικρύζει τό χβοστισμό στά ὀργανωτικά ζητήματα μέ τήν ἴδια περιφρόνηση μέ τήν ὁποία ἀντίκρυζε ἄλλοτε τό χβοστισμό στά ζητήματα ταχτικῆς!

Μέ τό γιρονδινισμό καί τόν ἀρχοντικό ἀναρχισμό συνδέεται ἀδιάρηχτα τό τελευταῖο χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς στάσης τῆς νέας «Ἴσκρα» ἀπέναντι στά ὀργανωτικά ζητήματα: ἡ ὑπεράσπιση τοῦ *αὐτονομισμοῦ* ἐνάντια στό συγκεντρωτισμό. Ἀκριβῶς αὐτό τό νόημα ἀρχῶν ἔχουν (ἄν ἔχουν *) οἱ ὀδυρμοί γιά γραφειοκρατία καί ἀπολυταρχία, ἡ λύπη γιά τήν «ἀδικαιολόγητη ἀδιαφορία ἀπέναντι στούς μή-ἰσκριστές» (πού ὑπεράσπισαν τόν αὐτονομισμό στό συνέδριο), οἱ κωμικές κραυγές γιά «ἀγόγγυστη ὑπακοή», τά πικρά παράπονα γιά «διοικητικό ἐτσιθελισμό» κτλ. κτλ. κ.ο.κ. Ἡ ὀπορτουνιστική πτέρυγα κάθε κόμματος ὑπερασπίζει καί δικαιολογεῖ πάντοτε κάθε καθυστέρηση, καί προγραμματική, καί ταχτική, καί ὀργανωτική. Ἡ ὑπεράσπιση ἀπομέρους τῆς «Ἴσκρα» τῆς ὀργανωτικῆς καθυστέρησης

* Ἀντιπαρέχομαι ἐδῶ, ὅπως καί σ' ὅλη αὐτή τήν παράγραφο, τό «προσληπτικό» νόημα τῶν ὀδυρμῶν αὐτῶν.

(χβοστισμός) συνδέεται στενά μέ τήν ὑπεράσπιση τοῦ *αὐτονομισμοῦ*. Εἶναι ἀλήθεια πώς μέ τό τρίχρονο κήρυγμα τῆς παλιᾶς «Ἴσκρα» ὁ αὐτονομισμός ἔχει χάσει σέ τέτοιο βαθμό κάθε κύρος γενικά, πού ἡ νέα «Ἴσκρα» ντρέπεται *ἀκόμα* νά πάρει ἀνοιχτά τό μέρος του· μᾶς βεβαιώνει μάλιστα πώς συμπαθεῖ τό συγκεντρωτισμό, ἡ μόνη ὅμως ἀπόδειξη γι' αὐτή της τή συμπάθεια εἶναι πώς ὅταν γράφει τή λέξη συγκεντρωτισμός, τήν ὑπογραμμίζει. Στήν πραγματικότητα καί ἡ παραμικρή κριτική τῶν «ἀρχῶν» τοῦ «ἀληθινά-σοσιαλδημοκρατικοῦ» (ὄχι τοῦ ἀναρχικοῦ;) quasi-συγκεντρωτισμοῦ τῆς νέας «Ἴσκρα» ἀποκαλύπτει παντοῦ καί πάντοτε τήν ἄποψη τοῦ αὐτονομισμοῦ. Μήπως δέν εἶναι τώρα ξεκάθαρο γιά ὅλους ὅτι ὁ Ἀξελρόντ καί ὁ Μάρτοφ στά ὀργανωτικά ζητήματα ἔκαναν στροφή πρός τόν Ἀκίμοφ; Μήπως δέν τό ὁμολόγησαν πανηγυρικά καί οἱ ἴδιοι μέ τά βαρυσήμαντα λόγια τους γιά «ἀδικαιολόγητη ἀδιαφορία ἀπέναντι στούς μή-ἰσκριστές»; Τί ἄλλο ἦταν παρά αὐτονομισμός ἐκεῖνο πού ὁ Ἀκίμοφ καί οἱ φίλοι του ὑπεράσπισαν στό συνέδριο τοῦ κόμματός μας;

Ἀκριβῶς τόν αὐτονομισμό (ἄν ὄχι τόν ἀναρχισμό) ὑπεράσπιζαν στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου ὁ Μάρτοφ καί ὁ Ἀξελρόντ, ὅταν μέ διασκεδαστικό ζῆλο προσπαθοῦσαν ν' ἀποδείξουν ὅτι τό μέρος δέν πρέπει νά ὑποτάσσεται στό σύνολο, ὅτι τό μέρος εἶναι αὐτόνομο στόν καθορισμό τῶν σχέσεών του πρός τό σύνολο, ὅτι τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού διατυπώνει αὐτές τίς σχέσεις, εἶναι ἔγκυρο παρά τήν ἀντίρηση τῆς πλειοψηφίας τοῦ κόμματος, παρά τήν ἀντίρηση τοῦ κομματικοῦ κέντρου. Τόν αὐτονομισμό ἀκριβῶς ὑπερασπίζει τώρα ἀνοιχτά ὁ σ. Μάρτοφ καί ἀπό τίς στῆλες τῆς νέας «Ἴσκρα» (φύλλο ἀρ. 60) στό ζήτημα τοῦ δικαιώματος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς νά τοποθετεῖ μέλη στίς τοπικές ἐπιτροπές[125]. Ἀφήνω πιά τά παιδιάστικα σοφίσματα, μέ τά ὁποῖα ὁ Μάρτοφ προσπάθησε στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου νά ὑπερασπίσει τόν αὐτονομισμό καί μέ τά ὁποῖα τόν ὑπερασπίζει στή νέα «Ἴσκρα»*. Γιά μένα ἔχει σημασία νά τονίσω ἐδῶ ὅτι ἡ ἀναμφισβήτητη τάση *ὑπεράσπισης τοῦ αὐτονομισμοῦ ἐνάντια στό συγκεντρωτι-*

---

* Ἐξετάζοντας τά διάφορα ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ, ὁ σ. Μάρτοφ *παρέλειψε* ἀκριβῶς τό ἄρθρο ἐκεῖνο πού μιλάει γιά τή σχέση τοῦ ὅλου πρός τό μέρος: ἡ ΚΕ «κατανέμει τίς δυνάμεις τοῦ κόμματος» (ἄρθρο 6). Μπορεῖ ὅμως νά κατανέμει κανείς τίς δυνάμεις χωρίς νά μεταθέτει στελέχη ἀπό τή μιά ἐπιτροπή στήν ἄλλη; Σ' ἕνα τόσο στοιχειώδικο πράγμα, εἶναι ἀλήθεια, ντρέπεται κάπως καί νά σταθεῖ κανείς.

σμό εἶναι τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ ὀπορτουνισμοῦ στά ὀργανωτικά ζητήματα.

Ἡ ἀντιπαράθεση στίς στῆλες τῆς νέας «Ἴσκρα» (φύλλο 53) τῆς «τυπικά-*δημοκρατικῆς* ἀρχῆς» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ ἀρθρογράφου) στήν «τυπικά-*γραφειοκρατική* ἀρχή», εἶναι ἴσως ἡ μόνη προσπάθεια *ἀνάλυσης* τῆς ἔννοιας γραφειοκρατία. Ἡ ἀντιπαράθεση αὐτή (πού δυστυχῶς δέν τήν ἀνέπτυξαν καί δέν τήν ἐξήγησαν, ὅπως ἀκριβῶς ἔκαναν καί μέ τήν ὑπόδειξη γιά τούς μή ἰσκριστές) ἐμπεριέχει κάποιον κόκκο ἀλήθειας: Ἡ γραφειοκρατία versus * τό δημοκρατισμό εἶναι ἀκριβῶς ὁ συγκεντρωτισμός versus τόν αὐτονομισμό, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὀργανωτική ἀρχή τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας σέ σχέση πρός τήν ὀργανωτική ἀρχή τῶν ὀπορτουνιστῶν τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ἡ ὀργανωτική ἀρχή τῶν ὀπορτουνιστῶν τῆς σοσιαλδημοκρατίας προσπαθεῖ νά πάει ἀπό τά κάτω πρός τά πάνω καί γι' αὐτό ὑποστηρίζει παντοῦ, ὅπου μπορεῖ καί ὅσο μπορεῖ, τόν αὐτονομισμό, τό «δημοκρατισμό» πού φτάνει (σ' αὐτούς πού δείχνουν ὑπερβολικό ζῆλο) ὥς τόν ἀναρχισμό. Ἡ ὀργανωτική ἀρχή τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας προσπαθεῖ νά ξεκινάει ἀπό τά πάνω, ὑποστηρίζοντας τή διεύρυνση τῶν δικαιωμάτων καί τῶν δικαιοδοσιῶν τοῦ κέντρου σέ σχέση πρός τό μέρος. Στήν περίοδο τῆς διασπορᾶς καί τοῦ πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων ἡ κορυφή αὐτή, ἀπ' ὅπου ἐπιδίωκε νά ξεκινάει ὀργανωτικά ἡ ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία, ἦταν ἀναπόφευχτα ἕνας ἀπό τούς ὁμίλους, αὐτός πού εἶχε τό μεγαλύτερο κύρος λόγω τῆς δράσης του καί τῆς ἐπαναστατικῆς του συνέπειας (στήν περίπτωσή μας — ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα»). Στήν περίοδο τῆς ἀποκατάστασης τῆς πραγματικῆς ἑνότητας τοῦ κόμματος καί τῆς διάλυσης μέσα σ' αὐτή τήν ἑνότητα τῶν στενῶν ὁμίλων πού δέν ἀνταποκρίνονταν πιά στό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἡ κορυφή αὐτή εἶναι ἀναπόφευχτα τό *κομματικό συνέδριο*, σάν ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος· τό συνέδριο συνενώνει, στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ, ὅλους τούς ἐκπροσώπους τῶν δραστήριων ὀργανώσεων καί ἐκλέγοντας τά κεντρικά ὄργανα (συχνά μέ σύνθεση τέτοια πού ἱκανοποιεῖ περισσότερο τά πρωτοπόρα παρά τά καθυστερημένα στοιχεῖα τοῦ κόμματος, πού ἀρέσει περισσότερο στήν ἐπαναστατική παρά στήν ὀπορτουνιστική πτέρυγά του), τά κάνει κορυφή ὥς τό ἑπόμενο συνέδριο. Ἔτσι γίνεται τουλάχιστον στούς εὐρωπαίους σοσιαλδημοκράτες, ἄν καί σιγά

* versus — σέ σχέση πρός.

σιγά, όχι χωρίς κόπο, όχι χωρίς πάλη καί όχι χωρίς μικροκαβγάδες, ή συνήθεια αυτή, ή τόσο καταρχήν μισητή στούς αναρχικούς, αρχίζει νά επεκτείνεται καί στούς ασιάτες σοσιαλδημομοκράτες.

Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον νά σημειωθεί ότι τά παραπάνω βασικά χαρακτηριστικά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ στά ὀργανωτικά ζητήματα (αὐτονομισμός, ἀρχοντικός ἤ διανοουμενίστικος ἀναρχισμός, χβοστισμός καί γιρονδινισμός) παρατηροῦνται mutatis mutandis (τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν) σ' ὅλα τά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα τοῦ κόσμου, ὅπου ὑπάρχει χωρισμός σέ ἐπαναστατική καί ὀπορτουνιστική πτέρυγα (καί ποῦ δέν ὑπάρχει;). Ἐντελῶς πρόσφατα αὐτό τό πράγμα ἐκδηλώθηκε πολύ ἀνάγλυφα μέσα στό γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, ὅταν ἡ ἥττα του στίς ἐκλογές στήν 20ή ἐκλογική περιφέρεια τῆς Σαξονίας (τό λεγόμενο ἐπεισόδιο Γκέρε *) ἔβαλε στήν ἡμερησία διάταξη τό ζήτημα τῶν *ἀρχῶν* τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης. Στήν ἀνακίνηση ἑνός ζητήματος ἀρχῶν ἀπ' ἀφορμή τό ἐπεισόδιο πού ἀναφέραμε, συντέλεσε ἰδιαίτερα ὁ ζῆλος πού ἔδειξαν οἱ γερμανοί ὀπορτουνιστές. Ὁ Γκέρε (πρώην πάστορας, συγγραφέας τοῦ ὄχι ἄγνωστου βιβλίου: «Drei Monate Fabrikarbeiter»** κι ἕνας ἀπό τούς «ἥρωες» τοῦ συνεδρίου τῆς Δρέσδης) εἶναι ὁ ἴδιος φανατικός ὀπορτουνιστής, καί τό ὄργανο τῶν συνεπῶν γερμανῶν ὀπορτουνιστῶν «Sozialistische Monatshefte» («Μηνιάτικη Σοσιαλιστική Ἐπιθεώρηση»)[127] «ἔσπευσε» ἀμέσως νά τόν «ὑπερασπίσει».

Ὁ ὀπορτουνισμός στό πρόγραμμα συνδέεται φυσιολογικά μέ τόν ὀπορτουνισμό στήν ταχτική καί μέ τόν ὀπορτουνισμό στά ὀργανωτικά ζητήματα. Τή «νέα» ἄποψη ἀνέλαβε νά τήν ἐκθέσει ὁ σ. Βόλφγκανγκ Χάινε. Γιά νά δόσουμε στόν ἀναγνώστη μιά ἰδέα τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ τοῦ τυπικοῦ διανοούμενου πού προσχωρώντας στή σοσιαλδημοκρατία ἔφερε μαζί του τήν ὀπορτουνιστική νοοτροπία, φτάνει νά ποῦμε ὅτι ὁ σ. Βόλφγκανγκ

---

* Ὁ Γκέρε εἶχε ἐκλεγεῖ στό ράιχσταγ στίς 16 τοῦ Ἰούνη 1903 στή 15η περιφέρεια τῆς Σαξονίας, ὕστερα ὅμως ἀπό τό συνέδριο τῆς Δρέσδης[126] κατέθεσε τήν ἐντολή· οἱ ἐκλογεῖς τῆς 20ῆς περιφέρειας, πού ἡ θέση της μέ τό θάνατο τοῦ Ρόζενοφ εἶχε μείνει κενή στή βουλή, θέλησαν νά προτείνουν καί πάλι ὑποψήφιο τόν Γκέρε. Ἡ κεντρική καθοδήγηση τοῦ κόμματος καί ἡ κεντρική ἐπιτροπή ζύμωσης τῆς Σαξονίας ἀντιτάχθηκαν σ' αὐτό, καί παρ' ὅλο πού τυπικά δέν εἶχαν τό δικαίωμα νά ἐμποδίσουν τήν ὑποψηφιότητα τοῦ Γκέρε, ὥστόσο πέτυχαν νά μή δεχτεῖ ὁ Γκέρε νά μπεῖ ὑποψήφιος. Στίς ἐκλογές οἱ σοσιαλδημοκράτες ἡττήθηκαν.

** — «Τρεῖς μῆνες ἐργάτης σέ φάμπρικα». *Σύντ.*

Χάινε εἶναι κάτι λιγότερο ἀπό ἕνα γερμανό σ. Ἀκίμοφ καί κάτι περισσότερο ἀπό ἕνα γερμανό σ. Γεγκόροφ.

Ὁ σ. Βόλφγκανγκ Χάινε ἄρχισε τήν ἐκστρατεία στή «Μηνιάτικη Σοσιαλιστική Ἐπιθεώρηση» ὄχι μέ μικρότερο στόμφο ἀπό ὅ,τι ὁ σ. Ἀξελρόντ στή νέα «Ἴσκρα». Τί δέν ἀξίζει καί μόνο ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου: «Δημοκρατικές παρατηρήσεις σχετικά μέ τό ἐπεισόδιο Γκέρε» (τεῦχος 4, Ἀπρίλης, «Sozialistische Monatshefte»). Τό περιεχόμενο δέν εἶναι λιγότερο βροντόλαλο. Ὁ σ. Β. Χάινε ἐξανίσταται ἐνάντια «στίς ἐπιβουλές κατά τῆς αὐτονομίας τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας», ὑπερασπίζει τή «δημοκρατική ἀρχή» καί διαμαρτύρεται ἐνάντια στήν ἀνάμιξη τῆς «ἐκλεγμένης ἡγεσίας» (δηλ. τῆς κεντρικῆς καθοδήγησης τοῦ κόμματος) στήν ἐλεύθερη ἐκλογή τῶν ἀντιπροσώπων ἀπό τό λαό. Ἐδῶ δέν πρόκειται γιά τυχαῖο ἐπεισόδιο, μᾶς διδάσκει ὁ σ. Β. Χάινε, ἀλλά γιά γενική «*τάση πρός τή γραφειοκρατία καί τό συγκεντρωτισμό μέσα στό κόμμα*», τάση πού εἶχε, λέει, παπαρατηρηθεῖ καί ἄλλοτε, τώρα ὅμως γίνεται πολύ ἐπικίνδυνη. Πρέπει «νά παραδεχτοῦμε καταρχήν ὅτι τά τοπικά ὄργανα τοῦ κόμματος εἶναι οἱ φορεῖς τῆς κομματικῆς ζωῆς» (κλεψιτυπία ἀπό τήν μπροσούρα τοῦ σ. Μάρτοφ: «Ἀκόμα μιά φορά μειοψηφία»). Δέν πρέπει «νά συνηθίσουμε στήν ἰδέα ὅτι ὅλες οἱ σπουδαῖες πολιτικές ἀποφάσεις πρέπει νά ἐκπορεύονται ἀπό ἕνα κέντρο», πρέπει νά προφυλάσσουμε τό κόμμα ἀπό τόν κίνδυνο «μιᾶς δογματικῆς πολιτικῆς πού χάνει τήν ἐπαφή της μέ τή ζωή» (δανεισμένο ἀπό τό λόγο τοῦ σ. Μάρτοφ στό συνέδριο τοῦ κόμματος, ὅπου εἶπε ὅτι «ἡ ζωή θά νικήσει»). «...Ἄν κοιτάξουμε τήν οὐσία τῆς ὑπόθεσης, — λέει ὁ σ. Β. Χάινε, βαθαίνοντας τήν ἐπιχειρηματολογία του, — ἄν κάνουμε ἀφαίρεση τῶν προσωπικῶν συγκρούσεων, πού κι ἐδῶ, ὅπως καί πάντα, ὁ ρόλος τους δέν ἦταν μικρός, θά βροῦμε σ' αὐτή τή μανία ἐνάντια στούς *αναθεωρητές* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα, πού πρέπει νά ὑποθέσουμε ὅτι κάνει ὑπαινιγμό γιά τή διαφορά τῶν ἐννοιῶν: πάλη ἐνάντια στόν ἀναθεωρητισμό καί πάλη ἐνάντια στούς ἀναθεωρητές) κυρίως τήν ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης τῶν ἐπίσημων ἐκπροσώπων τοῦ κόμματος πρός τό „*ξένο στοιχεῖο*“ (κατά τά φαινόμενα, ὁ Β. Χάινε δέ διάβασε ἀκόμα τήν μπροσούρα γιά τήν πάλη ἐνάντια στήν κατάσταση πολιορκίας καί γι' αὐτό καταφεύγει στόν ἀγγλισμό: Outsidertum), τήν ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης ἀπομέρους τῆς παράδοσης ἀπέναντι στό ἀσυνήθιστο, — ἀπομέρους τοῦ ἀπρόσωπου ὀργανισμοῦ πρός καθετί τό ἀτομικό» (βλ. τό σχέδιο ἀπόφασης σχετικά μέ τήν κατάπνιξη τῆς ἀτομι-

κῆς πρωτοβουλίας πού ὑπέβαλε ὁ 'Αξελρόντ στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου), «μέ δυό λόγια, τήν τάση ἐκείνη πού τήν ἔχουμε ἤδη χαρακτηρίσει πιό πάνω σάν τάση πρός τή γραφειοκρατία καί τό συγκεντρωτισμό μέσα στό κόμμα».

'Η ἰδέα τῆς «πειθαρχίας» προκαλεῖ στόν σ. Β. Χάινε ὄχι λιγότερο εὐγενική ἀγανάχτηση ἀπ' ὅ,τι στόν σ. 'Αξελρόντ. «...Τούς ἀναθεωρητές, — γράφει, — τούς ἐπέκριναν γιά ἔλλειψη πειθαρχίας, γιατί ἔγραφαν στή „Μηνιάτικη Σοσιαλιστική 'Επιθεώρηση", δηλ. σ' ἕνα ὄργανο πού δέν ἤθελαν κάν νά τό ἀναγνωρίσουν γιά σοσιαλδημοκρατικό, ἐπειδή δέ βρίσκεται *κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τοῦ κόμματος*. Καί μόνη αὐτή ἡ ἀπόπειρα γιά περιορισμό τῆς ἔννοιας „σοσιαλδημοκρατικός", καί μόνη αὐτή ἡ ἀπαίτηση γιά *πειθαρχία* στή σφαίρα τῆς ἰδεολογικῆς παραγωγῆς ὅπου πρέπει νά ἐπικρατεῖ ἀπόλυτη ἐλευθερία» (θυμηθεῖτε: ἡ ἰδεολογική πάλη εἶναι προτσές, ἐνῶ οἱ μορφές ὀργάνωσης εἶναι μόνο μορφές), «μαρτυρεῖ μιά τάση πρός τή γραφειοκρατία καί τήν κατάπνιξη τῆς ἀτομικότητας». Καί πολλή, πάρα πολλὴ ὥρα ἀκόμα ὁ Β. Χάινε ἐκτοξεύει σ' ὅλους τούς τόνους μύδρους ἐνάντια στή μισητή αὐτή τάση νά δημιουργηθεῖ «*μιά καί μόνη* μεγάλη ὀργάνωση, πού ν' ἀγκαλιάζει ὅλους, ὅσο τό δυνατόν πιό συγκεντρωτική, *μιά καί μόνη* ταχτική, *μιά καί μόνη* θεωρία», ἐκτοξεύει μύδρους ἐνάντια στήν ἀπαίτηση γιά «ἀπεριόριστη ὑπακοή», γιά «τυφλή ὑποταγή», ἐκτοξεύει μύδρους ἐνάντια στόν «ἁπλουστεμένο συγκεντρωτισμό» κτλ. κτλ., κυριολεχτικά «ἀλά 'Αξελρόντ».

'Η διαμάχη πού ξεσήκωσε ὁ Β. Χάινε φούντωσε, κι ἐπειδή στό γερμανικό κόμμα ἡ διαμάχη αὐτή δέν περιπλεκόταν μέ μικροκαβγάδες γύρω ἀπό τίς προσλήψεις, γιατί οἱ γερμανοί 'Ακίμοφ δείχνουν καθαρά τή φυσιογνωμία τους ὄχι μόνο στά συνέδρια, μά καί μόνιμα σ' ἕνα ἰδιαίτερο ὄργανό τους, γι' αὐτό ἡ διαμάχη κατέληξε γρήγορα στήν ἀνάλυση τῶν θεμελιακῶν τάσεων τῆς ὀρθοδοξίας καί τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ πάνω στό ὀργανωτικό ζήτημα. 'Ο Κ. Κάουτσκι πῆρε τό λόγο («Neue Zeit», 1904, ἀρ. φύλλου 28, ἄρθρο «Wahlkreis und Partei» — «'Εκλογική περιφέρεια καί κόμμα») σάν ἕνας ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῆς ἐπαναστατικῆς κατεύθυνσης (πού τήν κατηγοροῦσαν φυσικά, ὅπως καί στό κόμμα μας, γιά «διχτατορικές», «ἱεροεξεταστικές» τάσεις καί ἄλλα τρομερά πράγματα). Τό ἄρθρο τοῦ Β. Χάινε, — δηλώνει ὁ Κ. Κάουτσκι, — «δείχνει τή νοοτροπία ὁλόκληρης τῆς ἀναθεωρητικῆς κατεύθυνσης». Ὄχι μόνο στή Γερμανία, μά καί στή Γαλλία καί στήν 'Ιταλία οἱ ὀπορτουνιστές ὑποστη-

ρίζουν μέ ὅλα τους τά δυνατά τόν αὐτονομισμό, τή χαλάρωση τῆς κομματικῆς πειθαρχίας, τήν ἐκμηδένισή της· παντοῦ οἱ τάσεις τους ὁδηγοῦν σέ *ἀποδιοργάνωση* καί ἐκφυλισμό τῆς «δημοκρατικῆς ἀρχῆς» καί στή μετατροπή της σέ *ἀναρχισμό*. «Δημοκρατία δέ θά πεῖ νά μήν ὑπάρχει ἐξουσία, — λέει ὁ Κ. Κάουτσκι, δασκαλεύοντας τούς ὀπορτουνιστές στό ὀργανωτικό ζήτημα, — δημοκρατία δέ θά πεῖ ἀναρχία, δημοκρατία θά πεῖ κυριαρχία τῆς μάζας πάνω στούς πληρεξουσίους της, σέ διάκριση ἀπό τίς ἄλλες μορφές ἐξουσίας ὅπου οἱ ὑποτιθέμενοι ὑπηρέτες τοῦ λαοῦ, στήν πραγματικότητα εἶναι αὐθέντες του». Ὁ Κ. Κάουτσκι διερευνᾶ ἐξονυχιστικά τόν ἀποδιοργανωτικό ρόλο τοῦ ὀπορτουνιστικοῦ αὐτονομισμοῦ στίς διάφορες χῶρες· δείχνει ὅτι ἀκριβῶς ἡ προσχώρηση «*πλήθους ἀστικῶν στοιχείων*» * στή σοσιαλδημοκρατία ἐνισχύει τόν ὀπορτουνισμό, τόν αὐτονομισμό καί τίς τάσεις γιά παράβαση τῆς πειθαρχίας, ὑπενθυμίζει γιά πολλοστή φορά ὅτι ἀκριβῶς «ἡ ὀργάνωση εἶναι τό ὅπλο, πού μ' αὐτό τό προλεταριάτο θ' ἀπελευθερώσει τόν ἑαυτό του», ὅτι ἀκριβῶς «ἡ ὀργάνωση εἶναι τό χαρακτηριστικό ὅπλο τοῦ προλεταριάτου στήν ταξική πάλη».

Στή Γερμανία ὅπου ὁ ὀπορτουνισμός εἶναι πιό ἀδύνατος ἀπό ὅ,τι στή Γαλλία καί στήν Ἰταλία, «οἱ αὐτονομιστικές τάσεις ὁδήγησαν γιά τήν ὥρα μόνο σέ λίγο-πολύ παθητικές διακηρύξεις ἐνάντια στούς διχτάτορες καί στούς μεγάλους ἱεροεξεταστές, ἐνάντια στούς ἀφορισμούς ἀπό τήν ἐκκλησία** καί στίς ἀναζητήσεις αἱρέσεων, ὁδήγησαν σέ ἀτελεύτητες γκρίνιες καί μικροκαβγάδες, πού τό μόνο ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐνδεχόμενης ἀνάλυσής τους θά ἦταν μιά ἀτελεύτητη φιλονικία».

Δέν εἶναι παράξενο ὅτι στή Ρωσία ὅπου ὁ ὀπορτουνισμός μέσα στό κόμμα εἶναι ἀκόμα πιό ἀδύνατος ἀπ' ὅ,τι στή Γερμανία, οἱ αὐτονομιστικές τάσεις γέννησαν λιγότερες ἰδέες καί περισσότερες «παθητικές διακηρύξεις» καί μικροκαβγάδες.

Δέν εἶναι παράξενο πού ὁ Κάουτσκι καταλήγει στό ἀκόλουθο συμπέρασμα: «Ἴσως σέ κανένα ἄλλο ζήτημα ὁ ἀναθεωρητισμός ὅλων τῶν χωρῶν δέ διακρίνεται τόσο γιά τήν ὁμοιογένειά

---

* Ὁ Κ. Κάουτσκι ἀναφέρει σάν παράδειγμα τόν *Ζωρές*. Ὅσο περισσότερο οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἴδους αὐτοῦ παρεκκλίνουν πρός τόν ὀπορτουνισμό τόσο «ἡ κομματική πειθαρχία δέν μπορεῖ παρά νά τούς φαίνεται σάν ἀπαράδεχτος περιορισμός τῆς ἐλεύθερης προσωπικότητάς τους».

** Bannstrahl — ἀφορισμός. Αὐτό εἶναι τό γερμανικό ἰσοδύναμο τῆς ρωσικῆς «κατάστασης πολιορκίας» καί τῶν «ἔκτακτων νόμων». Εἶναι ἡ «τρομερή λέξη» τῶν γερμανῶν ὀπορτουνιστῶν.

του, παρ' ὅλη τήν ποικιλομορφία καί ποικιλοχρωμία του, ὅσο στό ὀργανωτικό ζήτημα». Ὁ Κ. Κάουτσκι, διατυπώνοντας τίς βασικές τάσεις τῆς ὀρθοδοξίας καί τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ σ' αὐτό τόν τομέα, χρησιμοποιεῖ κι αὐτός τήν «τρομερή λέξη»: γραφειοκρατία versus (σέ σχέση πρός) τό δημοκρατισμό. Μᾶς λένε, — γράφει ὁ Κ. Κάουτσκι, — ὅτι τό νά παρέχεται στήν κομματική καθοδήγηση τό δικαίωμα νά ἐπιδρᾶ στήν ἀνάδειξη ἀπό τίς τοπικές ἐκλογικές περιφέρειες ἑνός ὑποψηφίου (βουλευτῆ) ἰσοδυναμεῖ μέ «ἐπονείδιστη ἐπιβουλή σέ βάρος τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς πού ἀπαιτεῖ ὅλη ἡ πολιτική δράση νά κινεῖται ἀπό τά κάτω πρός τά πάνω, μέ τήν αὐτενέργεια τῶν μαζῶν καί ὄχι ἀπό τά πάνω πρός τά κάτω, μέ γραφειοκρατικό τρόπο... Ἀλλά ἄν ὑπάρχει κάποια ἀρχή πραγματικά δημοκρατική, αὐτή εἶναι ἀκριβῶς τό ὅτι ἡ πλειοψηφία πρέπει νά ἔχει πλεονεκτική θέση ἀπέναντι στή μειοψηφία καί ὄχι τό ἀντίθετο...» Ἡ ἐκλογή βουλευτῶν στήν κάθε, ὅποια κι ἄν εἶναι, ἐκλογική περιφέρεια ἀποτελεῖ σοβαρό ζήτημα γιά ὅλο τό κόμμα στό σύνολό του καί τό κόμμα πρέπει νά ἐπιδρᾶ στήν ἀνάδειξη τῶν ὑποψηφίων, λχ. μέσω ἀνθρώπων ἐξουσιοδοτημένων ἀπό τό κόμμα (Vertrauensmänner). «Ὅποιος τό θεωρεῖ αὐτό πολύ γραφειοκρατικό ἤ πολύ συγκεντρωτικό, ἄς δοκιμάσει νά προτείνει νά ὑποδείχνονται οἱ ὑποψήφιοι μέ ἄμεση ψηφοφορία ὅλων τῶν μελῶν τοῦ κόμματος (sämtliche Parteigenossen). Ἐφόσον αὐτό εἶναι ἀπραγματοποίητο, δέν ὑπάρχει λόγος καί νά παραπονιέται κανείς γιά ἔλλειψη δημοκρατίας, ὅταν ἡ λειτουργία αὐτή, ὅπως καί πολλές ἄλλες πού ἀφοροῦν ὅλο τό κόμμα, ἀσκεῖται ἀπό ἕνα ἤ περισσότερα κομματικά ὄργανα». Καί παλαιότερα, — σύμφωνα μέ τό «ἐθιμικό δίκαιο» τοῦ γερμανικοῦ κόμματος, — ἡ κάθε ἐκλογική περιφέρεια «ἐρχόταν σέ φιλική συνεννόηση» μέ τήν καθοδήγηση τοῦ κόμματος γιά τήν ἀνάδειξη τοῦ ἄλφα ἤ τοῦ βῆτα ὑποψηφίου. «Τό κόμμα ὅμως ἔχει γίνει πολύ μεγάλο καί τό σιωπηρό αὐτό ἐθιμικό δίκαιο δέν εἶναι πιά ἀρκετό. Τό ἐθιμικό δίκαιο παύει νά εἶναι δίκαιο, ὅταν παύει νά ἀναγνωρίζεται σάν κάτι τό αὐτονόητο, ὅταν τό περιεχόμενο τῶν ὁρισμῶν του ἤ ἀκόμα καί ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξή του τίθεται ὑπό ἀμφισβήτηση. Τότε γίνεται ἀπόλυτα ἀπαραίτητη ἡ ἀκριβής διατύπωση αὐτοῦ τοῦ δικαίου καί ἡ κωδικοποίησή του...», τό πέρασμα σέ πιό «ἀκριβῆ καταστατική κατοχύρωση* (statutaris-

* Εἶναι ἐξαιρετικά διδαχτικό τίς παρατηρήσεις αὐτές τοῦ Κ. Κάουτσκι — γιά ἀντικατάσταση τοῦ σιωπηρά ἀναγνωριζόμενου ἐθιμικοῦ δικαίου ἀπό ἕνα ἐπίσημα κατοχυρωμένο καταστατικό δίκαιο — νά τίς συγκρίνουμε μέ

che Festlegung) καί συνάμα σέ μεγαλύτερη αὐστηρότητα (grössere Straffheit) τῆς ὀργάνωσης».

Βλέπουμε λοιπόν, μέσα σέ ἄλλες συνθῆκες, τήν ἴδια πάλη ἀνάμεσα στήν ὀπορτουνιστική καί στήν ἐπαναστατική πτέρυγα τοῦ κόμματος πάνω στό ὀργανωτικό ζήτημα, τήν ἴδια σύγκρουση τοῦ αὐτονομισμοῦ μέ τό συγκεντρωτισμό, τῆς δημοκρατίας μέ τή «γραφειοκρατία», τῆς τάσης γιά ἀδυνάτισμα τῆς αὐστηρότητας μέ τήν τάση γιά δυνάμωμα τῆς αὐστηρότητας τῆς ὀργάνωσης καί τῆς πειθαρχίας, τῆς νοοτροπίας τοῦ ἄστατου διανοούμενου μέ τή νοοτροπία τοῦ συνεποῦς προλετάριου, τοῦ διανοουμενίστικου ἀτομικισμοῦ μέ τήν προλεταριακή συνοχή. Καί προβάλλει τό ἐρώτημα: στή σύγκρουση αὐτή ποιά ἦταν ἡ στάση τῆς *ἀστικῆς δημοκρατίας*, — ὄχι ἐκείνης πού ἡ παιχνιδιάρα ἱστορία ἁπλῶς ὑποσχέθηκε ἐμπιστευτικά νά δείξει κάποτε στόν σ. Ἀξελρόντ, — μά τῆς πραγματικῆς, τῆς ἀληθινῆς ἀστικῆς δημοκρατίας πού ἔχει καί στή Γερμανία ἐκπροσώπους ὄχι λιγότερο ἔξυπνους κι ὄχι λιγότερο παρατηρητικούς ἀπό τούς δικούς μας κυρίους τῆς «Ὀσβομποζντένιγε»; Ἡ γερμανική ἀστική δημοκρατία ἀποκρίθηκε ἀμέσως στήν καινούργια διαμάχη καί, — ὅπως καί ἡ ρωσική ἀστική δημοκρατία, ὅπως ἡ ἀστική δημοκρατία παντοῦ καί πάντοτε, — ὑποστήριξε μέ ὅλα τά δυνατά της τήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Ἕνα σπουδαῖο ὄργανο τοῦ γερμανικοῦ χρηματιστηριακοῦ κεφαλαίου, ἡ «*Ἐφημερίδα τῆς Φραγκφούρτης*»[128], δημοσίευσε ἕνα πολύκροτο κύριο ἄρθρο («Frankf. Ztg.», 1904, 7 Apr., No 97, Abendblatt*) πού δείχνει ὅτι οἱ ἐπαίσχυντες κλεψιτυπίες ἀπό τά ἄρθρα τοῦ Ἀξελρόντ καταντοῦν πραγματική ἀρρώστια τοῦ γερμανικοῦ τύπου. Οἱ τρομεροί δημοκράτες τοῦ χρηματιστηρίου τῆς Φραγκφούρτης μαστιγώνουν τήν «ἀπολυταρχία» πού ἐπικρατεῖ στό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, τήν «κομματική διχτατορία», τήν «ἀπολυταρχικότητα τῆς κομματικῆς ἡγεσίας», αὐτούς τούς «ἀφορισμούς τῆς ἐκκλησίας» μέ τούς ὁποίους θέλουν, «θάλεγε κανείς, νά τιμωρήσουν ὅλο τόν ἀναθεωρητισμό» (θυμηθεῖτε τήν «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό»), αὐτή τήν ἀπαίτηση γιά «τυφλή ὑπακοή», γιά «ἀπο-

---

τήν ὅλη «ἀλλαγή» πού περνάει τό κόμμα μας γενικά καί ἡ συνταχτική ἐπιτροπή εἰδικότερα ἀπό τόν καιρό τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος. Σύγκρ. τήν ὁμιλία τῆς Β. Ι. Ζασούλιτς (στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, σελ. 66 καί ἐπ.) πού εἶναι ζήτημα ἄν κατανοεῖ ὅλη τή σημασία τῆς συντελούμενης ἀλλαγῆς.

* — «Ἐφημερίδα τῆς Φραγκφούρτης», 1904, 7 τοῦ Ἀπρίλη, ἀρ. φύλλου 97, βραδινή ἔκδοση. *Σύντ.*

νεκρωτική πειθαρχία», τήν ἀπαίτηση γιά «δουλοπρεπῆ ὑποταγή», τή μετατροπή τῶν μελῶν τοῦ κόμματος σέ «πολιτικά πτώματα» (αὐτό εἶναι πολύ πιό δυνατό ἀπό τίς βιδίτσες καί τίς ροδίτσες!). «Κάθε προσωπική ἰδιομορφία, — ξεφωνίζουν ἀγαναχτισμένοι οἱ ἱππότες τοῦ χρηματιστηρίου μπρός στό θέαμα τοῦ ἀντιδημοκρατικοῦ καθεστῶτος τῆς σοσιαλδημοκρατίας, — κάθε ἀτομικότητα πρέπει, βλέπετε, νά τσακιστεῖ, γιατί ὅλα αὐτά ἀπειλοῦν νά ὁδηγήσουν στήν κατάσταση πραγμάτων τῆς Γαλλίας στό ζωρεσισμό καί στό μιλλερανισμό, ὅπως δήλωσε ἀνοιχτά ὁ Ζίντερμαν πού εἰσηγήθηκε αὐτό τό ζήτημα» στό κομματικό συνέδριο τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Σαξονίας.

Συνεπῶς στό βαθμό πού οἱ νέες λέξεις τῆς νέας «Ἴσκρα» πάνω στό ὀργανωτικό ζήτημα ἔχουν κάποιο νόημα ἀρχῶν, στόν ἴδιο βαθμό δέ χωράει καμιά ἀμφιβολία ὅτι τό νόημα αὐτό εἶναι ὀπορτουνιστικό. Τό συμπέρασμα αὐτό ἐπιβεβαιώνεται καί ἀπό ὅλη τήν ἀνάλυση τοῦ κομματικοῦ μας συνεδρίου πού χωρίστηκε σέ ἐπαναστατική καί σέ ὀπορτουνιστική πτέρυγα, καί ἀπό τό παράδειγμα *ὅλων* τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν κομμάτων τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὁ ὀπορτουνισμός στό ὀργανωτικό ζήτημα ἐκδηλώνεται στίς ἴδιες τάσεις, στίς ἴδιες κατηγορίες καί τίς περισσότερες φορές καί μέ τίς ἴδιες λέξεις. Φυσικά οἱ ἐθνικές ἰδιομορφίες τῶν διαφόρων κομμάτων καί ἡ ἀνομοιότητα τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν στίς διάφορες χῶρες βάζουν τή σφραγίδα τους καί κάνουν τόν γερμανικό ὀπορτουνισμό νά μή μοιάζει καθόλου μέ τόν γαλλικό, τόν γαλλικό μέ τόν ἰταλικό, τόν ἰταλικό μέ τόν ρωσικό. Ἡ ὁμοιογένεια ὅμως τοῦ βασικοῦ χωρισμοῦ ὅλων αὐτῶν τῶν κομμάτων σέ ἐπαναστατική καί ὀπορτουνιστική πτέρυγα, ἡ ὁμοιότητα τοῦ τρόπου σκέψης καί τῶν τάσεων τοῦ ὀπορτουνισμοῦ στό ὀργανωτικό ζήτημα προβάλλουν ξεκάθαρα, παρ' ὅλη τή διαφορά συνθηκῶν πού ἀναφέραμε *. Ὁ

---

* Κανένας δέ θ' ἀμφισβητήσει σήμερα ὅτι ὁ παλιός χωρισμός τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν στά ζητήματα ταχτικῆς σέ οἰκονομιστές καί πολιτικούς ἦταν ὅμοιος μέ τό χωρισμό ὅλης τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας σέ ὀπορτουνιστές καί ἐπαναστάτες, παρ' ὅλο πού ἡ διαφορά ἀνάμεσα στούς σ.σ. Μαρτίνοφ καί Ἀκίμοφ ἀπό τό ἕνα μέρος, καί στούς σ. σ. φόν Φόλμαρ καί φόν Ἔλμ ἤ Ζωρές καί Μιλλεράν ἀπό τό ἄλλο, εἶναι πολύ μεγάλη. Ἐξίσου ἀναμφισβήτητη εἶναι καί ἡ ὁμοιότητα τῶν βασικῶν χωρισμῶν πάνω στό ὀργανωτικό ζήτημα, παρ' ὅλη τήν τεράστια διαφορά συνθηκῶν ἀνάμεσα στίς χῶρες πού δέν ἔχουν πολιτικά δικαιώματα καί στίς πολιτικά ἐλεύθερες χῶρες. Ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό εἶναι τό γεγονός ὅτι ἡ ὑψηλῶν

μεγάλος ἀριθμός ἐκπροσώπων τῆς ριζοσπαστικῆς διανόησης μέσα στίς γραμμές τῶν μαρξιστῶν μας καί τῶν σοσιαλδημοκρατῶν μας ἔκανε καί κάνει ἀναπόφευχτη τήν ὕπαρξη, — στούς πιό διαφορετικούς τομεῖς καί μέ τίς πιό διαφορετικές μορφές, — ὀπορτουνισμοῦ πού τόν γεννᾶ ἡ ψυχοσύνθεση τῆς διανόησης αὐτῆς. Καταπολεμήσαμε τόν ὀπορτουνισμό στά βασικά ζητήματα τῆς κοσμοθεωρίας μας, στά ζητήματα τοῦ προγράμματος, καί ἡ πλέρια διαφωνία στούς σκοπούς ὁδήγησε ἀναπόφευχτα σ' ἕνα ἀμετάκλητο διαχωρισμό ἀνάμεσα στούς σοσιαλδημοκράτες καί στούς φιλελεύθερους πού διέφθειραν τό νόμιμο μαρξισμό μας. Καταπολεμήσαμε τόν ὀπορτουνισμό στά ζητήματα ταχτικῆς, καί ἡ διάσταση μέ τούς σ. σ. Κριτσέβσκι καί 'Ακίμοφ πάνω σ' αὐτά τά λιγότερο σπουδαῖα ζητήματα ἦταν φυσικά μόνο προσωρινή καί δέ συνοδεύτηκε ἀπό τό σχηματισμό διαφορετικῶν κομμάτων. Σήμερα πρέπει νά κατανικήσουμε τόν ὀπορτουνισμό τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ 'Αξελρόντ στά ὀργανωτικά ζητήματα πού εἶναι βέβαια ἀκόμα λιγότερο βασικά ἀπ' ὅ,τι τά ζητήματα προγράμματος καί ταχτικῆς, μά πού παρουσιάστηκαν τώρα στό προσκήνιο τῆς κομματικῆς μας ζωῆς.

Ὅταν γίνεται λόγος γιά πάλη κατά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ποτέ τό χαρακτηριστικό γνώρισμα ὅλου τοῦ σύγχρονου ὀπορτουνισμοῦ σ' ὅλους τούς τομεῖς: τήν ἀοριστία του, τήν ἀσάφειά του, τό ἀσύλληπτό του. Ὁ ὀπορτουνιστής, ἀπό τήν ἴδια του τή φύση, ἀποφεύγει πάντα νά θέτει ἕνα ζήτημα συγκεκριμένα καί σταράτα, ἀναζητᾶ τή συνισταμένη, στριφογυρίζει σάν φίδι ἀνάμεσα σέ δυό ἀπόψεις πού ἀλληλοαποκλείονται, προσπαθώντας «νά εἶναι σύμφωνος» καί μέ τίς δυό, τίς διαφωνίες του τίς συνοψίζει σέ μικροτροποποιήσεις, ἀμφιβολίες, ἀθώους καί εὐσεβεῖς πόθους κτλ. κτλ. Ὁ ὀπορτουνιστής στά προγραμματικά ζητήματα σ. Ἔντ. Μπέρνσταϊν εἶναι «σύμφωνος» μέ τό ἐπαναστατικό πρόγραμμα τοῦ κόμματος κι ἐνῶ θάθελε προφανῶς μιά «ριζική μεταρύθμιση» αὐτοῦ τοῦ προγράμματος, ὥστόσο τή θεωρεῖ παράκαιρη, ἄσκοπη καί ὄχι τόσο σπουδαία ὅσο τή διευκρίνιση τῶν «γενικῶν ἀρχῶν», τῆς «κριτικῆς» (πού συνίσταται κυρίως στόν ἄκριτο δανεισμό ἀρχῶν καί λεξιδίων ἀπό τήν ἀστική δημοκρατία). Ὁ ὀπορτουνιστής στά ζητήματα ταχτικῆς σ. φόν Φόλμαρ εἶναι ἐπίσης σύμφωνος μέ τήν

ἀρχῶν συνταχτική ἐπιτροπή τῆς νέας «Ἴσκρα», ἀφοῦ ἔθιξε στά πεταχτά τή διαμάχη Κάουτσκι-Χάινε (ἀρ. φύλλου 64), *παρέκαμψε* δειλά τό θέμα γιά τίς τάσεις *ἀρχῶν* στό ὀργανωτικό ζήτημα *κάθε* ὀπορτουνισμοῦ καί κάθε ὀρθοδοξίας.

παλιά ταχτική τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί περιορίζεται ἐπίσης περισσότερο σέ ρητορεῖες, μικροτροποποιήσεις καί μικροειρωνεῖες, χωρίς νά διατυπώνει καμιά συγκεκριμένη «μινιστεριαλιστική» ταχτική [129]. Οἱ ὀπορτουνιστές στά ὀργανωτικά ζητήματα σ. σ. Μάρτοφ καί 'Αξελρόντ ἐπίσης δέν ἔχουν διατυπώσει ὥς τώρα, παρ' ὅλο πού τούς προκαλέσαμε ἀνοιχτά, μιά συγκεκριμένη θέση ἀρχῶν πού νά μπορεῖ «νά κατοχυρωθεῖ καταστατικά»· κι αὐτοί ἐπίσης θά ἤθελαν, θά ἤθελαν δίχως ἄλλο, μιά «ριζική μεταρύθμιση» τοῦ ὀργανωτικοῦ μας καταστατικοῦ («Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 58, σελ. 2, στήλη 3η), θά προτιμοῦσαν ὅμως ν' ἀσχοληθοῦν πρῶτα μέ τά «γενικά ὀργανωτικά ζητήματα» (γιατί μιά πραγματικά ριζική μεταρύθμιση τοῦ καταστατικοῦ μας, πού παρά τό ἄρθρο 1 εἶναι ὡστόσο συγκεντρωτικό, θά ὁδηγοῦσε ἀναπόφευχτα, ἄν γινόταν στό πνεῦμα τῆς νέας «Ἴσκρα», στόν αὐτονομισμό· καί ὁ σ. Μάρτοφ δέ θέλει βέβαια νά ὁμολογήσει οὔτε καί στόν ἴδιο τόν ἑαυτό του ὅτι *ἀπό ἄποψη ἀρχῶν* ἔχει τάση πρός τόν αὐτονομισμό). Γι' αὐτό ἡ θέση τους «ἀρχῶν» πάνω στό ὀργανωτικό ζήτημα παίρνει ὅλα τά χρώματα τῆς ἴριδας: ἐκεῖνο πού κυριαρχεῖ εἶναι οἱ ἀθῶες παθητικές διακηρύξεις γιά ἀπολυταρχικότητα καί γραφειοκρατία, γιά τυφλή ὑπακοή, γιά βιδίτσες καί ροδίτσες, — διακηρύξεις τόσο ἀθῶες πού εἶναι πολύ, πάρα πολύ δύσκολο νά ξεχωρίσεις σ' αὐτές τί ἀφορᾶ πραγματικά τίς ἀρχές καί τί ἀφορᾶ τήν πρόσληψη. Ὅμως ὅσο πιό βαθιά στό δάσος τόσο πιό πολλά τά ξύλα: οἱ ἀπόπειρες ἀνάλυσης καί ἀκριβολογημένου ὁρισμοῦ τῆς μισητῆς αὐτῆς «γραφειοκρατίας» ὁδηγοῦν ἀναπόφευχτα σέ αὐτονομισμό, οἱ ἀπόπειρες «ἐμβάθυνσης» καί θεμελίωσης ὁδηγοῦν ἀναπότρεπτα στή δικαίωση τῆς καθυστέρησης, στό χβοστισμό, σέ γιρονδίνικες φράσεις. Τέλος προβάλλει ἡ ἀρχή τοῦ *ἀναρχισμοῦ*, σάν ἡ μοναδική πραγματικά συγκεκριμένη ἀρχή, πού γι' αὐτό ἐκδηλώνεται στήν πράξη ἐξαιρετικά ἔντονα (ἡ πράξη προπορεύεται πάντα ἀπό τή θεωρία). Χλευασμός τῆς πειθαρχίας — αὐτονομισμός — ἀναρχισμός, νά ἡ σκαλίτσα πού ἀνεβοκατεβαίνει ὁ ὀργανωτικός μας ὀπορτουνισμός, πηδώντας ἀπό σκαλί σέ σκαλί καί ἀποφεύγοντας μέ ἐπιτηδειότητα κάθε συγκεκριμένη διατύπωση τῶν ἀρχῶν του*. Ἡ ἴδια

* Ὅποιος ἀναθυμηθεῖ τίς συζητήσεις πάνω στό ἄρθρο 1 θά δεῖ τώρα ξεκάθαρα ὅτι τό λάθος τοῦ σ. Μάρτοφ καί τοῦ σ. 'Αξελρόντ πάνω στό ἄρθρο 1, ὅταν τό λάθος αὐτό ἀναπτυχθεῖ καί βαθύνει, ὁδηγεῖ *ἀναπόφευχτα* σέ ὀπορτουνισμό στά ὀργανωτικά ζητήματα. Ἡ βασική ἰδέα τοῦ σ. Μάρτοφ — αὐτοσυγκαταρίθμηση στό κόμμα — δέν εἶναι παρά ψεύτικος «δημοκρα-

ἀκριβῶς κλιμάκωση παρατηρεῖται καί στόν ὀπορτουνισμό στά ζητήματα τοῦ προγράμματος καί τῆς ταχτικῆς: χλευασμός τῆς «ὀρθοδοξίας», τῆς στενότητας καί τῆς ἀκινησίας, — ἀναθεωρητική «κριτική» καί μινιστεριαλισμός — ἀστική δημοκρατία. Ὑπάρχει στενή ψυχολογική σύνδεση ἀνάμεσα σ' αὐτό τό μίσος πρός τήν πειθαρχία καί στήν ἀκατάπαυστη, μακρόσυρτη νότα τῆς *προσβολῆς*, πού ἠχεῖ σ' ὅλα τά γραφόμενα τῶν σύγχρονων ὀπορτουνιστῶν γενικά καί τῆς δικῆς μας μειοψηφίας εἰδικότερα. Τούς καταδιώκουν, τούς καταπιέζουν, τούς διώχνουν, τούς πολιορκοῦν, τούς κατατυραννοῦν. Σ' αὐτές τίς λεξοῦλες ὑπάρχει πολύ περισσότερη ψυχολογική καί πολιτική ἀλήθεια ἀπ' ὅ,τι πιθανόν ὑποψιαζόταν ὁ ἴδιος ὁ δράστης τοῦ χαριτωμένου καί ἔξυπνου ἀστείου σχετικά μέ τούς κατατυραννούμενους καί τούς κατατυραννοῦντες[130]. Πραγματικά πάρτε τά πραχτικά τοῦ κομματικοῦ μας συνεδρίου καί θά δεῖτε ὅτι τή μειοψηφία τήν ἀποτελοῦν ὅλοι οἱ θιγμένοι, ὅλοι ἐκεῖνοι πού κάποτε καί γιά κάποιο λόγο τούς ἔθιξε ἡ ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία. Αὐτοῦ βρίσκονται οἱ μπουντιστές καί οἱ ραμποτσεντέλτσι, πού τούς «θίξαμε» σέ σημεῖο πού ἀποχώρησαν ἀπό τό συνέδριο, αὐτοῦ βρίσκονται οἱ ὀπαδοί τῆς «Γιούζνι ραμπότσι», θανάσιμα θιγμένοι ἀπό τήν ἀπονέκρωση τῶν ὀργανώσεων γενικά καί τῆς δικῆς τους ὀργάνωσης εἰδικότερα, αὐτοῦ βρίσκεται ὁ σ. Μάχοφ, πού

τισμός», εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι τό κόμμα χτίζεται ἀπό τά κάτω πρός τά πάνω. Ἀπεναντίας ἡ δική μου ἰδέα εἶναι «γραφειοκρατική», μέ τήν ἔννοια ὅτι τό κόμμα χτίζεται ἀπό τά πάνω πρός τά κάτω, ἀπό τό κομματικό συνέδριο πρός τίς διάφορες κομματικές ὀργανώσεις. Καί ἡ ψυχοσύνθεση τοῦ ἀστοῦ διανοούμενου, καί οἱ ἀναρχικές φράσεις, καί ἡ ὀπορτουνιστική, χβοστική βαθύνοια, ὅλα αὐτά φάνηκαν ἤδη ἀπό τίς συζητήσεις πάνω στό ἄρθρο 1. Ὁ σ. Μάρτοφ στήν «Κατάσταση πολιορκίας» (σελ. 20) μιλάει γιά τή «διανοητική δουλειά πού ἄρχισε» στή νέα «Ἴσκρα». Αὐτό εἶναι ἀλήθεια ἀπό τήν ἄποψη ὅτι αὐτός καί ὁ Ἀξελρόντ πράγματι ὠθοῦν τή σκέψη πρός νέα κατεύθυνση, ἀρχίζοντας ἀπό τό ἄρθρο 1. Τό δυστύχημα ὅμως εἶναι πώς ἡ κατεύθυνση αὐτή εἶναι ὀπορτουνιστική. Ὅσο περισσότερο «θά δουλεύουν» πρός *αὐτή* τήν κατεύθυνση, ὅσο πιό ἀπαλλαγμένη θἆναι ἡ δουλειά αὐτή ἀπό τούς μικροκαβγάδες γύρω ἀπό τή πρόσληψη, τόσο πιό βαθιά θά βουλιάζουν στό βάλτο. Ὁ σ. Πλεχάνοφ τό εἶδε κιόλας αὐτό ξεκάθαρα στό συνέδριο τοῦ κόμματος καί στό ἄρθρο του «Τί δέν πρέπει νά κάνουμε» ἐφιστοῦσε γιά δεύτερη φορά τήν προσοχή τους: εἶμαι ἕτοιμος, ἔλεγε, ἀκόμα καί νά σᾶς προσλάβω, μόνο μήν ἀκολουθεῖτε αὐτό τό δρόμο πού ὁδηγεῖ ἀποκλειστικά στόν ὀπορτουνισμό καί στόν ἀναρχισμό. — Ὁ Μάρτοφ καί ὁ Ἀξελρόντ δέν ἄκουσαν τήν καλή συμβουλή: πῶς; νά μή τόν ἀκολουθήσουμε καί νά συμφωνήσουμε μέ τόν Λένιν ὅτι ἡ πρόσληψη δέν εἶναι παρά μικροκαβγάς; Ποτέ! Ἐμεῖς θά τοῦ δείξουμε ὅτι εἴμαστε ἄνθρωποι ἀρχῶν! — Καί τόδειξαν. Τόδειξαν σ' ὅλους καθαρά πώς, ἄν ἔχουν νέες ἀρχές, οἱ ἀρχές αὐτές εἶναι ὀπορτουνιστικές.

τόν ἔθιγαν κάθε φορά πού ἔπαιρνε τό λόγο (γιατί κάθε φορά τά κατάφερνε συστηματικά νά γίνεται ρεζίλι), αὐτοῦ τέλος βρίσκονται ὁ σ. Μάρτοφ καί ὁ σ. Ἀξελρόντ, πού τούς ἔθιξε ἡ «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό» ἐξαιτίας τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ καταστατικοῦ καί ἡ ἥττα τους στίς ἐκλογές. Κι ὅλες αὐτές οἱ πικρές προσβολές δέν ἦταν τό τυχαῖο ἀποτέλεσμα ἀπαράδεχτων εὐφυολογιῶν, βίαιων ἐπιθέσεων, λυσσαλέας πολεμικῆς, βροντήματος τῆς πόρτας καί ἐπίδειξης τῆς γροθιᾶς, ὅπως νομίζουν ὥς σήμερα πολλοί, πάρα πολλοί φιλισταῖοι, ἀλλά τό ἀναπόφευχτο πολιτικό ἀποτέλεσμα ὅλης τῆς τρίχρονης ἰδεολογικῆς δουλειᾶς τῆς «Ἴσκρα». Ἄν δεχτοῦμε πώς στά τρία αὐτά χρόνια δέν γλωσσοκοπανούσαμε ἁπλῶς, ἀλλά ἐκφράζαμε τίς πεποιθήσεις ἐκεῖνες πού ἔπρεπε νά μετατραποῦν σέ πράξη, τότε δέν μπορούσαμε παρά νά πολεμήσουμε στό συνέδριο τούς ἀντιισκριστές καί τό «βάλτο». Κι ὅταν μαζί μέ τόν σ. Μάρτοφ πού πάλαιβε ντρέττα στίς πρῶτες γραμμές, παραθίξαμε ἕνα σωρό κόσμο, δέ μᾶς ἔμενε πιά παρά νά θίξουμε λιγουλάκι τόν σ. Ἀξελρόντ καί τόν σ. Μάρτοφ, γιά νά ξεχειλίσει τό ποτήρι. Ἡ ποσότητα μετατράπηκε σέ ποιότητα. Συντελέστηκε ἡ ἄρνηση τῆς ἄρνησης. Ὅλοι οἱ θιγμένοι ξέχασαν τούς ἀμοιβαίους λογαριασμούς τους, ρίχτηκαν μέ λυγμούς ὁ ἕνας στήν ἀγκαλιά τοῦ ἄλλου καί ὕψωσαν τή σημαία τῆς «ἐξέγερσης ἐνάντια στό λενινισμό» *.

Ἡ ἐξέγερση εἶναι θαυμάσιο πράγμα, ὅταν ἐξεγείρονται τά πρωτοπόρα στοιχεῖα ἐνάντια στά ἀντιδραστικά. Ὅταν ἡ ἐπαναστατική πτέρυγα ἐξεγείρεται ἐνάντια στήν ὀπορτουνιστική, αὐτό εἶναι καλό. Ὅταν ἡ ὀπορτουνιστική πτέρυγα ἐξεγείρεται ἐνάντια στήν ἐπαναστατική, αὐτό εἶναι ἄσχημο.

Ὁ σ. Πλεχάνοφ ἀναγκάζεται νά πάρει μέρος σ' αὐτή τήν ἄσχημη δουλειά σάν αἰχμάλωτος πολέμου, πού λέει ὁ λόγος. Προσπαθεῖ «νά βγάλει τό ἄχτι του», ψαρεύοντας μεμονωμένες ἀτυχεῖς φράσεις τοῦ συντάχτη τῆς ἄλφα ἤ βῆτα ἀπόφασης πρός ὄφελος τῆς «πλειοψηφίας» καί ξεφωνίζει: «Τό φουκαρά τόν σύντροφο Λένιν! Χάλια πού σοῦ ἔχουν οἱ ὀρθόδοξοι ὀπαδοί του!» («Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 63, παράρτημα).

Ἔ λοιπόν, σ. Πλεχάνοφ, ἄν ἐγώ εἶμαι φουκαράς, τότε ἡ συνταχτική ἐπιτροπή τῆς νέας «Ἴσκρα» εἶναι πιά ἐντελῶς ἀπαθλιω-

* Αὐτή ἡ καταπληχτική ἔκφραση ἀνήκει στόν σ. Μάρτοφ («Κατάσταση πολιορκίας», σελ. 68). Ὁ σ. Μάρτοφ καραδοκοῦσε ὡσότου γίνουν πέντε γιά νά σηκώσει τήν «ἐξέγερση» ἐναντίον μου πού ἤμουνα ἕνας. Πολύ ἀδέξια εἶναι ἡ πολεμική πού κάνει ὁ σ. Μάρτοφ: θέλει νά ἐξοντώσει τόν ἀντίπαλό του, κάνοντάς του τά πιό κολακευτικά κομπλιμέντα.

μένη. Ὅσο φουκαράς κι ἄν εἶμαι, δέν ἔφτασα ἀκόμα σέ τέτοια ἀπόλυτη ἐξαθλίωση ὥστε νά ἀναγκάζομαι νά κλείνω τά μάτια μπροστά στό κομματικό συνέδριο καί νά ἀναζητῶ ὑλικό στίς ἀποφάσεις τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν γιά νά κάνω ἐπίδειξη πνεύματος. Ὅσο φουκαράς κι ἄν εἶμαι, εἶμαι χίλιες φορές πιό πλούσιος ἀπό ἐκείνους πού οἱ ὀπαδοί τους δέ διατυπώνουν τυχαῖα τήν ἄλφα ἤ τή βῆτα ἀτυχῆ ἔκφραση, ἀλλά σ' ὅλα τά ζητήματα, καί στά ὀργανωτικά, καί στά ζητήματα ταχτικῆς, καί στά προγραμματικά ὑπερασπίζουν μέ πεῖσμα καί ἐπιμονή ἀρχές ἀντίθετες πρός τίς ἀρχές τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ὅσο φουκαράς κι ἄν εἶμαι, δέν ἔφτασα ἀκόμα ὥς τό σημεῖο νά ἀναγκάζομαι *νά κρύβω ἀπό τό κοινό* τούς ἐπαίνους πού μοῦ ἀπευθύνουν τέτοιου εἴδους ὀπαδοί. Ἡ σύνταξη ὅμως τῆς νέας «Ἴσκρα» ἀναγκάζεται νά τό κάνει αὐτό.

Ξέρετε, ἀναγνώστη, τί εἶναι ἡ Ἐπιτροπή Βορόνεζ τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας; Ἄν δέν τό ξέρετε, διαβάστε τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος. Θά μάθετε ἀπό κεῖ ὅτι τήν κατεύθυνση τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς τήν ἐκφράζουν ἐξολοκλήρου ὁ σ. Ἀκίμοφ καί ἡ σ. Μπροῦκερ, πού στό συνέδριο πολέμησαν σ' ὅλη τή γραμμή τήν ἐπαναστατική πτέρυγα τοῦ κόμματος καί πού ὅλοι, ἀπό τόν σ. Πλεχάνοφ ὥς τόν σ. Ποπόφ, τούς κατέταξαν δεκάδες φορές στούς ὀπορτουνιστές. Καί νά τί δηλώνει αὐτή ἡ Ἐπιτροπή Βορόνεζ στό φυλλάδιό της τοῦ Γενάρη (ἀρ. 12, 1904, Γενάρης):

«Στή ζωή τοῦ κόμματός μας, πού ἀναπτύσσεται ἀδιάκοπα, συνέβηκε πέρσι ἕνα μεγάλο καί σημαντικό γιά τό κόμμα γεγονός: ἔγινε τό δεύτερο συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ — τό συνέδριο τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὀργανώσεών του. Ἡ σύγκληση συνεδρίου τοῦ κόμματος εἶναι ἔργο πολύ περίπλοκο καί, μέσα στίς συνθῆκες τῆς μοναρχίας, πολύ ριψοκίνδυνο καί δύσκολο, γι' αὐτό δέν εἶναι παράξενο πού ἡ σύγκλησή του ἔγινε *κάθε ἄλλο παρά μέ τέλειο τρόπο*, κι ὅτι τό ἴδιο τό συνέδριο, ἄν καί διεξήχθηκε χωρίς ἀπρόοπτα, ὡστόσο δέν ἀνταποκρίθηκε σ' ὅλες τίς ἀπαιτήσεις πού εἶχε τό κόμμα ἀπ' αὐτό. Οἱ σύντροφοι πού ἡ συνδιάσκεψη (σύσκεψη) τοῦ 1902 τούς εἶχε ἀναθέσει τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου, πιάστηκαν καί *τό συνέδριο τό ἔφτιαξαν πρόσωπα πού τά ξεδιάλεξε μόνο μιά κατεύθυνση τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἡ ἰσκρική. Πολλές* ὀργανώσεις σοσιαλδημοκρατῶν πού δέν ἔτυχε νά εἶναι ἰσκρικές, δέν τίς κάλεσαν νά πάρουν μέρος στίς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου: *αὐτός εἶναι ἕνας ἀπό τούς λόγους* πού ἐκπληρώθηκε *κατά τρόπο ἐξαιρετικά ἀτελῆ* τό καθῆκον τοῦ συνεδρίου γιά τήν ἐκπόνηση *προγράμματος καί καταστατικοῦ* τοῦ κόμματος. Οἱ ἴδιοι οἱ σύνεδροι παραδέχονται ὅτι στό καταστατικό ὑπάρχουν μεγάλα κενά „πού μποροῦν νά ὁδηγήσουν σέ ἐπικίνδυνες παρεξηγήσεις". Οἱ ἴδιοι οἱ ἰσκριστές διασπάστηκαν στό συνέδριο καί πολλά ἀνώτερα στελέχη τοῦ ΣΔΚΕΡ, πού ὥς τότε νόμιζες ὅτι ἀποδέχονται στό ἀκέραιο τό πρόγραμμα δράσης τῆς „Ἴσκρα" μας, κατανόησαν

ὅτι πολλές ἀπό τίς ἀπόψεις της, πού τίς ὑποστήριξαν *κυρίως ὁ Λένιν καί ὁ Πλεχάνοφ*, δέν εἶναι πραχτικά ἐφαρμόσιμες. Παρ' ὅλο πού στό συνέδριο ἐπικράτησαν οἱ τελευταῖοι, ὡστόσο ἡ δύναμη τῆς πραχτικῆς ζωῆς καί οἱ ἀπαιτήσεις τῆς πραγματικῆς δουλειᾶς, στήν ὁποία παίρνουν μέρος καί ὅλοι οἱ μή ἰσκριστές, διορθώνουν γρήγορα τά λάθη τῶν θεωρητικῶν καί ἔχουν ἤδη ἐπιφέρει μετά τό συνέδριο σοβαρές διορθώσεις. *Ἡ „Ἴσκρα" ἔχει ἀλλάξει πάρα πολύ καί ὑπόσχεται* ὅτι θ' ἀκούει μέ προσοχή τίς ἀπαιτήσεις τῶν ἀγωνιστῶν τῆς σοσιαλδημοκρατίας γενικά. Ἔτσι, ἄν καί *οἱ ἐργασίες τοῦ συνεδρίου ὑπόκεινται σέ ἐπανεξέταση* ἀπό τό ἑπόμενο συνέδριο καί, ὅπως εἶναι ὁλοφάνερο καί γιά τούς ἴδιους τούς συνέδρους, δέν εἶναι ἱκανοποιητικές, *καί γιά τό λόγο αὐτό δέν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν ἀμετάκλητες ἀποφάσεις τοῦ κόμματος*, ὡστόσο τό συνέδριο ἀποσαφήνισε τήν κατάσταση πραγμάτων μέσα στό κόμμα, ἔδοσε πλούσιο ὑλικό γιά τήν παραπέρα θεωρητική καί ὀργανωτική δράση του καί στάθηκε τεράστια διδαχτική πεῖρα γιά τήν κομματική δουλειά γενικά. Οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου καί τό καταστατικό πού κατάρτισε *θά παρθοῦν ὑπόψη* ἀπ' ὅλες τίς ὀργανώσεις, πολλές ὅμως *θ' ἀποφύγουν νά καθοδηγοῦνται ἀποκλειστικά ἀπ' αὐτές, λόγῳ* τῶν ὁλοφάνερων ἀτελειῶν τοῦ καταστατικοῦ καί τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν.

Ἡ Ἐπιτροπή Βορόνεζ, κατανοώντας πλέρια τή σπουδαιότητα τῆς γενικῆς κομματικῆς δουλειᾶς, *ἀνταποκρίθηκε* δραστήρια σ' ὅλα τά ζητήματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν ὀργάνωση τοῦ συνεδρίου. Κατανοεῖ πλέρια τή σπουδαιότητα τῶν ὅσων ἔγιναν στό συνέδριο καί *χαιρετίζει τή στροφή πού συντελέστηκε στήν „Ἴσκρα"*, ἡ ὁποία ἔγινε Κεντρικό Ὄργανο (κύριο ὄργανο). Ἄν καί δέ μᾶς ἱκανοποιεῖ *ἀκόμα* ἡ κατάσταση πραγμάτων μέσα στό κόμμα καί στήν ΚΕ, ὡστόσο πιστεύουμε πώς μέ τίς κοινές προσπάθειες τό δύσκολο ἔργο τῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος θά τελειοποιηθεῖ. Μπρός στίς ψεύτικες φῆμες ἡ Ἐπιτροπή Βορόνεζ δηλώνει στούς συντρόφους ὅτι δέν μπορεῖ κάν νά γίνει λόγος γιά ἀποχώρηση τῆς Ἐπιτροπῆς Βορόνεζ ἀπό τό κόμμα. Ἡ Ἐπιτροπή Βορόνεζ καταλαβαίνει πολύ καλά τί ἐπικίνδυνο προηγούμενο (παράδειγμα) θά ἦταν ἡ ἀποχώρηση μιᾶς ἐργατικῆς ὀργάνωσης, ὅπως εἶναι ἡ Ἐπιτροπή Βορόνεζ, ἀπό τό ΣΔΕΚΡ καί *τί μομφή θά ἀποτελοῦσε αὐτό γιά τό κόμμα* καί πόσο ἀσύμφορο θά ἦταν αὐτό γιά τίς ἐργατικές ὀργανώσεις πού θά μποροῦσαν ν' ἀκολουθήσουν αὐτό τό παράδειγμα. Δέν πρέπει νά δημιουργοῦμε καινούργιες διασπάσεις, ἀλλά νά ἐπιδιώκουμε ἐπίμονα νά ἑνώσουμε ὅλους τούς συνειδητούς ἐργάτες καί σοσιαλιστές σ' ἕνα κόμμα. Ἐξάλλου τό δεύτερο συνέδριο δέν ἦταν ἱδρυτικό ἀλλά ταχτικό. Ἡ διαγραφή ἀπό τό κόμμα μπορεῖ νά γίνει μόνο μέ κομματικό δικαστήριο καί καμιά ὀργάνωση, οὔτε καί ἡ ἴδια ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή, δέν ἔχει τό δικαίωμα νά διαγράφει ἀπό τό κόμμα μιά ὁποιαδήποτε σοσιαλδημοκρατική ὀργάνωση. Κάτι περισσότερο, τό δεύτερο Συνέδριο ψήφισε τό ἄρθρο 8 τοῦ καταστατικοῦ, πού λέει ὅτι κάθε ὀργάνωση εἶναι αὐτόνομη (αὐτοτελής) στίς τοπικές της

ὑποθέσεις, καί γι' αὐτό *ἡ 'Επιτροπή Βορόνεζ ἔχει ὅλο τό δικαίωμα νά ἐφαρμόζει τίς δικές της ὀργανωτικές ἀπόψεις καί νά τίς ὑποστηρίζει μέσα στό κόμμα»*.

Ἡ συνταχτική ἐπιτροπή τῆς νέας «Ἴσκρα», ὅταν ἐπικαλέστηκε τό φυλλάδιο αὐτό στό φύλλο της ἀρ. 61, ἀναδημοσίευσε μόνο τό δεύτερο μέρος, — αὐτό πού ἐμεῖς τό δημοσιεύουμε τώρα μέ μεγάλα στοιχεῖα, — τοῦ παραπάνω ἀποσπάσματος. Ὅσο γιά τό πρῶτο μέρος τοῦ ἀποσπάσματος,— αὐτό πού ἐμεῖς τό δημοσιεύουμε τώρα μέ ὀχταράκια, — ἡ συνταχτική ἐπιτροπή *προτίμησε νά τό παραλείψει.*

Ντράπηκε.

ιη) ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΛΕΧΤΙΚΗ. ΔΥΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ἄν ρίξουμε μιά γενική ματιά στήν ἐξέλιξη τῆς κομματικῆς μας κρίσης, θά δοῦμε εὔκολα ὅτι ἐκτός ἀπό μικρές ἐξαιρέσεις, ἡ βασική σύνθεση τῶν δυό ἀντιμαχόμενων μερῶν ἦταν διαρκῶς ἡ ἴδια. Ἦταν πάλη ἀνάμεσα στήν ἐπαναστατική καί στήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματός μας. Ἡ πάλη ὅμως αὐτή πέρασε ἀπό τά πιό διαφορετικά στάδια καί ὅποιος θέλει νά κατατοπιστεῖ πάνω στό τεράστιο ἔντυπο ὑλικό πού ἔχει ἤδη συσσωρευτεῖ, νά κατατοπιστεῖ πάνω στίς πάμπολλες ἀποσπασματικές παρατηρήσεις, στό σωρό τῶν ξεκομμένων ἀπό τά συμφραζόμενα ἀποσπασμάτων, στίς ἐπιμέρους ἀμέτρητες κατηγορίες κτλ. κτλ. πρέπει νά γνωρίσει μέ ἀκρίβεια τίς ἰδιομορφίες τοῦ κάθε σταδίου.

Ἄς ἀπαριθμήσουμε τά βασικά στάδια πού διαφέρουν ἔκδηλα τό ἕνα ἀπό τ' ἄλλο: 1) Διαμάχη γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ. Καθαρά ἰδεολογική πάλη πάνω στίς βασικές ὀργανωτικές ἀρχές. Ὁ Πλεχάνοφ κι ἐγώ εἴμαστε μειοψηφία. Ὁ Μάρτοφ καί ὁ 'Αξελρόντ προτείνουν μιά ὀπορτουνιστική διατύπωση καί βρίσκονται στήν ἀγκαλιά τῶν ὀπορτουνιστῶν. 2) Διάσπαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» γύρω ἀπό τούς καταλόγους τῶν ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ: ὁ Φομίν ἤ ὁ Βασίλιεφ στήν πεντάδα, ὁ Τρότσκι ἤ ὁ Τραβίνσκι στήν τριάδα. Ὁ Πλεχάνοφ καί ἐγώ καταχτοῦμε τήν πλειοψηφία (ἐννιά ἔναντι ἑφτά), ἐνμέρει χάρη ἀκριβῶς στό γεγονός ὅτι ἤμασταν μειοψηφία στό ἄρθρο 1. Ὁ συνασπισμός τοῦ Μάρτοφ μέ τούς ὀπορτουνιστές ἐπιβεβαίωσε στήν πράξη ὅλους τούς φόβους μου πού εἶχαν προκληθεῖ ἀπό τό ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ. 3) Συνέχεια τῆς διαμάχης πάνω

στίς λεπτομέρειες τοῦ καταστατικοῦ. Τόν Μάρτοφ τόν ξανασώζουν οἱ ὀπορτουνιστές. Ἐμεῖς εἴμαστε πάλι μειοψηφία καί ὑπερασπίζουμε τά δικαιώματα τῆς μειοψηφίας στά κεντρικά ὄργανα. 4) Ἡ ἑφτάδα τῶν ὀπορτουνιστῶν τῶν ἄκρων ἀποχωρεῖ ἀπό τό συνέδριο. Ἐμεῖς γινόμαστε πλειοψηφία καί νικοῦμε τό συνασπισμό (τῆς ἰσκρικῆς μειοψηφίας, τοῦ «βάλτου» καί τῶν ἀντιισκριστῶν) στίς ἐκλογές. Ὁ Μάρτοφ καί ὁ Ποπόφ δέ δέχονται τίς θέσεις πού τούς προσφέρουμε στίς τριάδες μας. 5) Μετασυνεδριακός μικροκαβγάς γύρω ἀπό τήν πρόσληψη. Ἀναρχικός ἐκτραχηλισμός καί ἀχαλίνωτη ἀναρχική λογοκοπία. Ἐπικρατοῦν τά λιγότερο συνεπῆ καί τά λιγότερο σταθερά στοιχεῖα τῆς «μειοψηφίας». 6) Ὁ Πλεχάνοφ γιά ν' ἀποφύγει τή διάσπαση περνάει στήν πολιτική τοῦ «Kill with kindness». Ἡ «μειοψηφία» καταλαμβάνει τή σύνταξη τοῦ ΚΟ καί τό Συμβούλιο καί ἐνεργεῖ ἐπίθεση μ' ὅλες της τίς δυνάμεις κατά τῆς ΚΕ. Ὁ μικροκαβγάς ἐξακολουθεῖ ν' ἀγκαλιάζει τούς πάντες καί τά πάντα. 7) Ἀποκρούεται ἡ πρώτη ἐπίθεση κατά τῆς ΚΕ. Ὁ μικροκαβγάς σάν ν' ἀρχίζει κάπως νά καλμάρει. Δημιουργεῖται ἡ δυνατότητα νά συζητηθοῦν σχετικά ἤρεμα δυό καθαρῶς ἰδεολογικά ζητήματα πού συγκινοῦν βαθιά τό κόμμα: α) ποιά εἶναι ἡ πολιτική σημασία καί ἡ ἐξήγηση τῆς διαίρεσης τοῦ κόμματός μας σέ «πλειοψηφία» καί «μειοψηφία», πού διαμορφώθηκε στό δεύτερο συνέδριο καί ἀντικατάστησε ὅλες τίς παλιές διαιρέσεις; β) ποιά εἶναι, ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, ἡ σημασία τῆς νέας θέσης τῆς νέας «Ἴσκρα» στό ὀργανωτικό ζήτημα;

Στό καθένα ἀπ' αὐτά τά στάδια οἱ συνθῆκες τῆς πάλης καί ὁ ἄμεσος σκοπός τῆς ἐπίθεσης εἶναι οὐσιαστικῶς διαφορετικά· κάθε στάδιο ἀποτελεῖ, σάν νά λέμε, χωριστή μάχη σέ μιά γενική πολεμική ἐκστρατεία. Τίποτε δέν μπορεῖ νά καταλάβει κανείς ἀπό τήν πάλη μας, ἄν δέ μελετήσει τίς συγκεκριμένες συνθῆκες κάθε μάχης. Μόλις τό κάνουμε αὐτό, θά δοῦμε καθαρά ὅτι ἡ ἐξέλιξη συντελεῖται πραγματικῶς διαλεχτικά, ἀκολουθεῖ τό δρόμο τῶν ἀντιθέσεων: ἡ μειοψηφία γίνεται πλειοψηφία, ἡ πλειοψηφία μειοψηφία· ἡ κάθε πλευρά περνάει ἀπό τήν ἄμυνα στήν ἐπίθεση καί ἀπό τήν ἐπίθεση στήν ἄμυνα· «ἔχουμε ἄρνηση» τῆς ἀφετηρίας τῆς ἰδεολογικῆς πάλης (ἄρθρο 1) καί ἡ ἀφετηρία αὐτή παραχωρεῖ τή θέση της στούς μικροκαβγάδες πού γεμίζουν τά πάντα*· ὕστερα ὅμως ἀρχίζει ἡ «ἄρνηση τῆς ἄρνησης»

* Τό δύσκολο πρόβλημα τοῦ ξεχωρισμοῦ τῶν μικροκαβγάδων ἀπό τίς διαφωνίες ἀρχῶν λύνεται τώρα μόνο του: καθετί πού ἀφορᾶ τήν πρόσληψη εἶναι μικροκαβγάς· καθετί πού ἀφορᾶ τήν ἀνάλυση τῆς πάλης στό συνέ-

καί, μόλις «συνηθίσουμε» κουτσά στραβά νά συμβιοῦμε μέ τή θεόσταλτη συμβία μας «ἐν εἰρήνη καί ἁρμονία» στά διάφορα κομματικά κέντρα, ξαναγυρίζουμε στήν ἀφετηρία τῆς καθαρά ἰδεολογικῆς πάλης, ἡ «θέση» ὅμως αὐτή ἔχει πιά πλουτιστεῖ μέ ὅλα τά ἀποτελέσματα τῆς «ἀντίθεσης» κι ἔχει γίνει ἀνώτερη σύνθεση, ὅπου τό μεμονωμένο, τυχαῖο λάθος γύρω ἀπό τό ἄρθρο 1 ἔχει μεγαλώσει καί μετατραπεῖ σέ quasi-σύστημα ὀπορτουνιστικῶν ἀπόψεων πάνω στά ὀργανωτικά ζητήματα καί ὅπου ἡ σύνδεση ἀνάμεσα σ' αὐτό τό φαινόμενο καί στό βασικό χωρισμό τοῦ κόμματός μας σέ ἐπαναστατική καί ὀπορτουνιστική πτέρυγα προβάλλει μπροστά σ' ὅλους ὁλοένα καί πιό ξεκάθαρα. Μέ δυό λόγια, δέ μεγαλώνει μόνο ἡ βρώμη σύμφωνα μέ τόν Χέγκελ, μά καί οἱ ρῶσοι σοσιαλδημοκράτες πολεμοῦν μεταξύ τους σύμφωνα μέ τόν Χέγκελ.

Τή μεγαλειώδικη ὅμως χεγκελιανή διαλεχτική πού ὁ μαρξισμός τήν υἱοθέτησε, ἀφοῦ προηγούμενα τήν ἔστησε κανονικά στά πόδια της, δέν πρέπει ποτέ νά τή συγχέουμε μέ τή χυδαία μέθοδο δικαιολόγησης τῶν ζίκ-ζάκ τῶν πολιτικῶν πού μεταπηδοῦν ἀπό τήν ἐπαναστατική στήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματος, μέ τή χυδαία συνήθεια νά μπαίνουν στό ἴδιο σακί μεμονωμένες δηλώσεις, μεμονωμένα σημεῖα ἀπό διαφορετικά στάδια ἀνάπτυξης ἑνός ἑνιαίου προτσές. Ἡ ἀληθινή διαλεχτική δέ δικαιολογεῖ τά ἀτομικά λάθη, ἀλλά μελετᾶ τίς ἀναπόφευχτες στροφές, ἀποδείχνοντας, μέ βάση μιά ἐξονυχιστική μελέτη τῆς ἐξέλιξης σ' ὅλο τό συγκεκριμένο περιεχόμενό της, ὅτι οἱ στροφές αὐτές ἦταν ἀναπόφευχτες. Βασική ἀρχή τῆς διαλεχτικῆς εἶναι: δέν ὑπάρχει ἀφηρημένη ἀλήθεια, ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντα συγκεκριμένη... Δέν πρέπει ἐπίσης νά συγχέουμε αὐτή τή μεγαλειώδικη χεγκελιανή διαλεχτική μέ τήν ἀγοραία καί φτηνή σοφία πού τήν ἐκφράζει ἡ ἰταλική παροιμία: mettere la coda dove non va il capo (νά χώνεις τήν οὐρά σου ἐκεῖ πού δέ χωράει τό κεφάλι σου).

Τό ἀποτέλεσμα τῆς διαλεχτικῆς ἐξέλιξης τῆς κομματικῆς μας πάλης συνοψίζεται σέ δυό ἐπαναστάσεις. Τό κομματικό συνέδριο ἦταν πραγματική ἐπανάσταση, ὅπως σωστά τόνισε ὁ σ. Μάρτοφ στό ἄρθρο του «Ἀκόμα μιά φορά μειοψηφία». Ἔχουν ἐπίσης δίκιο καί οἱ εὐφυολόγοι τῆς μειοψηφίας ὅταν λένε: ὁ κόσμος κινεῖται μέ ἐπαναστάσεις, ἔ λοιπόν κι ἐμεῖς κάναμε

δριο, τίς διαμάχες γιά τό ἄρθρο 1 καί τή στροφή πρός τόν ὀπορτουνισμό καί τόν ἀναρχισμό εἶναι διαφωνίες ἀρχῶν.

ἐπανάσταση! Αὐτοί πραγματικά ἔκαναν ἐπανάσταση μετά τό συνέδριο· εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι ὁ κόσμος γενικά κινεῖται μέ ἐπαναστάσεις. Τή συγκεκριμένη ὅμως σημασία κάθε συγκεκριμένης ἐπανάστασης δέν τήν καθορίζει μόνο τό γενικό αὐτό ἀπόφθεγμα: ὑπάρχουν καί ἐπαναστάσεις πού μοιάζουν μέ ἀντίδραση, λέμε, διασκευάζοντας τήν ἀλησμόνητη φράση τοῦ ἀλησμόνητου σ. Μάχοφ. Πρέπει νά ξέρουμε ἄν ἡ πραγματική δύναμη πού ἔκανε τήν ἐπανάσταση, ἦταν ἡ ἐπαναστατική ἤ ἡ ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματος, πρέπει νά ξέρουμε ἄν οἱ ἐπαναστατικές ἤ οἱ ὀπορτουνιστικές ἀρχές ἦταν ἐκεῖνες πού ἐνέπνεαν τούς ἀγωνιστές, γιά νά καθορίσουμε ἄν ἡ τάδε ἤ ἡ δεῖνα συγκεκριμένη ἐπανάσταση κινοῦσε τόν «κόσμο» (τό κόμμα μας) πρός τά μπρός ἤ πρός τά πίσω.

Τό συνέδριο τοῦ κόμματός μας ἦταν μοναδικό στό εἶδος του καί χωρίς προηγούμενο σ' ὅλη τήν ἱστορία τοῦ ρωσικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Γιά πρώτη φορά ἕνα συνωμοτικό ἐπαναστατικό κόμμα κατόρθωσε νά βγεῖ ἀπό τά σκοτάδια τῆς παρανομίας στό φῶς τῆς ἡμέρας καί νά δείξει σ' ὅλο τόν κόσμο ὅλη τήν πορεία καί τήν ἔκβαση τῆς ἐσωκομματικῆς μας πάλης, ὅλο τό πρόσωπο τοῦ κόμματός μας καί τῆς κάθε λίγο-πολύ σημαντικῆς μερίδας τοῦ κόμματος στά ζητήματα τοῦ προγράμματος, τῆς ταχτικῆς καί τῆς ὀργάνωσης. Γιά πρώτη φορά κατορθώσαμε ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς παραδόσεις τῆς ἀντιπειθαρχικότητας τῶν στενῶν ὁμίλων καί ἀπό τή μικροαστική συντηρητικότητα σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἐπανάσταση, νά συγκεντρώσουμε μαζί δεκάδες ἀπό τίς πιό διαφορετικές ὁμάδες, πού συχνά ἐχθρευόταν ἄσπονδα ἡ μιά τήν ἄλλη, πού συνδέονταν ἀποκλειστικά μέ τή δύναμη τῆς ἰδέας καί ἦταν ἕτοιμες (καταρχήν ἕτοιμες) νά θυσιάσουν κάθε ἀτομικότητα καί αὐτοτέλεια τῆς ὁμάδας τους πρός ὄφελος τοῦ πρωτοδημιουργούμενου στήν πράξη μεγάλου συνόλου: τοῦ *κόμματος*. Στήν πολιτική ὅμως οἱ θυσίες δέν προσφέρονται χάρισμα, μά κερδίζονται μέ μάχη. Ἡ μάχη γιά τήν ἀπονέκρωση τῶν ὀργανώσεων ἦταν ἀναπόφευχτα τρομερά σκληρή. Ὁ καθαρός ἀέρας τῆς ἀνοιχτῆς ἐλεύθερης πάλης μετατράπηκε σέ σίφουνα. Ὁ σίφουνας αὐτός σάρωσε — καί πολύ καλά ἔκανε! — τά κάθε λογῆς ὑπολείμματα ὅλων χωρίς ἐξαίρεση τῶν συμφερόντων, τῶν αἰσθημάτων καί τῶν παραδόσεων τοῦ στενοῦ ὁμίλου καί δημιούργησε γιά πρώτη φορά πραγματικά ὑπεύθυνα κομματικά ὄργανα.

Ὅμως ἄλλο εἶναι νά λέγεσαι κι ἄλλο νά εἶσαι. Ἄλλο εἶναι νά θυσιάζεις καταρχήν τό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων πρός ὄφε-

λος τοῦ κόμματος κι ἄλλο ν' ἀπαρνιέσαι τό στενό ὅμιλό σου. Ὁ καθαρός ἀέρας ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι ἀκόμα πάρα πολύ καθαρός γιά ὅσους εἶχαν συνηθίσει στό μουχλιασμένο μικροαστισμό. «Τό κόμμα δέν μπόρεσε ν' ἀντέξει στό πρῶτο του συνέδριο», ὅπως σωστά ἐκφράστηκε (τυχαῖα, χωρίς νά τό θέλει ἐκφράστηκε σωστά) ὁ σ. Μάρτοφ στό «Ἀκόμα μιά φορά μειοψηφία». Τό αἴσθημα τῆς προσβολῆς γιά τήν ἀπονέκρωση τῶν ὀργανώσεων ἦταν πολύ μεγάλο. Ὁ μανιασμένος σίφουνας σήκωσε ὅλο τό βοῦρκο ἀπό τόν πάτο τοῦ κομματικοῦ χείμαρρου καί ὁ βοῦρκος αὐτός πῆρε τήν ἐκδίκησή του. Τό παλιό ἀρτηριοσκληρωμένο πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων ἔβαλε κάτω τή νεαρή ἀκόμα κομματικότητα. Ἡ κατατροπωμένη ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματος, ἐνισχυμένη ἀπό τό τυχαῖο λάφυρο-Ἀκίμοφ, ὑπερίσχυσε — προσωρινά βέβαια — ἀπέναντι στήν ἐπαναστατική πτέρυγα.

Ἀποτέλεσμα τῶν παραπάνω ἦταν ἡ νέα «Ἴσκρα», πού εἶναι ἀναγκασμένη νά αὐξαίνει καί νά βαθαίνει τό λάθος πού ἔκαναν στό συνέδριο τοῦ κόμματος τά μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς της. Ἡ παλιά «Ἴσκρα» δίδασκε τίς ἀλήθειες τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης. Ἡ νέα «Ἴσκρα» διδάσκει τήν ἀγοραία φτηνή σοφία: τήν ὑποχωρητικότητα καί τή συμβιβαστικότητα. Ἡ παλιά «Ἴσκρα» ἦταν ὄργανο μαχητικῆς ὀρθοδοξίας. Ἡ νέα «Ἴσκρα» μᾶς προσφέρει τήν ἀναβίωση τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, κυρίως στά ὀργανωτικά ζητήματα. Ἡ παλιά «Ἴσκρα» κέρδισε τήν τιμή νά τήν ἀπεχθάνονται οἱ ὀπορτουνιστές καί τῆς Ρωσίας καί τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ νέα «Ἴσκρα» «ἔβαλε μυαλό» καί πολύ γρήγορα θά πάψει νά ντρέπεται γιά τούς ἐπαίνους πού τῆς ἐπιδαψιλεύουν οἱ ἄκροι ὀπορτουνιστές. Ἡ παλιά «Ἴσκρα» τραβοῦσε ἀπαρέγκλιτα πρός τό σκοπό της καί τά λόγια της δέ βρίσκονταν σέ διάσταση μέ τά ἔργα της. Στή νέα «Ἴσκρα» ἡ ἐσωτερική καλπιά τῆς θέσης της γεννάει ἀναπόφευχτα — καί μάλιστα ἀνεξάρτητα ἀπό τή θέληση καί τήν ἐπίγνωση ὁποιουδήποτε — τήν πολιτική ὑποκρισία. Φωνάζει ἐνάντια στό πνεῦμα τῶν στενῶν ὁμίλων γιά νά συγκαλύψει τή νίκη τοῦ πνεύματος αὐτοῦ κατά τῆς κομματικότητας. Καταδικάζει φαρισαϊκά τή διάσπαση, λές καί ἦταν δυνατόν νά φανταστεῖ κανείς κάποιο ἄλλο μέσο κατά τῆς διάσπασης σ' ἕνα κάπως ὀργανωμένο κόμμα, ἐκτός ἀπό τήν ὑποταγή τῆς μειοψηφίας στήν πλειοψηφία. Δηλώνει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά λογαριάζουμε τήν ἐπαναστατική κοινή γνώμη καί, κρύβοντας τούς ἐπαίνους τῶν Ἀκίμοφ, ἀσχολεῖται μέ μικροκουτσομπολιά σέ βάρος τῶν ἐπιτροπῶν τῆς ἐπαναστατικῆς πτέ-

ρυγας τοῦ κόμματος *. Τί αἶσχος! Πόσο ντρόπιασαν τήν παλιά μας «Ἴσκρα»!

Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω... Αὐτό συμβαίνει καί στή ζωή τῶν ἀτόμων, καί στήν ἱστορία τῶν ἐθνῶν, καί στήν ἀνάπτυξη τῶν κομμάτων. Θά ἦταν ἡ πιό ἐγκληματική λιποψυχία νά ἀμφιβάλλει κανείς ἔστω κι ἕνα λεπτό γιά τόν ἀναπότρεπτο καί πλήρη θρίαμβο τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας, τῆς προλεταριακῆς ὀργάνωσης καί τῆς κομματικῆς πειθαρχίας. Ἔχουμε ἤδη καταχτήσει πάρα πολλά, πρέπει νά συνεχίσουμε τόν ἀγώνα χωρίς νά ἀποθαρρυνόμαστε μπροστά στίς ἀποτυχίες· ν' ἀγωνιζόμαστε μέ συνέπεια καί ψυχραιμία, περιφρονώντας τίς μικροαστικές μεθόδους τῶν σκυλοκαβγάδων τοῦ στενοῦ ὁμίλου, περιφρουρώντας μέχρι ἐσχάτων τόν ἑνιαῖο κομματικό δεσμό ἀνάμεσα σ' ὅλους τούς σοσιαλδημοκράτες τῆς Ρωσίας, δεσμό πού δημιουργήθηκε μέ τόσες προσπάθειες· μέ ἐπίμονη καί συστηματική δουλειά νά ἐπιδιώκουμε ὥστε ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος καί ἰδιαίτερα οἱ ἐργάτες νά κατατοπιστοῦν πλέρια καί συνειδητά πάνω στίς κομματικές ὑποχρεώσεις, πάνω στήν πάλη πού ἔγινε στό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος, σ' ὅλες τίς αἰτίες καί τίς περιπέτειες τῆς διάστασής μας, πάνω στήν ὀλεθριότητα τοῦ ὀπορτουνισμοῦ πού καί στόν ὀργανωτικό τομέα τά διπλώνει ἐξίσου λιπόψυχα μπροστά στήν ἀστική νοοτροπία, υἱοθετεῖ ἐξίσου ἄκριτα τήν ἄποψη τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας καί ἀμβλύνει ἐξίσου τό ὅπλο τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου, ὅπως κάνει καί στόν τομέα τοῦ προγράμματος καί τῆς ταχτικῆς μας.

Στήν πάλη του γιά τήν ἐξουσία τό προλεταριάτο δέν ἔχει ἄλλο ὅπλο, ἐκτός ἀπό τήν ὀργάνωση. Διασπασμένο ἀπό τόν ἀναρχικό συναγωνισμό πού κυριαρχεῖ στόν ἀστικό κόσμο, ἐξουθενωμένο ἀπό τήν ἀναγκαστική δουλειά γιά τό κεφάλαιο, ριγμένο συνεχῶς «στό βυθό» τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀθλιότητας, τοῦ ἀγριανθρωπισμοῦ καί τοῦ ἐκφυλισμοῦ, τό προλεταριάτο μπορεῖ νά γίνει καί θά γίνει ὁπωσδήποτε ἀκατανίκητη δύναμη μόνο χάρη στό γεγονός ὅτι ἡ ἰδεολογική, μέ βάση τίς ἀρχές τοῦ μαρξισμοῦ, συνένωσή του ἑδραιώνεται μέ τήν ὑλική ἑνότητα τῆς ὀργάνωσης πού συσπειρώνει ἑκατομμύρια ἐργαζόμενους στή στρατιά τῆς ἐργατικῆς τάξης. Μπροστά σ' αὐτή τή στρατιά δέ

* Γιά τή χαριτωμένη αὐτή ἀπασχόληση ἔχει ἤδη δημιουργηθεῖ μιά στερεότυπη μορφή: ὁ ἰδιαίτερος ἀνταποκριτής μας Χ πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἐπιτροπή Ψ τῆς πλειοψηφίας συμπεριφέρθηκε ἄσχημα στόν σύντροφο τῆς μειοψηφίας Ω.

θ' ἀντέξει οὔτε ἡ σαραβαλιασμένη ἐξουσία τῆς ρωσικῆς ἀπολυταρχίας οὔτε ἡ παραγερασμένη ἐξουσία τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου. Ἡ στρατιά αὐτή θά συσπειρώνει ὅλο καί πιό στενά τίς γραμμές της, παρ' ὅλα τά ζίκ-ζάκ καί τά βήματα πρός τά πίσω, παρά τίς ὀπορτουνιστικές λογοκοπίες τῶν γιρονδίνων τῆς σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας, παρά τή γεμάτη αὐτοϊκανοποίηση ἐξύμνηση τοῦ καθυστερημένου πνεύματος τῶν στενῶν ὁμίλων, παρά τήν ἐπιφανειακή λάμψη καί τό θόρυβο τοῦ *διανοουμενίστικου* ἀναρχισμοῦ.

Παράρτημα

ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΤΟΥ σ. ΓΚΟΥΣΕΦ ΜΕ ΤΟΝ σ. ΝΤΕΪΤΣ

Τό ἐπεισόδιο αὐτό ἔχει ἄμεση σχέση μέ τό λεγόμενο «πλαστό» (ὅπως ἐκφράστηκε ὁ σ. Μάρτοφ) ψηφοδέλτιο πού ἀναφέρουν οἱ σ. σ. Μάρτοφ καί Σταροβέρ στό γράμμα τους, τό ὁποῖο παραθέσαμε στό κεφάλαιο ι καί ἡ οὐσία τοῦ ἐπεισοδίου συνίσταται στό ἑξῆς. Ὁ σ. Γκοῦσεφ πληροφόρησε τόν σ. Πάβλοβιτς ὅτι τό ψηφοδέλτιο αὐτό πού περιλάβαινε τούς σ. σ. Στέιν, Γεγκόροφ, Ποπόφ, Τρότσκι καί Φομίν τοῦ τό εἶχε διαβιβάσει, τοῦ Γκοῦσεφ, ὁ σ. Ντέιτς (σελ. 12 τοῦ «Γράμματος» τοῦ σ. Πάβλοβιτς). Γιά τήν πληροφορία αὐτή ὁ σ. Ντέιτς κατηγοροῦσε τόν Γκοῦσεφ γιά «ἐσκεμμένη συκοφαντία», καί τό συντροφικό δικαστήριο διαιτησίας διεπίστωσε ὅτι ἡ «πληροφορία» τοῦ σ. Γκοῦσεφ ἦταν «*ἀνακριβής*» (βλ. τήν ἀπόφαση τῆς διαιτησίας στό φύλλο ἀρ. 62 τῆς «Ἴσκρα»). Μετά τή δημοσίευση ἀπό τή *συνταχτική ἐπιτροπή* τῆς «Ἴσκρα» τῆς ἀπόφασης αὐτῆς, ὁ *σ. Μάρτοφ* (ὄχι πιά ἡ συνταχτική ἐπιτροπή) κυκλοφόρησε εἰδικό φυλλάδιο μέ τόν τίτλο: «Ἡ ἀπόφαση τοῦ συντροφικοῦ δικαστηρίου διαιτησίας», ὅπου ἀναδημοσίευσε ὄχι μόνο ὁλόκληρη τήν ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου, ἀλλά καί πλήρη ἔκθεση γιά τήν ὅλη ἔρευνα τοῦ ζητήματος, μαζί *μέ ἕνα δικό του ἐπίλογο*. Στόν ἐπίλογο αὐτό ὁ σ. Μάρτοφ χαρακτηρίζει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, «ἐπαίσχυντο» «τό γεγονός τῆς πλαστογράφησης ἑνός ψηφοδελτίου γιά λόγους φραξιονιστικῆς πάλης». Οἱ σ. σ. Λιάντοφ καί Γκόριν πού ἦταν ἀντιπρόσωποι στό ΙΙ συνέδριο, ἀπάντησαν στό φυλλάδιο αὐτό μ' ἕνα δικό τους φυλλάδιο πού τιτλοφοροῦνταν: «Τέταρτο πρόσωπο στό δικαστήριο διαιτησίας», ὅπου «διαμαρτύρονταν ἔντονα ἐνάντια στό γεγονός ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ τόλμησε νά προχωρήσει πέρα ἀπό τίς ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου καί νά καταλογίσει στόν σ. Γκοῦσεφ ταπεινά ἐλατήρια», τή στιγμή πού τό δικαστήριο δέ διαπίστωσε ἐσκεμμένη συκοφαντία, ἀλλά

μόνο ὅτι ἡ πληροφορία πού ἀνακοίνωσε ὁ σ. Γκοῦσεφ ἦταν ἀνακριβής. Οἱ σ. σ. Γκόριν καί Λιάντοφ ἐξηγοῦσαν διεξοδικά πώς ἡ πληροφορία τοῦ σ. Γκοῦσεφ μποροῦσε νά προέρχεται ἀπό ἕνα ἐντελῶς φυσικό λάθος καί χαρακτήριζαν «ἀνάρμοστη» τή διαγωγή τοῦ σ. Μάρτοφ, πού ὁ ἴδιος ἔκανε (καί κάνει στό φυλλάδιό του) μιά σειρά λαθεμένες δηλώσεις, ἀποδίδοντας αὐθαίρετα στόν σ. Γκοῦσεφ κακή πρόθεση. Στήν προκειμένη περίπτωση γενικά δέν μποροῦσε, λένε, νά ὑπάρχει κακή πρόθεση. Αὐτή εἶναι, ἄν δέν κάνω λάθος, ὅλη ἡ «φιλολογία» σχετικά μέ τοῦτο τό ζήτημα, πού θεωρῶ χρέος μου νά βοηθήσω στό ξεκαθάρισμά του.

Πρίν ἀπ' ὅλα εἶναι ἀπαραίτητο ὁ ἀναγνώστης νά ἔχει μιά σαφῆ ἰδέα γιά τήν ἐποχή καί τίς συνθῆκες ἐμφάνισης αὐτοῦ τοῦ ψηφοδελτίου (καταλόγου ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ). Ὅπως ἔχω ἤδη τονίσει στό κείμενο, ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» ὀργάνωσε στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου σύσκεψη γιά νά καταρτίσει ἕνα κατάλογο ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ, πού νά μποροῦσε νά προταθεῖ στό συνέδριο σάν κοινό ψηφοδέλτιο. Ἡ σύσκεψη ἔληξε μέ διαφωνία· ἡ πλειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» δέχτηκε τό ψηφοδέλτιο: Τραβίνσκι, Γκλέμποφ, Βασίλιεφ, Ποπόφ καί Τρότσκι. Ἡ μειοψηφία ὅμως ἀρνήθηκε νά ὑποχωρήσει καί ἐπέμενε στό ψηφοδέλτιο: Τραβίνσκι, Γκλέμποφ, Φομίν, Ποπόφ, Τρότσκι. Οἱ δυό μερίδες τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» δέν ξανασυνάχτηκαν πιά ὕστερα ἀπό τή συνέλευση ὅπου προτάθηκαν καί μπῆκαν σέ ψηφοφορία τά ψηφοδέλτια αὐτά. Καί οἱ δυό μερίδες τράβηξαν γιά ἐλεύθερη ζύμωση στό συνέδριο, θέλοντας νά λύσουν μέ τήν ψῆφο ὁλόκληρου τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος τό ἐπίμαχο ζήτημα πού τίς χώριζε καί προσπαθώντας ἡ καθεμιά νά προσεταιριστεῖ ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερο ἀριθμό ἀντιπροσώπων. Αὐτή ἡ ἐλεύθερη ζύμωση στό συνέδριο ἀποκάλυψε μεμιᾶς τό πολιτικό γεγονός πού ἔχω ἀναλύσει τόσο διεξοδικά στό κείμενο, καί συγκεκριμένα: τήν ἀναγκαιότητα γιά τή μειοψηφία τῶν ἰσκριστῶν (μέ ἐπικεφαλῆς τόν Μάρτοφ) νά στηριχθεῖ στό «κέντρο» (στό βάλτο) καί στούς ἀντιισκριστές γιά νά μᾶς νικήσει. Αὐτό ἦταν ἀναγκαῖο, ἐπειδή ἡ τεράστια πλειοψηφία τῶν ἀντιπροσώπων πού ὑπεράσπιζαν μέ συνέπεια τό πρόγραμμα, τήν ταχτική καί τά ὀργανωτικά σχέδια τῆς «Ἴσκρα» ἐνάντια στήν πίεση τῶν ἀντιισκριστῶν καί τοῦ «κέντρου» εἶχε ταχθεῖ πολύ γρήγορα καί πολύ σταθερά μέ τό μέρος μας. Ἀπό τούς 33 ἀντιπροσώπους (ἀκριβέστερα: ψήφους) πού δέν ἀνῆκαν οὔτε στούς ἀντιισκριστές οὔτε στό «κέντρο», κερδίσαμε πολύ γρήγορα τούς 24, κλείσαμε «ἄμεση συμφωνία» μαζί τους καί σχημα-

τίσαμε «συμπαγή πλειοψηφία». Ὁ σύντροφος Μάρτοφ ἀπό τό ἄλλο μέρος εἶχε μείνει ὅλο ὅλο μέ ἐννιά ψήφους· γιά νά νικήσει τοῦ ἦταν ἀπαραίτητοι ὅλοι οἱ ψῆφοι τῆς ὁμάδας τῶν ἀντιισκριστῶν καί τῆς ὁμάδας τοῦ «κέντρου», ὁμάδες μέ τίς ὁποῖες μποροῦσε μέν νά ἑνώσει τίς δυνάμεις του (ὅπως καί στό ἄρθρο 1 τοῦ καταστατικοῦ), μποροῦσε νά «συνασπιστεῖ», δηλ. μποροῦσε νά ἔχει τήν ὑποστήριξή τους, *δέν μποροῦσε* ὅμως νά κλείσει ἀπευθείας μαζί τους ἄμεση συμφωνία, δέν μποροῦσε, ἀκριβῶς ἐπειδή στή διάρκεια ὅλου τοῦ συνεδρίου εἶχε καταπολεμήσει τίς ὁμάδες αὐτές ὄχι λιγότερο ἔντονα ἀπό μᾶς. Αὐτοῦ ἀκριβῶς βρισκόταν ἡ κωμικοτραγική θέση τοῦ σ. Μάρτοφ! Στήν «Κατάσταση πολιορκίας» του ὁ σ. Μάρτοφ θέλει νά μέ ἐκμηδενίσει μέ τό θανατερά φαρμακερό ἐρώτημα: «παρακαλοῦμε εὐσεβάστως τόν σ. Λένιν ν' ἀπαντήσει καθαρά στό ἐρώτημα: *σέ ποιόν* ἦταν ξένη στό συνέδριο ἡ „Γιούζνι ραμπότσι";» (σελ. 23, ὑποσημ.). Ἀπαντῶ εὐσεβάστως καί καθαρά: ἦταν ξένη στόν σ. Μάρτοφ. Καί ἡ ἀπόδειξη εἶναι ὅτι ἐγώ ἔκλεισα πολύ γρήγορα ἄμεση συμφωνία μέ τούς ἰσκριστές, ἐνῶ ὁ σ. Μάρτοφ δέν ἔκλεισε καί δέν μποροῦσε νά κλείσει ἀπευθείας συμφωνία οὔτε μέ τή «Γιούζνι ραμπότσι» οὔτε μέ τόν σ. Μάχοφ οὔτε μέ τήν σ. Μπροῦκερ.

Μόνο ἀφοῦ σχηματίσουμε σαφῆ ἀντίληψη τῆς πολιτικῆς αὐτῆς κατάστασης, μποροῦμε νά καταλάβουμε ποῦ βρίσκεται ὁ «κόμπος» τοῦ λεπτοῦ ζητήματος σχετικά μέ τό περιβόητο «πλαστό» ψηφοδέλτιο. Φανταστεῖτε τήν παρακάτω κατάσταση, συγκεκριμένα: ἡ ὀργάνωση τῆς «Ἴσκρα» διασπάστηκε καί ἡ κάθε μερίδα κάνει ἐλεύθερη ζύμωση στό συνέδριο, ὑπερασπίζοντας τό ψηφοδέλτιό της. Κατά τήν ὑπεράσπιση αὐτή, στίς ἀμέτρητες ἰδιαίτερες συζητήσεις, τά ψηφοδέλτια αὐτά συνδυάζονται κατά ἑκατοντάδες τρόπους, ἀντί τῆς πεντάδας ὑποβάλλεται ἡ ἰδέα μιᾶς τριάδας, προτείνονται εἰδῶν εἰδῶν ἀντικαταστάσεις τοῦ ἑνός ὑποψηφίου ἀπό κάποιον ἄλλον. Θυμᾶμαι λχ. πολύ καλά ὅτι σέ ἰδιαίτερες συζητήσεις τῆς πλειοψηφίας προτάθηκαν καί κατόπιν, ὕστερα ἀπό συζητήσεις καί διαμάχες, ἀπορίφθηκαν οἱ ὑποψηφιότητες τῶν σ. σ. Ροῦσοφ, Ὄσιποφ, Πάβλοβιτς, Ντέντοφ. Πολύ πιθανόν νά προτάθηκαν καί ἄλλες, ἄγνωστες σ' ἐμένα ὑποψηφιότητες. Κάθε σύνεδρος ἔλεγε κατά τίς συζητήσεις τή γνώμη του, ἔκανε προτάσεις γιά τροποποιήσεις, λογομαχοῦσε κτλ. Εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολο νά ὑποθέσει κανείς πώς αὐτό γινόταν ἀποκλειστικά καί μόνο στίς γραμμές τῆς πλειοψηφίας. Εἶναι μάλιστα ἀναμφισβήτητο ὅτι τό ἴδιο γινό-

ταν καί στίς γραμμές τῆς μειοψηφίας, γιατί ἡ ἀρχική τους πεντάδα (Ποπόφ, Τρότσκι, Φομίν, Γκλέμποφ, Τραβίνσκι) ἀντικαταστάθηκε κατόπιν, ὅπως εἴδαμε στό γράμμα τῶν σ. σ. Μάρτοφ καί Σταροβέρ, μέ τήν τριάδα: Γκλέμποφ, Τρότσκι, Ποπόφ, καί ἐπειδή ὁ Γκλέμποφ δέν τούς ἄρεσε, τόν ἀντικαθιστοῦσαν πρόθυμα μέ τόν Φομίν (βλ. τό φυλλάδιο τῶν σ.σ. Λιάντοφ καί Γκόριν). Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι οἱ ὁμάδες στίς ὁποῖες διαιρῶ τούς ἀντιπροσώπους τοῦ συνεδρίου στό κείμενο τῆς μπροσούρας μου, εἶναι ὁμάδες πού προκύψανε μέ βάση τήν ἀνάλυση πού ἔκανα post factum: στήν πραγματικότητα οἱ ὁμάδες αὐτές στήν προεκλογική ζύμωση μόλις εἶχαν ἀρχίσει νά διαφαίνονται καί ἡ ἀνταλλαγή γνωμῶν ἀνάμεσα στούς ἀντιπροσώπους γινόταν ἐντελῶς ἐλεύθερα· κανένα «τεῖχος» δέ μᾶς χώριζε καί ὁ καθένας μιλοῦσε μέ ὁποιονδήποτε ἀντιπρόσωπο ἤθελε νά κάνει προσωπική συζήτηση. Σέ μιά τέτοια κατάσταση δέν εἶναι καθόλου παράξενο πού ἀνάμεσα στούς κάθε λογῆς συνδυασμούς καί ψηφοδέλτια καί, παράλληλα μέ τό ψηφοδέλτιο τῆς μειοψηφίας τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» (Ποπόφ, Τρότσκι, Φομίν, Γκλέμποφ, Τραβίνσκι), ἐμφανίστηκε κι ἕνα ἄλλο ψηφοδέλτιο: Ποπόφ, Τρότσκι, Φομίν, Στέιν καί Γεγκόροφ, πού δέ διαφέρει καί πολύ ἀπό τό προηγούμενο. Ἡ ἐμφάνιση ἑνός τέτοιου συνδυασμοῦ ὑποψηφίων εἶναι πάρα πολύ φυσική, γιατί οἱ ὑποψήφιοί μας Γκλέμποφ καί Τραβίνσκι ἀποδεδειγμένα δέν ἄρεσαν στή μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» (βλ. τό γράμμα τους στό κείμενο τοῦ κεφαλαίου ι, ὅπου βγάζουν ἀπό τήν τριάδα τόν Τραβίνσκι καί γιά τόν Γκλέμποφ λένε ἀνοιχτά: Γκλέμποφ ἴσον συμβιβασμός). Ἡ ἀντικατάσταση τοῦ Γκλέμποφ καί τοῦ Τραβίνσκι μέ τά μέλη τῆς Ὀργαν. ἐπιτροπῆς Στέιν καί Γκεγκόροφ ἦταν κάτι τό ἐντελῶς φυσικό καί θά ἦταν παράξενο ἄν κανενός ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τῆς μειοψηφίας τοῦ κόμματος δέν τοῦ ἐρχόταν στό μυαλό ἡ ἰδέα μιᾶς τέτοιας ἀντικατάστασης.

Ἄς ἐξετάσουμε τώρα τά παρακάτω δυό ζητήματα: 1) ἀπό ποιόν προερχόταν τό ψηφοδέλτιο: Γεγκόροφ, Στέιν, Ποπόφ, Τρότσκι, Φομίν; καί 2) γιατί ὁ σ. Μάρτοφ ἀγανάχτησε τόσο πολύ πού τοῦ ἀποδόθηκε ἡ πατρότητα ἑνός τέτοιου ψηφοδελτίου; Γιά νά δοθεῖ *ἀκριβής* ἀπάντηση στό πρῶτο ἐρώτημα θά ἦταν ἀπαραίτητο νά ἐρωτηθοῦν ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ συνεδρίου. Αὐτό τώρα εἶναι ἀδύνατο. Καί ἰδιαίτερα θά ἦταν ἀπαραίτητο νά διευκρινιστεῖ ποιοί ἀντιπρόσωποι τῆς κομματικῆς μειοψηφίας (δέν πρέπει νά γίνεται σύγχυση μέ τή μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα») ἔχουν ἀκούσει στό συνέδριο γιά ψηφοδέλτια πού

προκάλεσαν τή διάσπαση στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα»; ποιά ἦταν ἡ στάση τους ἀπέναντι στά δυό ψηφοδέλτια τῆς πλειοψηφίας καί τῆς μειοψηφίας τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα»; καί ἄν ἔχουν προτείνει ἤ ἄκουσαν ἄλλους νά προτείνουν ἤ νά ἐκφράσουν γνῶμες γιά ἀλλαγές πού θά ἤθελαν νά γίνουν στό ψηφοδέλτιο τῆς μειοψηφίας τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα»; Δυστυχῶς τά ἐρωτήματα αὐτά δέν ὑποβλήθηκαν, ὅπως φαίνεται, οὔτε καί στό δικαστήριο διαιτησίας πού τοῦ ἔμεινε μάλιστα ἄγνωστο (ἄν κρίνουμε ἀπό τό κείμενο τῆς ἀπόφασης) ποιές «πεντάδες» προκάλεσαν τή διάσπαση στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα». Ὁ σ. Μπελόφ λχ. (πού τόν κατατάσσω στό «κέντρο») «κατέθεσε ὅτι βρισκόταν σέ καλές συντροφικές σχέσεις μέ τόν Ντέιτς, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐμπιστευόταν τίς ἐντυπώσεις του γιά τίς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου, καί ὅτι ἄν ὁ Ντέιτς ἔκανε ὁποιαδήποτε ζύμωση γιά κάποιο ψηφοδέλτιο, θά τό ἔλεγε καί στόν Μπελόφ». Δέν μποροῦμε παρά νά λυπηθοῦμε πού δέ διευκρινίστηκε ἄν στό συνέδριο ὁ σ. Ντέιτς ἐμπιστευόταν στόν σ. Μπελόφ τίς ἐντυπώσεις του γιά τά ψηφοδέλτια τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», καί ἄν ναί, ποιά ἦταν ἡ στάση τοῦ σ. Μπελόφ ἀπέναντι στό πενταμελές ψηφοδέλτιο τῆς μειοψηφίας τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα»· ἄν ὁ ἴδιος πρότεινε κάτι ἤ ἄκουσε ἄλλους νά μιλοῦν γιά ἀλλαγές πού θά ἤθελαν νά γίνουν στό ψηφοδέλτιο αὐτό. Ἐπειδή τό πράγμα αὐτό δέ διευκρινίστηκε, προκύπτει μιά ἀντίφαση στίς καταθέσεις τῶν σ. σ. Μπελόφ καί Ντέιτς, πού τήν ἔχουν ἤδη ἐπισημάνει οἱ σ. σ. Γκόριν καί Λιάντοφ, καί συγκεκριμένα ὅτι ὁ σ. Ντέιτς, παρά τούς ἰσχυρισμούς του, «ἔκανε ζύμωση ὑπέρ ὁρισμένων ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ» πού ὑποστήριζε ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα». Ὁ σ. Μπελόφ καταθέτει παρακάτω ὅτι «γιά κάποιο ψηφοδέλτιο πού κυκλοφοροῦσε στό συνέδριο, εἶχε μάθει ἀπό ἰδιωτική πηγή, μιά-δυό μέρες προτοῦ τελειώσει τό συνέδριο, κατά τή συνάντησή του μέ τούς σ. σ. Γεγκόροφ, Ποπόφ καί τούς ἀντιπροσώπους τῆς Ἐπιτροπῆς Χαρκόβου. Ὁ Γκεγκόροφ ἐξέφρασε τότε τήν ἔκπληξή του πού τ' ὄνομά του συμπεριλαμβανόταν στόν κατάλογο τῶν ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ, γιατί εἶχε τή γνώμη, ὁ Γεγκόροφ, ὅτι ἡ ὑποψηφιότητά του δέ θά μποροῦσε νά γίνει δεχτή μέ συμπάθεια ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τοῦ συνεδρίου, τόσο τῆς πλειοψηφίας ὅσο καί τῆς μειοψηφίας». Εἶναι ἐξαιρετικά χαρακτηριστικό πώς ἐδῶ προφανῶς γίνεται λόγος γιά τή μειοψηφία τῆς *ὀργάνωσης «Ἴσκρα»*, γιατί ἀνάμεσα στήν ὑπόλοιπη μειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ σ. Γεγκόροφ πού ἦταν μέλος τῆς ΟΕ καί ἐπιφανής ρήτορας τοῦ «κέντρου», ὄχι μόνο

μποροῦσε, ἀλλά καί, κατά πᾶσα πιθανότητα, ἔπρεπε νά γίνει δεχτή μέ συμπάθεια. Δυστυχῶς δέ μαθαίνουμε τίποτε ἀπό τόν σ. Μπελόφ γιά τίς συμπάθειες ἤ τίς ἀντιπάθειες τῶν μελῶν τῆς μειοψηφίας τοῦ κόμματος πού δέν ἀνῆκαν στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα». Ἐνῶ αὐτό ἀκριβῶς τό ζήτημα ἔχει σημασία, γιατί ὁ σ. Ντέιτς ἀγαναχτοῦσε ἐπειδή ἡ πατρότητα τοῦ ψηφοδελτίου αὐτοῦ ἀποδιδόταν στή μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», ἡ πατρότητα ὅμως τοῦ ψηφοδελτίου μποροῦσε νά προέρχεται ἀπό τή μειοψηφία ἐκείνη πού δέν ἀνήκει στήν ὀργάνωση αὐτή!

Σήμερα εἶναι δύσκολο φυσικά νά θυμηθοῦμε ποιός πρῶτος ὑπέβαλε τή σκέψη γιά ἕνα τέτοιο συνδυασμό ὑποψηφίων καί ἀπό ποιόν τήν ἄκουσε ὁ καθένας μας. Ἐγώ λχ. δέν ἐπιχειρῶ νά θυμηθῶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλ' οὔτε καί τό ποιός ἀπό τήν πλειοψηφία ἦταν ὁ πρῶτος πού πρότεινε τήν ὑποψηφιότητα τοῦ Ροῦσοφ, τῆς Ντέντοφ καί τῶν ἄλλων πού ἀνέφερα: τό μόνο πού ἀποτυπώθηκε στή μνήμη μου ἀπό τό πλῆθος τῶν συζητήσεων, ὑποθέσεων καί διαδόσεων γιά τούς κάθε λογῆς συνδυασμούς ὑποψηφίων εἶναι τά «ψηφοδέλτια» πού μπῆκαν ἀνοιχτά σέ ψηφοφορία στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» ἤ στίς ἰδιαίτερες συνελεύσεις τῆς πλειοψηφίας. Τά «ψηφοδέλτια» αὐτά τίς περισσότερες φορές κυκλοφοροῦσαν προφορικά (στό «Γράμμα» μου «πρός τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα“», σελ. 4, σειρά 5 ἀπό τά κάτω, ὀνομάζω «ψηφοδέλτιο» τό συνδυασμό τῶν πέντε ὑποψηφίων πού ἴσα ἴσα τόν πρότεινα προφορικά στή συνέλευση), πολύ συχνά ὅμως γράφονταν καί σέ σημειώματα πού διαβιβάζονταν γενικά ἀπό ἀντιπρόσωπο σέ ἀντιπρόσωπο κατά τή διάρκεια τῶν συνεδριάσεων τοῦ συνεδρίου καί καταστρέφονταν συνήθως μετά τή συνεδρίαση.

Ἐφόσον δέν ὑπάρχουν ἀκριβῆ στοιχεῖα γιά τήν προέλευση τοῦ περιβόητου ψηφοδελτίου, μένει νά ὑποθέσουμε ἤ ὅτι κάποιος ἄγνωστος στή μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» ἀντιπρόσωπος τῆς κομματικῆς μειοψηφίας διατύπωσε τή σκέψη γιά ἕνα συνδυασμό ὑποψηφίων, σάν κι αὐτόν πού ἔχουμε στό περί οὗ ὁ λόγος ψηφοδέλτιο, καί ὁ συνδυασμός αὐτός, προφορικά καί γραφτά, ἄρχισε νά κυκλοφορεῖ στό συνέδριο, ἤ ὅτι τή σκέψη γιά τό συνδυασμό αὐτό τή διατύπωσε στό συνέδριο κάποιο μέλος τῆς μειοψηφίας τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» πού ἀργότερα τό ξέχασε. Πιό πιθανή μοῦ φαίνεται ἡ δεύτερη ὑπόθεση, καί νά γιατί: *δέ χωράει ἀμφιβολία* ὅτι ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ σ. Στέιν συγκέντρωνε τή συμπάθεια τῆς μειοψηφίας τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» ἀκόμα ἀπό τό συνέδριο (βλ. στό κείμενο τῆς μπροσούρας μου), ἐνῶ στήν ἰδέα τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ σ. Γεγκόροφ

ἡ μειοψηφία *αὐτή* κατέληξε ἀναμφισβήτητα μετά τό συνέδριο (γιατί καί στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί στήν «Κατάσταση πολιορκίας» ἐκφράζεται ἡ λύπη γιά τή μή ἐπικύρωση τῆς Ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς σάν Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, καί ὁ σ. Γεγκόροφ ἦταν μέλος τῆς ΟΕ). Δέν εἶναι μήπως φυσικό νά ὑποθέσει κανείς ὅτι τήν ἰδέα αὐτή τῆς μετατροπῆς τῶν μελῶν τῆς ΟΕ σέ μέλη τῆς ΚΕ, πού πλανιόταν ὁλοφάνερα στόν ἀέρα, τήν διατύπωσε σέ ἰδιωτική συζήτηση καί στό συνέδριο τοῦ κόμματος κάποιο μέλος τῆς μειοψηφίας;

Μά ὁ σ. Μάρτοφ καί ὁ σ. Ντέιτς, ἀντί νά δόσουν μιά φυσική ἐξήγηση, ἔχουν τήν τάση νά βλέπουν σ' ὅλα αὐτά ὁπωσδήποτε κάτι τό *βρωμερό*, μιά δολοπλοκία, κάτι τό ἀνέντιμο, κάποιες «*συνειδητά* ψεύτικες διαδόσεις *μέ σκοπούς* δυσφημιστικούς», «*πλαστογραφία γιά λόγους φραξιονιστικῆς πάλης*» κτλ. Ἡ νοσηρή αὐτή τάση μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ μόνο μέ τίς ἀρρωστιάρικες συνθῆκες τῆς προσφυγικῆς ζωῆς ἤ μέ τήν ἀνώμαλη κατάσταση τῶν νεύρων, καί δέ θά στεκόμουν κάν στό ζήτημα αὐτό, ἄν ἡ ὑπόθεση δέν εἶχε φτάσει ὥς τήν ἀνάρμοστη ἐπιβουλή κατά τῆς τιμῆς ἑνός συντρόφου. Γιά σκεφτεῖτε το μόνο: τί βάσιμους λόγους μποροῦσαν νά ἔχουν οἱ σ. σ. Ντέιτς καί Μάρτοφ γιά νά ἀναζητοῦν μιά βρωμερή, κακή πρόθεση σέ μιά ἀνακριβῆ πληροφορία, σέ μιά ἀνακριβῆ διάδοση; Ἡ εἰκόνα πού τούς παρουσίασε ἡ νοσηρή φαντασία τους ἦταν, ὅπως φαίνεται, ὅτι ἡ πλειοψηφία τούς «δυσφημοῦσε» ὄχι μέ τήν ὑπόδειξη τοῦ πολιτικοῦ λάθους τῆς μειοψηφίας (τό ἄρθρο 1 καί ὁ συνασπισμός μέ τούς ὀπορτουνιστές), ἀλλά μέ τόν καταλογισμό στή μειοψηφία τῆς πατρότητας «ἐν γνώσει πλαστῶν», «πλαστογραφημένων» ψηφοδελτίων. Ἡ μειοψηφία προτίμησε νά ἀποδόσει τά αἴτια τοῦ ζητήματος ὄχι στό λάθος της, ἀλλά στίς βρωμερές, ἀνέντιμες καί ἐπαίσχυντες μεθόδους τῆς πλειοψηφίας! Τό πόσο εἶναι παράλογο νά ἀναζητεῖ κανείς κακή πρόθεση σέ μιά «ἀνακριβῆ πληροφορία» — τό δείξαμε ἤδη πιό πάνω, περιγράφοντας πῶς ἔγιναν τά πράγματα· αὐτό τό εἶδε ξεκάθαρα καί τό συντροφικό δικαστήριο διαιτησίας πού δέ διαπίστωσε καμιά συκοφαντία καί τίποτε τό κακόβουλο, τίποτε τό προσβλητικό. Αὐτό τέλος ἀποδείχνεται κατά τόν πιό ξεκάθαρο τρόπο μέ τό γεγονός ὅτι ἤδη στό συνέδριο τοῦ κόμματος, πρίν ἀκόμα ἀπό τίς ἐκλογές, ἡ μειοψηφία καί ἡ πλειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» ἔδοσαν ἀμοιβαῖες ἐξηγήσεις σχετικά μέ τήν ψευδῆ αὐτή διάδοση, ἐνῶ ὁ σ. Μάρτοφ διατύπωσε ἐπιπλέον τίς ἀπόψεις του καί σέ γράμμα πού διαβάστηκε σέ συνέλευση καί τῶν 24 ἀντιπροσώπων τῆς

πλειοψηφίας! Ἡ πλειοψηφία οὔτε κάν σκέφτηκε νά ἀποκρύψει ἀπό τή μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» ὅτι ἕνα τέτοιο ψηφοδέλτιο κυκλοφορεῖ στό συνέδριο: ὁ σ. Λένσκι τό εἶπε στόν σ. Ντέιτς (βλ. τήν ἀπόφαση τῆς διαιτησίας), ὁ σ. Πλεχάνοφ μίλησε γι' αὐτό στήν σ. Ζασούλιτς («αὐτή δέ μιλιέται, μέ περνάει, φαίνεται, γιά τόν Τρέποφ *» — μοῦ εἶπε ὁ σ. Πλεχάνοφ, καί τό ἀστεῖο αὐτό πού ἐπαναλήφθηκε πολλές φορές, δείχνει ἀκόμα μιά φορά τήν ἀνώμαλη κατάσταση ἐκνευρισμοῦ τῆς μειοψηφίας), ἐγώ δήλωσα στόν σ. Μάρτοφ ὅτι οἱ ἰσχυρισμοί του (ὅτι ἡ πατρότητα τοῦ ψηφοδελτίου δέν ἀνήκει σ' αὐτόν, δηλ. στόν Μάρτοφ) εἶναι γιά μένα ἀρκετοί (πραχτικά τοῦ Συνδέσμου, σελ. 64). Τότε ὁ σ. Μάρτοφ (ἄν θυμοῦμαι, μαζί μέ τόν σ. Σταροβέρ) μᾶς ἔστειλε ἕνα σημείωμα στό προεδρεῖο, μέ τό παρακάτω περίπου περιεχόμενο: «Ἡ πλειοψηφία τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς „Ἴσκρα“ ζητάει νά τῆς ἐπιτραπεῖ νά παρευρεθεῖ στήν ἰδιαίτερη συνέλευση τῆς πλειοψηφίας γιά νά ἀνατρέψει τίς ἀτιμωτικές φῆμες ἐναντίον της». Ὁ Πλεχάνοφ κι ἐγώ τούς ἀπαντήσαμε γράφοντας πάνω στό ἴδιο τό σημείωμά τους: «Δέν ἔχουμε ἀκούσει καμιά ἀτιμωτική φήμη. Ἄν χρειάζεται νά γίνει συνέλευση τῆς σύνταξης, αὐτό θά μποροῦσε νά ταχτοποιηθεῖ ἰδιαίτερα. Λένιν, Πλεχάνοφ». Τό βράδυ στή συνέλευση τῆς πλειοψηφίας τό διηγηθήκαμε αὐτό στούς 24 ἀντιπροσώπους. Γιά νά ἀποφευχθεῖ κάθε δυνατότητα παρανόησης ἀποφασίστηκε νά βγάλουμε καί οἱ 24 κοινούς ἀντιπροσώπους μας καί νά τούς στείλουμε νά ἐξηγηθοῦν μέ τούς σ. σ. Μάρτοφ καί Σταροβέρ. Οἱ ἀντιπρόσωποι πού ἐκλέχτηκαν, ὁ σ. Σορόκιν καί ἡ σ. Σάμπλινα, πῆγαν καί τούς ἐξήγησαν πώς κανένας δέν ἀποδίδει εἰδικά στόν Μάρτοφ ἤ στόν Σταροβέρ τήν πατρότητα τοῦ ψηφοδελτίου, ἰδιαίτερα μετά τή δήλωσή τους, καί πώς δέν ἔχει καμιά σημασία ἄν τό ψηφοδέλτιο αὐτό προέρχεται ἀπό τή μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» ἤ ἀπό τή μειοψηφία τοῦ συνεδρίου, πού δέν ἀνήκει στήν ὀργάνωση αὐτή. Δέ θά κάνουμε τελοσπάντων ανακρίσεις στό συνέδριο! Δέ θά ἀρχίσουμε νά ἐξετάζουμε ὅλους τούς ἀντιπροσώπους γι' αὐτό τό ψηφοδέλτιο! Ἀλλά ἐκτός ἀπ' αὐτό οἱ σ. σ. Μάρτοφ καί Σταροβέρ μᾶς ἔστειλαν καί ἕνα γράμμα μέ ἐπίσημη διάψευση (βλ. κεφάλαιο ι). Οἱ πληρεξούσιοί μας, σ. σ. Σορόκιν καί Σάμπλινα, διάβασαν τό γράμμα αὐτό σέ συνέλευση τῶν 24. Θά νόμιζε κανείς ὅτι τό ἐπεισόδιο μπορεῖ πιά νά

---

* Τρέποφ: διοικητής τῆς Πετρούπολης πού ἡ Ζασούλιτς εἶχε ἀποπειραθεῖ νά τόν δολοφονήσει τό 1878. *Σημ. Μετ.*

θεωρηθεῖ λῆξαν, — λῆξαν ὄχι μέ τήν ἔννοια τῶν ἀναζητήσεων τῆς προέλευσης τοῦ ψηφοδελτίου (ἄν αὐτό ἐνδιαφέρει κάποιον), ἀλλά μέ τήν ἔννοια πώς βγῆκε ἀπό τή μέση κάθε σκέψη ὅτι ὑπῆρχε ὁποιαδήποτε πρόθεση «νά ζημιωθεῖ ἡ μειοψηφία» ἤ «νά δυσφημιστεῖ» ὁποιοσδήποτε ἤ νά ἐπωφεληθεῖ τῆς «πλαστογραφίας γιά λόγους φραξιονιστικῆς πάλης». Ὡστόσο ὁ σ. Μάρτοφ στό Σύνδεσμο (σελ. 63–64) ξεθάβει καί πάλι αὐτή τήν τραβηγμένη ἀπό τά μαλλιά βρωμερή ἱστορία τῆς νοσηρῆς φαντασίας του καί συνάμα δίνει μιά σειρά *ἀνακριβεῖς πληροφορίες* (προφανῶς ἐξαιτίας τοῦ ἐκνευρισμοῦ του). Εἶπε ὅτι στό ψηφοδέλτιο ὑπῆρχε ἕνας μπουντιστής. Αὐτό δέν εἶναι σωστό. Ὅλοι οἱ μάρτυρες στό δικαστήριο διαιτησίας, μαζί καί οἱ σ. σ. Στέιν καί Μπελόφ, ἐπιβεβαιώνουν ὅτι στό ψηφοδέλτιο ἦταν ὁ σ. Γεγκόροφ. Ὁ σ. Μάρτοφ εἶπε ὅτι τό ψηφοδέλτιο ἰσοδυναμοῦσε μέ συνασπισμό μέ τήν ἔννοια ἄμεσης συμφωνίας. Αὐτό δέν εἶναι σωστό, ὅπως ἐξήγησα ἤδη. Ὁ σ. Μάρτοφ λέει ὅτι «δέν ὑπῆρχαν» ἄλλα ψηφοδέλτια, προερχόμενα ἀπό τή μειοψηφία τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» (ἱκανά ν' ἀπωθήσουν ἀπό τή μειοψηφία αὐτή τήν πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου), «οὔτε καί πλαστογραφημένα ἀκόμα». Αὐτό δέν εἶναι σωστό, γιατί ὅλη ἡ πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος εἶχε ὑπόψη της τουλάχιστο τρία ψηφοδέλτια πού προέρχονταν ἀπό τόν σ. Μάρτοφ καί Σία καί πού δέν ἔτυχαν τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς πλειοψηφίας (βλ. τό φυλλάδιο τοῦ Λιάντοφ καί Γκόριν).

Γιατί τό ψηφοδέλτιο αὐτό ἔκανε γενικά τόν σ. Μάρτοφ νά ἀγαναχτεῖ τόσο πολύ; Διότι σήμαινε στροφή πρός τή δεξιά πτέρυγα τοῦ κόμματος. Τότε ὁ σ. Μάρτοφ ξεφώνιζε ἐνάντια στήν «ψεύτικη κατηγορία γιά ὀπορτουνισμό» καί ἀγαναχτοῦσε γιά τόν «ἐσφαλμένο χαρακτηρισμό τῆς πολιτικῆς του θέσης», ἐνῶ τώρα ὅλοι βλέπουν πώς τό ζήτημα, ἄν τό γνωστό ψηφοδέλτιο προέρχεται ἤ ὄχι ἀπό τόν σ. Μάρτοφ καί τόν σ. Ντέιτς, δέν μποροῦσε νά ἔχει καμιά πολιτική σημασία καί ὅτι *στήν οὐσία* ἡ κατηγορία, *ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτό ἤ ὁποιοδήποτε ἄλλο ψηφοδέλτιο*, δέν ἦταν πλαστή, ἀλλά ἀληθινή καί ὁ χαρακτηρισμός τῆς πολιτικῆς του θέσης ἀπόλυτα σωστός.

Τό συμπέρασμα πού προκύπτει ἀπ' αὐτή τήν καταθλιπτική καί τραβηγμένη ἀπό τά μαλλιά ὑπόθεση τοῦ περιβόητου πλαστοῦ ψηφοδελτίου εἶναι τό παρακάτω:

1) Δέν μποροῦμε νά μήν ἀποκαλέσουμε — ὅπως τόκαναν καί οἱ σ. σ. Γκόριν καί Λιάντοφ — ἀνάρμοστη τήν ἐπιβουλή κατά τῆς τιμῆς τοῦ σ. Γκοῦσεφ ἀπομέρους τοῦ σ. Μάρτοφ, μέ τίς

φωνασκίες του γιά «ἐπαίσχυντο γεγονός πλαστογράφησης ψηφοδελτίου γιά λόγους φραξιονιστικῆς πάλης».

2) Γιά νά ἐξυγιανθεῖ ἡ ἀτμόσφαιρα καί νά ἀπαλλαγοῦν τά μέλη τοῦ κόμματος ἀπό τήν ὑποχρέωση νά παίρνουν στά σοβαρά κάθε ἀρρωστιάρικο ξεσπάθωμα, θά ἔπρεπε, ἴσως στό τρίτο συνέδριο, νά καθιερωθεῖ μιά διάταξη σάν κι αὐτή πού ὑπάρχει στίς ὀργανωτικές διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. Τό ἄρθρο 2 τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ λέει: «Δέν μπορεῖ νά ἀνήκει στό κόμμα ὅποιος ἀποδειχτεῖ ὅτι παραβίασε κατάφωρα τίς ἀρχές τοῦ κομματικοῦ προγράμματος ἤ φέρθηκε ἀνέντιμα. Γιά τό ζήτημα τῆς παραπέρα παραμονῆς του στό κόμμα κρίνει τό δικαστήριο διαιτησίας πού συγκαλεῖ ἡ ἡγεσία τοῦ κόμματος. Τούς μισούς δικαστές τούς ὁρίζει ἐκεῖνος πού προτείνει τή διαγραφή καί τούς ἄλλους μισούς ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ζητεῖται ἡ διαγραφή, ἐνῶ τόν πρόεδρο τόν ὁρίζει ἡ ἡγεσία τοῦ κόμματος. Ἐνάντια στήν ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου διαιτησίας μπορεῖ νά ὑποβληθεῖ ἔνσταση στήν ἐπιτροπή ἐλέγχου ἤ στό κομματικό συνέδριο». Παρόμοια διάταξη μπορεῖ ν᾽ ἀποτελέσει ἕνα καλό ὅπλο πάλης ἐνάντια σ᾽ ὅλους ἐκείνους πού πετᾶνε ἐπιπόλαια κατηγορίες (ἤ διαδίδουν φῆμες) γιά κάτι τι ἀνέντιμο. Ἄν εἴχαμε μιά τέτοια διάταξη, ὅλες οἱ κατηγορίες τοῦ εἴδους αὐτοῦ θά χαρακτηρίζονταν μιά γιά πάντα ἀνάρμοστα κουτσομπολιά, ὅσο αὐτοί πού κατηγοροῦν δέν ἔχουν τό ἠθικό σθένος νά ἐμφανιστοῦν *μπροστά στό κόμμα* στό ρόλο τοῦ κατηγόρου καί νά ἐπιδιώξουν νά παρθεῖ ἀπόφαση ἀπό τό ἁρμόδιο κομματικό ὄργανο.

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΚΕ

Ἀγαπητοί φίλοι! Ὁ Μπορίς μέ πληροφόρησε ὅτι πέντε μέλη τῆς ΚΕ (αὐτός, ὁ Λόσαντ, ὁ Βαλεντίν, ὁ Μιτροφάν καί ὁ Τραβίνσκι) μέ κατέκριναν γιατί στό Συμβούλιο ψήφισα ὑπέρ τοῦ συνεδρίου καί γιατί ἔκαμα ζύμωση ὑπέρ τοῦ συνεδρίου. Παρακαλῶ τόν καθένα ἀπό τούς πέντε νά μοῦ ἐπιβεβαιώσει τό γεγονός αὐτό ἤ νά μοῦ τό διευκρινίσει, γιατί δέν μπορῶ νά καταλάβω *πῶς* μπορεῖ νά κατακρίνεται τό μέλος ἑνός ὀργάνου, ἐπειδή ἔκανε κάτι πού εἶναι δικαίωμα καί ὑποχρέωσή του. Μπορεῖτε νά μή συμφωνεῖτε μαζί του, μπορεῖτε νά ἀνακαλέσετε τό μέλος αὐτό ἀπό τό Συμβούλιο, εἶναι ὅμως παράξενο νά τό «κατακρίνετε», γιατί ὅσο ἤμουν στό Συμβούλιο *δέν μποροῦσα νά μή* ψηφίζω σύμφωνα μέ τίς πεποιθήσεις μου. Τό ἴδιο καί ἡ ζύμωση ὑπέρ τοῦ συνεδρίου εἶναι δικαίωμα κάθε μέλους τοῦ κόμματος καί κάθε μέλους τῆς ΚΕ, γι' αὐτό ἡ δικαιοδοσία ἑνός ὀργάνου ἀπέναντι σ' ἕνα μέλος του δέν μπορεῖ (οὔτε τυπικά *οὔτε ἠθικά*) νά περιορίσει, ὅσον ἀφορᾶ αὐτό τό δικαίωμα, κανέναν ἀπό μᾶς. Ἔχω μόνο τήν ὑποχρέωση νά πληροφορῶ ὅτι ἡ μισή ἤ πάνω ἀπό τή μισή ΚΕ εἶναι ἐνάντια στό συνέδριο.

Ὅσο γιά τό Συμβούλιο, τά πράγματα ταχτοποιήθηκαν τώρα ὡς ἑξῆς: ὁ Μπορίς ἐκλέχτηκε (μέ πέντε ψήφους, ὅπως λέει) ἀντί τοῦ Κόλ. Ἡ παραίτησή μου (ὅπως λέει) δέν ἔγινε δεχτή. Ἀνακαλῶ τήν παραίτησή μου καί παραμένω στό Συμβούλιο. Ἀπό τήν πλευρά αὐτή ἡ σύγκρουση διευθετήθηκε καί ζητῶ μόνο ἐξηγήσεις σχετικά μέ τήν «κατάκριση».

Πολύ πιό σοβαρή ὅμως εἶναι ἡ παρακάτω σύγκρουση: ὁ Μπορίς μοῦ δήλωσε ὅτι θεωρεῖ ἀδύνατη τήν παραμονή του στήν ΚΕ, ἄν ἐγώ (1) δέν παύσω νά κάνω ζύμωση ὑπέρ τοῦ συνεδρίου

καί (2) ἄν δέν ἀντιδράσω στή σύγκλησή του. Φυσικά ἐγώ δέν μπορῶ νά κάνω οὔτε τό ἕνα οὔτε τό ἄλλο, καί γι' αὐτό ἀπάντησα στόν Μπορίς ὅτι θά ἐξηγηθῶ *μ' ὅλους* τούς συναδέλφους τῆς ΚΕ κι ἔπειτα *θά τοῦ δόσω ἀπάντηση* πού θά συνίσταται σέ τοῦτο: φεύγω **ἐγώ** ἀπό τήν ΚΕ ἤ ὄχι. Σχετικά μ' αὐτή τή σύγκρουση πού ἀπειλεῖ νά ὁδηγήσει στήν παραίτηση ἑνός ἀπό μᾶς (ἤ καί τῆς μιᾶς ἀπό τίς δυό μερίδες τῆς ΚΕ), θεωρῶ ἐξαιρετικά σπουδαῖο νά γίνει μεταξύ μας μιά ἐπισταμένη ἐξήγηση, κι αὐτό μέ ψυχραιμία καί μέ γνώση τῆς ὑπόθεσης. Τάχω πολύ μέ τόν Μπορίς, γιατί παρουσίασε τό «τελεσίγραφό» του, χωρίς νά διαβάσει οὔτε τά *πραχτικά τοῦ Συμβουλίου* (ἐξαιρετικά σπουδαῖα!) οὔτε τήν μπροσούρα μου * ὅπου διευκρινίζω τή θέση μου ἀπό ἄποψη *ἀρχῶν*. Εἶναι τάχα λογικό νά ὀξύνουμε τή σύγκρουση, χωρίς νά ἔχουμε ἐμβαθύνει σ' ἕνα πολύ περίπλοκο ζήτημα;; Εἶναι λογικό νά τήν ὀξύνουμε, ὅταν *βασικά* εἴμαστε ἀλληλέγγυοι (τουλάχιστον ἡ διακήρυξη ἐξονόματος τῆς ΚΕ, πού εἶχε γράψει ὁ Βαλεντίν καί πού μᾶς εἶχε σταλεῖ, ἀλλά *δέν ἔφτασε*, καί γιά τήν ὁποία μοῦ μίλησε ὁ Μπορίς, ὑπογραμμίζει τήν κοινή μας θέση ἀρχῶν στό ὀργανωτικό ζήτημα, σέ ἀντιδιαστολή ἀπό τήν ὀπορτουνιστική θέση τῆς μειοψηφίας); Ἀκόμα καί σχετικά μέ τό συνέδριο διαφωνοῦμε μόνο στό ζήτημα τῆς προθεσμίας, γιατί ὁ Μπορίς δέν εἶναι σώνει καί καλά ἐνάντια στή σύγκληση συνεδρίου σέ μισό ἤ ἕνα χρόνο. Καί νά τώρα τό ἀποτέλεσμα: κανονικά τό συνέδριο πρέπει νά γίνει τό ἐρχόμενο καλοκαίρι· νομίζω πώς καί στήν *καλύτερη* περίπτωση, σέ περίπτωση ἀπόλυτης ἐπιτυχίας τῆς ζύμωσής μας, τό συνέδριο *εἶναι ἀδύνατο* νά συγκληθεῖ πρίν ἀπό ἕξι μῆνες καί τό πιθανότερο εἶναι πώς θά καθυστερήσει καί περισσότερο. Ὅπως βγαίνει λοιπόν, ἡ «διαφωνία» μας περιορίζεται στόν καθορισμό τῆς στιγμῆς! Εἶναι τάχα λογικό νά διαφωνήσουμε γι' αὐτό τό πράγμα; Κοιτάξτε τό ζήτημα ἀπό καθαρά πολιτική ἄποψη: ὁ Μπορίς λέει πώς ἡ ζύμωση ὑπέρ τοῦ συνεδρίου εἶναι ἀσυμβίβαστη μέ τό δυνάμωμα τῆς θετικῆς δουλειᾶς καί πώς ἡ πρώτη ζημιώνει τή δεύτερη. Ἐγώ δέ συμμερίζομαι τή γνώμη ὅτι αὐτό εἶναι ἀσυμβίβαστο, ἀλλ' ἄς δεχτοῦμε πώς ὁ Μπορίς ἔχει δίκαιο. Ἄς δεχτοῦμε πώς θά πετύχει νά φύγουν ἀπό τήν ΚΕ ὅσοι δέν ἔχουν τήν ἴδια γνώμη μ' αὐτόν σέ τοῦτο τό ζήτημα. Ποιό θά εἶναι τό ἀποτέλεσμα; *Ἀσφαλῶς* μιά τρομερή ὄξυνση τῆς ζύμωσης, ὄξυνση

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 185–414 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 189–425). *Σύντ.*

τῶν σχέσεων τῆς πλειοψηφίας μέ τήν ΚΕ, ὄξυνση — καί γιά τόν Μπορίς — τῆς δράσης γιά τήν παρεμπόδιση τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου, δράσης πού καί γι' αὐτόν δέν εἶναι εὐχάριστη. Συμφέρει νά ὀξύνουμε ἔτσι τά πράγματα; Ὁ Μπορίς λέει ὅτι εἶναι ἐνάντια στό συνέδριο, γιατί τό συνέδριο σημαίνει διάσπαση. Νομίζω πώς στό ζήτημα αὐτό ὁ Μπορίς δέν ὑπολογίζει σωστά τή σημερινή καί τήν αὐριανή κατάσταση, ὅμως κι ἄν ἀκόμα ὁ Μπορίς ἔχει δίκαιο, τότε, πετυχαίνοντας τήν ἀποχώρησή μας ἀπό τήν ΚΕ, *θά μεγαλώσει* ἔτσι ὁ ἴδιος τρομερά τήν πιθανότητα διάσπασης, ἀκριβῶς γιά τό λόγο ὅτι μέ τήν ἀποχώρησή μας θά ὀξύνει ἀναμφισβήτητα τήν κατάσταση. Ἡ ὄξυνση τῆς σύγκρουσης μέσα στήν ΚΕ δέ συμφέρει ἀπό καμιά ἄποψη.

Στήν οὐσία ἡ *μόνη* διαφωνία μας μέ τόν Μπορίς εἶναι ὅτι ἐκεῖνος θεωρεῖ τή διάσπαση στό ΙΙΙ συνέδριο ἀναπόφευχτη, ἐνῶ ἐγώ τή θεωρῶ ἀπίθανη. Καί οἱ δυό μας πιστεύουμε πώς στό ΙΙΙ συνέδριο ἡ πλειοψηφία θά εἶναι μέ τό μέρος μας. Ὁ Μπορίς νομίζει πώς ἡ μειοψηφία θά ἀποχωρήσει ἀπό τό κόμμα: οὔτε ἐμεῖς οὔτε ὁ Μάρτοφ θά μπορέσουμε, λέει, νά συγκρατήσουμε τούς ἄκρους. Νομίζω πώς ὁ Μπορίς δέν παίρνει ὑπόψη τή γοργά ἐξελισσόμενη κατάσταση πού σήμερα δέν εἶναι ἐκείνη πού ἦταν χθές, καί αὔριο δέ θἆναι ἐκείνη πού εἶναι σήμερα. Ὁ Μπορίς στηρίζεται στήν ἄποψη τῆς χθεσινῆς κατάστασης (ὅταν ὁ μικροκαβγάς ἀπωθοῦσε σέ δεύτερη μοίρα τίς ἀρχές, ὅταν *μποροῦσε* νά ἐλπίζει κανείς σέ ἐξομάλυνση, σέ ἄμβλυνση τῶν διαφωνιῶν, στήν ἐπιτυχία τῶν προσωπικῶν ὑποχωρήσεων). Ἡ κατάσταση αὐτή δέν ὑπάρχει πιά, ὅπως τό ἀποδείχνω ἐμπεριστατωμένα στήν μπροσούρα μου καί ὅπως τό δείχνει ἡ γενική δυσαρέσκεια κατά τῆς νέας «Ἴσκρα» (ἀκόμα καί τόσο ἤπιων ἀνθρώπων, ὅπως εἶναι ἡ ὁμάδα τῶν φιλολόγων τῆς ΚΕ στή Ρωσία). Ἡ σημερινή κατάσταση εἶναι διαφορετική: οἱ ἀρχές παραμερίζουν τούς μικροκαβγάδες. Τώρα δέν πρόκειται πιά γιά πρόσληψη· ὄχι, καθόλου. Τό ζήτημα εἶναι: *ἄν ἔχει δίκαιο καταρχήν ἡ νέα «Ἴσκρα»*. Ἀκριβῶς ἡ δυσαρέσκεια γιά τή θέση ἀρχῶν τῆς νέας «Ἴσκρα», δυσαρέσκεια πού ἀναπόφευχτα θά μεγαλώνει ὁλοένα, προκαλεῖ ὅλο καί μεγαλύτερη ζύμωση ὑπέρ τοῦ συνεδρίου: ὁ Μπορίς δέν ἐκτιμάει ὅσο πρέπει τό περιστατικό αὐτό. Ἡ αὐριανή κατάσταση θά παραμερίσει ἀκόμα πιό πολύ τούς μικροκαβγάδες. Ἀπό τό ἕνα μέρος ἡ μειοψηφία δέ θά μπορέσει καί ἠθικά καί πολιτικά νά ἀποχωρήσει (*χάθηκε* ἡ κατάλληλη γι' αὐτό στιγμή πού ὑπῆρχε μετά τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου). Κι ἀπό τό ἄλλο, ὅπως τό διακήρυξα *ἤδη στό Συμβούλιο* (παρα-

καλῶ ἀκόμα μιά φορά ὅλους σας νά διαβάσετε ὁπωσδήποτε τά πραχτικά τοῦ Συμβουλίου, προτοῦ δόσετε τσεκουράτες λύσεις σ' αὐτό τό δύσκολο ζήτημα), ἐμεῖς δέν εἴμαστε καθόλου ἐνάντια στή συμφωνία. Λέω σ' ὅλους χωρίς ἐξαίρεση πώς ἐγώ προσωπικά εἶμαι *ἀπόλυτα* σύμφωνος (1) νά δοθεῖ σ' ὅλους τούς παλιούς συντάχτες ἡ ἐγγύηση ὅτι θά ἐκδοθεῖ γιά λογαριασμό τοῦ κόμματος, χωρίς ἀλλαγές καί παρατηρήσεις, καθετί πού θά γράψουν· (2) νά ἀνασταλεῖ ὥς τό IV Συνέδριο τό δικαίωμα τῆς ΚΕ νά τοποθετεῖ καί ν' ἀποκλείει μέλη ἀπό τίς τοπικές ἐπιτροπές· (3) νά δοθεῖ μέ εἰδική ἀπόφαση ἐγγύηση γιά τά δικαιώματα ἐκεῖνα τῆς *μειοψηφίας* πού τήν πονοῦν ἰδιαίτερα καί μάλιστα (4) νά γίνει — *ὑπό ὅρους, σέ περίπτωση ἐ ξ α ι ρ ε τ ι κ ῆ ς ἀ ν ά γ κ η ς* — ἡ «Ἴσκρα» οὐδέτερη, μέ τήν ἐξάλειψη κάθε ἀμοιβαίας πολεμικῆς (ἀπό ἐπιτροπή στελεχῶν τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς, βγαλμένη καί ἀπό τίς δυό μερίδες). Νομίζω πώς ἡ μειοψηφία τοῦ III συνεδρίου, ἐπειδή δέν εἶναι μεγάλη μειοψηφία, δέ θά μπορέσει σέ μιά τέτοια κατάσταση νά ἀποχωρήσει ἀπό τό συνέδριο. Νομίζω πώς στό III συνέδριο θά διαλύσουμε ὁριστικά, θά διαλύσουμε μέ ἐπίσημες ἀποφάσεις τήν ψευδαίσθηση γιά «κατάσταση πολιορκίας» καί θά πετύχουμε νά γίνονται οἱ συζητήσεις *χωρίς νά ἐμποδίζουν τή θετική δουλειά*. Ἄλλωστε αὐτοῦ βρίσκεται ἡ οὐσία τῆς κρίσης! Αὐτό ἐπιδίωκα στό Συμβούλιο, ὑπέρ αὐτοῦ θά ταχθοῦν ἀσφαλῶς τὰ $^{8}/_{10}$ τοῦ συνεδρίου! Ξέρω πολύ καλά πώς αὐτό ἐπιδιώκει καί ὁ Μπορίς, ὅμως χωρίς συνέδριο τό πράγμα αὐτό δέ θά ἐπιτευχθεῖ. Ὁ Μπορίς κάνει λάθος, νομίζοντας πώς ἐμεῖς ἀρχίσαμε τήν ἐπίθεση (μέ τή ζύμωση γιά τή σύγκληση συνεδρίου) καί πώς ἔτσι ἐρεθίσαμε τή μειοψηφία. Ἀπεναντίας: μόνο ὕστερα ἀπό πολλά γράμματα καί ἐκκλήσεις πρίν ἀπό τό Συμβούλιο καί μέσα στό Συμβούλιο ταχθήκαμε ὑπέρ τοῦ συνεδρίου καί μόνο μέ τή ζύμωση δείξαμε κάπως τή δύναμή μας. Ὅποιος δέ θέλει νά βρεθεῖ στή γελοία θέση (καλά θἆναι ἄν εἶναι ἁπλῶς γελοία!) τοῦ Πλεχάνοφ (διαβάστε τήν ἐπιφυλλίδα στό φύλλο ἀρ. 65) — πρέπει ἀνοιχτά καί σταράτα νά πάρει θέση στήν πάλη. Τώρα τίποτε δέν μπορεῖ νά σταματήσει τή ζύμωση γιά τό συνέδριο. Πρέπει νά κρατᾶμε ἀπέναντί της στάση ἀνοχῆς, ἤ, ἄν θέλετε, οὐδετερότητας, καί τότε ἡ ζύμωση δέ θά ἐμποδίσει τή θετική δουλειά. Τό νά ἐξάπτεται κανείς ἐνάντια στή ζύμωση αὐτή εἶναι ἀνώφελο.

Παρακαλῶ θερμά νά μοῦ ἀπαντήσει τό *κάθε* μέλος τῆς ΚΕ. Πρέπει ὁπωσδήποτε νά συμφωνήσουμε καί νά ξεκαθαρίσουμε μέσα μας τήν ὑπόθεση, ὥστε νά δουλεύουμε μαζί, ὄχι βέβαια

χωρίς ορισμένες διαφωνίες, άλλά χωρίς συγκρούσεις καί χωρίς ό ένας νά έκτοπίζει τόν άλλο.

Γράφτηκε στίς 13 (26) τοῦ Μάη 1904

Δημοσιεύτηκε τό 1904 μέ όρισμένες άλλαγές στήν μπροσούρα: Ν. Σάχοφ. «Ἡ πάλη γιά τή σύγκληση συνεδρίου». Γενεύη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΔΗΛΩΣΗ ΤΡΙΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΚΕ

Τρία μέλη τῆς ΚΕ, οἱ Γκλέμποφ, Ζβέρεφ καί Λένιν, ἀφοῦ συζήτησαν γιά τίς διαφωνίες πού ὑπάρχουν μέσα στήν ΚΕ, κατέληξαν στά παρακάτω συμπεράσματα πού πρέπει νά γνωστοποιηθοῦν σ' ὅλα τά μέλη τῆς ΚΕ:

1) Ἡ διαφωνία ἄρχισε ἀπό τό ζήτημα τῆς σύγκλησης συνεδρίου. Ὕστερα ἀπό τό γεγονός ὅτι στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος * ὁ Λένιν καί ὁ Βασίλιεφ τάχθηκαν ὑπέρ τῆς σύγκλησης συνεδρίου, ἡ πλειοψηφία τῆς ΚΕ (μέ πέντε ψήφους ὑπέρ καί τέσσερις κατά, ἐνῶ ὁ ψῆφος τοῦ *Τραβίνσκι* εἶχε μεταβιβαστεῖ στόν σ. *Γκλέμποφ*) τάχθηκε ἐνάντια στή σύγκληση συνεδρίου. Τότε ὁ *Λένιν* καί ὁ *Βασίλιεφ* δήλωσαν πώς ἀποχωροῦν προσωρινά ἀπό τό Συμβούλιο **. Σήμερα ἡ σύγκρουση αὐτή διευθετήθηκε κατά τέτοιο τρόπο ***, ὥστε μέλη τοῦ Συμβουλίου ἀπομέρους τῆς ΚΕ νά θεωροῦνται *ὁ Γκλέμποφ καί ὁ Λένιν.*

2) Ὁ σ. Γκλέμποφ δήλωσε στόν σ. Λένιν πώς αὐτός, ὁ Γκλέμποφ, θ' ἀποχωρήσει ἀπό τήν ΚΕ, ἄν ὁ Λένιν δέν παραιτηθεῖ ἀπό τή ζύμωση (ἔξω ἀπό τήν ΚΕ) ὑπέρ τοῦ συνεδρίου καί δέν ἀντιδράσει στή σύγκλησή του. Ὁ Λένιν, θεωρώντας τήν τέτοια τοποθέτηση τοῦ ζητήματος λαθεμένη καί ἀπό ἄποψη ἀρχῶν ἀπαράδεχτη, δηλώνει ὅτι θά ζητήσει τή γνώμη τοῦ κάθε μέλους τῆς ΚΕ καί τότε θά δόσει ἀπάντηση, ἡ ὁποία δέν μπορεῖ νά αναφέρεται παρά μόνο σέ τοῦτο: ἄν θ' ἀποχωρήσει αὐτός, ὁ Λένιν, ἀπό τήν ΚΕ ἤ ὄχι. (Αὐτό πού ἀφορᾶ τόν Λένιν, ἀφορᾶ, κατά

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. 145–146, 150–153 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 148–151, 153–156). *Συντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 200–201. *Σύντ.*

*** Βλέπε σχετικά μ' αὐτά τό γράμμα τοῦ Λένιν, πού τό ἐπιδοκίμασε ὁ σ. *Γκλέμποφ* καί πού ἐπισυνάπτεται σέ τούτη τή δήλωση. (Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 415–418 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 426–430). *Σύντ.)*

τή γνώμη τοῦ σ. *Γκλέμποφ*, καί ὅλα τά μέλη τῆς ΚΕ πού συμφωνοῦν μέ τόν *Λένιν*).

3) Γιά νά δόσουμε ἀκριβῆ χαρακτηρισμό τῆς σημερινῆς διαφωνίας μέσα στήν ΚΕ εἶναι ἀπαραίτητο νά σημειώσουμε πώς ὁ σ. *Βαλεντίν* καί ὁ σ. *Νικίτιτς* στή διακήρυξη πού ἔγραψαν τό Μάρτη καί πού τήν ἐπιδοκίμασε ὁ σ. *Γκλέμποφ*, δήλωναν: 1) ὅτι εἶναι κατηγορηματικά ἀντίθετοι πρός τήν πρόσληψη πού ἀπαιτεῖ ἡ μειοψηφία· 2) ὅτι συμμερίζονται τίς ὀργανωτικές ἀπόψεις πού ἔχουν ἐκτεθεῖ στήν μπροσούρα «Τί νά κάνουμε;» * καί 3) ὅτι αὐτοί, ἤ τουλάχιστον οἱ δυό ἀπ' αὐτούς, δέν ἐπιδοκιμάζουν τήν ὁπορτουνιστική θέση ὁρισμένων συγγραφέων τοῦ κόμματος. Ὅσο γιά τό συνέδριο, ὁ σ. Γκλέμποφ εἶναι πεπεισμένος ὅτι 1) ἡ διαφωνία πάνω στό ζήτημα αὐτό προκαλεῖ διπλή πολιτική μέσα στήν ΚΕ καί 2) τό συνέδριο μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ διάσπαση. Μή θέλοντας νά ἀναλάβει εὐθύνη γι' αὐτό τό πράγμα, δηλώνει πώς ἡ ἀποχώρησή του ἀπό τήν ΚΕ εἶναι ἀναπόφευχτη. Ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ Λένιν θεωρεῖ πώς ἡ ΚΕ, σάν ὄργανο ὑπόλογο, πρέπει νά εἶναι οὐδέτερη στό ζήτημα τοῦ συνεδρίου καί ν' ἀφήσει ὅλα τά μέλη της ἐλεύθερα νά ἀσχοληθοῦν μέ τή ζύμωση. Ὅσο γιά τή διάσπαση, αὐτή εἶναι ἀπίθανη, γιατί ἡ πλειοψηφία δέν ἀποκλείει καταρχήν τήν ἐπίτευξη μιᾶς συμφωνίας στό συνέδριο, ἀκόμα καί μιά ἐνδεχόμενη οὐδετεροποίηση τῆς «Ἴσκρα».

4) Ὡσότου διευθετηθεῖ ἡ παραπάνω διένεξη, ὁ σ. *Γκλέμποφ* καί ὁ σ. Λένιν θά ἐνεργοῦν ἐπίσημα καί σ' ὅλες τίς ἐνέργειές τους ἐξονόματος τῆς ΚΕ καί μόνο κατόπιν κοινῆς συμφωνίας καί ὑπογράφοντες καί οἱ δυό.

Γενεύη, 26 τοῦ Μάη 1904

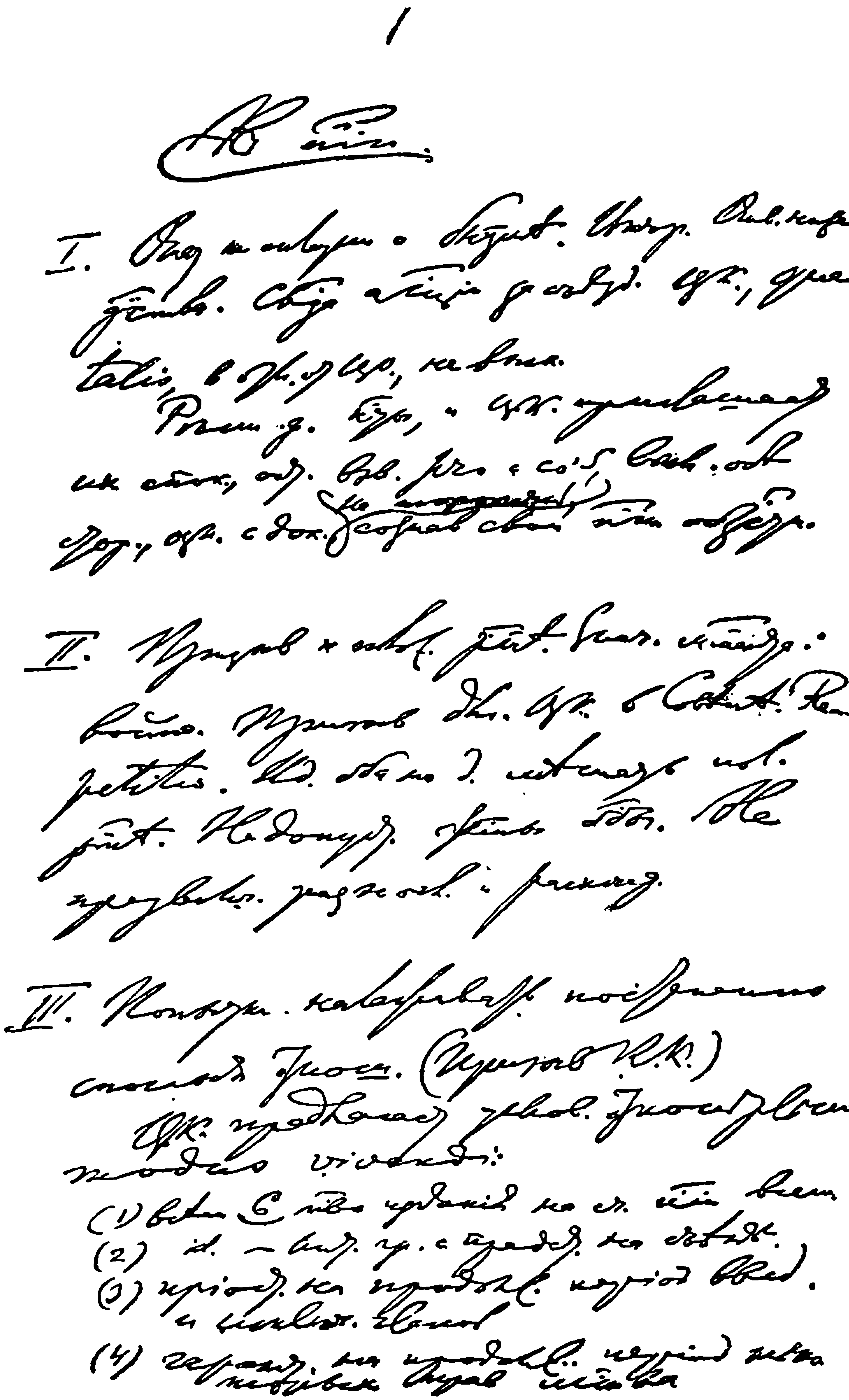
Τά μέλη τῆς ΚΕ *Γκλέμποφ*
Ζβέρεφ
Λένιν

Δημοσιεύτηκε τό 1904 μέ ὁρισμένες ἀλλαγές στήν μπροσούρα: Ν. Σάχοφ. «Ἡ πάλη γιά τή σύγκληση συνεδρίου». Γενεύη

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 1–192 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 1–195). *Σύντ.*



Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν
«Πρός τό κόμμα». — 1904

Σμίκρυνση

ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΟΜΜΑ

I. Ἀπάντηση στά κουτσομπολιά γιά βοναπαρτισμό. Ἀνοησίες. Θά ἦταν ἀναξιοπρεπές ν' ἀπαντήσουμε. Ἐλευθερία ζύμωσης ὑπέρ τῆς σύγκλησης συνεδρίου. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή, qua talis *, σέ ἀντιδιαστολή πρός τό ΚΟ, δέν ἐκφέρει γνώμη.

Τήν ἀπόφαση πρέπει νά τήν πάρουν οἱ ἐπιτροπές, καί ἡ ΚΕ τίς καλεῖ νά ζυγίσουν ἤρεμα καί προσεχτικά pro καί contra's **, νά ἀκούσουν καί τίς δυό πλευρές, νά κατατοπιστοῦν σχετικά μέ τά ντοκουμέντα, χωρίς νά βιάζονται, συνειδητοποιώντας τίς κομματικές τους ὑποχρεώσεις.

II. Ἔκκληση γιά θετική δουλειά. Ἡ σημασία τῆς στιγμῆς: πόλεμος. Ἔκκληση τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ΚΕ στό Συμβούλιο ***. Repetitio ****. Ἡ ἰδεολογική πάλη δέν πρέπει νά ἐμποδίζει τή θετική δουλειά. Ἀπαράδεχτες μορφές πάλης. Νά μήν ὑπερβάλλονται οἱ διαφωνίες καί οἱ διαφορές.

III. Προσπάθεια νά δημιουργηθοῦν βαθμιαῖα ὑποφερτές σχέσεις. (Ἔκκληση τοῦ Κ. Κάουτσκι [131].)

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή προτείνει τούς ὅρους γιά ἕνα modus vivendi *****:

(1) καί οἱ *6* νά ἔχουν τό δικαίωμα νά δημοσιεύσουν κάθε ὕλη, μέ ἔξοδα τοῦ κόμματος.

(2) idem ****** ἰσχύει καί γιά τή δημοσιολογική ὁμάδα μέ ἀντιπροσώπευση στό συνέδριο.

(3) νά ἀνασταλεῖ γιά μακρόχρονη περίοδο ἡ τοποθέτηση καί ὁ ἀποκλεισμός μελῶν.

---

* — σάν τέτοια. *Σύντ.*

** — τά ὑπέρ καί τά κατά. *Σύντ.*

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 114–116 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 116–118). *Σύντ.*

**** — Ἐπανάληψη. *Σύντ.*

***** — τρόπο ἐνέργειας. *Σύντ.*

****** — τό ἴδιο. *Σύντ.*

(4) νά ἐξασφαλιστοῦν μέ ἐγγυήσεις γιά μακρόχρονη περίοδο ὁρισμένα δικαιώματα τῆς μειοψηφίας.

(5) νά δοθοῦν ἐγγυήσεις γιά τή διανομή καί τήν ἀποστολή *ὅλων* τῶν κομματικῶν ἐκδόσεων σύμφωνα μέ τήν ἐπιθυμία τῆς ἐπιτροπῆς.

(6) νά γίνει ἀνακωχή γιά περίοδο ὄχι μικρότερη ἀπό ἔξι μῆνες· τέλος νά ἐκδοθεῖ μιά μπροσούρα μέ 16 σελίδες πού θά διατεθοῦν ἐξίσου καί στίς δυό μερίδες. Ἡ τελευταία λέξη νά δοθεῖ στή μειοψηφία.

Γράφτηκε τό Μάη,
ὕστερα ἀπό τίς 15 (28), 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XV

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

31 ΤΟΥ ΜΑΗ καί 5 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ (13 καί 18 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ) 1904 [132]

Πρωτοδημοσιεύτηκε ολόκληρο τό 1930 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XV

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῶν πραχτικῶν τοῦ Συμβουλίου

1

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΗ

31 ΤΟΥ ΜΑΗ (13 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ)

Ὁ Λένιν ὑποβάλλει πρόταση νά προστεθεῖ στόν κατάλογο τῶν ζητημάτων τῆς ἡμερησίας διάταξης καί τό ζήτημα πού ἀνακίνησε τό Πολωνικό σοσιαλιστικό κόμμα (P.P.S.), σχετικά μέ τήν ἐνδεικνυόμενη σύγκληση συνδιάσκεψης ἀπό ἀντιπροσώπους τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τοῦ ΠΠΣ γιά συζήτηση τῶν βάσεων καί τῶν ὅρων μιᾶς κοινῆς πάλης τῶν δυό κομμάτων.

2

ΟΜΙΛΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ [133]

31 ΤΟΥ ΜΑΗ (13 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ)

1

Ἐπιθυμεῖ τό Συμβούλιο νά διαβαστεῖ ἡ πρόταση τοῦ P.P.S.; (Πλεχάνοφ: «Ναί, αὐτό θᾶταν ἐπιθυμητό».) «Τό Σοσιαλιστικό κόμμα τῆς Πολωνίας θεωροῦσε πάντοτε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά πραγματοποιηθεῖ μιά στενή προσέγγιση ἀνάμεσα στό πολωνικό καί στό ρωσικό σοσιαλιστικό στρατόπεδο, γιά νά διεξαχθεῖ μέ μεγαλύτερη ἐπιτυχία ἡ πάλη ἐνάντια στόν κοινό ἐχθρό — τόν τσαρισμό. Δυστυχῶς ὥς τώρα δέν μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ ἡ προσέγγιση αὐτή, πράγμα πού προκαλοῦσε μιά σειρά δυσκολίες στήν πραχτική δράση καί τῶν δυό μερῶν. Γι' αὐτό χαιρετίζουμε μέ χαρά τήν ἀνασυγκρότηση τοῦ ΣΔΕΚΡ σάν ἑνιαίου συνόλου, μέ ὑπεύθυνα γιά ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς δράσης του κεντρικά ὄργανα, ἐπειδή αὐτό μᾶς δίνει τή δυνατότητα νά κάνουμε τό πρῶτο βῆμα στό δρόμο τῆς πραγματοποίησης τοῦ σκοποῦ πού ἔχουμε χαράξει ἀπό καιρό. Καταλαβαίνουμε πολύ καλά ὅτι ἡ μακρόχρονη ἔλλειψη κανονικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στούς δυό μας γέννησε πολλές ἀμοιβαῖες παρεξηγήσεις καί τραχύτητες πού πρέπει νά ἐξαλειφθοῦν καί νά ἐξομαλυνθοῦν πρίν περάσουμε στόν όριστικό διακανονισμό τῆς ἐπιθυμητῆς συμφωνίας. Γιά τό λόγο αὐτό ἡ Κεντρική ἐργατική ἐπιτροπή μας ἀποφάσισε νά σᾶς προτείνει τή σύγκληση στό ἄμεσο μέλλον συνδιάσκεψης στό ἐξωτερικό, στήν ὁποία θά μποροῦσαν νά πάρουν μέρος ἀντιπρόσωποι τοῦ κόμματός σας γιά νά συζητήσουν μέ τρεῖς δικούς μας ἀντιπροσώπους τίς βάσεις καί τούς ὅρους μιᾶς κοινῆς πάλης καί τῶν δυό κομμάτων. Τά

ἀποτελέσματα τῆς συνδιάσκεψης αὐτῆς θά μποροῦσαν ν' ἀποτελέσουν τή βάση μιᾶς μελλοντικῆς συμφωνίας ἀνάμεσα στά ἀντίστοιχα ὄργανα τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τοῦ ΠΠΣ — Ἀναμένοντας ὅσο τό δυνατόν ταχύτερη ἀπάντηση κτλ.»

Ἀπαντώντας στό γράμμα αὐτό, ἡ ΚΕ ἀπηύθυνε στό P.P.S. τήν παράκληση νά τήν πληροφορήσει λεπτομερέστερα γιά τά ἑξῆς: τί χαρακτήρα θά ἔχει ἡ συνδιάσκεψη πού σχεδιάζει τό P.P.S.· ποιά ὄργανα, συγκεκριμένα, θά στείλουν ἀντιπροσώπους· ποῦ καί πότε πρόκειται νά κληθεῖ ἡ συνδιάσκεψη. Ἐκτός ἀπό αὐτό ζήτησε νά πληροφορηθεῖ πῶς θά ἔβλεπε τό P.P.S. τή συμμετοχή στή συνδιάσκεψη τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν[134].

Τό P.P.S. μᾶς ἀπάντησε μέ τό παρακάτω γράμμα:

«Ἀγαπητοί σύντροφοι! Τό γράμμα σας μᾶς ἐξέπληξε κάπως, γιατί οἱ ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα πού περιέχει, νομίζουμε ὅτι βρίσκονται στό πρῶτο μας γράμμα. Ἡ συνδιάσκεψη πού προτείνουμε θά ἔχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα γιά τή διευκρίνιση τῶν βάσεων προσέγγισης τῶν κομμάτων μας· ἡ συνδιάσκεψη αὐτή θά μποροῦσε λχ. νά καταρτίσει ἕνα σχέδιο μόνιμης συμφωνίας.

Ἡ ΚΕ πού εἶναι στό κόμμα μας τό ἀνώτερο ὄργανο στό διάστημα ἀνάμεσα στά συνέδρια, ἔχει ορίσει ἀπό τήν πλευρά μας τρεῖς ἀντιπροσώπους γιά τίς διαπραγματεύσεις μαζί σας. Ὑποθέτουμε ὅτι γιά τίς διαπραγματεύσεις μαζί μας θά ὁρίσετε ἀντιπροσώπους ἀπό τό ἀντίστοιχο ὄργανο τοῦ κόμματός σας ἤ ἀπό τό ὄργανο πού ἔχει τό δικαίωμα καί τή σχετική ἐξουσιοδότηση γιά τή διεξαγωγή παρόμοιων διαπραγματεύσεων.

Προτείνουμε ἡ συνάντηση νά γίνει στό ἐξωτερικό. Ὁ τόπος εἶναι ζήτημα δευτερεῦον, ὡστόσο θά προτιμούσαμε τή Βιένη. Ἡ ΚΕ μας ὅρισε ἀντιπροσώπους γιά τή διεξαγωγή διαπραγματεύσεων μέ τό κόμμα σας καί ὄχι μέ τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα Πολωνίας καί Λιθουανίας, καί γι' αὐτό δέν μπορεῖ νά γίνει κάν λόγος γιά συμμετοχή ἀντιπροσώπων τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος Πολωνίας καί Λιθουανίας».

Αὐτά εἶναι ὅλα τά ντοκουμέντα πού ἀπηύθυνε τό P.P.S. στό κόμμα μας. Ἡ ἀτομική μου γνώμη εἶναι πώς, ἐφόσον τό P.P.S. βάζει σάν ὅρο νά μή προσκληθοῦν ἀντιπρόσωποι τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατίας στή συνδιάσκεψη πού σχεδιάζει, ἡ πρότασή του δέν μπορεῖ νά γίνει δεχτή. Ὅσο γιά τήν πρόταση τῶν φινλανδῶν, μποροῦμε νά τούς ἀπαντήσουμε ὅτι καταρχήν συμφωνοῦμε γιά μιά προκαταρκτική συνδιάσκεψη. Γι' αὐτό νομίζω ὅτι θά μπορούσαμε νά διατυπώσουμε τήν ἀπόφασή μας ὡς ἑξῆς:

«Τό ΣΔΕΚΡ καταρχήν συμφωνεῖ γιά μιά προκαταρκτική συνδιάσκεψη μέ τούς ἀντιπροσώπους τῶν διαφόρων ἐπαναστατικῶν καί ἀντιπολιτευτικῶν κομμάτων — γιά νά ἐπιτευχθεῖ συμφωνία πάνω σ' ὁρισμένα ἐπιμέρους ζητήματα».

Ὅσο γιά τήν πρόταση τοῦ σ. Μάρτοφ νά ὀργανώσουμε προκαταρκτική συνδιάσκεψη μόνο τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὁμάδων, δέ νομίζω ὅτι αὐτό θά ἦταν σκόπιμο, γιατί ἐκτός ἀπό τήν Μπούντ, τήν πολωνική σοσιαλδημοκρατία καί τό κόμμα «Προλεταριάτ»[135] ὑπάρχουν ἀκόμα στίς ἀκρινές περιοχές σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις, πού δέν θά ἦταν σωστό νά τίς καλέσουμε, ἐνῶ ἡ μή πρόσκλησή τους στή συνδιάσκεψη θά μποροῦσε νά τίς θίξει.

2

Οἱ σύντροφοι Ἀξελρόντ καί Μάρτοφ βεβαιώνουν ὅτι οἱ λεττονοί ἔχουν δυό φράξιες[136]. (Μ ά ρ τ ο φ: «Δυό ρεύματα».) Τώρα βγαίνει τό συμπέρασμα ὅτι στή συνδιάσκεψη πρέπει νά πλησιάσουμε αὐτή πού τραβάει πρός τούς σοσιαλιστές ἐπαναστάτες, πρός τό «Ὀσβομποζντένιγε» καί κλίνει πρός τήν τρομοκρατία (κατά τά λεγόμενα τοῦ σ. Ἀξελρόντ), καί ὅτι ἡ δεύτερη φράξια εἶναι πολύ ἀδύνατη. Πρέπει νά μάθουμε ἀκριβέστερα πῶς ἔχουν τά πράγματα. Ἄν πρόκειται ἁπλῶς γιά δυό ρεύματα, αὐτό δέ μᾶς ἀφορᾶ, καί θά ἑνωθοῦμε μέ τό λεττονικό κόμμα πού ὑπάρχει. Ἄν ὅμως ὑπάρχουν ἐκεῖ φράξιες, μποροῦμε νά βρεθοῦμε σέ πολύ δυσάρεστη θέση, κάνοντας μιά ἀποτυχημένη ἐκλογή. Πρέπει νά διευκρινίσουμε προκαταβολικά καί τή δύναμη καί τήν κατεύθυνση πού ἔχουν οἱ φράξιες αὐτές. Ὅσο γιά τόν Καύκασο, ἔχω τή γνώμη πώς εἶναι ἀπαραίτητο νά τόν τραβήξουμε στή συνδιάσκεψη. Γι' αὐτό πρέπει νά μάθουμε ἄν ὑπάρχουν ἐκεῖ σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις πού θά μποροῦσαν νά βαδίσουν χέρι χέρι μαζί μας.

3

Συμφωνῶ μέ τήν πρόταση νά κληθοῦν καί οἱ δυό λεττονικές ὀργανώσεις. Ὅσον ἀφορᾶ τήν ἀρμένικη ὀργάνωση τῶν ὀπαδῶν τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἀρχῆς[137], ὕστερα ἀπό τά στοιχεῖα πού ἔδωσε ὁ σ. Μάρτοφ ὅτι ἡ ὀργάνωση αὐτή συγγενεύει μέ τούς σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες, οὔτε λόγος μπορεῖ νά γίνει γιά πρόσκλησή της στή συνδιάσκεψη. Ἔπειτα δέν κατάλαβα καλά τό

νόημα τῆς πρότασης τοῦ σ. Πλεχάνοφ πού ἐπιμένει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά ἀπαντήσουμε ἀμέσως στούς φινλανδούς.

4

Νομίζω ὅτι ὁ ὅρος νά ὑπάρχει ὁμοφωνία ὅταν λύνονται ζητήματα ἀρχῶν θά ἦταν περιττός[138]. Δέν μπορῶ νά φανταστῶ ὅτι ἕνας σοσιαλδημοκράτης δέ θά ἀποχωροῦσε ἀπό τή συνδιάσκεψη ἄν ψηφιζόταν σ' αὐτή κάποια τερατώδικη ἀπόφαση.

3

ΟΜΙΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

31 ΤΟΥ ΜΑΗ (13 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ)

1

Παρακαλῶ νά ξεκαθαριστεῖ ἄν εἶναι σωστό νά στείλουμε ἀντιπροσώπους καί ἀπό τό Συμβούλιο καί ἀπό τήν κάθε ὀργάνωση χωριστά. Ὑπάρχουν ἀνάλογα παραδείγματα ἀπό τήν πείρα τῶν ἄλλων χωρῶν στά προηγούμενα συνέδρια; Νομίζω ὅτι ἕνας τέτοιος τρόπος ἀντιπροσώπευσης καί ἀπό ἄποψη ἀρχῶν καί ἀπό πραχτική πλευρά (οἰκονομική, τεχνική κτλ.) παρουσιάζει ὁρισμένες δυσκολίες. Δέν εἶναι καλύτερα τό Συμβούλιο νά πάει ἐκεῖ σάν ἀντιπρόσωπος in corpore*; Δέ φαντάζομαι ὅτι μποροῦν νά μᾶς ἐπιβληθοῦν μέ τήν ἀρχή τῆς πλειοψηφίας. Δέν μποροῦν τελοσπάντων νά στερήσουν τό κόμμα μας ψήφου!

2

Ἐφόσον ὁ σ. Πλεχάνοφ λέει ὅτι δέ θά μπορέσουμε νά πετύχουμε χωριστή ἀντιπροσώπευση τοῦ κόμματός μας στό συνέδριο καί ἡ ἀποστολή πολλῶν ἀντιπροσώπων στό συνέδριο — πού ἔτσι κι ἀλλιῶς δέν μποροῦμε, ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, νά συναγωνιστοῦμε τούς μπουντιστές — θά στοίχιζε πολύ ἀκριβά, θά εἶναι πιό ἀξιοπρεπές ἄν τό κόμμα ἀντιπροσωπευθεῖ στό συνέδριο μόνο ἀπό τό Συμβούλιο.

3

Ἐκτός ἀπ' αὐτό, εἶναι ἀμφίβολο ἄν θά προφτάσουμε νά ἐπικοινωνήσουμε μέ ὅλες τίς ὀργανώσεις γιά νά πάρουμε πληρεξούσια [139]. Γι' αὐτό τό λόγο προτείνω: τό Συμβούλιο, χωρίς νά ἔρθει σ' ἐπαφή μέ τήν κάθε ὀργάνωση, νά μπορεῖ, σέ περίπτωση ἀνάγκης, νά τίς ἀντιπροσωπεύει καθεμιά χωριστά...

---

* — ἐν σώματι. *Σύντ.*

4

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΟΠΑΔΩΝ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ «ΓΚΝΤΣΑΚ»[140]

31 ΤΟΥ ΜΑΗ (13 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ)

Ὁ Λένιν συμφωνεῖ μέ τήν πρόταση τοῦ σ. Μάρτοφ καί παρατηρεῖ ὅτι χρειάζεται ἔλεγχος πάνω στόν προσανατολισμό πού δίνεται στήν ἐφημερίδα τῶν ὀπαδῶν τοῦ κόμματος «Γκντσάκ», ἡ ὁποία δέν ἦταν πάντοτε σοσιαλδημοκρατική.

5

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΟΦ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΚΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΕ ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΟΥΝ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

5 (18) ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ

῾Ο σ. Μάρτοφ ἀνέφερε ὅτι κάνει τήν πρότασή του ἀνεξάρτητα ἀπό συγκεκριμένες περιπτώσεις, ἀλλά ἁπλῶς καί μόνο γιά νά ἀποφευχθοῦν προστριβές στό μέλλον. Γιά τό λόγο αὐτό οὔτε κι ἐγώ θά θίξω συγκεκριμένες περιπτώσεις, κι ἐφόσον ἡ ἀπόφαση αὐτή ἀποβλέπει ἀποκλειστικά στό νά καθιερωθεῖ ἕνας ὁρισμένος κανόνας γιά τό μέλλον, δέ θά προβάλω ἀντιρήσεις γι᾽ αὐτή. Θά ἦταν ἴσως πιό ὠφέλιμο ἡ ἀπόφαση νά συντομευτεῖ καί νά περιοριστεῖ στό δικαίωμα τῶν ὀργάνων νά ἀνακαλοῦν τούς ἀντιπροσώπους τους, καί ἡ φράση σχετικά μέ τήν ἀνευθυνότητα ἀπέναντι στό συνέδριο νά ἀπαλειφθεῖ.

6

ΟΜΙΛΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΣΤΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΚΕ ΝΑ ΤΟΠΟΘΕΤΕΙ Σ' ΑΥΤΕΣ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΜΕΛΗ

5 (18) ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ

1

'Ανεξάρτητα ἀπό τό πραχτικό συμπέρασμα τῆς ἀπόφασης αὐτῆς[141], ἐγώ θά πρότεινα ν' ἀλλάξει ἡ ἀρχή της. 'Επειδή ἀπό ἀνεπάρκεια στοιχείων δέν μποροῦμε νά πάρουμε συγκεκριμένες ἀποφάσεις ἐπί τῆς οὐσίας τῆς διένεξης τῆς Μόσχας, γι' αὐτό δέ θάπρεπε νά συνδυαστεῖ ἡ ἀπόφαση μέ τίς συγκρούσεις πού προηγήθηκαν. 'Εγώ θά πρότεινα γενικά, σέ περίπτωση πού ἕνα τμῆμα μιᾶς ὀργάνωσης κάνει διάβημα, ἐκφράζοντας δυσαρέσκεια ἐνάντια στό ἄλλο τμῆμα της, ἡ ἐνέργεια αὐτή νά γνωστοποιεῖται στήν ἄλλη ἐνδιαφερόμενη πλευρά, γιά νά τῆς δίνεται ἡ δυνατότητα νά διατυπώσει τήν ἄποψή της. Λογουχάρη: σχετικά μέ τή διένεξη τῆς Μόσχας τά πράγματα δέν ἔγιναν ἔτσι, ὅπως λέει ὁ σ. Μάρτοφ. Σύμφωνα μέ πληροφορίες μου, τρία μέλη ἀπό τά πέντε ἤθελαν νά συμπληρώσουν τήν ἐπιτροπή μέ δυό καινούργια μέλη, πράγμα πού οἱ ὑπόλοιποι τό δέχονταν, μέ τόν ὅρο ὅμως νά προσληφθεῖ ἀκόμη ἕνας ἀπό τή δική τους πλευρά, δηλ. νά διατηρηθεῖ, καί μάλιστα νά ἐνισχυθεῖ, ἡ ἐπικρατοῦσα κατεύθυνση. Μόνο ἡ κατηγορηματική ἄρνηση τῆς πλειοψηφίας νά δεχθεῖ αὐτόν τό συνδυασμό προκάλεσε στούς συντρόφους τῆς Μόσχας τήν ἐπιθυμία νά στηριχθοῦν στό καταστατικό. 'Ενῶ ἕνα μέλος τῆς ΚΕ τάχθηκε ὑπέρ τῆς ἑρμηνείας τοῦ καταστατικοῦ πού ἔδινε ἡ πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς, ἀντίθετα ὁ ἄλλος ἐκπρόσωπος τῆς ΚΕ ἀντιτάχθηκε στήν ἑρμηνεία αὐτή.

Τά λέω αὐτά μόνο πληροφοριακά καί γιά νά καταχωρηθοῦν στά πραχτικά. Προτείνω λοιπόν ν' ἀλλάξει ἡ ἀρχή τῆς απόφασης πού πρότεινε ὁ σ. Μάρτοφ, μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀφορᾶ τήν καθιέρωση ὁρισμένων κανόνων γιά ἀπό δῶ καί μπρός, γιά τό μέλλον. Στήν οὐσία ἐγώ θά ἤθελα νά ὑποστηρίξω τήν ἄποψη: κάθε κλάσμα νά ὑπολογίζεται γιά μονάδα.

2

Τό γεγονός πού ἀναφέρει ὁ Μάρτοφ, μοῦ εἶναι τελείως ἄγνωστο[142]. Ἐμεῖς ἔχουμε ἀπολύτως ἐξακριβωμένα στοιχεῖα ὅτι ἡ μειοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς Μόσχας εἶχε προτείνει γιά πρόσληψη ἕνα δικό της ὑποψήφιο, χωρίς μάλιστα νά συνδέει τό ζήτημα αὐτό μέ φραξιονιστικές διαφορές. Ἔπειτα, μιλώντας ἐπί τῆς οὐσίας, νομίζω πώς θά ἦταν πιό σωστό καί πιό σύμφωνο μέ τό πνεῦμα τοῦ καταστατικοῦ τό κάθε κλάσμα νά ὑπολογίζεται γιά μονάδα· ὡστόσο τό ζήτημα εἶναι τόσο ἀσήμαντο πού συμφωνῶ νά ψηφίσω ὑπέρ τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ σ. Μάρτοφ.

3

Τό ἐπεισόδιο αὐτό[143] μᾶς ὁδηγεῖ ἄλλη μιά φορά στή σκέψη πώς εἶναι ἀπαραίτητο, σέ περίπτωση παραπόνων ἀπό μιά ὁποιαδήποτε πλευρά, νά γνωστοποιεῖται ἀμέσως τό γεγονός αὐτό στήν ἄλλη πλευρά γιά νά μπορεῖ νά δόσει τίς ἐξηγήσεις της. Μόνο ἔτσι θά ἔχουμε τή δυνατότητα νά παίρνουμε τίς ἄλφα ἤ τίς βῆτα ἀποφάσεις γιά τίς διενέξεις πού προκύπτουν. Σύμφωνα μέ τίς πληροφορίες μας, τά πράγματα ἔγιναν ὡς ἑξῆς. Ἡ Ἐπιτροπή Νικολάγεφ ἀποτελοῦνταν ἀπό ἐκπροσώπους τῆς πλειοψηφίας. Ἔπειτα ἡ ἐπιτροπή χτυπήθηκε ὁλόκληρη. Ὕστερα ἀπό αὐτό ἡ ΚΕ ἤ πιθανόν ἕνας ἐκπρόσωπός της διορίζει στήν Ἐπιτροπή Νικολάγεφ τρία μέλη, ἀπό τά ὁποῖα τά δυό δέν ἦταν στό Νικολάγεφ, ἐνῶ τό ἕνα δούλευε κιόλας ἐκεῖ καί εἶχε πολλές συνδέσεις. Πιθανόν καί αὐτός ὁ ἕνας νά μή βρισκόταν στό Νικολάγεφ τή στιγμή πού ἔγινε τό χτύπημα. Ὅταν οἱ ὑποψήφιοι πού ὅρισε ἡ ΚΕ ἔφτασαν στό Νικολάγεφ, βρῆκαν ἤδη ἐκεῖ δυό μέλη τῆς μειοψηφίας πού ἤθελαν νά δουλέψουν, καί συμφώνησαν νά τούς πάρουν. Συνεπῶς οἱ τρεῖς προσέλαβαν τούς δυό. Ἔτσι ἔχουν τά πράγματα. Γιά νά τό ἐξακριβώσουμε μποροῦμε νά ζητήσουμε πληροφορίες ἀπό τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, ἄν δέν ἔχουν ἀκόμα χτυπηθεῖ... (Μ ά ρ τ ο φ: «Ἔχουν κιόλας χτυπηθεῖ...»)

Σύμφωνα μέ πληροφορίες μας, τά γεγονότα αὐτά παρουσιάζονται ἐντελῶς διαφορετικά ἀπ' ὅ,τι εἶναι, καί νομίζω πώς σωστά ἐνήργησαν τά δυό μέλη τῆς πλειοψηφίας. Ὁ τόπος διαμονῆς τῶν ὑποψηφίων πού ὅρισε ἡ ΚΕ, δέν μπορεῖ νά ἀποτελέσει ἀφορμή νά μή γίνουν δεχτοί. Προτείνω ξανά νά πάρουμε ἀπόφαση, σέ περίπτωση παραπόνων, ν' ἀκοῦμε καί τίς δυό πλευ-

ρές. Ἔπειτα, σχετικά μέ τήν οὐσία τοῦ ζητήματος, δέ συμφωνῶ καταρχήν μέ τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ σ. Μάρτοφ. Δέν ἐπιτρέπεται νά στεροῦμε ἀπό τήν ΚΕ τό δικαίωμα νά βάζει δικούς της ὑποψηφίους στίς ἐπιτροπές. Φυσικά μπορεῖ νά γίνει κατάχρηση κάθε ἐξουσίας, ὅμως γιά τήν πάλη ἐνάντια στό κακό αὐτό ὑπάρχει ὁ ἔλεγχος — μέ τή μορφή λχ. τοῦ τύπου ἤ τῆς δράσης τοῦ Συμβουλίου κτλ. Συμμερίζομαι τή γνώμη ὅτι κατά τήν πρόσληψη καινούργιων μελῶν δέν πρέπει νά μπαίνει ζήτημα ἀποχρώσεων ὁμάδων. Ὥς τώρα δέν ξέρω οὔτε μιά περίπτωση ὑποχρεωτικοῦ διορισμοῦ μελῶν ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Ὅλες οἱ συζητήσεις τοῦ εἴδους αὐτοῦ γιά ὑποχρεωτικό διορισμό μελῶν ἀναγκάζουν τήν ΚΕ νά ἐνεργεῖ μέ μεγάλη σύνεση, καί τό στοιχειῶδες τάκτ τῆς ὑπαγορεύει νά μή χρησιμοποιεῖ τό δικαίωμά της αὐτό.

4

Θέλω νά κάνω μερικές παρατηρήσεις. Πρῶτα πρῶτα θά ἤθελα νά τονίσω πώς ὁ ἰσχυρισμός ὅτι τάχα στήν Ἐπιτροπή Νικολάγεφ εἶχαν σταλεῖ δυό ὑποψήφιοι ἀπό τήν Ὀδησσό, ἤ μάλιστα ἀπό τήν ἐπιτροπή Ὀδησσοῦ, ὀφείλεται σέ κάποια παρεξήγηση. Τό πιθανότερο εἶναι ὅτι στήν Ὀδησσό βρισκόταν κάποιος ἐκπρόσωπος τῆς ΚΕ, πού πῆρε μέτρα γιά τήν ἀνασύσταση τῆς ἐπιτροπῆς Νικολάγεφ ὕστερα ἀπό τό χτύπημα. Ἐν πάση περιπτώσει γνωρίζουμε ἐντελῶς συγκεκριμένα ὅτι τά τρία πρόσωπα πού διορίστηκαν γιά κεῖ δέ διορίστηκαν ἀπό κανέναν ἄλλον παρά ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Τά λέω αὐτά, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, καί γιά ν' ἀποφευχθοῦν ἐνδεχόμενες παρεξηγήσεις στό σημεῖο αὐτό. Δεύτερο, ἡ δήλωση τοῦ σ. Μάρτοφ ὅτι καί αὐτός ἐπίσης δέ γνωρίζει οὔτε μιά περίπτωση πού ἡ ΚΕ νά τοποθέτησε μέ τή βία δικούς της ὑποψηφίους στίς τοπικές ἐπιτροπές, εἶναι πολύ σημαντική, τόσο μάλλον σημαντική, ἐπειδή ἡ συνταχτική ἐπιτροπή, μέσω τῶν ἐκπροσώπων της, εἶναι ἀπόλυτα ἐνήμερη γιά τήν κατάσταση πραγμάτων μέσα στό κόμμα. Ὅσο γιά τήν κοπέλα πού, κατά τά λεγόμενα τοῦ σ. Μάρτοφ, ζήτησε νά τή βάλουν στήν Ἐπιτροπή Μόσχας χωρίς ψηφοφορία, δέν πιστεύω τό παράδειγμα αὐτό νά ἔχει κάποια σημασία, ἐπειδή δέ μᾶς εἶναι γνωστά οὔτε τά περιστατικά τῆς ὑπόθεσης οὔτε ἡ ἔκταση τῆς ἐξουσιοδότησης τῆς κοπέλας αὐτῆς· κι ἐξάλλου, στό κάτω κάτω, ἡ κοπέλα αὐτή παρ' ὅλα αὐτά μπῆκε τελικά στήν ἐπιτροπή ὕστερα ἀπό ψηφοφορία. Τρίτο,

θεωρῶ ἐπίσης πολύ σπουδαῖο νά τονίσω τή φράση τοῦ σ. Μάρτοφ ὅτι σέ ὁμαλές συνθῆκες δέν εἶναι δυνατόν νά περιοριστεῖ ἡ ἐπιροή τῆς ΚΕ πάνω στή σύνθεση τῶν τοπικῶν ἐπιτροπῶν. Ἄν μ' αὐτό ὑπονοοῦν ὅτι διατυπώθηκαν κατηγορίες ἐνάντια στήν ΚΕ πώς «σκαρώνει» τεχνητά ἐπιτροπές, — παρόμοιες ἐπικρίσεις ἀκούγονται συχνά καί ἐνάντια στό Κεντρικό Ὄργανο. Μιά ὅμως καί δέν ὑπάρχουν στήν πραγματικότητα τέτοια γεγονότα, ὅπως τό βεβαιώνει καί ὁ ἴδιος ὁ σ. Μάρτοφ, καί τό ὅλο πρόβλημα ἀνάγεται ἁπλῶς στό *ἐνδεχόμενο* τέτοιων γεγονότων, μοῦ φαίνεται πώς ὁ τελευταῖος λόγος δέν εἶναι ἀρκετός γιά νά περιορίζουμε τήν ἐξουσία τῆς ΚΕ, πολύ περισσότερο πού καί μόνο ἡ τέτοια τοποθέτηση τοῦ ζητήματος θά προκαλέσει στήν πράξη ὁρισμένο ἐκνευρισμό. Εἶμαι πρόθυμος νά συμμεριστῶ τή γνώμη τοῦ σ. Μάρτοφ πώς τά δυό μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Νικολάγεφ πού ἀνέφερε, εἶναι πολύτιμα ἐπαναστατικά στελέχη, μά ἀκριβῶς αὐτά εἶναι πού μπῆκαν στήν ἐπιτροπή.

Γενικά μποροῦμε νά ποῦμε πώς ἡ ΚΕ, ἔχοντας ὑπόψη τίς κάθε λογῆς ἐπικρίσεις τοῦ τελευταίου καιροῦ, ἐνεργοῦσε μέ τή μεγαλύτερη προσοχή καί δέν ἔσπευδε νά χρησιμοποιήσει τό δικαίωμά της νά τοποθετεῖ καινούργια μέλη στίς τοπικές ὀργανώσεις. Καί δέν ἔχω καμιά ἀντίρηση κατά τῆς ἄποψης νά κατοχυρωθεῖ προσωρινά κι ἐπίσημα ἡ ταχτική τῆς ἄκρας προσεχτικότητας γιά ν' ἀποφευχθοῦν καί νά σταματήσουν οἱ ψευδεῖς διαδόσεις σέ βάρος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἔπειτα, ὅσο γιά τό ζήτημα πού ἀνακινήσαμε, τῆς ἐνημέρωσης δηλ. καί τῆς ἄλλης ἐνδιαφερόμενης πλευρᾶς σέ περίπτωση παραπόνων, προτείνω τήν παρακάτω ἀπόφαση: «Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος παρακαλεῖ τίς κομματικές ὀργανώσεις, σέ κάθε περίπτωση πού ὁποιαδήποτε μερίδα μιᾶς ὀργάνωσης ἀπευθύνεται στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος γιά κάποιο ζήτημα ἤ παράπονο, νά ἀνακοινώνει ἀμέσως ὁλόκληρο τό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ παραπόνου ἤ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ στήν ἄλλη μερίδα τῆς ὀργάνωσης, καθόσον τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος γιά τήν ἐπίλυση τῆς διένεξης εἶναι ἀπαραίτητο νά ἔχει τήν ἔκθεση καί τῶν δυό πλευρῶν ἐπί τοῦ ζητήματος. Ἡ ἴδια παράκληση ἀφορᾶ καί τίς περιπτώσεις παραπόνων μιᾶς ὀργάνωσης ἐνάντια σέ ἄλλη ὀργάνωση» [144].

7

ΟΜΙΛΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΛΗΣΗΣ ΤΟΥ III ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

5 (18) ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ

1

Ὁ Λένιν συμφωνεῖ μέ τή γνώμη τοῦ Γκλέμποφ ὅτι οἱ ψῆφοι τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Τβέρ καί τῆς Ρίγας δέν ἔχουν ἰσχή [145] καί προτείνει νά μήν ὑπολογίζεται ἡ ὕπαρξη τῶν ὀργανώσεων ἀπό τή στιγμή πού ἐκδίδουν τίς διακηρύξεις τους, ἀλλά ἀπό τή στιγμή τῆς ἀναγνώρισής τους ἀπό τήν ΚΕ. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, τονίζει ὅτι ἀπό τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Μάρτοφ πρέπει ν' ἀπαλειφθεῖ τό σημεῖο πού ἀναφέρεται στό χρόνο σύγκλησης τοῦ συνεδρίου. Ὁ ἀριθμός τῶν ψήφων μέ τούς ὁποίους θά ἀντιπροσωπεύονται οἱ ἑνώσεις στό συνέδριο καθορίζεται ἀπό τά καταστατικά τους. Ἐφόσον τά καταστατικά τους δέν ἔχουν ἀκόμα ἐπικυρωθεῖ πρέπει νά γίνει ὅ,τι ἔγινε καί στό δεύτερο συνέδριο. Στήν Ἕνωση Καυκάσου [146] λχ. πρέπει νά δοθοῦν 6 ψῆφοι.

2

Στήν οὐσία ἐμεῖς συμφωνοῦμε μέ τόν σ. Μάρτοφ σχετικά μέ τό δικαίωμα τῶν 9 ἐπιτροπῶν κατά τήν ψηφοφορία γιά τό συνέδριο. Στήν Ἐπιτροπή Μπακού ἔχω τή γνώμη πώς δέν πρέπει νά δοθεῖ χωριστή ψῆφος, γιατί αὐτή ἀνήκει στήν Ἕνωση Καυκάσου. Πρέπει νά συγκεντρωθοῦν πληροφορίες καί γιά τίς πέντε ἑνώσεις καί τότε νά πάρουμε ἀνάλογες ἀποφάσεις.

3

Ἐγώ στήν οὐσία δέ θά εἶχα καμιά ἀντίρηση στήν πρόταση τοῦ σ. Μάρτοφ, αὐτό ὅμως τυπικά δέ θά ἦταν σωστό [147]. Τό

συνέδριο δέν τίς ἀναγνώρισε καί συνεπῶς ἀπέναντί τους πρέπει νά ἐφαρμοστεῖ ὁ κανόνας πού καθορίζει ὅτι μποροῦν νά ψηφίσουν ὑπέρ ἤ κατά τοῦ συνεδρίου μόνο ὕστερα ἀπό ἕνα χρόνο. Γιά τό ζήτημα αὐτό δέν ἀξίζει τόν κόπο νά γίνεται λόγος γιατί ὁ χρόνος αὐτός σχεδόν πέρασε κιόλας. Ὡστόσο ἀπέναντι στήν Ἕνωση Καυκάσου πρέπει νά εἴμαστε πολύ προσεχτικοί: θά τή θίγαμε θανάσιμα ἄν στή θέση τῶν ἕξι ψήφων πού εἶχε προηγούμενα τῆς δίναμε ὅλο ὅλο δυό. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, ἐγώ νομίζω ὅτι ὁ σ. Μάρτοφ, προτείνοντας νά ἐξισωθοῦν οἱ ἑνώσεις μέ τίς ἐπιτροπές, μπέρδεψε τά δυό σημεῖα (ε καί στ) τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ καταστατικοῦ. Προτείνω λοιπόν τό ζήτημα τῆς Ἕνωσης Καυκάσου νά ἀναβληθεῖ καί νά ζητηθοῦν πληροφορίες μέσω τῆς ΚΕ.

4

Συμφωνῶ μέ τή γνώμη τοῦ σ. Μάρτοφ σχετικά μέ τήν Ἕνωση Καυκάσου [148]. Ἔπειτα ὑπάρχει καί ἕνα ζήτημα νομικό: πῶς θά ὑπολογίζονται οἱ ψῆφοι τοῦ Συμβουλίου κατά τόν γενικό ὑπολογισμό τῶν ψήφων πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου. Κατά τή γνώμη μου δυό ἑρμηνεῖες μπορεῖ νά θεωρηθοῦν σωστές: εἴτε ὅταν καθορίζεται ὁ ἀπαραίτητος ἀριθμός ὀργανώσεων νά γίνεται ὁ ὑπολογισμός χωρίς νά συμπεριλαβαίνονται οἱ πέντε ψῆφοι τοῦ Συμβουλίου στό γενικό ἀριθμό τῶν ψήφων πού ἀνήκουν σ' ὅλες τίς ὀργανώσεις, καί σέ συνέχεια νά ὑπολογίζονται οἱ ψῆφοι τοῦ Συμβουλίου ὁ καθένας χωριστά, εἴτε νά παίρνεται ἁπλῶς ὁ μισός ἀριθμός τῶν ὀργανώσεων πού ὑπάρχουν χωρίς τό Συμβούλιο, καί νά θεωρεῖται ὁ μισός αὐτός ἀριθμός τῶν ὀργανώσεων σάν τό ἀπαραίτητο ποσοστό γιά τή δοσμένη περίπτωση. Ἐγώ νομίζω πώς θά ἦταν πιό σωστό ἄν οἱ ψῆφοι τοῦ Συμβουλίου ὑπολογίζονταν ὁ καθένας χωριστά.

8

ΟΜΙΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΡΑΣΣΒΕΤ»[149]

5 (18) ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ

Δυστυχῶς δέν μπορῶ νά πῶ πάρα πολλά γιά ὑπεράσπιση τῆς «Ρασσβέτ». Πρέπει νά ὁμολογήσουμε πράγματι ὅτι τό πείραμα αὐτό ὥς τώρα δέν πέτυχε καί πολύ. Ὁ Μπόντς-Μπρουγέβιτς εἶναι ἄπειρος φιλόλογος καί μποροῦσε νά ὑπολογίζει στή βοήθεια τῶν ἄλλων φιλολόγων τοῦ κόμματος. Τέτοια βοήθεια δέν τοῦ δόθηκε καί θά ἦταν ἄδικο, κάτω ἀπό τέτοιες συνθῆκες, νά ρίξουμε μόνο σ' αὐτόν ὅλη τήν εὐθύνη γιά τήν ἀποτυχία. Ἀπό τήν ἔναρξη τῆς ἔκδοσης πέρασαν μόλις πέντε μῆνες. Τό ὄργανο θά μπορέσει ἴσως νά σταθεῖ ἀκόμα στά πόδια του, ἰδιαίτερα ἄν ἔρθουν σέ βοήθειά του καί ἄλλοι φιλόλογοι. Ὡστόσο κάτι ἔχει γίνει: οἱ σχέσεις μεταξύ τῶν αἱρετικῶν εὐρύνονται καί στήν Ἀμερική καί στή Ρωσία. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι ἡ ἔκδοση αὐτή δέ βαραίνει οἰκονομικά τό κόμμα, γιατί ἡ «Ρασσβέτ» βγαίνει μέ ἰδιαίτερα χρηματικά μέσα. Θεωρῶ τό κλείσιμο τῆς «Ρασσβέτ» πρόωρο καί προτείνω νά συνεχιστεῖ τό πείραμα.

9

ΟΜΙΛΙΕΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΑΧΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

5 (18) ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ

1

Δέ συμφωνῶ καθόλου μέ τόν σ. Μάρτοφ. Θά ἦταν ἐπιθυμητό νά καθιερωθεῖ γιά ὅλες τίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου ὁ κανόνας πού εἶχε υἱοθετηθεῖ γιά τά πραχτικά τῆς προηγούμενης συνεδρίασης [150]. Οἱ συνωμοτικοί λόγοι μᾶλλον δέν ἐμποδίζουν μιά τέτοια δημοσίευση, ἐνῶ θά εἶχε μεγάλη σημασία γιά τά μέλη τοῦ κόμματος νά ξέρουν τί γίνεται στό ἀνώτερο κομματικό ὄργανο, τί ἀπόψεις ὑποστηρίζουν σ' αὐτό οἱ δυό πλευρές.

2

Μοῦ προξενεῖ κατάπληξη τό γεγονός ὅτι ὁ σ. Γκλέμποφ ἀνακίνησε ζήτημα ἀπόφασης πού πάρθηκε στήν προηγούμενη συνεδρίαση καί τώρα προτείνει νά πάρουμε ἀπόφαση διαφορετική. Κατά τή γνώμη μου ἡ διαφορετική αὐτή ἀπόφαση καί ἀπό τυπική καί ἀπό ἠθική πλευρά εἶναι ἀπαράδεχτη.

3

Ἡ ΚΕ μέχρι σήμερα δέν ἔχει πάρει ἀπόφαση σχετικά μέ τή δημοσίευση τῶν πραχτικῶν καί ἐγώ ὑπερασπίζω ἁπλῶς τό *δικαίωμα* τῆς ΚΕ νά πάρει μιά τέτοια ἀπόφαση ὅταν τό θεωρήσει ἀπαραίτητο [151].

ΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΩΝ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

Brunnen, den 28 Juli 1904

Λόγω τῆς ἀναχώρησής μου ἀπό τή Γενεύη καί τῆς ξαφνικῆς ἀναχώρησης τοῦ σ. Γκλέμποφ θεωρῶ αὐτονόητο ὅτι ὅλες χωρίς ἐξαίρεση οἱ ὑποθέσεις καί τῶν δυό ἀντιπροσώπων τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό περιέρχονται στήν ἁρμοδιότητα τῆς ἐπιτροπῆς ἐκπροσώπων τῆς ΚΕ, δηλ. στούς συντρόφους Ὄλιν, Μπόντς-Μπρουγέβιτς καί Λιάντοφ.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό *Ν. Λένιν*

Πρωτοδημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΥΛΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ «ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ»

1

ΣΧΕΔΙΟ-ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ[152] ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

1. Ἀντικείμενο τῆς εἰσήγησης: α) *ἔκθεση τῶν γεγονότων*
β) *ἐκτίμηση* τῶν ἀποτελεσμάτων

2. Προετοιμασία *ἰσκρικοῦ* συνεδρίου (ἡ δουλειά τῶν *ἰσκριστῶν* μελῶν τῆς ΟΕ. Πάλη στούς κόλπους τῆς ΟΕ ἐνάντια *στήν Μπούντ* καί *στή «Γιούζνι ραμπότσι»*). Ἐπίδραση τῆς ΟΕ στίς ἐπιτροπές, πρόταση ὑποψηφίων, ἀποστολή ἀντιπροσώπων *ἀπό νωρίτερα.*

3. Κατάργηση τῶν *ἐπιτακτικῶν ἐντολῶν.* Μειοψηφία καί πλειοψηφία στή συνταχτική ἐπιτροπή: *δήλωση γιά ἐλευθερία δράσης ὄχι ἀπ' ἀφορμή τήν τριάδα. Ἐκλογή 7ου* (τοῦ Ἰγνάτ).
Τό πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου καί ἡ *τριάδα* (ἡ ἰδέα τῆς ἀνανέωσης πού ὑπάρχει σ' ὅλους καί ἡ διαφορετική ἀντίληψη γι' αὐτή)[153].

4. Ἰδιαίτερες Vorversammlungen *. Θέματα: Μπούντ, λαϊκή ἐφημερίδα, **2 κεντρικά ὄργανα**, καταστατικό τοῦ κόμματος *(μόνο τό δικό μου).*
Μπερδεψιάρηδες à la *Λεβίτσκι:* **ὑπεράσπιση τοῦ ΠΠΣ·** (ἡ πολιτική σημασία τῆς λαϊκῆς ἐφημερίδας καί τοῦ 1 κεντρικοῦ ὀργάνου).

5. Ἄνοιγμα τοῦ συνεδρίου. Τό πληρεξούσιό μου.
Ἐκλογή προεδρείου. Τό λαθεμένο σχέδιο τοῦ Μάρτοφ.
Κανονισμός τοῦ συνεδρίου (πολύ λεπτομερειακός).
Μπουντιστές στήν ἐπιτροπή ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων.

* — προκαταρκτικές συνελεύσεις. *Σύντ.*

6. *Ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ* (ἀρχή τῆς πλοκῆς) — (3η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου)
   α) ἀναπάντεχη δήλωση τῆς ΟΕ. Συνεδρίαση στή γωνίτσα
   β) Πρόσκληση στόν Ριαζάνοφ. Σημασία τῆς ἐνέργειας αὐτῆς.
   Quasi-ἰσκριστές *Ναταλία (Ἰβάνοβνα)*
   (θρίαμβος τῶν μπουντιστῶν)
   γ) ὁ Ἰγνάτ προβαίνει σέ ἀποκαλύψεις
   δ) ὁ Μάρτοφ προσχωρεῖ σέ μᾶς.
   ε) Ἀπόφαση κατά τῆς ΟΕ. *Προσωπικά ὑπέρ τοῦ Ριαζάνοφ δέ μίλησε κανείς.*
   Συμπέρασμα: quasi-ἰσκριστές.

6. bis. Ἐξήγηση μέ τόν Γιοῦρεφ καί τόν Μαρτίν.
   Ἀποχώρηση τῆς Ναταλίας Ἰβάνοβνας ἀπό τήν ὀργάνωση «Ἴσκρα».

7. Πάλη ἐνάντια στήν Μπούντ (θέμα 1ο τῆς Tagesordnung *) (4η συνεδρίαση). Ἡ συνομοσπονδία ἀπορίπτεται. Κίνδυνος ἀνατροπῆς τῶν γραμμῶν. } NB Ὁ ταλαντευόμενος **Βάισμαν.** ‖ *Παρατήρηση τοῦ NN γιά τήν ἀδιακρισία τοῦ Τρότσκι.* ‖ NB

8. Θέμα 2ο τῆς Tagesordnung. Πρόγραμμα. Ἀτελεύτητες κωλυσιεργίες. Μπουντιστές· Μίτσοφ — ὀπαδός τῆς «Μπορμπά» καί Konfusionsrath **, *τυπικότατος βάλτος* (Sumpf). Συνεχεῖς ταλαντεύσεις τῶν *γιουζνοραμποτσέντσι* (οἱ ὀδυρμοί τους ἀπ' ἀφορμή τά λόγια τοῦ Πλεχάνοφ *γιά τό γενικό ἐκλογικό δικαίωμα* καί τή σχετικότητά του [154]).
   Ἀρχίζει νά διαφαίνεται ὁ βάλτος = *γιουζνοραμποτσέντσι* + Sumpf μέ τή στενή ἔννοια.
   Ραμποτσεντέλτσι: *Μαρτίνοφ, Ἀκίμοφ, Μπροῦκερ.*

Κωλυσιεργία γύρω ἀπό τό πρόγραμμα. { Sic! *** 20ή συνεδρίαση — τό ἀγροτικό πρόγραμμα!! !! 21η συνεδρίαση — τέλειωσε τό πρόγραμμα.

* — ἡμερησίας διάταξης. *Σύντ.*
** — μπερδεψιάρης. *Σύντ.*
*** — Ἔτσι! *Σύντ.*

Συνολικά 35 (περίπου) – 36 συνεδριάσεις

9. Ἐπεισόδιο γιά τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν. (16η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου!)

Μέ τό μέρος μας: οἱ ἰσκριστές τῆς συνεποῦς γραμμῆς (24 — 6 =) *18*

μαρτοφικοί

2 + 1 Τρότσκι + 1 Ζαγκόρσκι + 1 Ντέιτς +

;

+ 1 *Μπύλοφ*[155] = *6*

+ 2 Ἀντόν *26*

Κατά: Μπούντ	— 5	Μίτσοφ *2* + *1* Μπαζίλενκοφ + + *1 Κονσταντίνοφ*	= 4
«Ραμπότσεγε Ντιέλο»	— 3	+ 2 Λεβίτσκι + 1 Βάισμαν	= 3
«Γιούζνι ραμπότσι»	— 4	; ὁ Καύκασος —	6
ὁ Ντέιτς ταλαντευόταν;	12 + 13 = *25*		13

*

Ἡ σημασία τοῦ ἐπεισοδίου: *νά στηθεῖ πλεκτάνη* στήν «Ἴσκρα».

Ὅλος ὁ βάλτος ἐνάντια στήν «Ἴσκρα».

10. Γενικός χαρακτηρισμός τοῦ **βάλτου**: ὁ Γλυκύτατος *Ἰησοῦς* καί ὁ *ὀπαδός τῆς «Μπορμπά»* σάν τυπικοί ἐκπρόσωποι ὑπέρ τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» κραυγές διαμαρτυρίας ἐνάντια στόν Πλεχάνοφ (γενικό ἐκλογικό δικαίωμα).
Βλ. τό ἰδιαίτερο φυλλάδιο[156].

11. Θέμα 3ο τῆς Tagesordnung.
Ἐπικύρωση τῆς «Ἴσκρα». *Ἐξήγηση τοῦ Μάρτοφ στόν Ἀκίμοφ γιά τίς ἐκλογές πού καθορίζονται στό 24ο θέμα.* NB

12. Θέμα 4ο τῆς Tagesordnung. Εἰσηγήσεις.

13. Θέμα 5ο τῆς Tagesordnung.
Καταστατικό τοῦ κόμματος.

Τό ἱστορικό τῆς κατάρτισης τοῦ σχεδίου καταστατικοῦ (τό σχέδιο καταστατικοῦ τοῦ Μάρτοφ καί τό δικό μου). Ὑποστήριξη ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ δικοῦ μου (καί ἀπό τόν Μάρτοφ) *ἀκόμα στή Γενεύη*.

{ Πάλη *στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα»* ἐξαιτίας τοῦ ΝΝ }

14. Ἄρθρο 1ο τοῦ καταστατικοῦ (*22* καί *23* συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου). Ζωρεσισμός
1) διεύρυνση τοῦ κόμματος
2) σύγχυση (μή κομματικές ὀργανώσεις ἀπό μέλη τοῦ κόμματος)
3) ὅλοι ἀναφέρονταν στόν Λένιν
4) «κόμμα μαζῶν ἔξω ἀπό τίς μάζες».

15. Ἡ Μπούντ ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ. «Ἐξευτελιστικές φῆμες»[157]
(Ἡ Μπροῦκερ μέ τό μέρος μου, ἀκόμα καί ὁ Γλυκύτατος Ἰησοῦς!! (;)).

(Ὁρισμένη σύγχυση: μερικοί ἀπό τούς δικούς μας ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ).
{ Ὁ Ρούμπεν καί ὁ Λεόνοφ ἐναντίον μου.
Ἡ Μπροῦκερ καί ὁ Γλυκύτατος Ἰησοῦς μέ τό μέρος μου etc. }

16. *Συνασπισμός:* Μπούντ (5) + ραμποτσεντέλτσι (3) + γιουζνοραμποτσέντσι (4) + βάλτος (7) + μαρτοφικοί (8). Σ ** = 27.
Contra *** 24.

Es tut mir in der Seele weh, dass ich dich in der Gesellschaft seh! *

NB

16 bis: *Κατάλογοι* ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ. *Συνέλευση τῶν 16 στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα»*.

ΝΝ	9,	4	καί	3
	—	+		0
Κατάλογος ὑποψηφίων 10 (11) + 1(2) —				

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 272 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 278). *Σύντ.*
** — Σύνολο. *Σύντ.*
*** — Κατά. *Σύντ.*

17. Ἀμοιβαία πρόσληψη στό ΚΟ καί στήν ΚΕ τό «πέμπτο μέλος» τοῦ Συμβουλίου — *(27η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου).*

18. Ἐκλογές. Μεταφορά στό συνέδριο τοῦ ζητήματος τῶν **3** καί τῶν **6**. Ἧττα τῶν μαρτοφικῶν καί χωρίς τή συνταχτική ἐπιτροπή.

Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι ἀπό προηγούμενα (πρίν ἀπό τό συνέδριο) ἤξεραν γιά τήν τριάδα.

19. Λόγος τοῦ Μάρτοφ γιά «*κατάσταση πολιορκίας μέσα στό κόμμα*», «πάλη γιά τήν ἐπιροή πάνω στήν ΚΕ».

20. Ἀποχή, ἄρνηση συμμετοχῆς στή ψηφοφορία καί διαμαρτυρίες τῶν μαρτοφικῶν.

21. *Ἀποφάσεις* | ἀρ. 18 καί 19 | (τοῦ Σταροβέρ καί τοῦ Πλεχάνοφ).

22. Ἐκτίμηση τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ συνεδρίου.

Ἡ ἐπίσημη ἵδρυση τοῦ κόμματος τερματίστηκε.

Τά πραχτικά ζητήματα τῆς ἐσωτερικῆς δουλειᾶς *sehr schwach.* Cur *.

Πάλη ἐνάντια στίς **δολοπλοκίες:**
δολοπλοκοῦσε ἡ Μπούντ
» τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο»
» ἡ «Γιούζνι ραμπότσι»
» ὁ βάλτος
» ὁ *ΝΝ*

Ἀπαραίτητο νά ἐξοστρακισθοῦν *ἀποφασιστικά* οἱ «δολοπλοκίες» γιά νά γίνει *γόνιμη δουλειά.*

Ἀπαράδεχτος ὁ ἰσχυρισμός τοῦ Μάρτοφ γιά «κατάσταση πολιορκίας».

Ὁ Μάρτοφ δέν κατάλαβε τήν πολιτική στιγμή, τήν πολιτική κατάσταση =
= *λάθος* τοῦ Μάρτοφ (ζίκ-ζάκ)

Ἤ νά τό διορθώσει ἤ νά ἐπιμείνει στό λάθος του

* — *πολύ ἀδύνατα.* Γιά ποιό λόγο. *Σύντ.*

νά διαλύσει τήν ΟΕ καί νά τήν άναστήσει στήν ΚΕ	α) νά τό ἀποδείξει *ἀπό τά μέσα* β) μποϋκοτάρισμα *ἀπό τά ἔξω*

! *Ἄρνηση νά γράφει μπροσοῦρες*

Ἀπό τήν ἀρχή ὥς τά μέσα
τοῦ συνεδρίου
{ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ
ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν}
Ἀπό τά μέσα ὥς τό τέλος τοῦ συνεδρίου {καταστατικό
κεντρικά ὄργανα}

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 27 τοῦ Σεπτέμβρη καί 14 τοῦ Ὀχτώβρη (10 καί 27 τοῦ Ὀχτώβρη) 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

2

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ[158]

Πρώτη ψηφοφορία 14 ὑπέρ τοῦ Μπόντς, 16 κατά.	17 ὑπέρ τῆς πρότασης τοῦ Τρότσκι (ἐκλογή 3 προσώπων)[159].

Βγῆκε πρόεδρος ὁ *Κολτσόφ* (17 ψῆφοι)

Ἀντιπρ: Ζασούλις 17 ἀρνεῖται *Ντάν* 16	*Ἀξελ-ρόντ* 15 Λιτβίνοφ 14	*Ντάν* καί *Ἀξελρόντ* **Λ. Ι.** Ἀντιπρ.[160].

Κολτσόφ. Ἐκπόνηση κανονισμοῦ.
Συνεδρίαση 3–8 ὥρ.
1 ὥρα στόν εἰσηγητή καί $^1/_2$ ὥρα γιά τό κλείσιμο.
Στούς ὁμιλητές 1) 10΄ καί 2) 5΄.

Γιά τόν τρόπο διεξαγωγῆς τῆς συνεδρίασης 1 ὑπέρ καί 1 κατά.

1) Ψηφοφορίες ἀνοιχτές
2) » μέ βάση τόν ἀριθμό τῶν πληρεξουσίων.
3) Οἱ ἐκλογές μυστικές.

Τό Προεδρεῖο ἐκλέγει *ὁμόφωνα* δυό γραμματεῖς.
Τό προεδρεῖο ἐπικυρώνει *ὁμόφωνα* τά πρακτικά.

Ὀνομαστική ψηφοφορία ὅταν τό ζητήσουν 5 πρόσωπα.

Γιά τήν ἐπιψήφιση — ἁπλή πλειοψηφία τῶν ψηφοφόρων. Ἐπανάληψη τῆς ψηφοφορίας.
Ὅταν οἱ ψῆφοι μοιράζονται στή μέση ἡ πρόταση ἀπορίπτεται.

Διαβάστηκε τό γράμμα τῆς ΚΕ[161]. (Μερικά «μπράβο».) Κανένας δέ μιλάει.

Ἔλεγχος τῶν πληρεξουσίων.

7 στή Ρωσία

Λίζα	Μεστσιεριακόφ
Ντολίβο	Βασίλι Ἰβάνοβιτς
Κάντσελ	
Γκούρβιτς	
Γκόλντενμπεργκ	

Ὅλα τά πληρεξούσια τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀναγνωρίζονται.

Διένεξη ὅσον ἀφορᾶ τά μέλη πού βρίσκονται στή Ρωσία[162].
Ἀπορίπτεται

ὀνομαστικά:
15 ὑπέρ τῆς ἄποψης νά δοθεῖ ψῆφος στά μέλη πού βρίσκονται στή Ρωσία
17 κατά

14 ὑπέρ τῆς ἄποψης τῶν τριῶν μηνῶν
17 κατά[163]

Ἀπό δῶ καί πέρα ἡ ψηφοφορία σύμφωνα μέ τόν ἀριθμό τῶν πληρεξουσίων.

1. Ἀπολογισμός τῆς διοίκησης.
2. » τοῦ ἀντιπροσώπου.
3. Καταστατικό.
4. Ἐκλογές[164].

Δικοί μας[165]:
13 + *Έττινγκερ* + Ίντα Ίσαάκοβνα + *Άλεξέεφ* + *Γκόλντεν* + Κορενέβσκι (Έμμανουῆλοφ) = **18.**

Μαρτοφικοί:

+ **18**
+ **18**
+ **6**

42 ψῆφοι

1. Άξελρόντ
Γκούρεβιτς
Ντέιτς
Ζασούλιτς
5. Μάρτοφ
6. Τρότσκι
Ζαγκόρσκι
Λεσένκο
Όστρόβσκι
10. Γκούρσκι
11. Σταροβέρ
Ούσακόβα
Μπλούμ
Ντάν
15. *Σόουερ*
16. *Σεργκόφ*
17. Ντεμέν-
τιεφ
18. Κολτσόφ

{Παλιν-κόβσκι, Ράιχεσ-μπεργκ}
{Τάρ, Τάρ}
{Μπράουν, Λέιτεϊ-ζεν}

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928 στή Λενινιστική συλλογή, τομ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΥΛΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ «ΝΑΡΟΝΤΝΙΚΙΖΟΥΣΑ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΩΜΕΝΟΣ ΝΑΡΟΝΤΝΙΚΙΣΜΟΣ»

1

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΤΟΥ Λ. «ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ»[166]

Ὁ *Λ.* στό 9 (33) τεῦχος τοῦ «*Ὀ σ β ο μ π ο ζ ν τ έ ν ι γ ε*».

α. Ὁ φιλελευθερισμός καί ὁ σοσιαλισμός εἶναι «ταυτόσημοι καί ἀδιάσπαστοι» || (μπερνσταϊνισμός)

β. (153) Ὁ «κοινωνικο-οικονομικός δημοκρατισμός» (passim *) καί ὁ καθαρός φιλελευθερισμός
{= «ἀντιδημοκρατικός» ἤ ἀστικός}

ι. (154) Τσιφλικάδικο νοικοκυριό *σάν ἐξάρτημα* τοῦ ἀγροτικοῦ (!)

γ. 2 ἀντίθετες ἀπόψεις: 1) (μαρξιστική) τό ἴδιο πού ὑπάρχει στή βιομηχανία: συγκέντρωση, ἀκτημονοποίηση
— δέν ἀνταποκρίνεται στήν πείρα
— δέν ἀποδείχνεται ἐπιστημονικά
— γενικά δέν εἶναι σωστή
— ὁλοένα καί περισσότερο καί στήν εὐρωπαϊκή *σοσιαλιστική* (ὑπογράμμιση τοῦ συγγραφέα) φιλολογία || (μπερνσταϊνισμός)

2) ;; **ποιά εἶναι ἡ δεύτερη ;**

ε. Τό ἀγροτικό νοικοκυριό ἔχει *ζωτικότητα*, συνεταιρισμοί etc.

ζ. {ἡ **προλεταριοποίηση** *δέν ἀποτελεῖ καθόλου* «τύπο ἀνάπτυξης»}

---

* — σέ διάφορα μέρη. *Σύντ.*

δ. Στή γεωργία δέν ὑπάρχει ἡ «*αὐτόματη* πρόοδος» πού ὥς ἕνα βαθμό εἶναι δυνατή στή βιομηχανία, ἀνάλογα μέ τήν *ἀντικειμενική ἀνάπτυξη τῆς τεχνικῆς* (sic!!! *).

η. Ἡ γαλλική ἀγροτιά: οἱ λιμοί ξεχάστηκαν ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση, πρόοδος etc. (γιά τούς δικούς μας ἐργάτες γῆς *nil* **).

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 29 τοῦ Ὀχτώβρη καί 5 τοῦ Νοέμβρη (11 καί 18 τοῦ Νοέμβρη) 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* — ἔτσι!!! *Σύντ.*
** — *nihil* — *τίποτα. Σύντ.*

2

ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ «ΝΑΡΟΝΤΝΙΚΙΖΟΥΣΑ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΩΜΕΝΟΣ ΝΑΡΟΝΤΝΙΚΙΣΜΟΣ»

1

1. **A.** Ὁ φιλελεύθερος ναροντνικισμός καί ὁ μπερνσταϊνισμός. Συγχώνευσή τους, γάμος ἤ γιά τήν ὥρα μόνο ἀρραβῶνες τους;

|*2.* **B.**| Ἡ «λαϊκή παραγωγή», ἀντιπαράθεση τῆς ἀγροτιᾶς καί τοῦ καπιταλισμοῦ
(ἡ πεμπτουσία τοῦ ναροντνικισμοῦ)
|ποιός θά προηγηθεῖ στήν πτώση;|

3. **C.** Δυό ἀγροτικά προγράμματα:

|*4.*| α)| *ἐπαναστατικό* σάρωμα τῶν ὑπολειμμάτων τῆς δουλοπαροικίας μέ *ὑπογράμμιση* τοῦ ἀστικοῦ χαρακτήρα τοῦ νέου καθεστῶτος καί μέ *προετοιμασία* τῆς ταξικῆς πάλης.

|*5.*| β)| *μεταρυθμιστικό* σάρωμα τῶν ὑπολειμμάτων τῆς δουλοπαροικίας μέ *συγκάλυψη* (ἀγνόηση) τοῦ ἀστικοῦ χαρακτήρα τοῦ νέου καθεστῶτος καί μέ *ἄμβλυνση* (συγκάλυψη) τῆς ταξικῆς πάλης.

Καί οἱ σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες;;

6. Ὁμίχλη. Ὑπάρχουν ὑπολείμματα τῆς δουλοπαροικίας;; Καί ναί καί ὄχι. Τό νέο καθεστώς εἶναι ἀστικό; Ναί — ὄχι. Ταξική πάλη; Ναί — ὄχι.

7. *Ἔλλειψη ἀρχῶν:*
Δέν ὑπάρχουν δόγματα.
Δέν μποροῦν νά ἐγγυηθοῦν γιά τήν ἱστορία[167].
Γιατί ὁ σοσιαλισμός συνδέεται μέ τό προλεταριάτο;

8. Ἡ «κριτική» τους[168] *(τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν):*
μέριμνα γιά τήν ἀστική κυριαρχία
ἀναβολή τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης
ὑπέρ μιᾶς πληρέστερης κυριαρχίας τοῦ καπιταλισμοῦ
δραστήρια συμπαράσταση στόν κύριο ἐχθρό τοῦ σοσιαλισμοῦ
ζήτω ἡ ἀτομική ἰδιοχτησία γῆς
εἶναι ἀρκετά τά ὀτρέζκι;
χωριατόκοσμος χωρίς σοσιαλιστική προπαγάνδα
ἐνθάρρυνση τῶν ἀστικῶν ἐνστίκτων.

9. Οἱ σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες καί οἱ φιλελεύθεροι-ναρόντνικοι:
ἡ κοινωνική ἐπανάσταση εἶναι μόνο μέσο («συμβατική ἔννοια»)
ὄχι κριτικοί, ὄχι ὀρθόδοξοι
πατέρες καί παιδιά δέν εἶναι ἀντίθεση ἀρχῶν[169]
ἡ πολιτική ἐλευθερία εἶναι αὐτοτελές ἀγαθό
μετατροπή τῆς δουλοπάροικης ἐξάρτησης σέ ἀστική = σοσιαλισμός τῆς «Ἴσκρα»
στή χώρα μας ἡ ἀστική τάξη οὔτε κάν σκέφτεται γιά πολιτική ἐλευθερία.

β Κοινωνικο-οικονομικός δημοκρατισμός *

10. Π ρ ό γ ρ α μ μ α[170]*:*
1) ἐλευθερία μετακίνησης

2) ἔξοδος ἀπό τήν κοινότητα
3) κοινότητα = ἐλεύθερη ἕνωση

4) ἀγροτο-δημοκρατική ἀγροτική πολιτική

5) γενικό ἐκλογικό δικαίωμα

6) δημοκρατική φορολογική μεταρύθμιση

7) δημοκρατικοποίηση τῆς ἰδιοχτησίας γῆς
8) *τό κράτος πρέπει νά βοηθήσει γιά τό πέρασμα τῆς γῆς στά χέρια τῶν ἐργαζομένων*

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. 456, 461 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 468, 473). *Σύντ.*

(α) ἀγροτική τράπεζα
(β) γαῖες τοῦ κράτους καί τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογένειας
(γ) *δημιουργία μικρῶν νοικοκυριῶν ἐργαζομένων*
(δ) *ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση τῶν ὀτρέζκι «σχεδόν χωρίς ὅρους»*
(ε) δημοκρατικό δικαίωμα μίσθωσης (τῆς γῆς).

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 29 τοῦ 'Οχτώβρη καί 5 τοῦ Νοέμβρη (11 καί 18 τοῦ Νοέμβρη) 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

2 [171]

Α. Φιλελεύθερος ναροντνικισμός καί μπερνσταϊνισμός αβγδ
Β. Ὁ ἀρραβώνας τους: χωριστός χαρακτηρισμός τοῦ ναροντνικισμοῦ καί τοῦ μπερνσταϊνισμοῦ.
Γ. Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τοῦ «'Οσβομποζντένιγε». 10.
Δ. Ὁ χαρακτηρισμός του σέ σύγκριση μέ τό σοσιαλδημοκρατικό. *2 ἀγροτικά προγράμματα* (3). *5β* : + ε + ζ + η + ι Πελαγ.[172]
Ε. Σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες; Μανιλοφισμός. Ὁ Νοβομπράντσεφ καί τά ναροντνικιστικά συνθήματά του **2 Β**
ΣΤ. Ἡ στάση τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν ἀπέναντι στά 3 σημεῖα τοῦ προγράμματος. 6.
Ζ. Αὐτοί δέν ἔχουν πρόγραμμα. Ἔλλειψη ἀρχῶν. 7.
Η. Ἡ κριτική τους. 8.
Θ. Πατέρες καί παιδιά. 9.

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 29 τοῦ 'Οχτώβρη καί 5 τοῦ Νοέμβρη (11 καί 18 τοῦ Νοέμβρη) 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1928 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. VII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

3

Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός [173]

1. *Ἡ φιλελευθερο-ναροντνικιστική κατεύθυνση στή Ρωσία.*
   Ἡ προέλευσή της ἀπό τόν κλασικό, ἐπαναστατικό ναροντνικισμό.
   Τά χαρακτηριστικά της γνωρίσματα.
   Ἡ παρακμή της.

2. *Ὁ μπερνσταϊνισμός* = νέα φάση τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ φιλελευθερισμοῦ up to the date *. («Οὐδείς προφήτης δεκτός ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ».)

3. *Προσέγγιση τοῦ φιλελεύθερου-ναροντνικισμοῦ καί τοῦ μπερνσταϊνισμοῦ.* Ὁ *Λ.* στό 9 (33) τεῦχος τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε» = διαμόρφωση καί ἑδραίωση τοῦ φιλελευθερισμοῦ στή Ρωσία (ἰδεαλισμός, οἰκονομικός ρεφορμισμός, πολιτικός φιλελευθερισμός).

Ὁ ἀγρότης

ἡ κοινότητα

(α) Ὁ φιλελευθερισμός καί ὁ σοσιαλισμός εἶναι ταυτόσημοι καί ἀδιάσπαστοι.
(β) Ὁ κοινωνικο-οικονομικός δημοκρατισμός
= φιλελευθερισμός
{ἡ «καλοσύνη» τῶν ὑπουργῶν ὅταν δέ βρίσκονται στήν ἐξουσία.}

(ἀγροτικό ζήτημα)
(γ) Ἡ ἀντεπιστημονικότητα τοῦ μαρξισμοῦ, ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται καί στή *σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ή* φιλολογία [174].
(δ) Ἡ γεωργία καί ἡ βιομηχανία («αὐτόματη» καί «ἀντικειμενική ἀνάπτυξη τῆς τεχνικῆς»).

4. *Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε».* Ἡ ἀλληλεγγύη τῆς σύνταξης μέ τόν Λ. — Πληρότητα προγράμματος. — Τά χαρακτηριστικά του (κοινότητα: ἐγκατάλειψη

* — τοῦ σύγχρονου. *Σύντ.*

τῶν αὐταπατῶν· τό ζήτημα τῆς γῆς — δημιουργία *μικρῶν* νοικοκυριῶν. (Σύγκρ. David.)

5. *Σύγκριση τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος μέ τό φιλελεύθερο ἀγροτικό πρόγραμμα*

(*δυό* προγράμματα)	σοσιαλδημοκράτες	φιλελεύθεροι
(α) Σάρωμα τῶν ὑπολειμμάτων τῆς δουλοπαροικίας:	*ἐπαναστατικό*	καί *ρεφορμιστικό*
(β) Ἀστικός χαρακτήρας τοῦ νέου καθεστῶτος:	*ξεσκέπασμα*	— *ἀγνόηση*
(γ) Ταξική πάλη:	schüren *	— συγκάλυψη

{τό πρόγραμμα τοῦ *Λ.*: ἡ γαλλική ἐπανάσταση καί ἡ «πρόοδος»
ἡ προλεταριοποίηση δέν ἀποτελεῖ ἀντιπροσωπευτικό τύπο
τό ἀγροτικό νοικοκυριό *ἔχει ζωτικότητα.*}

6. *Πελαγωμένος ναροντνικισμός.*

I. *Ν ο β ο μ π ρ ά ν τ σ ε φ* — δέν εἶναι ἀπό τούς ἱκανούς ἀκροβάτες.

Τά ναροντνικιστικά συνθήματά του

{«λαϊκή παραγωγή»
ἀντιπαράθεση τῆς ἀγροτιᾶς καί τοῦ καπιταλισμοῦ
ποιός θά προηγηθεῖ στήν πτώση;}

Σέ τί ἀποβλέπουν τά συνθήματα αὐτά;

II. Καί οἱ σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες; Στό ἐνδιάμεσο (σύγκρ. 5. α, β, γ): ναί — ὄχι, ἐνῶ στήν οὐσία τά ἴδια μέ τούς φιλελεύθερους *(συνεταιρισμός + σοσιαλιστικοποίηση).*

7. *Οἱ σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες δέν ἔχουν πρόγραμμα. Ἔλλειψη ἀρχῶν.*

{Δόγματα δέν ὑπάρχουν.
Δέν ἐγγυοῦνται γιά τήν ἱστορία.
Γιατί συνδέεται ὁ σοσιαλισμός μέ τό προλεταριάτο;} $\sum$ = τό ἴδιο πρόγραμμα μέ τούς φιλελεύθερους-ναρόντνικους (συνεταιρισμός καί ὁλλανδικός σοσιαλισμός), ἀλλά συγκαλυμμένο.

* — συνδαυλίζω, δυναμώνω τή φωτιά. *Σύντ.*

8. *Ἡ κριτική τοῦ προγράμματός μας ἀπό τούς σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες.*

Δέν καταλαβαίνουν οὔτε τά πιό στοιχειώδη.

(α) { Μέριμνα γιά τήν ἀστική τάξη ὑπέρ μιᾶς πληρέστερης κυριαρχίας τοῦ καπιταλισμοῦ
δραστήρια συμπαράσταση στόν ἐχθρό τοῦ σοσιαλισμοῦ
ζήτω ἡ ἀτομική ἰδιοχτησία γῆς
ἐνθάρρυνση τῶν ἀστικῶν ἐνστίχτων }

(β) εἶναι ἀρκετά τά ὀτρέζκι;

(γ) ἀναβολή τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης

(δ) χωριατόκοσμος χωρίς σοσιαλιστική προπαγάνδα.

9. *Πατέρες καί παιδιά. Δέν ὑπάρχει ἀντίθεση ἀρχῶν ἀνάμεσα στούς πατέρες καί στά παιδιά* — πρώτη φορά εἶπαν τήν ἀλήθεια!

α. ἡ κοινωνική ἐπανάσταση εἶναι μόνο μέσο, «συμβατική ἔννοια»

β. ὄχι κριτικοί καί ὄχι ὀρθόδοξοι

γ. ἡ πολιτική ἐλευθερία = αὐτοτελές ἀγαθό

δ. στή χώρα μας ἡ ἀστική τάξη οὔτε κάν σκέφτεται γιά πολιτική ἐλευθερία

ε. μετατροπή τῆς δουλοπάροικης ἐξάρτησης σέ ἀστική = σοσιαλισμός τῆς «Ἴσκρα»

ζ. ὁ σοσιαλ-οικονομικός δημοκρατισμός (τοῦ «Ὀσβομποζντένιγε») καί οἱ παραλληλισμοί τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν.

Δυό φράξιες τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας.

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 29 τοῦ Ὀχτώβρη καί 5 τοῦ Νοέμβρη (11 καί 18 τοῦ Νοέμβρη) 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XV

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ «ΙΣΚΡΑ» *

ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ Γ. Β. ΠΛΕΧΑΝΟΦ «ΤΙ ΝΑ ΜΗ ΚΑΝΟΥΜΕ» ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ ΑΡ. 52 ΤΗΣ «ΙΣΚΡΑ»

περισσότερο φῶς: ἐξέταση τῆς «ἀσυνέπειας» καί τῶν «μικρῶν διαφωνιῶν»

«ἧττες» τῶν ἡγετῶν· ἡ ἐκλογή τῶν ἡγετῶν πρέπει νά γίνεται συνειδητά

ὁ βάλτος à la Γενεύη· οἱ φωνές τῶν βατράχων δέν εἶναι ἀκόμα = «διάσπαση»

Ὁ καθένας πρέπει νά βρίσκεται «στή θέση πού τοῦ ἀξίζει». Τό παθητικό βιολί καί τό ἄγριο κοντραμπάσο· ἡ ἀπολυταρχική μπαγκέτα τοῦ μαέστρου

ἡ «φιλοξενία» τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου.

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 7 καί 19 τοῦ Νοέμβρη (20 τοῦ Νοέμβρη καί 2 τοῦ Δεκέμβρη) 1903

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XV

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* — Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 93–97 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση). *Σύντ.*

ΥΛΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΜΠΡΟΣ, ΔΥΟ ΒΗΜΑΤΑ ΠΙΣΩ»

1

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΠΡΑΧΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ [175]

σελ. 32. Μάχοφ ὑπέρ τῆς Μπούντ (σάν 1ο θέμα ἤ ὄχι;) [176] *σελ. 46:* ὑπέρ τῆς ΟΕ (ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ)

σελ. 33. Μάχοφ: Ἴσως τό λεπτό ζήτημα τοῦ *σ υ γ κ ε ν τ ρ ω τ ι σ μ ο ῦ* (Ν Β).

Ἐ π ε ι σ ό δ ι ο μ έ τ ή ν Ο Ε (σελ. 40–47)

ὑπέρ τῆς ΟΕ — ἡ Μπούντ (σελ. 44: Ἄμπραμσον)	— 5	
ἡ «Γιούζνι ραμπότσι» (σελ. 42 καί 43: ὁ Γεγκόροφ καί ὁ Ποπόφ)	— 4	
ἡ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» (σελ. 45: ὁ Μαρτίνοφ)	— 3	51
ὁ Μάχοφ (σελ. 46)	— 2	− 32 (σ. 47) [177]
	14	19

«*θλιβερό* ἐπεισόδιο» (σελ. 45: Πλεχάνοφ) [178]

«*βαριά* κατηγορία» (σελ. *45.* Μαρτίνοφ)

NB ‖ { «**τεράστιο λάθος**» Μάρτοφ, 44
«*ρηχά ἐπιχειρήματα*» (ὁ ἴδιος)
«τί θά ποῦν οἱ ἄνθρωποι» (44–45, ὁ ἴδιος)
«πρόταση *δ ι α μ ε τ ρ ι κ ά ἀ ν τ ί θ ε τ η* πρός τήν εἰσήγηση τῆς ἐπιτροπῆς καί τήν προηγούμενη πρόταση τῆς ΟΕ» } Μάρτοφ }

σελ. 73–74. Ἡ Μπροῦκερ γιά τή «*δημοκρατική ὀργάνωση*» Μπούντ [179].

σελ. 87: Ὁ Χόφμαν: «*συμπαγής πλειοψηφία*» τοῦ συνεδρίου[180].
Μάρτοφ, σελ. 89.
σελ. 91: Ἐγώ εἶμαι ἐνάντια στήν «ἀνάμιξη σέ **μικροζητήματα**» *.
σελ. 153: Ὁ *Ποπόφ* ἦταν ὑπέρ τοῦ 1 κέντρου[181].
Ὁ Ἀκίμοφ *ὑπέρ* τῆς μείωσης τῆς ἐπιροῆς τοῦ ΚΟ.
σελ. 155. Ποπόφ: ἄν ἐκλεγοῦν 3 καί 2 στό Συμβούλιο[182] *εἶναι ζήτημα δευτερεῦον.*
σελ. 156. *Λίμπερ:* ἐσεῖς ὑποβιβάζετε *τήν ΚΕ στό ρόλο τοῦ ὑπαλλήλου!* (σύγκρ. σελ. 334 Μάρτοφ γιά «ἁπλό ἐξάρτημα».)
σελ. 157: Ὁ *Μάρτοφ* ***μόνο*** σέ δυό ζητήματα διαφωνεῖ μαζί μου: 1) Συμβούλιο 2 + 2 + 1· 2) πρόσληψη μέ 4/5 ἤ μέ 2/3[183].
σελ. 157. Ὁ *Ἀκίμοφ* βλέπει στό *Συμβούλιο «ἐπικράτηση τοῦ ΚΟ»*.
σελ. 158. *Τρότσκι:* Τό καταστατικό «μας» ἀποτελεῖ «*ὀργανωμένη δυσπιστία*» τοῦ ὅλου ἀπέναντι στά μέρη.
σελ. 160. *Κάρσκι:* Ἄν θά ὑπάρχουν στό Συμβούλιο 2 + 2 + *1*, τότε *ἡ ΚΕ δέ θά εἶναι ὑπάλληλος.*
σελ. 161: *Γκόλντμπλατ:* τό καταστατικό τοῦ Λένιν εἶναι *τερατώδικο.* Ἡ ΚΕ θά ἔχει μπροστά της μιά «*ἄμορφη μάζα*» (ΝΒ)[184]
(σύγκρ. Ἀξελρόντ στό φύλλο 55).
σελ. 162: *Λίμπερ:* μήπως *ἡ συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα»* δέ θά ἔβγαινε ἀπό τό κόμμα ἄν γινόταν δεχτή *ἡ «δημοκρατική ἀρχή»* ὀργάνωσης;
σελ. 169. Γεγκόροφ ἐνάντια στό λόγο τοῦ Πλεχάνοφ *ὅτι δέν εἶναι ἀπόλυτος ὁ χαρακτήρας τῶν δημοκρατικῶν διεκδικήσεων* (ἀποδοκιμάζει: σσσς).

Ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν[185].
172: Ὁ Μάρτοφ παλαίβει ἐνάντια στό *φετιχισμό. Τρεῖς* ὀνομαστικές ψηφοφορίες.
σελ. 181: ἀπόπειρα «ἐξαπάτησης» τῆς πλειοψηφίας τοῦ συνεδρίου (Γεγκόροφ).
182: «Τέτοια ἀτμόσφαιρα» (Ποπόφ).
σελ. 206. Ὁ *Μάχοφ* γιά τό ἀγροτικό πρόγραμμα (γέλια)[186].

§ 1 (σελ. 238–253).

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 267–268 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 265–266). *Σύντ.*

σελ. 263. Ὁ *Τ σ α ρ ι ό φ* ὑπέρ 1 κέντρου.

268: Ὁ *Ἀκίμοφ* γιά τήν κατάπνιξη τῆς ΚΕ ἀπό τό Κεντρικό Ὄργανο. ||| NB

272: Οἱ *Γεγκόροφ* καί *Ποπόφ* ὑπέρ *περιορισμοῦ* τῆς ΚΕ. Ὁ Μάρτοφ κατά.

278–280. 4 ψηφοφορίες (48, 50, 49 καί 47 ψῆφοι) Μάρτοφ + Μπούντ [187].

2 8 0: ὀνομαστική ψηφοφορία (χάθηκε).

2 8 3: Ἀκίμοφ: «*Ὁ Μάρτοφ ἐμπνέει ἐλπίδες*»... [188]

284. *Γεγκόροφ* γιά τήν «*ἀ π ο ν έ κ ρ ω σ η*» τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο».

2

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ[189]

Γεγκόροφ: I) Ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ 1) ζητάει νά γίνει διάλειμμα: 36· 2) ζητάει νά τοῦ δοθεῖ ὁ τελικός λόγος: 40· 3) κατηγορεῖ τόν Πάβλοβιτς 42–43. — II) *Λόγος ἐνάντια στήν Μπούντ:* 93. — III) *Σημασία τῆς ἀναγνώρισης τοῦ ὀργάνου «Ἴσκρα»:* 138, 140. — IV) *ὑπέρ 1 κέντρου*, ὑπέρ *λαϊκοῦ ὀργάνου, ὑπέρ τοῦ καθορισμοῦ ὁρίων δικαιοδοσίας τῆς ΚΕ:* 155. — V) τό σταμάτημα ἐγγραφῆς ὁμιλητῶν εἶναι *ἐπίσημη* παραβίαση: 159 (ὑπέρ τῆς Μπούντ)[190]. — VI) ἀποδοκιμάζει (σσσσς) τόν Πλεχάνοφ: 169–170. — VII) *ὑπέρ τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν:* 172, 174, 181 («νά ἐξαπατήσει τό συνέδριο»[191]). — VIII) *Ἀσαφές τό ἀγροτικό πρόγραμμα* 192 (θεωρητικά ἔπεισαν: 197). «*Δέ συμμερίζομαι καθόλου τόν ἐνθουσιασμό τῆς σύνταξης γιά τό ἀγροτικό κίνημα»:* 205. — IX) *Δέν εἶναι σαφές* τό ἄρθρο 1: 238 (μοναδική ὁμιλία γιά τό ἄρθρο 1). — X) Συμβούλιο τοῦ κόμματος *ἀσαφές:* 267 καί 269 (μέση)[192]. — XI) *περιορισμός τῆς ἐξουσίας τῆς ΚΕ: 272.* 273. — XII) «*ἀπονέκρωση» τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» καί ἀποχώρηση ἀπό τήν αἴθουσα*[193], *283–284.* — XIII) ἀπαίτηση νά γίνει ψηφοφορία γιά τή «Γιούζνι ραμπότσι» 312, 313, 314 («*ψέμα*» ὅτι ἡ «Γιούζνι ραμπότσι» = «Ραμπότσαγια Μίσλ» *σύγκρ. 356 (κατά τοῦ Μπόντς).* — XIV) Οἱ ἀρχές ἔχουν χαθεῖ (γύρω ἀπό τά πρόσωπα): *337.* — XV) *ὑποστήριξη τῆς ἀντιπολίτευσης. Ἀσαφές, 359.*[194]

Ποπόφ: I) *Ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ:* 41. 43. 45. 55 (*προσβολή* ΝΒ). — II) ὑπέρ τῆς «*Ἴσκρα*» (ΚΟ) — 140. 145. — III) ὑπέρ 1 κέντρου *154* (δευτερεῦον ζήτημα, 3 ἤ 2 ἀπό τή σύνταξη στό Συμβούλιο). Τελείως ἀσήμαντο (ΝΒ), ΚΟ ἤ ΚΕ (ΝΒ) *158*.[195] — IV) ὑπέρ τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν *ter* * : 174. («Τέτοια ἀτμόσφαιρα». *182*). — V) ἄρθρο 1 — ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ: 241 («μεγάλη διαφορά στήν ἀντίληψη τῆς ἰδιότητας τοῦ μέλους της ὀργάνωσης». ΝΒ). — VI) ὑπέρ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐξουσίας τῆς ΚΕ. *272*. — VII) ὑπέρ τῆς «Γιούζνι Ραμπότσι» — 312. 314. 316 («τώρα ὅλα εἶναι καθαρά» [196]). — VIII) ὑπέρ τῆς 6-δας: «λεπτές ἀποστολές» [197]: *322*. — IX) ἀρνεῖται νά πάρει μέρος στίς ἐκλογές τῆς ΚΕ *338*.

Μάχοφ: I) Κατά τῆς ἐγγραφῆς τοῦ ζητήματος τῆς Μπούντ στό 1ο θέμα: *32–33* («λεπτό ζήτημα»: δημοκρατισμός ἤ συγκεντρωτισμός ΝΒ). — II) ὑπέρ τῆς ΟΕ στό ἐπεισόδιο: *46*. — III) ὑπέρ τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν ter: *172–173*. — IV) τό ἀγροτικό πρόγραμμα «*δέν εἶναι σοσιαλδημοκρατικό*» *201*, δημαγωγία, *202*· ἡ ἀγροτιά σέ τάξεις — *202*, id. ** *216*. Ἐνάντια *σ' ὅλο* τό ἀγροτικό πρόγραμμα: 211. + Λίμπερ. 212 (ΝΒ 211 καί ἄλλες; μεγάλος μπερδεψιάρης [198]). — V) ἐπανάσταση πού θά μοιάζει μέ ἀνταρσία, 206 (γέλια). — VI) ἐνάντια στήν ὑποστήριξη τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος (γέλια) — 226. Contra ***: 229 (καί ἡ ἀστική τάξη εἶναι ἐπαναστατική)!! — VII) ἄρθρο 1 bis **** μέ τόν Μάρτοφ. — VIII) Ἀποχή ἀπό τήν ψηφοφορία γιά τήν Μπούντ. Θά ψήφιζε *ὑπέρ* τοῦ ἄρθρου 2: σελ. *289–290* (Μπερδεψιάρης!!) [199]. — IX) ὑπέρ τῆς ὁμάδας «Σβομπόντα» [200]: *307*. — X) «ἀνάρμοστο» — ὑπέρ τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς 323, id. *328*. [201]

Λβόφ: I) Κατά τῆς Μπούντ: *33*, *78* καί *89* (καλές ὁμιλίες). — II) ὑπέρ τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν ter. *172*. — III) στό ἄρθρο 1 bis ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ — 254. — IV) ὑπέρ τῆς ὁμάδας «Σβομπόντα» — *307* καί *319*.

* — τρεῖς φορές. *Σύντ.*
** — idem — τό ἴδιο. *Σύντ.*
*** — Ἐνάντια. *Σύντ.*
**** — δυό φορές. *Σύντ.*

Τσαριόφ: I) ὑπέρ 1 κέντρου: 263. — II) ὑπέρ τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν (2 φορές δέν πῆρε μέρος στή ψηφοφορία καί 1 φορά ὑπέρ τοῦ Μαρτίνοφ) — 172. — III) στό ἄρθρο 1 bis ὑπέρ τῆς *δικῆς μου* ἄποψης. — IV) ὑπέρ τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς *324* (προστυχιά NB). — V) ἐκλογή ἑνός ἀρχισυντάχτη: 335.[202]

Μπελόφ: I) Ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν (1 φορά ὑπέρ καί 2 φορές ἐνάντια σ' ἐμᾶς). — II) στό ἄρθρο 1 bis ὑπέρ τοῦ Μάρτοφ. — III) ὑπέρ τῆς «*Γιούζνι ραμπότσι*» *3 0 8*. — IV) ὑπέρ τῆς 6-δας: *335*.

Π ά β λ ο β ι τ ς:

1) Ἐνάντια στήν ὁμάδα «Μπορμπά». *39*
2) ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ. *41. 43. 45*
3) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν — *μέ* μᾶς
4) ἄρθρο 1 — 247 — μ' ἐμένα (ὁμιλία καλή 247) σύγκρ. 255 — εἰρωνεία
5) ὑπέρ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ΚΟ ἔναντι τῆς ΚΕ — *264*
6) ὑπέρ τῆς τριάδας — *328*.

Σορόκιν:

1) Κατά τῆς ὁμάδας «Μπορμπά» — 39
2) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν μέ μᾶς (ter)
3) ἄρθρο 1 μ' ἐμένα (bis)
4) κατά τῆς 6-δας — NB — 328
5) idem «γιά τίς κακές προθέσεις τοῦ Λένιν»[203] — 339
6) — γιά τά λόγια τοῦ Ντέιτς σελ. *351*.

Λ ι ά ν τ ο φ:

1) Κατά τῆς Μπούντ (σύντομα) — 70, 120
2) ὑπέρ τῆς «Ἴσκρα» — 140
3) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν + + +
4) νά σβηστεῖ τό «φτωχά παιδιά»[204] — 180
5) τροποποιήσεις *οὐσιαστικές* πάνω στό ἀγροτικό πρόγραμμα — 188 (καί passim *)
6) ἄρθρο 1 + +
7) κατά τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» (καλά) — 316
8) » τῆς 6-δας — 326.

* — σέ διάφορα σημεῖα. *Σύντ.*

Γκόριν:

1) Ἀπάντηση στόν Μαρτίνοφ — 119 (σύγκρ. 121 καί 166) [205]
2) ὑπέρ τῆς «Ἴσκρα» — 137 καί 141
3) ἀγροτικό πρόγραμμα, τροποποιήσεις — 191, 196, 212
4) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν + + +
5) ἄρθρο 1 + +
6) κατά τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» — 317
7) » τῆς 6-δας — 325.

Γκλέμποφ:

1) ἐπιροή τῆς ΚΕ ἀπό τή δράση... [206] 158
2) ὑπέρ τῆς διάλυσης τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» — 316
3) κατά τῆς 6-δας — 328.

Λένσκι:

1) Κατά τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Βορόνεζ 50
2) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν *ἐνάντια* σ' ἐμᾶς 172, 173 (2 ἀπό 3)
3) ἄρθρο 1 — *ἐνάντια* σ' ἐμένα bis

Στεπάνοφ:

1) 77 — κατά τῆς Μπούντ — 77
2) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν: λευκό + bis μέ μᾶς
3) ἄρθρο 1 — μ' ἐμένα bis.

Γκόρσκι:

1) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν —, 0, + (+ μέ μᾶς)
2) ἄρθρο 1 + καί + bis (μ' ἐμένα).

Ντέντοφ Μπράουν Χέρτς	1) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν + + + 2) ἄρθρο 1 + +

Κάρσκι:

1) παρατήρηση (ἀσήμαντη) *κατά τῆς ΟΕ* — 55
2) κατά τῆς Μπούντ 65, 81, 89

NB

3) ἀπάντηση στόν Μαρτίνοφ **καί γιά τό κόμμα** — 126[207]
4) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν — — —
5) ὑπέρ τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος 207, 213, 222
6) ἄρθρο 1 ὁμιλία 239 (—). — —

Ροῦσοφ:

1) ἐνάντια στόν μπουντισμό 65 καί 71, 104
2) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν — — —
3) ἀγροτικό πρόγραμμα *οὐσιαστική τροποποίηση* — 225
4) ἄρθρο 1 — ὁμιλία 247 — —
5) Συμβούλιο. Μ' ἐμένα — 265
6) γιά τόν καινούργιο μπουντισμό 296, *302*[208]
7) κατά τῆς «*Γιούζνι ραμπότσι*» 314
8) κατά τῆς 6-δας 325.

Μπέκοφ:

1) κατά τῆς Μπούντ — 81
2) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν — — —
3) ἄρθρο 1 + +

Λάνγκε:

1) ἐνάντια στήν ὁμάδα «Μπορμπά»: 38
2) » στήν Μπούντ: 69
3) ἀγροτικό [πρόγραμμα]. Ἀσαφῆ τά ὀτρέζκι. Γιατί νά μήν ἀπαλλοτριωθεῖ ὅλη ἡ γῆ; || NB
   Δέν τόν ἐνθουσιάζει τό ἀγροτικό πρόγραμμα — 205.
   Προτείνει ἀλλαγές στή διατύπωση: **225**
4) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν ter μέ μᾶς
5) ἄρθρο 1 bis μ' ἐμένα
6) γιά τό Συμβούλιο *ἐνάντια* σ' ἐμένα (265) — || NB
7) κατά τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» — 315 — καλά — NB
8) » » 6-δας — 327. — NB.

Γκοῦσεφ:

1) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν ter μ' ἐμᾶς
2) *ὁμιλία* γιά τό ἀγροτικό πρόγραμμα *πολύ οὐσιαστική* — **203**
3) ἄρθρο 1 *μ'* ἐμένα
4) δέν μπορεῖ νά περιφρουρήσει κανείς τήν ΚΕ ἀπό τήν ἐπιροή τοῦ ΚΟ — *265*
5) κατά τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» — *312* καί **314** (NB)
6) *Ὁμιλία* κατά τῆς 6-δας — **326**.

Μουραβιόφ:

1) κατά τῆς Μπούντ — σελ. *76*
2) ὑπέρ τῆς «Ἴσκρα» — 139 καί 141
3) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν — ter μ' ἐμᾶς
4) *ὑπέρ* τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος (λεπτομέρειες) *216* καί 217
5) ὑπέρ τοῦ ἄρθρου 1 (*248*) καί bis
6) κατά τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» — *313* καί *315*
7) » » 6-δας — *321* (νόημα: 353 NB).

3

ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ «ΙΣΚΡΑ» ΣΤΟ ΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ [209]

1. *Πλεχάνοφ*
   Ντέιτς
   Μάρτοφ
   Λένιν
5. *Σορόκιν*
   Πάβλοβιτς
   Ὄσιποφ
8. Φομίν
9. *Ντέντοφ*
10. Τρότσκι
    Ἀξελρόντ
    Ζασούλιτς
    Σταροβέρ
    Γκλέμποφ
15. *Σάμπλινα*
16. *Χέρτς*

Συνέλευση
τῶν 16
(τῆς ὀργάνωσης
«Ἴσκρα»)
9 {3 + 6 ἀπό τή Ρωσία
7 {6 + 1 » » »

4

Ο ΒΑΛΤΟΣ

;

(Λαθροπέρασμα. ... τοῦ Τσερνισόφ.)[210]

«*Γιούζνι ραμπότσι*»	
1. Γιοῦρεφ...	1) Ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ
	2) ταλαντεύσεις γιά τήν Μπούντ. Γκρίνια.
	3) Κραυγές κατά τοῦ Πλεχάνοφ (γενικό ἐκλογικό δικαίωμα)
2 Idem	4) ἐπεισόδιο γιά τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν
2. *Μαρτίν* ἐκτός ἀπό τήν § 5 ‖	5) «σκότωμα» τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο»
	6) Περιορισμός τοῦ συγκεντρωτισμοῦ στό καταστατικό (διάλυση ὀργανώσεων etc.)
3. Ἄννα Ἰβάνοβνα } idem	
4. Μιχαήλ Ἰβάνοβιτς } idem	

←——→ ἐπίθεση ἐνάντια στόν Μάρτοφ γιά τή σύγκρουση μέ τόν Λίποφ[211]

Μίτσοφ: (2 ψῆφοι)	1) ταλαντεύσεις στό ζήτημα τῆς Μπούντ
	2) σύγχυση καί μπορμπισμός[212] στό πρόγραμμα.
	3) Κραυγές κατά τοῦ Πλεχάνοφ (γενικό ἐκλογικό δικαίωμα)
	4) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν.

Λεβίτσκι: (2 ψῆφοι)	1) ὑπέρ τοῦ P.P.S. στήν Vorversammlung * 2) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν 3) ὑπέρ τῆς «*Γιούζνι Ραμπότσι*» (ἐκλαϊκευτικό ὄργανο).
Βάισμαν (1 ψῆφος)	1) ταλαντεύσεις γιά τήν Μπούντ 2) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν 3) ὑπέρ τῆς «*Γιούζνι Ραμπότσι*» ἐκλαϊκευτικό ὄργανο.
Μπαζίλενκοφ: (1 ψῆφος)	1) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν 2) ἀποχή κατά τήν ἀποχώρηση τῆς Μπούντ (;;) 3) Μπερδεψιάρης στό ὀργανωτικό ζήτημα **(ὑπέρ τῆς «Γιούζνι ραμπότσι»).**
Κονσταντίνοφ[213]: (1 ψῆφος) *μαρτοφικός*	1) ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν 2) ὑπέρ τῆς «*Γιούζνι Ραμπότσι*» (ἐκλαϊκευτικό ὄργανο);

* — προκαταρκτική συνέλευση. *Σύντ.*

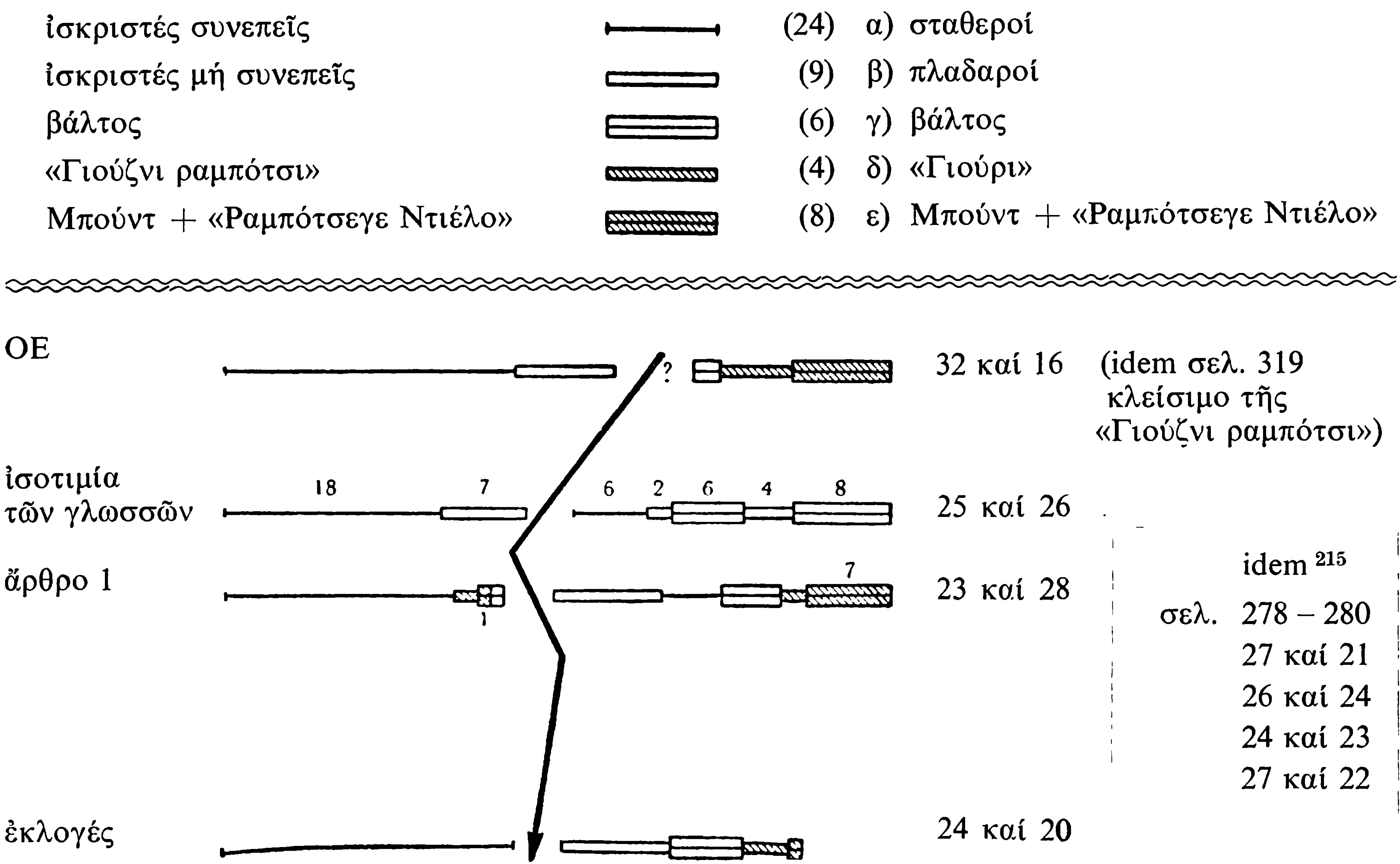
5

ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΟ II ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ[214]

Ψῆφοι:

	24
	20
	44
	7
	51

Μπούντ	— 5	8	Μαρτοφικοί:	**9.**
«Ραμπότσεγε Ντιέλο»	— 3		«Δικοί μας»:	**24.**
«Γιούζνι ραμπότσι»	— 4	10		**33.**
βάλτος	— **6**			+**18.**
	18	**18**		**51.**


ἰσκριστές συνεπεῖς
ἰσκριστές μή συνεπεῖς
βάλτος
«Γιούζνι ραμπότσι»
Μπούντ + «Ραμπότσεγε Ντιέλο»
(24) α) σταθεροί
(9) β) πλαδαροί
(6) γ) βάλτος
(4) δ) «Γιούρι»
(8) ε) Μπούντ + «Ραμπότσεγε Ντιέλο»
ΟΕ
?
32 καί 16
(idem σελ. 319 κλείσιμο τῆς «Γιούζνι ραμπότσι»)
ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν
18
7
6
2
6
4
8
25 καί 26
ἄρθρο 1
1
7
23 καί 28
idem 215
σελ. 278 – 280
27 καί 21
26 καί 24
24 καί 23
27 καί 22
ἐκλογές
24 καί 20

ΤΥΠΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΙΩΝ

Α) 1. Πρόγραμμα.
2. Ἀποχώρηση τῆς Μπούντ.
3. Ἀπό ἄποψη ἀρχῶν [ἀπόφαση] γιά τήν Μπούντ.
4-6. Ἀναγνώριση τῆς «Ἴσκρα».

Β) 1. Ἐπεισόδιο μέ τήν ΟΕ.
2. Κλείσιμο τῆς «*Γιούζνι ραμπότσι*».
3. Ἀγροτικό πρόγραμμα.
4. Ἀγροτικό πρόγραμμα.
5. Κλείσιμο τῆς Ἕνωσης.
6. Τοποθέτηση τοῦ ζητήματος γιά τή θέση τῆς Μπούντ στήν 1η θέση (30 ὑπέρ, 10 κατά).

((σελ. 33, δηλ. *ὕστερα* ἀπό τήν ψήφιση τοῦ κανονισμοῦ, σελ. 28))

Γ) Ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν
3 ὀνομαστικές (συνολικά 16).

Δ) ἄρθρο 1 (2 ὀνομαστικές)

{τοῦ ἴδιου τύπου
4 γιά πρόσληψη
στά κεντρικά ὄργανα.

Ε) Ἐκλογές

Α)	6 ψηφοφορίες
Β)	6
Γ)	16
Δ)	6
Ε)	3
Σ *	37

---

* — σύνολο. *Σύντ.*

6

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΜΠΡΟΣΟΥΡΑΣ [216]

13. Ἐκλογή κεντρικῶν ὀργάνων. Τέλος τοῦ συνεδρίου.
14. Γενική εἰκόνα τῶν ψηφοφοριῶν στό συνέδριο.
15. Μετά τό συνέδριο. Ποιός ποιόν «πολιορκεῖ»;
16. Ὁ Σύνδεσμος. Παραμονές διάσπασης.
17. Συμφωνία μέ τήν ἀντιπολίτευση.
18. Ἡ νέα «Ἴσκρα». Ὀργανωτικές διαφωνίες.
19. Ἡ νέα «Ἴσκρα». Ἐρωτοτροπίες μέ τόν ὀπορτουνισμό.
20. Δυό ἀνατροπές.

7

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ ΣΤΙΣ 18 ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ [217]

Ἡ ἰδιαίτερη συνεδρίαση τῆς 18 τοῦ Αὐγούστου ἔγινε, κατά τούς ὑπολογισμούς μου, τήν Τρίτη ὕστερα ἀπό τήν *28*η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου.

Σάββατο	15	τοῦ	Αὐγούστου —	ἡ 22η καί ἡ 23η συνεδρίαση (ἄρθρο 1)
Κυριακή	16	τοῦ	Αὐγούστου —	ἡ 24η συνεδρίαση
Δευτέρα	17	τοῦ	Αὐγούστου	ἡ 25η καί ἡ 26η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου
Τρίτη	18	»	»	ἡ 27η καί ἡ 28η
Τετάρτη	19	»	»	ἡ 29η καί ἡ 30ή
Πέμπτη	20	»	»	ἡ 31η καί ἡ 32η
Παρασκ.	21	»	»	ἡ 33η καί ἡ 34η
Σάββατο	22	»	»	ἡ 35η καί ἡ 36η

Γράφτηκε τό Γενάρη (δεύτερο δεκαπενθήμερο) – Φλεβάρη 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ XI

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ „ΙΣΚΡΑ“» *

Μιά καί ὁ σ. Πλεχάνοφ ἄρχισε ἕνα τόσο ἐνδιαφέρον καί διδακτικό ἔργο, ὅπως εἶναι ἡ ἐνημέρωση τοῦ κοινοῦ σχετικά μέ τίς ἰδιωτικές του συνομιλίες, ἐλπίζουμε ὅτι θά τό συνεχίσει κιόλας. Θά διηγηθεῖ ἴσως τίς δυό ἑπόμενες συνομιλίες του παραθέτοντας ὅλα τά περιστατικά καί ὅλες τίς λεπτομέρειες. Ἡ πρώτη ἔγινε ὅταν μιλοῦσε γιά τήν grève générale des généraux**, γιά τιποτένιους ἀνθρώπους, ὅταν ἀνέφερε ἐντυπωσιακά τή φράση: «er ist ein Mann, und sie sind alte Weiber»*** καί διαβεβαίωνε ὅτι ὁπωσδήποτε, ναί ὁπωσδήποτε, θά γράψει μιά μπροσούρα μέ τόν τίτλο: «Θερμιδόρ μέσα σ' ἕνα ποτήρι νερό». Ἡ δεύτερη, ὅταν πρόβαλλε ἐπιχειρήματα γιά τήν ἠθική εὐθύνη ἀπέναντι στήν πλειοψηφία ἐκείνων πού ἔχουν ἐξουσιοδοτηθεῖ ἀπό τήν πλειοψηφία αὐτή καί παρομοίαζε τούς ἀνθρώπους πού θεωροῦσαν τή σύνθεση τῶν κομματικῶν ὀργάνων ἀμετάβλητη, μέ ἀρουραίους, δεμένους μεταξύ τους ἀπό τίς οὐρές. Θά θυμίσουμε στόν σ. Πλεχάνοφ ὅτι καί οἱ δυό συνομιλίες ἔγιναν δυό μέρες ἐνωρίτερα ἀπό τήν ἡμερομηνία πού ἀναφέρει, καί ἔγιναν στό ἑστιατόριο Λαννтόλτ, μπροστά σέ *δεκάδες* ἀκροατές [218].

Γράφτηκε τό Φλεβάρη,
ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 7 (20), τοῦ 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. X

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 175–180 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 177–183). *Σύντ.*
** — γενική ἀπεργία τῶν στρατηγῶν. *Σύντ.*
*** — «αὐτός εἶναι ἄντρας, ἐνῶ ἐκεῖνοι εἶναι γριές». *Σύντ.*

ΤΡΕΙΣ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΜΜΟΥΝΑ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ[219]

1

Στή μνήμη τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ

Γιορτασμός τῆς μεγαλύτερης ἐργατικῆς ἐξέγερσης τοῦ 19ου αἰώνα. Ἱστορική σκιαγραφία.

1. *Ἡ Γαλλία στήν ἐποχή τοῦ Ναπολέοντα Γ'.*

Ἰμπεριαλισμός. (S. 45) — ἀνταπόδοση γιά τόν VI. 48. Ναπολέων Γ'.
— Ἀπαλλοτρίωση τῆς Γαλλίας ἀπό μιά συμμορία ληστῶν.

α. Βοναπαρτισμός {οἱ ἐργάτες δέν εἶναι ἀκόμα ἱκανοί / ἡ ἀστική τάξη δέν εἶναι πιά[220]}

β. Γρήγορη βιομηχανική ἀνάπτυξη. Ὄργια τῆς πλουτοκρατίας. Ἄνθιση τῆς κερδοσκοπίας. Ἐξαγορά συνειδήσεων.

γ. — *Ἐ ρ γ α τ ι κ ό κ ί ν η μ α* —

Ι. Α. Α.[221] 1862 Ἔκθεση τοῦ Λονδίνου[222]
— 1864 ἵδρυση

{προυντονισμός / μπλανκισμός} S. 10

2. *Δυναστικός πόλεμος.* Ἡ σωτηρία τῆς συμμορίας τῶν τυχοδιωχτῶν — *σ ω β ι ν ι σ μ ό ς.*

Ἀριστερή ὄχθη τοῦ Ρήνου. A Berlin* (ἰδιαίτερα μετά τό 1866)[223]

19. VII. 70 κηρύσσεται ὁ πόλεμος.
Γερμανικές δηλώσεις (Γουλιέλμου Α'): Verteidigungskrieg **. (S. 20 στό λόγο τοῦ θρόνου: κάνει πόλεμο ἐνάντια στόν Ναπολέοντα Γ', *ὄχι* ἐνάντια στό γαλλικό λαό· τό ἴδιο στίς 11. VIII. 70 στή διακήρυξη πρός τούς γάλλους κατά τή διάβαση τῶν συνόρων).

---

* — Στό Βερολίνο. *Σύντ.*

** — ἀμυντικός πόλεμος. *Σύντ.*

3. *Διαμαρτυρίες τῶν ἐργατῶν.*

1η διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς	— Τό γαλλικό μανιφέστο τῆς 12. VII. 70 (S. 16) (καί ἀποφάσεις στίς ἐπαρχίες 22. VII. 70) (S. 16–17) Μανιφέστο τῶν παρισινῶν μελῶν τῆς Διεθνοῦς στίς 12. VII — γερμανική διαμαρτυρία (συγκέντρωση στό *Χέμνιτς*) (S. 18) (συγκέντρωση στό Μπραουνσβάιχ 16. VII. 70 (S. 18) — τό τμῆμα τῆς Διεθνοῦς στό Βερολίνο. — διακήρυξη τοῦ *Γενικοῦ Συμβουλίου* τῆς Διεθνοῦς 1) *23. VII. 70* ἐνάντια στόν πόλεμο.

4. *Ἔκβαση τοῦ πολέμου.*

Σεντάν 2. IX. 70. Αἰχμαλωσία τοῦ Ναπολέοντα Γ'. Débâcle[224].
Πτώση τοῦ πουλημένου καθεστῶτος.

Ἀνακήρυξη τῆς δημοκρατίας στίς 4. IX. 70 ἀπό τούς ἐργάτες στό Παρίσι.

Ἡ ἐξουσία στά χέρια *ἀπατεώνων* τοῦ *Θιέρσου*, ἀστυνόμου-ὑπουργοῦ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, τοῦ στρατηγοῦ *Τροσύ. Ζύλ Φάβρ, Ζύλ Φερρύ, Ἐρνέστ Πικάρ.*	(ἡ ἐξουσία στούς βουλευτές τοῦ Παρισιοῦ στό νομοθετικό σῶμα)

...«*Κυβέρνηση ἐθνικῆς ἄμυνας*»...

Ἐθνική ἄμυνα = ἐξοπλισμός τῶν ἐργατῶν = ἐπανάσταση. Κυβέρνηση καταπρόδοσης τοῦ λαοῦ. Ἄμυνα... *ἐνάντια στούς ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ.*

5. *Συμβουλές τῆς Διεθνοῦς.*

2η διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου (9. IX. 70) (S. 25).	Μετατροπή τοῦ ἀμυντικοῦ πολέμου σέ ἐπιθετικό. Ἡ Κεντρική ἐπιτροπή τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος διαμαρτυρήθηκε ἐνάντια στήν προσάρτηση τῆς Ἀλσατίας καί τῆς Λωραίνης[225]. (Σύλληψη τοῦ Μπράκκε καί ἄλλων.)

Προκαλούμενοι νά μή παρασυρθοῦμε σέ «ἀσυγχώρητη βλακεία».
Νά μή τυφλωθοῦμε ἀπό τίς ἐθνικές ἀναμνήσεις τοῦ 1792.
«Ἤρεμα καί ἀποφασιστικά *νά ὀργανώσουμε τήν τάξη μας*», νά χρησιμοποιήσουμε τήν π. ἐλευθερία [226].

6. *Πολιορκία τοῦ Παρισιοῦ.* Τά θεατρινίστικα καμώματα τοῦ *Τροσύ* (ποτέ!) καί τοῦ *Ζύλ Φάβρ* (οὔτε πιθαμή γῆς!) [227]. Συνθηκολόγηση τοῦ Παρισιοῦ 28. I. 71.

Ἡ κωμωδία τῆς ὑπεράσπισης: ὁ Γκυό ἔγραφε στόν Συζάν γιά ἕνα προστατευόμενό του: ἄς πάει στό Mont Valerien ὅπου ἁπλῶς προσποιοῦνται πώς βάλλουν μέ τό πυροβολικό [228].

7. *Ἐθνοσυνέλευση τοῦ Μπορντώ.*
—Ἡ βουλή τῶν γιοῦνκερς. *Ἀντιδραστικοί.*
—Ἡ κωμωδία τῆς εἰρήνης μέ τό Παρίσι. *Προσπάθεια νά ἀφοπλίσουν τό Παρίσι* («ἀφοπλισμός τῆς ἐπανάστασης» 4. IX. 70) Συμμαχία μέ τό γερμανικό στρατό ἐνάντια στό Παρίσι.

Τά κανόνια τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς ἀνήκουν δῆθεν στό κράτος!
Ψέμμα! S. 36–37.

Σύμφωνα μέ τούς ὅρους τῆς συνθηκολόγησης (28. I. 71) (S. 34), ἡ Ἐθνοσυνέλευση ἔπρεπε νά συγκληθεῖ *μέσα σέ 8 μέρες* (!).
Προπαγάνδα τοῦ Θιέρσου γιά *ἀντιδραστική συνέλευση*, νομιμόφρονες etc. (450 μοναρχικοί σέ 750 μέλη)
Συνωμοσία κατά τοῦ Παρισιοῦ: *μέτρα τοῦ Θιέρσου* (S. 35).

1) ἀντιδημοκρατική ἐκδήλωση τῆς Ἐθνικῆς συνέλευσης
2) διφορούμενες ἐκφράσεις τοῦ Θιέρσου
3) ἀπειλή κατά τοῦ Παρισιοῦ (décapiter décapitaliser*)
4) ἀπαγόρευση τῶν δημοκρατικῶν ἐφημερίδων
5) καταδίκη σέ θάνατο τοῦ Μπλανκί

* — νά ἀποκεφαλιστεῖ καί νά πάψει νά εἶναι πρωτεύουσα. *Σύντ.*

6) διορισμός τοῦ *Βινουά* διοικητῆ τοῦ Παρισιοῦ, τοῦ *Βαλαντέν* διευθυντῆ τῆς ἀστυνομίας, τοῦ *Ντ' Ὀρέλ ντέ Παλαντίν* διοικητῆ τῆς ἐθνοφυλακῆς.

8. *Προσπάθεια ἀφαίρεσης τῶν κανονιῶν. 18. III.* **71.**

Διακήρυξη τῆς **18. III** : S.43.

18. III. 71. *Κεντρική Ἐπιτροπή* τῆς ἐθνοφυλακῆς

(ἀπο τήν ἐθνοφυλακή) { Βινουά. / Ἀποτυχία }
Κομμούνα.

18. III. Φυγή τῆς κυβέρνησης στίς Βερσαλλίες.

26. III. 71. Κομμούνα.

(κληρικόφρονες, βοναπαρτιστές, χωροφύλακες.)

Ὁ τουφεκισμός τῶν βοναπαρτιστῶν ἀξιωματικῶν Λεκόντ καί Κλεμάν Τομά δέν εἶναι ἔργο τῆς Κομμούνας, ἀλλά τῶν ἀγαναχτισμένων στρατιωτῶν.

Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ Ἀπρίλη πόλεμος τοῦ Παρισιοῦ ἐνάντια στίς Βερσαλλίες.

Ἐκλιπαροῦν τόν Βίσμαρκ νά στείλει στρατεύματα (τούς αἰχμαλώτους) (S. 57–58).

9. *Ἔργα τῆς Κομμούνας*

Τά ἀρνητικά της: — *ἔλλειψη συνειδητότητας* (προυντονιστές, μπλανκιστές)
— **ἀνοργανωσιά** (δέν κατέλαβαν τήν τράπεζα, δέ βάδισαν κατά τῶν Βερσαλλιῶν)
— *προσήλωση στήν ἐθνικιστική καί στήν ἐπαναστατική φρασεολογία.*

10. *Τά θετικά της:*

A) *Πολιτικές μεταρυθμίσεις*

α. χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος (2. IV. 71). Ἀπαλλοτρίωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν. Κατάργηση ὅλων τῶν κρατικῶν πληρωμῶν πρός τήν ἐκκλησία.
Δωρεάν λαϊκή ἐκπαίδευση (S. 46)

β. διάλυση τοῦ μόνιμου στρατοῦ (30. III. 71) (S. 46)

Κυβέρνηση τῆς ἐργατικῆς τάξης

γ. Κατάργηση τῆς γραφειοκρατίας. *Κυβέρνηση τῶν ἐργατῶν* (S. 49). Regierungsfähig *.
(1) αἱρετότητα καί ἀνακλητότητα ὅλων τῶν ὑπαλλήλων (S. 46).
1. IV. 71

(2) Ὄχι ὑψηλές ἀποδοχές, ὄχι μεγαλύτερες ἀπό 6000 frs. (S. 46)

| τά ἔβγαζαν πέρα μέ τό $^1/_4$ τοῦ προηγούμενου ἀριθμοῦ ὑπαλλήλων: Λισσαγκαρέ, S. |

δ. Ἰσοτιμία στούς ἀλλοδαπούς (30. III 71) ἕνας γερμανός εἶναι ὑπουργός τῆς Κομμούνας [229] (S. 53) *Συμμετοχή πολωνῶν* (Ντομπρόβσκι, Βρουμπλέβσκι).

| Ἡ σημαία τῆς Κομμούνας εἶναι σημαία τῆς παγκόσμιας δημοκρατίας |

ε. Αὐτοδιοίκηση τῶν κοινοτήτων.

11. Β) *Οἰκονομικές μεταρυθμίσεις.*

Μετατροπή τοῦ Παρισιοῦ τῶν ἀργόσχολων καί τῶν γλεντζέδων σέ ἐργατικό Παρίσι (S. 55–56).

— Ἀπαγόρευση τῆς νυχτερινῆς ἐργασίας τῶν ἀρτεργατῶν (20. IV) (S. 53).
— Ἀπαγόρευση τῶν προστίμων (S. 53).
— Ἡ Κομμούνα τράβηξε μέ τό μέρος της πολλούς μικροαστούς τοῦ Παρισιοῦ, *καταστραμμένους* (νά τό ἀναπτύξω) ἀπό τόν Ναπολέοντα Γ΄ (ἀναστολή τῶν χρεῶν) (S. 51). *Ἡ Κομμούνα ἀπευθύνεται πρός τούς* **ἀγρότες** (S. 51).
— Μεταβίβαση τῶν ἐγκαταλειμμένων ἐργοστασίων σέ συνεταιρισμούς τῶν ἐργατῶν 16. IV, (S. 54): στατιστική *ἀπογραφή* τῶν ἐργοστασίων.

12. *Ἡ τελευταία μάχη.*

* — ἱκανός νά διοικεῖ. *Σύντ.*

—Ἡρωισμός τῶν ὁμόσπονδων ('Εκλογή δημάρχων 30. IV ἐνάντια στήν 'Ενθνοσυνέλευση. Ὁ Θιέρσος κάνει ὑποχωρήσεις στόν Βίσμαρκ: στίς 10. V ὑπογράφεται ἡ συνθήκη εἰρήνης στήν Φραγκφούρτη. Στίς 21. V ἐπικυρώνεται ἀπό τήν 'Εθνοσυνέλευση).

— Βδομάδα αἵματος 21–28. V. 71. (S. 62).

Τό τουφέκι ἀνεπαρκές* μυδράλιο.

—'Απολογισμός 35 000——20 000 σκοτωμένοι.
15 000 ἐξόριστοι etc.

(Κάμποσα χρόνια δούλευαν τά *δικαστήρια*.)

Χορωδία συκοφαντιῶν (S. 64–66).

13. *Συμπεράσματα καί διδάγματα.* 'Εκδίκηση τῆς ἀστικῆς τάξης. *'Ακόμα καί ὁ «ἐθνικός πόλεμος» ἔγινε πολιτική ἀπάτη* (S. 67).
Πρόδοσαν τήν πατρίδα (συμμαχία μέ τούς γερμανούς: S. 66).
'Αστάθεια τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας.
Διχτατορία τοῦ προλεταριάτου.
Βίσμαρκ 1871. Confer ** *1904.*

Γράφτηκε τό Μάρτη, πρίν ἀπό τίς 9 (22), τοῦ 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1934 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXVI

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Ἡ παρατήρηση αὐτή τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀφορᾶ μιά ἀπό τίς θηριωδίες πού διέπραξε ἡ ἀστική τάξη μετά τήν ἧττα τῆς Κομμούνας, ὅπως τίς περιγράφει ὁ Φρ. Ἔνγκελς στήν εἰσαγωγή του στό ἔργο τοῦ Κ. Μάρξ «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στή Γαλλία»: «Μόνο ὕστερα ἀπό ὀχταήμερο ἀγώνα ὑπέκυψαν στά ὑψώματα τῆς Μπελβίλ καί τοῦ Μενιλμοντάν οἱ τελευταῖοι ὑπερασπιστές τῆς Κομμούνας καί τότε ἔφτασε στό ἀποκορύφωμά της ἡ σφαγή τῶν ἀόπλων ἀντρῶν, γυναικῶν καί παιδιῶν, ἡ σφαγή πού μάνιαζε ὅλη τή βδομάδα μέ διαρκῶς αὐξανόμενη θηριωδία. Καί ἐπειδή ἡ ταχυβολία τῶν τελειοποιημένων τουφεκιῶν δέν ἦταν ἀρκετή, ἐκτελοῦσαν τούς νικημένους κατά ἑκατοντάδες μέ τό μυδράλιο». Βλ. Κάρλ Μάρξ καί Φρ. Ἔνγκελς. «Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους». Μόσχα, 1949, τόμ. I, σελ. 440. *Σημ. Μετ.*

** — ἀντιπαράβαλε, σύγκρινε. *Σύντ.*

2

1. Ἡ Γαλλία στήν ἐποχή τοῦ Ναπολέοντα Γ'.		Κυβέρνηση βοναπαρτιστῶν. Βιομηχανική ἀνάπτυξη. Ἐργατικό κίνημα — {Προυντονισμός καί μπλανκισμός} Ι.Α.Α.
2. Δυναστικός πόλεμος. (19. VII. 70)	NB	Σωβινισμός A Berlin. Ἡ ἀριστερή ὄχθη τοῦ Ρήνου. —(Γερμανικές δηλώσεις: *Verteidigungskrieg*)
3. Διαμαρτυρίες τῶν ἐργατῶν (ἡ στάση πού πῆρε ἡ ἐργατική τάξη)	NB	— γαλλικό μανιφέστο. (Ἀποφάσεις) — γερμανική διαμαρτυρία — *διακήρυξη* τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς — *προειδοποίηση πρός τούς ἐργάτες:* ὀργανωθεῖτε, *μή παρασύρεστε ἀπό τίς προκλήσεις.*
4. Πορεία καί ἔκβαση τοῦ πολέμου.		— Πτώση τοῦ πουλημένου καθεστῶτος. — Πολιορκία τοῦ Παρισιοῦ.

—*Ἀνακήρυξη τῆς δημοκρατίας 4. IX. 70.* Οἱ γάλλοι ἐργάτες — τό ἔργο τους — χρησιμοποίησαν τούς ἀστούς. *Ἡ κυβέρνηση τῆς «ἐθνικῆς ὑπεράσπισης (ἄμυνας)».* (Ἀπατεῶνες στίς γραμμές της.)

5. Ὑπεράσπιση τοῦ Παρισιοῦ. Τά *θεατρινίστικα καμώματα* τοῦ Ζύλ Φάβρ (Τροσύ).
—Ἡ συνθηκολόγησή του.

6. Ἀπόπειρα νά ἀφοπλίσουν τό προλεταριάτο. 18. III. 71. *Κ ο μ μ ο ύ ν α.*

7. *Ἡ κυβέρνηση τῶν Βερσαλλιῶν.* Βουλή τῶν γιοῦνκερς, τῶν τσιφλικάδων (Ruraux, Krautjunker).
— ἡ κωμωδία τῆς «εἰρήνης» μέ τό Παρίσι
— τό παζάρεμα μέ τόν Βίσμαρκ
— ἡ συμμαχία μέ τό γερμανικό στρατό ἐνάντια στό προλεταριάτο.

8. *Κ ο μ μ ο ύ ν α...* Τά ἀρνητικά της— ἔλλειψη συνειδητότητας (προυντονισμός καί μπλανκισμός)
— ἀνοργανωσιά {δέν κατέλαβαν τήν τράπεζα; δέ βάδισαν κατά τῶν Βερσαλλιῶν}
— ἀνάμιξη ἐθνικιστικῶν στοιχείων

9. + A) *Π ο λ ι τ ι κ ή ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α* {
— *χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος*
— κατάργηση τοῦ μόνιμου στρατοῦ
— κατάργηση τῆς γραφειοκρατίας
— ἰσοτιμία στούς ξένους. Συμμετοχή πολωνῶν
— αὐτοδιοίκηση τῶν κοινοτήτων *(Κομμούνα).*
}

10. B) *Οἰκονομικές μεταρυθμίσεις*

— ἀπαγόρευση τῆς νυχτερινῆς ἐργασίας τῶν ἀρτεργατῶν
— ἀπαγόρευση τῶν προστίμων
— ἀναστολή τῶν χρεῶν
— μεταβίβαση τῶν ἐγκαταλειμμένων ἐργοστασίων στούς ἐργάτες
— ὑποχρεώσεις (συντήρηση etc.) *κάθε* συμβίωσης μέ γυναίκα
— παροχή ἐπιδόματος (σύνταξη;) σέ *κάθε* χήρα.

11. *Ἡ τελευταία μάχη:*
Ἡρωισμός τῶν δμόσπονδων.
Βδομάδα αἵματος.
Ἀπολογισμός: *35 000.*
Τρομοκρατία.

12. *Συμπεράσματα καί διδάγματα:*
Ἐκδίκηση τῆς ἀστικῆς τάξης.
Πρόκληση σέ μάχη.
Ὁ Βίσμαρκ τό 1871 καί τό 1904.

Γράφτηκε τό Μάρτη, πρίν ἀπό τίς 9 (22), τοῦ 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1934 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXVI

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

3

I. 1. Ναπολέων ὁ Γ' καί ἡ συμμορία του.
2. Καταισχύνη τῆς Γαλλίας.
3. Εὐθύνη τῆς *ἀστικῆς τάξης* γιά τόν Ναπολέοντα Γ'.

II. 1. Δυναστικός πόλεμος κατά τῆς Γερμανίας.
2. Διαμαρτυρία τῶν γάλλων ἐργατῶν (τοῦ Παρισιοῦ στίς 12. VII καί ἡ διακήρυξη τῆς Διεθνοῦς στίς 23. VII).
3. Ἐπίσημη ὑπόσχεση τοῦ Γουλιέλμου Α' (11. VIII). Ἡ ἀπάτη του.
4. Διαμαρτυρία τῶν γερμανῶν ἐργατῶν (5/IX. 70) καί σύλληψή τους.

III. 1. Δημοκρατία στίς 4. IX. 70. Καταχτήθηκε ἀπό τούς ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ.
2. Κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπό *λωποδύτες* (Φάβρ, Τροσύ, Θιέρσος — ticket of leave men[230]).
3. «Κυβέρνηση λαϊκῆς ἄμυνας» = κυβέρνηση καταπρόδοσης τοῦ λαοῦ. Πάλη ἐνάντια στούς γάλλους *ἐργάτες*.

IV. Προειδοποίηση τοῦ Μάρξ (διακήρυξη τῆς Διεθνοῦς στίς 9. IX. 70).
Γράμματα τοῦ Ντυπόν[231].

V. 1. Συνωμοσία τῶν δουλοχτητῶν καί τῶν μοναρχικῶν νά ἀφοπλίσουν τό Παρίσι.
2. Τό Μπορντώ καί ἡ μετακίνηση τῆς Ἐθνοσυνέλευσης στίς *Βερσαλλίες*.
3. Ἀποστολή τοῦ Βινουά, τοῦ Βαλαντέν καί τοῦ ντέ Παλαντίν στό Παρίσι.
4. Μοναρχικοί λόγοι στή συνέλευση τοῦ «χωριατόκοσμου».

VI. Ἔναρξη τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἀπό τόν Θιέρσο: ἀφαί-

ρεση τῶν κανονιῶν στίς 18. III. 71 (δολοφονία τοῦ Λεκόντ καί τοῦ Κλεμάν Τομά).

VII. 18. III. 71. *Κομμούνα.*
1. Δημοκρατία + αὐτοδιοίκηση.
2. *Μέτρα τῆς Κομμούνας.*
3. {{Δυό λάθη της}} (Δέ βάδισε κατά τῶν Βερσαλλιῶν / Δέν κατέλαβε τήν τράπεζα)

VIII. Πόλεμος ἐνάντια στήν Κομμούνα: Ἐκλιπαροῦν τόν Βίσμαρκ νά στείλει στρατιῶτες, ἐπονείδιστη εἰρήνη. Ματωμένη βδομάδα 21–28. V. 71.

Σκοτωμένοι — 35 000 | 20 000 *σύμφωνα μέ τούς ὑπολογισμούς* τῶν ἀστικῶν ἐφημερίδων.

Καταδικασμένοι ἀπό δικαστήρια — 13 450 (μέσα σ' αὐτούς καί 157 γυναῖκες)[232] (! $5\,^1/_2$ *χρόνια* ὕστερα ἀπό τίς 18. III ὅλο καί συνεχίζονταν τά δικαστήρια!).

Γράφτηκε τό Μάρτη, πρίν ἀπό τίς 9 (22), τοῦ 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε στίς 18 τοῦ Μάρτη 1926 στήν ἐφημερίδα «Πράβντα» ἀρ. φύλλου 63

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΟΥ ΔΕ ΒΡΕΘΗΚΑΝ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ Β.Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΟΥ ΔΕ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΩΣ ΤΩΡΑ

(Δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτέμβρη 1903 – 'Ιούλης 1904)

1903

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΟ ΚΙΕΒΟ

Ἡ Μ. Ι Οὐλιάνοβα σέ γράμμα της πρός τόν Β. Ι. Λένιν μέ ἡμερομηνία 25 τοῦ Δεκέμβρη 1903 (7 τοῦ Γενάρη 1904) ἔγραφε: «Πήραμε τό γράμμα σου. Τό γράμμα ὅμως πού ἀναφέρεις σ' αὐτό καί πού, ὅπως φαίνεται, ἦταν ἀπάντηση στά δικά μου, προφανῶς ἔχει χαθεῖ. Γράψε μας, σέ παρακαλῶ, τί ἔγραφες σ' ἐκεῖνο γιά τά λεφτά σου πού πῆρες ἀπό τή Βοντοβόζοβα» ('Αρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ). Ὅπως φαίνεται γιά ἕνα ἀπό τά γράμματα αὐτά ἀναφέρει ὁ Λένιν στό γράμμα του πρός τή Μ. Α. Οὐλιάνοβα μέ ἡμερομηνία 26 τοῦ Δεκέμβρη 1903 (8 τοῦ Γενάρη 1904) (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 37ος, σελ. 281).

1903–1904

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Ν. ΛΙΑΝΤΟΦ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Σεπτέμβρης τοῦ 1903 – Φλεβάρης τοῦ 1904

Ὁ Μ. Ν. Λιάντοφ στίς ἀναμνήσεις του γιά τόν Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «Ὁ Βλαντίμιρ 'Ιλίτς καί ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα μοῦ ἔγραφαν συχνά καί μέ ἐνημέρωναν γιά κάθε ἐνέργεια τῶν μενσεβίκων, γιά κάθε νέο ἀπό τή Ρωσία. Δυστυχῶς ὅλα αὐτά τά γράμματα πού τά φύλαγα μέ προσοχή, κατασχέθηκαν ὕστερα ἀπό κάμποσα χρόνια στό Βερολίνο· δέν ξέρω ἄν θά παρουσιαστεῖ ποτέ ἡ δυνατότητα νά παρθοῦν ἀπό τά ἀρχεῖα τῆς ἀστυνομίας τοῦ Βερολίνου. Ὁ 'Ιλίτς δέν ἔδινε μόνο ἐξαιρετικές πολιτικές πληροφορίες, ἀλλά καί μιά σειρά πραχτικές ὁδηγίες γιά τή μεταφορά τοῦ παράνομου τύπου. . . Ὁ 'Ιλίτς ἀπαιτοῦσε διεξοδικές ἀπαντήσεις καί ἔδινε πολύτιμες συμβουλές. Ἔδινε ἐπίσης κι ἕνα σωρό πολύτιμες ὁδηγίες γιά τή δουλειά πού εἴχαμε ἀρχίσει τότε στό Βερολίνο μέ τόν Κάρλ Λῆμπκνεχτ, μέ τόν ὁποῖο εἴχαμε ἔρθει τότε σέ ἐπαφή. Καί συγκεκριμένα: μέ ὑπόδειξη τοῦ 'Ιλίτς ἔπεισα τότε τόν νεαρό ἀκόμα Κάρλ Λῆμπκνεχτ νά κατατοπίσει καλά τούς γερμανούς ἐργάτες γιά τό δικό μας ἐργατικό κίνημα» (Γιά τόν Λένιν. 'Αναμνήσεις. Βιβλίο ΙΙ. Μόσχα, [1925], σελ. 84–85).

1904

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ, ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΝ Φ. Β. ΛΕΝΓΚΝΙΚ

Στό γράμμα γινόταν πρόταση στά μέλη τῆς ΚΕ νά δοθεῖ λύση στό ζήτημα τῆς ἄμεσης σύγκλησης τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, νά μποῦν στήν Κεντρική Ἐπιτροπή μέ πρόσληψη ὁ Π. Α. Κράσικοφ καί ὁ Π. Ν. Λεπεσίνσκι καί νά ἐκλεγεῖ ἐκτελεστική ὁμάδα τῆς ΚΕ. Οἱ πληροφορίες γιά τό περιεχόμενο τοῦ γράμματος αὐτοῦ προέρχονται ἀπό τό γράμμα τοῦ Λ. Ε. Γκάλπεριν πρός τόν Β. Ι. Λένιν καί τόν Φ. Β. Λένγκνικ τῆς 16 (29) τοῦ Φλεβάρη 1904 (βλ. Λενινιστική συλλογή, τόμ. Χ, σελ. 352–353).

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΤΑΛΘΗΚΑΝ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΙΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

Τά γράμματα αὐτά πού εἶναι γραμμένα «μέ μικρά, ψιλά γράμματα σέ μικρά φύλλα χαρτιοῦ», τά ἀναφέρει στίς ἀναμνήσεις του ὁ Μ. Ν. Λιάντοφ, στόν ὁποῖο, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀναχώρησής του γιά τή Ρωσία τήν ἄνοιξη τοῦ 1904, εἶχε ἀνατεθεῖ νά τά πάει στόν προορισμό τους (βλ. Μ. Λιάντοφ. Ἀπό τή ζωή τοῦ κόμματος στήν περίοδο 1903–1907. Μόσχα, 1956, σελ. 27).

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Α. Α. ΜΠΟΓΚΝΤΑΝΟΦ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Ὁ Β. Ι. Λένιν, στό γράμμα του πρός τόν Α. Μ. Γκόρκι τῆς 12 (25) τοῦ Φλεβάρη 1908, μιλώντας γιά τή γνωριμία του μέ τόν Α. Α. Μπογκντάνοφ, ἔλεγε: «. . . ἐγώ ἀμέσως (ἄνοιξη ἤ ἀρχές καλοκαιριοῦ τοῦ 1904) τοῦ ἔγραψα ἀπό τή Γενεύη στό Παρίσι ὅτι μ' αὐτά πού γράφει μέ κάνει νά χάσω κάθε ἰδέα γιά τήν ὀρθότητα τῶν ἀπόψεών του καί μέ πείθει μέ τό παραπάνω γιά τήν ὀρθότητα τῶν ἀπόψεων τοῦ Πλεχάνοφ». (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 13ος, σελ. 411).

ΘΕΣΕΙΣ ΜΕ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΟΥ Ε. ΜΑΧ

Γιά τίς θέσεις αὐτές πού πιάνουν 11 μικρές σελίδες σημειωματαρίου, μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ν. Βαλεντίνοφ: «Τό ντοκουμέντο αὐτό περιέχει, in spe, σέ ἐμβρυώδη μορφή, ὅλες τίς βασικές θέσεις τοῦ βιβλίου τοῦ Λένιν „Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός" πού γράφτηκε τό 1908. . . Στήν πρώτη σελίδα, σάν ἐπικεφαλίδα, μέ διπλή ὑπογράμμιση καί μεγάλα γράμματα, ἦταν γραμμένο: „Idealistische Schrullen" *, καί ἀκολουθοῦσαν οἱ ἀποδείξεις ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ Μάχ εἶναι ἀμαθέστατη „μπούρδα" πού ἀρνεῖται τήν ὕπαρξη ἀντικειμενικοῦ, ἀνεξάρτητου ἀπό μᾶς ὑλικοῦ κόσμου. . .».

* — Ἰδεαλιστικές παραδοξολογίες. *Σύντ.*

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΗΡΕ ΜΕΡΟΣ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΙΣΚΡΑ»

Φύλλο ἀρ. 49 — 1 τοῦ 'Οχτώβρη 1903
Φύλλο ἀρ. 50 — 15 τοῦ 'Οχτώβρη 1903
Φύλλο ἀρ. 51 — 22 τοῦ 'Οχτώβρη 1903

ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

'Ανοιχτό γράμμα πρός τά μέλη τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» (γράφτηκε στίς 7 (20) τοῦ 'Οχτώβρη 1903). Τό γράμμα τό εἶχαν ὑπογράψει οἱ παρακάτω ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας: ἡ 'Ορτοντόξ (Λ. Ι. 'Αξελρόντ), ὁ Μπόντς-Μπρουγέβιτς, ἡ Περόβα (Β. Μ. Βελίτσκινα), ἡ 'Ινσάροβα (Π. Ι. Κουλιάμπκο), ὁ 'Ινσάροφ (Ι. Χ. Λαλαγιάντς), ὁ Κονιάγκιν (Λ. Ε. Γκάλπεριν), ὁ Λένιν, ὁ Λιτβίνοφ, ὁ Πετρόφ (Β. Σ. Μπομπρόβσκι), ὁ Πλεχάνοφ, ὁ Σ. Σαράβσκι (Ν. Ε. Μπάουμαν), ἡ Σάρκο (Ν. Κ. Κρούπσκαγια). Δημοσιεύτηκε τό 1903 στά «Πραχτικά τοῦ 2ου ταχτικοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» (Γενεύη). Βλ. ἐπίσης καί τή Λενινιστική συλλογή, τόμ. VII, σελ. 72–76.

ΤΕΛΕΣΙΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΕΝΣΕΒΙΚΙΚΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Τελεσίγραφο τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ πρός τή μενσεβίκικη ἀντιπολίτευση τῆς 12 (25) τοῦ Νοέμβρη 1903 (Γράμμα τῆς ΚΕ πρός τόν Σταροβέρ (Λ. Ν. Πότρεσοφ) σχετικά μέ τούς ὅρους συμφωνίας μέ τή μειοψηφία). Δημοσιεύτηκε τό 1904 στήν μπροσούρα τοῦ Λ. Μάρτοφ «Πάλη ἐνάντια στήν „κατάσταση πολιορκίας" μέσα στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας» (Γενεύη). Βλ. ἐπίσης καί τή Λενινιστική συλλογή, τόμ. VII, σελ. 257–259.

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΔΕΚΡ

M. Lydin. Material zur Erläuterung der Parteikrise in der Sozialdem. Arbeiterpartei Russlands. Genf, 1904, S. 85 (Μ. Λίντιν [Μ. Ν. Λιάντοφ]. Ὑλικό γιά τήν ἐξήγηση τῆς κομματικῆς κρίσης μέσα στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας. Γενεύη, 1904, σελ. 85). Ἡ μπροσούρα αὐτή σέ ρωσική μετάφραση βγῆκε τό 1924 μέ τόν τίτλο: Μ. Λιάντοφ. «Ἔκθεση τῶν μπολσεβίκων πρός τό Διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τοῦ Ἄμστερνταμ (1904)» καί τό 1932 μέ τόν τίτλο: «Ὁ μπολσεβικισμός στό διεθνῆ στίβο. Ἔκθεση τῶν μπολσεβίκων πρός τό Διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τοῦ Ἄμστερνταμ τό 1904». Στόν πρόλογο τῆς ἔκδοσης τοῦ 1932 ὁ Μ. Ν. Λιάντοφ γράφει ὅτι ὁ Β. Ι. Λένιν «ἔκανε πρόχειρο σχέδιο τῆς ἔκθεσης, πού θά ἀποτελοῦνταν ἀπό τέσσερα μέρη. Ἕνα κεφάλαιο ἀνέλαβε νά τό γράψει ὁ ἴδιος, τά ἄλλα τά ἀνέθεσε στόν Βορόβσκι, στόν Κράσικοφ καί σ' ἐμένα. Ποιό κεφάλαιο συγκεκριμένα ἔγραψε ὁ Ἰλίτς δυστυχῶς δέ θυμᾶμαι τώρα. Ὁ Ἰλίτς θεώρησε μέ προσοχή ὅλα τά κεφάλαια». Ἡ μή ἀνεύρεση τοῦ χειρογράφου (ἡ μπροσούρα ἀρχικά γράφτηκε στά ρωσικά καί ὕστερα μεταφράστηκε στά γερμανικά ἀπό τόν Μ. Λιάντοφ) δέ μᾶς ἐπιτρέπει νά καθορίσουμε ποιό κεφάλαιο τῆς ἔκθεσης εἶχε γράψει ὁ Β. Ι. Λένιν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΠΟΥ ΠΙΘΑΝΟΝ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟΝ Β.Ι. ΛΕΝΙΝ

«ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΗΦΘΕΝΤΩΝ»

Τό σημείωμα «Σχετικά μέ τή στατιστική τῶν συλληφθέντων» δημοσιεύτηκε στό φύλλο 52 τῆς «Ἴσκρα» τῆς 22 τοῦ Ὀχτώβρη 1903.

Στό Ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ φυλάγεται κατάλογος μέ τά ὀνοματεπώνυμα τῶν συλληφθέντων, τήν ἡλικία, τό ἐπάγγελμα, τήν αἰτία καί τό χρόνο σύλληψης. Στόν κατάλογο ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει σημειώσει: «Ἀπό τήν Ὀδησσό. Πάρθηκε στίς 8/Χ» καί σέ χωριστό φύλλο, προφανῶς γιά τόν ἑαυτό του, ἔγραψε: «Πρέπει νά γραφεῖ σημείωμα πάνω σ' αὐτό. Νά καταρτιστοῦν στατιστικοί πίνακες». Καί παρακάτω σημειώνει τόν τίτλο γιά τό μελλοντικό σημείωμα: «*Στατιστική τῶν συλληφθέντων*».

Τό σημείωμα πού γράφτηκε μέ βάση τόν κατάλογο αὐτό, ἀρχίζει μέ τά λόγια: «Μᾶς ἦρθε κατάλογος τῶν κρατουμένων στό τμῆμα ἀντρῶν στίς φυλακές Ὀδησσοῦ. . .» Συνεπῶς, ὅπως φαίνεται, τό σημείωμα τό ἔγραψε ἕνα ἀπό τά μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐφημερίδας. Τό φύλλο ἀρ. 51 τῆς «Ἴσκρα» βγῆκε μέ συντάχτες τόν Β. Ι. Λένιν καί τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ.

Στό Ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ ὑπάρχουν ντοκουμέντα πού δείχνουν ὅτι ὁ Λένιν ἔδειχνε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τή στατιστική τῶν συλληφθέντων, ἔκανε ἀποδελτίωση σχετικά μέ τό ζήτημα αὐτό ἀπό τά ὑλικά πού ἔφταναν στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Ἡ «*Ἀφήγηση γιά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ*» γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν στήν περίοδο τῆς ὀξυμένης πάλης τῶν μπολσεβίκων ἐνάντια στή διασπαστική, ἀποδιοργανωτική δράση τῶν μενσεβίκων μετά τό II συνέδριο τοῦ κόμματος. Τό ντοκουμέντο αὐτό ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στό ξεσκέπασμα τῆς ὀπορτουνιστικῆς ταχτικῆς τῶν μενσεβίκων καί στή συσπείρωση τῶν ὀπαδῶν τῆς πλειοψηφίας. Ὡς τή δημοσίευση τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου (Γενάρης 1904) ἡ «Ἀφήγηση» ἦταν τό μοναδικό κομματικό ντοκουμέντο πού διευκρίνιζε τά ἀποτελέσματα τοῦ II συνεδρίου καί τίς αἰτίες τῆς διάσπασης τοῦ ΣΔΕΚΡ. Οἱ ἰδέες πού περιέχονται στήν «Ἀφήγηση», ἀναπτύχθηκαν παραπέρα στά κατοπινά ἄρθρα, γράμματα καί ὁμιλίες τοῦ Β. Ι. Λένιν καί ἰδιαίτερα στό βιβλίο του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 185–414 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 189–425)). — *1*.

[2] Ὁ Β. Ι. Λένιν χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τά στοιχεῖα πού ὑπῆρχαν ὅταν ἡ ἐπιτροπή πληρεξουσίων ἔκανε τήν ἔκθεσή της στή 2η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, στίς 18 (31) τοῦ Ἰούλη 1903. Τή στιγμή αὐτή ἦταν παρόντες στό συνέδριο 42 ἀντιπρόσωποι μέ θετική ψῆφο: 33 ἀντιπρόσωποι μέ μιά ψῆφο ὁ καθένας, 8 ἀντιπρόσωποι μέ 2 ψήφους ὁ καθένας («διπλοχέρηδες») κι ἕνας ἀντιπρόσωπος ἀπό τήν Ἐπιτροπή ἐξωτερικοῦ τῆς Μπούντ πού εἶχε προσωρινά, ὥς τόν ἐρχομό τοῦ δευτέρου ἀντιπροσώπου, δυό ψήφους. Ἀπό τίς 22 τοῦ Ἰούλη (4 τοῦ Αὐγούστου), ὁπότε ἔφτασε στό συνέδριο καί ὁ δεύτερος ἀντιπρόσωπος, οἱ ἀντιπρόσωποι μέ θετική ψῆφο ἔγιναν 43, ἀπ' αὐτούς 35 μέ μιά ψῆφο καί 8 μέ δυό ψήφους ὁ καθένας. Στό συνέδριο ὑπῆρχαν καί 14 σύνεδροι μέ συμβουλευτική ψῆφο. Τό σύνολο τῶν συνέδρων ἦταν 57, ἀπ' αὐτούς οἱ δυό ἀντιπρόσωποι τοῦ πολωνικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος παρευρέθηκαν μόνο σέ μερικές συνεδριάσεις. — *5*.

[3] Ἡ «*Ἕνωση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ*» ἱδρύθηκε τό 1894 μέ πρωτοβουλία τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς», μέ βάση τόν ὅρο ὅτι ὅλα τά μέλη τῆς ἕνωσης ἀποδέχονται τό πρόγραμμα τῆς ὁμάδας. Στήν ὁμάδα ἀνατέθηκε ἡ ἐπιμέλεια τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἕνωσης», καί τό Μάρτη τοῦ 1895 ἡ ὁμάδα μεταβίβασε πρός χρήση τό τυπογραφεῖο της στήν «Ἕνωση». Τό καλοκαίρι τοῦ 1895, ὅταν ὁ Β. Ι. Λένιν βρισκόταν στό ἐξωτερικό, ἀποφασίστηκε νά ἐκδόσει ἡ «Ἕνωση» τίς συλλογές «Ραμπότνικ» μέ ἐπιμέλεια τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς». Ἡ «Ἕνωση» ἔβγαλε 6 τεύχη τῆς συλλογῆς «Ραμπότνικ», 10 τεύχη τοῦ «Λιστόκ „Ραμπότνικα"», τήν ἐρ-

γασία τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἑρμηνεία τοῦ νόμου γιά τά πρόστιμα» (1897), τήν ἐργασία τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ «Νέα ἐκστρατεία ἐνάντια στή ρωσική σοσιαλδημοκρατία» (1897) καί ἄλλες.

Τό Ι συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (Μάρτης 1898) ἀναγνώρισε τήν «Ἕνωση» σάν ἐκπρόσωπο τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό. Ἀργότερα στήν «Ἕνωση» ἐπικράτησαν τά ὀπορτουνιστικά στοιχεῖα — οἱ «οἰκονομιστές» ἤ οἱ λεγόμενοι «νεαροί». Ἡ ὀπορτουνιστική πλειοψηφία τοῦ Ι συνεδρίου τῆς «Ἕνωσης τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ» πού ἔγινε στή Ζυρίχη τό Νοέμβρη τοῦ 1898, ἀρνήθηκε νά ταχθεῖ ἀλληλέγγυα μέ τό «Μανιφέστο» τοῦ Ι συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στό Ι συνέδριο τῆς «Ἕνωσης» ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» δήλωσε ὅτι ἀρνεῖται νά ἐπιμελεῖται τίς ἐκδόσεις τῆς «Ἕνωσης», ἐκτός ἀπό τό ἕτοιμο γιά ἐκτύπωση 5–6 τεῦχος τῆς συλλογῆς «Ραμπότνικ» καί τίς μπροσοῦρες τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τά καθήκοντα τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν» καί «Ὁ νέος ἐργοστασιακός νόμος». Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1899 ἡ «Ἕνωση» ἄρχισε νά ἐκδίδει τό περιοδικό «Ραμπότσεγε Ντιέλο». Στή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ πῆραν μέρος οἱ «οἰκονομιστές» Μ. Ν. Κριτσέβσκι, Β. Π. Ἰβάνσιν καί Π. Φ. Τεπλόφ. Ἡ «Ἕνωση» δημοσίευε δηλώσεις συμπάθειας πρός τόν Ε. Μπέρνσταϊν, τούς μιλλερανιστές κλπ. Ἡ πάλη στούς κόλπους τῆς «Ἕνωσης» συνεχίστηκε ὥς τό ΙΙ συνέδριό της (Ἀπρίλης τοῦ 1900, Γενεύη) καί στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου, μέ ἐπακόλουθο ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» καί οἱ ὁμοϊδεάτες της νά ἐγκαταλείψουν τό συνέδριο καί νά ἱδρύσουν τήν ἀνεξάρτητη ὀργάνωση «Σοτσιαλντεμοκράτ».

Στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς «Ἕνωσης» («ραμποτσεντέλτσι») κρατοῦσαν ἄκρα ὀπορτουνιστική θέση καί ἐγκατέλειψαν τό συνέδριο ὅταν αὐτό ἀναγνώρισε τό «Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» σάν τή μοναδική ὀργάνωση τοῦ κόμματος στό ἐξωτερικό. Μέ ἀπόφαση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ ἡ «Ἕνωση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ» διαλύθηκε (βλ. «Ἀποφάσεις καί ψηφίσματα τῶν συνεδρίων καί τῶν συνδιασκέψεων τοῦ ΚΚΣΕ καί τῶν ὁλομελειῶν τῆς ΚΕ», ρωσ. ἔκδ. 1954, μέρος Ι, σελ. 56). — *5.*

4 Πρόκειται γιά τήν ἀντιπρόσωπο τῆς «Ἐργατικῆς ὀργάνωσης» τῆς Πετρούπολης· ἡ ὀργάνωση βρισκόταν στά χέρια τῶν «οἰκονομιστῶν» καί αὐτοτιτλοφοροῦνταν «Ἕνωση ἀγώνα» τῆς Πετρούπολης. Ἀντιπρόσωπος τῆς ὀργάνωσης αὐτῆς ἦταν ἡ Λ. Π. Μαχνόβετς (στά πρακτικά τοῦ συνεδρίου — Μπροῦκερ). — *5.*

5 Ὁμάδα «*Γιούζνι ραμπότσι*» (στή συνωμοτική ἀλληλογραφία — «Γιούρι») — σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα πού εἶχε συγκροτηθεῖ τό φθινόπωρο τοῦ 1900 στή Νότια Ρωσία, γύρω ἀπό τήν παράνομη ἐφημερίδα, μέ τόν ἴδιο τίτλο (τό πρῶτο φύλλο τῆς «Γιούζνι Ραμπότσι» ἐκδόθηκε ἀπό τήν ἐπιτροπή Αἰκατερινοσλάβ τοῦ ΣΔΕΚΡ τό Γενάρη τοῦ 1900, τό τελευταῖο, τό 12, βγῆκε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1903). Στήν ὁμάδα καί στή σύνταξη τῆς ἐφημερίδας ἀνῆκαν κατά καιρούς οἱ Ι. Χ. Λαλαγιάντς, Α. Βίλενσκι, Ο. Α. Κόγκαν, Μ. Σ. Τσέιτλιν, Ε. Γ. καί Ε. Σ. Λέβιν, Β. Ν. Ρόζανοφ καί ἄλλοι.

Ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» σέ ἀντίθεση μέ τούς «οἰκονομιστές» θεωροῦσε βασικότατο καθῆκον τήν πολιτική πάλη τοῦ προλεταριά-

του, τήν ἀνατροπή τῆς ἀπολυταρχίας, ἦταν ἐνάντια στήν ταχτική τῆς τρομοκρατίας, ὑποστήριζε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά ἀναπτυχθεῖ μαζικό ἐπαναστατικό κίνημα καί ἔκανε μεγάλη ἐπαναστατική δουλειά στή Νότια Ρωσία. Ταυτόχρονα ἡ ὁμάδα ὑπερτιμοῦσε τό ρόλο τῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς τάξης καί δέν ἔδινε σημασία στό ἀγροτικό κίνημα. Σέ ἀντίθεση μέ τό ἰσκρικό σχέδιο δημιουργίας συγκεντρωτικοῦ μαρξιστικοῦ κόμματος μέ τή συνένωση τῶν ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν γύρω ἀπό τήν «Ἴσκρα», ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» πρότεινε ἕνα σχέδιο ἀνασυγκρότησης τοῦ ΣΔΕΚΡ μέ τή δημιουργία σοσιαλδημοκρατικῶν ἑνώσεων κατά περιοχές. Προσπάθεια πραχτικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου αὐτοῦ στάθηκε ἡ σύγκληση συνεδρίου τῶν ἐπιτροπῶν καί ὀργανώσεων τοῦ ΣΔΕΚΡ τῆς Νότιας Ρωσίας τό Δεκέμβρη τοῦ 1901, στό ὁποῖο ἱδρύθηκε ἡ «Ἕνωση τῶν νότιων ἐπιτροπῶν καί ὀργανώσεων τοῦ ΣΔΕΚΡ», μέ ὄργανό της τήν ἐφημερίδα «Γιούζνι Ραμπότσι». Ἡ προσπάθεια αὐτή ἀποδείχτηκε θνησιγενής (ὅπως καί ὅλο τό ὀργανωτικό σχέδιο τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι»), καί ὕστερα ἀπό τά μαζικά χτυπήματα τήν ἄνοιξη τοῦ 1902 ἡ «Ἕνωση» διαλύθηκε. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1902 τά μέλη τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» πού δέν εἶχαν συλληφθεῖ, ἄρχισαν μέ τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» διαπραγματεύσεις γιά κοινή δουλειά, μέ σκοπό τήν ἀποκατάσταση τῆς ἑνότητας τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ἡ δήλωση τῆς ὁμάδας ὅτι τάσσεται ἀλληλέγγυα μέ τήν «Ἴσκρα» (δημοσιεύτηκε στό φύλλο ἀρ. 27 τῆς «Ἴσκρα», τήν 1 τοῦ Νοέμβρη 1902 καί στό φύλλο ἀρ. 10 τῆς «Γιούζνι Ραμπότσι», τό Δεκέμβρη τοῦ 1902) εἶχε μεγάλη σημασία γιά τή συσπείρωση καί ἑδραίωση τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν δυνάμεων τῆς Ρωσίας. Τό Νοέμβρη τοῦ 1902 ἡ ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» μαζί μέ τήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» στή Ρωσία, τήν ἐπιτροπή τῆς Πετρούπολης τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τή «Βόρεια ἕνωση τοῦ ΣΔΕΚΡ» παίρνει μέρος στή συγκρότηση τῆς Ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς γιά τή σύγκληση τοῦ II συνεδρίου τοῦ κόμματος καί σέ συνέχεια στή δράση της. Καί στήν περίοδο ὅμως αὐτή τά μέλη τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» δέν ἔπαιρναν συνεπῆ ἐπαναστατική θέση· στή δράση τους παρουσιάζονταν χωριστικές τάσεις (λχ. πρότειναν νά ἐκδοθεῖ παράλληλα μέ τήν «Ἴσκρα» καί ἄλλη πανρωσική ἐφημερίδα). Ὁ Β. Ι. Λένιν κατέτασσε τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» στίς ὀργανώσεις ἐκεῖνες «πού ἐνῶ στά λόγια ἀναγνώριζαν τήν „Ἴσκρα“ σάν καθοδηγητικό ὄργανο, στήν πράξη ἐπιδίωκαν τά δικά τους ἰδιαίτερα σχέδια καί διακρίνονταν γιά τήν ἀστάθειά τους στά ζητήματα ἀρχῶν» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 194 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 197–198)). Στό II συνέδριο τοῦ κόμματος οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» πῆραν τή θέση τοῦ «κέντρου» («μεσαῖοι ὀπορτουνιστές» ὅπως ἀποκαλοῦσε ὁ Λένιν τούς ἀντιπροσώπους τοῦ «κέντρου»).

Τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μέ ἀπόφασή του διέλυσε τήν ὁμάδα «Γιούζνι ραμπότσι» ὅπως καί ὅλες τίς χωριστές, αὐτοτελεῖς σοσιαλδημοκρατικές ὁμάδες καί ὀργανώσεις. — *5.*

6 Ἡ *Ὀργανωτική ἐπιτροπή* γιά τή σύγκληση τοῦ II συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ συγκροτήθηκε στή σύσκεψη τοῦ Πσκόφ στίς 2–3 (15–16) τοῦ Νοέμβρη 1902, ὅταν φάνηκε καθαρά ὅτι ἡ παλιά ΟΕ, πού εἶχε συσταθεῖ ἀπό τό Μάρτη ἀκόμα τοῦ 1902 στή συνδιάσκεψη τοῦ Μπιελοστόκ, δέν μπόρεσε νά καταπιαστεῖ μέ τή δουλειά, ἐξαιτίας τῆς σύλληψης δύο μελῶν της. Τήν πρωτοβουλία τῆς συγκρότησης νέας ΟΕ τήν εἶχαν

ἐξολοκλήρου οἱ ἰσκριστές. Στή σύσκεψη τοῦ Πσκόφ ἀποφασίστηκε νά συγκροτηθεῖ ΟΕ μέ τήν παρακάτω σύνθεση: Β. Π. Κρασνούχα τῆς ἐπιτροπῆς Πετρούπολης, Ι. Ι. Ραντσένκο τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» στή Ρωσία καί Ε. Γ. Λέβιν τῆς «Γιούζνι ραμπότσι». Μπῆκαν ἐπίσης στήν ΟΕ μέ πρόσληψη ὁ Π. Α. Κράσικοφ, ὁ Φ. Β. Λένγκνικ, ὁ Α. Μ. Στοπάνι, ὁ Π. Ν. Λεπεσίνσκι καί ὁ Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι. Στή σύσκεψη ψηφίστηκε τό κείμενο τῆς «Ἀνακοίνωσης» γιά τό σχηματισμό τῆς ΟΕ (ἐκδόθηκε στή Ρωσία σέ χωριστό φυλλάδιο τό Δεκέμβρη τοῦ 1902, δημοσιεύτηκε στό φύλλο ἀρ. 32 τῆς «Ἴσκρα», στίς 15 τοῦ Γενάρη 1903 μέ ἐπίλογο τοῦ Β. Ι. Λένιν — βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 89–93 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 87–91)).

Τήν ἑπομένη τῆς σύσκεψης τοῦ Πσκόφ τρία μέλη τῆς ΟΕ, οἱ ἰσκριστές Ι. Ι. Ραντσένκο, Β. Π. Κρασνούχα καί Π. Ν. Λεπεσίνσκι, πιάστηκαν. Τό περιστατικό αὐτό εἶχε βαριές συνέπειες γιά τίς παραπέρα ἐργασίες τῆς ΟΕ, γιατί ἐξασθένισε ὥς ἕνα βαθμό τήν ἐπιροή τῶν ἰσκριστῶν μέσα στήν ΟΕ πού ἡ σύνθεσή της ἦταν ἀνομοιογενής.

Μετά τή δημοσίευση τῆς «Ἀνακοίνωσης», ἡ ΟΕ μέ ὅλες τίς ἁρμοδιότητές της ἀναγνωρίστηκε ἀπό τίς ἐπιτροπές Πετρούπολης, Μόσχας, Κιέβου, Χαρκόβου, Αἰκατερινοσλάβ, Ντόν, Τιφλίδας, Μπακοῦ, Τούλας, Σαράτοφ, Μπριάνσκ, ἀπό τή Βόρεια Ἕνωση, ἀπό τήν Ἕνωση τῆς Σιβηρίας καί ἀπό τήν Ἕνωση τῶν ἐργατῶν τῆς ἐξορυχτικῆς βιομηχανίας. Οἱ ἐπιτροπές Ὀδησσοῦ καί Νικολάγεφ, ἐνῶ ἀναγνώρισαν τήν ΟΕ, θεώρησαν ὅτι αὐτή δέν ἔπρεπε νά ἐκπληρώνει ὁρισμένες λειτουργίες τῆς ΚΕ. Ἐχθρική στάση ἀπέναντι στήν ΟΕ πῆρε μόνο ἡ ἐπιτροπή τοῦ Βορόνεζ πού ἔβγαλε προκήρυξη ἐνάντια στήν «Ἴσκρα» καί στήν ΟΕ.

Τίς πρῶτες μέρες τοῦ Φλεβάρη 1903 ἔγινε στό Ὀριόλ ἡ δεύτερη σύσκεψη τῆς ΟΕ καί ἀποφάσισε νά προσλάβει στήν ΟΕ τόν Ρ. Σ. Γκαλμπερστάντ, τήν Ε. Μ. Ἀλεξάντροβα (ἀπό τήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» στή Ρωσία), τόν Β. Ν. Ρόζανοφ, ἀντιπρόσωπο τῆς «Γιούζνι ραμπότσι» καί τόν Κ. Πορτνόι, ἀντιπρόσωπο τῆς Μπούντ. Ἀναπληρωματικά μέλη τῆς ΟΕ βγῆκαν οἱ ἰσκριστές Μπ. Ι. Γκόλντμαν, Α. Π. Ντολίβο-Ντομπροβόλσκι, Ρ. Σ. Ζεμλιάτσκα καί ὁ μπουντιστής Ι. Λ. Ἄιζενσταντ. Στή σύσκεψη συντάχθηκε καί ψηφίστηκε ὁ κανονισμός τοῦ συνεδρίου καί ὁ κατάλογος τῶν ὀργανώσεων πού εἶχαν δικαίωμα νά πάρουν μέρος στό συνέδριο. Τό σχέδιο κανονισμοῦ τοῦ συνεδρίου στάλθηκε στίς τοπικές σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις καί ὕστερα ἀπ' αὐτό τά μέλη τῆς ΟΕ ἐπισκέφτηκαν τίς τοπικές ἐπιτροπές. Τό γραφεῖο τῆς ΟΕ συνόψισε τά συμπεράσματα τῆς συζήτησης γύρω ἀπό τόν κανονισμό τοῦ συνεδρίου στίς τοπικές ὀργανώσεις καί διαπίστωσε ὅτι τουλάχιστον τά $^2/_3$ ἀπό τίς 16 ὀργανώσεις πού εἶχε συμπεριλάβει ἡ ΟΕ στόν κατάλογο τῶν δικαιουμένων νά πάρουν μέρος στό συνέδριο, ἐνέκριναν κάθε ἄρθρο τοῦ σχεδίου κανονισμοῦ. Ἔτσι ὁ κανονισμός τοῦ συνεδρίου ψηφίστηκε καί ἐγκρίθηκε ἀπό τίς τοπικές ὀργανώσεις. Μέ βάση τόν κανονισμό αὐτό ἡ ΟΕ ἀνέπτυξε τήν παραπέρα δράση της γιά τήν προετοιμασία τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος.

Ἡ ΟΕ μπόρεσε νά πετύχει στή δράση της πού ὁλοκληρώθηκε μέ τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου, μόνο χάρη στήν τεράστια δουλειά γιά τή συνένωση τῶν ρώσων ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν, πού πραγματοποίησε ἡ σύνταξη καί ἡ ὀργάνωση τῆς «Ἴσκρα» μέ ἐπικεφαλῆς τόν Β. Ι. Λένιν πού καθοδηγοῦσε τή δράση τῶν ἰσκριστῶν στή Ρωσία.

Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «Ἡ ΟΕ ἦταν *κυρίως* ἐπιτροπή γιά τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου, ἐπιτροπή πού συγκροτήθηκε σκόπιμα ἀπό ἀντιπροσώπους διαφόρων ἀποχρώσεων μέχρι καί τῆς μπουντικῆς, ἐνῶ τήν πραγματική δουλειά γιά τή *δημιουργία* τῆς ὀργανωτικῆς ἑνότητας τοῦ κόμματος τή σήκωσε ὁλοκληρωτικά στίς πλάτες της ἡ ὀργάνωση „Ἴσκρα"» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 264 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 270)). — *6*.

7 «*Ἴσκρα*» («Σπίθα») — ἡ πρώτη πανρωσική παράνομη μαρξιστική ἐφημερίδα πού ἱδρύθηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν τό 1900 κι ἔπαιξε ἀποφασιστικό ρόλο στή δημιουργία ἐπαναστατικοῦ μαρξιστικοῦ κόμματος τῆς ἐργατικῆς τάξης τῆς Ρωσίας.

Ἐπειδή δέν μποροῦσε νά ἐκδοθεῖ ἐπαναστατική ἐφημερίδα στή Ρωσία λόγω τῶν ἀστυνομικῶν διωγμῶν, ὁ Λένιν, ὅταν ἦταν ἀκόμα ἐξόριστος στή Σιβηρία, μελέτησε σ' ὅλες τίς λεπτομέρειες ἕνα σχέδιο ἔκδοσής της στό ἐξωτερικό. Ὅταν τέλειωσε ἡ ἐκτόπισή του (τό Γενάρη τοῦ 1900) ἄρχισε ἀμέσως τήν ἐφαρμογή τοῦ σχεδίου αὐτοῦ. Ὁ Λένιν τό Φλεβάρη τοῦ 1900 ἔκανε στήν Πετρούπολη, μέ τήν Β. Ι. Ζασούλιτς πού εἶχε ἔρθει παράνομα ἀπό τό ἐξωτερικό, διαπραγματεύσεις γιά τή συμμετοχή τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» στήν ἔκδοση μιᾶς πανρωσικῆς μαρξιστικῆς ἐφημερίδας. Στά τέλη τοῦ Μάρτη–ἀρχές τοῦ Ἀπρίλη 1900 ἔγινε ἡ λεγόμενη «Σύσκεψη τοῦ Πσκόφ» τῶν Β. Ι. Λένιν, Λ. Μάρτοφ (Γ. Ο. Τσεντερμπάουμ), Α. Ν. Πότρεσοφ καί Σ. Ι. Ραντσένκο μέ τούς «νόμιμους μαρξιστές» — τόν Π. Μπ. Στροῦβε καί τόν Μ. Ι. Τουγκάν-Μπαρανόβσκι, ὅπου συζητήθηκε τό σχέδιο τοῦ Λένιν σχετικά μέ τή δήλωση τῆς σύνταξης γιά τό πρόγραμμα καί τά καθήκοντα τῆς πανρωσικῆς ἐφημερίδας (τῆς «Ἴσκρα») καί τοῦ ἐπιστημονικοπολιτικοῦ περιοδικοῦ (τοῦ «Ζαριά»). Ὁ Λένιν περιόδευσε σέ μιά σειρά πόλεις τῆς Ρωσίας (Μόσχα, Πετρούπολη, Ρίγα, Σμολένσκ, Νίζνι Νόβγκοροντ, Οὐφά, Σαμάρα, Σιζράν), συνδέθηκε μέ τίς σοσιαλδημοκρατικές ὁμάδες καί χωριστούς σοσιαλδημοκράτες καί ἦρθε σέ συμφωνία μαζί τους γιά ὑποστήριξη τῆς μελλοντικῆς «Ἴσκρα». Ὅταν ὁ Λένιν ἔφτασε στήν Ἑλβετία, τόν Αὔγουστο τοῦ 1900, ἔγινε σύσκεψη τοῦ Β. Ι. Λένιν καί τοῦ Α. Ν. Πότρεσοφ μέ τά μέλη τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» γιά τό πρόγραμμα καί τά καθήκοντα τῆς ἐφημερίδας καί τοῦ περιοδικοῦ, γιά τούς ἐνδεχόμενους συνεργάτες, γιά τά πρόσωπα πού θά ἀποτελοῦσαν τή σύνταξη, καί γιά τήν ἕδρα της. Οἱ διαπραγματεύσεις αὐτές παρά λίγο νά καταλήξουν σέ ρήξη (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 334–352 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 339–357))· ὡστόσο κατά τό τέλος τῶν διαπραγματεύσεων κατορθώθηκε νά ἐπιτευχθεῖ συμφωνία πάνω σ' ὅλα τά ἐπίμαχα ζητήματα.

Τό πρῶτο φύλλο τῆς λενινιστικῆς «Ἴσκρα» βγῆκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1900 στή Λειψία, τά ἑπόμενα βγῆκαν στό Μόναχο· ἀπό τόν Ἰούλη τοῦ 1902 στό Λονδίνο καί ἀπό τήν ἄνοιξη τοῦ 1903 στή Γενεύη· στήν ὀργάνωση τῆς ἔκδοσης τῆς «Ἴσκρα» βοήθησαν πολύ οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες Κ. Τσέτκιν, Α. Μπράουν καί ἄλλοι, ὁ πολωνός ἐπαναστάτης Γ. Μαρχλέβσκι πού ζοῦσε ἐκεῖνα τά χρόνια στό Μόναχο, καί ὁ Γ. Κβέλτς, ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς ἀγγλικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμοσπονδίας.

Τή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» τήν ἀποτελοῦσαν ὁ Β. Ι. Λένιν, ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ, ὁ Λ. Μάρτοφ, ὁ Π. Μπ. Ἀξελρόντ, ὁ Α. Ν.

Πότρεσοφ καί ἡ Β. Ι. Ζασούλιτς. Γραμματέας τῆς σύνταξης ἦταν στίς ἀρχές ἡ Ι. Γ. Σμιντόβιτς-Λέμαν κι ἀργότερα, ἀπό τήν ἄνοιξη τοῦ 1901, ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια πού κρατοῦσε καί ὅλη τήν ἀλληλογραφία τῆς «Ἴσκρα» μέ τίς σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις τῆς Ρωσίας. Ὁ Λένιν ἦταν στήν οὐσία ὁ ἀρχισυντάχτης καί καθοδηγητής τῆς «Ἴσκρα». Δημοσίευε στήν «Ἴσκρα» ἄρθρα γιά ὅλα τά βασικά ζητήματα τῆς οἰκοδόμησης τοῦ κόμματος καί τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου τῆς Ρωσίας, ἔπαιρνε θέση γιά τά σπουδαιότερα γεγονότα τῆς διεθνοῦς ζωῆς. Ἡ «Ἴσκρα» ἔγινε κέντρο συνένωσης τῶν κομματικῶν δυνάμεων, συγκέντρωσης καί διαπαιδαγώγησης τῶν κομματικῶν στελεχῶν. Σέ πολλές πόλεις τῆς Ρωσίας (Πετρούπολη, Μόσχα, Σαμάρα καί ἄλλες) δημιουργήθηκαν ὁμάδες καί ἐπιτροπές τοῦ ΣΔΕΚΡ λενινιστικῆς-ἰσκρικῆς κατεύθυνσης καί τό Γενάρη τοῦ 1902 στό συνέδριο τῶν ἰσκριστῶν στή Σαμάρα ἱδρύθηκε ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» τῆς Ρωσίας. Οἱ ἰσκρικές ὀργανώσεις ἐμφανίζονταν καί δούλευαν κάτω ἀπό τήν ἄμεση καθοδήγηση τῶν μαθητῶν καί τῶν συνεργατῶν τοῦ Β. Ι. Λένιν: Ν. Ε. Μπάουμαν, Ι. Β. Μπάμπουσκιν, Σ. Ι. Γκοῦσεφ, Μ. Ι. Καλίνιν, Π. Α. Κράσικοφ, Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι, Φ. Β. Λένγκνικ, Π. Ν. Λεπεσίνσκι, Ι. Ι. Ραντσένκο καί ἄλλων.

Μέ τήν πρωτοβουλία καί τήν ἄμεση συμμετοχή τοῦ Λένιν ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ἐπεξεργάστηκε τό σχέδιο προγράμματος τοῦ κόμματος (δημοσιεύτηκε στό φύλλο ἀρ. 21 τῆς «Ἴσκρα») καί προετοίμασε τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Κατά τίς παραμονές τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου ἡ πλειοψηφία τῶν τοπικῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας εἶχε προσχωρήσει στήν «Ἴσκρα», ἐνέκρινε τήν ταχτική, τό πρόγραμμα καί τό ὀργανωτικό της σχέδιο, τήν ἀναγνώρισε σάν καθοδηγητικό της ὄργανο. Τό συνέδριο μέ εἰδική ἀπόφασή του τόνισε τόν ἐξαιρετικό ρόλο τῆς «Ἴσκρα» στήν πάλη γιά τό κόμμα καί τήν ἀνακήρυξε Κεντρικό Ὄργανο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Τό ΙΙ συνέδριο ἔβγαλε συνταχτική ἐπιτροπή ἀπό τούς Λένιν, Πλεχάνοφ καί Μάρτοφ. Ὁ Μάρτοφ πού ἐπέμενε νά διατηρηθεῖ ὅλη ἡ προηγούμενη ἑξάδα τῶν συνταχτῶν, ἀρνήθηκε νά πάρει μέρος στή σύνταξη, παρά τήν ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, καί τά φύλλα ἀρ. 46–51 τῆς «Ἴσκρα» βγῆκαν μέ συνταχτική ἐπιτροπή τόν Λένιν καί τόν Πλεχάνοφ. Ἀργότερα ὁ Πλεχάνοφ πέρασε στίς θέσεις τοῦ μενσεβικισμοῦ καί πρόβαλε τήν ἀπαίτηση νά συμπεριληφθοῦν στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ὅλοι οἱ παλιοί συντάχτες-μενσεβίκοι πού εἶχαν ἀποριφθεῖ ἀπό τό συνέδριο. Ὁ Λένιν δέν μποροῦσε νά συμφωνήσει μ' αὐτό καί στίς 19 τοῦ Ὀχτώβρη (1 τοῦ Νοέμβρη) 1903 ἀποχώρησε ἀπό τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα». Μέ πρόσληψη ἔγινε μέλος τῆς ΚΕ καί ἀπό κεῖ πάλαιβε ἐνάντια στούς ὀπορτουνιστές-μενσεβίκους. Τό φύλλο ἀρ. 52 τῆς «Ἴσκρα» βγῆκε μέ συντάχτη μόνο τόν Πλεχάνοφ. Στίς 13 (26) τοῦ Νοέμβρη 1903 ὁ Πλεχάνοφ, μονάχος του, παραβιάζοντας τή θέληση τοῦ συνεδρίου, πῆρε μέ πρόσληψη στή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» τούς πρώην συντάχτες-μενσεβίκους. Ἀπό τό φύλλο ἀρ. 52 οἱ μενσεβίκοι μετέτρεψαν τήν «Ἴσκρα» σέ ὄργανό τους. — 7.

[8] Ἡ ὁμάδα «*Μπορμπά*» («Ἀγώνας») σχηματίστηκε στό Παρίσι τό καλοκαίρι τοῦ 1900 ἀπό τούς Ντ. Μπ. Ριαζάνοφ, Γ. Μ. Στεκλόφ, Ε. Λ. Γκούρεβιτς. Τόν τίτλο «Μπορμπά» τόν πῆρε ἡ ὁμάδα τό Μάη τοῦ 1901. Ἡ ὁμάδα «Μπορμπά», προσπαθώντας νά συμβιβάσει τό ἐπανα-

στατικό μέ τό όπορτουνιστικό ρεῦμα στή ρωσική σοσιαλδημοκρατία, πῆρε τήν πρωτοβουλία νά συγκαλέσει στή Γενεύη (τόν Ἰούνη τοῦ 1901) συνδιάσκεψη τῶν ἀντιπροσώπων τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ: τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα» καί τοῦ «Ζαριά», τῆς ὀργάνωσης «Σοτσιαλντεμοκράτ», τῆς Ἐπιτροπῆς ἐξωτερικοῦ τῆς Μπούντ καί τῆς «Ἕνωσης τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ» — καί πῆρε μέρος στίς ἐργασίες τοῦ «Ἑνωτικοῦ» συνεδρίου τῶν ὀργανώσεων τοῦ ΣΔΕΚΡ στό ἐξωτερικό, πού ἔγινε στή Ζυρίχη (21–22 τοῦ Σεπτέμβρη (4–5 τοῦ Ὀχτώβρη) τοῦ 1901). Τό Νοέμβρη τοῦ 1901 ἡ ὁμάδα δημοσίευσε προγραμματική «ἀνακοίνωση γιά τίς ἐκδόσεις τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας „Μπορμπά»“». Στίς ἐκδόσεις της («Ὑλικά γιά τή σύνταξη κομματικοῦ προγράμματος», μέρος I–III, «Λετούτσι λιστόκ τῆς ὁμάδας „Μπορμπά“» καί ἄλλα) ἡ ὁμάδα «Μπορμπά» διαστρέβλωνε τήν ἐπαναστατική θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ, τήν ἑρμήνευε μέ πνεῦμα δογματικό-σχολαστικό, κρατοῦσε ἐχθρική στάση ἀπέναντι στίς λενινιστικές ὀργανωτικές ἀρχές οἰκοδόμησης τοῦ κόμματος. Λόγω τῶν παρεκκλίσεών της ἀπό τίς σοσιαλδημοκρατικές ἀντιλήψεις καί τή σοσιαλδημοκρατική ταχτική, τῶν ἀποδιοργανωτικῶν ἐνεργειῶν της καί τῆς ἔλλειψης δεσμῶν μέ τίς σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις τῆς Ρωσίας ἡ ὁμάδα δέν ἔγινε δεχτή στό II συνέδριο. Μέ ἀπόφαση τοῦ II συνεδρίου ἡ ὁμάδα «Μπορμπά» διαλύθηκε. — *8.*

9 «*Αὐτόμολος*» — Ὁ Ι. Β. Τσερνσόφ πού στήν ἀρχή ἦταν «οἰκονομιστής», κατόπιν πέρασε στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» τοῦ ἐξωτερικοῦ καί σέ συνέχεια αὐτομόλησε ξανά στούς «οἰκονομιστές». — *8.*

10 «*Ραμπότσεγε Ντιέλο*» («Ἐργατική Ὑπόθεση») — περιοδικό τῶν «οἰκονομιστῶν», ὄργανο τῆς «Ἕνωσης τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ», χωρίς κανονική περιοδική ἔκδοση. Ἔβγαινε στή Γενεύη ἀπό τόν Ἀπρίλη τοῦ 1899 ὥς τό Φλεβάρη τοῦ 1902. Ἡ συνταχτική ἐπιτροπή ἀποτελοῦνταν ἀπό τούς Μπ. Ν. Κριτσέβσκι, Π. Φ. Τεπλόφ (Σιμπιριάκ), Β. Π. Ἰβάνσιν, κι ἀργότερα καί τόν Α. Σ. Μαρτίνοφ· βγῆκαν 12 τεύχη (9 σώματα). Ἡ σύνταξη τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» ἀποτελοῦσε τό κέντρο τῶν «οἰκονομιστῶν» («ραμποτσεντέλτσι») στό ἐξωτερικό. Τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο» ὑποστήριζε τό μπερνσταϊνικό σύνθημα τῆς «ἐλευθερίας κριτικῆς» τοῦ μαρξισμοῦ, ἀκολουθοῦσε ὀπορτουνιστικές θέσεις στά ζητήματα τῆς ταχτικῆς καί τῶν ὀργανωτικῶν καθηκόντων τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας, δέν παραδεχόταν τίς ἐπαναστατικές δυνατότητες τῆς ἀγροτιᾶς κτλ. Οἱ «ραμποτσεντέλτσι» προπαγάνδιζαν τίς ὀπορτουνιστικές ἰδέες τῆς ὑποταγῆς τῆς πολιτικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου στήν οἰκονομική πάλη, ὑποκλίνονταν μπροστά στό αὐθόρμητο τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καί ἀρνοῦνταν τόν καθοδηγητικό ρόλο τοῦ κόμματος. Ἕνας ἀπό τά μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» (ὁ Β. Π. Ἰβάνσιν) ἔπαιρνε μέρος καί στή σύνταξη τῆς ἐφημερίδας «Ραμπότσαγια Μίσλ», ὀργάνου τῶν ἀπροκάλυπτων «οἰκονομιστῶν», πού ὑποστηριζόταν ἀπό τό «Ραμπότσεγε Ντιέλο». Στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ οἱ «ραμποτσεντέλτσι» ἀντιπροσώπευαν τήν ἄκρα δεξιά, τήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματος. — *8.*

11 Ἡ *Μπούντ* («Πανεβραϊκή ἐργατική ἕνωση Λιθουανίας, Πολωνίας καί Ρωσίας») συγκροτήθηκε τό 1897 στό ἱδρυτικό συνέδριο τῶν ἑβραϊκῶν

σοσιαλδημοκρατικῶν ὁμάδων στή Βίλνα· συνένωνε κυρίως τά μισοπρολεταριακά στοιχεῖα τῶν ἑβραίων βιοτεχνῶν τῶν δυτικῶν περιοχῶν τῆς Ρωσίας. Στό Ι συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (1898) ἡ Μπούντ μπῆκε στό ΣΔΕΚΡ «σάν αὐτόνομη ὀργάνωση, ἀνεξάρτητη μόνο στά ζητήματα πού ἀφοροῦσαν εἰδικά τό ἑβραϊκό προλεταριάτο» («᾿Αποφάσεις καί ψηφίσματα τῶν συνεδρίων καί τῶν συνδιασκέψεων τοῦ ΚΚΣΕ καί τῶν ὁλομελειῶν τῆς ΚΕ», ρωσ. ἔκδ. 1954, μέρος Ι, σελ. 14).

῾Η Μπούντ ἦταν φορέας τοῦ ἐθνικισμοῦ καί τῆς χωριστικῆς πολιτικῆς στό ἐργατικό κίνημα τῆς Ρωσίας. Τόν ᾿Απρίλη τοῦ 1901 τό IV συνέδριο τῆς Μπούντ τάχθηκε ὑπέρ τῆς κατάργησης τῶν ὀργανωτικῶν σχέσεων πού εἶχαν καθιερωθεῖ στό Ι συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Τό συνέδριο δήλωσε στήν ἀπόφασή του ὅτι θεωρεῖ τό ΣΔΕΚΡ ὁμοσπονδιακή ἕνωση ἐθνικῶν ὀργανώσεων καί ὅτι ἡ Μπούντ πρέπει νά μπεῖ σ᾿ αὐτό σάν ὁμόσπονδο τμῆμα.

Στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, ὅταν τό συνέδριο ἀπέριψε τήν ἀπαίτηση τῆς Μπούντ νά ἀναγνωριστεῖ σάν μοναδικός ἐκπρόσωπος τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου, ἡ Μπούντ ἀποχώρησε ἀπό τό κόμμα. Τό 1906, μέ βάση τήν ἀπόφαση τοῦ IV (῾Ενωτικοῦ) συνεδρίου τοῦ κόμματος, ἡ Μπούντ ξαναμπῆκε στό ΣΔΕΚΡ.

Στούς κόλπους τοῦ ΣΔΕΚΡ οἱ μπουντιστές ὑποστήριζαν πάντοτε τήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ κόμματος («οἰκονομιστές», μενσεβίκους, λικβινταριστές), ἀντιστρατεύονταν τούς μπολσεβίκους καί τό μπολσεβικισμό. Στήν προγραμματική διεκδίκηση τῶν μπολσεβίκων γιά τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν ἡ Μπούντ ἀντιπαρέθετε τή διεκδίκηση τῆς πολιτιστικῆς-ἐθνικῆς αὐτονομίας. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης τοῦ Στολίπιν ἡ Μπούντ πῆρε λικβινταριστική θέση καί συμμετεῖχε ἐνεργά στή δημιουργία τοῦ ἀντικομματικοῦ συνασπισμοῦ τοῦ Αὐγούστου. Στή διάρκεια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου 1914–1918 οἱ μπουντιστές ὑποστήριζαν σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Τό 1917 ἡ Μπούντ ὑποστήριζε τήν ἀντεπαναστατική Προσωρινή κυβέρνηση καί πάλαιβε στό πλευρό τῶν ἐχθρῶν τῆς Μεγάλης ᾿Οχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Τόν καιρό τῆς ξένης στρατιωτικῆς ἐπέμβασης καί τοῦ ἐμφύλιου πολέμου ἡ ἡγεσία τῆς Μπούντ προσχώρησε στίς δυνάμεις τῆς ἀντεπανάστασης, ἐνῶ ἀνάμεσα στά ἁπλά μέλη τῆς Μπούντ παρατηρήθηκε στροφή ὑπέρ τῆς συνεργασίας μέ τή Σοβιετική ἐξουσία. Τό Μάρτη τοῦ 1921 ἡ Μπούντ αὐτοδιαλύθηκε καί ἕνα μέρος τῶν μελῶν της μπῆκε στό ΚΚΡ (μπ.) μέ βάση τίς γενικές ἀρχές. — *11.*

12 Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ ᾿Ακίμοφ (Β. Π. Μαχνόβετς) στήν 23η συνεδρίαση τοῦ II συνεδρίου τοῦ κόμματος. — *14.*

13 ῾Ομάδα *«᾿Απελευθέρωση τῆς δουλειᾶς»* — ἡ πρώτη ρωσική μαρξιστική ὁμάδα. ῾Ιδρύθηκε ἀπό τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ τό 1883 στήν ῾Ελβετία. ᾿Εκτός ἀπό τόν Πλεχάνοφ, στήν ὁμάδα ἀνῆκαν ὁ Π. Μπ. ᾿Αξελρόντ, ὁ Λ. Γ. Ντέιτς, ἡ Β. Ι. Ζασούλιτς καί ὁ Β. Ν. ᾿Ιγνάτοφ.

῾Η ὁμάδα «᾿Απελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» ἔκανε πολλή δουλειά στόν τομέα τῆς προπαγάνδας τοῦ μαρξισμοῦ στή Ρωσία. Μετέφραζε στά ρωσικά, ἐξέδιδε στό ἐξωτερικό καί διέδιδε στή Ρωσία τά ἔργα τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. Ἔνγκελς: «Μανιφέστο τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος», «Μισθωτή ἐργασία καί κεφάλαιο», «῾Η ἐξέλιξη τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπό τήν ουτοπία στήν ἐπιστήμη» καί ἄλλα, ἐπίσης ἐκλαΐκευε τό μαρ-

ξισμό σέ δικές της ἐκδόσεις. Ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» κατάφερε σοβαρό χτύπημα στό ναροντνικισμό πού ἀποτελοῦσε τό κύριο ἰδεολογικό ἐμπόδιο γιά τή διάδοση τοῦ μαρξισμοῦ καί τήν ἀνάπτυξη τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κινήματος στή Ρωσία. Στά ἔργα του «Ὁ σοσιαλισμός καί ἡ πολιτική πάλη» (1883), «Οἱ διαφωνίες μας» (1885) καί ἄλλα ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ ἔκανε μαρξιστική κριτική στίς ἀντιδραστικές ἀπόψεις τῶν ναρόντνικων (γιά τόν μή καπιταλιστικό δρόμο ἀνάπτυξης τῆς Ρωσίας, τήν ἄρνηση τοῦ πρωτοποριακοῦ ρόλου τοῦ προλεταριάτου στό ἐπαναστατικό κίνημα, τήν ὑποκειμενική-ἰδεαλιστική ἀντίληψη τῶν ναρόντνικων σχετικά μέ τό ρόλο τῆς προσωπικότητας στήν ἱστορία κ. ἄ.). Τά δυό σχέδια προγράμματος τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν (1883 καί 1885) πού γράφτηκαν ἀπό τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ καί ἐκδόθηκαν ἀπό τήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς», ἀποτέλεσαν σοβαρό βῆμα στήν προετοιμασία καί στή δημιουργία σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στή Ρωσία. Ἐξαιρετικά μεγάλη σημασία γιά τή διάδοση τῶν μαρξιστικῶν ἀντιλήψεων, τή θεμελίωση καί τήν ὑπεράσπιση τοῦ διαλεχτικοῦ καί ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ εἶχε τό βιβλίο τοῦ Πλεχάνοφ (Ν. Μπέλτοφ) «Γύρω στό ζήτημα τῆς ἐξέλιξης τῆς μονιστικῆς ἀντίληψης στήν ἱστορία» (1895), μέ τό ὁποῖο «διαπαιδαγωγήθηκε ὁλάκερη γενιά ρώσων μαρξιστῶν» (Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 243). Ἡ ὁμάδα ἐξέδοσε καί διέδοσε στή Ρωσία 4 βιβλία τῆς συλλογῆς «Σοτσιαλντεμοκράτ», καθώς ἐπίσης καί μιά σειρά ἐκλαϊκευτικές μπροσοῦρες γιά τούς ἐργάτες.

Ὁ Φ. Ἔνγκελς χαιρέτισε τήν ἐμφάνιση τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» «πού δέχτηκε εἰλικρινά καί χωρίς ἐπιφυλάξεις τίς μεγάλες οἰκονομικές καί ἱστορικές θεωρίες τοῦ Μάρξ» (Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, ρωσ. ἔκδ. 1935, τόμ. XXVII, σελ. 461). Ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ καί ἡ Β. Ι. Ζασούλιτς εἶχαν συνδεθεῖ μέ τόν Φ. Ἔνγκελς μέ προσωπική φιλία καί ἀλληλογραφοῦσαν μαζί του πολλά χρόνια. Ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» συνδέθηκε μέ τό διεθνές ἐργατικό κίνημα καί σ' ὅλο τό διάστημα τῆς ὕπαρξής της ἀντιπροσώπευε τή ρωσική σοσιαλδημοκρατία σ' ὅλα τά συνέδρια τῆς II Διεθνοῦς, ἀρχίζοντας ἀπό τό πρῶτο συνέδριο τῆς II Διεθνοῦς τό 1889 (στό Παρίσι).

Ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στό νά ἀποχτήσει ἐπαναστατική αὐτοσυνείδηση ἡ ρωσική ἐργατική τάξη, ἄν καί ἡ ὁμάδα δέ συνδεόταν μέ τήν πραχτική δράση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στή Ρωσία. Ὁ Β. Ι. Λένιν τόνιζε ὅτι ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» «ἔβαλε μόνο τό θεωρητικό θεμέλιο τῆς σοσιαλδημοκρατίας κι ἔκανε τό πρῶτο βῆμα πρός τό ἐργατικό κίνημα» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 20ός, σελ. 255). Τά μέλη τῆς ὁμάδας ἔκαναν καί σοβαρά λάθη: ὑπερτιμοῦσαν τό ρόλο τῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς τάξης καί ὑποτιμοῦσαν τόν ἐπαναστατικό ρόλο τῆς ἀγροτιᾶς σάν ἐφεδρείας τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης. Τά λάθη αὐτά ἦταν τό ἔμβρυο τῶν κατοπινῶν μενσεβίκικων ἀπόψεων τοῦ Πλεχάνοφ καί τῶν ἄλλων μελῶν τῆς ὁμάδας.

Τό 1894 μέ πρωτοβουλία τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» ἱδρύθηκε ἡ «Ἕνωση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ». Τό 1900 τά μέλη τῆς ὁμάδας καί οἱ ὀπαδοί τους ἀποχώρησαν ἀπό τήν «Ἕνωση» καί ἵδρυσαν τήν ἐπαναστατική ὀργάνωση «Σοτσιαλντεμοκράτ». Τά μέλη τῆς ὁμάδας Γ. Β. Πλεχάνοφ, Π. Μπ. Ἀξελρόντ καί Β. Ι. Ζασούλιτς ἀνῆκαν στή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» καί τοῦ

«Ζαριά». Στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ τόν Αὔγουστο τοῦ 1903 ἡ ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» δήλωσε ὅτι αὐτοδιαλύεται. — *14.*

14 Στή διάρκεια τοῦ συνεδρίου τά μέλη τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» συζήτησαν τά παρακάτω βασικά ψηφοδέλτια ὑποψηφίων γιά τήν ΚΕ: 1) «Συμφιλιωτικό» ψηφοδέλτιο τῆς πλειοψηφίας: Β. Ν. Ρόζανοφ (ἀπό τούς «γιουζνοραμποτσέντσι», «ἀρεστός στή μειοψηφία»), Λ. Ντ. Τρότσκι («δυναμικό μέλος τῆς μειοψηφίας»), Β. Α. Νοσκόφ (πῆρε μέρος «μόνο στό τέλος τοῦ καβγᾶ τοῦ συνεδρίου»), Φ. Β. Λένγκνικ καί Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι πού δέν ἦταν παρόντες στό συνέδριο· 2) ψηφοδέλτιο τῆς μειοψηφίας: Ρόζανοφ, Τρότσκι, Β. Ν. Κροχμάλ, Νοσκόφ, Κρζιζανόβσκι· 3) «μαχητικό» ψηφοδέλτιο τῆς πλειοψηφίας: Νοσκόφ, Κρζιζανόβσκι, Ρόζανοφ· 4) «μαχητικό» ψηφοδέλτιο τῆς μειοψηφίας: Νοσκόφ, Ρόζανοφ, Τρότσκι. Κατά τήν ἐκλογή ὁ Ρόζανοφ ἀρνήθηκε νά μπεῖ στό «μαχητικό» ψηφοδέλτιο τῆς πλειοψηφίας καί ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Λένγκνικ. Μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκλέχτηκαν οἱ ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας Νοσκόφ, Κρζιζανόβσκι καί Λένγκνικ· ἀπ' αὐτούς γιά συνωμοτικούς λόγους στό συνέδριο ἀναφέρθηκε μόνο τό ὄνομα τοῦ Νοσκόφ· ὁ Κρζιζανόβσκι καί ὁ Λένγκνικ πού βρίσκονταν τότε στή Ρωσία, ἐκλέχτηκαν μέλη τῆς ΚΕ ἐν ἀπουσία τους. — *15.*

15 Ὁ «*Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας*» ἱδρύθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Β. Ι. Λένιν τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1901. Στό Σύνδεσμο μπῆκαν τό τμῆμα τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» καί τοῦ «Ζαριά» στό ἐξωτερικό καί ἡ ὀργάνωση «Σοτσιαλντεμοκράτ» (πού περιλάβαινε τήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς»). Ἀποστολή τοῦ Συνδέσμου ἦταν νά διαδίδει τίς ἰδέες τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί νά συμβάλλει στή δημιουργία μαχητικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης. Ὁ Σύνδεσμος (σύμφωνα μέ τό καταστατικό του) ἀποτελοῦσε τό τμῆμα τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» στό ἐξωτερικό· στρατολογοῦσε ὀπαδούς γιά τήν «Ἴσκρα» ἀνάμεσα στούς ρώσους σοσιαλδημοκράτες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐνίσχυε τήν ἐφημερίδα ὑλικά, ὀργάνωνε τήν ἀποστολή της στή Ρωσία καί ἐξέδιδε ἐκλαϊκευτική μαρξιστική φιλολογία. Τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀναγνώρισε τό Σύνδεσμο σάν τή μόνη κομματική ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ καταστατικά δικαιώματα ἐπιτροπῆς καί τῆς ἐπέβαλε νά δουλεύει κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση καί τόν ἔλεγχο τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Μετά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ στό Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ ἑδραιώθηκαν οἱ μενσεβίκοι κι ἄρχισαν τήν πάλη κατά τοῦ Λένιν καί τῶν μπολσεβίκων. Στό δεύτερο συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1903, οἱ μενσεβίκοι ψήφισαν νέο καταστατικό τοῦ Συνδέσμου πού στρεφόταν κατά τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος, πού εἶχε ψηφίσει τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἀπό τήν ἐποχή αὐτή ὁ Σύνδεσμος ἔγινε στήριγμα τοῦ μενσεβικισμοῦ· ἔζησε ὥς τό 1905. — *17.*

16 *Σχόλιο πάνω στήν Tagesordnung* ὀνομάζει ὁ Β. Ι. Λένιν τίς παρατηρήσεις του πάνω στό σχέδιο τῆς ἡμερησίας διάταξης καί τοῦ κανονισμοῦ τοῦ II συνεδρίου τοῦ κόμματος. Τίς παρατηρήσεις αὐτές ὁ Λένιν τίς εἶχε τιτλοφορήσει «Πρόγραμμα τοῦ II ταχτικοῦ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 393–400) (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 389–396)). — *17.*

[17] «*Ζαριά*» («Αὐγή») — μαρξιστικό ἐπιστημονικο-πολιτικό περιοδικό. Τό ἔβγαζε στά 1901–1902 στή Στουτγάρδη ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα». Βγῆκαν συνολικά τέσσερα τεύχη (τρία σώματα) τοῦ «Ζαριά»: τό τεῦχος 1 βγῆκε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1901 (στήν πραγματικότητα κυκλοφόρησε στίς 23 τοῦ Μάρτη μέ τό ν. ἡμ.), τό 2–3 βγῆκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1901 καί τό 4 τόν Αὔγουστο τοῦ 1902. Τά καθήκοντα τοῦ περιοδικοῦ καθορίστηκαν στό σχέδιο δήλωσης τῆς «Ἴσκρα» καί τοῦ «Ζαριά» πού εἶχε γραφεῖ ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν στή Ρωσία (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 322–333 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 327–338)). Τό 1902, ὅταν παρουσιάστηκαν οἱ διαφωνίες καί οἱ διαμάχες μέσα στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» καί τοῦ «Ζαριά», ὁ Πλεχάνοφ πρότεινε ἕνα σχέδιο διαχωρισμοῦ τοῦ περιοδικοῦ ἀπό τήν ἐφημερίδα (γιά νά κρατήσει στά χέρια του τή σύνταξη τοῦ «Ζαριά»), ἡ πρότασή του ὅμως δέν ἔγινε δεχτή καί ἡ σύνταξη τῶν ὀργάνων αὐτῶν παρέμεινε πάντοτε κοινή.

Τό περιοδικό «Ζαριά» ἔκανε κριτική στό διεθνῆ καί ρωσικό ἀναθεωρητισμό καί ὑπεράσπιζε τίς θεωρητικές βάσεις τοῦ μαρξισμοῦ. Στό «Ζαριά» δημοσιεύτηκαν οἱ ἐργασίες τοῦ Β. Ι. Λένιν: «Εὐκαιριακά σημειώματα», «Οἱ διῶχτες τῶν ζέμστβο καί οἱ Ἀννίβες τοῦ φιλελευθερισμοῦ», «Οἱ κ. κ. „κριτικοί" τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος» (τά τέσσερα πρῶτα κεφάλαια τῆς ἐργασίας «Τό ἀγροτικό ζήτημα καί οἱ „κριτικοί τοῦ Μάρξ"»), «Ἐσωτερική ἀνασκόπηση», «Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῆς ρωσικῆς Σοσιαλδημοκρατίας», καθώς ἐπίσης καί οἱ ἐργασίες τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ: «Ἡ κριτική τῶν κριτικῶν μας. Μέρος Ι. Ὁ κ. Π. Στροῦβε στό ρόλο τοῦ κριτικοῦ τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης», «Ὁ Cant ἐνάντια στόν Κάντ, εἴτε ἡ πνευματική διαθήκη τοῦ κ. Μπέρνσταϊν» καί ἄλλες. — *18.*

[18] Τό *Συμβούλιο τοῦ κόμματος* (1903–1905), σύμφωνα μέ τό καταστατικό τοῦ κόμματος, πού ψηφίστηκε στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, δημιουργήθηκε σάν ἀνώτερο κομματικό ὄργανο μέ σκοπό νά ἐναρμονίζει καί νά συνενώνει τή δράση τῆς ΚΕ καί τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ, νά ανασυγκροτεῖ τήν ΚΕ καί τή σύνταξη τοῦ ΚΟ σέ περίπτωση πού ὅλα τά μέλη τοῦ ἑνός ἀπό τά ὄργανα αὐτά ἀχρηστευθοῦν καί νά ἀντιπροσωπεύει τό κόμμα στίς σχέσεις του μέ τά ἄλλα κόμματα. Τό Συμβούλιο εἶχε τήν ὑποχρέωση νά συγκαλεῖ τά κομματικά συνέδρια στίς καθοριζόμενες ἀπό τό καταστατικό προθεσμίες ἤ ἔκτακτα ὅταν τό ζητοῦσαν κομματικές ὀργανώσεις πού εἶχαν ὅλες μαζί τούς μισούς ψήφους στό συνέδριο. Τό συμβούλιο ἀποτελοῦνταν ἀπό πέντε μέλη· τό ἕνα ἀπό αὐτά ὁριζόταν ἀπό τό συνέδριο καί τά ἄλλα ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή καί ἀπό τή σύνταξη τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου, πού ἔστελναν στό Συμβούλιο ἀπό δυό μέλη ἡ καθεμιά. Τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἐξέλεξε πέμπτο μέλος τοῦ Συμβουλίου τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ. Ὁ Β. Ι. Λένιν στίς ἀρχές ἦταν μέλος τοῦ Συμβουλίου ἀπομέρους τῆς Σύνταξης τοῦ ΚΟ καί μετά τήν ἀποχώρησή του ἀπό τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ἦταν μέλος του ἀπομέρους τῆς ΚΕ. Ὕστερα ἀπό τή στροφή τοῦ Πλεχάνοφ πρός τόν ὀπορτουνισμό καί τήν κατάληψη τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ ἀπό τούς μενσεβίκους τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος μετατράπηκε σέ ὅπλο πάλης τῶν μενσεβίκων κατά τῶν μπολσεβίκων. Ὁ Β. Ι. Λένιν στό Συμβούλιο πάλαιβε μέ συνέπεια γιά τή συσπείρωση τοῦ κόμματος, ξεσκεπάζοντας τήν ἀποδιοργανωτική, διασπαστική δράση τῶν μενσεβίκων. Σύμφωνα μέ τό καταστατικό πού ψηφίστηκε στό ΙΙΙ συνέ-

δριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος καταργήθηκε. — *19.*

[19] *Σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες* (ἐσέροι) — μικροαστικό κόμμα τῆς Ρωσίας. Ἐμφανίστηκε στά τέλη τοῦ 1901-ἀρχές τοῦ 1902 μέ τή συνένωση διαφόρων ναροντνικιστικῶν ὁμάδων καί ὁμίλων («Ἕνωση σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν», «Κόμμα τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν» κ. ἄ.). Ἐπίσημα ὄργανά του ἔγιναν ἡ ἐφημερίδα «Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια» (1900-1905) καί τό περιοδικό «Βέστνικ Ρούσκοϊ Ρεβολιούτσιι» (1901-1905). Οἱ ἀπόψεις τῶν ἐσέρων ἦταν ἕνα ἐκλεκτικό μίγμα τῶν ἰδεῶν τοῦ ναροντνικισμοῦ καί τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ· οἱ ἐσέροι προσπαθοῦσαν, σύμφωνα μέ τήν ἔκφραση τοῦ Λένιν, νά διορθώσουν «τά κουσούρια τοῦ ναροντνικισμοῦ, μπαλώνοντάς τα μέ τή μοντέρνα ὁπορτουνιστική „κριτική" τοῦ μαρξισμοῦ» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 9ος, σελ. 283). Οἱ ἐσέροι δέν ἔβλεπαν τίς ταξικές διαφορές ἀνάμεσα στό προλεταριάτο καί στήν ἀγροτιά, σκέπαζαν τόν ταξικό χωρισμό τῆς ἀγροτιᾶς σέ στρώματα καί τίς ἀντιθέσεις στούς κόλπους της, ἀρνοῦνταν τόν ἡγετικό ρόλο τοῦ προλεταριάτου στήν ἐπανάσταση. Ἡ ταχτική τῆς ἀτομικῆς τρομοκρατίας πού οἱ ἐσέροι τήν προπαγάνδιζαν σάν τή βασική μέθοδο πάλης κατά τῆς ἀπολυταρχίας, προξενοῦσε μεγάλη ζημιά στό ἐπαναστατικό κίνημα, δυσκόλευε τήν ὀργάνωση τῶν μαζῶν γιά τήν ἐπαναστατική πάλη.

Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῶν ἐσέρων πρόβλεπε τήν κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοχτησίας τῆς γῆς καί τό πέρασμά της στή διάθεση τῶν κοινοτήτων μέ βάση τήν ἐξισωτική χρήση, καθώς ἐπίσης καί τήν ἀνάπτυξη κάθε εἴδους συνεταιρισμῶν. Στό πρόγραμμα αὐτό πού οἱ ἐσέροι προσπαθοῦσαν νά τό παρουσιάσουν σάν πρόγραμμα «σοσιαλιστικοποίησης τῆς γῆς», δέν ὑπῆρχε τίποτε τό σοσιαλιστικό, γιατί ἡ κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοχτησίας μόνο τῆς γῆς, ὅπως τόνιζε ὁ Λένιν, δέν μπορεῖ νά ἐξαλείψει τήν κυριαρχία τοῦ κεφαλαίου καί τή φτώχεια τῶν μαζῶν. Ἡ πάλη γιά τήν ἐξάλειψη τῆς τσιφλικάδικης γαιοχτησίας ἀποτελοῦσε τό ρεαλιστικό, τό ἱστορικά προοδευτικό περιεχόμενο τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος τῶν ἐσέρων· ἡ διεκδίκηση αὐτή ἐξέφραζε ἀντικειμενικά τά συμφέροντα καί τίς ἐπιδιώξεις τῆς ἀγροτιᾶς στήν περίοδο τῆς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπανάστασης.

Τό κόμμα τῶν μπολσεβίκων ξεσκέπαζε τίς προσπάθειες τῶν ἐσέρων νά προσποιοῦνται τούς σοσιαλιστές, ἔκανε ἐπίμονη πάλη κατά τῶν ἐσέρων γιά νά κερδίσει τήν ἐπιροή πάνω στήν ἀγροτιά, ἀπόδειχνε πώς ἡ ταχτική τους τῆς ἀτομικῆς τρομοκρατίας ἦταν ἐπιζήμια γιά τό ἐργατικό κίνημα. Ταυτόχρονα οἱ μπολσεβίκοι, κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθῆκες, ἔκλειναν μέ τούς ἐσέρους προσωρινές συμφωνίες γιά τήν πάλη κατά τοῦ τσαρισμοῦ.

Ἡ ταξική ἀνομοιογένεια τῆς ἀγροτιᾶς καθόρισε, σέ τελευταία ἀνάλυση, τήν ἰδεολογικοπολιτική ἀστάθεια καί τήν ὀργανωτική διασπορά τοῦ κόμματος τῶν ἐσέρων, τίς συνεχεῖς ταλαντεύσεις τους ἀνάμεσα στή φιλελεύθερη ἀστική τάξη καί στό προλεταριάτο. Στά χρόνια τῆς πρώτης ἀκόμα ρωσικῆς ἐπανάστασης ἀποσπάστηκαν ἀπό τό κόμμα τῶν ἐσέρων ἡ δεξιά πτέρυγα πού δημιούργησε τό νόμιμο «Λαϊκό-σοσιαλιστικό κόμμα τῆς ἐργασίας» (ἐνέσοι), συγγενικό ὡς πρός τίς ἀπόψεις του μέ τούς καντέτους, καί ἡ ἀριστερή πτέρυγα πού διαμορφώθηκε στή μισοαναρχική ἕνωση τῶν «μαξιμαλιστῶν». Στήν περίοδο τῆς ἀντίδρασης τοῦ Στολίπιν τό κόμμα τῶν ἐσέρων βρισκόταν σέ πλήρη

ἰδεολογική καί ὀργανωτική ἀποσύνθεση. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ἡ πλειοψηφία τῶν ἐσέρων ὑποστήριζε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις.

Μετά τή νίκη τῆς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπανάστασης τοῦ Φλεβάρη 1917, οἱ ἐσέροι μαζί μέ τούς μενσεβίκους καί τούς καντέτους ἀποτελοῦσαν τό κύριο στήριγμα τῆς ἀντεπαναστατικῆς ἀστικοτσιφλικάδικης Προσωρινῆς κυβέρνησης, ἐνῶ οἱ ἡγέτες τοῦ κόμματος (Κέρενσκι, Ἀφξέντιεφ, Τσερνόφ) συμμετεῖχαν σ' αὐτή. Ἡ ἀριστερή πτέρυγα τῶν ἐσέρων κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς ἐπαναστατικοποίησης τῆς ἀγροτιᾶς ἵδρυσε στά τέλη τοῦ Νοέμβρη 1917 τό ἀνεξάρτητο κόμμα τῶν ἀριστερῶν ἐσέρων. Οἱ ἀριστεροί ἐσέροι, προσπαθώντας νά διατηρήσουν τήν ἐπιροή τους στίς ἀγροτικές μάζες, ἀναγνώρισαν τυπικά τή Σοβιετική ἐξουσία καί ἦρθαν σέ συμφωνία μέ τούς μπολσεβίκους, γρήγορα ὅμως πῆραν τό δρόμο τῆς πάλης κατά τῆς Σοβιετικῆς ἐξουσίας.

Στά χρόνια τῆς ξένης στρατιωτικῆς ἐπέμβασης καί τοῦ ἐμφύλιου πολέμου οἱ ἐσέροι ἔκαναν ἀντεπαναστατική ὑπονομευτική δουλειά, ὑποστήριζαν δραστήρια τούς ἐπιδρομεῖς καί τούς λευκοφρουρούς στρατηγούς, ἔπαιρναν μέρος σέ ἀντεπαναστατικές συνωμοσίες, ὀργάνωναν τρομοκρατικές πράξεις ἐνάντια στούς παράγοντες τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους καί τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ὅταν τέλειωσε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, οἱ ἐσέροι ἐξακολούθησαν τήν ἐχθρική δράση τους κατά τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους στό ἐσωτερικό τῆς χώρας καί στό στρατόπεδο τῶν λευκοφρουρῶν ἐμιγκρέδων. — *20.*

20 *Ἰβάν Ἰβάνοβιτς* καί *Ἰβάν Νικηφόροβιτς* — πρόσωπα ἀπό τό ἔργο τοῦ Ν. Β. Γκόγκολ «Ἀφήγηση γιά τό πῶς τσακώθηκαν ὁ Ἰβάν Ἰβάνοβιτς μέ τόν Ἰβάν Νικηφόροβιτς». — *21.*

21 «*Ποσλέντνιγε Ἰσβέστιγια*» («Τελευταῖες εἰδήσεις») — δελτίο τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μπούντ στό ἐξωτερικό· ἔβγαινε στό Λονδίνο καί στή Γενεύη τό 1901–1906. — *25.*

22 *Σιωνισμός* — ἀντιδραστικό, ἀστικο-εθνικιστικό ρεῦμα πού ἐμφανίστηκε στά τέλη τοῦ XIX αἰώνα μέσα στήν ἑβραϊκή ἀστική τάξη. Μέ τίς ἐθνικιστικές τους θεωρίες οἱ σιωνιστές προσπαθοῦν ν' ἀποδείξουν ὅτι οἱ ἑβραῖοι ὅλων τῶν χωρῶν ἀποτελοῦν δῆθεν ἕνα «ἑνιαῖο ἑβραϊκό ἔθνος»· οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ σιωνισμοῦ τάσσονται ὑπέρ τῆς «ταξικῆς συνεργασίας» ὅλων τῶν ἑβραίων, ἀποτραβώντας ἔτσι τούς ἐργαζόμενους ἑβραίους ἀπό τήν ταξική πάλη κατά τῆς ἀστικῆς τάξης καί ἀπό τήν κοινή πάλη μέ τούς ἐργαζόμενους τῶν ἄλλων ἐθνοτήτων γιά τίς δημοκρατικές ἐλευθερίες καί τό σοσιαλισμό. — *29.*

23 Ὁ Β. Ι. Λένιν γιά συνωμοτικούς λόγους γράφει γιά τήν Κεντρική Ἐπιτροπή ὅτι «αὐτή δέ γεννήθηκε ἀκόμα». Στήν πραγματικότητα ἐκείνη τήν ἐποχή ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ὑπῆρχε ἤδη, εἶχε ἐκλεγεῖ στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, στίς 7 (20) τοῦ Αὐγούστου 1903. — *30.*

24 Τό «*Σχέδιο μηνύματος τῆς ΚΕ καί τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ πρός τά μέλη τῆς ἀντιπολίτευσης*» εἶναι γνωστό σέ δυό παραλλαγές. Στήν πρώτη παραλλαγή τοῦ σχεδίου μηνύματος (βλ. Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. VI, σελ. 308–310) λείπει τό κλείσιμο. Ἡ δεύτερη παραλλαγή πού δημοσιεύεται σέ τοῦτο τόν τόμο, εἶναι πιό ὁλοκληρωμένη.

Τό μήνυμα αὐτό, μαζί μέ τήν ἔκκληση γιά τήν ἐκπλήρωση τοῦ κομματικοῦ χρέους, σχεδιαζόταν νά σταλεῖ στούς ἡγέτες τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης: Λ. Μάρτοφ, Π. Μπ. Ἀξελρόντ, Β. Ι. Ζασούλιτς, Α. Ν. Πότρεσοφ, Λ. Ντ. Τρότσκι καί ἄλλους. Ὡστόσο τό μήνυμα δέ στάλθηκε, ἴσως γιατί στά μέσα τοῦ Ὀχτώβρη 1903 ἔγινε τό συνέδριο τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας», στό ὁποῖο διεξήχθηκε σκληρή πάλη ἐνάντια στή μενσεβίκικη ἀντιπολίτευση. — *31.*

25 *Μέλος τῆς ΚΕ* — ὁ Φ. Β. Λένγκνικ. — *31.*

26 Τό *δεύτερο συνέδριο τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας»* ἔγινε στίς 13–18 (26–31) τοῦ Ὀχτώβρη 1903 στή Γενεύη. Τό συνέδριο συγκλήθηκε ὕστερα ἀπό ἐπιμονή τῶν μενσεβίκων πού ἤθελαν νά τό ἀντιτάξουν στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ὁ Β. Ι. Λένιν, παίρνοντας θέση κατά τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἔγραφε: «Τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου θά δόσει *τώρα* τό πᾶν γιά τσακωμούς καί τίποτα γιά τήν ὑπόθεση, δηλ. γιά τή δουλειά στό ἐξωτερικό» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 148).

Στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἦταν 15 ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας (ἀπό τή δεύτερη συνεδρίαση 14) πού εἶχαν 18 ψήφους (Β. Ι. Λένιν, Γ. Β. Πλεχάνοφ, Ν. Ε. Μπάουμαν, Ν. Κ. Κρούπσκαγια, Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς, Μ. Μ. Λιτβίνοφ καί ἄλλοι), καί 18 μενσεβίκοι (ἀπό τή δεύτερη συνεδρίαση 19) πού εἶχαν 22 ψήφους (Π. Μπ. Ἀξελρόντ, Φ. Ι. Ντάν, Λ. Γ. Ντέιτς, Β. Ι. Ζασούλιτς, Λ. Μάρτοφ, Λ. Ντ. Τρότσκι καί ἄλλοι). Ἕνας σύνεδρος, ὁ Κ. Μ. Τάχταρεφ (2 ψῆφοι), δέν ἀνῆκε οὔτε στούς μπολσεβίκους οὔτε στούς μενσεβίκους. Τό συνέδριο συζήτησε τά παρακάτω θέματα: 1) λογοδοσία τῆς διοίκησης τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ (ἀπό τούς Λ. Γ. Ντέιτς καί Ν. Κ. Κρούπσκαγια)· 2) ἔκθεση δράσης τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Συνδέσμου στό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος· 3) καταστατικό τοῦ Συνδέσμου· 4) ἐκλογή διοίκησης.

Κεντρικό ζήτημα τῆς ἡμερησίας διάταξης ἦταν ἡ εἰσήγηση τοῦ Β. Ι. Λένιν — ἀντιπροσώπου τοῦ Συνδέσμου στό συνέδριο τοῦ κόμματος. Ὁ Λένιν στήν εἰσήγησή του ἐξιστόρησε τή δουλειά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ καί, ξεσκεπάζοντας τόν ὀπορτουνισμό τῶν μενσεβίκων, ἔδειξε ὅτι ἡ στάση τους στό συνέδριο ἦταν χωρίς ἀρχές. Ἡ ἀντιπολίτευση, κάνοντας χρήση τῆς πλειοψηφίας πού διέθετε στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, πῆρε ἀπόφαση νά δόσει τό λόγο ἀμέσως ὕστερα ἀπό τόν Λένιν στόν Μάρτοφ γιά συνεισήγηση. Ὁ Μάρτοφ στή συνεισήγησή του ὑπεράσπισε τή στάση τῶν μενσεβίκων στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ καί ἐξαπέλυσε συκοφαντικές κατηγορίες κατά τῶν μπολσεβίκων. Ὁ Λένιν καί οἱ ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας, βλέποντας πώς ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο καί ἄσκοπο νά ἐξακολουθήσουν τήν πολεμική κατά τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀποχώρησαν ἀπό τή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου καί ἀρνήθηκαν νά πάρουν μέρος στίς παραπέρα συζητήσεις πάνω στό θέμα αὐτό. Ἡ μενσεβίκικη πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου, ἐπιδιώκοντας νά πάρει στά χέρια της τά κεντρικά ὄργανα τοῦ κόμματος, ψήφισε τρεῖς ἀποφάσεις πάνω στό δεύτερο θέμα τῆς ἡμερησίας διάταξης, μέ τίς ὁποῖες ἀντιτασσόταν στή θέση τοῦ Λένιν στά ὀργανωτικά

ζητήματα καί καλοῦσε σέ συστηματική πάλη κατά τῶν μπολσεβίκων.

Τό συνέδριο ψήφισε ἐπίσης τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ· πολλά ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ (γιά τήν ἔκδοση ἀπό τό Σύνδεσμο παγκομματικοῦ τύπου, γιά τίς ἐπαφές τῆς διοίκησης τοῦ Συνδέσμου μέ τίς ἄλλες ὀργανώσεις παρακάμπτοντας τήν ΚΕ καί τό ΚΟ καί ἄλλα) στρέφονταν κατά τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος· ἐκτός ἀπ' αὐτό οἱ μενσεβίκοι ἔθεταν ὑπό ἀμφισβήτηση τό δικαίωμα τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ νά ἐπικυρώνει ἤ νά ἀπορίπτει τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ Φ. Β. Λένγκνικ πού παρευρισκόταν στό συνέδριο, ἀξίωσε ἐνονόματι τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς νά προσαρμοστεῖ τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου στό καταστατικό τοῦ κόμματος καί, ὅταν ἡ ἀντιπολίτευση ἀρνήθηκε νά δεχθεῖ τήν ἀπαίτηση αὐτή, κήρυξε τή συνέλευση παράνομη. Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος ἐπιδοκίμασε τίς ἐνέργειες τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ΚΕ (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 63 (ἴδια σελ. καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)).

Ὁ Β. Ι. Λένιν χαρακτήρισε τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ σάν «ἀποκορύφωμα τῶν ἐχθροπραξιῶν τῆς ἀντιπολίτευσης κατά τῶν κεντρικῶν ὀργάνων» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 102 (ἴδια σελ. καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)). Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ Συνδέσμου οἱ μενσεβίκοι μετέτρεψαν τό Σύνδεσμο σέ σημεῖο στήριξης τῆς πάλης ἐνάντια στό κόμμα.

Στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» τοῦ τόμου αὐτοῦ παρατίθενται δυό γραφτά τοῦ Λένιν, πού ἀφοροῦν τίς ἐργασίες τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ: τό σχέδιο-περίληψη τῆς εἰσήγησης τοῦ Λένιν γιά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ καί οἱ παρατηρήσεις τοῦ Λένιν στήν πρώτη συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. — *35.*

27 Ἡ παρατήρηση αὐτή τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀποτελεῖ ἀπάντηση στήν πρόταση τοῦ Λ. Γ. Ντέιτς σχετικά μέ τό 3ο θέμα τῆς ἡμερησίας διάταξης: στή θέση τῶν λέξεων «σύνταξη καταστατικοῦ» νά γραφεῖ «τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ». Τό ζήτημα τῆς ἐκπόνησης *νέου* καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου εἶχε σημασία ἀρχῆς. Τό παλιό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου (1901) πού εἶχε συνταχθεῖ ὅταν στήν οὐσία δέν ὑπῆρχε ἀκόμα ἑνιαῖο κόμμα, δέν ἀνταποκρινόταν πιά στίς καινούργιες ἀπαιτήσεις. Τό καταστατικό τοῦ κόμματος πού ψηφίστηκε στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, ἐξίσωνε, ὡς πρός τά δικαιώματα, τό Σύνδεσμο μέ τίς κομματικές ἐπιτροπές, μέ τήν ἐξαίρεση ὡστόσο ὅτι ὁ Σύνδεσμος δέν μποροῦσε νά ὑποστηρίζει τό ρωσικό ἐπαναστατικό κίνημα παρά μόνο μέσω προσώπων καί ὁμάδων πού θά καθορίζονταν εἰδικά ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή (βλ. «Ἀποφάσεις καί ψηφίσματα τῶν συνεδρίων καί τῶν συνδιασκέψεων τοῦ ΚΚΣΕ καί τῶν ὁλομελειῶν τῆς ΚΕ», ρωσ. ἔκδ. 1954, μέρος Ι, σελ. 47). Ὁ Λένιν, παλαίβοντας μέ συνέπεια γιά τήν ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, ἀπαιτοῦσε νά συνταχθεῖ νέο καταστατικό τοῦ Συνδέσμου, ἀνταποκρινόμενο στό καταστατικό τοῦ κόμματος. — *37.*

28 Πρόκειται γιά τήν πρόταση τοῦ Λ. Μάρτοφ νά τοῦ ἐπιτραπεῖ νά κάνει συνεισήγηση γιά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος. — *37.*

29 Πρόκειται γιά τούς ἰσχυρισμούς τοῦ Λ. Μάρτοφ ὅτι στή διάρκεια τοῦ

συνεδρίου τοῦ κόμματος ἡ στάση τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ παρουσίαζε ἀντιφάσεις: ἄλλα ἔλεγε στίς ἰδιαίτερες συνεδριάσεις τῆς «Ἴσκρα» καί ἄλλα στό συνέδριο. — *40.*

[30] Προφανῶς πρόκειται γιά τό ἕνα ἀπό τά δυό μέλη τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ: τόν Μ. Ν. Λέμαν ἤ τόν Π. Γ. Σμιντόβιτς, πού ἔφυγαν λίγο πρίν ἀπό τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου γιά τή Ρωσία καί μεταβίβασαν τούς ψήφους τους στόν Ν. Ε. Μπάουμαν. — *40.*

[31] Τό 23ο θέμα τοῦ σχεδίου τῆς ἡμερησίας διάταξης τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ ὁ Β. Ι. Λένιν τό ἔκανε ἀργότερα 24ο θέμα (βλ. Ἅπαντα, 5 ρωσ. ἔκδ., τόμ 7ος, σελ. 399 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 395)). — *42.*

[32] Τή *διάλεξη πάνω στό ἐθνικό ζήτημα* ὁ Β. Ι. Λένιν τήν προετοίμασε ἀργότερα γιά τήν «Ἴσκρα» μέ τή μορφή ἄρθρου «Τό ἐθνικό ζήτημα στό πρόγραμμά μας» (βλ. Ἅπαντα, 5 ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 233–242 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 231–240)). — *42.*

[33] *ΠΠΣ* — Πολωνικό σοσιαλιστικό κόμμα (Polska Partia Socjalistyczna) — ρεφορμιστικό ἐθνικιστικό κόμμα πού ἱδρύθηκε τό 1892. Βάζοντας σάν βάση τοῦ προγράμματός του τήν πάλη γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς Πολωνίας τό ΠΠΣ, κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ Πιλσούδσκι καί τῶν ὀπαδῶν του, ἔκανε χωριστική, ἐθνικιστική προπαγάνδα ἀνάμεσα στούς πολωνούς ἐργάτες καί προσπαθοῦσε νά τούς ἀποτραβήξει ἀπό τήν κοινή πάλη μέ τούς ρώσους ἐργάτες κατά τῆς ἀπολυταρχίας καί τοῦ καπιταλισμοῦ.

Σ' ὅλη τήν ἱστορία τοῦ ΠΠΣ, χάρη στήν ἐπίδραση τῶν ἁπλῶν ἐργατῶν, ἐμφανίζονταν στούς κόλπους τοῦ κόμματος ἀριστερές ὁμάδες. Μερικές ἀπό αὐτές προσχώρησαν ἀργότερα στήν ἐπαναστατική πτέρυγα τοῦ πολωνικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Τό 1906 τό ΠΠΣ διασπάστηκε στό ΠΠΣ-«λεβίτσα» *, καί στό δεξιό, σωβινιστικό, τό λεγόμενο ΠΠΣ-«Ἐπαναστατική φράξια».

Τό ΠΠΣ-«λεβίτσα», κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τοῦ ΣΔΕΚΡ (μπ.) καί μέ τή συμβολή τῆς ΣΔΒΠ καί Λ (Σοσιαλδημοκρατία τοῦ Βασιλείου τῆς Πολωνίας καί Λιθουανίας) περνοῦσε βαθμιαῖα σέ συνεπεῖς ἐπαναστατικές θέσεις.

Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ΠΠΣ-«λεβίτσα» πῆρε διεθνιστική θέση καί τό Δεκέμβρη τοῦ 1918 ἑνώθηκε μέ τή ΣΔΒΠ καί Λ. Τά ἑνωμένα κόμματα σχημάτισαν τό Κομμουνιστικό ἐργατικό κόμμα τῆς Πολωνίας (ἔτσι ὀνομαζόταν ὥς τό 1925 τό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Πολωνίας).

Τό δεξιό ΠΠΣ στήν περίοδο τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ἐξακολούθησε τή σοσιαλσωβινιστική πολιτική· συγκρότησε στό ἔδαφος τῆς Γαλικίας πολωνικές λεγεῶνες πού πολεμοῦσαν στό πλευρό τοῦ αὐστρο-γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

Μέ τήν ἵδρυση τοῦ πολωνικοῦ ἀστικοῦ κράτους, τό δεξιό ΠΠΣ ἑνώθηκε τό 1919 μέ τά τμήματα τοῦ ΠΠΣ τῶν ἐδαφῶν τῆς Πολωνίας πού εἶχαν καταληφθεῖ παλαιότερα ἀπό τή Γερμανία καί τήν Αὐστρία, καί πῆρε ξανά τήν ὀνομασία ΠΠΣ. Μπαίνοντας ἐπικεφαλῆς τῆς κυ-

* — «ἀριστερό». *Σημ. Μετ.*

βέρνησης, βοήθησε νά περάσει ἡ ἐξουσία στά χέρια τῆς πολωνικῆς ἀστικῆς τάξης καί σέ συνέχεια ἔκανε συστηματικά ἀντικομμουνιστική προπαγάνδα καί ὑποστήριζε πολιτική ἐπίθεσης κατά τῆς Σοβιετικῆς χώρας, πολιτική ἁρπαγῆς καί καταπίεσης τῆς Δυτικῆς Οὐκρανίας καί τῆς Δυτικῆς Λευκορωσίας. Ὁρισμένες ὁμάδες τοῦ ΠΠΣ πού δέ συμφωνοῦσαν μέ τήν πολιτική αὐτή, συγχωνεύονταν μέ τό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Πολωνίας.

Μετά τό φασιστικό πραξικόπημα τοῦ Πιλσούδσκι (Μάης τοῦ 1926) τό ΠΠΣ τυπικά ἀνῆκε στήν κοινοβουλευτική ἀντιπολίτευση, στήν πραγματικότητα ὅμως δέν ἔκανε δραστήρια πάλη ἐνάντια στό φασιστικό καθεστώς κι ἐξακολουθοῦσε τήν ἀντικομμουνιστική καί ἀντισοβιετική προπαγάνδα του. Τά ἀριστερά στοιχεῖα τοῦ ΠΠΣ τήν ἐποχή αὐτή συνεργάζονταν μέ τούς πολωνούς κομμουνιστές, ὑποστηρίζοντας σέ μιά σειρά καμπάνιες τήν ταχτική τοῦ ἑνιαίου μετώπου.

Τόν καιρό τοῦ δεύτερου παγκόσμιου πολέμου τό ΠΠΣ διασπάστηκε ξανά. Τό ἀντιδραστικό, σωβινιστικό του τμῆμα πῆρε τό ὄνομα «Wolnosc, Równosc, Niepodlegtosc» («Ἐλευθερία, Ἰσότητα, Ἀνεξαρτησία») καί συμμετεῖχε στήν ἀντιδραστική ἐμιγκρέδικη πολωνική «κυβέρνηση» τοῦ Λονδίνου. Τό ἄλλο, τό ἀριστερό τμῆμα τοῦ ΠΠΣ, πού πῆρε τό ὄνομα «Ἐργατικό κόμμα τῶν πολωνῶν σοσιαλιστῶν» (ΕΚΠΣ) κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Πολωνίας (ΕΚΠ) πού δημιουργήθηκε τό 1942, μπῆκε στό λαϊκό μέτωπο πάλης ἐνάντια στούς χιτλερικούς καταχτητές, πάλαιβε γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Πολωνίας ἀπό τή φασιστική σκλαβιά καί πῆρε τή θέση τῆς ἀποκατάστασης φιλικῶν σχέσεων μέ τήν ΕΣΣΔ.

Τό 1944, μετά τήν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Πολωνίας ἀπό τή γερμανική κατοχή καί τό σχηματισμό τῆς Πολωνικῆς ἐπιτροπῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης, τό ΕΚΠΣ ὀνομάστηκε ξανά ΠΠΣ καί μαζί μέ τό ΕΚΠ πῆρε μέρος στήν οἰκοδόμηση τῆς λαϊκοδημοκρατικῆς Πολωνίας. Τό Δεκέμβρη τοῦ 1948 τό ΕΚΠ καί τό ΠΠΣ συνενώθηκαν καί ἀποτέλεσαν τό Ἑνιαῖο ἐργατικό κόμμα Πολωνίας (ΕΕΚΠ). — *42*.

[34] Ἡ *ὀργάνωση «Ἴσκρα» στή Ρωσία* συνένωνε τούς ἰσκριστές πού δροῦσαν στή Ρωσία. Ἀπό τήν περίοδο ἀκόμα τῆς προετοιμασίας τῆς ἔκδοσης τῆς ἐφημερίδας «Ἴσκρα» καί στόν πρῶτο χρόνο τῆς ζωῆς της (Δεκέμβρης τοῦ 1900 - Δεκέμβρης τοῦ 1901) εἶχε συγκροτηθεῖ ἕνα δίχτυ ἐκπροσώπων τῆς «Ἴσκρα» πού δούλευαν σέ διάφορες πόλεις τῆς Ρωσίας — οἱ Π. Ν. καί Ο. Μπ. Λεπεσίνσκι, ὁ Π. Α. Κράσικοφ, ὁ Α. Μ. Στοπάνι, οἱ Γ. Μ. καί Ζ. Π. Κρζιζανόβσκι, οἱ Σ. Ι. καί Λ. Ν. Ραντσένκο, ὁ Α. Ντ. Τσιουρούπα, ὁ Ν. Ε. Μπάουμαν, ὁ Ι. Β. Μπάμπουσκιν καί ἄλλοι. Σέ πολλές πόλεις (Πετρούπολη, Πσκόφ, Σαμάρα, Πολτάβα καί ἄλλες) εἶχαν δημιουργηθεῖ ὁμάδες βοήθειας πρὸς τὴν «Ἴσκρα».

Ἡ δράση τῶν ἰσκριστῶν συνίστατο στή συλλογή χρημάτων γιά τήν ἔκδοση τῆς «Ἴσκρα», στήν ἀποστολή ἀνταποκρίσεων στή σύνταξή της, στή μεταφορά καί στή διάδοση τῆς ἐφημερίδας καί στήν ὀργανωτική καί τεχνική προετοιμασία γιά τήν ἐκτύπωση τῆς «Ἴσκρα» στή Ρωσία. Στήν περίοδο αὐτή οἱ ἰσκρικές ὁμάδες, καθώς καί οἱ διάφοροι ἐκπρόσωποι τῆς «Ἴσκρα» πολύ λίγο συνδέονταν μεταξύ τους καί ἡ ἐπαφή τους μέ τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» γινόταν μάλλον ἀπευθείας.

Ἡ ἄνοδος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος καί ὁ αὐξανόμενος ὄγκος

τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς πρόβαλαν ἐπιταχτικά τήν ἀνάγκη τῆς συνένωσης τῶν δυνάμεων τῶν ἰσκριστῶν, τοῦ προγραμματισμοῦ καί τῆς ὀργάνωσης τῆς δουλειᾶς τους, πράγμα πού θά συνέβαλλε στή λύση τοῦ κύριου προβλήματος, δηλ. νά ξεπεραστεῖ ὁ χειροτεχνισμός πού καλλιεργοῦσαν οἱ «οἰκονομιστές» στή δουλειά, καί νά καταχτηθοῦν ἀπό τήν «Ἴσκρα» οἱ σοσιαλδημοκρατικές ἐπιτροπές. Σχετικά μ' αὐτό ὁ Λένιν πρότεινε τό σχέδιο δημιουργίας πανρωσικῆς ἰσκρικῆς ὀργάνωσης πού θά προετοίμαζε τή συνένωση τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας σ' ἕνα ἑνιαῖο συγκεντρωτικό μαρξιστικό κόμμα. Τό σχέδιο αὐτό ὁ Λένιν τό διατύπωσε ἀρχικά στό ἄρθρο «Ἀπό ποῦ ν' ἀρχίσουμε;» (Μάης τοῦ 1901) καί ἀργότερα τό ἀνέπτυξε λεπτομερειακά στήν μπροσούρα «Τί νά κάνουμε;» (Φθινόπωρο τοῦ 1901–Φλεβάρης τοῦ 1902) (βλ. Ἅπαντα, 5 ρωσ. ἔκδ., τόμ. 5ος, σελ. 1–13 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση) καί τόμ. 6ος, σελ. 1–192) (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 1–195)).

Κατά τήν ἐφαρμογή τοῦ σχεδίου τῆς δημιουργίας στή Ρωσία ἑνιαίας ἰσκρικῆς ὀργάνωσης, ὁ Λένιν καί οἱ ὀπαδοί του βρέθηκαν στήν ἀνάγκη νά ὑπερνικήσουν τίς τοπικιστικές (περιφερειακές) τάσεις πού εἶχαν ὁρισμένοι ἰσκριστές, στελέχη τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς. «... Πρέπει νά εἰπωθεῖ, — ἔγραφε ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Σ. Ο. Τσεντερμπάουμ τόν Ἰούλη τοῦ 1901, — ὅτι γενικά κάθε σχέδιο ἔκδοσης ὁποιουδήποτε περιφερειακοῦ ἤ τοπικοῦ ὀργάνου τῆς ρωσικῆς ὀργάνωσης „Ἴσκρα" τό θεωροῦμε ὁπωσδήποτε ὄχι σωστό καί ἐπιζήμιο. Ἡ ὀργάνωση „Ἴσκρα" ὑπάρχει γιά τήν ὑποστήριξη καί τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐφημερίδας „Ἴσκρα" καί τή *συνένωση*, μέ τόν τρόπο αὐτό, τοῦ κόμματος κι ὄχι γιά τό *κομμάτιασμα* τῶν δυνάμεων, κομμάτιασμα πού καί χωρίς τήν ὀργάνωση αὐτή εἶναι παραπάνω ἀπό ἀρκετό» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 57).

Τό Γενάρη τοῦ 1902 ἔγινε στή Σαμάρα τό συνέδριο τῶν ἰσκριστῶν, στό ὁποῖο πῆραν μέρος οἱ Γ. Μ. καί Ζ. Π. Κρζιζανόβσκι, ὁ Φ. Β. Λένγκνικ, ὁ Μ. Α. Σίλβιν, ὁ Β. Π. Ἀρτσιμποῦτσεφ, ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ καί ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα καί ἄλλοι. Στό συνέδριο αὐτό συγκροτήθηκε γραφεῖο τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» στή Ρωσία. Στίς ἀποφάσεις πού πάρθηκαν καθορίστηκε: ὁ τρόπος πού θά συνδέονται τά μέλη τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» μεταξύ τους καί μέ τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα», ὁ τρόπος πού θά συγκεντρώνονται οἱ οἰκονομικές εἰσφορές καί θά κατανέμονται τά χρηματικά μέσα, τά καθήκοντα τῶν ἰσκριστῶν ἀπέναντι στίς σοσιαλδημοκρατικές ἐπιτροπές καί στά τοπικά ὄργανα τύπου. Γιά τήν ἐκπλήρωση τοῦ βασικοῦ καθήκοντος — προσχώρηση τῶν ἐπιτροπῶν στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» καί ἀναγνώρισή της σάν πανκομματικοῦ ὀργάνου — ἀποφασίστηκε νά σκορπίσουν οἱ σύνεδροι στίς διάφορες περιοχές τῆς Ρωσίας. «... Ἡ πρωτοβουλία σας, — ἔγραφε ὁ Β. Ι. Λένιν στούς ὀργανωτές τοῦ συνεδρίου, — μᾶς προξένησε ἀφάνταστη χαρά. Ζήτω! Ἔτσι μπράβο! Ἁπλῶστε πιό πολύ τή δουλειά σας! Κι ἀναπτύξτε περισσότερη αὐτενέργεια, μεγαλύτερη πρωτοβουλία — ἐσεῖς ἀρχίσατε πρῶτοι τόσο πλατιά, ἑπομένως καί ἡ συνέχεια θά πάει καλά!» (Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. VIII, σελ. 221).

Τήν πραγματοποίηση τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου τή δυσκόλεψαν οἱ συλλήψεις πολλῶν ἰσκριστῶν, πού ἔγιναν τό Φλεβάρη τοῦ 1902. Παρ' ὅλα αὐτά οἱ ἰσκριστές, ἐξοπλισμένοι μέ τό ἔργο τοῦ Λένιν «Τί νά κάνουμε;», ἀνέπτυξαν ἔντονη δραστηριότητα στήν προπα-

γάνδα καί στήν πραχτική ἐφαρμογή τοῦ σχεδίου τοῦ Λένιν γιά τή δημιουργία τοῦ κόμματος. Ἡ ὀργάνωση «Ἴσκρα» τῆς Ρωσίας πέτυχε σοβαρά ἀποτελέσματα στή δημιουργία μιᾶς πραγματικῆς ἑνότητας τῶν κομματικῶν ὀργανώσεων, στηριγμένης στίς ἀρχές τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ. Κατά τά τέλη τοῦ 1902 σχεδόν ὅλες οἱ σπουδαιότερες σοσιαλδημοκρατικές ἐπιτροπές δήλωσαν ὅτι τάσσονται ἀλληλέγγυες μέ τήν «Ἴσκρα».

Στίς 2-3 (15-16) τοῦ Νοέμβρη 1902 στή σύσκεψη τοῦ Πσκόφ καί μέ τήν πιό δραστήρια συμμετοχή τῶν ἰσκριστῶν συγκροτήθηκε Ὀργανωτική Ἐπιτροπή γιά τή σύγκληση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος· οἱ ἰσκρικές ὀργανώσεις παρέδοσαν στήν Ὀργανωτική Ἐπιτροπή ὅλες τίς συνδέσεις τους. Ἡ ὀργάνωση τῆς «Ἴσκρα» στή Ρωσία πού διατηρήθηκε ὥς τό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος, ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στήν προετοιμασία καί στή σύγκληση τοῦ συνεδρίου πού ἵδρυσε τό ἐπαναστατικό μαρξιστικό κόμμα τῆς Ρωσίας. — *43.*

35 Πρόκειται γιά τόν ἀντιπρόσωπο τοῦ συνεδρίου Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ). — *44.*

36 Τή δήλωση αὐτή τή διάβασε ὁ Β. Ι. Λένιν ἀμέσως μετά τή συνεισήγηση τοῦ Λ. Μάρτοφ στήν 3η συνεδρίαση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀργότερα, ὅταν ὁ Μάρτοφ στό γράμμα τῆς 16 (29) τοῦ Νοέμβρη 1903 ὑποχρεώθηκε νά δηλώσει ὅτι δέν ἀμφιβάλλει γιά τήν εὐσυνειδησία καί τήν εἰλικρίνεια τοῦ Λένιν, τό ζήτημα τῆς διαιτησίας γιά τήν ἐξέταση τῶν συκοφαντικῶν δηλώσεων τοῦ Μάρτοφ ἀποσύρθηκε. — *53.*

37 Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ Τρότσκι πού προσπαθοῦσε μέ διάφορες σοφιστεῖες καί μέ τήν αὐθαίρετη ἑρμηνεία τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος ν' ἀποδείξει ὅτι ὁ Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ ἦταν ἁρμόδιος νά ἐπικυρώσει τό σχέδιο τοῦ ὑπό συζήτηση καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ. — *55.*

38 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο 6 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού ψηφίστηκε στό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος (βλ. «Ἀποφάσεις καί ψηφίσματα τῶν συνεδρίων καί τῶν συνδιασκέψεων τοῦ ΚΚΣΕ καί τῶν ὁλομελειῶν τῆς ΚΕ», ρωσ. ἔκδ. 1954, μέρος Ι, σελ. 46). — *56.*

39 Τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Λ. Ε. Γκάλπεριν (Κονιάγκιν) πού τό ὑποστήριζαν οἱ μπολσεβίκοι, ἔλεγε ὅτι τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου μπαίνει σέ ἰσχή ἀπό τή στιγμή πού θά ἐπικυρωθεῖ ἀπό τήν ΚΕ. Ἡ ἀπόφαση αὐτή πού εἶχε συνταχθεῖ σύμφωνα μέ τό καταστατικό τοῦ ΣΔΕΚΡ, ὑπεράσπιζε τίς ἀρχές τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ στό κόμμα.

Τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Μάρτοφ πού ἔγινε δεχτό ἀπό τήν ὀπορτουνιστική πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου, ξεκινοῦσε ἀπό τήν ἄποψη ὅτι ὁ Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔχει τό δικαίωμα νά ψηφίσει τό καταστατικό τῆς ὀργάνωσής του χωρίς αὐτό νά ἐγκριθεῖ προηγούμενα ἀπό τήν ΚΕ τοῦ κόμματος. — *57.*

40 Ἡ «*Ἀνυπόβλητη δήλωση*» εἶχε γραφεῖ ἀπό τόν Β. Ι Λένιν γιά νά ὑποβληθεῖ στό ΙΙ συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ ὕστερα ἀπό τίς

συκοφαντικές κατηγορίες πού διατύπωσε ὁ Μάρτοφ κατά τῶν μπολσεβίκων στή συνεισήγησή του γιά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου στίς 16 (29) τοῦ Ὀχτώβρη 1903 ὁ Λένιν περιορίστηκε σέ σύντομη προφορική δήλωση (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 54 (ἴδια σελ. καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)). Τόν τίτλο τοῦ ντοκουμέντου ὁ Λένιν τόν ἔδοσε ἀργότερα. — *58.*

41 Πρόκειται γιά τόν Φ. Β. Λένγκνικ πού στή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, στίς 18 (31) τοῦ Ὀχτώβρη 1903, ζήτησε ἀπομέρους τῆς ΚΕ νά προσαρμοστεῖ τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου πού ψηφίστηκε ἀπό τό συνέδριο, στό καταστατικό τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἐπειδή ἡ ἀντιπολίτευση δέ δέχτηκε τήν ἀπαίτηση αὐτή, ὁ Λένγκνικ κήρυξε τή συνέλευση παράνομη καί ἔφυγε ἀπό τό συνέδριο μαζί μέ τούς ἄλλους μπολσεβίκους-μέλη τοῦ Συνδέσμου. — *63.*

42 Ἡ «*Δήλωση γιά παραίτησή μου ἀπό μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος καί μέλος τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ*» ὑποβλήθηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν ὅταν ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ στράφηκε ἀνοιχτά πρός τούς μενσεβίκους καί πρότεινε νά μποῦν μέ πρόσληψη στή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» ὅλοι οἱ πρώην συντάχτες της πού δέν εἶχαν γίνει δεχτοί ἀπό τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Στίς 5 (18) τοῦ Νοέμβρη ὁ Λένιν ἀπευθύνθηκε στή σύνταξη τοῦ ΚΟ μέ τήν παράκληση νά δημοσιευτεῖ στήν «Ἴσκρα» ἡ δήλωσή του ὅτι ἀποχωρεῖ ἀπό τή σύνταξη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 87 (ἴδια σελ. καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)). Ἡ ἀνακοίνωση τῆς σύνταξης γιά τίς ἀλλαγές τῆς σύνθεσής της δημοσιεύτηκε στό φύλλο ἀρ. 53 τῆς νέας, τῆς μενσεβίκικης «Ἴσκρα» μέ ἡμερομηνία 25 τοῦ Νοέμβρη 1903. — *64.*

43 «*Die Arbeiterstimme*» («Ἐργατική Φωνή») — ἐφημερίδα, κεντρικό ὄργανο τῆς Μπούντ, πού ἔβγαινε στή Ρωσία ἀπό τό 1897 ὥς τό 1905 στήν ἑβραϊκή γλώσσα (τό 14ο φύλλο τυπώθηκε στό ἐξωτερικό). Συνολικά βγῆκαν 40 φύλλα. Ὕστερα ἀπό μιά μεγάλη διακοπή ξαναβγῆκε τό 1917, σάν νόμιμο ἑβδομαδιαῖο ὄργανο τῆς Μπούντ· τό 1918 ἡ ἔκδοσή της σταμάτησε. — *65.*

44 Πρόκειται γιά τήν ἀπόφαση τοῦ I συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού ἔλεγε ὅτι ἡ Μπούντ «μπαίνει στό κόμμα σάν αὐτόνομη ὀργάνωση, ἀνεξάρτητη μόνο στά ζητήματα πού ἀφοροῦν εἰδικά τό ἑβραϊκό προλεταριάτο» («Ἀποφάσεις καί ψηφίσματα τῶν συνεδρίων καί τῶν συνδιασκέψεων τοῦ ΚΚΣΕ καί τῶν ὁλομελειῶν τῆς ΚΕ», ρωσ. ἔκδ. 1954, μέρος I, σελ. 14). — *65.*

45 Ὁ Λένιν παραθέτει τά λόγια τοῦ Μεφιστοφελῆ πρός τό μαθητευόμενο, ἀπό τόν «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε (βλ. Γκαῖτε. Συλλογή ἔργων σέ 13 τόμους, Μόσχα, τόμ. V, 1947, σελ. 118). — *70.*

46 Τό ἐπεισόδιο τῆς πάλης τῆς Μπούντ κατά τῆς ἐπιτροπῆς Αἰκατερινοσλάβ τοῦ ΣΔΕΚΡ τό ἐξιστορεῖ ὁ Β. Ι. Λένιν στό ἄρθρο «Χρειάζεται τό ἑβραϊκό προλεταριάτο „ἀνεξάρτητο πολιτικό κόμμα“;» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 117–122 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 115–120)). — *71.*

[47] Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2 ρωσ. ἔκδ., τόμ. 1ος, σελ. 416. — *72*.

[48] «*Die Neue Zeit*» («Νέοι Καιροί») — θεωρητικό περιοδικό τοῦ Γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος· ἔβγαινε στή Στουτγάρδη ἀπό τό 1883 ὥς τό 1923. Ὡς τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1917 διευθυντής του ἦταν ὁ Κ. Κάουτσκι, κατοπινά ὁ Γ. Κουνόφ. Στό «Die Neue Zeit» πρωτοδημοσιεύτηκαν μερικά ἔργα τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. Ἔνγκελς: «Κριτική τοῦ προγράμματος τῆς Γκότα» τοῦ Κ. Μάρξ, «Σχετικά μέ τήν κριτική τοῦ σχεδίου τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος τοῦ 1891» τοῦ Φ. Ἔνγκελς καί ἄλλα. Ὁ Ἔνγκελς βοηθοῦσε πάντοτε τή σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ μέ τίς συμβουλές του καί συχνά τῆς ἔκανε κριτική γιά τίς παρεκκλίσεις τοῦ περιοδικοῦ ἀπό τό μαρξισμό. Στό «Die Neue Zeit» συνεργάζονταν οἱ ἐπιφανεῖς παράγοντες τοῦ γερμανικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος τοῦ τέλους τοῦ XIX καί τῶν ἀρχῶν τοῦ XX αἰώνα: Α. Μπέμπελ, Β. Λῆμπκνεχτ, Ρ. Λούξεμπουργκ, Φ. Μέρινγκ, Κ. Τσέτκιν, Γ. Β. Πλεχάνοφ, Π. Λαφάργκ καί ἄλλοι. Μετά τό θάνατο τοῦ Φ. Ἔνγκελς καί στά χρόνια 1895–1900 ἄρχισαν νά δημοσιεύονται συστηματικά στό περιοδικό ἄρθρα ἀναθεωρητῶν, ἀνάμεσα σ' αὐτά καί μιά σειρά ἄρθρα τοῦ Μπέρνσταϊν μέ τόν τίτλο «Τά προβλήματα τοῦ σοσιαλισμοῦ» πού ἐγκαινίασαν τήν ἐκστρατεία τῶν ἀναθεωρητῶν ἐνάντια στό μαρξισμό. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου τό περιοδικό κρατοῦσε κεντριστική στάση, ὑποστηρίζοντας στήν πραγματικότητα τούς σοσιαλσωβινιστές. — *73*.

[49] Ἐδῶ παρατίθεται περικοπή ἀπό τό ἄρθρο τοῦ Ἀλφρέντ Νακέ «Ντρυμόν καί Μπερνάρ Λαζάρ» πού δημοσιεύτηκε στίς 24 τοῦ Σεπτέμβρη 1903 στήν παρισινή ἐφημερίδα «La Petite République» («Ἡ Μικρή Δημοκρατία») πού ἦταν τότε ὄργανο τῶν γάλλων σοσιαλιστῶν-ρεφορμιστῶν. Ἡ ἐφημερίδα εἶχε ἀρχίσει νά βγαίνει τό 1875. Σ' αὐτή συνεργάζονταν ὁ Ζ. Ζωρές, ὁ Α. Ε. Μιλλεράν καί ἄλλοι γάλλοι πολιτικοί παράγοντες. — *73*.

[50] Στό ἄρθρο «*Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός*» ὁ Β. Ι. Λένιν σχεδίαζε νά κάνει κριτική ἀνάλυση τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος τῶν φιλελευθέρων, πού εἶχε διατυπωθεῖ στό ἄρθρο τοῦ Λ. («Ὀσβομποζντένιγε», τεῦχος 9 (33) τῆς 19 τοῦ Ὀχτώβρη (1 τοῦ Νοέμβρη) 1903), καί τοῦ ναροντνικιστικοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν, πού εἶχε διατυπωθεῖ στό ἄρθρο τοῦ Π. Νοβομπράντσεφ («Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια» ἀρ. φύλλων 32 καί 33 τῆς 15 (28) τοῦ Σεπτέμβρη καί τῆς 1 (14) τοῦ Ὀχτώβρη 1903). Ὡστόσο ὁ Λένιν μπόρεσε νά πραγματοποιήσει μόνο τό πρῶτο μέρος τοῦ σχεδίου του: ἡ συνέχεια τοῦ ἄρθρου (κριτική τῶν ἀπόψεων τοῦ Νοβομπράντσεφ) δέ γράφτηκε. Ὑλικά μέ κριτική τοῦ ναροντνικιστικοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος ὑπάρχουν στίς παραλλαγές τῶν σχεδίων τοῦ ἄρθρου πού ἔχουν διασωθεῖ (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 458–463 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 470–475)). Ἀνάμεσα στά προπαρασκευαστικά ὑλικά τοῦ ἄρθρου «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός» ὑπάρχουν στό Ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ οἱ παρακάτω παραλλαγές τῶν τίτλων τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, γραμμένες ἀπό τόν Λένιν:

«Ἀστικός ναροντνικισμός καί ναροντνικιστική μανίλοβτσινα *. Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί ναροντνικιστική οὐτοπία. Ναροντνικιστικός φιλελευθερισμός καί ναροντνικιστική οὐτοπία. Ἀστικός σχολαστικισμός καί ναροντνικιστική μανίλοβτσινα. Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός». Στή δεύτερη παραλλαγή τοῦ τίτλου διαγράφονται οἱ λέξεις: «ναροντνικιστική οὐτοπία», ἐνῶ ἡ τρίτη καί ἡ τέταρτη παραλλαγή διαγράφονται ἐντελῶς.

Τό ἄρθρο «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός» ἦταν τό τελευταῖο ἄρθρο τοῦ Λένιν πού δημοσιεύτηκε στήν «Ἴσκρα». — *77*.

51 «*Ὀσβομποζντένιγε*» («Ἀπελευθέρωση») — δεκαπενθήμερο περιοδικό πού ἔβγαινε στό ἐξωτερικό ἀπό τίς 18 τοῦ Ἰούνη (1 τοῦ Ἰούλη) 1902 ὥς τίς 5 (18) τοῦ Ὀχτώβρη 1905 μέ διευθυντή τόν Π. Μπ. Στροῦβε. Τό περιοδικό ἦταν ὄργανο τῆς ρωσικῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς τάξης καί προωθοῦσε μέ συνέπεια τίς ἰδέες τοῦ μετριοπαθοῦς-μοναρχικοῦ φιλελευθερισμοῦ. Τό 1903 γύρω ἀπό τό περιοδικό σχηματίστηκε (καί τό Γενάρη τοῦ 1904 πῆρε τελειωτική μορφή) ἡ «Ἕνωση ἀπελευθέρωσης» πού διατηρήθηκε ὥς τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1905. Οἱ «ὀσβομποζντέντσι» μαζί μέ τούς ζέμτσι-συνταγματικούς ἀποτέλεσαν τόν πυρήνα τοῦ κυριότερου ἀστικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας, τοῦ συνταγματικοῦ-δημοκρατικοῦ κόμματος (καντέτων) πού ἱδρύθηκε τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1905. — *78*.

52 «*Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια*» («Ἐπαναστατική Ρωσία») — παράνομη ἐφημερίδα τῶν ἐσέρων· ἐκδόθηκε στά τέλη τοῦ 1900 στή Ρωσία ἀπό τήν «Ἕνωση τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν» (τό φύλλο της ἀρ. 1 πού σημειώνεται ὅτι βγῆκε τό 1900, στήν πραγματικότητα βγῆκε τό Γενάρη 1901). Ἀπό τό Γενάρη τοῦ 1902 ὥς τό Δεκέμβρη τοῦ 1905 ἔβγαινε στό ἐξωτερικό (Γενεύη), σάν ἐπίσημο ὄργανο τοῦ κόμματος τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν. — *79*.

53 «*Ἀδημοσίευτη δήλωση*» — σχέδιο ἀπόφασης τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΣΔΕΚΡ πού προτάθηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν στή συνεδρίαση τῆς ΚΕ στίς 14 (27) τοῦ Νοέμβρη 1903. Ἡ ἀπόφαση δέν ἐφαρμόστηκε στήν πράξη λόγω τῆς συμφιλιωτικῆς στάσης ὁρισμένων μελῶν τῆς ΚΕ ἀπέναντι στούς μενσεβίκους. Ἀργότερα τό ντοκουμέντο αὐτό ἀναφέρθηκε ἀπό τόν Λένιν σάν ἀδημοσίευτη δήλωση. — *88*.

54 Τό *τελεσίγραφο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς* στάλθηκε στούς μενσεβίκους στίς 12 (25) τοῦ Νοέμβρη 1903. Ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀπό τίς 22 ἀκόμα τοῦ Ὀχτώβρη (4 τοῦ Νοέμβρη), ἔστειλε στήν ΚΕ γράμμα μέ τήν πρόταση νά ὑποβληθοῦν στούς μενσεβίκους οἱ παρακάτω ὅροι: 1) πρόσληψη στή σύνταξη τοῦ ΚΟ τῶν τριῶν πρώην συνταχτῶν· 2) ἀποκατάσταση τῆς προηγούμενης κατάστασης στό Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ· 3) παροχή στούς μενσεβίκους μιᾶς ψήφου στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος. Τούς προκαταρχτικούς αὐτούς ὅρους δέν τούς ὑποστήριξε τό συμ-

* Φαντασιοκοπία καί παθητική μακαριότητα ἀπέναντι στήν πραγματικότητα. Ἀπό τό ὄνομα Μανίλοφ, ἥρωα τοῦ ἔργου «Νεκρές ψυχές» τοῦ Γκόγκολ. *Σημ. Μετ.*

φιλιωτικό τμῆμα τῆς ΚΕ. Στό ἴδιο γράμμα ὁ Λένιν διατύπωσε καί πρότεινε νά ἐγκριθοῦν ταυτόχρονα, χωρίς νά ἀνακοινωθοῦν ἀκόμα στούς μενσεβίκους, τά βασικά σημεῖα τοῦ τελεσίγραφου, δηλ. οἱ πραχτικές παραχωρήσεις πού μποροῦσε νά κάνει ἡ ΚΕ στούς μενσεβίκους: 1) πρόσληψη στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» τῶν τεσσάρων πρώην συνταχτῶν· 2) πρόσληψη στήν ΚΕ δυό μελῶν τῆς ἀντιπολίτευσης πού θά ἐξέλεγε ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή· 3) ἀποκατάσταση τῆς προηγούμενης κατάστασης στό Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ· 4) παροχή στούς μενσεβίκους μιᾶς ψήφου στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος. «Ἄν δέ γίνει δεχτό τό τελεσίγραφο, — τόνιζε ὁ Λένιν, — θά συνεχιστεῖ ὁ πόλεμος ὥς τό τέλος. Συμπληρωματικός ὅρος: 5) νά σταματήσουν ὅλες οἱ κρίσεις καί ἐπικρίσεις καί οἱ συζητήσεις γιά τούς τσακωμούς στό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος καί ὕστερα ἀπό αὐτό» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 158). Οἱ προτάσεις αὐτές τοῦ Λένιν (ἐκτός ἀπό τό συμπληρωματικό ὅρο) ἀποτέλεσαν τό περιεχόμενο τοῦ τελεσίγραφου πού ἐγκρίθηκε ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή στίς 12 (25) τοῦ Νοέμβρη, ἀφοῦ τά μέλη τῆς ΚΕ μέ τίς συμφιλιωτικές τάσεις μετρίασαν κάπως τόν τόνο τῶν προτάσεων.

Οἱ μενσεβίκοι, ὕστερα ἀπό τή μεγάλη βοήθεια τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ πού τήν ἑπόμενη τῆς ἐπίδοσης τοῦ τελεσίγραφου τράβηξε στή σύνταξη τοῦ ΚΟ μέ πρόσληψη ὅλους τούς πρώην συντάχτες, ἀπέριψαν τό τελεσίγραφο καί πῆραν τό δρόμο τοῦ ἀνοιχτοῦ πολέμου κατά τῆς πλειοψηφίας τοῦ κόμματος.

Ὁ Β. Ι. Λένιν σχολίασε τό τελεσίγραφο τῆς ΚΕ στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 363 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 373)). — *88.*

55 Πάνω στό σχέδιο αὐτό γιά τό «*Γράμμα τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ πρός τή διοίκηση τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, πρός τίς ὁμάδες βοήθειας τοῦ κόμματος καί πρός ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό*» ὁ Λένιν ἔγραψε μιά σημείωση (πού ἀπευθυνόταν ἴσως στόν Φ. Β. Λένγκνικ, ἀντιπρόσωπο τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό): «Νά ἐπιστρέψετε τό σχέδιο τοῦ γράμματος αὐτοῦ, ἀφοῦ τό διαβάσετε, καί νά μή τό δείξετε σέ κανένα». Τό γράμμα, ὅπως φαίνεται, δέ στάλθηκε· στήν πραγματικότητα ὅμως τό σχέδιο ὑποστήριξης τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος στή Ρωσία ἀπό τό ἐξωτερικό, πού χαράσσεται σ᾿ αὐτό, ἀποτέλεσε τή βάση τῆς ἐργασίας τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό. — *89.*

56 Τό «*Γράμμα πρός τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα"*» τό ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν ἀπαντώντας στό ἄρθρο τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ «Τί νά μή κάνουμε», πού εἶχε δημοσιευτεῖ στίς 7 τοῦ Νοέμβρη 1903 στό φύλ. ἀρ. 52 τῆς «Ἴσκρα». Στόν τόμο αὐτό καί στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» καταχωρεῖται ἕνα προσχέδιο τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ τοῦ γράμματος τοῦ Λένιν. — *93.*

57 *Ποσεχόνιε* — συνώνυμο ἐπαρχιακῆς παράμερης γωνιᾶς μέ ἄγρια πατριαρχικά ἤθη καί ἔθιμα. Ἡ ἔκφραση ἔγινε συνήθης χάρη στό ἔργο τοῦ Μ. Ε. Σαλτικόφ-Στσεντρίν «Ποσεχόνσκαγια σταρινά» ὅπου περιγράφεται ἡ ζωή τῶν τσιφλικάδων εὐγενῶν πού «χώθηκαν στήν πιό ἀπόμερη ἐρημιά τοῦ Ποσεχόνιε, μάζευαν χωρίς θόρυβο τά δοσίματα ἀπό τούς σκλαβωμένους ἀνθρώπους καί πολλαπλασιάζονταν κοσμίως». Ὁ μεγάλος σατιρικός εἰρωνευόταν μέ δηκτικότητα καί ξεμασκάρευε τό βασίλειο αὐτό τῆς ἀμορφωσιᾶς καί τῆς αὐθαιρεσίας. — *95.*

58 Τό γράμμα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» «*Γιατί ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα“;*» ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στό ξεσκέπασμα τῆς ὀπορτουνιστικῆς ταχτικῆς τῶν μενσεβίκων, τῆς ἀποδιοργανωτικῆς τους δράσης στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ καί στή μετασυνεδριακή περίοδο. Ὅταν ἡ μενσεβίκικη σύνταξη τοῦ ΚΟ ἀπό δειλία ἀρνήθηκε νά δημοσιεύσει τό «Γράμμα» στήν «Ἴσκρα», οἱ μπολσεβίκοι τό ἔβγαλαν σέ χωριστό φυλλάδιο τό Δεκέμβρη τοῦ 1903 στή Γενεύη. Σχετικά μέ τήν ἔκδοση τοῦ ντοκουμέντου αὐτοῦ ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε στόν Ν. Ε. Βίλονοφ: «Ἔβγαλα τώρα σέ χωριστό φυλλάδιο τό „γράμμα πρός τή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα»“ (Γιατί ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη;) — ἐκεῖ διηγοῦμαι σύντομα γιατί διαφωνήσαμε καί προσπαθῶ νά δείξω πόσο λαθεμένα παρουσιάζεται ἡ ὑπόθεση στό φύλλο ἀρ. 53 τῆς „Ἴσκρα“ (ἀρχίζοντας ἀπό τό φύλλο ἀρ. 53 στή σύνταξη βρίσκονται τέσσερις ἐκπρόσωποι τῆς μειοψηφίας καί ὁ Πλεχάνοφ). Ἐλπίζω ὅτι τό γράμμα αὐτό (ἕνα μικρό ἔντυπο φυλλάδιο μέ 8 σελιδοῦλες) θά φτάσει γρήγορα στά χέρια Σας, γιατί ἔχει κιόλας σταλθεῖ στή Ρωσία καί ἴσως δέ θά εἶναι δύσκολο νά τό κυκλοφορήσουν» (Ἅπαντα, 4 ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 175).

Τό γράμμα τοῦ Λένιν «Γιατί ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα“;» κυκλοφόρησε πλατιά στή Ρωσία ὅπου ἀνατυπωνόταν παράνομα. Τά ἀστυνομικά ἔγγραφα τῆς περιόδου 1904–1905 ἀναφέρουν ὅτι κατά τίς ἔρευνες καί τίς συλλήψεις βρῆκαν ἀντίτυπα τοῦ «Γράμματος» στή Μόσχα, Χάρκοβο, Τούλα, Τόμσκ, Ρίγα, Νικολάγεφ, Πολτάβα, Ἀστραχάν, Ντονμπάς. — *98.*

59 Πρόκειται γιά τήν ἀνακοίνωση τῆς «Ἴσκρα» στό φύλ. ἀρ. 53 τῆς 25 τοῦ Νοέμβρη 1903 ὅτι σέ λίγο θά ἐκδοθοῦν («πλήρη» ἐκτός ἀπό τίς ἐκθέσεις πού παρουσίασαν στό συνέδριο οἱ τοπικές ὀργανώσεις) τά πραχτικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. — *99.*

60 Ἡ ὑποψηφιότητα πού ὑποστήριζε ὁ Λ. Μάρτοφ ἦταν τῆς μενσεβίκας Ε. Μ. Ἀλεξάντροβας· ὁ «ἕνας ἡγέτης τῶν μή ἰσκρικῶν στοιχείων» ἦταν ὁ Β. Ν. Ρόζανοφ καί ὁ «ἕνας ἡγέτης τῆς ἰσκρικῆς μειοψηφίας» ἦταν ὁ Λ. Ντ. Τρότσκι. — *100.*

61 Ἀμέσως μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ οἱ μενσεβίκοι, προσπαθώντας ν' ἁρπάξουν τήν καθοδήγηση τοῦ κόμματος, δημιουργοῦν δική τους μυστική ἀντικομματική ὀργάνωση. Τό Σεπτέμβρη τοῦ 1903 ἔγινε στή Γενεύη, κρυφά ἀπό τήν πλειοψηφία τοῦ κόμματος καί τῶν καθοδηγητικῶν κεντρικῶν ὀργάνων, φραξιονιστική σύσκεψη 17 μενσεβίκων μέ ἐπικεφαλῆς τόν Μάρτοφ, τόν Πότρεσοφ καί ἄλλους ἡγέτες τῆς ἀντιπολίτευσης. Ἡ ἀπόφαση πού τήν εἶχαν γράψει ὁ Τρότσκι καί ὁ Μάρτοφ, χάραζε τό σχέδιο πάλης κατά τῆς πλειοψηφίας τοῦ κόμματος καί τῶν κεντρικῶν του ὀργάνων πού εἶχαν ἐκλεγεῖ στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἡ σύσκεψη συνιστοῦσε νά μή διστάζουν νά χρησιμοποιοῦν ὁποιοδήποτε μέσο πάλης γιά τήν ἐπέκταση τῆς ἐπιροῆς τῆς ἀντιπολίτευσης καί τήν ἀλλαγή τῆς σύνθεσης τῶν ἀνωτέρων ὀργάνων τοῦ κόμματος. Στά μέλη τῆς ἀντιπολίτευσης γινόταν ἡ ὑπόδειξη νά ἀρνοῦνται νά δουλεύουν κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, νά μποϋκοτάρουν τήν «Ἴσκρα», νά ἐπιδιώκουν τήν απο-

κατάσταση στή σύνταξη τῶν παλιῶν μελῶν της. Στή σύσκεψη συγκροτήθηκε ὁμάδα φιλολόγων ἀπό τούς πρώην συντάχτες τῆς «Ἴσκρα»· σκοπός τῆς ὁμάδας ἦταν νά συνενώσει τούς μενσεβίκους καί νά προπαγανδίζει τίς ὀπορτουνιστικές ἰδέες τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης. — *100.*

62 «*Aus der Weltpolitik*» («Ἀπό τήν Περιοχή τῆς Διεθνοῦς Πολιτικῆς») — ἑβδομαδιαῖο φυλλάδιο πού ἐκδιδόταν ἀπό τόν Πάρβους· ἔβγαινε στό Μόναχο ἀπό τό 1898 ὥς τό 1905. — *102.*

63 Πρόκειται γιά τό γράμμα τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ πρός τή διοίκηση τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ ἡμερομηνία 16 (29) τοῦ Νοέμβρη 1903· τό γράμμα ἔλεγε πώς «τά μέτρα πού πάρθηκαν ἀπέναντι στό Σύνδεσμο εἶχαν προκληθεῖ ἀπό ἔκτακτα περιστατικά πού σήμερα δέν ὑπάρχουν» (Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. VII, σελ. 286). Μέ τό γράμμα αὐτό ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή πληροφοροῦσε τή διοίκηση τοῦ Συνδέσμου πώς ἄν καί δέ συμφωνεῖ μέ τή διατύπωση ὁρισμένων σημείων τοῦ καταστατικοῦ πού ψηφίστηκε στό II συνέδριο τοῦ Συνδέσμου, «ὡστόσο δέ βλέπει νά ὑπάρχουν σ' αὐτό διαφορές ἀρχῶν μέ τό ὀργανωτικό καταστατικό τοῦ κόμματος» (στό ἴδιο). Στήν οὐσία αὐτό σήμαινε ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ καί ἀναγνώριση τῆς διοίκησής του πού εἶχε ἐκλεγεῖ στό II συνέδριο τοῦ Συνδέσμου. Ἡ ὑποχώρηση αὐτή τῆς συμφιλιωτικῆς μερίδας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπέναντι στούς μενσεβίκους δέν ὁδήγησε στήν ἀποκατάσταση εἰρήνης μέσα στό κόμμα καί χαρακτηρίστηκε ἀπό τούς μπολσεβίκους πολιτικό λάθος. — *102.*

64 Πρόκειται γιά τό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω (Ἡ κρίση μέσα στό κόμμα μας)» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 185–414 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 189–425)). — *106.*

65 Ἄμεση ἀφορμή γιά νά γραφεῖ τό σχέδιο αὐτό ἔκκλησης «*Πρός τά μέλη τοῦ κόμματος*» ἦταν τό ἄρθρο τοῦ Λ. Μάρτοφ «Στήν ἡμερησία διάταξη. (Ὅμιλος ἤ κόμμα;)» πού δημοσιεύτηκε στό φύλλο ἀρ. 56 τῆς «Ἴσκρα» στήν 1 τοῦ Γενάρη 1904. Ἡ ἔκκληση «Πρός τά μέλη τοῦ κόμματος» δέ δημοσιεύτηκε τότε. — *108.*

66 Τό *Συμβούλιο τοῦ ΣΔΕΚΡ* πού συνεδρίασε στή Γενεύη ἀπό τίς 15 (28) ὥς τίς 17 (30) τοῦ Γενάρη 1904, εἶχε «συγκληθεῖ μέ πρωτοβουλία τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ΚΟ γιά νά συζητήσει τά μέτρα συντονισμοῦ τῆς δράσης τῆς ΚΕ καί τοῦ ΚΟ, σχετικά μέ τήν ἔκδοση κομματικοῦ τύπου» (Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. X, σελ. 181 — πραχτικά τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου). Στίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου πῆραν μέρος ὁ Β. Ι. Λένιν, ὁ Φ. Β. Λένγκνικ, ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ, ὁ Π. Μπ. Ἀξελρόντ καί ὁ Λ. Μάρτοφ.

Μέ πρόταση τοῦ Λένιν τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος ἀποφάσισε νά περιλάβει στήν ἡμερησία διάταξη καί νά συζητήσει στήν ἀρχή τό ζήτημα τῶν μέτρων γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα. Ἀπομέρους τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Λένιν ὑπέβαλε στίς 15 (28) τοῦ Γενάρη σχέδιο ἀπόφασης πάνω στό ζήτημα αὐτό (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 114–116 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 116–118)). Ὅταν ἀπό τίς συ-

ζητήσεις διαπιστώθηκε ἡ ἀρνητική στάση τῶν μενσεβίκων ἀπέναντι στήν ἀπόφαση αὐτή, ὁ Λένιν καί ὁ Λένγκνικ ὑπέβαλαν στίς 16 (29) τοῦ Γενάρη ἄλλο σχέδιο ἀπόφασης γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 143 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 146)), πού ἐγκρίθηκε ἀπό τό Συμβούλιο μέ τρεῖς ψήφους ὑπέρ (τοῦ Λένιν, τοῦ Λένγκνικ καί τοῦ Πλεχάνοφ) καί δυό κατά (τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Ἀξελρόντ). Ὡστόσο τό Συμβούλιο, ἀντί νά συζητήσει συγκεκριμένα πάνω στό ζήτημα τῆς ἀποκατάστασης εἰρήνης μέσα στό κόμμα, προχώρησε, παρά τίς διαμαρτυρίες τοῦ Λένιν, στήν ψηφοφορία ἐπί τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ πού ζητοῦσε νά μποῦν στήν ΚΕ μέ πρόσληψη μενσεβίκοι. Ἡ ἀπόφαση ἔγινε δεχτή μέ ψήφους τῶν Πλεχάνοφ, Μάρτοφ καί Ἀξελρόντ. Σχετικά μέ τήν ψηφοφορία αὐτή οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ (Λένιν καί Λένγκνικ) ὑπέβαλαν στίς 17 (30) τοῦ Γενάρη τήν ἰδιαίτερη γνώμη τους πού καταδίκαζε τήν ἀπόφαση Πλεχάνοφ, γιατί δέν ἔπαιρνε ὑπόψη τή θέληση τῆς πλειοψηφίας τοῦ II συνεδρίου τοῦ κόμματος. Τό κείμενο τῆς ἰδιαίτερης γνώμης γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 145–146 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 148–151)).

Ὅταν οἱ μενσεβίκοι ματαίωσαν ὅλες τίς προσπάθειες γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα, ὁ Λένιν ὑπέβαλε σχέδιο ἀπόφασης γιά σύγκληση τοῦ III συνεδρίου τοῦ κόμματος, σάν μόνη διέξοδο ἀπό τήν κατάσταση πού δημιουργήθηκε (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 153 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 156)). Μέ τούς ψήφους τοῦ Πλεχάνοφ, τοῦ Μάρτοφ καί τοῦ Ἀξελρόντ αὐτό τό σχέδιο ἀπόφασης ἀπορίφθηκε καί ψηφίστηκε τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Μάρτοφ πού τασσόταν κατά τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου.

Οὔτε καί στό ζήτημα τῆς ἔκδοσης κομματικοῦ τύπου ἐπιτεύχθηκε συμφωνία ἀνάμεσα στούς ἀντιπροσώπους τῆς ΚΕ καί στούς μενσεβίκους. Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος ἀπέριψε τίς ἀποφάσεις πού πρότεινε πάνω στό ζήτημα αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν καί ψήφισε ἀποφάσεις πού ἐπιδοκίμασαν τή φραξιονιστική, ἀποδιοργανωτική δράση τῆς σύνταξης τῆς μενσεβίκικης «Ἴσκρα».

Οἱ συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου πού ἔγιναν τό Γενάρη τοῦ 1904, ἔδειξαν ὅτι μέ τό πέρασμα τοῦ Πλεχάνοφ στούς μενσεβίκους τό Συμβούλιο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἔγινε ὅπλο πάλης τῶν μενσεβίκων κατά τοῦ κόμματος. — *113.*

67 Πρόκειται γιά τήν ἀλληλογραφία τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ (μετά τήν κατάληψη τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τούς μενσεβίκους) μέ τόν ἀντιπρόσωπο τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό Φ. Β. Λένγκνικ, ἀναφορικά μέ τή διασπαστική δράση τῶν μενσεβίκων. — *119.*

68 Πρόκειται γιά τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ πού πρότεινε νά προσληφθοῦν στήν Κεντρική Ἐπιτροπή μενσεβίκοι. — *124.*

69 Στό τελεσίγραφο τῆς 12 (25) τοῦ Νοέμβρη 1903 ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή πρότεινε νά προσληφθοῦν στήν ΚΕ δυό μέλη ἀπό τή μειοψηφία. Τότε ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή ἀποτελοῦνταν ἀπό τούς Β. Ι. Λένιν, Φ. Β. Λένγκνικ, Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι, Β. Α. Νοσκόφ, Β. Φ. Γκουσάροφ, Ρ. Σ. Ζεμλιάτσκα, Λ. Μπ. Κράσιν, Μ. Μ. Ἔσσεν καί Λ. Ε. Γκάλπεριν. — *127.*

[70] «*Ἔγγραφο τῆς ΚΕ*» (ἐπίσης καί «*Πράξη τῆς ΚΕ*», «*ντοκουμέντο τῆς 25 τοῦ Νοέμβρη*») — τό τελεσίγραφο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς μέ ἡμερομηνία 12 (25) τοῦ Νοέμβρη 1903. — *134.*

[71] Πρόκειται γιά τή στάση τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος Γ. Β. Πλεχάνοφ, τήν ὥρα πού μιλοῦσε ὁ Β. Ι. Λένιν. Ὁ Πλεχάνοφ διέκοψε τόν Λένιν καί ἔδοσε τό λόγο στόν Μάρτοφ πού ζητοῦσε τό λόγο γιά νά ὑποβάλει δῆθεν πρόταση πάνω στήν ἡμερησία διάταξη. — *134.*

[72] Τό γράμμα τῆς 29 τοῦ Νοέμβρη (12 τοῦ Δεκέμβρη) 1903 πού στάλθηκε στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τόν Φ. Β. Λένγκνικ (Βασίλιεφ), μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, τό εἶχε γράψει ὁ Β. Ι. Λένιν (βλ. Ἅπαντα, 4 ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 170-171). — *136.*

[73] Τά μέλη αὐτά τῆς ΚΕ ἦταν ὁ Φ. Β. Λένγκνικ πού εἶχε οριστεῖ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό, καί ὁ Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι πού τό Νοέμβρη τοῦ 1903 εἶχε πάει εἰδικά στήν Ἑλβετία γιά διαπραγματεύσεις μέ τούς μενσεβίκους. — *137.*

[74] Ἡ παρατήρηση αὐτή ἀναφέρεται στά λόγια τοῦ Π. Μπ. Ἀξελρόντ πού μίλησε πρίν ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν. Ὁ Ἀξελρόντ, ἔχοντας ὑπόψη ὅτι ὁ Λένιν εἶναι κατά τῆς προσφυγῆς σέ ἀτομικές συζητήσεις σάν ἀποδειχτικό μέσο, εἶπε ὅτι θεωρεῖ προσβλητική τή δήλωση πώς ἰσχύουν μόνο οἱ συμφωνίες πού εἶναι διατυπωμένες στό χαρτί.— *138.*

[75] Λογουχάρη οἱ ἐπιτροπές τοῦ Σαράτοφ καί τῆς Ὀδησσοῦ ἐπέκριναν τήν ΚΕ γιά παραχωρήσεις πρός τό Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ κι ἔκαναν κριτική στούς μενσεβίκους γιά τή στάση τους στό ΙΙ συνέδριο τοῦ Συνδέσμου. Οἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπιτροπῶν αὐτῶν δημοσιεύτηκαν στήν μπροσούρα τοῦ Ν. Σάχοφ «*Ἡ πάλη στό συνέδριο*», Γενεύη, 1904, σελ. 28. — *140.*

[76] Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ πού ἰσχυριζόταν ὅτι ὁ Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι (Τραβίνσκι) στίς διαπραγματεύσεις μαζί του παραδέχτηκε πώς ἡ σύνθεση τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΟ ἦταν κανονική, μέ τόν ὅρο ὅτι θά προσληφθοῦν σ' αὐτή καί μενσεβίκοι. Σχετικά μέ τόν ἰσχυρισμό του αὐτό ὁ Πλεχάνοφ δήλωσε: «Καί ἄν ἡ εἰλικρίνεια τῶν λόγων μου ἀμφισβητοῦνταν, θά ἀπαντοῦσα ὅπως ἀπάντησε κάποτε ἕνας ὑπουργός στόν Λουδοβίκο Φίλιππο πού ἀμφισβήτησε τά λεγόμενά του: ἐγώ ὑποστηρίζω πώς ἦταν ἔτσι. Ἐσεῖς λέτε πώς δέν ἦταν. Θά δοῦμε ποιόν θά πιστέψει ἡ Γαλλία» (Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. Χ, σελ. 238). — *142.*

[77] Πρόκειται γιά τό σχέδιο ἀπόφασης σχετικά μέ τά μέτρα ἀποκατάστασης τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα. Ὁ Λένιν ἐπέμενε νά μπεῖ τό σχέδιό του ἀπόφασης σέ ψηφοφορία πρίν ἀπό τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ πού εἶχε προτείνει νά μποῦν στήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ μέ πρόσληψη καί μενσεβίκοι. — *145.*

[78] Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ Λ. Μάρτοφ πάνω στό ζήτημα τῆς σειρᾶς

ψηφοφορίας τῶν σχεδίων ἀποφάσεων τοῦ Β. Ι. Λένιν καί τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ. Ὁ Μάρτοφ ἀναγνώρισε ὅτι ὁ Λένιν ἔχει νόμιμο δικαίωμα νά ἀπαιτεῖ νά μπεῖ ἡ ἀπόφασή του σέ ψηφοφορία πρώτη, ταυτόχρονα ὅμως πρότεινε νά τροποποιηθεῖ ἡ τοποθέτηση τοῦ ζητήματος ὡς ἑξῆς: 1) Χρειάζεται νά ἐκδοθεῖ ἔκκληση πρός ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος; 2) Ἡ συγκεκριμένη πρόταση τοῦ Πλεχάνοφ. — *145.*

79 Τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Λ. Μάρτοφ στρεφόταν κατά τῆς ἰδιαίτερης γνώμης πού ὑποβλήθηκε στίς 17 (30) τοῦ Γενάρη 1904 ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τῆς ΚΕ Β. Ι. Λένιν καί Φ. Β. Λένγκνικ (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 145–146 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 148–151)) ἀπ' ἀφορμή τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ γιά πρόσληψη μενσεβίκων στήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού ψηφίστηκε ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος. Στό σχέδιό του ἀπόφασης ὁ Μάρτοφ πρότεινε νά ἐκφραστεῖ μομφή στόν Λένιν καί στόν Λένγκνικ γιατί ὑπέβαλαν ἰδιαίτερη γνώμη. Στήν πορεία τῶν κατοπινῶν συζητήσεων ὁ Μάρτοφ ἀναγκάστηκε ν' ἀποσύρει τό σχέδιό του ἀπόφασης καί τάχθηκε μέ τό κάπως διαφορετικά διατυπωμένο σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Πλεχάνοφ, πού ἐπιψηφίστηκε χάρη στούς ψήφους τῶν μενσεβίκων. — *152.*

80 Πρόκειται γιά τό λόγο τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ μετά τήν ἀποδοχή τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος ἀπό τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (βλ. «Δεύτερο συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Πραχτικά». Μόσχα, 1959, σελ. 258).— *155.*

81 Πρόκειται γιά τά γράμματα τῆς 19 τοῦ Δεκέμβρη 1903 (1 τοῦ Γενάρη 1904) καί τῆς 26 τοῦ Δεκέμβρη 1903 (8 τοῦ Γενάρη 1904) πού ἔστειλε στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό Φ. Β. Λένγκνικ (Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. Χ, σελ. 124 καί 130–132). Τό πρῶτο γράμμα τό ἔγραψε ὁ Λένγκνικ, τό δεύτερο ὁ Λένιν μαζί μέ τόν Λένγκνικ (γιά τό μέρος τοῦ γράμματος πού γράφτηκε ἀπό τόν Λένιν, βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σέλ. 189). — *157.*

82 Ὁ Β. Ι. Λένιν παραθέτει ἀπόσπασμα ἀπό τό γράμμα τῆς 24 τοῦ Δεκέμβρη 1903 (6 τοῦ Γενάρη 1904) τοῦ Ι. Χ. Λαλαγιάντς πρός τή Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Πιό κάτω παραθέτει ἀπόσπασμα ἀπό τό γράμμα τῆς 1 (14) τοῦ Γενάρη 1904 τοῦ Λ. Μπ. Κράσιν πρός τό τμῆμα τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ στό ἐξωτερικό. — *159.*

83 Στό πρῶτο γράμμα ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας διεκπεραίωσης τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Μ. Λέιμποβιτς — προκειμένου ν' ἀποδόσει λογαριασμό στήν Κεντρική Ἐπιτροπή — ζήτησε ἀπό τή σύνταξη τῆς μενσεβίκικης «Ἴσκρα» νά τόν πληροφορήσει ποῦ στέλνονται τά 50 ἀντίτυπα τῆς «Ἴσκρα» πού παίρνει ἡ σύνταξη. Ἡ σύνταξη ἀρνήθηκε νά δόσει τίς ζητούμενες πληροφορίες κι ἐπέμενε ν' αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμός τῶν ἀντιτύπων πού τῆς ἀποστέλλονται. Μέ τό δεύτερο γράμμα του ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας διεκπεραίωσης τῆς ΚΕ ἀρνήθηκε νά στέλνει στούς μαρτοφικούς, χωρίς σχετική ἔγκριση ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή καί ἄλλα ἀντίτυπα τῆς «Ἴσκρα», ἐκτός ἀπό τά 50 πού προορίζονταν γιά τή σύνταξη. — *160.*

84 Ὁ Β. Ι. Λένιν παραθέτει ἀπόσπασμα ἀπό τό γράμμα τῆς 14 (27) τοῦ Δεκέμβρη 1903 πού στάλθηκε στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τόν ἀντιπρόσωπο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς στό ἐξωτερικό Φ. Β. Λένγκνικ. Τό γράμμα εἶχε γραφεῖ ἀπό τόν Λένιν (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 180). — *161.*

85 «*Vorwärts*» («Ἐμπρός») — καθημερινή ἐφημερίδα, κεντρικό ὄργανο τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Πρωτοβγῆκε στή Λειψία τό 1876 μέ συνταχτική ἐπιτροπή τόν Β. Λῆμπκνεχτ καί ἄλλους. Ὕστερα ἀπό μιά διακοπή πού τήν ἐπέβαλε ὁ ἔκτακτος νόμος τοῦ 1878 ἐνάντια στούς σοσιαλιστές, ἡ «Vorwärts» ἐπανέλαβε τήν ἔκδοσή της στό Βερολίνο τό 1891. Ἀπό τίς στῆλες τῆς ἐφημερίδας ὁ Φ. Ἔνγκελς καταπολεμοῦσε κάθε εἴδους ἐκδήλωση τοῦ ὀπορτουνισμοῦ. Μετά τό θάνατο τοῦ Ἔνγκελς ἡ σύνταξη τῆς «Vorwärts» στά χρόνια 1895–1900 ἔπεσε στά χέρια τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τοῦ κόμματος καί δημοσίευε διαρκῶς ἄρθρα ὀπορτουνιστῶν. Ἡ «Vorwärts», κρατώντας μεροληπτική στάση στό ζήτημα τῆς πάλης κατά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ καί τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ, πού γινόταν στούς κόλπους τοῦ ΣΔΕΚΡ, ὑποστήριζε τούς «οἰκονομιστές» κι ἀργότερα, μετά τή διάσπαση τοῦ κόμματος, τούς μενσεβίκους. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης ἡ «Vorwärts» δημοσίευε τά συκοφαντικά ἄρθρα τοῦ Τρότσκι, χωρίς νά δίνει στόν Λένιν καί στούς μπολσεβίκους τή δυνατότητα νά τά διαψεύδουν ἀπό τίς στῆλες της καί νά παρουσιάζουν ἀντικειμενικά τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στό κόμμα.

Στήν περίοδο τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ἡ «Vorwärts» ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις· ὕστερα ἀπό τή Μεγάλη Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἔγινε ἕνα ἀπό τά κέντρα τῆς ἀντισοβιετικῆς προπαγάνδας· τό 1933 ἡ ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας σταμάτησε. — *161.*

86 Ὁ Β. Ι. Λένιν παραθέτει περικοπή ἀπό τό γράμμα τῆς 26 τοῦ Δεκέμβρη 1903 (8 τοῦ Γενάρη 1904), πού στάλθηκε στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» ἀπό τόν ἀντιπρόσωπο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς στό ἐξωτερικό Φ. Β. Λένγκνικ. Τό μέρος πού παρατίθεται ἔχει γραφεῖ ἀπό τόν Λένιν (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 189). — *162.*

87 *Τελεσίγραφο τοῦ Σταροβέρ* — γράμμα τοῦ Α. Ν. Πότρεσοφ πρός τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ μέ ἡμερομηνία 21 τοῦ Ὀχτώβρη (3 τοῦ Νοέμβρη) 1903. Στό γράμμα αὐτό ὁ Πότρεσοφ, μιλώντας ἐξονόματος τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης, ζητοῦσε τήν ἀποκατάσταση τῆς παλιᾶς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα», τήν πρόσληψη μενσεβίκων στήν ΚΕ καί στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος καί τήν ἀναγνώριση τοῦ δεύτερου συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ σάν νόμιμου. — *163.*

88 «*Ἀπομέρους τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας*» — ντοκουμέντο πού γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν ἀπ' ἀφορμή τήν ἀπόφαση τῆς «Ὁμάδας πρωτοβουλίας» νά δημιουργηθεῖ στή Γενεύη «Βιβλιοθήκη καί ἀρχεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ». Τό ντοκουμέντο αὐτό μαζί μέ τήν ἔκκληση τῆς «Ὁμάδας πρωτοβουλίας» νά τή βοηθήσουν στήν ὀργάνωση τῆς κομματικῆς βιβλιοθή-

κης καί τοῦ ἀρχείου, δημοσιεύτηκαν στό φυλλάδιο «Πρός ὅλους» (ἔκδοση τοῦ κομματικοῦ τυπογραφείου στή Γενεύη).

Στίς 7 (20) τοῦ Φλεβάρη 1904 ὁ Β. Ι. Λένιν σάν μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ ὑπέγραψε τόν «Κανονισμό τῆς βιβλιοθήκης καί τοῦ ἀρχείου τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ» (τό ντοκουμέντο εἶναι γραμμένο μέ τό χέρι τοῦ Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς)· ὁ κανονισμός καθόριζε τίς παρακάτω βασικές ἀρχές λειτουργίας τοῦ καινούργιου ἱδρύματος:

«Ἡ ὁμάδα βιβλιοθήκης ἀπό τούς συντρόφους: Λ. Ι. Ἰλίν, Φ. Φ. Ἴλιν, Β. Μ. Βελίτσκινα, Π. Ν. Ὄλιν, Ν. Ν. Ζαμιάτιν, Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς ἀποτελεῖ κομματική ὀργάνωση, ἡ ὁποία διευθύνει αὐτόνομα τή βιβλιοθήκη πού ἱδρύθηκε μέ τά μέσα τῆς ὁμάδας αὐτῆς.

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή παρέχει στήν ὁμάδα βιβλιοθήκης τό δικαίωμα νά τιτλοφορεῖ τή βιβλιοθήκη αὐτή: „Βιβλιοθήκη καί ἀρχεῖο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας", μέ τόν ὅρο ὅτι ἡ χρησιμοποίηση τῆς βιβλιοθήκης ἀπό τό κοινό γενικά καί ἀπό τά μέλη τοῦ κόμματος ἰδιαίτερα, θά εἶναι προσιτή σέ ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερη κλίμακα.

Ἡ ΚΕ δέν ἀναλαβαίνει καμιά ὑποχρέωση νά δίνει χρηματική ἐνίσχυση στήν ὁμάδα καί δέν εὐθύνεται γιά τίς ὑποχρεώσεις τῆς ὁμάδας. Ἡ ΚΕ θά βοηθάει τήν ὁμάδα μόνο σέ περιπτώσεις πού τό κομματικό ταμεῖο θά βρίσκεται σέ καλή κατάσταση, χορηγώντας της δάνεια ἤ ποσοστά ἀπό τά ἔσοδα τῆς ΚΕ» (Ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

Ἀργότερα (τέλη τοῦ 1904 ἤ ἀρχές τοῦ 1905) ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε τή «Δήλωση τῆς ὁμάδας πρωτοβουλίας πού ἵδρυσε τή βιβλιοθήκη τοῦ ΣΔΕΚΡ στή Γενεύη» γιά τή μεταβίβαση τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ΣΔΕΚΡ στό Γραφεῖο τῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Πλειοψηφίας (βλ. Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVI, σελ. 417). — *166.*

89 Ἄμεση ἀφορμή γιά νά γραφεῖ τό σχέδιο αὐτό ἔκκλησης «*Πρός τό κόμμα*» ἦταν τό ἄρθρο τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ «Θλιβερή παρανόηση» πού δημοσιεύτηκε στό φύλ. ἀρ. 57 τῆς «Ἴσκρα» στίς 15 τοῦ Γενάρη 1904. Ἡ ἔκκληση «Πρός τό κόμμα» ἐκεῖνο τόν καιρό δέ δημοσιεύτηκε. — *167.*

90 Ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος ἀποχώρησε ὁ Α. Ε. Γκάλπεριν. — *169.*

91 Ἡ προκήρυξη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «*Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας*» πού γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν μιά βδομάδα μετά τήν ἔναρξη τοῦ ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου, στάλθηκε στίς κομματικές ἐπιτροπές πολλῶν πόλεων τῆς Ρωσίας μέ τήν ὑπόδειξη νά τήν ἀνατυπώσουν ἀμέσως καί νά τήν κυκλοφορήσουν. Γιά τήν ἀποστολή τῆς προκήρυξης αὐτῆς εἰδοποίησε ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια στίς 3 (16) καί στίς 4 (17) τοῦ Φλεβάρη 1904 μέ γράμματα πρός τόν Ι. Χ. Λαλαγιάντς, τόν Λ. Μπ. Κράσιν καί τόν Λ. Μ. Κνιπόβιτς (Ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ καί Λενινιστική συλλογή, τόμ. Χ, σελ. 323, 324 ρωσ. ἔκδ.). Στίς 16 (29) τοῦ Φλεβάρη 1904 ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἔγραφε στή Ρ. Σ. Ζεμλιάτσκα καί στόν Λ. Ε. Γκάλπεριν: «Ὁ γέρος (Β. Ι. Λένιν. *Σύντ.*) ἔγραψε προκήρυξη γιά τόν πόλεμο, ἐδῶ δέν τήν κυκλοφόρησαν, τήν ἔστειλαν γιά ἀνατύπωση στό Τόμσκ, στή Μό-

σχα, στήν Ὀδησσό, στήν Πετρούπολη, στή Σαμάρα, στό Σαράτοφ, στό Νίζνι καί στό Αἰκατερινοσλάβ» (Κεντρικό κρατικό ἱστορικό ἀρχεῖο τῆς Μόσχας). Στή βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ ὑπάρχουν πολλά ἀντίτυπα τῆς προκήρυξης τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας»: διασώθηκαν προκηρύξεις μέ τή σφραγίδα τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, μέ τίς σφραγίδες τῶν ἐπιτροπῶν Μόσχας καί Αἰκατερινοσλάβ τοῦ ΣΔΕΚΡ· ἡ προκήρυξη ἀνατυπώθηκε καί κυκλοφόρησε ἀπό τίς ἐπιτροπές Νίζνι Νόβγκοροντ (7700 ἀντίτυπα), Τβέρ, Σαράτοφ, ἀπό τούς φοιτητές τοῦ Κιέβου. Ἐκτός ἀπ' αὐτό στίς 5 (18) τοῦ Μάρτη 1904 ἡ προκήρυξη ἀναδημοσιεύτηκε στό φύλλο ἀρ. 61 τῆς «Ἴσκρα». Στά Ἅπαντα τοῦ Β. Ι. Λένιν ἡ προκήρυξη «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας» δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά. — *172.*

92 Συνέπεια τοῦ ἰαπωνο-κινεζικοῦ πολέμου (1894–1895) ἦταν ἡ ὑπογραφή τό 1895 τῆς συμφωνίας τῆς Σιμονοσέκι, πού ἀνάγκαζε τήν Κίνα νά παραχωρήσει στήν Ἰαπωνία τή χερσόνησο τοῦ Λιαοτούνγκ, τά νησιά Πανχουλεντάο (Πεσκαδόρες) καί Ταϊβάν (Φορμόζα), νά πληρώσει 200 ἑκατομμύρια λιάνγκ πολεμικές ἐπανορθώσεις (ἀργότερα οἱ ἐπανορθώσεις αὐξήθηκαν σέ 230 ἑκατομμύρια λιάνγκ) καί νά ἐκχωρήσει στήν Ἰαπωνία μιά σειρά οἰκονομικά προνόμια. Ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καί ἡ Γερμανία, ἐπειδή φοβοῦνταν μή δυναμώσει ἡ Ἰαπωνία λόγω τῆς συμφωνίας τῆς Σιμονοσέκι, διαμαρτυρήθηκαν καί ὕστερα ἀπ' αὐτό ἡ Ἰαπωνία ἀναγκάστηκε νά παραιτηθεῖ ἀπό τήν προσάρτηση τῆς χερσονήσου Λιαοτούνγκ. — *176.*

93 Τό γράμμα αὐτό τοῦ Β. Ι. Λένιν στάλθηκε στήν ὁμάδα τῶν μπολσεβίκων (Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς, Β. Μ. Βελίτσκινα, Ν. Κ. Κρούπσκαγια, Μ. Κορενέβσκι, Μ. Μ. Λιτβίνοφ, Ν. Ε. Μπάουμαν, Β. Σ. Μπομπρόβσκι, Ο. Α. Πιατνίτσκι, Π. Ι. Κουλιάμπκο, Ι. Χ. Λαλαγιάντς), πού, σέ ἀντίβαρο τῶν μενσεβίκικων «Πραχτικῶν τοῦ 2ου ταχτικοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας», εἶχε ἐκδόσει «Σχόλια» πάνω στά πραχτικά αὐτά.

Στόν τόμο αὐτό καί στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» δημοσιεύεται παραλλαγή μιᾶς περικοπῆς τοῦ γράμματος «Σχετικά μέ τά περιστατικά τῆς ἀποχώρησης ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα"». — *177.*

94 Πρόκειται γιά τό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω (Ἡ κρίση μέσα στό κόμμα μας)» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 185–414 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 189–425)). — *182.*

95 Πρόσωπα ἀπό τά ἔργα τοῦ Ν. Β. Γκόγκολ «Νεκρές ψυχές» καί «Ἐπιθεωρητής». — *183.*

96 Ἡ προκήρυξη «*Πρωτομαγιά*» εἶχε τυπωθεῖ σέ χωριστό φυλλάδιο ἀπομέρους τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καί τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἡ προκήρυξη ἀνατυπώθηκε καί ἀπό τοπικές ἐπιτροπές τοῦ κόμματος: τήν ἐπιτροπή Μόσχας, Νίζνι-Νόβγκοροντ, Τβέρ. Τό κείμενο τῆς ἔντυπης προκήρυξης περιέχει ὁρισμένες ἀλλαγές σέ σύγκριση μέ τό πρωταρχικό κείμενο τοῦ χειρογράφου τοῦ Λένιν, πού δημοσιεύεται σέ τοῦτο τόν τόμο. — *184.*

97 Τό βιβλίο «*Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω (Ἡ κρίση μέσα στό κόμμα μας)*» τό δούλευε ὁ Β. Ι. Λένιν ἀρκετούς μῆνες, μελετώντας ἐπισταμένα τά πραχτικά τῶν συνεδριάσεων καί τίς ἀποφάσεις τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ πού εἶχαν ἐκδοθεῖ τό Γενάρη τοῦ 1904, τίς ὁμιλίες κάθε ἀντιπροσώπου, τίς πολιτικές παρατάξεις πού σχηματίστηκαν στό συνέδριο, καθώς ἐπίσης καί τά ντοκουμέντα τῆς ΚΕ καί τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος. Σέ τοῦτο τόν τόμο καί στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» δημοσιεύονται τά λενινιστικά ντοκουμέντα («Προσχέδιο περίληψης τῶν πραχτικῶν τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ», «Χαρακτηρισμός τῶν συνέδρων μέ βάση τά πραχτικά», «Παρατάξεις καί τύποι ψηφοφοριῶν στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ» καί ἄλλα), πού δείχνουν τό μεγάλο ὄγκο τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐρευνητικῆς ἐργασίας πού ἔκανε ὁ Λένιν γιά νά γράψει τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω». Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1904 ἄρχισε τό τελειωτικό στάδιο τῆς δουλειᾶς γιά τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω». Στίς 8 τοῦ Ἀπρίλη (ν. ἡμ.) ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια σέ γράμμα της πρός ἕνα μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Νίζνι Νόβγκοροντ ἔγραφε: «Στό τέλος τοῦ μηνός αὐτοῦ θά εἶναι ἕτοιμη ἡ μπροσούρα τοῦ Λένιν (ὀγκώδης, κάπου 8–9 τυπογραφικά φύλλα) σχετικά μέ τό συνέδριο καί τήν κατάσταση μέσα στό κόμμα. Πιστεύω πώς ἡ μπροσούρα αὐτή θά ξεκαθαρίσει ἀπόλυτα τή στάση τῆς πλειοψηφίας, ἐγώ μάλιστα ἐλπίζω ὅτι θά διαλύσει κάπως τή θεωρητική σύγχυση πού ἐπικρατεῖ τώρα στό κόμμα» (Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XV, σελ. 15). Τό Μάη τοῦ 1904 τό βιβλίο εἶχε κυκλοφορήσει.

Μέ τό ἔργο αὐτό ὁ Λένιν ἔδοσε συντριπτικό χτύπημα στόν ὀπορτουνισμό τῶν μενσεβίκων στά ὀργανωτικά ζητήματα. Ἡ τεράστια ἱστορική σημασία τοῦ βιβλίου βρίσκεται, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, στό ὅτι ὁ Λένιν, ἀναπτύσσοντας παραπέρα στό βιβλίο αὐτό τή μαρξιστική διδασκαλία γιά τό κόμμα, ἐπεξεργάστηκε τίς ὀργανωτικές ἀρχές τοῦ προλεταριακοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος· στήν ἱστορία τοῦ μαρξισμοῦ πρῶτος ὁ Λένιν ὑπέβαλε σέ ἐξονυχιστική κριτική τόν ὀπορτουνισμό στά ὀργανωτικά ζητήματα, ἐπισημαίνοντας τόν ἐξαιρετικό κίνδυνο πού περικλείει γιά τό ἐργατικό κίνημα ἡ ὑποτίμηση τῆς σημασίας τῆς ὀργάνωσης.

Τό βιβλίο προκάλεσε λυσσασμένες ἐπιθέσεις ἀπομέρους τῶν μενσεβίκων. Ὁ Πλεχάνοφ ζήτησε ἀπό τήν ΚΕ νά διαχωρίσει τίς εὐθύνες της σχετικά μέ τό βιβλίο τοῦ Λένιν καί οἱ συμφιλιωτικοί πού βρίσκονταν στήν ΚΕ προσπαθοῦσαν νά ἐμποδίσουν τήν ἐκτύπωση καί τήν κυκλοφορία του.

Παρ' ὅλες τίς προσπάθειες τῶν ὀπορτουνιστῶν ἡ ἐργασία τοῦ Λένιν «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» κυκλοφόρησε πλατιά μέσα στούς πρωτοπόρους ἐργάτες τῆς Ρωσίας. Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τῆς Διεύθυνσης τῆς ἀστυνομίας, τό βιβλίο αὐτό τό βρίσκανε τά ὄργανά της κατά τίς συλλήψεις καί τίς ἔρευνες στή Μόσχα, Πετρούπολη, Κίεβο, Ρίγα, Σαράτοφ, Τούλα, Ὀριόλ, Οὐφά, Πέρμ, Κοστρομά, Στσιγκρί, Σαβλί (τοῦ κυβερνείου Κόβεν) κι ἀλλοῦ.

Τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» ἐκδόθηκε ξανά ἀπό τόν Λένιν στή συλλογή «Μέσα σέ 12 χρόνια» τό 1907 (στό ἐξώφυλλο γράφει: 1908). Στόν πρόλογο τῆς συλλογῆς αὐτῆς ὁ Λένιν ἔγραφε:

«Ἡ μπροσούρα „Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω“, βγῆκε στή Γενεύη τό καλοκαίρι τοῦ 1904. Ἡ μπροσούρα αὐτή περιγράφει τό πρῶ-

το στάδιο τῆς διάσπασης ἀνάμεσα στούς μενσεβίκους καί στούς μπολσεβίκους πού ἄρχισε στό II συνέδριο (Αὔγουστος 1903)... Ἐδῶ τό οὐσιῶδες, κατά τή γνώμη μου, εἶναι ἡ ἀνάλυση τῆς πάλης τῶν ἀπόψεων πάνω στήν ταχτική καί σέ ἄλλα ζητήματα, πού διεξήχθηκε στό δεύτερο συνέδριο καί ἡ πολεμική κατά τῶν ὀργανωτικῶν ἀπόψεων τῶν μενσεβίκων· καί τό ἕνα καί τό ἄλλο εἶναι ἀπαραίτητα γιά νά καταλάβει κανείς τό μενσεβικισμό καί τόν μπολσεβικισμό σάν ρεύματα πού ἔβαλαν τή σφραγίδα τους σ' ὅλη τή δράση τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος στήν ἐπανάστασή μας» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 13ος, σελ. 92).

Τό κείμενο τῆς μπροσούρας πού δημοσιεύεται στόν τόμο αὐτό, εἶναι παρμένο ἀπό τήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου, τό 1904. Τό κείμενο παραβλήθηκε μέ τό χειρόγραφο τοῦ Λένιν καί μεταφέρθηκαν σ' αὐτό οἱ συμπληρώσεις πού ἔκανε ὁ συγγραφέας στήν ἔκδοση τοῦ 1907.— *189.*

98 *Συνδιάσκεψη τοῦ 1902* — ἡ συνδιάσκεψη τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐπιτροπῶν καί τῶν ὀργανώσεων τοῦ ΣΔΕΚΡ ἔγινε στίς 23–28 τοῦ Μάρτη (5–10 τοῦ Ἀπρίλη) 1902 στό Μπιελοστόκ. Στή συνδιάσκεψη ἀντιπροσωπεύτηκαν οἱ ἐπιτροπές Πετρούπολης καί Αἰκατερινοσλάβ τοῦ ΣΔΕΚΡ, ἡ «Ἕνωση τῶν νότιων ἐπιτροπῶν καί ὀργανώσεων τοῦ ΣΔΕΚΡ», ἡ ΚΕ τῆς Μπούντ καί ἡ Ἐπιτροπή της στό ἐξωτερικό, ἡ «Ἕνωση τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ» καί ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» (ὁ ἀντιπρόσωπός της, ὁ Φ. Ι. Ντάν, εἶχε πληρεξούσιο ἀπό τό «Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας»). Ἀπό ὑπαιτιότητα τῶν ὀργανωτῶν τῆς συνδιάσκεψης, δηλ. τῶν «οἰκονομιστῶν», ὁ Ντάν, ἀντιπρόσωπος τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα», δέν πρόλαβε νά παρευρεθεῖ στή συνδιάσκεψη ἀπό τήν ἀρχή καί ὁ Φ. Β. Λένγκνικ, ἀντιπρόσωπος τῆς ρωσικῆς ὀργάνωσης τῆς «Ἴσκρα», δέν παρευρέθηκε καθόλου στή συνδιάσκεψη, ἄν καί εἶχε φτάσει ἔγκαιρα στό Μπιελοστόκ· ὁ Α. Ι. Πισκοῦνοφ, ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπιτροπῆς Νίζνι Νόβγκοροντ (ἰσκρικῆς κατεύθυνσης) πού ἔφτασε στό Μπιελοστόκ πρίν ἀπό τόν Ντάν, διαμαρτυρήθηκε γιατί δέν ὑπῆρχαν στή συνδιάσκεψη ἀντιπρόσωποι τῶν ὀργανώσεων τῆς ἰσκρικῆς κατεύθυνσης καί σέ λίγο ἔφυγε. Οἱ «οἰκονομιστές» καί οἱ μπουντιστές πού τούς ὑποστήριζαν, σχεδίαζαν νά μετατρέψουν τή συνδιάσκεψη σέ II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, ὑπολογίζοντας ἔτσι νά ἑδραιώσουν τή θέση τους στίς γραμμές τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί νά παραλύσουν τήν αὐξανόμενη ἐπιροή τῆς «Ἴσκρα». Ὡστόσο ἡ προσπάθεια αὐτή δέν πέτυχε καί γιατί ἡ σύνθεση τῆς συνδιάσκεψης ἦταν σχετικά στενή (ἀπό τίς ὀργανώσεις τοῦ ΣΔΕΚΡ πού δροῦσαν στή Ρωσία, ἀντιπροσωπεύτηκαν μόνο τέσσερις) καί γιατί στή συνδιάσκεψη παρουσιάστηκαν μεγάλες διαφορές ἀρχῶν· εἰδικότερα σοβαρές ἀντιρήσεις γιά τή μετατροπή τῆς συνδιάσκεψης σέ κομματικό συνέδριο διατύπωσε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς «Ἴσκρα», ἀποδείχνοντας ὅτι δέν ὑπῆρχε οὔτε ἐξουσιοδότηση οὔτε προετοιμασία γιά ἕνα τέτοιο συνέδριο.

Στή συνδιάσκεψη τοῦ Μπιελοστόκ ψηφίστηκε ἡ ἀπόφαση γιά ἀνακήρυξή της σέ συνδιάσκεψη καί ἡ ἀπόφαση πάνω σέ ζητήματα ἀρχῶν, πού πρότεινε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ τῆς Μπούντ, μέ τροποποιήσεις τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς «Ἕνωσης τῶν νότιων ἐπιτροπῶν καί ὀργανώσεων τοῦ ΣΔΕΚΡ» (ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς «Ἴσκρα» πού εἶχε προτείνει δικό του σχέδιο ἀπόφασης πάνω σέ ζητήματα ἀρχῶν, ψήφισε κατά τοῦ σχεδίου τῶν μενσεβίκων)· ἐγκρίθηκε ἐπίσης τό κείμενο τῆς

πρωτομαγιάτικης προκήρυξης πού εἶχε σάν βάση τό σχέδιο προκήρυξης πού ἐκπόνησε ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα». (Βλ. «Ἀποφάσεις καί ψηφίσματα τῶν συνεδρίων καί τῶν συνδιασκέψεων τοῦ ΚΚΣΕ καί τῶν ὁλομελειῶν τῆς ΚΕ», ρωσ. ἔκδ. 1954, μέρος I, σελ. 28–31.) Ἡ συνδιάσκεψη ἔβγαλε Ὀργανωτική ἐπιτροπή γιά τήν προετοιμασία τοῦ II συνεδρίου τοῦ κόμματος, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό ἐκπροσώπους τῆς «Ἴσκρα» (Φ. Ι. Ντάν), τῆς «Ἕνωσης τῶν νότιων ἐπιτροπῶν καί ὀργανώσεων τοῦ ΣΔΕΚΡ» (Ο. Α. Ἐρμάνσκι) καί τῆς ΚΕ τῆς Μπούντ (Κ. Πορτνόι). Ἀμέσως μετά τή συνδιάσκεψη οἱ περισσότεροι ἀντιπρόσωποι πού πῆραν μέρος σ' αὐτή, μαζί καί δυό μέλη τῆς ΟΕ, πιάστηκαν ἀπό τήν ἀστυνομία. Καινούργια Ὀργανωτική ἐπιτροπή γιά τήν προετοιμασία τοῦ II συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ συγκροτήθηκε τό Νοέμβρη τοῦ 1902 στό Πσκόφ, στή συνδιάσκεψη τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐπιτροπῆς Πετρούπολης τοῦ ΣΔΕΚΡ, τῆς ρωσικῆς ὀργάνωσης τῆς «Ἴσκρα» καί τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι». — *195.*

99 «*Ραμπότσαγια μίσλ*» («Ἐργατική σκέψη») — ὁμάδα «οἰκονομιστῶν»· ἔβγαζε ἐφημερίδα μέ τόν ἴδιο τίτλο. Ἡ ἐφημερίδα ἔβγαινε ἀπό τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1897 ὥς τό Δεκέμβρη τοῦ 1902· διευθυνόταν ἀπό τόν Κ. Μ. Τάχταρεφ καί ἄλλους. Βγῆκαν 16 φύλλα.

Ἡ ὁμάδα «Ραμπότσαγια μίσλ» προπαγάνδιζε ἀνοιχτά ὀπορτουνιστικές ἀπόψεις. Τασσόταν ἐνάντια στήν πολιτική πάλη τῆς ἐργατικῆς τάξης, περιόριζε τά καθήκοντα τῆς ἐργατικῆς τάξης στά «συμφέροντα τῆς στιγμῆς», στίς διεκδικήσεις ὁρισμένων ἐπιμέρους μεταρυθμίσεων, κυρίως οἰκονομικοῦ χαρακτήρα. Ὑποκλινόμενοι μπροστά στό αὐθόρμητο τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς «Ραμπότσαγια μίσλ» ἀντιδροῦσαν στή δημιουργία αὐτοτελοῦς προλεταριακοῦ κόμματος. Ὑποτιμοῦσαν τή σημασία τῆς ἐπαναστατικῆς θεωρίας, τῆς συνειδητότητας, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ σοσιαλιστική ἰδεολογία μπορεῖ νά ξεπηδήσει ἀπό τό αὐθόρμητο κίνημα.

Κριτική τῶν ἀπόψεων τῆς ὁμάδας «Ραμπότσαγια μίσλ», σάν ρωσικῆς παραλλαγῆς τοῦ διεθνοῦς ὀπορτουνισμοῦ, ἔκανε ὁ Λένιν στό ἄρθρο «Πισοδρομική κατεύθυνση στή ρωσική σοσιαλδημοκρατία», στό βιβλίο του «Τί νά κάνουμε;» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 240–273 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 246–279) καί τόμ. 6ος, σελ. 1–192 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 1–195)), καθώς ἐπίσης καί στά ἄρθρα πού δημοσιεύτηκαν στήν ἐφημερίδα «Ἴσκρα». — *212.*

100 Ἡ σύνταξη τῆς μενσεβίκικης «Ἴσκρα» δημοσίευσε στό παράρτημα τοῦ φύλλου ἀρ. 57 τῆς «Ἴσκρα», τῆς 15 τοῦ Γενάρη 1904, ἄρθρο τοῦ πρώην «οἰκονομιστῆ» Α. Μαρτίνοφ· στό ἄρθρο του αὐτό ὁ Μαρτίνοφ ἀντιτασσόταν στίς ὀργανωτικές ἀρχές τοῦ μπολσεβικισμοῦ καί καταφερόταν κατά τοῦ Β. Ι. Λένιν. Ἡ σύνταξη τῆς «Ἴσκρα», σέ σχόλιό της πάνω στό ἄρθρο τοῦ Μαρτίνοφ, διατυπώνοντας μιά τυπική ἐπιφύλαξη ὅτι δέ συμφωνεῖ μέ ὁρισμένες σκέψεις τοῦ συγγραφέα, ἐπιδοκίμασε τό ἄρθρο αὐτό στό σύνολό του καί συμφώνησε μέ τίς βασικές θέσεις τοῦ Μαρτίνοφ. — *214.*

101 Βλ. «Ἀποφάσεις καί ψηφίσματα τῶν συνεδρίων καί τῶν συνδιασκέψεων τοῦ ΚΚΣΕ καί τῶν ὁλομελειῶν τῆς ΚΕ», ρωσ. ἔκδ. 1954, μέρος I, σελ. 43. — *227.*

102 Ἡ ὀργάνωση τῶν ἐπαναστατῶν ναρόντνικων «*Ζεμλιά ἰ βόλια*» («Γῆ καί ἐλευθερία») δημιουργήθηκε τό φθινόπωρο τοῦ 1876 στήν Πετρούπολη· στίς ἀρχές ὀνομαζόταν «Βόρεια ἐπαναστατική-ναροντνικιστική ὁμάδα», ἀπό τό 1878 εἶναι γνωστή σάν ὀργάνωση «Ζεμλιά ἰ βόλια». Μέλη της ἦταν ὁ Μάρκ καί ἡ Ὄλγα Νατανσόν, ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ, ὁ Ο. Β. Ἄμπτεκμαν, οἱ Α. Ντ. καί Α. Φ. Μιχάιλοφ, ὁ Α. Α. Κβιατκόβσκι, ὁ Μ. Ρ. Ποπόφ, ὁ Σ. Μ. Κραβτσίνσκι, ὁ Ντ. Α. Κλέμεντς, ὁ Α. Ντ. Ὀμπολέσεφ, ἡ Σ. Λ. Περόβσκαγια καί ἄλλοι ἐξέχοντες ἐπαναστάτες τοῦ 1870–1880. Ἡ ὀργάνωση «Ζεμλιά ἰ βόλια», χωρίς νά παραιτεῖται ἀπό τό σοσιαλισμό σάν τελικό σκοπό, πρόβαλλε σάν ἄμεσο σκοπό της τήν πραγματοποίηση «τῶν λαϊκῶν διεκδικήσεων, ὅπως αὐτές παρουσιάζονται στή δοσμένη στιγμή», δηλ. τῶν διεκδικήσεων «γῆ καί ἐλευθερία». «Εἶναι αὐτονόητο, ἔλεγε τό πρόγραμμά της, ὅτι ἡ διατύπωση αὐτή μπορεῖ νά γίνει πράξη μόνο *μέ τή βίαιη ἀνατροπή*»· γιά τήν προετοιμασία τῆς ἀνατροπῆς προβάλλονταν τά καθήκοντα τῆς ὑποκίνησης «τῆς λαϊκῆς δυσαρέσκειας» καί τῆς «ἀποδιοργάνωσης τῆς δύναμης τοῦ κράτους». Οἱ ζεμλεβόλτσι, γιά τή ζύμωση ἀνάμεσα στούς ἀγρότες, ὀργάνωναν ἀποστολές γιά μόνιμη «ἐγκατάσταση» στό χωριό, κυρίως στά γεωργικά κυβερνεῖα τοῦ Βόλγα καί τοῦ μαυροχώματου Κέντρου. Ἔκαναν ἐπίσης προπαγανδιστική δουλειά ἀνάμεσα στούς ἐργάτες καί στή σπουδάζουσα νεολαία. Στίς 6 (18) τοῦ Δεκέμβρη 1876 οἱ ζεμλεβόλτσι ὀργάνωσαν τή γνωστή διαδήλωση στήν πλατεία Καζάν στήν Πετρούπολη. Παρ' ὅλο πού οἱ ζεμλεβόλτσι συνδέονταν μέ ὁρισμένους ἐργατικούς κύκλους, ὡστόσο δέν μποροῦσαν καί δέν ἤθελαν νά μποῦν ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, γιατί, ὅπως καί οἱ ἄλλοι ναρόντνικοι, ἀρνοῦνταν τόν πρωτοπόρο ρόλο τῆς ἐργατικῆς τάξης. Οἱ ζεμλεβόλτσι δέν καταλάβαιναν ἐπίσης καί τή σημασία τοῦ πολιτικοῦ ἀγώνα πού, κατά τή γνώμη τους, ἀποπροσανατόλιζε τίς δυνάμεις τῶν ἐπαναστατῶν καί μποροῦσε νά ἐξασθενίσει τούς δεσμούς των μέ τό λαό.

Σ' ἀντίθεση ἀπό τίς ὁμάδες τῶν ναρόντνικων τῶν χρόνων 1870–1875, οἱ ζεμλεβόλτσι δημιούργησαν μιά γεροδεμένη ὀργάνωση πού εἶχε σάν βάση της τίς ἀρχές τοῦ αὐστηροῦ συγκεντρωτισμοῦ καί τῆς αὐστηρῆς πειθαρχίας. Ἡ ὀργάνωση ἀποτελοῦνταν ἀπό τό «βασικό ὅμιλο» καί ἀπό τίς τοπικές καί τίς εἰδικές ὁμάδες (γιά τή δουλειά μέσα στήν ἀγροτιά καί στούς ἐργάτες, τίς «ἀποδιοργανωτικές» ὁμάδες καί ἄλλες)· ἐπικεφαλῆς τοῦ «βασικοῦ ὁμίλου» ὑπῆρχε «διοίκηση» («ἐπίτροπή») πού ἔλεγχε τή δουλειά τῶν ὁμάδων, τίς ἐφοδίαζε μέ τύπο, μέ ὑλικά μέσα κτλ. Τό καταστατικό τῆς ὀργάνωσης πού ψηφίστηκε τό χειμώνα τοῦ 1876–1877, ἀπαιτοῦσε ἀπό τή μειοψηφία νά ὑποτάσσεται στήν πλειοψηφία· ἀπό τό κάθε μέλος νά διαθέτει χωρίς συζήτηση ὑπέρ τῆς ὀργάνωσης «ὅλες τίς δυνάμεις του, τά μέσα, τούς δεσμούς, τίς συμπάθειες καί ἀντιπάθειες, ἀκόμα καί τή ζωή του»· νά τηρεῖ ἀπόλυτη ἐχεμύθεια σχετικά μέ ὅλες τίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῆς ὀργάνωσης κτλ. Τό 1878–1879 οἱ ζεμλεβόλτσι κυκλοφόρησαν πέντε τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Ζεμλιά ἰ βόλια».

Κατά τό 1879, ὕστερα ἀπό τήν ἀποτυχία τῆς σοσιαλιστικῆς προπαγάνδας μέσα στούς ἀγρότες καί τήν ἔνταση τῶν κυβερνητικῶν διωγμῶν, οἱ περισσότεροι ζεμλεβόλτσι ἄρχισαν νά κλίνουν πρός τήν πολιτική τρομοκρατία, σάν βασική μέθοδο πάλης γιά τήν ἐφαρμογή τοῦ προγράμματός τους. Στό συνέδριο τοῦ Βορόνεζ (Ἰούνης 1879) οἱ διαφωνίες ἀνάμεσα στούς ὀπαδούς τῆς παλιᾶς ταχτικῆς (μ' ἐπικεφαλῆς

τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ) καί στούς όπαδούς τῆς τρομοκρατίας (Α. Ι. Ζελιάμποφ καί ἄλλους) ὁδήγησαν στή διάσπαση τῆς «Ζεμλιά ἰ βόλια». Οἱ πρῶτοι σχημάτισαν τήν ὀργάνωση «Τσιόρνι περεντέλ» καί οἱ δεύτεροι τή «Ναρόντναγια βόλια».

Οἱ τσιορνοπερεντέλτσι (Γ. Β. Πλεχάνοφ, Μ. Ρ. Ποπόφ, Π. Μπ. Ἀξελρόντ, Λ. Γ. Ντέιτς, Γ. Β. Στεφάνοβιτς, Β. Ι. Ζασούλιτς, Ο. Β. Ἄπτεκμαν, Β. Ι. Ἰγνάτοφ, Α. Π. Μπουλάνοφ καί ἄλλοι) στίς προγραμματικές διεκδικήσεις τους ὑποστήριζαν βασικά τήν πλατφόρμα τῆς «Ζεμλιά ἰ βόλια». Στή Ρωσία καί στό ἐξωτερικό (ὅπου κατέφυγαν τό 1880 ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ, ὁ Ντέιτς, ἡ Ζασούλιτς, ὁ Στεφάνοβιτς καί ἄλλοι) ἔβγαινε τό περιοδικό «Τσιόρνι Περεντέλ» καί ἡ ἐφημερίδα «Ζερνό». Ἀργότερα ἕνα μέρος τῶν τσιορνοπερεντέλτσι τράβηξε πρός τό μαρξισμό (οἱ Πλεχάνοφ, Ἀξελρόντ, Ζασούλιτς, Ντέιτς καί Ἰγνάτοφ ἵδρυσαν τό 1883 τήν πρώτη ρωσική μαρξιστική ὀργάνωση, τήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς»), οἱ ἄλλοι, ὕστερα ἀπό τήν 1 τοῦ Μάρτη 1881 (δολοφονία τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄), προσχώρησαν στούς ναροντοβόλτσι. — *247.*

103 «*Ναρόντναγια βόλια*» («Λαϊκή ἐλευθερία») — μυστική πολιτική ὀργάνωση τῶν ναρόντνικων-τρομοκρατῶν πού ἐμφανίστηκε τόν Αὔγουστο τοῦ 1879 σάν ἀποτέλεσμα τῆς διάσπασης τῆς ὀργάνωσης τῶν ναρόντνικων «Ζεμλιά ἰ βόλια». Ἐπικεφαλῆς τῆς «Ναρόντναγια βόλια» ἦταν Ἐκτελεστική ἐπιτροπή ἀποτελούμενη ἀπό τούς Α. Ι. Ζελιάμποφ, Α. Ντ. Μιχάιλοφ, Μ. Φ. Φρολένκο, Ν. Α. Μορόζοφ, Β. Ν. Φίγκνερ, Σ. Λ. Περόβσκαγια, Α. Α. Κβιατκόβσκι καί ἄλλους. Οἱ ναροντοβόλτσι, παραμένοντας στίς θέσεις τοῦ ναροντνικιστικοῦ οὐτοπικοῦ σοσιαλισμοῦ, τράβηξαν ταυτόχρονα τό δρόμο τοῦ πολιτικοῦ ἀγώνα, θεωρώντας σάν βασικότατο καθῆκον τήν ἀνατροπή τῆς ἀπολυταρχίας καί τήν κατάχτηση τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Τό πρόγραμμά τους πρόβλεπε τήν ὀργάνωση «μόνιμης λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας», ἐκλεγμένης μέ βάση τό γενικό ἐκλογικό δικαίωμα, τή διακήρυξη τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, τή μεταβίβαση τῆς γῆς στό λαό, τήν ἐπεξεργασία μέτρων γιά τό πέρασμα τῶν ἐργοστασίων στά χέρια τῶν ἐργατῶν. «Οἱ ναροντοβόλτσι, ἔγραφε ὁ Β. Ι. Λένιν, ἔκαναν ἕνα βῆμα πρός τά μπρός, περνώντας στόν πολιτικό ἀγώνα, δέν κατόρθωσαν ὅμως νά τόν συνδέσουν μέ τό σοσιαλισμό» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 8ος, σελ. 54).

Οἱ ναροντοβόλτσι πάλαιβαν ἡρωικά κατά τῆς τσαρικῆς ἀπολυταρχίας. Ξεκινώντας ὅμως ἀπό τή λαθεμένη θεωρία τῶν «δραστήριων» ἡρώων καί τῆς «παθητικῆς» μάζας, ὑπολόγιζαν νά πετύχουν τό μετασχηματισμό τῆς κοινωνίας χωρίς τή συμμετοχή τοῦ λαοῦ, μέ τίς δικές τους δυνάμεις, μέ τήν ἀτομική τρομοκρατία, μέ τόν ἐκφοβισμό καί τήν ἀποδιοργάνωση τῆς κυβέρνησης. Ὕστερα ἀπό τήν 1 τοῦ Μάρτη 1881 ἡ κυβέρνηση μέ ἄγριους διωγμούς, μέ ἐκτελέσεις καί προκλήσεις τσάκισε τήν ὀργάνωση «Ναρόντναγια βόλια».

Οἱ ἐπανειλημμένες προσπάθειες ἀνασυγκρότησης τῆς «Ναρόντναγια βόλια» στά 1880–1890 ἔμειναν χωρίς ἀποτέλεσμα. Ἔτσι τό 1886 ἐμφανίστηκε μιά ὁμάδα πού συμμεριζόταν τίς παραδόσεις τῆς «Ναρόντναγια βόλια» μέ ἐπικεφαλῆς τόν Α. Ι. Οὐλιάνοφ (ἀδελφό τοῦ Β. Ι. Λένιν) καί τόν Π. Γ. Σεβιριόφ. Τό 1887, μετά τήν ἀποτυχία τῆς δολοφονικῆς ἀπόπειρας κατά τοῦ Ἀλεξάντρου Γ΄, ἡ ὁμάδα ἀνακαλύφθηκε καί τά δραστήρια μέλη της ἐκτελέστηκαν.

Ὁ Β. Ι. Λένιν, κάνοντας κριτική στό λαθεμένο, οὐτοπικό πρόγραμμα τῶν ναροντοβόλτσι, συνάμα μιλοῦσε μέ μεγάλο σεβασμό γιά τή γεμάτη αὐταπάρνηση πάλη τῶν μελῶν τῆς «Ναρόνταγια βόλια» ἐνάντια στόν τσαρισμό. Τό 1899 στή «Διαμαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας» τόνιζε ὅτι «οἱ ἀγωνιστές τῆς παλιᾶς „Ναρόνταγια βόλια" κατόρθωσαν νά παίξουν ἕνα τεράστιο ρόλο στή ρωσική ἱστορία, μ' ὅλο πού τά κοινωνικά στρώματα πού ὑποστήριζαν τούς λιγοστούς ἥρωες δέν ἦταν πλατιά, μ' ὅλο πού σημαία τοῦ κινήματος δέν ἦταν διόλου ἡ ἐπαναστατική θεωρία» (Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 176 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 180)). — *247.*

104 Πρόκειται γιά τό ἐπεισόδιο πού ἔγινε τό 1900 στό Ἀμβοῦργο ἐξαιτίας τῆς στάσης μιᾶς ὁμάδας ἀπό 122 οἰκοδόμους πού, ἀφοῦ ἵδρυσαν τό «Ἐλεύθερο σωματεῖο οἰκοδόμων», δούλευαν ἀποκοπή στή διάρκεια μιᾶς ἀπεργίας, παρά τήν ἀπαγόρευση τῆς κεντρικῆς ἕνωσης. Τό τμῆμα Ἀμβούργου τῆς ἕνωσης οἰκοδόμων ἔβαλε τό ζήτημα τῆς ἀπεργοσπαστικῆς στάσης τῶν σοσιαλδημοκρατῶν, μελῶν τῆς ὁμάδας, στίς τοπικές κομματικές ὀργανώσεις καί αὐτές παρέπεμψαν τό ζήτημα γιά ἐξέταση στήν ΚΕ τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Τό κομματικό διαιτητικό δικαστήριο πού ὁρίστηκε ἀπό τήν ΚΕ, κατεδίκασε τή στάση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν, μελῶν τοῦ «Ἐλεύθερου σωματείου οἰκοδόμων», ἀπέριψε ὅμως τήν πρόταση διαγραφῆς τους ἀπό τό κόμμα. — *254.*

105 Στό σχέδιό του ἀπόφασης πού ἀπορίφθηκε ἀπό τό συνέδριο, ὁ Σ. Ζμπόροβσκι (Κόστιτς) πρότεινε τήν παρακάτω διατύπωση τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος: «Ὁ καθένας πού παραδέχεται τό πρόγραμμα τοῦ κόμματος καί προσφέρει ὑλική βοήθεια καί ταχτική προσωπική συνδρομή στό κόμμα κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση μιᾶς κομματικῆς ὀργάνωσης, θεωρεῖται ἀπό τήν τελευταία μέλος τοῦ κόμματος» («Τό δεύτερο συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Πραχτικά». Μόσχα, 1959, σελ. 281). — *259.*

106 Στό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος ἦταν 16 μέλη τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», 9 ἀπ' αὐτά μέ ἐπικεφαλῆς τόν Β. Ι. Λένιν ἦταν ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας (Β. Ι. Λένιν, Γ. Β. Πλεχάνοφ, Ν. Κ. Κρούπσκαγια, Ρ. Σ. Ζεμλιάτσκα, Λ. Μ. Κνιπόβιτς, Ν. Ε. Μπάουμαν, Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, Π. Α. Κράσικοφ, Β. Α. Νοσκόφ) καί 7 ὀπαδοί τῆς μειοψηφίας μέ ἐπικεφαλῆς τόν Μάρτοφ (Λ. Μάρτοφ, Π. Μπ. Ἀξελρόντ, Α. Ν. Πότρεσοφ, Β. Ι. Ζασούλιτς, Λ. Γ. Ντέιτς, Λ. Ντ. Τρότσκι, Β. Ν. Κροχμάλ). — *270.*

107 *Κόπρος τοῦ Αὐγείου* — σύμφωνα μέ τήν ἑλληνική μυθολογία οἱ ἀπέραντοι στάβλοι τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἤλιδος Αὐγείου γιά πολλά χρόνια δέν εἶχαν καθαριστεῖ καί τούς καθάρισε ὁ ἥρωας Ἡρακλῆς πού ἐπιτέλεσε τόν ἆθλο αὐτό μέσα σέ μιά μέρα. Ἡ ἔκφραση «Κόπρος τοῦ Αὐγείου» σημαίνει συσσώρευση κάθε λογῆς σκουπιδιῶν καί ἀκαθαρσιῶν ἤ ἐξαιρετική ἐγκατάλειψη καί ἀταξία στίς δουλειές. — *273.*

108 Τό *Συνέδριο τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας τοῦ 1895* ἔγινε στό Μπρεσλάου ἀπό τίς 6 ὥς τίς 12 τοῦ Ὀχτώβρη (ν. ἡμ.). Στό κέντρο τῆς προσοχῆς τοῦ συνεδρίου βρισκόταν ἡ συζήτηση τοῦ σχεδίου τοῦ

ἀγροτικοῦ προγράμματος· τό πρόγραμμα τό πρότεινε ἡ ἀγροτική ἐπιτροπή πού εἶχε συγκροτηθεῖ μέ ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τῆς Φραγκφούρτης τοῦ 1894. Τό σχέδιο τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος εἶχε σοβαρά λάθη, σ' αὐτό ἐκδηλώθηκε ἰδιαίτερα ἡ τάση νά μετατραπεῖ τό προλεταριακό κόμμα σέ «παλλαϊκό». Τό σχέδιο, ἐκτός ἀπό τούς ὀπορτουνιστές, τό ὑποστήριζαν καί ὁ Α. Μπέμπελ καί ὁ Β. Λῆμπκνεχτ, πράγμα γιά τό ὁποῖο τούς ἀποδοκίμασαν στό συνέδριο τοῦ 1895 οἱ σύντροφοί τους τοῦ κόμματος. Αὐστηρή κριτική στό σχέδιο τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος ἔκαναν στό συνέδριο ὁ Κ. Κάουτσκι, ἡ Κ. Τσέτκιν καί ἄλλοι σοσιαλδημοκράτες. Τό συνέδριο κατά πλειοψηφία (158 ἔναντι 63) ἀπέριψε τό σχέδιο τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος πού πρότεινε ἡ ἐπιτροπή. — *277.*

109 Εἶναι τά λόγια τῆς Μαργαρίτας ἀπό τόν «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε (ἡ Μαργαρίτα ἐπικρίνει τόν Φάουστ γιά τή φιλία του μέ τόν Μεφιστοφελῆ), πού ἀνέφερε ἀπό μνήμης ἡ Κ. Τσέτκιν στήν ὁμιλία της στό συνέδριο τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. — *278.*

110 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Π. 'Αξελρόντ «Ἡ συνένωση τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τά καθήκοντά της» («Ἴσκρα», ἀρ. φύλλου 55 τῆς 15 τοῦ Δεκέμβρη 1903) πού στρεφόταν ἐνάντια στίς ὀργανωτικές ἀρχές τοῦ μπολσεβικισμοῦ. — *285.*

111 Πρόκειται γιά τόν Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι. — *303.*

112 Ὁ Β. Ι Λένιν ἔχει ὑπόψη τήν ὁμιλία τοῦ «οἰκονομιστῆ» Β. Π. 'Ακίμοφ στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ· ὁ 'Ακίμοφ, κριτικάροντας τό σχέδιο προγράμματος τοῦ κόμματος, πού εἶχε προτείνει ἡ «Ἴσκρα», διαμαρτυρήθηκε γιατί στό πρόγραμμα ἡ λέξη «προλεταριάτο» δέν μπῆκε σάν ὑποκείμενο ἀλλά σάν προσδιορισμός. Σ' αὐτό, κατά τή γνώμη τοῦ 'Ακίμοφ, ἐκδηλωνόταν ἡ δῆθεν τάση τῆς «Ἴσκρα» ν' ἀπομονώσει τό κόμμα ἀπό τά συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου. — *328.*

113 *'Ορεινοί* καί *Γιρονδῖνοι* — ἔτσι ὀνομάζονταν οἱ δυό πολιτικές παρατάξεις τῆς ἀστικῆς τάξης στήν περίοδο τῆς γαλλικῆς ἀστικῆς ἐπανάστασης τοῦ τέλους τοῦ XVIII αἰώνα. 'Ορεινούς — γιακωβίνους ὀνόμαζαν τούς πιό ἀποφασιστικούς ἐκπροσώπους τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης ἐκείνου τοῦ καιροῦ, τῆς ἀστικῆς τάξης, πού ὑποστήριζαν τήν ἀνάγκη τῆς ἐξάλειψης τῆς ἀπολυταρχίας καί τῆς φεουδαρχίας. Οἱ γιρονδῖνοι, σέ διάκριση ἀπό τούς γιακωβίνους, ταλαντεύονταν ἀνάμεσα στήν ἐπανάσταση καί στήν ἀντεπανάσταση καί ἀκολουθοῦσαν τό δρόμο τῆς συναλλαγῆς μέ τή μοναρχία.

«Σοσιαλιστική Γιρόνδη» ὀνόμαζε ὁ Λένιν τό ὀπορτουνιστικό ρεῦμα μέσα στή σοσιαλδημοκρατία· προλετάριους γιακωβίνους, «'Ορεινούς» ὀνόμαζε τούς ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες. Ὕστερα ἀπό τή διάσπαση τοῦ ΣΔΕΚΡ σέ μπολσεβίκους καί μενσεβίκους ὁ Λένιν τόνιζε συχνά ὅτι οἱ μενσεβίκοι ἀποτελοῦν τό ρεῦμα τῶν γιρονδίνων μέσα στό ἐργατικό κίνημα. — *339.*

114 *«'Εργατική ὀργάνωση» Πετρούπολης* — ὀργάνωση τῶν «οἰκονομιστῶν», ἐμφανίστηκε τό καλοκαίρι τοῦ 1900. Τό φθινόπωρο τοῦ 1900

ή «Ἐργατική ὀργάνωση» συγχωνεύτηκε μέ τήν ὀργάνωση Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης», πού εἶχε ἀναγνωριστεῖ σάν Ἐπιτροπή Πετρούπολης τοῦ ΣΔΕΚΡ. Μετά τή νίκη τῆς ἰσκρικῆς κατεύθυνσης στήν κομματική ὀργάνωση Πετρούπολης ἕνα μέρος τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Πετρούπολης πού βρισκόταν κάτω ἀπό τήν ἐπιροή τῶν ὀπαδῶν τοῦ «οἰκονομισμοῦ», ἀποσπάστηκε τό φθινόπωρο τοῦ 1902 ἀπό τήν Ἐπιτροπή Πετρούπολης καί δημιούργησε ξανά τήν ἀνεξάρτητη «Ἐργατική ὀργάνωση». Ἡ ἐπιτροπή τῆς «Ἐργατικῆς ὀργάνωσης» πῆρε ἐχθρική στάση ἀπέναντι στή λενινιστική «Ἴσκρα» καί στό ὀργανωτικό της σχέδιο οἰκοδόμησης μαρξιστικοῦ κόμματος. Ἡ ἐπιτροπή τῆς «Ἐργατικῆς ὀργάνωσης», ἀντιπαραθέτοντας τόν ἑαυτό της στό κόμμα, δήλωνε δημαγωγικά ὅτι ὁ σπουδαιότερος ὅρος γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καί τήν ἐπιτυχία τῆς πάλης εἶναι ἡ αὐτοτελής δράση τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἐνάντια στίς ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἐργατικῆς ὀργάνωσης», πού εἶχε παρουσιαστεῖ αὐθαίρετα σάν ἐκπρόσωπος τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης», διαμαρτυρήθηκαν πολλές τοπικές ὀργανώσεις τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στίς ἀρχές τοῦ 1904, μετά τό II συνέδριο τοῦ κόμματος, ἡ «Ἐργατική ὀργάνωση» συγχωνεύτηκε στήν πανκομματική ὀργάνωση καί ἔπαψε νά ὑπάρχει. — *340.*

115 *Νέο μέλος τῆς ΚΕ* — ὁ Φ. Β. Λένγκνικ πού ἔφτασε τό Σεπτέμβρη τοῦ 1903 στή Γενεύη ἀπό τή Ρωσία. — *349.*

116 Πρόκειται κατά πᾶσα πιθανότητα γιά τά δυό προάστια τῆς Γενεύης Carouge καί Cluse ὅπου ἔμεναν οἱ ὀπαδοί τοῦ μπολσεβικισμοῦ καί τοῦ μενσεβικισμοῦ. — *366.*

117 *Μπαζάροφ* — τό κύριο πρόσωπο τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ι. Σ. Τουργκένιεφ «Πατέρες καί παιδιά». — *371.*

118 Πρόκειται γιά τόν Φ. Β. Λένγκνικ. — *371.*

119 Στό φύλλο ἀρ. 53 τῆς «Ἴσκρα» τῆς 25 τοῦ Νοέμβρη 1903 μαζί μέ τό «Γράμμα πρός τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα“» τοῦ Β. Ι. Λένιν (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 93–97 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)) δημοσιεύτηκε καί ἀπάντηση τῆς σύνταξης, γραμμένη ἀπό τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ. Ὁ Λένιν στό γράμμα πρότεινε νά συζητηθοῦν ἀπό τίς στῆλες τῆς ἐφημερίδας οἱ διαφορές ἀρχῶν ἀνάμεσα στούς μπολσεβίκους καί στούς μενσεβίκους. Ὁ Πλεχάνοφ ὅμως ἀπάντησε ἀρνητικά, ἀποκαλώντας τίς διαφωνίες αὐτές «μικροκαβγάδες τῆς ζωῆς τῶν στενῶν ὁμίλων». — *371.*

120 Πρόκειται γιά τά ἄρθρα τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ «Διασκεδαστική παρεξήγηση» («Ἴσκρα», ἀρ. φύλλου 55 τῆς 15 τοῦ Δεκέμβρη 1903) καί «Θλιβερή παρεξήγηση» («Ἴσκρα», ἀρ. φύλλου 57 τῆς 15 τοῦ Γενάρη 1904). — *371.*

121 Πρόκειται γιά τίς ἀπόψεις τοῦ σημαντικότερου ἐκπροσώπου τοῦ «νόμιμου μαρξισμοῦ» Π. Μπ. Στροῦβε πού ἔβγαλε τό 1894 τό βιβλίο

«Κριτικές παρατηρήσεις σχετικά μέ τό πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης τῆς Ρωσίας». Ἤδη στήν ἐργασία αὐτή τοῦ Στροῦβε φάνηκαν καθαρά οἱ ἀστικές ἀπολογητικές ἀντιλήψεις του. Ἐνάντια στίς ἀπόψεις τοῦ Στροῦβε καί τῶν ἄλλων «νόμιμων μαρξιστῶν» μίλησε ὁ Β. Ι. Λένιν τό φθινόπωρο τοῦ 1894 στόν ὅμιλο τῶν μαρξιστῶν τῆς Πετρούπολης, κάνοντας διάλεξη μέ τόν τίτλο «Ἡ ἀντανάκλαση τοῦ μαρξισμοῦ στήν ἀστική φιλολογία». Ἡ διάλεξη αὐτή ἀποτέλεσε κατοπινά τή βάση γιά τό ἄρθρο τοῦ Λένιν «Τό οἰκονομικό περιεχόμενο τοῦ ναροντνικισμοῦ καί ἡ κριτική του στό βιβλίο τοῦ κ. Στροῦβε» πού γράφτηκε στά τέλη τοῦ 1894-ἀρχές τοῦ 1895 (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 1ος, σελ. 347–534 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 345–532)). — *378.*

122 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Λ. Μάρτοφ «Ἔτσι ἑτοιμαζόμαστε;» πού δημοσιεύτηκε στήν «Ἴσκρα»· στό ἄρθρο αὐτό ὁ Μάρτοφ τασσόταν ἐνάντια στήν προετοιμασία τῆς πανρωσικῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης, θεωρώντας τήν προετοιμασία γιά μιά τέτοια ἐξέγερση οὐτοπία καί πραξικοπηματισμό. — *381.*

123 Ὁ Β. Ι. Λένιν παραθέτει ἐδῶ τά λόγια ἀπό τό ποίημα τοῦ Μ. Γ. Λέρμοντοφ «Δημοσιογράφος, ἀναγνώστης καί συγγραφέας» (βλ. Μ. Γ. Λέρμοντοφ. Ἅπαντα σέ ἕξι τόμους, ρωσ. ἔκδ. 1954, τόμ. 2ος, σελ. 147). — *382.*

124 Λόγια ἀπό τό σατιρικό ποίημα «Ὕμνος τοῦ μοντέρνου ρώσου σοσιαλιστῆ» πού δημοσιεύτηκε στό 1ο τεῦχος (Ἀπρίλης 1901) τοῦ «Ζαριά» μέ τήν ὑπογραφή «Ναρτσίς Τουπορίλοφ». Τό ποίημα εἰρωνευόταν τούς «οἰκονομιστές» γιά τήν προσαρμογή τους στό αὐθόρμητο κίνημα. Συγγραφέας τοῦ «Ὕμνου τοῦ μοντέρνου ρώσου σοσιαλιστῆ» ἦταν ὁ Λ. Μάρτοφ. — *388.*

125 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Λ. Μάρτοφ «Στήν ἡμερησία διάταξη» πού δημοσιεύτηκε στήν «Ἴσκρα» τῆς 25 τοῦ Φλεβάρη 1904. Ὁ Μάρτοφ στό ἄρθρο αὐτό τασσόταν ὑπέρ τῆς «ἀνεξαρτησίας» τῶν τοπικῶν κομματικῶν ἐπιτροπῶν ἀπό τήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀναφορικά μέ τό ζήτημα τῶν προσώπων πού θ' ἀποτελοῦν τίς τοπικές ἐπιτροπές καί καταφερόταν ἐνάντια στήν ἐπιτροπή Μόσχας πού, ὅταν συζήτησε τό ζήτημα αὐτό, πῆρε ἀπόφαση ὑποταγῆς τῆς ΕΜ σ' ὅλες τίς ἐντολές τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 9 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος. — *394.*

126 Τό *συνέδριο τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας στή Δρέσδη* ἔγινε στίς 13–20 τοῦ Σεπτέμβρη (ν. ἡμ.) 1903. Στό κέντρο τῆς προσοχῆς τοῦ συνεδρίου βρισκόταν τό ζήτημα τῆς ταχτικῆς τοῦ κόμματος καί τῆς πάλης κατά τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ. Τό συνέδριο ἔκανε κριτική στίς ἀναθεωρητικές ἀπόψεις τῶν Ε. Μπέρνσταϊν, Π. Γκέρε, Ε. Ντάβιντ, Β. Χάινε καί μερικῶν ἄλλων γερμανῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Ἡ ἀπόφαση πού πάρθηκε ἀπό τό συνέδριο μέ συντριπτική πλειοψηφία (288 ψῆφοι ἔναντι 11) ἔλεγε: «Τό συνέδριο τοῦ κόμματος καταδικάζει κατά τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο τίς ἀναθεωρητικές προσπάθειες ἀλλαγῆς τῆς παλιᾶς δοκιμασμένης ταχτικῆς μας, πού ἔχει στεφθεῖ μέ ἐπιτυχίες καί στηρίζεται στήν ταξική πάλη· οἱ προσπάθειες αὐτές ἐπιδιώ-

κουν νά μπεῖ στή θέση τῆς κατάχτησης τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας μέ τήν ἀνατροπή τῶν ἀντιπάλων μας ἡ πολιτική τῶν συμβιβασμῶν μέ τό ὑφιστάμενο καθεστώς» (βλ. «Protokole über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Dresden vom 13. bis 20. September 1903». Berlin, 1903, S. 418). Ἡ ψήφιση τῆς ἀπόφασης αὐτῆς ἔχει ὁρισμένη θετική σημασία. Ὡστόσο τό συνέδριο δέν ἔδειξε ἀρκετή συνέπεια στήν πάλη κατά τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ· οἱ ἀναθεωρητές τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας δέ διαγράφτηκαν ἀπό τό κόμμα καί μετά τό συνέδριο ἐξακολούθησαν νά προπαγανδίζουν τίς ὀπορτουνιστικές τους ἀπόψεις. — *396.*

127 «*Sozialistische Monatshefte*» («Μηνιάτικη Σοσιαλιστική Ἐπιθεώρηση») — περιοδικό, κύριο ὄργανο τῶν γερμανῶν ὀπορτουνιστῶν καί ἕνα ἀπό τά ὄργανα τοῦ διεθνοῦς ὀπορτουνισμοῦ. Ἔβγαινε στό Βερολίνο ἀπό τό 1897 ὥς τό 1933. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου (1914–1918) τό περιοδικό κρατοῦσε σοσιαλσωβινιστική στάση.— *396.*

128 «*Ἐφημερίδα τῆς Φραγκφούρτης*» («Frankfurter Zeitung») — καθημερινή ἐφημερίδα, ὄργανο τῶν γερμανῶν μεγαλοχρηματιστῶν· ἔβγαινε στή Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν ἀπό τό 1856 ὥς τό 1943. Βγῆκε ξανά τό 1949 μέ τόν τίτλο «Γενική Ἐφημερίδα τῆς Φραγκφούρτης» («Frankfurter Allgemeine Zeitung»)· εἶναι φερέφωνο τῶν δυτικογερμανῶν μονοπωλητῶν. — *401.*

129 «*Μινιστεριαλιστική*» *ταχτική*, «μινιστεριαλισμός» (ἤ «μινιστεριαλικός σοσιαλισμός», ὅπως καί «μιλλερανισμός») — ὀπορτουνιστική ταχτική συμμετοχῆς τῶν σοσιαλιστῶν στίς ἀστικές ἀντιδραστικές κυβερνήσεις. Ὁ ὅρος αὐτός προέκυψε ἀπ' ἀφορμή τή συμμετοχή τοῦ γάλλου σοσιαλιστῆ Μιλλεράν, τό 1899, στήν ἀστική κυβέρνηση τοῦ Βαλντέκ-Ρουσσώ. — *404.*

130 Πρόκειται γιά τό εἰρωνικοῦ χαρακτήρα «Σύντομο σύνταγμα τοῦ ΣΔΕΚΡ» πού γράφτηκε ἀπό τόν Λ. Μάρτοφ καί δημοσιεύτηκε στό παράρτημα τοῦ ἄρθρου του «Στήν ἡμερησία διάταξη» («Ἴσκρα», ἀρ. φύλλου 58, τῆς 25 τοῦ Γενάρη 1904). Ὁ Μάρτοφ, εἰρωνευόμενος τίς ὀργανωτικές ἀρχές τοῦ μπολσεβικισμοῦ καί παραπονούμενος γιά τήν ἄδικη δῆθεν στάση ἀπέναντι στούς μενσεβίκους, ἔγραφε στό «σύνταγμά» του γιά «κατατυραννοῦντες» καί «κατατυραννούμενους», ὑπονοώντας τούς μπολσεβίκους καί τούς μενσεβίκους. — *405.*

131 Πρόκειται γιά τό γράμμα τοῦ Κ. Κάουτσκι στόν Μ. Ν. Λιάντοφ σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης στό ΣΔΕΚΡ. Τό γράμμα δημοσιεύτηκε σάν ξεχωριστό ἄρθρο στό φύλλο ἀρ. 66 τῆς «Ἴσκρα» στίς 15 τοῦ Μάη 1904. Ὁ Κάουτσκι, παίρνοντας θέση ὑπέρ τῶν μενσεβίκων, καλοῦσε ταυτόχρονα καί τίς δυό ἀντιμαχόμενες πλευρές νά σταματήσουν τό «ἀλληλοφάγωμα» καί πρότεινε, ὥς τό «κλείσιμο ἀνακωχῆς» στό κόμμα, νά μή συγκληθεῖ κομματικό συνέδριο γιά τή συζήτηση τῶν διαφωνιῶν ἀνάμεσα στούς μπολσεβίκους καί στούς μενσεβίκους. — *435.*

132 Τό *Συμβούλιο τοῦ ΣΔΕΚΡ* πού ἀποτελοῦνταν ἀπό τούς Β. Ι. Λένιν, Γ. Β.

Πλεχάνοφ (πρόεδρο), Β. Α. Νοσκόφ, Π. Μπ. 'Αξελρόντ καί Λ. Μάρτοφ, συνεδρίασε στίς 31 τοῦ Μάη καί στίς 5 τοῦ 'Ιούνη (13 καί 18 τοῦ 'Ιούνη) 1904 στή Γενεύη. Τό Συμβούλιο στήν πρώτη συνεδρίαση συζήτησε τό ζήτημα τῆς σύγκλησης διακομματικῆς συνδιάσκεψης τῶν ἐπαναστατικῶν καί τῶν ἀντιπολιτευόμενων κομμάτων τῆς Ρωσίας καί τό ζήτημα τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου πού θά γινόταν στό Ἄμστερνταμ. Ἡ δεύτερη συνεδρίαση ἀφιερώθηκε στή συζήτηση ἐσωκομματικῶν ζητημάτων: 1) γιά τό δικαίωμα τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος (τοῦ ΚΟ καί τῆς ΚΕ) νά ἀνακαλοῦν τούς ἀντιπροσώπους των ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος· 2) γιά τήν πρόσληψη στίς ἐπιτροπές καί γιά τό δικαίωμα τῆς ΚΕ νά τοποθετεῖ σ' αὐτές καινούργια μέλη· 3) γιά τόν τρόπο πού θά ψήφιζαν οἱ κομματικές ὀργανώσεις σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς σύγκλησης τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος· 4) γιά τή δημοσίευση τῶν πραχτικῶν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου καί ἄλλα.

'Επειδή τά τρία ἀπό τά πέντε μέλη τοῦ Συμβουλίου (Πλεχάνοφ, 'Αξελρόντ καί Μάρτοφ) ἦταν ἐκπρόσωποι τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης καί ὁ Νοσκόφ κρατοῦσε συμβιβαστική στάση, τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος πάνω στά σπουδαιότερα ἐσωκομματικά ζητήματα πῆρε μενσεβίκικες ἀποφάσεις. — *437.*

133 Ἡ *διακομματική συνδιάσκεψη τῶν ἀντιπολιτευομένων καί τῶν ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας* συγκλήθηκε, μέ πρωτοβουλία τοῦ «Φινλανδικοῦ κόμματος ἐνεργητικῆς ἀντίστασης», στά τέλη τοῦ 1904. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ΣΔΕΚΡ καί μερικῶν ἄλλων σοσιαλδημοκρατικῶν κομμάτων καί ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας, πού εἶχαν συναντηθεῖ τόν Αὔγουστο τοῦ 1904 στό Ἄμστερνταμ, πρίν ἀνοίξει τό διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο, ἀποφάσισαν νά μή πάρουν μέρος στή διακομματική συνδιάσκεψη. 'Από τήν πλευρά τοῦ ΣΔΕΚΡ ἡ ἀπόφαση αὐτή ἐγκρίθηκε στή συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος πού ἔγινε στίς 21 τοῦ Αὐγούστου (3 τοῦ Σεπτέμβρη) 1904. — *440.*

134 Τό γράμμα τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς πρός τό ΠΠΣ τό εἶχε γράψει ὁ Β. Ι. Λένιν (βλ. Ἄπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 202). — *441.*

135 Τό *Πολωνικό σοσιαλιστικό κόμμα «Προλεταριάτ»* ἱδρύθηκε τό 1900 ἀπό τίς ὁμάδες πού εἶχαν ἀποσπαστεῖ ἀπό τό Πολωνικό σοσιαλιστικό κόμμα (ΠΠΣ). Τό κόμμα αὐτό παραδεχόταν γενικά τό σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα, ταυτόχρονα ὅμως ὑποστήριζε τήν ταχτική τῆς ἀτομικῆς τρομοκρατίας καί τήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή ὀργάνωσης. Τό κόμμα «Προλεταριάτ» ἦταν ὑπέρ τῆς προσέγγισης τοῦ πολωνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος μέ τό ἐπαναστατικό κίνημα τῆς Ρωσίας· ἔβαζε σάν ἄμεσο σκοπό τῆς πάλης τή διεκδίκηση δημοκρατικοῦ συντάγματος γιά τή Ρωσία μέ παραχώρηση αὐτονομίας στήν Πολωνία. Τό κόμμα «Προλεταριάτ» δέν ἔπαιξε σοβαρό ρόλο στό πολωνικό ἐπαναστατικό κίνημα· ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905–1907 ἔπαψε νά ὑπάρχει. — *442.*

136 Ὅπως φαίνεται, πρόκειται γιά τή «Λεττονική σοσιαλδημοκρατική ἐργατική ὀργάνωση τῆς Βαλτικῆς» καί τή «Λεττονική σοσιαλδημοκρατική ἕνωση».

Ἡ «*Λεττονική σοσιαλδημοκρατική ἐργατική ὀργάνωση τῆς Βαλτι-*

κής» ἱδρύθηκε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1902 μέ τήν ἑνοποίηση μερικῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων. Μέ βάση τήν ὀργάνωση αὐτή, στό Ι συνέδριο τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν λεττονικῶν ὀργανώσεων, πού συνῆλθε στίς 7–9 (20–22) τοῦ Ἰούνη 1904, δημιουργήθηκε τό «Λεττονικό σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα»· τό 1906 στό IV (ἑνωτικό) συνέδριο τό κόμμα αὐτό μπῆκε στό ΣΔΕΚΡ.

Ἡ «*Λεττονική σοσιαλδημοκρατική ἕνωση*» πού ἱδρύθηκε τό φθινόπωρο τοῦ 1900 στό ἐξωτερικό, στίς διεκδικήσεις της πλησίαζε τούς Ρώσους σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες καί διαπνεόταν σέ μεγάλο βαθμό ἀπό ἐθνικιστικές τάσεις. Τό 1905 ἡ «Ἕνωση» εἶχε ἀποχτήσει προσωρινά κάποια ἐπιροή σέ μιά μερίδα τῶν ἀγροτῶν, ἐκτοπίστηκε ὅμως γρήγορα ἀπό τό «Λεττονικό σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα». Κατοπινά ἡ «Ἕνωση» δέν ἔπαιξε κανένα κάπως ἀξιοσημείωτο ρόλο. — *442*.

137 Πρόκειται γιά τήν «*Ἀρμένικη σοσιαλδημοκρατική ἐργατική ὀργάνωση*» (τῶν «ἰδιόμορφων») πού εἶχε δημιουργηθεῖ ἀμέσως μετά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπό ἀρμένικα ἐθνικιστικά στοιχεῖα, ὀπαδούς τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἀρχῆς. Οἱ ἰδιόμορφοι, ὅπως καί οἱ μπουντιστές, ζητοῦσαν νά καθιερωθεῖ ἡ ὁμοσπονδιακή ἀρχή στήν οἰκοδόμηση τοῦ κόμματος, δηλ. ἡ ἐθνική διαίρεση τοῦ προλεταριάτου καί αὐτοανακηρύχνονταν οἱ μοναδικοί ἐκπρόσωποι τοῦ ἀρμένικου προλεταριάτου. Γιά νά δικαιολογοῦν τόν ἐθνικισμό τους ἐπικαλοῦνταν τίς «ἰδιόμορφες συνθῆκες τοῦ κάθε ἔθνους». Ὁ Β. Ι. Λένιν στό γράμμα του πρός τήν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΣΔΕΚΡ σχετικά μέ τή συνδιάσκεψη τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας, πού θά γινόταν τό Σεπτέμβρη τοῦ 1905, ἔγραφε:

«Ἐφιστῶ ἰδιαίτερα τήν προσοχή σας ἀπέναντι στήν „Ἀρμένικη σοσιαλδημοκρατική ὁμοσπονδία". Ἄν δεχθήκατε τή συμμετοχή της στήν ἐπικείμενη συνδιάσκεψη κάνατε ἕνα *μοιραῖο* λάθος πού πρέπει *μέ κάθε θυσία* νά τό διορθώσετε. Εἶναι μιά ὁμαδούλα ἀποδιοργανωτές, ἐγκατεστημένοι ἐδῶ στή Γενεύη, ὅπου δημοσιεύουν τά πιό ἀνάξια λόγου πράγματα, χωρίς νά ἔχουν κανένα *σοβαρό* δεσμό μέ τόν Καύκασο. Δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό *κατασκεύασμα τῆς Μπούντ*, πού ἐπινοήθηκε εἰδικά γιά νά τρέφει τόν μπουντισμό τοῦ Καυκάσου... Οἱ σύντροφοι τοῦ Καυκάσου εἶναι ὅλοι ἐνάντια στήν κλίκα αὐτή τῶν φιλόλογων ἀποδιοργανωτῶν...» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 290). — *442*.

138 Πρόκειται γιά τήν πρόταση τοῦ Λ. Μάρτοφ στήν πρώτη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος ὅτι πρέπει ν' ἀποφασιστεῖ ἀπό τά πρίν πώς οἱ ἀποφάσεις ἀρχῶν στή διακομματική συνδιάσκεψη θά γίνονται δεχτές μόνον ὅταν ὑπάρχει ὁμοφωνία. — *443*.

139 Ἡ παρατήρηση αὐτή τοῦ Β. Ι. Λένιν ἔγινε ἀναφορικά μέ τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Μάρτοφ πού ζητοῦσε ἀπ' ὅλες τίς κομματικές ὀργανώσεις νά στείλουν στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος τά πληρεξούσιά τους γιά τό συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς τοῦ Ἄμστερνταμ καί τούς ἀπολογισμούς τῆς τοπικῆς δουλειᾶς γιά νά συνταχθεῖ ὁ γενικός ἀπολογισμός. Μετά τόν Μάρτοφ μίλησε ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ πού τόνισε ὅτι δέν ὑπάρχει περιθώριο χρόνου γιά νά περιμένουν τίς τοπικές ἐκθέσεις καί πρό-

τεινε νά ἀνατεθεῖ ἀμέσως σέ κάποιον ἡ σύνταξη τῆς εἰσήγησης. — *444.*

140 Πρόκειται γιά τήν ἐφημερίδα «Βερατσνουτσιούν» («'Αναγέννηση»), ὄργανο τοῦ ἀρμένικου μικροαστικοῦ ἐθνικιστικοῦ κόμματος «Γκντσάκ», πού ἔβγαινε στήν πόλη Ρουστσούκ (Βουλγαρία) ἀπό τό 1903 ὥς τό 1904. — *445.*

141 Πρόκειται γιά τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Λ. Μάρτοφ, μέ τήν ὁποία συνιστοῦσε στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος νά δόσει ἐπεξηγηματικές ὁδηγίες σχετικά μέ τήν πρόσληψη καινούργιων μελῶν στίς ἐπιτροπές. Στίς ἐπεξηγηματικές αὐτές ὁδηγίες ὁ Μάρτοφ πρότεινε νά εἰπωθεῖ πώς ὅταν τά ἀπαιτούμενα, σύμφωνα μέ τήν παράγραφο 12 τοῦ καταστατικοῦ, $^2/_3$ τῶν παρόντων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἰσοδυναμοῦν μέ μιχτό ἀριθμό, τότε τό κλάσμα, ἄν εἶναι $^1/_3$, δέν παίρνεται ὑπόψη, ἄν εἶναι $^2/_3$, ὑπολογίζεται γιά μονάδα. Στήν ἀρχή τοῦ σχεδίου τῆς ἀπόφασης τονιζόταν ὅτι μιά τέτοια ἐπεξήγηση εἶναι ἀπαραίτητη γιατί προκύπτουν παρανοήσεις στόν καθορισμό τῶν ψήφων πού χρειάζονται σύμφωνα μέ τό καταστατικό γιά πρόσληψη. Σάν παράδειγμα ὁ Μάρτοφ ἐπικαλοῦνταν τήν ψηφοφορία στήν Κομματική ἐπιτροπή Μόσχας. Ὡστόσο ὁ Μάρτοφ δέν παρουσίασε πειστικά στοιχεῖα ἐπί τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφαση ψηφίστηκε μέ τήν τροποποίηση πού πρότεινε ὁ Β. Ι. Λένιν. — *447.*

142 Πρόκειται γιά τόν ἰσχυρισμό τοῦ Λ. Μάρτοφ ὅτι ἡ μειοψηφία τῆς 'Επιτροπῆς Μόσχας πρότεινε δικούς της ὑποψηφίους γιά πρόσληψη ὄχι ἑνός ἀλλά δυό μελῶν. — *448.*

143 Πρόκειται γιά τίς προστριβές στήν 'Επιτροπή τοῦ Νικολάγεφ· γι' αὐτές ἀνέφερε ὁ Λ. Μάρτοφ στή δεύτερη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος, σέ λόγο του πού προηγήθηκε τῆς ὁμιλίας τοῦ Β. Ι. Λένιν. — *448.*

144 Ἡ ἀπόφαση ψηφίστηκε ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος ὁμόφωνα. — *450.*

145 Σύμφωνα μέ τό καταστατικό πού ψηφίστηκε στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, δικαίωμα ἀντιπροσώπευσης στό συνέδριο εἶχαν μόνο ὅσες ὀργανώσεις ἦταν ἀναγνωρισμένες τουλάχιστον ἕνα χρόνο πρίν ἀπό τό συνέδριο. Πάνω σ' αὐτή τή βάση ὁ Β. Α. Νοσκόφ (Γκλέμποφ) στή δεύτερη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος τόνιζε ὅτι οἱ ψῆφοι τῶν 'Επιτροπῶν Τβέρ καί Ρίγας δέν ἔχουν νόμιμη ἰσχή γιά τή λύση τοῦ ζητήματος τῆς σύγκλησης τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος. — *451.*

146 Ἡ *Ἕνωση Καυκάσου τοῦ ΣΔΕΚΡ* δημιουργήθηκε τό Μάρτη τοῦ 1903 στό Ι συνέδριο τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων τοῦ Καυκάσου, πού ἔγινε στήν Τιφλίδα μέ πρωτοβουλία τῶν κομματικῶν ἐπιτροπῶν Τιφλίδας καί Βακοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στό συνέδριο ἦταν παρόντες 15 ἀντιπρόσωποι ἀπό τίς ὀργανώσεις Τιφλίδας, Βακοῦ, Βατούμ, Κουταΐσι καί ἄλλες σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις τῆς Ὑπερκαυκασίας. Τό συνέδριο ἔβγαλε καθοδηγητικό ὄργανο τῆς Ἕνωσης τήν 'Επιτροπή

τῆς Ἕνωσης Καυκάσου τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό 9 μέλη: τούς Μπ. Μ. Κνουνιάντς, Φ. Ε. Μαχαράτζε, Ι. Β. Στάλιν, Μ. Γ. Τσχακάγια, Α. Γ. Τσουλουκίτζε καί ἄλλους. Τό συνέδριο ἐνέκρινε τήν πολιτική γραμμή τῆς λενινιστικῆς «Ἴσκρα», ἀποφάσισε νά μπεῖ σάν βάση τῆς δράσης τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων τῆς Ὑπερκαυκασίας τό σχέδιο προγράμματος τοῦ κόμματος, πού εἶχαν ἐπεξεργαστεῖ ἡ «Ἴσκρα» καί τό «Ζαριά». Ἀποφασίστηκε νά συγχωνευτεῖ ἡ γεωργιανή σοσιαλδημοκρατική ἐφημερίδα «Μπρτζόλα» («Ἀγώνας») μέ τήν ἀρμένικη «Προλεταριάτ» καί νά βγεῖ μιά ἐφημερίδα μέ τόν τίτλο «Προλεταριάτις μπρτζόλα» («Ἀγώνας τοῦ Προλεταριάτου»).

Στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπό τήν Ἕνωση Καυκάσου στάλθηκαν 3 ἀντιπρόσωποι. Ἐπειδή ἡ Ἕνωση Καυκάσου βρισκόταν ἀκόμα στό στάδιο τῆς ὀργανωτικῆς διαμόρφωσης, οἱ ἀντιπρόσωποι γιά τό συνέδριο ἐκλέχτηκαν σάν ἐκπρόσωποι τριῶν ἀνεξάρτητων ἐπιτροπῶν: ὁ Μπ. Μ. Κνουνιάντς ἀπό τήν Ἐπιτροπή Βακοῦ, ὁ Α. Γ. Ζουράμποφ ἀπό τήν Ἐπιτροπή Βατούμ καί ὁ Ντ. Α. Τοπουρίτζε ἀπό τήν Ἐπιτροπή Τιφλίδας. Στούς ἀντιπροσώπους δόθηκε ἐντολή νά ὑποστηρίξουν στό συνέδριο τοῦ κόμματος τίς προγραμματικές καί ὀργανωτικές ἀρχές καθώς καί τίς ἀρχές ταχτικῆς τῆς λενινιστικῆς «Ἴσκρα».

Ἡ Ἐπιτροπή τῆς Ἕνωσης Καυκάσου τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπό τήν ἀρχή τῆς δράσης της ἀποκατέστησε στενή σύνδεση μέ τόν Β. Ι. Λένιν καί ἦταν σταθερό στήριγμα τῶν μπολσεβίκων στήν πάλη κατά τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης.

Ἡ Ἕνωση πῆρε ἐνεργό μέρος στήν προετοιμασία τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Σπουδαῖο ὁρόσημο στήν πάλη τῶν μπολσεβίκικων ὀργανώσεων τῆς Ὑπερκαυκασίας γιά τή σύγκληση τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος ἦταν τό ΙΙΙ συνέδριο τῆς Ἕνωσης Καυκάσου (Μάης 1904) καί ἡ μπολσεβίκικη συνδιάσκεψη τῶν ἐπιτροπῶν Καυκάσου τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού ἔγινε τό Νοέμβρη (1904). Καί τό συνέδριο καί ἡ συνδιάσκεψη ὑποστήριξαν τή λενινιστική γραμμή καί στιγμάτισαν τούς μενσεβίκους σάν ἀποδιοργανωτές τοῦ κόμματος. Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἕνωσης Καυκάσου μπῆκαν στό Γραφεῖο τῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Πλειοψηφίας, πού ἔκανε τήν πραχτική προετοιμασία τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος.

Ἡ Ἕνωση ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στήν ὀργάνωση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Ὑπερκαυκασίας, στίς παραμονές καί στήν περίοδο τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης. Ἡ Ἕνωση Καυκάσου ἔβγαζε παράνομες ἐφημερίδες, βιβλία, μπροσοῦρες καί προκηρύξεις, ὀργάνωνε καί συντόνιζε τίς ἐκδηλώσεις τῶν ἐργατῶν στά μεγαλύτερα προλεταριακά κέντρα τῆς Ὑπερκαυκασίας: Βακοῦ, Τιφλίδα, Βατούμ καί ἄλλα. Μιά μεγάλη ὑπηρεσία πού πρόσφερε ἡ Ἕνωση εἶναι ἡ διαπαιδαγώγηση τῶν ἐργατῶν τοῦ πολυεθνικοῦ Καυκάσου στό πνεῦμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ.

Τό Φλεβάρη τοῦ 1906 ἡ Ἕνωση Καυκάσου τοῦ ΣΔΕΚΡ ἔπαψε νά ὑπάρχει λόγω τῆς δημιουργίας ἑνιαίων ἐπιτροπῶν τῆς μπολσεβίκικης καί τῆς μενσεβίκικης ὁμάδας. — *451.*

147 Πρόκειται γιά τήν πρόταση τοῦ Λ. Μάρτοφ στή δεύτερη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος νά ἐξισωθοῦν οἱ Ἐπιτροπές Σαμάρας, Σμολένσκ, Μπριάνσκ καί Ἀστραχάν πρός τίς ἐπιτροπές πού εἶχαν πάρει μέρος στό συνέδριο, δηλ. νά τούς δοθεῖ δικαίωμα ψήφου στήν ἐπίλυση τοῦ ζητήματος τῆς σύγκλησης τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου. — *451.*

148 Ὁ Λ. Μάρτοφ πρότεινε νά δοθεῖ στήν Ἕνωση Καυκάσου δικαίωμα ψήφου, ἀναφορικά μέ τό συνέδριο, ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1903, δηλ. ἀπό τήν ἐποχή πού ἐγκρίθηκε τό καταστατικό της. — *452.*

149 «*Ρασσβέτ*» («Χαραυγή») — σοσιαλδημοκρατικό φυλλάδιο γιά τούς ὀπαδούς τῶν θρησκευτικῶν αἱρέσεων· τό ἔβγαζε στή Γενεύη ὁ Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς μέ ἀπόφαση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Τό πρῶτο φύλλο βγῆκε τό Γενάρη τοῦ 1904. Τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος στή συνεδρίαση τῆς 5 (18) τοῦ Ἰούνη 1904 τάχθηκε κατά τῆς παραπέρα ἔκδοσης τοῦ φυλλαδίου σάν κομματικοῦ ὀργάνου (ἄν καί ἄφησε στόν Μπόντς-Μπρουγέβιτς τό δικαίωμα νά βγάζει τό φυλλάδιο μέ δική του πρωτοβουλία). Τό φθινόπωρο τοῦ 1904 ἡ ἔκδοση τοῦ «Ρασσβέτ» σταμάτησε. Συνολικά βγῆκαν 9 φύλλα. — *453.*

150 Πρόκειται γιά τήν ἀπόφαση τῆς συνόδου τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος τό Γενάρη (1904), σχετικά μέ τή δημοσίευση τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου. — *454.*

151 Μέ βάση τούς ψήφους τῶν μενσεβίκων Γ. Β. Πλεχάνοφ, Λ. Μάρτοφ, Π. Μπ. Ἀξελρόντ καί τοῦ συμφιλιωτῆ Β. Α. Νοσκόφ (Γκλέμποφ) τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος στή συνεδρίαση τῆς 5 (18) τοῦ Ἰούνη 1904 τάχθηκε κατά τῆς δημοσίευσης τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου. — *454.*

152 Τό ντοκουμέντο αὐτό ἀποτελεῖ λεπτομερειακό σχέδιο-περίληψη τῆς ἔκθεσης τοῦ Β. Ι. Λένιν στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ σχετικά μέ τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἀπό τήν πλευρά τοῦ περιεχομένου καί τῆς σειρᾶς ἐξιστόρησης τό ντοκουμέντο αὐτό συμπίπτει βασικά μέ τά πρακτικά τῆς ἔκθεσης (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 41–52 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)). Ὡστόσο γιά μερικές θέσεις τῆς περίληψης δέ γίνεται λόγος στό κείμενο τῶν πρακτικῶν καί ἀντίθετα, σέ μερικά σημεῖα τοῦ κειμένου τῶν πρακτικῶν ἔχουν ἀναπτυχθεῖ θέσεις πού δέν ὑπάρχουν στήν περίληψη.

Τά γεγονότα, τά ἐπεισόδια, οἱ παρατάξεις καί ἡ στάση ὁρισμένων ἀντιπροσώπων στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού σημειώνονται στό ντοκουμέντο αὐτό, ἀναλύονται λεπτομερειακά ἀπό τόν Λένιν στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 185–414 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 189–425)) καί σέ ἄλλα ἔργα ἐκείνης τῆς περιόδου. — *459.*

153 Πρόκειται γιά τήν ἐκλογή τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΟ στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (βλ. γι᾽ αὐτό σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 293–309 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 300–317)). — *459.*

154 Μιλώντας στή 16η συνεδρίαση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ δήλωσε ὅτι, ἄν γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἐπανάστασης χρειαζόταν νά περιοριστεῖ προσωρινά ἡ ἰσχή τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης δημοκρατικῆς ἀρχῆς, θά ἦταν ἔγκλημα νά διστάσει κανείς μπροστά σ᾽ ἕνα τέτοιο περιορισμό. Ἀνέφερε ὅτι μπορεῖ νά ὑπάρξει περίπτωση πού οἱ σοσιαλδημοκράτες νά ταχθοῦν κατά τοῦ γενικοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, γιά νά περιορίσουν τά ἐκλογικά δικαιώματα τῶν ἐκμεταλλευτικῶν τάξεων. — *460.*

155 Τό ἐρωτηματικό πού μπῆκε ἐδῶ σημαίνει ὅτι ὁ Β. Ι. Λένιν, ὅταν ἔγραφε τήν περίληψη αὐτή, ὅπως φαίνεται, δέ διέθετε ἀκριβῆ στοιχεῖα γιά τό πῶς ψήφισε ὁ Β. Ε. Μάντελμπεργκ (Μπύλοφ, σύμφωνα μέ τά πρακτικά τοῦ συνεδρίου — Ποσάντοβσκι), γιατί τήν ἐποχή ἐκείνη τά πρακτικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ δέν εἶχαν δημοσιευτεῖ ἀκόμα. Στήν πραγματικότητα, ὅταν ἔγινε ἡ ὀνομαστική ψηφοφορία πού ἀναφέρεται ἐδῶ, ὁ Μάντελμπεργκ ψήφισε κατά τῆς πρότασης τοῦ Λένιν. Συνολικά ὑπέρ τῆς πρότασης τοῦ Λένιν δόθηκαν 25 ψῆφοι καί κατά 26. Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» πού γράφτηκε μετά τή δημοσίευση τῶν πραχτικῶν τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος, ὁ Λένιν, ἐξετάζοντας τήν ὀνομαστική αὐτή ψηφοφορία, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ποσάντοβσκι ψήφισε τά ἴδια μέ τούς ἀντιισκριστές (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 216 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 220–221)). — *461.*

156 Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιό φυλλάδιο γίνεται λόγος. — *461.*

157 Ἐδῶ παρατίθενται τά λόγια τοῦ Λ. Μάρτοφ. Περισσότερες λεπτομέρειεις γι' αὐτό βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 49 (ἴδια σελ. καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)). — *462.*

158 Οἱ *σημειώσεις στήν πρώτη συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου* τῆς 13 (26) τοῦ Ὀχτώβρη 1903 ἀποτελοῦν σύντομη ἔκθεση τῶν γεγονότων, τῶν ψηφοφοριῶν, τῶν ἀποφάσεων πού πάρθηκαν στήν πορεία τῆς συνεδρίασης, καθώς ἐπίσης καί ἀριθμητικό καί ὀνομαστικό ὑπολογισμό τοῦ πραγματικοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων ἀνάμεσα στούς μπολσεβίκους καί στή μενσεβίκικη ἀντιπολίτευση, στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. — *465.*

159 Ἡ πρώτη ψηφοφορία πού ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀφορᾶ τήν πρόταση τοῦ Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς γιά ἐκλογή προεδρείου τοῦ συνεδρίου ἀπό τρία πρόσωπα. Ὁ Μπόντς-Μπρουγέβιτς πρότεινε τό ἕνα μέλος τοῦ προεδρείου νά τό ἐκλέξουν οἱ ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, τό δεύτερο οἱ ὀπαδοί τῆς μειοψηφίας καί τό τρίτο ἡ συνέλευση τοῦ Συνδέσμου. Οἱ μενσεβίκοι ἀντιτάχθηκαν σ' αὐτό τόν τρόπο ἐκλογῆς· ἐπιδιώκοντας νά ἐκμεταλλευτοῦν τήν πλειοψηφία τους στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί νά μπάσουν στό προεδρεῖο τούς μενσεβίκους ὑποψήφιους, πρότειναν νά ἐκλεγεῖ προεδρεῖο ἀπό τρία πρόσωπα χωρίς νά παρθεῖ ὑπόψη ἄν τό ἐκλεγόμενο πρόσωπο ἀνῆκε στούς ὀπαδούς τῆς πλειοψηφίας τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου ἤ στούς ὀπαδούς τῆς ἀντιπολίτευσης. Ἡ πρόταση αὐτή πού ὑποστηρίχθηκε ἀπό τόν Τρότσκι στήν ὁμιλία του, διατυπώθηκε γραφτά ἀπό τόν Μάρτοφ καί μπῆκε σέ ψηφοφορία παράλληλα μέ τήν πρόταση τοῦ Μπόντς-Μπρουγέβιτς. — *465.*

160 Ἡ σημείωση: «*Ἀντιπρ.*», στήν πρώτη περίπτωση ἀναφέρεται στή διαδικασία τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ συνεδρίου καί στή δεύτερη περίπτωση στά ἀποτελέσματα τῆς ἐκλογῆς. Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου τῆς Ἕνωσης ὁ Μ. Μ. Λιτβίνοφ πῆρε 13 ψήφους. — *465.*

161 Πρόκειται γιά τό γράμμα τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ Φ. Β.

Λένγκνικ πρός τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. Στό γράμμα ἐκφραζόταν ἡ ἐλπίδα ὅτι ὁ Σύνδεσμος, ἔχοντας γιά ὁδηγό τό καταστατικό τοῦ κόμματος, θά ἐκπονήσει νέο δικό του καταστατικό πού θά ἐπικυρωθεῖ ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΣΔΕΚΡ. — *466.*

162 Πρόκειται γιά τίς πολύωρες συζητήσεις γύρω ἀπό τό ζήτημα ἄν στό συνέδριο πρέπει νά παρασχεθεῖ δικαίωμα ψήφου στά μέλη τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ πού βρίσκονται στή Ρωσία. Οἱ μπολσεβίκοι ἦταν ὑπέρ τῆς παροχῆς δικαιώματος ψήφου, οἱ μενσεβίκοι κατά. Ἡ οὐσία τοῦ ζητήματος ἦταν ὅτι δυό μέλη τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ πού εἶχαν φύγει στή Ρωσία λίγο πρίν ἀπό τό συνέδριο, — πιθανόν ὁ Μ. Ι. Λέμαν (Λίζα) καί ὁ Π. Γ. Σμιντόβιτς (Βασίλι Ἰβάνοβιτς), — εἶχαν μεταβιβάσει τίς ψήφους των στόν μπολσεβίκο Ν. Ε. Μπάουμαν. Οἱ μενσεβίκοι ἐναντιώνονταν στήν ἀναγνώριση τῶν πληρεξουσίων τῶν μελῶν πού εἶχαν φύγει στή Ρωσία ἀπό φόβο μήν αὐξηθοῦν οἱ ψῆφοι τῶν ὀπαδῶν τῆς πλειοψηφίας τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος. — *466.*

163 Ἡ ψηφοφορία πού ἀναφέρεται ἐδῶ ἀφορᾶ τήν πρόταση τοῦ Μ. Κορενέβσκι (Ἐμμανουῆλοφ) νά παραμείνει σέ ἰσχή τό δικαίωμα ψήφου τῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού εἶχαν φύγει γιά τή Ρωσία τό πολύ πολύ πρίν ἀπό τρεῖς μῆνες. — *466.*

164 Τά ζητήματα πού ἀπαριθμοῦνται ἐδῶ, ἀποτελοῦν τήν ἡμερησία διάταξη πού υἱοθέτησε τό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. — *466.*

165 Οἱ σημειώσεις μέ τίς ἐπικεφαλίδες «*Δικοί μας*» καί «*Μαρτοφικοί*» ἀποτελοῦν ὑπολογισμό τοῦ πραγματικοῦ συσχετισμοῦ δυνάμεων τῶν μπολσεβίκων καί τῶν μενσεβίκων στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ. Στούς 13 μπολσεβίκους πού ἐδῶ δέν ἀναφέρονται ὀνομαστικά, συμπεριλαβαίνονται οἱ 12 πού ὑπέγραψαν τό «Ἀνοιχτό γράμμα πρός τά μέλη τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» (βλ. Λενινιστική συλλογή, τόμ. VII, σελ. 72–76) καί ὁ Ο. Α. Πιάτνιτσκι.

Στήν κάτω δεξιά (ἀκρινή) στήλη ἀναφέρονται τά ὀνόματα τῶν ἕξι μελῶν τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού στήν πρώτη συνεδρίαση δέν εἶχαν καθορίσει ἀρκετά καθαρά τή στάση τους. Στήν πορεία τῶν κατοπινῶν συνεδριάσεων τοῦ συνεδρίου διαπιστώθηκε ὅτι τά τέσσερα ἀπό τά ἀναφερόμενα ἄτομα ἦταν ὀπαδοί τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης, ἐνῶ ὁ Κ. Μ. Τάχταρεφ (Τάρ) πού διέθετε καί τήν ψῆφο τῆς Α. Α. Γιακουμπόβα (Τάρ) πῆρε κεντριστική θέση. — *467.*

166 Στό ντοκουμέντο αὐτό παρατίθενται ὁρισμένες θέσεις καί σύντομα ἀποσπάσματα ἀπό τό ἄρθρο τοῦ Λ. «Πάνω στό ἀγροτικό ζήτημα», πού δείχνουν τήν ἰδεολογική συγγένεια τῶν ρώσων ἀστῶν φιλελεύθερων τόσο μέ τούς μπερνσταϊνικούς ὅσο καί μέ τούς ἐσέρους. Στό ἄρθρο «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός» ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναλύει λεπτομερειακά καί κριτικάρει τίς περικοπές ἀπό τό ἄρθρο τοῦ Λ., πού ἀναφέρονται στήν περίληψη αὐτή. — *468.*

167 Αὐτή ἡ παρατήρηση, καθώς καί ἡ προηγούμενη, ἀναφέρεται στό ἄρθρο

τοῦ Π. Νοβομπράντσεφ «Τά βασικά ζητήματα τοῦ ρωσικοῦ ἐπαναστατικοῦ προγράμματος» πού δημοσιεύτηκε στή «Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια», ἀρ. φύλλου 32 τῆς 15 (28) τοῦ Σεπτέμβρη 1903. Τό ἄρθρο αὐτό λέει ὅτι τό ἱστορικό προτσές εἶναι αὐθόρμητο, ὅτι στή διάθεση τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν δέν ὑπάρχουν «δόγματα», ὅτι αὐτοί «δέν μποροῦν νά ἐγγυηθοῦν γιά τήν ἱστορία». Ἡ ἑπόμενη φράση ἀναφέρεται ἐπίσης στίς γνῶμες τοῦ Νοβομπράντσεφ. — *470.*

168 Στό ὄγδοο ἐδάφιο θίγονται τά μέρη ἐκεῖνα τοῦ ἄρθρου τοῦ Π. Νοβομπράντσεφ, ὅπου αὐτός ἀντιτάσσεται στίς προγραμματικές θέσεις τοῦ ΣΔΕΚΡ πάνω στό ἀγροτικό ζήτημα, ποὔ εἶχαν διατυπωθεῖ κυρίως στό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 303–348 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 305–350)). — *471.*

169 Ἡ σημείωση αὐτή ἀναφέρεται στό μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ Π. Νοβομπράντσεφ πού λέει ὅτι τό περιοδικό «Ὀσβομποζντένιγε» συνένωσε τούς «πατέρες» τῆς ἴδιας ἐκείνης διανόησης, πού τά «παιδιά» της (οἱ σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες) «εἶναι οἱ γεμάτοι αὐταπάρνηση ἀγωνιστές τῆς ἐπαναστατικῆς ὑπόθεσης» κι ὅτι ἀνάμεσα στούς «πατέρες» καί στά «παιδιά» δέν ὑπάρχει ἀντίθεση ἀρχῶν. — *471.*

170 Στό δέκατο ἐδάφιο ἀναφέρονται οἱ βασικές θέσεις τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος τῶν φιλελευθέρων, ὅπως αὐτό ἐκτίθεται στό ἄρθρο τοῦ Λ. «Πάνω στό ἀγροτικό ζήτημα». — *471.*

171 Τό σχέδιο αὐτό σέ σύγκριση μέ τά δυό προηγούμενα ντοκουμέντα ἀποτελεῖ τό ἑπόμενο στάδιο τῆς ἐργασίας τοῦ Β. Ι. Λένιν πάνω στό ἄρθρο «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός» καί συνδέεται στενά μέ τά ἄλλα προπαρασκευαστικά ὑλικά τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ. Τά γράμματα α, β, γ, δ δείχνουν ὅτι τό ἐδάφιο «Α» περικλείει τό περιεχόμενο τῶν σημείων τῆς περίληψης τοῦ ἄρθρου τοῦ Λ., πού σημειώνονται μέ τά γράμματα αὐτά. Τό ἐδάφιο «Β» ἀντιστοιχεῖ στό δεύτερο μέρος τοῦ ἐδαφίου «Α» τοῦ προηγούμενου ντοκουμέντου. Οἱ ἀριθμοί τῶν ἐδαφίων τοῦ σχεδίου δείχνουν ὅτι τό περιεχόμενό τους συνδέεται μέ τό περιεχόμενο τῶν ἐδαφίων ἐκείνων τοῦ προηγούμενου ντοκουμέντου πού σημειώνονται μέ τούς ἴδιους ἀριθμούς. Τό ἐδάφιο «Δ» συνδέεται μέσω τῆς παραπομπῆς «(3). 5β» μέ τό προηγούμενο ντοκουμέντο καί μέσω τῶν γραμμάτων ε + ζ + η + ι μέ τά ἀντίστοιχα ἐδάφια τῆς περίληψης τοῦ ἄρθρου τοῦ Λ. — *472.*

172 Ὁ Λένιν στό σχέδιο αὐτό μέ τή σημείωση «*Πελαγ.*» τιτλοφοροῦσε τό δεύτερο μέρος τοῦ ἄρθρου του (ἐδάφια Ε, Ζ, Η, Θ, Ι), ὅπου σχεδίαζε νά κάνει ἀναλυτική κριτική τῶν ἀπόψεων τοῦ «πελαγωμένου ναροντνικισμοῦ», δηλ. τῶν ἀπόψεων τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν. — *472.*

173 Στή σειρά τῶν προπαρασκευαστικῶν ὑλικῶν τοῦ ἄρθρου «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός» τό ντοκουμέντο αὐτό, ὅπως φαίνεται, ἀποτελεῖ τήν τελευταία παραλλαγή τοῦ σχεδίου τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ. Αὐτό μπορεῖ νά τό συμπεράνει κανείς ἀπό τό γεγονός ὅτι εἶναι πολύ πιό δουλεμένο σέ σύγκριση μέ τά προηγού-

μενα ντοκουμέντα κι ἐπίσης ἀπό τό γεγονός ὅτι τό ντοκουμέντο αὐτό ἔχει ἤδη τόν τελικό τίτλο, μέ τόν ὁποῖο δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο. — *473.*

174 Πρόκειται γιά τήν μπερνσταϊνική φιλολογία πού ἐπικαλεῖται ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου «Πάνω στό ἀγροτικό ζήτημα» γιά νά στηρίξει τίς ἀναθεωρητικές γνῶμες του γιά «ἀντεπιστημονικότητα τοῦ μαρξισμοῦ». — *473.*

175 Ὁ Β. Ι. Λένιν, δουλεύοντας τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω», μελετοῦσε μέ προσοχή τά πραχτικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού εἶχαν ἐκδοθεῖ στή Γενεύη τό Γενάρη τοῦ 1904. Ἀντέγραφε περικοπές, ἐξιστοροῦσε τό περιεχόμενο τῶν ὁμιλιῶν τῶν ἀντιπροσώπων στό συνέδριο, ὑπογραμμίζοντας τά χαρακτηριστικά σημεῖα ἀπό τούς λόγους τῶν ὁμιλητῶν, ὑπολόγιζε τήν κατανομή τῶν ψήφων στίς διάφορες ψηφοφορίες. «Τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, ἔγραφε ὁ Λένιν στόν πρόλογο τῆς πρώτης ἔκδοσης τοῦ βιβλίου «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω», παρουσιάζουν μιά μοναδική στό εἶδος της εἰκόνα τῆς ἀληθινῆς κατάστασης πραγμάτων μέσα στό κόμμα μας, εἰκόνα ἀναντικατάστατη ὡς πρός τήν ἀκρίβεια, τήν πληρότητα, τήν καθολικότητα, τόν πλοῦτο καί τήν αὐθεντικότητά της, εἰκόνα τῶν ἀπόψεων, τῶν διαθέσεων καί τῶν σχεδίων, καμωμένη ἀπό τούς ἴδιους τούς ἀνθρώπους πού παίρνουν μέρος στό κίνημα, εἰκόνα τῶν πολιτικῶν ἀποχρώσεων πού ὑπάρχουν μέσα στό κόμμα, πού δείχνει τή σχετική τους δύναμη, τίς ἀμοιβαῖες σχέσεις καί τήν πάλη αὐτῶν τῶν ἀποχρώσεων» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 189 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 193)).

Τό ντοκουμέντο αὐτό εἶναι οἱ σημειώσεις πού κρατοῦσε ὁ Λένιν ἀπό διάφορες σελίδες καθώς διάβαζε τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου (οἱ σημειώσεις ἀκολουθοῦν τή σειρά τῶν σελίδων τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου). Στό κείμενο τοῦ προσχεδίου περίληψης τοῦ Λένιν ὅλες οἱ παραπομπές σέ σελίδες τῶν πραχτικῶν τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ γίνονται σύμφωνα μέ τήν ἀρίθμηση τῶν σελίδων τῆς ἔκδοσης τῶν πραχτικῶν πού ἔγινε τό 1904 στή Γενεύη. — *477.*

176 Ἐδῶ ἀναφέρεται ἡ ὁμιλία τοῦ Ντ. Π. Καλαφάτι (Μάχοφ) στή 2η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου σχετικά μέ τή σειρά προτεραιότητας ὅπου θά ἔπρεπε νά μπεῖ στήν ἡμερησία διάταξη τό θέμα τῆς θέσης τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα. Ὁ Καλαφάτι ὑποστήριζε τόν ἀντιπρόσωπο τῆς Μπούντ, πού ἀντιτάχθηκε στήν τοποθέτηση τοῦ θέματος αὐτοῦ σάν πρώτου. Στήν ἑπόμενη ὁμιλία του (πού κι αὐτή ἀναφέρεται στό προσχέδιο περίληψης τοῦ Λένιν) ὁ Καλαφάτι ἀντιτάχθηκε ξανά στήν τοποθέτηση τοῦ ζητήματος τῆς Μπούντ σάν πρώτου θέματος, δηλώνοντας ὅτι ὑπάρχουν καί ἄλλα ἐπίμαχα ζητήματα πού πρέπει νά προηγηθοῦν στή συζήτηση, ὅπως λχ. τό ζήτημα τοῦ δημοκρατισμοῦ ἤ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ. — *477.*

177 Ἡ στήλη αὐτή τῶν ἀριθμῶν δείχνει κατά προσέγγιση τήν ἀναλογία τῶν ψήφων, ὅταν ψηφίστηκε τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Μπ. Α. Γκίνζμπουργκ (Κολτσόφ) πού πρόβλεπε νά ἀφαιρεθεῖ ἀπό τήν ΟΕ τό δικαίωμα νά ἐπιδρᾶ σάν ὄργανο στή σύνθεση τοῦ συνεδρίου, ὕστερα ἀπό τήν ἐκλογή τῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχου τῶν πληρεξουσίων. Ὑπέρ τῆς πρότασης αὐτῆς ψήφισαν ὅλοι οἱ ἰσκριστές. Ἀπό τό συνολικό ἀριθμό τῶν

51 ψήφων ὑπέρ τῆς πρότασης τοῦ Γκίνζμπουργκ δόθηκαν 32 ψῆφοι. — *477.*

178 «Θλιβερό ἐπεισόδιο» ὀνόμασε ὁ Γ. Β. Πλεχάνοφ τό ἐπεισόδιο μέ τήν Ὀργανωτική ἐπιτροπή. Τό ζήτημα τοῦ ἐπεισοδίου μέ τήν ΟΕ ἀφοροῦν καί οἱ διάφορες φράσεις ἀπό τό λόγο τοῦ Α. Μαρτίνοφ καί τοῦ Λ. Μάρτοφ, πού παραθέτονται ἀμέσως μετά τή σημείωση αὐτή. Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» καί στό μέρος: «γ) Ἔναρξη τοῦ συνεδρίου. — Τό ἐπεισόδιο μέ τήν Ὀργανωτική ἐπιτροπή» ὁ Β. Ι. Λένιν μιλάει διεξοδικά γιά τό περιεχόμενο τοῦ ἐπεισοδίου μέ τήν ΟΕ (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 197–206 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 201–210)). — *477.*

179 Αὐτή καί οἱ ἑπόμενες δυό σημειώσεις τοῦ προσχεδίου περίληψης ἀφοροῦν τή συζήτηση πού ἔγινε στήν 5η καί στήν 6η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, σχετικά μέ τή θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα. — *477.*

180 Πρόκειται γιά τή δήλωση τοῦ Μ. Γ. Λεβινσόν (Χόφμαν) ὅτι στό συνέδριο τοῦ κόμματος σχηματίστηκε μιά «συμπαγής πλειοψηφία», πού ἀπέναντι στήν Μπούντ ἐμφανίστηκε «σάν παράταξη». Ἀπαντώντας στή δήλωση αὐτή, ὁ Β. Ι. Λένιν στό λόγο του στό συνέδριο γιά τή θέση τῆς Μπούντ στό κόμμα λέει:

«Θά ἀναφερθῶ πρίν ἀπ' ὅλα στό λόγο τοῦ Χόφμαν καί στήν ἔκφρασή του „συμπαγής πλειοψηφία". Ὁ σ. Χόφμαν χρησιμοποιεῖ τά λόγια αὐτά ἐπιτιμητικά. Κατά τή γνώμη μου, δέν πρέπει νά ντρεπόμαστε, ἀλλά νά εἴμαστε περήφανοι, γιατί στό συνέδριο ὑπάρχει συμπαγής πλειοψηφία. Καί θά εἴμαστε ἀκόμα πιό περήφανοι ἄν ὅλο τό κόμμα μας θ' ἀποτελεῖ μιά συμπαγῆ καί συμπαγέστατη πλειοψηφία τῶν 90 %» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 266 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 264)). — *478.*

181 Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» καί στό μέρος: «ια) Συνέχεια τῆς συζήτησης γιά τό καταστατικό. Σύνθεση τοῦ Συμβουλίου» ὁ Β. Ι. Λένιν στέκεται διεξοδικά στήν ὁμιλία αὐτή τοῦ Β. Ν. Ρόζανοφ (Ποπόφ) στή 14η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 276–277 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 283–284)). — *478.*

182 Πρόκειται γιά τήν εἴσοδο στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος 3 μελῶν ἀπό τό ΚΟ καί 2 μελῶν ἀπό τήν ΚΕ. — *478.*

183 Τό πρῶτο σημεῖο ἀφορᾶ τήν πρόταση τοῦ Λ. Μάρτοφ νά μποῦν στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος δυό μέλη ἀπό τήν ΚΕ καί δυό ἀπό τό ΚΟ καί αὐτά νά ἐκλέξουν ὁμόφωνα τό πέμπτο μέλος ἤ ἀπό τήν ΚΕ ἤ ἀπό τό ΚΟ. Τό δεύτερο σημεῖο ἀφορᾶ τό ζήτημα τῆς πρόσληψης καινούργιων μελῶν στίς κομματικές ἐπιτροπές καί στά κομματικά κέντρα. Ὁ Μάρτοφ ἀντιτάχθηκε στήν πρόσληψη μέ ὁμοφωνία καί τάχθηκε ὑπέρ τῆς πρόσληψης μέ πλειοψηφία $^4/_5$ ἤ ἀκόμα καί $^2/_3$. — *478.*

184 Τό λόγο αὐτό τοῦ Β. Ντ. Μέντεμ (Γκόλντμπλατ) στή 15η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου (καθώς καί τίς ὁμιλίες τοῦ Λ. Μάρτοφ καί Π. Μπ. Ἀξελρόντ στή μετασυνεδριακή περίοδο) ὁ Λένιν στό βιβλίο του «Ἕνα

βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» καί στό μέρος: «η) Ἡ *πρίν* ἀπό τή διάσπαση τῶν ἰσκριστῶν συζήτηση γιά τό συγκεντρωτισμό», τόν χαρακτήρισε κάλπικη λογοκοπία (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 235 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 240)). — *478.*

185 Γιά τίς ἀναφερόμενες πιό κάτω ὁμιλίες τῶν Λ. Μάρτοφ, Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ), Β. Ν. Ρόζανοφ (Ποπόφ) πάνω στό ζήτημα τῆς ἰσοτιμίας τῶν γλωσσῶν καί γιά τίς ὀνομαστικές ψηφοφορίες πάνω στό ἴδιο ζήτημα ὁ Β. Ι. Λένιν μιλάει διεξοδικά στό μέρος: «ε) Τό ἐπεισόδιο σχετικά μέ τήν ἰσοτιμία τῶν γλωσσῶν» τοῦ βιβλίου του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 211–216 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 216–221)). — *478.*

186 Γιά τήν ὁμιλία αὐτή τοῦ Ντ. Π. Καλαφάτι (Μάχοφ) πού ἔγινε στό τέλος τῆς 19ης συνεδρίασης τοῦ συνεδρίου, ὁ Β. Ι. Λένιν μιλάει διεξοδικά στό μέρος: «στ) Τό ἀγροτικό πρόγραμμα» τοῦ βιβλίου του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 220 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 225)). — *478.*

187 Πρόκειται γιά τίς ψηφοφορίες ἐκεῖνες πάνω στά ζητήματα τῆς πρόσληψης στά κέντρα, πού ἔγιναν ὅταν συμμετεῖχαν σ' αὐτές καί οἱ μπουντιστές, οἱ ὁποῖοι ὑποστήριζαν σταθερά τόν Λ. Μάρτοφ. Σέ παρένθεση ἀναγράφεται ὁ συνολικός ἀριθμός τῶν ψήφων τῆς κάθε ψηφοφορίας. Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» καί στό μέρος: «ιβ) Τέλος τῶν συζητήσεων γιά τό καταστατικό. Πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα. Ἀποχώρηση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ „Ραμπότσεγιε Ντιέλο"», ὁ Β. Ι. Λένιν μιλάει λεπτομερειακά γιά τίς τέσσερις αὐτές ψηφοφορίες (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 287–288 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 294–296)). — *479.*

188 Γιά τήν ὁμιλία αὐτή τοῦ Β. Π. Ἀκίμοφ στήν 27η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου καί γιά τήν ἀναφερόμενη πιό κάτω ὁμιλία τοῦ Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ) στήν ἴδια συνεδρίαση ὁ Β. Ι. Λένιν μιλάει λεπτομερειακά στό μέρος: «ιβ) Τέλος τῶν συζητήσεων γιά τό καταστατικό. Πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα. Ἀποχώρηση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ „Ραμπότσεγε Ντιέλο"» τοῦ βιβλίου του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 288–291 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 296–299)). — *479.*

189 Στό «*Χαρακτηρισμό τῶν ἀντιπροσώπων μέ βάση τά πραχτικά*» ταξινομοῦνται τά στοιχεῖα τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου γιά τή στάση τῶν διαφόρων ἀντιπροσώπων στήν πορεία τῶν συζητήσεων καί τῶν ψηφοφοριῶν πάνω στά βασικά ζητήματα τοῦ συνεδρίου. Στό ντοκουμέντο αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν παραθέτει στοιχεῖα (μέ παραπομπές στίς σελίδες τῶν πραχτικῶν) γιά τίς ἐνέργειες 23 ἀντιπροσώπων στό συνέδριο. Μέ βάση τίς σημειώσεις αὐτές μπορεῖ νά παρακολουθήσει κανείς καί τή στάση τῶν ὁμάδων πού πῆραν τό λόγο στό συνέδριο. Πληρέστερα στοιχεῖα δίνονται γιά τούς ἀντιπροσώπους τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» καί γιά τούς ἀντιπροσώπους τοῦ λεγόμενου «βάλτου». Τά περισσότερα στοιχεῖα τοῦ ντοκουμέντου ἀφοροῦν τήν ἰσκρική πλειοψηφία. Στό ντοκουμέντο δέ γίνεται κανένας χαρακτηρισμός τῶν «ραμποτσεντέλτσι», τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Μπούντ καί τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἰσκρικῆς μειοψηφίας. — *480.*

190 Ἐδῶ σημειώνεται ἡ ὁμιλία τοῦ Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ) στό τέλος τῆς 14ης συνεδρίασης τοῦ συνεδρίου. Ὅταν στή συνεδρίαση αὐτή ἔγινε πρόταση νά σταματήσει ἡ ἐγγραφή ὁμιλητῶν πού εἶχαν πάρει μέρος στίς γενικές συζητήσεις πάνω στό σχέδιο καταστατικοῦ, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Μπούντ Β. Ντ. Μέντεμ (Γκόλντμπλατ) καί Μ. Ι. Λίμπερ διαμαρτυρήθηκαν, τονίζοντας ὅτι τό ζήτημα τῆς Μπούντ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ συζητούμενου θέματος καί γι' αὐτό ὁ κατάλογος τῶν ὁμιλητῶν δέν πρέπει νά κλείσει, ὥσπου νά συζητηθεῖ τό ζήτημα αὐτό. Ὅταν, παρά τήν ἐπιθυμία τῶν μπουντιστῶν, ἡ πρόταση νά κλείσει ὁ κατάλογος τῶν ὁμιλητῶν ψηφίστηκε ἀπό τό συνέδριο, ὑποστηριχτής τῆς Μπούντ παρουσιάστηκε ὁ Λέβιν πού δήλωσε ὅτι τό κλείσιμο τοῦ καταλόγου τῶν ὁμιλητῶν ἦταν τάχα ἐπίσημη παραβίαση ἀπομέρους τοῦ συνεδρίου τῆς ἀπόφασής του πάνω στό δεύτερο θέμα τῆς ἡμερησίας διάταξης. — *480.*

191 Πρόκειται γιά τήν παρατήρηση τοῦ Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ) ἀπ' ἀφορμή τήν πρόταση τοῦ Μάρτοφ νά προστεθοῦν στό ἄρθρο 14 τῶν πολιτικῶν διεκδικήσεων τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος (ὅπου γίνεται λόγος γιά τή δημόσια ἐκπαίδευση) οἱ λέξεις: «στή μητρική γλώσσα». Ὁ Λέβιν δήλωνε ὅτι ἡ προσθήκη αὐτή μετατρέπει ἕνα σοβαρό ζήτημα σέ ἀσήμαντες λεπτομέρειες καί διέβλεπε στήν πρόταση τοῦ Μάρτοφ μιά «ἔκδηλη πρόθεση ἐξαπάτησης τῆς πλειοψηφίας τοῦ συνεδρίου». Ὕστερα ἀπό παρατήρηση τοῦ προέδρου ὁ Λέβιν ἀνακάλεσε τά λόγια του. — *480.*

192 Ἐδῶ σημειώνονται δυό ὁμιλίες τοῦ Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ) (ἑνός ἀπό τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς γιά τό καταστατικό) στήν 25η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου γιά τόν τρόπο συγκρότησης τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος. Ὁ Λέβιν εἶχε τή γνώμη ὅτι ἡ διατύπωση πού πρότεινε ὁ ἴδιος γιά τό ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ σχετικά μέ τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος θά συνενώσει τίς δυό ἄλλες διατυπώσεις πού προτάθηκαν ἀπό τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς γιά τό καταστατικό καί θ' ἀποτελέσει ἔτσι μιά συμβιβαστική, μέση λύση τοῦ ζητήματος. — *480.*

193 Πρόκειται γιά τή στάση τοῦ Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ) στήν 27η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου ὅταν συζητιόταν ἡ πρόταση τοῦ Μπ. Μ. Κνουνιάντς (Ροῦσοφ) νά ἀναγνωριστεῖ ὁ «Σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» σάν ἡ μόνη ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ. Γιά τό ἐπεισόδιο αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν μιλάει διεξοδικά στό μέρος: «ιβ) Τέλος τῶν συζητήσεων γιά τό καταστατικό. Πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα. Ἀποχώρηση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ „Ραμπότσεγε Ντιέλο"» τοῦ βιβλίου του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 290–291 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 297–298)). — *480.*

194 Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ) στήν 37η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, ὅταν συζητιόταν τό σχέδιο ἀπόφασης γιά τούς σοσιαλιστές-ἐπαναστάτες. Ὁ Λέβιν δέν μποροῦσε νά καταλάβει πῶς μπορεῖ νά συμβιβαστεῖ ἡ ἀρνητική στάση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἀπέναντι στό κίνημα τῶν φιλελευθέρων καί τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν μ' ἐκείνη τή θέση τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος πού λέει

ὅτι τό ΣΔΕΚΡ ὑποστηρίζει κάθε ἀντιπολιτευτικό καί ἐπαναστατικό κίνημα πού στρέφεται ἐνάντια στό ὑφιστάμενο στή Ρωσία κοινωνικό καθεστώς. Στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» καί στό μέρος: «στ) Τό ἀγροτικό πρόγραμμα» ὁ Λένιν κάνει κριτική στήν ὁμιλία αὐτή τοῦ Λέβιν (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 224 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 228–229)). — *480.*

195 Πρόκειται γιά τή δήλωση τοῦ Β. Ν. Ρόζανοφ (Ποπόφ) ὅτι, ἐφόσον ἀναγνωριστεῖ τό Συμβούλιο σάν καθοδηγητικό ὄργανο τοῦ κόμματος, δέν ἔχει καμιά ἀπολύτως σημασία ἄν θά εἶναι σ' αὐτό περισσότεροι ἀντιπρόσωποι ἀπό τό ΚΟ ἤ ἀπό τήν ΚΕ. — *481.*

196 Τό νόημα αὐτῆς τῆς φράσης τοῦ Β. Ν. Ρόζανοφ (Ποπόφ) ὁ Β. Ι. Λένιν τό ξεκαθαρίζει στό μέρος: «δ) Διάλυση τῆς ὁμάδας „Γιούζνι ραμπότσι"» στό βιβλίο του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 208 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 212–213)). — *481.*

197 Μέ τήν ἔκφραση αὐτή τοῦ Β. Ν. Ρόζανοφ (Ποπόφ) ὁ Β. Ι. Λένιν καταπιάνεται στό βιβλίο του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» καί στό μέρος: «ιγ) Ἐκλογές. Τέλος τοῦ συνεδρίου» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 301 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 309)). — *481.*

198 Τήν παρατήρηση: «μεγάλος μπερδεψιάρης» τήν ἔκανε ὁ Β. Ι. Λένιν σέ σχέση μέ τίς ὁμιλίες τοῦ Ντ. Π. Καλαφάτι (Μάχοφ) στήν 20ή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, ὅταν συζητιόταν τό σχέδιο τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος. Ὁ Καλαφάτι στήν ἀρχή πρότεινε νά ἀποριφθεῖ τό ἀγροτικό πρόγραμμα στό σύνολό του, ἔπειτα συμφώνησε μέ τήν πρόταση τοῦ Μ. Ι. Λίμπερ νά δοθεῖ στό ἀγροτικό πρόγραμμα μόνο τό γενικό μέρος καί τά συγκεκριμένα σημεῖα νά ἀφαιρεθοῦν, ὕστερα ὅμως ἀπό τήν ἀπόριψη τῆς πρότασης αὐτῆς δήλωσε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά συμπεριληφθεῖ στό ἀγροτικό πρόγραμμα ὅ,τι εἶναι δυνατόν· τέλος τάχθηκε ἐνάντια στό σημεῖο πού ἔλεγε νά ἐπιστραφοῦν στούς ἀγρότες οἱ δόσεις ἐξαγορᾶς. Τό συνέδριο ἀπέριψε ὅλες τίς προτάσεις τοῦ Καλαφάτι. — *481.*

199 Μέ τήν ὁμιλία αὐτή τοῦ Ντ. Π. Καλαφάτι (Μάχοφ), πού στή διάρκειά της προσπάθησε νά ἐξηγήσει γιατί χρειάστηκε νά ἀπόσχει ἀπό τήν ψηφοφορία γιά τό ἄρθρο 2 τοῦ καταστατικοῦ τῆς Μπούντ, ὁ Β. Ι. Λένιν καταπιάνεται στό βιβλίο του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» καί στό μέρος: «γ) Ἔναρξη τοῦ συνεδρίου. — Τό ἐπεισόδιο μέ τήν Ὀργανωτική ἐπιτροπή» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 199 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 202–203)). — *481.*

200 Στό μέρος αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναφέρεται στήν ὁμιλία τοῦ Ντ. Π. Καλαφάτι (Μάχοφ) στήν 29η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, ὅπου ὁ Καλαφάτι πρότεινε νά συμπεριληφθεῖ ἡ ὁμάδα «Σβομπόντα» στόν κατάλογο τῶν ὀργανώσεων πού πρόκειται νά ἀναγνωριστοῦν ἤ νά διαλυθοῦν ἀπό τό συνέδριο, ὅταν θά συζητηθεῖ τό ζήτημα τῶν χωριστῶν ὀργανώσεων τοῦ κόμματος. Ἡ πρόταση αὐτή πού ὑποστηρίχθηκε ἀπό τόν Ι. Ν. Μοσίνσκι (Λβόφ), δέν ἔγινε δεχτή ἀπό τό συνέδριο.

Ἡ ὁμάδα «*Σβομπόντα*» εἶχε ἱδρυθεῖ ἀπό τόν Ε. Ο. Ζελένσκι (Να-

ντέζντιν) τό Μάη τοῦ 1901· αὐτοκαλοῦνταν «ἐπαναστατική σοσιαλιστική» ὁμάδα. Ὁ Λένιν κατέτασσε τήν ὁμάδα «Σβομπόντα» σ' ἐκεῖνες τίς «ἀνεδαφικές ὁμαδοῦλες» πού δέν εἶχαν «οὔτε σταθερές, σοβαρές ἰδέες, πρόγραμμα, ταχτική καί ὀργάνωση οὔτε ρίζες στίς μάζες» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 20ός, σελ. 331, 332). Ἡ ὁμάδα ἔβγαζε στήν Ἑλβετία τό περιοδικό «Σβομπόντα» (βγῆκαν δυό τεύχη: τό 1ο στά 1901 καί τό 2ο στά 1902). Ἐκτός ἀπ' αὐτό ἀπό τήν ὁμάδα ἐκδόθηκαν: «Οἱ παραμονές τῆς ἐπανάστασης. Ἔκτακτη ἐπισκόπηση τῶν ζητημάτων τῆς θεωρίας καί τῆς ταχτικῆς», τεῦχος 1, ἡ ἐφημερίδα-περιοδικό «Ὄτκλικι», τεῦχος 1, ἡ προγραμματική μπροσούρα «Ἡ ἀναγέννηση τοῦ ἐπαναστατισμοῦ στή Ρωσία» καί ἄλλα. Ἡ ὁμάδα «Σβομπόντα» προπαγάνδιζε τίς ἰδέες τῆς τρομοκρατίας καί τοῦ «οἰκονομισμοῦ», δροῦσε ἀπό κοινοῦ μέ τούς «οἰκονομιστές» τῆς Πετρούπολης ἐνάντια στήν «Ἴσκρα» καί στήν ἐπιτροπή Πετρούπολης τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἡ ὁμάδα ἔπαψε νά ὑπάρχει τό 1903. — *481.*

201 Καί οἱ δυό ὁμιλίες τοῦ Ντ. Π. Καλαφάτι (Μάχοφ) στήν 30ή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου πού ἀναφέρονται ἐδῶ (σελίδες 323 καί 328 τῶν πραχτικῶν τοῦ συνεδρίου) συνηγοροῦσαν ὑπέρ τῆς παραμονῆς στή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ τῆς παλιᾶς ἑξάδας τῆς «Ἴσκρα».

Ἡ λέξη «*ἀνάρμοστο*» ἀφορᾶ τήν παρατήρηση τοῦ Καλαφάτι σχετικά μέ τό ζήτημα πού ἀνακινήθηκε στίς συζητήσεις, ἄν δηλ. μπορεῖ νά κληθοῦν στή συνεδρίαση τά μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα» πού εἶχαν ἐγκαταλείψει τήν αἴθουσα πρίν ἀπό τή συνεδρίαση, γιατί θεωροῦσαν πώς δέν ταιριάζει νά εἶναι παρόντα ὅταν συζητιέται τό ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ Καλαφάτι ἔβρισκε ὅτι ἦταν ἀνάρμοστο ἀκόμα καί τό νά τεθεῖ σέ ψηφοφορία ζήτημα πρόσκλησης τῶν μελῶν τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα» στή συνεδρίαση αὐτή. — *481.*

202 Ἐδῶ ἀναφέρεται ἡ πρόταση τοῦ Α. Σ. Λόκερμαν (Τσαριόφ) στήν 31η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου νά ἐκλέξουν «ἕναν ἀρχισυντάχτη πού θά συμπληρώσει ὅλη τήν συνταχτική ἐπιτροπή μέ πρόσληψη». — *482.*

203 Ἐδῶ ὁ Ν. Ε. Μπάουμαν (Σορόκιν) εἶχε ὑπόψη τά χοντροκομμένα μυθεύματα τοῦ Λ. Μάρτοφ ὅτι τό σχέδιο τῆς ἐκλογῆς δυό τριάδων (τριῶν μελῶν τοῦ ΚΟ καί τριῶν μελῶν τῆς ΚΕ) δῆθεν τό εἶχε καταρτίσει ὁ Β. Ι. Λένιν μόνος του, χωρίς νά πάρουν μέρος καί χωρίς νά ἐνημερωθοῦν τά ἄλλα μέλη τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα». — *482.*

204 Ἡ παρατήρηση αὐτή ἀναφέρεται στή συζήτηση τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς § 14 τῶν πολιτικῶν διεκδικήσεων τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος, ὅπου γίνεται λόγος γιά τήν ἐξασφάλιση στά φτωχά παιδιά τροφῆς, ρουχισμοῦ καί σχολικῶν βοηθημάτων μέ ἔξοδα τοῦ κράτους. — *482.*

205 Ἐδῶ ἀναφέρεται στίς ὁμιλίες τοῦ Β. Φ. Γκόριν στήν 8η, 9η καί 16η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου ὅταν συζητιόταν τό σχέδιο προγράμματος τοῦ κόμματος. — *483.*

206 Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ Β. Α. Νοσκόφ (Γκλέμποφ) στή 14η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, ὅταν συζητιόταν τό σχέδιο καταστατικοῦ τοῦ

κόμματος. Ὁ Νοσκόφ ἔλεγε ὅτι εἶναι περιττή ἡ ἀπαρίθμηση τῶν ἁρμοδιοτήτων τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς στό καταστατικό, γιατί τό καταστατικό ἔπρεπε νά συνταχθεῖ σέ γενικές γραμμές καί ὅτι ἡ ἐπιροή τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξαρτᾶται ὁλοκληρωτικά ἀπό τή δράση της καί τό καταστατικό ἁπλῶς τήν ἐγγυᾶται. — *483.*

207 Πρόκειται γιά τό λόγο τοῦ Γ. Γ. Μαρχλέβσκι (Κάρσκι) στήν 9η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου στίς γενικές συζητήσεις πάνω στό σχέδιο προγράμματος. Στήν ἀρχή τῆς ὁμιλίας του ὁ Μαρχλέβσκι ἐπέκρινε τίς γνῶμες τοῦ Α. Μαρτίνοφ ὅτι ἡ ἴδια ἡ ἐργατική τάξη δημιουργεῖ αὐθόρμητα τή θεωρία τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Στό δεύτερο μέρος τῆς ὁμιλίας του, πού τό ὑπογραμμίζει ἰδιαίτερα ἐδῶ ὁ Β. Ι. Λένιν, ὁ Μαρχλέβσκι στάθηκε στό ζήτημα τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων ἀνάμεσα στήν τάξη καί στό κόμμα, τονίζοντας ὅτι «ἀπό τούς κόλπους τῆς ἐργατικῆς τάξης βγαίνει ἡ μαχόμενη, ἡ συνειδητή δύναμη, τό κόμμα, πού εἶναι ὁ φορέας καί ὁ κήρυκας τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδανικῶν, καί τό κόμμα, σάν τέτοιο, δέν μπορεῖ παρά νά στέκεται πιό ψηλά ἀπό τήν „ἐργατική τάξη", ἐφόσον τό συνειδητό τμῆμα εἶναι ὁ καθοδηγητής τοῦ ἀσυνειδητοποίητου ἤ τοῦ λίγο συνειδητοποιημένου τμήματος» («Τό δεύτερο συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, πραχτικά». Μόσχα, 1959, σελ. 129). — *484.*

208 Ἐδῶ ἀναφέρονται δυό ὁμιλίες τοῦ Μπ. Μ. Κνουνιάντς (Ροῦσοφ) στήν 28η συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου, ὅταν συζητιόταν τό ζήτημα τῶν ἀχτιδικῶν ὀργανώσεων. Στήν πρώτη ὁμιλία γινόταν ἡ πρόταση νά διατηρηθεῖ ἡ ἕνωση τῶν ἐπιτροπῶν τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων τοῦ Καυκάσου. Ἡ δεύτερη ὁμιλία τοῦ Κνουνιάντς πού ἀναφέρεται ἐδῶ, ἀποτελοῦσε ἀπάντηση στήν ὁμιλία τοῦ Ε. Γ. Λέβιν (Γεγκόροφ) πού προειδοποιοῦσε τό συνέδριο ὅτι ἀναγεννιέται ἕνας νέος μπουντισμός, βλέποντας τόν κίνδυνο αὐτό στίς ἀπόψεις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἕνωσης Καυκάσου. Ὁ Κνουνιάντς, ἀντικρούοντας τόν Λέβιν, ἐξηγοῦσε τή διαφορά πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στό χαρακτήρα τῆς δράσης τῆς Μπούντ καί τῆς ἕνωσης Καυκάσου. — *484.*

209 Ἐδῶ παρατίθεται πίνακας ὅλων τῶν μελῶν τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» στό ΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος, πού εἶχαν πάρει μέρος στή λεγόμενη «συνέλευση τῶν 16», στήν τελευταία, τέταρτη στή διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, συνεδρίαση τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» (γιά τή συνεδρίαση αὐτή βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 14–15 (ἴδιες σελίδες καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)). Μέ πλάγια γράμματα εἶναι γραμμένα τά ὀνόματα (στό χειρόγραφο ὑπογραμμισμένα) τῶν «σταθερῶν» ἰσκριστῶν. Στήν τρίτη στήλη δίνεται ἀριθμητική ἀνάλυση τῆς σύνθεσης τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» στό συνέδριο. Ἀπό τούς 9 «σταθερούς» ἰσκριστές οἱ 3 ἦταν ἀντιπρόσωποι τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα» στό ἐξωτερικό καί οἱ 6 στελέχη τῆς πραχτικῆς δουλειᾶς ἀπό τή Ρωσία· ἀπό τούς 7 «πλαδαρούς» ἰσκριστές 6 ἦταν ἀντιπρόσωποι ἀπό τό ἐξωτερικό καί 1 ἀπό τή Ρωσία. — *486.*

210 Ὅπως φαίνεται, πρόκειται γιά τή συνεδρίαση τοῦ ΚΟ, πού ἔγινε στίς παραμονές τῆς ἔναρξης τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στή συνεδρίαση αὐτή συζητήθηκε τό ζήτημα ἄν πρέπει νά κληθεῖ στό συνέδριο ὁ Ι. Β.

Τσερνισόφ, ὀπαδός τοῦ «Ραμπότσεγε Ντιέλο» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 8 (ἴδια σελίδα καί στήν ἑλλ. ἔκδοση)). — *487.*

211 Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιό ἀκριβῶς γεγονός πρόκειται. — *487.*

212 *Μπορμπισμός* — ὅρος παρμένος ἀπό τήν ὀνομασία τῆς ὁμάδας τοῦ Ριαζάν «Μπορμπά», πού ἔκανε ἐκχυδαϊσμένη κριτική στό σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα. Παρόμοια κριτική τοῦ σχεδίου προγράμματος τοῦ ΣΔΕΚΡ ἔκανε στό συνέδριο καί ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ «βάλτου» Ντ. Π. Καλαφάτι (Μίτσοφ, σύμφωνα μέ τά πραχτικά τοῦ συνεδρίου —Μάχοφ). Γιά τήν ὁμιλία αὐτή χρησιμοποιεῖται στήν προκειμένη περίπτωση ὁ ὅρος «μπορμπισμός». — *487.*

213 Στήν ἀρχή ἡ παρατήρηση γιά τίς ὁμιλίες τοῦ Σ. Ζμπόροβσκι (Κονσταντίνοφ καί στά πραχτικά τοῦ συνεδρίου Κόστιτς) ἀναφερόταν στήν ὁμάδα «βάλτος», ἀργότερα ὁ Β. Ι. Λένιν διευκρινίζει τή στάση τοῦ Ζμπόροβσκι στό συνέδριο καί τόν χαρακτηρίζει σάν μαρτοφικό. Αὐτό τό δείχνει ἡ σημείωση «μαρτοφικός», γραμμένη μέ μολύβι ἀργότερα, καί τό ξεχώρισμα τῆς παρατήρησης αὐτῆς ἀπό τό ὑπόλοιπο κείμενο. — *488.*

214 Στό ντοκουμέντο αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν, μέ βάση τά πραχτικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, χωρίζει τίς ψήφους στό συνέδριο τόσο κατά ἰδιαίτερες ὁμάδες ὅσο καί κατά συνασπισμούς ὁμάδων. Ὁ Λένιν, ἀναλύοντας λεπτομερειακά τό ὑλικό αὐτό στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω», δίνει τή γενική εἰκόνα τῆς πάλης στό συνέδριο καί χαρακτηρίζει τίς ὁμάδες καί τούς τύπους τῶν ψηφοφοριῶν (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 321–335 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 329–344)). — *489.*

215 Ἐδῶ ἀναφέρονται τέσσερις ψηφοφορίες πάνω στά ζητήματα τῆς πρόσληψης στά κεντρικά ὄργανα, ὅταν στίς ψηφοφορίες ἔπαιρναν μέρος οἱ μπουντιστές πού κάθε φορά ὑποστήριζαν τόν Μάρτοφ. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναλύει τίς ψηφοφορίες αὐτές στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 287–288 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 294–296)). — *490.*

216 Μέ τόν τίτλο «*Τέλος τῆς μπροσούρας*» ὁ Β. Ι. Λένιν δίνει τόν πίνακα περιεχομένων τοῦ δεύτερου μέρους τοῦ βιβλίου του «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (ὕστερα ἀπό τό κεφάλαιο: «ιβ) Τέλος τῶν συζητήσεων γιά τό καταστατικό. Πρόσληψη στά κεντρικά ὄργανα. Ἀποχώρηση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ „Ραμπότσεγε Ντιέλο“»). Αὐτός ὁ πίνακας περιεχομένων ἀποτελεῖ τήν ἀρχική παραλλαγή πού ἀργότερα τήν ἄλλαξε ὁ συγγραφέας, ὅπως φαίνεται, ἀνάλογα μέ τήν ἀλλαγή τοῦ περιεχομένου τῶν κεφαλαίων (ἔγιναν ἀλλαγές στό κείμενο τῶν περισσότερων τίτλων, ὁρισμένα κεφάλαια συγχωνεύτηκαν, ἡ ἀρίθμηση τῶν κεφαλαίων σημειώθηκε μέ γράμματα). — *492.*

217 Τό *πληροφοριακό σημείωμα γιά τήν ἰδιαίτερη συνεδρίαση τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πλειοψηφίας στίς 18 τοῦ Αὐγούστου*, στή συνεδρίαση πού ἔγινε κατά τή διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, ὁ Β. Ι. Λένιν τό ἀναφέρει στό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα

πίσω» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 267–268 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 273–275)). Τό πληροφοριακό αὐτό σημείωμα τό σύνταξε ὁ Λένιν μέ βάση τό δικό του «Ἡμερολόγιο τῶν συνεδριάσεων τοῦ II συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ», πράγμα πού φαίνεται ἀπό τόν πίνακα τοῦ ἡμερολογίου ὅπου ἀπαριθμοῦνται οἱ μέρες τῶν συνελεύσεων (βλ. Ἅπαντα, 5 ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 421 (ἑλλ. ἔκδ., σελ. 417)). — *493.*

218 Πρόκειται γιά τίς ὁμιλίες τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ στίς 17 (30) τοῦ Ὀχτώβρη 1903 στήν ἀνεπίσημη σύσκεψη τῶν μπολσεβίκων, μελῶν τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, στήν ὁποία παραβρέθηκαν καί τά ὑποψήφια μέλη γιά τό Σύνδεσμο πού εἶχαν ὑποδείξει οἱ πρῶτοι. — *494.*

219 Οἱ περιλήψεις πού παρατίθενται ἐδῶ, ἀποτέλεσαν τή βάση τῆς διάλεξης γιά τήν Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ, πού ἔκανε ὁ Β. Ι. Λένιν στίς 9 (22) τοῦ Μάρτη 1904 στή Γενεύη. Οἱ περιλήψεις ἔγιναν ἔπειτα ἀπό ἐμπεριστατωμένη μελέτη τῆς ἐργασίας τοῦ Κ. Μάρξ «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στή Γαλλία» (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., μέρος Ι, Μόσχα, 1955, σελ. 433–503). Ὅλες οἱ παραπομπές τοῦ Λένιν στίς σελίδες τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀναφέρονται στήν ἔκδοση πού ἔγινε τό 1891 στό Βερολίνο. Στίς περιλήψεις χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης στοιχεῖα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Λισσαγκαρέ «Ἱστορία τῆς Κομμούνας τοῦ 1871» καί ἀπό τό βιβλίο τοῦ Βέιλ «Ἱστορία τοῦ κοινωνικοῦ κινήματος στή Γαλλία (1852–1902)».

Μέ βάση τίς περιλήψεις του ὁ Λένιν δούλεψε τό 1905 τό «Σχέδιο διάλεξης γιά τήν Κομμούνα» (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 8ος, σελ. 180–182). Ὁ Λένιν καί ἀργότερα ἀσχολήθηκε πολλές φορές μέ τό φώτισμα τοῦ ζητήματος τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ (βλ. λχ. τά ἄρθρα «Τά διδάγματα τῆς Κομμούνας» καί «Στή μνήμη τῆς Κομμούνας», ὅπως καί τό III κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Κράτος καί ἐπανάσταση» — Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 13ος, σελ. 437–440· τόμ. 17ος, σελ. 111–115· τόμ. 25ος, σελ. 385–404). — *495.*

220 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς, Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. Ι, 1955, σελ. 435–436. — *495.*

221 Ἡ *Ι. Α. Α.* (Internationale Arbeiter Association) — Διεθνής ἕνωση τῶν ἐργατῶν (Ι Διεθνής) — εἶναι ἡ πρώτη διεθνής μαζική ὀργάνωση τοῦ προλεταριάτου· ἱδρύθηκε τό 1864 στή διεθνή ἐργατική σύναξη τοῦ Λονδίνου, πού εἶχε συγκληθεῖ ἀπό ἄγγλους καί γάλλους ἐργάτες. Ἡ ἵδρυση τῆς Ι Διεθνοῦς ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπίμονης πολύχρονης πάλης τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. Ἔνγκελς γιά τή συγκρότηση ἐπαναστατικοῦ κόμματος τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ὁ Μάρξ ἦταν ὁ ὀργανωτής καί ὁ καθοδηγητής τῆς Ι Διεθνοῦς, ὁ συντάχτης τῆς «Ἱδρυτικῆς διακήρυξής» της, τοῦ καταστατικοῦ καί τῶν ἄλλων ντοκουμέντων, τῶν σχετικῶν μέ τό πρόγραμμα καί τήν ταχτική της. Ὅπως τόνιζε ὁ Β. Ι. Λένιν, ἡ Ι Διεθνής «ἔβαλε τά θεμέλια τῆς διεθνοῦς ὀργάνωσης τῶν ἐργατῶν γιά τήν προετοιμασία τῆς ἐπαναστατικῆς τους ἐπίθεσης ἐνάντια στό κεφάλαιο», «ἔβαλε τά θεμέλια τῆς προλεταριακῆς, τῆς διεθνοῦς πάλης γιά τό σοσιαλισμό» (Ἅπαντα, 4 ρωσ. ἔκδ., τόμ. 29ος, σελ. 280, 281).

Κεντρικό καθοδηγητικό ὄργανο τῆς Ι Διεθνοῦς ἦταν τό Γενικό

συμβούλιο τῆς Διεθνοῦς ἕνωσης τῶν ἐργατῶν, μέ ἀναντικατάστατο μέλος του τόν Κ. Μάρξ. Ὑπερνικώντας τίς μικροαστικές ἐπιδράσεις καί τίς σεχταριστικές τάσεις πού ἐπικρατοῦσαν τότε στό ἐργατικό κίνημα (τρεϊντγιουνιονισμός στήν Ἀγγλία, προυντονισμός καί ἀναρχισμός στίς λατινικές χῶρες, λασσαλισμός στή Γερμανία), ὁ Μάρξ συσπείρωνε γύρω ἀπό τίς ἀρχές τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ τούς πρωτοπόρους ἐργάτες τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ Ι Διεθνής καθοδηγοῦσε τόν οἰκονομικό καί τόν πολιτικό ἀγώνα τῶν ἐργατῶν τῶν διαφόρων χωρῶν καί ἑδραίωνε τή διεθνῆ τους ἀλληλεγγύη. Ἡ Ι Διεθνής ἔπαιξε τεράστιο ρόλο στή διάδοση τοῦ μαρξισμοῦ, στή συνένωση τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ τό ἐργατικό κίνημα.

Μετά τήν ἧττα τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ μπροστά στήν ἐργατική τάξη πρόβαλε τό καθῆκον τῆς δημιουργίας μαζικῶν ἐθνικῶν κομμάτων, μέ βάση τίς ἀρχές πού διατύπωσε ἡ Ι Διεθνής. «Παίρνοντας ὑπόψη τήν κατάσταση πραγμάτων στήν Εὐρώπη, — ἔγραφε ὁ Κ. Μάρξ τό 1873, — νομίζω πώς εἶναι ὁπωσδήποτε ὠφέλιμο νά τεθεῖ προσωρινά σέ δεύτερη μοίρα ἡ ἐπίσημη ὀργάνωση τῆς Διεθνοῦς» (Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 288). Τό 1876 στή συνδιάσκεψη τῆς Φιλαδέλφειας ἡ Ι Διεθνής διαλύθηκε ἐπίσημα. — *495.*

222 *Ἔκθεση τοῦ Λονδίνου τοῦ 1862* — διεθνής βιομηχανική ἔκθεση ὅπου συναντήθηκαν οἱ ἀντιπροσωπεῖες τῶν γάλλων καί τῶν ἄγγλων ἐργατῶν. — *495.*

223 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. Ι, 1955, σελ. 436. — *495.*

224 *La débâcle* — τό μυθιστόρημα τοῦ Αἰμ. Ζολά «Ἡ Καταστροφή» (1892), πού περιγράφει τόν γαλλο-πρωσικό πόλεμο. — *496.*

225 Πρόκειται γιά τό μανιφέστο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας μέ ἡμερομηνία 5 τοῦ Σεπτέμβρη (ν. ἡμ.) 1871 (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. Ι, 1955, σελ. 455). — *496.*

226 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. Ι, 1955, σελ. 456. — *497.*

227 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. Ι, 1955, σελ. 459. — *497.*

228 Ὁ Ἀλφόνς Σιμόν Γκιό, διοικητής πυροβολικοῦ τῶν στρατευμάτων τοῦ Παρισιοῦ, ἔγραφε στόν στρατηγό πυροβολικοῦ Συζάν ὅτι μπορεῖ νά πάρει τόν προστατευόμενό του στό ἐπιτελεῖο του ὅπου θά πλήττει ἀπό ἀπραξία ἤ νά τόν στείλει στό Μόν-Βαλεριέν ὅπου ἁπλῶς προσποιοῦνται πώς βάλλουν μέ τό πυροβολικό. Τό γράμμα αὐτό πού τό δημοσίευσε ἡ Κομμούνα στίς 25 τοῦ Ἀπρίλη 1871 στό φύλλο ἀρ. 115 τῆς ἐφημερίδας «Jurnal Officiel de la République Francaise» («Ἐπίσημη ἐφημερίδα τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας»), δείχνει ὅτι ἡ «κυβέρνηση ἐθνικῆς ἄμυνας» ἁπλῶς προσποιόταν ὅτι προέτασσε ἄμυνα ὑπερασπί-

ζοντας τό Παρίσι. Γι' αὐτό βλ. ἐπίσης Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. I, 1955, σελ. 459. — *497*.

229 Πρόκειται γιά τόν Λεό Φράγκελ, ἐργάτη χρυσοχόο, ἕναν ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς ἕνωσης γερμανῶν ἐργατῶν στή Γαλλία, ἐπιφανῆ παράγοντα τοῦ οὐγγρικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, ἱδρυτή τοῦ πρώτου οὐγγρικοῦ σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. — *499*.

230 Ὁ Κ. Μάρξ στήν ἐργασία του «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στή Γαλλία», μιλώντας γιά τούς ὑπουργούς τῆς κυβέρνησης Θιέρσου, παρατηρεῖ: «Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί μόνο ἐπί τῶν ἐρειπίων τοῦ Παρισιοῦ μποροῦσαν ν' ἀποχτήσουν τά tickets-of-leave τους: ἦταν ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι πού χρειαζόταν ὁ Βίσμαρκ». Γιά τήν ἔκφραση «tickets-of-leave» ὁ Κ. Μάρξ κάνει τήν παρακάτω ἐπεξήγηση: «Στήν 'Αγγλία δίνουν κάποτε στούς κοινούς ἐγκληματίες, ἀφοῦ ἐκτίσουν τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ποινῆς τους, προσωρινά ἀποφυλακιστήρια, μέ τά ὁποῖα ἀφήνονται ἐλεύθεροι κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση. Τά ἀποφυλακιστήρια αὐτά ὀνομάζονται tickets-of-leave (προσωρινά ἀποφυλακιστήρια) καί οἱ κάτοχοί τους tickets-of-leave men» (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. I, 1955, σελ. 461. — *504*.

231 Τά *γράμματα τοῦ Ντυπόν* — γραμματέα ἐθνικοῦ τμήματος τοῦ Γενικοῦ συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς — δημοσιεύονται στό βιβλίο τοῦ Βέιλ «Ἱστορία τοῦ κοινωνικοῦ κινήματος στή Γαλλία (1852–1902)» (βλ. ρωσική μετάφραση: Μόσχα, 1906, σελ. 138). Στό «Σχέδιο διάλεξης γιά τήν Κομμούνα» ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναφέρει τό γράμμα τοῦ Ντυπόν τῆς 7 τοῦ Σεπτέμβρη (ν. ἡμ.) 1870 (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 8ος, σελ. 181). — *504*.

232 Τά στοιχεῖα γιά τόν ἀριθμό τῶν κομμουνάρων πού εἶχαν καταδικαστεῖ ἀπό τά δικαστήρια, εἶναι παρμένα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Λισσαγκαρέ «Ἱστορία τῆς Κομμούνας τοῦ 1871», ρωσ. ἔκδ., Μόσχα, 1905, σελ. 479. — *505*.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΗΓΩΝ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ή ΠΑΡΑΘΕΤΕΙ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ ΤΟΥΣ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., 1929, τόμ. Χ σελ. 276.

* Μέ ἀστερίσκο σημειώνονται τά βιβλία, οἱ ἐφημερίδες καί τά ἄρθρα πού ἔχουν σημειώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν καί φυλάγονται στό 'Αρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ.

Δήλωση τῶν μαρτοφικῶν. [8–9 τοῦ 'Οχτώβρη 1903]. 'Υπογραφές: Ζασούλιτς] καί ἄλλοι [1]. — *20, 31, 351.*

Δήλωση [τῶν μπολσεβίκων-μελῶν τοῦ Συνδέσμου πρός τό Προεδρεῖο τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου μέ διαμαρτυρία ἐνάντια στήν ἀνάρμοστη διαγωγή τοῦ Μάρτοφ στό συνέδριο· διαβάστηκε στή συνεδρίαση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» στίς 16 (29) τοῦ 'Οχτώβρη 1903]. Στό ἴδιο βιβλίο, σελ. 75. — *356.*

Δήλωση [τῶν μπολσεβίκων-μελῶν τοῦ Συνδέσμου πρός τό Προεδρεῖο τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου, πού διαβάστηκε στή συνδερίαση τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» στίς 17 (30) τοῦ 'Οχτώβρη 1903]. Στό ἴδιο βιβλίο, σελ. 112. — *365.*

Διακήρυξη τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας. [Προκήρυξη.] Χωρίς τόπο ἔκδοσης, τυπογραφεῖο τοῦ κόμματος [1898]. 2 σελ. — *65, 68, 70.*

'Εγκύκλιος τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας πρός τά μέλη τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Στό βιβλίο: Πρακτικά τοῦ 2ου ταχτικοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Μέ τήν ἐπιμέλεια τῶν Ι. Λεσένκο καί Φ. Ντάν. Ἔκδ. τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. [Γενεύη, 1903], σελ. 3–5. (ΣΔΕΚΡ). — *354.*

Τό ἐθνικό ζήτημα στό πρόγραμμα καί στήν ταχτική τῆς Bund. — Στό βιβλίο: Τό τέταρτο συνέδριο τῆς Πανεβραϊκῆς ἐργατικῆς ἕνωσης Λιθουανίας, Πολωνίας καί Ρωσίας. Χωρίς τόπο ἔκδοσης, [1901], σελ. 10–15. (ΣΔΕΚΡ). — *29.*

Ἔκθεση τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι» [23 τοῦ 'Ιούλη (5 τοῦ Αὐγούστου) 1903 στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ] [2]. — *213.*

Ἔκθεση τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Σιβηρίας — *βλ.* Τρότσκι, Λ. Ντ. Τό δεύτερο συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας...

'Επεξηγηματικό σημείωμα πάνω στό σχέδιο τοῦ καταστατικοῦ στό ΙΙ συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας. — Στό ἴδιο βιβλίο, σελ. 383. — *204.*

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1927, τόμ. VI, σελ. 303.

[2] Πρωτοδημοσιεύτηκε στό βιβλίο: 'Εκθέσεις τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ἐπιτροπῶν στό δεύτερο συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, 1930, σελ. 156–168.

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. Χ, σελ. 152–154.

[2] Ἰδιόχειρο ἀντίγραφο τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἑνός ἀποσπάσματος ἀπό τό γράμμα αὐτό, μαζί μέ σημειώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. Χ, 1929, σελ. 142 (ὑποσημ. 3).

[3] Ἰδιόχειρο ἀντίγραφο τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἑνός ἀποσπάσματος ἀπό τό γράμμα αὐτό, μαζί μέ σημειώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. Χ, σελ. 142–143 (ὑποσημ. 4).

[4] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. Χ, σελ. 124, 50–51, 98, 131, 188, 190.

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. X, σελ. 124, 50–51, 98, 131, 188–190.

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στό βιβλίο: [Μαλίνιν, Ν. Ι.] Σάχοφ, Ν. Ἡ πάλη γιά τό συνέδριο. (Συλλογή ντοκουμέντων). Γενεύη, 1904, σελ. 84-85.

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στό βιβλίο: [Μαλίνιν, Ν. Ι.] Σάχοφ, Ν. Ἡ πάλη γιά τό συνέδριο. (Συλλογή ντοκουμέντων). Γενεύη, 1904, σελ. 83.

[2] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., 1927, τόμ. VI, σελ. 54–60.

[3] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., 1929, τόμ. Χ, σελ. 124, 50–51, 98, 131, 188–190.

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. Χ, σελ. 124, 50–51, 98, 131, 188–190.

[2] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1930, τόμ. XV, σελ. 12. Ἡ ἡμερομηνία 25 τοῦ Μάρτη (7 τοῦ Ἀπρίλη) 1904 εἶναι λαθεμένη.

[3] Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁλόκληρο στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1927, τόμ. VI, σελ. 215–217.

[4] Πρωτοδημοσιεύτηκε στό βιβλίο: «Ἡ ὁμάδα „Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς“». Συλλογή, ἀρ. 4, 1926, σελ. 341–342.

[5] Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁλόκληρο στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1927, τόμ. VI, σελ. 299–301.

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στό βιβλίο: [Μαλίνιν, Ν. Ι.] Σάχοφ, Ν. Ἡ πάλη γιά τό συνέδριο. (Συλλογή ντοκουμέντων). Γενεύη, 1904, σελ. 81–83, 85.

[2] Τό σχέδιο δέ διασώθηκε.

[3] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. X, σελ. 231–235.

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁλόκληρο στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1927, τόμ. VI, σελ. 304-305.

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ., 1929, τόμ, Χ, σελ. 125–126.

Ναρτσίς Τουπορίλοφ — *βλ.* Μάρτοφ, Λ. Ὁ ὕμνος τοῦ μοντέρνου ρώσου σοσιαλιστῆ.

Νοβομπράντσεφ, Π. — *βλ.* Πεσεχόνοφ, Α. Β. Τά βασικά ζητήματα τοῦ ρωσικοῦ ἐπαναστατικοῦ προγράμματος.

Ντάν, Φ. Ι. [Γράμμα γιά τά συνθήματα τῆς ἀντιπολίτευσης]. — Στό βιβλίο: Μάρτοφ, Λ. Ἡ πάλη ἐνάντια στήν «κατάσταση πολιορκίας» στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ρωσίας. Μέ παράρτημα τά γράμματα τῶν Ν. Λένιν, Γ. Πλεχάνοφ καί Φ. Ντάν. (Ἀπάντηση στό γράμμα τοῦ Ν. Λένιν.) Γενεύη, Pfeffer, 1904, σελ. 85–96. (ΣΔΕΚΡ). — *101, 104, 160.*

Ντέιτς, Λ. Γ. Ἀνοιχτό γράμμα πρός τά μέλη τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. — Στό βιβλίο: Τά πραχτικά τοῦ 2ου ταχτικοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκατίας. Μέ τήν ἐπιμέλεια τῶν Ι. Λεσένκο καί Φ. Ντάν. Ἔκδ. τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. [Γενεύη, 1903], σελ. 10–13. (ΣΔΕΚΡ). — *354.*

Ντοστογέβσκι, Φ. Μ. Ταπεινοί καί καταφρονεμένοι. — *323.*

«*Ὀσβομποζντένιγε*», Στουτγάρδη — Παρίσι. — *324–325, 328, 329.*

— Στουτγάρδη, 1903, τεῦχος 9 (33), 19 τοῦ Ὀχτώβρη (1 τοῦ Νοέμβρη), σελ. 153–158. — *78–85, 468–469, 470, 471, 472, 473–474, 475.*

— Τεῦχος 13 (37), 2 (15) τοῦ Δεκέμβρη, σελ. 217–218. — *371.*

Πάβλοβιτς — *βλ.* Κράσικοφ, Π. Α.

Τό V συνέδριο τῆς Πανεβραϊκῆς ἐργατικῆς ἕνωσης Λιθουανίας, Πολωνίας καί Ρωσίας. 7 (20) τοῦ Αὐγούστου 1903. Ἔκδ. τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς Μπούντ. [Προκήρυξη.] London, Nathanson, [1903], 2 σελ. — *24–30, 67.*

[Πεσεχόνοφ, Α. Β.] Νοβομπράντσεφ, Π. Τά βασικά ζητήματα τοῦ ρωσικοῦ ἐπαναστατικοῦ προγράμματος. — «Ρεβολιουτσιόνναγια Ροσσίγια», [Γενεύη], 1903, ἀρ. φύλλου 32, 15 τοῦ Σεπτέμβρη, σελ. 4–7· ἀρ. φύλλου 33, 1 τοῦ Ὀχτώβρη, σελ. 6–8. — *85–86, 470–472, 474–475.*

Πλεχάνοφ, Γ. Β. Ἀπό τή σύνταξη. — «Ἴσκρα», [Γενεύη], 1904, ἀρ. φύλλου 63, 1 τοῦ Ἀπρίλη, Παράρτημα στό φύλλο ἀρ. 63 τῆς «Ἴσκρα», σελ. 2. — *406.*

— *Ἀπόφαση γιά τή στάση ἀπέναντι στούς φιλελεύθερους* — *βλ.* Γιά τή στάση ἀπέναντι στούς φιλελεύθερους (τοῦ Πλεχάνοφ).

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1928, τόμ. VII, σελ. 228, 237, 217.

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. Χ, σελ. 181-277.

[2] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1930, τόμ. XV, σελ. 45-84.

---

[1] Πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, ρωσ. ἔκδ. 1929, τόμ. Χ, σελ. 90-92.

Französische Jahrbücher». Hrsg. von A. Ruge und K. Marx. Paris, 1844, Lfrg. 1–2. S. 71–85. — *72.*

Naquet, A. Drumont et Bernard Lazare. — In: «La petite République», Paris, 1903, N. 10023, 24 septembre, p. 1. — *73.*

«Die Neue Zeit», Stuttgart. — *161.*

— 1894–1895, Jg. XIII, Bd. II, N 27, S. 10–16. — *259.*

— N 28, S. 43–49. — *259.*

— N 29, S. 74–80. — *259.*

— 1903-1904, Jg. XXII, Bd. 1, N 2, S. 39–46. — *72–73.*

— N 4, S. 97–108. — *317–319.*

— Bd. 2, N 28, S. 36–46. — *398–401, 403.*

Organisation der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Mainz 1900. — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Lübeck vom 22. bis 28. September 1901. Berlin, «Vorwärts», 1901, S. 6–8. — *425.*

Parvus, A. L. Der Anfang vom Ende? — In: «Aus der Weltpolitik», München, 1903, Jg. V, N 48, 30. November, S. 1–10. — *102.*

«*La Petite République*», Paris, 1903, N 10023, 24 septembre, p. 1. — *73.*

Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Breslau vom 6. bis 12. Oktober 1895. Berlin, «Vorwärts», 1895, 223 S. — *277, 278.*

Protokoll über die Verhandlungen der Parteitages der Sozialdemoktarischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Lübeck vom 22. bis 28. September 1901. Berlin, «Vorwärts», 1901, S. 6–8. — *425.*

«*Przedswit*», Kraków, 1903, N 3, s. 81–88. — *76.*

— N 6, s. 228–238. — *76.*

— N 9, s. 361–373. — *76.*

Renan, E. Discours et conférences. 3-me éd. Paris. Lévy, 1887. V, 412 p. — *74–75.*

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α

* Τά ὑπογραμμισμένα στήν παρένθεση εἶναι τά πραγματικά ὀνόματα.

Β

Γ

Ζ

ἐπιστρέφει στή Ρωσία καί στήν περίοδο τῆς ἀντίδρασης προσχωρεῖ στούς λικβινταριστές. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ὑποστηρίζει σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Ἀπέναντι στήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση κράτησε ἀρνητική στάση. — *9, 18, 133, 282, 308, 351, 401, 423, 465, 467, 486.*

Ζβέρεφ — *βλ.* Ἔσσεν, Μ. Μ.

Ζελένσκι, Ε. Ο. — *βλ.* Ναντέζντιν, Λ.

Ζελιάμποφ, Α. Ι. (1850–1881) — ἐπιφανής ρῶσος ἐπαναστάτης, ὀργανωτής καί ἀρχηγός τοῦ κόμματος «Ναρόνταγια βόλια». Ὁ Ζελιάμποφ εἶναι ἕνας ἀπό τούς πρώτους ναρόντνικους πού κατάλαβαν τήν ἀνάγκη τῆς πολιτικῆς πάλης ἐνάντια στόν τσαρισμό, πάλης πού μπορεῖ νά τή διεξάγει μέ ἐπιτυχία μόνο μιά είδική ὀργάνωση ἐπαναστατῶν. Δεινός ὀργανωτής ὁ Ζελιάμποφ προσπαθοῦσε νά συνενώσει γύρω ἀπό τό κόμμα «Ναρόνταγια βόλια» ὅλους τούς δυσαρεστημένους ἀπό τήν πολιτική τοῦ τσαρισμοῦ, νά δημιουργήσει συνωμοτικές ὁμάδες μέσα στούς φοιτητές, στό στρατό καί στό στόλο. Μεγάλη σημασία ἔδινε ὁ Ζελιάμποφ στήν ἐπαναστατική δουλειά ἀνάμεσα στούς ἐργάτες τῶν πόλεων καί μέ δική του πρωτοβουλία δημιουργήθηκε γιά πρώτη φορά στή Ρωσία ἐφημερίδα γιά τούς ἐργάτες. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς συντάχτες τοῦ «Προγράμματος τῶν ἐργατῶν μελῶν τῆς „Ναρόνταγια βόλια“». Ὡστόσο ὁ Ζελιάμποφ δέν καταλάβαινε ἀκόμα τόν ἱστορικό ρόλο τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἀπεῖχε πολύ ἀπό τόν ἐπιστημονικό σοσιαλισμό, νόμιζε ὅτι ἡ ταχτική τῆς ἀτομικῆς τρομοκρατίας παίζει τόν ἀποφασιστικό ρόλο στήν πάλη ἐνάντια στήν τσαρική ἀπολυταρχία. Μέ τή δική του καθοδήγηση ὀργανώθηκαν μιά σειρά ἀπόπειρες ἐνάντια στόν Ἀλέξανδρο Β΄. Ὁ Ζελιάμποφ πού εἶχε πιαστεῖ δυό μέρες πρίν ἀπό τήν ἀπόπειρα τῆς 1 τοῦ Μάρτη 1881, δήλωσε, ὕστερα ἀπό τή σύλληψη τῶν συντρόφων του, ὅτι εἶχε πάρει μέρος στήν ὀργάνωση τῆς δολοφονίας τοῦ τσάρου. Στή δίκη δέ δέχτηκε συνήγορο καί χρησιμοποίησε τίς ὁμιλίες του γιά ἐπαναστατική ζύμωση. Μέ ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου ὁ Ζελιάμποφ καί οἱ σύντροφοί του ναροντοβόλτσι Περόβσκαγια, Κιμπάλτσιτς, Μιχάιλοφ καί Ρισακόφ ἀπαγχονίστηκαν στίς 3 (15) τοῦ Ἀπρίλη 1881 στό πεδίο Σεμιόνοβσκι τῆς Πετρούπολης. — *253.*

Ζεμλιάτσκα, Ρ. Σ. (Ὄσιποφ) (1876–1947) — ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστάτρια, ἐπιφανής παράγοντας τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος καί τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους. Στό ἐπαναστατικό κίνημα μπῆκε τό 1893· μετά τήν ἐπιστροφή της ἀπό τό ἐξωτερικό τό 1896 γίνεται μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Κιέβου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Τό 1901 εἶναι ἐκπρόσωπος τῆς «Ἴσκρα» καί δουλεύει στήν Ὀδησσό καί στό Αἰκατερινοσλάβ. Στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπιτροπῆς Ὀδησσοῦ, ἰσκρίστρια τῆς πλειοψηφίας. Μετά τό συνέδριο προσλαμβάνεται στήν ΚΕ σάν ἐκπρόσωπος τῶν μπολσεβίκων, ἀγωνίζεται δραστήρια ἐνάντια στούς μενσεβίκους. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1904 παίρνει μέρος στή σύσκεψη τῶν 22 μπολσεβίκων στή Γενεύη, ἐκλέγεται στό Γραφεῖο τῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Πλειοψηφίας. Γίνεται γραμματέας τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης καί συμμετέχει σάν ἀντιπρόσωπός της στό ΙΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος. Στήν περίοδο τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1905–1907 εἶναι γραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς Μόσχας τοῦ ΣΔΕΚΡ. Καταδιώχτηκε ἐπανειλημμένα ἀπό τήν τσαρική κυβέρνηση. Τό 1909 εἶναι γραμματέας τῆς μπολσεβίκικης ὀργάνωσης Μπακοῦ κι ἀργότερα φεύγει στό ἐξωτερικό. Στά 1915–

1916 εἶναι μέλος τοῦ Γραφείου Μόσχας τῆς ΚΕ τοῦ κόμματος. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 γίνεται γραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς Μόσχας τοῦ ΣΔΕΚΡ (μπ.) Τίς μέρες τῆς Ὀχτωβριανῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης στή Μόσχα ἡ Ζεμλιάτσκα καθοδηγεῖ τήν πάλη τῶν ἐργατῶν τῆς συνοικίας Ρογκόζσκο-Σίμονοβσκαγια. Στά 1918–1921 εἶναι ἀρχηγός πολιτικοῦ τμήματος στρατιᾶς στό Βόρειο καί στό Νότιο μέτωπο· στά ἑπόμενα χρόνια δουλεύει σέ καθοδηγητική κομματική καί σοβιετική δουλειά. Ὑπῆρξε ἀντιπρόσωπος σ' ὅλα τά κομματικά συνέδρια (ἐκτός ἀπό τό Ι καί τό V). Μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου ἀπό τό XIII συνέδριο τοῦ ΚΚΡ (μπ.) Στό XVII συνέδριο ἐκλέχτηκε μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς σοβιετικοῦ ἐλέγχου καί στό XVIII συνέδριο μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΠΚΚ (μπ.) Ἀπό τό 1939 καί στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Πατριωτικοῦ πολέμου ἦταν ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ τῆς ΕΣΣΔ. Τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς της διετέλεσε ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κομματικοῦ ἐλέγχου τῆς ΚΕ τοῦ ΠΚΚ (μπ.) Βουλευτής τοῦ Ἀνώτατου Σοβιέτ τῆς ΕΣΣΔ τῆς πρώτης περιόδου. — *324, 418, 486.*

Ζίνγκερ (Singer), *Πάουλ* (1844–1911) — ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, συνεργάτης τοῦ Α. Μπέμπελ καί τοῦ Β. Λῆμπκνεχτ, ἐπιφανής παράγοντας τῆς μαρξιστικῆς πτέρυγας στή ΙΙ Διεθνή. Ἀπό τό 1887 γίνεται μέλος τῆς διοίκησης τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καί ἀπό τό 1890 (μετά τό συνέδριο τῆς Χάλλης) πρόεδρος τῆς διοίκησης τοῦ κόμματος. Ἀπό τό 1884 ὥς τό 1911 εἶναι βουλευτής τοῦ ράιχσταγ καί πρόεδρος τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας. Ἀπό τό 1900 γίνεται μέλος τοῦ Διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ γραφείου καί ἀνήκει στήν ἀριστερή, τή μαρξιστική πτέρυγά του. Ὁ Ζίνγκερ ἦταν ἀδυσώπητος ἐχθρός τοῦ ὀπορτουνισμοῦ στίς γραμμές τοῦ γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος καί ὥς τό τέλος τῆς ζωῆς του ἐφάρμοζε μέ συνέπεια ἐπαναστατική δημοκρατική πολιτική. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἐκτιμοῦσε πολύ τόν Ζίνγκερ σάν ἀδιάλλαχτο ἀγωνιστή τῆς ὑπόθεσης τοῦ προλεταριάτου. — *161.*

Ζμπόροβσκι, Μ. Σ. (Κονσταντίνοφ, Κόστιτς) (1879–1935) — σοσιαλδημοκράτης, μενσεβίκος. Ἄρχισε τήν πολιτική του δράση τό 1898 στήν Ὀδησσό. Στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπιτροπῆς Ὀδησσοῦ, ἰσκριστής τῆς μειοψηφίας. Στά χρόνια τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης ὑποστηρίζει τή λικβινταριστική ἰδέα τῆς σύγκλησης ἑνός πλατιοῦ ἐργατικοῦ συνεδρίου. Τό 1905 γίνεται μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν τῆς Πετρούπολης. Μαζί μέ ἄλλους καθοδηγητές τοῦ Σοβιέτ τῆς Πετρούπολης πιάνεται κι ἐξορίζεται· τό 1906 δραπετεύει ἀπό τήν ἐξορία καί φεύγει στήν Ἑλβετία. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης εἶναι λικβινταριστής, τό 1908 παίρνει μέρος στήν ὀργάνωση τῆς ἐφημερίδας «Γκόλος Σοτσιαλντεμοκράτα», ὀργάνου τῶν μενσεβίκων λικβινταριστῶν, πού ἔβγαινε στό ἐξωτερικό, καί διευθύνει τό τεχνικό της τμῆμα. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 γυρίζει στή Ρωσία καί δουλεύει στήν Ὀδησσό. Ἀπέναντι στήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση κράτησε ἐχθρική στάση· στά τέλη τοῦ 1919 ἔφυγε στό ἐξωτερικό κι ἐξακολούθησε νά δουλεύει στίς μενσεβίκικες ὀργανώσεις. — *221, 227, 259, 461, 488.*

Ζορντάνιγια Ν. Ν. (Κοστρόφ) (1870–1953) — σοσιαλδημοκράτης, μενσεβίκος. Ἄρχισε τήν πολιτική του δράση στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1890–1900 μέσα στούς ἐργατικούς ὁμίλους τῆς Τιφλίδας, πῆρε μέρος στή δημιουρ-

γία τῆς πρώτης σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῆς Γεωργίας «Μέσαμε ντάσι». Παρευρέθηκε στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μέ συμβουλευτική ψῆφο, ἀνῆκε στούς ἰσκριστές τῆς μειοψηφίας. Μετά τό συνέδριο ἦταν ἡγέτης τῶν μενσεβίκων τοῦ Καυκάσου. Τό 1905 διηύθυνε τή μενσεβίκικη ἐφημερίδα «Σοτσιαλ-Ντεμοκράτι» (στή γεωργιανή γλώσσα), καταφερόταν ἐνάντια στή μπολσεβίκικη ταχτική κατά τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση. Τό 1906 γίνεται μέλος τῆς I Κρατικῆς δούμας. Συμμετέχει στίς ἐργασίες τοῦ IV συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ· στό V συνέδριο ἐκλέγεται μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπομέρους τῶν μενσεβίκων. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης τυπικά ἀνήκει στούς κομματικούς-μενσεβίκους, στήν οὐσία ὑποστηρίζει τούς λικβινταριστές. Τό 1914 συνεργάζεται στό περιοδικό τοῦ Τρότσκι «Μπορμπά». Στή διάρκεια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου εἶναι σοσιαλσωβινιστής. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 γίνεται πρόεδρος τοῦ Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν τῆς Τιφλίδας, στά 1918–1921 μπαίνει ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντεπαναστατικῆς μενσεβίκικης κυβέρνησης τῆς Γεωργίας. Τό 1921 καταφεύγει στό ἐξωτερικό. — *226, 328.*

Ζουράμποφ, Α. Γ. (Μπέκοφ) (1873–1920) — παίρνει μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀπό τό 1892· τό 1896 εἶναι μέλος τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης», ἀπό τό 1899 δουλεύει δραστήρια στήν Ἐπιτροπή Τιφλίδας τοῦ ΣΔΕΚΡ, τό 1902 εἶναι ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς «Ἕνωσης τῶν σοσιαλδημοκρατῶν Ἀρμενίας» καί τοῦ ὀργάνου της, τῆς ἐφημερίδας «Προλεταριάτ». Τό 1903 μπαίνει στήν Ἐπιτροπή τῆς Ἕνωσης Καυκάσου τοῦ ΣΔΕΚΡ· στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπιτροπῆς Βατούμ, ἰσκριστής τῆς πλειοψηφίας. Μετά τό συνέδριο εἶναι μπολσεβίκος, ἀργότερα προσχωρεῖ στούς μενσεβίκους. Βουλευτής στή II Κρατική δούμα. Μετά τή διάλυση τῆς Δούμας περνᾶ στήν παρανομία· τό 1908 πιάνεται, φυλακίζεται στό φρούριο Πετροπάβλοβσκ κι ἐξορίζεται στή Σιβηρία ἀπ' ὅπου δραπετεύει στό ἐξωτερικό. Τό 1912 ἀνήκει στόν τροτσκιστικό λικβινταριστικό συνασπισμό τοῦ Αὐγούστου. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ὑποστηρίζει κεντριστικές θέσεις· μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1917 γύρισε στή Ρωσία καί ἔγινε μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοβιέτ Πετρούπολης. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση δούλεψε στήν Ὑπερκαυκασία, πλησίασε τούς μπολσεβίκους, πάλαιψε ἐνάντια στούς μενσεβίκους καί στούς ντασνάκους, δροῦσε ὑπέρ τῆς ἀποκατάστασης στενῶν δεσμῶν μέ τή Σοβιετική Ρωσία. — *484.*

Ζωρές (Jaurès), *Ζάν* (1859–1914) — ἐπιφανής παράγοντας τοῦ γαλλικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἡγέτης τῆς δεξιᾶς ρεφορμιστικῆς πτέρυγας τοῦ Γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, φιλόσοφος, διακεκριμένος ρήτορας, συγγραφέας πολλῶν ἱστορικῶν ἔργων. Στήν τετράτομη ἱστορία τῆς γαλλικῆς ἀστικῆς ἐπανάστασης τοῦ τέλους τοῦ XVIII αἰώνα προσπάθησε νά βάλει καί νά λύσει τά προβλήματα τῆς κοινωνικοοικονομικῆς ἱστορίας τῆς ἐπανάστασης αὐτῆς. Στίς φιλοσοφικές του ἀντιλήψεις ἦταν ἰδεαλιστής ὀπαδός τοῦ ἐκλεκτικισμοῦ. Ἀπό τό 1885 εἶναι μέλος τοῦ κοινοβουλίου — ἀριστερός ριζοσπάστης καί ἀπό τό 1902 ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς κοινοβουλευτικῆς σοσιαλιστικῆς ὁμάδας. Ὑποστήριζε ρεφορμιστικές θέσεις προπαγανδίζοντας τήν ταξική συνεργασία τοῦ προλεταριάτου μέ τήν ἀστική τάξη. Τό 1904 ὁ Ζωρές ἵδρυσε τήν ἐφημερίδα «L'Humanité» («Οὐμανιτέ»), κεντρικό ὄργανο τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος Γαλλίας, καί

Θ

Ι

Κ

τικῶν ὁμίλων τῆς Μόσχας κι ἀργότερα τοῦ Νικολάγεφ.Τό 1897 συμμετεῖχε στή δράση τῆς «Ἐργατικῆς ἕνωσης τῆς Νότιας Ρωσίας», τό 1901 μπῆκε στήν Ἐπιτροπή Νικολάγεφ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Τό 1902 πιάστηκε καί σέ συνέχεια καταδικάστηκε σέ ἐξορία στό Κυβερνεῖο Βόλογκντα, ἔφυγε ὅμως στό ἐξωτερικό. Στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἦταν ἀντιπρόσωπος ἀπό τήν Ἐπιτροπή Νικολάγεφ, ἀνῆκε στό κέντρο· μετά τό συνέδριο προσχώρησε στούς μενσεβίκους. Τό 1905 διηύθυνε τίς τεχνικο-οικονομικές ὑπηρεσίες τοῦ ἐκδοτικοῦ τῆς μενσεβίκικης «Ἴσκρα». Τό 1906 γύρισε στή Ρωσία, διηύθυνε τό νόμιμο σοσιαλδημοκρατικό ἐκδοτικό «Νόβι Μίρ». Τό 1913 ἀποχώρησε ἀπό τήν πολιτική δράση. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση δούλευε λογιστής καί οἰκονομολόγος. — *202–203, 206, 209, 212, 216, 220–222, 224–229, 320–321, 334–336, 341, 345 356, 405–406, 412, 418, 460, 461, 477, 478, 481, 487.*

Καμπλουκόφ, Ν. Α. (1849–1919) — οἰκονομολόγος καί στατιστικός, ὀπαδός τοῦ φιλελεύθερου ναροντνικισμοῦ· καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. Στά χρόνια 1885–1907 διηύθυνε τό τμῆμα στατιστικῆς τοῦ ζέμστβο τοῦ κυβερνείου Μόσχας. Μέ τήν καθοδήγησή του καταρτίστηκαν οἱ «Συλλογές στατιστικῶν στοιχείων γιά τήν περιοχή τοῦ κυβερνείου Μόσχας» (1877–1879). Συνεργαζόταν σέ πολλές ἐφημερίδες καί περιοδικά. Στίς ἐργασίες του προπαγάνδιζε τήν ἰδέα τῆς «σταθερότητας» τοῦ μικροῦ ἀγροτικοῦ νοικοκυριοῦ, ὑπεράσπιζε τήν ἀγροτική κοινότητα σάν μορφή πού εἶναι τάχα ἱκανή νά ἀποτρέψει τή διαφοροποίηση τῆς ἀγροτιᾶς. Καταπολεμοῦσε τό μαρξισμό στό ζήτημα τοῦ ρόλου καί τῆς σημασίας τῆς ταξικῆς πάλης καί προπαγάνδιζε τήν ταξική εἰρήνη. Ὁ Β. Ι. Λένιν σέ πολλά ἔργα του, ἰδιαίτερα στό βιβλίο του «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλιστιοῦ στή Ρωσία» ἔκανε αὐστηρή κριτική στίς ἀπόψεις τοῦ Καμπλουκόφ. Τό 1917 ὁ Καμπλουκόφ πῆρε μέρος στίς ἐργασίες τῆς Ἀνώτατης ἀγροτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀστικῆς Προσωρινῆς κυβέρνησης. Μετά τή Μεγάλη Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση δούλευε στήν Κεντρική διεύθυνση στατιστικῆς (ΚΔΣ), παρέδιδε μαθήματα σέ ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα καί δημοσιογραφοῦσε. Τά βασικά ἔργα του εἶναι: «Τό ζήτημα τῶν ἐργατῶν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας» (1884), «Μαθήματα ἀγροτικῆς οἰκονομίας» (1897), «Σχετικά μέ τίς συνθῆκες ἀνάπτυξης τοῦ ἀγροτικοῦ νοικοκυριοῦ στή Ρωσία» (1899), «Πολιτική οἰκονομία» (1918) καί ἄλλα. — *81.*

Κάντσελ, Λ. Ο. — Σοσιαλδημοκράτισσα, ἰσκρίστρια, μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μενσεβίκα. Τό 1898 εἶναι μέλος τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας τῆς Πετρούπολης «Ραμπότσεγε ζνάμια». Τό Μάρτη τοῦ 1901 φεύγει στό ἐξωτερικό, γυρίζει ὅμως ὕστερα ἀπό ἕνα χρόνο μέ ἐντολή τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα» καί δουλεύει στή Μόσχα, ὅπου μαζί μέ ἄλλους ὀργανώνει ὁμάδα τῆς «Ἴσκρα». Τό Μάη τοῦ 1902 πιάνεται καί τό 1903 ἐξορίζεται στό Ὀλιόκμινσκ τῆς Γιακουτίας γιά 5 χρόνια· μετά τήν ἀμνηστία τοῦ 1905 φεύγει στό ἐξωτερικό. Τό Νοέμβρη τοῦ 1905 ἡ Κάντσελ γυρίζει στή Ρωσία καί δουλεύει στίς μενσεβίκικες ὀργανώσεις τῆς Πετρούπολης ὥς τό καλοκαίρι τοῦ 1907 καί σέ συνέχεια φεύγει ξανά στό ἐξωτερικό. Στή διάρκεια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ζοῦσε στή Ρωσία. — *466.*

Κάουτσκι (Kautsky), *Κάρλ* (1854–1938) — ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, ἀρχικά ἦταν μαρξιστής, ἀργότερα ἀποστάτης τοῦ μαρξισμοῦ, θεωρητικός τοῦ κεντρισμοῦ (καουτσκι-

σμοῦ) — ἑνός ἀπό τά ὀπορτουνιστικά ρεύματα μέσα στό ἐργατικό κίνημα· διευθυντής τοῦ θεωρητικοῦ περιοδικοῦ τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας «Die Neue Zeit» («Νέοι Καιροί»).

Ὁ Κάουτσκι ἄρχισε νά παίρνει μέρος στό σοσιαλιστικό κίνημα ἀπό τό 1874. Οἱ ἀντιλήψεις του ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἦταν ἕνα μίγμα λασσαλισμοῦ, νεομαλθουσιανισμοῦ καί ἀναρχισμοῦ. Τό 1881 γνωρίστηκε μέ τόν Κ. Μάρξ καί τόν Φ. Ἔνγκελς καί κάτω ἀπό τήν ἐπίδρασή τους πέρασε στό μαρξισμό, ὡστόσο ἀπό τότε ἀκόμα παρουσίαζε ταλαντεύσεις πρός τήν πλευρά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, γιά τίς ὁποῖες καί τοῦ ἔγινε δριμύτατη κριτική ἀπό τόν Κ. Μάρξ καί τόν Φ. Ἔνγκελς. Στήν περίοδο 1880–1900 ὁ Κάουτσκι ἔγραψε μιά σειρά ἔργα γιά διάφορα ζητήματα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας: «Ἡ οἰκονομική διδασκαλία τοῦ Κάρλ Μάρξ» (1887), «Τό ἀγροτικό ζήτημα» (1899) καί ἄλλα, πού ἔπαιξαν, παρά τά λάθη τους, θετικό ρόλο στήν προπαγάνδα τοῦ μαρξισμοῦ. Ἀργότερα, ὅταν τό ἐπαναστατικό κίνημα παρουσίασε πλατιά ἀνάπτυξη, πέρασε στίς θέσεις τοῦ ὀπορτουνισμοῦ. Στίς παραμονές τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου γίνεται κεντριστής, τόν καιρό τοῦ πολέμου περνάει στό στρατόπεδο τῶν ἀνοιχτῶν ἐχθρῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ, σκεπάζοντας τό σοσιαλσωβινισμό του μέ διεθνιστική φρασεολογία. Ὁ Κάουτσκι ἦταν ὁ δημιουργός τῆς θεωρίας τοῦ ὑπεριμπεριαλισμοῦ, πού τήν ἀντιδραστική της οὐσία τήν ξεσκέπασε ὁ Λένιν στά ἔργα του «Ἡ χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς» (1915), «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» (1916) καί σέ ἄλλα. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ὁ Κάουτσκι τάχθηκε ἀνοιχτά ἐνάντια στήν προλεταριακή ἐπανάσταση καί στή διχτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἐνάντια στή Σοβιετική ἐξουσία.

Ὁ Β. Ι. Λένιν στά ἔργα του «Κράτος καί ἐπανάσταση» (1917), «Ἡ προλεταριακή ἐπανάσταση καί ὁ ἀποστάτης Κάουτσκι» (1918) καί σέ πολλά ἄλλα ἔκανε ἐξουθενωτική κριτική στόν καουτσκισμό. Ξεσκεπάζοντας τόν κίνδυνο τοῦ καουτσκισμοῦ, ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «Ἡ ἐργατική τάξη δέν μπορεῖ νά παίξει τόν παγκόσμιο ἐπαναστατικό της ρόλο ἄν δέν κάνει ἀμείλιχτο πόλεμο ἐνάντια σ' αὐτή τήν ἀποστασία, τήν ἔλλειψη χαραχτήρα, τή δουλικότητα ἀπέναντι στόν ὀπορτουνισμό, πόλεμο ἐνάντια στόν πρωτοφανῆ θεωρητικό ἐκχυδαϊσμό τοῦ μαρξισμοῦ» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 21ος, σελ. 283. — *72–74, 75, 161, 259, 278, 317, 319, 398, 399–401, 403, 435.*

Κάρσκι — *βλ.* Τοπουρίτζε, Ντ. Α.

Κνιπόβιτς, Λ. Μ. (Ντέντοφ) (1856–1920) — ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστάτρια, μπολσεβίκα. Ἄρχισε τήν ἐπαναστατική της δράση στά τέλη τῆς δεκαετίας 1870–1880 στούς ὁμίλους τῶν ναροντοβόλτσι τοῦ Ἐλσίσνκι. Ἀπό τό 1889 ζοῦσε στήν Πετρούπολη, συνδύαζε τή δουλειά στίς ὀργανώσεις τῶν ναροντοβόλτσι μέ μιά μεγάλη ἐκπολιτιστική-διαφωτιστική δράση μέσα στούς ἐργάτες· στά 1890–1900 προσχώρησε στή σοσιαλδημοκρατία. Τό καλοκαίρι τοῦ 1895 ἔκανε τό μεσάζοντα στίς διαπραγματεύσεις ἀνάμεσα στήν ὀργάνωση Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» καί στήν «Ὁμάδα τῶν ναροντοβόλτσι» ἀναφορικά μέ τή χρησιμοποίηση τοῦ τυπογραφείου τῆς Λάχτα, ὅπου τυπώθηκε ἡ μπροσούρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἑρμηνεία τοῦ νόμου γιά τά πρόστιμα πού εἰσπράττουν ἀπό τούς ἐργάτες στίς φάμπρικες καί στά ἐργοστάσια». Τό 1896 ἡ Κνιπόβιτς πιάστηκε κι ἐξορίστηκε στό Ἀστραχάν. Ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στήν ἀποκατάσταση συνδέσεων τῆς «Ἴσκρα» μέ τίς τοπικές ὀργανώσεις στή Ρωσία.

γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης». Τόν Αὔγουστο τοῦ 1896 πιάνεται κι ἐξορίζεται γιά 3 χρόνια στό χωριό Σούσενσκογε καί σέ συνέχεια στήν Οὐφά. Τό 1901 φεύγει στό ἐξωτερικό καί δουλεύει γραμματέας τῆς σύνταξης τῆς «Ἴσκρα». Παίρνει ἐνεργό μέρος στήν προετοιμασία τοῦ II συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ καί παρευρίσκεται σ' αὐτό μέ συμβουλευτική ψῆφο. Μετά τό συνέδριο γίνεται γραμματέας τῆς σύνταξης τῶν μπολσεβίκικων ἐφημερίδων «Βπεριόντ» καί «Προλετάρι». Ἐργάζεται δραστήρια γιά τήν προετοιμασία τοῦ III συνεδρίου τοῦ κόμματος. Δουλεύοντας στό ἐξωτερικό ἔχει πλατιά ἀλληλογραφία μέ τίς κομματικές ὀργανώσεις τῆς Ρωσίας. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης παίρνει ἐνεργό μέρος στήν πάλη ἐνάντια στούς λικβινταριστές καί στούς ὀτζοβιστές. Τό 1911 δουλεύει στήν κομματική σχολή τοῦ Λονζυμό· μετά τή συνδιάσκεψη τοῦ ΣΔΕΚΡ, στήν Πράγα (1912), βοηθάει τόν Β. Ι. Λένιν νά ὀργανώσει τή σύνδεση μέ τίς κομματικές ὀργανώσεις τῆς Ρωσίας, μέ τήν ἐφημερίδα «Πράβντα» καί τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τῶν μπολσεβίκων στή IV Κρατική Δούμα. Τό 1915 εἶναι ἀντιπρόσωπος στή Διεθνῆ γυναικεία συνδιάσκεψη τῆς Βέρνης.

Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 γυρίζει μαζί μέ τόν Β. Ι. Λένιν στή Ρωσία καί δουλεύει στή γραμματεία τῆς ΚΕ τοῦ κόμματος· παίρνει ἐνεργό μέρος στήν προετοιμασία καί στή διεξαγωγή τῆς Ὀχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Μετά τήν ἐπανάσταση εἶναι μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτροπάτου παιδείας καί ἀπό τό 1921 διευθύνει τή Γενική πολιτική ἐκπαίδευση· ἀπό τό 1929 εἶναι ἀναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτρόπου παιδείας. Ἡ Κρούπσκαγια ὑπῆρξε ἀπό τούς δημιουργούς τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος λαϊκῆς παιδείας καί μεγάλη θεωρητικός τῆς σοβιετικῆς παιδαγωγικῆς. Ἔγραψε μιά σειρά ἔργα γιά τή λαϊκή παιδεία, τήν κομμουνιστική διαπαιδαγώγηση, τό γυναικεῖο καί τό νεολαιίστικο κίνημα. Ἔγραψε τό βιβλίο: «Ἀναμνήσεις γιά τόν Β. Ι. Λένιν». Πῆρε μέρος σ' ὅλα τά κομματικά συνέδρια (ἐκτός ἀπό τό I καί τό V)· ἀπό τό 1924 ὑπῆρξε μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου καί ἀπό τό 1927 μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΠΚΚ (μπ). Ἦταν μέλος τῆς Πανρωσικῆς Κεντρικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς καί τῆς Κεντρικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΣΣΔ ὅλων τῶν περιόδων, βουλευτίνα καί μέλος τοῦ Προεδρείου τοῦ Ἀνώτατου Σοβιέτ τῆς ΕΣΣΔ τῆς πρώτης περιόδου. — *423, 486.*

Κροχμάλ, Β. Ν. (Ζαγκόρσκι, Φομίν, Ζ.) (1873–1933) — σοσιαλδημοκράτης, μενσεβίκος. Στά μέσα τῆς δεκαετίας 1890–1900 ἀνήκει στούς σοσιαλδημοκρατικούς ὁμίλους τοῦ Κιέβου, τό 1898 ἐξορίζεται στήν Οὐφά, ὅπου παίζει ἐνεργό ρόλο στήν τοπική σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα. Τό 1901 εἶναι ἐκπρόσωπος τῆς «Ἴσκρα», δουλεύει στό Κίεβο, τό 1902 πιάνεται· στίς 18 (31) τοῦ Αὐγούστου 1902, μαζί μέ μιά ὁμάδα ἰσκριστῶν, δραπετεύει ἀπό τίς φυλακές Λουκιάνοφ τοῦ Κιέβου στό ἐξωτερικό κι ἐκεῖ μπαίνει στό «Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπιτροπῆς Οὐφά, ἰσκριστής τῆς μειοψηφίας. Στά τέλη τοῦ 1904 προσλαμβάνεται στήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ σάν ἐκπρόσωπος τῶν μενσεβίκων, τό Φλεβάρη τοῦ 1905 πιάνεται, στό IV συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἐκλέγεται στήν ΚΕ ἀπομέρους τῶν μενσεβίκων. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 διευθύνει τή μενσεβίκικη «Ραμπότσαγια Γκαζέτα»· μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση δούλευε σέ διάφορα ἱδρύματα τοῦ Λένινγκραντ. — *164, 295, 337, 356, 357, 409, 416–419, 461, 467, 486.*

Λ

Μ

Διεθνοῦς, θεωρητικός τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ καί τοῦ ρεφορμισμοῦ. Συμμετέχει στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ἀπό τά μέσα τῆς δεκαετίας 1870–1880 καί βρίσκεται κάτω ἀπό τήν ἐπιροή τοῦ Ντύρινγκ. Ἀπό τό 1881 ὥς τό 1889 εἶναι διευθυντής τοῦ παράνομου κεντρικοῦ ὀργάνου τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας «Der Sozialdemokrat» («Σοτσιαλντεμοκράτ»). Στά 1896–1898 δημοσίεψε στό περιοδικό «Die Neue Zeit» («Νέοι Καιροί») τή σειρά τῶν ἄρθρων «Προβλήματα τοῦ σοσιαλισμοῦ», πού βγῆκαν κατόπιν σέ βιβλίο μέ τόν τίτλο «Οἱ προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τά καθήκοντα τῆς σοσιαλδημοκρατίας» (1899), ὅπου ἀναθεωρεῖ ἀνοιχτά τίς φιλοσοφικές, οἰκονομικές καί πολιτικές βάσεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Μπέρνσταϊν ἀρνιόταν τή μαρξιστική θεωρία τῆς ταξικῆς πάλης, τή διδασκαλία τῆς ἀναπόφευχτης κατάρευσης τοῦ καπιταλισμοῦ, τή διδασκαλία τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί τῆς διχτατορίας τοῦ προλεταριάτου. «Γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ προλεταριάτου ὁ ὀπορτουνιστής ξέμαθε καί νὰ σκέφτεται», ἔγραφε ὁ Β. Ι. Λένιν, ἔχοντας ὑπόψη τόν Μπέρνσταϊν (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 25ος, σελ. 400). Ὁ Μπέρνσταϊν διακήρυξε σάν μοναδικό καθῆκον τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τήν πάλη γιά μεταρυθμίσεις πού ἀποβλέπουν στή «βελτίωση» τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης τῶν ἐργατῶν μέσα στόν καπιταλισμό, ἔδοσε τήν ὀπορτουνιστική διατύπωση: «τό κίνημα εἶναι τό πᾶν, ὁ τελικός σκοπός δέν εἶναι τίποτε». Οἱ θεωρητικές ἀντιλήψεις καί ἡ πραχτική ὀπορτουνιστική δράση τοῦ Μπέρνσταϊν καί τῶν ὀπαδῶν του κατέληξαν στήν ἀνοιχτή προδοσία τῶν συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού ὁλοκληρώθηκε μέ τή χρεοκοπία τῆς II Διεθνοῦς. Στά ἑπόμενα χρόνια ὁ Μπέρνσταϊν συνέχισε τόν πόλεμο ἐνάντια στό μαρξισμό, τό κήρυγμα ὑπέρ τῆς πολιτικῆς τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης. — *78, 367, 381, 403.*

Μπλανκί (Blanqui), *Λουί Ὀγκούστ* (1805–1881) — διάσημος γάλλος ἐπαναστάτης, ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τοῦ οὐτοπικοῦ κομμουνισμοῦ· πῆρε μέρος στίς ἐξεγέρσεις καί στίς ἐπαναστάσεις πού ἔγιναν στό Παρίσι στήν περίοδο 1830–1870 καί ἦταν ἐπικεφαλῆς πολλῶν μυστικῶν ἐπαναστατικῶν ἑταιριῶν. Ὁ Μπλανκί ἔκανε στίς φυλακές πάνω ἀπό 36 χρόνια. Ἐπιδιώκοντας νά καταλάβει τήν ἐξουσία μέ μιά μικρή ὁμάδα ἐπαναστατῶν-συνωμοτῶν, δέν καταλάβαινε τόν ἀποφασιστικό ρόλο τῆς ὀργάνωσης τῶν μαζῶν στήν ἐπαναστατική πάλη. Ὁ Μάρξ καί ὁ Λένιν ἐκτιμοῦσαν ἰδιαίτερα τίς ἐπαναστατικές ὑπηρεσίες τοῦ Μπλανκί, ταυτόχρονα ὅμως ἔκαναν αὐστηρή κριτική στά λάθη του καί στή λαθεμένη ταχτική τῶν συνωμοσιῶν. «Ὁ μπλανκισμός, — ἔγραφε ὁ Λένιν, — εἶναι μιά θεωρία πού ἀρνιέται τήν ταξική πάλη. Ὁ μπλανκισμός περιμένει τή λύτρωση τῆς ἀνθρωπότητας ἀπό τή μισθωτή δουλεία ὄχι μέ τήν ταξική πάλη τοῦ προλεταριάτου, ἀλλά μέ τή συνωμοσία μιᾶς μικρῆς μειοψηφίας διανοουμένων». (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 10ος, σελ. 360). — *497.*

Μπλούμ — *βλ.* Μπλούμενφελντ, Ι. Σ.

Μπλούμενφελντ, Ι. Σ. (Μπλούμ) (γεννήθηκε τό 1865) — σοσιαλδημοκράτης, ἕνας ἀπό τούς δραστήριους συνεργάτες τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» καί σέ συνέχεια μέλος τῆς ὀργάνωσης «Ἴσκρα», στοιχειοθέτης. Στήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς» καί στήν «Ἴσκρα» διηύθυνε τό τυπογραφεῖο καί τό τμῆμα μεταφορῶν. Τό Μάρτη τοῦ 1902 πιάστηκε στά σύνορα (στό Ραντζιβίλοφ) κατά τή μεταφορά ἐκδόσεων τῆς «Ἴσκρα» καί κλείστηκε στίς φυλακές τοῦ Κιέβου ἀπ' ὅπου δραπέτευσε στό ἐξωτε-

ρικό τόν Αὔγουστο τοῦ 1902. Μετά τή διάσπαση στό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ προσχώρησε στούς μενσεβίκους. Ἀπό τό Δεκέμβρη τοῦ 1903 ἔγινε γραμματέας τῆς σύνταξης τῆς μενσεβίκικης «Ἴσκρα» καί κατοπινά ἐργαζόταν στίς μενσεβίκικες ὀργανώσεις τῆς Ρωσίας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τό 1917, στήν περίοδο τῆς Προσωρινῆς κυβέρνησης, πῆρε μέρος στήν ὀργάνωση τοῦ μενσεβίκικου ἐκδοτικοῦ «Ραμπότσαγια πετσάτ». Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἀποχώρησε ἀπό τήν πολιτική δράση. — *31, 467.*

Μπόντς-Μπρουγέβιτς, Β. Ντ. (Μπόντς) (1873–1955) — ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστάτης, μπολσεβίκος· ἱστορικός καί φιλόλογος. Παίρνει μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀπό τά τέλη τῆς δεκαετίας 1880–1890, δουλεύει πολύ στήν ἔκδοση μαρξιστικῶν ἐντύπων στή Ρωσία, τό 1896 φεύγει στήν Ἑλβετία. Στό ἐξωτερικό συμμετέχει στή δράση τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς», ἀργότερα συνεργάζεται στήν «Ἴσκρα». Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ — μπολσεβίκος· τό 1904 διευθύνει τό τμῆμα διεκπεραίωσης τῆς ΚΕ καί σέ συνέχεια ὀργανώνει ἐκδοτικό μπολσεβίκικης φιλολογίας (ἐκδοτικό «Β. Μπόντς-Μπρουγέβιτς καί Ν. Λένιν»). Τά ἑπόμενα χρόνια παίρνει ἐνεργό μέρος στήν ἔκδοση μπολσεβίκικων ἐφημερίδων, περιοδικῶν καί στήν ὀργάνωση ἐκδοτικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κόμματος· ὑποβλήθηκε σέ διώξεις ἀπό τήν τσαρική κυβέρνηση. Μελέτησε τά θρησκευτικά-κοινωνικά κινήματα τῆς Ρωσίας, ἰδιαίτερα τίς αἱρέσεις, καί ἀφιέρωσε στήν ἱστορία τους πολλά ἔργα του· τό 1904 βγάζει τό σοσιαλδημοκρατικό φυλλάδιο «Ρασσβέτ» γιά τούς ὀπαδούς τῶν αἱρέσεων. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 ἦταν μέλος τῆς σύνταξης τῆς ἐφημερίδας «Ἰζβέστιγια Πετρογκράντσκοβο Σοβιέτα» (ὥς τό Μάη τοῦ 1917), ἀργότερα διευθύνει τή μπολσεβίκικη ἐφημερίδα «Ραμπότσι ἰ Σολντάτ». Πῆρε ἐνεργό μέρος στήν Ὀχτωβριανή ἔνοπλη ἐξέγερση στήν Πετρούπολη. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση διηυθύνει τήν τεχνική γραμματεία τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ (ὥς τόν Ὀχτώβρη 1920), ἀρχισυντάχτης τοῦ ἐκδοτικοῦ «Ζίζν ἰ ζνάνιγε». Ἀπό τό 1930 διηύθυνε τό Φιλολογικό μουσεῖο τῆς Μόσχας πού τό εἶχε ὀργανώσει ὁ ἴδιος, καί ἀπό τό 1946 ἦταν διευθυντής τοῦ Μουσείου ἱστορίας τῶν θρησκειῶν καί τοῦ ἀθεϊσμοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ στό Λενινγκράντ. — *453, 455, 465, 480.*

Μπορίς — βλ. Νοσκόφ, Β. Α.

Μπουλγκάκοφ, Σ. Ν. (1871–1944) — ἀστός οἰκονομολόγος, ἰδεαλιστής φιλόσοφος. Στή δεκαετία 1890–1900 ἦταν «νόμιμος μαρξιστής». Στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1900–1910 ἔκανε προσπάθεια νά ἀναθεωρήσει τή διδασκαλία τοῦ Μάρξ γιά τό ἀγροτικό ζήτημα, ἀπέδιδε τήν ἐξαθλίωση τῶν λαϊκῶν μαζῶν στόν λεγόμενο «νόμο τῆς φθίνουσας γονιμότητας τοῦ ἐδάφους». Ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905–1907 προσχωρεῖ στούς καντέτους, ἀρχίζει νά κηρύσσει τό φιλοσοφικό μυστικισμό, συνεργάζεται στήν ἀντεπαναστατική συλλογή «Βέχι». Τό 1918 ἔγινε ὀρθόδοξος παπάς· τό 1922 ἀπελάθηκε στό ἐξωτερικό γιά ἀντεπαναστατική δράση· ἐκεῖ ἔκανε ἐχθρική προπαγάνδα κατά τῆς ΕΣΣΔ. — *81.*

Μπράκκε (Bracke), *Βίλχελμ* (1842–1880) — γερμανός σοσιαλιστής, ἐκδότης καί βιβλιοπώλης· ἀπό τό 1865 μέλος τῆς Παγγερμανικῆς ἐργατικῆς ἕνωσης, ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές καί καθοδηγητές τοῦ κόμματος τῶν ἀιζενα-

Ο

Π

Zeitung» («Ἐργατική Ἐφημερίδα τῆς Σαξονίας»). Ἔγραψε μιά σειρά ἔργα γιά ζητήματα τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας. Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ προσχωρεῖ στούς μενσεβίκους. Στήν περίοδο τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης βρίσκεται στή Ρωσία, συνεργάζεται στή μενσεβίκικη ἐφημερίδα «Νατσάλο», τάσσεται ὑπέρ τῆς συμμετοχῆς στή δούμα τοῦ Μπουλίγκιν, ὑπερασπίζει τήν ταχτική τῶν μικροσυμφωνιῶν μέ τούς καντέτους κτλ. Ὁ Πάρβους διατύπωσε τήν ἀντιμαρξιστική θεωρία τῆς «διαρκοῦς ἐπανάστασης» πού ὁ Τρότσκι τή μετέτρεψε κατοπινά σέ ὅπλο πάλης ἐνάντια στό λενινισμό. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου εἶναι σωβινιστής, πράχτορας τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἀπό τό 1915 ἔβγαζε τό περιοδικό «Die Glocke» («Ἡ Καμπάνα») — ὄργανο «ἀποστασίας καί βρωμεροῦ λακεδισμοῦ στή Γερμανία» (Β. Ι. Λένιν, Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 21ος, σελ. 385). — *102, 367.*

Πεσεχόνοφ, Α. Β. (Νοβομπράντσεφ, Π.) (1867–1933) — ἀστός κοινωνικός παράγοντας καί δημοσιολόγος. Στή δεκαετία 1890–1900 φιλελεύθερος ναρόντνικος· συνεργάτης καί ἀπό τό 1904 μέλος τῆς σύνταξης τοῦ περιοδικοῦ «Ρούσκογε Μπογκάτστβο»· συνεργαζόταν στό φιλελευθερο-αστικό περιοδικό «Ὀσβομποζντένιγε» καί στήν ἐφημερίδα τῶν ἐσέρων «Ρεβολιουτσιόναγια Ροσσίγια». Στά 1903–1905 ἦταν μέλος τῆς ὀργάνωσης «Ἕνωση ἀπελευθέρωσης», ἀπό τό 1906 ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τοῦ μικροαστικοῦ κόμματος τῶν «λαϊκῶν σοσιαλιστῶν» (ἐνέσοι). Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 ἦταν ὑπουργός ἐπισιτισμοῦ τῆς ἀστικῆς Προσωρινῆς κυβέρνησης. Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση πάλαιβε ἐνάντια στή Σοβιετική ἐξουσία· ἀπό τό 1922 λευκός ἐμιγκρές.— *85-86, 472, 474.*

Πικάρ (Picard), *Λουί Ζοζέφ Ἐρνέστ* (1821–1877) — γάλλος πολιτικός παράγοντας, δεξιός δημοκράτης, δικηγόρος. Τό 1870 διετέλεσε ὑπουργός τῶν οἰκονομικῶν στήν «κυβέρνηση τῆς ἐθνικῆς ἄμυνας» καί τό 1871 ὑπουργός τῶν ἐσωτερικῶν στήν κυβέρνηση Θιέρσου· ἕνας ἀπό τούς δήμιους τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ. — *496.*

Πίκερ, Α. Σ. — *βλ* Μαρτίνοφ, Α.

Πλεχάνοφ, Γ. Β. (Βαλεντίνοφ) (1856–1918) — ἐπιφανής παράγοντας τοῦ ρωσικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, ὁ πρῶτος πού προπαγάνδισε τό μαρξισμό στή Ρωσία. Τό 1875, φοιτητής ἀκόμα, ὁ Πλεχάνοφ συνδέθηκε μέ τούς ναρόντνικους, μέ τούς ἐργάτες τῆς Πετρούπολης καί πῆρε μέρος στήν ἐπαναστατική τους δράση· τό 1877 μπῆκε στήν ὀργάνωση τῶν ναρόντνικων «Ζεμλιά ἰ βόλια» καί τό 1879, ὕστερα ἀπό τή διάσπασή της, μπῆκε ἐπικεφαλῆς τῆς καινούργιας ὀργάνωσης τῶν ναρόντνικων «Τσιόρνι περεντέλ». Τό 1880 ἔφυγε στήν Ἑλβετία, ξέκοψε ἀπό τό ναροντνικισμό καί τό 1883 δημιούργησε στή Γενεύη τήν πρώτη ρωσική μαρξιστική ὀργάνωση, τήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς». Στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1900–1910 ὁ Πλεχάνοφ μαζί μέ τόν Β. Ι. Λένιν διευθύνει τήν ἐφημερίδα «Ἴσκρα» καί τό περιοδικό «Ζαριά», παίρνει μέρος στήν ἐπεξεργασία τοῦ σχεδίου προγράμματος τοῦ κόμματος καί στήν προετοιμασία τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στό συνέδριο ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλειᾶς», ἰσκριστής τῆς πλειοψηφίας, μέλος τοῦ γραφείου (προεδρείου) τοῦ συνεδρίου.

Ρ

Σ

Τ

«Γιούζνι ραμπότσι». Τό 1902, ὕστερα ἀπό τό χτύπημα πού ἔπαθε τό Νοέμβρη ἡ Ἐπιτροπή Μόσχας, δούλεψε γιά τήν ἀνασυγκρότηση τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης Μόσχας, προσχώρησε στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα». Στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπιτροπῆς Μόσχας, κράτησε κεντριστική στάση· μετά τό συνέδριο προσχώρησε στούς μενσεβίκους, δούλευε στήν Ὀδησσό, στή Μόσχα καί στό Βίτεμπσκ. Ἀπό τό 1907 ἀποχώρησε ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική δράση. Ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 διηύθυνε τό συνταχτικό-ἐκδοτικό τμῆμα τοῦ Σοβιέτ τῆς Μόσχας. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἀσχολοῦνταν μέ συνταχτική-ἐκδοτική δουλειά. — *211, 220, 420–421, 424, 460, 461, 482, 488.*

Τσεντερμπάουμ, Γ. Ο. — *βλ.* Μάρτοφ, Λ.

Τσερνισόφ, Ι. Β. — σοσιαλδημοκράτης, ταλαντευόμενος ἀνάμεσα στούς «οἰκονομιστές» καί στούς ἰσκριστές. Στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1890–1900 ἔκανε σοσιαλδημοκρατική προπαγάνδα στό Κοῦρσκ· στά 1894–1895 καθοδηγοῦσε τήν ὁμάδα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν («νεαρῶν») τῆς Πετρούπολης, τό 1896 μαζί μέ τήν ὁμάδα αὐτή μπῆκε στήν ὀργάνωση Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης», τό Φλεβάρη τοῦ 1897 πιάστηκε κι ἐξορίστηκε γιά 3 χρόνια στό κυβερνεῖο Βόλογκντα· ὕστερα ἀπό αὐτό ἔγινε μέλος τῆς ὁμάδας «Γιούζνι ραμπότσι». Τόν Αὔγουστο τοῦ 1902 ἔφυγε στό ἐξωτερικό καί ἐκεῖ ἔκανε διαπραγματεύσεις μέ τή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» γιά νά δουλέψουν ἀπό κοινοῦ γιά τήν ἕνωση τοῦ κόμματος· τόν Ἀπρίλη τοῦ 1903 πέρασε στούς «οἰκονομιστές» καί δήλωσε ὅτι εἶναι ὀπαδός τῆς «Ἕνωσης τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ». — *487.*

Τσέτκιν (Zetkin), *Κλάρα* (1857–1933) — ἐπιφανής ἀγωνίστρια τοῦ γερμανικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, μιά ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας, συγγραφέας μέ ταλέντο, φλογερός ρήτορας καί προπαγανδίστρια. Στό ἐπαναστατικό κίνημα μπῆκε κατά τό τέλος τῆς δεκαετίας 1870–1880, τό 1881 ἔγινε μέλος τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος πού ἦταν τότε παράνομο. Τό 1882 ἔφυγε στήν Ἑλβετία κι ἐγκαταστάθηκε στή Ζυρίχη· ἐκεῖ συνεργαζόταν δραστήρια στό «Der Sozialdemokrat» («Ὁ Σοσιαλδημοκράτης»), παράνομο ὄργανο τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, καί βοηθοῦσε στό ἔργο τῆς κυκλοφορίας του στή Γερμανία. Ἀνήκοντας στήν ἀριστερή πτέρυγα τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἡ Τσέτκιν μαζί μέ τή Ρόζα Λούξεμπουργκ, τόν Φ. Μέρινγκ καί τόν Κ. Λῆμπκνεχτ ἔπαιρνε ἐνεργό μέρος στήν πάλη ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν καί στούς ἄλλους ὀπορτουνιστές. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ἦταν ἐπαναστάτρια διεθνίστρια, πάλαιβε ἐνάντια στό σοσιαλσωβινισμό. Πῆρε ἐνεργό μέρος στήν προετοιμασία τῆς διεθνοῦς γυναικείας σοσιαλιστικῆς συνδιάσκεψης στή Βέρνη, τό Μάρτη τοῦ 1915. Τό 1916 μπῆκε στήν ὁμάδα «Διεθνής» καί κατόπιν στήν ἕνωση «Σπάρτακος». Ἀπό τό 1919 μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας· ἐκλέχτηκε μέλος τῆς ΚΕ τοῦ κόμματος. Στό III συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ἐκλέχτηκε μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Καθοδηγοῦσε τή διεθνῆ γυναικεία γραμματεία τῆς Διεθνοῦς. Ἀπό τό 1924 ἦταν μόνιμα πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς ὀργάνωσης γιά βοήθεια στούς ἀγωνιστές τῆς ἐπανάστασης (ΜΟΠΡ). — *278.*

Φ

Χ

ὁ Χαλτούριν θεωροῦσε τήν πολιτική πάλη σάν τό κύριο καθῆκον τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος καί τό προλεταριάτο πού ἄρχιζε νά γεννιέται, ἀποφασιστική δύναμη τοῦ κινήματος αὐτοῦ. Μαζί μέ ἕναν ἄλλον ἐπιφανῆ ἐπαναστάτη ἐργάτη, τόν κλειδαρά Β. Π. Ὀμπνόρσκι, ὁ Χαλτούριν ὀργάνωσε τό 1878 τήν παράνομη «Βόρεια Ἕνωση τῶν ρώσων ἐργατῶν», προετοίμαζε τήν ἔκδοση μιᾶς ἀνεξάρτητης ἐργατικῆς ἐφημερίδας. Τό 1879 τά περισσότερα μέλη τῆς «Ἕνωσης» πιάστηκαν. Ὁ Χαλτούριν πού δέν πιάστηκε, συνδέθηκε μέ τό κόμμα «Ναρόνταγια βόλια» καί μέ τόν καθοδηγητή του Α. Ι. Ζελιάμποφ. Κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν ναροντοβόλτσι ὁ Χαλτούριν πού δούλευε τότε μαραγκός στά Χειμερινά ἀνάκτορα, ὀργάνωσε ἀπόπειρα ἐνάντια στόν τσάρο· στίς 5 (17) τοῦ Φλεβάρη 1880 στό ἀνάκτορο ἔγινε ἔκρηξη, ὡστόσο οὔτε ὁ τσάρος οὔτε ἡ οἰκογένειά του ἔπαθαν τίποτε. Καταδιωκόμενος ἀπό τήν ἀστυνομία ὁ Χαλτούριν ἐξακολουθοῦσε νά κάνει ἐπαναστατική δουλειά στή Νότια Ρωσία. Τό 1882 μαζί μέ τόν σύντροφό του Ν. Α. Ζελβακόφ ὀργάνωσε στήν Ὀδησσό ἀπόπειρα ἐνάντια στό βασιλικό ἐπίτροπο τοῦ στρατοδικείου, τόν γνωστό γιά τή σκληρότητά του στρατηγό Στρέλνικοφ. Τήν ὥρα τῆς ἀπόπειρας πιάστηκαν καί οἱ δυό καί καταδικάστηκαν ἀπό ἔκτακτο στρατοδικεῖο σέ θάνατο. — *253.*

Χέγκελ (Hegel), *Γκεόργκ Βίλχελμ Φρίντριχ* (1770–1831) — μεγάλος γερμανός φιλόσοφος, ἀντικειμενικός ἰδεαλιστής, θεωρητικός τῆς γερμανικῆς ἀστικῆς τάξης. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Χέγκελ ἦταν τό ἀποκορύφωμα τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ στά τέλη τοῦ XVIII-ἀρχές τοῦ XIX αἰώνα. Ἡ ἱστορική ὑπηρεσία τοῦ Χέγκελ βρίσκεται στή βαθιά καί ὁλόπλευρη ἐπεξεργασία τῆς ἰδεαλιστικῆς διαλεχτικῆς πού ἀποτέλεσε μιά ἀπό τίς θεωρητικές πηγές τοῦ διαλεχτικοῦ ὑλισμοῦ. Σύμφωνα μέ τόν Χέγκελ, ὅλος ὁ φυσικός, ἱστορικός καί πνευματικός κόσμος βρίσκεται σέ ἀδιάκοπη κίνηση, ἀλλαγή, μετασχηματισμό καί ἐξέλιξη· ὡστόσο ὁ Χέγκελ θεωρεῖ τόν ἀντικειμενικό κόσμο, τήν πραγματικότητα, σάν δημιούργημα τοῦ «ἀπόλυτου πνεύματος», τῆς «ἀπόλυτης ἰδέας». Ὁ Β. Ι. Λένιν ὀνόμασε τήν «ἀπόλυτη ἰδέα» θεολογική ἐπινόηση τοῦ ἰδεαλιστῆ Χέγκελ. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Χέγκελ εἶναι ἡ βαθιά ἀντίφαση ἀνάμεσα στή διαλεχτική μέθοδο καί στό συντηρητικό, τό μεταφυσικό σύστημα πού οὐσιαστικά ἀπαιτοῦσε τό σταμάτημα τῆς ἐξέλιξης. Στίς κοινωνικοπολιτικές του ἀντιλήψεις ὁ Χέγκελ ἦταν ἀντιδραστικός.

Ὁ Κ. Μάρξ, ὁ Φ. Ἔνγκελς καί ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀφοῦ ἐπεξεργάστηκαν κριτικά τή διαλεχτική μέθοδο τοῦ Χέγκελ, δημιούργησαν τήν ὑλιστική διαλεχτική πού ἀντανακλᾶ τούς πιό γενικούς νόμους ἐξέλιξης τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου καί τῆς ἀνθρώπινης νόησης.

Τά κύρια ἔργα τοῦ Χέγκελ εἶναι: «Φαινομενολογία τοῦ πνεύματος» (1806), «Ἡ ἐπιστήμη τῆς λογικῆς» (1812–1816), «Ἐγκυκλοπαίδεια τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν» (1817), «Φιλοσοφία τοῦ δικαίου» (1821). Ἔργα τοῦ ἰδίου πού ἐκδόθηκαν μετά τό θάνατό του: «Μαθήματα ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας» (1833–1836) καί «Μαθήματα αἰσθητικῆς ἤ φιλοσοφία τῆς τέχνης» (1836–1838). — *411.*

Χέρτς — *βλ.* Οὐλιάνοφ, Ντ. Ι.

Χόφμαν — *βλ.* Κοσόβσκι, Β.

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

(Σεπτέμβρης τοῦ 1903–'Ιούλης τοῦ 1904)

1903

Σεπτέμβρης τοῦ 1903–'Ιούλης τοῦ 1904.	Ὁ Λένιν ζεῖ στή Γενεύη (ἀπό τά τέλη τοῦ 'Απρίλη 1903).
Πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτέμβρη.	Ὁ Λένιν γράφει τήν «'Αφήγηση γιά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ».
'Ανάμεσα στίς 16 (29) τοῦ Σεπτέμβρη καί 1 (14) τοῦ 'Οχτώβρη.	Ὁ Λένιν προετοιμάζει γιά δημοσίευση στήν «Ἴσκρα» ἀνταπόκριση ἀπό τήν 'Οδησσό σχετικά μέ τήν ἀποχή ἀπό τίς ἐκλογές γιά ἀνάδειξη πληρεξουσίων τῶν ἐργατῶν στά ἐργοστάσια καί γράφει σημείωμα τῆς σύνταξης γιά τήν ἀνταπόκριση αὐτή. Ἡ ἀνταπόκριση ἀπό τήν 'Οδησσό καί τό σημείωμα τῆς σύνταξης πού ἔγραψε ὁ Λένιν, δημοσιεύτηκαν στήν «Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 49 τῆς 1 τοῦ 'Οχτώβρη 1903.
Σεπτέμβρης, 17 (30).	Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στήν Α. Μ. Καλμικόβα, στό ὁποῖο ἐξιστορεῖ τήν ἀποδιοργανωτική δράση τῶν μενσεβίκων μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ.
Σεπτέμβρης, 21 ('Οχτώβρης, 4).	Ὁ Λένιν μαζί μέ τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ καί τόν Φ. Β. Λένγκνικ διαπραγματεύεται μέ τούς Λ. Μάρτοφ, Π. Μπ. 'Αξελρόντ, Α. Ν. Πότρεσοφ καί τή Β. Ι. Ζασούλιτς τούς ὅρους τῆς ἀπό κοινοῦ ἐργασίας τους στό ΚΟ. Οἱ διαπραγματεύσεις τέλειωσαν χωρίς ἀποτέλεσμα.
Σεπτέμβρης, 22 ('Οχτώβρης, 5).	Ὁ Λένιν μέ γράμμα του κάνει γνωστή στά μέλη τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι καί Β. Α. Νοσκόφ τήν ἀποδιοργανωτική δράση τῶν μενσεβίκων, προτείνει νά ἑτοιμάζονται γιά ἀποφασιστικό ἀγώνα ἐνάντια σ' αὐτούς καί νά ἑδραιώνουν τήν ἐπιροή τους στίς ἐπιτροπές· συνιστᾶ νά προσλάβουν στήν ΚΕ τούς ὀπαδούς τῆς πλειοψηφίας Λ. Ε. Γκάλπεριν καί Π. Α. Κράσικοφ.
Σεπτέβρης, 23 ('Οχτώβρης, 6).	Ὁ Λένιν γράφει ἀπομέρους τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς γράμμα στήν ἐπιτροπή πρακτικῶν τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ

ΣΔΕΚΡ μέ τήν παράκληση νά τοῦ στείλουν τό κείμενο τοῦ προγράμματος, τοῦ ὀργανωτικοῦ καταστατικοῦ καί ὅλων τῶν ἀποφάσεων καί ψηφισμάτων τοῦ συνεδρίου.

Ὁ Λένιν ἀπομέρους τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΟ γράφει γράμμα στόν Λ. Μάρτοφ καί στά ἄλλα πρώην μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα» καί τούς καλεῖ νά συνεργαστοῦν στήν «Ἴσκρα» καί στό «Ζαριά».

Ἀνάμεσα στίς 26 τοῦ Σεπτέμβρη καί 13 τοῦ Ὀχτώβρη (9 καί 26 τοῦ Ὀχτώβρη). Ὁ Λένιν γράφει σχέδιο ἔκκλησης τῆς ΚΕ καί τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΟ πρός τούς πιό σημαντικούς ἐκπροσώπους τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης, στό ὁποῖο τούς καλεῖ νά ἐκπληρώσουν τό κομματικό τους καθῆκον καί νά σταματήσουν τό μποϋκοτάρισμα τῶν κεντρικῶν ὀργάνων· τούς προτείνει ὅπως οἱ διαφορές ἀρχῶν διασαφηνίζονται μπροστά σ' ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος.

Σεπτέμβρης, 27 (Ὀχτώβρης, 10). Σέ γράμμα πρός τόν Γ. Ντ. Λέιτεϊζεν, μέλος τῆς διοίκησης τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας», ὁ Λένιν τάσσεται κατά τῆς σύγκλησης τοῦ II συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου.

Ἀνάμεσα στίς 27 τοῦ Σεπτέμβρη καί στίς 13 τοῦ Ὀχτώβρη (10 καί 26 τοῦ Ὀχτώβρη). Ὁ Λένιν ἑτοιμάζει τό σχέδιο-περίληψη τῆς ἔκθεσής του πρός τό δεύτερο συνέδριο τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ γιά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ, κάνει τίς παρατηρήσεις του πάνω στήν ἐγκύκλιο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς πρός τά μέλη τοῦ Συνδέσμου καί στό παλιό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου, συντάσσει κατάλογο τῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου, ὑπολογίζοντας προκαταρκτικά τό συσχετισμό τῶν δυνάμεων ἀνάμεσα στούς μπολσεβίκους καί στούς μενσεβίκους στό ἐπικείμενο συνέδριο τῆς ὀργάνωσης αὐτῆς κτλ.

Δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτέμβρη –Ὀχτώβρης, ὥς τίς 22 (4 τοῦ Νοέμβρη). Ὁ Λένιν κάνει συνταχτική δουλειά στήν «Ἴσκρα», βλέπει κι ἑτοιμάζει γιά δημοσίευση στήν ἐφημερίδα μιά σειρά ἀνταποκρίσεις γιά τό ἐργατικό κίνημα τῆς Ρωσίας, γιά τήν κατάσταση τῶν κρατουμένων, γιά τίς ἐκλογές πληρεξουσίων τῶν ἐργατῶν στά ἐργοστάσια κ. ἄ.

Ὀχτώβρης, 1 (14). Στό φύλλο ἀρ. 49 τῆς «Ἴσκρα» δημοσιεύεται τό ἄρθρο τοῦ Λένιν «Μάξιμουμ ἀναιδείας καί μίνιμουμ λογικῆς».

Ὀχτώβρης, 7 (20). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στόν Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι, στό ὁποῖο ἐπιμένει νά προβεῖ ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή σέ πιό ἀποφασιστικές ἐνέργειες κατά τῆς ἀποδιοργανωτικῆς δουλειᾶς τῶν μενσεβίκων στίς ἐπιτροπές, ἐκφράζει τή γνώμη νά πάει ὁ Κρζιζανόβσκι στή Γενεύη, ἀπορίπτει τό σχέδιο τοῦ Β. Α. Νοσκόφ νά προσληφθεῖ ὁ Λ. Μάρτοφ στήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στήν Ἐπιτροπή τῆς ἕνωσης

Καυκάσου καί ἐγκρίνει τήν ἀπόφαση τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς νά ἀπομακρύνει ἀπό τή δουλειά τόν Ντ. Α. Τοπουρίτζε πού εἶχε ἀποσκιρτήσει στούς μενσεβίκους, καί τήν καλεῖ νά ἐφαρμόζει σταθερά τή γραμμή τῆς κομματικῆς πλειοψηφίας.

Ὁ Λένιν παίρνει μέρος στή σύνταξη τοῦ ἀνοιχτοῦ γράμματος πρός τά μέλη τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» καί τό ὑπογράφει μαζί μέ 12 ἄλλους μπολσεβίκους μέλη τοῦ Συνδέσμου. Στό γράμμα τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς αναδιοργάνωσης τοῦ Συνδέσμου καί τῆς σύνταξης νέου καταστατικοῦ καί διατυπώνεται ἐπίσης διαμαρτυρία ἐνάντια στίς κατάφωρες παραβιάσεις τῆς κομματικῆς πειθαρχίας ἀπομέρους τοῦ Λ. Γ. Ντέιτς, μέλους τῆς διοίκησης τοῦ Συνδέσμου.

Ὀχτώβρης, 13–17 (26–30). Ὁ Λένιν συμμετέχει στίς συνεδριάσεις τοῦ II συνεδρίου τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας», στή Γενεύη.

Ὀχτώβρης, 13 (26). Στήν πρώτη συνεδρίαση τοῦ II συνεδρίου τοῦ «Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας» ὁ Λένιν συμμετέχει στίς συζητήσεις σχετικά μέ τήν ἡμερησία διάταξη, κάνει προκαταρκτικές παρατηρήσεις πάνω στήν ἔκθεση γιά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ καί κρατάει σημειώσεις γιά τήν πορεία τῶν συζητήσεων.

Ὀχτώβρης, 14 (27). Στή δεύτερη συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου ὁ Λένιν κάνει ἔκθεση σχετικά μέ τό II συνέδριο τοῦ κόμματος.

Ὀχτώβρης, 15 (28). Στήν τρίτη συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου ὁ Λένιν διαμαρτύρεται ἔντονα ἐνάντια στίς ἀνάρμοστες μεθόδους πάλης καί στά χοντροκομμένα μυθεύματα πού χρησιμοποίησε ὁ Μάρτοφ στήν εἰσήγησή του· μαζί μέ τούς ὀπαδούς τῆς πλειοψηφίας ὁ Λένιν ἀποχωρεῖ ἀπό τή συνεδρίαση τοῦ Συνεδρίου.

Ὀχτώβρης, 16 (29). Ὁ Λένιν συντάσσει γραφτή διαμαρτυρία (πού ἀργότερα πῆρε τόν τίτλο «Ἀνυπόβλητη δήλωση») ἐνάντια στίς συκοφαντικές κατηγορίες κατά τῶν μπολσεβίκων, πού περιεῖχε ἡ εἰσήγηση τοῦ Μάρτοφ στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου.

Στήν ἀρχή τῆς τέταρτης συνεδρίασης τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου ὁ Λένιν κάνει τή δήλωση ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἀντικομματικῆς στάσης τοῦ Μάρτοφ ἀρνεῖται νά πάρει μέρος στίς συζητήσεις πάνω στήν ἔκθεση γιά τό II συνέδριο τοῦ κόμματος καί παραιτεῖται ἀπό τόν τελικό λόγο. Ἡ δήλωση αὐτή ὑποστηρίχθηκε μέ συλλογική

γραφτή διαμαρτυρία τῶν μπολσεβίκων μελῶν τοῦ Συνδέσμου, πού μετά τήν ὑποβολή τῆς διαμαρτυρίας ἀποχώρησαν ἀπό τή συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου.

᾿Οχτώβρης, 17 (30). Στήν πέμπτη συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου ὁ Λένιν μιλάει γιά τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου. Ὑπογραμμίζει ὅτι τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου δέν μπορεῖ νά μπεῖ σέ ἰσχή πρίν ἐπικυρωθεῖ ἀπό τήν ΚΕ. Ὅταν τό συνέδριο ψήφισε τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Μάρτοφ ὅτι ἡ ἐπικύρωση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή δέν εἶναι ὑποχρεωτική, ὁ Λένιν διαμαρτυρήθηκε ἀπομέρους τῶν ὀπαδῶν τῆς πλειοψηφίας ἐνάντια στήν κατάφωρη αὐτή παραβίαση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος. Τό βράδυ, μετά τήν πέμπτη συνεδρίαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁ Λένιν πῆρε μέρος σέ ἰδιαίτερη συνέλευση τῶν μπολσεβίκων μελῶν τοῦ Συνδέσμου, μαζί μέ τούς 11 ὑποψηφίους πού εἶχαν ὑποδείξει οἱ μπολσεβίκοι γιά μέλη τοῦ Συνδέσμου. Ἡ συνέλευση ἔγινε στή Γενεύη σέ αἴθουσα τοῦ ἑστιατορίου Λάντολτ.

᾿Οχτώβρης, 18 (31) τό βράδυ καί 19 (Νοέμβρης, 1) τό πρωί. Ὁ Λένιν, παρουσία τοῦ Φ. Β. Λένγκνικ καί τοῦ Λ. Ε. Γκάλπεριν, συζητάει μέ τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ, προσπαθώντας νά τόν πείσει ὅτι δέν μπορεῖ νά γίνουν ὑποχωρήσεις στούς μαρτοφικούς καί ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτο νά προσληφθοῦν στό ΚΟ τά παλιά μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπειδή ὁ Πλεχάνοφ ἦταν διατεθειμένος νά κάνει ὑποχωρήσεις στούς μενσεβίκους, ὁ Λένιν βάζει ζήτημα ὅτι θά ἀποχωρήσει ὁ ἴδιος ἀπό τή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα».

᾿Οχτώβρης, 19 (Νοέμβρης, 1). Ὁ Λένιν στή συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ ΣΔΕΚΡ παίρνει μέρος στήν κατάρτιση ἀπόφασης τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος πάνω στό ζήτημα τῆς διένεξης τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ τήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στόν Γ. Β. Πλεχάνοφ, μέ τό ὁποῖο προσπαθεῖ νά τόν πείσει νά μή κάνει ὑποχωρήσεις στούς μαρτοφικούς καί ἐπισημαίνει τήν τεράστια ζημιά πού θά προκαλέσουν οἱ ὑποχωρήσεις αὐτές στό κόμμα.

Ὁ Λένιν ὑποβάλλει στόν Γ. Β. Πλεχάνοφ δήλωση ὅτι παραιτεῖται ἀπό μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος καί ἀπό μέλος τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ.

᾿Οχτώβρης, 21 (Νοέμβρης, 3). Ὁ Λένιν μαζί μέ τόν Φ. Β. Λένγκνικ συναντιέται μέ τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ. Στή δήλωση τοῦ Πλεχάνοφ ὅτι εἶναι διατεθειμένος νά κάνει ὑποχωρήσεις στούς μαρτοφικούς, ὁ Λένιν ξανατονίζει τήν ἀπόφασή του ν' ἀποχωρήσει ἀπό τήν συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ. Ὁ Λένιν πληροφορεῖ ἐπίσης τόν Πλεχάνοφ ὅτι ἀποφάσισε νά μπεῖ

στήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ ἐφόσον συγκατατεθοῦν σ' αὐτό ὅλα τά μέλη τῆς ΚΕ.

'Οχτώβρης, 22 (Νοέμβρης, 4). 'Ο Λένιν καί ὁ Φ. Β. Λένγκνικ ἐπισκέπτονται τόν Γ. Β. Πλεχάνοφ πού τούς ἀνακοινώνει τούς ὅρους τῶν μαρτοφικῶν γιά εἰρήνη μέ τή μενσεβίκικη ἀντιπολίτευση καί ἐπιμένει νά γίνουν ὑποχωρήσεις ἀπομέρους τῆς ΚΕ. 'Ο Λένιν καί ὁ Λένγκνικ δηλώνουν στόν Πλεχάνοφ ὅτι οἱ ὅροι τῶν μενσεβίκων εἶναι ἀπαράδεχτοι καί τονίζουν ὅτι πρέπει νά ζητηθεῖ ἡ γνώμη καί τῶν ἄλλων μελῶν τῆς ΚΕ. Τήν ἴδια μέρα ὁ Λένιν καί ὁ Λένγκνικ στέλνουν στή Ρωσία τόν Ι. Χ. Λαλαγιάντς μέ ἐντολή νά ἐνημερώσει τά μέλη τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς γιά τήν πορεία τῶν γεγονότων στό ΙΙ συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί μετά ἀπ' αὐτό.

'Ο Λένιν γράφει γράμμα στόν Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι. ὅπου τόν πληροφορεῖ γιά τή στροφή τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ πρός τούς μενσεβίκους καί τοῦ ὑποδείχνει ὅτι εἶναι ἀνάγκη ὁ Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι καί ὁ Β. Α. Νοσκόφ νά ἔρθουν στή Γενεύη.

'Ο Λένιν γράφει γράμμα στήν Κεντρική 'Επιτροπή, τῆς ἀνακοινώνει τούς ὅρους τῶν μαρτοφικῶν γιά εἰρήνη μέ τή μενσεβίκικη ἀντιπολίτευση καί προτείνει στήν ΚΕ νά προβάλει στούς μενσεβίκους τούς δικούς της ὅρους.

Στό φύλλο ἀρ. 51 τῆς «Ἴσκρα» δημοσιεύεται τό ἄρθρο τοῦ Λένιν «Ἡ θέση τῆς Μπούντ μέσα στό κόμμα».

'Οχτώβρης, 23 (Νοέμβρης, 5). 'Ο Λένιν μέ γράμμα του πρός τά μέλη τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς Β. Α. Νοσκόφ καί Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι τούς ὑποδείχνει ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἡ ΚΕ νά παλαίψει ἀποφασιστικά κατά τῶν μαρτοφικῶν καί παρακαλεῖ τόν Κρζιζανόβσκι καί τόν Νοσκόφ νά ἔρθουν ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα στή Γενεύη γιά νά χαραχθεῖ ἡ γραμμή τῆς ΚΕ στήν πάλη αὐτή.

'Οχτώβρης, 24 (Νοέμβρης, 6). 'Ο Λένιν στέλνει γράμμα στόν Γ. Β. Πλεχάνοφ, τόν πληροφορεῖ ὅτι τοῦ παραδίνει ὅλες τίς ὑποθέσεις τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς καί τοῦ ἀποστέλλει τά ὑλικά τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ.

'Οχτώβρης, 24 ἤ 25 (Νοέμβρης, 6 ἤ 7). 'Ο Λένιν πῆρε μέρος στή συνέλευση τῆς ὁμάδας τῶν μπολσεβίκων τῆς Γενεύης, ἡ συνέλευση καταδίκασε τή στάση τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ καί τόν κατέκρινε γιατί πρόδοσε τήν κομματική πλειοψηφία.

'Οχτώβρης, 26 (Νοέμβρης, 8). 'Ο Λένιν μέ γράμμα του πληροφορεῖ τόν Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι ὅτι ἀποχωρεῖ ὁριστικά ἀπό τή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα», τονίζει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά γίνει πάλη γιά τήν ΚΕ ἐνάντια στήν κατάληψή της ἀπό τούς

μενσεβίκους καί ἐπιμένει νά ἔρθουν στό ἐξωτερικό τά μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς πού ἔχουν τή μεγαλύτερη ἐπιροή.

Ὀχτώβρης, 28 (Νοέμβρης, 10). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στόν Μ. Ν. Λιάντοφ (τό γράμμα δέ στάλθηκε) ὅπου τοῦ περιγράφει λεπτομερειακά τήν πορεία τῆς πάλης στό συνέδριο τοῦ Συνδέσμου καί μετά τό συνέδριο. Ὁ Λένιν τονίζει στό γράμμα του ὅτι οἱ μπολσεβίκοι πρέπει τώρα νά παλαίψουν γιά τήν ΚΕ καί γιά γρήγορη σύγκληση καινούργιου συνεδρίου τοῦ κόμματος.

Νοέμβρης, 5 (18). Ὁ Λένιν στέλνει στόν Γ. Β. Πλεχάνοφ τό ἄρθρο του «Ναροντνικίζουσα ἀστική τάξη καί πελαγωμένος ναροντνικισμός». Τό ἄρθρο δημοσιεύτηκε στήν «Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 54 τῆς 1 τοῦ Δεκέμβρη 1903.

Ὁ Λένιν στέλνει στόν Γ. Β. Πλεχάνοφ στή σύνταξη τοῦ ΚΟ δήλωση ὅτι ἀπό τήν 1 τοῦ Δεκέμβρη (ν. ἡμ.) 1903 ἀποχωρεῖ ἀπό τή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα».

Νοέμβρης, 6–8 (19–21). Ὁ Λένιν προσλαμβάνεται στήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Ἀνάμεσα στίς 7 καί 19 τοῦ Νοέμβρη (20 τοῦ Νοέμβρη καί 2 τοῦ Δεκέμβρη). Ὁ Λένιν συντάσσει τό γράμμα πρός τή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» (ἀπ' ἀφορμή τό ἄρθρο τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ «Τί νά μή κάνουμε» στήν «Ἴσκρα», ἀρ. φύλλου 52). Τό γράμμα αὐτό δημοσιεύτηκε στήν «Ἴσκρα» ἀρ. φύλλου 53, τῆς 25 τοῦ Νοέμβρη 1903.

Νοέμβρης, 12 (25). Ὁ Λένιν παίρνει μέρος στή συνεδρίαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς στή Γενεύη. Μέ πρόταση τοῦ Λένιν ἡ ΚΕ ἑτοιμάζει τελεσίγραφο, στό ὁποῖο προβάλλει στούς μενσεβίκους τούς ὅρους γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης μέσα στό κόμμα.

Νοέμβρης, 14 (27). Ὁ Λένιν ὑποβάλλει στή συνεδρίαση τῆς ΚΕ σχέδιο δήλωσης διαμαρτυρίας ἐνάντια στίς ἐνέργειες τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ πού εἶχε προσλάβει στή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» τούς μενσεβίκους, πρώην μέλη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς.

Νοέμβρης, 16 (29). Ὁ Λένιν μέ πρόταση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς γίνεται μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος σάν ἐκπρόσωπος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Ὄχι νωρίτερα ἀπό τίς 16 (29) τοῦ Νοέμβρη. Ὁ Λένιν γράφει σχέδιο γράμματος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ πρός τή διοίκηση τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ, πρός τίς ὁμάδες βοήθειας τοῦ κόμματος καί πρός ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό. Τό γράμμα, ὅπως φαίνεται, δέ στάλθηκε.

Νοέμβρης, 20 (Δεκέμβρης, 3).	Ὁ Λένιν γράφει δυό γράμματα στή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ καί τήν παρακαλεῖ νά μή καθυστερεῖ τή δημοσίευση τοῦ δικοῦ του «Γράμματος πρός τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα"» καί νά τό δημοσιεύσει στό φύλλο ἀρ. 53 τῆς ἐφημερίδας.
Ἀνάμεσα στίς 25 καί 29 τοῦ Νοέμβρη (8 καί 12 τοῦ Δεκέμβρη).	Ὁ Λένιν γράφει στή μενσεβίκικη «Ἴσκρα» τό ἀνοιχτό γράμμα «Γιατί ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα";», πού βγῆκε σέ ἰδιαίτερο φυλλάδιο τό Δεκέμβρη τοῦ 1903, ἐπειδή ἡ συνταχτική ἐπιτροπή ἀρνήθηκε νά τό δημοσιεύσει.
Νοέμβρης, 27 (Δεκέμβρης, 10).	Ὁ Λένιν σέ γράμμα του στά μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς στή Ρωσία διατυπώνει τό αἴτημα νά συγκληθεῖ τό ΙΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος.
Νοέμβρης, 29 (Δεκέμβρης, 12).	Ὁ Λένιν στέλνει στή συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ γράμμα, καλώντας τά μέλη τῆς μενσεβίκικης ἀντιπολίτευσης νά σταματήσουν τή φραξιονιστική πάλη.
Δεκέμβρης, 5 (18).	Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στόν Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι, στό ὁποῖο ἐπικρίνει δριμύτατα τίς συμβιβαστικές διαθέσεις ὁρισμένων μελῶν τῆς ΚΕ ἀπέναντι στούς μαρτοφικούς ἀποδιοργανωτές τοῦ κόμματος καί προτείνει ν' ἀρχίσει ἀμέσως ἡ προετοιμασία τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου.
Δεκέμβρης, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 9 (22).	Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Ν. Ε. Βίλονοφ τοῦ ἀφηγεῖται τά σπουδαιότερα γεγονότα τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης, τήν κατάληψη τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΟ ἀπό τούς μενσεβίκους καί τήν ὑπονομευτική τους δράση κατά τῆς ΚΕ.
Δεκέμβρης, 9 (22).	Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Κεντρική Ἐπιτροπή διαμαρτύρεται ἐνάντια στήν ἀνακοίνωση πού στάλθηκε στίς ἐπιτροπές ἐξονόματος τῆς ΚΕ, γιατί σ' αὐτή συγκαλύπτεται ἡ ὀξεία κομματική πάλη καί προπαγανδίζεται μιά συμφιλιωτική πολιτική ἀπέναντι στούς μενσεβίκους.
Δεκέμβρης, 11–14 (24–27).	Ὁ Λένιν, ἐξονόματος τοῦ ἐκπροσώπου τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό, γράφει γράμμα στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα» καί διαμαρτύρεται ἐνάντια στήν ἀπόφαση πού πῆρε ἡ συνταχτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ σχετικά μέ τό γράμμα τοῦ Λένιν — «Γιατί ἀποχώρησα ἀπό τή σύνταξη τῆς „Ἴσκρα";».
Δεκέμβρης, 17 (30) καί 20 (2 τοῦ Γενάρη 1904).	Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στήν Κεντρική Ἐπιτροπή καί ζητάει ἀπό τά μέλη τῆς ΚΕ νά ξεκαθαρίσουν τή θέση τους πάνω στό ζήτημα τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος καί τά καλεῖ νά παλαίψουν ἀποφασιστικά κατά τῶν μενσεβίκων. Τό γράμμα στάλθηκε στή Ρωσία στίς 23 τοῦ Δεκέμβρη 1903 (5 τοῦ Γενάρη 1904).

Δεκέμβρης, 22 (4 τοῦ Γενάρη 1904). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του στόν Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι κάνει αὐστηρή κριτική σέ ὁρισμένα μέλη τῆς ΚΕ στή Ρωσία γιά τή συμβιβαστική τους στάση, ἀπαιτεῖ νά γίνει ἀμείλιχτος πόλεμος κατά τῶν μενσεβίκων καί ἐπιμένει νά συγκληθεῖ τό ταχύτερο τό συνέδριο τοῦ κόμματος.

Δεκέμβρης, πρίν ἀπό τίς 26 (8 τοῦ Γενάρη 1904). Ὁ Λένιν μαζί μέ τή Ναντέζνα Κονσταντίνοβνα Κρούπσκαγια καί τόν Φ. Β. Λένγκνικ πᾶνε ἐκδρομή στό βουνό Σαλέβ, κοντά στή Γενεύη.

Δεκέμβρης, 26 (8 τοῦ Γενάρη 1904). Ὁ Λένιν καί ὁ Φ. Β. Λένγκνικ γράφουν γράμμα στή σύνταξη τῆς «Ἴσκρα», πού στάλθηκε ἐξονόματος τοῦ Λένγκνικ, ἐκπροσώπου τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό. Σ' αὐτό τό γράμμα τονιζόταν ἡ ἀνάγκη «νά ἐξασφαλιστεῖ σ' ὅλα τά μέλη τοῦ κόμματος ἡ ἐλευθερία νά κάνουν κριτική στά κέντρα».

Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στή μάνα του Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα καί τῆς ἀφηγεῖται τίς ἐντυπώσεις του ἀπό τήν ἐκδρομή στό βουνό Σαλέβ, τήν παρακαλεῖ νά τοῦ ἀγοράσει τό βιβλίο τοῦ Σέτσενοφ «Στοιχεῖα νόησης» καί ἕνα ρωσογαλλικό λεξικό.

Δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκέμβρη. Ὁ Λένιν γράφει «Σημείωμα γιά τή θέση τῆς νέας „Ἴσκρα"».

Δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκέμβρη–Γενάρης τοῦ 1904. Ὁ Λένιν ἑτοιμάζει τήν ἐπανέκδοση τῆς μπροσούρας «Γράμμα σέ σύντροφο γιά τά ὀργανωτικά μας καθήκοντα», γράφει τόν πρόλογο καί τόν ἐπίλογο τῆς μπροσούρας.

Τέλος τοῦ χρόνου. Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στόν Ι. Β. Στάλιν πού ἦταν ἐξόριστος στή Σιβηρία.

1903. Ὁ Λένιν κρατάει περιληπτικές σημειώσεις ἀπό τά βιβλία: Fr. Ueberweg. «Grundriss der Geschichte der Philosophie». Berlin, 1876–1880. 3 Bde. (Φρ. Ἰμπερβέγκ. «Δοκίμιο ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας». Βερολίνο, 1876–1880. 3 τόμοι) καί Fr. Paulsen. «Einleitung in die Philosophie». Berlin, 1899 (Φρ. Πάουλσεν. «Εἰσαγωγή στή φιλοσοφία», Βερολίνο, 1899).

Ὁ Λένιν καταρτίζει καταλόγους ἀγγλικῶν, γερμανικῶν καί γαλλικῶν βιβλίων κοινωνικοοικονομικοῦ περιεχομένου, κρατάει περίληψη ἀπό τό βιβλίο «Hand and machine labor». Vol. I–II. Washington, 1899. Thirteenth annual report of the commissioner of labor. 1898. («Δουλειά μέ τό χέρι καί μέ τή μηχανή»). Τόμ. I–II. Οὐάσιγκτον, 1899. Δέκατος τρίτος ἐτήσιος ἀπολογισμός τοῦ ἐπιτρόπου ἐργασίας. 1898), κρατάει σημειώσεις ἀπό τά βιβλία: P. Meuriot. «Les agglomérations urbaines

dans l'Europe contemporaine». Paris, 1897 (Π. Μεριό. «Οἱ ἀστικοί συνοικισμοί στή σύγχρονη Εὐρώπη». Παρίσι, 1897)· «Summary of production by hand and machine methods» («Ἀπαρίθμηση τῶν μεθόδων παραγωγῆς μέ τό χέρι καί μέ τή μηχανή»)· «Recensement général des industries et des métiers (31 octobre 1896)». Vol. I–II, IV–V. Bruxelles 1900–1901 («Γενική ἀπογραφή τῆς βιομηχανίας καί τῆς βιοτεχνίας (31 τοῦ Ὀχτώβρη 1896)». Τόμ. I–II, IV–V. Βρυξέλλες, 1900–1901).

1903–1904. Ὁ Λένιν κρατάει περιλήψεις ἀπό τό βιβλίο: H. Rider Haggard. «Rural England. Being an account of agricultural and social researches carried out in the years 1901 and 1902». In two volumes. London, 1902 (Χ. Ράιντερ Χέγκαρτ. «Ἡ ἀγροτική Ἀγγλία. Ἀπολογισμός γιά τίς ἀγροτικοοικονομικές καί κοινωνικές ἔρευνες πού ἔγιναν τό 1901 καί τό 1902». Σέ δυό τόμους. Λονδίνο, 1902).

1904

Ἀνάμεσα στίς 4 καί 10 (17 καί 23) τοῦ Γενάρη. Ὁ Λένιν γράφει τό σχέδιο τῆς ἔκκλησης «Πρός τά μέλη τοῦ κόμματος».

Γενάρης, 7 (20). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στή Μ. Α. Οὐλιάνοβα καί τή ρωτάει γιά τήν ὑγεία τῶν συγγενῶν του — τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβας-Ἐλιζάροβας, τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβας καί τοῦ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ πού εἶχαν πιαστεῖ στό Κίεβο τό Γενάρη τοῦ 1904.

Γενάρης, 10 (23). Ὁ Λένιν συντάσσει τό κείμενο τοῦ ἐπίσημου γράμματος πρός τόν πρόεδρο τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπικείμενης συνεδρίασης τοῦ Συμβουλίου. Τό γράμμα στάλθηκε στόν Πλεχάνοφ ἀπομέρους τοῦ Φ. Β. Λένγκνικ, ἐκπροσώπου τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό. Ὁ Λένγκνικ ἔκανε ἀσήμαντες τροπολογίες στό γράμμα.

Γενάρης, 14 (27). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στόν πρόεδρο τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος Γ. Β. Πλεχάνοφ καί διαμαρτύρεται ἐξονόματος τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ΚΕ ἐνάντια στήν πρόταση τῆς σύνταξης τοῦ ΚΟ νά εἶναι γραμματέας στήν ἐπικείμενη σύνοδο τοῦ Συμβουλίου ὁ Φ. Ι. Ντάν.

Γενάρης, 15–17 (28–30). Ὁ Λένιν παίρνει μέρος στίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος στή Γενεύη.

Γενάρης, 15 (28). Ὁ Λένιν στήν πρώτη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος προτείνει νά συζητηθεῖ τό ζήτημα τῶν μέτρων γιά τήν ἀποκατάσταση εἰρήνης μέσα στό κόμμα, ὑπο-

βάλλει σχέδιο ἀπόφασης καί μιλάει πάνω στό ζήτημα αὐτό.

Γενάρης, 16 (29). Στή δεύτερη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος ὁ Λένιν ἐκφωνεῖ λόγους γιά τήν ἀποκατάσταση εἰρήνης μέσα στό κόμμα, ὑποβάλλει σχέδιο καινούργιας ἀπόφασης πάνω στό ζήτημα αὐτό καί μιλάει πάνω στήν ἡμερησία διάταξη.

῾Ο Λένιν γράφει ἔκκληση «᾿Απομέρους τῆς Κεντρικῆς ᾿Επιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας» γιά νά δοθεῖ βοήθεια στούς ὀργανωτές τῆς κομματικῆς βιβλιοθήκης καί τοῦ κομματικοῦ ἀρχείου στή Γενεύη.

Γενάρης, 17 (30). Στήν τρίτη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος ὁ Λένιν διαβάζει τήν ἰδιαίτερη γνώμη τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ΚΕ πού διαμαρτύρονται γιατί τό Συμβούλιο ψήφισε τό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Γ. Β. Πλεχάνοφ γιά τήν πρόσληψη στήν ΚΕ μενσεβίκων. Προτείνει νά συζητηθεῖ τό ζήτημα τῆς σύγκλησης τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος, ἐκφωνεῖ λόγους καί ὑποβάλλει σχέδιο ἀπόφασης πάνω στό ζήτημα αὐτό· μιλάει γιά τήν ἔκδοση κομματικοῦ τύπου καί γιά ἄλλα ζητήματα.

Δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Γενάρη—Φλεβάρης. ῾Ο Λένιν ἀρχίζει τήν προκαταρκτική δουλειά πάνω στό βιβλίο «῞Ενα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω» (μελετάει τά πραχτικά τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος, ἀντιγράφει περικοπές ἀπό αὐτά, σημειώνει τά χαραχτηριστικά σημεῖα ἀπό τίς ἀγορεύσεις τῶν συνέδρων, ὑπολογίζει τήν κατανομή τῶν ψήφων κατά τήν ψηφοφορία πάνω σέ διάφορα ζητήματα κτλ.).

Γενάρης, 18 (31). ῾Ο Λένιν μέ γράμμα του πληροφορεῖ τήν Κεντρική ᾿Επιτροπή γιά τά ἀποτελέσματα τῆς συνόδου τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος, πού πάνω στά βασικά ζητήματα πῆρε ἀποφάσεις μενσεβίκικες· ὁ Λένιν ζητάει ἀπό τά μέλη τῆς ΚΕ νά παλαίψουν ἀποφασιστικά γιά τήν ἄμεση σύγκληση τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος.

Γενάρης, ὄχι νωρίτερα ἀπό τίς 18 (31). ῾Ο Λένιν γράφει τό σχέδιο τῆς ἔκκλησης «Πρός τό κόμμα».

᾿Ανάμεσα στίς 20 καί 25 τοῦ Γενάρη (2 καί 7 τοῦ Φλεβάρη). ῾Ο Λένιν μέ γράμμα του στόν Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι, μέλος τῆς ΚΕ, προειδοποιεῖ ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νά καταλάβουν τήν Κεντρική ᾿Επιτροπή οἱ μενσεβίκοι καί τονίζει ὅτι εἶναι ἀνάγκη οἱ τοπικές ἐπιτροπές ν' ἀντιταχθοῦν ἀποφασιστικά στίς ἀποδιοργανωτικές ἐνέργειες τοῦ μενσεβίκικου ΚΟ.

Γενάρης, 25 (Φλεβάρης, 7). ῾Ο Λένιν ἐξονόματος τῆς Κεντρικῆς ᾿Επιτροπῆς παρακαλεῖ τήν ΚΕ τοῦ ΠΠΣ νά δόσει πιό λεπτομερειακά

στοιχεῖα σχετικά μέ τήν πρόταση τοῦ ΠΠΣ νά συγκληθεῖ συνδιάσκεψη ἀντιπροσώπων τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τοῦ ΠΠΣ.

Μετά τίς 27 τοῦ Γενάρη (9 τοῦ Φλεβάρη). Ὁ Λένιν μιλάει σέ συγκέντρωση στή Γενεύη γιά τόν ρωσοϊαπωνικό πόλεμο πού εἶχε ἀρχίσει καί γιά τή μελλοντική ἐπανάσταση.

Τέλη τοῦ Γενάρη. Ὁ Λένιν συζητάει μέ τόν Β. Β. Βορόβσκι, τόν Σ. Ι. Γκοῦσεφ καί τόν Ν. Βαλεντίνοφ γιά τό δημιουργικό ἔργο τοῦ Ν. Γ. Τσερνισέβσκι.

Ἀρχές τοῦ Φλεβάρη. Ὁ Λένιν ὑποστηρίζει τήν ἰδέα τῆς συγκρότησης Νοτίου γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ καί ἐπιδοκιμάζει τό σχέδιο ἀπόφασης τῆς Ἐπιτροπῆς Ὀδησσοῦ γιά τήν ἀνάγκη νά συγκληθεῖ τό ΙΙΙ συνέδριο τοῦ κόμματος.

Φλεβάρης, 3 (16). Ὁ Λένιν γράφει τήν προκήρυξη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «Πρός τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας» γιά τό ρωσοϊαπωνικό πόλεμο.

Φλεβάρης, 7 (20). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στούς συντάχτες τῆς μπροσούρας «Σχόλια πάνω στά πραχτικά τοῦ δεύτερου συνεδρίου τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας», ἐξιστορεῖ τά περιστατικά τῆς ἀποχώρησής του ἀπό τή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» καί παρακαλεῖ νά δημοσιευτεῖ τό γράμμα του σέ παράρτημα τῶν «Σχολίων».

Ὁ Λένιν ὑπογράφει τόν κανονισμό τῆς βιβλιοθήκης καί τοῦ ἀρχείου τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού εἶχε συντάξει ὁ Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς.

Φλεβάρης, 13 (26). Ὁ Λένιν, ἐξονόματος τοῦ ἐκπροσώπου τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό, στέλνει στή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» ἐπίσημη διαμαρτυρία ἐπειδή ἡ σύνταξη ἰδιοποιήθηκε τήν ἀλληλογραφία τοῦ τμήματος τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό.

Φλεβάρης, πρίν ἀπό τίς 16 (29). Ὁ Λένιν καί ὁ Φ. Β. Λένγκνικ στέλνουν γράμμα στά μέλη τῆς ΚΕ στή Ρωσία μέ τήν πρόταση νά λύσουν τό ζήτημα τῆς ἄμεσης σύγκλησης τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος, νά προσλάβουν στήν ΚΕ τόν Π. Α. Κράσικοφ καί τόν Π. Ν. Λεπεσίνσκι καί νά ἐκλέξουν ἐκτελεστική ὁμάδα τῆς ΚΕ.

Φλεβάρης. Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στά μέλη τῆς ΚΕ στή Ρωσία, κάνει σ' αὐτό αὐστηρή κριτική τῆς συμβιβαστικῆς στάσης τους, ὑποδείχνει ὅτι ἡ σύγκληση τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ κόμματος εἶναι ἡ μοναδική διέξοδος ἀπό τήν κατάσταση διάσπασης καί ἀποδιοργάνωσης, καλεῖ τήν Κεντρική Ἐπιτροπή νά χαράξει σταθερή γραμμή ἐσω-

κομματικῆς πολιτικῆς καί νά κάνει ἀδιάλλαχτη πάλη κατά τῶν μενσεβίκων.

Φλεβάρης–Μάης, πρίν ἀπό τίς 6 (19). Ὁ Λένιν γράφει τό βιβλίο «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω».

Μάρτης, 1 (14). Ὁ Λένιν δηλώνει ὅτι ἀποχωρεῖ προσωρινά ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ κόμματος.

Μάρτης, 9 (22). Σέ συγκέντρωση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν στή Γενεύη ὁ Λένιν κάνει διάλεξη γιά τήν Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ.

Μάρτης. Ὁ Λένιν γράφει καί στέλνει στή Ρωσία μέ τόν Μ. Ν. Λιάντοφ γράμματα πρός τά τοπικά κομματικά στελέχη, τονίζοντας τήν ἀνάγκη νά συγκληθεῖ τό ταχύτερο τό ΙΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Μάρτης–Ἀπρίλης. Ὁ Λένιν καθοδηγεῖ σοσιαλδημοκρατικό ὅμιλο μελέτης τοῦ καταστατικοῦ τοῦ κόμματος.

Ἀπρίλης, 2 (15). Ὁ Λένιν γράφει τό σχέδιο τῆς πρωτομαγιάτικης προκήρυξης πού κυκλοφόρησε μέ τήν ὑπογραφή τῆς ΚΕ καί τοῦ ΚΟ τοῦ κόμματος.

Μάης, 6 (19). Κυκλοφορεῖ τό βιβλίο τοῦ Λένιν «Ἕνα βῆμα μπρός, δυό βήματα πίσω (Ἡ κρίση μέσα στό κόμμα μας)».

Μάης, 13 (26). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στά μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξαιτίας τῆς ὄξυνσης τῶν διαφωνιῶν στήν ΚΕ. Στό γράμμα ἀναφέρει γιά τήν ἐπάνοδό του στό Συμβούλιο τοῦ κόμματος.

Ὁ Λένιν συντάσσει τό κείμενο τῆς «Δήλωσης τριῶν μελῶν τῆς ΚΕ» ὅτι κλείστηκε συμφωνία ἀνάμεσα στόν Β. Α. Νοσκόφ (Γκλέμποφ) καί στόν Λένιν πώς θά προβαίνουν σ' ὅλες τίς ἐνέργειές τους ἐξονόματος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς μόνο κατόπιν κοινῆς συμφωνίας καί συνυπογράφοντας. Ἡ «Δήλωση τριῶν μελῶν τῆς ΚΕ» μέ τίς ὑπογραφές τοῦ Νοσκόφ, τῆς Μ. Μ. Ἔσσεν (Ζβέρεφ) καί τοῦ Λένιν στάλθηκε στή Ρωσία σ' ὅλα τά μέλη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Φ. Β. Λένγκνικ ἐπιμένει νά μήν ἀποχωρήσουν ἀπό τήν ΚΕ ὁ Λένγκνικ καί ἡ Ρ. Σ. Ζεμλιάτσκα καί νά παλαίβουν γιά τή νίκη τῆς γραμμῆς τῶν μπολσεβίκων μέσα στήν Κεντρική Ἐπιτροπή.

Μάης, ὄχι νωρίτερα ἀπό τίς 13 (26). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στούς Γ. Μ. Κρζιζανόβσκι καί Λ. Μπ. Κράσιν, μέλη τῆς ΚΕ, προσπαθώντας νά τούς πείσει νά ἐμβαθύνουν στήν οὐσία τῶν γεγονότων πού διαδραματίζονται στή ζωή τοῦ κόμματος καί νά

	πάρουν θέση ἀρχῶν στήν πάλη κατά τῶν μενσεβίκων.
Μάης, μετά τίς 15 (28).	Ὁ Λένιν γράφει σχέδιο ἔκκλησης «Πρός τό κόμμα».
Μάης, 31 καί Ἰούνης, 5 (Ἰούνης, 13 καί 18).	Ὁ Λένιν παίρνει μέρος στίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος.
Μάης, 31 (Ἰούνης, 13).	Στήν πρώτη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος ὁ Λένιν μιλάει σχετικά μέ τή διακομματική συνδιάσκεψη, τήν ἀντιπροσώπευση τοῦ ΣΔΕΚΡ στό διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο καί κάνει παρατηρήσεις κατά τήν πορεία τῶν συζητήσεων.
Ἰούνης, 5 (18).	Στή δεύτερη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος ὁ Λένιν μιλάει σχετικά μέ τήν πρόσληψη στίς ἐπιτροπές καί τό δικαίωμα τῆς ΚΕ νά μπάζει σ' αὐτές καινούργια μέλη, γιά τόν τρόπο ψηφοφορίας κατά τή λύση τοῦ ζητήματος τῆς σύγκλησης τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, γιά τήν ἐφημερίδα «Ρασσβέτ», γιά τή δημοσίευση τῶν πραχτικῶν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος καί γιά ἄλλα ζητήματα.
Μάης ἤ Ἰούνης.	Ὁ Λένιν γράφει γράμμα στόν Α. Α. Μπογκντάνοφ, κάνοντας κριτική τοῦ βιβλίου του «Ἐμπειριομονισμός».
Ἰούνης, 6 (19).	Ὁ Λένιν σέ γράμμα του στά μέλη τῆς ΚΕ στή Ρωσία Φ. Β. Λένγκνικ καί Ε. Ντ. Στάσοβα ρωτάει γιά τή σχεδιαζόμενη σύγκληση τῆς ὁλομέλειας τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό καί τούς παρακαλεῖ νά πάρουν μέτρα ἐνάντια σέ μιά ἐνδεχόμενη ἐπικράτηση τῶν συμφιλιωτῶν στήν ὁλομέλεια.
Ἰούνης, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 8 (21).	Ὁ Λένιν, ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια καί ἡ Μ. Μ. Ἔσσεν κάνουν ἐκδρομή στά περίχωρα τῆς πόλης· πᾶνε μέ βαπόρι ὥς τό Μοντρέ, ἐπισκέφτονται τόν πύργο τοῦ Σιλλόν, ἀνεβαίνουν στήν κορυφή Ντάν-ντύ-Μιντί.
Ἰούνης, 11 ἤ 12 (24 ἤ 25).	Ὁ Λένιν ἀπορίπτει τήν πρόταση τοῦ συμφιλιωτῆ Νοσκόφ, μέλους τῆς ΚΕ, νά μπεῖ (ὁ Λένιν) στή συνταχτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» καί νά δόσει τή συγκατάθεσή του γιά τήν πρόσληψη στήν ΚΕ δυό μενσεβίκων.
Ἰούνης, 12 ἤ 13 (25 ἤ 26).	Ὁ Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια φεύγουν ἀπό τή Γενεύη γιά τή Λωζάνη γιά νά περιηγηθοῦν τήν Ἑλβετία.
Ἰούνης, ἀπό τίς 12 ἤ τίς 13 ὥς τίς 20 (ἀπό τίς 25 ἤ τίς 26 τοῦ Ἰούνη ὥς τίς 3 τοῦ Ἰούλη).	Ὁ Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἀναπαύονται στή Λωζάνη.

'Ιούνης, 20 ('Ιούλης, 3)–πρῶτο 15θήμερο τοῦ 'Ιούλη.	'Ο Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια περιηγοῦνται τήν 'Ελβετία· ἀπό τή Λωζάνη κατευθύνονται στό Μοντρέ, ἀνεβαίνουν στά βουνά πού ὑψώνονται πάνω ἀπό τό Μοντρέ, κατεβαίνουν στήν κοιλάδα τοῦ Ροδανοῦ, ἀκολουθοῦν τό ποτάμι πρός τίς πηγές του, περνοῦν στό Ὅμπερλαντ ἀπό τό διάσελο τοῦ Γκέμ, φτάνουν ὥς τή λίμνη Μπρίεντς καί μετά ὀλιγοήμερη παραμονή στό 'Ιζελτβάλντ συνεχίζουν τό ταξίδι τους.
'Ιούνης, 25 ('Ιούλης, 8).	'Ο Λένιν ἀπό τό Φρούντιγκεν στέλνει στήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα κάρτα μέ μιά ἄποψη τοῦ Κάντερστεγκ.
'Ιούλης, 3 (16).	'Ο Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια στέλνουν στίς Μ. Α. καί Μ. Ι. Οὐλιάνοβα κάρτα μέ μιά ἄποψη τοῦ 'Ιζελτβάλντ στή λίμνη Μπρίεντς.
'Ιούλης, 7 (20).	'Ο Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια στέλνουν στή Μ. Α. Οὐλιάνοβα κάρτα μέ μιά ἄποψη τοῦ Μικροῦ Σέιντεγκ καί τῆς κορυφῆς Γιουνγκφράου. 'Ο Λένιν τήν πληροφορεῖ στήν κάρτα ὅτι μέ τήν Κρούπσκαγια ἦταν στόν καινούργιο δρόμο τῆς Γιουνγκφράου καί κατευθύνονται στή Λουκέρνη μέσω τοῦ Μέιρινγκεν.
'Ιούλης, 13 (26).	'Ο Λένιν γράφει γράμμα στή Γενεύη στόν Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς γιά τά ἄμεσα καθήκοντα τῆς δουλειᾶς τῶν μπολσεβίκων στό ἐξωτερικό καί τονίζει ὅτι ἀπέναντι στούς μενσεβίκους πρέπει νά ἐφαρμόζεται ἡ προηγούμενη ταχτική.
'Ιούλης, 15 (28).	'Ο Λένιν στέλνει ἀπό τό Μπροῦννεν στή Γενεύη ἐπίσημη ἀνακοίνωση ὅτι κατά τή διάρκεια τῆς ἀπουσίας τοῦ Β. Ι. Λένιν καί τοῦ Β. Α. Νοσκόφ οἱ δικαιοδοσίες τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό μεταβιβάζονται στήν ἐπιτροπή ἐκπροσώπων τῆς ΚΕ στό ἐξωτερικό (Π. Ν. Λεπεσίνσκι, Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς, Μ. Ν. Λιάντοφ).
'Ανάμεσα στίς 22 καί 30 τοῦ 'Ιούλη (4 καί 12 τοῦ Αὐγούστου).	'Ο Λένιν καθοδηγεῖ τή δουλειά γιά τή σύνταξη τῆς ἔκθεσης τῶν μπολσεβίκων στό συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς στό Ἄμστερνταμ, καταρτίζει τό σχέδιο τῆς ἔκθεσης, παίρνει μέρος στή σύνταξη τῆς ἔκθεσης καί τήν ἐπιμελεῖται στό σύνολό της.
'Ιούλης, 28 (Αὔγουστος, 10).	'Ο Λένιν στό γράμμα του πρός τόν γραμματέα τοῦ Συμβουλίου τοῦ ΣΔΕΚΡ Λ. Μάρτοφ δηλώνει ὅτι ἀρνεῖται νά ψηφίσει τούς ὑποψήφιους πού πρότεινε ὁ Μάρτοφ γιά τό συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς στό Ἄμστερνταμ: Λ. Γ. Ντέιτς, Β. Ι. Ζασούλιτς καί Φ. Ι. Ντάν. 'Υπενθυμίζει τήν ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ κόμματος σχετικά μέ τήν ἀντιπροσώπευση στό συνέδριο ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου καί προτείνει ἀντί τοῦ Β. Ι. Λένιν νά σταλοῦν οἱ Μ. Ν. Λιάντοφ καί Π. Α. Κράσικοφ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

---

* Μέ ἀστερίσκο σημειώνονται οἱ τίτλοι πού ἔβαλε τό Ἰνστιτοῦτο μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ.

1904

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Άπαντα Β. Ι. ΛΕΝΙΝ. Τόμος VIII. Μάιος–Σεπτέμβριος 1965
Σελίδωση καί διόρθωση τυπογραφικών δοκιμίων: *Θανάσης Δ. Καπνουτζής*
Μονοτυπική στοιχειοθέτηση — ἐκτύπωση:
Τυπογραφία *Φ. Κωνσταντινίδη & Κ. Μιχαλᾶ*

ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

8